LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆԻՍ 1927

1 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 351

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԴԷՊԻ 1919-20Ի ՕՐԵՐԸ

Ուշագրաւ է այն ճառը զոր անցեալ օր խօսեր է Փարիզի ամերիկեան դեսպանը, տօնակատարութեան մը առթիւ։

Ուշագրաւ, մանաւանդ անոր համար որ, ամերիկացի պաշտօնատարները չափազանց պահպանողական են եւ զգոյշ, իրենց յայտարարութեանց մէջ։

Դեսպանը պարզապէս յեղափոխական «ելոյթ» մը կատարած է, մարտական շեփոր մը հնչեցնելով համայնավարական վտանգին դէմ։ Եւ այս՝ ոչ թէ ընդհանուր խօսքեր արտասանելով, այլ ուղղակի հասցէն տալով, անուններ մատնանշելով։

Անգլօ-ռուս յարաբերութեանց խզումէն ի վեր, լայն բացուած են քաղքենի, պահպանողական եւ դրամատիրական բեմերը, եւ անոնց օրկանները, մերկացնելու համար խորհրդային իշխանութեան դաւադրական հանգամանքը։ Շատ բնական է այս երեւոյթը, մանաւանդ անոնց համար, որոնք սկիզբէն ի վեր հակառակ ըլլալով Մոսկուայի ճանաչման, առիթ կը գտնէին Լոյտ Ճորճի քաղաքականութեան սխալները աղաղակելու։

Միացեալ Նահանգները մինչեւ այսօր ալ մերժած են ճանչնալ խորհրդային իշխանութիւնը, ու թէեւ առեւտուր կ'ընեն, բայց ոչ իսկ լսել կ'ուզեն Մոսկուայի պաշտօնական առաջարկները։

Այս պայմաններուն մէջ, երբ առաջնակարգ մայրաքաղաքի մը ամերիկեան դեսպանը յանկարծ ասպարէզ կ'իջնէ պոլշեւիկները եւ անոնց դաւանանքը վարկաբեկելու, անոնց դէմ անխնայ կռիւ հռչակելու համար, կը նշանակէ թէ որոշ քաղաքականութեան մը ազդանշանն է որ կու տայ։ Եւ զարմանալի չէ որ քաղքենի թերթ մը, «Մաթէն», գիտել կու տայ այս առթիւ. — «Երբեք ո՛ր եւ է ժողովի մէջ չէ լսուած այնքան վճռական եւ արհամարհական դատապարտութիւն մը պոլշեւիկեան կառավարութեան հանդէպ, քան այն որ արտասանուեցաւ երկուշաբթի օր, ամերիկեան դեսպան Պ. Մայրըն Հէրրիքի կողմէ, անձին եւ պաշտօնին բովանդակ հեղինակութեամբ»։

Քիչ անգամ պիտի կարդաք այդ ճառին ամփոփումը։ Ընդարձակութիւններ կան որոնք ուշադրութիւն չպիտի գրաւէին սովորական ժամանակներու մէջ, բայց մասնաւոր նշանակութիւն մը կը ստանան այսօր, խորհրդային իշխանութեան դէմ բացուած նոր պայքարին առթիւ։

Կը հեռեւի թէ, անգլօ-սաքսոն վարիչները վճռական ճակատ մը կը յարդարեն Ատլանտեանի երկու ափերէն, եւ հետզհետէ ձեւ եւ մարմին կու տան այն «բարոյական պաշարման», որուն նշանախօսքն է։ Ուրիշ խօսքով, կը կրկնեն 1919—20ի քաղաքականութիւնը, նոր ծրագրով։

Այն ատեն ալ պաշարման ենթարկուած էր Ռուսիան, զօրական եւ տնտեսական զէնքերով, մինչեւ որ պոլշեւիկները յաջողեցան դէպի հարաւ իջնել, եւ վերահաստատել նախկին սահմանները, կարմիր դրօշի տակ։ Այսուհետեւ Թուրքիան, եւ մարդիկ համակերպեցան կատարուած իրողութեան, ինչպէս քէմալական իշխանութեան պարագային։ Եւ անգլիան, — Անգլիան, ամէնէն անողորմ թշնամին, նախապատիւ եղաւ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու (1921 մարտ), իր ետեւէն քաշելով ուրիշներն ալ։

Այդ նոյն օրերուն, Մոսկուան ալ, որ հասած էր ռազմական համայնավարութեան ամէնէն մոլեգին շրջանին, հետզհետէ դարձ մը կը կատարէր, յանգելու համար տնտեսական նոր քաղաքականութեան («Նէփ», 1922)։

Կը թուի թէ հինգ-վեց տարուան փորձերը եւ յառաջ եկած փոփոխութիւնները ամուլ անցան, եւ այսօր կը գտնուինք շրջակէտի մը վրայ, ուր առնուազն անստուգութիւն կը հոտի։

Արդարեւ, դժուար է նախատեսել 1. Անգլօ-ռուս յարաբերութեանց խզման յառաջիկայ հետեւանքները. 2. Ֆրանսայի մէջ բացուած լուրջ պայքարը համայնավարութեան դէմ, այժմ ներքին ճակատի վրայ. 3. Պալքանեան երկիրներու մէջ տիրող յարաճուն գործունէութիւնը այդ նոյն շարժումին դէմ։ Եւ հիմա կ'աւելնայ Ամերիկայի ձայնն ալ, բիրտ եւ կտրուկ։

Անշուշտ Փարիզի ամերիկեան դեսպանը, որ լեցուն տարիքի տէր, ճարտասանական կրակէ մը բռնուած չէր, պոլշեւիկները կարգ մը նմանցնելու եւ հիւանդանոցի հասցէն մատնանշելու համար։ Կամ գիտէր թէ ինչ ըսել կ'ուզէ, երբ կոչը կը հնչեցնէր «գաղտնապէս» փոխադրուած «զարգացող հիւանդութեան մը» եւ զայն ղրկող կառավարութեան դէմ։

Ամէն պարագայի մէջ, բարենշան չեն երեւոյթները։ Կիրքերը կը բորբոքին ու կը ծաւալին արագօրէն, եւ անսահման տարածութեան մը վրայ, թանձրացնելով մթնոլորտ։ Պոլշեւիկներու իրենց գանածն է որ կը հնձեն. իսկ իրենց ոսոխները՝ կ'օգտուին Մոսկուայի խելագար բախտախնդրութիւններէն, օղակները պրկելու եւ քանի մը ճակատ մէկէն խորտակելու համար։ Մոսկուան իր ձեռքով ինկած է անելի մը մէջ, ուր պիտի գառնուի, կա՛մ ճամբան փոխելու, կա՛մ ինքզինքը կրծելու եւ սպառելու համար։

Կացութեան եղերա-զաւեշտական մէկ երեւոյթն ալ այն է որ Մոսկուայի վարիչները իրենց ճամբուն վրայ իբրեւ բնական զինակից կը տեսնեն ոչ թէ բոլոր երկիրներու պրոլետարներ, այլ ամէնէն մութ եւ ալ կածախնդիր տարրերը։ Ահա այժմ բարեկամութեան մէջ են Գերմանիոյ ազգայնական - միապետականներուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽԱՌՆԱՐԱՆ

«Յուսաբեր» (18 Մայիս) խմբագրականի մը մէջ քննելով միջազգային քաղաքական կացութիւնը, ցեռեւեալ տեսակէտները կը պարզէ չորս գլխաւոր պետութիւններու տրամադրութեանց մասին.

— «Անգլիոյ մէջ անմիջապէս պատերազմի մտնելու տրամադրութիւնը, ճիշդ է, հասունցած չէ տակաւին։ Սակայն միաժամանակ հոն չկայ նաեւ նախկին տարիներու խաղաղասիրութիւնը։

«Անգլիական կառավարութիւնը այսօր, նոյնիսկ առանց գաղթապետութեանց համաձայնութիւնը առնելու, զօրք կը ճամբէ դէպի Չինաստան եւ բացայայտ կերպով կը հրահրէ պատերազմական կիրքերը Ռուսիան օղակող պետութիւններու մէջ։

«Իտալիոյ մասին խօսիլն իսկ աւելորդ է։ Շնորհիւ ֆաշիզմի ստեղծած մտայնութեան, պատերազմը հոն կը դիտուի ոչ միայն իբրեւ անխուսափելի չարիք մը՝ ազգային բաղձանքները իրագործելու, այլ եւ միջոց մը՝ մարդկային առաքինութիւնները զարգացնելու համար։

«Այլ է պատկերը Թուրքիոյ մէջ։ Այսօր եւ առ այժմ Թուրքիա նպատակ չունի (որովհետեւ միջոց եւ հնարաւորութիւն չունի) մէկու մը վրայ յարձակելու։ Սակայն նաեւ հոն պատերազմական տրամադրութիւններու բարձրացումը կը նկատուի իբրեւ ազգային գոյութեան պահպանման երաշխիքներէն մէկը։ Ցամենայն դէպս Թուրքիոյ «խաղաղասիրութիւնը» երբեք այնքան հեռուն գացած չէ, որ ան յօժարի թէկուզ թիզ մը իր հողերէն կամովին զիջելու Իտալիոյ կամ այլ պետութեան։

«Ռուսաստանի խորհրդային իշխանութիւնը եւս, ըստ երեւոյթին, յարձակողական ծրագիր չի սնուցաներ։ Սակայն խորհրդային կարգերը կանգուն պահելու, հպատակ ազգերու անջատողական ձգտումներուն հակազդելու եւ արտաքին, թշնամի ուժերէն պաշտպանուելու մտահոգութիւններէ մղուած՝ Մոսկուան պատերազմական բանակի վերածած է ամբողջ երկիրը։ Եթէ պոլշեւիկներու արկածախնդրական քաղաքականութիւնը հեռաւոր Արեւելքի, Արեւելեան Եւրոպայի կամ Պալքաններու մէջ զինուած ընդհարումներու հարկադրանքը ստեղծէ, խորհրդային իշխանութիւնը արիւնհեղութիւններէ խուսափած ըլլալու համար չէ, յամենայն դէպս, որ պիտի խոյս տայ պատերազմէ։»

ՄԱՆԿԱՏՈՒՆԵՐԸ.— Հայաստանի կառավարութիւնը 20,000 ռուբլի յատկացուցած է մանկատուներու կահաւորման համար։ Ցեւտոյ, 6,000 ռուբլի յատկացուած է ուսլէտի Թերակազմ երախաներու համար գաղութներու մէջ 46 տեղեր հայթայթուելու։

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐ.— Երեւանի մէջ Մայիսի սկիզբը սկսան քանիլ համրային ինքնաշարժերը (օթօպիւս), առ այժմ մէկ ուղղութեամբ՝ Լէնինեան հրապարակէն համալսարանի թաղը։ Տօնական օրերուն, այս ինքնաշարժները պիտի մեկնին մինչեւ Զանգու, Նորաշէն, Ծաղկաձոր եւ այլ տեղեր՝ քաղաքէն դուրս։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ ՎԵՐՋ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒՍ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ

Փարիզաբնակ Ամերիկացիները երկուշաբթի օր տօնեցին «Յիշատակի Օր»ը։ Այս առթիւ դեսպան Մայրըն Հէրրիք քաղաքական կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Սիւրէնի գերեզմանատան մէջ, ուր թաղուած են Մեծ Պատերազմին ինկած ամերիկացի զինուորները։ Յիշելէ յետոյ թէ այդ զինուորները ինկան ժողովուրդներու ազատութեան համար եւ մարդկութիւնը ազատեցին մեծ վտանգէ մը, Ամերիկայի հեղինակաւոր ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ հիմա նոր վտանգ մը կը սպառնայ քաղաքակրթութեան։ Այդ վտանգը աւելի ծանր է քան զէնքով եղած բիրտ պատերազմը, որովհետեւ դժուար է պաշտպանուիլ սմեհօղուկ յարձակումներու դէմ, որոնք ազգի մը առողջութիւնը կը քանդեն։

Դեսպանը զանազանեց ռուս ժողովուրդը, որ Ամերիկացիներուն հանդէպ բարեկամական զգացումներ ցոյց տուած է, և նոր վարչաձեւի վարիչները, որոնք իրաւունք չունին անոր անունով խօսելու։ Պոլշեւիկ վարիչները բաղդատեց «կատաղութենէ բռնուած» մարդու մը, զոր պէտք է արգելափակել, եւ որուն խօսքերը կարեւորութիւն չունին որ եւ է մարդու համար, քանի արձակուած է եւ ազատ խածնելու։ «Վճռենք չվարակուիլ այդ տարափոխիկ ախտէն, որ կը սպառնայ պարկեշտ եւ ողջամիտ ամէն ազգի, կանխամտածուած ծրագրով մը։ Մոռցած էինք որ ինչպէս անհատներու, նոյնպէս ազգերու համար առողջութիւնը շատ կարեւոր է։ Ու երբ արթնցանք, չէինք կրնար չափել թէ հիւանդութիւնը մինչեւ ո՛ւր գործած է։ Ռուսիոյ պարագան պատմութեան մէջ ծանօթ բարոյական անկումներու ամէնէն տխուր օրինակն է։ Թող Ռուսիոյ նոր տէրերը յաւակնին խօսիլ յանուն մեծ ժողովուրդի մը, մարդ չի խաբուիր, մանրազննին օրէնսգէտները կարեւորութիւն չեն տար անոր։ Երբ կարգապահ քաղաքի մը մէջ կատաղութենէ բռնուած մարդ մը փողոցներուն մէջ վազէ, առաջին գործն է զայն բանտարկել, յետոյ բուժելու աշխատիլ. իր հիւանդութեան մասին ինչ ալ բսելու ըլլայ, մարդ մտիկ չըներ»։

«Հիւանդ ժողովրդավարութիւն մը ամէնէն խենդ թագաւորի մը չափ ծանր վտանգ կրնայ ըլլալ. անմիտ ազգ մը ներունէն աւելի գէշ է։ Գալով մեզի՝ Ամերիկացիներուս, որ եօթը տարի կռուեցանք կեանքի, ազատութեան եւ երջանկութեան իրաւունք ձեռք բերելու համար, վայել չէ որ հանդարտօրէն թող տանք գործել մարդերու խումբի մը, որ համակրելի եւ օժտուած ազգի մը տէր դարձած են, եւ սատանայական հնարամտութեամբ կ'ուզեն մահացու թոյն մը ներարկել մեր համաքաղաքացիներուն եւ պայթեցնել այն հիմնարկութիւնները, որոնք բարօրութիւն եւ բարգաւաճում պարգեւած են մեր երկրին։

«Մենք չենք մտածեր խորհրդային վարչաձեւին վրայ յարձակիլ Ռուսիոյ մէջ։ Ինչ որ կ'ընեն իրենց սեփական հողին վրայ, իրենց գիտնալիք բանն է։ Սակայն, ինքզինքը յարգող ազգի մը բովանդակ լրջութիւնով եւ առանց նիւթական նկատումներու, կը մերժենք իր վարիչներուն առիթ տալ մեզ թունաւորելու։ Վճռած ենք մեր երկիրը պաշտպանել պոլշեւիկութեան դէմ այնքան կորովի կերպով, որքան մեր նախահայրերը պաշտպանած են զայն բռնակալութեան դէմ։ Եւ այն իրողութիւնը թէ կառավարութիւն մը գաղտնաբար մեզի դէմ կը ղրկէ մանրէները զարշելի հիւանդութեան մը, փոխանակ ուղղակի բանակներ ղրկելու, նուազ վտանգաւոր չի դարձներ յարձակումը եւ չի տկարացներ զայն ետ մղելու մեր պարտականութիւնը։»

Պոլշեւիկները պայմանաժամ կ'ուզեն

Լոնտոնի խորհրդային գործակատար Ռոզէնկոլց Մոսկուայի հրահանգով Չէմպըլէյնի ուղղեց նամակ մը, որով կը խնդրէ Արգոսի տնօրէններուն պայմանաժամ տալ Անգլիա մնալու, մինչեւ որ յիշեալ հաստատութեան գործերը հաշուեյարդարի ենթարկեն։ Եթէ պայմանաժամ չշնորհուի, այն ատեն պարտաւոր պիտի ըլլան անմիջական հաշուեյարդարի ենթարկել գործերը, անգլ. կառավարութեան վրայ թողլով այս առթիւ առաջ գալիք վնասները։

∴ «Արգոս»ի պաշտօնեաներէն առ առաւելն 120 հոգի պիտի ընդունուին Գերմանիա, ամէնէն շատ վեց շաբաթ մնալու պայմանով։

Անգլօ-եգիպտական տագնապը

Անգլիա դէպի Եգիպտական ջուրերը երեք զրահաւոր ճամբայ հանելէ վերջ, եգիպտական կառավարութեան յանձնեց խիստ ծանուցագիր մը, որ վերջնագրի հանգամանք ունի։ Ծանուցագիրը կը պահանջէ անմիջապէս վերջ տալ հակաբրիտանական զինուորական քաղաքականութեան։ Յետոյ կը շեշտէ թէ անգլիացի սէրտարը, որ բնիկ եգիպտացի բանակի ընդհ. քննիչն է, միակ իրաւասու հրամանատարն է. Եգիպտոսի պատերազմական նախարարը չի միջամտեր բանակի գիտական կրթութեան։ Սէրտարը պիտի վայելէ իր բոլոր նախկին իրաւասութիւնները։ Ծանուցագիրը կ'աւելցնէ որ, եթէ այս պայմանները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հայաստանէն գրուած մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տողերը.

—«Վաղարշապատի եւ շրջանների կոմբջիջները եւ կոմսոմոլները մի ամիս առաջ Երեւանի Կ. Կ.ի առաջ, կտրուկ ձեւով հարց են դրել, որ Էջմիածնի վանքը վերածւի Վաղարշապատի բանւորական ակումբի։ Երեւանում այդ ուղղութեամբ տեղի են ունենում մեծ պայքար եւ մտքերի փոխանակութիւն. այդ առաջարկին միանում են Աշ. Յովհաննիսեան, Մռաւեան եւ Ա. Երզնկեան։ Վերջիններս առաջարկում են, միաժամանակ Հայոց կաթողիկոսին ուղարկել Օշական, տալով նրան մի սովորական սենեակ։

Երկար վէճերից յետոյ, չկարողանալով ոչ մի եզրակացութեան գալ, այդ խնդիրը յետաձգեցին անորոշ ժամանակով։

Հայ հոգեւորականութիւնը ծայր ու ծանակ է դարձել Երեւանի փողոցներում ու Հայաստանի գիւղերում։»

ԹՈՒՐՔ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» շնորհաւորելով Թուրք վաճառականներու յաջողութիւնը, գիտել կու տայ.

—«Պէտք է հրաժարիլ կարգ մը սովորութիւններէ, եւ մէկ անգամէն հարստանալու մարմաջէն։ Այս տեսակ ընթացք մը դէմ է ամբողջ երկրի շահերուն։ Անցեալ տարի, օրինակ, մէկ երկու վաճառականներ խարդախութիւն ըրին կաղինի գործին մէջ։ Հետեւանքը այն եղաւ որ ուրիշ երկիրներ շահեցան, եւ այս տարի ալ մեր կաղինի գործը մասամբ սպառնալիքի ենթարկուեցաւ։ Դարձեալ, ծխախոտի վաճառականի մը խաբէութիւնը, որուն պատճառաւ վնասուեցան քանի մը դրամատուներ, մեր դէմ գէշ տրամադրութիւն ստեղծեց հրապարակին վրայ։

Յետոյ նկատի առնելու է որ Թրքական նախաձեռնութեան արժէքը ոչ միայն պէտք եղածին պէս գնահատուած չէ օտարներէն, այլ եւ վնասի ենթարկուած է։ Կարգ մը տարրեր անհաւատալի կասկած կը ներշնչեն մեր դէմ։

Միջազգային յարաբերութիւններու մէջ, *վստահութեան* մտայնութեան պէտք է յաջորդէ տեւական վարկ շահելու ձգտումը։»

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հայ հռոմէականներու պատրիարքական ցեղապահ Նազլեան գերապայծառ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է Հռոմի մէջ.

— «Իմացայ թէ ընդդիմադիրները նոր տեղապահ մը ընտրած են։ Ռուսն կերպով կը բողոքեմ այս ընտրութեան դէմ, որ արդէն չպիտի վաւերացուի Պապին կողմէ։ Սխալ է թէ ես փախած եմ։ Հռոմ եկած եմ Վատիկանի հրաւէրով, եւ կանոնաւոր անցագրով։ Մտադիր եմ Պոլիս դառնալ եւ շարունակել պաշտօնս։

∴ Ցեղապահ Ալիքսանեան պէյի դիմումին վրայ, Պոլսոյ կուսակալութիւնը հրամայած է ոստիկանութեան՝ ազդարարել նախորդ մարմիններուն որ անմիջապէս նոր վարչութեան յանձնեն իրենց քով գտնուած գոյքերն ու կալուածները։ Հակառակ պարագային բռնի պիտի առնուի։

Ալիքսանեան պէյ նոր թաքրիրով մը խնդրած է կառավարութենէն հայորդել տէֆթէրտարութեան եւ այլ պաշտօնատուներու, որ Պատրիարքարանի հին կնիքով ո եւ է գործողութիւն չկատարուի։

ԱՆԳԼԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԽԶՈՒՄԸ

Պէպքերու տրամաբանական վախճանը այդ պիտի ըլլար, խզումը այլապէս, բրիտանական կառավարութեան վարքը պիտի հասատարէր զերոյի։

Խորհրդային ծանծաղամիտ քաղաքագէտներն էին միայն, որ կը կարծէին թէ փետրուար 23ի Չէմպըլէյնի վերջնագիրը պարզ պլըֆ մըն էր։ Այդ օրէն սկսեալ մեծն Բրիտանիոյ քաղաքական ղեկավարները կը պատրաստուէին խզումի, համոզուած ըլլալով որ խորհրդային ղեկավարները երբեք չպիտի փոխեն իրենց ուղղութիւնը։

Եթէ այս խզումը ամիսներով ձգձգումի ենթարկուեցաւ, պատճառը այն չէր, որ Անգլիոյ վարիչները խզումէ մը կը վախնային եւ վճռականութիւն չունէին։ Անոնք աստիճանաբար կ'ուզէին կամ կ'աշխատէին գործը այնքան հասունցնել, որ աշխարհի եւ մասնաւորապէս բրիտանական ժողովուրդի աչքին այս դէպքին պատասխանատուն ըլլար խորհրդային կառավարութիւնը։

Բրիտանական կառավարութիւնը, վարչապետին բերնով, վճռապէս յայտնեց թէ կառավարութիւնը, անհերքելի փաստերու վրայ որոշած է խզել իր դիւանագիտական եւ առեւտրական յարաբերութիւնը, եթէ խորհրդարանը հակառակ քուէ չտայ։

Որոշուած օրը՝ խորհրդարանը բացարձակ մեծամասնութեամբ հաստատեց կառավարութեան քաղաքականութիւնը։ Աշխատաւորականները չափազանց թոյլ ընդդիմութիւն մը ցոյց տուին, առարկելով նախ քան պաշտօնական խզումը, խորհրդարանական յանձնաժողովի մը քննութեան ենթարկել ձեռք անցուած բոլոր թուղթերը։

Իր արժանապատուութեան գիտակից ո՛ր եւ է կառավարութիւն չէր կրնար ընդունիլ այդպիսի առաջարկ մը, որովհետեւ այդ հոմանիշ պիտի ըլլար բացարձակ անվստահութեան, կը թուի թէ այդ է պատճառը որ աշխատաւորականները ուժգին կերպով չկրցան պաշտպանել իրենց առաջարկը։ Կարելի է հետեւցնել թէ աշխատաւորականներու ըրածը պարզապէս ձեւ բանի մըն էր եւ ոչ թէ լուրջ առաջարկ։ Այլապէս իրենք ալ պաշտպան պիտի ըլլային կատարուած յանցանքներուն ու ապօրինութիւններուն, ինչ որ երբեք ցանկալի չէ Անգլիոյ աշխատաւորականներուն, ասոնք ըլլալով ջերմ կուսակից օրինաւորութեան։

Խորհրդային հանրապետութեանց միութիւնը կը կառավարուի կառավարութեամբ մը, որ չի բխիր ժողովուրդէն, այլ կը նշանակուի կոմկուսին կողմէ, աւելի ճիշդը կոմինտէրնի (Գ. Միջազգային) կողմէն, ուրեմն առանց այս վերջինի ցանկութեան ու կամքին կառավարութիւնը վայրկեան մը իսկ իշխանութեան գլուխ չի կրնար մնալ։ Իսկ կոմինտէրնը կազմուած զանազան երկիրներէ Մոսկուա ապաստանած համայնավար ղեկավարներէ, չէր կրնար հաշտարար ըլլալ նոյն պետութիւններու հանդէպ, հետեւաբար իր նշանակած կառավարութիւնը իբրեւ իր հլու կամակատարը պիտի վարէ նոյն քաղաքականութիւնը առանց առարկութեան։

Կոմինտէրնի եւ իր ստեղծած կառավարութեան քաղաքականութեան գաղտնի գիծերէն մէկն է եղած, հրել ու պայքար ամէն զէնքերով, ոչ համայնավար կամ ոչ խորհրդային ազգային կամ միջազգային բոլոր պետութիւններու, հաւաքականութեանց կամ հաստատութեանց դէմ։

Այս ցայտուն քաղաքական գիծէն ծագում կ'առնեն բոլոր այն հետեւանքները, զորս այսօր կը թուեն Անգլիոյ վարչապետն ու արտաքին նախարարը իբրեւ յանցանքներ։

Անգլիոյ նախարարները սրտնեղած կը յայտնեն թէ այն բոլոր միջազգային հաստատութիւններուն մէջ որոնց միջոցով բրիտանական կառավարութիւնը կ'ուզէ համաշխարհային խաղաղութիւն ստեղծել խորհրդային կառավարութիւնը միակն է, որ խստօրէն կը հակառակի այդ փորձերուն։

Խորհրդային կառավարութիւնը ամէն հաւաստիք կուտար թէ ինք կը յարգէ համաձայնագրի բոլոր պայմանները։ Սակայն փաստ է որ Չինաստանի մէջ Կարախանը հաստատուելէ ի վեր սկսուած է հակաբրիտանական մեթոտիկ պրոպագանդ մը։ Երկու կարեւոր դիւանագիտական խորհրդային ներկայացուցիչներ պաշտօնապէս յայտարարած են թէ Քանթոնի կառավարութեան խորհրդական Պ. Պորոտինը որ եւ է կապ չունի խորհրդային կառավարութեան հետ, սակայն Փեքինի անգլիական դեսպանին ձեռքը անցած են Մոսկուայի արտաքին գործավարին մէկ պաշտօնագիրը ուր կը յայտնուի թէ Պորոտինը անոր հրահանգներով կը շարժի։

Առեւտրական պատուիրակութեան եւ «Արգոս»ի վարչութեան գործը պիտի ըլլար միայն առեւտրական գործերով զբաղիլ, սակայն փաստերը ցոյց կուտան որ անոնք աւելի հակաբրիտանական փրոփականտով եւ լրտեսութեամբ կը պարապէին, քան առեւտուրով։

Երբ նկատի ունենանք թէ խորհրդային կառավարութեան աշխատանքին տուն տուողը կոմինտէրնն է եւ այս մարմին ամբողջ էութիւնը եւ գոյութիւնը անոր համար է միայն, որ ան պայքարի վերոյիշեալ բոլոր հաստատութիւններուն ու պետութիւններուն դէմ, ներելի ու աններելի բոլոր միջոցներով, տրամաբանօրէն կը հետեւի, թէ անոր մեքենան հանդիսացող կառավարութիւնը պարտաւոր էր հակառակ ըլլալ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Լոքարնօյին եւ Լահէյի միջազգային իրաւարարական մարմինին։ Ընդհակառակ ան ոչ թէ պիտի աջակցէր ու գործակցէր Մեծն Բրիտանիոյ կամ ուրիշ կառավարութիւններու այդ ճանապարհներով դէպի խաղաղութիւն քալելու, կամ հակադիր շահերը իրաւարարութեան ենթարկելու եւ կամ ապահովութեան դաշինքներ կնքելու համար, այլ ոգի ի բռին պիտի կռուէր բոլոր այդ հաստատութեանց դէմ, զանոնք քարուքանդ ընելու համար։ Կոմինտէրնի յանձնարարութիւնը միայն այդ է եղած, առանց անոր ինք պիտի դադրէր խորհրդային կառավարութիւն ըլլալէ։

Իսկ երբ նկատի ունենանք թէ կոմինտէրնի աշխատանքի ամբողջ էութիւնն է ծուռ ճանապարհներով պրոպագանդ ու լրտեսութիւն, բնականաբար, անկէ բխած կառավարութեան մը, արտասահմանեան բոլոր հաստատութիւնները, պարտաւոր են զբաղիլ առաջին առթիւ այդպիսի գործերով։ Փաստերու պէտք չկար համոզուելու համար թէ Լոնտոնի խորհրդային առեւտրական հաստատութիւնը կամ «Արգոս»ի վարչութիւնը պրոպագանդով կամ լրտեսութեամբ կը պարապին. երբ յայտնի է թէ նման բազմահարիւր պաշտօնէութեամբ կազմուած հաստատութիւններուն պաշտօնը պիտի ըլլար կոմինտէրնի նման յանձնարարութիւնները կատարել։

Վերջապէս, պէտք չկար փաստեր գտնելու համոզուելու համար թէ Ռօզէնկոլց կամ ժամանակին Քրասին ու անոնց մեծաւորը, Չիչէրին կամ Լիթվինով հանդիսաւորապէս սուտ կը խօսին, քանի որ պարզ է թէ անոնց ամբողջ առաքելութիւնն է խաբել քաղքենի կառավարութիւնները, քնացնել զանոնք եւ հիմերը քանդելու աշխատիլ։

Այս իրողութիւնները ծանօթ էին բոլոր անոնց որ գիտէին թէ խորհրդային կառավարութիւնը եւ անոր արտաքին հաստատութիւնները ասկէ տարբեր չէին կրնար շարժիլ եւ իրաւունք ալ չունէին, առանց իրենց գոյութեան հիմը խախտելու։

Գիտէին այս բոլորը, բայց ուրիշ պատճառներ կային, որոնց այն ատեն աչք գոցեցին, իսկ այսօր իբրեւ յանցանք խզման պատճառ կը համարեն։

Այդ պատճառները կը պարզենք յաջորդ անգամ։

Ց. ԱՄԱՑՈՒՆԻ

ԱՆԿԱԽ ԵՒ ԱԶԱՏ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ստորեւ կը հրատարակենք մաս մը այն ուղերձներէն, որ կարդացուեցան կիրակի գիշեր, Մայիս 28ի տօնին առթիւ.—

ՍՊԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Բազմաչարչար հայ ժողովուրդի Ազատութեան եւ Անկախութեան փառաւոր թուականը կազմող Մայիս 28ի տօնախմբութիւնը՝ ո՛չ միայն կոտորածներու անծայրածիր դաշտերուն վրայ ինկող մեր միլիոնաւոր զոհերուն, այլ եւ Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի դիւցազնական ճակատամարտներուն դիտապաստ նահատակուող մեր անանուն զինուորներուն, մեծ ու փոքր սպաներուն եւ հրամանատարներուն ու իր պատուին, իրաւունքին եւ սրբութիւններու ամէնէն մարդկայինին համար մարտնչող մեր ազնիւ ժողովուրդի ռազմիկ տարրերուն կը պարտինք։

Ո՛չ մէկ ազգ չէ ազատագրուած՝ առանց պայքարի եւ արիւն թափելու։ Եթէ հայութեան տուրքը անհամեմատօրէն խոշոր եւ անչափելի եղաւ իր սեփական եռագոյն դրօշակը ձեռք ձգելու համար, չկա՛յ սակայն ո եւ է ուժ կամ բռնութիւն՝ որ կարենայ նուաճել մեր հոգիներն ու կամքերը, որպէս զի մօտաւոր ապագային կրկին զայն ծածանեցնենք մեր պերճախօս եւ անմոռանալի հայրենիքին մէջ։

«ՅԱՐԴԳՈՂ»

«Յարդգող» կը մասնակցի այս օրուան տօնին այն գիտակցութեամբ թէ իր ծրագրին իրագործումը կը պահանջէ ազատ եւ անկախ հայրենիք մը։

«Յարդգող» իբր միութիւն կամ շարժում կը հետապնդէ ուրոյն ոճ, տոհմիկ գունաւորումով։

Ու մենք կը հաւատանք որ առանց ազատ ու անկախ հայրենիքի, մեզի համար դժուար պիտի ըլլայ գտնել այդ ոճը եւ ինքնատիպ հայ արուեստը։

Այս մեկնակէտէն առաջնորդուած, մենք, արուեստի անչափահաս զինուորներ, կը միանանք այս հանդէսին, տօնելու համար օրուան ոգին ու նշանակութիւնը, ազատ եւ անկախ հայրենիքի գաղափարը, որ մեզի համար կը սկսի թուականէ մը, այն է 1918 Մայիս 28էն, ուր պատմականօրէն սկիզբ դրուեցաւ հայ հայրենիքի անկախ գոյութեան։

Եւ մենք կ'ընդունինք որ քաղաքական անկախութիւնը, գործունէութեան ու մտքի անկախութեան կ'առաջնորդէ։ Եւ մտածումի անկախութեամբ է որ կը կատարելագործուի, ինչպէս ամէն բան, նոյնպէս եւ արուեստը։

Այս գիտակցութեամբ է որ «Յարդգող» կը մասնակցի ներկայ տօնակատարութեան։

Ջ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

«ՄՆՈՒԵԼՆԵՐՆ ԱԼ ԽՕՍՔ ՈՒՆԻՆ»

Յարգանք այս օրուան։

Մեզի՝ չափահաս թէ անչափահաս որբերուս համար, յաղթանակի, հրճուանքի ու մխիթարութեան օրն է այսօր։

Յարգա՛նք այս օրուան։

1375 Ապրիլ 16էն ի վեր՝ ուր կիլիկեան վերջին թագաւորի օրով՝ Հայաստան վերջնականապէս կը կորսնցնէր իր անկախութիւնը՝ իյնալով թրքական վայրագ լուծին տակ, վեց երկար դարեր գիտակից հայ զաւակները, կոխկռտելէ վերջ փուշի ու արեան ճամբաները՝ այդ օրը իրականացած կը տեսնեն իրենց նախնիքներուն միակ երազը՝ անկախութիւնը ու ապրելու իրաւունքը շատ մը ազատ ազգերու կողքին։

Յարգա՛նք այս օրուան։

Մենք չենք լար այլեւս, մենք՝ 1914ի դիւանագիտական մեքենայութեանց զոհուածներու ժառանգորդները. մենք՝ ներշնչումները ազգային ազատագրութեան. մենք՝ զաւակները անգերեզման ծնողքներու... մենք՝ խլեակները եօթը լեռներու՝ այլեւս չենք լար, մենք մեզ վարձատրուած տեսնելով՝ լաւագոյն պարգեւով մը՝ անկախութեան վերահաստատումով։

Ու կը հրճուին կարծես մեր ծնողքներուն հոգիներն ալ որոնք ցցուած դէպի վեր աշխարհի չորս անկիւններէն՝ խուլ ու մռնչական տեսիլքով մը կը ձայնեն՝

«Յարգա՛նք այս օրուան»։

Ապրիլ 11—24ի մեռելոցէն ետք, Մայիս 28ի աւետիսը ազգային ամենամեծ տօնն է՝ որուն ականատես ըլլալու արժանանալու համար, քանի՛ քանի մայրեր, Ելլադայի մայրերուն նման խոյս ու հպարտութեան արցունքով, իրենց զաւակները պարտականութեան մղեցին։ Քանի՛ քանի անչափահասներ զինուան խաթաղաններու տակէն ապրիլ՝ ապրելու համար, իրենց սրտին մօտ քանդակուած միակ կտակի իրագործման դատին գիտակցօրէն փարած։

Յարգա՛նք այս օրուան։

Չափահաս երկսեռ որբերու ուխտագնացութեան օրն է այսօր, ուր ամէն ոք լամբակի անկախութեան խորհրդանշանը կուրծքին՝ անգամ մըն ալ պիտի ազեկոչէ իրենները անոնց հետ միասին տօնելու համար Մայիս 28ը։

Յարգա՛նք այս օրուան։

Յարգա՛նք այս ճամբուն վրայ ինկող մեր զոհերուն։

Յարգա՛նք օրուան նշանակութիւնը սրբագործող անհատներուն։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութիւնը այսօր ամենայն յարգանօք կուգայ ողջունել Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձը, որուն հանդիսաւոր տօնն է որ կը կատարուի այսօր։

Հայուն դարաւոր երազը 1918 Մայիս 28ին է որ իրականացաւ՝ Հայաստանի անկախութեան հռչակումով, ի գին անհուն կորուստի եւ անսահման զոհաբերութեան, որուն մէջ Տրապիզոնի նահանգն ալ տուաւ իր արեան տուրքը զանգուածօրէն։

Դարաւոր թշնամին սակայն կանգ չառաւ, շարունակեց իր արշաւը սահմանէն անդին ալ։ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի անմոռալի յաղթութիւնը ոչ միայն կասեցուց թշնամւոյն ներխուժումը, այլ եւ ճանչցուց անոր հայուն ազատ ապրելու իրաւունքը. ուրկէ ծնաւ մանուկ Հայաստանը՝ իր սեփական եռագոյն դրօշի ծալքերուն մէջ։

«Թանկ գնուած էր սակայն այդ ազատութիւնը, բայց փրկած էր հայութեան մնացեալ հատուածը եւ անոր մարտական պատիւը։

«Ահա՛ թէ ինչո՛ւ համար Մայիս 28ը հիմնարկէքի ճշմարիտ թուականը եղած է հայկական անկախութեան, հաստատուած եւ ճանչցուած նոյն իսկ մեր մահացու թշնամիներուն կողմէ։

«Ճիշդ է որ այդ անկախութիւնը չկրցաւ երկար շնչել եւ զօրանալ, նման լուսաշող արեւին, որուն երեսը թէեւ պահ մը կուգան ծածկել մութ ու գորշ ամպեր, սակայն այդ ամպերը անցողական են, կուգան ու կ'երթան, իսկ արեւը կայ ու կը մնայ իր շողերուն մէջ լուսաւոր ու պայծառ. այնպէս ալ Հայաստանը կայ այսօր իբրեւ կենդանի կոթող Մայիս 28ը յաւերժացնող, անոր անկախութիւնն է վտանգուած. բայց եւ այնպէս զայն մթագնող սեւ ամպերն ալ անվերջ չեն, կուգան ու կ'անցնին եւ Հայաստան կը ստանայ վերստին իր անկախութիւնը իր եռագոյն դրօշին տակ, ծածանած Մասիսի երկու կողմերուն վրայ ալ։

Օրերը, վայրկեանները իրենց անակնկալները ունին, պէտք է արթուն գտնուիլ անկախութեան ի խնդիր. պէտք է հատուածական ամէն տարբերութիւններ մէկ կողմ նետել եւ այդ նպատակին շուրջը բոլորուիլ, պէտք է նախապատրաստուիլ հայկական երկնակամարին վաղուան արշալոյսը դարբնող պայքարին. այս է օրուան պահանջը եւ հայ ժողովուրդին բաղձանքը։

Հայութեան անունով խօսող եւ գործող ո՛ր կուսակցութիւնը որ ընդ առաջ կ'երթայ այս պահանջին, իրեն հետ պիտի ունենայ հայութեան ստուար զանգուածը։

Յարգա՛նք Մայիս 28ի անկախութիւնը կերտող նահատակներու յիշատակին։

Պատիւ եւ փառք անոնց՝ որոնք կը ձգտին Հայաստանին վերադարձնել իր սեփական անկախութիւնը եւ արժեցնել թափուած արիւնը եւ կատարուած հսկայ զոհաբերութիւնը. ահա՛ այն ատեն միայն մեր հարիւր հազարաւոր նահատակները պիտի գտնեն իրենց հանգիստը Հայաստանի Պանթէոնին մէջ եւ հայութեան ցրուած բեկորներն ալ պիտի դիմեն իրենց հարազատ մօր —Մայր Հայաստանի գիրկը։

Հ. Յ. Դ. ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲ (Մարսէյլ)

Կը շնորհաւորենք Մայիս 28ը եւ կ'երդնունք պահպանել զայն մինչեւ իսկ մեր արեան գնով։

ՁԱՅՆ ՄԸ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԷՆ

Մոնփէլիէ.— Սանաթորիոմը Պէլվիւ կը գտնուի Մոնփէլիէ քաղաքին հարաւային կողմը հանրակառքով 25 վայրկեան եւ յետոյ 15 վայրկեան ալ քալելով։ Այս հաստատութեան մէջ միակ հայն եմ, ու ուրիշ օտարական ալ գրեթէ չկայ։ Այս առանձնութեան մէջ իբրեւ մխիթարութիւն Յառաջը ունիմ միայն, որ իր ամենօրեայ լուրերով միշտ տեղեակ կը պահէ հայկական կեանքին։ Կը կարդամ յայտարարութիւնները որ զանազան շրջաններու մէջ կը տօնուի Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձը։ Հակառակ մաշուած կեանքիս, ես ալ կը փափաքիմ այդ մեծ տօնին մասնակից ըլլալ, կ'առնեմ շիշ մը ճերմակ գինի, տուփ մը անկաղթ, ճաշի պահուն կը բաժնեմ բախտակից ընկերներուս։ Մեր սեղանին շուրջ վեց հոգի ենք որոնց մէջ միմիակ ես եմ հայ. զարմանքով երեսս կը նային, այսօր մեր «Յուլիս 14»ն է, կ'ըսեմ, եւ գիտցած չորս բառ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՈՄՈԼՆԵՐԸ

Հայաստանի «Լենինեան» կոմ- մունիստ երիտասարդութ- միութեան 4րդ համագումար- մասին խօսելով, պատուի- Լ. Մարտիրոսեան ... յայտարարութիւնը կ'ընէ «... հրդային Հայաստան»ի ... Մայիս).—

Միութեան 4րդ համագ- մարը նկատեց որ Հայաստա- կոմունիստ երիտասարդներ- Միութիւնը կ'ապրի «ճգնա- տագնապ» մը, որովհետեւ ... համաձայնութիւն կար մեր ... խատանքներուն ձեւին ու երիտ- սարդութեան առաջադրած հարց- յական պահանջներուն միջ- Այժմ ծրագրած ենք նոր ձեւ- ու մեթոտներ, սեղմելու համ- Միութեան «մկրատի» բերանն- ըը եւ թուլացնելու համար ... ման տագնապը։

Կազմակերպութեան ներքի- նկատուին հիւանդագին երեւոյթ- ներ։ Այսպէս, մեր Միութեան անկայուն տարրերէն փոքրամի- կոմունիստ երիտասարդներ, չի- րենալով ըմբռնել կուսակցութեան քաղաքականութիւնն ու ընկեր- վարական շինարարութեան հե- ռանկարները, ինկած են ... կամ այն օտար մանր ... ժուական ազդեցութիւններ- եւ «Օրթոտոքս Մարքսիստներ- ճնշումին տակ, եւ մեն- ւեկեան պայքար մը սկսած ... կուսակցութեան եւ կոմունիստ Երիտասարդներու Միութեան դէմ։

Բացի «Օրթոտոքս» հակա- յեղափոխական խմբակներու դէմ մղուած պայքարէն, մեր կազ- մակերպութիւնը, Կեդր. Կոմիտէի ղեկավարութեամբ, ուժեղ կռի- մը մղեց Երեւանի «Թրոցքիստ» Ե- րիտասարդներու Միութեան ... «ընդդիմադիր խմբակին» դէմ, այնպէս որ 1923-1924էն ի վեր սկսած բնաջնջումով մը, վեր- վերջոյ խորտակեց դաշնակ-մենշ- ւեկեան ճահիճին մէջ։

Սակայն Կեդր. Կոմիտէի ... խադահութեան երկու անդամ- ները, որոնք կ'աշխատէին մեր գաղափարաբանական ճակատ- ամէնէն պատասխանատու դի- քերուն մէջ, այդ պայքար- ընթացքին, սխալ բնորոշել- «Թրոցքիստ Երիտասարդներ- Միութեան» էութիւնը, եւ հ- մարելով մենշեւիկեան խմբ- մը, ամէն կերպով կ'աշխատէ- ծածկել թրոցքիզմի վտանգ- մեր Միութեան մէջ, այսպէ- րենց հովանաւորութեան տակ- ուին թրոցքիզմը։ Այս կէտը ... տուած է նաեւ համամիութե- կան համագումարին բանաձե- մէջ։

Այսօր, 4րդ համագումա- քննելով խնդիրը, թրոցքիս- վտանգը վարագուրող ընկերնե- հեռացուց ղեկավարութեան դի- քերէն։

Մեզի կը մնայ աւելի ... ժեղացնել մեր պայքարը ... փարաբանական ճակատին վրա- մանր-պուրժուական ազդեցու- թիւններու եւ հակալէնինեա- թեքումներու դէմ, այս պայքա- րին մասնակից դարձնելով ամ- բողջ կոմունիստ երիտասարդ- թիւնը։

Համաձայնութեան 4ր-

Փրանսերէնով կը բացատրէ- ինչ դժնդակ պայմաններու ... այդ Մեծ Օրը ունեցեր ... հատ մը մաղթանքներ ... մական խօսակցութիւն։ ... պէս քանի մը բաժակ ... րութեան մէջ ես ալ ... այդ մեծ տօնը. յուսալով ... տօնել զայն մայր հայ- ... մէջ։

մնացումներին մէջ արձանա-
նախ այն բողոքու-
որ մեր կոմունիստ երի-
ները գիւղերէն կը փախ-
գերի քաղաք։ Մենք յա-
այսօր զանոնք կա-
հողին ու գիւղին։
պէտք չէ զարմանալ, որ մեր
երուն մէջ ունինք հարիւրին
համեմատութեամբ անգամ-
որոնք կարդալ-գրել չեն գի-
եւ հարիւրին 36 համեմա-
թեամբ անգամներ ալ, որոնք
մը գիտեն կարդալ-գրել։
չէ հանդուրժել այս երե-
թեան, եւ անհրաժեշտ է ու-
աշխատանք։
թեան մէջ ունինք ան-
կոմունիստ երիտասարդ-
որոնք կարգ մը վայրերու
ինկած են կրօնաւորներու
(Էջմիածին, Նոր-Բայազ-
եւ այլն՝ այն պատճառով,
գիւղերուն մէջ մեր հակա-
պայքարները մոռա-
թեան մատնուած էին, ինչ որ շա-
կրօնաւորները եւ
աշխոյժ աշխատանքի՝ շա-
գիւղացիներու տրամա-
թիւնները։ Անհրաժեշտ է
ուժեղ հակակրօնական
մը։
վերջերս ամեան տագնապի
նշմարուած էր նաեւ մեր
կազմակերպութիւնը։
մերու արիներ հեռացան
թիւնէն։ Նոր սկսուած մե-
յաջողեցանք նուազե-
հրաժարումները։
մեր միութեան կ'անդամակ-
բանուորներ, հողագործներ,
ներ, միջակ կացութեան
անհամներ։
բանուորներու թիւը բաւական
էր, այժմ անոնք կը ներկա-
100ին 0,7 համեմատու-
մը։ Ալեքսանդրապոլի մէջ
00 երիտասարդ բանուորներ
որոնք չեն մտածեր մեր
մասին։ Մեծ թիւով անկու-
երիտասարդներ կան
Երեւանի մէջ։ Անհրաժեշտ
ալ շահիլ եւ առնել
թեան մէջ։
հողագործները եւ չքաւոր-
ած են մեր շարքերուն
իսկ միջակները նուազած
թիւը շատցած է
1 համեմատութեամբ
երիտասարդներու
թեան հասակաւոր անդամ-
չեն ուզեր միանալ կուսակ-
թեան։ Այսպէս 23 տարեկա-
վեր անդամներէն արձանա-
ած են 4400 հոգի, որոնց
1200ը կուսակցական են,
ները՝ անկուսակցական։

Այսօր երբ պատերազմի փոթորիկ կայ, մեր կարեւորագոյն աշխատանքներէն մէկն է, ռազմական դաստիարակութիւն տալ մեր անդամներուն եւ ամբողջ բանուոր-գիւղացի երիտասարդութեան։ Աշխատիլ բանակին մէջ, աշխատիլ կապ հաստատել «Ալյո-ֆատեր» նաեւ հետ։ Այս վերջին խնդիրը առաջարկուած է նաւատորմիդի ներկայացուցիչին՝ ջմլենի կողմէ։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Վանի եւ Էրզրումի քարիւղները

Մանչեսթըր կարտիընի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.—

Մօտ ժամանակամիջոցի մէջ կարեւոր փոփոխութիւններ կը յառաջացնէն Թուրքիոյ մէջ, քարիւղի խնդիրներու մասին։ Այս առթիւ պէտք է յիշել որ 15 տարի առաջ կազմուած էր թրքական ընկերութիւն մը, որ պիտի զբաղէր քարիւղի հայթայթումով եւ վաճառումով, ունենալով իբր դրամագլուխ մէկ միլիոն թրքական ոսկի։ Հիմա զիրենք կրցան շահագործման իրաւունք ձեռք բերել շատ մը տեղերու մէջ, մասնաւորապէս Միւրէֆթէյի մօտ (Կէլիպօլուի թերակղզիին մէջ), Էրզրումի եւ Վանի նահանգներուն մէջ, Պիթլիսի մօտ, եւ Ատալիոյ շրջակայքը։ Արեւմտեան Անատոլուի քարիւղի գօտին կը ծածկէ մօտաւորապէս 220 մղոն տարածութեամբ հողամաս մը։ Ատալիոյ հողամասը ամէնէն քիչ խուզարկուածն է, ուր քարիւղը մինչեւ գետնին երեսը կը պոռթկայ։ Բայց եւ այնպէս ոչ մէկ գործունէութիւն ցոյց տուաւ թրքական այս ընկերութիւնը ամբողջ տարուան մը շրջանին, համանաբար դրամագլխի նուազութեան պատճառաւ։

Հոս եկան մասնագէտներ, որոնք անգլիա-պարսկական ընկերութեան հաշւոյն պիտի աշխատէին նախ Ատալիա, ուրկէ գիտական խուզարկութիւններ ընելու նպատակաւ։ Այս պարագան տեղի կ'ուտայ ենթադրելու թէ թրքական եւ անգլիական ընկերութեանց միջեւ եղած բանակցութիւնները գոհացուցիչ կերպով կը շարունակուին եւ այս մասնագէտներուն կողմէ տեղի ունեցած ուսումնասիրութիւններէն յետոյ, կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ։

Այս կրնայ նկատուիլ իբր անկիւնաքարը օտար կարեւոր դրամագլխի մը մասնակցութեան, թրքական հանքերու շահագործման մէջ։

Մէկը չի՛ բաւեր...

«Միլլիէթ» այս խորագրին տակ կը գրէ թէ հոս հռոմէականները հիմա մէկի տեղ երկու պատրիարքական տեղապահ ունին.— Ռօգօսեան գերապայծառ եւ Յովհաննէս պէյ Ալիքսանեան։

Երկրորդ տեղապահը այս առթիւ յայտարարած է. «Երբ մեր մաքսային վաւերացուի, գործի պիտի ձեռնարկեմ։ Մեր նպատակն է իրարմէ բաժնել աշխարհականներուն եւ անդենականներուն գործերը։ Կրօնականները կրնան պատրիարք ունենալ, եւ նոյն իսկ յանձնանձնելեկեղեցական կալուածները։ Բայց ստիպուած են մեզի վերադարձնել մեծ եկեղեցիներու եւ Ս. Յակոբի կալուածները, որոնք ազգապատկան են։ Մենք նոր մտայնութեամբ կը գործենք»։

Հին նամակադրոշմները

Պոլսոյ թղթատարական տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ թէ, մինչեւ Յունիս մէկ պայմանաժամ տրուած է փոխելու համար այն նամակադրոշմները, որոնք հրապարակ հանուած էին ջնջուած կառավարութեան կողմէ եւ անկախութեան պատերազմի առթիւ։ Այս նամակադրոշմներուն վրայ «Օսմանեան բարձր պետութիւն» մակագրուած է եւ շրջաբերութենէ զարկուած են Մայիս 1էն սկսեալ։ Յունիս 1էն վերջ կատարուած դիմումները պիտի չընդունուին։

Կախաղանները կը գործեն

Իզմիրի մէջ աւազակապետ «Ինկիլիզ» Մէհմէտ եւ ընկերը Իսմայիլ կախաղան հանուած են կառավարական շէնքին առջեւ։

Կին փախթոցաւորները

Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է կարգ մը կեղծ կրօնաւորներ, որոնք գլուխնին աճառին փաթթոցներ անցուցած, յետին թաղերու մէջ իբրեւ կրօնաւորներ խաբած են բաւական պարզամիտներ եւ նիքեահներ կատարած։ Քննութիւններ կը կատարուին ձերբակալուածներուն ուրիշ մեղսակիցներն ալ երեւան հանելու համար։

«Դաւաճանո»ներու պատիժը

Էնկիւրիի յատուկ յանձնաժողովին որոշումով այլեւս պետական պաշտօն պիտի չտրուի 43 անձերու, որոնք դաւաճանական արարքի մէջ գտնուած են հայրենիքին հանդէպ։ Այս անձերը, որոնց մէջ կը գտնուին նաեւ երեք ուսուցչուհիներ, կը պատկանին ձէյհէր Պէրէքէթի (Կիլիկիա) նախկին կառավարական կազմին եւ ֆրանսական գրաւման ժամանակ յարած են Ֆրանսացիներու եւ պաշտօնավարած անոնց վարչութեան տակ։

ՆՐԴԻՆԱԿԹ

Ա՛Խ, ԽՑԻ՛Ի ԹԻ ԴՐԱՄ ՁՈՒՉԼԻՆ

Ամերիկացիները շատ յուզուած են տեսնելով թէ ինչպէս Ֆրանսա կը հիւրասիրէ իրենց հերոսը։ Նոյնիսկ կարգ մը օրաթերթեր կը գրեն թէ Ատլանտեանի վրայէն այս արտակարգ թռիչքով երկու երկիրները սերտօրէն իրարու պիտի կապուին։

Կարելի՛ է վայրկեան մը չյիշել անմահ Լինտպերկի շնորհուած մեր համակրանքին հետ այն խանդավառութիւնը, զոր կը յայտնէինք Ամերիկացիներուն պատմական առիթներով։

Ֆրանսացի մը կրնա՞յ մոռնալ ժամանումը այն բազմաթիւ ամերիկացի կամաւորներուն, ընդհ. պատերազմի վերջաւորութեան առաջ։ Կրնա՞յ մոռնալ վեհանձնութիւնը ամերիկուհիներուն, որոնք եկան թնդանօթներու մօտիկ շուկել իրենց վրանները, բնտանեկան մթնոլորտ մը ստեղծելու համար մեր զինուորներուն։ Կրնա՞յ մոռնալ անվերջանալի, փոշեթաթախ զինուորներու տողանցքը, որ մեզի կը բերէր յոյս եւ քաջալերութիւն հասնի պահուն։ Կրնա՞յ մոռնալ ամերիկացի զինուորներու գերեզմանները մեր երկրին մէջ, նորակառոյց գիւղերը՝ վերաշինուած շնորհիւ ամերիկեան բարեսրտութեան։

Այս ամէնը կը յիշենք ճիշդ երէկուան պէս, եւ «Սփիրիթ ավ Սէյնթ Լուիզ» օդանաւին թեւերը ոչինչ կրնան ծածկել այդ յուշապատկերներէն։

Եւ Լինտպերկի ժամանումը մղեց ճախրելու խանդավառութեան մթնոլորտի մը մէջ, այնպէս ինչպէս կը ճախրէինք գաղափարապաշտութեան համար։

Ա՜խ, միայն, եթէ՛ թէ անկարելի գտնար երկիր իջնել եւ շարունակ ճախրէինք այսպէս։ Ա՛խ, որքա՞ն գեղ պիտի ըլլար, եթէ յանկարծ դադրէինք ճախրելէ, երկիր իջնէինք եւ պարտատէրը գար պահանջելու մեզմէ սա անխուսափելի՛ 100 միլիառները։

Փիէր Ցոխա

Կաթող. պատուիրակութեան դիւանէն կը ծաղորդեն մեզի.— Մարսէյլի գաղութին կազմակերպութեան հարցը լուծուած է ըստ թեմական կանոնագրին, օրինաւոր ընտրութեամբը Վիճակային ընդհանուր ժողովին եւ Վիճակային վարչական խորհուրդին, որոնց ընտրութեանց եւ անդրանիկ ժողովներուն անձամբ նախագահած է Կաթող. Պատուիրակը։

—Կաթող. Պատուիրակը Մարսէյլի ընտրական գործը լրացնելէ վերջ Մայիս 22ին հանդիպելով Լիոն, հոն եւս ընտրական գործերու անմիջական հրահանգ տուած է 50 օրուան մէջ բոլոր ընտրութիւնները լրացնելու պայմանով, որոնց նոյնպէս պիտի նախագահէ։

—Գերապայծ Հոգեւոր Խորհուրդը, Ապրիլ 25 թուակիր պաշտօնագրով կը յանձնարարէ Լոնտոնի եկեղեցւոյ հոգեւոր պաշտօնէին պաշտօնանկ Գրիգոր վրդ. Դուրեանը իր գայթակղական արարքին համար զրկել Երուսաղէմի մայրավանքը առ ի ապաշխարութիւն, ներման արժանանալու պարագան ձգելով Երուսաղէմի Ս. Պատրիարքին բարեհաճութեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Վերապահելով մեր խօսքը, առայժմ կը հրատարակենք զանազան խորհրդածութիւններ եւ տպաւորութիւններ Կիրակի օրուան մրցումին առթիւ։ Պատրաստ ենք տպելու նաեւ Հ. Մ. Մ.ի վարիչներուն կամ չէզոքներու տեսակէտն ու բացատրութիւնները։

Յառաջի մրցումը կազմակերպուած էր ոչ թէ օտար մարզիկներու, այլ՝ հայերու համար, իսկ բոլոր հայ ժողովուրդը հոն եկած էր միայն իր մարզիկները տեսնելու, եւ բնական է շատ զարմացաւ երբ օտարներ տեսաւ։ Եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը պէտք ունենար օտարի, օտար խումբ կը կանչէր։

Գէշ է ըսել որ խաղին մեծ մասը Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաւելութեամբ անցաւ, բայց, հայ մարզիկները ջղայնացած օտարներու ներկայութենէն, կորսնցուցին իրենց պաղարիւնութիւնը եւ չկրցան երեւան բերել իրենց իսկական արժէքը։

Մաղթելի է որ Յառաջի խմբագրութիւնը կարգադրէ այս խնդիրը, եւ ջանայ վերստին կազմակերպել այս մրցումը միայն հայ տարրերու համար։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը պատրաստ է ո՛ր եւ է ատեն, նոյն իսկ յառաջիկայ Կիրակի, կամ Յունիս 12ի Կիրակին մրցելու՝ զուտ հայկական կազմի մը դէմ։

Ցաւալի է որ Արժանթէօյլի խումբն ալ հինգ օտարներ բերած էր։

Գ. Կարապետեան

.˙. Յառաջի բաժակի մրցումը տեղի պիտի ունենար միայն հայ խաղացողներու միջեւ եւ ժողովուրդը որ փութացած էր դիտել ու խանդավառել իր մարզիկները, գէշ տպաւորութեան տակ մեկնեցաւ դաշտէն։ Անշուշտ Հ. Մ. Ը. Մ.ը չէր կրնար մերժել կամ ո եւ է բան պարտադրել Հ. Մ.ին իր օտար խաղացողներուն մասին, քանի որ Յառաջը՝ որ հայ խումբերու միջեւ մարզական եռանդ արթնցնելու եւ միաժամանակ անոնց արժէքին գնահատումը կատարելու համար կազմակերպած էր բաժակի մրցումը, պարտաւոր էր չթոյլատրել ոչ մէկ խումբի՝ վարձկան օտարներ ընդունիլ, եթէ խումբերն իսկ համաձայն ըլլային առոր։

Մեր ժողովուրդը հոն փութացած էր ոչ թէ խաղին «Թէքնիք» հասկացողութիւն ունենալու, այլ դիտելու իր զաւակներուն կորովն ու ուժը եւ խրախուսելու իր մարզիկները։ Այսօր փոխարէն մարզական խումբերն ալ իրենց կարգին պէտք էր կարենային ընէին ժողովուրդը գոհ ձգելու։

Արդեօք պիտի ուզէ՞ին որ Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ իր նպատակէն շեղելով Հ. Մ.ին օրինակին հետեւէր եւ վարձէր օտար խաղացողներ։

Հիմակ հարց է, — ի՞նչ հետաքրքրութիւն կրնայ ստեղծել վերջին մրցումը, որ պիտի կատարուի Հ. Մ.ի եւ Արժանթէօյլի միջեւ, քանի որ երկու խումբերն ալ օտարներով լեցուն պիտի ըլլան, եւ հոն օտարին ծիգն է որ աչքի պիտի զարնէ։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂԵՐԸ.— Շաբաթ գիշեր գողերը մտան Թրուա քաղաքին ներկի գործարանին մէջ։ Կատարելագործուած գործիքներով կտրեցին երկաթէ ձողերը և դրամարկղը։ Վերցուցին 40.000 ֆր.ի աղուորիկ հարստութիւն մը։ Ու երբ կը չուէին, վրայ հասաւ պահապանը։ Գողին մէկը կը կրակէ, գնտին կը փաէ եւ կ'անհետանան։

ՍԻՐՈՅ ԱՐԳԵԼՔԸ.— Օպէրնէ գիւղին մէջ (Սթրազպուրկ) Էրհարտ կը սիրէր տիկին Ռէօնփլէրը։ Ու երկու սիրահարները միասնաբար կը խորհին «ազատիլ» տիկնոջ ամուսինէն, որ այնքան ալ նեղութիւն չէր պատճառեր իրենց սիրոյն։ Առաւօտ մը Էրհարտ կը հրաւիրէ Ռէօնփլէրը պտոյտի դէպի Սէնթ Օտիլ լեռը։ Կածանի մը վրայ կանգնած, երբ կը դիտէին գիւղերը, որ խճանկար մը կը ձեւացնէին դաշտին մէջ իրենց առջեւ, Էրհարտ կը հրէ Ռէօնփլէրը անդունդը մը վար։

Ռէօնփլէր կը թաւալի ու կ'իյնայ անդունդին մէջ։ Գանկը կը ճեղքուի, կողերը կը կոտրտին։ Երբ գիտակցութիւնը կը գտնէ, կը սկսի օգնութիւն պոռալ։ Երկու օր անյոյս սպասելէ յետոյ, սողալով ու քաշկռտուելով, խորունկ ձորէն դուրս կ'ելլէ։

Անտառապահ մը զայն կը փոխադրէ հիւանդանոց, ուր յայտ կը տրուի ոստիկանութեան։ Ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ երկու մեղաւոր սիրահարները։

ԵՐԿՈՒ ՈՃԻՐ ՄԷԿ ՎԱՅՐԿԵԱՆԷՆ.— Ամիէնի մէջ յիսունոց բանուոր մը, Լուայէ, գտած էր յիսունոց այրի մը։ Զոյգը ատեն մը երջանիկ ապրեցաւ։ Առջի օր, բանւորը յանկարծ արդողեցաւ, կատղեցաւ եւ շիշ մը առաւ եւ նետեց կնոջ գլխուն։ Կարծեց ի՛ւ զէնը, եւ՝ կնոջ զարկը։ Կինը հոգեվարքի մէջ կը հոնար, երբ, նոյն պահուն, վրայ հասաւ զաւակը, Թարբոն, որ քաշեց ատրճանակը եւ տեղն ու տեղը սպաննեց ապօրինի հայրը։

ԹՇՈՒԱՌ ՄԱՅՐ.— Լիոնի մօտերը, Ձօնքլար գիւղին մէջ մայր մը, երկանը բացակայութենէն օգտուելով, կը սպաննէ իր մէկ տարեկան զաւակը, դանակով մըն ալ կը ճեղքէ իր վիզը եւ անձնասպան կ'ըլլայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՄԵԹԻՒՍ ՖՕՆ ՌԻԽՊԵՐ

— Ցնածէս զատելով, շատ կը
մբորդէք. եւ սահմանագլուխէ
ինչ այնքան նշանակելի գիւ-
թեամբ. այս տարի միայն
անգամ Ֆրանսա գացեր էք,
անգամ Գերմանիա, եւ
անգամ Իտալիա. ի՞նչ բա-
թիւն կու տաք այս բոլոր
փոխութիւններուն։

— Պարզապէս ճամբորդելու
սէր։

—Անշուշտ բոլոր ճաշակները
բնաւորութեան մէջ են։
ճամբորդելու սէրը ինծի
չի թոյլ իր հասնելու թէ
կ'ըլլայ որ այս փաստա-
թը ձեր քովը կը գտնուի։

ոստիկանապետը հանդէպ Վի-
աչքերուն առջեւ դրաւ ի-
սպայակոյտին յատուկ քարտէս մը, որ կօթաւի շրջանը ցոյց կու տար։

Մարդը վայրկեան մը յուզուիլ ենթադրուեցաւ, բայց ինքզինքը զսպելով.

— Ա՛հ պատասխանեց, քարտէս մըն է որ ինծի կը ծառայէ լեռան վրայ շրջագայութիւններ ընելու. եւ անոր շրջագայող մըն եմ։

— Եւ այս շրջագայութեան ընթացքի՞ն է որ կարմիր ստորագծեցիք մեր բերդերուն դիրքը եւ անոնց տանող ճամբաները։

— Ցեմ հասկնար։

— Կը հասկնաք գետ։

Այս թղթապանակին պարունակութիւնը շարունակելով քննել, ոստիկանապետը հանդ առաւ լուսանկարի մը վրայ, որ ինծի տուաւ։

— Այս անգամ, բարեւ, ալ կասկածիլը ներելի չէ։

— Խօ՛ք, ըսի, մանաւանդ որ լուսնական ճշմարիտ փաստաթուղթի մը վրայ է ինկեր։

Լուսանկարը կը ներկայացնէր Իտալիոյ կողմէ իր սահմանագլուխին վրայ նոր շինուած բերդ մը։ Փաստաթուղթին արժէքը հոն էր որ քիչ շատ բերդերու շինութեան խնկը հասցնող մէկու մը համար՝ ամէն մանրամասնութիւն կը բովանդակէր։

Իր հարցաքննութիւնը վերսկսելով, ոստիկանապետը շարունակեց.

— Դուք ալ պիտի ընդունիք, մարդ երբ կը ճամբորդէ, խոհեմ բան մը ըրած չըլլար իր վրայ այս տեսակ թուղթեր կրելով։

Եւ երկրորդ լուսանկար մը ձեռքը առնելով աւելցուց.

— Կ'ուզէ՞ք հիմա ըսել թէ ով է այս մարդը՝ որ այս նկարին մէջ կ'երեւի Իմա Շթաուպի հետ. սա կինը՝ Շթաուպը ըլլալու է. այնպէս չէ՞, բառ լուսանկարը ինծի տալով։

Ցեղակալները որ անձկութեամբ կը հետեւէին հարցաքննութեան, միեւնոյն ատեն գոչեցին.

— Այ, այո՛, նոյն ինքն։

Մարդը պահ մը նորէն վարանեցաւ, յետոյ.

— Չէի գիտեր թէ այդ կինը Իմա Շթաուպ կը կոչուի։ Ես զինքը կը ճանչնայի իբրեւ կոմսուհի մը Լուվէն...

Այս անունը, որ նոր երեւան հանուած գործ մը յիշեցուց ինծի, լոյսի ճառագայթ մը եղաւ։

— Այն ատեն, ըսի, եթէ Իմա Շթաուպը կոմսուհի Լուվէնն է, դուք ալ հազարապետ Ֆօն Թօստ էք, Պավիերայի բանակի սպայակոյտէն։

Մարդը աթոռ վրայ, ընկճուած երեւոյթ մը առաւ։ Քանի մը վայրկեան յետոյ, սեղանին առջեւ նստած, խոստովանեցաւ իր ինքնութիւնը։

Ոստիկանապետը՝ զայն անմիջապէս բանտարկել տուաւ։

Եւ մինչդեռ քարտուղարը կը կնքէր անոր թղթապանակը, ոստիկանապետին հետ սկսանք Ֆօն Ռիխպէրի վրայ գտնուած թուղթերը քննել. անոնց մէջ գտանք մեր երիտասարդ սպաներէն գողցուած թուղթերուն լուսանկարները։

Կրնաք գուշակել ուրախութիւնը որ սպաները ունեցան իրենց կորուստը գտնելով։

— Հիմա, ըսի ինքզինքիս, եթէ ձեր մարդերը Իմա Շթաուպն ալ գտնեն, նորէն ժամանակնիս պարապ տեղը վատնած չպիտի ըլլանք։

Այդ միջոցին ոստիկան մը, յուզուած կերպարանքով ներս մտաւ եւ ըսաւ.

— Իմա Շթաուպը մէջտեղ չկայ։ Ամէն տեղ փնտռեցինք բայց ի զուր. կինը մեր մատներուն մէջէն սահեցաւ գնաց։

Կեանքիս մէջ հազուադէպ այնքան գեղեցիկ [illegible] մը չլսեցի որքան ոստիկանապետին բերնէն. զայն հանդարտեցնելէ յետոյ, ըսի ոստիկանին։

— Գոնէ գիտէ՞ք թէ ինչպէս անյայտացաւ։

— Այո՛, գիտեմ. երրորդ յարկը, սենեակի մը մէջ դուռ մը կայ, զոր նախ որմաւարանի մը դուռը կարծեցինք. դժուարութեամբ զայն բանալէ յետոյ, տեսանք որ այդ դուռը քովի տան վրայ կը բացուէր. այն տեղէն է որ փախած էր։

— Պա՛հ, ըսի, որը շատ գէշ չանցաւ. ուշ կանուխ ձեռք պիտի անցընենք գեղանի խաժն։

Եւ ոստիկանապետին դառնալով ըսի.

— Այդքա՜ն դայրանալու պէտք չկայ. գիտէք թէ աշխարհի բոլոր ոստիկանութիւններուն կողմէ ընդունուած է թէ՝ Իմա Շթաուպ, պիտի ձերբակալուի միայն այն օրը որ ինք ուզէ. այսօր չուզեց. բայց այս գործին մէջ, իմ վերջին խօսքս դեռ չեմ ըսած. եւ ուշ կամ կանուխ, պիտի իյնայ հարուածիս տակ. վստահ եղէք թէ այդ օրը ձեռքէս չպիտի կրնայ խուսափիլ։

(Շար.)

չընդունուին, Անգլիա այլեւս ինքզինքը պարտաւոր պիտի չզգայ ճանչնալու Եգիպտոսի անկախութիւնը այնպէս, ինչպէս շնորհուած էր 1922ին։

Լոնտոնէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ երեք մարտանաւերէն երկուքը Աղեքսանդրիա, մէկը Փորթ-Սայիտ պիտի հասնին այսօր։ Անգլիա մտադրած է իր բոլոր ուժը գործածել։

Ծանուցագիրը ստանալուն պէս, վարչապետ Սարուաթ փաշա Նախարարական խորհուրդը նիստի հրաւիրեց։ Որոշուեցաւ խնդիրը ներկայացնել խորհրդարանին եւ ըստ այնմ խմբագրել պատասխանը։ Կը վախցուի թէ դահլիճը հրաժարի։

Թուրքիա վերադարձողներուն պատիժը

Հաստատուած ըլլալով որ փոխանակութեան ենթակայ կարգ մը անձեր, իրենց հպատակութիւնը փոխելէ վերջ Թուրքիա կը դառնան դարձեալ, օտարականներու բնակութեան եւ երթեւեկի արտօնութեան օրէնքին վրայ հետեւեալ յօդուածը պիտի աւելցուի.

— Յանձնառութիւններու համաձայն, Թուրքիայէն դուրս հանուած ու վերադարձը արգիլուած ո եւ է անձ՝ եթէ իր ինքնութիւնը, ծննդավայրը փոխելով կամ ուրիշ կերպով առանց արտօնութեան Թուրքիա վերադառնայ, մէկ ամիսէն մինչեւ մէկ տարի բանտարկութեան եւ 25էն 500 ոսկի դրամական տուգանքի կը դատապարտուի։ Այս անձերուն կողմէ գնուած անշարժ կալուածները կը գրաւուին եւ պատիժի շրջանը լրացնելէ վերջ սահմանէն դուրս կը հանուին։

Գործադուլ Տրապիզոնի մէջ

Տրապիզոնի մէջ բնակող պարսիկ գորգավաճառները հաւաքաբար դադրեցուցած են «թրանզիթ»ի գործառնութիւնները, դանգատելով թէ մաքսային տնօրէնութիւնը ամիսներով կը ձգձգէ մաքսային գործողութիւնները։

Տրապիզոնի վաճառականները այս պարագան հեռագրած են Պոլսոյ իրենց ազգակից գորգավաճառներուն, որոնք դիմում կատարած են առեւտրական տնօրէնութեան, առեւտրական սենեակին եւ մաքսային տնօրէնութեան։ Պարսիկ վաճառականները շուտափոյթ կարգադրութիւն մը կը խնդրեն այս մասին, երկու երկիրներու առեւտրական սերտ յարաբերութիւնները չվտանգելու համար։

Ֆրանս. նաւատորմը անգլ. ջուրերուն մէջ

Ինչպէս գրեցինք, այս պահուս ֆրանս. նաւարաժին մը այցելութեան եկած է անգլիական ջուրերը։ Երկուշաբթի առաւօտ կանուխ «Լա Մօթ-փիքէ» եւ «Տիւկէ-Թրուէն» յածանաւերը, ինչպէս նաեւ վեց թորփիլանաւեր եւ թորփիլահալածներ երկու հազար նաւաստիներով Շէրպուրկէն ճամբայ ելան դէպի Փորթսմութ, գեր-ծովակալ Փիրօի հրամանատարութեան տակ։ Անգլիացիները շատ փառաւոր ընդունելութիւն կ'ընեն ֆրանսական նաւատորմի սպաներուն եւ նաւաստիներուն։ Առաջին օրը մեծ հացկերոյթ մը տրուեցաւ, որմէ վերջ բոլոր սպաները երաժշտական երեկոյթի մը ներկայ գտնուեցան։ Մօտ հարիւր ֆրանսախօս անգլիացի նաւազներ թարգմանի պաշտօն կը կատարեն։

«Թայմզ»ի նաւային աշխատակիցը խօսելով ֆրանսական նաւատորմին վրայ, վեր կը հանէ այն կարեւոր դերը, որ մեծ պատերազմի ընթացքին կատարեց անիկա, աջակցելով դաշնակիցներու յաղթանակին։ «Աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ գզալի ջանքեր ըրաւ ֆրանսական նաւատորմը. — Մանշի, Միջերկրականի, Ադրիականի, Տարտանէլի, Սելանիկի մէջ, սուրիական եզերքին վրայ, հնդկական ջուրերուն եւ Խաղաղականի մէջ։ Նոյնպէս մեծ գործունէութիւն ցոյց տուաւ թշնամի ընդծովեաներու դէմ մղուած պայքարին մէջ։»

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ ֆրանս. նաւատորմին Փորթսմութ այցելութիւնը ուշագրաւ նշան մըն է բարեկամական այն մթնոլորտին, որ կը տիրէ երկու երկիրներու պաշտօնական յարաբերութեանց մէջ։ Պատերազմէն վերջ եղաւ ժամանակ մը, երբ թուեցաւ թէ Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ ձգտումները բացարձակապէս հակոտնեայ էին։ Նախագահ Տումէրկի և ֆրանսական նաւարաժնին այցելութիւնները ցոյց կուտան թէ յարաբերութեանց ձգտումի վտանգը հիմա բարեբախտաբար անհետացած է։

Ֆրանս. դրամատունը ոսկի կը գնէ

«Ֆինէնշըլ Թայմզ» կը գրէ թէ վերջին օրերս Լոնտոնի եւ Նիւ Եորքի հրապարակներուն վրայ ոսկիի գնումներ կատարուած են Պանք տը Ֆրանսի հաշուոյն։

Ներկայիս Պանք տը Ֆրանսը եւ պետական գանձը մեծ քանակութեամբ ստեռլին եւ տոլար ունին, աւելի քան 800 միլիոն տոլար արժէքով (օրուան սակով 20 միլիառ ֆրանք)։ Այսքան օտար դրամ սակարանի պէտքէն աւելի է. հետեւաբար ձոյլ ոսկի գնելով, աւելի ապահով գործողութիւն մը կը կատարէ պետական դրամատունը։ Այս կերպով արգելք կը հանդիսանայ նաեւ Ամսթէրտամի եւ Պերլինի նոր ձեռնարկներուն՝ ֆրանք խաղալու մասին։ Քանի շատնայ ոսկիի պահեստը, ա՛յնքան կը բարւոքի ֆրանքի վիճակը։

Պարսիկ դահլիճը հրաժարած

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Մոսթօֆի ալ-Մամալէք դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Շահին, որ շատ դժուարութեամբ ընդունեց զայն։ Նոր դահլիճին կազմութիւնը շատ դժուար պիտի ըլլայ, որովհետեւ Մէճլիսի մէջ ոեւէ կուսակցութիւն մեծամասնութիւն չունի։ Շահը կը մերժէ նոր վարչապետ անուանել, ընտրութիւնը թողլով Մէճլիսին։ Դահլիճի հրաժարման պատճառները ելմտական խնդիրներու մասին նախարարներու տարակարծութիւնն է։ Գանձին մէջ դրամ կայ, սակայն շատ մը պաշտօնեաներ իրենց ամսականը չեն ստացած։

Լինտպէրկ վաղը Ամերիկա կը մեկնի

Ուաշինկթընէն ստացուած հեռագիրներու վրայ, Լինտպէրկ հրաժարեցաւ Եւրոպայի մայրաքաղաքները այցելելու իր ծրագրէն եւ որոշեց Ամերիկա վերադառնալ վաղը՝ Հինգշաբթի կէսօրէն վերջ։ «Շ. Թրիպիւն»կը գրէ թէ ամերիկացի հերոսը Լոնտոնէն օդանաւով Փարիզ պիտի հասնի վաղը առաւօտ, եւ ամերիկեան դեսպանէն ու ֆրանս. պաշտօնական անձնաւորութիւններէն հրաժեշտ առնելէ վերջ, կէսօրին օդանաւով պիտի մեկնի Շէրպուրկ, ուր «Ծորճ Ուաշինկթըն» շոգենաւը պիտի նստի։

∴ Ճափոնցի օդանաւորդները պիտի փորձեն Խաղաղականը կտրել օդանաւով։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի, 5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Գուրս տը Թըրավայլի մէջ 23 Թիւ սրահը։

Բանախօս՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ։

ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէին կողմէ, որ կը յանձնէ նաեւ իր բացումը։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի, 4 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սինէմա Լէն Լուի սրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, հայկ. պար, խմբերգ. մեներգ. եւայլն։

ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ Վալանսի, Թուզէնի, Քրիւասի եւ Փրիվայի ընկերներուն, 5 Յունիս կիրակի օր ժամը 2ին։

Խմբերգ. մեներգ. արտասանութիւն եւ հայկական պարեր։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, 11 Յունիս Շաբաթ օր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի՝ Յունիս 4 Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Սալ տէ քոնֆէրանսի մէջ։

Բանախօս Ընկ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ. Թէյ սփիւթէ. Հանդէսէն վերջ ընտանեկան խնջոյք եւ պար մինչեւ լոյս։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ տակաւին հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ» գիրքը։

Զարդարուած է շատ մը բացատրական լուսանկարներով, եւ ամէն լուսանկարչական գաղտնիք մանրամասն եւ յստակ կերպով բացատրուած է, այն միայն մասնագէտներու յատկացուած չէ, այլ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ է։

Գիրքին նպատակն է—առանց շատ ծախսի եւ ուսուցիչի, մէկ օրուան մէջ լաւ լուսանկարիչ ըլլալ։ Գիրքը չորս մասի բաժնուած է եւ վերջի մասը վայրկենական եւ շքեղ լուսանկարչութեան մասին կը խօսի։

Հակառակ ծաւալին, մաքրութեան, պարունակութեան եւ խիստ օգտակարութեան, գինը չափազանց աժան է։ Բայց յաւելումի վախ կայ։ Անապարհեցէք որովհետեւ կանխաւ ապսպրանքներ շատցած են։

Գին 10 ֆրանք, արտասահման 75 սէնթ. Դիմել՝ Guiragos Momdjianի 8 Rue Jules Duclos, St. Chamond (Loire) France.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Թոստոմ» ենթակոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի 5 Յունիս ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը 8ին բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի համարուի։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն հետեւեալ ենթակոմիտէները առանձին առանձին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական հաւաքատեղին բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Ռոստոմ 3 Յունիս Ուր. երեկոյ ժամը 8ին։

Իշխան 4 Յուն. Շբ. ժամը 8ին.
Քրիստափոր 6 Յուն. Բշ. ժ. 8ին
Վարուժան 7 Յուն. Գշ. ժ. 8ին,
Վարդգէս 10 Յուն. Ուր. ժ. 8ին.
Քրիս 11 Յուն. Շբ. ժամը 8ին։

ՅԱՐԹՕՒՆՔԻ յառաջիկայ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Վ. Կապուտեան կը խօսի կոստան Զարեանի բանաստեղծութիւններուն մասին։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻՈՅ Վասպուրականի Երկ. Երիտ. «Փարոս» միութիւնը պիտի տօնէ Վանի հերոսամարտի 12րդ տարեդարձը, Յունիս 12ին Chateau de Rouetի շքեղ պարտէզին մէջ։ Մանրամասնութիւն յայտագրով։

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կուսակցութիւններէն նկատի ունենալ նոյն օրը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻՈՅ Հայ Լիբէնեանական միութեան գեղարուեստական գեղեկոյթը 6 Յունիս Երկուշաբթի ժամը 3ին Կարտոն Փարքի Թատերասրահը, Ալլէնիւ տիւ Փրատօ։ Մուտքը ձրիավար։

ՄԱՐՍԷՅԼԻՈՅ Ամասիոյ Հայր. Երկ. Միութեան երեկոյթը 11 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, սալօն Էսփանեօլի մէջ։ Վիճակահանութիւնք կէսօրին կը շահին։ Մուտքը ազատ է։ Մանրամասնութիւնք յայտագրով։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Համայնավարութիւն եւ համաշխարհային յեղափոխութիւն, Մ. Վարանդեանի, գին 15 ֆր., Հայ-Թրքական կնճիռը, Թուրքէն, գին 6 ֆրանք։ Դիմել L. Kévonianի, 208bis Rue Lafayette (10e) Paris.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ոլիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը, փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ։

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ ժան Բութ-ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին Փօրթ տ'Օռլէան, երթալու համար C. A. Montrougeի մարզարանը։

(Կնիք)

ՍԱԿԱՐԱՆ

31 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124 [illegible]
Տոլար,	Dollar	25 5[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	603 —
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13 40
Թրք. ոսկի	» or	111 —
Մէճիտիէ	Médjidie	7 50
Լէվա 100 հատը	Léva	18 30
Տրախմի »	Drachme	32 50
Լիր »	» Lire	140 —
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 70
Զուից. »	Frc. Suisse	191 —
Լէյ 100 հատը	Ley	15 80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100 —

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3100 —
» II »		1890 —
» III »		1510 —
Թուրքիոյ Լոտեր. Lots turcs		157 50

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration (Խմբագրութիւն) : 298bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ 1927

2 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 352

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՅ ԽՕՍՔ

«ՀԻՒԱՆԴԱԳԻՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ»

Երէկ, «Խորհրդային Հայաստան»էն առնելով (13 Մայիս), հրատարակեցինք պատուիրակի մը յայտարարութիւնները Հայաստանի լէնինեան «Կոմսոմոլ»ներու մասին (Երիտասարդ Կոմունիստներու Միութիւն)։

Ինչպէս կը խոստովանի պատուիրակն ալ, այդ միութեան վերջին՝ 4րդ համագումարին մէջ հաստատուած են հետեւեալ հիւանդագին երեւոյթները.—

1.— Հայաստանի Կոմսոմոլը կ'անցնէ ածման տագնապ մը։

2.— Կարգ մը կոմունիստ երիտասարդներ ինկեր են մանրբուրժուական ազդեցութիւններու տակ, եւ կը պայքարին կուսակցութեան եւ Միութեան դէմ։

3.— Երեւանի մէջ յառաջեկեր է ընդդիմադիր՝ Թրոցքիական երիտասարդներու հոսանք մը, սկսելով վարիչ շարքերէն։

4.— Շարք մը «անգիտակից» համալսարանցի երիտասարդներ ինկեր են կրօնաւորներու ազդեցութեան տակ, Էջմիածնի, Բայազիտի եւ ուրիշ վայրերու մէջ, «հակակրօնական պայքարը մոռացութեան տրուած ըլլալով»։

5.— Գիւղերական (արիներու, սկաուտ) կազմակերպութիւնն տագնապի մատնուած էր վերջերս։ Քանի մը հարիւր արիներ հրաժարած են կազմակերպութենէն։

5.— Միութեան մէջ բանուորներու համեմատութիւնը իջած է։ Միայն Լէնինականի մէջ մօտ հազար երիտասարդ բանուորներ դուրս կը մնան, մեծ թիւով անկուսակցական երիտասարդներ կան նաեւ Երեւանի մէջ։

7.— Հասակաւոր (23 տարեկան եւ աւելի մեծ) երիտասարդ բանուորները չեն ուզեր մտնել կուսակցութեան մէջ։ Այդ հասակի 4400 անդամներէն 1200ը միայն կուսակցական են, մնացած 3200ը՝ անկուսակցական։

Զեկուցման մէջ, «հիւանդագին երեւոյթներ» կը կոչեն այս բաները։ Բայց ակներեւ է որ լուրջ հիւանդութեան մը մատնուած են Հայաստանի կոմսոմոլները։

Մենք ուրիշ աղբիւրներէ ալ տեղեկութիւններ ունինք այս մասին, բայց գոհանանք իրենց փաստերով։

Մեզի համար զարմանք չէ, օրինակ, այն սուր տագնապը որ կը տիրէ Երեւանի համալսարանի երիտասարդութեան եւ ուսանողութեան մէջ, իբրեւ հետեւանք պոլշեւիկեան բարքերու եւ միջնադարեան հալածանքներու։ Ինչ անուն ալ ուզեն տալ այդ տագնապին, «Թրոցքիականութիւն» կամ «քաղքենիական» ձգտումներ, կացութիւնը չի փոխուիր։ Հայաստանի երիտասարդութիւնը կ'անցնէ թէ՛ ածման թէ՛ հոգեկան երկունքի տագնապ մը։ Այն աստիճան որ, յաճախ կ լրտեսներ դրած են համալսարանի ուսանողութեան գլուխն ու բոլորտիքը, եւ արդէն «զտումներ» կը կատարեն։ Ցայտնապէս աչքի ինկած են ոչ միայն «դաշնակ»ները, այլ եւ էսէրներն ու էսդէկները (սոց. յեղ. եւ սոց. դեմոկրատ) ու նաեւ իրենց ընկերները, ինչպէս կը հաստատեն։

Պերճախօս վկայութիւն մըն է նաեւ այն փաստը թէ՝ գիւղերու մէջ երիտասարդ կոմունիստները ինկեր են կրօնական համայնքներու կազմակերպութեան մէջ։

Իրենք այս իրողութիւնը կը բացատրեն «հակակրօնական պայքարի մոռացումով», եւ կը թելադրեն «ուժեղ հակակրօնական աշխատանքներ»։

Մեր կարծիքով, այստեղ եւս բլրծուն գետնի վրայ կը յածին պոլշեւիկ վարիչները։ Ապահովաբար Հայաստանի գիւղացի— եւ համալսարանցի— երիտասարդութիւնը ազդուած է ոչ թէ փիլոնէն եւ վեղարէն, կամ կրօնական քարոզներու շնորհէն, այլ հիասթափուած է յակաղգային սոփեստութեանց եւ համայնք խաչակրութեանց հետեւանքներէն, որ կը տեւեն մինչեւ այսօր։

Ինչ կը վերաբերի հասակաւոր երիտասարդներու ուծացման, այդ իրողութիւն մըն է որուն պատճառներու վերլուծումը շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ։ Ատեն մը յափշտակուելէ եւ օրօրուելէ յետոյ, երբ կը մեծնան եւ աչքերը լայն կը բանան, արհեստականօրէն կարմրած պատանիները այլեւս չեն ուզեր շարունակել իրենց ճամբան, եւ կը նախընտրեն մնալ անկուսակցական։

Այսպէս պէտք է բացատրել նաեւ հարիւրաւոր հայ արիներու հրաժարումը։ Այդ իսկապէս երիտասարդական եւ առողջ շարժումը Պոլսէն Հայաստան փոխադրուեցաւ, երբ Հայաստանը տակաւին հեռաւոր երկիր մըն էր Երեւանի այսօրուան վարիչներուն համար։ Իշխանութեան տիրանալէ յետոյ, անոնք զանազան ձեւեր փորձեցին, այդ շարժումը այլափոխելու համար։ Սկաուտը վերածեցին «պիոնէր»ի (առհասարակ բացօդեայ)։ Անոնց ձեռքէն առին եռագոյնը եւ զանազան փոքրիկ նշաններ, տրորեցին, շաղուեցին, բոլորովին տարբեր խմոր մը թրծելու համար,— բայց մնացին կէս ճամբան։

Այս բոլոր երեւոյթները մէկ աղօտ պատկերն են այն աւերիչ յուսախաբութեան, որ կը տիրէ խորհրդային աշխարհին եւ առանձնապէս երիտասարդութեան մէջ։

Հակառակ բոլոր պոռոտախօսութեանց, պոլշեւիկները կրցան նուաճել երիտասարդութիւնը, այնպէս ինչպէս կը պատուէր յեղափոխական կուսակցութեան մը կողմէ։ Արտասահմանի մէջ պատկերը ամէնուն աչքին առջեւ է արդէն, իսկ ինչ որ տեղի կ'ունենայ կարմիր գիծէն ներս, աւելի քան հիւանդագին երեւոյթներ կը պարզէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՐ Է ՎՏԱՆԳԸ

«Հայաստանի կոչնակ», ամերիկահայ շաբաթաթերթը, Մայիս 21ի թիւին մէջ քննելով Պոլսոյ հայ համայնքային տագնապը, կը գրէ.

— «Հարկ կա՞յ ըսելու թէ Պատրիարքարաններու հեղինակութեան դէմ ներսէն մղուած պայքարները շատ հաճելի են Թուրքերուն։ Քանի որ կայ Լիվգաֆի նախարարութիւն մը, ինչո՞ւ Պատրիարքարաններուն մէջ ալ կազմուի կալուածոց հոգաբարձութիւն — կ'ըսեն անոնք։ Քանի որ կայ Մէարիֆի նախարարութիւն մը, ի՞նչ գործ ունին Պրիտանեայ դպրոցներու հոգաբարձութիւնները։ Քանի որ կայ Սըհհիյէ պաշտօնարանը, ինչո՞ւ ուղղակի անոր հսկողութեան չենթարկուին փոքրամասնութեանց հիւանդանոցները։

«Այս մտայնութիւնն ու քաղաքականութիւնն ի նպաստ ունենալով՝ պէտք է դաս առնել հայ Կաթոլիկներու պայքարին հետեւանքներէն։ Մենք չենք ըսեր որ աչք գոցուին ներքին անկարգութեանց կամ ապօրինութեանց, բայց կը բաղձանք որ ատոնց լուծումն ու բարձումը կատարուին ներքին միջոցներով միայն։ Անցածները խումբ մը Հայեր՝ Ազգ. Պատրիարքարանի գոյութիւնն անտեսելով ուզեցին Հայութեան ներկայացուցիչ հանդիսանալ Թիւրք կառավարութեան առջեւ։ Մինչեւ հիմա ալ կայ «Թիւրքեւհայ Բարձրացման Միութիւն» մը, որ ինքնիրեն կ'ընծայէ պաշտօնական դեր մը, յանուն հայ ժողովրդին։ Պէտք է զգուշանալ այդ տեսակ փորձերէ։ Թիւրքիոյ Հայութիւնը, թէեւ թուով տասնորդուած՝ պէտք է հաւատարմօրէն պահպանէ իր եկեղեցական ինքնավարութիւնը, որքան որ կարելի է, Պատրիարքարանի իրաւանց եւ աւանդութեանց ուժովը։ Եւ ամէն ազնիւ Հայու պարտքն է աջակցիլ ազգային հեղինակութեան, եւ թոյլ չի տալ որ այս կամ այն պատրուակով միջամտութիւններ ըլլան։

«Ով որ այս տեսակ պարագաներու մէջ կառավարութեան մը հակահայ քաղաքականութենէն օգտուիլ կը փորձէ՝ վատ մարդու դեր կատարած կ'ըլլայ»։

ԽԱԽԱՄԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՑԱԳՆԱՊԸ

Վերջին օրերս կրօնական վէճ մը ծայր տուած է Պոլսոյ Հրեաներուն մէջ։ Կարգ մը երիտասարդներ կը պահանջեն որ, Սինակոկներու մէջ երգեցողութիւնները տեղի ունենան դաշնակի եւ օրկի ընկերակցութեամբ։ Ցետոյ, ինչպէս կ'ըլլայ եկեղեցիներու մէջ, աղջիկ երգչուհիներ կատարեն երգեցողութիւնները. երգչուհիներն ալ պէտք է կոյս ըլլան...

Պահպանողականները սակայն, կ'ընդդիմանան, եղած պահանջը սրբապղծութիւն համարելով։

Այս պատճառաւ սուր վէճ մը ծայր տուած է։ Քանի մը օր առաջ, յառաջդիմականները, գլխաւորութեամբ Իշխա պէյի, գացին եւ փակեցին Հայտար փաշայի սինակոկը։

Պահպանողականները բողոքած են խախամապետարանի մօտ։

«ԸՆԿԵՐ».— Հայաստանի մէջ ամէն մարդ «ընկեր» է։ Ուսուցիչը «ընկեր» է աշակերտին, բանուորը՝ վարչապետին, հայրը՝ իր տղուն։ Եւ անիծուած է «պարոն» բառը, իբրեւ «իմպէրիալիստ»։ Բանուորները յաճախ կը բողոքեն թերթերու մէջ որ այսինչ բժիշկը յանդիմանած է յաճախորդը, որ «ընկեր» կը կանչէ բժիշկին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիա կը մերժէ պայմանաժամ տալ

Երէկ գրեցինք թէ Լոնտոնի խորհրդային գործակատար Ռոզէնկոլց պայմանաժամ ուզած էր առեւտրական պատուիրակութեան անդամներուն համար, մինչեւ գործերու հաշուեյարդարումը։ Նախարարական խորհուրդը այս մասին խորհրդակցելէ վերջ, պաշտօն տուաւ Ներքին նախարարին՝ պատրաստել ցանկը «Արգոս»ի այն պաշտօնեաներուն, որոնք կրնան ժամանակաւորապէս Անգլիա մնալ։ Մնացեալ բոլոր «դիւանագիտական» պաշտօնեաները պէտք է մեկնին որոշուած պայմանաժամերուն։

Խորհրդային «Եուշար» շոգենաւը, որ պիտի փոխադրէ խորհրդային պաշտօնեաները, տակաւին չէ մեկնած Լոնտոնի նաւահանգիստէն։ Ռոզէնկոլց այլ եւս յոյսը կորած է նոր պայմանաժամ ստանալու համար, տեսնելով որ կառավարութեան որոշումը անդառնալի է։

Գերման դեսպանատունը պիտի ստանձնէ ռուսական շահերու ներկայացուցչութիւնը Անգլիոյ մէջ, անմիջապէս որ խորհրդային դիւանագիտական մարմինը մեկնի Անգլիայէն։ Կ'ըսուի նոյնպէս թէ գերմանական սէնտիքա մը ձեռք պիտի առնէ Արգոսի գործերը եւ պիտի գործէ իբրեւ գործակալութիւն մը՝ ի հաշիւ Ռուսիոյ։

Լորտերու ժողովին մէջ լորտ Փարմուր մեղադրեց կառավարութիւնը, Ռուսիոյ հանդէպ իր քաղաքականութեան համար եւ ըսաւ թէ միջազգային խնդիրներու մէջ յարաբերութեանց խզումին հետեւանքը պէտք է ըլլայ պատերազմի յայտարարութիւն։ Աւելցուց թէ իր որոշումով կառավարութիւնը վտանգեց խաղաղութիւնը։

Լորտ Պալֆուր յանուն կառավարութեան պատասխանելով, ըսաւ թէ այդ խնդիրներու մասին նրեսփ. ժողովին մէջ ըսուածներուն վրայ աւելցնելիք բան մը չկայ։

∴ Քանատայի կողմէ յարաբերութեանց խզումին վրայ, Մոսկուա հրահանգած է իր առեւտրական պատուիրակութեան՝ կապերը կապել եւ անմիջապէս ճամբայ ելլել։

Անգլօ-եգիպտական տագնապը

Անգլիոյ կողմէ եգիպտական կառավարութեան յանձնուած ծանուցագիրը խմբագրուած է բարեկամական ոճով, բայց խիստ շեշտով։ Ըսուածին պէս սպառնական չէ, նոյնիսկ թելադրութիւններ կ'ընէ երկու կառավարութեանց գործակցութեան մասին։

Ազգայնական շարժումը վերջերս սուր հանգամանք ստացած է եւ նոյնիսկ Զաղլուլ փաշա չի կրնար զսպել անոնց ծայրայեղ շարժումները։ Եգիպտացիները գրեթէ ամբողջովին ձեռք ձգած են իրենց անկախութիւնը, միայն բանակին մէջ որոշ միջամտութիւն ունին Անգլիացիները։ Հիմա կ'ուզեն Անգլիացիները վտարել նաեւ իրենց վերջին բերդէն՝ քաղաքական միջոցներով։

Անգլիական սէրտարին յանկացուած վարկը չքուէարկուելով, Եգիպտոսի երեսփոխանները կը կատարեն պարզապէս սահմանադրական պարտականութիւն մը, որ ճանչցուած է Անգլիոյ կողմէ։

Չէմպըրլէյն երէկ խորհրդարանին մէջ յայտարարութիւններ ըրաւ եգիպտական տագնապին մասին։

Միջադէպեր

ԻՏԱԼԻՈՅ, ՍԵՐՊԻՈՅ ԵՒ ԱԼՊԱՆԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Թրիէսթէի ռոնավաճառէն վերադարձող իտալացի զբօսաշրջիկներ Տալմացիոյ Սպլիթ նաւահանգիստը ցամաք կ'ելլէին, երբ յարձակում կրեցին եուկոսլաւ ազգայնական տարրերու կողմէ։ Իտալական հիւպատոսը եւ «Փալաթինօ» շոգենաւին նաւապետը, որ իրենց հայրենակիցներու օգնութեան փութացին, նոյնպէս խոշտանգուեցան։ Պելկրատի իտալական դեսպանին բողոքին վրայ, Սրպակոզայի եուկոսլաւ իշխանութիւնները ներողութիւն խնդրեցին իտալական հիւպատոսէն։

Հակիտալական անկարեւոր միջադէպեր տեղի ունեցան նաեւ Սէպէնիքոյի եւ Ռակուզայի մէջ։

∴ Տուրացցոյի մէջ Սերպիոյ հաշւոյն լրտեսութիւն ընելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուեցան Եուկոսլաւիոյ դեսպանատան թարգման Ճուրասքովի, ոստիկան մը եւ Գարատազցի երկու ինքնաշարժի վարիչներ։ Սերպ դեսպանը բողոքեց Ճուրասքովիի ձերբակալման դէմ՝ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւնը մէջ բերելով, սակայն ալպանական կառավարութիւնը պատասխանեց որ Ճուրասքովի բնիկ Գարատազցի է եւ Ալպանիոյ քաղաքացի, ու մինչեւ հիմա իր դիւանագիտական հանգամանքին մասին ո եւ է տեղեկութիւն չէ տրուած իրեն։

∴ Քոմիթէճիներ յարձակեցան Ալպանիոյ սահմանի Նիքաժէրթուրի պահականոցին վրայ, սպաննելով երկու Ալպանացիներ։

Յոյները կը տիրանան իրենց կալուածներուն

«Ազդակ» կը գրէ թէ վերջերս կարեւոր որոշումներ տրուած են Թուրքիայէն փախած Յոյներու մասին։ Փախստական Յոյները երկու մասի բաժնուած են։ 1.— փոխանակելիներ.— Այս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

(«Խորհրդ. Հայաստան», 19 Մայիս).— Հայաստանի պատանի բնակչութեան առողջութիւնը լուրջ հոգեր կը պատճառէ կառավարութեան։ Կատարուած քննութիւններու համաձայն, 168 արիներու առողջական վիճակին պատկերն է.— Հարիւրին 25,6 համեմատութեամբ՝ ճահճատենդ, 3.6 համեմատութեամբ՝ Թոքերու, 1.8 համեմատութեամբ՝ սիրտի, 1.8 համեմատութեամբ՝ աչքի հիւանդութիւն, 7.1 համեմատութեամբ՝ անարիւնութիւն, 12.5 համեմատութեամբ՝ ջղային, 3 համեմատութեամբ՝ Թերակալմութիւն։

Երեւանի Աբովեան վարժարանին 2րդ. եւ 3րդ. կարգին աշակերտներուն մէջ կան 13 Թոքախտաւորներ։ Իսկ զանազան դպրոցներու մէջ Թոքախտաւորներու Թիւն է 11։

Նկատելով որ այս քննութիւնները Թեթեւ են, եւ կը ներկայացնեն քիչ Թիւով աշակերտներու վիճակը միայն, պէտք է հետեւցնել որ Հայաստանի պատանեկութեան առողջական վիճակը երբեք մխիթարական չէ։ Ու եթէ աւելցնենք որ աշխատաւոր պատանիները գործի եւ զանազան պայմաններու պատճառով, աւելի շատ ենթակայ են հիւանդութիւններու, պատկերը կը դառնայ աւելի մռայլ։

Իբրեւ դարման այս երեւոյթին, անհրաժեշտ է քննութեան առնել նախ բնակարանային անյարմարութիւնը, սնունդի որակը, առողջապահական լաւ պայմանները, դպրոցներու մէջ հիգիենական գործերը։

Ու «Խորհրդ. Հայաստան»ի աշխատակիցը կ'առաջարկէ ամառը կազմակերպել արշաւանքներ, ճամբար (campement), լողալու եւ այլ խաղերու մրցումներ։

ՊՈԼՍՈՅ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ՎՏԱՐՈՒՄԸ

Ցայտնի է թէ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է Օգոստոսին սպառսահման ընել Պոլիս գտնուող Ճերմակ Ռուսերը, Թիւով 3000։ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ կարգուած մասնաւոր յանձնաժողով մըն ալ կը զբաղի այս գործով։

Յանձնաժողովը տեղ գտնելու համար ամէն կողմ դիմած է, սակայն ո եւ է պետութիւն չէ հաւանած ընդունիլ Ռուսերը։ Միակ տրամադրելի տեղը Հարաւային Ամերիկան է, բայց հոն փոխադրելն ալ մեծ ծախքերու կը կարօտի։

Այնպէս որ հաւանաբար Ճերմակ Ռուսերը Պոլիս մնան։ Արդէն անոնցմէ 1200 հոգի դիմած են կառավարութեան, Թրքահպատակ դառնալու համար։ Դիմողները այնպիսի Ռուսեր են, որոնք հաստատուն գործ եւ դիրք ունին։ Մնացորդներն են որ կ'ուզեն արտասահման մեկնիլ։

Միւս կողմէ, պառերու, ճաշարաններու եւ կազինօներու տէրերու միութիւնը, գլխաւորութեամբ Թուրք երաժիշտներու, որոշած են խնդրել կառավարութենէն որ չընդունուի Ռուսերուն Թրքական հպատակ դառնալու դիմումը։ Անոնց կարծիքով, Ռուսերը քիչ ատենէն պիտի տիրեն հրապարակին եւ շատ գէշ դրութեան պիտի մատնեն Թուրքերը։ Հետեւաբար կը պահանջեն որ Ռուսերը դուրս հանուին երկրէն։

∴ Առանձայէն Թուրք Թերթերուն հասած հեռագրի մը համաձայն, Եգիպտոսի Ներքին նախարարութիւնը հրամայած է բոլոր Ռուսերուն մինչեւ Յունիս 1 մեկնիլ երկրէն։

ԱՆԳԼԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԽԶՈՒՄԸ

Բ.

Երկու գլխաւոր պատճառներ կային, որոնք կը մղէին Անգլիոյ վարիչները ցանկալի նկատել խորհրդային վարչաձեւին շարունականութիւնը Ռուսաստանի մէջ, ինչպէս նաեւ յետագային անոր իրաւական գոյութեան ճանաչումը, գիտնալով հանդերձ թէ խորհրդային կառավարութիւնը պիտի ընէ այն բոլոր բաները որ հրապարակ կը դրուին խզման համար։

Ռուսաստանի ցարական կառավարութիւնը բրիտանական կայսրութեան զինակիցն ըլլալով հանդերձ, բրիտանական կառավարութիւնը չէր դադրած ծայրագոյն Արեւելքի մէջ ամենաուժեղ քաղաքական մրցակիցը նկատելու զայն։ Իսկ ցարական կառավարութենէն յետոյ, ո եւ է օրինաւոր եւ իրաւական կառավարութիւն Ռուսաստանի մէջ աւելի ուժեղ մրցակից մը պիտի դառնար ապագային։ Պոլշեւիկեան անպատասխանատու քաոսը ամենայարմարն էր բրիտանական շահերու տեսակէտէն, ու նուազ վնասակար պիտի ըլլար իրենց։ Հետեւաբար, որքան ատեն որ ա՛յս իշխանութիւնը կը տիրապետէր Ռուսաստանի, այնքան ատեն ալ Անգլիա մտատանջուելու պէտք չունէր, եւ որքան աւելի երկար տեւէր այս քաոսը, այնքան աւելի օգտակար պիտի ըլլար բրիտանական կայսրութեան համար։

Այս էր պատճառը՝ որ, սկզբնական շրջանին, այնքան թոյլատու գտնուեցան խորհրդային վարչաձեւին հանդէպ, զոհ տալով իրենց երէկի բարեկամները, ռուս պետական եւ դրամատիրական շրջանակները։

Երկրորդ դրդապատճառը զուտ շահախնդրական էր։ Անգլիոյ մայր հայրենիքի մէջ մէկ-երկու միլիոն անգործներ կը թափառէին, աչուոր բեռ մը՝ դառնալով պետական պիւտճէին վրայ իբրեւ հետեւանք արդիւնաբերական ապրանքներու շուկաներու նուազման։ Ռուսական հսկայ երկիրը, իր ճարտարարուեստի կործանումին հետեւանքով, կրնար խոշոր շուկայ մը հանդիսանալ Անգլիոյ արդիւնաբերական հաստատութիւններու համար։ Արդ, այս շուկան ձեռք ձգելով, հնարաւոր պիտի ըլլար գոնէ մասամբ մեղմացնել անգործութեան տագնապը։

Կար նաեւ երրորդ տեսակէտ մը, որ առհասարակ ընդհանուր էր թէ պետութիւններու եւ թէ եւրոպական տարրերու մտածողութեան մէջ։

Եթէ եւրոպական պետութիւնները սկսէին իրենց բնականոն յարաբերութիւնները Ռուսաստանի հետ, աստիճանաբար հնարաւոր պիտի դառնար թափանցել Ռուսաստանի ներսը եւ ժողովուրդը հաղորդակից դարձնել արեւմտեան մտածողութեան եւ առհասարակ քաղաքական անցուդարձերուն։ Միաժամանակ խորհրդային իշխանութիւնը յարաբերութեան մէջ ըլլալով արեւմտեան պետութիւններուն հետ եւ աստիճանաբար բարեշրջուելով կեանքի հրամայական պահանջներուն տակ, պիտի դառնար չափաւոր հանրապետութիւն մը։

Այս բոլոր փորձերէն յետոյ, տակաւին այսօր ալ կայ նման մտածողներու բազմութիւն մը, մասնաւորապէս ռամկավար եւ ընկերվարական տարրերու մէջ։

Կոմինտերնը, ընդհակառակն, զանազան պետութիւններու, հաստատութիւններու եւ հոսանքներու կողմէ ցոյց տրուած թոյլատու ընթացքը մեկնեց իբրեւ տկարութեան նշան եւ համաձայն գտնուեցաւ որ իր կառավարութիւնը պաշտօնական եւ դիւանագիտական յարաբերութիւն մշակէ միակ նպատակի մը համար, որպէսզի միջազգային քաղաքենի հաստատութիւնները դարձնէ պրոփագանդի բեմ, իսկ պետական զանազան հաստատութիւնները արտասահմանի մէջ դառնան պրոպագանդի եւ լրտեսութեան բոյներ։

Այսօր, վեց տարիներու փորձերը ցոյց տուին թէ՝ ինչպէս բրիտանական կառավարութիւնը, նոյնպէս ալ ուրիշ պետութիւններ ու հանրային հաստատութիւններ չարաչար սխալած էին իրենց արդար կամ մեղաւոր հաշիւներուն մէջ։ Չէր սխալած միայն Կոմինտերնը։

Առանց քաղաքական օրինաւոր յարաբերութեան Կոմինտերնը հսկայական դրամ եւ մարդկային ուժ պիտի վատնէր կազմակերպելու այն, ինչ որ շատ դիւրութեամբ կրցաւ կազմակերպել զանազան երկիրներու մէջ, դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան անունին ու քօղին տակ։

Այսօր աշխարհի զանազան մայրաքաղաքները, գլխաւորապէս կեդրոնական նշանակութիւն ունեցող քաղաքներ, ինչպէս Լոնտոն, Փարիզ, Պերլին, Վիեննա, Պոլին իրենց բազմահարիւր պաշտօնեաներով հանգիստ եւ առանց ճիգի կազմակերպած են կոմինտերնի արտաքին կուսակցական ղեկավարութիւնը, պրոպագանդը եւ լրտեսութիւնը։

Ոչ միայն Լոնտոնի, այլ եւ ուրիշ վայրերու մէջ ձեռք անցուած բազմաթիւ փաստաթուղթերը ցոյց կուտան թէ իւրաքանչիւր պետութեան ներսը ստորերկրեայ երկրորդ կառավարութիւն մը կայ, որ կը վարէ ամբողջ կայսրութիւնը կամ կայսրութեան համայնավար հատուածները։ Լոնտոնէն կը կառավարուին Մայր Երկիրը ու բոլոր գաղութները։ Փարիզէն կը կառավարուին մայր երկիրն եւ բոլոր գաղութները, ու այսպէս անվերջ։

Իսկ Ռուսաստանը՝ մնաց նոյն փակ դուռը ու անմատչելի բերդը, ուր մարդիկ առանց մահուան ուրուականը իրենց շուրջն առնելու չէին համարձակեր այդ փակ դռնէն ներս մտնելու։

Այս բոլոր փորձերէն յետոյ, պարզ կը տեսնուի թէ բոլոր պետութիւններն ալ ուշ կամ կանուխ պիտի գան մտնել քաղաքական նոյն ուղին, ուր մտաւ Անգլիան, միս-մինակ, առանց ուրիշներուն սպասելու։

Այս քաղաքական խաղերուն մէջ, ի հարկէ ամենաշատ տուժողները եղած են փոքր, ազգերը, որոնք ուժ եւ հնարաւորութիւն չեն ունեցած իրենց շահերը պաշտպանելու։ Անոնք պիտի շարունակեն զոհը դառնալ մեծերու խաղերուն, որքան ժամանակ որ համաշխարհային իրական խաղաղութեան մը էութենէն չի բխիր բոլոր տեսակի պետութիւններու քաղաքական յարաբերութիւնը։

Տարակոյս չկայ թէ, ինչպէս քաղաքական զանազան դաւանանքներ եւ միջազգային խմբակցութիւններ, նոյնպէս եւ համայնավարութիւնը, բացարձակ իրաւունք ունին իրենց պրոպագանդը կատարելու աշխարհի վրայ։ Սակայն այդ իրաւունքը պիտի թոյլատրուի նաեւ Ռուսաստանի մէջ։ Ինքզինք յեղափոխական կուսակցութիւն համարող որ եւ է կուսակցութեան — ինչպէս եւ կոմկուսին համար, երբեք թոյլատրելի չէ հետեւիլ հին կառավարութեանց մեթոտներուն. քաղաքական կամ այլ առանձնաշնորհները օգտագործելու ծուռ նպատակներու, որոնք կը զարգացնեն խաբեբայութիւնը, կեղծաւորութիւնն ու լրտեսութիւնը եւ աստիճանաբար յեղափոխութիւնը կը վերածեն ժեզուիթական միաբանութեան մը։

Յեղափոխականը կ'ունենայ համապատասխան կեցուածք եւ իր գործերը կը կատարէ իր անունով, միայն, առանց պետական օրինաւոր համարուած օրգանի մը դրօշին տակ կծկուելու։

Ց. ԱՄԱՏՕՒՆԻ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մոսկուայի նիւթական տագնապ մը յառաջ եկաւ անցեալ շաբաթ Պերլինի սակարանին մէջ եւ ահագին քանակութեամբ արժեթուղթեր ծախուեցան շատ պակաս գիներով։ Կ'ըսուի թէ մեծ դրամատուններ ահագին փոխառութիւններու ենթարկուելով դիմած են իրենց պարտականներուն, կարճ պայմանաժամով տալիքներն անմիջապէս վճարելու։

Ցուցումը մեծ է ինչպէս Գերմանիոյ, նոյնպէս եւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ եւ նիւթագէտները անձկութեամբ կը փնտռեն բուն հեղինակները։ Հեռագիրներն հաղորդեցին թէ պատճառը Ռայխսպանքի տնօրէնի հրամանն է վարկերը կրճատելու. սակայն վերջինս կը հերքէ իրեն վերագրուած ամբաստանութիւնը եւ կ'ըսէ թէ ինք պարզապէս խորհուրդ տուած է իր պաշտօնակիցներուն խոհեմութեամբ վարուելու։

Խնդիրն այդ չէ սակայն թէ հրամանն ուրկէ բխած է։ Կարեւորն այն է թէ ինչ պատճառներէ դրդուած էին խոհեմութեամբ վարուելու այդ խորհուրդներն կամ հրամանները, որոնց հետեւանքն եղաւ այդ ահագին վերիվայրումը։

Ըստ գերման տնտեսագէտներու, տագնապն յառաջ եկած է գլխաւորապէս ի հաշիւ պատերազմական հատուցումներու մեծաքանակ գումարներու վճարման հետեւանքով։ Առանց գումարը Ապրիլին հասած է 122 միլիոն ոսկի մարքի. այսինքն իբր 750 միլիոն ֆրանք, մինչդեռ Տօըսի ծրագրին գործադրութեան դրուելէն ի վեր այդ վճարումներն ամսական քանի միլիոն ոսկի մարքը չէին անցած մինչեւ հիմա։ Նկատի ունենալով մանաւանդ թէ յաճախ այդ պատերազմական հատուցումներու փոխարէն կը տրուէին նաեւ ապրանքներ կամ նախանիւթեր, մինչդեռ Ապրիլի մէջ վճարումներու ընդհանուր վերահսկիչն ստիպուած է եղեր հրապարակէն գնել 122 միլիոն ոսկի մարքի օտար դրամներ, կարելի է մասամբ ընդունելի համարել գերմանացի տնտեսագէտներու կարծիքը։

Արդարեւ բոլոր երկիրներու նիւթագէտներն ալ չեն դադրիր պարբերաբար յայտարարելէ թէ մեծաքանակ գումարներու արտահանութիւնը մեծապէս կ'ազդէ երկրի մը տնտեսական վիճակին վրայ եւ թէ անհրաժեշտ է այդ վճարումները բաժնել հաւասարապէս ամբողջ տարուան մը կամ որոշ ժամանակաշրջանի մը վրայ։

Տօըսի ծրագիրը նախատեսելով այն մեծ տագնապը որ կրնար ծագիլ Գերմանիոյ ահագին պարտքերու՝ դրամով վճարուելէն տրամադրած է որ փոխանակ անգլիականով եւ տոլարով վճարելու, կարեւոր մաս մը հատուցուի ապրանքներով կամ ծառայութիւններով։ Ֆրանսացի արդիւնաբերողներն ու գործարանատէրերը սակայն ահագին աղմուկ յարուցին այս տրամադրութեան դէմ, վախնալով իրենց արտադրութեանց գիներուն անկումէն եւ ահա այժմ կը տեսնեն թէ ի՞նչ կ'ըլլայ արդիւնքը երբ մարդ անկարելին կը պահանջէ։

Ինչ որ պատահեցաւ Գերմանիոյ, կրնայ պատահիլ եւ անխուսափելիօրէն պիտի պատահի բոլոր պարտական պետութեանց, եթէ անհրաժեշտ զգուշութիւնները ձեռք չառնուին։

Ամերիկան եւ Անգլիան մանաւանդ լաւ դասեր ունին սորվելիք գերմանական այս տագնապէն, երբ ժամանակը հասնի Ֆրանսայէն ունեցած պահանջքի գանձման եղանակը կարգադրելու։

Գերմանիոյ տագնապին համար ուրիշ պատճառներ ալ կան անշուշտ, որոնցմէ մաս մը ուղղակի, մաս մը անուղղակի կերպով ազդած են հրապարակին վրայ։ 1926ի ընթացքին, այսինքն ոսկի մարքի հաստատութենէն գրեթէ անմիջապէս վերջը գերմանական զանազան հաստատութիւններ մեծակ գումարներու փոխառութիւններ ըրին արտասահմանէն խոշոր տոկոսներով, հետզհետէ գործերը բացուեցան եւ դրամի տոկոսը ինկաւ հրապարակին վրայ. 1926ին հարիւրին 9 էր, 1927ին սկիզբը հարիւրին 5ի իջաւ եւ այսպիսով այդ միեւնոյն փոխառութիւնները կարելի եղան երկրին մէջէն ընել աւելի նպաստաւոր պայմաններով քան Նիւ-Եորք կամ Լոնտոն։

Դրամի առատութեան պատճառով արժեթուղթերու գիները բարձրացան եւ դրամատուններն սկսան աւելի դիւրահաճ վերաբերում ցոյց տալ իրենց յաճախորդներուն հանդէպ, ընդունելով երկար պայմանաժամով փոխառութիւններ, ապրանքի փոխարէն վարկեր եւլն. եւլն. եւ արտասահմանեան դրամագլուխն այլեւս հաշիւ չզանելով գերմանական շուկային վրայ, սկսաւ քաշել իր դրամը եւ ծախել տակաւին սուղ ժամանակ աժան գնով գնած արժեթուղթերը որոնք սկսած էին 100ին 2 միայն բերել։

Արտասահմանեան դրամատէրներու այս ձեռնարկին արդիւնքն եղաւ Ռայխսպանքի ամբարած օտար դրամներու նուազումը եւ շատ հաւանաբար Ռայխսպանքի տնօրէնը Գ. Շախթ այդ վիճակէն վրդովուած էր որ իր պաշտօնակիցներուն խորհուրդ տուաւ աւելի զգոյշ շարժիլ յաճախորդներու հանդէպ եւ խնդիրը հրապարակուելով յառաջ եկաւ ծանօթ խուճապը։

1926ի վերջերն արդէն առատացած էր՝ դրամը Գերմանիոյ մէջ որ շատ մը գերմանացի սեփականատէրներ ֆրանսական պարտաթուղթեր եւ արժեթուղթեր գնած էին անոնց բարձր տոկոսներէն հրապուրուելով։ Անոնք իրենց մարքերը անգլիականի կը վերածէին եւ Փարիզի մէջ անգլիականը ֆրանքի վերածելով կը գնէին ֆրանսական թղթեր. այդ անգլիականները գնուեցան մեծ մասամբ Պանք տը Ֆրանսէն, որ պահեց զանոնք Անգլիոյ մէջ՝ յառաջիկայ վճարումներու համար եւ այսպիսով Գերմանիայէն Ֆրանսայի համար արտածուած գումարներն անցան Անգլիա եւ այնտեղ պատճառ դարձան դրամի առատութեան եւ զեղչի անկման։ Երբ Ապրիլ ամսուն միջազգային հակակշռի վերահսկիչն ուզեց 125 միլիոն ոսկի մարքի վճարման համար օտար դրամներ գնել, հրապարակը նեղուեցաւ եւ միեւնոյն ժամանակ Տօքթ. Շախթի հրամանով դրամատուները սահմանափակեցին իրենց վարկերը եւ՝ սակարանը շուարեցաւ։

Տօքթ. Շախթ իր այդ վարմունքով թերեւս կը հետապնդէր նաեւ քաղաքական նպատակներ. ցոյց տալ դաշնակիցներուն գերման ճարտարարուեստի փայլուն վիճակը... որովհետեւ Տօըսի ծրագիրը հիմնուած է Գերմանիոյ վճարման կարողութեան վրայ եւ կրնայ վերաքննուիլ, եթէ պայմանները փոխուին...

Ամէն պարագայի մէջ, ճշմարիտ է մեծ նիւթագէտ Քայեօի խօսքը թէ թերեւս աւելի դիւրին է մեծ ճակատամարտի մը մէջ սպարապետի դերը, քան այժմեան տագնապներու միջոցին նիւթական նախարարի դերը— Ճակատամարտներու ժամանակ երկու բանակներ կան դէմ առ դէմ, որչափ որ տարբեր ըլլան անոնց բաղադրիչ տարրերը. մինչդեռ այժմեան տնտեսական բարդութիւնները այնչափ բազմակողմանի են որ, երբեմն անկարելի է որոշապէս տեսնել թէ ո՛ր երկիրը պիտի կրէ ակէ հարուածի արդիւնքները։

Բարեբախտաբար մինչեւ հիմա ֆրանսական հրապարակը մեծապէս չազդուեցաւ գերմանական տագնապէն. կրնայ ըլլալ սակայն որ երբ Գերմանացիները ծախել ստիպուին իրենց գնած ֆրանսական արժեթուղթերը, Փարիզի սակարանի գիները ազդուին եւ տեղի տան, եթէ համաչափ կերպով գնորդներ չներկայանան։

Մ. Տ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նորընտիր Գաւառային Ժողովի երկրորդ նիստը գումարուեցաւ Մայիս 27 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 5ին, մատրան մէջ։ Ներկայ էին 24 պատգամաւոր որոնց 20ը Մարսէյլէն, իսկ չորսը շրջաններէն։

Նախագահ Յակոբ Սէլեան ժողովը բացաւ շնորհաւորելով ժողովականներու կարգապահութիւնն ու պարտաճանաչութիւնը։ Կարդացուեցաւ նախկին ատենագրութիւնը եւ նոյնութեամբ վաւերացուեցաւ։ Կարդացուեցան Գ. Խօրասանճեանէն եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն եկած հեռագիրները։ Առաջինը իր շնորհակալութիւններն ու շնորհաւորութիւնները յայտնելով, կը մաղթէր որ իր կառուցանելիք եկեղեցին համերաշխութեան կապ մը ըլլայ մարսիլահայ գաղութի եւ միութեան համար։ Կաթողիկոսը կը գրէր. «Օրհնում եմ ժողովը եւ մաղթում բարեջան երջանկութիւն»։

Կարատանէն եկած նամակ մը կը տեղեկացնէր թէ 47 հոգի ազգային տուրք վճարած ըլլալով, ընտրութիւն կատարուած և 42 քուէով պատգամաւոր ընտրուած է Գ. Շաւարշ Թաշճեան (դաշնակցական)։

Անձնական կարգ մը պատճառներով ազգային նորընտիր վարչութեան անդամներէն Գ. Գ. Տիրան Թէքէեան եւ Վրթանէս Ղազարեան իրենց հրաժարականները ներկայացուցին։ Ժողովը նախ մերժեց, յետոյ, անոնց պնդումին վրայ ընդունելով, որոշեց երկու նորեր ընտրել։ Վարչութեան ատենապետ Գ. Լեւոն Մեսրոպ պարզելով վարչային գործերու ծանրութիւնը, առաջարկեց որ վարչութիւնը ունենայ 9 գործօն անդամներ, բացի պատուոյ ատենապետէն։ Այս առաջարկը ընդունուելով ընտրուեցան երեք հոգի.— Գ. Գ. Արդար Արգումանեան, Սահակ Գրաճեան եւ Արշակ Թորոսեան։

Վարչութեան գործը թեթեւցնելու համար, առաջարկուեցաւ կազմել քանի մը ստորադաս մարմիններ,— Ուսումնական Խորհուրդ, Աղքատախնամ եւ Հոգաբարձութիւն։ Գ. Եղիշէ Թորոսեան աւելորդ գտաւ մէկէ աւելի մարմիններու կազմութիւնը եւ առաջարկեց Վարչութեան մէջ աշխատանքի բաժանում կատարել, որպէս զի անտեղի խաչաձեւումներ չըլլան։

Պօլոս Հիւսեան.— Քանի որ Գաւառական ժողովը պիտի ունենայ իր ներքին կանոնագիրը, որուն մէջ անշուշտ պիտի յիշուի այդ պարագան, կ'առա ջարկեմ որ մինչեւ կանոնագ պատրաստութիւնը գործը վա րէ ազգային վարչութիւնը։

Յ. Քամկոչեան.— Ես ալ միանամ այդ առաջարկին։

Մեսրոպ Գույումճեան.— Վարչութեան գործը թեթեւցնել համար լաւ է որ Գաւառակ ժողովը կազմէ լոկ Հոգաբար ձութիւն մը, որ համաքատար լայ ազգային վարչութեան։

Պերճ Թաշճեան.— Գաւառա յին ժողովը իրաւասութիւն կրնար ունենալ Հոգաբարձու թեան նման ուրիշ մարմիններ ընտրելու, բացի ազգային վար չութենէն, այլապէս պէտք ընտրէ Գաւառ շրջաններու հոգա բարձութիւնները, քանի որ ջաններու պատգամաւորներ քուէ պիտի տան Մարսէյլի հո գաբարձութիւններու ընտրու

Լեւոն Մեսրոպ.— Բոլորովի հակասահմանադրական է վար չութենէն զատ ազգային ուրի մարմիններ ընտրել գաւառայի ժողովին մէջ։ Եւ, որովհետ վարչութիւնը չի կրնար թէ՛ հո գաբարձութեան, թէ՛ ազգա խնամի, թէ՛ եկեղեցիի եւ թէ վարչային գործերը լաւագոյ կերպով տանիլ, ուստի կ'առա ջարկեմ իրաւասութիւն տալ Ազգ. վարչութեան կազմելու հա մար վերոյիշեալ մարմինները իրենց պատասխանատուութեան տակ անդամներ առնելու թէ գաւառային ժողովէն եւ թէ դուրսէն։

Ժողովը իւրացնելէ վերջ ա առաջարկը, անցաւ օրակարգ վերջին մասին, որ էր հրատա րակուն Մամբրէ Վրդ. Գալֆա եանի։

Կարդացուեցաւ հրաժարա կան-նամակը եւ հասկցուեցա թէ իր անձնական գործերու պատճառով կ'ուզէր թողու պաշտօնը։ Երկար վիճաբանու թիւններ եղան այս առթիւ։ Մաս մը ժողովականներ կը պահանջէին որ առաջնորդը ի պաշտօնավարութեան զանց բա րոյական համարատուութիւնը ընէր եւ այնպէս հրաժարէր։ Ու րիշներ գաւառային ժողովին ի րաւասութենէն դուրս գտան մարատուութիւն պահանջել որովհետեւ ժողովուրդին կող ընտրուած մարմին մը չէր նախ կին վարչութիւնը, նոյնպէս ե նշանակովի էր հոգեւոր հովիւ

Պատգամաւոր Մեսրոպ Գա յումճեան խօսք առնելով ըսա — Եկեղեցին ժողովուրդին նոյնպէս անոր մեծ ու փոք պաշտօնեաները։ Այսօրինի վար չութեան մը ժամանակ պաշտօ նի կոչուած ո եւ է անհատ մ նաւանդ կղերական չի կրնար իր գոյքերը հաւաքելով խոյս տալ ժողովուրդի քուէով ընտ րուած օրինաւոր վարչութեան ձեռքէն։

Նախագահը քուէի դրաւ հրա ժարականը, որ 8ի դէմ 12 ձայ նով մերժուեցաւ։

Ս. Միլտոնեան

ՁԻՒՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ.— Քիէվի և Պսկովի վրայ Մայիս 13ին ձիւն տեղաց։ Քիէվի գետը սառեցա ցեւ Ծովի հիւսիս. եզերքին վրայ կը տիրէ ձմեռնային փոթորիկ մը։ Երեւանի վրայ սաստիկ մը արմատախիլ ըրաւ բազմա թիւ ծառեր, քանդեց քանի մը տանիքներ։ Զուլֆայի մէջ Բ վակոններ եւ Լիաններ պա ծառեցի։ Մարդկային զոհ չկայ։

ՆԱՐԻՆՋ.— Թուրքիա ամէն մեծ քանակութեամբ նարինջ լիմոն ցամաք կը թափէ դա մէջ։

ՈՐԲԵՐԸ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ.— Յար դարապատ կայանին մօտ, Լե կաշէնի մէջ շինուած են 13 նոր տուներ, ուր տեղաւորուած են 200 որբեր։ Շուտով 200 որ բեր եւս պիտի տարուին։ Այ որբերը կ'աշխատին ցարդ պատի փոքրիկ ջրանցքներուն վրայ։

ԳՈՆԻԱՑԻ նաւհանգիստի մօտ քաղաքի պուչար գիւղը դարձաւ հրդեհի մը ճարակ րուն։ Այրեցան 300 տուն, 275 րոստվայր, մզկիթ մը եւ դպրոց մը։ Բոցերուն մէջ մնացին մանուկներ եւ մէկ կին, իսկ րիշ կին մըն ալ անձնասպան ե ղաւ։ Ամբողջ գիւղին մէջ տուն մնացած է։

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ [Ը]ՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹԸ

Փարիզի օտար մամուլի ըն[կերակց]ութիւնը (Association [Sy]ndicale de la presse étrangère [de] Paris) հացկերոյթ մը սար[քա]ծ էր ի պատիւ Ֆրանսայի [Հան]րապետութեան նախագահ [Կաս]թոն Տումէրկի։ Հացկե[րո]յթը տեղի ունեցաւ երկու[շա]բթի գիշեր Փալէ տ'Օրսէյի [...] սրահներուն մէջ։ Կը նա[խա]գահէր Պ. Տումէրկ։ Իր շուրջ [...] սեղանին վրայ տեղ [գր]աւած էին ծերակոյտի նախա[գահ] Պ. Տումէր, պատերազմական [նախ]արար Փէնլըվէ, հանրօգուտ [աշխատու]թեանց նախարար Անտրէ [...]րիէօ, առեւտրական նա[խար]ար Պոքանովսքի, Փարիզի [ոստիկ]անապետ Պ. Պաժիւր, ու[...] [Ան]գլիական տեսուչ Պ. Բիւաֆ, [...]ատանի, Պրազիլիոյ, Ար[ժանթ]ինի, Շուէտի դեսպանները, [...]իոյ, Ամերիկայի եւ Գերմա[նիոյ] գործակատարները, և ուրիշ [...]ական ու դիւանագիտական [...]րմարտիճան անձնաւորու[թի]ւններ, ինչպէս նաեւ ընկե[րակ]ցութեան անդամներէն շա[տեր]։ Հայ մամուլին կողմէ ներ[կայ] էր միայն «Յառաջ»ի ներ[կայ]ացուցիչը։

[Ճա]շէն վերջ Օտար մամուլի [ըն]կերակցութեան նախագահ Պ. [...] խօսք առնելով շնորհա[կալ]ութիւն յայտնեց հանրապե[տու]թեան նախագահին եւ [...]րմարտիճան հիւրերուն, որ [պատ]ուած էին երեկոյթը. վեր [հան]եց Ֆրանսայի աւանդական [...]ընկալութիւնը, որով իր [հող]ին մէջ կ'ընդունի օտարա[կա]նները, մանաւանդ ամէն դիւ[րու]թիւն կուտայ օտար մա[մու]լի ներկայացուցիչներուն [...] բաժակը պարպեց Ֆրան[սայ]ի կենացը։ Յետոյ ընդհա[նուր] ծափերու մէջ օտար մա[մու]լի Փարիզի ներկայացու[ցիչ]ներուն կենաց բաժակ առա[ջար]կեց Հանրապետութեան նա[խա]գահը, որ շեշտեց մամուլին [...]ւոր գերը՝ ազգերը փոխա[դար]ձաբար իրար ծանօթացնելու [...] անոնց միջեւ բարեկամական [...]ներ ստեղծելու մասին։

[...]Վերջին խօսողը եղաւ պա[տեր]ազմական Նախարար Փէն[լըվ]է, որ իբրեւ գիտնական, ա[...] օգտուեցաւ՝ յանուն [...]մբարանութեան Տանը կոչ [...]ուղղելու համար օտար ալ[...]ան՝ Մարսէյլէն Պէրթլօի [...]ծննդեան առթիւ «Գի[տ]ութեան Տունը», ըսաւ, [...] ազգերու գիտնական, [...] իրար մօտեցնելով. Նպա[տա]կ ունի աւելի խորունկ կեր[պով] զգացնելու անոնց թէ ի[...] մարդեր են, եւ թէ ճիւա[ղու]թիւն բան է իրենց գիտու[թե]ան յառաջդիմութիւնները [...]ացնել քանդելու եւ սպան[նելու] համար գիտութիւնը գոր[ծածել]։ Անոնք պարտականու[թիւ]ն ունին մարդկութեան բա[րօ]ւթին ծառայեցնել զայն»։

Փոքրիկ դադարէ մը վերջ, սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, մասնակցութեամբ օտար յայտնի արուեստագէտներու։

.*. Հավասի գործակալութեան ներկայացուցիչ Պ. Լիէժվր, որ նոյնպէս ներկայ էր հացկերոյթին եւ միշտ Հանրապետութեան նախագահին կ'ընկերանայ իր ճամբորդութեանց մէջ, պատմեց մեզի թէ վերջերս երբ Պ. Տումէրկ Մարսիլիա այցելեց, հիւանդանոցի մը մէջ հանդիպեցաւ օտար մանուկներու։ Նախագահը իտալացի կարծեց զանոնք սակայն հիւանդանոցի տնօրէնը յայտնեց թէ հայ են, շատ լաւ Ֆրանսերէն կը խօսին եւ շուտով կը վարժուին ֆրանսական բարքերուն։ Պ. Տումէրկ հետաքրքրուելով տեղեկութիւն ուզեց նաեւ Մարսիլիոյ հայերուն մասին, ու այդ առթիւ տեղեկացաւ թէ կարեւոր հայ գաղութ մը կայ Միջերկրականի այդ մեծ նաւահանգիստին մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՏԷՖԱԶԻԼԻ ՄԷՋ

ՏԷՖԱԶԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ Մայիս 28ը տօնուեցաւ կիրակի 29 Մայիս, կէսօրէն վերջ ժամը 1.30ին Թրարօզ հայաշատ կեդրոնին մէջ։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը։ Եռագոյն ժապաւէններով զարդարուած էին հանդիսականներու կուրծքերը։ Սրահի մուտքի դրան վրայ պարզուած էին Ֆրանսական եւ Հայկական դրօշները։ Ատենապետ՝ ընկ. Ս. Յակոբեան բացաւ հանդէսը, «Մեր Հայրենիք»ով։ Ընկ. Ն. Խաչատուրեան համառօտ կերպով բացատրեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը եւ յորդորեց չմոռնալ մեր անթիւ նահատակները եւ շարունակել անոնց ճամբան։ Ընկ. Գ. Մէրսեան գրուագներ պատմեց Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի զարհուրելի կռիւներէն։ «Մայիս 25—27ի կատաղի կռիւներն էին որ կասեցուցին Թրքական արշաւը»։

Վերջին խօսողն էր ընկ. Յ. Յովհաննէսեան, որ իր կարգին վեր հանեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը։ Մայիս 28ը հայ ժողովուրդի ազատութեան տօնն է, պատ. անկախ միացեալ Հայաստանի իրականացման օրը։

Փոքրիկն Մկրեան արտասանեց Ա. Իսահակեանի «Հայաստանին»։ Տաս վայրկեան դադարէ վերջ, Մայիս 28ը գիրքը եւ Հրայրի նկարը աճուրդի դրուեցան եւ 15 վայրկեանէն գոյացաւ 137 ֆրանք։ Իսկ աճուրդէն յետոյ երգեր երգուեցան եւ հանդէսը վերջացաւ ժամը 7.30ին։ Հանդիսականներ բաժնուեցան խոր տպաւորութեամբ։ Բոլորն ալ կը փափաքին որ կրկնուին այսպիսի հանդիպումները։

Ախալթցի

ՊՕԼԷՆ 29 Մայիս.— Պօլէնի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն ներկայացուց «Վարդանանց»ը Մայիս 28ի առթիւ եւ Պօլէնի կարող ուժերու մասնակցութեամբ։ Հասարակութեան մեծ մասը ներկայ էր, բացի անտարբերներու խումբէն եւ կարգ մը այլասերած խուրդներէ։

Որքան ոգեւորիչ էր տեսնել Փօն-Սէնթ-Լափրիի հայրենակիցները որոնք 850 քիլոմէթր հեռուէն եկած էին 30է աւելի անձով, այր թէ կին, իրենց յարգանքի բաժինը բերելու օրուայ տօնին առթիւ։ Խաղը գոհացուցիչ անցաւ։

Պօլէնի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն առաջին ներկայացումն էր որ կը կատարէր, սակայն ներկաները քաջալերեցին նիւթապէս եւ եւ բարոյապէս

Գոյացած գումարը պիտի յատկացուի գրադարան-ընթերցարանի մը ֆոնտին։

Ներկայացումէն վերջ, ընկեր մը, երկու բառով պարզեց օրուայ տօնին նշանակութիւնը, ըսելով թէ թերի պիտի ըլլար այս միակ ներկայացումով տօնել Մայիս 28ը, ուստի 15 օր յետոյ օրուայ տօնին պատշաճ հանդիսութիւններով պիտի տօնուի Հ. Հ. 9րդ տարեդարձը։

Ժողովուրդը գոհ տպաւորութեան մը տակ մնաց քանի մը ժամեր, մինչ, հայրենիքի կարօտը սրտին մէջ։

Այս իրողութիւնը ապտակ մը եղաւ, Պօլէնի սեւհոգի թափթփուքներուն համար։

Աստ-Անդ

ԼԻՈՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լիոն (Սեփ. Թղթ.).— Բաւական ուշ մնացի, «Յառաջ»ի ընթերցողներուն հաղորդելու համար տեսակցութիւն մը Կաթող. Պատուիրակին հետ, որ հոս կը գտնուէր վերջերս։ Բայց կ'արժէ գրի առնել կարգ մը տեղեկութիւններ։

— Երբ կը կատարուին ընտրութիւնները։

— Ամէնէն ուշը 50 օրէն լրացած կ'ըլլան։

— Ըրեւնի յուսանք որ ձեր նշանակած ու բազմիցս կարկըտուած Ազգ. Միութիւնը պիտի փոխարինուի ժողովուրդի ներկայացուցիչներով։

— Այս մասին կրնաք յայտարարել ամենուրեք ու բացոբաց։

— Ազգ. տուրք չվճարողները պիտի կրնա՞ն մասնակցիլ ընտրութեանց։

— Ես ունիմ ինծի համար որպէս ուղեցոյց, Թեմական Խորհուրդի կանոնագիրը։ Հոն բացորոշ կերպով ըսուած է որ Ազգ. տուրքը պարտաւորիչ է ընտրութեանց մասնակցելու համար։ Ես Փարիզէն յատուկ կղերական մը պիտի ղրկեմ, ընտրական գործին նախագահելու համար։ Ընտրական Յանձնախումբին իւրաքանչիւր կուսակցութիւն պիտի տայ մէկ ներկայացուցիչ։ Այսպէսով իւրաքանչիւր կուսակցութիւն պիտի կրնայ հսկակշիռ ի գործ դնել իր անդամին միջոցաւ։ Ներկայ Ազգ. Միութիւնը թէ ինծի թէ նոր եկող Ազգ. Միութեան պիտի ներկայացնէ իր մանրամասն հաշիւները, հաշուեքննիչ մարմին մը բովէն անցնելէ յետոյ։

— Ներկայ Ազգ. Միութեան մասին շատ աննպաստ յայտնութիւններ եւ շահագործումի արարքներ կան։ Այդ ուղղութեամբ շահագրգռուա՞ծ էք արդեօք։

— Լիոնէն գրաւոր ոչ մէկ ամբաստանագիր չեմ ստացած, որու վրայ քննութիւն մը բանալ անհրաժեշտ համարէի։

Լիոնի հայութեան կը մնայ լրջօրէն հետաքրքրուիլ ընտրութիւններով եւ արժեցնել իր իրաւունքները։

.*. Վերջերս Լիոնի մէջ կազմուեցաւ «Նաւասարդ» գեղարուեստասիրաց միութիւնը որ կոչուած է բարերար դեր մը կատարել գաղութիս հայ կեանքին մէջ։ Միութեանս երգչախումբը արդէն ձեռնարկած է իր կանոնաւոր փորձերուն։ Մօտերս կը ձեռնարկուի նուագախումբի մը կազմութեան։ Երգին ու նուագին հետ պարն ալ զանց առնուած չէ։

Նոր միութեան վարչական կազմն է.— Նախագահ Եր. Յ. Ճանիկեօզեան, Ատենապետ՝ Ն. Չիվիճեան, Ատենադպիր՝ Յ. Փափազեան, Գանձապահ՝ Վ. Թիրեաքեան, անդամներ՝ Հ. Իզմիրլեան, ուսուցիչներ՝ Յ. Կիւլէսէրեան եւ Օն. Պաստրմաճեան։

Վաչէ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐ ԵՒՍ

ՓՈՒԺԷ-ՍԻՒՐ-ԱՐԺԱՆ.— Վար նահանգի Ֆրեժիւս քաղաքէն հինգ քիլոմեթր հեռու, փոքրիկ բլրակի վրայ կը գտնուի Փուժէ Սիւր Արժան գիւղը։ Կէս քիլոմեթր հեռուն կայ Tuilerie d'Aribelle գործարանը։

Այստեղ կանք 130ի մօտ հայեր, մեծ մասը Վասպուրականցիներ եւ Ջարշանպացիներ։ Մեր գաղութը չորս տարուայ պատմութիւն ունի։ Մինչեւ հիմայ ունեցած ենք 6 ծնունդ (2 մանչ, 4 աղջիկ), 4 մահ (փոքրիկներ), 3 ամուսնութիւն եւ մէկ նշանախօսութիւն։

Այստեղ գործադրկութիւն չեղաւ ընդհակառակն, բուն տաքնալի օրերուն քանի մը հայ երիտասարդներ գործի առին եւ դեռ գործաւորի պէտք ունին։ Տասը ժամուայ աշխատանքի փոխարէն այրերուն կը վճարեն 21-23 ֆրանք, իսկ կիներուն 10-11 ֆրանք։ Սենեակները ձրի են։ Ազգային որ եւ է կազմակերպութիւն չկայ։ Կան անհատ Դաշնակցականներ։ Կը ստանանք Յառաջ օրաթերթը։ Փոքրիկները կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցը։ Ինչպէս ամէն տեղ, այստեղ ալ կան կամաւոր թրքախօսներ։

Գ. Գէորգեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԵԾԵԼԱՆԻՒԻ ՄՐՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍ, 29 մայիս.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը կազմակերպած է հեծելանիւի մեծ մրցում մը զուտ հայկական շրջանակի մէջ եւ կը հրաւիրէ մերձաւոր քաղաքներէ եւ գիւղերէ բոլոր հեծանուորդները։ Արձանագրութիւնները հեռաւոր տեղէ եկողներուն համար կարելի է նոյն իսկ մրցումէն երկու ժամ առաջ նկատի առնել, իսկ տեղացիներուն համար մէկ օր առաջ, 11 Յունիս որոշուած։ Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 12ին, կիրակի, կէս օրէ յետոյ ժամը ճիշտ 2ին։

Հասցէ.— B. Bayian, 28, Rue Pompery, Brg — les — Valence (Drome): Վարչութիւն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՏԻՆ ՄԷՋ.— Քանէն ճամբայ ելլելով, ռուսիկան Կրանոյեաք, հեծելանիւով կը սուրար, երբ Ռանվիլի կամուրջին վրայ, առջեւի անիւը հանրակառքի ակօսին մէջ մտաւ ու կեցաւ յանկարծ։ Անցումէն ինկաւ կամուրջին բազրիքին վրայ, սակայն չյաջողեցաւ բռնել եւ գահավիժեցաւ գետին մէջ, որ իր յորձանքին մէջ դարձուց ու խեղդեց խեղճ ռուսիկանը։

ՈՐՍՈՐԴԸ ՄԱՀՈՒԱՆ ՈՐՍ. — Սէն-Ֆլօրանի անտառներուն մէջ որսորդութիւն ըրած պահուն, Հիւլմար Լիւինկէն կը սայթաքի եւ կ'իյնայ հրացանին վրայ, որ կրակ կ'առնէ եւ կը ծակէ զանկը։

Անտառապահը, լսելով հրացանին ձայնը, կը փնտռէ եւ կը գտնէ որսորդը, որ արեան մէջ կը լողար։ Քիչ յետոյ կը մեռնի։

ՈՂՋ ՄԵՌԵԼԸ.— Լոնտոնի մէջ, 16 տարեկան երիտասարդ մը, Ուիլիամ Սըմըրս, հեծելանիւով դեռնին վրայէն թռած պահուն զարնուեցաւ ինքնաշարժի մը եւ զգայազիրկ փռուեցաւ գետին։ Սիրտը այլեւս չէր զարներ։ Մեռած է, ըսին եւ փոխադրեցին դիակնարան։ Վիրաբոյժը երբ դանակը ձեռքին կը մօտենար, սեղանին վրայ շարժեցաւ կեղծ մեռելին մարմինը։ Անմիջապէս փոխադրեցին հիւանդանոց, ուր հասած չհասած՝ փչեց շունչը։

ԻՇԽԱՆՆԵՐՈՒ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ. — Փոլինիէէն դէպի Փարիզ կ'արշաւէր ինքնաշարժ մը, ժամը 80 քիլոմեթր արագութեամբ, երբ յանկարծ պայթեցաւ անիւը, եւ շրջեցաւ կառքը։ Վարիչը նետուեցաւ առաջ, ողջ առողջ։ Իսկ ինքնաշարժին մէջ նստողները իշխան, դուքս, դքսուհի եւ իրենց սենեկապանուհին, գլորուած կառքին տակ։ Պառոն Կրանմէզոն եւ իր գործակատարը մեռան։ Իշխանուհի Ֆրիման ծանր վիրաւոր է, մէկ ձեռքը եւ չորս կողոսկրերը կոտրած են, սպասկինները քերթած են երեսի միսերը։

ՍԻՐԸ ՈՃՐԱԳՈՐԾ.— Քանի մէջ օր. Վօժէնժէ, 18 տարեկան, սիրահարած էր երիտասարդի մը։ Ա՛խ, մանչերը սակայն մեղուի պէս ծաղկաքաղի են ելած եւ շուտով մոռցուեցաւ Վօժէնժէ։ Աղջիկը, որուն հոգին սիրով էր լեցուած, անցած օր գնաց իր սիրականին դուռը, աղաչե՛ց, աղաչե՛ց ու լացաւ։ Սիրականը անսիրտ մէկն էր։ Կոշտաբար մերժեց։

Աղջիկը լռեց, հեծկլտուքով մը ետ դարձաւ, բայց, դեռ փողոցին մէջ, սուր դանակ մը մխեց իր սրտին, ինկաւ գետին ու մեռաւ։

ՀՐԷՇՈՒԹԻՒՆ.— Սթրազպուրկի մօտ, Ալլէնվիլլէր գիւղին մէջ, հրէշ մը Կիրակի գիշեր կը մտնէ տիկին Տիւշի տունը։ Կնոջ ամուսինը բացակայ էր։ Աւազակը տանը ներքեւի խանութէն 2700 ֆր. վերցնելէ յետոյ, կը բարձրանայ առաջին յարկի սենեակը, ուր ատրճանակի գնդակով մը գետին կը փռէ կինը, յետոյ կը խոշտանգէ զայն ու երկու փոքրիկները։ Նոյն պահուն, յարակից սենեակէն սպասուհին լսելով ատրճանակին ձայնը, կը սարսափի եւ գլուխը վերմակին տակ քաշած՝ կը սպասէ որ լուսնայ։ Առտուն, կը մտնէ սենեակ։ Տիկին Տիւշ թաղուած էր արիւններու մէջ։ Երկու փոքրիկները, դարձեալ արեան մէջ, հոգեվարք էին։

ԱՅՐԵՑԱՆ.— Երեք բանուորներ կ'աշխատէին Ֆուրմիի կազի գործարանին մէջ։ Յանկարծ բռնկեցաւ կազը, եւ երեք բանուորները, բոցերով փաթթուած, աղիողորմ ճիչերով դուրս փախան։ Մէկը ծանր այրուածքներ ստացած ըլլալով մեռաւ, իսկ միւսները կը դարմանուին հիւանդանոցին մէջ։

ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԸ ԿԱԽՈՒԵՑԱՒ.— Վիէննայէն կը գրեն թէ հայր Պօղոս Սարանց, որ Մելքի հաւաքարանին մէջ կ'ուսուցանէր լատիներէն եւ յունարէն, ինքզինքը կախեց Լէմպախի վանքին մէջ, պարզ այն պատճառով որ իր մեծաւորները յանդիմանած էին զինք իր անկեղծ քննադատութիւններուն համար։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՑԷՆԵՐՈՒՆ

Յատկապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առ հասարակ բոլոր անոնցմէ որ կը թղթակցին մեզի հետ, ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ իրենց հասցէն, անունը, մականունը, փողոց, թիւ, քաղաք։ Այսպէս շփոթութիւններ անխուսափելի են։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

[...]Ց ՄԵՌԱՒ ՖՕՆ ՌԻՒՄԵԼ

[...]եւ ոստիկանապետէն բաժ[նուե]լով, մեկնեցանք դէպի Լու[...], ուր անշուշտ Տիկին Ափոլ[...]ն չէր կրնար վերադարձած [ըլլա]լ։

Ճիտակ է թէեւ, թէ իր մա[...]ուրերը շատ չուշացաւ։

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պեռն գտնուելէս քանի մը օր [ետ]ոյ նոր պաշտօնականութիւն մը [յա]նձնուեցաւ ինծի։

Ժընեւի մէջ կամ անոր շրջա[կայ]քը պարտաւոր էի փնտռել ու [գտնե]լ Քօզը անունով գերման [մարդ] մը, որ եթէ հաւատայինք [գեր]մանական իշխանութեանց [տր]ուած անստորագիր նամակի մը յայտնութիւններուն, քանիցս [Ֆրա]նսա գացած եկած էր, ֆոն [...]ի հաշուոյն։

Ժընեւ հասնելուս, յարաբերութեան մտայ անոնց հետ որոնք կրնային գիս առաջնորդել. նամակին կարգ մը կէտերը հաստատեցին, բայց ըսին նաեւ թէ ոչ Քօզը կը ճանչնային, ոչ ալ անոր մասին լսած էին։

Անոր հասցէն գիտցող չկար եւ չէին իսկ գիտեր թէ ինչ տեսակ մարդ է։

Նկատելով որ գերմանիոյ մէջ այնքան շատ Քօզը անունով մարդիկ կը գտնուին, որքան Տիւփոններ եւ Տիւպուաներ Ֆրանսայի մէջ, իմ տեղեկութիւնս շատ քիչ էր, ինչ որ մեկի կը գիտցնէի։

Բայց որովհետեւ անընդմէջ եմ որ դժուարութիւններէ կը խորշիմ, անմիջապէս գործի սկսայ։

Ոստիկանութեան մօտ, չգտայ ծանօթագրութիւն մը, որ հեռուէն կամ մօտէն կապ ունենար Քօզի հետ։

Պրպտումներու հետեւանքով՝ հասկցայ որ մարդը կալուածատէր չէր, ոչ ալ կահաւորուած շէնքի մը վարձակալ, շատ շատ, յարկաբաժին մը վարձած կրնար ըլլալ, այն ալ կեղծ անունով, ինչ որ սովորական բան էր գերման լրտեսներուն համար։

Կը տեսնէք թէ՝ գործս կը դժուարանար։

Բայց, երկու օր անընդհատ պրպտելէ յետոյ, յաջողեցայ վերջապէս ձեռք անցընել, Ժընեւի մէջ բնակող բոլոր Քօզերուն ցանկը։

Նոյն անունը կրող երեսունը չորս հոգի կար. ոչինչ թիւ մը...

Բայց գոնէ այս բոլորին հասցէները գիտէի եւ եթէ գիրուածն ալ ինծի օգնէր, վստահ էի թէ պիտի յաջողիմ մարդը ձեռք անցընել։

Ամէնէն աւելի, պէտք եղաւ որ աշխատիմ «որակելու» իւրաքանչիւրին անցեալը, նօթագրելով, ինչ որ բան իս կասկածելի կը թուէր։

Պէտք եղաւ որ անոնցմէ երեսունը ցանկէն դուրս հանեմ, որովհետեւ անոնք ծագումով գերման ըլլալով մէկտեղ, միայն իրենց անձնական գործերով կը զբաղէին։

Կը մնար հետապնդել չորս հոգի, որոնք իրենց ապրելու կերպով իսկ՝ կասկածելի կը թուէին. իրենց վերագրուած կարգ մը խօսքեր, իրենց ըրած ծախքերը որ չէին համապատասխաներ իրենց շահած դրամին, գիս կը մղէին կասկածանքով նայելու անոնց։

Անոնցմէ մէկը մանաւանդ որ տարրաբան ալ էր, բնաւ տեղը չէր մնար. մերթ լեռ ու ձոր կը պտտէր, ինչպէս ցոյց կուտար իր անցագիրն ալ, որուն վրայ աչք մը պտտցնելու առիթը ունեցայ, երբ իտալական հիւպատոսէն արտօնութիւն կը խնդրէր Թորինօ երթալու համար։

Արդ՝ պատերազմի պահուն, գլխաւորաբար պէտք է զգուշանալ անոնցմէ որ շատ կը ճամբորդեն։

Անցեալ երեք մէկգի գնելով, որոշեցի առ այժմ միայն այս մէկով զբաղիլ։

Եւ յետագային տեսայ որ իրաւունք ալ ունիմ եղեր այսպէս մտածելու։

Պրպտումներս երեւան հանեցին թէ՝ այս մարդուն ինքնութեան թուղթերը կեղծ էին։

Ըսել է թէ՝ պատճառ մը ունէր իր ինքնութիւնը պահելու։

Աւելի հեռուները երթալէ առաջ ուրեմն, պէտք կ'ըլլար իր կեղծ դիմակը վար առնել եւ անոր ինքնութիւնը երեւան հանել։ Այս բանին էր որ աշխատեցայ։

Ահա թէ ինչպէս։

Վստահօրէն գիտէք թէ Պեռնի գերման լրտեսական կեդրոնին մէջ ծրար մը կար, որուն մէջ կը գտնուէր իւրաքանչիւր լրտեսի լուսանկարը եւ անոր մասին մանրամասն ծանօթութիւններ։

Եթէ ուրեմն, Քօզը այդ շրջանի լրտեսներուն կը պատկանէր ինչպէս կը յայտնէր անստորագիր նամակը, ինծի կը մնար այդ ծրարը խառնշտկել, հաստատ համոզում գոյացնելու համար։

Դիւրին գործ չէր. այս ծրարը ուրիշ նման կարեւոր վաւերաթուղթերու հետ, պահուած էր Պոն Ռ...ի անձնական աշխատանոցին մէջ որ ինծի համար գաղտնիք չունէր նոյն իսկ կը պատահէր... որ հոն մտնէի ելլէի եւ քիչ մը ճարպիկութեամբ, կը յուսայի գործը գլուխ հանել։

Այսպէս ալ ըրի, ընթերցողներս թող ներողամիտ ըլլան, եթէ չուզեմ մանրամասնել թէ՝ ինչպէս յաջողեցայ ձեռք անցընել ուզուած տեղեկութիւնները, որոնք ինծի թոյլ տուին հաստատելու Քօզի ինքնութիւնը։

(Շար.)

դասին պատկանողներուն Պոլսոյ մէջ ունեցած կալուածները կառավարութեան պիտի փոխանցուին, ըստ փոխանակութեան հրահանգին տրամադրութեանց: Ատոր փոխարէն, այդ Յոյները Յունաստանի մէջ կալուած պիտի ստանան:

Գ.— Ոչ-փոխանակելիներ.— Այս դասին պատկանող Յոյները պիտի հրաւիրուին Աթէնքի Թուրք հիւպատոսարանը ներկայացնելու իրենց թուղթերը եւ հաստատելու թէ իրենք ալ փոխանակելի են եւ կալուած ունին Պոլսոյ մէջ:

Հիւպատոսարանը երբ համոզում գոյացնէ թէ դիմողները փոխանակելի չեն, պիտի թոյլատրէ անոնց կալուածներուն հաշուեյարդարը: Միայն թէ այդ փախստականները չպիտի կրնան Պոլիս վերադառնալ, այլ փոխանորդներու միջոցաւ պիտի ծախեն իրենց ինչքերը:

Միւս կողմէ մտադրութիւն կայ Թուրք մասնախումբ մը ղրկելու Պիրէոս, քննելու համար թուղթերը այն Յոյներուն, որ կը պնդեն թէ իրենք փոխանակելի չեն:

Թուրք նաւատորմին ռազմափորձերը

Թրքական նաւատորմը անցած շաբաթ Իզմիրէն Հէյպէլի կղզիի առջեւ եկած է ռազմափորձի համար: Նաւատորմը կը բաղկանար «Համիտիյէ», «Պէրքը Սաթվէթ», «Փէյքը Շէվքէթ», «Սամսոն», «Պասրա», «Թաշօզ» նաւերէն: Ռազմափորձերը տեւած են երկու օր: Ծովային գործակալը, որ նախ «Համիտիյէ» զրահաւորին եւ յետոյ «Պէրքը Սաթվէթ»ի մէջ հետեւած էր ռազմափորձերուն, կը յայտարարէ.— «Կարճ ժամանակի մէջ ձեռք բերուած այս յաջողութիւնը միայն Թուրք ազգին ընդունակութեան եւ Թուրք ծովային ուժին արդիւնքն է: Եթէ բաղդատենք մեր եւ այսօրուան ծովային կառավարութիւններու ծովային ասպարէզին մէջ ունեցած դիրքը, բան մը չենք կորսնցներ:»

⁂ Թուրքիոյ օդային տորմիղը Եւրոպա պիտի ուղեւորի: Նախ Մոսկուա, յետոյ Պերլին եւ Փարիզ պիտի հանդիպի:

Թուրք զինուորական օրէնքը կը խստանայ

Զօրաշարժի մասին պատրաստուած օրինագիծը Ազգ. Մեծ Ժողովի օրակարգին մէջ անցած է, վճռաբանութեան դրուելու համար: Այս օրինագիծին համաձայն, անոնք որ զինուորական հիւանդանոցներէն կամ ճամբան կը փախչին, եւ կամ զօրաշարժի միջոցին առանց բանաւոր պատճառի՝ երեք ամիսէն աւելի ժամանակի մը մէջ, չեն պատասխաներ հրաւէրի, մահուամբ պիտի պատժուին:

Զօրաշարժի միջոցին իրողութեան անհամապատասխան ու դիտումնաւոր կերպով վէսիքա տուողները՝ առաջին անգամի համար՝ 2էն մինչեւ 5 տարի պիտի բանտարկուին, իսկ կրկնութեան պարագային, մահապատիժ պիտի կրեն: Երեք ամիսէն պակաս ժամանակամիջոցի մէջ հրաւէրի չպատասխանողներուն մասին ալ զանազան պատիժներ որոշած է օրինագիծը:

Էնկիւրի-Կեսարիա գիծը բացուած

Պոլիսէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ կիրակի օր Ազգ. Ժողովի նախագահ Քեազիմ փաշա բոլոր նախարարներու ներկայութեան եւ մեծ հանդիսաւորութեամբ բացումը կատարեց Էնկիւրի-Կեսարիա գիծին: Ճառեր խօսեցան վարչապետ Իսմէթ փաշա եւ հանրօգուտ շինութեանց նախարար Պեհիճ պէյ:

Լինտպէրկ այսօր Փարիզ կը դառնայ

Այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Լինտպէրկ Փարիզ պիտի գայ անգլիական օդանաւով մը: Շաբաթ օր ֆրանսական օդանաւով մը պիտի երթայ Շէրպուրկ եւ պիտի նստի ամերիկեան «Պրէք» թորփիլահալածը, որ կառավարութեան կողմէ երիտասարդ օդանաւորդին տրամադրութեան տակ դրուած է: Եթէ օդը լաւ ըլլայ, «Պրէք» Յունիս 11ին Նիւ Եորք պիտի հասնի: Լինտպէրկ առջի օր Լոնտոնէն Սաութհէմփթըն գնաց իր օդանաւով, որ «Ճորճ Ուաշինկթըն» շոգեւաւին վրայ տեղաւորուեցաւ Նիւ Եորք ղրկուելու համար:

Անգլիացիները կը շարունակեն պատուել Ատլանտեանի հերոսը: Ճորճ թագաւորը ընդունեց զայն Պըքինկըմի պալատին մէջ: Լինտպէրկ յետոյ այցելեց Անգլիոյ գահաժառանգին եւ վարչապետ Պօլտուինի: Գիշերը Լոնտոնի Շուէտացիները շուէտական հանդէս մը տուին ի պատիւ իրենց հայրենակցին: Երէկ ներկայ եղաւ մեծ ձիարշաւի մը եւ զօրանցքի մը:

Փոթորիկին վնասները

Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի գիշեր խիստ սաստիկ փոթորիկներ պայթեցան Փարիզի գլխուն: Անձրեւը կը տեղար հեղեղանման, կայծակ եւ որոտում դադար չունէին: Փըթի գ'Էքիւրի փողոցի մէկ շէնքին վրայ կայծակ ինկաւ. անձի կորուստ չկայ, նիւթական վնասներն ալ թեթեւ են: Փայտէ սալայատակները ուռեցան՝ կառքերու եւ հեծելանիւներու անցքը անկարելի դարձնելով: Այդ կարգի փողոցները շղթայի տակ առնուեցան: Առաւօտեան ժամը 1ին կայծակի մը պատճառաւ հրդեհ ծագեցաւ Լըվալլուայի մէկ գործարանին մէջ: Փարիզի կայուղիներուն մէջ քանի մը նաւակներ ընկղմեցան ջուրերու յորդումէն: Սէն-Ժէրմէնի ծառուղիին վրայ թիւ 10 մէթրոյի նորաշէն գիծը ողողումի ենթարկուեցաւ. ջուրերը մինչեւ 30 սանդիմեդր բարձրացան:

Արուարձաններու մէջ եւս հեղեղը բաւական վնասներ պատճառեց: Մօնրուժի եւ Վանվի մէջ բազմաթիւ նկուղներ ջուրերով լեցուեցան: Ռոմէնվիլի մէջ կայծակ ինկաւ: Սէնթ-Ուէնի, Պալինեի մէջ թրամուէյները ստիպուեցան դադրեցնել իրենց երթեւեկը:

Ինքնութեան թուղթերու դրոշմաթուղթերը

Պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ հրամանագիր մը, ինքնութեան թուղթերու վրայ փակցուելիք դրոշմաթուղթերու մասին: Քաղաքապետութեան կնիքը պիտի զարնուի դրոշմաթուղթին վրայ թանձր մելանով եւ այնպիսի ձեւով մը, որ մաս մը դրոշմաթուղթին, մաս մըն ալ ինքնութեան թուղթին վրայ ելլէ կնիքը: Դրոշմաթուղթերը պիտի ըլլան 20 եւ 100 ֆրանքնոց եւ պիտի փակցուին համապատասխան ինքնութեան թուղթերու վրայ: Դրոշմաթուղթերու ներկայ գոյները յառաջիկային կրնան փոխուիլ՝ ելմտական նախարարին հրամանագրով:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Salle des Fêtes. Rue de Paris. Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէին կողմէ, որ կը սանէ նաեւ իր բացումը: Բանախօս՝ Ընկ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ.

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, 11 Յունիս շաբաթ օր:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Դաշնակցութեան կոմիտէի՝ Յունիս 4 շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին. Սալ տէ ֆոնֆէրանսի մէջ:

Բանախօս Ընկ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ. ձոխ պիւֆէ. հանդէսէն վերջ ընտանեկան խնջոյք եւ պար մինչեւ լոյս:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի, 5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Գուրս տը Թրավայլի մէջ 23 Թիւ սրահը:

Բանախօս՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի, 4 Յունիս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ալհէմպրա Սէն Լուի սրահին մէջ:

Բանախօսութիւն, հայկ. պար, խմբերգ, մեներգ, նուագ:

ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ Վալանսի, Բուրգէնի, Քրէստի եւ Փրիվայի ընկերներուն, 5 Յունիս կիրակի օր ժամը 2ին:

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոստոփ «Մուրատ» խումբի, 5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին 7 Rue Vinet. պիտի խօսի գործիչ ընկեր ԱՐՕԵԱՆ:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՇԱՎԻԼԻ "ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ" ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ ցեղի կ'ունենայ Շավիլի գեղատեսիլ անտառին մէջ

5 Յունիս Հոգեգալստեան կիրակի օրը

ընտանեկան հաճելի ժամանց եւ անակնկալներ, երգ, պար, նուագ եւ վիճակ: Գիտի երգէ ու պարէ վ.րացի յայտնի ԿԻՆՏՕ Ա. ՍԱԹԵԱՆԸ: ճոխ պիւֆէ, մասնաւոր կարգադրութեամբ, տեղին վրայ դիւրամատչելի գիներով պիտի հայթայթուի ուտելիք եւ ըմպելիք: Ուզողը ազատ է ճաշը միասին բերելու:

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Երկաթուղի՝ Montparnasse — Versailles, իջնել Շավիլ Լուվոէն եւ Փօնթ Սէն Քլուէն առնել թիւ 1 թռամվէյը եւ իջնել Շավիլ.Փիւր Սան Վէն: Առաւօտեան ժամը 10—12 հայ սկաուտներ պիտի սպասեն կայարաններն, առաջնորդելու համար հասարակութիւնը:

Տիկին Մառի Թաչատուրեան եւ զաւակունք, Գ. Թագւոր Թագւորեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին վաղամեռիկ ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆԻ հոգեհանգստեան արարողութեան առթիւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ծանուցանել ենթակոմիտէները առանձին առանձին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական հաւաքատեղին բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Ռոստոմ վաղը 3 Յունիս Ուր. երեկոյ ժամը 8ին:

Իշխան 4 Յուն. Շբ. ժամը 8ին,

Քրիստափոր 6 Յուն. Բշ. ժ. 8ին

Վարուժան 7 Յուն. Գշ. ժ. 8ին,

Վարդգէս 10 Յուն. Ուր. ժ. 8ին,

Քրիս 11 Յուն. Շբ. ժամը 8ին:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը այսօր հինգշաբթի, գրադարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի 7րդ ընկ. ընդհ. ժողովը 5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին: կարեւոր-օրակարգ: Անդամատետրներով միասին:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Դայլ Կ.ահան» խումբի ընկերական ժողովը 6 Յունիս երկուշաբթի իրիկուան ժամը 9ին գրադարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի 5 Յունիս ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը 8ին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի համարուի:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հայ Լեգէոնական միութեան ընդհանուր տարեկան ցերեկոյթը 6 Յունիս երկուշաբթի ժամը 3ին Կարտըն Փարքի թատերասրահը, Ավընիւ տիւ Փրատօ: Մուտքը դիւրամատչելի:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Միւրինա 8, Աշուղ Ղարիպ 6, Երազահան 6, 8, 10, Ազգային բարերար 5, Դարձը 10, Գերասանութին 10, Կայսրը 10, Երգարան 5, 10, 20, Աւազակապետը 30, Ազգային ջոջեր 25, Մեր խաչը 10, Քերթուածներ Գ. Դուրեանի 5, Յակոբոս աղա 3, Օմար Խայեամի քառեակները 4, Հազար եւ մէկ գիշերներ 30, Թաքիրապէյ 5, Ֆրանսերէն գրպանի ուղեցոյց 7, Լռութիւնը 8, Կոյսի մը օրագիրը 5, Անոյշ 5, Լէպլէպիճի Հօր Հօր 6, Պէպլէքս 10, Արաքսիա 15, Յոքթ. վարդան 7, Աֆրոդիտէ 15, Մանչ-Աղջիկը 20, Ջարշըլը Արթին աղա 6, Ժան Շուան 25, Ժիւտէքս 30, Շարլի Շաքլին 8, Նոճաստան 7.50, ինչպէս նաեւ ուզուած Ռեհի գիրք. խիստ աժան:

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷ՛Ք ՆՈՐ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ

Փոսթի ծախք չկայ

25 Ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 Ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր:

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou. Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Անգլիին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	40
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidie	7	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	32	50
Լիր »	» Lire	140	60
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	70
Զուից. »	Frc. Suisse	491	25
Լէյ 100 հատր	Ley	15	30
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3100	—
» II »		1090	—
» III »		1510	—
Թուրքի երկթղ. Lots turcs		157	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ» գիրք

Զարդարուած է շատ մը բացատրական լուսանկարներով, ամէն լուսանկարչական գաղտնիք մանրամասն եւ յստակ կերպով բացատրուած է. ան միայն մասնագէտներու յատկացուած չէ, ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ է:

Դիրքին նպատակն է—առանց շատ ծախսի եւ ուսուցիչի, օրուան մէջ լաւ լուսանկարիչ շինել: Գիրքը շատ մասի բաժնուած է եւ վերջի մասը վայրկենական՝ եւ շրջիկ լուսանկարչութեան մասին կը խօսի:

Հակառակ ծաւալին, մաքրութեան, պարունակութեան եւ իր օգտակարութեան, գինը չափազանց աժան է: Բայց յանկարծ վախ կայ: Անճապարեցէք որովհետեւ կանխաւ ապսպրանքներ շատ եղան.

Գին 10 ֆրանք, արտասահման 75 սէնթ, Դիմել՝ Guiragos Momdjian 8 Rue Jules Duclos. St. Chamond (Loire) France.

305 ՖՐԱՆՔԸ 100 ՖՐԱՆՔԻ

ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 15

Դրամ չպարունակող նամակներուն չենք պատասխաներ. Ֆրանսայի համար փոսթի ծախք 8 ֆրանք. Արտասահման ֆրանք աւելի՝ մինչեւ Յունիս 30:

Համլէթ 10, Օթէլլօ 12, Հռոմէոս Ճիւլիէտտա 12, Լուռ ցաւ 10, Կեանքը ինչպէս որ է 10, Եղոքարթը՝ 8. Պարանեանի Սալօմէ 4, Վէրթէր Կէօթէ 10, Ալեքսանդր Արփիարեան Գամօր 2 հատոր 30, Հայաստանի Աղէտը 7, Ե. Տէմիրճիպաշեանի կեանքն եւ իր գործերը 15, Եղերաբաղդ ցաւուհին 20, Երթալ 6, Թարթիւֆ Մոլիէրի 5, Ժընըվիէվ 5, Նօնօ եւ տոտօ 8, Պատանի մը ճամբորդութիւնը 10, Սասունէն ետքը 2 հատոր Ս. Բիւրատ, Փայտաշէն խրճիթէն մինչեւ Սպիտակ տունը 15, Փիլիսոփայ աշակերտը Փօլ Պուրժէ 15, Տքթ. Շէրպօնօ 8, Տրիլբի 5, Ճամբուն վրայ Լ. Շանթ 6, Կենսագրութիւն Պ. Դուրեանի 12, Լուսին Ֆլամարիօն 15, Հայկ. երգարան 6 ֆրանք:

Վերոգրեալ 27 զանազան գրական եւ վիպական գիրքերուն ստուար տրցակը, որոնց իսկական արժէքը 305 ֆրանք է, միմիայն 100 ֆրանքով ստանալու համար չսպառած դիմեցէք Աշճեան գրատան, որուն ներկայ հասցէն է. H. O. Achdjian, Rue St. Georges. Paris (9me):

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱՔԱՂ" հրատարակչականը ???

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 200 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՅՈՒՆԻՍ 1927 — 3 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 353 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՎՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՇՏ ԼՊՐՏՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

Անցեալ շաբթու, «Եէնի Կավկասիա» թերթէն (15 Մայիս) ...րողջութեամբ թարգմանեցինք Ազրբէջանի ազգային ներկա-...ցուցիչներէն Բէսուլ Զատէ Մէհմէտ Էմին պէյի տեսակէտը, ...իւրք օճաղը»ներու ծրագիր-կանոնագրի փոփոխութեան ...թիւ։

Ինչպէս տեսան ընթերցողները, մուսավվաթական գործիչը, ...այժմ Պոլիս կը գտնուի, յայտնապէս դժգոհ է կատարուած ...փոխութենէն, եւ սրտաբաց, թէեւ մեծ զգուշութեամբ կը ...րգէ պատճառները։ Դժգոհ է մանաւանդ այն կէտէն, որ ...իւրք օճաղը»ներու գործունէութիւնը կը սահմանափակէ ...այն Թուրքիոյ մէջ։ Արտատպենք մէկ-երկու հատուածներ, ...թերցողներու յիշողութիւնը թարմացնելու համար։

Բէսուլ զատէն ալ կ'ընդունի թէ, Թուրքիա շատ մը ներ-...ն հոգեր եւ աշխատանքներ ունի, եւ չի կրնար «ամբողջ ...ւրք աշխարհին վրայ տարածել իր գործունէութիւնը»։ ...պարագան ընդունելով հանդերձ, անտեղի կը գտնէ եղած ...սահմանափակումը։

— «Հաստատութիւն մը չի կրնար հրաժարիլ իր բնական իրա-...նքէն, առարկելով թէ այսօր չի կրնար օգտուիլ անկէ։ Այդ իրա-...ւումով. «Թիւրք օճաղը»ն ինքզինքը կը զրկէ ապագայ ամէն ...սակ ճառանկարներէ եւ կը դառնայ ամուլ օրկան մը»։

...փաստ է որ, օջախները «գրական եւ գործօն դեր ունեցած ...այն փառայեղ յաղթանակին մէջ, զոր Թուրք ազգայնակա-...թիւնը ձեռք բերած է այսօրուան Թուրքիոյ մէջ»։ Բայց, ...«փառաւոր եւ պատմական» դերը կատարած ատեն, օջախը ...ւորուած էր ոչ թէ սահմանափակ մէյլէքէթճիութեան ո-...վ, այլ ընդարձակ ազգայնականութեան աւիւնով»։

— «Այն պահուն երբ Զիա պէյ կ'երգէր թէ Վաթանը ոչ Թուր-...ն է, ոչ Թուրքիստանը, այլ մեծ եւ յաւիտենական Թուրանը, ...ց վանց չէր առներ Թուրքիոյ իրական շահերը։ Ընդհակա-...ն, «երեւակայական Թուրան»ի յառաջ բերած յուզումներով, ի-...յան Թուրք հանրապետութեան գաղափարական հիմերը կը ...էր»։

...կարծ,— այ՛ս է բուն «Թուրան»ը, Մուսավվաթի վարիչնե-...ն կարծիքով, եւ անոնք չեն ուզեր հրաժարիլ այդ ծրագրէն, ...կառակ Թրքական օջախներու ծրագրին մէջ կատարուած ...փոխութեան եւ սահմանափակման։

Մենք միեւնոյն ատեն հրատարակեցինք այս յօդուածին ...տասխանը, ինչպէս եւ Թուրք մամուլին տեսակէտը՝ կա-...րուած փոփոխութեան առթիւ։ Պոլսոյ «Վագըթ»ն էր որ, ...ուլ զատէի դժգոհութեան առթիւ, գրել կուտար.

— «Այսօր փոփոխութիւնը կատարուած է, որպէսզի Թուրք ...հաստատութիւնը անօգուտ եւ նոյն իսկ վնասակար տարակար-...ութիւններու չմատնուի, եւ մէկ կէտի վրայ կեդրոնացնէ իր ...ւժերը։»

Եւ յատկանշական է որ, Թուրք թերթը չէր մոռցած շեշ-...լ թէ՝ Բէսուլ զատէի կարծիքը «արտասահմանի Թուրքերուն ...սակէտն է»։

Ի՞նչ կը հետեւի այս բանավէճէն։

Ամէնէն առաջ, նկատելի է որ Թուրք մամուլը տեսակ մը ...ամութեամբ կը մօտենայ այս հարցին, եւ չարծարծեր այն-...ն ինչպէս քանի մը տարի առաջ։ Ծանօթ փոփոխութեան ...թիւ ալ, քանի մը թերթեր միայն արտայայտուեցան, աւելի ...տ հետեւելով օրուան նշանախօսքին, քան իրենց համոզման։

Մեր կարծիքով, Թիւրք օճաղըներու գործունէութեան ա-...ենկալ սահմանափակումը եթէ հետեւանք չէ արտաքին քա-...քական հաշիւներու, ամէն պարագայի մէջ արդիւնք է Մ. ...էմալի մէկ ակներեւ մտահոգութեան։

Ինչպէս համաթրքական բոլոր հաստատութեանց, այս օ-...խներուն մէջ ալ կը գտնուին ամէն գաւանանքէ Թուրքեր ...սուլթանական, խալիֆայական, իթթիհատական, քէմալա-...ն, մինչեւ անգամ համխալամական։ Արդ, քէմալական իշխա-...ութիւնը, որ կրթնած է զինուորական ուժի վրայ, չի կրնար ...նդուրժել այդքան խայտաբղէտ եւ բազմաճիւղ կազմակեր-...ութեան մը, առանց իր թաթին տակ պահելու զայն։ Եւ ճիշտ ...ատոր համար ալ, կանոնագրին Գ. յօդուածը, որ կը տրամա-...էր չգրաղիլ կուսակցական քաղաքականութեամբ, բոլորովին ...ջնջուած եւ յարմարցուցած են օրուան պահանջին։ Այսուհետեւ ...Թիւրք օճաղը»ն պիտի հետապնդէ «հանրապետական» քաղա-...քականութիւն եւ պիտի գործէ համախորհուրդ «հանրապետա-...ն ժողք կուսակցութեան հետ», որ Մ. Քէմալի կուսակցու-...թիւնն է։ Եւ դեռ աւելի պերճախօս զգուշութիւն մը.— «Ոչ մէկ ...պաշտօնական չի կրնար իր քաղաքական եւ անձնական կիրքե-...րուն գործիք դարձնել օջախը»։

Բացատրութեան կարօտ չէ ակնարկը։

Ուրեմն, Էնկիւրի կ'ուզէ ամէն բանէ առաջ՝ իր իշխանու-...թիւնը ամրապնդել, օջախներուն շնորհիւ։ Այդ նպատակը ա-...պահովելէ յետոյ, դիւրին է Թուղթի վրայ թողուլ կատարուած ...սահմանափակումը, որ առաւելապէս գրի առնուած է «ի բու-...ռն գայթակղեալ մտաց»։

Այս պայմաններուն մէջ, բաւական զարմանալի է ազգայ-...նական Ազրբէջանի ներկայացուցիչներուն իրարանցումը, ձե-...ական փոփոխութեան մը առթիւ։

Իսկ ամէնէն տարօրինակ պարագան այն է որ, մինչ Պոլ-...սոյ Թուրք թերթերը այնպէս կը ձեւացնեն թէ ուժ չունին ի-...րենց երկրէն դուրս հոգերով զբաղելու, Բագուի նախորդ վա-...րիչները տակաւին կը յամառին կենալ նոյն լպրծուն ճամբուն ...վրայ, ամուր բռնած՝ Թուրանի դրօշը...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Աթէնքի Նոր Օրը (21 Մայիս) իր ստացած տեղեկութիւններուն վրայ, կը պնդէ թէ տասը հազար հայ գաղթականներ պիտի՝ տեղափոխուին Յունաստանէն.

— «Յունաստանէն տասը հազար հայ գաղթական Սուրիա կամ այլուր փոխադրելու խնդիրը իբրեւ առասպել կը մեկնուի կարգ մը մարդոց կողմէ։

«Մարդ տգէտ կամ չար պէտք է ըլլայ, այդ հարցին գոյութիւնը ժխտելու համար։ Զորս տարիէ ի վեր հելլէն կառավարութեան սեղանին վրայ կը գտնուի ան եւ տարին անգամ մը կը ներկայացուի Ազգաժողովին։

«Ըսեր ենք ու կը կրկնենք — մաս մը Հայեր Յունաստանէն դուրս ղրկելու ծրագիր եւ որոշում կայ։ Պ. Ալպէր Թոմա իրեն եղած մէկ հարցման հետեւեալ գրաւոր պատասխանը տուած է. «Այս պահուս կը զբաղինք Յունաստանի հայ գաղթականները այլուր փոխադրելու խնդրով»։ Ասկէ երեք ամիս առաջ ալ, «Բրօիա» առաւօտեան օրաթերթը հրատարակած էր հետեւեալ տեղեկութիւնը, զոր նոյնութեամբ արտատպեցինք մենք ալ. «Կառավարական շրջանակներէ կը տեղեկանանք թէ մօտ օրէն Պոլսէն Աթէնք պիտի գայ Պ. Շարփանթիէ, Ազգաժողովի ներկայացուցիչը, հայ գաղթականներու խնդրով զբաղելու համար»։

«Ամիս մը յետոյ Պ. Շարփանթիէ իր հետեւորդներով Աթէնք կուգայ, կը բանակցի կառավարութեան հետ եւ կ'որոշուի տասը հազար հայ գաղթական փոխադրել Սուրիա։

«Մեր ալ բաղձանքն է որ Հայերը հաստատուին Յունաստանի մէջ ու հոն հոս, մինչեւ որ Հայաստանի դռները բացուին։

«Բայց բաղձալը բաւական չէ, իսկ տեղափոխութեան մը կարելիութեան չհաւատալը պարզապէս ինքնախաբէութիւն է։»

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Պուլկարահայ թեմականը, իբրեւ անցած կաթ. պատուիրակին վերահաս մեկնումէն, լուծել տուած է Սօֆիայի Թաղ. խորհուրդը, որ ժողովուրդէն ընտրուած մարմին մըն է։ Այս ապօրինի քայլը տեղի ունեցած է հետեւեալ պարագաներու տակ.

Թեմականը նամակով մը կը խնդրէ կառավարութենէն լուծել Թաղ. խորհուրդը, եւ փոխարինել իր կողմէ նշանակուած եռանդամ մը։ Արտաքին նախարարութիւնը կ'ընդունի եղած խնդրանքը, եւ հրամանագրով մը լուծուած կը հռչակէ խորհուրդը։

Գինովցած այս «յաղթութենէն», Թեմականին կողմէ նշանակուած մարդիկը խորհրդարան կ'երթան, գոյքերն ու հաշիւները ստանալու համար։ Սակայն Թաղ. խորհուրդը տեղի չի տար, եւ իր կարգին դիմելով վարչապետ Պ. Լիափչէֆի, կը բացատրէ խնդիրը։ Վարչապետը, որ միշտ բարեացակամութիւն ցոյց տուած է Հայերու հանդէպ, անմիջապէս կը հրամայէ չգործադրել արտաքին նախարարութեան հրամանը։

Ոստիկան մը խորհրդարան երթալով հրամանը կը հաղորդէ ինքնակոչ Թաղականներուն, որոնք գլխիկոր կը հեռանան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայ փախստականներու կալուածները

Պոլսոյ «Ազգարար»ը կը տեղեկանայ թէ, գաղթականներու զետեղման տնօրէնութիւնը՝ հայ փախստականներու կալուածները վերադարձնելու խնդրին շուրջ դիմում մը կատարած է Ներքին գործավարութեան։

Ինչպէս յայտնի է, Գործավարներու խորհուրդին կողմէ վերջերս տրուած որոշումի մը համաձայն, ետ կը վերադարձուին այն բոլոր կալուածներն ու գոյքերը, որոնք գրաւուած են 6 Օգոստոս 1340 (1924) Թուականէն յետոյ։

Դատարանը սակայն վերջերս այդ Թուականէն առաջ գրաւուած կալուածները վերադարձնելու որոշում տուած ըլլալով, գաղթականներու զետեղման տնօրէնութիւնը Ներքին գործավարութեան դիմած է, ըսելով թէ հակասութիւն կայ դատարանին եւ Գործավարներու խորհուրդին կողմէ տրուած որոշումներուն միջեւ։

Դատական շրջանակներու մէջ այս մասին կատարուած քննութեան առթիւ, հետեւեալ յայտարարութիւնները եղած են ձեռնհաս անձնաւորութիւններու։

Դատարանը ո՛չ եւ է որոշում տուած ատեն օրէնքը միայն նկատի կ'առնէ. արդ, որովհետեւ օրէնքը «փախստական»ներու մասին միայն կը խօսի, դատարանը ստիպուած է վերադարձնել կալուածները այն բոլոր անձերուն, որոնք կը հաստատեն թէ «փախստական» չեն եւ կանոնաւոր անցագրով մեկնած են Թուրքիայէն։ Դատարանը մեկնումի Թուականը նկատի չառներ եւ բաւական կը համարէ քննել թէ խնդրարկուն կանոնաւոր թէզ.-օմ. թէ միլլի անցագրով մեկնա՞ծ է թէ ոչ. անգամ մը որ հաստատուի թէ խնդրարկուն փախստական չէ, այլ եւս խնդիր չի մնար եւ կալուածը կը վերադարձուի։

Տակաւին յայտնի չէ թէ, Ներքին գործավարութիւնը ի՞նչ պատասխան պիտի տայ գաղթականներու զետեղման տնօրէնութեան դիմումին։

Խզումէն վերջ Կոմկուսի կոչը

Համայնավար կուսակցութեան Մոսկուայի Կեդր. Կոմիտէն հրատարակեց կոչ մը, ուղղուած Խորհրդային Միութեան կուսակցական բոլոր կազմակերպութեանց, գիւղացիներուն, և բանուորներուն։ Կոչը կ'ըսէ թէ «անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզումը անվիճելիօրէն պատերազմական գործողութիւն մըն է Խորհրդային Միութեան դէմ, ինչպէս յայտարարեց Լոյտ Ճորճ անգլիական խորհրդարանին մէջ։ Խզումը եզրակացութիւնն է անգլիական դիւանագիտութեան կողմէ Խորհրդային Միութեան դէմ կազմակերպուած աշխարհակալական երկար պայքարին։ Խորհրդային Միութիւնը պահած է եւ կը պահէ իր խաղաղասէր քաղաքականութիւնը ու հակառակ բոլոր գրգռութեանց իր կարելին կ'ընէ դեռ այդ ուղղութեամբ»։

Կոչը կ'աւելցնէ թէ «պատերազմը կրնայ պարտադրուիլ Խորհրդային Միութեան, հակառակ խաղաղութիւնը պահպանելու իր բոլոր ջանքերուն, ու կը հրաւիրէ կուսակցութեան անդամներն ու բոլոր աշխատաւորները մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել երկրին տնտեսական ուժեղացման եւ պաշտպանութեան»։

Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէն

Ժընեւէն կը հեռագրեն 31 Մայիս Թուականով. — Կովկասէն կը հաղորդեն թէ կազմուած է կեդրոնական մարմին մը «Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէ» անունով, բաղկացած գլխաւորաբար Ազրբէջանցիներու, Վրացիներու եւ Հիւսիսային Կովկասցիներու ներկայացուցիչներէն։

Յիշեալ Կոմիտէին առաջին գործը եղաւ կոչ մը ուղղել ամբողջ Կովկասի ժողովուրդին։ Կոչը կը նկարագրէ այն պայմանները, որոնց մէջ կը գտնուի Կովկասի ժողովուրդը պոլշեւիկեան վարչաձեւին տակ, վեր կը հանէ Խորհրդային Ռուսիոյ տնտեսական եւ քաղաքական կատարեալ քայքայումը, եւ հաստատելով թէ Մոսկուայի տիրապետութիւնը պիտի կործանի մօտ օրէն, կոչը կ'եզրակացնէ.

«Կովկասի ժողովուրդներ, հաւաքեցէք ձեր բոլոր ուժերը։ Գրաւեզ պետութեան ծուղակին մէջ մի՛ իյնաք։ Պոլշեւիկեան վարչաձեւի փլուզումի ժամը պիտի գայ։ Խորհրդային Միութեան փլատակներուն վրայ պիտի կազմուին անկախ հանրապետութիւններ։ Կովկասի ազատագրուած ժողովուրդները եղբայրական ձեռք պիտի կարկառեն իրարու՝ համադաշնակցութիւն մը կազմելու համար։ Պոլշեւիսմը կը մնայ լքուած ու արհամարհուած Խորհրդային Միութեան բոլոր ճնշուած ժողովուրդներուն կողմէ։ Դո՛ւք որ անձնազոհութեամբ կը կռուիք ազատութեան ու անկախութեան համար, միացէք։ Անկցի՛ ռուսական գրաւումը։»

Անգլեւեգիպտական տագնապը

Չորեքշաբթի օր, Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ Չէմպըլէյն երկար յայտարարութիւն մը ըրաւ անգլեւեգիպտական յարաբերութեանց մասին։ Ըսաւ թէ ատենէ մը ի վեր եգիպտական բանակը եգիպտացի քաղաքագէտներու խմբակի մը ուշադրութիւնը գրաւած էր։ Ասոնց նպատակն էր աւելցնել եգիպտական բանակին թիւն ու սպառազինութիւնը եւ ստեղծել բանակ

(Շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ Գ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ընդդիմադիր պետեր՝ Թրոցքիի, Զինովիէվի եւ Ռատէքի կողմէ բուռն պայքար կը մղուի սովետներու ներկայ քաղաքականութեան դէմ Չինաստանի եւ Եւրոպայի մէջ, պայքար, որ խոր արձագանգ գտաւ Կոմինտէրնի վերջին վիճաբանութեանց ընթացքին։ Այս պայքարին հետեւանքով, խորհրդային ոստիկանութիւնը Երկուշաբթի իրիկուն ամբողջ Ռուսիոյ, մասնաւորապէս Զինովիէվի միջնաբերդը Լէնինկրատի մէջ ձերբակալեց հազարաւոր ընդդիմադիր պոլշեւիկներ։

Ինչպէս յայտնի է, ընդդիմադիրները Սթալինէն եւ իր ժողովրդական գործավարներէն կը պահանջեն աւելի ծայրայեղ եւ յարձակողական քաղաքականութիւն մը վարել՝ եւրոպական ազգերու դէմ։

∴ Իւմանիթէ մանրամասնութիւններ կուտայ Գ. Միջազգային Գործադիր Կոմիտէի վերջին լիակատար նիստին մասին, ուր վերի որոշումները տրուեցան։ Ժողովին մէջ մասնաւորապէս խիստ արտայայտուած են Թրոցքի եւ Վույովիչ։ Գործադիր Կոմիտէն բանաձեւ մը քուէարկած է, որով ասոնց ընթացքը անհամապատասխան կը գտնէ իրենց Գործադիր Կոմիտէի անդամի հանգամանքին հետ։ «Հակառակ քաղաքական կացութեան ծանրութեան, կ'ըսէ պոլշեւիկեան օրկանը, ընդդիմադիրները անլուր ուժգնութեամբ յարձակեցան կոմկուսին վրայ։ Ընդդիմադիրները պահանջեցին որ նիստերուն ներկայ գտնուի նաեւ պաշտօնանկ Զինովիէվը, սակայն այս առաջարկը մերժուեցաւ։ Ընդդիմադիրները օրակարգի հարցերուն մասին հակառակ բանաձեւեր ներկայացուցին եւ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր ցրուեցին, Կոմկուսն ու Գ. Միջազգայինը «Նենգամիտ» որակեցին։ Իրբեւ ընդդիմադիր հատուած գործելով, դրժեցին Փետրուար 16ին իրենց տուած խոստումը թէ հատուածական կռիւ չպիտի մղեն, թէ չպիտի պաշտպանեն Մասլովն ու իր խմբակը՝ որոնք համայնավար շարքերէն վտարուած են։ Թրոցքի յայտարարեց թէ Անգլիոյ խզումէն վերջ ամէնէն մեծ վտանգն է կուսակցութեան մէջ կարգապահութեան խախտումը։ Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ ընդդիմադիրները Կոմինտէրնի հետ խզելու նախօրեակին կը գտնուին։ Հետեւաբար լիակատար ժողովը ընդունեց մասնաւոր բանաձեւ մը, որով խստիւ կը մեղադրուին ընդդիմադիրները եւ կ'ազդարարուի անոնց որ եթէ հատուածական կռիւը շարունակուի, պիտի ստիպուին պաշտօնապէս Գործադիր Կոմիտէէն վտարել Թրոցքին եւ Վույովիչը, ու պաշտօն կը յանձնուի Կոմկուսի Կեդրոնական Կոմիտէին խիստ միջոցներ ձեռք առնել՝ ընդդիմադիրներու հատուածական գործունէութիւնը կասեցնելու համար»։

Որոշուեցաւ համաշխարհային Զ. համագումարը նիստի հրաւիրել 1928ին։

ՍԽԱԼ է կարգ մը թերթերու այն լուրը թէ ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ծոցին մէջ պառակտում ծագած է եւ թէ ընդհ. քարտուղար Փօլ Ֆօր պիտի հրաժարի։

ԱՆԳԼԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԽԶՈՒՄԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Համայնավարական միջազգայինի գործադիր վարչութեան դիտումները սկիզբէն ի վեր բացայայտ են։ Իր կազմութեան օրէն իսկ, Ռուսաստանի մէջ խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ի վեր, ան մասնաւորապէս ներելի ու աններելի բոլոր միջոցներով կ'աշխատի ամբողջ աշխարհը յեղաշրջել եւ վերածել խորհրդային դիկտատուրայի մը, որուն բանալին գրաւած ըլլայ կոմինթէռնի գործադիր վարչութեան ձեռքը։

Այս նպատակը հետապնդած ատեն, ան միջին ճամբայ չի ճանչնար, ո՛եւ է հոսանքի չի միանար, գաղափարներու եւ մեթոտներու տարբերութիւն չընդունիր։ Մէկ խօսքով կամ իրեն հետ կամ իրեն դէմ։ Աշխարհը պէտք է ըլլայ երկու հոսանք — համայնավար կամ հակահամայնավար։ Ասիմձնական զարգացումը, ընկերային հասունութիւնը, դրամագլուխի ու արդիւնաբերութեան կեդրոնացումը, պայմաններու տարբերութիւնը գոյութիւն չունին կոմինթէռնի համար։ Քաղաքացիական պատերազմ, յեղաշրջում եւ դիկտատուրա,— ահա՛ այն միակ ճանապարհը որուն կը հաւատայ կոմինթէռնը ազատագրութեան մոլեռանդութեամբ։

Ռուսական հսկայ կայսրութեան տիրանալէ եւ անոր հարստութիւնը ձեռքը անցընելէ յետոյ ան դարձած է աւելի խիզախ, աներոդ, այլամերժ ու յանդուգն։

Շատ լաւ ըմբռնելով թէ այս մեղաւոր աշխարհին մէջ դրամը ինչ հրաշքներ կը կատարէ, Ռուսաստանի աշխատաւորութեան ու գիւղացիութեան ստեղծած հարստութիւնը մտրակի ուժով կը յափշտակէ եւ ափերով կը սփռէ ամբողջ աշխարհի երեսին, իւրաքանչիւր պետութեան ու ժողովուրդի մէջ ճարելով իրեն գործակալներ եւ վարձկան գործիքներ, քանդելու համար բոլոր այն հաստատութիւններն ու կազմակերպութիւնները, որոնք համայնավարական բնոյթ չունին։

Այս հսկայական գումարներով աշխարհի երեսին կը զարգանան վարձկանութիւնը, լրտեսութիւնը, գաղտնի գործակալութիւնը, խարեբայութիւնը, խարդախութիւնը եւ մարդասպանութիւնը։ Ստորագիլնևներ, որոնք անհրաժեշտ մասերը կը կազմեն կոմինթէռնի արտաքին գործունէութեան։ Իսկ իր իշխանութեան սահմաններուն մէջ բռնութիւն, կարմիր ահաբեկում, զանգուածային գնդակահարութիւն, առանց դատաստանի, առանց պատճառի, միայն բռնաւորի կասկածանքներու հետեւանքով։

Ու այս մեծ գաղափարականը որ իբրեւ սրբութեան խորհրդանշան մը իրեն կը քաշէր միլիոնաւոր զրկուածներ եւ որ իր դրօշակին վրայ կը կրէր՝ «Վերջ բռնութիւններու, վերջ անհաւասարութեան, անկցի՛ մահուան պատիժը, թող կորչի ոստիկանութիւնը, զզուանք դէպի լրտեսութիւնը, թող յաւիտեան կորչի վարձկանութիւնը», այսօր կոմինթէռնի միջոցաւ այդ բոլորը կը համարէ համայնավարական առաքինութիւններ եւ կը ցուցադրէ հրապարակաւ։

Կոմինթէռնը իր մղած պայքարին մէջ աւելի խիստ ու անողոք է ընկերվարական եւ ռամկավար հոսանքներու դէմ, քան մեռնելու դատապարտուած յետադիմական ու պահպանողական հոսանքներու հանդէպ, որովհետեւ անոնց մէջ կը տեսնէ իր իրական ու տեւական հակառակորդը։ Եթէ այդ տարրերը մէկ գլուխ մը ունենային եւ այդ գլուխը կոմինթէռնի ձեռքը իյնար, առանց տատանելու սուրի մէկ հարուածով կը կտրէր, աշխարհէն յաւիտենապէս ոչնչացնելու համար։ Կոմինթէռնը եթէ միջոց ու հնարաւորութիւն ունենար, առանց խղճի խայթի մէկ հարուածով կ'ոչնչացնէր իր հակառակորդները, աշխարհի բնակչութեան հարիւրին 90ը։

Տասը տարուան փորձառութիւնը ցոյց կուտայ թէ կոմինթէռնը երբեք չէ փոխած իր գործունէութեան մեթոտները եւ գործադրած միջոցները։

Մինչեւ այսօր ալ, խորհրդային հանրապետութիւններու ամբողջ տարածութեան վրայ յեղափոխական մաքուր տարրերը, որոնք չեն հաւատար կոմինթէռնի անբարոյացուցիչ հանգանակին, կը ծիւրին աքսորավայրերու մէջ, տաժանակիր կեանքի մը ենթարկուած եւ կամ բանտարկուած են հիւսիսային սառնամանիքի մէջ գտնուող Սոլովեան կղզին, ստորին ոճրագործներու մտրակին տակ։

Այս բոլորէն յետոյ պարզ է որ տիրող անողոք պայքարը լուծման միջին ճանապարհ չունի։ Կա՛մ պէտք է կոմինթէռնը յաղթանակէ ու աշխարհ մատնուի յաւիտենական աւերածութեան եւ կամ ընկերվարական ժողովրդավար տարրերը մարդկութիւնը փրկելու աշխատին բարոյական ահաւոր անկումէ եւ վերջնական քայքայումէ։

Այս տրամաբանութեամբ ալ, կոմինթէռնի կամակատար հանդիսացող խորհրդային կառավարութեան հետ օրինաւոր յարաբերութիւն կամ առեւտրական կապ ստեղծելու բոլոր փորձերը կը ծառայեն միակ նպատակի մը — հնարաւորութիւն տալ կոմինթէռնի իր գրգռութիւնները աւելի դիւրութեամբ ու միջազգային իրաւունքներու պաշտպանութեամբ շարունակելու քաղաքակիրթ մարդկութեան քթին տակ։

Հետեւութիւնը շատ պարզ է։ Որքան աններող ու անողոք է կոմինթէռնը, նոյնքան աններող ու անողոք պէտք է ըլլան անոր հակառակորդ հոսանքները։ Եթէ ան միջին ճանապարհ չի ճանչնար, չպիտի ճանչնան նաեւ անոր հակառակորդները։ Եթէ ան կ'ուրանայ գոյութիւնը ուրիշ յեղափոխական եւ ընկերվարական կուսակցութիւններու եւ հոսանքներու, անոնք ալ պիտի ուրանան կոմինթէռնի գոյութիւնը։

Ընդհակառակը, ընկերվարական եւ ժողովրդավար հոսանքները, ցոյց կուտան վնասակար ըլլալու աստիճան թոյլատու վերաբերում մը։

Երբ Անգլիոյ պահպանողական դահլիճը Երեսփ. ժողովին վաւերացման ներկայացուց անգլեւռուս յարաբերութեանց խզման որոշումը, աշխատաւորական երեսփոխանները ցոյց տուին իրենց հակառակութիւնը, նոյն իսկ յաջորդ առաւօտ խորհրդային ներկայացուցիչ Ռոզէնկոլցին ճաշ մը տուին խորհրդարանի ճաշարանին մէջ։

Մայիս 27ին, Ֆրանսայի խորհրդարանին մէջ, երբ Մարսէլ Քաշէն կը հարցապնդէր կառավարութիւնը ներքին նախարարին ծանօթ ճառին առթիւ եւ երբ համայնավար Քուտիւրիէ բացագանչութիւն մը ըրաւ, Պ. Պրիան պոռաց, «Այդ հրամանը Չիչէրինէ՞ն ստացաք։»

Պրիանի այս նկատողութիւնը ընկերվարական Լէոն Պլումի ջիղերուն դպաւ, եւ այդ նկատողութեան մէջ տեսաւ ռուսեւֆրանսական յարաբերութեանց խզումը եւ անմիջապէս հարցապնդումի առաջարկ դրաւ...

Աւելի յետոյ ալ պիտի շարունակուի նոյն վերաբերումը, մինչ փաստեր կուգան ապացուցանել թէ իրենց բոլոր լաւատեսութիւնները անհիմն են, ու այս թուլատու ընթացքը աւելի կը քաջալերէ կոմինթէռնը, անոր ներշնչելով թուլութեան ու տկարութեան տպաւորութիւն մը։ Միւս կողմէն այս թուլատու ընթացքը կը զարգացնէ լրտեսութիւնն ու խարդախութիւնը, այն աստիճան, որ համայնավար կուսակցութեան ամէնէն ուղիղ գործիչներն անգամ աստիճանաբար լրտես կը դառնան ու իրար կը լրտեսեն։

Միջին ճամբայ չկայ։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԶԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

(Մեր մասնաւոր թղթակիցէն)

ՆՈՐ ԱՐԱՔՍ, 27 Մայիս

Այս տարի ալ Մայիս 24ին (տարեդարձ իտալական պատերազմին) նշանաւոր իրաւաբան ու հայասէր Փրոֆ. Էտոարտօ Ջէմպալի հրաւիրուեցաւ բանախօսելու Գաթանիայի համալսարանին մէջ։ Հայ ժողովուրդի այս մեծանուն ու անձնուէր մեծ բարեկամը որ առիթ չի փախցներ իր համակրանքը արտայայտելու համար մեզի, իր այս հոյակապ բանախօսութեան միջոցին անգամ մը եւս իր ազդեցիկ ձայնը բարձրացուց ի նպաստ հայկական դատին։

Գաթանիայի «Ճիօռնալէ տէլ՛ Իզոլա» օրաթերթէն կը քաղենք իր բանախօսութեան հետեւեալ ամփոփումը.—

«Բանախօսը, ու կ'ողջունուէր անվերջանալի ծափերով, սկսաւ յիշել մի առ մի բոլոր այն չարիքները, որոնք մարդկութիւնը կը խռովեն շարունակ, մատնանշելով Միջազգային իրաւաբանութիւն գրքերու նոր ուղղութիւնը —միջազգայնացնել ներքին կամ ազգային կեանքի հարցերը ու ազգայնացնել անոնք որ արտաքին կամ միջազգային հանգամանք ունին։

«Ես, ըսաւ Ջէմպալի, ուսումնասէրի ասպարէզիս սկզբնաւորութենէն ի վեր, հաստատապէս համոզուած եմ որ իրական խաղաղութեան եւ իսկական զինաթափումի հասնելու համար կտրուած բոլոր ճամբաները սխալ են։ Պատերազմներու, զինուորութիւններու չարիքները չեն եղած ու չպիտի ըլլան երբեք ներքին ու ազգային չարիքներու արդիւնքը, այլ բացարձակապէս միջազգային չարիքներու արդիւնք։ Որքա՛ն մարդկային թանկագին ու սրբազան կեանքեր զոհաբերուեցան կրօնքներու պատերազմներ անունով, պատմութեան անցած ամօթալի ժամանակաշրջանի միջոցին։ Ու ի՜նչ պատճառի համար ամէնքա՛ն աղէտք, եթէ ոչ այն բարբարոս սխալին համար, որով կրօնքը նկատուեցաւ ուսումնասիրուելու նիւթ ու միջազգայնօրէն քննուած ու ո՛չ թէ ազգայնականօրէն, համաձայն տարբեր ժողովուրդներու բնական ձգտումներուն ու զգացումներուն։ Ինչպէս եղած է կրօնական ու քաղաքական հարցերու համար, նոյնպէս եղած է ընկերային ու տնտեսագիտական հարցերու համար։ Աշխարհային ընկերութիւնը, կ'ըսէի 1908ին, միջազգային նոր իրաւաբանութենէն յղացուած, պէտք չէ որ ըլլայ բռնադրում ո՛չ անհատական հիմք ունեցող տնտեսական վարչաձեւերու ու ո՛չ ընկերվարական հիմքով րէժիմներու»։

Ու քննելէ վերջ տնտեսագիտական բոլոր յեղաշրջումները ու կարգ մը ժողովրդավար կառավարութիւններու սխալ գործունէութիւնը, Փրոֆ. Ջէմպալի յիշեց թէ ինչպէս Պէնիթօ Մուսոլինիի Ֆաշիստ կառավարութիւնը որ կը յարգէ իրենց զգացումներուն եւ ազգային շահերուն համապատասխանող տնտեսական րէժիմ մը ընտրելու համար ժողովուրդներու իրաւունքը, չվախցաւ բնաւ ճանչելու խորհրդային կառավարութիւնը, առանց վերապահութեան, ու հաստատելու անոնց հետ տնտեսական ու դիւանագիտական յարաբերութիւններ։

Միջազգային իրաւաբանութեան մեծ հարցերը միշտ մնացին չհասկցուած կամ անարգուած։ Միայն կեդրոնական կայսրութեանց յարձակումին դէմ միացած պետութեանց պատերազմին մէջ տեսայ իրենց անկախութեան մէջ բռնաբարուած ժողովուրդներու պաշտպանութիւնը լուծելու սահմանուած մեծ գործը։

Այս սուրբ դաւանանքին համար կողմնակից եղայ պատերազմին. այս պատճառաւ, չէզոքութեան վտանգին դէմ կռուելով, անվերջ պահանջեցի մեր հայրենիքին պատերազմի մասնակցութիւնը։

Այն մարդուն որ պատերազմի մէջ կը տեսնէր բոլոր երկիրներուն եւ մեր իտալական ընկերային հարցերուն լուծումը ու այս գերագոյն ու հիմնական նպատակներուն հասնելու համար կը հիմնէր ամէնէն յանդուգն ու ռազմիկ օրաթերթը, չէի կրնար ես վերջինը ըլլալ արտայայտելու համար բոլոր համակրանքս ու գրկելու իրեն իմ հաւանութիւնս։ Ու «Փօփօլօ տ'Իթալիա»ի 25 Նոյեմբեր 1924 թիւին մէջ հետեւեալ խօսքերով կը նուիրագործէի իմ համակրանքս. — «Մասնակցելով ամենաջերմ խանդավառութեամբ «Փօփօլօ տ'Իթալիա»ի եւ իր տնօրէնին՝ Պէնիթօ Մուսոլինիի բռնած դիրքը ի նպաստ Մեծ Պատերազմին որ կոչուած է տապալելու խաղաղութեան ու միջազգային զինաթափութեան մեծագոյն արգելքը՝ աւստրո-գերմանական ոճրագործութիւնը»։

Մայիս 24ը՝ միջազգային նոր իրաւաբանութեան զաւակն է։ Երբ նոր երեւոյթը ուզեց որ պետութեան մը առաջնորդը ժողովուրդներու ազատութեան ու անոնց իրաւունքներուն պահանջներուն պաշտպան դառնայ, այն ատեն միջազգային նոր իրաւաբանութեան չմերժուեցաւ տալ գիտական արժէք մը։

Պատերազմի ու խաղաղութեան ատեն հռչակուած Իրաւունքը անարգուեցաւ եւ ստորնացուեցաւ։ Ֆիումէի ժողովուրդին կը մերժուէր Մայրհայրենիքի կցուելու իրաւունքը։

Պատերազմէն յետոյ կնքուած դաշնագրութեանց սխալ հետեւանքները թուելէ ու փառաւորելէ վերջ տ'Անունցիոյի վսեմ արկածախնդրութիւնը, բանախօսը յիշեց ռուսեւթուրք բարբարոսութիւններէն անդամատուած ու սորկացուած «Սուրբ Հայաստանի ժողովուրդին իրաւունքներուն բռնաբարումը։

«Ազգերու Դաշնակցութիւնը քաղաքակիրթ Հայաստանի դէմ գործուած ոճիրին յարատեւումը տեսնելով լռեց։ Ամէն իտալացի պէտք է ջերմապէս փառաբանէ Պէնիթօ Մուսոլինին ու երախտապարտ ըլլայ անոր մարտիրոս Հայաստանի համար տածած սիրոյն համար, ու այն քաջալերանքին ու պաշտպանութեան համար որ կարելի եղաւ հայ բանաստեղծի մը՝ Հրանտ Նազարեանցի հիմնել իտալական հողի վրայ հայկական գիւղ մը, ուր հայ տարաբախտ տարագիրներ կրնան աշխատիլ ու ապրիլ ազատօրէն հայկական մտածումով»։

... Օգտակար յաջողութեան մը սահմանուած է միայն այն տիրապետութիւնն ու կայսրութիւնը որոնք հիմնուած պիտի ըլլան ժողովուրդներու անկախութեան ու կամքին բացարձակ յարգանքին վրայ։

Գերմանիոյ խաղաղ թափանցումը՝ իր անհրապարտ նպատակին հասնելու ամէնազօրեղ միջոցը եղաւ։ Համաձայնական պետութիւններն ու Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն հանրապետութիւնը, որոնք փոխանակ պատիժը յղանալու կարելի դարձուցին Գերմանիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, ցոյց կուտայ պայծառօրէն որ անոնք չեն ուզեր խաղաղութեան ու զինաթափումի իրականութիւնը, այլ կ'ուզեն միջազգային զինաթափումի եւ խաղաղութեան կեղծիքը։

Մարդկութիւնը բնաւ տեւական ու իրական խաղաղութիւն չպիտի ունենայ, այնքան ատեն որ պետութիւնները չհրաժարին ուրիշներու հողային սեփականութեան ու քաղաքական ազատութեան իրաւունքին դէմ գործուած ոճիրէն։

Այն պետութիւնները որոնք նախաձեռնարկ կ'ըլլան զինաթափումի, բայց միեւնոյն ատեն կը շարունակեն նորանոր բռնութիւններ գործադրել անկախ ժողովուրդներու վրայ, ոչ իրաւունք ու ոչ ալ իշխանութիւն ունին խաղաղութեան նախաձեռնարկներ հռչակելու իրենք զիրենք։

Բանախօսը երկարօրէն խօսելէ վերջ միւս պետութեանց նուաճողական քաղաքականութեան վրայ, ծանրացաւ Իտալիոյ քաղաքականութեան վրայ եւ ըսաւ.

«Պէնիթօ Մուսոլինիի ֆաշիստ Իտալիային տիրապետութիւնը եւ կայսրութիւնը երբեք գրաւումի պատերազմ մը չպիտի ըլլայ։ Ֆաշիստ Իտալիան խաղաղութեան տիրապետութիւնը կ'ուզէ ու ժողովուրդներու անկախութեան ու ազգային կամքին նուիրագործումը—տիրապետութիւնը միայն այն պատերազմներուն, որոնք ընձեռուած են ստրուկ ժողովուրդներու անկախութիւն պիտի տան — տիրապետութիւն եւ կայսրութիւն, որոնք մեր հայրենիքին համար պիտի ապահովեն իսկապէս մեծ ու քաղաքակիրթ ազգի առաջին կարգը, տիրապետութիւն ու կայսրութիւն, որոնցմէ ներքին ու արտաքին թշնամիները կը վախնան»։

ՈՎ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ ՈՒ ԿԸ ՀԱՍԿՆԱՅ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ (15 Մայիս) բանւոր մը, Մարտիրոս Յարութիւնեան, կը գրէ. — «Ես հազիւ եմ կարողանում կապկպելով կարդալ «Խորհրդ. Հայաստան» թերթը։ Պէտք ասեմ որ «Խորհրդ. Հայաստան»ը ինտելիգենտների է գրուած, եւ ինձ նման բանուորներիս համար անըմբռնելի։ Պարզեցէք լեզուն»։

∴ Ուրիշ բանւոր մը, Արտեմ Ազամեան, անմիջապէս տակը կը գրէ.— Լաւ կը լինի, որ անհասկնալի, օտար ու միջազգային բառեր քիչ գործածուին թերթերուն մէջ»։

∴ Նոյն էջին վրայ, մեղուապահ Գ. Բաղդալեան կը գրէ.— «Թերթի լեզուն դժուարութեամբ ենք հասկանում, մանաւանդ քաղաքական յօդուածների եւ մասնաւորապէս հեռագրերի լեզուն, որից շատ դէպքերում ոչինչ չենք հասկանում»։

∴ Շարունակելով բողոքը, բանւորուհի Մարիամ Մարգարեան կը գրէ.— «Ես «Խորհրդ. Հայաստան» թերթը չեմ կարդում։ Չկարդալուս պատճառն այն է, որ նախ ժամանակ չունեմ եւ յետոյ, որ երբեմն կարդալիս չեմ հասկացել։ Մեզ մօտ շատ բանւորուհիներ կան, որոնք չհասկնալու պատճառով էլ թերթերը չեն կարդում»։

∴ «Խորհրդ. Հայաստան»ի թղթակիցն ալ.

«Շատ դէպքերում իմ կարդացածը չեմ հասկանում, որովհետեւ թերթի լեզուն բարդ է, անհասկնալի եւ օտար բառեր շատ կան։ Յօդուածների նախադասութիւնները երբեմն այնքան երկար են լինում, որ շունչներս չի հասնում մինչեւ վերջին բառը»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՃԻԳԵ

ԴԷՊԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻ
Սղերդի երեսփոխան Մահ
պէյ, «Միլլիյէթ»ի մէջ կը
տարակէ հետեւեալ ուշագ
խմբագրականը «Դէպի Մի
թիւն» խորագրին տակ.—

Ամէն առիթէ օգտուելով
բունակ այս սիւնակներուն
կ'ուզենք ուշադրութիւն
րել մէկ բանի վրայ՝ այն է
երկրին մէջ անպայման
եւ լեզուի միութիւն պէտք
ստեղծուի. բոլոր թուրք
նակիչները հայրենիքին ու
դին վերաբերեալ խնդիրն
առջեւ միակ սրտի մը ն
պէտք է բաբախեն, հայրենի
զանազան կողմերը զրուցա
ուղղութիւնը կորսնցուցած
քերը պէտք է մէկտեղ կե
նան, երկրին տնտեսութիւ
րը կրացող գործավարութիւ
րը ազգին տնտեսութիւնը,
գային կրթութիւնն ու մշակ
թը, ազգային մակարդակը պ
է բարձրացնեն. կառավար
թիւնը պէտք է հետապնդէ
կութեան եւ ներգաղթի ա՛յ
մի քաղաքականութիւն մը,
համապատասխան ըլլայ բա
քական շահերու եւ ուրիշ
հրամայողութեանց։ Մեր այս
շաններուն ամէնէն կարեւո
րը, սա՛ օրերս գրնէ մեր
ւելեան նահանգներուն մէջ
գործադրուելին...։

Որովհետեւ, երկրին մէջ
գային քաղաքականութեան
մշակելը զանց չառնել
անհրաժեշտութիւն մըն է
գիականկեանքը, ժամանակի
դաքականութիւնը ստիպ
հրամայեն։ Միայն նորոյթի
տեսնելու համար չէ որ կ'ուզ
ազգային քաղաքականութի
մը հետապնդել, այլ նոյն ի
խրադութիւններն են որ մեզ
ճամբուն կը մղեն, այդ իրո
թեանց ստեղծած պարտաւոր
թիւնները։ Եթէ նոյնիսկ նկա
չառնենք մեր միջավայրին
անցած դարձածները, ու
դապէս մեր պատմութիւնը
քրքրենք, մեր քննութեանց
դիւնքը պիտի մղէ մեզ ազգ
յին քաղաքականութիւն մը
բելու։

Օսմանեան կայսրութի
ինչո՞ւ փլաւ. պատճառները
ցարել դժուար չէ. ազգը
կազմող տարրերուն միջեւ
հանուր կապ մը չկար. ամէ
տարր իր խուլային համա
ուղղութիւն մը բռնած էր։
ինքն թուրք տարրը ոչ միա
ազգային քաղաքականութի
մը չէր հետապնդեր, այլ
իսկ դէպի այդպիսի սրբազա
մը նայողներուն ալ կը
հոյէր։ Այս կերպով, կրօնքի
լեզուի տարբերութեան վր
մէկ ալ ազգային խտղալի
բերութիւնը կ'աւելնար։
թանական ու խալիֆայակ
գանը բոլոր ուժերու
կը կարծուէր։ Այս գաղափ
հաւատքի ու կրօնքի մը
ազգին հոգին մէջ անդա
ուած էր։ Պարտութիւնը
տուաւ թէ ո՛րքան խախտ
այն հիմնները, որոնց վրայ կը
թնէր կայսերական թուրքի
Սուլթաններն ու խալիֆ
ները, որոնք թուրքերու
«ուժն» ու «նուիրականութիւ
կը ներկայացնէին, ազգին
մէն տագնապալից եւ
տագրական օրերուն մեր կ
քին ապահովող թշնամին
հետ նոյն շարքին վրայ
սանք։ Հիասթափութիւնը
եղերական էր։ Սակայն
ստեղծած զարթօնքն ալ
քան սաստիկ եղած էր։
ազգը ահա՛ այդ խղճի ար
թեան արդիւնքին
անկախութեան կռիւն
դիրքնական գոհողութիւ
կրցաւ ցոյց տալ։

Կարգ մը օտար
վարժուած այն շրջաններու
թուրքերը կարեւորութիւն
տար ազգային ուժին ու
շահերուն, հիմա կը գան
մեր ծայրայեղ ազգայնականութ
Բրայէս ազգայնամոլութիւ
նե՞ւ։ Ինքզինքնիս կը

...Տակաւին բոլոր Թուրք հայրենակիցներուն մէջ «ազգային բիրտ», «ազգայնականութեան ...» իսկ ստեղծուած չէ։ Տակաւին ազգային խիղճի միլլիոնաւորութեան ... լինք հպատակիլ ո՛չ անձնական գործունէութեամբ, ոչ ալ մեր հանրային ... մասնաւորապէս ազգային անտէսութեան մարզին մէջ։

Բնաւ իրաւունք չունինք առանց որ մեր ազգայնամոլութիւնը կը վանդատին։ Մեր հայրենակիցները, որ հաւատքի նման ... սրտին մէջ կը կրեն ... կը դդուշան ազգասիրութիւնը ... վերածուած ազգայնականութեան ... Օտարներու հանդէպ ... առաջ գալով ամէնէն քաղաքակիրթ ազգերը։ Ո՛չ մէկ պատմական ու պատրուակ պէտք չէ ... մեզ ազգայնականութեան ճամբէն քաշելու։ Միշտ պէտք է դէպի ազգային միութիւն քալենք։ Պատմութիւնը ամէնէն մեծ ուժը իրենց համախմբուած ժողովուրդը միացած եւ համերաշխ պահելն է։

Արդարեւ, պետական կեանքի մէջ ամէնէն մեծ ուժը, ազգային միութիւնն է։ Մեծ ճշմարտութիւնները քանի կրկնուին, օգտակար զուրկ չեն ըլլար։ Մեր օրերուն անհատները միայն իրենց ուժերուն վրայ ապաւինելով չեն կրնար ապրիլ։ Կեանքի պայքարին մէջ յաջողելու համար, պէտք է միանալ ու ստեղծել պատրաստ բոլոր ուժերը։ Անհատը ինքնին ամբողջութիւն մը չի կազմեր։ Ստիպուած ենք հասարակ գործունէութեամբ քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ մասնաւոր արժէք կը ... անձնական ազատութեան եւ իրաւունքներուն, ... այն է որ անհատները ... գալով ազգ մը կը ... Ապա թէ ոչ ինչո՞ւ օտարական իրաւունք տալ մարդ մը, որ ո՛ր եւ է օգուտ չունի իր պատկանած համայնքին։ Անկարելի է որ քաղաքացին ... ազգերը, որոնց բաղկացուցիչ անհատները մշակոյթի, կրթութեան, դաստիարակութեան եւ ... միութիւն ունին։ Պատմական արկած մը, քաղաքական սխալ մը նոյն միացեալ ազգ մը աղէտի իսկ մատնել։ Փրկութիւնը վերականգնումը գիտէին էր ... Գերմանիա, որ ամէնէն ... պարտութենէ մը յետոյ «մեծ վտանգ» մը ... համար։

Յաղթանակի յուզման ու գինովութեան մէջ իսկ գերմանացի մղձաւանջը ... ... մասնակցութեան ... մը դարձաւ։ Այսօր զինաթափուած, ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ շատ մը իրաւունքներէ զրկուած է, սակայն դարձեալ աշխարհի վրայ ... իբրեւ «յարգանքի ար-

ժանի» ուժ մը, չընդունիր պատմութեան եւ քաղաքականութեան վերջին դարձուածքները, ու կ'աշխատի զանոնք սրբագրել ու բարեփոխել։

Մեր վրայ ճնշող անհրաժեշտութիւնները, արդիական կեանքի պահանջները եւ մեր հակառակորդներու գործելու եղանակը տեսնելէ յետոյ, ինքնին կը հասկցուի թէ Թուրքիա ինչ ճամբու պէտք է հետեւի։ Մեր համոզումով, ինչպէս անհատները, նոյնպէս մեր երկրի մասնաւոր ու պաշտօնական բոլոր հիմնարկութիւնները միայն ազգ նշանաբանով պէտք է շարժին.

«Դէպի Ազգային Միութիւն»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԸ

Խորհրդային Հայաստանի մէջ (15 Մայիս) աշխատակից մը կը գրէ.

Այժմ Հայաստանի սահմաններուն մէջ կը հրատարակուին 7 թերթեր եւ 10 պարբերականներ։ Թերթերէն 5ը (Խորհրդ. Հայաստան, Մաճկալ, Ջանգի, Ավանգարդ, Կարմիր Զինուոր,. կը հրատարակուին Երեւանի մէջ, 1ը՝ Ալեքսանդրապոլի մէջ (Բանւոր), 1ը՝ Գորիսի մէջ (Կարմիր Բանւոր)։ Պարբերականները բոլորն ալ կը տպուին Երեւանի մէջ։

Ահա անունները պարբերականներուն. 1. Կոմունիստ, 2. Երիտասարդ բոլշեւիկ, 3. Հայաստանի Աշխատաւորուհի, 4. Պիոներ, 5. Ժողովրդական Լուսաւորութիւն, 6. Գիւղատնտեսական կեանք, 7. Աշխատանք, 8. Նորք, 9. Մաճը, 10. Լենինեան ճ. ...(ռուսերէն)։

Այս պարբերականներէն դուրս, մասնաւորներու հրատարակութեամբ, Երեւանի մէջ կը տպուին նաեւ Արեւմտ եւ Ազատ Նկուլեցի հանդէսները։

Այժմ «Խորհրդ. Հայաստան» կը հրատարակուի 8500 օրինակ, երկրորդ կուգայ Մաճկալ, որ կը տպուի 8100 օրինակ։ Մինչեւ 1924, թերթերուն սպառումը անկանոն էր։ Ապառիկ բաժանորդագրութիւնները մեծ վնասներ կը հասցնէին։ Հիմա քիչ թէ շատ կայուն թիւ մը ունի սպառումը։

Խորհրդ. Հայաստան, Մաճկալ, Ջանգի, Ավանգարդ թերթերու ընդհանուր հասոյթին հարիւրին 69ը կը գոյանայ բաժանորդագրութիւններէ (ապառիկ ու կանխիկ), հարիւրին 8.1ը հատավաճառէ, հարիւրին 16ը յայտարարութիւններէ, հարիւրին 6,9ը զանազան մուտքերէ։

Խորհրդ. Հայաստանի, Մաճկալի եւ Ավանգարդի թիւերուն հարիւրին 80ը կը սպառի Հայաստանի, մնացածը խորհրդային միւս հանրապետութիւններուն մէջ։ Իսկ Հայաստանի ներսը, հարիւրին 58ը՝ քաղաքներու մէջ, հարիւրին 36,75ը՝ գիւղերու մէջ, մնացածը՝ զրի, փոխանակութիւն։

Նկատելի է որ հեռաւոր գաւառները քիչ կը ստանան։ Միւս կողմէ, հաղորդակցութեանց անկանոնութեան պատճառով, թերթը չի տարածուիր գաւառներուն մէջ։ Թերթերը շատ ուշ կը հասնին։ Երեւանէն Գորիս, ամէնէն կանուխը կը հասնին 8—9 օրէն, Քէշիշքէնդ կը հասնին 4—5 օրէն, Մեղրի՝ 3—4 օրէն։ Իսկ քիչ մը անուշադրութեամբ՝ աւելի շատ կ'ուշանան։ Այսպէս, պատահած է որ, Մեղրիի եւ Գորիսի գործակալներուն խնդրանքները Երեւան հասած են 10—12 օրէն, այսինքն այնքան ժամանակ, որ Փարիզի թերթերը հասնին Երեւան։ Յաճախակի են գործակալներու գանգատները, թէ թերթերը անկանոն կը ստացուին, պակաս կը հասնին։ Երբեմն փոխանակ Բագու երթալու, թերթերը կ'երթան Պաթում։ Սարտարապատի թերթերը նախ կ'երթան Թիֆլիս, յետոյ՝ Սարդարապատ։

ՁԵՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Այս տարի եւս մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան 9րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ցէսինի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ ֆոն տը Շէրիի ենթակոմիտէի։ Վարձուած էր քաղաքին ամենամեծ սինէման։ Որոշեալ ժամուն գունդագունդ ժողովուրդը կը հասնէր տեղ գրուելու համար։ Նախագահ ընկ. Արսէն Աճէմեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով զոր նուագեց Լիոնի «Առաջ» ֆանֆարը։ Ընկեր ԱՃ.մեան բացատրելով Մայիս 28ի նշանակութիւնը, ըսաւ թէ հայ ժողովուրդը կերտեց զայն զոհելով իր լաւագոյն զաւակները։ «Թէեւ անոնք գացին անդարձ, բայց մեզի ժառանգ թողուցին հայկական եռագոյնը մենք միշտ պէտք է որ բարձր բռնենք այդ դրօշը. Հոգ չէ թէ քանի մը Թաթ-թուրքեր կ'ուրանան զայն։ Պատմութիւնը իր արդար վճիռը կու տայ այդպիսիներուն»։

Ընկեր Սալլագաշեան արտասանեց Սիամանթօի «Ափ մը մոխիր»ը։ Ջէօֆի Նորակազմ երգեցիկ խումբը «Ցառաջ Նահատակ»ը երգեց։ Ընկ. Ղուհէն Չաքրեան (ֆոն տը Շէրիէն) արտասանեց «Վերջին Աղօթք»ը։

Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիները բեմի վրայ քանի մը բուրգեր կազմեցին յաջողապէս փոքրիկ Վարդենին արտասանութիւն մը ըրաւ, իսկ փոքրիկն Աշխէնը (հազիւ 7-8 տարեկան) կովկասեան պարեր պարեց, ընկերակցութեամբ ֆանֆարի։ Օրիորդ Մարի արտասանեց «Հայ Հերոսները»։ Կարդաց նաեւ յատկապէս Մայիս 28ի համար ձօնուած ուղերձ մը որ պատկերացուց էր հայկական առասպանքի եւ հայ ժողովուրդին գարաւոր իտէալին։

Վերջապէս բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Վարդանզուլլէրեան,որ պարզեց հայկական ազատագրութեան պատմութիւնը վաթսունական թուականէն մինչեւ 1918ի սարսափները, յետոյ Սարդարապատի, Բաշ Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի ահեղ հերոսամարտները՝ գլխաւորութեամբ Զօր. Սիլիկեանի, Նազարբէկեանի Դրոի եւն. Այս առթիւ կարմիր վարիչները նմանցուց այն մարդոց որոնք, «օթօմօպիլ» մը խլրացնելով կը ներկեն եւ կը վաճառեն։ Անոնք մեր ձեռքէն խորամանկութեամբ առնելով Մայիս 28ը ներկեցին եւ զայն վերածեցին Նոյ. 29ի..

Երգեցիկ խումբը երգեց «Ցէր կեցօ»։ «Ով մեծասքանչ», «Իմ չինարի»։ Ընկ. Փառնիկ Գիլար ... ֆոն տը Շէրիէն արտասանեց Սիամանթօի «Ձայնը»։ Ներկայացուեցաւ նաեւ Հայաստանի կենդանի պատկերը, օրիորդներու կողմէ, շատ լաւ տպաւորութիւն թողլով հանդէսը վերջացաւ ուշ ժամանակ. Ներկաները մեկնեցան հայկական ֆանֆարով։ Այվրնեւ... ժորէսը կը թնդար հայկական երգերով եւ զարմացնելով ֆրանսացիները։

Մինչեւ հիմա եղած հանդէսներուն մէջ եզակի էր այս տարուան տօնակատարութիւնը։ Արդեօք ամչցա՞ն այն քանի մը ահւ հոգիները որ ժողովուրդը Մայիս 28ի դէմ լարել կ'ուզէին իրենց թուղթերով։

Երկու ժամ գացարէ վերջ, սկսան հայկական եւ եւրոպական պարերը, որոնք տեւեցին մինչեւ կէս գիշեր։

Հետախոյզ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 29 Մայիս Կիրակի առաւօտ մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Սփանեօլի սրահին մէջ, Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջանային կոմիտէին։

«Մեր Հայրենիք»էն յետոյ, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, Միհրան Գաբրիէլեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Ցարգանք քեզ»ը։ Օրուայ նախագահ ընկեր Գասմաճեան բեմ հրաւիրեց առաջին բանախօսը՝ Պ. Եղիշէ Թոփսեան, որ համառօտ կերպով նկարագրեց Հայ ազատամարտին ժողո-

վուրդին մղած անհաւասար կռիւը Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատներուն վրայ, բացատրեց մայր հողին վրայ ազատ ապրելու կամքը։

Յետոյ խօսեցաւ ընկեր Մ. Գույումճեան, որուն ճառը կարելի է նկատել Մայիս 28ի ամփոփ մէկ դասախօսութիւնը։ Պարզաբանեց անցեալի եւ ներկայի ընկերվարութեան սկզբունքները, քննեց մեծ ու փոքրիկ ազգերու պատմութիւնները, բացատրեց Անկախութիւն եւ Ազատութիւն բառերուն իսկական իմաստը եւ ազգերու գոյութեան տեւականութիւնը ապահովելու համար զօրաւոր կամքի, մտքի ու գիտութեան անհրաժեշտութիւնը։ Մեր նախահայրերը, ըսաւ, անգլիացի բեւեռախոյզներու նման նաւակը հասցուցեր են իր որոշ նպատակին եւ հոն պարզելով դրօշը, ինդրերեն գալիք սերունդներէն քայլ մը եւս առաջ տանիլ զայն, դէպի արեւելեան նահանգները, դէպի Թրքահայաստան։

«Մշակ Բանուոր» խմբերգով վերջացաւ հանդէսը։

Ս. Միքայելեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

5 ՖՐԱՆՔԻ ՀԱՄԱՐ.— Օրլէանի մէջ պանդոկապետ մը կասկածով կը բանայ դուռը իր վարձակալներուն, ամոլ եւ տիկին Կրիւմէլի, որոնք ամբողջ օր մը չէին երեւցած։ Անկողիններին վրայ երկնցած էր 4 տարեկան աղջնակ մը, վիզը ճեղքուած եւ արեան մէջ թաթխուած։ Դուռը հողմափողի մէջ կը հոնդար հայրը։ Պատին տակ հանդերձակալէն չուանով մը կախուած էր մայրը։ Անմիջապէս կը փոխադրուին հիւանդանոց, ուր կը յաջողին ազատել միայն մայրը։ Միւսները կը մեռնին։

Հարցաքննութեան պահուն, մայրը առանց յուզումի կը պատմէ.

— Անցեալ օ՞ր զրացիիս հետ կռուելուս պատճառով, 5 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցայ։ Որովհետեւ չէինք կրնար վճարել, ամուսինիս հետ որոշեցինք անձնասպան ըլլալ միասնաբար Կօշկակարի դանակով մը կտրեցինք աղջնակիս վիզը։ Յետոյ ամուսինս վառեցինք, ծուխին մէջ խեղդամահ ըլլալու համար։ Ամուսինս արդէն սկսած էր հոնդալ, սակայն ես կը դիմադրէի տակաւին։ Այն ատեն, ոտքի կանգնեցայ, հանդերձակալէն կախեցի չուան մը եւ վիզս անցուցի։ Յետոյ գիտակցութիւնս կորսնցուցի։

Այս յիմար պատմութենէն վերջ, երբ ոստիկանատուն կը տարուէր, դրացիները յարձակեցան կնոջ վրայ եւ կ'ուզէին բզիկ բզիկ ընել զայն։

ԿԵՌԱՍԻ ԳՈՂԸ.— Ֆօնթընէ-Սու-Պուայի մէջ երկու ֆրանսացի պատանիներ ճնճղուկի բոյն փնտռելու նպատակով, դաշտերուն վրայ կը թափառէին, երբ կը տեսնեն կեռասի ծառ մը։ Միքայէլ կը բարձրանայ ծառին վրայ եւ փոխանակ բոյն փնտռելու, կը քաղէ կեռասները, որոնք արդէն կը կարմրէին։ Նոյն պահուն վրայ կը հասնի պահապանը։ Միքայէլի ընկերը կծիկը կը դնէ եւ կ'անհետանայ, իսկ Միքայէլ կը ձերբակալուի։ Դաշտապահը կը հրամայէ փոքրիկ գողին, որ հետեւի իրեն, ոստիկանատուն երթալու համար։

Ճամբան Միքայէլ յանկարծ խոյս կու տայ։ Դաշտապահը տեսնելով որ չպիտի կրնայ ետեւէն հասնիլ, կը կրակէ իբր թէ վախցնելու համար, սակայն ծանրապէս կը վիրաւորէ զայն։

ՄՆԱ՛Ս ԲԱՐՈՎ, Ո՛Վ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.— Պաքըլօ, որ կը բնակի Պուա-Քոլոմպ, կը սիրահարի պատերազմի այրիներէն Տիկին Կանեարիի։ Ու շուտով մէկ տուն կ'ըլլան։

Պաքըլօ 54 տարեկան է, նախկին թեկնածու թաղապետական ընտրութեանց, համայնավար եւ .. նախանձոտ։

Զրկուածներու պաշտպանը շարունակ կը ծեծէր իր կինը։ Այնքան բռնութիւններ կը գործէր խեղճ կնոջ վրայ, որ կինը պատուհանէն դուրս նայելու իսկ չէր համարձակեր։ Առտու մը նախանձոտ համայնավարը մավզէրով կը սպաննէ կինը, ու մինչդեռ արիւնը կը քակուէր սենեակին մէջ կարմիր գօտիի պէս, բարի եւ յեղափոխական համայնավարը կազի ծորակին դէմ կը նստի ու կ'անշնչանայ։

Սեղանի վրայ ձգած էր նամակ մը, ուր պոլշեւիկաբար կը գրէր թէ «այս ոճիրին պատասխանատուն ընկերային արդի վիճակն է»։ Յետոյ կ'աւելցնէր.

— Մնա՛ս բարո՛վ, ո՛վ յեղափոխութիւն

ԿԻՒՆՕՆ ԴԻՒՈՒՆ ՎՐԱՅ.— Քուրպըվուայի մէջ տան մը ճակատը ներկելու համար, բանուորները կամուրջներ կախած էին իրարու քով յարկի դէմ։ Հինգերորդ յարկի կամուրջը յանկարծ կը հրջի եւ երկու բանուորներ կը գահավիժին վար, եւ կ'իյնան առաջին յարկի կամուրջին վրայ, ուր կ'աշխատէր ուրիշ բանուոր մը։ Դժբախտ բանուորին զանկը կը կոտրի, մինչդեռ իյնողներուն ո եւ է վնաս չէր հասած։

ՄԱՆՉՈՒԿ ՄԸ 50 ՖՐԱՆՔԻ.
Փոլ Ռիշար, Տրիէսի գիւղերուն մէջ, կը հանդիպի շրջուն կրկէսի մը տնօրէնին։ Ու զաղտօրէն կը ծախէ իր չորս տարեկան մանչը, յիսուն ֆրանքի։

Ռիշար, որ ծոյլ ու խման հայր մըն է, դեռ երեք զաւակ ալ ունի... ծախու։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է այս նորօրինակ վաճառականը։

'ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 33

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ.

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լոտես քօհն, ինչպէս արդէն ... եր էի, ծագումով գերման էր իր զինուորական ծառայութիւնը ըրեր էր Գերմանիոյ ... ինչպէս ցոյց կու տար իր լաւ ... կարգը զոր Թղթածրարին մէջ ... այ։

Պարպետ տարրագէտ էր, ինչ ... գոյց կու տային իր վկայականները պահ մը աշխատած էր ... գործարաններուն մէջ, որոնցմէ ... կորզած էր կարգ մը գաղտնիքներ։

Թղթածրարը երեւան հանեց ... հետեւեալը.

Քօհնի պաշտօն յանձնուած ... ոչ միայն ճամբորդութիւններ ընել Ֆրանսայի մէջ, այլ ... ուսումնասիրել մուտքի ճամբաները, որոնք ի հարկին, կրնային

թոյլ տալ գերման բանակին՝ Զուիցերիա մտնել, կռնակէն զարնելու համար իտալական եւ ֆրանսական բանակները։

Սարսափած էի։

Ինչպէս կ'ըլլար որ այսքան վտանգաւոր լրտես մը, դեռ մեզի անծանօթ կը մնար։ Եւ ինչպէ՞ս կ'ըլլար որ Զուիցերիոյ ոստիկանութիւնը որ այնքան ճարպիկ եւ ուշադիր է, թոյլ կու տար որ այդ մարդը ազատօրէն պտտի շրջագայի։

Այս հարցերուն պատասխանելու ատեն չունենալուս, փութացի թղթածրարին քննութիւնը աւարտել։

Խուզարկութիւնս աւելի առաջ տանելով ուրեմն, երեւան հանեցի քօհնի կողմէ պատրաստուած եւ խմա Շթաուպի ձեռքով նօթագրուած տեղեկագրեր ու յատակագծեր, որոնք գերման բանակին թոյլ պիտի տային մտնել Զուիցերիոյ հողին վրայ։ Թղթածրարին քննութիւնը երբ աւարտեցի զայն տեղը տարի եւ անմիջապէս մեկնեցայ ծըննեւ, գտնելու համար քօհնը եւ ուրիշ երկու անձեր, որոնք իրեն մեղսակիցներ էին անշուշտ։

Ժընեւ հասնելուս, Ճգանցք մը լարեցի քօհնի շուրջ եւ ջանացի զայն բնաւ աչքէ չհեռացնել, դիւրին չէր սակայն, որովհետեւ այս մարդը շատ խոհեմ էր եւ ամէն մարդու հետ յարաբերութեան չէր մտներ։

Իրիկուն մը, իմացայ թէ քօհն Իրնեսի մէկ գարեջրատան մէջ պիտի տեսնուէր ֆօն Ռ...ի մէկ մարդուն հետ, որուն պիտի յանձնէր կարեւոր թուղթեր։

Երբ գարեջրատունէն ներս մտայ, նշմարեցի խմա Շթաուպը, որ խումբ մը մարդոց հետ — որոնց մէջ էր քօհնը — տաք խօսակցութեան մը բռնուած էր։

Զիս չէին նշմարած։ Իրենց մօտ սեղանի մը շուրջ նստեցայ եւ գերմաներէն թերթ մը ուշի ուշով կարդալ ձեւացուցի։

Իրօք, թէեւ չէի կրնար անոնց խօսակցութիւնը լսել, բայց կրնայի անոնց բոլոր ձեւերը տեսնել։

Խմա Շթաուպ՝ ձեռքը սեղանի մը բռնած, նօթեր կ'առնէր, ներկայ անձերը կը հարցաքննէր եւ երբ մէկուն հետ գործը վերջացնէր, ձեռքի շարժումով մը, զայն կը հրաւիրէր մեկնելու։

Քիչ յետոյ, սեղանին շուրջ մնացին միայն քօհն եւ երկու անձեր, որոնք առաջին անգամ էր որ կը տեսնէի եւ որոնց մասին ո՛ր եւ է տեղեկութիւն չունէի։

Հասկցայ թէ լուրջ գործի մը հասած է եւ ուշադրութիւնս կրկնապատկեցի։ Սեղանին վրայ ծռած՝ երեք մարդերը մտիկ կ'ընէին լռելեայն որ, ցած ձայնով բացատրութիւններ կու տար։ Երբ

վերջացուց՝ երկու անծանօթներն ալ մեկնեցան իրենց կարգին։ Նշմարած էի թէ — առանց սակայն կարեւորութիւն տալու այս մանրամասնութեան — քօհն, ոչ միայն իր գլխարկը եւ վերարկուն իր քով պահած էր, այլ նաեւ իր հովանոցը, որ սեղանին վրայ դրուած էր։ Յանկարծ, տեսայ որ խմա Շթաուպ ձեռքը այս հովանոցին մէջ խօթեց, անկէ առաւ թուղթ մը որ պահուած էր հովանոցին ծալքերուն տակ եւ զայն փութով պահեց իր ձեռնոցին մէջ։

Այնքան արագութեամբ շարժած էր որ, կ'ենթադրէի թէ միայն ես նշմարած եմ սրահին մէջ։ Բայց ինչ եղաւ զարմանքս, երբ պարոն մը որ քիչ մը անդին ուրիշ սեղանի մը քով նստած էր, խօսքը ինծի ուղղելով ըսաւ.

— Ցեսնենք, սիրելի պաշտօնակիցս, ինչ կը մտածէք այս մասին. ճարպիկ է այդ կինը, չէ՞։

— Բայց, պարոն, ըսի, ձեզ ճանչնալու պատիւը չունիմ։ Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ բանի կ'ուզէք ակնարկել։

Ժպտեցաւ, յետոյ, սեղանին տակէն այցաքարտ մը երկարեց ինծի եւ ըսաւ.

— Կարդացէ՛ք։

Առի այցաքարտը եւ վրան կարդացի Անգլիոյ փոխ-լրտեսական կազմին համբաւաւոր հերոսին՝ Ճէյմս Նոպոտքի անունը։

Այս մարդը որ բոլորին խոստովանութեամբ իսկ, աշխարհի ամէնէն վարպետ գաղտնի ոստիկանն է, ինչպէ՞ս կրցեր էր զիս ճանչնալ հակառակ իմ ծպտումիս եւ ինչպէս այդ պահուն հոդ կը գտնուէր։

Հարցուցի իրեն։ Պատմեց թէ՝ լսած ըլլալով Գերմանիոյ գինուորական ծրագիրը Զուիցերիոյ մասին, իր պետը զինքը նշանակեր էր պրպտումներ ընելու համար։

(Շար.)

մը՝ որ գտնուի քաղաքական կուսակցութեան մը տրամադրութեան տակ։ Այդպիսի դիրք մը անհրաժեշտօրէն պիտի գրաւէր բրիտանական կառավարութեան ուշադրութիւնը։ Սուէզի ջրանցքին պաշտպանութիւնը՝ մեր կենսական շահերէն մէկն է, իսկ Եգիպտոսի օտարականներուն՝ պարտականութիւններէն մէկը։ Չենք կրնար թոյլ տալ որ մեր պարտականութիւնը բարդանայ թշնամի ուժի մը ներկայութեամբ։ Այդպիսի ուժ մը կրնայ վտանգ դառնալ, եթէ մենք ազատ ասպարէզ տանք կառավարական ազդեցութեանց։ Քանի մը օր առաջ, Եգիպտոսի խորհրդարանին զինուորական յանձնախումբը կը հրատարակէր իր յանձնարարութիւնները՝ Երեսփ. Ժողովին։ Այդ հրահանգները, հեռաւակագօրքի եւ թնդանօթաձիգներու յաւելումէն զատ, կը թելադրէին որոշ քանակութեամբ գնդացիրներ գնել եւ ջնջել այն վարկերը որ սովորաբար կը քուէարկուէին, սէրտարին՝ Եգիպտոսի բանակին անգլիական քննիչին թոշակները վճարելու համար։ Ուրեմն, այդ յանձնարարութեանց նպատակն էր սէրտարին իրաւասութիւնները փոխանցել պատերազմական նախարարին, բան մը որուն շնորհիւ այժմ իշխանութեան գլուխ գտնուող քաղաքական կուսակցութիւնը պիտի կրնար քաղաքական ազդեցութիւն մը ի գործ դնել եգիպտական բանակին վրայ, անձնական նպատակներով։

Պ. Չէմպըրլէյն յետոյ աւելցուց թէ ստիպուեցան ծանուցագիր մը ղրկել Եգիպտոսի կառավարութեան եւ թէ պատրաստ են բանակցելու, բայց մինչեւ որ համաձայնութիւն գոյանայ, պիտի պնդեն իրենց տեսակէտին վրայ։ Միւս կողմէ, լուր առած ըլլալով որ փոքրեր կ՚ըլլան խառնակութիւններ յարուցանելու, որոշեցին երեք մարտանաւ ղրկել եգիպտական ջուրերը, անկարգ տարրերը զգաստացնելու համար։

Թուրքիա եւ անգլեւռուս խզումը

«Թան»ի թղթակիցը Էնկիւրիի շրջանակներուն մէջ քննութիւն կատարելով հաստատած է թէ անգլեւռուս վէճը ո եւ է կերպով չպիտի ազդէ Թուրք քաղաքականութեան ներկայ վիճակին վրայ։ Բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը այս առթիւ յայտարարած է.

«Լոնտոնի եւ Մոսկուայի միջեւ ստեղծուած հակառակութեան մէջ մեր դիրքը պարզ է եւ որոշ։ Թուրքիա մօտէն պիտի հետեւի դէպքերուն, իր քաղաքականութիւնը պիտի հիմնէ ի զօրու եղող դաշնագիրներու վրայ. Անգլիոյ համար Լօզանի եւ Մուսուլի դաշնագիրներուն, Ռուսիոյ համար Մոսկուայի եւ Փարիզի դաշնագիրներուն վրայ։ Արդ. մեր չէզոքութիւնը որոշապէս նախատեսուած է այս բոլոր դաշնագիրներուն մէջ, որոնք ճանչցուած են ամբողջ աշխարհի կողմէ եւ ո եւ է գաղտնիք չեն պարունակեր։ Թուրքիա իր ընթացքը պիտի յարմարցնէ այս դիւանագիտական վաւերաթուղթերուն, առանց վէճին մասնակցելու։ Իր՛ընդհ. քաղաքականութեան սկզբունքն է չաշխատիլ օգուտ քաղել երկու պետութեանց հակամարտութենէն։ Անգլեւռուս վէճին առթիւ Թուրքիա ո եւ է բախտախնդրութիւն չպիտի ընէ, եւ իր ստորագրած դաշնագիրներու սահմանէն դուրս չպիտի ելլէ։

Պուլկարիոյ հակակշիռը կը վերցուի

Փարիզի դեսպանախորհուրդը սկզբունքով որոշեց վերջ տալ Պուլկարիոյ զինուորական հակակշռին եւ Մայիս 31էն սկսեալ վերջացած նկատել հակակշռող մարմնին պաշտօնը։ Զինաթափութեան խնդրին մէջ տակաւին առկախ կարգ մը խնդիրներ մնացած ըլլալով, զինուորական մասնագէտներու յանձնաժողով մը պիտի պահուի Սօֆիա մինչեւ Յունիս 30։

Պուլկար կառավարութիւնը բացի զինուորական կարգ մը պարտաւորութիւններէ, Սահմանադրութեան մէջէն պիտի ջնջէ զինուորական պարտադիր ծառայութեան վերաբերեալ յօդուածը, որ հակառակ է դաշնագիրներու ոգիին։ Եթէ մինչեւ Յունիս 30 այս խնդիրները չլուծուին, պետութիւնները իրենց կը վերապահեն այդ մարմինը պահել աւելի երկար։ Դեսպանախորհուրդը այս մասին տեղեկագիր մը պիտի ներկայացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Քաղաքական բանտարկեալները

Կառավարութիւնը որոշած է բանտարկել այն բոլոր քաղաքական յանցաւորները — մասնաւորապէս լրագրողներ եւ երեսփոխաններ — որոնք նախապէս զանազան պատիժներու դատապարտուած էին, սակայն իրենց պատիժը չէին կրած։ Տասը օր առաջ ձերբակալուեցաւ «Իւմանիթէ»ի նախկին պատասխանատու տնօրէն Ռընէ Պէլանժէ, ութ ամսուան բանտարկութիւնը կրելու համար։ Հարցաքննիչ դատաւորը առջի օր կրկին հարցաքննեց զայն՝ զինուորները անհնազանդութեան հրաւիրող 14 յօդուածներու մասին, հրատարակուած Յունուարէն մինչեւ Մայիս։

Կասթոն Մօնմուսօ, համայնավար սէնտիքաներու ընդհ. քարտուղարը, որ Մայիս 1ին ճառ խօսած առեն ձերբակալուած եւ Փարիզի բանտը դրուած էր, Մայիս 6ին «Լա Վի Ուվրիէր» թերթին մէջ հրատարակուած յօդուածի մը համար դարձեալ դատի պիտի կանչուի։

∴ Սանթէի մէջ բանտարկուած չորս անիշխանականներ՝ Շազօֆ, Ժիրարտէն, Լօզիլ եւ Պուքքօ տասը օրէ ի վեր հացադուլ կ՚ընեն։

∴ Երեսփ. Ժողովի մասնաւոր յանձնաժողովը զբաղեցաւ ամբաստանեալ երեսփոխաններու անձեռնմխելիութիւնը վերցնելու խնդրով։ Յանձնաժողովը մեծամասնութեամբ մերժեց անձեռնմխելիութիւնը վերցնել երեսփոխաններ Վայեան Քութիւրեէի, Տորիոյի, Քլամամուսի եւ Տիւքլօյի։ Համայնավար երեսփոխան Տօրիօ դեռ չէ վերադարձած։

ԱՔՍԻՈՆ ՖՐԱ ՆՍԷԶի տնօրէն Լէոն Տօտէ եւ թերթին պատասխանատու տնօրէնը, որոնք հինգական ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էին, հրաւիրուեցան մինչեւ Յունիս 10 բանտ ներկայանալ՝ իրենց պատիժը կրելու համար։

Պոլշեւիկեան խորհուրդ մը Պերլինի մէջ

Չիչէրինի Պերլին այցելութեան առթիւ կ՚ըսուի թէ Եւրոպայի զանազան մայրաքաղաքներու պոլշեւիկեան դիւանագիտական ներկայացուցիչները Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենան միջազգային ներկայ կացութեան մասին։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէին կողմէ, որ կը տօնէ նաեւ իր բացումը։ Բանախօս՝ ԸՆԿ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Երջ. կոմիտէի, 11 Յունիս Շաբաթ օր։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի՝ Յունիս 4 Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Սալ տը Քօնֆէրանսի մէջ։

Բանախօս ԸՆԿ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ. Թոմպոլա. Բուֆէ. Հանդէսէն վերջ ընտանեկան խնջոյք եւ պար մինչեւ լոյս։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի, 5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Պուրս տը Թրավայլի մէջ 23 թիւ սրահը։

Բանախօս՝ ԸՆԿ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ.

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Երջ. կոմիտէի. 4 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, հայկ. պար, խմբերգ, մեներգ, եւայլն։

ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ Վալանսի, Փուզէնի, Քրիւասի եւ Փրիվայի ընկերներուն, 5 Յունիս կիրակի օր ժամը 2ին։

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պօռտոյի «Մուրատ» խումբի, 5 Յունիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին 7 Rue Vinet պիտի խօսի գործիչ ընկեր ԱՐՕՆԵԱՆ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեւուլը» խումբի ժողովը 5 Մայիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Թուատրի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Երջ. կոմիտէն հետեւեալ ենթակոմիտէները առանձին առանձին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական հաւաքատեղին բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Ռոստոմ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին։

Իշխան 4 Յուն. Շբ. ժամը 8ին,
Գրիգոր փոր 6 Յուն. Բշ. Ժ. 8ին
Վարուժան 7 Յուն. Գշ. Ժ. 8ին,
Վարդգէս 10 Յուն. Ուր. Ժ. 8ին,
Քրիս 11 Յուն. Շբ. ժամը 8ին.

Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիի ենթակոմիտէի 7րդ ընկ. ընդհ. ժողովը 5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամատետրներով միասին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Դայլ Վաղան» խումբի ընկերական ժողովը 6 Յունիս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին գրադարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի 5 Յունիս ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը 8ին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը քուորում պիտի համարուի

Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի «Վազգէն» խումբի ընկերները սովորական ժողովի կը հրաւիրուին 5 Յունիս կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին, խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻՈՅ Հայ Լեզգեանական միութեան ընդհանուր ժողովը՝ 6 Յունիս երկուշաբթի ժամը 3ին Կարտըն Փարքի թատերասրահը, Ավընիւ տիւ Փրատօ։ Մուտքը ձրիաբար է։

ԼԻՈՆ-ԱՆԻՕՆԻ Հայրենակցական Միութիւնը կազմակերպած է զբօսահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ 5 Յունիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Բիւոս

ԿՈՒԶՈՒԻՆ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐ

Փարիզի եւ գաւառներու մէջ ասեղնագործներու պէտք ունիմ, առ այժմ միայն քաշեղ տը Շէն լէնժըրիի համար։

Փարիզի մէջ շատ մօտ ատեններ բանալիք աշխատանոցիս համար կ՚ուզեմ աշակերտուհիներ, որոնք այժմէն պէտք է փութան արձանագրուիլ։

Դիմել՝ ՎԱՀՐԻՃ ԿԻՕՔՃԷՆԵԱՆԻ 31 Rue Basfroi, (11e). Իջնել՝ մեթրօ Bastille, թրամուէյ եւ օթօպիւս Place Voltaire:

Առաւօտները ժամը 8—9.30, կէսօրէ վերջ 1—2.30, կիրակի 11—1.30։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Վէպեր. [illegible] 10 ֆր., կեանքը ինչպէս որ է 10, Խղճմտանքի ձայներ 10, Կաթուշկը 7, Լռութիւնը 8, Ցանկալի փանջունին 7, Տապրվար 7, Դատաստ. խորհուրդին առջեւ 10, Մասնիչը 8, Ցեղափ. Մակաբոյծները 7, Միքէլի սիրարկածը 5, Ջագըր Ավրամ 5, Ձեղունէն նորաձեւը 2, Ռուսին Ժողովրդ. պատմուածքներ 6, Մ. Կորքիի Թօմա Կորտիէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վէրթէր 9, Սուլամիթ 6, Բարիզէթ 7.50, Սալբիի մեր խաչը 12.50, Քուդթի փառք 5, Տղու հոգեբնութ., Արսէն Լիւբէն 20, Ցեղեմար (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական ոճիրը 2, Ե. Հոմեր կարմիր գլուխով մարդոց խմբակը 2, Պուքօմայ հովիւին գաղտնիքը 2, Պրիւս Բարթինկթըն սուզանաւին գաղտնիքը 2, Թօփալ Թոման 5, Քեօր Օղլուի արկածները 2.50, Ջարիքի նախարարը 20, Մօփասանի երեք վիպակները 2, Տք. Մորի վրէժը 5, Զոնձէ քաղաքը 3։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԵՐԸ, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.։

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փոստի ծախք չառնուիր։ Պահանջել գրացուցակը։ Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld Auguste Blanqui, Paris (13e):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ» գիրքը

Զարդարուած է շատ մը բացատրական լուսանկարներով, ամէն լուսանկարչական գաղտնիք մանրամասն եւ յստակ կերպով բացատրուած է. ան միայն մասնագէտներու յատկացուած չէ, այլ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ է։

Գիրքին նպատակն է—առանց շատ ծախսի եւ ուսուցիչի, օրուան մէջ լաւ լուսանկարիչ ըլլալ։ Գիրքը չորս մասի բաժնուած է եւ վերջին մասը վայրկենական եւ շքեղ լուսանկարչութեան մասին կը խօսի։

Հակառակ ծաւալին, մաքրութեան, պարունակութեան եւ օգտակարութեան, գինը չափազանց աժան է։ Բայց յաւելումի վտանգ կայ։ Աճապարեցէք ապսպրանքներ շատ կանուխ։

Գին 10 ֆրանք, արտասահման 75 սէնթ. Դիմել՝ Guiragos Momdjianի 8 Rue Jules Duclos, St. Chamond (Loire) France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար.	Dollar
Մարք ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբ. ուէր — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

[illegible]

ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		
ԵԳԻՊՏՈՍ		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 ամ.	10 ամ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 4 ՅՈՒՆԻՍ 1927

4 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 354

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ԱՌԱՋ

Քաղաքական մթնոլորտը կը թանձրանայ, անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումէն ի վեր։

Նախ, երկու ոսոխներն են որ թունաւոր նետեր կ'արձակեն իրարու դէմ, փոխադարձ մեղադրանքներով։ Լոնտոնի համար Մոսկուան է պատասխանատուն այս կացութեան։ Իսկ Մոսկուան ոչ միայն ո՛ր եւ է մեղք չընդունիր, այլ եւ պաշտօնապէս կ'ամբաստանէ Լոնտոնը, իբրեւ դրդիչ եւ կազմակերպիչ պատերազմի մը։

Լիթվինոֆի ծանուցագրէն յետոյ, ահաւասիկ վարչապետ Ռիկովը, ընդհանրապէս զգոյշ մարդ մը, որ մարտաշունչ խօսքեր կ'արտասանէ, յայտարարելով թէ խզումը առաջին քայլն է դէպի պատերազմը։ Իսկ Գ. Միջազգայինի Գործադիր Կոմիտէն կը գոռայ, խօսքը ուղղելով աշխարհի բոլոր բանւորներուն,

«Յիշեցէ՛ք ... վտանգը ո՛ր եւ է վախ, խտացուցէք ձեր շարքերը բոլոր անոնց դէմ որոնք յուսահատութիւն կը ցանեն ձեր կազմակերպութեանց ծոցին մէջ եւ կը կազմալուծեն ձեր ուժերը ... պատերազմը կը մօտենայ... Պաշտպանեցէ՛ք չինական յեղափոխութիւնը. թոյլ մի տաք որ զօրք եւ ռազմամթերք փոխադրուին ... բանւորներու անմատչելի պատուարը կազմեցէք, պաշտպանելու համար ռուսական յեղափոխութիւնը որ սպառնալիքի տակ է ... անոնք որ կը քնացնեն ձեզ խաղաղասիրական շաղակրատութիւններով։ Պատրաստուեցէք դասակարգային մեծ պատերազմին, ձեր վերջնական յաղթանակին»։

Մեկնութեան կարօտ չեն այս բառերը, եւ դեռ ուրիշ գրգռութիւններ։ Կը թուի թէ Կոմինտէրնը վճռական ճակատամարտի մը կը պատրաստուի, փրկելու համար ինչ որ կարելի է փրկել, եթէ դրամատէր-աշխարհականները իսկապէս ուզեն պաշարել եւ խեղդել խորհրդային իշխանութիւնը։

Միւս կողմէ, զէնքի բախտը յանկարծ փոխուեցաւ Չինաստանի մէջ։

Օրուան լուրերուն համաձայն, հարաւցիները յաղթական քայլ մը կը կատարեն դէպի Փէքին, Չինաստանի մայրաքաղաքը խուճապի մատնելով հիւսիսի դիկտատորը։ Հարաւցիները՝ Չինաստանի ազգային ուժերն են, որոնց մէջ պոլշեւիկներն ալ կան։ Այնպէս որ, կարելի չէ ըսել թէ իսկապէս կարմիր բանակն է յաղթականը։ Մոսկուան եւ անոր հաւատարիմները այդպէս կ'ուզեն ցուցնել, բայց տակաւին կանխահաս է խօսիլ այս մասին։ Չինացիները ամէն բանէ առաջ կը ձգտին թօթափել օտար լուծը եւ ապահովել իրենց երկրին անկախութիւնը։ Այդ է իրենց մեծ կուսակցութեան, Քուօ-Մին-Թանկի ծրագիրն ալ։ Թնդանօթներու որոտին մէջ, մարդիկ ժամանակ չունին վարդապետութիւններով զբաղելու եւ իրենց վերջնական դիրքը ճշդելու։

Բայց եւ այնպէս, ծանրակշիռ պարագայ մըն է չինական ներքին պատերազմի ընթացքին այս յեղաշրջումը, աւելի ճիշդ՝ պատերազմին զարգացումն ու սաստկութիւնը։ Այս յաղթական քայլով, Չինաստանի ազգայնականները կրնան ստեղծել այնպիսի կացութիւն մը, որ յանգի միջազգային խառնակութիւններու։

Այդ մասին ալ, առանց վճիռներ արձակելու եւ գուշակութիւններ կատարելու, սպասենք դէպքերու ընթացքին։ Կը բաւէ ըսել որ, փոթորիկի նշաններ կան ամէն ուղղութեամբ։

Այդպիսի հաւանականութեան մը կ'ակնարկէ, անշուշտ, Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէ»ին կոչը, որուն ամփոփումը կու տանք երէկ, օրուան լուրերու կարգին։

Նախատեսելով պոլշեւիկեան իշխանութեան մօտաւոր փլուզումը, Կոմիտէն կ'ազդարարէ.

«Պոլշեւիսմը կը մեռնի, լքուած եւ արհամարհուած Խորհրդային Միութեան բոլոր ճնշուած ժողովուրդներուն կողմէ։ Դուք որ անձնազոհութեամբ կը կռուիք ազատութեան եւ անկախութեան համար, միացէ՛ք։ Անկցի՛ ռուսական գրաւումը։»

Ինչպէս գիտեն ընթերցողները, Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէն կազմուած է Պոլսոյ մէջ, մասնակցութեամբ Ադրբէջանի, Վրաստանի եւ Հիւսիսային Կովկասի ազգային ներկայացուցիչներուն։ Անոնք օրկան մըն ալ ունին Փարիզի մէջ, «Պրոմէթէ» ամսագիրը, ֆրանսերէն լեզուով։ Իրենց նպատակն է թօթափել պոլշեւիկեան կամ ռուսական լուծը, անջատել Կովկասը, եւ կազմել անկախ հանրապետութեանց համադաշնակցութիւն մը։

Դժբախտութիւնը այն է որ, այդ ծրագրին գործադրութեան համար, անոնք չունին հաստ եւ որոշ, թանձրացեալ ուղիղ։

Գաղտնիք չէ որ Կովկասի հանրապետութեանց թշնամին միայն պոլշեւիկ Ռուսաստանը չէ, այլ եւ անոր զինակիցը՝ քեմալական Թուրքիան։ Այս վերջինը այսօր կուսակից կը ձեւանայ Կովկասի անջատման եւ անկախութեան, շատ հասկնալի նպատակով մը,—ապագային իր թեւարկութեան տակ առնելու համար այդ երկրամասը։ Արդ, երբ Կոմիտէն կ'ազդարարէ. «Փրկութեան պետութեան ծուղակին մէջ մի իյնաք», անզգալաբար կամ գիտակցաբար Կովկասի ժողովուրդները կը հրէ կը ձգէ նոյն ծուղակին մէջ, ռուսականին տեղ դնելով թրքական հովանաւորութիւնը (protectorat)։ Կոմիտէին անդամները չե՞ն գիտեր որ Ռուսաստանի պէս գրաւող ուժ մըն է նաեւ Թուրքիան։ Տարրական իրամաբանութիւնը կը պահանջէր ըլլալ ո՛չ մէկուն, ոչ ալ միւսին հետ, կամ ըլլալ երկուքի՛ն ալ դէմ։

Կ'արժէ աւելի մանրամասնօրէն խօսիլ այս մասին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԹԷ ՓԼՈՒԶՈՒՄ ՊԱՏԱՀԻ

Եգիպտոսի «Յուսաբեր»ը (14 Մայիս), խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով պոլշեւիկեան փլուզման մը հաւանականութիւնները, կը նկատէ.

— «Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր դիրքը, երբ փլուզումը ներսէն է, երբ զինական ոյժ եւ է բախում չկայ եւ երբ ռուսական ուժերին բախումն կապուած չէ ո եւ է պատերազմի, —ըլլայ թուրքիոյ հետ՝ ընդդէմ ուրիշներու եւ կամ ըլլայ ուրիշներու հետ՝ ընդդէմ Թուրքիոյ։

«Մենք կ'ակնարկենք այն կացութեան, երբ ռուս ժողովուրդի հակապոլշեւիկ ուժերը եւ Խորհրդային Միութեան հակառուս ազգերը ներքին ըմբոստացումներու միջոցով կազմալուծում եւ քայքայում կ'կ(?) ... ենթակայ են ռուսական երկիրը։

«Այս տեսակէտով ցարդ յստակ ու որոշ եղած է մեր դիրքը։

«Դաւանանքով ու գործելակերպով, թէ՛ տեսականօրէն եւ թէ գործնական կեանքի մէջ հիմնովին ու վերջնապէս հակառակ ըլլալով պոլշեւիզմին, մենք այնուամենայնիւ, ցարդ գործօն կերպով պայքար մղած չենք խորհրդային իշխանութեան դէմ, բացառաբար մեր ժողովուրդի քաղաքական փափուկ վիճակը նկատի առնելով։

«Այս վիճակը նոյնութեամբ կը յարատեւէ մեզ համար մինչեւ այսօր։

«Որքան ատեն որ հայութեան ֆիզիքական գոյութիւնը վտանգուած կը մնայ իր մահացու ոսոխին կողմէն, այնքան ատեն հայ ժողովուրդը հարկադրուած կ'ըլլայ ընտրութիւն կատարել ո՛չ թէ լաւ, այլ գէ՛շ կացութիւններու մէջ՝ նախապատուութիւն տալով չարիքներէն փոքրագոյնին։

«Մեր այս ընթացքը անշուշտ դառնութիւն կրնայ պատճառել մեր հարեւաններուն, որոնց հետ չե՛նք՝ երբ անհրաժեշտ է միասնաբար փլուզումը պատրաստել, եւ որոնց հետ ենք՝ երբ հասած է ժամը այդ փլուզումի հետեւանքներէն օգտուելու։

«Պատմութիւնը մեզ համար մեծագոյն ողբերգութիւնը ստեղծած է՝ Թուրքը դրկից դարձնելով մեզ։ Մեր ժողովուրդի մէկ ամբողջ հատուածը բնաջնջելէ ետք, ան այսօր Հայաստանի միւս հատուածի կուրծքին վրայ ստեղծած է Թիւրքակրատը, Նախիջևանը եւ «ինքնավար» Ղարաբաղը՝ պատեհ վայրկեանին իր աւերածութեանց գործը նաեւ հոս ի կատար ածելու համար։»

ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ԽՈՒԼԱՅ.— Դիլիջանի շրջանին մէջ հողը կը ճաքի ու ... փլուզումներ առաջ կու գան։

Երկրաբաններ Եփրեմով եւ Կարապետեան մասնաւոր յետաքրքրութեամբ քննած են երկրաբանական այս երեւոյթը, առանց կարենալու ճշգրտօրէն որոշել պատճառները։

Երեւանի Առողջ. գործավարութիւնը, տեղւոյն վրայ առողջարանի մը կառուցումէն առաջ, անհրաժեշտ նկատած է մանրազնին քննութիւն մը կատարել։ Այս նպատակով հրաւիրուած են երկրաբան Եփիմով եւ Տխոնիկով։ Շրջանին երկրաբանական քննութենէն յետոյ, այս գիտնականները հետախուզութիւն պիտի կատարեն ջրաւորին ջուրի պաշարին, կազմութեան, ջերմութեան, հանքային ջուրերուն մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պոլշեւիկները կը մեկնին Լոնտոնէն

Հինգշաբթի օր Լոնտոնէն «Ճուշար» խորհրդային շոգենաւով Ռուսիա մեկնեցան Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաներէն մօտ 40 հոգի։ Գործակատար Ռոզէնկոլց և Ռուս գործակալութեան տնօրէնները երէկ պիտի մեկնէին։

Անգլիական կառավարութեան տուած պայմանաժամը կը լրանայ կիրակի օր։ Ներքին նախարարը Ռոզէնկոլցի հաղորդեց ցանկը այն պաշտօնեաներուն, որոնք կ'արտօնուին Լոնտոն մնալ մինչեւ գործերու հաշուեյարդարը։

Ռուսերը մեկնումի համար տենդոտ գործունէութեան մէջ են։ Ծանր կապոցներ և հսկայ սնտուկներ բեռցած ինքնաշարժ բեռնակարքեր իրարու ետեւէ դէպի Նաւահանգիստ կ'ուղղուէին։ «Ճուշար»ի վրայ բեռցուեցաւ 250.000 ոսկիի արժէքով ապրանք, մեծ մասը թէյ և քաուչուկ։

Երեսփոխանական ժողովին մէջ Ներքին նախարարը պարզեց այն պայմանները, որոնց պիտի ենթարկուին Ռուսերը՝ իբրեւ անհատ առեւտրական գործերով Անգլիա գալու համար։ Ցամաք ելլելու արտօնագիրներ պիտի տրուին միայն բարեմիտ վաճառականներու, որոնք յանձնառու պիտի ըլլան հակաբրիտանական ո և է պրոպագանդա չընել։

«Խզումը առաջին քայլն է դէպի պատերազմ»

Գործավարներու խորհուրդին Նախագահ Ռիկով խօսելով Մոսկուայի Սովետի լիակատար նիստին մէջ, յայտարարեց թէ «Անգլիոյ պահպանողականներուն քաղաքականութիւնը կը ձգտի նոր Մեծ Պատերազմի մը՝ խորհրդային միութեան դէմ յարձակումի մը ձեւին տակ։ Ռիկով կանգ առաւ 1921էն իվեր անգլ. կառավարութեան կողմէ Ռուսիոյ դէմ եղած ամբաստանութիւններուն վրայ, եւ ուզեց ապացուցանել թէ ատոնք բոլորն ալ հիմնուած են կեղծ վաւերաթուղթերու վրայ։ Անգլիա իր յարաբերութիւնները խզեց խորհրդային միութեան հետ, որովհետեւ պէտք ունէր անգլ. քաղաքացիներու ուշադրութիւնը իր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան ձախողութիւններէն ուրիշ կողմ դարձնել։

«Խզումը առաջին քայլն է դէպի պատերազմ։ Միջազգ. ներկայ կացութիւնը խիստ ծանր հետեւանքներ կրնայ ծնիլ։ Խզումին բովանդակ պատասխանատուութիւնը Անգլիոյ վրայ կ'իյնայ։ Խզումը աւելի պիտի սաստկացնէ Եւրոպայի տնտես. տագնապը։ Պոլտուին սխալ յոյսերով թող չօրօրուի թէ կրնայ խորհրդային միութեան հետ առեւտրական յարաբերութիւններ ունենալ «ամերիկեան» ձեւով։»

Կարմիր բանակը կը պատրաստուի

Ռիկայէն «Իւնիօն Թելէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ սովետները բազմաթիւ օտար պետութեանց հետ բանակցութիւններ սկսած են 8—10 միլիոն ռուբլիի ապսպրանքներ ընելու համար կարմիր բանակի հաշւոյն։ Պատերազմական Նախարար Վորոշիլոֆ յետաձգած է լեհական սահմանին վրայ կատարելիք զինական պտոյտը, ընդհանրապէս կարմիր բանակի բոլոր հրամանատարները հրաւիրած է Մոսկուա, ուր կարեւոր խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարուի։

Վլատիվոստոկ փակուած անգլ. նաւերուն

Իբրեւ հետեւանք անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզման, պոլշեւիկները Վլատիվոստոքի նաւահանգիստը փակած են անգլիական նաւերուն առջեւ։ Յիշեալ նաւահանգիստը մտնող օտար նաւերուն մէջ անգլիականները 100էն 80ը կը կազմեն։ Պոլշեւիկները նոյնպէս արգիլած են ո եւ է փոխադրութիւն կատարել անգլ. ընկերութեան երկաթուղիով, որ Մանչուրիայէն մինչեւ ռուսական սահմանը կը բանի։

Նախարարական տագնապ Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն առնուած լուրերու համաձայն, վարչապետ զօրավար Ավէրէսքօ ծրագրած էր Ռումանիոյ ներկայ տագնապին առաջքն առնելու համար ամբողջ իշխանութիւնը իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնել եւ դիկտատորութիւն հռչակել։ Իր այս ծրագրին հակառակեցան ազատական կուսակցութիւնը եւ մասնաւորապէս ընդդիմադիրներու պետ նախկին վարչապետ Ժան Պրաթիանօ եւ եղբայրը։ Ասոր վրայ թագաւորը խորհուրդ տուաւ ազգային դահլիճ մը կազմել, իբրեւ լաւագոյն լուծումը։ Թագաւորը Պուքրէշ հրաւիրեց Լոնտոնի դեսպան Թիթուլէսքօն, որուն կարեւոր պաշտօն մը պիտի առաջարկէ նոր դահլիճին մէջ։ Դեսպանը արդէն Փարիզ հասաւ եւ կը պատրաստուի մեկնիլ։ Կառավարական կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն և զօր. Ավէրէսքօի միջեւ կարճ խորհրդակցութենէ վերջ, վարչապետը որոշեց թագաւորին ներկայացնել դահլիճին հրաժարականը։

Եգիպտական վէճը

Գահիրէի Երեսփոխանական ժողովին մէջ վարչապետ Սարուաթ փաշա խօսելով անգլեւեգիպտական վէճին մասին, ըսաւ թէ փոխադարձ բարեկամեցողութեամբ կարելի պիտի ըլլայ հասնիլ համաձայնութեան մը՝ եգիպտական բանակի կազ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ. խորհրդ. թերթերէն)

ԿԱՐՄԻՐ ԿՆՈՒՆՔ.— «Խորհրդ. Հայաստանի» մէջ թղթակից մը կը գրէ (11 Մայիս).— Մայիս 2ին, Երեւանի կաշեգործներու Միութիւնը կատարեց նորագոյն տօն մը, միութեան անդամներուն երախաներուն կարմիր կնունքը։ Բնութեան ազատ գրկին մէջ, դալար մարգագետնին վրայ, կանաչազարդ ծառերուն շուքին, կաշեգործ բանւորները բերեր էին իրենց ընտանիքները, կատարելու ծծկեր երախաներու կարմիր մկրտութիւնը։ Երբ մէջտեղ բերին 2 տարեկանէն վար մօտ 60 երախաներ եւ բարձրաձայն կը կարդային անոնց տրուած անունները, «պիոնէր»ները կուգային գրկելու եւ վեր բարձրացնելու «մկրտեալ»ները, յսկով։

— Վերցնելով այս երախաները, մենք կը խոստանանք զանոնք դաստիարակել եւ կրթել լէնինեան ոգիով եւ պոլշեւիկեան ուղղութեամբ, որպէսզի ծնկտեմբերիկներով խտացնենք մեր շարքերը։

Երախաներուն լացն ու ճիչը, խօսողներուն ոգեւորութիւնը, բանւորներուն ողջոյնն ու ծափահարութիւնը կը կազմէին ճամբորգային տեսարան մը։

Անակնկալ կերպով, իր նոր ճարսին հետ, մէջտեղը կանգնեցաւ Թուրք բանւոր Դասըմը, որ խնդրեց այդ ճանդիսաւոր օրով կատարել իր կարմիր պսակը։ Բազմանդ ռոտ ծափերու մէջ կատարուեցաւ այդ «ակտ»ը։

ՑՈՒՆ՝ ԱՌԱՆՑ ԼՈՅՍԻ ԵՒ ՋՈՒՐԻ.— Երեւանի մէջ, Նալբանդեան փողոցին ծայրը, անցեալ տարի շինուեցան աժանագին բնակարաններ, դարման մը տանելու համար տունի տագնապին։ Այս տուներուն մէջ տեղաւորուած են 250 հոգի։ Սակայն այս նորաշէն տուները ո եւ է յարմարութիւն չունին։ Քաղաքէն այնքան հեռու են, որ բանւորները չեն կրնար հասնիլ իրենց գործին։ Ջարդին անցաւ, եւ դեռ ոչ լոյս եւ ոչ ալ ջուրի ծորակ մը բերուած է տուներուն։

ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ.— Գերմանացի գիտնական Յօքդ. Յօն Նիդէրմայէր մօտ օրէն պիտի մեկնի Հայաստան, բարձրանալու համար Արարատ լերան վրայ։ Այս արշաւախումբին կը միանայ նաեւ Յօքդ. Մառ։

ՃԱՀԻՃՆԵՐԸ ՉՈՐՑԱՆ.— Ղամարլուի ճահիճները, 2700 տեսիատին տարածութեամբ, չորցած են, շնորհիւ ցամքեցնելու համար կատարուած աշխատանքներուն։ Երեւանի ջրային բաժինը գործի անցած է արդէն, շահագործելու համար բաշխման գործը։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՑԵՂԱՒՈՐՈՒՄ.— Գանձակի գաւառէն 300 գաղթականներ փոխադրուեցան Նոր-Բայազիտի գաւառը, ուր պիտի հաստատուին վերջնականապէս։

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ

Մեզի կը հաղորդեն թէ մեռած է Տիկին Աննա Մելիքեան, Բագուի յայտնի նաւթատէրերէն, որ շատ ծանօթ էր Փարիզի հայ գաղութին մէջ, եւ երկար տարիներ նախագահուհի եղած էր Հայ Տիկնանց Միութեան։

Շատոնց տարիներով վայելած են իր բարիքները, մասնաւորապէս Փարիզի հայ ուսանողները։ Պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ի վեր քաշուած կեանք մը կ'ապրէր։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Կիրակի օր։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Յ ՏԵՒԵԼ

Տիկին Անտրէ Վիոլիս շարունակելով իր տպաւորութիւնները Թուրքիոյ մասին, կը գրէ «Փըթի Փարիզիէն»ի մէջ (22 Մայիս).—

Երբ մէկ կողմէ Էնկիւրի քաղաքը գլխու պտոյտ պատճառող արագութեամբ մը կը բուսնի, երբ բոլոր արհեստաւորները շնչասպառ կ'աշխատին, կը կարծէ՞ք թէ պետական մարդիկը պարապ կը կենան։ Ո՛չ բնականաբար։ Երեք տարուան մէջ Մուսթաֆա Քէմալ եւ իր աշխատակիցները արդիական հանրապետութեան փոխեցին աստուածապետական եւ մոլեռանդ հին միապետութիւնը։ Ասիկա ալ գործ մըն է վերջապէս։

Այս բանը հասկցուա՞ծ է Արեւմուտքի մէջ։ Խալիֆայութեան ջնջումը ապշութիւն պատճառած էր։ Թուրքիա ինչպէս հանգարտ սիրտով կը հրաժարէր իսլամութեան վրայ իր գերիշխանութենէն, որ իր ուժն ու փառքը կերտած էր։ Երբ ջնջուեցան բազմակնութիւնն ու քողը, բանաստեղծական ողբեր հիւսուեցան իգական խորհրդաւոր կեանքի մահուան վրայ, երբ կարգը ֆէսերուն եկաւ, ինչ սրամիտ բաներ գրուեցան։ Բայց երբ իմացուեցաւ թէ Թուրքիոյ մէջ այդ կարմիր գլխանոցը գնողները կախաղան կը հանուին, «միշտ վայրենի են սա թուրքերը» գոչեցին։

Բայց այդպէս ըսողները թերեւս չէին գիտեր թէ այդ քօղն ու ֆէսը ինչ տխուր բռնապետութիւն մը կը խորհրդանշէին։ Չէին գիտեր թէ օրէնքները, դատարանները, դպրոցները, աշխարհական եւ հոգեւոր իշխանութիւնը յանձնուած էին տգէտ ու լիրբ փաթթոցաւոր կրօնականներու ձեռքը, անգամ Թէքքէ կոչուած կրօնական դարաւոր կազմակերպութիւններու, հարուստ եւ զօրաւոր։ Անոնք մոլեռանդութիւնը կը շահագործէին գիւղացիները կողոպտելու, ժողովուրդը տգիտութեան մէջ պահելու, կիները ստրկացնելու, երկիրը անդամալուծելու եւ հնամենի նախապաշարումներու ցանցի մը ետեւ կղզիացնելու համար զայն։

Մուսթաֆա Քէմալ մը պէտք էր...

Իր գործը պիտի ապրի՞։ Հին շէնքը փլելէ վերջ, անմիջապէս նոր մը շինեցին, բայց քիչ մը շատ տենդոտ աճապարանքով։ [illegible] անցան հանգրուաններէն նպատակակէտին հասնելու համար։ Հազիւ հասած էին, ու ահա դժուարութիւնները սկսան։

Նախ գիտենք արդէն թէ հանրապետութիւնը կառուցուած չունի հրատարակից քաղաքային օրինագիրք մը՝ Զուիցերիայէն փոխ առնուած, պատժական օրինագիրք մը՝ կէս-գերման, կէս-զուիցերական։ Սակայն կարելի՞ է մէկ օրէն միւսը յուսամիտ եւ անշահախնդիր դատաւորներ պատրաստել։ Թուրք դատաւորներ, քիչ բացառութեամբ, չեն ուսումնասիրած Արեւմտեան իրաւունքը։ Խեղճ ամսական մը կը ստանան, ու երբեք ո՛չ փափաք, ո՛չ ալ միջոց ունին զարգանալու, ասկէ զատ կրնան պաշտօնանկ ըլլալ ոչինչ խնդիրներու համար, այս պայմաններուն տակ կարելի՞ բա՞ն է որ պահպանեն իրենց անկախութիւնը։

Նոյն պատմութիւնը միւս պաշտօնեաներուն համար։ Մեծ մասը, նախկին վարչաձեւէն ժառանգ մնացած, ո՛չ ընդունակութիւն ունին, ո՛չ զարգացում, եւ ոչ բարոյականութիւն։ Իրենք զիրենք կ'արդարացնեն ըսելով որ շատ խեղճուկ թոշակ կը ստանան։ Այսպէս, կը տեսնէք երիտասարդ պաշտօնեաներ, որոնք ամսական 80—10 ոսկի կը ստանան, բայց եռապատիկը կը ծախսեն, եւ նահանգի մը կուսակալը, օրինակ, որ ամիսը 500 ոսկի կը ստանայ, վեց ամիս վերջ հանգարտօրէն պետական դրամատունը 12000 ոսկի կը դնէ..։ Երիտասարդ վարչաձեւին համար լուրջ վտանգ մըն է պաշտօնեաներու անբաւարարութիւնը։

Դեռ ուրիշ վտանգներ ալ կան։

Կայ քրտական վտանգը։ Հարաւային Անատոլուի այս վաչկատուն ժողովուրդը, օժտուած անյաղթելի հպարտութեամբ մը, եւ որ կը կառավարուի միջնադարեան աւատապետներուն պէս ցեղապետներու կողմէ, միշտ առանձնաշնորհներ վայելած է սուլթաններէն։ Քիւրտերը տուրք չէին վճարեր, զինուորական ծառայութիւն չէին կատարեր, մեկուսի կ'ապրէին եւ իրենք զիրենք օրէնքէ վեր կը նկատէին։

Անցած տարի Տիարպէքիրի շրջանին մէջ ահեղ ապստամբութիւն մը ծագեցաւ։ Արդեօք զանոնք օրէնքին հպատակեցնելու համա՞ր եղած շարժում մըն էր այս, թէ անգլիական գործակալներու գրգռումով առաջ եկած ապստամբութիւն մը, ինչպէս կը պնդեն թուրքերը։ Հակառակ արիւնալի զսպողական միջոցներու եւ վարիչներու աքսորին, երկիրը դեռ հեռու է խաղաղելէ։ Անհանդարտութիւնը կը տիրէ հոն։

Կայ նաեւ տնտեսական տագնապը։ Գիւղացիները, որոնք ատենօք իրենց բերքին 100ին 50ը պետութեան կը վճարէին, մասամբ տուրքերէ զերծ կացուցուած են. սակայն նոր օրէնքը անցած տարի դժգոհ ձգած էր քաղաքները, առանց անհրաժեշտ հասոյթները բերելու գանձին։ Զինուորական ծախքերը ելմտացոյցին կէսէն աւելին կը կազմեն։ Քրտական ապստամբութիւնը շատ սուղի նստաւ, եւ անցած տարի գանձը գրեթէ պարապ էր։ Այս պատճառաւ Իսմէթ փաշայի դահլիճին դէմ որոշ դժգոհութիւն առաջ եկաւ։

Կայ նաեւ քաղաքական տագնապը։ Եթէ մտաւորական ընտրանին, մանր քաղքենիութիւնը եւ մանաւանդ Թուրքիոյ անկախութեան համար կռուող գիւղացիները խորապէս կապուած են վարչաձեւին եւ Ղազիին, հակառակ քաղքենիութիւնը դժգոհ է։ Իթթիհատի հին անդամները, որոնք Թուրքիան Գերմանիոյ հետ զինակցութեան եւ պարտութեան առաջնորդած էին, նոր կուսակցութիւն մը կազմեցին՝ վերստին իշխանութեան տիրանալու յոյսով։ Ժողովուրդի մոլեռանդութիւնը գրգռեցին, խռովութիւններ սերմանեցին, եւ անցած տարի Իզմիրի մէջ պատրաստեցին եղեռնափորձ մը, որ վերջին ժամուն ձախողեցաւ։ Անոնցմէ հինգը, հինգն ալ երեսփոխան, դատուեցան Անկախութեան դատարանին կողմէ, ու կախուեցան։ Անոնք խոստովանած էին։ Բայց ուրիշ դաւ մըն ալ տեղի ունեցաւ։ Ամբաստանեալներէն երկու հոգի, որոնց մէկը Ճավիտ պէյ, միշտ պայքարած էր Գերմանիոյ դէմ եւ ի նպաստ Ֆրանսայի միւսը՝ տարածող նոր գաղափար, շատ մը բարեկամներ ունէր։ Ցանցաւոր էին անոնք։ Մտովի, թերեւս, բայց ո՛չ մէկ բացարձակ փաստ կարելի եղաւ հանել անոնց դէմ ու մարդիկը մինչեւ վերջ յայտարարեցին թէ անմեղ են։ Եւ սակայն, հակառակ ատոր կախուեցան։ Իրաւ է որ Էնկիւրիի մէջ կախաղանները աւելի դիւրութեամբ կը բուսնին քան ծառերը։

Ու անկէ ի վեր դիկտատուրա կը տիրէ։ Մէկ քաղաքական կուսակցութիւն միայն կայ։ Ան որ իշխանութեան գլուխ է։ Ո՛չ մամուլի, ոչ կարծիքի ազատութիւն կայ։ Չկայ նոյնիսկ քուէի ազատութիւն։ Ընտրութիւններէն վերջ, քուէտուփերը կը պտտցնեն ուղտի սայլերու վրայ դրած եւ սպիտակազգեստ աղջիկներով շրջապատուած։ Մէջի քուէթուղթերը բացարձակապէս միատեսակ են։ Նոր երեսփոխանները ոչ թէ կ'ընտրուին այլ կը նշանակուին։

Եւ սակայն երկրին մեծամասնութիւնը գոհ է այս դիկտատուրայէն։

— Այս բոլորը պէտք են, կ'ըսէր ինծի թուրք մը, որ ինքն ալ Անկախութեան դատարանի բովէն անցած էր կառավարութեան դէմ յարձակելուն համար։

* * *

Իրապէս Մուսթաֆա Քէմալի անձէն կախուած է երիտասարդ Թուրքիոյ բախտը։ Այս դժնդակ պայմաններուն մէջ եթէ անիկա անհետանայ, իր շուրջը գտնուողներէն ո՞վ ստեղծագործ կորովը եւ անհրաժեշտ հեղինակութիւնը պիտի ունենայ իրեն տեղ գործերու ղեկը ձեռք առնելու համար։ Աղեքսանդրի զօրավարներուն պատմութիւնը պիտի դառնայ եւ վերաշինութեան գործը քանդուելու վտանգին պիտի ենթարկուի։ Ղազին գիտէ այդ բանը, ու անշուշտ ատոր համար է որ այլեւս Չանքայայի իր բնակարանէն չի հեռանար։

Բայց եթէ Թուրքիոյ բարի ոգին իր պետին քանի մը տարի ալ ապրելու եւ կառավարելու շնորհն ընէ, հունձքը պիտի ճոխանայ։ Այսուհետեւ ժամանակը կ'աշխատի երիտասարդ հանրապետութեան համար։ Իր տնտեսական զարգացումը կ'աճի ամէն օր։ Իր սեփական միջոցներով արդէն իսկ 250 քիլոմեթր երկաթուղի շինեց, գործարաններ, երկրագործական գործակցականներ ստեղծեց, արտադրութիւնը աւելցուց։ Իր դրամատուները վարկ կը բանան գիւղացիներուն, որոնք հին տուրքերէն ազատուած, ուրախ գործունէութեան մէջ են։ Տնտեսական մեկուսացումի քաղաքականութիւն մը հետապնդելէ վերջ, կառավարութիւնը կարգ մը վերապահումներով պատրաստակամութիւն կը յայտնէ օտար մասնագէտներ եւ դրամագլուխներ առնելու։ Ու այս նոր երկրին մէջ ընելիք շատ բան կայ։

Ցուցիչ ջանքեր կ'ըլլան հանրային կրթութեան համար։ Դպրոցներու ցանց մը կը սկսի ծածկել Անատոլուն։ Ամենափոքր գիւղերուն մէջ իսկ կան «Թիւրք օճաղըներ», որոնք ժողովրդական կրթութեան հիանալի կեդրոններ են։ Ուսման ծարաւի խանդավառ եւ ծանրագլուխ երիտասարդութիւն մը կը պաշարէ լիսէները, արհեստից վարժարաններն ու համալսարանները։ Եօթէն մինչեւ տասներկու տարեկանը կրթութիւնը պարտաւորիչ է եւ ձրի ո՛չ միայն նախակրթարաններու, այլ լիսէի [illegible] համար։

ԴԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄ.— Երեւանի 300 գաղթականները փոխադրուեցան Բասարգեչարի Ջախլու գիւղը, ուր հող բաժնուած է անոնց։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԼԻՐԱՆ

(Թղթակցութիւն Իտալիայէն)

Ծերենի պայքարէն ետք, Իտալիոյ վարչապետը կը մղէ լիրայի արժէքաւորման պայքարը։ Մէկ ամսուան մէջ սթեռլինը 112էն իջաւ 88ուկէս լիրայի, տոլարը 22էն 18ուկէսի։

Պատերազմէն առաջ լիրան հաւասար էր ոսկեգրամի։ 1924-ին մէկ տոլարը կ'արժէր 5,16 լիրա, մէկ սթեռլինը՝ 25,27 լիրա։ Պատերազմի միջոցին ինչպէս բոլոր դրամները, այնպէս ալ լիրան հետեւեցաւ [illegible] թելադրութիւններուն։ 1917ի վերջին կիսուն իտալական պարտութենէն ետք, տոլարը 7,13էն բարձրացաւ 9,10ի, 100 զուիցերիական ֆրանքը 143,47-էն 230 լիրայի։

Իտալական կառավարութիւնը յաջողեցաւ Ամերիկայի հետ դրամական համաձայնութիւն մը կնքել 1918 Օգոստոսին եւ այսպէս բարձրացնել լիրան։ Զուիցերիական 100 ֆրանքը 230 լիրայէն 130ի սկսաւ ծախուիլ։ Սակայն այս բախտաւորութիւնը երկար չտեւեց։ 1919 Մարտին Ամերիկա վերջ տուաւ այդ համաձայնութեան եւ այնուհետեւ լիրան սկսաւ տատանիլ Իտալիոյ քաղաքականութեան եւ առեւտրական հաշուեկշիռին համեմատ։ Միեւնոյն ատեն աւելցաւ հետզհետէ թղթադրամի շրջաբերութիւնը, որ 1919 Յուլիսին 15,410 միլիոն լիրա էր, 1920 Յունիսին կը հասնէր 20 միլիառ 356 միլիոնի։ Իտալական լիրա ալ կը թաւալէր մէկ տոլարը 8,06 լիրայէն 18,47 լիրայի։ Զուիցերիական ֆրանքը կը բարձրանար 151,32էն 326,60 լիրայի։

Այնուհետեւ ալ կանգ չառաւ անկումը, հետզհետէ չեղոքացաւ առեւտրական հաշուեկշիռի բացը։ Երբ Մուսոլինի իշխանութեան գլուխ հասաւ, խոստացաւ 50 լիրի իջեցնել սթեռլինը, որ 150ի վրայ կը գտնուէր։ Դէպքերը ցոյց տուին որ տնտեսական օրէնքները չեն ճկիր անհատներու կամքին, որքան ալ որ հզօր ըլլայ ուժի ասպարէզին մէջ։ Տոլարը բարձրացաւ անցեալ տարի Օգոստոսին 30 լիրի, սթեռլինը 148ի։

Վարչապետը լրջօրէն մտահոգուեցաւ ու Փեզարոյի մէջ խոստացաւ անպայման արժէքաւորել լիրան, խնայող ժողովուրդի մը տքնութեան արդիւնքը։

Պարտքերու խնդիրը կարգադրուած էր արդէն նպաստաւոր կերպով։ Հետեւելով Ֆրանսայի երբեմնի դրամատէրերուն ընթացքին օտար դրամագլուխները տուրքէ ազատ թողուեցան, Իտալիա հրաւիրելու համար զանոնք։ Պետական պիւտճէն հաւասարակշռուեցաւ, թղթադրամի շրջաբերութիւնը հետզհետէ նուազիլ սկսաւ։ Դրամատուններու եւ պետութեան թղթադրամներու շրջաբերութիւնը կը հասնէր 31 Դեկտեմբեր 1926ին 20,133 միլիոն լիրի. 1927 Փետր.ի վերջը իջաւ 19,585 միլիոնի։ Միեւնոյն ատեն արտաքին փոխառութեամբ ոսկիի, արծաթի եւ օտար դրամներու պահեստը 1847 միլիոնէն բարձրացաւ 2580 միլիոնի։ Մասնաւոր ընկերութիւններու փոխառութիւններն ալ (Ֆիաթի, Էտիսոնի) Հռոմի եւ Միլանի փոխառութիւններուն հետ հրապարակը ողողեցին տոլարներով։

Դրամի բարձրացումը օգտակար է անշուշտ ներածողներուն, բայց վտանգաւոր՝ արտածողներուն համար։ Փոխառութիւնները այն ատեն օգտակար կրնան ըլլալ երբ նպաստեն ճարտարարուեստի բարգաւաճման, որուն էական պայմանն է սակայն ներքին սպառումի յաւելում, արտածման աղբիւրներ։ Արտածում եւ ներքին սպառում կախում ունին ապրանքներու գինէն, հետեւաբար արտադրութեան արժէքէն։ Գործարանատէրը լիրի բարձրացումով աժանագին կը ստանայ նախնական նիւթը, եւ կը նուազեցնէ գործաւորին օրավարձը՝ ապրանքին արտադրութեան ծախքը նուազեցնելու համար։

Կարելի չէ տնտեսագիտութեան օրէնքները նախատեսել բնագիտական օրէնքներու նման։ Ֆրանսացի մասնագէտներ խորհուրդ տուին Ֆրանսայի վարչապետին պատերազմի պարտքերու խնդիրը կարգադրել ֆրանքը փրկելու համար։ Պ. Փուանքարէ առանց ատոր, միայն վստահութիւն ներշնչելով՝ ամրացուց ֆրանքը։ Իտալացի մասնագէտներ խորհուրդ տուին Պ. Մուսոլինիի լիրան հաստատուն դարձնել Պելճիոյ նման 175ի (մէկ սթեռլինը 175 լիրա)։ Վարչապետը մերժեց եւ բարձրացուց լիրան 148էն 88ի։ Ըսուեցաւ թէ արտածումները պիտի նուազին լիրայի բարձրացումով։ 1927ի առաջին երեք ամիսներուն մէջ արտածումները նուազած են 70 միլիոն, բայց ներածումներն ալ պակսած են 500 միլիոն։

Իտալական արտածումներէն մետաքսն ու բամպակեղէնները պակսած են տարբեր պատճառներով։ Ամերիկեան եւ անգլիական մաքսերու յաւելումով եւ մանաւանդ ճարտարական մետաքսի մրցումով՝ Իտալիա աւելի նուազ կ'արտածէ մետաքս եւ մետաքսեղէն քան նախապատերազմեան շրջանին։ Բամպակեղէններու արտածման նուազումը սկսած է 1926ի առաջին եռամսեային։

Լիրային բարձրացման հետեւանքով կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ, սպառումը աժանցնելու համար։ Ջնջեց պաշտօնեաներու ապրուստի սղութեան յաւելը, պարտադրեց գինները զեղչել հարիւրին տասը։ Միլանի Առեւտրական Սենեակին տեղեկագրին համաձայն, մեծաքանակ ապրանքներու գինը հետզհետէ նուազած է. 1926 Օգոստոսին 691,3 լիր էր, Սեպտ.ին 682,8, Նոյ.ին 641,4, Դեկտ.ին 618,6, 1927 Յունուարին 602,9, Փետր.ին 600,8, Ապրիլին 576,4։

• Իտալիոյ առեւտրական հաշուեկշիռին բացը կը հասնէր անցեալ տարի 7 միլիառ լիրի։ Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ այդ բացը կը գոցուի մասամբ իտալացի աշխատաւորներու հայրենիք դրկած 2900 միլիոն լիրով, զբօսաշրջիկներու Իտալիա թողած 2800 միլիոն եւ առեւտրական շոգենաւերու հասոյթով՝ շուրջ մէկ միլիառ լիրով։

Աշխատաւորներու [illegible] տեղւոյն աշխատութեան եւ դրամական պայմաններուն համաձայն կը փոխուին, զբօսաշրջիկներու թիւը կրնայ նուազիլ եւ շոգենաւերու [illegible] ալ ամէն անգամ նպաստաւոր չեն կրնար ըլլալ եւ կախում ունին մանաւանդ գերման ու անգլիական հանքածուխէն։ Իտալիոյ կամքէն կախում ունի ածխագին արտածումը։ Իտալացի գործաւորը աւելի քիչ արտադրող է քան անգլիական, գերման եւ ճափոն աշխատաւորը։ Գերմանիոյ նման կազմակերպելու է ճարտարարուեստը գիտական նոր հիմերու վրայ, անոնց մասնաւորելու որ հին հաստատութիւնները կը փակուին եւ անգործներու թիւը կ'աւելնայ։ Գերմանիոյ նման պատրաստելու է գործի ատակ գործաւորներ։

Նուազեցնելու համար ներածումները, Իտալիա կը ջանայ կլիմային ու հողին յարմար մշակումներու արտադրութեան յաւելումը։ Ելեկտրական ուժի գործածութիւնը սկսած է ընդհանրանալ նուազեցնելով հանքածուխի ներածումը։ Այս նիւթին գինը զգալապէս պակսած է 250էն 170 լիրի մէկ տոնաչափը Ճենովայի հրապարակին վրայ։

Տնտեսական այլապիսի հաստատուն միջոցներով կարելի է բարձրացնել լիրան։ Հակառակ պարագային դարձեալ կ'իջնէ հո՞ն ուրկէ հազիւ անցած էր գերագոյն ճիգ մը կատարելով։

Գ. Խ.

Հ. Ս. Մ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Մայիս 15ին Հ. Ս. Մ. Մ[...]թեան ընթերցարանին մէջ [...]գի ունեցաւ տարեկան ընդ[հանուր] ժողովը, օրակարգ ունենալով [...] Փարիզի Կեդր. Վարչութ[եան] տարեկան հաշուետուութիւն [...] հրաժարական, 2. Մամուլի [...]դիր։ 3. Պիւտճէի հարց։

Կեդր. Վարչութեան [...] կարելը, վարչութեան մէկ [...]ուան բարոյական գործ[...] թեան համարատուութիւնը [...] բամանօրէն կարդալէ, [...] ուական գործունէութեան [...] մը գիծերը ներկայացնել [...] պատասխանից զանազան [...] ցումներու։ Ու Պ. տեղեկագ[իրը] ըսաւ. «Եթէ Հ. Ս. Միութ[եան] Կեդր. վարչութիւնը աշխատ[...] եւ որոշ արդիւնք մը ձեռք [...]ներ է, անոր մէջ խոշոր [...] մը ունի մամուլը, որուն [...] չենք կրնար լուռ անցնիլ [...] չէ մոռնանք որ Պ. Դիւզակ [...]եանի բարեացակամ վերաբ[...] րումը նաեւ միութեան [...] գէպ, ունեցած է իր որոշ [...] մեր յաջողութեան մէջ։ Արդ[...] տեւ առանց անոր, մենք [...] ընթերցասրահ չէինք կրնար [...] նենալ։ Հարիւրէ աւելի Մ[իութ]եան ոչ-անդամ Հայեր եւս [...] տուին գրագարանէն»։

Եւ ներկայացուց վարչ[ու]թեան հրաժարականը։

Օրակարգի երկրորդ հարց[ով] սեփական օրգանի մը պէտ[...] նկատուեցաւ կարեւոր։ Բայ[ց] խնդիրը ուսումնասիրութ[եան] կարօտ ըլլալով, ընտրուեցաւ [...] րեք հոգինոց մարմին մը, [...] անպաշտօն խորհրդակցաններ[...] որպէս զի մանրամասնօրէն [...] եւ ծրագիր մը ներկայացնէ։

Օրակարգի երրորդ հարց[ով] պիւտճէ մը քուէարկելու [...] հարկը նկատելով որ [...] կայ ունի Միութեան դրամա[...]կան վիճակին հետ, որոշուեցա[ւ] այդ գործին ուսումնասիրութիւ[...]նը եւ ծրագրի մշակումը [...]նել նոր վարչութեան։ Հրաժա[...]րող վարչութեան հաշիւներ[ը] [...]նելու համար, ժողովը ընտրեց երեք հոգիէ բաղկացած մարմին մը, որ իր քննութեան արդիւնքը պիտի բերէ առաջի[ն] կայ ընդհ. ժողովին։

Ներկաներէն մէկը առաջ[...] կեց Միութեան անունը փոխ[ել] «Որբ» անունը վերցնելու [...] մար։ Ներկաները միաձայն[...]թեամբ անժամանակ գտան [...] հարցը։

Հ. Բ. ընդհ. ժողովը տեղի [ու]նեցաւ Մայիս 22ին։

Հաշուեքննիչ յանձնաժողո[վը] բին ներկայացուցիչը նախ [...] տարարեց թէ հրաժարող վար[...] չութիւնը արժանի է գնահա[տ]ութեան։ Ու տուաւ մէկ [...]ուան ընթացքին բարոյական[...] ամսուայ ունեցած ելքն ու մու[տ]քը եւ Միութեան անտուքը [...] նուած պատրաստ դրամը, [...] փաքելի է որ վարչութեան [...] ղեկավարը հրատարակութ[եան] տրուի)։

Ընտրութեանց սկսելէ առաջ խօսք առաւ Միութեան [...] դամներէն Պ. Վ. Կարքաւեան [...] իրեն յատուկ ոճով պարզեց Հ. Ս. Միութեան անդամներուն դեր[ը] պատմութեան մէջ։ Նշելով Թրքահայ Նոր սերունդը անդա[մ] ման պէտք ունի առաջ [...] լու, լուսաւորելու համար վաղ[...] պարտականութեան։ «Ան պատ[...] մութեան մէջ պէտք է վեր[...] հսկիչը ըլլայ այն ձեռքերուն [...] րոնք կ'աշխատին պատմութիւն[ը] սրբել ջնջել ազգը»։

Յետոյ, ժողովը քուէարկու[...] թեան ձեռնարկելով ընտրեց [...] տեւեալ անդամները իբրեւ [...] կեդր. վարչութիւն։

Պ. Պ. Յրթ. Պուտնազեան (ատենապետ), Ա. Կապենց (փոխ-ատենապետ), Հ. Խանճեան (քարտուղար), Մ. Վիրգեան (գանձապահ), Ն. Յավճանեան (համարակալ) եւ Մայր-Դի[...]նի նախագահ ընտրուեցան [...] Շ. Նարդունի եւ քարտուղար [...] Գարիկեան։

Կը սիրենք յուսալ թէ [...] վարչութիւնը կարելին պիտի ընէ Միութեան կազմակերպութեան երկրորդ տարին արդիւնաւոր[ելու] համար։

ԹՂԹԱԿԻՑ

...ՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

«...ԵՏԳՐՈՒԱԾՆԵՐԸ» ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. (Մեր. Թղթ.). — ...ռսէյլի ...րոյնեաոր ...նեղը ...ւթի՛ են նոր բոյն մը, «Վա... Տէրեան ...լսարանական ...ւթիւն»:

...Մայիս 27ին երեկոյեան ժո... մը սարքած էին հաղիւ ... (30) հոգի պարունակող սրահի ...մէջ, ուր պիտի խօսէր Հա... ...անդէն նոր եկած գրագի... ...ն Տիկին Զապէլ Եսայեան: ...ւս օր առաջ Մայիս 28ի ...թուցիկներ հրապարակ ե... ...էին եւ նոյն միութեան ան... ...մերը հակառակ ակնոց, պէս ...մարութ ունենալու, առանց ...ւթի փողոցներուն անկիւն... ...ր կեցած, կը ցրուէին զա... ...ր Իրբեւ թէ թռուցիկներու ...ստոնի նախագասութիւնները ...ռականն ըլլային, իրենց ...կ կարգ մը անփորձ պա... ...ններ ալ հաւաքելով, բա... ...րութիւններ կուտային Մա... ...28ի եւ Նոյեմբեր 29ի մա... ...Այս պարոնները էին որ ...նքնիշխան երեկոյթը կազմա... ...ած էին Մայիս 28ի դէմ: ...ժողովը բացուեցաւ 137 հո... ...ով. — Վահան Տէրեան Միու... ...իր իր բոլոր անդամներով, ...ները իր ուսուցչական կազ... ...Հօկը իր նախագահով, հե... ...րքիններ եւ չէզոքներ ...մը կարդաց միութեան ...նագիրը, որուն նպատակն է ...կայթներ եւ դասախօսու... ...ներ սարքելով... Հայը Հայ ...Բանի մը արտասանու... ...ներով կարմիր դրօշակը ...րառանուելէ յետոյ, բեմ հրա... ...ւեցաւ Տիկին Զ. Եսայեան: ...կարծէի թէ գրականութեան ...ին պիտի խօսէր: Բանի մը ...ւր յիշեմ եւ դուք դատե...

...Փարիզ գտնուած միջոցիս ...ւն որ կը պատմէին երկրին ...կատարուած աշխատանք... ...ը հասատ համոզում չէի ...որ ունենալ, եւ երբ գացի, ...ալ որ կատարուած աշխա... ...ը պատմուածէն շատ ա... ...էր: Մեր երկրին մէջ խրա... ...ծագած է արշալոյսը, իսկ ...սահմանի գաղութները ...մինչդեռ մէջ են: Երկրին ...կը սիրէ կատարելու խա... ...ութիւն եւ ատանձին ո եւ է ...ւոյ չի սպառնար: Հայ անունը ...ին սիրուած անունն է խոր... ...յին Միութեան մէջ, եւ ...րպձակալէն սատա են պր... ...սահմանի կարգ մը թերթե... ...ւյն լուրերը թէ Անդրկով... ...մէջ հաւտ խարդախական ...ն չարժուելներ կան:»

Ա. Միրզոյեան

...Ի. — Յառաջի գործակալ Փ. ...Ֆ Խորիկեան երբ կ'ուզէ ...մանիլ, Թերթերը ձեռքէն ...ն վերջ կ'արտօնէ: Փա... ...ն յետոյ Խորիկեան Թեր... ...ուոծ երբ կ'ուզէր մանել

երիտասարդ մը «Յառաջ» մը կ'ուզէ.

— Նս «Յառաջ»ը հայկական շրջանակներու մէջ կը ծախեմ, ըսելով կը հեռանայ ցրուիչը:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ. (Մեր Թղթ.) — Կերազանգապէս ազգային այս մեծ տօնը՝ Մայիս 28ը արժանավայել տօնելու համար, Մայիս 29ին կիրակի օր Կարտանի հայ երկսեռ հասարակութիւնը գովելի պատրաստաւորութեամբ հաւաքուած էր սրահ:

Հ. Ց. Դաշնակցութեան տունը պզտիկ հոլ մը յանձնուտանաններու, որոնց մէկ մասը տան վեց պատուհաններուն եւ գլխաւոր դրան մէջ կանգնած, կը հետեւէր հանդէսին: Բեմին ճիշդ մէջտեղը ծաղիկներու եւ եռագոյն դրօշակներու մէջ զետեղուած էր Մայր Հայաստանի նկարը բեմին ձախ կատը խոշոր գրերով գրուած էր, «Կեցցէ Հայ Հանրապետութիւնը, կեցցէ Մայիս 28»:

Ճիշդ ժամը 2.30ին ընկ. Ցովհ. Չէրչեան բացաւ հանդէսը եւ ողջունելով Մայիս 28ը, պարզեց Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներուն իմաստը «Մենք ամէն գնով պիտի վերականգնենք մեր բռնաբարուած ազատութիւնը եւ ահա, ատոր համար է որ կը տօնենք Մայիս 28ը»:

Օրիորդներէ եւ տիկիններէ կազմուած երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը, զոր ներկաները յոտնկայս եւ գլխաբաց մտիկ ըրին: Օր. Զ. Քէչիշեան արտասանեց «Բարգանք հայ դրօշակին» Արտասանութիւն մը ըրաւ Նաեւ Պ. Գ. Միլոեան: Նրկար ծափերու արժանացան երկու քոյրեր, որոնք «Հայ Հանրապետութեան երգը» երգեցին:

Ցետոյ բեմ ելաւ օրուան բանախօսը՝ ընկ. Մ. Գուլումճեան որ ազդուած տիրող ոգեւորութենէն, մէկուկէս ժամ խօսելով, կանգ առաւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտին վրայ եւ այսպէս վերջացուց իր խօսքերը. «Ղարաքիլիսէի առջեւ ինկած 5000 հայ մարտիկները իրենց խրամներուն վրայ տնկեցին հայկ. եռագոյնը եւ արձանագրեցին այսպէս. «Ո՛վ հայ մարտիկ, եթէ յաջողիս հասնիլ մեր հասած տեղը, քայլ մըն ալ առաջացիր եւ տնկէ հայկ. եռագոյնը Մասիսի Յիւնապատ կատարին վրայ»:

Երգչախումբը երգեց «Յառաջ նահատակք»ը, որմէ յետոյ Սմբատ եւ Անահիտ Տէր Ղազարէթեան, դէմ առ դէմ կանգնած արտասանեցին «Ղարիպ աղբէր» եւ «Հայդուկ եմ ես դաշնակցական»: Օր. Հայ. Գարագաշեան արտասանեց «Ցարդ սեր բնկայ»:

Նորակազմ Երիտասարդական միութիւնը իր մասնակցութիւնը բերած էր Մայիս 28ին ուղերձով մը, որ կարդացուեցաւ միութեան մէկ անդամին կողմէ: Գրուածքը ցոյց կուտար Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներուն ոգին, զոր կը նմանցնէր 5րդ դարու մեր պապերուն մղած ճակատամարտին Աւարայրի դաշտին մէջ: Հանդէսը փակուեցաւ «Աշակ Բանւորին»ով, զոր բոլոր հանդիսականները յոտնկայս երգեցին:

Հանդէսին երկրորդ մասը կը կազմէր բնտանեկան խնջոյքը: Ընկերներու եւ համակիրներու ընտանիքները իրենց կերակուրի կապոցներով եկած էին ճաշելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան տան մէջ: Երիտասարդական Միութիւնն ալ 13 հոգինոց սեղան մը պատրաստած էր: Ճաշին կը մասնակցէին Մարսէյլէն եկած ընկերներն ու ընկերուհիները:

Այս առթիւ ընկերուհի Զաքարեան բաժակաճառ խօսեցաւ, որուն վրայ, նոյն միջոցին կազմուեցաւ դաշնակցական տիկիններու երկու խումբեր «Սօսի» եւ «Սօնա»: Այս երկու քոյր խումբերը կը ներկայացնեն ենթակոմիտէ մը:

Աւթսունամեայ հայ մայր մը իր երկու զաւակները Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն յանձնելով ըսաւ.

— Եթէ զաւակներս իրենց դաշնակցական հօր ճամբէն չքալեն, ես իմ մայրական կաթս եւ մայրական գիրկս կ'անիծեմ»:

Ցեղանները իրարմէ կը տարբերէին իրենց տեղական սովորութեամբ: Մէջերին իր տապկուած հաւով. Խարբերդցին իր «քիւֆթէ»ով. Ցիգրանակերտցին իր տոլմայով եւլն.: Ամէն սեղան կարգաւ կ'երգեր կամ պզտիկ պատմութիւն մը կ'ընէր: Այս երեկոյթը իր բարոյական մեծ ազդեցութիւնը ունեցաւ Կարտանի հայութեան վրայ: Ցարլներով իրար չտեսած ընտանիքներ իրար մօտ եկան, իրար լսեցին եւ տեսակ մը խնամիական կապ հաստատեցին:

Վ.· Հայկազ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԸ ՓԻՒԻ ՄԷՋ

ԼԸ ՓԻՒԻ. — Թէեւ ազգային ոեւէ կազմակերպութիւն չունենք, սակայն մենք ալ չէինք մոռցած հայրենիքի ազատագրման թուականը: Պատրաստուած էր կոկիկ սենեակ մը, դաշնակցական երիտասարդներու կողմէ: Պատերը զարդարուած էին 1918ի անկախ Հայաստանը վե... (ռ)պանտառատով գէմբերու նկարներով: Իսկ անոնց վերեւ կը ծածանէր հայկական դրօշը: Բոլորին բաժնուած էին եռագոյն զարդանիշներ: Հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայրենիք ազատ անկախ»ով: Բանախօսեց ընկ. Ռ. Ղուկասեան, որ պարզեց հայկական ազատագրութեան գլխաւոր դէպքերը: Ցետոյ տեղի ունեցան երգեր, պարեր, արտասանութիւն: Հանդէսը վերջացաւ Բամ Փորոտանոծով: Բոլոր դրացիները, պատուհաններէն եւ դուռներէն զարմանքով մտիկ կ'ընէին մեզի:

Փ. Անտոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի օրուան Յառաջի բաժակի մրցումէն յետոյ, ուր Հ. Մ.ի խումբը յաղթեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի, կարգ մը մեղադրանքներ լոյս տեսած ըլլալով, կը փութամ հարկ եղած լուսաբանութիւնները տալ:

Մրցումէն գրեթէ երկու ամիս առաջ, խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ, ուր ներկայ էին Պ. Պ. Աստուր, Փօղոսեան, Պասապեան, Դարբինեան եւ Կարապետեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի լիազօրներէն, Արմէնիայի եւ Հ. Մ.ի ներկայացուցիչները: Առաջին առթիւ ընդունուեցաւ՝ եւ այս առաջարկը բերողները եղան Հ. Մ. Ը. Մ.ի լիազօրները թէ ամէն միութիւն ազատ է իր ուզած ձեւով եւ տարրերով խումբ մը դաշտ հանել: Պ. Պ. Պասապեան եւ Աստուր քանիցս առաջարկեցին բոլորովին օտար խաղացողներէ խումբ մը կազմել, պայմանաւ որ այդ օրը հայկական Միութեան մը անունը կրէ:

Այս կէտը երկրորդ անգամ եւ բացարձակապէս ընդունուած ըլլալով, յաջորդ ժողովներուն մէջ շատ քիչ անգամ խօսուեցաւ: Մայիս 9ին, այսինքն մրցումէն 20 օր առաջ, հաւաքուեցանք Յառաջի խմբագրատունը, խորհրդակցելու համար տոմսակներուն եւ կազմակերպութեան մասին: Ներկայ էին Պ. Պ. Պասապեան, Դարբինեան իբր Հ. Մ. Ը. Մ.ի լիազօրներ, Գնդունի, Հարիկեան, Պէլվիլի եւ Արմէնիայի ներկայացուցիչները վերջին անգամ ըլլալով խօսուեցաւ օտար խաղացողներուն մասին:

Պ. Գնդունի պահանջեց Հ. Մ.էն մանաւորապէս ներկայացնել իր խաղացողներուն «լիսանս»ները, այսինքն Ֆրանսական Ֆութպոլի Ֆէտէրասիոնին կողմէ տրուած «քարթ»երը, լուսանկարներով: Հ. Մ.ի ներկայացուցիչը անմիջապէս ընդունեց, բայց իր կարգին առաջարկեց Պ. Գնդունիին, նոյնը պահանջել միւս միութիւններէն: Պէլվիլի եւ Արմէնիայի համար անկարելի էր գոհացում տալ, քանի որ վերջին երկու միութիւնները վաւերացուած չեն Ֆէտէրասիոնէն: Դալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի, երբեք ունեցած չէ իր անդամներուն համար Ֆէտէրասիոնին «լիսանս»ները: Հոս անգամ մըն ալ Պ. Պ. Պասապեան եւ Դարբինեան առաջարկեցին թէ իրենք կ'ընդունին մրցիլ, առանց առարկութիւն ընելու օտար խաղացողներու մասին, եւ ամէն միութիւն ազատ ձգելով խումբերը կազմել իրենց ուզած ձեւով: Այս տեսակէտը միաձայնութեամբ ընդունուելէ յետոյ, ատենագրութեան մէջ գրի առնուելով ստորագրեցին բոլորն ալ:

Ուրեմն մրցումէն 20 օր առաջ բոլորն ալ գիտէին թէ ամէն խումբ օտար ուժերով պիտի բացած դաշտ պիտի ելլէր: «Յառաջ»ը երբեք պատասխանատու չէ հետեւանքի մասին, քանի որ գոհացած է միայն գործին նախաձեռնութիւնն ստանձնելով:

Ուրեմն, ինչո՞ւ այդ անպատշաճ պայքարը դաշտին վրայ եւ մրցումի արդիւնքէն յետոյ: Օտար խաղացողներու խնդիրը ամէն մարդ գիտէր: Տեղական թերթի մը թղթակիցը, իր ստացած տեղեկութեան վրայ այս մասին գրած էր: Պոլսոյ թերթերուն մէջ իսկ լոյս տեսած են գրութիւններ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները անհերքելի սխալ մը գործեցին, մրցումին օրը եւ դաշտին վրայ: Փափաքելով հանրութեան ուշադրութիւնը իրենց վրայ դարձնել, մանաւոր ձայնասփռով (փոռթ-վուա) եւ ծաղրական ձեւերով երբ Հ. Մ.ի խումբը ողջոյնի կեցած էր պատուոյ ամպիոնին առջեւ եւ կը քաջալերուէր ներկաներէն, սկսան կարդալ միայն երկու խումբերու կազմը: Հ. Մ. Ը. Մ.ի կարգ մը կողմնակիցները սկսան սուլել եւ նախատական խօսքեր ուղղել խաղացողներուն: Հ. Մ.ի անդամները պահեցին իրենց պաղարիւնութիւնը մինչեւ վերջը, մրցումէն առաջ ու յետոյ: Պահ մը խորհեցան անմիջապէս հեռանալ դաշտէն, երբ բողոքի նշան, բայց Հ. Մ. որ կը փափաքէր ամէն գնով չափուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հետ, յօժար կամքով ընդունեց ամէն տեսակ նախատինք:

Մրցումը տեղի ունեցաւ եւ Հ. Մ.ի առաջին եւ պահեստի խումբերը յաղթելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին եւ պահեստի խումբերուն, առաջին անգամէն իսկ այս վերջինները հեռացուեցան բաժակէն: Հ. Մ.ը երեք օտար խաղացողով դաշտ ելաւ, մնացեալ ութը հողին հայեր էին: Այս երեք օտարները մեծ առաւելութիւն մը չէին կրնար բերել, եթէ մնացեալ ութ հայ խաղացողները համապատասխան չըլլային Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողներուն հետ:

Կը պատասխանեմ Պ. Պասապեանին ... մասին վարձկան բառը, հակառակ պարագային պիտի ստիպուիմ դիմել Ֆէտէրասիոն Ֆրանսէզ, քանի որ ինք անդամ է Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան: Հ. Մ. իր ոչ մէկ անդամին նիւթական պարգեւներ կ'ընէ, ըրած չէ եւ չպիտի ալ ընէ:

Ներկաները տեսան Հ. Մ.ի անդամներուն կորովը ու եռանդը դաշտին վրայ, եւ եթէ այդ զրգռիչ ցոյցերը տեղի չունենային հանդէպ Հ. Մ.ի խաղացողներուն, Հ. Մ. Ը. Մ. վստահ կրնար ըլլալ որ այդ օրը աւելի մեծ սքօրով պիտի պարտուէր:

Սպասենք վերջնական (ֆինալ) մրցումին, որ տեղի պիտի ունենայ Արմէնիայի եւ Հ. Մ.ի միջեւ:

Վահան Հարիկեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԿԱԾ ԱՐԿԱԾԻ ՎՐԱՅ. — Սալոնիկէն (Մարսէյլ), կը գրեն մեզի. — Անցնող երկու շաբաթները փորձանքի օրեր եղան հայերուս համար: Երկու տարեկան պզտիկ մը, իրենց տան դուռէն անցնող առուն իյնալով խեղդուեցաւ: 25 տարեկան երիտասարդ մը նաւը աշխատած պահուն, վրան պիտակով լեցուն պարկեր ինկան եւ խեղճը վիրաւորուելով Մարսէյլ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ: Ուրիշ վեց հոգի Վէրմէնքի մէջ վիրաւորուեցան, թէեւ թեթեւ, բայց բոլորն ալ 15—20ական օրուան հանգիստի կը կարօտին, իրենց աշխատանքը վերսկսելու համար: Ապահովագրութենէն կը ստանան կէս օրական: Մէկուն մը ձախ բազուկը պիտի ջախջախուէր, եթէ հրաշքով մը չվրիպէր 100 քիլօէ աւելի երկաթի անկումէն: Մէկ ամիս հանգիստ պիտի ընէ, ի՞նչպէս կարելի է կէս օրականով ընտանիք ապրեցնել: Արդեօ՞ք Եւրոպան վարիչները ուխտեր են մեզ ընդունիլ հայրենիքէն ներս միայն այն ժամանակ, երբ արդէն բոլորս ալ անդամահատուած ըլլանք...

ՍԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՄԱՀ. — Սէն Մարթէն տը Քրանէն կը գրեն մեզի. — Քիմիական նիւթերու գործարանին մէջ, Անթոնիօ Կորչիա, տասնեւութը տարեկան իտալացի բանւոր մը վերի յարկէն վար բերելու ատեն աման մը, զոր վարպետը ուզած էր, կը փորձէր մագլցիլ ձողի մը վրայ: Սակայն ձողը ելեկտրական սաստիկ հոսանքով մը լեցուած ըլլալով, խեղճ բանւորը վայրկենական կը մեռնի:

Հայ բանւորներս շատ ցաւեցանք, որովհետեւ զոհը եւ իր ծնողքը չափազանց ազնիւ կը վերաբերուէին մեզի հանդէպ: Ե.

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՅԱՌԱՋ.,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 134

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆԻՎ

ՎԱՏԹՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ճէյմս Նէպոտի յետոյ աւելց.

— Հոս հասնելուս պէս, իմ ...րգերուս միջոցաւ հասկցայ որ ...ալ նոյն գործին ետեւէն են... ...էք: Այս լսելուս՝ ձեր ետեւէն ...յ եւ ձեզի հետեւելով էր որ ...մայ:

— Շնորհաւորութիւններս ...ցիկ աշխատանք մը կատարած ...որովհետեւ. Թույլ տուէք որ ...մը նշմարեմ, բայց ի՞նչ կը ...ենէք այս գործի մասին:

— Ցաւալի բան մը չեմ գի... ...ւնս կը կարծեմ թէ ազգային ...ղիր մըն է որ կը մշակեն ...ւմբի օգտագործ մը ինչպէս ...ֆրանսայի մէջ:

— Եւ եթէ ձեզի ապացուցանեմ թէ այդ ծրագիրը իրականանալու վրայ է:

Ճէյմս Նէպոտի, որուն պաշարինը ծանօթ էր ինծի յատուկ բարութեանս վրայ յուզուած եղաւ:

Պահ մը մտածեց, յետոյ՝

— Ունի՞ք այդ փաստը, ըսաւ:

— Հարկա՛ւ, եւ ահա թէ ինչպէս ձեռք անցուցի:

Իրեն պատմեցի թէ ինչպէ՞ս եւ ինչ պարագաներու մէջ ձեռք անցուցեր էի քօհաի տեղեկագիրները, երկարօրէն բացատրեցի մանրամասնական կէտերը եւ վերջացնելով յայտնեցի համոզումս թէ խմա Շէթաւուգ որ միայն մեծ ինդիրներու մէջ իր անձը կը վտանգէ. Ծընեւ գալով ուրիշ նպատակ չէր հետապնդեր, եթէ ոչ կարգադրել Զաւիթերիոյ ժուամման մանրամասնութիւնները: Ճէյմս Նէպոտի որ մինչեւ այն ատեն ուշադրութեամբ մտիկ ըրած էր, ըսաւ.

— Այդ ալ գեղեցիկ աշխատանք մըն է ձեր կողմէն. շնորհաւորութիւններս. բայց կարծեմ երկու հոգի շատ չենք այս գործը կարգադրելու համար. նախ ըսէք տեսնեմ. ի՞նչ կը մտածէք այն նամակին մասին զոր խմա Շէթաւուգ վերցուց հովանոցին մէջէն:

— Կը մտածեմ թէ շահեկան պիտի ըլլար անոր բովանդակութեանը տեղեկանալ:

— Նոյնը նաեւ ես կը մտածեմ. ի՞նչ ընելու ենք ուրեմն:

— Միասին կը գործենք:

— Օլ Ռայթ:

Այդ պահուն խմա Շէթաւուգ, անշուշտ քօհաի հետ իր տեսակցութիւնը վերջացուցած ըլլալով, ցուցքի ելաւ, սեղմեց անոր ձեռքը եւ մեկնեցաւ...

Եւ մինչդեռ դէպի Ճէյմս Նէպոտի կը դառնայի իրեն հարցնելու համար թէ ի՞նչպէս պիտի բաժնենք մեր կատարելիք աշխատանքը, պարզութեամբ տեսայ որ ան հոն չկար:

Դէպի դուռը նայեցայ եւ տեսայ որ խմա Շէթաւուգի աջեւէն կ'երթար եւ դուռը հասնելուն, թոյլ տուաւ որ ան իրմէ առաջ անցնի:

Այս կողմէն երբ ապահովուեցայ, ակնարկ մը նետեցի քօհաի կողմը. տեղէն չէր շարժած:

Նորէն մխրճուեցայ գերմանական թերթի մը ընթերցումին մէջ, փիլիսոփայօրէն սպասելով դէպքերու հետեւանքին:

Շատ չպիտի սպասէի սակայն:

Յանկարծ, դուռը բացուեցաւ աղմուկով, եւ խմա Շէթաւուգ ներս մտաւ ետ դարձաւ բացուածքին մէջ:

Բայց քիչ առաջուան գեղեցիկ կինը չէր:

Հերարձակ, կուրծքը բաց, դիակէ մը աւելի գեղնած էր ձայն չէր կրնար հանել. իր մուշտակին եւ թեւնոցին հետքը անգամ չէր մնացեր վրան.

Մինչդեռ ամէն մարդ քօհաի որ ամենէն առաջ— դէպի իրեն կը փութային, տեղեկանալու համար թէ ի՞նչ պատահեր էր, աթոռի մը վրայ ինկաւ ան, ջղային զօրեղ տագնապի մը մատնուած:

Քօհա, ինքնիրմէն ելած, պոռալ սկսաւ.

— Բժիշկ չկա՞յ հոս պէտք է օգնել այս դժբախտին. չէ՞ք տեսներ որ կը մեռնի:

Ես ալ մօտեցեր էի եւ տիրական ձեւով մը բազմութիւնը մէկդի ընելով, հակեցայ լռտեսուհիին վրայ:

— Ցեսնե՛նք, ըսի:

Բայց աւելի առաջ երթալու պէտք չունեցայ: խմա Շէթաւուգ կը գտնէր ինքզինքը. իր շուրջը պտտցուց հալածուած եւ դարձեր ինկած անասունի ակնարկներ, ու յանկարծ պոռաց.

— Ա՜հ, աւազակները, կողոպտեցին զիս, ամէն ինչս գողցան:

— Ի՞նչ կայ հարցուց ներս մտնող պարոն մը, որուն կ'ընկերակցէին երկու ոստիկաններ:

Մօտեցաւ լռտեսուհիին, որուն առջեւ խոնարհեցաւ քաղաքավար կերպով, եւ հարցումը կրկնեց:

— Կրնաք առանց վախի խօսիլ, ես թաղին ոստիկանապետն եմ:

Խմա Շէթաւուգ սակայն, չէր ուզեր որ ոստիկանութիւնը իր գործերուն միջամուխ ըլլայ: Շատ վնասաբեր էր իրեն համար: Ստիպուած էր սակայն պատճառ մը ցոյց տալ իր յուզումին, եւ ենթարկուած վտանգին: Ուստի պատմեց թէ՝ զոհ գացած էր երկու գողերու, որոնք զինքը առանձին տեսնելով, յարձակած էին իր վրայ ու կողոպտած:

Եւ որովհետեւ այս յարձակման չէր սպասեր, գետին ինկած էր հարուածին ուժգնութենէն եւ իր գլխարկը մինչեւ պողոտային մէջտեղը թռած գացած էր:

(Շար.)

մակերպութեան մասին։ Վարչապետը միաժամանակ քննադատեց անգլիական կառավարութիւնը մարտանաւեր ղրկած ըլլալուն համար։

Անգլիական ծանուցագրին պատասխանը հաղորդուեցաւ երէկ։ Եգիպտական կառավարութիւնը գոհացում կուտայ անգլ. պահանջներուն այն չափով որ կը ներէ Եգիպտոսի անկախութիւնը։ Ծանուցագիրը անկեղծ փափաք կը յայտնէ Անգլիոյ հետ բանակցիլ վերջին համաձայնագիր մը, որով պիտի ամրապնդուի փոխադարձ բարեկամութիւնը եւ պիտի ապահովուին փոխադարձ շահերը։

∴ Պասրայէն կը հեռագրեն թէ Միջագետքի բանակի ընդհանուր քննիչութեան խնդիրը դժուար կացութիւն մը կը ստեղծէ Իրաքի կառավարութեան համար, նման եգիպտականին։ Իրաքի կառավարութիւնը կը պնդէ որ համաձայն դաշնագրի, բանակին ընդհանուր քննիչը պէտք է տեղացի մը ըլլայ։ Իսկ եթէ Անգլիա պնդէ որ այդ պաշտօնը Անգլիացիի մը տրուի, այն ատեն Լոնտոնի կառավարութիւնը միշտ պատասխանատու պիտի ըլլայ Միջագետքի պաշտպանութեան համար։

Փեքինի վրայ կը խաղնի

Վերջին օրերս հարաւի ազգայնականները կարեւոր յաղթանակներ տարին հիւսիսային բանակներուն վրայ։

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ հարաւային բանակներու երեք պետերը՝ զօր. Չանկ-Քայ-Շէք, Ֆէնկ-Եու-Հսիանկ և Եէն-Սի-Շանկ համաձայնութիւն գոյացուցած են միասին Փէքինի վրայ քալելու համար։ Չանկ-Քայ-Շէքի զինուորները Դեղին գետէն անդին չպիտի անցնին. իր դաշնակիցներէն մէկը պիտի քալէ Փէքինի, միւսը Թիէն-Ցինի վրայ։

Անգլիացիները, Ամերիկացիներն ու Ֆրանսացիները կ'ամրացնեն Փեքինի եւ Շանթունկի իրենց պահակազօրքերը։ Շանկայէն 2000 ամերիկեան նաւազներ ղրկուեցան Թիէնցին՝ հիւսիսային Չինաստանի Ամերիկացիներուն կեանքն ու ինչքը պաշտպանելու համար։ «Շանկայ Թայմզ» կը գրէ թէ Անգլիացիները, Ճափոնցիներն ու Ամերիկացիները որոշեցին 16.000 հոգինոց դաշնակից ուժ մը ղրկել Թիէնցին։ Նախագահ Քուլիճ Փէքինի ամերիկեան դեսպանին հրահանգ տուած է Թիէնցին փոխադրուիլ։ Միւս պետութիւնները առայժմ իրենց դեսպանները Փէքին կը պահեն։

«Իւմանիթէ»ի ստացած պաշտօնական մէկ հեռագրին համաձայն, Վուհանի ազգայնական բանակը սաստիկ կռիւներէ վերջ, յաջողած է գրաւել Չէնկ-Չուն, Հոնանի մէջ, որ Մարաջախտ Շանկ-Ցօ-Լինի զինադրութեան կեդրոնն էր հիւսիսային Չինաստանի մէջ։ Մօտ 100.000 զինուորներ գերի իյնալով զինաթափ եղած են։ Չանկ-Ցօ-Լին Մանչուրիա կը փախչի։

Հայ փախստականներու կալուածները

Երէկ գրեցինք թէ Պոլսոյ դատարանները վերջերս փախստական նկատուած Հայերու և Յոյներու «լքեալ» կալուածներուն մասին ներկայացուած կարգ մը դատերուն առթիւ նպաստաւոր վճիռներ տուած են։ Դատարանները նկատի առնելով որ ջիջեալները ժամանակին «կանոնաւոր անցագրով» մեկնած են Պոլսէն, որոշած էին իրենց տէրերուն դարձնել գրաւուած կալուածները։

1338էն (1922) առաջ մեկնողներու կալուածներուն մէջ Թուրք գաղթականներ տեղաւորուած ըլլալով, դատական նոր որոշումներուն վրայ, այդ շէնքերէն գաղթականները դուրս կը հանուին հիմա։ Այս պարագան շփոթութեան մատնած է Գաղթականներու գետեղման տնօրէնութիւնը, որ բացը մնացած գաղթականները տեղաւորելու համար տրամադրելի շէնք չունի, և կ'առաջարկէ փոխանակ խնդրոյ առարկայ շէնքերը յանձնելու իրենց տէրերուն, այդ շէնքերուն փոխարժէքը վճարել։

Պոլսոյ մէջ կան 500 հայ և 1000 Յոյնի լքեալ գոյքեր, որոնց 100էն 80էն մէջ գաղթական գետեղուած է, և եթէ դատարաններու որոշումները գործադրութեան դրուին, 1000է աւելի գաղթական բնտանիք բացը պիտի մնան։ Մինչեւ հիմա 6 Հայերու պատկանող շէնքերէն 3ը պարպուած և 10 Յոյներ ալ պարպելու որոշում առած են։ Այս կարգի 50 դատեր կան դատարաններու առջեւ և մէկ կողմէն ալ կ'աւելնան։ Բացը մնացող գաղթականներուն գետեղման տնօրէնը պատասխանած է թէ «գաղթականներու թիւը լքեալ գոյքերէն շատ աւելի ըլլալով, բացը մնացողներուն տեղ գտնելու դժուարութիւն կը կրենք»։ Իսկ դատարանները կ'ըսեն թէ տրուած վճիռները, որոշումագիրներու և հրահանգներու համաձայն են և կը հաստատուին վճռաբեկ ատեաններու կողմէ։

Գետեղման յանձնաժողովը կ'ըսէ որ բաւական չէ միայն որ դատարանները «կանոնաւոր անցագիր» բացատրութիւնը նկատողութեան առնեն, այլ և պէտք է աչքի առջեւ ունենան Լօզանի դաշնագրին վրայ հիմնուելով հրատարակուած Գործավարներու Խորհուրդին որոշումագիրը։ Ներքին գործավարութիւնը այս վերջինին վրայ հիմնուելով՝ հրահանգ տուած է որ «ինչ ձեւով ալ ըլլայ» ժամանակին փախչող կամ հեռացողներու կալուածներուն մէջ գետեղուած գաղթականներ չհանուին իրենց տեղերէն։ Այսու հանդերձ Իճրայի յանձնուած դատարանի որոշումները գործադրելի են. այս կերպով հակասութիւն մը առաջ կուգայ։

«Լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը պէտք կը զգացնէ որ այս մասին որոշում մը տրուի, որովհետեւ թէեւ մինչեւ հիմա մեծ քանակութեան մը չի յանգիր այս կարգի կալուածներու թիւը, բայց յառաջիկային պիտի աւելնայ։ Ներկայիս «լքեալ» գոյքերէ ամիսը 19,000 ոսկի վարձք կ'առնուի։

∴ «Միլլիյէթ» կը գրէ թէ լքեալ գոյքերու օրէնքին 6րդ յօդուածին մէջ «ինչ ձեւով ըլլայ Պոլսէն հեռացող» բացատրութիւնը պէտք է պատկանի Միլլի կառավարութեան անցագիրը և վիզէն չունեցողներուն և նախկին կառավարութեան օրով անցագիր առնողներուն ալ, «որովհետեւ կառավարութիւնը և ազգը կը միացուին այս կերպով»։

Նոյն թերթը կ'աւելցնէ թէ վերադարձուելիք կալուածներու մէջ կը գտնուին Ալալէմճեան, Նորատունկեան ու Կիւլպէնկեան խաները և առջի երկու շէնքերուն պատկերներն ալ կը հրատարակէ։

Օդանաւային յաւէտ

Երէկ առաւօտ ժամը 10.15ին անգլ. օդանաւով մը Լոնտոնէն Փարիզ հասաւ Լինտպէրկ, որուն կ'ընկերանային 16 ուրիշ օդանաւեր։ Այսօր կէսօրէն վերջ Շէրպուրկէն ամերիկեան մարտանաւով մը Նիւ-Եորք կը մեկնի։

∴ Փրօֆ. Փիքէ. Թուլոնի զինուորական հիւանդանոցին բժշկապետը, որ միաժամանակ հնարիչն է օդանաւ-հիւանդանոցներու, առջի օր Պորտօի գիւղերէն մէկը գնաց օդանաւով՝ հիւանդ կին մը քննելու համար։ Անոր վիճակը ծանր ըլլալով հրահանգեց օդանաւով հիւանդանոց փոխադրել։ Երեք օդանաւեր ճամբայ ելան, տանելով փրօֆէսէօրը, հիւանդ կինը եւ ամուսինը։ Ճամբան փրօֆէսէօրին օդանաւը կրակ առաւ։ Փրօֆէսէօրը 100 մեդր բարձրութենէ վար ցատկեց եւ կտոր կտոր եղաւ։ Օդանաւորդը ազատեցաւ։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Salle des Fêtes, Rue de Paris. Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէին կողմէ, որ կը սահէ նաեւ իր բացումը։ Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, եւ կը խօսի Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ։ Արտասանութիւններ, երգ, նուագ, թատերական ներկայացում, մասնակցութեամբ ՇԷՆԹ Թատերախումբի և ԹԱՒՐԻԶ ԱՐԳԱՐԻ

Երթեւեկութեան միջոց. կայարանէն շոգեկառք առնել՝ ժամը 10.33, 10.40, 11.50, 13.43, 13.53։ Վերադարձ 18.59, 19.37, 20.57

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է.

ՎԻԷՆ-ՓՕՆ'Թ ԷՎԷՔԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Սինէմա էթուալի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Գ. Որբերու Միութեան մասնաճիւղին եւ Հայ կարմիր խաչին։

Բանախօս՝ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԵՐԸՆԿՈՒԼԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Պուրս տը Թրավայլի մէջ 23 Թիւ սրահը։

Բանախօս՝ Ընկ. Մ. ԴՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ։

ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ Վալանսի, Փուզէնի, Քրիւասի եւ Փրիվայի ընկերներուն, վաղը կիրակի օր ժամը 2ին։

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ ծայկական պարեր։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոստոի «Մուրատ» խումբի վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին 7 Rue Vinet. պիտի խօսի գործիչ ընկեր ԱՐՕԵԱՆ։

ՇԱՎԻԼԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Տեղացող յորդառատ անձրեւներուն եւ օդի փոփոխականութեան պատճառով դարձեալ յետաձգուած է Շավիլի դաշտահանդէսը։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Ռոբուտ» խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին թատրոնի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Երջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Ծայ ժողովրդային լսարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընդհ. ժողովը՝ երեքշաբթի Յունիս 8ին, Դպրոցարանի սրահին մէջ, 75 Rue Paul Bert. ժամը 8.30ին։ Ներկայանալ անդամատետրով

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Երջ. կոմիտէն ծեսուեալ ենթակոմիտէները առանձին առանձին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական ծաւաքատեղին։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Իշխան այսօր Շբ. ժամը 8ին,
Բրիստափոր 6 Յուն. Բշ. ժ. 8ին
Վարուժան 7 Յուն. Գշ. ժ. 8ին,
Վարդգէս 10 Յուն. Ուր. ժ. 8ին,
Քրիս 11 Յուն. Շբ. ժամը 8ին։

Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիի Ենթակոմիտէի 7րդ ընկ. ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ ծաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամատետրերով միասին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Դայլ Վաճառ» խումբի ընկերական ժողովը 6 Յունիս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին գրադարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի ծանօթ ծաւաքատեղին, ժամը 8ին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի ծամարուի։

Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի «Վարդգէս» խումբի ընկերները տարեպարար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին, խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հայ Լեգէոնական միութեան գեղարուեստական ցերեկոյթը 6 Յունիս երկուշաբթի ժամը 3ին Կարտըն Փարքի Թատերասրահը, Ալլէնէ տիւ Փրատօ։ Մուտքը ձրիաբար է։

ԼԻՈՆ-ԱՖԻՕՆԻ Հայրենակցական Միութիւնը կազմակերպած է դաշտահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Բրօն։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ մրցում Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փուանվիլի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղերու միջեւ, 5 Յունիս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, [illegible]

ԱԶԴ

Դպրոց դաստիարակութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Լեկեղեցւոյս երաժշտական վարչութիւնը Գ. Նշան Սէրոբեանի յանձնուած ըլլալով, անդամակցիլ փափաքողները դիմեն եկեղեցւոյ խորհրդարանը յառաջիկայ երեքշաբթի 7 Յունիս երեկոյեան ժամը 8ին։

Այս առթիւ կը ծանուցուի թէ փափաքողներուն, ամէն Ուրբաթ երեկոյ շարականի եւ ձայնագրութեան դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ։

Ատենադպիր Վ. Ատենապետ
Վ. Փափազեան Հ. Չաքրճեան

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԱՀԱՐՕՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

"ԻՄ ԳԻՐՔԸ,,

320 էջ։ Կը գտնուի Յառաջի խմբագրատունը, Պալենց գրատուն եւ տպարան Navarre, 5 Rue des Gobelins։

ԳՈՐԳ ՆՈՐՈԳՈՂՆԵՐ

Կ'ուզուին փորձառու գորգ նորոգող գործաւորուհիներ, դիմել՝ 20 Rue Lauzin, Paris 19me.

305 ՖՐԱՆՔԸ 100 ՖՐԱՆՔԻ

ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 15

Դրամ չպարունակող նամակներուն՝ չենք պատասխաներ։ Յանձնուածի համար փոստի ծախք 8 ֆրանք։ Արտասահմանի ֆրանք աւելի՝ մինչեւ Յունիս 30։

Համլէթ 10, Օթէլլօ 12, Համլէտ Ճիւլիէտտա 12, Լուռ ցաւեր 10, Կեանքը ինչպէս որ է 10, Շողշողումը՝ 8. Պարոնեանի Սալօմէ 4, Վէրթէր Կէօթէ 10, Ապերախտ գրագիրը 4, Պ. Գամօր 2 հատոր 30, Հայաստանի Աղէտը 7, Ե. Տէմիրճիպաշեանի կեանքն եւ իր գործերը 15, Եգերապատ ցարուհին 20, Էրթօղրուլ 6, Թարթիւֆ Մոլիէռի 5, Ժընըվիէվ 5, Նոնօ եւ տոտօ 8, Պատմութիւն մը Ճարոնիայում 10, Սասունէն ետքը 2 հատոր Ս. Բիւրատի 40, Փայտաշէն խրճիթէն մինչեւ Սպիտակ տունը 15, Փիլիսոփայական աշակերտը Փօլ Պուրժէ 15, Տքթ. Շէրպօնօ 8, Տրիլբի 5, Ճամբան վրայ Լ. Շանթ 6, Կենսագրութիւն Պ. Դուրեանի 12, Լամենէ Ֆլամարիօն 15, Հայկ. երգարան 6 ֆրանք։

Վերոգրեալ 27 զանազան գրական եւ վիպական գիրքերուն ամբողջական ցուցակը, որոնց իսկական արժէքը 305 ֆրանք է, միայն 100 ֆրանքով ստանալու համար չսպասած դիմեցէք Աչճեան գրատան, որուն ներկայ ծասցէն է. H. O. Achdjian, Rue St. Georges, Paris (9me)։

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱՔԱՂ,, ծրացարակակաը ???

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Ցնական գործերու համար։ Դիմել՝ Պ. Դերձակեանի 42 Fbg. Montmartre։

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր
Սթերլին,	L. St.	124 [illegible]
Տոլար,	Dollar	25 53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» օւ	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidié	[illegible]
Լէվա 100 ծատ	Léva	[illegible]
Դրամ մը	Drachme	[illegible]
Լիր	» » Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք	» Frc. Belge	[illegible]
Զուիցց.	» Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 ծատ	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	102 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	317 [illegible]
»	II »	1910 [illegible]
»	III	15 [illegible]
Թուրքիոյ Երկաթ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-62

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՅՈՒՆԻՍ 1927

5 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 355

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ԾՈՒՂԱԿԷՆ ՄԻՒՍԸ

Երէկ, խօսելով Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէի մարտահրաւէր կոչին վրայ, գիտել կուտայինք թէ ազգայնական Վրացիները, Ազրբէջանցիները եւ Լեռնականները սխալ ճամբու մը հետեւին, իրենց անկախութիւնը վերահաստատելու համար։

Ապացոյց՝ նոյն այդ կոչը, որ հրատարակութեան կը տրուի Անգլիոյ յարաբերութեանց խզումէն անմիջապէս յետոյ։

Ի՞նչ կ'ըսէ այդ յայտարարութիւնը, — «Պոլշեւիզմը կը տեւէ, լքուած եւ արհամարհուած խորհրդային Միութեան բոլոր ճնշուած ժողովուրդներուն կողմէ»։

Չենք վիճիր այդ մասին։ Մեր համոզումն այն է թէ՝ պոլշեւիկ տիրապետութիւնը վերջը-վերջը պիտի տապալի, կրծելով ինքզինքը։ Արտաքին արշաւանքները այնքան ազդու չեն, քան ներքին որդը որ կը բանի հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն, եւ որ ուշ-կանուխ պիտի պատրաստէ անխուսափելի կործանումը։

Այս է տրամաբանական, ճակատագրական ելքը բոլոր բռնակալութեանց, բոլոր այն միահեծան իշխանութեանց որոնք հիմնուած են ոչ թէ ժողովուրդի կամքին, այլ սուինի եւ հրամանի եւ ափ մը մարդոց կամակորութեան վրայ։

Միշտ ատոր համար ալ, աւելորդ են բռնի ճիգերը, որոնք աւելի շատ կը նպաստեն ուշացնելու վախճանը, զօրացնելով ինքնապաշտպանութեան բնազդը։

Արդ, Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէին կոչը, աւետելով պոլշեւիկեան իշխանութեան փլուզումը, կ'աղաղակէ. «Անկախութեան գրաւումը»։ Եւ կը բացատրէ, «Գրաւող պետութեան ... մէջ մի իյնար»։

Երէկ գիտել տուինք թէ՝ այս խորհուրդը անզգալաբար կամ գիտակցաբար կը մղէ իյնալ միւս ծուղակին մէջ, Թրքական ազդեցութեան տակ։ Չէ՞ որ Էնկիւրին ալ, Մոսկուայի զինակիցը, գրաւած է Կովկասի հայկական եւ վրացական հողերուն մէկ մասը։ Ուրո՞ւ համար գաղտնիք է թէ Էնկիւրին՝ այսօր աւելի անմիջական, գործօն դեր ունի «ինքնավար» Նախիջեւանի մէջ, քան Բագուն, որուն թեւարկութեան ենթարկուած է այդ հայկական երկրամասը, համաձայն Կարսի դաշնագրին, եւ ... պահանջին։

Ապա ուրեմն, տարրական ողջմտութիւնը կը պահանջէր որ ո՛չ մէկուն, ոչ ալ միւսին հետ, կամ ըլլալ երկուքին դէմ։

Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէն ընտրած է մէկ ուղի, ամէնէն կասկածելին — թօթափել ռուսական լուծը, Թուրքիոյ լուռ հաւանութեամբ, եթէ ոչ գործօն աջակցութեամբ, անկախութիւն հռչակել։ Այս ծրագիրը գործադրելու համար, անոնք մէկը որ ինքնաբերաբար ապստամբութիւն պիտի սարքեն, բայց յուրջ պատճառներ ունինք կնդելու թէ՝ պատրաստ են ամէն միջոցի դիմելու, օգտուելով առիթներէն։

Կը հարցնենք հիմա, — Վրաստանի, Ազրբէջանի եւ Հիւսիսային Կովկասի ժողովուրդներուն ո՞ր իրական շահերուն կը համապատասխանէ այս քաղաքական հակումը (օրիանտասիոն)։ Ի՞նչ իրական փաստեր ունին, համոզելու համար թէ քէմալական Թուրքիան անկեղծօրէն պիտի հանդուրժէ կովկասեան անկախ եւ համադաշնակից հանրապետութեանց գոյութեան։ Ինչո՞ւ չեն նախատեսեր թէ՝ ո՛ր եւ է ռուսական տիրապետութիւն փլած ատեն, Թուրքիա աւելի ամբարտաւան պիտի դառնայ, իբրեւ միակ իրաւարարը կացութեան։ Պոլսոյ մէջ կազմուած Անկախութեան Կոմիտէին անդամները կրնա՞ն ըսել թէ՝ այսօրուան Էնկիւրին աւելի հաստ եւ չափաւոր է, քան 1918ի Էնվերական փաշաներու Թուրքիան, որ մինչեւ Բագու արշաւեց եւ ... իբրեւ ազատարար։

Այս հարցերուն պատասխանը չեն տար ոչ «Էէնի Կավկասիա»ն, ոչ ալ Փարիզի «Պրոմէթէ»ն, որ Անկախութեան Կոմիտէին օրկանն է։ Առաջինը նոյն իսկ ցաւ յայտնեց որ, Էնկիւրի փոփոխեց Թրքական օջախներու ծրագիրը, անոնց գործունէութեան ասպարէզը սահմանափակելով Թուրքիոյ մէջ։ Իսկ թէ ինչ կը խորհին պաշտօնական ներկայացուցիչները, այնքան ալ անհրաժեշտ չէ գիտնալ, երբ հրապարակի վրայ է անոնց ... քաղաքականութիւնը։

Այս հարցումները եւ մեր մտահոգութիւնը աւելորդ կը դառնային, եթէ Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէն, մէկ բռնաւորին դէմ կռուած ատեն, նոյնքան պայծառութեամբ եւ վճռականութեամբ ճշդած ըլլար իր դիրքը միւսին հանդէպ, պահանջելով, օրինակ, պարպել իր գրաւած հողերը, սահմանին այս եւ այն կողմէն։

Մենք այդպիսի տրամադրութիւն չենք տեսներ։ Եւ ընդհանրապէս, նորէն ականատես կ'ըլլանք ուղղութեան մը, որ քանդեց Կովկասի հանրապետութեանց տունը, դեռ 1918էն, զօրաւորները միացնելով եւ տկարը մէջտեղ ձգելով, կամ, ռուսական տիրակալութեան տեղ, Թրքական թեւարկութիւնը հաստատելով։

Թո՛ղ անք հայ ժողովուրդը, որ միշտ զոհն եղած է մեծերու, ինչպէս իր հարեւաններու խաղերուն։ Այսպիսի քաղաքականութիւն մը կործանարար է նոյն իսկ Վրացիներուն եւ Ազրբէջանցիներուն համար, եթէ պաղարիւնութեամբ եւ հեռատեսութեամբ վերլուծեն կացութիւնը։

Կովկասի ժողովուրդները կրնան վերահաստատել իրենց անկախութիւնը միայն սերտ գործակցութեամբ, եւ փոխադարձաբար ճանչնալով ու պաշտպանելով մէկ-մէկու շահերը, եւ ոչ թէ մէկ ծուղակէն միւսը նետուելով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԻՐԱՑՈՒՆԵՐԸ

«Հայրենիք» (21 մայիս) խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Ներգաղթի մասին Ռամկավար «շէֆ»երու եւ մամուլին կողմէ վերջերս խորհրդային իշխանութեան դէմ արտայայտուած սրտունջները, դիտել կուտայ.

— Ռամկավար շէֆերը, ըլլալով ոչ թէ քաղաքական առաջնորդներ, այլ քաղաքական տիրացուներ միայն, միշտ ուրիշներէն փոխ առնուած դասն անգամ շնորհքով կրկնելու ընդունակութիւն չունին։ Այլապէս մինչեւ այժմ պիտի հասկցած ըլլային,

Որ ա) Բոլշեւիկները ոչ թէ 150 միլիոննոց, այլ հազիւ մէկ միլիոն ժողովուրդի մը ներկայացուցիչներն են.

Որ բ) Մոսկուայի բոլշեւիկները աւելի բարեացակամ չեն դէպի Հայաստանն ու հայ ժողովուրդի կարիքները, քան Երեւանի բոլշեւիկները.

Որ գ) Հայաստան բոլշեւիկները ոչ միայն քաջութիւն եւ ինքնավստահութիւն, այլ եւ ցանկութիւնն ու նուազագոյն հայրենասիրութիւնն անգամ չունին հայ ժողովուրդի շահերը պաշտպանելու.

Որ դ) թէ Երեւանի, թէ Թիֆլիսի եւ թէ Մոսկուայի մէջ իշխող կարմիրները, Թուրքը չցաւցնելու համար, միշտ պատրաստ են ամէն զիջում եւ անիրաւութիւն թոյլ տալ հայ ժողովուրդի նկատմամբ.

Եւ որ ե) թէ՛ Նախիջեւանի շրջանի եւ թէ՛ ամբողջ Կովկասի դռները պինդ փակուած են հայ գաղթականներուն առջեւ, գերազանցապէս ... նկատումներով, այսինքն՝ Թրքասիրական մղումներով ու հաշիւներով։

Հետեւաբար, նման հայադաւ իշխանութեան մը հետ խօսելու միակ եղանակը ոչ թէ աղաչանքն ու համակերպութիւնն է, այլ պայքարը եւ միմիայն պայքարը։

«Խորհրդային իշխանութիւնը միայն խնդալ կարող է եւ իրականին մէջ կը խնդայ չարունակ Ռամկավար շէֆերու աններելի միամտութեան վրայ, որ իրենց կարծել կուտայ, թէ իրենց վիզը ծռելով եւ աղաչելով ու պաղատելով կարող են ողորմութիւն հայցել պոլշեւիկ գայլերէն...»։

«ԼՔԵՍԼԸ» ԳՈՑՔԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ՕՃԱՂՆԵՐՈՒՆ. — Պիւտճէի յանձնաժողովը օրինագիծ մը ընդունած է, որուն համաձայն «Թիւրք օճաղը»ներուն յարմար շէնքեր պիտի տրուին տեղւոյն մէջ գտնուած ազգային եւ լքեալ կալուածներէն։ Շէնքերու ընտրութիւնն ու գնահատութիւնը պիտի կատարուին գործադիր մարմիններու կողմէ։ Շէնքերուն փոխարժէքը ութը մասնավճարներով պիտի վճարուի, ութը տարուան ժամանակամիջոցի մը մէջ։

ՄԱՐԱԽՆԵՐՈՒ ՏԱՐԱՓԸ ՄԱՐՏԻՆԻ ՄԷՋ. — Ատանայէն կը հեռագրեն թէ, Մարտինի կուսակալութեան մէջ մօտաւորապէս եօթը միլիոն քիլօ մարախ հաւկիթ ոչնչացուած է։ Սուրիոյ կողմէն խուժող մարախներու տարափը դաշտերը ծածկած է եւ մեծ վտանգ կը սպառնայ ամբողջ բուսականութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ զին. պատրաստութիւնները

«Ցէյլի Նիւզ»ի Սօֆիայի Թղթակիցը կը հեռագրէ Յունիս 3 Թուականով. —

Պոլիսէն հասած ճամբորդներ կը յայտնեն թէ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ անգլեւ-ռուս դիւանագիտական յարաբերութեանց խզման հետեւանքով։ Նախազգուշական միջոցներ ձեռք կ'առնուին եւ զինուորներ կը ղրկուին դէպի որոշ կէտեր, որոնք գաղտնի կը պահուին։ Զինուորական իշխանութիւնները կը ներկայանան զինուորական ծառայութեան ընդունակ 21էն 45 տարեկաններու տուները եւ զանոնք զէնքի տակ կը կանչեն։

∴ Արտաքին Նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Անատոլուի գործակալութեան յայտարարած է թէ Թուրքիա երբեք չպիտի դադրի անգլեւ-ռուս վէճէն եւ կը շարունակէ իր խաղաղասէր եւ բարեկամական քաղաքականութիւնը բոլորին հանդէպ։

Ռոզենկոլց եւ Խինչուք ալ մեկնեցան

Ուրբաթ օր Լոնտոնէն Պերլին մեկնեցան խորհրդային գործակատար Ռոզէնկոլց, առեւտրական պատուիրակութեան պետ Խինչուք, իրենց ընտանիքներով եւ պաշտօնէութեամբ։ Վիքթորիա կայարանը ողջերթի գացած էին պոլշեւիկներու բարեկամ հարիւրաւոր հոգի, որոնց մէջ երեսփոխան Ճօրճ Լէնսպըրի, Պէն-Թիլլէտ, համայնավար երեսփոխան Հնդիկ Սաքլաթվալա, աշխատաւորականներուն կողմէ Արթըր Հէնտըրսըն եւայլն։

Երբ Ռոզէնկոլց և ընկերները երեւցան, ցուցարարները երգեցին «Էնթէրնասիոնալ»ը եւ «Կարմիր դրօշ»ը. անոնցմէ մէկը աւելի կոթի մը վրայ անցուցած էր Լէնինի մեծադիր պատկերը։ Այդ պահուն կանաչ ակնոցով մարդ մը սկսաւ բարձրաձայն երգել անգլիական ազգային քայլերգը. համակիր պոլշեւիկները անմիջապէս լռութեան մատնեցին զայն։

Մեկնելէ առաջ Ռոզէնկոլց մամուլին հետեւեալը յայտարարեց. —

«Հաճոյքով կրնամ յայտարարել թէ երկու երկիրներու միջեւ պաշտօնական յարաբերութեանց խզումը ո՛չ մէկ կերպով տկարացուցած է Անգլիոյ եւ խորհրդային ժողովուրդներուն բարեկամական զգացումները։ Եթէ խզումը թշնամութիւն ստեղծէր այս երկու կարեւոր ազգերուն միջեւ, զայն պատմութեան ամէնէն մեծ ոճիրը պիտի նկատէի։ Դժբախտաբար կը վախնամ թէ լորտ Պիրքընհէտ, Չըրչիլ եւ նմանները խզումը պիտի օգտագործեն՝ նորոգելու համար իրենց յարձակումները Խորհրդային Միութեան դէմ»։

Ռոզէնկոլց պաշտօնապէս արտաքին նախարարին տեղեկացուց իր մեկնումը, աւելցնելով որ կցորդ մը՝ Կլատում՝ մինչեւ կիրակի առաւօտ պիտի մնայ՝ դեսպանատան գործերը կարգի դնելու համար։

∴ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ անգլիական դեսպանատան անդամները ուրբաթ իրիկուն ճամբայ ելած են դէպի Ռիկա։

Պայքար համայնավարութեան դէմ

Երեսփ. ժողովը առջի օրուան նիստը յատկացուց համայնավար վտանգին, շարունակելով անցած ուրբաթ օրուան վիճաբանութիւնները այս մասին։ Ամէնէն առաջ խօսք առաւ կասթօն-Հիւլէն, արմատական ընկերվարական, որ յայտնեց թէ իր կուսակցութիւնը շատ մը կէտերու մէջ հակառակ է համայնավար վարդապետութեանց։ «Մենք, ըսաւ, կապուած կը մնանք անհատական սեփականութեան սկզբունքին. չենք հաւատար դասակարգերու անզիջող հակամարտութեան։ Ո՛չ քաղաքական, ո՛չ ընկերային, ոչ ալ գործելու մեթոտներու տեսակէտէն նոյն մտածումներն ու նոյն գործունէութիւնը ունինք։ Համայնավարութեան դէմ կռուելու լաւագոյն միջոցն է ընկերային վեհանձն քաղաքականութիւն վարել եւ տուրքերու ներկայ դրութիւնը փոխել։ Երբ անուղղակի տուրքերը կ'աւելցնէք եւ մանր առեւտրականը կը հարուածէք, համայնավարներուն վրայ նոր անդամներ կ'աւելցնէք»։

Վարչապետ Փուանքարէ միջամտեց եւ քանի մը վայրկեան արմուկ ծագեցաւ։

Ցետոյ խօսք առաւ Էտուար Սուլիէ, որ քննադատեց համայնավարութիւնը, զայն կոչելով «դիկտատորութիւնը ո՛չ թէ դասակարգի մը, այլ սակաւապետութեան մը, որ ահ ու սարսափով կը տիրապետէ։ Աւե՛ր, անօթութի՛ւն եւ մա՛հը 25 միլիոն մարդու. ահա արդիւնքը»։ Խօսելով Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան կազմակերպութեան վրայ, ըսաւ թէ միայն Փարիզի մէջ կարմիր բանակը 12.300 «շարժման մէջ դրուելիք» մարդ ունի։ «Այս բանակին կէսը տեսանք Նոյեմբեր 7ին Քլիշիի մէջ՝ 120 հոգինոց գումարտակներով, իւրաքանչիւրը վեց սպայի հրամանին տակ։ Գրեթէ ամէն կիրակի մասնակի ռազմափորձեր տեղի կ'ունենան։ Այսպէս, Զատկին Մէօտօնի անտառին մէջ կարգ մը վարիչներ առրճանակ կը կրէին, ինքնաշարժերու թիւերը ծածկուած էին եւ ժողովուրդը 500 մեդր հեռուն կը պահուէր։ Ազգ. բանակին մէջ կոմբջիջները կը շատնան. միայն հետեւակազօրքին մէջ 170 բջիջներ կան, բջիջ մըն ալ զինուորական մանաւոր վարժարանին մէջ կայ, 200 սպաներ համայնավար կուսակցութեան կը պատկանին»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ. խորհրդ. Թերթերէն)

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ. — Համբակ-Լուրի գաւառային իշխանութիւնը որոշեց Հայաստան հասնող 600 ընտանիքներէն զատել 40 տուն բամպակամշակ, շերամապահ եւ այգեգործ գաղթականներ, տեղաւորելու համար ապարակ հողամասերու մէջ (Նախկին կալուածատէր իշխան Սումբաթեանի, եւ Արամեանի կալուածներուն վրայ,) Սադախլու եւ Ալիթլա կայարաններուն միջեւ։ Այս գաղթականները Պաթումէն ուղղակի պիտի երթան իրենց յատկացուած բնակավայրերը, ուր պիտի զբաղին մասնագիտութեամբ, միաժամանակ տարածելով շրջանին մէջ իրենց մասնագիտութիւնը։

ՎԱՐԿ ԹՈՒՐՔ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ. — Զանգիբասարի Թուրք դպրոցին շէնքին համար «շինարարական վարկ»էն որոշուած է յատկացնել 4000 ռուբլի։

ԻՍԿ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ, «ՇԻՆԱՐԱ՞Ր ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ». — Համամլու գաւառակին Ղալթախչի, Ավդիբէկ, Ալբուղազ, Ղարալ, Քիւռալաջա, Կիգդամալ, Լճինիւի եւ Սպիտակ գիւղերուն մէջ դպրոց չկայ, խորհող ալ չկայ։ Գիւղացիները իրենց միջոցներով ու ծախքերով սկսած են շինել դպրոցներ։ Ցանկա՛լ թէ ինչպէ՛ս գիւղացիները ուրախութեամբ լծուած են այս անուշ գործին. մէկը քար կը տանի, միւսը փայտ կը կտրէ։

Գիլիջանի շրջանի բոլոր գիւղերն ալ, նոյնպէս, սկսած են շինել իրենց գիւղերուն համար առանձին դպրոցներ։ Դլոր, Նաւուր, Մովսէս, Ոսկեպար, Մարտունի, Ջոջկանք, Արդանիշ, Թալա, Կողբ գիւղերուն դպրոցները մինչեւ յառաջիկայ ուսումնական տարին արդէն պատրաստ պիտի ըլլան.

Զանգիբասարի շրջանին Շուլուդէմիրչիի, Ջոբանգեաղայի եւ Խաթիմաբաթի գիւղացիները ժողով ըրած եւ երեք գիւղի համար որոշած են շինել մէկ դպրոց, որ պիտի ունենայ 8 դասարան։ Եւ անմիջապէս հանգանակութեան ձեռնարկելով, հաւաքած են 2600 ռուբլի։ Հանգանակութիւնը պիտի շարունակուի։

Մինչ անդին, կառավարութիւնը նպաստ կը բաշխէ... Թուրք դպրոցներուն։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ. — Երեւանի մէջ կազմուած է յանձնաժողով մը, (Նախագահութեամբ Երզնկեանի, անդամակցութեամբ Դուրգերեանի, Պօղոսեանի, որ պիտի մշակէ ծրագիր մը կարգադրելու համար տեղափոխման եւ տեղաւորման խնդիրը այն գաղթականներուն, որոնք պիտի բերուին արտասահմանէն եւ կամ հասած են 1927էն առաջ.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"

Թիւ 6 — Յունիս

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. Յարաբերութիւնների խզումը (*Խմբ*). — Բոլշեւիկների ազգային քաղաքականութեան մնացորդը, *Ս. Վրացեան.* — Մեր ցաւերէն, *Մինասար.* — Թուրքիոյ շուրջ. — Ընկերվարական քրոնիկ, *Վազգէն Շուշանեան.* — Թղթակցութիւններ Հայաստանէն. — Կուսակցական կեանք. — Դրախօսական (*Միայնակ եւ Անկախ Թուրանիա, Զարեւանդի*)։

Գինը՝ 2.50 ֆր.։

CCCP.

«ԽԵՂՃ ԱՆԳԼԻԱ, ԿՈՐԱՐ»

«Խե՛ղճ Անգլիա, կորար». — այս է այն եզրակացութիւնը, որ մարդ կը հանէ խորհրդային թերթերու ընթերցումէն՝ անգլօ-պոլշեւիկ յարաբերութիւններու խզման առթիւ։

Արտասահմանի «պուրժուաները» ու «հակայեղափոխականները» կը կարծեն, թէ խզումէն գլխաւոր վնասուողը պիտի ըլլայ խորհրդային իշխանութիւնը կամ խորհրդ. միութեան ժողովուրդները։ Ինչպէ՞ս չէ։ Այդ մարդիկ այս անգամ ալ կը սխալին, ինչպէս սխալած են մինչեւ իրենց «յետադիմական» գործունէութեան ընթացքին։ Իրականութիւնը բոլորովին հակառակն է. խզումէն վնասուողը պիտի ըլլայ Անգլիան, իսկ օգտուողը, ի հարկէ, խորհրդային իշխանութիւնը։ Չէ՞ք հաւատար, հրամեցէք։

Մոսկուայի Մայիս 27 օրուայ թերթերու մէջ տպուած են խորհրդային տնտեսական կազմակերպութեանց վարիչներու կարծիքները անգլօ-խորհրդային յարաբերութիւններու խզման մասին։ Եւ երեւան կուգայ, որ, ինչպէս, խզումը բարիք մըն է պոլշեւիկներու համար։ «Անգլիական արդիւնաբերութիւնը, կ'ըսէ Ամթորկի ներկայացուցիչը, որ շատ ետ մնացած է ամերիկեան առաջադէմ ճարտարարուեստէն, անկախ պատահած դէպքերէն, չէր գոհացներ այլեւս խորհր. միութիւնը, որ կը ձգտի իր արդիւնաբերութիւնը վերաշինել գիտութեան եւ արուեստի նորագոյն նուաճումներու հիման վրայ։ Խորհրդային հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստի ղեկավարներու համար, Ամերիկա այցելելէ յետոյ, պարզ էր այլեւս, որ մանելու, գործելու եւ ներկի մեքենաներու ապսպրանքը պէտք է փոխադրել Ամերիկա, ուր այդ մեքենաները շատ աւելի կատարեալ են, քան Անգլիոյ մէջ»։ Խզումը, ուրեմն, լաւ առիթ մըն է օգտագործելու համար ամերիկեան շուկան։ Վարկերու դժուարութիւն ալ չկայ. դրոշմուած «խորհրդ. միութիւնը ամենակարճ ժամանակի մէջ Ամերիկայէն կը ստանայ աւելի մեծագումար վարկեր, քան ցարդ ստացած է Անգլիայէն»։

Ուրիշ մը, Առեւտուրի ժող. գործակալութեան ներկայացուցիչ քաղաքականագէտը հարցը կը դնէ աւելի վճռական.

— Ո՞վ կը կորսնցնէ աւելի շատ։ Պատասխանը, ի հարկէ, պարզ է — Անգլիան։ Թո՛ղ Անգլիացիները չպարծենան, թէ իրենք են վարկերու աղբիւրը, պոլշեւիկները աւելի մեծ եւ երկարատեւ վարկ տուողներ կը գտնեն ուրիշ երկիրներու մէջ։

Նոյն համոզումը ունի եւ Կոմթորկի (պետ. առեւտ. վարչութեան) նախագահ Թրոյեանովսկին. «Կոմթորկը առանց դժուարութեան իր ապսպրանքները Անգլիայէն կը փոխադրէ ուրիշ երկիրներ, ուր, աւելի լաւ պայմաններ կան իրեն համար»։

Իսկ Ցենթրոսոյուզի (Կոօպերատիւներու կեդր. միութեան) ներկայացուցիչը [illegible] մտահոգ է .. անգլիական համագործակցականներու վիճակին համար. ինչ պիտի ըլլայ անոնց վիճակը, երբ պոլշեւիկները իրենց ապսպրանքները եւ առեւտուրը փոխադրեն ուրիշ վայր։ Կը կորսնցնեն խեղճերը։

Աւելցուցէք եւ Առեւտուրի գործավար Միկոյեանի յոխորտ յայտարարութիւնները, թէ այսուհետեւ խորհրդային բոլոր ապսպրանքները, ամբողջ առեւտուրը պիտի ուղղուին ուրիշ երկիրներ եւ առնէ մահացու հարուած կը ստանան անգլիական ճարտարարուեստն ու առեւտուրը եւ ա՛լ աւելի կը մեծնայ գործազուրկներու բանակը։

Այսպիսի մէջբերումներու թիւը կարելի է շարունակել անվերջ։ Պոլշեւիկեան մամուլը, պատասխանատու գործիչները՝ ամէնքը նոյն իմաստով ու նոյն ոգիով կը խօսին. խզումը բարիք մըն է խորհրդային տնտեսութեան համար. խզումէն ամէնէն աւելի տուժողը պիտի ըլլայ Անգլիան։

Ասոր կ'ըսեն. «Աղուէսին ակռան խաղողին չհասաւ, ըսաւ՝ խակ է»։ Եղած սրտի չոր մխիթարանք մը, որով կ'օրօրուին խորհրդային վարիչները։ Ինքնամխիթարանք եւ, առաջին հերթին, ժողովրդական լայն զանգուածները խաբելու միջոց՝ թող գիտնան կամ կուսակցական իշխանութեան տակ ապրելու բացառիկ բախտը վայելող զանգուածները, որ խորհրդային իշխանութեան համար [illegible] «ժէսթ»ը արժէքէ զուրկ շարժում մըն է։ Անգլիան թող չըլլայ, Ամերիկան թող ըլլայ։ Առեւտուրի կամ կուսակ. հաշուեկշռին համար, ամերիկեան մեքենաները աւելի կատարելագործուած են, Ամերիկայի դրամը աւելի առատ է, հետեւաբար «վարկերը կը ստացուին աւելի նպաստաւոր պայմաններով ու երկար ժամանակով»...

Բայց ահա, կարծես, պոլշեւիկ պարագլուխներու գլխուն պաղ ջուր լեցնելու դիտաւորութեամբ, մէջտեղ կուգայ Փարիզի ամերիկեան դեսպան Մայրըն Հէրրիքը, որ «Ֆիշաառկի Օրաունձ» առթիւ արտասանած իր քաղաքական նշանակալից ճառին մէջ կ'ըսէ. «Դարեր շարունակ քաղաքակիրթ ժողովուրդները հերոսական յամառութեամբ պայքարած են ո՛չ միայն քաղաքական ազատութեան, այլ եւ բովանդակ մարդկութեան նպաստաւորութեան համար։ Եւ ահա, ա՛յն պահուն, երբ կը թուէր թէ թափուած զոհերը վերջապէս պսակուած են յաջողութեամբ, աշխարհ ինքզինք գտաւ նոր փորձի մը առջեւ, որ մինչեւ այժմ մարդկութեան ներկայացած է շատ աւելի բռնապետական, քան բոլոր հին բռնակալութիւնները։ Այն պարագան, որ այդ նոր կարգի պարագլուխները հանդէս կուգան մեծ ժողովուրդի մը անունով, չի կրնար մոլորեցնել ոեւէ մարդ։ Հիւանդ ռամկավարութիւն մը կրնայ դառնալ նոյնքան աղէտաւոր վտանգ մը, որքան եւ ամենախեղդող թագաւոր մը։

Ես կը յայտարարեմ, թէ մենք, Ամերիկացիներս, որ երկար տարի պատերազմա՛ծ ենք յանուն կեանքի եւ ազատութեան իրաւունքի, մենք թոյլ չենք տար, որ մեզ մօտ գործէ աւազակախումբ մը, որ բռնութեամբ ձեռք ձգած է իշխանութիւնը բարի եւ շնորհալի ժողովուրդի մը գլխին, աւազակախումբ մը որ կ'ուզէ մահացու թոյնով թունաւորել մեր քաղաքացիները եւ փորել հիմերը այն հիմնարկութեանց, որոնք կ'ապահովեն մեր մայր ցամաքի բարեկեցութիւնն ու յառաջդիմութիւնը։ Մենք մտադիր չենք պատերազմ յայտարարել Ռուսաստանի խորհրդային կարգին։ Իրենց գործն է, պոլշեւիկները ինչ կ'ուզեն թո՛ղ ընեն իրենց երկրի ներսը։ Սակայն միջոց եւ հնարաւորութիւն չենք տար անոնց, որ մեր մէջ վարեն քայքայիչ քարոզչութիւն մը»։

Ամերիկայի պատասխանը ուղղուած է Մոսկուայի վարիչներուն։ Պ. Հէրրիք կը հաստատէ այն, որ ամբողջ Ամերիկայի կարծիքն է եւ որ հազար ձեւերով կը շարունակուի արտայայտուիլ ամերիկեան պետական շրջանակներու եւ մամուլի մէջ. — Ամերիկա պոլշեւիկներուն դրամ չի տար - պարզ է։

Պարզ է եւ այն, որ աշխարհի վարկերը ամփոփուած են Ամերիկայի եւ Անգլիոյ ձեռքը։ Այս երկու երկիրներէն դուրս եւ, մանաւանդ, անոնց կամքին հակառակ ոեւէ խոշոր փոխառութիւն կամ վարկ կարելի չէ գտնել։ Արդէն հաստատուած է հազար անգամներ եւ տակաւին մէկ-երկու շաբաթ առաջ Մոսկուայի ներկայացուցիչները, Ժընեւի մէջ, անգամ մըն ալ առիթ ունեցան ամբաստանելու այդ համոզումին մէջ։ Վարկ չկայ, դրամ չկայ պոլշեւիկներուն համար, եւ հետեւաբար, ծիծաղելի են Մոսկովեան յաւակնութիւններն ու ծրագիրները անգլիական մեքենաները ամերիկեանով փոխարինելու եւ անգլիական շուկայի տեղ ուրիշ շուկաներ ապահովելու։ Ընտանէն վտարուելէ ետք, պոլշեւիկներուն կը մնայ տապկուիլ սեփական իւղի մէջ եւ ձեռք քաշել մեծ-մեծ երազներէ ու, մանաւանդ, Անգլիոյ խզումի մասին արցունք թափելէ։

Լաւ-գէշ, անգլիական ժողովուրդը ինքն է իր գլխի տէրը։ Վայը եկեր է խորհրդային ժողովուրդներու գլխին, որոնց տէրը «աւազակախումբ» մըն է Փարիզի ամերիկեան դեսպանի կարծիքով..

Ս. ՄԱՍԻՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ՌԷՆ
ԵՒ ԻՐ
«ԹԱՓԱՌԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ»

Երիտասարդ սերունդը գրական այցեկութիւն սկսեր է։

Անոր ներկայացուցիչներէն մէկը, պատմեց մեզի, գաղթականներու մէջ, հայ գիւղին կեանքը ու ապրած երազները։ Ուրիշ մը տուաւ ռուսահայերու փոխնք մը։ Երրորդ մը՝ թատերախաղ մը ու վերադարձ-հաւատումներու փորձ մը՝ մեր մօտիկ անցեալի մտաւորականներու գործունէութենէն։ Չորրորդ մը՝ քանի մը խառնուած էջերով, պատմեց տիպարի մը, ընկեր Շահնազարի, արկածները։ Եւ վերջապէս հինգերորդ մը՝ քով քովի բերաւ հայ գրական գծմքերուն տաղանդաւոր ներկայացուցիչները։

Այս բոլորը գիրքերով ու տետրակներով։ Ու եթէ հրատարակչական տուն մը ուզէր մեր գրականութեան օգտակար դառնալ, պիտի կրնար բազմաթիւ հատորներու մէջ ամփոփել, մանաւանդ մեր գրական երիտասարդ սերունդին, վերջին քանի մը տարուան ընթացքին, հրատարակութեան տուած, ու հանդէսներու մէջ կորսուած արժէքաւոր էջերը.— պատմուածքներ, օրագրի ձեւով խմբագրուած յուշեր, ստանաւորներ, թատերախաղեր եւայլն.— որոնցմով կարելի պիտի ըլլար տալ գրական պատկերը սերունդի մը, որ մեր ժամանակին ու միջավայրին հարազատ ներկայացուցիչն է։

Այդ սերունդին ամէնէն տաղանդաւոր ներկայացուցիչներէն է նաեւ Ռէն, որուն վերջին հատորը լոյս տեսաւ վերջերս, Պոլսոյ մէջ, [illegible] տպարանին։

Ռէն, որ արդէն ծանօթ էր Կովկասի մէջ, զինադադարէն անմիջապէս վերջ սկսաւ գրել, ու մէկը միւսին ետեւէ առօրեայ իրականութենէն փրցուած էջեր մանաւորաբար ամսագիր Հայրենիքի մէջ։ Կը յիշեմ՝ Ծերացած Աստուածն ու սատանան, Գիւղական [illegible], կանանց աղօթքները, Օրիորդին ջանծոյն, Թրի, Անապատներում եւ Պատերազմի մահը. որոնց մէջ կը բաբախէր պատերազմի տարիներուն ու անոր յաջորդող զինադադարի շրջանին մարդկային ողբերգութիւնները։

Գիրքի վերածուած ու Թափառաշրջիկներ անունը կրող հատորը միայն եօթ պատմուածքներ կրցեր է ամփոփել։ Այս կերպով երիտասարդ գրագէտին հրատարակութեան տուած կարեւոր աշխատութիւններուն մէկ մեծ մասը, հատորէն դուրս կը մնայ։

Հատորին առաջին պատմուածքը Թափառաշրջիկներ, համանուն վերնագիրը կը կրէ։ Հոն են բոլոր ազգութիւններուն ներկայացուցիչները, իրենց ցեղային բնաւորութեամբ, խառնուածքով ու ձգտումներով. ռուս Իվանը, ծոյլ ու անբեղուն, եւ բոլոր կինը՝ կեանքը սիրող ու ռոմանթիկ, Գերմանացի Շուլցը՝ յուրք ու ծանրաբարոյ, հրեայ Պերնշթէյնը՝ խոհուն, անհասկնալի, գործնական ու հնարագէտ, Հայը՝ տոկուն, համբեր ու վհատած, եւ վերջապէս սպասուհի Նաստաշան, հեզ, անձնուէր, անմեղ, որ յետոյ կը դառնայ «զրօսնող»։

Ծանրակշիռ աւելի, խեղճերու, անբախտ Թափառաշրջիկներու պատմութիւնն է այս գրուածքը, եւ ոչ միայն այս գրուածքը՝ այլ ամբողջ գիրքը, որուն տիպարներուն «անցեալը մոռացութեան մշուշով է պատած, ապագան անյայտ է, իսկ ներկան՝ անկայուն... տարտամ»։

Հիւանդոցումը արկածալի պատմութիւնն է անտուն, անտէր եւ առանց կողքի երիտասարդի մը, որ սենեակէ սենեակ կը թափառի, եւ որ «այնքան տներ ու սենեակներ ծախած, գլուխը դնելու տեղ չունի», թափառաշրջիկ մը, որ կը զգայ թէ կեանքին բուն «յատակը» իջեր է։

Պատմուածքներէն ամենէն միջավայրէն առնուած են, ու կը ներկայացնեն նոյն դասակարգի մարդիկ։ Անհասանելի Քաղցը, որուն մէջ մանաւորաբար լաւ երեւան հանուած է [illegible] հոգեբանութիւնը։ Մէկը, որ ունեցած չունեցածը ծախել եւ ուտել վերջ օրերով անօթի կը մնայ, գերեզմանատան խաւերովը կ'անցնի, կը քնանայ տաք քարերուն վրայ, եւ վերջը իբրեւ կասկածելի մարդասպան, բանտ կը նետուի։

Կինը պատմուածքն է տիկին Աշխէնի, սորուկ ու գեղի, ընտանեկան յարկի մէջ, եւ որ սակայն իր տառապանքին գիտակցութիւնը կ'ունենայ։ Անիկա «ուզում է մի սրտակից ունենալ, մի անկեղծ հոգի»։ Բայց անոր հոգին, ինչպէս առհասարակ բոլոր կիներու հոգին, մանուածապատ է ու մութ, դառնացած կեանք ունի, դժգոհութեան բազմաթիւ պատճառներով։ Տիկին Աշխէն կը խռովէ կեանքը երիտասարդի մը, որ իր տան մէջ գիշերօթիկ կ'ապրի։ Ամուսին Զորեանը չէ այն տիպարներէն, որոնք կը կարդան իրենց կեանքի ընկերներուն հոգին պահանջները ու կը ջանան գոհացնել զանոնք։ Առեւտուրի ու խաղի մարդ, օր մըն ալ, սարսափելի հարուածով մը զգետնելով կը փռէ իր աւագ գործակատարը, Միհրանը, «ծանրապէս» կը վիրաւորէ իր կինը, տիկին Աշխէնը։ Պատճառները դեռ անյայտ են, կը գրէ լրագիրը, բայց կարծւում է, որ դէպքը տեղի է ունեցել սիրային հողի վրայ։

Դասակարգային պատմութիւնն է դագաղագործ Ուստա Համբոյի, որ իր բովանդակ կեանքի ընթացքին շատերուն համար դագաղ շիներ է, եւ սակայն ինքը գերեզման իջաւ՝ առանց դագաղի։ Իսկ [illegible]՝ դժբախտ Թամարայի կեանքին ողբերգութիւնն է, որ վերջ ի վերջոյ ինքզինքը կը կախէ։ Հոգեբանօրէն նուազ յաջող, եւ որուն վերլուծումը տկար է ու թերի։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Վերջը՝ յաջորդով)

ցանուն Մարքսի, Լենինի եւ կոմկուսի.— Թող լինի։

ՊՈՒԷՋՕ-ՄՈՒԼԻՋ

«Պրոլետ Գրողներին»

Հնում գրելը մի շնորհք էր, մուսաներից, վերից տրուած.
Եւ գրողը մեզ պէս մարդ չէր, այլ բացառիկ ու ընտրուած..
Տիրող դասի կողմից դնուած օրէնքն էր այս ու սրբութիւն,
Որը, սակայն, մենք պատռեցի՛նք, հաշւելով այդ մի լրբութիւն.
Ի դէմ Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

Աշխարհն հիմա լաւ է տեսնում, որ տարբեր չեն գումա, [illegible]
Եւ գրողը նոյնն է ինչ որ մի զուռնաջի կամ մի թութակ..
Գրքերն առեւ՝ հազուագիւտ չեն, այլ ինչպէս բողկ, ինչպէս կաղամ[illegible]
Կոպեկներով ու էջերով լայն է ծաւալած կրպակ, բազար...
Ի փառս Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

Բոլորն հիմա լաւ՝ հասկացան, որ անշնորհ մարդն էլ անգամ,
Գիրք է շինում, ինչպէս, Զաքար, որ շինում է սոխ ու շողգամ...
Որովհետեւ մուսաները՝ որ Պառնասումն էին լինում,
Հիմիկ իրանց տեղը փոխել՝ ու բազմել են Կրեմլինում...
Կամօքն Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

. . . .

Հնում գրողն ապրում էր վատ, ու աշխատում ինչպէս մի ճորտ,
Կամ՝ լաւ դէպքում՝ օր էր մաշում ինչպէս ձկնորս, ինչպէս [illegible]
Չէր իմանում թէ «Տէրն իրան ի՞նչ էր տալու... եւ Կոյր էր նա...
Մինչ պարզապէս մենք տեսնում ենք որ բաւտր ենք ու մեքենայ...
Ի պէտս Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

Հնումն արեւտ ճամբայ չունէր, այլ կածաններ ու արահետ
Որից պէտք էր զգո՜յշ անցնել, չը կորչելու համար անհետ..
Արդ՝ մեր օրում կածանի տեղ, երկաթուղու գիծն է բացւել,
Եւ արեւտի խոտնոցն հասել, մաուրներից շա՛տ դիւրացել.
Շնորհօքն Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

Թող օրհնւի՝ այս կացութիւն, այս կեանքը թող տեւի ընդ միշտ
Ո՛չ սեփական կարիք ունենք, ո՛չ էլ նրա սեփական վիշտ.
Օ՛, ընկերներ, ինչո՞ւ չասել մեր անզամներն են աւելորդ,
Որովհետեւ մեզի համար տրոճացւե՛լ, ծամւե՛լ է խօտ...»
Ակռաներով Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

. . . .

Աղքատ մարդն է որ չի քնում, եւ փնտռում է մի «Նոր Աշխարհ»
Կամ՝ կարծում է թէ պակա՛ս է ճշմարտութեան մի այլ նշխար..
— Հի՛նն էր աղքատ, եւ հին աչքին թւում էր այս երկիրն [illegible]
Մինչ մենք գիտենք,—«Կապիտալ»ի սիւներից դէն՝ ոչինչ չկայ.
Վկայութեամբն Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

Ու միթէ, այս պարզ չէ արդէն՝ Նանկ-Հայ գրկել է Երեւան,
Ու ծեր Լոնտոնն յուսահատած, Գանթարի տակ գնու չունի.
Փարիզ նստած իր օթեակում, առանց գիտակ դիտում մեր ցիրկ
Ու ծիծաղո՛ւմ, երբ կապիկներ լրջավարի թերթում են գիրք.
Յանուն Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

Հետուն այսպէս եկել է մօտ, անկարելին եղել հաստատ...
Մնացեալը մէկ հնքեամի է, որ առել է պաղաւ մի տատ...
Չե՛նք ճանաչում «թեւաւոր ձի»։ մենք ժխտում ենք «Հալլուճի-[illegible]
Եւ Արայի մի առասպել վաղո՛ւց արդէն ընկել է ջուր...
Հրամանաւն Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

. . . .

Նի՛ւթ է կրօն, եւ նիւթից դուրս՝ սէրեր չկա՛ն որ մեզ վարեն.
Չկա՛յ Աստուած, բացի Լենին, եւ Կոմկուսը իր մարգարէն...
Պէտք է գիտնալ որ մեզ հետ են եւ Բեղլերուզ, եւ Սադաւէլ
Չկա՛յ դժոխք.—Կոմմունայով հաստատել ենք նաեւ դա էլ.
Զօրութեամբն Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

Եւ վերջապէս մեր ձեռքումն է գեղեցկութեան «Կապոյտ-թռչունն[illegible]
Չենք խարխափում հների պէս... չի՛ տանջում մեզ այլեւս [illegible]
Որովհետեւ պարզւել է որ, այս աշխարհի իրերն ամէն
Գեղեցիկ են նաեւ բարի այն ժամանակ՝ երբ բղխում են
Լոյսերէն Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

Մարգարէի արկածներից, վարկածներից հրաժարած,
Թափառում ենք բաց դաշտերում, եւ դարձել ենք մենք կամա[illegible]
Մի Նէօնեկեւէր թող ճիգ անի մի նոր ճամբա գծի օդում.
Մենք նստել ենք ստուերի տակ, թեւեր սաթած՝ ա՛յծն ենք [illegible]
Պատուիրանաւն Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի..

. . . .

Այսպէս ահա մեր սահմանում տարածւել է ամէ՛ն բարիք.
Բանաստեղծի գործն հեշտացել, եւ մեզանում չկա՛յ կարիք
Որ մենք դողա՛նք... եւ կամենանք մի սեփական թռիչ վառ[illegible]
Այլ տաքանանք ա՛յն խարոյկով որը իրա բոցն է առել՝
Հանճարից Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

Այս բոցն է որ ցոյց է տալիս ամէն գաղտնիք եւ վառում [illegible]
Ա՛յ, պարզ է մեզ, որ Վշտունին Բաշ-Գեղի մէջ ցորեն գողցաւ.
Զարենցն հազար գոյներ փոխեց, վերջը նորից դարձաւ կապոյտ
Եւ մեզուարած Լեռ-Կամսարը դարձաւ Բլուր կամ Հողակոյտ...
Միայն կամօքն Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

Աշխարհը, վերջում, դարձաւ ծեծաղ, մեր աչքի աշխարհը [illegible]
Երբ մենք այնքան սուրբերի տեղ, այսքան հոպիտ շարեցինք[illegible]
—Մեզ ծափ տուէք.—մեզնից մէկը՝ պիտի ածի՛, երկրորդը՝ [illegible]
Երրորդն ածի... եւ չորրորդը պիտի որ տայ գլխակոծի...
Ի պատիւ Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

Ապա, ապա. «պի-տի», «պիտի»... — դէ տաղ արէք, արէ՛ք [illegible]
— Մի բան էլ ենք անելու մենք, որ ձեզանից մարդ չը գիտէ,
Պիտի մի քիչ հանգչինք հիմի... յետոյ նստինք մենք [illegible]
Եւ արշաւենք երկրի վրայ... ու ձեռնարկենք նոր երգ հիւսել...
Միացած Մարքսի,
Լենինի եւ Կոմկուսի...

ՇՍ.-ԿԵՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՑԱՆՔԵՐԸ

Մայիսի առաջին շաբաթներ... անցած անձրեւներուն ... Հայաստանի ցանու... շրջաններուն մէջ առաջ ե... ... հեղեղներ, որոնց վտանգը ... չէ փարատած. Վնասու... են Քասախի, Վէդի-Չայի, ... եւ Օրդոնձորի շրջան... Կամարլուի շրջանը այնքան ... չէր Բուռն կերպով կը ... ցանքերը, ... աշխատանքները, վերա... համար ամբողջութիւն... ու ժամերը։

...եւանի շրջանի, յորդ անձ... պատճառով, արագօրէն ... կանանչով մը ծածկուած է, ... ցանքերը ուրախ են։

...իջանի գարնան ցանքը ա... է, աշնան ցորենը գեռ չէ ... եղանակին անյարմարու... պատճառով։

Նոր-Բայազետի շրջանին ... օգտակար եղաւ անձրեւը ... Ախտայի մէջ սկսած է ... տեղալ (10 Մայիս)։

...ծանգեզուրի մէջ, Ղորլու... Ղափանի, Ղարագէլախ... բամպակի ցանքը շատ ... է։ Մառագէնտներու ... անձրեւաջուրերն առատ... պատճառով, բամպակը ... ։

...արեւէն եկած հեղեղը Արագ... չրանցքին եզերքին կանգ... փողկաւուն գիւղերուն, ... Գարբուն եւ Նաւրաշին վրայ ... կը սպառնար տուներուն ... ։

...րեւանի ոռոգութեամբ... ... առատ տեղատարափ... Համաձայն, ամբողջ ... մէջ անձրեւ կը տե... տեղեր, անձրեւները ... քանի մը ժամ միայն կր... ... մանաւանդ գի... կը սկսին նորէն տեղալ։

...ի մէջ անընդհատ տե... անձրեւներէն յետոյ ցուրտ ... եւ աշնանացանքը գար... ։

...ւնազան գաւառներու մէջ ... ցանքերը ... են։ Ամէնէն ... վնասուած է բամպակի ... Հարիւրէ աւելի ... չեն աշխատիր, եւ ... որ տեղացող անձ... պատճառով կ'անցնի ... աշխատանքներու ա... ժամանակը։ Ցան... 100էն 70ը աւարտած է, ... ծլած, նոյն իսկ անձ... քիչ մը վնասուած։ Մնա... ցանքը ցանելու հնարաւորութիւն չկայ։

Հեղեղները վնասած են Սարդարապատի, Աշտարակի բամպակներուն։

Բոլոր այս հեղեղներուն պատճառած վնասները ցուցակագրելու համար կազմուած է յանձնաժողով մը։

ՀԱՅՐԵՆԻ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊՈՒՍԹԷՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՍԹԷՅ (Սեփ. թղթկց).— Հ. Հ. Գրգ. տարեդարձը տօնուեցաւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոստոյի «Մուրատ» խումբին։ Կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած էր՝ ժողովասրահը։ Հանդէսը բացաւ ընկեր Ց. Պապանեան «Մեր Հայրենիք»ով։ Եղան արտասանութիւններ ու երգեր։ Առաջին խօսողն էր ընկեր Ա. Քէնտիրեան որ ըսաւ թէ մինչեւ Մայիս 28ը շատ երկար ճամբայ ենք կտրած եւ մեզի համար անկարելի է ետ դառնալ։ Օրուան բանախօսն էր Նորպալայի գործիչ ընկեր Այոեան, որ ըսաւ թէ բոլոր ազգերու նման հայ ազգն ալ ունեցեր է այնպիսի տօներ որոնք կրնան մեր ազգի հպարտութիւնը կազմել, ինչպէս Վարդանանց պատերազմը եւ Մայիս 28ը։ Ցետոյ երկարօրէն պարզեց հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարը եւ Թուրք-պոլշեւիկ ուժերու ստոր դաւերը, մեր մանուկ հանրապետութիւնը կործանելու համար։ «Մենք վստահ ենք, որ ուշ կամ կանուխ յաղթանակը նորէն մերն է, որովհետեւ բոլորիս մէջ կենդանի է միացեալ եւ անկախ Հայաստանի գաղափարը»։

... ընկեր Այոեանի ներկայութենէն, պիտի կազմակերպեն մէկ-երկու ...

Թղթակից

ԽՈՋԱՅ.— Խոջայի մէջ ալ տօնուեցաւ Մայիս 28ը՝ նախաձեռնութեամբ Պ. Եռվք-Արմէնի. Ներկայ էին խումբ մը դաշնակցականներ եւ համակիրներ։ Երգեր, նուագ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, Պ. Եռվք-Արմէն ձառ մը խօսեցաւ, ոգեւորելով ներկաները։

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ՈՐԲԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

ՏԻՒԹՈՐ.— Մենք ալ տօնեցինք Մայիս 28ը, անգք մը կատարելով գիւղին մէջէն ... երկու դրօշակներ մէկը հայկական, միւսը՝ Ֆրանսական։ Մեր թեւերուն վրայ կապած էինք հայկական եռագոյնը։ Ժողովուրդը մեզմէ առաջ կանգնած էր փողոցները, տեսնելու մեր անցքը։ Սկսանք յառաջանալ երգելով «Հայ եղբայրներ դէհ գունդ ի գունդ»։ Տեղացիները «Վիվ լէ զ'Արմէնիէն» կը գոչային։ Ցետոյ գացինք մեր հաւաքավայրը, մեր ետեւէն տանելով բազմութիւնը։ Հաւաքավայրն էր՝ առուակի մը ափը, կանանչ խոտերով շրջապատուած խոշոր ծառերու շուքին տակ։ Այստեղ ալ զարդարուած էր հայկական ու ֆրանսական դրօշներով, իսկ մէջտեղը փակուած էին հայ հերոսներու նկարները Բոլորուեցանք նկարներուն շուրջ եւ մեր գլխարկները հանելով հնչեցուցինք «Մեր Հայրենիք»ը ... Ցետոյ ընկեր մը պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը եւ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտները։ Այսպէս տեւեց մինչեւ ժամը 6. լաւ տպաւորութիւն ձգելով ժողովուրդին վրայ։

Հայ որբ մը

ՄԵՐ ԶԱՆԱԶԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԻՆ ՇՈՒՐՋ

Անցեալ Կիրակի, Սթատ Էլիզապէթի մէջ, Յառաջի բաժակին համար կատարուած մրցումներու վերջինը, ուր ճակատելու կոչուած էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի առաջին խումբերը, տեղի տուաւ քննադատութեանց եւ վիճաբանութիւններու։

Այս առթիւ, երէկ հրապարակ եկած էր նաեւ Հ. Մ.ի ներկայացուցիչը, «յուսաբանութիւններ» տալու համար կ'արժէ քննութեան ենթարկել զանոնք։

1. Նախ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Արմէնիայի կամ ուրիշներու «երկու ամիս առաջուան» մանուածոր խորհրդակցութիւնները ո՛չ մէկ առնչութիւն չեն կրնար ունենալ մեզի հետ, որպէս զի անոնցմով զբաղէինք։ Յառաջի հրաւիրած առաջին ժողովը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 9ին՝ բաժակիդործին վարիչ Հ. Գնդունիի ու Լ. Գեւոնեանի («Յառաջ»ի) եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ու Պէլվիլի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ։ «Շիրակ» խումբը՝ նամակով մը կը յայտնէր թէ չպիտի կրնայ մասնակցիլ մրցումին։ Իսկ Հ. Մ.ը եւ Արմէնիան կը բացակայէին։ Այդ օրը որոշուեցաւ, ի մէջ այլոց. Պ. Գեւոնեանին պաշտօն տալ՝ Հ. Մ.ի խումբին մասնակցութեան համար խօսիլ ատոր անկ է, որովհետեւ Յառաջի փափաքն էր՝ որ Փարիզի բոլոր Հայ Մարմնակրթական Միութիւնները իրենց բաժինը ունենային առաջադրուած գործին մէջ։ Այսպէս, բաժակի կազմակերպիչներս ո եւ է ձեւով, ո եւ է առեն մրցելու կոչուած խումբերու հանգամանքի խնդիր մը ունեցած չէինք մեր առջեւ, բռնուած թուականին, որպէս զի Հ. Մի ներկայացուցիչը իրաւունք ունենար ըսելու թէ այս (օտար խաղացողներէ խումբ կազմելու) կէտը երկրորդ անգամ եւ բացարձակապէս ընդունուած ըլլալով, յաջորդ ժողովներուն մէջ շատ քիչ անգամ խօսուեցաւ...

2.— Բաժակի մրցումներու կազմակերպութեան մանրամասնութիւններն ու պայմանները ճշդելու նպատակով Մայիս 7ին, Յառաջի ներկայացուցիչներուն եւ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ, Հ. Մ. Ը. Մ. Պէլվիլ, Արմէնիա եւ Հ. Մ. խումբերու անդամներու մասնակցութեամբ գումարուեցաւ խառն ժողով մը, ուր, նախապէս ո՛չ մէկ խօսք եւ առնչութիւն չեղաւ «օտար խաղացողներէ խումբ մը կազմել»ու մասին, ինչպէս կ'ուզէ հաւատացնել Պ. Վ. Հարիկեան, այլ որոշուեցաւ, որ հայկական խումբերը մրցումներու մասնակցին իրենց առաջին խումբերով։

3.— Ժողովի շարունակութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 9ին, մասնակից չորս կողմերու եւ Յառաջի ներկայացուցիչներով։ Այստեղ էր որ կարելի եղաւ գծել մրցումներու վերջնական պայմանները, որոնց հետ նաեւ խումբերու կազմութեան մանրամասնութիւնները։ Որովհետեւ մօտէն տեղեակ էի՝ թէ բաժակին համար խաղալու հրաւիրուած մեր հայ մարզիկներէն ոմանք յաճախ տեղափոխութիւններ կատարած են եւ կը կատարեն մէկ խումբէն միւսը եւ այս պատճառով անհարկի եւ տգեղ հակամարտութիւններ ստեղծած են մեր Միութեանց միջեւ, եւ որպէսզի բաժակը վաստկելու նպատակով կազմակերպուած խաղին առթիւ մեր ազգը ոչ-մարզական եւ անվայել ընթացքի մէջ գտնուելու ա՛ եւ է պատճառ չունենան, առաջարկեցի, ուրեմն այսպէս ինչ բոլորին խոստումն ու ստորագրութիւնը՝ թէ «կողմերը փոխադարձաբար առարկութիւն չպիտի ընեն խումբերու կազմութեան մասին»։ Այս պատճառաւ էր որ հարց բարձրացաւ խումբերու անդամներու ինքնութիւնը ստուգելու մասին, եւ ես Յառաջի անունով կորուկ պահանջ դրի՝ թէ Հ. Մ.ը իր լիսանսներով եւ միւսները իրենց օրինական անդամատոմսերով եւ վաւերաթուղթերով պիտի ... իրենց անծանօթ խաղարկուները։ Իսկ այս որոշումը երբ ո եւ է արգելք չէր դնէր մրցորդ խումբերու ոչ-հայ բայց իրական եւ գործօն անդամներուն առջեւ, իրաւունք կամ ազատութիւն ալ չէր տար, որ Հ. Մ.ը ոչ-հայկական խումբերէ, օտարազգի խաղացողներ փոխ առնէր եւ դաշտ հանէր իբր իր անդամները։ Առկէ զատ, ես պահանջեցի եւ բոլոր ներկաները անխտիր խոստացան իրենց կազմը գրաւորապէս հաղորդել մեզ, մրցումէն շաբաթ մը առաջ։ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզը, Պէլվիլը եւ Արմէնիան ժամանակին կատարեցին մեր պահանջը։ Միայն Հ. Մ.ն էր որ դրժեց իր պարտականութիւնը եւ մինչեւ մրցումի ժամը մերժեց մեզ տալ իր ցանկը։ Մրցումի կազմակերպիչներս՝ այս մէ՛կ ապօրինութեան ու զիջողամտութեան համար իսկ կրնայինք մարզադաշտէն դուրս հանել Հ. Մ.ի խումբը, բայց յարգելու համար հանդիսական հասարակութեան իրաւունքը եւ մեզ վերապահելով ընել անհրաժեշտ տնօրինութիւնը, թողուցինք որ օտար եւ դուրսէն բերուած ուժերով զօրացած՝ մասնակցի խաղին, որ յամենայն դէպս բաժակի մրցումը չէր եւ չի կրնար ըլլալ... խնդրաթիւրում մըն է թէ «մրցումէն 20 օր առաջ բոլորն ալ գիտէին թէ ամէն խումբ (?) օտար ուժերով զօրացած դաշտ պիտի իջնէր»...

4.— Մեր թերթը երբ բաժակ մը մէջտեղ կը դնէր, պարզ է որ այս բաժակին մասնակցիլ ուզող խումբերը աշխատանքի սրուշ դէր պիտի ստանձնէին։ Իսկ աշխատանքի այս կամ այն մասը կատարող խումբերու մարզիկը երբե՛ք յաւակնութիւնը չեն կրնար ունենալ «հետեւանք»ի սեփականատէր հռչակելու իրենք զիրենք։ Հետեւանքն ու արդիւնքը իր տէրն՝ ... իսկ պատասխանատուներն ալ իրենց գիրքին վրայ։

Հայ Գնդունի

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍ. ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Poésie պարբերականը որ կը հրատարակէ միայն քերթուածներ՝ դասական թարգմանութեամբ, իր Մայիսի թիւը կիսովին նուիրած է հայ բանաստեղծութեան։ Այս թիւին մէջ, քերթուածներ ունին նաեւ ամէնէն սիրուած բանաստեղծուհին կոմսուհի Նոայլ, Մայէն, Փ. Ֆլիւրոս որդի, Ալին Պարկէն, Փ. Լափլաս, Ֆէրմէն Ցրկրոն, Մի. ... Մալար, Ռ. Պլան, Փ. Հիւկօ, Հ. Մալօ, Ռ. Սեկլ, Օ. Շարփանթիէ.

Երկրորդ բաժինը, նուիրուած «Հայ բանաստեղծներուն- որոնք կը գրեն ֆրանսերէն լեզուով», կը գրաւեն:

Արշակ Չօպանեան (Վերջին Հայաստանէ), Հրանդ Նազարեանց (Թիթեռնիկներու Հէքիաթը), Միքայէլ Կիւրճեան (Միսթիք Մահ), Յերուժան Պարսամեան (Ցարօրինակ Մահը), Շիրմինէ Հովուեան (Նազելինեին ու բոյլեր), Ա. Ցոլեան (Բալթաղոս գինեւոր), Ռուբեան Քու Նայուածքդ), Վարդան Վարդանեան (Հնչեակ), Ա. Փանոսեան (Ոգջոյն Բարիգալստեան):

Poésie, revue mensuelle, Edition d'Art du «Croquis»
6 Rue Bezout, Paris:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԳԻՆՈՎԸ.— Պ. Փըլթի մեծ խման մըն էր։ 44 տարեկան էր, եւ երէկ գիշեր 44 շիշ գինի պարպելէ յետոյ կը ներկայանայ ոստիկանատուն եւ կ'ըսէ,

— Պարոն կոմակաւորներ, ես կնիկ մը ունիմ՝ կինս ալ տղայ մը ունի։ Այս խորթ տղաս շատ կը պաշտպանէր իր մայրը։ Ամէն անգամ որ խմած գինիիս մասին վէճի բռնուէի կնկանս հետ, այս լակոտը մէջ կը մտնէր եւ իրաւունք կուտար իր մօրը միայնէրէկ առտու, երբ սովորական կռիւը կ'ընէի կնոջս հետ, խորթ-տղաս այնքան կատղեցուց զիս, որ ստիպուեցայ սեղանին վրայէն առնել եւ բարձրացնել սուրը, ինչպէս խոստովանահայրը՝ իր խաչը։ Խորթ տղաս վախնալով քաշեց ատրճանակը եւ կրակեց։ Գնդակը վիրաւորեց վիզս։ Նեղացայ, դուրս ելայ Վիշտս մոռնալու համար, շրջան մը ըրի փողոցներուն մէջ։ Եւ խորհելով որ վիրաւորուած եմ ու պիտի մեռնիմ, մտայ գինետուն մը եւ խմեցի մինչեւ առաւօտ։ Ուզեցի խմելով մեռնիլ։ Ոստիկանները հիւանդանոց տարին Փըլթին, որ խման էր, վիրաւոր էր եւ սուտ կը խօսէր։

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՆԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ.— Նիմ մեկնող ճեպընթացը Մուլէն կայարանէն սրարշաւ անցնելէ յետոյ կը բախի բեռնատար վակոնի մը, որ շրջած էր գիծին վրայ։ Ճեպընթացին բոլոր վակոնները կը պառկին գետին, բախումը այնքա՛ն սարսափելի էր։ Ցանկարծ աղեղորմ ճիչեր կը բարձրանան վակոններուն տակէն։ 9 հոգի մեռած էին արդէն։ Մօտ 20 հոգի ծանրապէս վիրաւորուած են։

ՓԻՂԸ.— Մատրիտի Զարզուէլա թատրոնին մէջ ներկայացում կար։ Փիղ մը պիտի երեւար բեմին վրայ։ Ու փիղը ելաւ թատերաբեմին վրայ, առակայն թատերաբեմը նաւաւ... փիղին ծանրութեան տակ։ Տախտակամածն ալ փլաւ եւ փիղը իջաւ վարի յարկը:

Այդ յարկին տախտակամածն ալ փլաւ եւ փիղը անգամ մըն ալ վար իջաւ։

ԳԼԽԱՏՈՒԱԾԸ.— Մոնթօպանի մէջ գլխատուեցաւ հողագործ Պլանքֆօր, որ գողութեան առթիւ սպաննած էր իր գրացիները։ Ոճրագործը խոստովանելէ յետոյ ոճիրը սուտ խնդիր կը ձեւանար։ Հայրը զաւկին այս արարքը լսելով անձնասպան եղած էր։

Տեղի անձկութեան պատճառով սպիպուած ենք յետաձգել Յառաջի բաժակի մրցման առթիւ ճասած զանազան գրութիւններ եւ Մայիս 28ի նկարագրութիւններ

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՑԱՑՑՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

— Հասարակ յարձակում մըն ... գողութեան համար, եղ... ոստիկանապետը։ Կ'ուզէ ... մասին ծանօ... ... տալ։

— Ցեմ կրնար. հազիւ թէ ... եւ կը վախնամ ...

— Ուրեմն, ըսաւ ոստիկանա... Ասոր հետ մէկտեղ ամէն ... պիտի ընենք, աւազակները ... համար։

... գողցուած առար... ցանկը (ինչպէս նաեւ անոր ... հասցէն առաւ (աւե... է ըսել թէ՝ այս մասին իր ... Ըթաուայի տուած տեղեկու... ամբողջ սուտ էին) եւ ... անգամ մըն ալ խոմա... բարեւելէ յետոյ, մեկ... Լսոր էր որ կը սպասէր քօհը։

Երբ բազմութիւնը ցրուեցաւ, մօտեցաւ այս վերջինին եւ անոր հետ քանի մը խօսք փոխանակելէ յետոյ, հրամայեց սպասաւորի որ երթայ կառք մը բերէ։

Կը պատրաստուէի զանոնք ... ... ձեռքի մը ծանրութիւնը զգացի։ Արագօրէն ետ դարձայ եւ ինքզինքս գտայ Ճէյմս Նապօտի հետ դէմ առ դէմ, որ ուրախացէմ, նշան ըրաւ իրեն հետեւելու։

Երբ դուրս ելանք, ըսի.

— Պատմէ՛ տեսնենք։

— Նամակը ձեռքս է. իմ մարդերս են որ խաղը խաղացին. կ'ուզէ՞ք որ ձեր բնակարանը երթանք նամակը բանալու համար։

— Սիրով ձեր առջեւէն կ'երթամ. հետեւեցէք ինծի քիչ մը հեռուէն. թէեւ զուիցերիական ոստիկանութենէն վախնալիք բան մը չունինք, բայց աւելի լաւ է որ մեզ չգիտնան, գոնէ առ այժմ։

— Լաւ, նոյնը ես կը մտածեմ մեկնինք։

Երբ հասանք իմ բնակած պանդոկս, որուն տէրը եռանդուն եւ հայրենասէր ֆրանսացի մըն էր, Ճէյմս Նապօտի ապահովուելէ յետոյ թէ դուրսէն լսելու եւ տեսնուելու վախ չկայ, բացաւ նամակը զոր իր մարդիկը կորզած էին խամա Ըթաուայէն։

Նամակը, զուիցերիական բանակին վերաբերեալ անհրաժեշտ տեղեկութիւններէ զատ կը բովանդակէր նաեւ Ֆրանսայի մէջ գործող լրտեսներու տեղեկագիրները։

Այս բոլորը Գէնթի լրտեսական կեդրոնը պիտի ղրկուէին եւ այնքան կարեւոր էին, որ քօհաբ եւ իր ընկերներուն ձերբակալումէն յետոյ որոշեցի անմիջապէս Փարիզ մեկնիլ։

...արերախտաբար մեր ձեռք ձգած վաւերաթուղթերուն մէջ հատ մը կար, որ քօհաբի ստորագրութիւնը կը կրէր։ Քօհաբ եւ իր երկու ընկերներուն դէմ ամէն փաստ ունէինք այլեւս։

Պիտի կրնայինք ուրեմն, այս երեքը մատնանշել զուիցերիական ոստիկանութեան, որ միակ իրաւասուն էր զանոնք ձերբակալելու համար։ Ճէյմս Նապօտի, որ քանի մը անգամներ խամա Ըթաուայի խաղերուն եկած էր, շատ գոհ էր. ամէն ինչ կշռելէ եւ քննելէ յետոյ որոշեցինք որ կարելի եղածին չափ շուտ Փարիզ մեկնիմ, որովհետեւ կարգ մը տեղեկութիւններ որոնք քաղեր էինք նամակէն, լուրջ քննութեան կը կարօտէին։

Բայց պէտք էր որ արագ գործէինք, որովհետեւ խամա Ըթաուայ որ թերեւս կ'անգիտանար իրեն յանձնուած նամակին բովանդակութիւնը բայց ամէն պարագայի մէջ, իր մարդոցը լուր տուած պիտի ըլլար որ պահուին։

Առենը ուշ էր թէեւ, բայց Նապօտի եւ ես իրարու հետ մեր ընելիքին մասին համաձայնելէ յետոյ, որոշեցինք անմիջապէս երթալ եւ ոստիկանապետին լուր տալ։

Ինչ ինչպէս ... իրեն ներկայացուցինք ... որուն անունը արդէն լսած էր եւ ատանց աւելորդ խօսքերու, իրեն յայտնեցի դաւադրութիւնը որ գերմանիա կը նիւթէր Զուիցերիոյ դէմ եւ պէտք եղած փաստաթուղթերը իրեն ներկայացուցի։

Ոստիկանապետը սարսափած՝ ո՛չ լսածին կրնար հաւատալ, ոչ ալ տեսածին։

Ոստիկանապետ անմիջապէս պէտք եղածը կարգադրեց եւ երբ իրմէն բաժնուեցանք ան արդէն իր ձեռքն ունէր լրտեսներուն դէմ ձերբակալման հրամանագիրը։

Բաց աստի, մեր տուած տեղեկութիւններուն վրայ, զուիցերիական կառավարութիւնը որոշեր էր ռազմաճակատի պատրուակով՝ իր բանակները կանչել եւ գիմագրաւթեան վիճակի մէջ դնել, քանթոնի լիճէն մինչեւ Թէսէնի սահմանները։

Երբ դուրս կ'ելլէինք, կրցանք հաստատել թէ՝ արդէն զինուորական սուրհանդակներ ամէն կողմ կը ղրկուէին զուիցերիական սպայակոյտին հրահանգները հաղորդելու համար զօրախումբերուն։

Պալով լրտեսներուն, անոնց ձերբակալումը սապէս կարգադրուած էր։

Ոստիկանապետը իրեն կը պահէր Ուլրիխ անուն լրտեսը, Նապօտի պիտի ձերբակալէր Վալանթէնը, իսկ ես՝ քօհաբը։

(Շար.)

— Ուսկի՞ց քաղած էք այս տեղեկութիւնները, հարցուց պատերազմական նախարար Փէնլըվէ։

Վերջին խօսողը եղաւ Քոնսթանթինի (Ալճերիա) երեսփոխան Մորինան, որ դատափետեց համայնավարներու «ոճրագործ» քարոզութիւնները գաղթավայրերու մէջ. վեր հանեց Ֆրանսայի քաղաքակրթական ջանքերը Մարոքի, Ալճերիոյ եւ Թունուզի մէջ, ուր Ֆրանսա ազատութիւն եւ յառաջդիմութիւն մտցուց։

Վիճաբանութիւնները պիտի շարունակուին յառաջիկայ Ուրբաթ օր։

100 պոլշեւիկ ձերբակալուած Սեւանիկի մէջ

Սեւանիկէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ համայնավարներու դ. գումեանց հետեւանքով ծխախոտի բանուորները գործադուլ հռչակեցին։ Երբ ոստիկանները կ'աշխատէին ցրուել բանթողները, այս վերջինները քարի տեղատարափ մը իջեցուցին անոնց գլխուն։ Շատեր վիրաւորուեցան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 100 պոլշեւիկներ։ Ասկէ առաջ Սեւանիկի իշխանութիւնները ձերբակալած եւ աքսորած էին 13 գլխաւոր պոլշեւիկ վարիչներ։

Աթէնքի շրջանակներուն մէջ այն տպաւորութիւնը կը տիրէր թէ Սեւանիկի խռովութիւններուն բուն հեղինակներն են խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան անդամները։ Խորհրդային ներկայացուցիչ Ուսթինոֆ արտաքին նախարարին այցելելով հաւաստեց թէ առեւտրական պատուիրակութեան ոչ մէկ անդամը կապ ունի այդ գործերուն հետ։

Թուրք ուսուցիչները Ազրպէյճանի մէջ

«Նէնի կավկասիա»՝ Ազրպէյճանի ազգայնական կուսակցութեան Պոլսոյ օրկանը, կը գրէ Մայիս 28ի թիւին մէջ.—

Գրած էինք թէ պոլշեւիկեան իշխանութիւնը չէ արտօներ Ազրբէյճան վերադառնալ Թուրքիայէն կանչուած ուսուցիչներէն Խալիլ Ֆիքրէթ պէյի, որ արձակուրդով Գերմանիա գացած էր։ Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Խալիլ պէյի ընկերներէն Իսմայիլ Հիքմէթ պէյի պաշտօնին ալ վերջ տրուած է։

∴ Յունուար 8ին Չէկայի կողմէ ձերբակալուած էր Թուրքիացի ուսուցիչ մը՝ բանւորական ֆաքիւլթէին Եէրքօլօժիի ճիւղին դասախօս Մուսթաֆա Թէվֆիք պէյ, որ մինչեւ Մայիս 2 բանտը պահուելէ յետոյ սահմանէն դուրս հանուած է։ Թէվֆիք պէյ վեց տարիէ ի վեր Ազրբէյճանի մէջ ուսուցչութիւն կ'ընէր։ Ամբաստանուած էր իբր լրտես, առանց սակայն ցոյց տրուելու իր յանցապարտութեան մասին ոեւէ փաստաթուղթ կամ դէպք։ Մուսթաֆա Թէվֆիք պէյ տնօրէնութիւնը վարած է նաեւ «Շէլալէ» պարբերաթերթին, որ 1913ին լոյս կը տեսնէր Բագուի մէջ։

∴ Սիպերիա աքսորուած են Ազրբէյճանի մտաւորական յայտնի դէմքերէն բանաստեղծ Ալի Եուսուֆ, բժիշկ Տաւաշ եւ ուսուցիչ Ախօնդզադէ Իպրահիմ պէյերը։ Մոսկուա քշուած է իր գիտական հետազօտութիւններովը ծանօթ Մէհմէտ Հասան Պէհարլի։

Ռումանիոյ նախարարական տագնապը

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Զօր. Ավէրէսքուի դահլիճը հրաժարականը ներկայացուց թագաւորին, որ ընդունելով զայն՝ խորհրդակցութեան կանչեց կուսակցապետները եւ յանձնարարեց կազմել ազգային դահլիճ մը։ Նոր դահլիճը պիտի կազմուի մինչեւ վաղը։ Բոլոր կուսակցութեանց պետերը իրենց հաւանութիւնը տուած են աջակցելու գործակցական դահլիճի մը կազմութեան։ Վարչապետութեան պիտի կոչուի չէզոք անձնաւորութիւն մը, Լոնտոնի դեսպան Թիթուլեսքօ կամ Զօր. Փրէզան, որ մեծ պատերազմին ռումէն սպայակոյտի նախագահ էր։

Գործազրկութիւնը կը նուազի

Աշխատանքի նախարարութեան Յունիս 2ի վիճակագրութեան համաձայն, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ անգործներու թիւն է 39.555, որոնց 26.069ը այր եւ 13.486ը կին։ Անցած շաբաթ այս թիւն էր 44.474, որով մէկ շաբթուան մէջ պակսած է 4819 հոգի։ Գործազրկութեան տագնապին ամէնէն սուր շրջանին՝ Մարտ 10ին նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 81.916, այսինքն հիմակուանին կրկինէն աւելի։ Ասիկա ցոյց կու տայ թէ տագնապը բոլորովին թափ կորսնցուցած է։

Անցած շաբաթ Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ 773, իսկ Տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 844, ընդամէնը 1617 օտար բանուորներու գործ հայթայթուած է։ Ֆրանսա մտած են 49 իտալացի բանուորներ, ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար։ Իսկ երկրագործութեան մէջ աշխատելու նպատակով Ֆրանսա մտած են 3775 օտար բանուորներ (3418ը Պելճիքացի)։ Ասոնցմէ զատ երեք ամսուան համար Ֆրանսա մտած են 35 օտար բանուորներ, իսկ արձակուրդով մեկնողներէն 283 հոգի վերադարձած են։ Մէկ շաբթուան մէջ Ֆրանսայէն մեկնած են 1841 օտար բանուորներ (946ը Իտալացի)։

Նիւ Եորքէն Պերլին մէկ թռիչքով

Լինտպէրկ երէկ Շէրպուրկէն ամերիկեան «Մէմֆիս» յածանաւը նստելով Նիւ Եորք մեկնեցաւ։ Ամերիկացի Քլարէնս Չէմպըրլէյնն՝ ալ Լինտպէրկի մրցանիշը կոտրելու պիտի փորձէ Նիւ Եորքէն Պերլին երթալ մէկ թռիչքով։ Ինչպէս յայտնի է, Չէմպըրլէյն Լինտպէրկէն առաջ ծրագրած էր Նիւ Եորք-Փարիզ թռիչքը կատարել, սակայն իր ընկերոջ Պէրթոտի և «Միս Քոլոմպիա» օդանաւին տիրոջ Լէվինի միջեւ դրամական անհամաձայնութեան մը պատճառաւ յետաձգուած էր։ Չէմպըրլէյն Նիւ Եորքէն ճամբայ ելաւ երէկ առաւօտ ժամը 6.15ին (ֆրանս. ժամ 11.5)։ Իրեն կ'ընկերանայ Լէվին։

Փարիզ-Թոքիօ երկու թռիչքով

Երէկ առաւօտ ժամը 8ին ճամբայ ելան ֆրանսացի օդանաւորդներ Քոսթ եւ Ռինեօ, որոնք պատրաստ էին երկար ատենէ ի վեր եւ սակայն օդին աննպաստութեան պատճառով մինչեւ հիմա յետաձգած էին իրենց մեկնումը։ Երկու օդանաւորդները կը յուսան մէկ թռիչքով հասնիլ Չիթա, որ Փարիզէն 7100 քիլոմէթր հեռու է։ Անկէ ալ մէկ թռիչքով Ճափոնի մայրաքաղաքը պիտի երթան։ Օդանաւին ամբողջ ծանրութիւնն է մօտ 4500 քիլօ, որուն 2730 քիլօն պէնզին եւ իւղ։ Շարժիչ մեքենան 600 ձիու ուժ ունի։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէին կողմէ, որ կը սանէ նաեւ իր բացումը։ Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՄՅՏՈՒՆԻ, եւ կը խօսի Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ։ Արտասանութիւններ, երգ. նուագ. Թատերական ներկայացում, մասնակցութեամբ ՇԱՆԹ թատերախումբի և ԹԱՌԻՍԹ ԱՌԳԱՐի

Երթեւեկութեան միջոց.— կայ սիւ Նուէն շոգեկառք առնել՝ ժամը 10.33, 10.40, 11.50, 13.43, 13.53: Վերադարձ 18.59, 19.37, 20.37:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱՎԻԼԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Տեղացող յորդառատ անձրեւներուն եւ օդի փոփոխականութեան պատճառով յետաձգուած է Շավիլի այսօրուան դաշտահանդէսը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբաստիա» խումբի ժողովը այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Թոստոմի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի Յունիս 8ին, Գրադարանի սրահին մէջ, 75 Rue Paul Bert, ժամը 8 30ին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Դայլ Վ....» խումբի ընկերական ժողովը վաղը երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին գրադարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ծանուցանէ ենթակոմիտէներու առանձին առանձին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր սովորական հաւաքատեղին։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Քրիստափոր 6 Յուն. Բշ. ժ. 8ին
Վարուժան 7 Յուն. Գշ. ժ. 8ին,
Վարդգէս 10 Յուն. Ուր. ժ. 8ին,
Քրիս 11 Յուն. Շբ. ժամը 8ին։

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅ Հայ Լեգէոնական միութեան գեղարուեստական ցերեկոյթը վաղը երկուշաբթի ժամը 3ին Կարտրն Փարքի Թատրոնին։ Ամէնքի եկէք։ Փրաշոյ Մուտքը ձրիադրամաշնորհ։

ՑՈՒԹԳՈԼի մրցում Հ.Մ. Ը. Մ-ի Ժուանվիլի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղերու միջեւ, այսօր կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, Ժուանվիլի մարզադաշտին մէջ։

ԱԶԴ

Դպրոց դասուսողներու վարչութիւնը կը ծանուցանէ, թէ եկեղեցւոյս հրաժշտական վարչութիւնը Գ. ..... Ա. .... ցիլ փափաքողները դիմեն եկեղեցւոյ խորհրդարանը յառաջիկայ երեքշաբթի 7 Յունիս երեկոյեան ժամը 8ին։

Այս առթիւ կը ծանուցուի թէ փափաքողներուն, ամէն Չորեքշաբթի երեկոյ շարականի եւ ձայնագրութեան դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ։

Ատենադպիր Վ. Աստուածատուրեան
Վ. Փափազեան Հ. Ջանբէճեան

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ասեղնագործութեան լաւ աշխատաւորուհիներ արհեստանոցի մէջ աշխատելու համար։ Փուած թիւրք, Էնքրիւսթասիոն, պուռռառն եւ կիներու Ճերմակեղէնի մասնաւոր։ Դիմել աւատուններու 21 Rue Montaigne, Claridge Shop, ձեռագործի նմոյշներով

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Ցնական գործերու համար։ Դիմել՝ Գ. Դերձակեանի 42 Fbg. Montmartre։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant: H. TEURNIER

ԳՈՐԾ ՀԱՅ ԿԻՆԵՐՈՒՆ

Ցան մէջ կարելու համար ունինք քօմփէքսիոնի վերաբերեալ ամէն տեսակ գործ՝ ժէրսէ առաջ եւայլն։ Բարձր վճարում։ Ամառ ձմեռ գործ ապահովուած է։ Կայ գիտցող Հայուհիներու ուսուցանողը կը հրաւիրուին։ Դիմել 16 Rue des Alouettes, Colombes։

ԳՈՐԳ ՆՈՐՈԳՈՂՆԵՐ

Կ'ուզուին փորձառու գորգ նորոգող գործաւորուհիներ, դիմել՝ 20 Rue Lauzin, Paris 19me։

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիա.	L. St	[illegible]
Տոլար	Do . .	[illegible]
Մարք ռուկի	100 Mark	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	111
[illegible]	Medjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Դրախմի	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3175	—
II	»	1910	—
III	»	1560	—
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	[illegible]	

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՖՐԱՆՍԱ
ԱՆԳԼԻԱ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-62

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՅՈՒՆԻՍ
1927

7 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 356

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Ինչպէս գիտել տուինք մեր վերջին երկու խմբագրականներով, Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէն ծանր սխալ մը կը գործէ, առանց վերապահութեան աչքերը յառելով դէպի Հիւսիս-արեւմուտք, եւ գործունէութեան կեդրոն ընտրելով Թիֆլիսը։

Մենք բացորոշապէս բսինք եւ կը պնդենք. — Կովկասի ժողովուրդներուն անկախութեան եւ ազատութեան միակ երաշխիքը ճամբան իրենք՝ այդ ժողովուրդներն են։ Եթէ անոնց միջեւ հաստատուի անկեղծ գործակցութիւն, դարմանելով հակադրութիւնները եւ հրաժարելով գերակշռութեան յաւակնութիւններէ, ճամբան կէս առ կէս հարթուած կ՚ըլլայ։ Այդ պարագային, անոնք պիտի կազմեն միակտուր զանգուած մը, որ կրնայ բարի դրացի դառնալ թէ՛ Ռուսիոյ թէ՛ Թուրքիոյ, երկուքին հետ ալ պայմանագրութիւններ կնքելով համաձայն իր շահերուն, բայց առանց էկուն կամ միւսին քաղաքականութեան գործիք դառնալու։

Վրաստան եւ Ազրբէջան տրամադի՞ր են ընդունելու այս տեսակէտը, ուրիշ խօսքով սրբագրելու հին սխալները, որոնք այնքան ճակատագրական հետեւանքներ ունեցան։

Դժբախտաբար մենք շօշափելի փաստեր չունինք, այդպիսի տրամադրութեան մը հաստատման համար։

Ընդհակառակն, կը գիտենք որ մեր հարեւանները աստիճան մըն ալ ետ գացած են, 1921էն վրայ։ Թողունք Ներքին սահմանավէճերը, որոնք այսօր բերանը բաց տապրակի մը վէճեր են Հայաստանի։ Անոնք այսօր անպատեհ կը գտնեն Հայաստանի ամէնէն համեստ պահանջները Թուրքիոյ հանդէպ, ինչ որ աւելորդ ապացոյց մըն է թէ՝ չեն ուզեր ո՛ր եւ է ձեւով տհաճութիւն պատճառել Էնկիւրիի։ Անոնք ուրախութեամբ կը գիտեն որ վրացի եւ թաթար համայնավարներն ալ կը հետեւին Հայաստանը կղզիացնելու քաղաքականութեան, եւ նոյն իսկ իրենցմէ աւելի առաջ անցած են, ասոր մը կէտերուն մէջ։ Ճիշդ ինչպէս որ, ռուս միապետականները սրտանց գոհ են, տեսնելով թէ իրենց կարմիր ժառանգորդները ջանք չեն խնայեր, Ռուսիոյ Նախկին սահմանները վերահաստատելու համար։ Վրաստանի եւ Ազրբէջանի ազգայնական Ներկայացուցիչները պէտք է արդար ըլլան եւ խոստովանին որ, իրենց երկիրներուն կարմիր իշխանութիւնը պակաս բան չէ ձգած, գոնէ հողային տարածութեան տեսակէտով։ Չէ՞ որ Ախալքալաքն ու Բորչալուն Վրաստանի ձեռքն են այսօր, իսկ Ղարաբաղը եւ Նախիջեւանը՝ Ազրբէջանի թաթին տակ։ Ուրեմն, պարզապէս վարչաձեւի խնդիրն է որ կը բաժնէ զիրենք, Թիֆլիսի եւ Բագուի այսօրուան վարիչներէն։

Յայտնապէս երախտապարտ պէտք է ըլլան մանաւանդ ազգայնական, եւ եթէ կ՚ուզէք՝ Թուրանական Ազրբէջանցիները, քանի որ, Մոսկուայի Կոմկուսին շնորհիւ, ճամբան սալարկուած է Թուրքիոյ առջեւ, այսօրուան Կովկասի մէջ։ Թուրքերը լայն եւ ազատ ճամբայ ունին Սուրմալուէն մինչեւ Նախիջեւան, Ղարաբաղ եւ Բագու։ Ազրբէջանցիներն ալ՝ փոխադարձաբար, մինչեւ Էնկիւրի։ Այնպէս որ, իրենց գլխուն մոխիր ցանելու պատճառ չենք տեսներ մենք։ Խնդիրը կը փոխուի, եթէ իսկապէս Ազրբէջանի անկախութիւնն է իրենց ուզածը, առանց համաթրքական մարմաջներու, որոնց հետեւանքները երբեք փրկարար չեն ո՛չ իւրաքանչիւր երկրի համար առանձինապէս, ո՛չ ալ ամբողջ Կովկասի համար։

Պոլշեւիկեան փլուզումը Նկատի ունեցած ատեն, կամ զայն փութացնելու աշխատած պահուն, մեր հարեւանները չարաչար կը սխալին, եթէ ամէն բան կապեն առօրեայ դէպքերու։ Անհրաժեշտ է Նախատեսել Նաեւ մօտաւոր ապագան։ Այլապէս, յառաջ պիտի գայ քաոս մը, որուն վախճանը դժուար է սահմանել։ Միամտութիւն է կարծել թէ միայն Հայաստանը կամ հայ ժողովուրդը պիտի տուժեն, Թրքական գերակշռութենէն, չենք ըսեր՝ Ներխուժումէն։ Այդ կարճատեսութեան արդիւնքը տեսանք 1917էն յետոյ, եւ Նոր փորձերու պէտք չունինք։

Այժմ, «Գիւղը պետութեանց (ոչ թէ պետութեան) ծուղակին մէջ մի իյնար»։

Այս է միակ տրամաբանական ելքը, եւ կ՚ուզէինք որ մեր հարեւանները իրենց մորթին վրայ չփորձեն տասն անգամ փորձուած վիճակ մը։

Անշուշտ մեր գործը չէ խրատներ տալ Թիֆլիսի եւ Բագուի Նախկին կառավարութեանց անդամներուն, որոնք յաճախ հրապարակաւ կը խոստովանին հին սխալները, բայց անխախտ կը մնան հին ճամբուն վրայ։ Մենք ուզեցինք պարզել կարգ մը երեւոյթներ, աչքի առջեւ ունենալով դէպքերու անստոյգ վիճակը եւ իրենց «ելոյթ»ը։

Ապահովաբար իրենց այս ընթացքէն գոհ են Նաեւ Մոսկուայի վարիչները, որոնք ի հարկին կրնան Կովկաս հրաւիրել Մ. Քէմալը, իբրեւ արթուն ու հաւատարիմ պահակ, որպէսզի կարենան աւելի ազատ շարժիլ ուրիշ ճակատներու վրայ։

Այդ պարագային, իրենց կը մնայ ճչել թէ՝ իսկապէս ո՞ր ծուղակէն ազատեցան։

Տէր փոխելով՝ կացութիւնը չի փրկուիր։ Պէտք է այնպիսի միջոց մը գտնել որ, Կովկասի բոլոր ժողովուրդներն ալ իսկապէս տէր դառնան իրենց ճակատագրին եւ իրենց արդար իրաւունքներուն, առանց մէկուն կամ միւսին բերան ծանելու։

Եւ այդ միջոցը կայ, եթէ մէկդի դրուին դիւանագիտական ճարպիկութիւնները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՀԱՅ ԹԱՓԱՌԱՇՐՋԻԿ ՄԸ ԴԱՍ ՏԱԼՈՒ ԵԼԵՐ Է"

— Այս եւ «Լիբր մը» խորագրին տակ Պոլսոյ «Միլլիյէթ»ը կը գրէ.

«Վերջին թղթարերով հասած «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթը խիստ տարօրինակ լուր մը կուտայ։ Այդ թերթին մէջ կը կարդանք թէ Վահան Գարտաշեան անուն հայ դատարկապորտ մը Նամակ մը գրելով Ամերիկայի արտաքին Նախարարութեան, բողոքած է Թուրքեւամերիկեան դաշնագրին սառրագրութեան դէմ։ Գարտաշեան՝ ամերիկեան թերթերուն մէջ հրատարակուած իր այս Նամակով կը յայտնէ թէ Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ պատերազմական վիճակ գոյութիւն ունի եւ կը պահանջէ որ Ամերիկա երթայ Թուրք գեսպանը հոն ոտք կոխածին պէս ձերբակալելու Ինքզինքին փաստաբանի մը երեւոյթը եւ Թուրքիոյ «Նախկին եկմտական Ներկայացուցիչ» ի հանդամանքը տուող այս թափառաշրջիկը կ՚աւելցնէ թէ ամերիկեան օրէնքները կը պահանջեն որ Թուրք դեսպանին մասին այսպիսի գործողութիւն մը կատարուի։ Նախ՝ բոլորովին սուտ է թէ Գարտաշեան ո՛ եւ է հանգամանքով Ներկայացուցիչը եղած ըլլայ Թուրքիոյ Հանրապետութեան կամ անկեալ Օսմանեան կառավարութեան։ Անկերն է թէ դատարկապորտը այս հանգամանքը կը գործածէ շահեկան ըլլալու համար։ Յետոյ՝ հակառակ իր փաստաբան ըլլալու պնդումին, կը հասկցուի թէ Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ միջեւ ո՛չ մէկ ժամանակ պատերազմական վիճակ գոյութիւն չունենալէն տեղեկութիւն չունի։

«Ամերիկայի Հայոց գործունէութեան հետ եւ մտ շրջանակներու կողմէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Գարտաշեան իր ապրուստը կ՚ապահովէ՝ այնպէս ցոյց տալով որ իբր թէ Հայոց ազգային դատը կը պաշտպանէ։ Մինչեւ իսկ, հայ հաւատաւորներու կողմէ դրկուած մեծագումար դրամը հաւաքելով, Թուրքիոյ դէմ գիրք մըն ալ հրատարակած էր։ Գարտաշեան իր այս բողոքագիր-Նամակը հրատարակած է՝ վախնալով որ Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ միջեւ յարաբերութեանց հաստատման պարագային՝ չպիտի կրնայ ազատ գործունէութիւն մը ունենալ»։

ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՄԷՋ. — Երեւանի մէջ բացուած է էսփէրանթոյի վարժարան մը։ Այդ վարժարանին մէջ պիտի դասաւանդուին էսփէրանթոյի գործնական փարժութիւններ, տեսականը՝ «մարքսիստական» յայտագրով։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՈՅՍԵՐ. — Ղարաքիլիսայի եւ Քեղեմանի բժշկական բոյսերու մասնաւոր դաշտերէն զատ բացուած է Նաեւ Երեւանի փորձադաշտը։ Դրում կը սրուի ֆաքթակ-Լուլի գիւղացիներուն բուսամշակութեան, որ համալթի ալբիւր մըն է, միւս կողմէ կը փոխարինէ կարգ մը բոյսերու ներածումին։ Հայաստանի երկրորդին մշակուածէն ի վեր, այլեւս պարսկական երիցուկ չի Ներածուիր Հայաստան։ Կը մշակուին Նաեւ առատութեամբ կասուլովալ մոլոչ։

ԻՋԵՒԱՆԻ շրջանի գիւղերուն ոչխարներուն մէջ երեւցած է ծաղիկի հիւանդութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սերպ-ալպան յարաբերութիւնները խզուած

Թիրանայի հիւպատոսը Թարգման ալպանական ոստիկանութեան կողմէ իբրեւ լրտես ձերբակալուած ըլլալով, քաղաքական տագնապ մը ծայր տուած էր Եուկոսլաւիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ Սերպ կառավարութեան բողոքագրին վրայ, Ալպանիոյ արտաքին Նախարարը հաւաստած էր թէ Թարգմանը ազատ պիտի ձգուի։ Սակայն այս խոստումը կատարուած չըլլալով, Սերպիա երկրորդ ծանուցագիր մը եւս դրկեց՝ սպառնալով յարաբերութիւնները խզել։

Պելկրատէն հասած վերջին հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Եուկոսլաւիա արդէն իսկ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզած է Ալպանիոյ հետ եւ թէ Թիրանայի դեսպանը, ինչպէս Նաեւ Շքոտրայի, Վալոնայի եւ Կորիցայի սերպ հիւպատոսները իրենց պաշտօնէութեամբ Ալպանիայէն մեկնած են առջի գիշեր։

Միւս կողմէ Պելկրատի ալպանական դեսպան Ցէնա պէյ եւս իր անցագիրները ստացած է։

Այս խզումին իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի Նաեւ այն թէ՝ ալպանական իշխանութիւնները գրաւած են Թիրանայի հիւպատոսի դեսպանին ուղղուած դիւանագիտական սուրհանդակը։

ՌՈՒՍԻԱ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ

Պուքրէշի «Ունիվէրսուլ» թերթը հեռագիր մը ստացած է թէ պոլշեւիկները զէնքի տակ կանչած են կարմիր բանակին վերջին հինգ դասակարգերը։

Խորհրդային կառավարութիւնը ասիական ժողովուրդներուն ուղղուած կոչ մը կը հրատարակէ, զանոնք հրաւիրելով իրենք զիրենք պաշտպանել անգլիական ամէն յարձակումի դէմ։

Նոյն թերթը կը տեղեկանայ թէ Սեւ ծովու խորհրդային Նաւատորմը Յունիս 23ին ռազմափորձեր պիտի կատարէ Սթալինի Ներկայութեամբ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի «Ռիֆրրի» շաբաթաթերթին համաձայն, խորհրդային կառավարութիւնը իր գաղտնի գործակալներուն հրահանգած է հակաբրիտանական խռովութիւններ յարուցանել ոչ միայն Միջագետքի, այլ եւ Աֆղանիստանի եւ Պարսկաստանի մէջ։

Միւս կողմէ «Թէյնոլտս» կը հաստատէ թէ Արգոսի գրասենեակներուն մէջ փնտռուած գաղտնի վաւերաթուղթերէն մէկն ալ կը վերաբերէր Աֆղանիստանի անգլիական զինուորներու գրաւման։

ՈՒԹ ՑԱՐԱԿԱՆ ՀՐԱՑԱՆԱԶԱՐԿ

Մոսկուայի գործակալութիւնը կը հաղորդէ Յունիս 5 թուականով. -

Օտեսայի շրջանի դատարանը մահուան դատապարտեց միապետական կազմակերպութեան մը ութ անդամները, որոնց մէջ Նաեւ ցարական Նախկին ընդհ. դատախազ Իրիժունովսքի։ Այս կազմակերպութիւնը կապ ունէր արտասահմանի ճերմակ պահակախումբերուն հետ եւ լրտեսութիւն կ՚ընէր ի հաշիւ Ռումանիոյ։

ԹՐՈՑՔԻ ԵՒ ԶԻՆՈՎԻԷՎ ՎՏԱՐՈՒԱԾ

Մոսկուայէն հեռագրի մը համաձայն, Մոսկուայի Կոմկուսի կոմիտէն լիակատար Նիստի մը մէջ լսելէ յետոյ Պուխարինի մէկ տեղեկագիրը, ընդունած է բանաձեւ մը, որով Թրոցքի եւ Զինովիէվ կ՚արտաքսուին համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէէն։

Անգլիա գոհ չէ Եգիպտոսի պատասխանէն

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ եգիպտական բանակի մասին Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ ծագած վէճը դեռ չէ հարթուած։ Հակառակ Նախապէս կարծուածին, Անգլիա անընդունելի կը գտնէ եգիպտական կառավարութեան պատասխանը իր ծանուցագրին։

Անգլիական կառավարութիւնը կը պնդէ այն տեսակէտին վրայ թէ եգիպտական բանակի քանակն ու սպառազինումը խիստ մօտէն կը հետաքրքրեն Մեծն Բրիտանիան, որ չուզեր հրաժարիլ իր իրաւունքներէն, մինչեւ որ երկու երկիրներուն միջեւ առկախ խնդիրները չկարգադրուին բանակցութիւններով։

Միւս կողմէ սակայն, Եգիպտացիները կը պնդեն որ իրենց բանակին իրենք միայն կը խառնուին, ու եթէ Անգլիացիները միջամտե՛ն անոր, կը դրժեն իրենց իսկ պաշտօնական յայտարարութեան, որով անկախ հռչակեցին Եգիպտոսը 1922ին։ Եգիպտացի ազգայնականները վճռած են ո եւ է զիջում չընել, ու եթէ Անգլիա բռնի ուժի դիմէ, իրենք կրաւորական դիմադրութիւն պիտի ընեն, պիտի չճանչնան Անգլիոյ կողմէ եղած ո եւ է կարգադրութիւն եւ ամէն պատասխանատուութիւն պիտի ձգեն Անգլիոյ վրայ։

Վէճի բարեկամաբար կարգադրելու համար ամէն դուռ չէ գոցուած դեռ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԵՐԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Արաքսի Թղթակիցը կը գրէ Պուէնոս Այրէսէն. —

Պուէնոս-Այրէս հսկայ եւ գեղեցիկ Նաւահանգիստ մըն է, ունի մէկ միլիոն բնակիչ։ Քանի մը տարի առաջ հազիւ քանի մը Հայեր կը գտնուէին Արժանթինի մէջ, այսօր հայ գաղութին թիւը կը հասնի 10.000ի, մեծամասնութիւնը Պուէնոս-Այրէսի մէջ։ Նորեկ գաղթականները առաջին առթիւ ենթարկուած են մեծ դժուարութիւններու, անծանօթ ըլլալով տեղական լեզուին ու պայմաններուն, սակայն Նախապէս հաստատուած Հայերու շնորհիւ՝ Նորեկները կցած են շուտով տեղաւորուիլ ու հանգչիլ։

Հայերը ընդհանրապէս կը զբաղին կօշկակարութեամբ, լուսանկարչութեամբ եւ կ՚ապահովեն իրենց օրապահիկը։

Քանի մը տարի առաջ Պուէնոս-Այրէս հասած գաղթականներէն ոմանք արդէն տնտեսական որոշ դիրք մը գրաւած են։ Այսպէս, Գրիգոր Պալթաեան ընկերովի կը բանեցնէ մաքարոնիի գործարան մը եւ լաւ դիրք ունի։ Նոր գործի սկսող մը օրական կրնայ շահիլ 6—7 փէզօ, ինչ որ հազիւ կը բաւէ իր օրական ծախքերուն, որովհետեւ ապրուստն ալ համեմատաբար շատ սուղ է։

Գաղութին մէջ կան կուսակցական զանազան հոսանքներ, որոնց ամէնէն զօրաւորն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Կուսակցութիւնը ունի իր ակումբը, իբրեւ գործիչ փարիզէն Նոր հասած է ընկ. Թադէոս Մեծատուրեան։ Շուտով կը հրատարակուի հայերէն թերթ մը։ Զուգընթացաբար աշխատանքներ կը կատարուին կազմելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը։

Գաղութը վարձած է սրահ մը, որ կը ծառայէ իբր եկեղեցի։ Շուտով Պոլիսէն կը հասնի քահանայ մը։

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

«Նոր Երկիր» (Հնչակեան) կը գրէ (3 Յունիս).

Պէյրութէն գրուած անհատական նամակէ մը կը տեղեկանանք որ «Սուրիական Մամուլ»ի խմբագիր Ս. Ցէլուռնին այժմ կը գտնուի Լաթաքիոյ դաթ մէջ գիւղի բերդին մէջ խիստ հսկողութեան տակ։ Արգելափակուած են Նաեւ արաբ եւ հայ համայնավարներ, որոնց միացած են Նախապէս Բագգա աքսորուած հայ համայնավարները՝ Յ. Մատէեան, Հ. Պօյաճեան, Պ. Պարտիզպանեան եւ Խ. Քափաքեան։ Հոն արգելափակուած են Նաեւ Պէյրութէն վերջերս աքսորուող Պ. Պ. Մ. Անանիկեան, Գ. Տէր-Գրիգորեան եւ Ջէրբէչեան, հակապոլշեւիկներ, որոնց Նամակը տուփը պոլշեւիկներու կողմէն գործածուած է եղեր՝ արգիլուած թերթեր եւ այլ գրութիւններ ստանալու համար։

Լսած ենք, որ Սուրիոյ հայերը դգոհ կը մնան հայ թէ օտար պոլշեւիկներէն եւ կը յարգեն զիրենք հիւրասիրող երկրին օրէնքները։

ՍԿԻՒՏԱՐԻ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ վարժարանը փակուեցաւ Մայիս 31ին կրթական տնօրէնութեան հրամաններուն հնազանդած չըլլալուն համար, ինչպէս կը գրէ «Ճէմհուրիէթ»։ Փակման որոշումը ոստիկանութեան միջոցաւ հաղորդուեցաւ վարժարանին տնօրէնութեան։ Փակման պատճառը սա է որ Թուրքերէնի ուսուցիչներուն թոշակները չեն վճարուած եւ գաղտնի կարգեր կազմուելով դասախօսութիւններ եղած են։

ԺԸՆԵՒԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Ելմտական Միջազգային Յանձնաժողովը փակեց իր նիստերը եւ անոր տեղն անցաւ Աշխատանքի միջազգային գրասենեակը։

Ելմտական Յանձնաժողովն իրականացուցի՞չ իր վրայ դրուած յոյսերը. կարծիքները կը տարբերին անշուշտ, նայելով թէ ի՛նչ ակնոցով ... աշխատանքները։ Մեզ համար առաջին օրէն իսկ որոշ էր թէ արդիւնքները պիտի ունենան աւելի տեսական քան գործական բնոյթ, քանի որ Ազգերու Դաշնակցութիւնն իսկ, որմէ կը բխէր այդ Յանձնաժողովը, չունի ո եւ է պարտադիր հանգամանք։ Անոր որոշումները բարոյական են պարզապէս, որովհետեւ իր ետին չունի որ եւ է ուժ իր կամքը պարտադրելու կամ իր որոշումը յարգել տալու։

Կարեւորն այն է որ պետութեանց մէջ ձգտում կայ իրար մերձենալու եւ միջազգային հարցերը ուսումնասիրելով որոշ եզրակացութեանց յանգելու. որպէս զի այդ որոշումներն յաջողութեամբ պսակուին, պէտք են ոչ միայն կառավարութեանց բարի կամեցողութիւնն ու փափաքը, այլ եւ ամբողջ աշխարհի խղճմտանք եւ նպաստաւոր հանրային կարծիքը։ Կառավարութիւնները վերջ ի վերջոյ հաշուի պիտի առնեն անշուշտ հանրային կարծիքը, իսկ այդ հանրային կարծիքը լուսաբանելու եւ կազմելու համար պէտք են այս համաժողովները։ Նաեւ իրաւունք ունէր Էմիլ Ժուհօ, Ֆրանսայի ընկերվարական ներկայացուցիչը, երբ կ'առաջարկէր մնայուն հանգամանք տալ այդ համաժողովին որ կանոնաւոր նիստերով եւ խորհրդակցութիւններով շարունակէ սկսուած գործը եւ հրատարակէ իր որոշումները։

Համաժողովի անդամները մասնագէտներ էին եւ ոչ թէ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ. անոնց որոշումները երբեք պարտադիր հանգամանք չունէին ո եւ է պետութեան համար այլ պարզապէս ... խորհուրդներ էին, որոնց որ այդպիսի պայմաններու մէջ կրնան պետութեանց կողմէ նշանակուած մարդիկ անաչառ ըլլալ։

Համաժողովն ունէր երեք գլխաւոր բաժանում.— Վաճառականութիւն, Ճարտարարուեստ եւ Երկրագործութիւն։

Վաճառականական յանձնաժողովը զբաղեցաւ մանաւանդ ... մաքսային հարցերով եւ պետութեանց միջեւ կնքուած առեւտրական պայմանագրերով։ ... ... մաքսապաշտպանողական դրութեան protectionnisme, հաստատելով թէ բարձր մաքսերը արգելք են միջազգային արդիւնաբերութեան զարգացման եւ կը ծառայեն աւելի երկրի մը մանաւանդ մէկ դասին, ի վնաս միջազգային ... եւ փափաք յայտնեց որ ըստ կարելւոյն շուտ վերջ մը դրուի մաքսային ամէն նոր յաւելման եւ ընդհակառակն աշխատուի հակառակ ուղղութեամբ՝ վերցնելով արդէն գոյութիւն ունեցողները։ Համաժողովը կը պատուիրէ նաեւ արտածումներու եւ ներածումներու վրայ դրուած արգելքները ժամանակաւորապէս նախանիւթերու մասին, որոնք պէտք է մատչելի ըլլան բոլոր ազգերու։ Կը շեշտուի այն սակացոյցերն ... որոնք ... են պարզ ձեւերով եւ որոշ դասակարգերու բաժանումներով եւ կը յանձնարարէ Ազգերու Դաշնակցութեան ... պետութեանց կողմէ ընդունելի մեթոտ մը, որոշ եւ միօրինակ ներածման ապրանքներով(?)։

Ծայրով(?) առեւտրական դաշնագիրներուն, յանձնաժողովը կ'առաջարկէ ... ազգերու սակացոյցը կիրարկել ամէնուն անխտիր, առանց ... ջանալու այդ տրամադրութիւնները, մանաւանդ պայմաններով կամ ձեռնտուութիւններով։ Յիշենք այստեղ թէ գրեթէ բոլոր պետութիւններն ալ երկու տեսակ մաքսային սակացոյց ունին, մէկը որ կը կիրարկեն բարեկամ երկիրներէ ներածուած ապրանքներուն եւ միւսը որ կը գործածուի դաշնագիր չունեցող պետութեանց ապրանքներուն, առաջինները կը կոչուին ամենանպաստաւորեալ ազգերու սակացոյց։

Առեւտրական յանձնաժողովը կը յանձնարարէ Ազգերու Դաշնակցութեան մշակել առեւտրական միօրինակ դաշնագիր մը ընդունելի ամէն պետութեանց կողմէ եւ վերցնել տալ այն արգելքներն որ կան տակաւին դրամագլխի եւ դրամի արտածման դէմ, զանազան երկիրներու մէջ։

Ճարտարարուեստի յանձնաժողովը կ'ընդունի իբր իրականութիւն ճարտարարուեստական cartelներու գոյութիւնը եւ չի համարձակիր արտայայտուիլ անոնց դէմ, յիշելով սակայն թէ ինչ աղետալի հետեւանքներ կրնան ունենալ այդ քարթէլները, մանաւանդ օրինակ Իտալիոյ նման նախանիւթերէ զուրկ երկրի մը համար։ Փափաք կը յայտնէ որ գործաւորները բաժնեկից ըլլան արտադրութեանց յաւելեալ շահերուն եւ ունենան այսուհետեւ աւելի նպաստաւոր պայմաններ։ Կը պահանջէ որ աշխատանքի կազմակերպման մէջ անպատճառ ձայն ունենան արհեստակցական կազմակերպութիւններն ու մասնագիտական կարողութիւնները։

Յանձնաժողովը ցաւ կը յայտնէ որ օրէնսդրական եւ սահմանադրական ընդդիմութեանց պատճառաւ, անկարելի է պարտադրել միջազգային իրաւասու ատեան մը, որ կարենայ լուծել բանուոր եւ գործատէրի միջեւ ծագած վէճերը եւ փափաքելի կը գտնէ իրաւարարական ատեանները կազմութիւնը։ Կը խնդրէ Ազգերու Դաշնակցութենէն մօտէն հետեւիլ ճարտարարուեստական քարթէլներու գործառնութիւններուն եւ ... թեան տալ ձեռք բերուած փաստերը։ Այս կը նշանակէ արդէն ...

Մեծ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան ճարտարարուեստի ... (rationalisation) մասին, որով պիտի գրաւի աշխատանքի միջազգային գրասենեակի ...

Այս յանձնաժողովը որոշում մը քուէարկեց միայն, որ ճարտարարուեստի մեքենական զարգացման պատճառաւ յառաջ գալիք գործազրկութեան կամ աշխատանքի ծանրացման դէմ միջոցներ ձեռք առնուին ի ...

Երկրագործական յանձնաժողովն ալ քուէարկեց շատ մը բանաձեւեր, որոնցմով կը յայտարարէ թէ աշխատաւորները բաւականաչափ չեն վարձատրուիր եւ անհրաժեշտ է զարգացնել հողագործական վարկային հաստատութիւնները, եւ ներդաշնակել երկրի արտադրական կարողութիւնը ճարտարարուեստի եւ ... հետ։

Վերջնական որոշումներու ընդհանուր հետեւանքներն են.

1. Ո եւ է ազգային կամ միջազգային ելմտական կազմակերպութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ առանց բոլոր շահակից կողմերու մասնակցութեան. մասնագէտներ թէ բանուորներ սպառողներ թէ դրամատէրներ։

2. ... ելմտական ազգայնականութեան. անկարելի է ո եւ է ազգի, որչափ ալ որ մեծ եւ ընդարձակ ըլլայ ան, ապրիլ առանձին եւ առանց միւսներու օժանդակութեան կամ գործակցութեան։

Եթէ բոլոր պետական մարդիկ նախապէս եւ ժողովուրդներն ալ, հետզհետէ, իրապէս համոզուին թէ անհրաժեշտ են այս ... գործակցութիւնները ինչպէս մէկ ազգի տարբեր դասակարգերուն նոյնպէս եւ տարբեր պետութեանց ժողովուրդներուն մէջ, մեծապէս պիտի դիւրանայ միջազգային խաղաղութեան հաստատումը եւ անով միջազգային բարօրութիւնը բոլորին համար։

Ռուսական պատուիրակութեան ներկայութիւնը մեծապէս բարձրացուց համաժողովին վարկը։ Անոնք կ'ուզէին ապացուցանել թէ կարելի է ներդաշնակել քաղքենի եւ համայնավար սկզբունքները՝ ելմտական ասպարէզին մէջ եւ ատով կ'ուզէին ապահովել լէնինականութեան ելմտական de jure (իրաւական) ճանաչումը։

Համաժողովը գոհացում չտուաւ անոնց փափաքին, սակայն մասամբ տեղի տուաւ, ընդունելով բանաձեւ մը որ «մեծապէս բարեգուշակ կը համարի ազգերու առեւտրական խաղաղ համագործակցութեան համար՝ համաժողովին մասնակցութիւնը այնչափ տարբեր ազգերու, որչափ ալ որ տարբեր ըլլան անոնց ... ելմտական ...»

Ռուսներն ալ համոզում պէտք է գոյացուցած ըլլան թէ, ինչպէս յայտարարեց Ֆրանսական պատգամաւոր Լուշէօն, ուրիշ փրկութիւն չունին, բայց եթէ շարունակել իրենց թեքումները դէպի արեւմտեան դրամատիրութիւն եւ աւելի եւս զօրացնել Նէփը (նոր ելմտական քաղաքականութիւն) որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ծպտեալ դրամատիրական կարգ։

Ազգերու Դաշնակցութեան շատ մը մասնագիտական կազմակերպութիւններն ալ սկսան այսպէս սաղմնային ձեւերով եւ վերջ ի վերջոյ ունեցան աւելի կենսունակ աշխատանք։ Մաղթենք որ միջազգային ելմտական համաժողովն ալ հաստատուի իբրեւ մնայուն մարմին եւ իր յարատեւ ու խոհուն աշխատանքներով պատրաստէ այն բանաձեւերը որոնք յետագային պիտի ծառայեն իբր հիմնաքարեր բոլոր պետութեանց միջեւ ... խաղաղութեան դաշնագիրներուն։

Մ. Ս.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ.— Երեւանի մէջ, Մայիսի սկիզբը կատարուեցաւ Անդրկովկասեան առողջապահական համաձայնեցուցիչ 3րդ խորհրդակցութիւնը։

Ժողովին տուած որոշումներուն համաձայն, ճահճատենդի դէմ բացուած պայքարը պիտի կատարուի առաւելապէս պետութեան օժանդակութեամբ, առողջապահական գործավարութեան հսկողութեան տակ։ Չրի(?) բժշկական օգնութիւն վարակուած գիւղացիներուն։ Աստրախանի(?) մէջ պիտի բացուի ուրկանոց մը, 150 մահճակալով։ Եւ Անդրկովկասի մէջէն խիստ քննութեամբ մը պիտի հաւաքուին բոլոր բորոտները եւ պիտի արգելափակուին ու դարմանուին այդ ուրկանոցին մէջ։ Յունիսի 17, 18 եւ 19ին պիտի կազմակերպուի ...

Մասնագէտ պատրաստելու համար, խումբ մը բժիշկներ պիտի ղրկուին կատարելագործուելու։ Համալսարաններու մէջ պիտի բացուին ... գասաւանդութիւնները։

Արտասահման պիտի ղրկուին մասնագէտ բժիշկներ, որպէս զի ծանօթանան եւրոպական բժշկութեան վերջին նուաճումներուն։ Ժողովը որոշած է նաեւ հրատարակել ռուսերէն լեզուով, առողջապահական-կանխազգուշական ամսագիր մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ՌԷՆ
ԵՒ ԻՐ
"ԹԱՓԱՌԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ"

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այսպէս, բոլորն ալ Թափառաշրջիկներ են, ոմանք, անտուն ու անտէր, ուրիշներ անսիրտ ու անտէր։ Անոնք զրկուած են հոգեկան խաղաղութենէ, ներքին բանականութենէ. այս է պատճառը, որ անոնք կ'ապրին ու կը շնչեն միջավայրի մը մէջ, ուր ո՛չ արեւ ու ջերմութիւն կայ, ո՛չ ընտանեկան գորով ու գուրգուրանք ու ժպիտ եւ ո՛չ ալ բնութեան գեղեցկութիւններու վայելքը։ Ընդհակառակն, հոգ, տառապանք ու զրկանք, «տարտամ ներկայ, անյայտ ապագայ ու մոռցուած անցեալ»։

Թափառաշրջիկները նկուղներու, փակ սենեակներու, գարշահոտ ու աղտոտուած անկիւններու մէջ կ'ապրին լաւագոյն պարագային, կա՛մ գագաղագործի խանութի ... եւ տաշեղներու կոյտին մէջ, զրկուած ու անիրաւուած, կամ վաճառականի մը ամբարանոցին մէջ, եւ կամ գերեզմանատան քարերուն վրայ։

Ռէն իր Թափառաշրջիկները կը պտտցնէ այն միջավայրին մէջ, որ զուրկ է բնութեան լայնարձակ հորիզոններու շունչէն ու սարսռուն ..., կապոյտ երկինքներու շողէն ու արեւէն, պարտէզներու՝ մշտագալար ծիծաղէն ու կանաչութենէն։

Ամբողջ գրքին մէջ դուք ի զուր պիտի փնտռէիք էջ մը, ուր երիտասարդ գրագէտը, մեզի տուած պիտի ըլլար նկարագիրը ... կամ մեզ շրջապատող անգիտակից եւ սակայն գեղեցիկ բնութեան։ Ասիկա արժանիքն է ուրեմն գրողին, որ իր տիպարները դրած է հարազատ շրջանակի մը մէջ, առանց դառնալու անբնական ու արուեստակեալ, ինչպէս այդ յատուկ է նոր գրողներէն շատերուն, որոնք կը տառապին նիւթի, պատկերներու, բնութեան ... աղքատութենէ։

Հարազատ միջավայր, ճիշդ ու բնական ներկայացուցիչներով ... Ռէնի արուեստին ու գրականութեան, որով ան կոչուած է դառնալու Հայ Կորքին կամ Ջեքոնդը Հիւսիսի, եւ ... ռուսական գրականութիւնը խորապէս ազդած ըլլալ կը թուի անոր վրայ։ Իր ընտրած տիպարները եւ այն միջավայրը ուր անոնք կը շարժին, կը գործեն ու կ'ապրին, ընտանի պիտի թուին բոլոր այն ընթերցողներուն, որոնք որ եւ է առթիւ էջ մը, կամ հատոր մը կարդացեր են ռուսական գրականութենէն։

Իր գրիչը սահման չի ճանչնար, երբ կը փորձէ վերլուծել հոգեբանութիւնը մարդկային բոլոր զրկուածներուն ու դժբախտներուն։ Եւ Թափառաշրջիկ ... բառին բուն նշանակութեամբ, անտուն, անտէր, անընտանիք, չորս հովերուն անձնատուր, արհամարհուած կեանք մը կ'ապրին, արհամարհուած բոլորէն հալածուած բոլորէն։ Ու մեզի պիտի ըսեն անոնք. «Մենք չնչին սարդեր ենք, եւ մեր կեանքը մի բարակ ոստայն, որի մէկ ծայրը հիւսուած է տիեզերական առաստաղին, իսկ միւսը կապուած է մեզ, ու մենք առկախ՝ ճօճւում ենք դատարկութեան մէջ։ Բաւական է մի թեթեւ հովիկ, մի աննշան պատահար, որ խզէ մեր կեանքի թելը»։

Զրկուած, արհամարհուած ու հալածուած Թափառաշրջիկներ են անոր բոլոր հերոսները, որոնք կապուած չեն ո՛չ տեղի, ո՛չ մարդոց, ո՛չ ժամանակի եւ ո՛չ ալ տարածութեան հետ ... պիտի ըսէք թերեւս։

Ահաւասիկ Մարութը, (Փաղըր) գործի ու առեւտուրի տիպարը, վաճառականի հոգեբանութեամբ ... Դագաղագործ Սեսօ Համբօն, քարտաշ Հաճի Ցակոբը եւ տէր ..., երեքն ալ Դագաղագործին մէջ, իրենց երբեմնական խռովութիւնով, մարդոց դիակները համբերելու դիւային ժպիտով, մեր հոգիներուն վրայ սարսուռ կը ... բարդ ու մութ տրամադրութիւնները մեզի կը բերեն տիկին Աշխէնը (Աննը), Թամարան (դերձակուհին) եւ ... Թափառաշրջիկները. ... տիկին Աշխէնը, կին մը, որ «իրեն միշտ է զգում, մեղքեր է որոնում, բայց խուսափում է, երբ առիթ ... է, երբ ... է որոնում, եւ գաժան, երբ ... ունի»։ Բայց ան կը զգայ նաեւ, որ ինքը մայր է, եւ աւելի «հեռուն գնալ անիմաստ է»։ Անոր հոգին մանուածապատ է, կը գտնէ հեղինակը, եւ դժուար է մէկ անգամէն թափանցել անոր խորքը։ Աննը կը տենչայ ունենալ իրեն նայող ու իրեն հետեւող սիրտ մը, «սիրտ մը անվհատ ու անխոնջ. միշտ նրան գնացող, բայց մնաւ նրան չհասնող»։

Սիրոյ յագեցումին կը յաջորդէ հիասթափութիւնը «դրանից յետոյ, այդ ճերմակաւոր ոգին, (տիկին Աշխէնը) երբեմն այդ չքնաղ էակը, որ միաժամանակ ինձ անհասանելի եւ կատարեալ էր թւում, այժմ դարձել էր հասարակ, անխորհուրդ ու սովորական»։ Որուն կը յաջորդեն ..., որ կը մօտէ սիրով սրտի մը, կենակցի մը մասին, մինչ կ'իյնայ ճերմակաւոր ոգին, որ իրմէ յետոյ կը ջանայ ուրիշներ ալ թակարդը ձգել։

Վառ երեւակայութիւն ունի Ռէն։ Յաճախ անձնատուր կ'ըլլայ մտորումներու, երազներու, որոնք կեանքի դժնդակութիւնը կը մեղմեն, ... կը փոխադրեն երազոյ երանաւէտ կայաններ։ Ասիկա գիծն է եւ աչքի զարնող գիծը ... հոգիին եւ որուն կատարեալ ու անմահ օրինակները դուք պիտի գտնէք ... մէջ, յիշելու համար միայն ...

Ցնորոյ իր հոգին կ'ըմբոստանայ յաճախ, մարդկային անարդարութիւններու առջեւ։ Ո՞ր թափառաշրջիկը կամ զրկուածը չէ ունեցեր երբեմն, մօտէն այն ... եւ արդար դատողութիւնը, որով անոնք կշռել ուզեր են կեանքի պայմանները, աշխարհի օրէնքները։ Այս է պատճառը, որ ամէնէն անբանադատ ու արժանապատուութեան զգացումէ զրկուած, կեանքի «յատակը» իջնողներն անգամ կուգայ պահ մը, որ կ'անդրադառնան անարդար կարգերուն ու իրենց զրկուածի դժբախտութեան, հարցնելու համար, որ «Հիւրանոցները, տները եւ նրանց սենեակները ու խուցերը շինուած են բնակութեան համար. եւ բոլորի համար նրանք ... պիտի լինեն, ինչպէս ջուրը, օդը, հողը եւ ամէն բան, ինչ որ բնութեան է»։ Ուրիշ տեղ մը «Մարդիկ այնքան գաժան էին, որ ինձ հրմշտում էին մայթերից ցած եւ ... նչում էին, որ ճամբու մէջ ... պարապ մարդկանց. երբեք ... Ցարաբինակ բան փոխանակ ... կացնելու, որպէս յարգանքի ... նրանց աշխատանքին, նրանք ... կառուցած էին անգործ, ... անպաշտպան թափառող ... բազմութիւններին, որոնք ... նակ չէին մայթերի վեր ... քայլ իսկ փոխարինել նորա...

* *

Թափառաշրջիկները ... մը արժանիքներով կը ներկա... նայ ... Վերին ... ժամանելու կ'առաջնորդէ ընթերցողը, որովհետեւ՝ հոն ներկայացուած հոգիները դժբախտ իրականութենէն առնուած են, կան ... գութիւններ, որ մեր սիրտը ... բերանեն կան հարազատ տիպարներ, որոնք մեր շուրջը կը շարժին եւ որոնք՝ կը թուին թէ ծանօթ են մեզի։

Ու այս ամէնը պատմուած է լեզուով մը եւ արտայայտութեան արուեստով մը, որ յատուկ է ... դանդաղ ... հուն, առանց արուեստականութեան, առանց փնտռուած բառերու եւ նախադասութիւններու ... լեզուն հրապուրիչ է ու ինքնատիպ, իր հերոսներուն հոգին ... պարզ երբ անիկա կը դառնայ երգիծական, որուն աւելի յատուկ պատկերացումները մենք տեսանք «Գծագրական հարուածները» ընդարձակ վէպին մէջ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ
ԱՄԻՐԴՈՎԼԱԹԻ ՄԱՍԻՆ

Ալիշանայ յատկացած(?)

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը հանդիսութիւն մը տուաւ Մայիս 25ին, հռչակաւոր բժիշկ Ամիրդովլաթի «Անգիտաց Անպէտ» գրքին հրատարակութեան առթիւ, զոր կատարած է Դ. Բասմաջեան։ Ներկայ էին միութեան անդամները եւ բազմաթիւ փարիզահայ մտաւորականներ եւ ... հայրենակիցներ։

... նիստը(?) բացումը կատարելով, ներկայացուց հայ բժշկութեան պատմութիւնը։

Ապա ... Պ. Լեւոն Բաշալեան ... խօսք առին Դոկտ. Ալթունի, ... տարու Հայոց ոսկեդարը ... բացատրեց թէ Ամիրդովլաթէն առաջ Ե դարուն իսկ ունեցած ենք հայ բժիշկներ. յիշեց ... Մարաթու եպիսկոպոսը, բժիշկը պարսից Թագաւորի ... որոնք հոգեկան բժշկութենէն զատ եղած են նաեւ մարմնաւոր բժիշկներ։

Փրօֆ. Ադոնցեան ... զօրաւոր կամքի մը ... անհասկանալութեան ... Թուրքիոյ մէջ ունեցած ենք ... գրականութեամբ եւ բանաստեղ... ... Եւրոպայի մէջ յաճախ կը ... գիտին գործի եւ գոհարեղէն ... վաճառականներուն։

Պ. ... Բէկ ... տաքքերական տեղեկութիւններ ... մասին։

Խօսեցան նմանապէս ... Արթէն եւ Լ. Կիւզաղեան(?)։

... Վաչեանց, որ յայտարարեց ... ամէն հարուստ պէտք է ... քրքրուի մեր ազգի մտաւոր... կանութեամբ։ «...

…ն վրայ որ պիտի չկատարէ …պարտականութիւնը հանդէպ …ուղղին:

…Այս հատուածը ունի գլխաւոր …մը բաժանումներ — Ամեր…

Օրուան փաստը էր Ամեր… …թ ծնած Ամասիա, 1524… …ր գիրքը «Անգլիոյ… …ն» ունի 846 էջ. որոնց …հաւաքուած են փաստը… …ն եւ Պոլսոյ եւ Պարսկաստանի …ներէն իսկ, ձեռագիր… …ւած թատ…ներէն կազմէն… …տալով ամբողջական… մը:

Ա. Կալուեան

…Ր ՎԷՅՆԸՐ ԳՈՒԼԱՄԲՈՅ ՄԷՋ

…նախապատրաստութեան աշխատա…ութիւնները, բայց վարչութեան …Ամփոփէ խնդրին տեղեկա… …վարչ… …Կ'իմանանք թէ ե… …ոչ որոշուած է դատ բա… …ու, տուքին նախագահութեան …պուլկարիոյ վարչական …ութեան աւանին առջեւ: …ան «Ժամանակ»ի թղթա…ր կը գրէ.

…զեմական խորհուրդը դժ… …ամ չը փոխցաւ իր բարձ… …ան վրայ միայն եւ փոխա… …նպաստելու կամեցող պատ… …գաւառին եկեղեցական… …մանուածին, որուն… …արդիւնքը անկախած ի… …պաստաւոր պիտի ըլլայ եւ …տեղի պիտի ամրա… …ժողովուրդին եւ տե… …իշխանութեանց, իր դիր… …չերթոյ քայլ մը ա… …ալով Սոֆիայի Քա… …ան արին բայ…

ՁԵՐՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿՐԱՍԻ ՄԷՋ

Կրաս, (սեփ. թղթ. — Մեր գիւղին մէջ Մայիս 28ը տօնուեցաւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին:

Ընկ. Ա. Տ. Վ. բանալով ժողովը, զայրոյթով արտայայտուեցաւ կարմիր թափթփուքներու հանդէպ, որոնք Մայիս 28 սուգի եւ տրտմութեան տօն կոչեր էին, եւ պարսաւեց Հօկի վարիչը որ փութացած էր նոյն ժամուն Հօկի ժողով մը սարքել մեր հանդէսը ձախողեցնելու համար, մինչդեռ մեր սրահը ժամանակէն առաջ լեցուած էր: Հայրենակիցներ եկած էին նաեւ շրջականներէն:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր:

Օրուան բանախօսն էր, ընկ. Վազգէն Մարտիրոսեան, որ պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը:

Բանախօսը քննադատեց մեր ժամանակներու «գիւանակներ» վայրերանները, դասալիքները եւ ուրացողները, որոնք հանրապետութեան ժամանակ կը փառաբանէին Մայիս 28ը, իսկ հիմա Փարիզի մէջ ժողովներ կը սարքեն անկախութեան տօնը սուգի տօն կ'անուանեն:

Վերջանալէն առաջ ժողովուրդը փափաք յայտնեց որ յաճախ կատարուին հայկական հաւաքոյթներ:

Մեր գաղութը երեք տարուան կեանք մը ունի: Եկեր եկած են Պոլիսէն եւ Ռումանիայէն, ընդհանրապէս զրկուած հայկական կեանքէ: Կայ Հօկի մասնաճիւղ մը որ երկու տարիէ ի վեր կը քաշքշէ իր անպէտ գոյութիւնը, պատակառութեան առեղծելով: Անդամները 40—60 տարեկան մարդիկ են, որոնց շատերը գրել կարդալ չեն գիտեր, իսկ վարիչը՝ միջազգային հովերով տարուած կարմրուկ մը որ քիչ մը կարդալ գիտէ, եւ շփացողներուն պէտքերը ինքը կը լրացնէ... Անդամ ծերունիներէն մէկը որ երբեմն լուրեր կը ստանայ Հայաստանէն, վերջերս նամակ մը առած է, որ կը դժուարանայ. «Զըլլայ թէ Հայաստան գաս, եթէ կարելիութիւն կայ գիս քովդ առ: Կարմրուկ ազբարը քաղութիւնը չունենար իրականութիւնը կարդալու, կ'առարկէ թէ նամակը շատ ազատ գրուած է, պէտք է արգիլուի եւ յետոյ կարդամ որ լաւ հասկնաս. մարդը կասկածանքի կը մատնուի եւ բարեկամի մը կը դիմէ որպէս զի նամակը ճիշդ կարդայ:

Երիտասարդութիւնը մեր կողմն է: Մէկուկէս ամիս առաջ խումբ մը երիտասարդներ թող բանի գիւղով, կազմեցին Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն: Այսօր մեր թիւը կրկնապատկուած է: Բոլորը առողջ եւ կայտառ տղաներ են, գրեթէ մէկ հասակի: Այս ամէնուն արդիւնքը եղաւ Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը եւ հաւաքական մ՝ նոյնութի սահմանուած:

Արա

ՊԷԼՖՕՐԻ ՄԷՋ

Պէլֆօռ. Սեփ. Թղթ. — Հոս ալ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձը, Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբի եւ չէզոք երիտասարդներու մասնակցութեամբ: Սրահը զարդարուած էր Փէտայիներու նկարներով, իսկ բեմին ճակատը գրուած էր խոշոր տառերով Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան: Սրահը կանուխէն լեցուած էր, այնպէս որ շատ մնացողները ոտքի վրայ մնացին: Օրուան նախագահին բացման խօսքէն յետոյ, «Մեր Հայրենիք»ով սկսաւ հանդէսը: Եղան շարք մը արտասանութիւններ: Ցոյտագիրը կը բաղկանար երեք մասէ. ընդհանուր տեղի ունեցան ներկայացումներ: Ընկ. Խաչատուր պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը եւ արժէքը հայ ժողովուրդին: Տեղի ունեցան խմբերգներ եւ պարեր: Նախագահը յայտարարեց որ եթէ կան խօսիլ կամ հարցում ընել փափաքողներ, ազատ են: Պ. Փոլ բեմ բարձրանալով յայտնեց որ պէտք չէ ընկրկիլ, այլ միշտ յառաջանալ ու հասնիլ մեր նպատակին, եւ օրինակ բերաւ օրուան հերոսը՝ Լինտպէրկը որ ամուր հաւատքով հասաւ Փարիզ: Յետոյ խօսեցաւ Պ. Եղնիկ Եղնիկեան որ շեշտեց թէ Մայիս 28ը ամբողջ հայ ժողովուրդին կը պատկանի որով մենք ամէն տարի պէտք է հաւաքուինք տօնելու համար այս «բիւրիցս երանելի օրը»:

Խօսեցաւ նաեւ Պ. Ճիվան նոյն ոգիով:

Յետոյ խօսք առաւ Կիւրինցի հայրենակից մը որ ըսաւ թէ առաջին անգամն է Պոլիս բախտը ունեցայ տօնելու այս օրը, յետոյ Յունաստան եւ այսօր հոս, որով լիայոյս եմ որ ի վերջոյ մեր հայրենիքին մէջ պիտի տօնենք Մայիս 28ը: Պ. Արմենակ եւս խօսեցաւ, ըսելով թէ Մայիս 28ը մեծ նշանակութիւն ունի մեզի համար, բայց պէտք չէ մոռնանք եւ օգտակարութիւնը ներկայ իշխանութեան: 451 թուականին Վարդան իր խորամանկութեամբ կ'ուզէր փրկել իր ազգը, իսկ Վարդանը կռուեցաւ: Այսօր պատկերը նոյնն է, օրուան վարիչները առանձնած են Վասակի դերը, իսկ Դաշնակցութիւնը՝ Վարդանի դերը…:

Վերջին խօսողն էր ընկ. Անդրանիկ որ երկու խօսքով պատասխանեց թէ Վասակի նման մարդիկը բանտի մէջ կը քաշեն իրենց մեղքը:

Հանդէսը փերջացաւ «Ցառաջ Նահատակ» եւ «Հուսին չկար» խմբերգներով: Կէսկէսկինեւ… բուն Հայրենակց. Միութեան կողմէ Յ. Թարաքճեան շնորհաւորեց մեր կազմը եւ ըսաւ թէ չորս տարիէ ի վեր առաջին հանդէսն է որ կը տեսնէ: Հանդէսէն վերջ ունեցանք ժողով մը եւ երկու նոր ընկերներ աւելցան մեր շարքերուն վրայ:

Անոբէ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՆԵՐՆՈՒԹ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի վարչութեան կողմէ եւ մասնաւոր պատուիրակութեան միջոցաւ ստացած ենք բողոքի նամակ մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տողերը. — Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԲՈՂՈՔԸ

«Միութիւնս սիրով ընդ առաջ երթալով պատ. խմբագրութեանդ գեղեցիկ առաջարկին, անմիջապէս Յուրթպօլի Յանձնախումբին թելադրեց պէտք եղած մասնակցութիւնը եւ աշխատանքի բաժինը առանձնել:

«Վարչութիւնս իր 25 Մայիսի ժողովին մէջ կը տեղեկանար Յութպօլի Յանձնախումբին բանակցութեանց արդիւնքին: Հոն որոշուած կ'ըսուէր որ, մասնակցող խումբերէն Հ. Մ. եւ Արմէնիան իրենց խումբերուն մէջ օտարներ ունին, հետեւաբար պայման կը դնէին որ անոնք ալ խաղան: Որոշուած էր թէ օտարները կրնային մասնակցիլ, եթէ իրապէս կը պատկանէին վերոյիշեալ Միութեանց իբր գործօն անդամներ:

«Այս է որոշումը, թէեւ խոստում կը համեմատէր Յառաջի եւ մեր Վարչութեան բարոյական առաջադրութեանց, եւ սակայն նկատի առնելով որ այդ մրցումները առիթ մը պիտի ըլլային խումբերուն մէջ գործակցութիւն եւ շփում ստեղծելու, անոնց բծախնդրութեան համաձայնեցանք»:

Վարչութիւնը յետոյ պատմելով ծանօթ անցուդարձերը, կ'եզրակացնէ.

«Իբրեւ անիրաւուած կողմ, Վարչութիւնս կուզայ բողոքել պատ. խմբագրութեանդ, եղած ապօրինութեան դէմ եւ խնդրել որ կատարուած մրցումը չեղեալ նկատուի, եւ եթէ պէտք է նոր մրցում մը կազմակերպուի միայն հայ խումբերու եւ իրենց իրական անդամներու մասնակցութեամբ»:

Ի՞նչ կ'ըսէ «Արմէնիա»

«Բաժակի նախապատրաստական ժողովին մէջ, երբ օտարներու մասնակցութեան խնդիր եղաւ, ես իբրեւ «Արմէնիա Յուրթպոլ Գլիպ»ի ներկայացուցիչ գիտել տուի «Միութեան» մէկ բաժակի մրցման մը մասնակցելու համար, չեմ կրնար խումբս ցրուել, հեռացնելով չորս օտար խաղացողներս, որոնք ճիշդ չորս ամիսէ ի վեր կանոնաւորապէս կը մասնակցին «Արմէնիա»ի բոլոր մրցումներուն: Այն ատեն այս գիտողութեանս դէմ ո՛ր եւ է վճռական պատասխան մը չտրուեցաւ:

Եւ միեւնոյն ատեն յանձն առի այդ օրէն սկսեալ իմ խումբէս բոլորովին հեռացնել օտար խաղացողները, եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը առանձինէ յառաջիկային գալիք պատասխանատուութիւնը ֆրանս. ֆեդերասիոն կողմէ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի լիազօրները չուզելով առանձնել պատասխանատուութիւնը, էկղի փաշուեցան: Յառաջի երկու ներկայացուցիչներն ալ այդ հարցին կարգադրութեանը համար, առաջարկեցին որ մենք չորս խումբերս իրարու հետ համաձայնինք, ինչպէս որ համաձայնեցանք: Անկէ յետոյ էր որ ընդհանուր համաձայնութիւն գոյացաւ:

Այս անցուդարձերէն յետոյ, կը զարմանամ որ օտար խաղացողներու խնդիր կը յուզուի վերջին պահուն:

Եթէ երբեք Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահէր յաղթանակը, արդեօք իմ տարած յաղթանակս հայ մարզիկներու դէմ չէր ըլլար, կրկին կարգադրութիւն մը ընել պիտի առաջարկէր:

Սեդրակ Երամեան

Ջանազան կարծիքներ

Իբրեւ չէզոք հանդիսատես մը, տարբական արամաբանութիւնը թոյլ կուտայ ինծ ըսելու որ Հ. Մ. Մ.ը անիրաւ է: Որովհետեւ,

Ա. — Հ.Մ.Մ.ի հրաւէր եղած է ոչ թէ իբրեւ «անկիւքսիոն» խումբի մը, որպէս զի իրաւունք ունենայ իրմէ շատ աւելի զերազաս խումբերէ ուժեր հաւաքել, այլ իբրեւ Հ.Մ.Մ.: Բ. — Իրենց խումբին մէջ օտար տարրերու մուտքը կ'արդարանար միայն այն պարագային, երբ ատոնք իրենց խումբին մաս կազմեն, այսինքն Հ.Մ.Մ.ի խումբին մէջ արձանագրուած անդամներ ըլլան, մինչդեռ անոնք յայտնապէս կանչուած խաղացողներ են: Ուրեմն, Հ.Մ.Մ.ը կը դադրի իսկական Հ.Մ.Մ. ըլլալէ եւ Հ. Մ. Ը. Մ. իրաւունք կ'ունենայ իր պարտութիւնը չընդունելու:

Զարմանալի միեւնոյն էր եթէ ատոնք Հայեր ըլլային եւ շատ աւելի զերազաս խումբերու պատկանող:

Վ. Մոսկոֆեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Մարսէյլ, 26 մայիս. — «Յառաջ»ի Մայիս 20 341 թիւին մէջ Ա. Գալիկեան ստորագրութեամբ թղթակցութիւն մը կար, Պուլվար Օտտօ թաղամասին մէջ բացուելիք Ազգ. մանկապարտէզի մասին, որով՝ այդ գործին նախաձեռնութիւնը կը մասնաւորուէր Սեբաստիոյ Ազա գիւղացիներու եւ քիչ մըն ալ կուսակցական գոյն կը խառնուէր անոր:

Պ. Արսէն Գալիկեանը՝ բնիկ Սեբաստիոյ Ազա գիւղացի է, որ վերջերս Պէյրութէն եկած է Մարսէյլ եւ հազիւ քանի մը օր միայն վերջ մեկնած է Նորբին գաւառները, այնպէս որ՝ Պուլվար Օտտօի մանկապարտէզի մասին իր առած տեղեկութիւնները՝ որոշ չափով իրականութեան համապատասխան ըլլալով հանդերձ, կարեւոր կէտեր՝ լուսաբանութեան կը կարօտին:

Արդարեւ՝ յիշեալ Ազգ. Մանկապարտէզի բացման շուրջ թափուած աշխատանքները, թէեւ սկզբնական շրջանին անյաջող անցան եւ նոյն նպատակով հաւաքուած դրամները ետ տրուեցան, բայց մեր մատաղահասակ զաւակներու կրթութեան անյետաձգելի պահանջը մեզ մղեց որ՝ բոլոր Սեբաստացիներս — քաղաքացի թէ գիւղացի, սկսուած գործէն ձեռնարկը գլուխ հանենք, անոր յաջողութեան համար անհրաժեշտ նիւթական զոհողութեան առջեւ չընկրկելու պայմանաւ:

Եւ Սեբաստիոյ մեր հայրենակիցներու միաբան ու համատարած զոհաբերութեան ոգիէն քաջալերուելով, Պուլվար Օտտօ թաղամասը բնակող այլ շրջանի հայրենակիցներ ալ իրենց օժանդակութիւնը բերին եւ կարելի եղաւ ընդամէնը 70 հոգիէ 3650 ֆրանքի պատկառելի գումար մը հաւաքել, որով մանկապարտէզի յարմար շէնք մը վարձուեցաւ վեց ամսուան պայմանաժամով:

Մանկապարտիզպանուհիի իբր ամսաթոշակ եւ շէնքի նորոգութեան համար 1000 ֆրանքի փոխատուութիւն մը եւս ըրած են հինգ Սեբաստացի հայրենակիցներ:

Շէնքի նորոգութեան աշխատանքները արդէն սկսած են եւ կարող մանկապարտիզպանուհիի մը ընտրութեան մասին խորհրդակցութիւններ կը կատարուին:

Կը պարզուի ուրեմն թէ՝ Մարսէյլ, Պուլվար Օտտօ թաղամասի մանկապարտէզը անհատական կամ գիւղացիական սեփականութիւն չէ: Ստոյգ է, որ նախաձեռնողները Սեբաստացիներ են, բայց գործը զուտ կրթական է եւ դրուած՝ ընդհանուր ազգային հողի վրայ:

Հետեւաբար՝ մեր հայրենակից Պ. Ա. Գալիկեանը իրաւունք չունէր, առանց մանրամասնութեանց իրազեկ ըլլալու, գրել նոյն թղթակցութիւնը որ ո՛չ միայն օգտակարութիւն չունեցաւ, այլ քիչ մնաց որ վտանգէր սկսուած ձեռնարկը:

Բարեբախտաբար, նախաձեռնող եւ նիւթական զոհողութիւն ընող մեր հայրենակիցները՝ խոհարհելով գործին անհրաժեշտութեան առջեւ, որոշեցին անայլայլ շարունակել զայն, առանց ուշադրութիւն դարձնելու, պատահական թղթակցի մը անճիշտ գրութեան:

Մեր կատարեալ համերաշխութեան եւ ձեռնարկին ընդհ. ազգային հանգամանքը շեշտող յատկանշական ապացոյցներէն մէկն ալ այն է, որ Պուլվար Օտտօ թաղը բնակող Հայերու ընդհ. ժողով հրաւիրուեցաւ, մանկապարտէզի հոգաբարձութիւն ընտրելու համար:

Սեբաստիոյ Եալասար գիւղացի
Սեփան Ալթունեան

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ.

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ծակայն դժբախտաբար, ինչ… …ու շահած էինք, իմա Ըմիա… …մինէ առաջ հասած էր լոտեւ… …փախած էին:

Բայց կրցանք իրենց տան մէջ …կոխեալ ֆօշոր եւ վ…լանթէ… …որոնք իրենց գոյքերը պաշտպանելու վրայ էին:

Անոնց գիժագրութեան թոյլ …ին որ ձերբակալինք… …փառօքէն մատնեցին իրենց …ընկերները, որոնք տասներկու …նոյն գիշերն իսկ ձերբակալուեցան.

Լոտեւներու այս խումբը ու… …այլեւս չէր կրնար վնասել. …կը ձգար երբեւան հանել ա… …գործակիցները, որոնք կը …փարիզի եւ գինուորական …շրջաններու մէջ:

Նոյն օրն իսկ, Նապոլէոն հրաժեշտ առնելէ յետոյ, մեկնեցաւ Ս… քաղաքը, ուր հաստատուած էր փոխ-լրտեսական կեդրոնը:

ԿՆՃԻՈՅ ԴՈՐԾ ՄԸ

Ժընեւի գերման լրտեսներու պետը, որ մանաւորաբար, կը զբաղէր լրտեսներ եւ մատնիչներ ձարելու եւ զանոնք Ֆրանսա ղրկելու գործով, քէօնիկեա անուամբ պարոն մըն էր, որ փէշաւ… Ապոլէն փողոցը կը բնակէր:

Յարաբերութեան մէջ էր թէ իմա Ըթառւալի եւ թէ նշանաւոր լրտեսուհի Օր Տոր…ի հետ, որ Ը… համաշխարհ… լրտեսական կեդրոնը կը վարէր եւ ինչ… պէ՛տ

Արդ, եթէ քէօնիկէօն էր որ Ժընեւի մէջ կը հրամայէր, իրա…կանութեան մէջ, ան կը շարժէր գերման բանակի տեղեկատուութեան բաժնին հրահանգներով: Իսկ ասոր ալ Ժընեւի ներկայացուցիչը կին մըն էր, որուն անունը երբեք չկրցանք գտնել, բայց զայն մականուաներ էինք «Շիկահեր»:

Մարդ չպիտի կրնայ գտնել թէ այս կինը ինչքա՜ն չարիքներ հասցուց Ֆրանսայի:

Շիկահերին հետ բաղդատմամբ, իմա Ըթառւալն անգամ հրեշտակ մը պիտի նկատուէր, որովհետեւ այս կինը ոչ մէկ միջոցի, նոյն իսկ սպանութեան առջեւ կանգ չէր առներ, իր նպատակին հասնելու համար:

Անոր գործունէութեան սովորական կերպը բացատրելու համար մեր լեզուով կ'ըսէինք թէ «գէշ կ'աշխատի», այսինքն իր գործին մէջ, արհամարհելով նրբամտութիւնը եւ խորամանկութիւնը, բացարձակապէս միայն ուժի կը դիմէր:

Այս կինը եւ իր մարդերը կէս միջոց չէին գործածեր: Ա եւ է մէկը որ ասոնց կը մատնանշուէր իբրեւ կասկածելի «Ժանտարմ», մեռած էր: Շիկահեր կինը՝ երկու տեղակալներ ունէր, Քէօնիկէօը որուն մասին խօսեցայ եւ Լիպէնմէնկէա, որուն պիտի անդրադառնանք յետագային: Աոր խումբը միայն կազմուած էր Ֆրանսացի փախստական զինուորներէ եւ երկու Ֆրանսացի կիներ կ'ամբողջացնէին խումբին կազմը:

Սակայն այս գաւաճանները ինչ որ ալ ըրին հայրենիքի դէմ, մենէ ծածուկ չմնաց. մեր գաղտնի ոստիկաններէն մէկը՝ յաջողած էր ատեն մը այս խումբին մէջը մնալ եւ քաղել ամէն ուզուած տեղեկութիւն:

Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, քօշաի կողմէ իմա Ըթառւալի յանձնուած նամակին բովանդակութիւնը քննելով, այս խումբին մասին նոր մանրամասնութիւններ գտայ, ինչպէս նաեւ անոր կապուած ուրիշ խումբի մը մասին, որուն պետն էր Քուլիս անուն մէկը:

Այս մարդը, որ ինքզինքը ամերիկեան հպատակ ցոյց կուտար, մատնանշուած էր արդէն իբրեւ մէկը որ յաճախ կը ճամբորդէ Ֆրանսայի մէջ:

Արդ՝ այս մարդուն վերաբերեալ թուղթը կը յայտնէր թէ, քանի մը օր յետոյ, ան պէտք է հանդիպում մը ունենայ Ֆրանսացի երկու փախստական զինուորներու հետ, որոնք պիտի փորձէին Զուիցերիոյ կողմէն սահմանը անցնիլ. ասոնց պաշտօն պիտի յանձնուէր տեղեկութիւններ քաղել Լիոնի շրջանէն:

Այս թուղթին կցուած էին փախստականներուն լուսանկարները:

Բայց զարմանալին այն էր որ այս լուսանկարները Պերլինի կեդրոնէն կու գային.

Հետեւեալ հարցը կը ծագէր ուրեմն:

Այս երկու փախստականները Ֆրանսացի էին, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ գերման տեղեկատուութեան գիւանը կ'ունենայ անոնց լուսանկարները:

Դիւրին չէր հարցումին պատասխանել, որովհետեւ այս տեսակ պարագաներու մէջ պէտք չէ ենթադրութիւններով գոհանալ, այլ ստոյգ բան մը ձեռք ձգել:

Դիւրին չէ մարդ մը կախաղան ղրկել այս վերջին միջոցին հասնելու համար փաստ պէտք էր Արդ՝ ներկայ պարագային մէջ, թէեւ յանցապարտութիւնները շատ էին, բայց փաստը կը պակսէր:

(Շար.)

Ռումանիոյ նոր դահլիճը

Ռումանիոյ նախարարական տագնապը վերջացաւ։ Շաբաթ օր Զօռ. Աւերէսքուի հրաժարականը ընդունելէ վերջ, Ֆէռտինանտ թագաւորը անմիջապէս իշխան Շթիրպէյի պաշտօն յանձնեց կազմելու ազգային դահլիճ մը։ Իշխան Շթիրպէյ կիրակի օր յաջողեցաւ կազմել նոր դահլիճը, ինք ստանձնելով բացի վարչապետութենէ՝ ներքին, արտաքին եւ ելմտական նախարարութիւնները։ Միւս նախարարներն են Արճէշիանօ, Անկէլէսքօ, Լուփու, Սթէլիան Փոփէսքօ եւլն.։ Խորհրդարանը պիտի լուծուի եւ մէկ ամիսէն նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին։

Նիւ Եորք-Գերմանիա թռիչքը յաջողած

Կիրակի օր մեր վերջին տպագրութեան մէջ հրատարակեցինք թէ շաբաթ առաւօտ Նիւ Եորքէն «Միս Քոլոմպիա» օդանաւով ճամբայ ելան Չէմպըրլին եւ Լէվին՝ ատլանտեանը կտրելու եւ եւրոպական ցամաքամասին վրայ կարելի եղածին չափ հեռուն երթալու նպատակով։ Լինտպէրկի աննախընթաց յաջողութենէն վերջ ամերիկեան այս երկրորդ փորձն ալ յաջող անցաւ։ Չէմպըրլինի օդանաւը երկու ժամուան յապաղումով մը, որոշեալ ժամերուն անցաւ նախատեսուած վայրերէն։ Շաբաթ օր ամերիկեան եզերքը անցնելէ վերջ, Չէմպըրլին եւ իր ուղեկիցը Չարլս Լէվին ուղղուեցան դէպի Նիւֆաունտլէնտ եւ անկէ իրլանտական եզերքը։ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին օդանաւը անցաւ «Մաւրիտանիա» անդրատլանտեան շոգենաւին վրայէն։ Այս վերջինը անթելով լուրը հաղորդեց Լինտպէրկը տանող «Մէմֆիս» յածանաւին։ Լինտպէրկ գոհունակութեամբ տեղեկացաւ այս լուրին եւ ըսաւ. «Գիտէի թէ պիտի յաջողէին, որովհետեւ իրենց օդանաւը շատ լաւ էր, եւ գէշ օդէ մը զատ ուրիշ ո՛չ մէկ բան կրնար կասեցնել իրենց յառաջխաղացումը։»

Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին օդանաւը տեսնուեցաւ Իրլանտայի հարաւակողմը, ժամը 9.10ին անգլիական Փլիմութ նաւահանգիստին վրայ. իսկ կէս գիշերէն քիչ առաջ Լոնտոնէն 47 մղոն դէպի հարաւ Պրայթընի վրայէն անցաւ՝ ուղղուելով դէպի Տէօնքերք, Անվէրս եւ Պերլին։

Լոնտոնի, Փարիզի, Պերլինի, Հռոմի, նոյն իսկ Մոսկուայի մէջ կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը ժողովուրդը անձկութեան մէջ անցուց։ Չէմպըրլին եւ Լէվին կանխաւ չէին որոշած թէ՝ ո՞ւր պիտի իջնեն, միայն սկզբունք ունենալով շարունակել ճամբան այնքան ատեն, որ օդանաւին մէջ մնացած պէնզինը թոյլ տար. աչք առնելով մինչեւ Վարշաւա, Փեթրոկրատ կամ Պոլիս երթալ։

Պերլինի մօտ Թէմփէլհօֆի օդանաւային կայանին մէջ հսկայ փարոսներ օդը կը լուսաւորէին ամբողջ գիշերը. նոյնպէս Համպուրկէն մինչեւ Պերլին ճամբուն վրայ գտնուող փարոսները վառուած էին։ Ասկէ զատ, լուսազարդուած գերման օդանաւեր ղրկուեցան՝ Ամերիկացիները դիմաւորելու եւ ճամբայ ցոյց տալու համար։

Կիրակի գիշեր ժամը 10ին Պերլինի անթելի ընկերութիւնը ամէն կողմ հաղորդեց թէ «Միս Քոլոմպիա» Անգլիա հասած է եւ խիստ նպաստաւոր հով մը զինքը կը քշէ դէպի Պերլին, ուր պիտի համնի առտուան ժամը 3-4ին։ Ասոր վրայ 150.000է աւելի բազմութիւն մը ուղղուեցաւ դէպի Թէմփէլհօֆի օդանաւային կայանը։ 5-6000 ոստիկաններ հազիւ կը կարողանային զսպել մարդկային այս յորձանքը։

Տորթմունտէն (Փրուսիա) հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Չէմպըրլէյնի օդանաւը երէկ առաւօտ ժամը 4ին յիշեալ քաղաքի օդանաւային կայանին վրայէն անցած է եւ խիստ ցած իջնելով Պերլինի ճամբան հարցուցած է։

Պերլինէն վերջին պահուն հեռագիր մը կը հաստատէ թէ՝ պէնզինը սպառած ըլլալով, Չէմպըրլէյն եւ Լէվին վար իջած են Այսլէպէնի մէջ, Հալլէի մօտ, Պերլինէն 160 քիլոմեդր հարաւարեւելք։ Գերման օդանաւ մը մեկնեցաւ յիշեալ վայրը՝ պէնզին տալու համար «Միս Քոլոմպիա»ին, որ Պերլին կը սպասուի կէս օրէն առաջ։ Ամերիկայի օդանաւորդները 45 ժամ օդին մէջ մնացին։

Պերլինի ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն մը կը պատրաստէ երկու հերոսներուն։

Սիպերիա գացողները ձախողած

Գրեցինք թէ ֆրանսացի օդանաւորդներ Քօսթ եւ Ռինեօ Շաբաթ առաւօտ Պուրժէի օդակայանէն ճամբայ ելան, երկու թռիչքով Թօքիօ երթալու համար։ Օդանաւորդները ժամը միջին հաշուով 200 քիլոմեդր արագութեամբ կ'երթային։

Մինչեւ երկուշաբթի առաւօտ վերջին պաշտօնական տեղեկութիւնը այն էր որ Քօսթ եւ Ռինեօ տեսնուած են Շաբաթ օր ժամը 13.40ին Սվինէմիւնտէի վերեւ, Փոմերանիոյ փոքրիկ մէկ նաւահանգիստը։ Այդ պահուն կը թռչէին 5.35 ժամէ ի վեր եւ իրենց մեկնակէտէն 1050 քիլոմեդր հեռու կը գտնուէին։ Անկէ ի վեր օդանաւին հետքը կորսուած էր։

Վերջին պահուն օդանաւային տնօրէնութեան հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ֆրանսացի օդանաւորդները ստիպուեր են վար իջնել Թաժիլի մէջ (Ուրալի լեռները), օդին մէջ 29.30 ժամ մնալէ վերջ, որուն 15 ժամը մառախուղի մէջ։ Անկարելի եղած է անցնիլ Թօպոլսքի շրջանը, ուր փորձեցին ճամբան փոխել։ Ամբողջ երեք ժամ Քօսթ եւ Ռինեօ վար իջնելու յարմար տեղ մը փնտռեցին։ Յետոյ բեռը թեթեւցնելու համար, պարպեցին պէնզինը. ի վերջոյ Ուրալի լեռնաշղթային մէջտեղը Թաժիլ վար իջան. 5000 քիլոմեդր ճամբայ կտրելէ վերջ։

Քրտական նոր ապստամբութիւն մը ?

Պէյրութէն կը հեռագրեն Հավասի գործակալութեան.—

«Կացութիւնը շատ խառնակ է Քիւրտիստանի շրջանին մէջ, ուր Շէյխ Մահմուտ կը շարունակէ կռիւները եօթ տարիէ ի վեր։ Բացարձակապէս սխալ է թէ հպատակութիւն յայտնած է Թուրքերուն։ Ընդհակառակը խիստ կռիւներ կը մղէ անոնց դէմ։ Իր հրամանին տակ կան 1500 մարդեր։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ցայտնի դերասանուհի ՏԻԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ - ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ

մասնակցութեամբ կովկասեան պետական թատրոններու

ծանօթ դերասան Լ. ԽՐԱՄԵԱՆԻ

11 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Salle Adyar, 4 Square Rapp

Ա. Պիսոնի յայտնի դրաման "ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆԸ,, 4 արար

կը մասնակցին փարիզի դերասանական լաւագոյն ուժերը

Ցաջորդ ներկայացում "ԱՆՆԱ ՔՐԻՍՏԻ,, ՕԺԷՆ Օ՛ՆԷՅԼ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— 25, 20, 10 եւ 5 ֆրանք, կը ծախուին բոլոր հայկական ճաշարաններն եւ «Յառաջ»ի մօտ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Métro: Alma-Marceau, Tramways, 14, 20, 43, 92, Meubles gracieusement prêtés par la maison Bucheron 2 Rue de Rivoli.

ՕՐ. ՄԱՐԿՐԻԹ ՇԱՆՓԷՆՃԻԱՆ

ԵՒ

ՊՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Ամուսնացած

ՕՐ. ՈՐՍՈԼԱ ՍԻՐԱՆ ՕՀԱՆԵՍԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

3 Յունիս 1927 Փարիզ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,

Թիւ 6— Յունիս

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Յաղթանակութիւններու խզումը (խմբ.).— Բոլշեւիկներու ազգային քաղաքականութեան մնացորդները, Ս. Վրացեան.— Մեր ցաւերէն, Մին-Սար.— Թուրքիոյ շուրջ.— Ընկերվարական քրոնիկ, Վազգէն Շուշանեան.— Թղթակցութիւններ Հայաստանէն.— Կուսակցական կեանք.— Գրախօսական (Միացեալ եւ Անկախ Թուրքահայաստան, Զարեւանդի).

Գինը՝ 2.50 ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ ձեռնարկները առանձին առանձին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սափրական հաւաքատեղին։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Վարդգէս 10 յուն. ուր. ժ. 8ին, Արիս 11 յուն. եր. ժամը 8ին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կեդրոնական խումբի դասախօսական ժողովը՝ 9 Յունիս Հինգշաբթի իրիկուան ժամը 8.30ին, Դրադարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Դրադարանի սրահին մէջ։ Անդամակցողները միասին բերել։

Հ. Յ. Դ. Կրասի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը՝ Հինգշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՅԱՐԴԳԷՍԻ առաջիկայ դասախօսական երեկոն, 9 Յունիս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Վիճաբանութիւն Դ. Զարեհանի [illegible] շուրջ։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները

ՄԱՐՍԷՅԼՈՅ Վասպուրականի Երկ. Երիտ. «Փարոս» միութիւնը պիտի տօնէ վանի հերոսամարտի 12րդ տարեդարձը, Յունիս 12ին Château de Roucetի շքեղ պարտէզին մէջ. մանրամասնութիւն յայտագրով։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հայ Տիկնանց Միութեան Ուսանողաց Օգն. Մասնաճիւղի ի նպաստ Փարիզի հայ կայ. [illegible] ուսանողաց տարեկան ցերեկոյթը 26 Յունիս կիրակի կէսօրէ յետոյ, ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր. 11 Rue Berryer (Etoile). Սալոնն ու Բոյ իսկի պարտիզաընդարձակ շքեղ ապարանքին սրահներուն մէջ։ Մուտք 50 ֆրանք Թռւսակ. ներկայացում, ջազ պանտ, ճոխ պիւֆէ, հաճելի անակնկալներ։

ՄԱՐՍԷՅԼՈՅ Ամասիոյ Հայրենակ. Միութեան երեկոյթը 11 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, սալօն Էսփանեօլի մէջ։ Վիճակահանութիւնք կէսուկէս կը շահին։ Մուտքը ազատ է։ Մանրամասնութիւնք յայտագրով։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քոլոմպ, Օր. Ս. Ք.— 70 Ֆր.
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 100 Ֆր.
Լուէթ, Զ. Է.— 30 Ֆր.
Պիթուի, Պ. Վ.— 50 Ֆր.
Ճոս, Գ. Ս.— 25 Ֆր.
Ճոս, Գ. Զ.— 35 Ֆր.
Խարթում, Տքթ. Ե. Խ.— 2 անգլիական
Կանեի, Օր. Ն. Տ. Միք.— 35 ֆրանք
Նանթ, Բ. Ճ.— 35 Ֆր.
Տէսին, Կ. Ճ.— 35 Ֆր.
Ոնկոէ, Խ. Յ.— 200 ֆրանք
Կարգադրեցինք.
Պաղտատ, Մ. Ա.— 1 անգլ.
Սկսանք ղրկել.
Փարիզ, Գ. Ք.— 35 Ֆր.
Կառտան, Թ. Օ.— 70 Ֆր.
Օսլօնա, Բ. Ժ.— 20 Ֆր.
Փարիզ, Ս. Ռ.— 20 Ֆր.
Սէն Թ'ըթիէն, Ս. Խ.— Ձեր ըսած ծանուցումը չենք ստացած.
Վիէն, Յովհ. Ալզուն.—70 Ֆր.
Վիէն, Յ. Մ.— 103 Ֆր.
Լը Քրէօզօ, Գ. Փ.— 20 Ֆր.
Մոնթիկ. Լ. Կ.— 50 Ֆր.
Յունան, Կ. Ե.— 20 Ֆր.
Մարսէյլ, Դորճ.— 736 Ֆր.
Լափէժան, Մ. Գ.— 100 Ֆր.
Իսզէօ, Յ. Զ.— 45 Ֆր.
Վէնիսէն, Թ. Ա.— 230 Ֆր.
Յուսմի, Գ. Գ.— 50 Ֆր.
Անիվռ, Յ. Օ.— 42 Ֆր.

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or. Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Զօհրաբեան, 202, Rue Boileau.

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ խաղերու սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Օլիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը, փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ փարձած է երկու մարզարաններ։

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները. Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 6.30էն 8 Սթատ Ժան Փըթիթ-ին, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին Փօրթ տ'Օրլէանի, երթալու համար C. A. Montrougeի մարզարանը։

(Նոր.

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

կարդացէք եւ տարածեցէք

Զարեւանդի «Կրնա՞նք Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ Անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 ֆր. արտասահման 18 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ։

Դիմել՝ Léon Kevoniani 208 bis Rue Lafayette, Paris 10me.)

ՍԱԿԱՐԱՆԸ զոց էր երէկ Երկուշաբթի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ։

305 ՖՐԱՆՔԸ 100 ՖՐԱՆՔԻ

ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 15

Դրամ չպարող՝ ոչող նամակներուն չենք պատասխաներ, Ֆրանսայի համար փոստի ծախք 8 ֆրանք. Արտասահման 10 ֆրանք աւելի՝ մինչեւ Յունիս 30.

Համլէթ 10, Օթէլլօ 12, Հռոմէոս Ճիւլիէտա 12, Լուռ [illegible] 10, Կեանքը ինչպէս որ է 10, Եղջերուն 3, Պարմենտի Սալոմէ 4, Վէրթէր Կէօթէ 10, Ալեքսանդր դրագիրը 4, Պ. [illegible] Գամօր 2 հատոր 30, Հայաստանի Ալէտը 7, Ե. Տէմիրճիպաշեանի կեանքն եւ իր գործերը 15, Եղբայրացող ցարուհին 20, Էրթօղրուլ 6, Թարթիւֆ Մոլիէռի 5, Ժընըվիէվ 5, Նոնօ եւ տոտօ 8, Պատմութիւն մը ծաբռնիայում 10, Սասունէն եռքը 2 հատոր Ս. Բիւրատ 40, Փայտաշէն խրճիթէն մինչեւ Սպիտակ տունը 15, Փիլիսոփայութիւն աշակերտը Փօլ Պուրժէ 15, Տքթ. Շէրպօնօ 8, Տրիլբի 5, Ճամբան վրայ Լ. Շանթ 6, Կենսագրութիւն Պ. Դուրեանի 12, Լուսնէն ձելամարիօն 15, Հայկ. երգարան 6 ֆրանք։

Վերոգրեալ 27 զանազան գրական եւ փիլսոփ. գիրքերուն ստոր ցանկը, որոնց իսկական արժէքը 305 ֆրանք է, միմիայն 100 ֆրանքով ստանալու համար չպարած դիմեցէք Աճեմեան Հրատարակչական գրատան, որուն ներկայ հասցէն է. H. O. Achdjian, 31 Rue St. Georges, Paris (9me).

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Նախկին բժշկապետ կարմիր խաչի հայկական հիւանդանոցի Մասնագէտ ներքին, վեներական, միզաստուական հիւանդութիւններու.

Ամէն օր 5-7, կիրակի 9-12

Rue des Acacias 42, Métro Ternes-Etoile, Tél. Galvani, 28-54

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱՔԱՂ,, Ամսաթերթ ???

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est Telephone Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2 — 3 կիրակի եւ տօն օրեր 9-12

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue Place des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւնները։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. և Շաբաթ օրեր ժամը 3—5, Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրեր ժամը 1—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 11, Կիրակի 9—12

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ՁՈՒԼԱՐԱՆ «ԾԵՐՈՒՆԵԱՆ»

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1887ԻՆ

Ձուլարանս օժտուած ամենավերջին սիսթէմ մեքենաներով կը ձուլէ հայերէն եւ Թուրքերէն ամէն տեսակ տառեր լաւագոյն եւ ամուր մետաղի գործածութեամբ։

Ամերիկեան չափերով տառեր եւս կը ձուլուին մասնաւոր խնդրանքի վրայ միայն։

Ձուլարանս կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ՝ տպագրական, կազմարարական մեքենաներու, գործիքներու եւ ամէն տեսակ պիտոյքներու, ստացի թուղթ, մելան, pâte à rouleau, պղինձ գիծ եւայլն, զորս կը հայթայթէ ֆրանսական ծանօթ տուներէ։

Դրամ եւ ամէն ապսպրանք ուղղել հետեւեալ հասցէով

V. VARTANOFF, 24 rue Campo-Formio, Paris 13e

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ ՁԵԶԻ ՀԱՅԿԱՇԷՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

որ հրատարակիչն է մանաւանդ Լ. Պ. Տ. [illegible] բանաստեղծութիւններու եւ ճոխ մթերք մը ունի մանկական գիրքերու.

Դիմել, Librairie Haïgachène, 9 Agopian Han, Tchakmakdjilar, Constantinople.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Համայնավարութիւն եւ համաշխարհային յեղափոխութիւն, Մ. Վարանդեանի, գին 15 ֆր., Հայ-Թրքական կնճիռը, Ռուբէն, գին 8 ֆրանք։ Դիմել L. Kévoniani, 208bis Rue Lafayette 10e) Paris.

ԳՈՐԾ ՀԱՅ ԿԻՆԵՐՈՒՆ

Տան մէջ կարելու համար ունինք քոնֆէքսիոնի վերաբերեալ ամէն տեսակ գործ՝ ժէրսէ ռոպ եւայլն. Բարձր վճարում։ Ամառնային գործ ապահովուած է։ Կար գիտցող Հայուհիներու ու յանձնառուներու կը հրաւիրուին դիմել 16 Rue des Alouettes, Colombes.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Տնական գործերու համար։ Դիմել՝ Պ. Տէրմանուկեանի 42 Fbg. Montmartre.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Միւրլինա 8, Աշուղ Գ. [illegible] 6, Երազահան 6, 8, 10, Ազգային բարեբար 5, Դարձը 10, Գ. [illegible] սանութիւն 10, Դաշտը 10, Երգարան 5, 10, 20, Ա. [illegible] 30, Ազգային ջութակ 25, Մ. [illegible] չը 10, Փիթուածներ Պ. [illegible] եանի 5, Ցակոբոս աղա 3, [illegible] Խայխամի քառեակները 4, Հ. [illegible] եւ մէկ գիշերներ 30, [illegible] պէյ 5, Ֆրանսերէն գրպանի [illegible] դեցոյց 7, Լռութիւնը 8, Կ. [illegible] օրագիրը 6, Անուշ 5, Լէ. [illegible] Զօր Զօր 6, Պէպլէքս 10, Ա. [illegible] 15, Յօրթ. Վարդան 7, Ափր [illegible] 15, Մանչ-Արջիկը 20, [illegible] Աթէնի աղա 6, Ժան [illegible] Ժիւսէքս 30, Շալլի [illegible] Նոճաստան 7.50, [illegible] ուղղուած Մեռել գիրք [illegible] ժան

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷ՛Ք ՆՈՐ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ

Փոստի ծախք չկայ

25 ֆր.ի գիրք ապսպր[illegible] ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ԳՈՐԳ ՆՈՐՈԳՈՂՆԵՐ

Կ'ուզուին փորձառու գորգ նորոգող գործաւորուհիներ. Դիմել՝ 20 Rue Lauzin, Paris (19me)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

[illegible] աշխատաւորուհիներ [illegible] նոցի մէջ աշխատելու [illegible] Փուան Թիւրք. Էնրիքո [illegible] պրուսուած եւ կիներու [illegible] դէնի մանթոյ [illegible] ներու 21 Rue Montaigne, (Lounge Shop, ձեռագործի խանութ)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
288bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՅՈՒՆԻՍ
1927

8 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 357

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՈՒՐ ԿԱՆԳ ՊԻՏԻ ԱՌՆԵՆ

Ո՞ւր կանգ պիտի առնեն, վերջապէս, անոնք որ խափանարար խաչակրութեան մը ձեռնարկեր են կարգ մը գաղութներու մէջ, առաջնորդութեամբ զանազան «երեւելի»ներու։

Շատ ենք խօսեր Փարիզի մասին։ Առ այժմ քաշքշուք, սադրական վիճակ մը կը տիրէ։ Կը սպասենք մենք ալ մինչեւ որ ընտրութիւններ կատարուին ամէն կողմ եւ այստեղ։

Խօսիր ենք նաեւ Յունաստանի մասին, ուր համերաշխութիւն գոյացեր է երեք կուսակցութիւններու միջեւ, ինչպէս կը հաստատէ մեր թղթակիցը։ Բարեբախտութիւն մըն է այս մեր գաղութի մը մէջ, որ ներքին վէճերով կ՚ալեկոծի 1923էն ի վեր, հակառակ իր այնքան խախուտ վիճակին։ Քանի մը ամիս առաջ, Սելանիկի մէջ համաձայնութիւն գոյացած էր բոլորին չէզոք վարչութիւն մը կազմելու։ Նոյն առաջադրութեամբ, ձեռնարկներ կատարուեցան Աթէնքի մէջ, ուր շատ աւելի լարուած են կիրքերը, եւ ահաւասիկ լուր կը հասնի թէ վերջապէս համաձայնած են Դաշնակցականները, Ռամկավարները ու Հնչակեաններուն մէկ մասը։ Անդին կը մնան կարգ մը խմբիթիւթներ, որոնք դժգոհ են այս եւքէն, եւ ամէն ատրոփեան կը դիմեն, զայն վիժեցնելու համար։ Այս խմբակին գլխաւորն է տգէտ եւ խարդախ կղերական մը, Պանտրմայի եպիսկոպոս Մազլըմեանը, որ կենակը տուած խորհրդային ու խլըզային գաղանակներու, կը խառնակէ ու կը խառնակէ։ Մեր կարծիքով, Աթէնքի յառաջիկայ պատգամաւորական ժողովը կամ անոր ընտրելիք վարչութիւնը լաւագոյն գործ մը ըրած պիտի ըլլան, առանց վիճաբանութեան վտարելով այդ կղերականը, յանուն գաղութին խաղաղութեան։

Այսպէս ողբալի է պուլկարահայ գաղութին վիճակը։

Վերջին թղթարերէն կ՚իմանանք թէ Գարեգին եպսկ. Խաչատուրեան, որ էջմիածինէն պաշտօն ստացած էր Պուլկարիա երթալու եւ ծանօթ վէճերը հարթելու, չէ կրցեր վիզէ ստանալ։

Այդ արտօնագիրը շատոնց տրուած էր, բայց վերջին պահուն ձեռնարկներ կատարուեր են, զայն խափանելու համար։ Սոֆիայի «Արաքս»ը կ՚իմանայ թէ, մինչեւ անգամ հրաման տրուած է սահմանագլուխի պուլկարական իշխանութեանց, որպէսզի որգիլեն կաթող. պատուիրակին Պուլկարիա մուտքը։ Եւ խիկալս հաստատուեր է որ արգելքը հրամանագրուած է Պուլկարիոյ արտաքին Նախարարութեան կողմէ։

Գաղտնիքը շատ պարզ է։ Պուլկարիոյ ինքնակոչ «Թեմական»ը, ուխտեր է ամէն գնով պահպանել իր հակաժողովրդական իշխանութիւնը, եւ կանգ չառնել ո՛ր եւ է խայտառակութեան առջեւ, չարաչար գործածելով արտաքին Նախարարութեան աւելի ճիշտ՝ Դաւանութեանց Տեսչութեան վստահութիւնը։ Այս արգելքէն քանի մը օր առաջ ալ, լուծել տուեր էին Սոֆիայի Թաղ. Խորհուրդը, որ չի հանդուրժեր իրենց ապօրինութեանց, բայց վարչապետ Պ. Լիափչէֆ ստուգելով խնդիրը, կրկին հաստատել տուաւ լուծումը։ Նիրքէն կուրացած Թեմականը հիմա ուրիշ տեղէ մը վրէժ կը լուծէ, արգիլել տալով կաթող. պատուիրակին մուտքը։

Կը հարցնենք նորէն,— ո՞ւր կանգ պիտի առնեն այս մարդիկը, որոնց մէջ մաղ-մորուք ճերմկած ազգասէրներ կան, ինչպէս եւ վերջին պահուն իրենց ծագումն ու ազգութիւնը յիշող Սոֆիայի Մեր ... (illegible) ...։

Մենք չենք ուզեր կողմ բռնել։ Չենք ուզեր մէկ-մէկ մերկացնել Թեմականի անդամներն ալ, իրենց անպրկրհեղեան առաջնորդով, որուն խօսելու ձեւն անգամ կը ծաղրէին դեռ քանի մը տարի առաջ, 1924ին, երբ առաջին անգամ Սոֆիա այցելեց։

Չենք հետաքրքրուիր, նաեւ, Գարեգին եպիսկոպոսի պաշտօնով։ Հազար անգամ կը նախընտրէինք որ վերջ գտնէին այս կարգի մանուոր առաքելութիւնները, եւ անոնց սահմանուած գումարը ծախսուէր դպրոցի կամ որբանոցի։

Բայց, չպիտի հանդուրժենք մէկ բան,— այս ժողովուրդին իրաւունքներուն բռնաբարման։ Եթէ Սոֆիայի Թեմական Խորհուրդին անդամները պարկեշտ եւ իսկապէս «ազգասէր» մարդիկ են— թող ըլլայ իրենց հասկցած եղանակով— պէտք է իրենք ընդ առաջ երթան լուծելու այս թնճուկը։

Փաստերը ցոյց կուտան որ ո՛չ իրենց խիղճը մաքուր է, ոչ ալ ձեռքերը, գոնէ սա մէկ տարուան անցուդարձերուն մէջ։ Արդ՝ ինքնաեւ -կրնա՞ն հերքել իրենք պատճառ եղան. 1.— Տարական իրաւունքէ մը զրկելու ոչ-պուլկարահպատակները. 2.— Սոնդծելու վտանգաւոր նախընթաց մը, նշանակովի Ազգ. Սահմանադրութիւն եւ առաջնորդութիւն հաստատելով. 3.— Սրելու ժամանակայնելու կիրքերը. 4.— Գրտորելու պուլկար իշխանութեանց միտքը, հայ հասարակութեան հանդէպ, մանաւանդ քաշքշելով՝ արտաքին պաշտօնատան սեմերը, մինչեւ անգամ մատնանշումներ կատարելով, բերանացի թէ գրաւոր ... (illegible) ...

Այսքանը արդէն բաւական է. որպէսզի երեսի ջուրով հեռանան, առնեն տանին իրենց խունկն ու մոմը. եւ գաղութը հանգչի։

Մնացածը՝ գաղութը ինք պիտի ընէ։ Եւ լաւ է որ բոլոր հոսանքները քով քովի գան ու կատարեն ինչ որ կը պահանջէ հասարակական ողջմտութիւնը եւ ժողովուրդին շահը։ Աւելի լաւ, եթէ ամէն ինչ կարգադրուի փոխադարձ համաձայնութեամբ, առանց արտաքին ո՛ր եւ է միջամտութեան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Ժամանակ» Գոլոսյ Թոթսըկեան երկարօրէն խօսելով Պոլսոյ հայկաթոլիկ Պատրիարքարանի տագնապին վրայ, կը գրէ.

— «Հայ ազգին մեծ յատկութիւնները ծանօթ են։ Պատմութիւնը ատոր ապացոյցը կուտայ դարերու մէջէն։ Սակայն այս հանրածանօթ առաքինութիւններուն ու տաղանդներուն քով ունի մեծ թերութիւն մը, անհամաձայնութեան ոգին, որ մեծ մասամբ կը բացատրէ այս ժողովուրդին գլխուն եկած դժբախտութիւնները։ Հայերը իրենք ալ գիտեն ասիկա. բաժանում, անհասկացողութիւն, մեքենայութիւն, ներքինեկուիւներ ամենասովորական ... (illegible) ... ներ ունեցած են իրենցմէ ճակատագրին վրայ։ Արդ, նոյն չարիքը կը շարունակէ գործել իր ... (illegible) ... հասարակութիւնը քանի մը շաբաթէ ի վեր ծանր տագնապ մը կ՚անցընէ։ Ու ասիկա իր պատմութեան մէջ երրորդն է կէս-դարէ ի վեր։ 1871ին Հասունեան պատրիարք, 1908ին Թէրզեան պատրիարք վէճի կը բռնուին իրենց ... (illegible) ... հետ, ու ամէն անգամին ալ կուիւի ... (illegible) ... կառավարութիւնը կըստիպուի ... (illegible) ... եկեղեցականներու ... (illegible) ... իշխանութիւնը առնելու»։

Կը յիշէ թէ այսօր հայ-կաթոլիկները երկու հակամարտ բանակի կը պառակտին, մէկը ... (illegible) ... միւսը պահպանողականներու, անդրեանականներու, ու կ՚ըսէ թէ առաջիններ կ՚ուզեն աշխարհական գործերը կրօնականէն ամբողջովին զատել ու պատրիարքարանի վարչութիւնը յարմարցնել Թուրքիոյ նոր վարչաձեւին։ Ցետոյ կը պատմէ վերջին օրերու անցուդարձերը ու կ՚եզրակացնէ.

«Հայ-կաթոլիկ հասարակութիւնը, որ 1830ին կազմուեցաւ Ֆրանսայի հովանաւորութեան տակ, ներկայիս կ՚անցընէ տագնապ մը, որ խիստ ծանր է եւ վտանգաւոր Արեւելքի լատին քրիստոնէութեան։ Ս. Աթոռը կ՚երեւի թէ ի վերջոյ հասկցած է այդ բանը եւ այս օրերս Հռոմ կանչած է Նաջլեան գերապայծառը»։

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

Էջմիածնի պատուիրակ Գարեգին եպս. անսպասելի դժուարութեանց հանդիպած է, վիզէի գործողութեանց մէջ։ Սոֆիայի «Արաքս»ը այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Կաթող. պատուիրակը վաղուց «վիզէ» ստացած էր պուլկար հիւպատոսարանէն եւ Յունիս 1ին ճամբայ պիտի ելնար, Պուլկարիա գալու համար։ Սակայն վերջին պահուն արգելք կը յարուցուի. Պաշտօնական իշխանութեանց դիմումով կատարուելով հաստատուեցաւ թէ,«վիզէ»ն մերժելու որոշումը տրուած է պուլկար արտաքին նախարարութեան կողմէ։

Աւելի լոյսի պէտ պայծառ է, որ այս խաղն ալ գործն է անոնց որոնք Սոֆիայի Թաղ. Խորհուրդը լուծել տալու ձեռնարկը կատարեցին։

Սոֆիայի մէջ եւ պատկանեալ մարմիններու կողմէ հարկ եղած դիմումները կատարուած են պուլկար կառավարութեան մօտ՝ չէզոքացնելու համար յարուցած դաւերը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պալքանեան նոր կնճիռը

ԱԼՊԱՆԻԱ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԴԻՄԷ

Ալպանիոյ արտաքին նախարար Ապիլոթթի Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան ուղղուած հեռագիրով մը ալպանեւսերպ յարաբերութեանց խզման բովանդակ պատասխանատուութիւնը կը ձգէ սերպ կառավարութեան վրայ։ Կ՚ըսէ թէ Թիրանայի դեսպանատան թարգման Ճուրաքովիչի ձերբակալման խնդիրը կ՚ուզէր բարեացակամ ոգիով քննել եւ այս մասին տեղեկութիւն տուած էր Սերպիոյ գործակատարին, սակայն յանկարծ Մայիս 31ին խիստ լեզուով բողոքագիր մը ստացուեցաւ, որուն մէջ ալպան. կառավարութեան հասցէին շարք մը չնաշխարհիկ որակումներ կային։ Ասոր վրայ սերպ գործակատարին դիտել տրուեցաւ թէ այս կարգի գրութիւն մը կոչուած չէր ալպանական կառավարութեան հաշտարար տրամադրութիւններուն օգնել եւ փութացնել խնդրին նպաստաւոր կարգադրութիւնը։ Ալպան. կառավարութիւնը խոստացաւ անմիջապէս ազատ արձակել թարգմանը, եթէ Սերպիա մեղմացնէ իր Մայիս 31ի բողոքագրին ոճը։ Հանրապետութեան Նախագահն ալ այս ուղղութեամբ անձնական նամակ մը գրեց Սերպիոյ արտաքին նախարարին, բայց անօգուտ։ Այս բոլորին արդիւնքը այն եղաւ որ Պելկրատի կառավարութիւնը Թիրանայի սերպ գործակատարին եւ պաշտօնէութեան անցագիրը խնդրեց։ Անկէ վերջ 48 ժամ փորձեց սերպ կառավարութիւնը ետ դարձնել իր որոշումէն, սակայն ի զուր։ Ի վերջոյ ստիպուեցաւ մինչեւ Տուրացցօ արժանավայել պատիւով ճամբու դնել դիւանագիտական պաշտօնատարները։ Ու Ազգերու Դաշնակցութիւնը իրաւարար կը կարգէ վէճի կարգադրութեան համար։

∴ «Թայմզ»ի Պելկրատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Սերպիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ յարաբերութեանց խզումէն վերջ սահմաններու փակումին կը սպասուի։ Պելկրատի իտալական դեսպանը եւ ուրիշ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ արտաքին նախարար Մարինքովիչի հետ տեսակցեցան։ Իսկ սերպ վարչապետը հապճեպով մայրաքաղաք վերադարձաւ։ Պելկրատի մէջ կ՚ըսեն թէ սերպ թարգմանին արձակումը բաւական չպիտի ըլլայ յարաբերութիւնները վերսկսելու։

Հռոմի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կ՚ըսուի թէ պէտք չէ չափազանցել ալպանեւսերպ միջադէպին տարողութիւնը։ Թերթերը շատ քիչ կը զբաղին ատով։ Եաշիմովի մէջ փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովէն ի վեր իտալական հանրային կարծիքը շատ չի հետաքրքրուիր պալքանեան խնդիրներով։

∴ Սերպիա խնդրած է Ֆրանսական կառավարութենէն, որ Ալպանիոյ մէջ եուկօսլաւ քաղաքացիներու շահերը ներկայացնէ։

Նոր ընտրութիւններ Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Խալք կուսակցութեան համաժողովը պիտի գումարուի նոր ընտրութիւններէն վերջ։ Այս առթիւ վարչապետ Ըսմէթ փաշա հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ Անատոլուի Գործակալութեան.—

Հանրապետութեան Նախագահը կ՚ուզէ որ կուսակցութեան համաժողովը գումարուի այս օրերս։ Սակայն Ազգային Մեծ Ժողովը պէտք է իր նիստերը շարունակէ մինչեւ Յունիսի վերջը՝ օրակարգին վրայի օրէնքները քուէարկելու համար, ու եթէ անմիջապէս վերջ խորհրդարանային ընտրութիւնները չսկսին, դժուար պիտի ըլլայ օրէնքով նախատեսուած պայմանաժամերը կիրարկել։ Հետեւաբար համաժողովի գումարումը պարտաւորիչ կերպով յետաձգել ստիպուած ենք։ Ընտրութիւնները պիտի սկսին անմիջապէս որ Ազգային ժողովը վերջացնէ իր աշխատանքները։

∴ Կիրակի օր Էնկիւրիի մէջ փոխանակուեցան Թուրքեւ խորհրդային առեւտրական եւ նաւային դաշնագրի վաւերացուած օրինակները։

Խալիտէ էտիպ ալ դատախազ

«Միլլիյէթ» «Ամէն բան կը սպասէինք, բայց այս մէկը ո՛չ» խորագրին տակ բուռն կերպով կը յարձակի գրագէտ Խալիտէ էտիպ հանըմի վրայ, «Եւրոպա» տարեցոյցին մէջ Թուրքիոյ մասին անոր գրած աննպաստ յօդուածին պատճառաւ։

«Կազի փաշայի մասին խօսած ատեն, Խալիտէ էտիպ կ՚ըսէ թէ, հանրապետութեան Նախագահը ժամանակին միացաւ Քեազիմ Գարապէքիրի արեւելեան Անատոլուի մէջ կազմակերպած ըմբոստութեան, որ ուղղուած էր Վահիտէտտինի կառավարութեան դէմ։ Մինչդեռ ասիկա բոլորովին հակառակ է իրողութեան

Կառավարութեան մասին խօսած ատեն, անտեղի մեկնաբանութիւններու մէջ մտած է։ Կառավարութիւնը ո եւ է ձեւով գործի գլուխ անցած է, անկախութեան դատարանները ռուսական չեկաներու նման կ՚անդամալուծեն եղեր արդարութիւնը, Թուրք վարիչները պոլշեւիկեան մտայնութեամբ կը գործեն եղեր

«Ամէն բան կը սպասէինք, կը վերջացնէ «Միլլիյէթ», բայց ոչ այսքանը։ Ասիկա պարզապէս դաւաճանութիւն է»։

(Լուրերու շարունակութիւնը Նարդալ Դ. էջ)

ՖԱՇԻՍՏ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Հռոմի Ֆաշիստ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ հետեւեալը իբրեւ պատասխան Գ. Միջազգայինի հակաֆաշիստական թռուցիկին.

Գ. Միջազգայինի գործադիր կոմիտէն անգամ մը եւս կը հրատարակէ թռուցիկ մը, Իտալիոյ եւ ֆաշիզմի դէմ ամէնէն սովոր զրպարտութիւններով լեցուն։ Այս թռուցիկը Իտալիան կ՚ամբաստանէ թէ նոր պատերազմ մը կը պատրաստէ, ու ամբողջ աշխարհի պրոլետարները կը հրաւիրէ կռուիլ Ֆաշիստ վարչաձեւին դէմ։

Այս բոլորը անհեթեթ է ու անիմաստ։ Եւրոպայի եւ աշխարհի մէջ այն միակ պետութիւնը, որ տարիներէ ի վեր կը վտանգէ եւ կը խռովէ այսպէս կոչուած հասարակաշրջութիւնը, որ ամէն կողմ կը տանի իր գրգռութեան եւ խռովութեան գործը, հաստատելով իր որոշ կամքը ուրիշ ուժով պարտադրելու համար համայնավարական ընկերային բռնապետութիւնը, նոյն ինքն Գ. Միջազգայինի Ռուսիան է։

Դալով «ժողովուրդներու ազատութիւնը» պաշտպանելուն, պատասխանը պարզ է ու որոշ։

Ֆաշիստ Իտալիան, որ կ՚աշխատի ու կը պայքարի իր տնտեսական ազատ պետութիւնը հիմնելու, Գ. Միջազգայինի գործադիր կոմիտէին չորս արհեստով շաղակրատներուն կ՚ըսէ թէ չի կրնար հանդուրժել դասեր ստանալու անոնցմէ, որոնք յիմար գաղափարախօսութեան մը շուրջ ուսուցանեն եւեւ պահուած, քարոզելին ու կը քարոզեն համերաշխութիւնը եւ վեհանձն ժողովուրդներու անոնցմէ, որոնք դիմակներու դէպքով կը կառուցանեն չէնքը դիկտատուրայի մը, որ ոչ թէ ընչազուրկներուն է, այլ ընչազուրկներուն դէմ, մանաւանդ ամենաւեւ թշուառութեան՝ անոնց կողմէ, որոնք տասը տարիէ ի վեր կը փորձեն աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն մէջ անկարգութիւն եւ խռովութիւն մտցնել, հակարինկերային, հակամարդկային եւ հակատնտեսական պրոպագանդայի մը թոյնը կը ներարկեն. անոնցմէ՝ որոնք արիւնի մէջ խեղդեցին եւ կը խեղդեն քննադատող ամէն ձայն, նոյնիսկ եթէ համայնավար կուսակցութեան ծոցէն ելած ըլլայ. անոնցմէ՝ որոնք հալածեցին, վտարեցին եւ աշխարհի ամէն կողմը ցրուեցին բոլոր անոնք որ ռուսական հայրենիքը սիրելու ... (illegible) ...

Գ. Միջազգայինի մարգարէները կը յուսան Ռուս հասցնել մեզ Թուղթերու կռիւով մը։ Զուր յոյսեր ... (illegible) ...

Եթէ, պոլշեւիկեան վարչաձեւի անանկութեան չընկերական անարդարութիւնն ու ապատափողարձ այդ վարչաձեւը պիտի դատապարտուէր աշխարհի կողմէ, պարզ այն պատճառով որ իր ներկայացուցիչները Արեւմուտքի քաղքենի ազգերէն փորձ մամնագէտներ եւ՝ դրամագլուխ խնդրելու սատիճանին իջած են, խոստովանելով այսպէս անհագին պահեստներու քանդումը եւ նախաձեռնող ոգիի, լոյսի ու մշակոյթի բնաջնջումը ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։

Միջազգայինի հակաֆաշիստ նոր թռուցիկը խղճալի միջոց մըն է, որ կը ձգտի ծածկել անհամբեր քաղաքականութեան անյաջողութիւնը եւ պոլշեւիկեան ներքին տագնապը, որուն նոր ու պերճախօս ապացոյցները ստացանք այս օրերս։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐԸ

ՀԵՏԶՀԵՏԷ Կ'ԱՄՐԱՊՆԴԵՆ ԻՐԵՆՑ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիա-Ռուս յարաբերութեանց խզումէն յետոյ.— Ծրագիր՝ 21 տարեկան կիներուն քուէարկութեան իրաւունք տալու եւ իրենց գիրքը զօրացնելու.— Լորտերու ժողովին բարեփոխումը.— Չինական եւ Եգիպտական տագնապը.— Բրիտանական դիւանագիտութիւնը միշտ անփոփոխ:

Մէկ կողմէն խզելով յարաբերութիւնները Խորհրդային Ռուսաստանի հետ եւ միւս կողմէ վաւերացնել տալով Խորհրդարանին Արհեստակցական Միութիւններու նոր օրէնքը, պահպանողական կառավարութիւնը ստերճանաբար կ'ուժեղացնէ իր դիրքը, որ շատ անգամ վտանգուեցաւ վերջին երկու տարուան ընթացքին:

Այս երկու կենսական խնդիրներուն մէջ դահլիճին վճռական կեցուածքը շատ ձօտ է ուղղափառ Անգլիացիներու սրտին: Ամէն քայլ որ սահմանուած է կռուելու ընկերվարութեան դէմ, ըլլայ չափաւոր թէ ծայրայեղ, արժանի է ծափահարութեան այս աւանդապաշտ ժողովուրդին համար: Էականը դարերէ ի վեր հիմնուած եւ նուիրագործուած ընկերային ու ոսկետական կարգուսարքին պահպանումն է: Հեռացուցէ՛ք, կ'ըսեն դրամատէրերը, անոր սպառնացող սա նորելուկ վարդապետութիւններն ու ընկերվարական փայլուն բայց անիրագործելի քարոզները, որպէս զի մենք մեր հողին վրայ նուիրուինք հարստանալու, բարգաւաճելու եւ քաղաքականապէս տիրապետելու օրբազան նպատակին:

Այս մտայնութիւնը միայն միլիոնատէրինը չէ: Մարտիկական քանի մը սղերլին շահող անգլիացի աշխատաւորին մէջ իսկ արմատ ձգած է խորհելու այդ եղանակը: Անպէս որ, լաւն շահող կը քաշէն այսօր, երբ երկրէն դուրս կը նետուին կարմիր գործակալները եւ միւս կողմէ կը շղթայուին անգլիացի ծայրայեղներու ձեռքն ու ոտքը:

Հակառակ այս միամտութեան, ընկերվարական «վտանգը» կայ ու կը մնայ եւ տարբ ծանօթ են աւելի խելահասները:

Ինչպէս բնի, կառավարութիւնը վարեց այս երկու փշոտ հարցերուն մէջ, իր կոչումն համապատասխան քաղաքականութիւն մը: Եթէ առաջին կամ ներքին կնճռոտութիւններ վերի վայր չըրջէն այս օրուան կացութիւնը, պահպանողականները հանդարտ սրտով մտածելու կրնան յաջորդ ընտրական պայքարին, որ կը սկսի 1928ին:

Սրուան իշխանութիւնը կը մշակէ երկու գլխաւոր խնդիրներ եւս, որոնք մաս կը կազմեն ընկերվարութեան դէմ բացուած սիստեմաթիկ պայքարին: Առաջինն է 21 տարեկան կիներուն քուէի իրաւունք տալու օրինագիծը, զոր այնքան զօրաւոր կերպով պաշտպանեց վարչապետը անցեալ օր, հաւաքոյթի մը պահուն: Իսկ երկրորդ, աւելի կենսականը՝ Լորտերու ժողովին բարեփոխումը, որ տարիներէ իվեր կը քաշքշուի առանց եզրակացութեան:

Պատմական տարեկաններուն քուէի իրաւունք տալու ձեռնարկը կը ձգտի ընդարձակել ընտրական գործունէութեան դաշտը: Հինգ միլիոն կը հաշուին 21էն 30 տարեկան կիներու թիւը Անգլիոյ մէջ: Պանդատողներ կան թէ երիտասարդուհիները քաղաքական հասկացողութիւն չունին եւ բոլորովին անընդունակ են ըմբռնելու ժողովուրդին իրական շահերը: Պահպանողականները այդքան բծախնդիր չեն: Իրենց համար կարեւոր է լմնալը, ոչ թէ քուէարկողներու քաղաքական հասունութիւնը: Այդ հինգ միլիոն յաւելումին տեսնամանութիւնը կ'անցնի պահպանողականներու կողմն, ընտրութեան մը պահուն: Ասոր համոզուած են քաղաքներու դաշտ-

նիւթապաշտ կնոջ հոգեբանութիւնը վերլուծող անձեր: Մնացեալներն են միայն որ կրնան իրենց քուէները բաժնել ազատականներու եւ ընկերվարականներու միջեւ:

Այս օրինագիծը տակաւին չէ ենթարկուած խորհրդարանի վիճաբանութեանց, բայց շուտով պիտի ներկայացուի:

Ինչ կը վերաբերի Լորտերու ժողովին բարեփոխման ծրագրին, աւելի հիմնական պահանջի մը ծնունդն է: Լորտերու ժողովը, որ գոյութիւն ունի 14րդ դարէն ի վեր, համապատասխան է ուրիշ երկիրներու Ծերակոյտին: Գլխաւոր տարբերութիւնը ընտրութեանց ձեւն է եւ իրաւասութիւններու սահմանափակումը: Ներկայիս կը բաղկանայ 743 հոգիէ, որոնց 683ը ժառանգական իրաւունքով, միայն Իրլանտայի լորտերը (25) եւ Սկովտիոյ լորտերը (16) կ'ընտրուին՝ առաջինները՝ ցմահ, իսկ երկրորդները՝ իւրաքանչիւր խորհրդարանական ընտրութեանց առեն: Այս բարձրագոյն ժողովին իրաւասութիւնները օրէնքներու բուէարկութեան մէջ այնքան ընդարձակ չեն որքան երեւի. Ժողովին: Որ եւ է օրէնքի մէջ միրջին խօսքը կ'արտասանէ երեսփոխան. ժողովը մանաւանդ ելմտական հարցերու մէջ: Այնպէս որ, եթէ երեսփ. ժողովին մէջ ընկերվարականները մեծամասնութիւն կազմեն, կրնան առանց վարանումի քուէարկել տալ օրէնքներ, որոնք համապատասխան չեն պետական շահերուն: Այդ պարագային Լորտերու ժողովը իր ներկայ կազմով եւ իրաւունքներով չի կրնար իր հակակշռին ենթարկել օրուան իշխանութիւնը: Հետեւաբար, պահպանողականները կը խորհին որ անհրաժեշտ է բարեփոխել լորտերու ընտրութեան ձեւը, նուազեցնելով «ժառանգորդ» լորտերու թիւը, եւ քուէով նշանակելով միւսները, այսպէսով այդ հիմնարկութիւնը կը ստանայ քիչ-շատ ժողովրդական հանգամանք եւ այդ պատճառով ալ կ'ընդարձակուին իր իրաւունքները:

Այս ծրագիրը ժամանակին պաշտպանուած են նաեւ ազատականներէ: Հաւանական է որ խորհրդարանը զբաղի այս հարցով, յառաջիկայ նստաշրջանին:

Բացի այս հարցերէն, որոնք անմիջական կապ ունին ներքին քաղաքականութեան հետ, Անգլիա ուշադրութեամբ կը հետեւի միջազգային անցուդարձերուն, որոնք ոչինչ ունին մխիթարական: Խորհրդային Ռուսաստանի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզումը ամէն բան չէ, դիտել կուտայ Թերթ մը: Հետեւանքները շատ աներոշ են տակաւին:

Չինական խնդիրը կը պահէ իր սուր հանգամանքը: Վերջին տեղեկութիւններէն իմացանք որ կարմիր բանակը կը յառաջանայ դէպի Փէքին: Նոր զօրագունդ մը կը պատրաստուի ղրկելու Չինաստան, պաշտպանելու համար «Ն. Վեհափառութեան» հպատակները:

Միւս պետութեանց հետ վերջնական համաձայնութիւն մը չեն եկած դեռ. սակայն կ'երեւայ որ Անգլիա ի հարկին պիտի գործէ այնպէս ինչպէս կը թելադրեն իր շահերը Չինաստանի մէջ:

Նոր է եգիպտական տագնապը: Գահիրէի կառավարութիւնը կը մերժէ վաւերացնել բրիտանական ապարատեան պաշտօնը — սուտիկանի դեր կատարել եգիպտական բանակին մէջ — առարկելով որ Եգիպտոսի անկախութիւնը ճանչցուած է 1922ի յայտարարութեան մէջ եւ Լոնտոն իրաւունք չունի միջամտելու անոր ներքին վարչական եւ զինուորական գործերուն մէջ: Մերժումին լուրը հազիւ Լոնտոն հասած, երկու անգլիական յածանաւեր մեկնեցան Աղեքսանդրիա, իբրեւ ազդարարութիւն: «Խիստ բայց բարեկամական» ոճով ծանուցագիր մըն ալ ուղարկուեցաւ Գահիրէ: «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը բացատրէ թէ, համաձայն 1922ի յայտարարութեան, բրիտանական կառավարութիւնը իրաւունք ունի իր հակակշռին տակ պահելու եգիպտական բանակը, պաշտպանելու համար կայսրութեան հաղորդակցութիւնները օտար յարձակումներու դէմ եւ ամրապնդելու Եւրոպացիներուն ապահովութիւնը: Միւս օտար պետութիւնները, կ'ըսէ թերթը, իրենց շահերու պաշտպանութիւնը վստահած են մեզի եւ մենք պատասխանատու ենք անոնց առջեւ:

Կասկած չկայ որ Անգլիոյ համար չափազանց կենսական է Եգիպտոսի ապահովութիւնը, իբ կայսերական շահերու տեսակէտէն: Եթէ իրենք հեռանան այն հողամասէն, եւրոպական ուրիշ պետութիւն մը պիտի փութայ բռնել գիրենք Նեղոսի ափերուն վրայ: Այս պարագան յայտնապէս կը շեշտեն թերթերը: Մեծ բան է, եթէ դիւանագիտական միջոցներով փակեն այս վէճն ալ, որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ օրուան վարիչներուն:

Անցնելով եւրոպական հարցերուն, ամէնէն կարեւորն է գերմանականը: Գերմանիա Լոքառնոյի դաշնագրէն ասդին վերստացաւ իր կորսնցուցած հեղինակութիւնը եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ կը խօսի այնպէս ինչպէս երէկի յաղթականները: Թէ անտեսապէս եւ թէ քաղաքականապէս զօրացած, Գերմանիա նոր միջոցներ կը փնտռէ ամրապնդելու համար իր դիրքը: Մէկ կողմէն կը փորձէ հողատարութիւններ ճարել, ուրիշներ իր սահմանները շատ նեղ են, միւս կողմէ կ'աշխատի պարպել տալ Հռենոսը որ դաշնակիցներու գրաւման տակ է 1920էն ի վեր: Գերման դիւանագէտները մեծ ճիգ թափեցին այս ուղղութեամբ վերջին ամիսներս, Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ: Կը թուի թէ անգլիական կառավարութիւնը տակաւին որոշ եզրակացութեան մը չէ հասած այս մասին, թէեւ, ինչպէս դիտել կուտայ «Օպզըրվըր», Անգլիա պատրաստ է որ այդ հողամասը պարպուի որքան կարելի է շուտ:

Գերմանական խնդիրը տեսակ մը փորձաքար է անգլեւ-ֆրանսական յարաբերութիւններու համար: Ան է որ վտանգեց յաճախ «սիրալիր բարեկամութիւնը», որուն մասին այնքան ճառեր արտասանուեցան Մանշի երկու ափերը, վերջին շաբաթներու ընթացքին Միջազգային հարցերու մէջ Փարիզ եւ Լոնտոն իրար կը հասկնան «ինչպէս երկու բարեկամներ»:

Անգլիական կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը Փարիզէն մինչեւ Եգիպտոս եւ Չինաստան, այն է որուն կը սպասէ այս պահպանողական ժողովուրդը մշակում բարեկամական յարաբերութեանց դրացի պետութիւններուն հետ եւ պահպանել դրամատիրական շահերու:

Անգլիական դիւանագիտութիւնը ո՛չ իր դրոյթը կը փոխէ, ո՛չ ալ իր ձեւը:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՓԱԼՍՈՑ պատուիրակութեան դէմ ամբաստանագիր մը ներկայացուած ըլլալով Ազգ. Ժողովի իր Գ. նիստին մէջ որոշեց ամբաստանութիւնները քննել ցնոնիշատուլթեան. Համաբակալութեան եւ իրաւասութեանց դիւանններուն կողմէ:

ԿԱՐԻ ԳՈՐԾԻՆ ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ»ի 24 Մայիսի թիւով Պ. Լ. Զորմիսեան «Կարի գործը Փարիզի մէջ» վերնագրով մէջտեղ կը բերէ հարց մը, որ իսկապէս այժմէութիւն մըն է եւ խիստ կարեւոր, երբ նկատի ունենանք որ՝ գործարանային աշխատանքներէն անմիջապէս յետոյ շատ մը հայ ընտանիքներու Փարիզ ու շրջականներուն մէջ ապրուստի միակ միջոցը կարի եւ վնոցի (քոշքօլ) աշխատանքն է: Առանց այլեւայլի կարելի է ըսել թէ՝ բացի Ֆրանսական մը մեծ տուներէ, գրեթէ հրէական con-fectionի տուները մեծ մասամբ կապուած են ուղղակի հայ աշխատաւորուհիներու ձեռքերուն:

Բայց իրականութիւնը այն է թէ անցեալ տարի կանոնաւոր ժամերու աշխատանքով լաւ արդիւնք ձեռք ձգող կարուհին այսօր ստիպուած է, հակառակ գործերու այնքան առատութեան, գիշերային տաժանելի աշխատանքով հազիւ անոր կէսին տիրանալ: Այս կացութեան սոսկալի պատճառները եթէ պրպտենք, պիտի տեսնենք որ պատասխանատուութեան մեծագոյն մասը դարձեալ պիտի իյնայ հայ յանձնառուներու եւ կարուհիներուն վրայ, որոնք միամտութիւնը ունեցան հրեայ վաճառականին պահաս շինողէք առաջարկելով տեւական եւ աւելի աշխատանք ձեռք ձգելու Այսպիսի մրցակցութեան պատճառով, յանձնառուն եւ կարուհին շահաւոր գործ մը գրեթէ ոչինչի հաւասարեցուցին: Մանաւանդ վերջին գործազրկութիւնը աւելի շեշտեց գիներու անկումը երբ ծրարը առնողը ներկայացաւ խանութէ խանութ որպէս նոր յանձնառու ու կարուհի, իրարմէ խլելով շինողէքի նուազագոյն մրցանիշը: Արդիւնքը այն եղաւ որ այսօր վնոցի գինը փոխանակ 0,80ի կը շինեն 0,40ի: Պէշարփը 2,50ին տեղ 1,10ի, իսկ Քրոպը 1,25ի տեղ 0,65ի: Մինչեւ առեւտրականը երբեք չփառեց գիներու անկումէն, քանի որ նոյն համեմատութեամբ ինկաւ նաեւ «ժէրսէ»ին գինը:

Դժբախտաբար պատկերը այս է կարի գործին մէջ: Աշխատաւորական շահերու անգիտակցութիւնը այս գործին մէջ եւս իր աւերը կը գործէ: Հայ աշխատաւորուհին 18 ժամ անընդհատ աչքի լոյս կը թափէ գրեթէ սանթիմներու համար, իսկ միեւնոյն տուներու գործ ընող Ֆրանսացի յանձնառուն ու կարուհին կը պարտադրէ իր նախկին շինողէքի գինը, գիտակցելով իր աշխատանքի շահերուն:

Ի՞նչ կը մնայ հայ աշխատաւորուհին եւ յանձնառուին այս ողբալի վիճակէն ազատելու համար: Նախ պէտք է գիտակցիլ թէ իրենք ալ այս գործին մէջ արժէք մը կը ներկայացնեն, ինչպէս շեշտած է Պ. Զորմիսեան: Եթէ հայ կարուհին շաբաթ մը միայն չգործէ, առեւտրական շատ մը տուներ պիտի ստիպուին գոցել իրենց շատ մը ապսպրանքները: Ֆրանսացի եւ կամ ուրիշ ազգի գործաւորուհիներ չեն կրնար լեցնել հայ կարուհիին ձգած պակասը: Եթէ նոյնիսկ լեցնեն ինչպէս ասկէ քանի մը տարիներ առաջ, պիտի պահանջեն ներկայ գիներուն կրկնապատիկը եւ յետոյ Ֆրանսուհին իր աշխատանքի ժամերէն դուրս չի նուիրուիր գիշերային ծգնաժամային աշխատանքներու: Շատ մը Ֆրանսուհիներէն լսուած են դառն դիտողութիւններ՝ հայ կարուհիին աժան աշխատանքին դէմ:

Ուրեմն. եթէ հայ յանձնառուները եւ գործաւորուհիներ գիտակցութիւնն ունենան իրենց արժէքին եւ փոխադարձ շահերուն, խնդիրին լուծումը կը դիւրանայ: Բայց ի՞նչպէս կարելի է գիտակցութեան գալ: Միակ միջոցը կազմակերպութիւնն է: Նկատի ունենալով այս գործով զբաղողներու ցրուածութիւնը, Փարիզ եւ շրջականները, յաջողութիւնը կը թուի անյուսալի: Ուրիշ խնդիր. եթէ կազմակերպութիւնը սկսի առաջին անգամ միայն յանձնառուներով, որոնք խանութպանին աչքին առաջ աւելի արժէք կը ներկայացնեն քան հատ ու կտոր ուղղակի գործ ստացող կարուհին:

Փարիզ եւ շրջականներ հազիւ կը հաշուուի 50ի մօտ յանձնառուներ: Եթէ անոնց 30ը կարենան համախմբուիլ եւ կազմել շահերու գիտակցութեան հիման վրայ յանձնառուներու եւ կարուհիներու միութիւն մը, ինչ որ դժուար չէ, յաջողութեան կէսը արդէն ապահովուած կ'ըլլայ, որովհետեւ ամէն մէկ յանձնառու իր տրամադրութեան տակ ունի մօտաւորապէս 10—15 կարուհի, որոնք կրնան միութեան անդամակցիլ: Այսպէս կազմուած միութիւն մը կրնայ պարտադրել կանոնագրութիւն մը բոլոր տեսակի գործերուն արդար գինը ճշտող, առանց ռէնտիքայական դժուարութիւններու մէջ մտնելու: Կանուած այս առաջին քայլէն անմիջապէս վերջ, կարելի է նաեւ պատրաստել ուրիշ կանոնագրութիւն մը յանձնառուներու եւ կարուհիներու միջեւ, շինողէքի գինը ճշտող, միշտ նկատի ունենալով կտորի վրայ վատնուած ժամանակամիջոցը: Իսկ կանոնագրութեան գործադրութեան մանրամասնութիւնները կրնան ճշտուիլ ընդհ. ժողովի մը մէջ:

Այսպէս փոխադարձ շահերու վրայ հաստատուած աշխատանքի կազմակերպութիւն մը կրնայ լաւագոյն արդիւնքներ ապահովել երկու կողմերուն ալ. նաեւ վերջ տալ օրը օրին շարունակուող ագեղ եւ միանգամայն ազգային արժանապատուութիւնը վիրաւորող մրցակցութեան:

Արդեօք իրենց շահերուն գիտակցութիւնը պիտի ունենա՞ն բոլոր յանձնառուները եւ կարուհիները, իրենց ներկայութեամբ պատասխանելով եղած առաջին հրաւէրին:

Մ. ԽԱՉԻԿ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ «ՊԱՏԱՍԽԱՆ» ԲԱՑ-ՆԱՄԱԿԻՆ

Ամփոփ Ցայրենակից

«Յառաջ»ի Ապրիլ 10 թիւին մէջ զարմանքով կարդացի ձեր ինծի ուղղած բաց-նամակը, ուր կը դնէիք կարգ մը հարց-պատասխաններ, համաժողովականութեան շուրջ:

Ինծի համար զաղտնիք մըն է թէ ե՞րբ եւ ո՞ւր կրնամ տուած ըլլալ ձեզ այդ հարցումները: Ովկէանոս մը կը բաժնէ մեզ: Հետաքրքիր պիտի ըլլար տեսնել իմ ձեռագրով եւ ստորագրութեամբ ձեր հասցէին որեւէ նամակ: Կ'ենթադրեմ որ անհամ խաղի մը զոհ էք դացեր:

Որքան ալ անակնկալ էր պատիւը, ձեր կրած նեղութեան համար շնորհակալ եմ, բայց եւ այնպէս ներեցէք որ ձեր պատասխաններուն, ըստ էութեան, չեմ անդրադառնար. «Միացեալ, Անկախ Թուրքահայաստան»ին յաջորդող հատորին մէջ, համաժողովականութեան եւ առնչակից հարցերու մասին յայտնուած լուրջ տեսակէտները քննական վերլուծման ենթարկուած ըլլալով, նաեւ անուղղակի իրենց պատասխանն ստանան նաեւ ձեր այնքան բանաստեղծական արտայայտուած կարծիքները:

Ընդունեցէք յարգանքներս
Չարեւանց

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ի ձանդիսութիւնը.— ...գրականութիւնը կը մեր... եւ կը ձիրքակալէ.— ...սակցութեանց ...ութիւնը.—

Աթէնք, 30 Մայիս

Այս տարի աննախընթաց ...քով եւ պատրաստութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձը Աթէնքի մէջ: Հ. Յ. Դ. Երջանային կ... ...տէն սահմանուած էր կազմակերպական գործը: Վարձուած կր... մայրաքաղաքին մեծագոյն ...սրահներէն «Ափոլլոն թատր...», ...մանակէն առաջ լեցուած էր Աթէնքի եւ արուարձաններու ...լոր հայութիւնը:

Հանդէսը կը բաղկանար երկու մասէ: Իւրաքանչիւր մաս ունէր իր Չութակահարն ու երգիչ... դաշնակահարն ու ասմունքողը...

Առաջին մասին բանախօսը Հ. Յ. Դ.ի կողմէ «Նոր Օր»ի խմբագիր ընկ. Անտոն Կոչ... որ պատմականը ընելէ յետոյ Մայիս 28ի անցքերուն, ... իրեն ժողովուրդը յարգել ...ահ ... ազգային ... Երկրորդ մասին՝ բանախօսը Յունաստանի Ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչ՝ Պ. Սաոիոն, որ ըսել ... թէ որ հայ ժողովուրդը իր ան... կախութեան համար շատ մը ... շօշափելի զրաւականներ անկ... շեշտեց թէ պէտք է ձեռք ձգել նախ ազգային անկախութիւնը յետոյ ընկերվարութիւնը: Կարգ հայ ժողովուրդի 3000 տարիներ առաջուան պատմ... թիւնը, յանուն քրիստոնէ... յին պատմաբանները հայ ժո... ղովուրդը ցոյց կուտային Եւրո... Արեւելքի քաղաքակրթութեան առաջնակարգ ազդակը:

Կ'արժէր տեսնել երգող ... ...մին կենդանի պատկերները, որոնց մէկը ցոյց կուտար գերի Հայաստանը շղթայակապ, իսկ երկրորդը ազատագրուած թուրքական Հայաստանի նահանգները:

Հանդէսէն շաբաթ մը առաջ եւ հանդէսին օրը կարմիր ... յատուկ խմբագրին կողմէ հանդէսը խափանելու եւ կռիւներ յարուցանելու համար ... քուած միջոցները ի զերեւ ել... անգամ մը եւս զինքը զարն... խայտառակութեան ապառան...

Հանդէսէն շաբաթ մը առաջ մանաւոր թռուցիկներ հրապ... րակ հանուած էին «Անկցի Մայիս 28ը» խորագրով եւ «... մը բանուորներ» ստորագր... թեամբ: Աւելորդ է խօսիլ ... ցիկի ոճին լեզուի մասին:

Հակառակ այդ բոլորին, ... հակառակ մանաւանդ «Յառաջ... նակ» կարմիր մանուկին ... յարարութեան, «Հայ ժողովուրդ մի՛ երթար որբացողներու ... բարբռներուն այս օրը», ... րելի է առանց չափազանցու... թեան արձանագրել որ անե... խոնմնայ բազմութիւն մը կա... սրահին մէջ, 200 հոգի ալ ... քի վրայ ըլլալու պայմանով...

Երբ հանդէսը աւարտած ... ժողովուրդը խանդավառ... թեամբ մը «Յառաջ Նահատակ»... երգելով դուրս կ'ելլէր ..., սրահին դրանը առջեւ քանի մ... կարմրուկ պատանիներ կը ... ցրուել կրկին ծանօթ թռուցիկ... ժողովուրդէն քանի մը երի... տարդներ զայրացած՝ ... կուտան կարմրուկներուն ... տիկանութիւնը ձերբակալել ... կու ղեկավարներ եւ առաջ... դեց պահականոց:

Քիչ մը վերջ ոստիկ... Օրի խմբագիրներէն ... Պարրիէլ Լազեան եւ ... Պ. Ա. Կայծակ բարեխօս... ոստիկանապետին, ... ձակել տուին երկու խեղճեր...

Ժամանակէ մը ի վեր ... բանակցութիւնները վերջ... եւ երեք քաղաքական կ... ցութիւնները համաձայնած ... կազմելու համար ... չութիւն մը:

Այդ համաձայնութիւն ... քուէն փախցուցած է ... կիչներուն, որոնք սկսած են ...

...նախ ապաւէնները փնտռել, ...էջ հեշակեաններ շուկով ...միւթ ալ սամկավարները ...երկուք։

...յս բոլորին ալ առանց ան... կարելի է նկատել սակայն, ...ր որ գաղութը հանգստու... պէտք ունի եւ շարք մը ...ներ կը սպառնան ժողո... կենսական շահերուն։

...ամբար, Յունիս 5ին ...անրաւ Ազգ. պատգամ. ժո...

ՄԱՐԳԱՐ

...ՆԻ Փ. ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

...րուն դասախօսը, Փ. Բար... նիւթին անցնելէ առաջ, ...ուրաշէ Պէրկսոնն ու Այնշ... իրարու ժամանակակից ...գոյն մտքերը, մէկը փիլի... եւ միւսը գիտական ...րու մէջ։ Բայց երբ առա... իր փիլիսոփայական մտա... խորութեան կը միացնէ ...գիտական պատրաս... եւ թափանցում, երկ... փիլիսոփայական մարզին ...ի ներկայացնէր նոյն հե... թիւնը, ինչ որ հառ...ութեան Այնշթայնի Փարիզ ...թենէն վերջ «ժամանա... մասին անոնց ունեցած տար... ութիւնով։ Յայտնի է որ ...էն խօսքը միայն Պէրկսոնի ...միայ դասախօսը անցաւ ...սոնի առաջին գործին «Es... des données immédiates ... conscience»ի քննութեան։ ...որ առաջինն է ե... մեծ իմաստասէրին, կը ...ականէ անոր յետագայ ...րուն բոլոր սաղմերը։

...ո՛ր թէ Պէրկսոն եղած է ...ինքնատիպ ու իր տեսու... ...ն հաստատուած ...ն առաջ մը՝ ընդուն... եւ ապրուած փիլիսո... տեսութիւններու դէմ ...որպէս անոր տուած է durée ...ութիւն հոգեբանական ... բացատրութեան ... տեսակէտներով ...ւներուն ... որ իր գրքի (ինչ... իմաստասիրութեան ... մասը կը կազմէ, կը ... երբեք կարելի չէ հա... վիճակները ...եւ անոնք միջեւ ... վիճակին ու զանազանու... կը փոխեն ի... չափը ... մէջ ...

...Պէրկսոն ... է հոգեբանա... տեսութիւն, ... որ զուգահեռակա... չկայ այդ երկու վի... մէջ, Սրտեհաւեւ ֆի... վիճակի մը կրնան ... բազմաթիւ ... վիճակներ եւ փոխա... Նոյնիսկ կարելի չէ ... միեւնոյն սեռի եր... ...։

Տարօրութիւն եւ ժամանակի անսուրթիւնը, երկրորդ եւ ամէնէն հիմնական մասը կը կազմէ իր տեսութեան։

Մեզի համար ժամանակը ստացած է թերեւս իրերայաջորդման նման բոլորովին քմահաճ ձեւ մը, որով միայն կրնանք հասկնալ զայն։ Ան ատիճանական է, եւ զայն կը ներկայացնենք սկիզբով ու վերջով, մինչդեռ միայն միջին մասն է որ իրապէս գոյութիւն ունի իսկ սկիզբն ու վերջը, որ մենք կ'ընդունինք, իրականին մէջ գոյութիւն չունին։

Ազատութեան հարցը Պէրկսոնի փիլիսոփայութեան երրորդ եւ դեռ չվերջացած գլուխն է։ Իմաստասէրին Ethique որ 30 տարիէ ի վեր կը պատրաստուի ու լոյս չէ տեսած դեռ, հաւանաբար վերջին խօսքը բերէ այդ մասին։

Գնահատելի էր այս մանրակրկիտ ու խնամուած դասախօսութիւնը։ Ներկաներուն հետ եղան մտքերու փոխանակութիւններ։

ՏԻՐԿԱԹԻՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ

Սէն Լու Մարսէյլի այն գեղեցիկ արուարձաններէն է ուր հայ կեանքը օրէ օր կը բարելաւուի տեղացի աւանդապահ ժողովուրդին ջանքերուն շնորհիւ։

Անցեալ տարի այրերէն շատ բազմաթիւ կիներ ու աղջիկներ աշխատելու համար ստիպուած էին Մարսէյլ իջնել, որպէս զի իրենց համեստ օրականներով մասամբ մը գիւրացնեն ընտանիքի ծանր բեռը։ Իսկ այս տարի գրեթէ մեծ մասով ազատուած են թէ հանրակառքի ... [illegible] ... բաւական յառաջացած է ու հայ օրիորդը առանց ծանր աշխատանքի կը ստանայ գոհացուցիչ օրական։ Գործի գործը աւելի լաւ է ու յարատեւ ... ընտանիք մը իր անձնական տունի սենեակներէն մէկը յատկացուցած է ... [illegible] ... նոյն փաճառական մը 3-4 ընդարձակ սենեակներ վարձած է նոյն նպատակով, այնպէս որ Սէն Լուի հայ աշխատաւորուհիներն ալ պէտք չպիտի ունենան Մարսէյլ իջնելու։

Սէն-Լուի ժողովուրդը կը հետաքրքրուի նաեւ նոր սերունդի կրթութեան ... Մայրական միութենէն վերջ կազմուած է Հ. Յ. Դ. աշխակցութեան «Ընկուզի» ենթակոմիտէն, որ իրեն սրբազան պարտականութիւն նկատած է, երեկոյթներով, վիճաբանական եւ ... ցինները իրարու հետ չփման մէջ դնել եւ անոնց սրտին մէջ միշտ վառ պահել ազգային սէրը։ Գրեթէ երկու երեք ամիսը անգամ մը անպայման ձեռնարկութիւն մը տեղի կ'ունենայ այս պատճառով արուարձանին մէջ՝ իսկ նշանաւոր եւ աժուսնութիւն միշտ ալ անպակաս են։

Մայիս 29ին կատարուեցաւ հարսանեկան հանդէս մը, եւ այս իր տեսակին մէջ եզակի էր ու թէ մինակ Սէն Լուի այլ ամբողջ Մարսէյլի համար։

Փեսան 19, հարսը 17 տարեկան անմեղ սիրահարներ էին։ Երկար ատեն նախապաշարեալ եւ խոստացած, ... Նախանձախնդիր ծնողներու ձեռք ... վերջապէս շահեցան իրենց իրաւունքը ու կը տօնէին հարսանեկան հանդէսը, Հայաստանի անկախութեան Օրը տարեդարձին հետ մէկտեղ։

Հայկական նուագախումբ մը «Մեր Հայրենիք»ը նուագելով կը յառաջանար Սէն Լուի մեծ պողոտայէն. ետեւէն հարսը, կնքահայրին հետ թեւ թեւի, հարսին երկու կողմերէն գանգաղ կը քալէին երկու փոքրիկ աղջիկներ մէյմէկ երկար մոմեր բռնած, որոնց անմիջապէս կը հետեւէր փեսան իր մօրաքրոջ աղջիկներով, ընկեր եւ ընկերուհիներով ... հարսնեւորներ, եւ ամբողջ Սէն Լուի ժողովուրդը։ Այս բոլորը լաւ էր եւ հետաքրքրական. սակայն կար զաւեշտ տեսարան մը։ Երկսեռ հայ մանուկներու բազմութիւն մը ֆրանսերէն ճռուողելով, աղջիկ անցին կը վազվզէին, հարսին երեսը տեսնելու անօրինակ հետաքրքրութեամբ, եւ կամ շաքար մը աւելի յափշտակելու անմեղ յոյսով։ Մայրերն անգամ անկարող են խօսք հասկցնել առանց որովհետեւ շատեր բացի ֆրանսերէնէ ուրիշ լեզու չէին գիտեր։ Երբ թէ ներկայ ազգային վարչութիւնն ալ անտարբեր միայ նաւ խորդին պէս, մէկ երկու տարիէն հայ մայրերը իրենց զաւակներուն հետ խօսելու համար թարգմանի պէտք պիտի ունենան։

Ա. Միլտոնեան

Մարսէյլ

ՄԱՅԻՍ 28Ը Ք. ՍԱՐԱՅԷՆԻ ՄԷՋ

ՔԸՌԻԹԸՌԸ ՍԱՐԱՅԷՆ (Սեփթըլթէյ).— Մայիս 28ը տօնուեցաւ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ։ Ներկայ էր ամբողջ գաղութը. կային օտարներ ալ։ Նախագահ Խ. Սուքիասեան պարզեց օրուան նշանակութիւնը։ Յետոյ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»։ Խօսեցաւ ընկ. Կ. Չալթայեան որ բացատրեց թէ ինչ մեծ զոհողութիւնով այս անմոռանալի եւ սուրբ օրուան արժանացանք. ու յոյս յայտնեց թէ Մայիս 28ը պիտի տօնենք Մայր Հայաստանի մէջ։ Խօսեցաւ նաեւ ընկ. Յ. Թուման որ շեշտեց այս օրուան ազգային տօն ըլլալը։ Ո՛վ որ հայ է եւ հայի արիւն ունի, ըսաւ, կը տօնէ այս օրը, որովհետեւ զայն տեսնելու համար ամբողջ հայ ազգը գետերու պէս արիւն թափած է։

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ Արտաշ Խորէնեան, որ քաջալերեց գաղութը շյուսահատիլ։ Ներկաներն ու հիւրերը ըմպելիով եւ պտուղներով հիւրասիրուեցան։ Երգուեցան ուրիշ հայերէն երգեր ալ։ Ժամը 7.30ին հանդէսը մեծ խանդավառութեան մէջ վերջացաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

ԼԱՆՍԻՅԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Կիրակի Մայիս 29ին։ Հակառակ օրեր առաջ ցրուած գարշելի թռուցիկներուն. գաֆէ Պլանի սրահը շատ նեղ եկաւ երկսեռ հայրենակիցներուն, որոնք արժանի պատասխանը տուին բանուորութեան անունով ճառող վարձկաններուն։ Բեմին ճակատը ֆրանսականին կողքին կը ծածանէր հայ եռագոյնը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Նախագահ ընկեր Մինաս Ցէր Սարգիսեանը քանի մը խօսքերով բացատրեց Մայիս 28ին իմաստը եւ ցոյց տալով հայ եռագոյնը, ըսաւ «Ցարագրուած ենք եռագոյնով, պիտի վերադառնանք մեր ձեռքը բռնած եռագոյնը»։

Եղան երգեր, նուագ արտասանութիւն։

Օրուան բանախօս ընկ. Ոսկանեան խօսեցաւ մէկ ու կէս ժամ, պատմականը ընելով Մայիս 28ի անկախութեան թուականին։ Մանաւանդ Թուրքերուն հայաջինջ քաղաքականութիւնը ... [illegible] ... եւ Նալպանտեանի յեղափոխական ու ազատատենչ գաղափարները որ տուին այս ժողովուրդին 1918 Մայիս 28ը։ Նմանապէս Վարդանանցին։ Ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը շատ յաջող։ Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Փորոտանք»ով, եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ, ... [illegible] ... տակ։

Կայծակ

ՆՈՐ-ՊԱՅԱԶԻԹԻ Ն. Գէօզալդարա գիւղին մէջ գիւղացիները իրենց միջոցներով կը կառուցանեն նոր դպրոց մը։ Ալի Դըռըխի եւ Ջօրալիւղի մէջ ալ գիւղացիները սկսած են դպրոցաշինութեան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋՐԱՑՈՒԹՈՒՆԸ.— Լէնինկրատի ջրագիտական համալսարանին տեսուչը, փրոֆ. Ռիգէնկամպֆ, հասած է Երեւան, ուր «Խորհրդ. Հայաստանի» աշխատակիցին տուած է հետեւեալ զեկոյցը (12 Մայիս)։

Մենք պիտի քննենք ջրանցքներուն քարով եւ պէթոնով կառուցուած փապուղիներուն ջուրին տառեւլագոյն հոսանքը եւ արագութիւնը, թէ ջուրը կը պարունակէ՞ տիղմ, կը հոսի՞ առանց ալիքի։

Յետոյ պիտի քննենք Արաքսի հովիտին ոռոգման խնդիրը Ցուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն։ Այս խնդիրին կապուած է նաեւ Սեւանայ ջուրին օգտագործումը։ Այս ջուրին պէտք ունին նաեւ Մուղանի դաշտը, Միլլի անապատը, թէ ելեկտրականութեան եւ թէ ոռոգման համար։

Պիտի քննենք նաեւ ճահիճներու չորացման խնդիրը, պէթոնէ կառուցումներու անհրաժեշտութիւնը։

Ջրագիտական համալսարանը առանձնապէս կը հետաքրքրուի նաեւ Զանգուի աւազանին, Արարատի եւ Արաքսի հովիտին ոռոգման հնարաւորութիւններով։

Իմ այն համոզման եկած եմ, որ Զանգուի, Արարատի եւ Արաքսի հովիտին հողերը կարելի է ոռոգել Հայաստանի մանր ջրային հարստութիւններով, առանց նոյն իսկ օգտագործելու Սեւանայ ջուրը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԲԱԺԱԿԻ ՄԱՍԻՆ.— Նախկին մարզական թղթակից եւ ... երեք տարի վարիչ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերուն եւ անոնց ներկայացուցիչ Ֆէտէրասիօնին մօտ, իսկ այժմ բացարձակապէս չէզոք, կ'ուզէ յայտնել կարծիքս

— Հ. Մ.ը շատ հեռու կը մնայ, եթէ իր իսկական ուժով դաշտ ելլէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ, բայց այս վերջինը կրելով հետեւանքները իր անփորձ վարիչներուն, պէտք է առանց այլ եւ այլի ընդունի պարտութիւնը, ոչ թէ Հ. Մ.էն, այլ օտար մեծ խաղացողներով զօրացած եւ կէս ֆրանսական խումբէ մը։

Ֆրանսական օրէնքը կ'ըսէ.— «Ով եւ է խումբ որ մրցումէն առաջ գրաւոր եւ պատասխանի եւ հակառակորդ խմբապետին ներկայութեան, որ եւ է վերապահում չընէր ոեւէ խնդրի մասին, կը կորսնցնէ առարկութեան իրաւունքը մրցումէն վերջ, ինչ որ ալ ըլլայ արդիւնքը, եւ հետեւաբար դաշտի վրայ ձեռք բերուած արդիւնքը օրինական կ'ըլլայ»։

Հետաքրքիր է իմանալ թէ Հ. Մ.ի վարիչը կրնա՞յ ընդունիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջարկը եւ ճարպիկութեամբ շահած մրցումը շահիլ անգամ մըն ալ, կրթնած իր սեփական ուժերուն, փոխանակ Ֆրանսացի «միջազգային»ներ կանչելու։

Բաժակի խնդրին յարմարագոյն կարգադրութիւնն է մրցումները վերսկսիլ, բայց այս անգամ որոշ եւ խիստ կանոնանագրով մը եւ հակառակորդները ընտրել վիճակով, որ տարրական պայմանն է բաժակի մրցումին համար։

Հ. Թօփալեան

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ

Կիրակի օր Ֆութպոլի մրցում մը տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղերու Ա. խումբերուն միջեւ։ Երկու նորակազմ խումբերը թէեւ ճամրուն խաղարկութիւն մը ցոյց տուին, բայց կը պակսէր խաղին պէտք եղած ներդաշնակութիւնը։ Ամբողջ շրջանին ճաւասար խաղարկութենէ մը վերջ Ժուանվիլ յաղթական ելաւ 1ի դէմ 2 նշանակէտով։

Ալֆորվիլի խումբը, որ ճաւասար խաղացողներէ կը բաղկանայ, երբեմն փառերու կոկիկ խաղարկութիւններ ունեցաւ եւ իր տակուն կազմով յառաջդիմութիւն կը խոստանայ։

Ժուանվիլի խումբը թէեւ յաղթական, բայց կանոնաւոր փոխանելու կը կարօտի, ունենալու համար լաւ Ֆութպոլի խումբ մը։ Ուրախալի է որ մեծ եռանդ ու հետաքրքրութիւն մը արթնցած է Ժուանվիլի մէջ։ Մեծով պզտիկով բոլորուած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջ եւ կարելին կ'ընեն մասնաճիւղին յառաջդիմութեան համար։ Արդէն ունին «վայր պօլ»ի խումբ մը եւ մօտ ատենէն պիտի ունենան «պասքէթպօլ»ի եւ «թէնիս»ի երկսեռ խումբեր։

Գ. Գասապեան

.. Պէլվիլի մասնաճիւղը, որ մասնակցեցաւ «Յառաջ»ի բաժակի մրցումին, կազմուած է այս տարուան Ֆութպոլի եղանակին սկիզբը եւ այժմ կը հաշուէ 60 Ֆշտուած անդամներ։ Նախաձեռնողները եղած են իրենց պարտականութեան գիտակից որբեր, իրենց նպատակ ունենալով վառ պահել ազգային եւ մարզական առողջ ոգին Պէլվիլի հայ երիտասարդութեան մէջ։

Քաջալերանքի արժանի է Պէլվիլը որ՝ հակառակ զանազան դժուարութեանց, կրցած է լրացնել իր առաջին տարեշրջանը լաւագոյն արդիւնքներով։

Մ. Ա.

ՀՈՂԵՂԷՆ ՈՂԲԵՐԳԸ ԲՈՆԹՈՒՌԻԱՆ.— Հայաստանի վերջին անձրեւային հեղեղները, որոնց մասին գրեցինք, Զանգեզուր գաւառին Բաղաբուրդ գիւղէն քշած են երկու երախաներ, 12 եւ 10 տարեկան, քոյր եւ եղբայր։ Խեղդուած մանուկներուն դիակները գտնուած են գիւղէն մէկ վերստ հեռու։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ՄԱՌՆԱԼՈՒՐ ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ

ԿՆՃՌՈՒԱԾ ԳԻՐՔ ՄԸ

Եւ յետոյ օրէնքի տեսակէտով իսկ ... [illegible] ... անգամ չկար

Ընդհանրապէս բանակէն փախչելով ... Գերմանացիները յանցաւոր ... փախստականին եւ դաւաճանութեան մէջ տարբերութիւն ...

Արդէն այս գործը ... անմիջապէս ... որպէս զի կարենամ երկու փախստականներու անցեալին մասին տեղեկութիւններ քաղել։ Այս ... թեամբ առաջին քայլերուս ... հաւաքած ... թուղթին, վրայի տեղեկութիւնները կեղծ էին։

Այդ անունով փախստական ... չկար. ասկից զատ, նոյն ... կրող մարդը անհետացած ...

կամ կորուստ իսկ գեռ բանակէն լուր չէր տրուած պատկանեալ պաշտօնատան։

Արդ՞նք կրնային ըլլալ այս մարդերը։ Արդէն եզրակացութեան մը չհասնելով ... որոշելի ... կողութեան տակ առնել սահմանագլխի այն մասը՝ ուրկէ անոնք պիտի անցնէին Զուիցերիա։

Պէտք եղած տեղերը հրահանգ տալու ... պէկիայի մէկ ... նեցայ եւ շուտ օր յետոյ, ֆրանսացի մաքսախոյզներ կը ձերբակալէին այդ երկու լրտեսները, ճիշդ այն պահուն, որ Զուիցերիա մտնելու վրայ էին ի զուր փորձելի զանոնք հարցաքննել։ Միշտ համր կը մնային։ Միակ միջոց մը կը մնար ձեռքս զանոնք արգելափակել, ինչ որ ըրի։

Բայց պէտք էր սակայն որ ... [illegible]

ԿՏԱՆԳԱՒՈՐ ՓՈՐՁ ՄԸ

փախստական գինուորներուն լռութեան չկարենալով որ եւ է գոհացուցիչ բացատրութիւն տալ, մղուեցայ մտածելու թէ՝ այդ երկուքը, հակառակ իրենց ֆրանսական անուններուն, կրնային գերման լրտեսներ եղած ըլլալ եւ Ֆրանսայի մէջ իրենց գործը տեսնելէ յետոյ, կը փորձէին սահմանագլուխը անցնիլ։

Եթէ իրօք, նոյն իսկ փախստական Ֆրանսացիներու հետ էր գործերնիս, կասկած չկայ թէ՝ որ եւ է կերպով պիտի ջանային իրենք զիրենք արդարացնել եւ թերեւս մեր գութը շարժել, իրենց յանցանքին համար զղջում յայտնելով։

Բայց այդպէս չէր։

... այս գործին մասին ... որոշեցի երկու կասկածելիները դիւել փորձ, ... զանոնք խօսեցնելու միջոցը պիտի կրնայի գտնել։

Նոյն իրիկուան իսկ ճամբայ ելան հսկողութեան տակ եւ յետոյ իմացայ թէ իրօք գերման լրտեսներ էին. պատերազմական ատեանը վճռեց անոնց ճակատագիրը։

Բայց պէտք էր որ զբաղէի նաեւ մանաւանդ Ժուլիաստրոյեան իսկական անունն էր Ճէյմս Մէյքա եւ որ երկու փախստականներուն ժամադրութիւն մը կարգադրած էր։

Տեսնելով որ իր մարդիկը չեն գար, ... արթննար եւ իր կարգին անհետանար, ինչ որ մեր գործին չէր գար, մանաւանդ որ, խմա Ըլթապի վրայէն գտնուած կարգ մը թուղթերը կը յայտնէին թէ՝ այս մարդն էր որ երկու փախստականներուն պաշտօն պիտի տար Լիոնի մէջ օդը հանելու գործարան մը։

Արդէն ես ինքս երթալ ձէյմս Մէյքաի ժամադրութեան եւ ինծի ընկերակցելու համար, ընտրեցի պաշտօնակից մը, որուն վրայ մեծ վստահութիւն ունէի շատ լաւ գերմաներէն կը խօսէր. չափազանց յանդուգն էր եւ այս տեսակ վտանգաւոր գործերու համար, ամէնէն ընդունակ մարդն էր։

Կանչեցի զինքը եւ խնդիրը իրեն բացատրեցի, եւ ինչպէս կը յուսայի խանդավառութեամբ ընդունեց առաջարկս։

Քանի որ Ճէյմս Մէյքաի ուղղուած թուղթերուն մէջ, փախստականներուն լուսանկարներն ալ կային, ենթադրեցի թէ՝ զանոնք անձամբ չէր ճանչնար։

Ուրեմն, եթէ փորձէինք անպէս մը ծպտուիլ, որ երկու փախստականներուն նմանէինք գիշերուան մութին ալ օգնութեամբ, կարելի էր որ Մէյքա խաբուէր եւ ... [illegible]

Ես եւ ընկերս, որը անցուցինք լուսանկարներ ... ուսումնասիրութեամբը եւ երբ մութը կոխեց, այնպէս մը ծպտուեցանք, որ անկարելի էր որ մարդ խաբէութիւնը նշմարէր։ Եթէ նախապէս լուր չունենար։

Ժամադրութիւնը նշանակուած էր յարի համբաւ ունեցող սրճարանի մը մէջ որ սահմանագլխին վրայ կը գտնուէր եւ ուր սովորաբար կը յաճախէին մաքսանենգներ։

Այս վերջիններուն համար սրճարանը այն առաւելութիւնը կը ներկայացնէր, որ երկու ելք ունէր. մուտքի դուռը Ֆրանսայի հողին վրայ էր, բայց ելքի դուռը կը գտնուէր Զուիցերիոյ հողին վրայ, ... սրճարանին միջոցն էր, երկու դուռներուն միջեւ։

Ասկէ զատ, սրճարանին տէրը ... անունով 'արիւնարբու վայրագ մէկն էր, որ մեր մաքսախոյզներուն հետ յաճախակի բախումներ ունեցած էր։

(Շար.)

Թուրքիա դիտող մը կը ղրկէ

Թուրքիա, որ ո՛չ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ ոչ ալ աշխատանքի միջազգային կազմակերպութեան կ'անդամակցի, որոշած է ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Խորհրդաժողովին ղրկել «դիտող» մը։ Այս պաշտօնը յանձնուած է Ազգ. Ժողովի առաջին յանձնաժողովի Նախագահ Շիւքրի Քայա պէյի, որ քանի մը օր առաջ ժընեւ հասաւ։

Երրորդ Միջազգայինի ձրահանգները

ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Գ. Միջազգայինի Գործադիր կոմիտէն Անգլիոյ իր կազմակերպութիւններուն տուած է հետեւեալ հրահանգները, համաձայն Փրաւտայի (Յունիս 1.

1.— Պրոպագանդա ընել Արհեստակցական Միութեանց նոր օրինագիծին դէմ, բացատրելով բանուորներուն թէ այդ օրինագիծը պիտի փճացնէ իրենց կազմակերպութիւնները եւ նոր պատերազմներ պիտի պատրաստէ։

2.— Բանուորական բոլոր կեդրոններու մէջ կազմակերպել գործօն սովետներ՝ ընդունակ կռուելու կառավարութեան դէմ եւ շարժման մէջ դնելու բանուորները։

3.— Ճնշում բանեցնել Աշխատաւորական կուսակցութեան վրայ՝ խորհրդարանական խափանարար քաղաքականութիւնը սաստկացնելու համար։

4.— Բանուորական ցոյցեր կազմակերպել փողոցներուն մէջ։

5.— Բանուորները զինել։

6.— Ընդհանուր գործադուլ առաջ բերել՝ օրինագիծը ձախողեցնելու եւ կառավարութիւնը ստիպելու համար որ հրաժարի։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Նախկին վարչապետ եւ ելմտական նախարար Ֆրանսուա Մարսալ յօդուածի մը մէջ հետեւեալ հետաքրքիր տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ռուսիոյ արտաքին առեւտուրին մասին.—

Պատերազմէն առաջ, 1913ին, Ռուսիա աշխարհի ցորենի սպառումին 100էն 28.5ը կը հայթայթէր. 1926ին՝ միայն 100էն 4.3 մասը։ 1913ին, հաճարի սպառումին 100էն 58ը, այսօր՝ 100էն 12.7ը։ Գարի՝ 1913ին 100էն 73ը կը հայթայթէր, այսօր 100էն 25ը։ Վուշ՝ առաջ 100էն 64ը, այսօր 100էն 30ը։ Կաբրագ՝ առաջ 100էն 21.2ը, այսօր 100էն 5.6ը։ Հաւկիթ՝ առաջ 100էն 56ը, այսօր 100էն 10։ Փայտ՝ առաջ 100էն 26ը, այսօր 100էն 8ը։ Միայն քարիւղի սպառումը աւելցած է։

Չէմպըլին եւ Լէվին մրցանիշը կոտրած

Երէկ գրեցինք թէ Ամերիկացի օդանաւորդ Չէմպըլին եւ ուղեկիցը Լէվին երկուշաբթի առաւօտ Այսլէպէնի (Փրուսիա) մէջ վար իջան, պէնզինը սպառած ըլլալով։ Մաս մը պէնզին ճարելէ վերջ ժամը 9ին «Միս Քոլոմպիա» ճամբայ ելաւ դէպի Պերլին։ Սակայն ճամբան շուարեցաւ, ու փոխանակ դէպի հիւսիս-արեւելք՝ Պերլին երթալու, ուղղուեցաւ դէպի արեւելք։ Այս էր պատճառը որ Պերլինէն եւ Տրէզտէնէն զինքը դիմաւորելու համար ճամբայ ելած գերման օդանաւերը չկրցան հանդիպիլ անոր։ Քիչ յետոյ, Պերլինի 70 քիլոմէթր հեռացած՝ մեքենան աւրուելով Չէմպըլին ստիպուեցաւ վար իջնել ճախճախուտ վայր մը՝ Քոթպիւսի մօտ։ Վար իջած ատեն օդանաւը բաւական վնասուեցաւ, սակայն Չէմպըլին եւ Լէվին բոլորովին անվնաս են։ Կէսօրուան մօտ փնտռտուքի համար ղրկուած գերման օդանաւ մը գտաւ «Միս Քոլոմպիա»ն։ Անմիջապէս բազմաթիւ օդանաւեր փութացին յիշեալ վայրը, միասին բերելով Պերլինի ամերիկեան դեսպանատան խորհրդականը եւ թղթակիցներ։ Երկու օդանաւորդները գիշերը Քոթպիւս անցուցին։ Երեք մեքենագէտներ կ'աշխատին նորոգել վնասուած օդանաւը։ Երկու յանդուգն Ամերիկացիները մերժեցին գերման օդանաւով մը Պերլին երթալ, ու կը սպասեն «Միս Քոլոմպիա»յի նորոգուելուն։

Չէմպըլին եւ Լէվին ուղիղ գիծով հեռաւորութեան համաշխարհային մրցանիշը կոտրեցին՝ մօտ 43 ժամուան մէջ մէկ թռիչքով 6500 քիլոմէդր ճամբայ կտրելով։ Վերջին անգամ մրցանիշը ձեռք ձգած էր Լինտպէրկ, որ մէկ թռիչքով 5836 քիլոմէդր ճամբայ կտրած էր Մայիս 20—21։ Անկէ առաջ ֆրանսացի Քոսթ եւ Ռիկնօ մէկ անգամէն 5545 քիլոմէդր ճամբայ ըրած էին Փարիզէն Ճասք (Պարսկաստան) երթալով (29-30 Հոկտ. 1926)։ Չէմպըլին միջին հաշուով ժամը 164 քիլոմէդր կտրած է։

Երկուշաբթի ամբողջ օրը Պերլինի ժողովուրդը հարիւր հազարներով հաւաքուած Թէմփըլհօֆի օդանաւային կայանը, ի զուր սպասեց ամերիկացի օդանաւորդներուն, որոնք երեքշաբթի իրիկուն միայն պիտի կրնային հասնիլ Գերմանիոյ մայրաքաղաքը։ Պիտի այցելեն նաեւ Վիէննա եւ Հռոմ։ Յունիս 15ին Փարիզ պիտի գան, յետոյ Լօնտոն պիտի անցնին։

Չէմպըլին օդանաւով պիտի դառնայ Ամերիկա։ «Համպուրկ-Ամերիկա» շոգենաւային ընկերութեան հրաւէրով Չէմպըլինի եւ Լէվինի կիները երկուշաբթի գիշեր ճամբայ ելան դէպի Գերմանիա։ Քոթպիւսի մէջ օդանաւորդները բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ ստացան, որոնց մէջ նաեւ Նախագահ Քուլիճէն, Հինտէնպուրկէն եւն։ Ընկերութիւն մը 200.000 տոլար առաջարկեց՝ իրենց անունը տալու համար օդանաւերու նոր շարքի մը։ Պրուքլինի առեւտր. սենեակի նախագահը 15000 տոլարի չէք մը տուաւ Տիկ. Չէմպըլինի եւ ադամանդազարդ ժամացոյց մը տիկ. Լէվինի։

«Միս Քոլոմպիա»ն շինող իտալացի ճարտարագէտ Պէլլանքա կը յայտարարէ թէ պատրաստ է շինելու նոր օդանաւ մը, որ Նիւ Եորքէն Հռոմ պիտի կրնայ երթալ մէկ թռիչքով եւ ամենակարճ ժամանակէն։

Անատօլուի երկաթուղիները

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ շուէտական խմբակը, որ յանձնառու եղած է շինելու Քէյսէր—Տիարպէքիր եւ Էնկիւրի—Էրէյլի երկաթուղիները, գործի սկսած է եւ հարիւրաւոր բանուորներ կ'աշխատցնէ.

Պելճ խմբակը, սակայն, գրեթէ ո՛րեւէ գործունէութիւն չի ցուցներ, եւ կը թուի թէ չպիտի կարենայ յարգել իր յանձնառութիւնը։ Եթէ այսպէս երթայ, հաւանական է որ կառավարութիւնը որոշում մը տայ այդ խմբակի մասին։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին, 11 Յունիս Շաբաթ օր երեկոյեան ժամը 8ին, երրորդ քաղաքապետարանի [illegible] սրահին մէջ։

Պիտի բանախօսէ Ընկ. Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Խռապյան խումբի ժողովը՝ Ուրբաթ ժամը ճիշդ 8ին Rue Charles Chéfsone կանոնաւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական հաւաքատեղին՝ Վարգալ» ենթակոմիտէն 10 Յունիս Ուր. ժամը 8ին.

Քրիստ 11 Յուն. Շբ. ժամը 8ին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կուլոնեան խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, Դրադարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Կրասի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը՝ [illegible] եշ. ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑԱՐԴԱՐԴԻ գրական երեկոն վաղը 9 Յունիս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Յօրիայի մէջ. Վիճաբանութիւն Գ. Զարեանի առաւօտին շուրջ։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

[illegible] Երկ. Երիտ. «Փարոս» միութիւնը պիտի տօնէ իր ծննդեան տարեդարձը, Յունիս 12ին Chateau de Rouetb շքեղ պարտէզին մէջ։

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅ Ամասիոյ Հայրենակ. Միութեան երեկոյթը 11 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, [illegible] Միւսաքը ազատ է։

ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբի վարչութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ որոշած է յառաջիկայ շրջանի համար երգչախումբին կից կազմել հայկական ուլոտրակ նուագախումբ մը. [illegible] մասնակցիլ փափաքողները հաճին գրաւոր կերպով դիմել հետեւեալ հասցէին Administration «Koussan», 14 Rue Mouton Duvernet (14me. կը խնդրուի միաժամանակ տեղեկացնել իրենց նուագած գործիքը։ Նուագարան չունեցողներուն վարչութիւնը կը տրամադրէ.

Առաջին քննական փորձի, ինչպէս նաեւ երգչախմբի յառաջիկայ հաւաքոյթի մասին լուր կը տրուի առանձին։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓՈԻՉԼԻ ՄԷՋ

ԿՈՉ,

Ազգ. Միութեան Փուզէնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ գաղութը յառաջիկայ ժողովրդական ընտրութեանց մասնակցելու եւ իր [illegible] ընտրող ու ընտրելի իր քուէները արժեցնելու համար, այժմէն դիմել մասնաճիւղին, եւ վճարելով տարեկան 24 կամ առ [illegible] վճարմանց 12 ֆրանքի ազգ. տուրքը, արձանագրուիլ յատուկ տոմարին մէջ։

Ազգ. տուրքի հաստատման թուական ընդունուած է 1927 Յունիս ամսուան սկիզբը։

Արձանագրութիւնները պիտի կատարուին ամէն օր ատենադպիր Մ. Կէվիէլեանի վաճառատունը եւ պիտի վերջանան 3 Յուլիս Կիրակի օրը։

Ատենադպիր — Ատենապետ
Մ. Կէվիէլեան Ա. Բաղդասարեան

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Վ. ԷԳԵՐ.— Լուռ ցաւեր 10 [illegible], կեանքը ինչպէս որ է 10. [illegible] 10, կամուրջը 7, Լռութիւնը 8, Խեւանի Փանջու [illegible] 7, [illegible] 7 [illegible] խորհուրդին առջեւ 10, Մատնիչը 8, Ցեղասպ. Ռակարդներ 7, Միջէլի սիրաբկածը 5, Ցագը Ավրամ 5, Ճեպընթաց նորանծնը 2, Թուրքին ժողովրդ. պատմուածքներ 6, Մ. Կորքիի Յօմա կորտիէֆ 15, [illegible] 10, [illegible] Թէր 9, Սուլթանը 6, Բարեկէթ 7.50, Յուրիի մեր խաչը 12.50, Թուղթի փառք 5, Յաւ հոգիներ 6, Արսէն Լիւբէն 20, Ցեղեմար (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական [illegible] 2, [illegible] գլուխով մարդոց խմբակը 2, Պօրտոյ հոգիներուն գաղտնիքը 2, Գրիւս Բալթինըլթըն սուզանաւին գաղտնիքը 2, Թոփալ Օսման 5, Քէօր Օղլուի արկածները 2.50, Զարիքի նախարարը 20, Մօփասանի երեք վիպակները 2, Ցր. Մօրի վրէժը 5, Պղնձէ քաղաքը 3։

ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԼԸԸ. Մայր իմ կորեկի 3 Ֆր.։

Ճամբով լոյս կը տեսնէ, [illegible]

Կը Հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փոխթի ծախք չառնուիր։ Պահանջել գրացուցակը. դիմել նամակով [illegible]

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris 13e).

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Անգլիոյ,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13 [illegible]
Թրք. ոսկի	» or	111 —
Մէճիտիէ	Médjidié	7.50
Լէվա 100 հատը	Léva	18.30
Դրամ	Drachme	[illegible]
Լիր	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Ֆր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg	3175	—
» II »	1910	—
» III »	1560	—
Օսմանեան երկթղ. Lots turcs	155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՕՐԱԹԵՐԹ · ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration / Խմբագրութիւն : 209bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 · MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ · ՖՐԱՆՍԱ · ԱՆԳԼԻԱ · ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ · ԵԳԻՊՏՈՍ · ԱՄԵՐԻԿԱ · ԵՒՐՈՊԱ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ 1927

9 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 358 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱԿԱՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Արագօրէն ձեւ ու մարմին կ'առնէ ոչ-պոլշեւիկ տարրերու յարձակողականը՝ կարմիր վտանգին դէմ։

Քիչ անգին կը հրատարակենք Յունաստանի մէջ կատարուած հետապնդումները, խմբական ձերբակալում եւ աքսոր։ Այս կարաւանին մէջ ալ Հայեր կան, ինչպէս ամէն «յեղափոխական» գործի մէջ։ Եւ տարօրինակը այն է որ, Աթէնքի ամբողջ խմբը ըրեր է կառավարութեան դիմել եւ բարեկամ, ճիշդ այն պահուն երբ Մակեդոնիոյ իշխանութիւնը նման գործի ձեռնարկած է, իսկ համայնավարներու յունական օրկանը սպիտակ թուղթի վրայ կը մատնանշէ իրենց ընկերներուն անունները, յոյն թէ հայ։

Լուրերու կարգին, պէտք կարդալ նաեւ Վարշաւայի խորհրդային գործակատարին սպանութեան դէպքը, որ պատմութիւն է տխրող ջգագրգռութեան եւ որուն հետեւանքները դժուար նախատեսել։ Խորհրդային մամուլը անհնարին վայնասուն կը բարձրացնէ այս առթիւ, սերտ կապակցութիւն մը տեսնելով Լոզանի մէջ կատարուած սպանութեան (Վորովսքի), Փեքինի դեսպանատան եւ Լոնտոնի խուզարկութեանց, անգլեւ յարաբերութեանց խզման եւ այս դէպքին միջեւ։ «Նոր պատրաստուի՛ Ռուսիոյ դէմ զինեալ պայքարը», կ'աղաղակէ «Իւմանիթէ»։ Ֆրանսայի համայնավարներուն օրկանը եւ իր պայմանութեամբ, կը հանէ կարգ մը ծանրակշիռ եզրակացութիւններ։

Ի՛նչ խօսք որ այս նոր խաչակրութեան գլուխը կը տեսնեն պահպանողական եւ պաշտօնական Անգլիան, «որ սերտ կապ ունի ցարական Ռուսիոյ ամէնէն արատաւոր ներկայացուցիչներուն հետ»։ Իսկ յայտնի գործիքներուն մէջ, Վրանգելը իր 40.000 զինուորներով եւ զօրավար Հօֆմանը, Պրէսթ-Լիթովսքի գերման բանագնացը, որ կ'ազդարարէր վերջերս, — պէտք եղած է տապալելու Գ. Միջազգայինը, գլխատելով զայն իր կեդրոնին՝ Մոսկուայի մէջ»։

«Իւմանիթէ»ի կարծիքով, «Անգլիոյ արտաքին նախարարութենէն վարձուած արկածախնդիրներու, միապետականներու լրտեսներու աղտոտ խաժամուժ մը կը խլրտի այս միջոցին խորհրդային Միութեան մէջ եւ անոր սահմաններուն վրայ, Ֆինլանտիոյ, Լիթուանիոյ, Լեհաստանի եւ Պալքաններու մէջ։ Դաւադրութիւնը կը կազմակերպուի, եւ ուղեղը Լոնտոն է»։

Առանց մանրամասնութիւնները պրպտելու, մեր ալ կարծիքն այն է թէ նոր ձեռնարկներ կը կատարուին, խորտակելու կամ գոնէ անմնաս դարձնելու համար խորհրդային իշխանութիւնը։

Բայց, իմաստակութիւն պիտի ըլլար պնդել թէ բոլորին հիմնական նպատակը դասակարգային կռիւն է, պատերազմ՝ «պրոլետարիատ»ին դէմ։

Հակապոլշեւիկ պայքարը ունի զանազան ծալքեր։ Ամէնէն առաջ՝ պետական-ազգային ապահովութեան խնդիրը, որու մէջ ընկերվարականներն ալ տարբեր չեն մտածեր։

Պարզ վարչապետական կռիւի մը համար չէ որ, օրինակ Լեհաստանի մէջ, կառավարութիւնը սկսեր է ծուռ նայիլ համայնավարական գործունէութեան, եւ ազդարարութիւններ կուգան նախարարներու բերնով։ Ներքին նախարար Սարօ կը յայտնէ պատգամաւորներու բեմերու վրայ. «Մենք անտեսել չենք որ յարձակին կարծիքի եւ միտքի ազատութեան վրայ, բայց պէտք չպիտի տանք այն ոճրամիտ քարոզութիւնը որ կը փորձէ քանդել հանրապետութեան հիմերը եւ կործանել հայրենիքը»։ Քանի մը օր առաջ ալ, Յունիս 6ին, դատական նախարար Պարլէն էր որ կ'ազդարարէր, պատերազմի զոհերու յիշատակարանի մը առջեւ.

«Կը վկայեմ մեր մեռելներուն առջեւ, թէ կառավարութիւնը գիտէ իր պարտականութիւնը եւ կատարելապէս վճռած է պահել անոր մէջ, ճանաչել կուսակցութեան մը որ, արտասահմանի հրամանին տակ, կ'աշխատի կործանել ինչ որ մեր քաղաքակրթութեան պատիւը կը կազմէ»։

Չի բաւեր քրքրել այս խօսքերու հեղինակներուն ընկերական ծագումը կամ ներկայ դաւանքին կազմը։ Պայքարը այլ խոր բովանդակութիւն ունի։ Եւ այս՝ քիչ մը ամէն տեղ։ Յունաստան հրաբուխի վրայ է։ Պալքանեան միւս երկիրները՝ նմանապէս։ Խորհրդային Միութեան սահմանակից պետութիւնները կը դողդղան իրենց նորստաց անկախութեան եւ սահմաններուն վրայ։ Ուստի եւ բնազդաբար ուղղուած են Մոսկուայի դէմ, որ կը ճգնի հարթել եւ «պրոլետարացնել» ամէն տեղ յանուն իր կասկածելի նշանախօսքերուն։ Մինչեւ անգամ Անգլիան, որ իբրեւ թունդ աշխարհակալ-դրամատիրական պետութիւն, կը հետապնդէ քաղաքական բարդ հաշիւներ, մրցակցութեան եւ գերակշռութեան ծրագիրներ, մտահոգ է նաեւ Հնդկաստանի ապահովութեան մասին, եւ անոր համեմատ ընթացք կուտայ իր հակախորհրդային պայքարին։

Անոր համար ձեռնտու է ե՛ւ խորհրդային դիկտատուրան Ռուսաստանի մէջ, իր մրցակիցը ներսէն կրծելու եւ կազմալուծելու համար, ե՛ւ բոլոր հակապոլշեւիկ ուժերու արշաւը անոր դէմ, չարիքը սահմանափակելու համար։

Այսպէս կամ այնպէս, անգամ մըն ալ կը վերակազմուի եւ ամրապնդուի հակապոլշեւիկ ցանցը, որուն մաս կը կազմեն զանազան պետութիւններ եւ տարրեր, բոլորը իրենց յատուկ նպատակներով։

Իսկ մեր քսոտ քուռակները…։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ ՎԵՐՋԱՑԱԾ Է...

«Նոր Աշխարհ», Ամերիկայի Հայ պոլշեւիկներուն շաբաթաթերթն է որ կ'արձակէ այս վճիռը (28 Մայիս).

— «Բոլոր խելքը գլխին մարդիկ որոնք կրնան տրամաբանել եւ հասկնալ՝ գիտեն որ չլուծուած հայկական դատ ու խնդիր գոյութիւն չունի այլեւս Հայ ժողովուրդը, եօթը տարի առաջ, մէկ անգամով լուծեց իր բախտը եւ այնուհետեւ իր սեփական տան վերաշինութեամբ է որ կ'զբաղուի։ Եթէ հայ ազգայնականներն ու Փաշիստները արտասահմանի մէջ տակաւին թրքահայ դատ ու խնդիր ունին, եթէ կ'ակնկալեն, որ մի գեղեցիկ օր բախտը իրենց կը ժպտի եւ ծերակուտական Քինկերու գեղեցիկ խօսքերով Տաճկաստանի մէջ իրենց համար նոր Հայաստան մը կը ստեղծուի, ապա թող քաջութիւնը ունենան հրապարակ դնելու իրենց ծրագիրն ու ուղղութիւնը։

«Հայկական հարց» գոյութիւն ունի միմիայն ռամկավար եւ դաշնակցական «Կոմիտա»-կաններու հիւանդ ղանկին մէջ։ Հայ բանուորին ու գիւղացիին համար կայ Խորհրդային Հայաստանը շինելու, զարգացնելու եւ վերականգնելու հարց։ Պարոնայք Քինկեր բոլորովին կ'անգիտանան Խորհրդային Հայաստանի գոյութիւնը եւ կը գեգերին երեւակայական աշխարհի մէջ, որովհետեւ այդպիսիները շատ լաւ հասկցած են, որ հայ ստեղծագործող, արդիւնաբերող ժողովրդի հայրենիքը իրենց (բուրժուա) դասակարգի հայրենիքը չէ եւ հետեւաբար լաւ է դաշնակ-ռամկավար երազներու ետեւէն վազել, քան հայ բանուոր-գիւղացիութեան յաղթական կամքին առջեւ գլուխ խոնարհել»։

Բոլոր խելքը գլխին մարդիկ գիտեն որ Թուրքերն ալ, Լոզանի փաշայէն մինչեւ «Իգտամ»ի կամ «Միլլիյէթ»ի խմբագիրն ալ, ճիշդ այդպէս կը յայտարարեն.

— «Չլուծուած հայկական դատ եւ խնդիր գոյութիւն չունի այլեւս»։

Ապրի՛ն երկուքն ալ, ե՛ւ Թուրքերը ե՛ւ հայ պոլշեւիկները։

«Ի ՆՇԱՆ ԱՔՍՈՐՈՒԵՑԱՆ»

Քիչ անդին հրատարակած ենք Յունաստանի մէջ կատարուած ձերբակալութիւնները, որոնց մէջ Հայեր ալ կան, իբրեւ համայնավար։

Աթէնքի համայնավար կուսակցութեան օրկան «Րիզօսփաստիս» թերթը, «Ինչպէս աքսորուեցան մեր ընկերները» խորագրին տակ նկարագրելով Սելանիկի աքսորը, կ'ըսէ.

— «Երէկ կէսօրէ վերջ «Աստրիաթիքոս» շոգենաւով հոս հասան Սելանիկէն աքսորուած ընկերները, ոստիկաններու գօտեւոր ջոկատի մը ընկերակցութեամբ։ Աքսորեալներն են Փափանիքօլաու, Սալոման, Գուրթիոս, Մոնաթրիսթիս, Միդէլինիտիս, Անկէլուսաս, Տօրիս, Արվանիթաքիս, Օրֆանոս, Ցենկաս, Նաւասարդեան, Ախիկեան, Միրաքէլեան, Սիմոս, Կլավրաս, Թէգաս եւ Գարակիլիս։

«Ասոնք Մէթօզոյիքանի բանտը առաջնորդուեցան, ուր խիստ հսկողութեան տակ կը պահուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒԻՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԵՐ ԱԼ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԵՒ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ

Աթէնքի «Նոր Օր»ին մէջ կը կարդանք (2 Յունիս).

Մակեդոնիոյ ծխախոտի գործարաններուն մէջ, վերջին օրերս ի գործ դրուած բռնութիւնները այն համոզման բերած են կառավարութիւնը թէ հրահանգներ եկած են Գ. Միջազգայինի կեդրոնէն, Մակեդոնիոյ մէջ յեղափոխութիւն յարուցանելու համար։ Սելանիկի իշխանութիւնները կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք ձգած են համայնավարներու գործունէութեան մասին եւ ձերբակալած են արտասահմանէն Յունաստան մտած պոլշեւիկ գործակալներ, որոնց մէկը ռուս օփիցեր մը։

Սելանիկի, Քավալայի, Քսանթիի մէջ ոստիկան ուժերու եւ համայնավարներու միջեւ ծանր եւ արիւնալի ընդհարումներ տեղի ունեցան։ կատարուեցան ձերբակալութիւններ եւ աքսորուեցան պարագլուխներ։

Հաւաստի տեղեկութիւններ կ'ըսեն թէ մօտ 150 համայնավարներ աքսորուած են Ֆօլէգանտրօս եւ Անաֆի, մաս մըն ալ բերուած են Աթէնք եւ արգելափակուած կը մնան Էքթագօրիա բանտին մէջ, ուրկէ պիտի ղրկուին անմարդաբնակ կղզիներ։

Դժբախտաբար, այս շարժումներուն մէջ մասնակցութիւն ու բաժին ունեցած են նաեւ տասնեակ մը հայ համայնավարներ, որոնք ամէն առթիւ, ցոյցերու պահուն, կ'երեւան Սելանիկի փողոցներուն մէջ։ Սելանիկի մեր թղթակիցը միայն երկու անուն ճշդած էր, Ախիկեան եւ Նաւասարդեան։ Առաջինը համայնավար ըլլալը խոստովանած է Մակեդոնիոյ ընդհ. կառավարիչին ներկայութեան, երբ առաջին աքսորի հրամանը եկած եւ յետոյ կախակայուած էր։ Իսկ երկրորդը, Նաւասարդեան, ռամկավար-Ազատական պաշտօնաթերթ *Նոր Արեւ*ի խմբագիրն է եւ ոչ մէկ կապ ունի համայնավարներուն հետ։

Յոյն ընկերվարական կուսակցութեան Աթէնքի Գործադիր Մարմինը, իմանալով որ Հայեր ալ աքսորուած են իբրեւ համայնավար, անմիջապէս բողոքեց, կառավարութենէն պահանջելով որ իրենց տուները վերադարձնէ այնպիսիները, որոնք անմիտ զոհեր կ'ըլլան համայնավարական պրոպականտին։

.. Երէկ, Չորեքշաբթի ժամը 11ին, Մազլըմեան եպիսկոպոս եւ Յովհ. Նալպանտեան ներքին նախարարին դիմում կատարած են յանուն հայ գաղութին, պահանջելով ձերբակալուած հայ համայնավարներուն ազատ արձակումը։

Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ նախարարութենէն խիստ դիտողութիւն եղած է որ Հայոց Առաջնորդարանը պաշտպանութիւնը ստանձնած է կասկածելի տարրերու։

Ոստիկանութեան կողմէ երէկ փնտռուած է Ա. Մինասեանը (Հօկի լրագրը, որ Սելանիկի մէջ նախապէս ձերբակալուած եւ ազատ թողուած էր)։ Ոստիկանութիւնը Հօկի կեդր. վարչութեան քանի մը անդամներուն հարցումներ ուղղած է իրենց անդամակից օփիցերի մասին։

Վարշաւայի խորհրդ. դեսպանը սպաննուած

Վարշաւայէն առնուած հեռագիրներ քաղաքական մահափորձի մը լուրը կը հաղորդեն։ Վարշաւայի խորհրդային գործակատար Վոյքօֆ, Լեհաստանի մայրաքաղաքին գլխաւոր կայարանին քարափին վրայ Ռոզէնկոլցի հետ միասին կը պտտէր, սպասելով Մոսկուա մեկնելիք կառախումբին, երբ երիտասարդ մը մօտեցաւ իրեն եւ քանի մը ձեռք ատրճանակ պարպեց վրան։ Վոյքօֆ անմիջապէս գետին ինկաւ, ու մինչ ճամբորդներ ու պաշտօնեաներ անոր օգնութեան կը փութային, ուրիշներ յաջողեցան ձերբակալել մարդասպանը։ Վոյքօֆ ատրճանակի ութ հարուած ստացած էր կուրծքէն։ Վէրքերէն մէկ մասը մահացու էին եւ ներքին արիւնահոսութիւն առաջ բերին։ Գործակատարը անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, ուր մեռաւ Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 10.50ին։

Մարդասպանը երիտասարդ միապետական Ռուս մըն է, 19 տարեկան, Բորիս Քովէրտա անունով, որ յայտարարեց թէ քաղաքական պատճառներով գործեց ոճիրը։

Մահափորձի լուրը ստանալուն պէս, Լեհաստանի արտաքին նախարար Զալէվսքի հիւանդանոց գնաց արարողապետին ընկերակցութեամբ՝ Վոյքօֆի մասին լուրեր առնելու եւ լեհ կառավարութեան ցաւակցութիւնը յայտնելու համար։

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, Վոյքօֆ իջնալէ առաջ կրցաւ ատրճանակը հանել եւ մէկ ձեռք պարպել։ Սակայն ուժաթափութիւնը թոյլ չտուաւ իրեն շարունակել։ Քովէրտա ոտքը գոհին վրայ դրած՝ ատրճանակին մէջի միւս գնդակներն ալ պարպեց անոր վրայ։ Փախչելու ձեռնարկ բնաւ չըրաւ ու յայտարարեց. «Ռուսիոյ համար գործեցի, ո՛չ թէ խորհրդային Ռուսիոյ, այլ ռուս հայրենիքի՛ն համար»։

Կը կարծուի թէ ոճիրին անմիջական շարժառիթն այն է որ Վարշաւայի խորհրդային դեսպանատունը մերժած էր անցագիր տալ իրեն Ռուսիա երթալու՝ իր հօր հակայեղափոխական արարքներուն պատճառաւ։

ՈՎ ԷՐ ՎՈՅՔՕՖ

Փէթէր Լազարէվիչ Վոյքօֆ 37 տարեկան էր։ Ջաւակն է ուսուցիչի մը։ 17 տարի առաջ մտած էր սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ եւ կը կռուէր ցարիզմին դէմ։ Ջանազան դաւադրու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Ի ՆՇԱՆ ՀԱՍԱՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելով, օդանաւորդ Չէմպըրլին հետեւեալ կերպով պատմեց իր ճամբորդութիւնը.

— Մեր ճամբորդութեան առաջին մասը դիւրին էր։ Հակառակ սպասումիս, հովը մեր ետեւէն կը փչէր, ինչ որ թոյլ տուաւ մեզի ովկիանոսը կտրել 24 ժամէն՝ Նոր Սկովտիայէն իրլանտա։ Ատեն ատեն միայն փոթորիկի հանդիպելով ստիպուեցանք քիչ մը շեղիլ մեր ճամբէն։ Յաջորդաբար սահեցանք ալիքներուն վրայէն եւ կամ շատ բարձրերը ելանք, համաձայն օդին։

Անգլիական եզերքէն հարիւր մղոն առդին անցանք շոգենաւի մը վրայէն, որ դէպի Ամերիկա կ'երթար։ Երբ Իրլանտա մօտեցանք, սաստիկ փոթորիկի բռնուեցանք եւ անկէ խուսափելու համար շատ բարձրը ելանք։ Այդ էր պատճառը, որ մարդ չկրցաւ տեսնել մեզ Իրլանտայի մէջ։ Յետոյ դէպի հարաւ իջնելով, բռնեցինք Անգլիոյ եզերքները։ Հոն է որ առաջին խոչընդոտներուն հանդիպեցանք։ Կատաղի հովը, տեղատարափ անձրեւը եւ մշուշը թոյլ չէին տար կանոնաւորաբար յառաջանալ։ Հոն է որ շատ պէնզին սպառեցինք. այդ պատճառաւ ալ Պերլին չհասած, ստիպուեցանք վար իջնել։

Մանշի վերեւ մեր կացութիւնը շատ ողբերգական էր։ Խառնաշփոթ հով մը կը փչէր ու «Միս Քոլոմպիա» կ'օրօրուէր շարունակ։ Հեղեղանման անձրեւ կուգար եւ գրեթէ անկարելի էր բան տեսնել։

Այդ դժուարին պայմաններուն մէջ յաջողեցանք կտրել Մանշը եւ մեծ յոյս ունէինք հասնելու մեր նպատակակէտին։ Կը կարծենք թէ Պոլոնիի վրայէն անցանք։ Որմէ վերջ, քիչ մը թափառեցանք մութին մէջ, շարունակելով մեր ճամբորդութիւնը դէպի արեւելք, ատեն ատեն նշմարելով լոյսեր, որոնք մեր ճամբան ցոյց կուտային։ Առաւօտեան ժամը 3ին աստղերը մշուշը պատեց մեզ յանկարծ։ Անկէց ազատեցանք դէպի հիւսիս ուղղուելով, եւ մենք մեզ գտանք երբ անցանք Յորթմունտի վրայէն։ Սակայն Յորթմունտէն վերջ, մշուշը դարձեալ մեր ճամբան կորսնցնել տուաւ։ Գերմանիայի ո՛չ մէկ քարտէս ունէինք։ Քոլոմպիա հիւսիս-արեւելք երթալու, արեւելեան ուղղութիւն առինք. բարեբախտութիւն մըն է, որ մեր մեքենան չխանգարուեցաւ Քասէլի մօտի լեռան վրայ, ուրկէ անցանք անարգել։

Ամբողջ ճամբու ընթացքին մէկ անգամ իսկ աչքս չգոցեցի։ Դառյով Լէվինի, անիկա ճիշտ երկու ժամ քնացաւ։ Նոյնիսկ թեւերը կը կոխէր չքնանալու եւ կարելի եղածին չափ լաւ օգնելու համար ինծի։

Ճամբու ընթացքին շատ քիչ բան կերանք։ Միայն քանի մը գաւաթ ջուր խմեցինք եւ կէս կէս սէնտուիչ կերանք։

ԴԱՒԹԵԱՆ ԹԷՀՐԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆ

Փարիզի խորհրդային դեսպանատան խորհրդական Դաւթեան Թէհրանի դեսպան նշանակուած ըլլալով, մօտ օրէն պիտի մեկնի իր նոր պաշտօնատեղին։

«ՄԱՅԻՍ 28ԻՆ ԴԷՄ ՅԱՆՈՒՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29ԻՆ»

Այս խորագրով յաւելուած մը լոյս ընծայեց Փարիզի «Վեր-բիւլիք»ը, Ֆրանսայի սոցիալիստներուն օրգանը։ Յաւելուածէն ո եւ է մէջբերում աւելորդ է։ Ան ծանծաղմտութեան եւ լրբութեան զզուելի փաստաթուղթ մըն է։

Ամէն տարի Հայաստանի հանրապետութեան տարեդարձին (Մայիս 28) պոլշեւիկները եւ ռամկավարները առատօրէն կուգան գրպարտութիւններով եւ քսութիւններով, մթագնելու 28 Մայիսեան մեր երկինքի պայծառութիւնը, զարնանային յստակութիւնը, յանուն Նոյեմբեր 29ի աշնանային մառախուղին եւ կասկածելի երկինքին։

Հայկ. քաղաքական միտքը շփոթի մէջ է եւ իր երկու ծանօթ թեւերով պայքար կը մղէ երկու թուականներու շուրջ։ Դայլայլին ուժգնութիւնն իսկ կը խորացնէ եւ կը ճոխացնէ այդ երկու թուականներու ներքին բովանդակութիւնը, եւ այդ երկու թուականները կը դառնան երկու դրօշակներ, որոնց առաջինին տակ կը համախմբուին ազատատենչ հայ յեղափոխականները, իսկ երկրորդը (29 Նոյեմբեր) կը հանդիսանայ ստրկութեան դրօշակը՝ որուն տակ կը միանան բոլոր կարգի ստրուկները, յանուն օտար տիրապետութեան։

Ընդունինք որ Հայաստան այսօր ալ անկախ է։ Աւելին, ընդունինք որ Հայաստան իսկական անկախութիւնը գտաւ Նոյեմբեր 29ին։ Հապա ի՞նչ է Մայիս 28ը. ի՞նչ են Ղարաքիլիսէն, Սարդարապատը։ Եթէ վերջին հաշուով Հայաստան անկախացաւ կախուելով Թիֆլիսի միջոցով Մոսկուայէն, Նոյեմբեր 29ին, Հայաստանը հիմնուեցաւ իբրեւ քաղաքական միաւոր ինքը զարհուր գերութենէ յետոյ Մայիս 28ին։ Կը թուի որ եթէ հարցը այս ձեւով դնենք եւ հաշւենք Մայիս 28ը Հայաստանի քաղաքականօրէն հիմնադրութեան օր, Մայիս 28ի անխիղճ թշնամիները պիտի զգաստանան եւ ալ չպիտի հաչեն։

1918 Մայիս 28էն առաջ ո՞ւր կը սկսէր եւ ո՞ւր կը վերջանար Հայաստանի ֆիզիքական սահմանաւորումը։ Կա՞ր քարտէսի վրայ անկիւն մը ուր ոչ-հայ դիտողը կարենար մատը դնել իբրեւ Հայաստանի։ Ոչ։ Հայաստանը ո՛չ մեծ էր ո՛չ փոքրիկ։ Մեծ էր մեր երեւակայութեան մէջ, իսկ իբրեւ ֆիզիքական արտայայտութիւն՝ գոյութիւն չունէր իրերու աշխարհին մէջ. ու իբրեւ խօսք անգամ կը խուսափէր մեր տեսողութենէն. եւ զարկել ի վեր կը թուէր անհաս ու անչափ գեղեցիկ առասպելական գաղափար մը, որուն հասնելու համար անհամար սերունդներու մէջ ան էր փշրուած։

1918 Մայիս 28ին, երկարատեւ ստրկութեան շնորհիւ գաղափարացած Հայաստանը,— կը նիւթականանայ, Մեծ Արեւելքի քարտէսին մէջ շրջապատէն կը զատուի քանի մը արիւնագոյն գծերով եւ վրան կ'արձանագրուի մարդկային բոլոր լեզուներով «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»։

Պարզ է որ, Մայիս 28ին ոչ միայն Հայաստանը իր քաղաքական անկախութիւնը ձեռք կը ձգէր, այլ եւ ու մանաւանդ իբրեւ Հայաստան դարաւոր շփոթի եւ խաւարի մէջէն լուսաւորի պէս կը ծնէր ու գաղափարը կը մարմնաւորուէր, ամէնէն ճակատագրական եւ ամէնէն բաղդորոշ ճակատամարտներու մէջ։

Այսքանը բաւական է. պատմութիւնը արձանագրեց որ Հայաստան յարութիւն առաւ 1918 Մայիս 28ին, ոչ թէ հրաշքով, այլ գերմարդկային ճիգերու շնորհիւ, ոչ թէ դիւանագէտներու քմայքէն, այլ արիւնոտ ռազմադաշտի վրայ, մէկ կ. առանց խանձարուրի։ Մեր ցեղին անկոտրում ճիգին, անընկճելի կամքին, սրբազան ընդվզումին, անվեհեր դիմադրականութեան ընդհ. գումարն է Մայիս 28ը. եթէ կ'ուզէք անկիւնադարձը, պատմական մեծ ու շքեղ անկիւնադարձը, ուր խզուեցան գերի եւ ստրկացած պատմութեան հետ մեր կապերը, բանալով նոր դարաշրջան մարմնող հայութեան առջեւ, ապագայ անհուն կարելիութեանց, մեծութեան եւ լիութեան, քանի որ հիմը դրուած էր։

Եզրակացնենք։

Մայիս 28ը Հայաստանի հիմնարկէքի օր, ճանկռտուելով, եղունգներով, ատամներով յափշտակուած դէպի Բագու սուրացող թուրք արիւնռուշտ բռնակալութեան երախներէն։

. .

Ընե՞նք մեծ պատիւ մը մեր հակառակորդներուն։ Շատ տանք պատմութիւնը եւ փաստերը։ Նոր լոյսի մը տակ դիտենք Հայաստանի անկախութեան խորտակման թուականը՝ Նոյեմբեր 29ը։ Զանց առնենք [illegible]ութիւնը, իմաստ մը տանք Նոյեմբեր 29ին. թէ այն օրը՝ Հայաստանի «քաղքենի» կառավարութիւնը տապալեցաւ եւ «հայ աշխատաւորներու եւ հայ գիւղացիներու» իշխանութիւնը ծնաւ։ Ո՞ր այդ իշխանութիւնը [illegible] քիններու եղբայրութենէն, որ Մոսկուան մատը մատին չզարկած, չդաւաճանեց հայ ժողովուրդին եւ իր մինուճար հայրենիքին, այլ մեր սեւ աչքերուն համար եկաւ մեզ փրկեց։

Բարի՛. Թո՛ղ ըլլայ այդպէս։ Ա՛լ չտօնենք Մայիս 28ը, մոռնանք որ այն օրը ծնաւ Հայաստանը այլ ծնաւ 29 Նոյեմբերին։

Այս բոլորը եւ սակայն բան չեն փոխեր հայ ժողովուրդի, հայ աշխատաւորութեան տրամադրութիւնը։

Ի զուր կը կարծեն որ մենք չոր ու ցամաք թուականը կը տօնենք. ի զուր կը կարծեն որ Դաշնակցութիւնը Մայիս 28ին իր յաղթանակը կը տօնէ։ Մենք թուականներուն իմաստն է որ կը տօնենք, եւ թուականներուն մէջ մեր ազգային, ցեղային, ընկերային, քաղաքական պահանջներուն, տենչանքներուն ու իտէալին խտացումը կը տօնենք, եւ տօներու միջոցաւ է որ կը հարթենք ճանապարհը լուսաւոր ապագային. ու մեր կամքին ապացոյցը կուտանք ամբողջացնելու ինչ որ կէս է, ինչ որ պակասը չէ մեր բոլոր ձգտումներուն։ Եթէ չտօնենք Մայիս 28ը, ու չտրուած մանուկներու պէս քնանանք մեր լուսաւոր պատմութեան հետ, ու Մոսկուային, Լենինին, Բագուին կամ Թիֆլիսին խաթրը համար տօնենք Մայիս 29ը, կը դադրի՞ն մեր պահանջները։ Նոյեմբեր 29ը վերջակէ՞տն է մեր ժողովրդական իտէալներուն։

Նոյեմբեր 29ին չպիտի՞ պահանջենք որ Հայաստանը միացեալ դառնայ։ Նոյեմբեր 29ին պիտի կարենա՞ն արգիլել մեզ որ պոռանք կանչենք վերջ տալ բռնութիւններուն, վերահաստատել ժողովրդական ազատութիւնները։ Այդ օրը մանաւանդ (29 Նոյեմբեր) իշխանաւորը պիտի յանդգնի՞ յանցնել մեզ որ չպահանջենք Հայաստանի դռներուն բացումը։ Ո՞ր մարդն է որ պիտի արգիլէ իմ զգացումներուս թռիչքը դէպի սիրուն Վասպուրականը կամ Տարօնի անդնդախոր ձորերը։ Պիտի գտնուի՞ չէկիստ մը որ, մանաւանդ Նոյ. 29ին, աշխատաւորները եւ գիւղացիները արգիլէ արդարութեան եւ [illegible]թեան պահանջելէ. ո՞վ է որ այդ օրը լրբութիւնը պիտի ունենայ մատով սեղմելու կոկորդը այն հայ մայրիկին, երբ վերջինը 29 Նոյեմբերի տօնակատարութեան առիթներուն մէջ ելլէ ու թքնէ պոլշեւիկներուն արդարութեան երեսին, երբ բանտերը եւ գիւղացիի զաւակները բանտի կամ աքսորի մէջ են ու հարկ է, ներում տալ բոլոր քաղաքական հալածականներուն։

Որքա՜ն երկար է այս շարքը։ Ինչքան անհուն խորութիւն ունի ժողովուրդներու հոգին եւ ի՛նչ պահանջներ կան թաղուած այդ անխմանալի խորութեան մէջ։ Պոլշեւիզմը մեր հայրենիքին մէջ եւ ամէն տեղ ուր իշխանութիւնը իր ձեռքն ունի, տարուան 364 օրը ամէնէն զարշելի բռնակալութիւնը կրնայ պահել, բազմութիւնները անոնց մտրակի տակ։ Եւ սակայն մէկ օր, տարուան մէջ մէկ օր միայն պարտաւոր է ազատ թողուլ բոլոր լեզուները. պարտաւոր է բոլոր կապանքները փշրել. այդ օրը անտարակոյս իշխանութիւնը դրուած օրը պիտի ըլլայ։ Մէկ օր միայն ազատութիւն պիտի տայ մեր ժողովուրդին եւ այն այսօրուան Հայաստանի մէջ Նոյեմբեր 29ն է—լսելու համար մեր ժողովուրդին պահանջները, տրտունջները, ցաւերը։

Ես համաձայն եմ որ յառաջիկայ Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը ամբողջապէս ստանձնէ ինքը բազմաչարչար հայ աշխատաւորութիւնը։ Համաձայն եմ որ մեր տարագիր բազմութիւնները լքեն գործատունը Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա, եւ խմբուին մտա հաւաքուին հսկայ պահանջներու մէջ տօնելու Նոյ. 29ը, եւ բանաձեւելու իրենց պահանջները։ Համաձայն եմ որ մեր գաղթականները Պրազիլիայ, Արժանթինի ճահճածածկ դաշտերէն մինչեւ Սուրիոյ կիզիչ անապատները ձգեն, դաշտ ու գաղթ [illegible] կան աշխատանքին եւ հաւաքուին բացօթեայ կամ սրահներու մէջ, ուժգին աղաղակներով պահանջելու հայրենիքի դռներուն բացումը։ Սրտագին համակրանքով պիտի դիտեմ, եթէ Նոյեմբ. 29ին արտեւ համազգային տօնակատարութեան հանգամանք, պահանջելու Մոսկուայէն որ լուծէ հայկական դատը, որ սանձէ թուրքերը, որ Ախալքալաքը, լեռնային Ղարաբաղը, Կարսն ու Օլթին, Իգտիրն ու Շարուր-Նախիջեւանը դարձնէ Հայաստանին։ Ինչ աւելի հանդիսաւոր առիթ խորհրդային ճղուեններուն յիշեցնելու իրենց խոստումներուն կեղծաւորութիւնը, իրենց խաբէութիւնը, քան Նոյեմբեր 29ի «տօնը»։ Ինչ աւելի եզական առիթ խորհրդային Հայաստանի մէջ խղճի, խօսքի, մամուլի, հաւաքոյթի ազատութիւնները պահանջելու։ Ինչ աւելի բարեպատեհ թուական համաժողովրդական հսկայ ալիք ստեղծելու, եւ այդ ալիքի մէջ առնելու նաեւ հայ պոլշեւիկները եւ պոռալու թէ Նոյեմբեր 29ը վերջակէտը դրած չէ մեր ազգային իտէալներուն, թէ մենք այսօր ալ կը ձգտինք՝

Միացեալ Անկախ Հայաստանի, Ազատ Հայաստանի…

Մարսէյլ ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԶԵՆՈՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— [illegible] պետական հնագրատան մէջ գտնուած է ձեռագիր մը, թիւ 1823, փիլիսոփայական բովանդակութեամբ, արժէքաւոր եւ թանկագին խորագիրն է «Զենոնի իմաստասէրի յաղագս [illegible]»։ Ձեռագիրը կը բաղկանայ 10 էջէ եւ կը վերջանայ «զարձեալն» բառով, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ գրիչը կէս ձգած է գրուածքը, կամ միայն այդքան գրած եւ ընդօրինակած է։

Զենոն ծնած է Քրիստոսէ 190—485 տարի առաջ։

ՑՂՈՒ ՀԱՐՍՆԻՔ.— Դիլիջանի գաւառի գիւղէն Ց. Ջարգարեան կ'ամուսնացնէ իր 14 տարեկան տղան գիւղին 13 տարեկան աղջկան հետ։ Պզտիկ ամուսինները 3 ամիս միասին ապրած են, առանց սակայն իրար փնտռելու եւ իրարմէ անփորձելու։ Կառավարութիւնը իմանալով, դատ կը կանչէ անոնց ծնողքը։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 4 Յունիս

Ռումանիան ներսէն չճանչցողին համար խիստ անսպասելի էր, ներկայ քաղաքական տագնապը։

Արդարեւ անըմբռնելի է տեսնել թէ՛ դահլիճ մը որ կրթնած է խորհրդարանին ջախջախիչ մեծամասնութեան եւ ամուր բանած ըլլալ կը թուի երկրին ղեկը, եւ որ սակայն տապալի մէկ օրէն միւսը՝ առանց կարեւոր դէպքի մը տեղի տուած ըլլալու, կամ գոնէ առանց անցնելու քաղաքական պայքարի մը մէջէն։ Զօր. Ավերեսքու՝ որ իշխանութիւնը թողուց Ուրբաթ օր, եօթնասուն առ հարիւր աթոռն էր խորհրդարանին, ու տեղը կը կարծուէր նաեւ երկրին հանրային կարծիքին, եւ կը նկատուէր տեսակ մը Մուսոլինի կարգաթեան երկիրներու մէջ։

Ռումէններուն երկիրը ներսէն ճանչցողին համար, սակայն, անակնկալ մը չէր Պուքրէշի այսօրուան տագնապը։ Այդ տագնապը ըմբռնելու համար, պէտք չէ նկատի առնել խորհրդարանին մէջ կուսակցութեանց ուժը, թերթերուն գրածները, ու իսկ հանրային կարծիքը երկրին մէջ։ Ռումանիան երկիր մըն է ուր խորհրդարանը, մամուլը եւ հանրային կարծիքը ամէնէն քիչ դերը կը խաղան։ Գաղտնիքը պէտք է փնտռել վարագոյրին ետեւը։

Ռումանիոյ վերջին յիսուն տարուան ճակատագիրը վարած է միակ կուսակցութիւն մը, Ազատական կուսակցութիւնը, նախ Իոն Պրըթիանուի, ու հիմա ալ իր զաւկին ձեռքով։ Պրըթիանուներն են որ խաղացած են մեծագոյն դերը անկախութեան հռչակման առեն, բոլոր կարեւոր դէպքերու մէջ, եւ նաեւ վերջին պատերազմին առթիւ։ Անոնք կը նկատուին տեսակ մը հիմնադիրները ռումէն պետութեան, եւ արդի Մեծն Ռումանիոյ։ Երբ իշխանութեան գլուխ կուգան՝ տարիներով կը մնան, ու անկէ կը հեռանան իրենց ազատ կամքով միայն, նոյնիսկ իրենք նշանակելով իրենց յաջորդը։ Պրըթիանու եղբայրները, իրենք, մեծահարուստ են։ Իրենց կուսակցութեան ձեռքն է նաեւ երկրին դրամական չիլը, դրամատուններն ու բոլոր կարեւոր հիմնարկութիւնները։

Վերջին անգամ իշխանութեան գլուխ եկեր էին 1922ին, եւ չորս տարուան մէջ իրենց ուզած բոլոր օրէնքները քուէարկելէ եւ գահին յաջորդութիւնը կարգադրելէ յետոյ, որոշեր էին քաշուիլ ժամանակի մը համար, իրենք ալ զգացած ըլլալով տեսակ մը յոգնութիւն։ Եւ որովհետեւ կը փափաքէին իրենց տեղը թողուլ գործաւոր կառավարութեան մը՝ գիւղացիականներու կամ ազգային կուսակցութեան, օրինակի համար, թագաւորին թելադրեցին իշխանութիւնը յանձնել Զօր. Ավերեսքուի ժողովրդական կուսակցութեան, զոր կրնային տապալել որեւէ առեն։ Ազատականները քաշուած առեն յանձնառութիւն ստացած էին Ավերեսքուէն՝ անփոփոխ պահել երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը, գահին յաջորդութեան խնդիրը եւ ելեւմտական քաղաքականութիւնը փոխել Պրըթիանուներու ցուցմունքներուն համաձայն։

Ավերեսքու սակայն նոր [illegible]ութիւններ այնպէս մը սարքեց, որ իր կուսակիցներով ողողուեցան ծերակոյտն ու երեսփոխանական ժողովը, եւ անգամ մը ամրացած ջանաց թօթափել ազատականներու լուծը։

Առաջին գործը եղաւ իր նախասիրած կողմը տանիլ երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը, եւ մինչ ազատականները Ֆրանսայի բարեկամութիւնը ըրած էին իրենց կռուանը՝ Ավերեսքու ձեռքը Մուսոլինիի երկարեց։ Ազատականներ կրճտեցին իրենց ակռան, բայց չկրցան Ավերեսքուի այս քայլը առիթ բռնել զայն տապալելու համար, որովհետեւ ան կցեր էր Իտալիոյ հետ իր աջագաւառումին առեն Մուսոլինիէն կորզել Պեսարաբիոյ վաւերացման գիրը, ինչ որ չէին կրցած ընել Ազատականները ամբողջ չորս տարի։ Հետեւաբար այդ հողին վրայ պայքար մը՝ անժողովրդական պիտի ըլլար ազատականներուն համար։

Ավերեսքուի երկրորդ փորձը եղաւ՝ թօթափել ազատականներու լուծը իր ելմտական քաղաքականութեան վրայէն, եւ ի վերջոյ յաջողեցաւ իր դահլիճէն նետել ելմտական նախարար Լափէտատուն, զոր ազատականները թելադրեր էին իրեն Ավերեսքուի կառավարութեան մէջ կռուան մը ունենալու համար։ Ազատականները այս հարուածն ալ կուլ տուին՝ թէեւ արդէն յարգին տակէն սկսաւ խուլ պայքարը։

Ավերեսքու կը փորձէր վերջին հարուած մը տալ Ազատականներուն։ Ան կ'ուզէր փոփոխութեան ենթարկել գահին յաջորդութեան խնդիրը՝ զոր ազատականները վճռեր էին ի նպաստ իրենց [illegible] գահաժառանգին խնամակալութիւնը կազմելով ազատական գունաւորումով անձերէ,— իշխան Նիքոլան, Միրոն պատրիարքը, եւ վճռաբեկ ատեանի նախագահ Պ. [illegible]։ Ավերեսքու կ'ուզէր այս լուծն ալ նետել, մանաւանդ որ թագաւորին ծանր հիւանդութիւնը այժմէական կը դարձնէր գահին յաջորդութեան հարցը։

Ազատականները ալ չկրցան համբերել. [illegible] Պ. Իոնէլ Պրըթիանու արդէն վերջերս ճառի մը մէջ կը զգացնէր թէ համրուած են Ավերեսքուի օրերը։ [illegible] անոր համար աւելի արժէք կը ստանար, որ Ավերեսքու ապաւինած իր երեսփոխաններու թիւին՝ արհամարհեր էր միւս ընդդիմադիր կուսակցութիւնները, մանաւանդ ազգային-գիւղացիական միացեալ զօրաւոր կուսակցութիւնը, եւ կը յաւակնէր միս մինակ վարել երկիրը, դիկտատորի մը պէս։

Ու պատահեցաւ ինչ որ ծրագրեր էին ազատականները։ Թագաւորը պահանջեց Ավերեսքուի հրաժարականը։ Այս թելադրութիւնը ազատականներէն միայն կրնար գալ։ Ավերեսքու ստիպուեցաւ տեղի տալ, եւ արդէն իր դահլիճը ոչ եւս է։

Ինչ ալ ըլլայ նոր դահլիճին կազմութիւնը՝ տարակոյս չկայ թէ պիտի կազմուի առաւելապէս ազատականներու հրահանգով, Պրըթիանուի ճամբան հարթելու համար դէպի նոր իշխանութիւն։

[illegible].— Համպակ-Լոռի գաւառին Կուրտան գիւղին երախաներուն մէջ կը ճարակի ծաղիկը։

ՎՈԼԿԱ-ՏՈՆ-ԱԶԱԽՈՒ ԾՈՎ ՋՐԱՆՑՔԸ

Վերջերս խորհրդային [illegible] թերթերուն մէջ հետաքրքրական [illegible] արծարծուած է այն ջրանցքը [illegible] պիտի բացուի եւ պիտի միացն[illegible] կա գետը Տոնի եւ Ազախու [illegible]։

Այս ջրանցքին ծրագիրը նոր բան մը չէ։ 400 տարի առաջ [illegible] վրայ սուլթան Սէլիմ փորձեց [illegible] գործել զայն. ջրանցք մը [illegible] լով Վոլկայի արմուկէն [illegible] մինչեւ Տոն գետը։ Պետրոս [illegible] կարգին, հրամայեց անմիջա[illegible] գործի սկսիլ։ Սակայն մինչեւ [illegible] ջրանցքը բացուած չէ, եւ [illegible] հիւսիսէն հարաւ իջնելէ [illegible] Ստալինկրատի առջեւ արեւել[illegible] կը շինէ եւ կը դառնայ ձախ [illegible] պի Կասպից ծով, որ ցամաքա[illegible] ծով մըն է, լիճ մըն է։ Ստալինկրատ[illegible] մօտ, սակայն Վոլկա չափազանց մօտ է Տոնի, այնպէս որ անոնց [illegible] միացումով ռուսական գետերը կ'իջնեն Ազախու ծով, Սեւ ծով եւ կը կապուին համաշխարհային վայրին ճամբաներուն։

«Ցառաջ» ժամանակին գրեց [illegible] ինչպէս Ֆրանսացիները [illegible] ֆրանսական գետային ճամբաներով յաջողին կարգ մը առեւտրական ու տնտեսական առաւելութիւններ եւ այսպէս Մարսիլիայ նաւահանգիստը (Միջերկրականը), ջրանցքով մը կապեցին Ռոն գետին։

Նոյնքան եւ անհաշիւ առա[illegible] ւելութիւններ կը ներկայա[illegible] Վոլկայի Էջքը դէպի բաց ծով[illegible]։

Վոլկա ամենամեծ ռուսական գետն է, իր մեծութեամբ [illegible] ջինը Եւրոպայի մէջ. ունի [illegible] քիլոմէթր երկայնութիւն։

Վոլկայի մէջ կը թափին [illegible] մալթիւ գետեր, [illegible] գին տարածութիւն մը, ուր [illegible] մէկ միլիոն քառ. քիլոմէթր [illegible] րուն վրայ կը բնակին 45 միլիոն մարդ. մեծ մասով հողագործ[illegible] վաճառականութիւնը կը գնէ [illegible] գետին վրայ. Պատերազմէն առաջ այս ջրային ճամբով կը փոխադրուէր 1500 միլիոն փութ [illegible] Վոլկայի ճամբով ամէնէն [illegible] փոխադրուած ապրանքն էր [illegible]։ Բացի հացէն, Վոլկայի շրջանի մէջ կան հսկայ անտառային [illegible] բառութիւններ. Վոլկայի վրայ[illegible] Ուրալէն կը փոխադրուին [illegible] դանազան հանքեր։ Իսկ [illegible] ծովէն դարձեալ Վոլկայի վրայ[illegible] դէպի հիւսիս կը փոխադրուի [illegible] թը։

Այս ջրանցքի համար ծրագիր[illegible] է ճեղքել Սարեպտա քաղաքին [illegible] տէն, [illegible] տը եւ գիծը կապել Տոնին [illegible] կալաչի մօտէն։ Ջրանցքին երկա[illegible] նութիւնը պիտի ըլլայ 100 վերստ։ Սակայն, Տոն գետը կը հոսի [illegible] բարանդակի մը վրայէն, իսկ Վոլ[illegible] կա՝ դաշտի մէջ է։ Այնպէս [illegible] Տոն 40 ոտք բարձր է [illegible] կայէն։ Ու, այս [illegible] հարկ պիտի ըլլայ շինել [illegible] ներ, այնպէս որ Վոլկայէն [illegible] Տոն նաւարկելու համար [illegible] սանդուխով պիտի բարձրանայ [illegible], իսկ հակառակ ուղղութեամբ պիտի իջնէ ջրային սանդուխներ[illegible] իսկ Տոն գետէն՝ ուղիղ [illegible] խու ծով։

Այս բացուած [illegible] ցամաքային Ռուսիա կը կապ[illegible] բաց ու ազատ ծովերուն. մեծ [illegible] ւերու ճամբաներուն, համաշխար[illegible] հային շուկային։ Ռուսական [illegible] ցի ընդարձակ շուկան, մինչեւ [illegible] մարա, փայտի շուկան [illegible] Կամայի հովիտը. նաւթի [illegible] մինչեւ Կասպից [illegible] եւ [illegible] նիի շրջանը, ածուխի շուկան [illegible] Տոնի աւազանը, [illegible] թերու շուկան՝ հիւսիսային [illegible] կասը, Ուրալը Սիպիրիան [illegible] տանը եւ ռուսական հիւսիսային երկիրները կը կապուին առեւտրա[illegible] կան համաշխարհային [illegible] գիծերուն։

ՉԷՄԲԵՐԼԻՆ ՈՍՏԱՆԱՒՈՐԸ

[illegible]

Փ. Ա...

ԴԻՏԱՆԻ ԱԶԴԵԼԻ ԱՐԴԱՐ

[illegible] ...տարրիներուն, որոնք արդէն, ...փուռ, ածխացած էին։ Դըժ-բախտ սգաւորները կը պատ-րաստուէին մէկ թաղելով կորսել Փարիզ-Պէյրութ ...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀՕԿԻ ԲԱՑԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՓՈՒՎԱ, 6 Յունիս.— Փուվա գեղեցիկ քաղաք մըն է Արտէշի նահանգին մօտ, շրջապատուած մետաքսի գործարաններով, որոնց բանուորներուն մեծ մասը, մեր հայրենակիցներն են։ Ասոնք ամէն օրթժամանընդհատ աշխատութենէ ետք, հազիւ շունչ կ'առնեն իրենց ամայի ու պաղ սենեակներուն մէջ, բարձրաբերձ լեռներու խորը։ Զրկուած ենք ամէն մխիթարութենէ։ Ամէն ամիս զանազան մարդիկ կ'երեւան, անդամավճար հաւաքելու, հազարումէկ անիմաստ քարոզներով։

Հ. Յ. Դ. Նորակազմ մասնաճիւղի ընկերները՝ նկատի ունենալով Հօկի անտարբեր վարմունքը հանդէպ բանուոր հայրենակիցներուն, կը ջանայ մխիթարել ժողովուրդը հանդէսներով և ներկայացումներով։ Կազմած է նաեւ երկսեռ երգչախումբ մը։ Ժողովուրդը գէշ ազդուած էր էջմիածնի դէմ սարքուած հալածանքներէն։ Հօկի հերոսները յանկարծ կը լսեն թէ Շաբաթ իրիկուն քահանայ մը պիտի գայ, Կիրակի պատարագ մատուցանելու համար։ Քահանան ժամը 10ին կ'իջնէ մեր հայրենակիցներէն Լ. Երեմեանի տունը, ուր հրգին խումբի անդամ անդամներ պատրաստուած էին փորձերով։ Ժամը 11ուկէսին յանկարծ դուռը կը զարնուի։ Տան տիրոջը հրաւէրին վրայ ներս կը սահին երկու զինեալ մարդիկ, մէկը՝ Հօկի ատենապետ եւ միւսնուն ատեն անդամ ամբաղջ Արտէշի Կեդր. վարչութեան, իսկ միւսը իր ամէնէն հաւատարիմ ծառան։

Երկու հերոսները առանց բարեւելու կը նստին։ Յետոյ իրենց շուրջը լաւ մը քննելէ ետք՝ կը սկսին քահանային վրայ յարձակելու չարժանահեր փորձել։ Բայց զգալով որ իրենց սուզի պիտի նստի այդ գործը, կը յարձակին տանտիրուհիին, աղջկանը եւ զաւկին վրայ։ Աթոռները իրարու կը յաջորդեն, պնակները ջարդ ու փշուր կ'ըլլան, գաւաթները օդին մէջ կը խաղան։ Կեանքի մէջ չլսուած ամօթալի դարշելի հայհոյանքներ։ Ներկաները՝ տեսնելով որ երկուքն ալ զինուած են, առանց սեւէ յարձակում գործելու մինչ պաշտպանողականի համար հանդարտեցնելու ջանքեր թափեցին, թէեւ տանտիրուհին թեւը վիրաւորուած էր, իսկ օրիորդները ամանք մարած են, ուրիշները չուարած էին։

Յանկարծ ոստիկան զինուորները գանէն ներս կը խուժեն եւ կը հարցնեն թէ այս պահուն ի՛նչ գործ ունին։ «Ընկերոջս տունը եկած եմ, այս տունը իմս է»։ կը պատասխանէ ատենապետը։ Ոստիկանները երբ երկուքն ալ իրենց աղջիկ ձգեցին, առաջնորդելու դէպի բանտ՝ տանտէրը խնդրեց որ ազատ ձգեն ու վազր հրաժարին՝ ամբաստանութենէ, քանի որ զաւակներու տէր են։ Հակառակ այս բարեխօսութեան, տունէն դուրս ելած ատեն գանհ կոծ ... Հեղը վարչութեան անդամը։

Փաստեր կան թէ Հօկի վարչութիւնն ալ կը հակառակի եկեղեցական արարողութեանց, օրինակ առնելով Երեւանէն։

Մեր պիտի հասկնան այս փախուկները, թէ ժողովուրդը իրենց խաղալիքը չէ, ոչ ալ իրենք անոր ներկայացուցիչը։ Ա՛լ չափը անցաւ։

Պեդամ Աւետեան

ԿԵԱՆՔԸ ՓՕՆ-ՏԸ-ՇԵՐԻԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԵՐԻ, 6 Յունիս (Սեփ. թղթ.).— Գործազրկութիւնը բոլորովին վերջ գտաւ։ Ոչ միայն արձակուած աշխատաւորները գործի առնուեցան, այլ նաեւ շրջաններէն եկող բազմաթիւ նոր բանուորներ գործի մտան։ Ճիշդ է որ արականները գոհացուցիչ չեն, ինչպէս նաեւ աշխատանքը բաւական տաժանելի, բայց մեր աշխատասէր հայրենակիցները սովորած են տոկալ այդ բոլորին եւ համբերել։

Վերջին ամիսներուն մեր հայրենակիցներէն շատեր կը զիմեն Տէօին, մետաքսի գործարանը աշխատելու, պարզ այն պատճառով որ այնտեղ գործերը աւելի թեթեւ են եւ օ. րականները մասամբ գոհացուցիչ, մանաւանդ կիներու համար։

Ինչպէս ժամանակին գրած ենք «Յառաջ»ի մէջ, հոս կան մասնաւոր մը եւ դպրոց մը։ Մասնաւոր վարչութիւնը ընտրուած է ժողովուրդի ձայնով եւ կը բաղկանայ եօթը հոգիէ։ Թէեւ ունինք հեռացած կամ հրաժարած անդամներ, բայց ոչ մէկ ընդհանուր ժողով գումարուած է, պակսած անդամներու տեղը նորեր ընտրել տալու համար։ Նոյնպէս մինչեւ այսօր չեն տուած իրենց գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը։

Մենք չենք անտեսեր աշխատանքը զոր կը թափեն, այս օտար ափերու վրայ ազգային ոգին վառ պահելու համար։ Դպրոցը ունի 38 աշակերտներ։ Սկզբնական օրերուն անոնց մեծ մասը բնաւ հայերէն գրել եւ կարդալ չէր գիտեր, բայց շնորհիւ ուսուցիչ Պ. Ա. Աճէմեանի ջանքերուն, կարճ ժամանակուան մէջ բոլորն ալ սկսեր են արդէն հայերէնը սահուն գրել եւ կարդալ։ Այժմէն կը պատրաստուի դպրոցական հանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիսին։

Գաղութիս ազգային ոգին վառ պահող միակ կազմակերպութիւնը Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն է, որ յաճախ իր հանդէսներով եւ դասախօսութիւններով օգտակար կ'ըլլայ հասարակութեան։ Դեռ վերջերս համակիրներու եւ ընկերներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան դասախօսութիւն մը բրաւ Պ. Ա. Աճէմեան, մանրամասնօրէն պարզելով հայ ազատագրական շարժումը եւ Հ. Յ. Դ. կատարած դերը մեր նորագոյն պատմութեան մէջ։ Ներկաներէն կը պատրաստուի մեծ դաշտահանդէս մը սարքել մասնակցութեամբ Տէօինի Շրջանային Կոմիտէին։

Գաղութիս խաղաղ կեանքը կը յուզուի երբեմն անպատեհ միջադէպերով։ Օրինակ վերջերս հարսանիքի մը մէջ կռիւը այն աստիճան սուր հանգամանք մը առաւ որ, իրարու գլուխ պատռեցին կռուողները։

Վերջին պահուն Մասնաւոր Վարչութեան կողմէ ազդեր հրատարակուեցան, հրաւիրելով ժողովուրդը վճարել իր ազգային տուրքը, մասնակցելու համար առաջիկայ Յուլիսի նոր ընտրութեանց։

Թղթակից

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՈՃԻՐ.— Երիտասարդ տղայ մը, Մարսէլ Տիւթէ, Կիրակի կը ներկայանայ Սէն Տընիի ոստիկանատունը, արճանակը կը դնէ սեղանի մը վրայ եւ կ'ըսէ.

— Սպաննեցի հայրս, եւ ահա եկայ բանտ մտնելու համար։

Ոստիկան մը անմիջապէս քննութեան ձեռնարկեց։ Փաքրիկ սերպազործին հայրը, Տիւթէ Ջղագրգիռ մարդ մըն էր։ Կը բանեցնէր գինետուն մը։ Շարունակ կը կռուէր կնկանը հետ, սպառնալով որ երես կուտայ ձայլ զաւկին։ Կիրակի առաւօտ, երբ կինը զրամ կ'ուզէր գլխարկ մը առնելու համար տղուն, ամուսինը կատղեցաւ, պայտակից կինը, ծեծեց զաւակը, զոր կը կոչէր «պատառկլապարու»։ Ապրիլ րոսն տակ առաւ եւ սկսաւ կոխկրտել։ Ու երբ կինը լալով պոռալով կ'ուզէր ազատել զաւակը, Տիւթէ այս անգամ յարձակեցաւ կնոջ վրայ եւ կոկորդը սեղմեց։ Թիչ մնաց խեղդամահ մնանէր խեղճ կինը. մանրիշակ դարձած էր արդէն։ Յանկարծ, տղան ատրճանակ մը առաւ եւ գետին փռեց իր հայրը։

Հիւանդապահուհի մը, որ պատահմամբ հոդ կը գտնուէր, եւ տեսարանէն սարսափած՝ ձայն չէր հաներ, եկաւ փոխադրելու վիրաւորը, որ շուտով մեռաւ։

ԽԵՆԹԻ ՈՃԻՐԸ.— Պէլլէմի մօտ, հողագործ Էմիլ Փրթի յանկարծ խենթեցաւ եւ սուր յօտոցը բարձրացուցած՝ յարձակեցաւ սպասուհիին վրայ։ Աղջիկը, պաշտպանելու համար ինքզինքը, վեր առաւ թեւը, սակայն յօտոցը զարնուեցաւ թեւին եւ թեւը փրթաւ ինկաւ։ Յետոյ խենթը նոյն զանակով կտրեց աղջկան գլուխը։ Զարհուրելի մարմինը եւ մնացեալ դաշտի մը մէջ, խոտերուն մը տակ թաղեց։ Նոյն պահուն ձերբակալուեցաւ եւ այսպէս յանձնուեցաւ ոստիկաններուն։

— Անասուն մըն էր որ թաղեցի։

ԲԱԽՏԸ ՓՐԿԵՑ.— Փէյրֆիթի մօտ, Դրօսաշրջիկներու ինքնաշարժ մը կը սուրար ապառաժուտ հակայ բլուրի մը առապարէն, երբ յանկարծ բարձունքէն փրթած խոշոր ժայռի բեկորներ եւ գնդացիրի պէս քարկոծեցին կառքը։ Հարիւր քիլոնոց ժայռ մը շիտակ պիտի իյնար կառքին վրայ, եթէ վարիչը պզզարին չարժումով մը ետ չքշէր կառքը։ Ժայռը ինկաւ կառքին առաջամասին վրայ, ձգմեց, իսկ դրօսաշրջիկները ազատեցան թեթեւ վէրքերով։ Ելեկտրական եւ հեռագրական թելեր քանդուեցան։

ՍԷՐ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՀ.— Սէթի մէջ 19 տարեկան ծառայ մը կէթբուրէն կը սիրահարի կալուածատէրի մը աղջկան՝ Արմանտինի 16տարեկան։ Ու կ'ուխտեն սիրել զիրար մինչեւ մահ։

Աղջկան հայրը կ'արգիլէ ամուսնութիւնը եւ աղջը ծառայի մը հետ։ Առտու մը, սակայն, երկու սիրահարները կը մեկնին, ձգելով նամակ, ուր կը գրէին թէ կ'երթան անձնասպան ըլլալ։

Եւ իրաւ, գիւղի մը մօտ, ճախճախուտի մը եզերքին անոզ մարմի թուփերուն մէջ գտնուեցան անոնց մարմինները՝ իրարու փաթթուած։

ԺԱՄԿՈՉԸ ԿԱԽՈՒԵՑԱՒ.— Արմաշի քարլառով, «ժամկոչը կախուեցաւ» կը նշանակէ կոչնակը հնչեցնել՝ չուանէն կախուելով։ Մինչեւ կոչնակին չուանէն կախած է իր... գլուխը, հնչեցնելով իր մահուան զանգակն ալ։

ՀԱՐՍՆԻՔԻՆ ԱՒԵՐ.— Բանաստեղծ Ալան Պէշիկիմաշեանի եղբայրը կը բնակէր Թրէսուար փողոցին վրայ, պանդոկի մէջ։ Անցեալ Շաբաթ, հարսնիքէն օր մը առաջ, գողերը կը մտնեն սենեակին մէջ եւ կը ժողվեն բոլոր փեսայ, ականատեսութիւնները եւ ամբողջովին կը մաքրեն սենեակը։

Եւ սակայն հարսնիքը կատարուեցաւ։

ՓԱՐԻԶԻ ՕՁԵՐԸ.— Օձե՛ր կը պտտին Փարիզի փողոցներուն մէջ։

Փէրկոլէզ փողոցին մէջ սպասուհի մը լեղապատառ եղաւ եւ ոտքերը գետին գամուեցան երբ սեւուկ օձ մը խոհանոցի պէս կը կը քակուէր ոտքերուն տակ։

Ոստիկանները քննեցին այն ճամբան, ուրկէ կուգար օձը՝ իմանալու համար ո՛ւր ... Ու հասան նկարիչ Մորոյի տունը, ուր կը պահուէին խումբ մը օձեր։ Վերջերս յաջողած էին սողոսկելով դուրս ելլել, պատելու համար Փարիզի ծառուղիներուն վրայ։

Ոստիկանները սակայն մէկիկ մէկիկ սպաննեցին զանոնք, առանց ժամանակ տալու որ խածնեն մեր դարչապարներէն ինչպէս արտօնած էր Եհովա։

ՊԱՏԻԺ ԶԱՐԴԱՐԱՐԻՆ.— Պիթսպուրկի (Նիւ-Եորք) բանտը նետուած էր մարդ մը, որ սպաննած էր ամբողջ ընտանիք մը, բաղկացած՝ հինգ հոգիէ։ Ժողովուրդը յարձակեցաւ բանտին վրայ մահուամբ պատժելու համար ջարդարարը։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ նոյնիսկ ստիպուեցաւ գործածել գնդացիրներ, ցրուելու համար ամբոխը։ Հարկ եղաւ կրակել, եւ սպաննուեցան 3 հոգի, վիրաւորուեցան 19 հոգի։

ԱՆԽՈՒԱՌՈՒԹ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ.— Լիլի մօտ՝ Տուէի ապակեգէնի գործարանին տէրը կ'ընդունի այցելութիւնը պատուիրակութեան մը, որ եկած էր կարգադրել բանուորներու սրտականի հարցը։

Խնլոք ու պարկեշտ վիճաբանութենէ մը ետք, յանկարծ գործարանատէրը կը բարկանայ, կը բարկենայ ու կը կատղի։

Եւ ատրճանակը յափշտակելով կը կրակէ նախ Ասսուծոյ դէմ, օդին, յետոյ՝ բանուորներուն վրայ։ Բարեբախտաբար բանուորները կը խուսափին եւ ոչ ոք կը վիրաւորուի։

Գործարանատէրը կը դատապարտուի երեք ամսուան բանտարկութեան եւ մէկ ֆրանք տուգանքի։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԵՒ ԵԶԵԱՆՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ցառաջիկայ կիրակի՝ Յունիս 12 առաւօտուն ժամը 11ին ֆրանսահայ ուսանողական պաշտօն պիտի կատարուի փարիզի հայոց եկեղեցւոյն մէջ ի յիշատակ Մկրտիչ Սանասարեան եւ Կ. Եզեանց բարերարներու: կէսօրէ վերջն ալ ժամը 3ին 6 պիտի կազմակերպուի թէյասեղան մը «Գլօրիա»յի մէջ, փարիզի Սանասարեան միութեան կողմէ:

ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ դարձած են հետեւեալ Հայերը.—

Հանրի Այվազեան, նպարավաճառ, ծնած Պոլիս 1899 Մարտ 24ին։ Կը բնակի Փարիզ։

Հրանտ - Էդուարդ - Մաքսուտ, հաշուապահ, ծնած Պոլիս 1881 Հոկտ. 25ին։ Կը բնակի Թուլուզ։

Ալեքսանտր Խաչէրօֆ, օտար լեգէոնի զինուոր, ծնած Պերիսլաւ (Ռուսիա) 1903 Նոյմ. 21ին։

ՍԽԱԼՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ցաւակաղէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առ հասարակ բոլոր անոնցմէ որ կը թղթակցին մեզի հետ, ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ իրենց հասցէն, անուն, մականուն, փողոց, թիւ, քաղաք։ Այլապէս շփոթութիւններ անխուսափելի են։

ՅԱՌԱՋ-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՓՈՐՁ ՄԸ

Պօլկօն, որ յայտնի գիտմա[illegible] ...մըն էր, կը կարծուէր նաեւ թէ ծառայութեանը մէջ էր Շէրլոք Հոլմզի, որուն լրաբերները կը ... ...ին իր արծարանը։

Առանց ճանչցուելու անոր սրճարանը մտնել, բաւական յանդուգն գործ մըն էր։ Այս պատճառաւ ալ մինչեւ գլուխ զինուած էինք երբ հոն հասանք։

Ասկէ զատ, Պօլկօնի յաճախորդներուն ...ութիւնը ... համար, լաւ խաղ մը պատրաստած էինք։ Երբ թէ՛ ոստիկաններէն ... ... իմացուած է որ Պօլկօնի սրճարանը մտանք, զատը քիչ մը յապաղելէ յետոյ, ինչ որ զինուոր ...թեան մասնեց։ Երբ ... որ իր սրճարանին մէջ կը գտնուինք այն հողին վրայ որ Զուիցերիոյ կը պատկանի, Պօլկօն առաջացաւ մեզ հալածող ոստիկաններուն, եւ բարկացոտ շեշտով մը անոնց հարցուց թէ ի՛նչ կ'ուզեն։

Անոր բացատրելէ յետոյ թէ մենք փախստականներ եւ թերեւս յանցաւորներ էինք, ոստիկաններէն մէկը՝ խնդրեց անկէ որ մեզ դուրս հանէ, որպէսզի կարենայ ձերբակալել։

Հեգնանքով եւ բոլոր ներկաներուն ծիծաղին մէջ, Պօլկօն պատասխանեց

— Բայց կը տեսնէք թէ ... նանք այլեւս Ֆրանսայի մէջ չեն եւ յետոյ, ձեզի օգնելու համար ... որ հոս կը գտնուիմ։ Եւ եթէ ... որ եւ գանենք դուրս պիտի հանեմ, երկար ատեն կենաք սպասել։

Ցետոյ մեզի դառնալով.

— Ի՛նչ կ'ըսէք պարեկամնե՛ր, կ'ուզէ՛ք Ֆրանսա վերադառնալ

— Երբե՛ք պատասխանեցինք միաբերան։

Ան ատեն աւելի հեգնանքով՝

— Կը տեսնէ՞ք, ըսաւ Պօլկօն խօսքը ոստիկաններուն ուղղելով, կ'երեւի ազատութեան, արդարութեան եւ իրաւունքի երկրին համը առեր են։ Ամէն պարագայի մէջ, քանի որ կը մերժեն վերադառնալ, ես չեմ կրնար զանոնք բռնադատել ըլլ հակառակն։

Եւ մինչդեռ ոստիկանները մաքսախոյզները կը մեկնէին, յայտարարելէ յետոյ թէ պիտի երթան բոտ այնմ տեղեկագիր տալու,

— Այդպէս ըրէք ըսաւ։ Եւ մանաւանդ չմոռնաք օրինակ մըն ալ ինծի ղրկել որպէսզի շրջանակի մէջ անցընել տամ։

Երբ վտանգը հեռացաւ, Պօլկօն մեզի դարձաւ եւ վերէն վար մեզի չափելէ յետոյ.

— Այս ոստիկանները ինչ կ'ուզէին ձեզմէ

— Փախստական ենք, պատասխանեցի, կը հասկնաք ուրեմն.

— Ուրկէ՞ կուգաք։

— Վօժի ճակատէն։

— Ո՞ր զօրագունդէն։

— Գաղթային թնդանօթաձիգներէն։

— Ո՞ր հատուածէն։

— 243։

Իր գրպանէն բլոթ տետրակ մը հանեց, մէջը բաներ մը փնտռեց եւ յետոյ ըսաւ։

— Լա՛ւ. ի՛նչ կրնամ ընել ձեզի։

Սրահին վրայ ակնարկ մը պտտցնելէ յետոյ ըսի

Հոս չէ ... մարդ կայ չեմ կրնար ձեզի ըսել թէ խնդիրը ի՛նչ բանի վրայ է։ Սրահ մը չունի՞ք ուր կարելի ըլլայ առանց վախի խօսիլ։

Երկուորէն գիս զիտելէ յետոյ

— Լա՛ւ ... կրնամ հոս կայ թէ ի՛նչ բանի վրայ է. խնդիրը։ Ժամադրութիւն մը ունիք հոս։

Այո

— Ընտանին սկզբնատառերը տուէք այն մարդուն, որուն պիտի հանդիպէիք հոս

— Ժ. Մ.

— կատարեալ։

Եւ ձեռքերը մեզի երկարելով.

— Կը տեսնեմ թէ «եղբայր» ենք։ Այն մարդը որուն կը սպասէք՝ դեռ չէ եկած, բայց շուշանար քովի սրահը մտէք, հասնելուն պէս լուր կուտամ ձեզի։

Դուռը բանալով աւելցուց.

Ինչ որ կ'ուզէք հրամայեցէք, հոս ձեր տանը մէջ էք. որովհետեւ մէկը ձեզ չպիտի խանգարէ։

Յետոյ, մինչդեռ մենք կը ... սրուէինք, մեկնեցաւ ...

... ... երկու մէջ էինք ։ Կը մնար դուրս ելլել

Բայց դուրս ելլել՝ գտնելէ յետոյ ինչ որ կը փնտռէինք ...

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷԻՆ ԵՒ ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ԿԸՆԴՈՒՆԻՄ

ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՊԱՇՏՕՆ ՄԸ

Քանի մը վայրկեան յետոյ, Պօլկօնի կողմէ ղրկուած մէկը, եկաւ մեզի լուր տալու թէ, այն որուն կը սպասէինք եկած է եւ կը խնդրէր որ դուրս ելլենք զինքը տեսնելու, որովհետեւ սրճարանին մէջ կասկածելի մարդիկ կան, որոնց չէր ուզեր երեւնալ։

Ցարգելով իր փափաքը, անմիջապէս դուրս ելանք եւ ներքին բակին մէջ նշմարեցինք Ջէլմա Մէլէօրը, զոր երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնայի. Պօլկօնի հետ խօսքի բռնուած էր։

Մեզ նշմարելուն պէս, Մէլէօր մեր կողմը ուղղուեցաւ եւ իր թղթապանակէն հանեց թուղթ մը, որուն վրայ իրեն հետ ժամադրուած անձերուն լուսանկարները կային։ Լուսանկարները մեզի հետ յաղթելէ յետոյ, Պօլկօնի դարձաւ եւ ըսաւ։

(Շար.)

թեանց ժամանակցած ըլլալով 1905ին ապաստանեցաւ Զուիցերիա, ուր մնաց մինչեւ 1917։ Այստեղ ճանչցած էր Լէնինը, որուն ազդեցութիւնը կրած էր։ Պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն վերջ Ռուսիա դառնալով կարեւոր դեր կատարեց։ Ուրալի շրջանային կառավարութեան մէջ պարենաւորման գործավար, յետոյ 1918ին Էքաթէրինէնպուրկի նահանգային սովետի նախագահ եղաւ։ Այս հանգամանքով էր որ 1919ին ստորագրեց ցարին, ցարուհիին եւ ամբողջ ցարական ընտանիքին մահավճիռը, եւ 1919 Յուլիսին ներկայ եղաւ անոնց սպանութեան՝ Էքաթէրինէնպուրկի Իփաթիէվ տան մէջ։

Վոյքոֆ ամուսնացաւ լեհ հրէուհիի մը հետ։ 1923ին Քանատայի առեւտր. պատուիրակութեան պետ նշանակուեցաւ, սակայն Քանատա չընդունեց զինքը։ Լեհաստանի հետ Ռիկայի հաշտութեան դաշնագիրը ստորագրեց 1923ին. իսկ 1924ին յաջորդեց Քարախանի՝ իբրեւ գործակատար Վարշաւայի։ Վերջերս կը խօսուէր Լոնտոնի դեսպանութեան կոչել զինքը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ

Մոսկուայի արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինոֆ ծանուցագիր մը տուաւ Լեհ դեսպան Փաթէքի, բողոքելու համար Վոյքոֆի սպանութեան դէմ։ Ծանուցագրին մէջ ըսելէ յետոյ թէ այս ոճիրը կապուած է կարգ մը արարքներու, որոնք կը ձգտին բնաջնջել արտասահմանի խորհրդային դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնը՝ կ'աւելցնէ որ վերջին օրերու դէպքերը քաջալերեցին յետաշրջական ահաբեկիչներու գործունէութիւնը։

«Խորհրդային կառավարութիւնը կը նկատէ թէ իր դեսպանին սպանութեան պատճառներէն մէկն է նաեւ այն որ, լեհ կառավարութիւնը անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք չէ առած լեհական հողին վրայ ռուս հակայեղափոխական կազմակերպութեանց ոճրագործ գործունէութեան դէմ։ Խորհրդային կառավարութիւնը քանիցս լեհ կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած էր այս մասին»։

Ծանուցագիրը կը վերջանայ այսպէս․

«Ամենախիստ կերպով եւ ամենամեծ զայրոյթով կը բողոքենք, եւ նկատելով որ լեհ կառավարութիւնը չի կրնար այս ոճիրին մասին իր պատասխանատուութիւններէն հրաժարիլ, խորհրդային կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ անդրադառնալ այս խնդրին, երբ աւելի կատարեալ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ հասնին Վարշաւայի ոճիրին մասին»։

Զինուորական Խորհուրդ Մոսկուայի մէջ

Փարիզէն կը հեռագրեն.— Պոլշեւիկները ամէն վայրկեան այնպէս կը կարծեն թէ Անգլիա պատերազմ կը պատրաստէ իրենց դէմ։ Այս է պատճառը, որ պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆ Յունիս 12ին զօրաբանակներու հրամանատարներու խորհրդաժողով մը հրաւիրած է։ Այս առթիւ խորհրդային մամուլը հրահանգ ստացած է այլ եւս չխօսիլ ռուս զինուորներու տեղափոխութեանց, հրամանատարներու աստիճանի բարձրացման կամ պաշտօնանկութեան մասին, առանց սպայակոյտի արտօնութեան։

Գողութիւն Իգմիրի մէկ հիւպատոսարանին

Վերջերս գողութիւն մը տեղի ունեցած է Իզմիրի հելլէն հիւպատոսարանին մէջ։ Գողցուած են 854 թրքական ոսկի եւ 2700 դրախմի։ Միեւնոյնատեն առեւանգուած անհետացած է հիւպատոս Պ. Սավա։ Իզմիրի թերթերը այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն.—

Ոստիկանութեան կողմէ կազմուած մարմին մը երկարօրէն քննեց այս գործը։ Պ. Սավա յայտարարեց թէ կէս գիշերին հիւպատոսարանէն ներս մտած եւ ելեքտրական լոյսերը վառած ատեն, ապակեփեղկին մէջ երկու շուքեր տեսաւ։ Անծանօթները յարձակեցան իր վրայ, վիրաւորեցին զինքը եւ տարին դրամները։ Միայն թէ չի յիշեր անոնց դէմքերը։

Ամերիկայի ճեռոնները Պերլինի մէջ

Չէմպրլին եւ Լէվին Երեքշաբթի կէս օրէն վերջ Քոթպիւսէն ճամբայ ելան դէպի Պերլին։ Իրենց կ'ընկերանային 14 գերման օդանաւեր։ Ժամը 5.35ին հասան Գերմանիոյ մայրաքաղաքին վրայ, որուն շրջանը ըրին։ Չորս միլիոն աչքեր կը հետեւէին իրենց թռիչքին։ Ժամը 5.54ին «Միս Քոլոմպիա» իջաւ Թէմփըլհօֆի օդանաւային կայանը, ուր հազարաւոր հետաքրքիրներ կ'աշխատէին ոստիկանական շղթան կոտրել։ Ամերիկեան դեսպան Շուրմէն, Նախարար Քուրթիուս եւ Պերլինի քաղաքապետը պաշտօնապէս ընդունեցին զիրենք, ճառեր արտասանելով։

Քիչ յետոյ Չէմպրլին անթել հեռաձայնով խօսակցեցաւ իր մօրը հետ, որ Օմահա (Ամերիկա) կը գտնուի։

Երկու Ամերիկացիները դափնեզարդ ինքնաշարժով Պերլին տարուեցան ցոյցերու մէջ։ Պերլին մեծ պատիւներ կ'ընէ իր հիւրերուն։ Հազարաւոր շնորհաւորական հեռագիրներ հասած են արդէն։

⁖ Պէլլանքա՝ Չէմպրլինի օդանաւը շինող իտալացի ճարտարագէտը ծրագրած է կազմել ընկերութիւն մը, շինելու համար մեծ օդանաւ մը, որ պիտի կրնայ Ամերիկայէն Եւրոպա փոխադրել 40 ճամբորդներ։ Լինտպէրկէն վերջ Չէմպրլինի յաջողութիւնը մեծ յոյսեր կը ներշնչէ այս ծրագրի իրականացման մասին։

«ԼԻՆՏՊԵՐԿԻ ՕՐ»Ը

Նիւ Եորքցիները «Լինտպէրկի օր» յայտարարած են յառաջիկայ Երկուշաբթին, ի պատիւ երիտասարդ հերոսին։ Այդ օրը բոլոր դպրոցները, գործարանները եւ պաշտօնատուները փակ պիտի մնան։ Հսկայ դեկաւոր օդապարիկ «Լոս Անճելոս» ավիաթիոնին վրայէն զինքը դիմաւորելու պիտի երթայ՝ «Մէմֆիս» յածանաւին վրայ նետելով Լինտպէրկի հասցէին շնորհաւորական հեռագիրներու պարկ մը։ Ուաշինկթընէն 200 օդանաւեր նոյնպէս ընդառաջ պիտի երթան իրեն։ Ուաշինկթըն եւս կը պատրաստուի տօնել Լինտպէրկը։ Անհատ քաղաքացիի մը այսքան պատիւ չէ եղած մինչեւ հիմա։ Նախագահ Քուլիճ բազմաթիւ պատուանշաններ եւ շքադրամներ պիտի տայ իրեն։ Հարիւրապետի աստիճանէն գնդապետութեան պիտի բարձրանայ։

⁖ Ուիւըրտ Գայըտ իր կարգին կը պատրաստուի կտրել Ատլանտեանը։ Ներկայիս փորձեր կ'ընէ 3600 փաունտ բեռով։

⁖ Ֆրանսացի Քօսթ եւ Ռինեօ օդանաւով Փարիզ պիտի դառնան այսօր Նիժնի-Թաժիլսքէն (Ուրալ լեռներ)։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին, 11 Յունիս Շաբաթ օր երեկոյեան ժամը 8ին, Երրորդ քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ։

Պիտի բանախօսէ Ընկ. Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ԽՄԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան Ա. խմբական պտոյտը՝ Կիրակի 12 Յունիս։ Կը խնդրուի ընկերներէն եւ համակիրներէն, որ առաւօտեան ժամը 9ին ներկայ գտնուին Մեծ Եկեղեցիի դիմաց Cours Joseph Therrie (Թիւ 1 հանրակառքին կայարանը)։ Կէս օրը դաշտը անցընելու համար ճաշերը միասին բերել։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը՝ վաղը ժամը ճիշտ 8ին Rue Charles Chefson. կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Գայամարտ խումբի ժողովը՝ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ 12 Յունիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Bar . Restaurant Laurenti Boulevard Oddo Prolongé, N. 142ի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական հաւաքատեղին. «Վարդգէս» ենթակոմիտէն վաղը Ուրբաթ ժամը 8ին։

Քրիստ 11 Յուն. Շր. ժամը 8ին։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն այսօր 9 Յունիս Հինգշաբթի ժամը 9ին. Ֆլօրիալի մէջ։ Վիճաբանութիւն Կ. Զարեանի արուեստին շուրջ։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Վասպուրականի Երկ. Երիտ. «Փարոս» միութիւնը պիտի տօնէ վանի հերոսամարտի 12րդ տարեդարձը, Յունիս 12ին Chateau de Roueth շքեղ սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Ամասիոյ Հայրենակ. Միութեան երեկոյթը 11 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, սալօն Էսփանեօլի մէջ։ Միծածանօթութիւնը կ... կը շահին։ Մուտքը ազատ է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիս» եւ «Իշխան» ենթակոմիտէներու կազմակերպած դաշտահանդէսը 26 Յունիս Կիրակի օր։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութիւնը իր 3րդ տարեդարձին առթիւ Յուլիս 10ին պիտի կազմակերպէ դաշտահանդէս մը։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականները։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓՈՒԶԷՆԻ ՄԷՋ

(ԿՈՉ)

Ազգ. միութեան Փուզէնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ գաղութը յառաջիկայ ժողովրդական ընտրութեանց մասնակցելու եւ իրենց ընտրող ու ընտրելի իրաւունքը արժեցնելու համար, այժմէն դիմել մասնաճիւղիս, եւ վճարելով տարեկան 24 կամ առնուազն վեցամսեայ 12 ֆրանքի ազգ. տուրքը, արձանագրուիլ յատուկ տոմարին մէջ։

Ազգ. տուրքի հաստատման թուական ընդունուած է 1927 Յունիս ամսուան սկիզբը։

Արձանագրութիւնները պիտի կատարուին ամէն օր ատենադպիր Ս. Կէվհէրեանի վաճառատունը եւ պիտի վերջանան 3 Յուլիս կիրակի օրը։

Ատենադպիր Ատենապետ
Ս. Կէվհէրեան Ա. Բաղտասարեան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բուլղարիոյ (Ֆիլիպէ) Մարիամ Քէօսէեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Յովհաննէս եւ Արմենակ Քէօսէեանները։ Հօր անունը Յարութիւն, մօր անունը Ներկիզ։ Իզմիրի աղէտէն ի վեր կորսուած են։ Կը կարծուի Յունաստանի որբանոցներէն մէկուն մէջ եղած ըլլալ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել — Kalouste Yapoudjiani, 9 Passage Lauzin, Paris (9me)։

Յունաստանի Նոր Օրէն եւ Ալիքէն կը խնդրուի արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Անգլիա	L. St	[illegible]
Տոլար	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական Ոսկ.	L. Trq	[illegible]
Թուր ոսկի		111
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լեւա 100	Léva	[illegible]
Դրախմի	Drachme	[illegible]
Լիր	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆր.	Frc. Belge	[illegible]
Զուից.	Frc Suisse	[illegible]
Լէյ 100	Ley	[illegible]
Ռուբլի	10 Roubles or	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Կր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3175
» II	»	[illegible]
» III		[illegible]
Թուրքիոյ Լոթ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱԲԱՑ„ ճռատարակչական ???

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Տնօրէն-Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur - Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

Téléphone: NORD 57 82

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	10 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՅՈՒՆԻՍ 1927

10 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 359

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՀԸ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԻՄԱՍՏԸ

Երէկ, ընդհանուր ակնարկ մը նետելով հակախորհրդային պայքարին վրայ, գիտել կուտայինք թէ քաղքենի-դրամատիրական ուժերը բուռն յարձակողականի մը ձեռնարկած են։

Անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումը, Վարշաւայի սպանութիւնը, Ցունաստանի մէջ կատարուած խմբական ձերբակալութիւնները եւ այստեղ, Ֆրանսայի մէջ կառավարութեան օգտագործումները սովորական դէպքեր չեն։

Մենք, միշտ խուսափելով գուշակութիւններէ եւ «բարձր քաղաքականութեան» մարզանքներէն, պարտականութիւն կը համարենք արձանագրել դէպքերը այնպէս ինչպէս որ կան։ Մեր ձգտումն է վերլուծել, պարզաբանել զանոնք, եւ բացատրել անոնց իմաստը։ Ուսուցիկ ճամարտակութիւնը՝ թող միայ մնաշնորհը բոլոր անոնց որ կորսնցուցեր են խորհելու եւ դատելու ընդունակութիւնը։ Անոնք շատ կը նմանին պառաւ, ծեր կիներու, որոնք օրը քանի մը անգամ կարմիր քսելով իրենց շրթունքներուն, կը կարծեն թէ երիտասարդացած են։

Ի՞նչ կ'ըսեն դէպքերը։

Ամէն պետութիւն, մէջն ըլլալով խորհրդային իշխանութիւնն ալ, ինքնապաշտպանութեան եւ գերակշռութեան բուռն իղձ մը կը մղէ, այս միջոցին, ներսէն եւ դուրսէն։

Այդ զարհուրելի ժխորին մէջ, որ եւ է դեր կ'ըլլա՞յ մեր կարմիր աքլորներուն։

Այո՛. կը պատասխանեն Երեւանէն, «յեղափոխական» բանաձեւեր քուէարկել տալով Էջմիածնի կամ Նոր Բայազիտի հայ գիւղացիներուն, բայց մոռնալով անոնց ինքնապաշտպանութեան կազմակերպումը, ի նախատեսութիւն անակնկալ փրթումի, գէպի տուն խուճապի մը։

Այո՛, կ'աղաղակէն արտասահմանի մէջ, խեղճուկրակ թռուցիկներ դրկելով Սուրիա, հակապետական ցոյցերու մասնակցելով Ցունաստանի մէջ, վերջապէս քիչ մը ամէն տեղ ոստոստելով զապանակաւոր խամաճիկներու պէս։

Իսկ մենք, պատասխաներ ենք եւ կը կրկնենք.— Ո՛չ։ Եւ այս կ'ըսենք յանուն հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն։ Մէկ վայրկեան մը ընդունինք որ Հայաստանի ժողովուրդը արկածախնդրուած է տանիլ, իբրեւ աւուր պատշաճի քաղաքականութիւն, այդ կապկութիւնները, անոնց կրկնութիւնը արտասահմանի մէջ՝ կը գտնենք պարզապէս ծիծաղելի, ու նաեւ վտանգաւոր։

Այս տարրական ճշմարտութիւնը հասկնալու համար, պէտք չկայ գիրք'ը թղթատելու եւ գոց եղած քարոզներ ծամծմելու։ Իրականութիւնը մէջտեղն է, եւ խելք ունեցողը կը տեսնէ։ Սուրիոյ մէջ աքսոր, առանց մեղաւորի եւ անմեղի, իրաւի կամ հեթանոսի խտրութեան. Ցունաստանի մէջ անհայ հետապնդում եւ աքսոր. Ֆրանսայի մէջ Նախարարական եւ լրագրական մարտակոչ. Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Եգիպտոսի մէջ անողորմ պայքար։

Եւ ամէն տեղ ալ՝ մասնաւոր տրամադրութիւն՝ օտարականներու հանդէպ։ Բարեկամ մը, որ կապ ունի պետական շրջանակներու հետ, քանի մը օր առաջ մեզի կը հաղորդէր իր տեսակցութիւնը՝ Ներքին Նախարարութեան հետ։ Կը յայտնէր թէ սեղանի վրայ թուղթեր կան, հայ պոլշեւիկներու գործունէութեան մասին։ Երբեք ոչ այդ բարեկամը, ոչ ալ Նախարարութիւնը տեղեկութիւն ունին թէ՝ ինչ որ «հայ պոլշեւիկներ» կը կոչեն, զանազան թափթփուքներ են, անարժան՝ մինչեւ անգամ կռմիւսային համար։

Բայց եւ այնպէս, ուշագրաւ է իրողութիւնը։

Մեր պատմութեան դժբախտութիւններէն մէկը եղած է այն որ կարծեր ենք թէ բարեկամ թէ թշնամի կը քնանան, երբ մենք տանիքներէն ճառ խօսինք, եւ թափօրներու բոլորտիքը պտտինք։

Ատեն մը, ամբողջ «քաղաքակիրթ» աշխարհը մեր կողքին կանգնած կը կարծէինք, երբ Թուրքերը Հայ կը ջարդէին, ապաննոց քշուած ոչխարներու պէս։ Այսօր ալ, մեր մէջ տխրացուներ կան որ կ'ուզեն հաւատացնել թէ մեր գլխուն անպատմ կեցեր է «պրոլետարիատի դիկտատուրան», իբրեւ անյաղթելի ժայռ կամ վահան, իսկ մեզի կը մնայ թռուցիկներ ցրուել պողոտաներուն վրայ, եւ զոհաբերութեան պատարագ մատուցանել։

Եւ այս բոլորը՝ ճիշդ այն պահուն երբ խորհրդային իշխանութիւնը ինք, որ դեռ երէկ այնքան շղթայազերծ մոլեգնութեամբ ապարէզ կը կարդար աշխարհի, ամփոփեր է իր թեւերը, մտահոգ է իր գոյութեան համար, եւ յենարաններ, բարեկամներ կը փնտռէ ու մանաւանդ կը հանդուրժէ՝ ամէն զրգռիչ քայլի . . .

Եւ այս բոլորը՝ դարձեալ այն ժամանակ, երբ խորհրդային ներկայացուցիչներն ու պատուիրակները, ծայրայեղ խոհեմութեամբ շարժելով, յաճախ հրապարակաւ կ'ուրանան իրենց մեղսակցութիւնը զանազան պոլշեւիկեան ձեռնարկներու մէջ, Փարիզէն մինչեւ Փեքին։

Պարապ տեղը չէ որ Գ. Ն. Խանիոս, Ցունաստանի ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, ճառ մը խօսելով Աթէնքի մէջ, Մայիս 28ի տօնին առթիւ, գիտել տուեր է.

« Սակայն մենք զարմանքով կը տեսնենք թէ կրնան համայնավարներ գոյութիւն ունենալ ձեր մէջ» Այս ճառը ամբողջութեամբ կը հրատարակէ[illegible]

Մենք շատո՜նց կորսնցուցեր ենք զարմանալու ընդունակութիւնը, մանաւանդ այսպիսի պարագաներու մէջ... Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՌՈՒՍ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Բովանդակ միջազգային մամուլը կ'արտայայտուի վարշաւայի խորհրդային դեսպանին սպանութեան առթիւ:

Մոսկուայի «Փրավտա»ն, խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ թէ այս սպանութիւնը նոր օղակ մըն է Խորհրդային Միութեան Թշնամիներուն գործած ոճիրներու շղթային մէջ.

«Լորտ Բիրքընի վերջնագրէն անմիջապէս յետոյ, միջազգային ֆաշիստ մոլեռանդները սպաննեցին Վորովսկին։ Այժմ, Անգլեւռուս յարաբերութեանց խզման յաջորդ օրը, կը սպաննուի Վոյքոֆը։ Այս ոճիրը չէր կրնար գործուիլ առանց հակախորհրդային պայքարի նախաձեռնարկներուն մասնակցութեան։ Բովանդակ աշխարհի աշխատաւորները շատ լաւ գիտեն Անգլիոյ պահպանողական կառավարութեան ջարդեր կազմակերպողի ձեւերը։ Լեհական կառավարութիւնը, որ ամենայայտ ներողամտութեամբ կ'ընդունի ռուս սպիտակ պահակներուն եւ կը քաջալերէր անոնց հակախորհրդային [illegible], պէտք է կրէ այդպիսի ընթացքի մը քաղաքական հետեւանքները։ Ներուն պատասխանատուութիւնը։ Խորհրդային Միութեան բանուորներն ու գիւղացիները պիտի ներկայացնեն իրենց հաշուեհարդարը։ Համաշխարհային յետադիմութեան արձակաչէները Վոյքոֆը սպաննելով, կ'արծարծեն կրակը այն դժոխային խառնակին որուն վրայ կը ծփի եւրոպական խաղաղութիւնը, բայց միջազգային պրոլետարիատի բանուորութիւնը պիտի կրնայ պէտք եղածին պէս դիմադրել հրձիգներուն».

Լեհական մամուլն ալ իր զայրոյթը կը յայտնէ սպանութեան առթիւ, գովելով զոհը, որ կուսակից էր սիրալիր յարաբերութիւններ հաստատելու երկու երկիրներուն միջեւ:

«Ռոպոթնիք» վարշաւայի կը գրէ այս առթիւ.

«Այս սպանութիւնը հետեւանք է լեհական զգացումներուն եւ շահերուն բացարձակապէս խորթ մղումներու։ Սակայն, որովհետեւ ոճիրը գործուած է լեհական հողի վրայ, մեր երկրին հանրային կարծիքը պիտի բողոքէ ուժգնօրէն, քաղաքական պայքարի այդպիսի մեթոտներուն եւ բոլոր անոնց դէմ որ չարաչար գործածելով հիւրընկալութիւնը կ'արատաւորեն զայն այդպիսի ոճրագործութիւններով»։

Անգլիոյ ազատական մամուլը դիտել կուտայ թէ վոյքոֆի սպանութիւնը

«Մէկ քայլ եւս յառաջ կը մղէ տանի հակապոլշեւիկ դատը եւ աշխարհ երջանիկ պէտք է համարէ ինքզինքը, եթէ այս դէպքին հետեւանքը ըլլայ պատերազմ մը Խորհրդային Միութեան եւ Լեհաստանի միջեւ։ Քաղաքական սպանութիւն մըն էր որ պայթեցուց վերջին պատերազմը։ Այս ալ կրնայ յարուցանել պատերազմ մը որուն մէջ երկու շահակից երկիրները միակ մասնակիցները չպիտի ըլլան»։

Աշխատաւորական «Տէյլի Հէրըլտ»ի կարծիքով, ռուս միապետականներ մասնաւոր գործունէութիւն կը ցուցնեն, անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումէն ի վեր.

Ֆրանսական մամուլէն, արքայական «Աքսիոն ֆրանսէզ» կը նկատէ. «Ով որ հով կը ցանէ, փոթորիկ կը հնձէ»: Ազգայնական «Էքօ տը Փարի» սպանութիւնը կը համարէ «մարդկային բնութեան ամենէն բնական շարժումներէն մէկը»: Հիւսթավ էռվէ, երեկուան կատաղի անիշխանականը, «Լա վիքթուար»ի մէջ զարմանք կը յայտնէ որ աւելի յաճախադէպ չեն այսպիսի դէպքերը։ Ցիշելով ցարին եւ ամբողջ գերդաստանին կոտորումը, սպանուած ռուս [illegible] փուռերու մէջ եւ ուրիշ պոլշեւիկեան վայրագութիւններ, կը ճ'օրցնէ.

— Ինչպէս կարելի է զարմանալ, զայթակղիլ, եթէ ատեն ատեն դժբախտութիւն կը պատահի արիւնոտ իշխանութեան ներկայացուցիչներէն մէկն ու մէկուն։

Համայնավար «Իւմանիթէ» կ'արտայայտէ մարսել քաշէնի բերնով.

— Այս գարշելի ոճրէն յետոյ, խորհրդային Հանրապետութեան թշնամիները պիտի հասկնան, վերջապէս, թէ Ռուսիա պէտք ունի իր ամբողջ կորովին, իր վարչաձեւը պաշտպանելու համար։

ՏԽՈՒՐ ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ԻՒԱՆՏ. 8 Մայիս (Փարսկաստան)

Ձերբակալութիւնները.— Դաշնակցական շրջաններ պատրաստելու համար.— Առաջին թեկնածուները՝ կինեզն են։

Մի քանի օր է, որ ինձ մօտ է գտնւում իմ բարեկամներից մէկը, [illegible] չեմ կարող գրել: Նա [illegible] ապրում է Հայաստանում եւ որոշ գործով [illegible] Վրաստանում եւ Ադրբէջանում, եւ այժմ էլ կարճ ժամանակով անցել է Պարսկաստան, եւ նորից պիտի վերադառնայ:

Շատ հետաքրքրական եւ կարեւոր տեղեկութիւններ է տալիս Հայաստանից, սակայն նրա խնդրանօք չեմ կարող գրել ձեզ [illegible] ինչ ձեր թերթին մէջ [illegible] տեղեկութիւններ [illegible] հիման վրայ կը պարզուի նրա ո՛վ լինելը եւ վերադառնալուց, նրան եւս մեւ[illegible] կը հասցնեն:

Հայրենասիրութեան սահմաններում եւ նրա համաձայնութեամբ կը տամ մի քանի տեղեկութիւններ: Թերեւս ձեզ համար է, [illegible] նորութիւն չլինի:

Սիստեմատիկ եւ շատ գգոյշ կերպով երեւանում եւ թէ Հայաստանի միւս շրջաններում ձերբակալութիւնները շարունակւում են.

Ձերբակալւում են նրանք, որոնց մասին իբր թէ տեղեկութիւններ ունին, որ կապ ունի երկրի եւ արտասահմանի դաշնակցական մարմինների հետ. Վերջերս մօտ 2—3 ամիս է, որ փնտռում են նաեւ հին հնչակեաններին, որոնք իբր թէ նոյնպէս սկսել են կազմակերպուել եւ տեղեկութիւններ տալ Հայաստանից, արտասահմանի իրենց թերթերին: Այդ նպատակով ձերբակալուածների թիւը հասնում է Հայաստանում 15—20 հոգու:

Երեւանում եւ Հայաստանի մի քանի կեդրոններում բացուած են դասընթացքներ [illegible] պատրաստելու համար։ Յաճախում են գլխաւորապէս 18—25 տարեկաններին, կանանց ու աղամարդկանց: Առաջին տեղը տալիս են կանանց: Այդ առթիւ մի շարք նախապետական ընտանիքների մէջ տեղի են ունեցել տխուր դրամաներ...:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

35 ռուս միապետականներ ձերբակալուած

Լեհ ոստիկանութիւնը փութով առաջ կը տանի իր քննութիւնները՝ ոճիրին բուն հեղինակները գտնելու համար։ Վիլնայի եւ Վարշաւայի մէջ ձերբակալուեցան 35 ռուս միապետականներ, որոնց մէջ նաեւ Լեհաստանի ռուս գաղութին ծանօթ դէմքերը, նախկին զօրավարներ, ռուս գաղութի նախագահ Կորլոֆ եւ մեծ-դուքս Նիքոլայի ներկայացուցիչը։

Լեհ արտաքին նախարար Զալէվսքի Ժընեւ մեկնեցաւ։

Լիթվինոֆի ծանուցագրին իր պատասխանին մէջ, լեհ կառավարութիւնը մանրամասնօրէն նկարագրելէ վերջ Վոյքոֆի սպանութեան պարագաները, ցոյց պիտի տայ թէ այդ մահափորձը խիստ մեծ վնաս պատճառած է Լեհաստանի։

Վարշաւայի խորհրդային գործակատար Ուլիանով պիտի պահանջէ լեհ կառավարութենէն որ սպանիչ Քովէրտա պատժական ատեանի մը կողմէ մահուան դատապարտուի։

Վոյքոֆի սպանութենէն վերջ

Վարշաւայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ վախ կը յայտնուի թէ պոլշեւիկները անընդունելի պահանջներ ներկայացնեն Լեհաստանի, ինչպէս օրինակ Վոյքոֆի սպանիչ Քովէրտայի յանձնումը։

Լոնտոնի մամուլին մէջ մեծ զայրոյթ առաջ բերած է Լիթվինոֆի ծանուցագրին այն մասը, ուր կ'ըսուի թէ ոճիրին պատասխանատուն Անգլիան է։ Սակայն պաշտօնական շրջանակները ծիծաղելի կը գտնեն զայն եւ կարեւորութիւն չեն տար։ Անգլիոյ համայնավար կուսակցութիւնը հրատարակած է թռուցիկ մը և Վոյքոֆի արեան պատասխանատուութիւնը Անգլիոյ նախարարներուն վզին կը փաթթէ։

Պերլինի մէջ կը վախնան որ Վարշաւայի սպանութիւնը դիւանագիտական կնճռոտութիւններ առաջ բերէ։ Լեհ կառավարութիւնը խիստ զգոյշ կը շարժի, պոլշեւիկներուն ո եւ է պատրուակ չտալու համար։ Արտաքին Նախարար Զալէվսքի վերջին ծայր զիջող դիրք կը բռնէ, ընդունելով նոյն իսկ որ ռուս պատուիրակ մը մասնակցի դատական քննութեանց։

Զիչէրին ոճիրին լուրը ստացաւ Պատէն-Պատէնի մէջ՝ Շթրէզէմանի հետ տեսակցած պահուն։

Բուռն ցոյցեր Լեհաստանի դէմ

Վարշաւայի խորհրդային ներկայացուցիչ Վոյքոֆի սպանութիւնը մեծ յուզում եւ զայրոյթ առաջ բերած է Խորհրդային Միութեան մէջ։

Մոսկուայի պաշտօնական հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Խարքովի, Լէնինկրատի, Մինսքի, Սվէրտլովսքի, Կիեւի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ բողոքի միթինկներ եւ ցոյցեր տեղի ունեցած են։ Մոսկուայի արտաքին գործավարութեան առջեւ կատարուած ցոյցին մասնակցած են հարիւր հազարաւոր մարդեր։ Ցուցարարներու թափօրներ անցած են կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ գիշերը։ Վորովսքի փողոցը, ուր կը գտնուի լեհական դեսպանատունը, քաղաքապահ զինուորներու կողմէ խիստ հսկողութեան տակ առնուած էր։

Միթինկներու մէջ ընդունուած բանաձեւերը կը շեշտեն թէ Վոյքոֆի սպանութիւնը սերտ կապ ունի Անգլիոյ հակախորհրդային քաղաքականութեան հետ եւ լեհ կառավարութիւնը պատասխանատու նկատելով ոճիրին, կը պահանջեն որ ոճրագործը խստիւ պատժուի, եւ Լեհաստանի ռուս հակայեղափոխական կազմակերպութիւնները լուծուին։

Մոսկուայի դիւանագիտական մարմինը արտաքին գործավարութեան պաշտօնատունը այցելեց ցաւակցութիւն յայտնելու համար։

Արտաքին գործավարութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ Էնկիւրիի նախկին ներկայացուցիչ Արալովի, Մոսկուայէն ճամբայ ելաւ դիմաւորելու համար Վոյքոֆի դագաղը։

«Կարմիր բանակը պատրաստ է կռուելու»

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

Պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆ Ուկրայինայի պահակախումբերուն, ինչպէս նաեւ Պալթիկի եւ Սեւ ծովի նաւատորմերուն ուղղեց երեք օրակարգեր, որոնց մէջ կ'ըսէ թէ կարմիր բանակը պատրաստ է կռուելու։

«Կարմիր բանակի զինուորները, կ'ըսէ գործավարը, աւելի լաւ մարզուած են քան ցարական բանակի զինուորները։ Պալթիկ նաւային տորմիղին, անիկա պատրաստ է դիմագրաւելու ամէն ինչ եւ եթ մղել ամէն յարձակում։»

Կը հաստատուի թէ Մոսկուայի կառավարութիւնը նպատակ ունի կարմիր բանակի զինուորներուն թիւը բարձրացնել 800,000ի։ 350 օդանաւեր շինուելու վրայ են։ Ուրիշ գործարաններ շինուած են՝ ռազմանիւթ պատրաստելու համար։

Վարշաւայի «Փրզէկլատ Վիզոնի» թերթը կը գրէ թէ ռուս կառավարութիւնը զինուոր կը համախմբէ Լեհաստանի սահմանա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՒՍՏՐԻԱ ԿՐՆԱ՞Յ ԱՊՐԻԼ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն իտալիայէն)

Աւստրիոյ գերմանիոյ կցումը դարձեալ օրուան հարց է, Հունգարիոյ վարչապետին յայտարարութեան հետեւանքով։

Աւստրօ-Հունգարական երկգլխեան միապետութեան յաջորդեցին բազմաթիւ պետութիւններ։ Աւստրիան անդամահատուեցաւ եւ Վիէննա, որ հսկայ պետութեան մը մայրաքաղաքն էր երբեմն գրանիկներով, պալատներով խճողուած՝ այսօր սոսանն է գրեթէ քառորդ տարածութեամբ երկրի մը։ Ռուսի մեծ պետութեան մը մէջ գտնուելու բուն փափաքն ունի։

Սակայն Վէրսայլի դաշնագրով գերմանիոյ պարտադրուած է յարգել Աւստրիոյ անկախութիւնը (յօդ. 80 րդ.)։ Խոսքիս չուզեր սահմանակից ըլլալ Գերմանիոյ։ Ֆրանսա, որ Գերմանիան անդամահատելու կողմն էր, պիտի ընդդիմանայ այսպիսի միութեան մը՝ «Անշլուս»ին։

Տնտեսական արտակարգ տագնապէ մը ետք, անօթութեան արհաւիրքներու տակ Աւստրիան վերջապէս գտաւ [illegible] հաւասարակշռութիւնը։ Պիւտճէն հետզհետէ կանոնաւորուեցաւ, Նախկին պետական կազմակերպութեան անդամները վերահաստատեցին տնտեսական յարաբերութիւնները։ Միապետութիւնը կազմող տարրերը արտադրութեան եւ սպառման համագործակցական ընկերութիւն մըն էին։ Երկրագործական արտադրութիւնները կը շրջէին Աւստրօ-Հունգարիոյ ամէն կողմը եւ նիւթ կը հայթայթէին տեղական ճարտարարուեստներուն, [illegible] գործարանատէրերու։ Զինադադարը, նոր պետութիւններու յառաջ բերած [illegible] խումբ մը զրկեցին Աւստրիան նախնական նիւթերէ, որոնք կը հայթայթուէին Չեխոսլովաքիայէն, Հունգարիայէն եւ Գալիցիայէն։

Ճարտարարուեստի արտադրութիւնները պէտք ունէին աւելի նոր եւ նոր պետութիւնները մաքսերով կ'արգիլէին մուտքը՝ որպէսզի նախնական նիւթերը ձեւափոխեն տեղական ճարտարարուեստով։ Այս մեկնակէտ պատերազմական տուգանքը բովանդակ բեռը նետեցին Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ վրայ։ Մինչեւ հիմա, յաղթական ըլլալ, անշուշտ իւրաքանչիւր անդամ իր բաժինը պիտի պահանջէր։

Աւստրիայի [illegible] ստացան Անոյժ տնտեսական փոքր ումերով [illegible] անկենդանութիւն [illegible] պետութեան։ Այսօր լաւագոյն տեղ մը կը գրաւէ պզտիկ պետութիւններու կարգին հետեւեալ վիճակագրութեամբ.—

Աւստրիա 84.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն, 6ուկէս միլիոն բնակիչ. խտութիւն՝ քառ. քիլոմեթրին 78 հոգի։

Պավիէրա 70.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն 6.9 միլիոն բնակիչ, խտութիւն՝ քառ. քիլոմեթրին 91 հոգի։

Պելճիքա 29.000 քառ. քիլոմեթր, 7.4 միլիոն բնակիչ, խտութիւն՝ քառ. քիլոմեթրին 255 հոգի։

Հոլանտա, տարածութիւն 34 հազար քառ. քիլոմեթր, 6.6 միլիոն բնակիչ, խտութիւն քառ. քիլոմեթրին 194 հոգի։

Զուիցերիա, 41.000 տարածութիւն, 3.7 միլիոն բնակիչ, խտութիւն՝ քառ. քիլոմեթրին 91 հոգի։

Աւստրիան կը գտնուի երկաթուղիներու խաչաձեւման վրայ։ Գերման - Միջերկրական գիծը կ'անցնի Վիէննայէն։ Պոհեմիայի վաճառքները կը հասնին Թրիէսթէ, Աւստրիայէն։ Արեւմտեան Եւրոպա արեւելեանին կը միանայ Վիէննայով։

Բնակչութեան հարիւրին 95ը գերման ցեղէն են եւ գերմաներէն կը խօսին, հարիւրին 40ը երկրագործական ճարտարարուեստին, 35ը ելեւմտական եւ ճարտարարուեստական, 17ը վաճառականական, 8ը պետական ճիւղերուն կը հետեւին։

Երկիրը, գրեթէ լեռնային, ունի [illegible] չարտագրեր։ Բաղդատական ակնարկ մը Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ տարածութեանց վրայ, ցոյց պիտի տայ այս վերջինին աղքատութիւնը.

	Աւստր.	Գերմ.
Մշակուած մաս	100ին 24	100ին 48,6
Անտառներ	» 38	» 25,9
Մարգագետիններ	» 11	» 11
Արօտավայրեր	» 16	» 5
Այգեստաններ	» 0,6	» 0,2
Անմշակելի մաս	» 10,4	» 9.3

Պատերազմէն առաջ 100 բնակիչներու 50 հեկթար հող կ'իյնար, մինչդեռ հիմա Աւստրիոյ 100 բնակիչներուն 30 հեկթար կը մնայ, ուրեմն հարիւրին 40 նուազում մը կայ։ 1904էն 1913 իւրաքանչիւր բնակիչ կը մնար 440 քիլօ արմտիք, մինչդեռ այժմ 230 միայն կը մնայ, որովհետեւ Հունգարացիներն ու Գալիցիացիները աւելի կ'արտադրէին, աւելի հող ունենալով։ Աւելցնենք նաեւ պարարտարուեստներու եւ աշխատաւորներու նուազումը, այնպէս որ Աւստրիա ստիպուած է տարին 12 միլիոն հեկթոլիտր արմտիք ներածելու։

Նուազած են նոյնպէս անասնոց երկու անհրաժեշտ տարրը՝ գետնախնձոր եւ շաքար։ Պետութիւնը պէտք ունի 4000 վակոն ազոթաւոր պարարտարուեստներու։

Նուազած են նաեւ ընտանի անասունները, խոզերը, կովերը, որովհետեւ Աւստրիան չի կրնար հայթայթել խոտեղէններ։

Աւստրիան հարուստ է անտառներով։ Այս տեսակէտէն գերազանց են միայն Ֆինլանտան ու [illegible] տարածութեան հարիւրին 46ը անտառներով ծածկուած է, Ռուսիան հարիւրին 3[illegible], Բոհեմիան (հարիւրին 39)։ Խրամներու շինութիւնները նուազեցուցին կարծր փայտի արտադրութիւնը, որմէ [illegible] մեծապէս կահ կարասիներու ճարտարարուեստը։

Ճարտարարուեստի անկումին պատճառ եղած է նաեւ վառելանիւթի չգոյութիւնը։ Մանրածաներու արտադրութիւնը նուազած է հարիւրին 25։ Թուղթի արտադրութիւնը իջած է հարիւրին 20։ պատերազմէն առաջ կը հանուէր 600,000 թոնօ երկաթ, այժմ 50.000։ Աղահանքերէն հարիւրին 30էն 40 կը հանուի նախկին շահագործման։ Այսպէս՝ նուազած են ձգախէժի, կօշիկներու, գլխարկներու ճարտարարուեստներու արտադրութիւնները։

Աւստրիոյ երկաթի ամէնայարմար է պողպատաշինութեան երկաթեղէններու արժէքը պատերազմէն առաջ 160էն 180 միլիոն քրոն էր։ 7 գործարաններ կան վայրաշարժեր շինելու եւ երկու գործարաններ վակոններ պատրաստելու համար։ Աւստրիոյ կը մնայ այժմ Քորնենպուրկի եւ Լինցի նաւաշինարանները։

Պոհեմիոյ եւ Մորաւիոյ մէջ ծաղկած են հիւսուածներու ճարտարարուեստները։ Աւստրիա արտածուելով զգեստեղէններ կը շինուին եւ կը ղրկուին Պալքանները։

Աւստրիա ունի 257 շոգեշարժ եւ 5196 ջրաշարժ աղօրերաններ, որոնք կ'արտածեն շինութեան փայտեր եւ հեռագրական թելերու համար ձողեր։

Աւստրիոյ մնացին ելեկտրական գործարանները, որոնք կ'արտադրեն մեքենաներ, հաշուող մեքենաներ (compteurs), հեռագրական եւ հեռաձայնական կազմածներ, թելեր եւայլն։ Պոհեմիա եւ Հունգարիա իրենց պէտքերուն չեն կրնար գոհացում տալ, մինչդեռ Ռումանիա, Լեհաստան, Եուկոսլավիա [illegible] է գործարան չունին։ Աւստրիոյ գործարաններուն արտադրութեան հարիւրին 70ը արտածելի են։ Այդ արժէքով Աւստրիա կրնայ գնել ձգախէժ, պղինձ եւ հիւսուածանիւթեր։ 1913ին ձգախէժի առեւտուրը կը հասնէր 41 միլիոն քրոնի։

Աւստրիա մինչ [illegible] լաւագոյն [illegible]։ Այժմ պէտք ունի ներածելու մորթեր թէ Հունգարիայէն եւ թէ դուրսէն։

Աւստրիա ունի լաւագոյն տարրերը շաքարի համար։ Արտադրութեան մէկ երրորդը (250000 թոնօ) արտածելի է։ Այս ճարտարարուեստն ալ կանգ առած է, հանքածուխի եւ փոխադրութեան միջոցներու չգոյութեան պատճառով։

785 գործատուներ կը պատրաստէին 834 միլիոն կղմինտր իւրաքանչիւր տարի։ Այժմ նոյն պատճառներով չեն գործեր։

Աւստրիոյ մէջ կը շահագործուէր տարին 72000 թոնօ պղնձախառն հանք, 8600 թոնօ կապար, 725 թոնօ զինկ, 15000 թոնօ գրաքար։

Աւստրիա ունի շաքարի գործարաններ, բայց չունի հարկ եղած ճակնդեղի արտադրութիւնը։ Հանքածուխի չգոյութեան պատճառով կանգ առած էին [illegible] գարեջուրի, ալքոլի եւ բժշկելիներու գործարանները։

[illegible] հայթայթելով Աւստրիա պիտի կրնայ ելեկտրական ուժ աւելցնել, հանքածուխի պակասը լրացնել եւ նոր ուժ մը տալ ճարտարարուեստին։ Նախկին պետակիցներու տնտեսական փոխադարձ պէտքերը ապահովաբար համագործակցութեան պիտի մղեն Հունգարիան, Չեխիան, Չեխոսլովաքիան եւ Աւստրիան։ [illegible] Պէնէշ այդ պիտի ծրագիր մը ներկայացուց փոքր Համաձայնութեան վերջին ժողովին։

Պէնէշի ծրագիրը տնտեսական էր, Դանուբեան պետութիւններու առեւտրական յարաբերութեանց սերտացումը՝ փոխադարձ զիջումներով։ Այդ ծրագիրը կանխահաս նկատուեցաւ Սերպիոյ եւ Ռումանիոյ կողմէ։ Սակայն պիտի գայ ժամանակը, քաղաքական կնճիռներու հարթումէն ետք, երբ բաժնուած երկիրներ պիտի [illegible] կեանքի մը եւ խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար միջին Եւրոպայի մէջ։

Պ. Ի.

ԿԻՆԸ ԶԱՐԴԱՐԵՑ — Լիլէն կը գրեն թէ Տրնէնի մէջ լեհ գործաւոր մը վայրագաբար ջարդած է իր կինը։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է մարդասպանը, որ հարցաքննութեան պահուն ուրանալով հանդերձ փորձեց անմեղ ըլլալ։ Սակայն խիստ ճնշումներու տակ, խոստովանեցաւ թէ կացինով կտոր կտոր ըրած ու թաղած է իր կինը, որ իրը թէ գինով էր։

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Լարինսկ գիւղը.— Այս գիւղը կը գտնուի Արմաւիրի շրջանին մէջ։ Ունի 177 հայ տուն, մօտ 500 հոգի։

Մախոշովսկա գիւղը.— Կը գտնուի Մայկոպի շրջանին մէջ։ Անա թէ ի՛նչ կը գրեն գիւղին հիմնադրութեան մասին խումբ մը գիւղացիներ «Մուրճ-Մանգաղ»ի մէջ (22 Մայիս).— 1922ին, անտառապետութենէն վարձքով առինք, Մախոշովսկա գիւղին յատակագիծին Ա., Բ. եւ Գ. կոչուած դաշտերը, մշակելու եւ գիւղ հիմնելու նպատակով։ Անտառապետութիւնն ալ կ'աջակցէր, մշակելի դարձնելու համար հողերը։ «Կանաչ» գողախումբերուն պատճառով, անկարելի էր հող ապրիլ։ Սակայն դարձեալ յաջողեցանք հիմնել գիւղը 60 տունով։ Երկու տարի վճարեցինք հողին վարձքերը եւ տուրքերը, թէեւ չափազանց ծանր էին մեզի համար։ Երբ [illegible] Մայկոպի իշխանութեան, հրամայեց վճարել միա՛յն տուրքերը, իսկ հողաշահութեան համար ալ որոշ գումար մը։ Ու մենք վճարեցինք 120 րուբլի։ Չորս-հինգ անտառապահներ, ծախելով իրենց հողերը ուրիշին, ուզեցին միացած հողերն ալ խլել մեր ձեռքէն։ Գիւղացիները [illegible]։ Այս պատճառով, անտառապահները բարկացան, տեղի ու անտեղի արձանագրութիւններ կազմեցին։ Սկսան հաշուել շէնքերուն վրայ գործածուած փայտերը, անտառին ծառերը։ Յետոյ մեզ կ'ամբաստանէին իբրեւ [illegible]։ Վերջապէս կ'ուզեն մեր շինած 4—5 տարուան գիւղը քանդել, հազար ու մէկ նեղութիւններ պատճառելով [illegible] կը խնդրենք, օգնութեան մեզ։ (Ստորագրուած՝ գիւղացիներուն կողմէ)։

Ցերկովնի Լոօ.— Այս գիւղը, որ կը գտնուի Սոչիի շրջանը, ունի 45 տուն, եւ բաժնուած է երկու թաղի. վերին եւ ներքին Ցերկովնիի։ Վերին Ցերկովնիցիներուն հողերը աւելի արդիւնաբեր են, քան ներքին թաղեցիներունը։

1925ին հողաբաշխը գիւղին հողերը չափեց եւ բաժնեց Ցերկովնիի։ 45 տուն գիւղացիներուն տրուեցաւ 24 դեսիատին հող։ Սակայն, անցեալ տարի, գիւղական խորհուրդի անդամ Սարգիս Պետրոսեան կը հաւաքէ իր մարդիկը եւ ամբողջ գիւղացիութեան անունով՝ կը բաժնեն իրենք իրենց միջեւ։ Վերին թաղեցիները [illegible] կը բողոքեն գիւղական խորհուրդին, որ կը ձգձգէ գործը, ամբողջ տարի մը։ Ու գիւղացիները կը սպասեն որ «խորհուրդային» արդարութիւնը ծագի։

Ցալթը գիւղէն կին մը հաչեց — Մայիս 1ի տօնին առթիւ երբ միթինկ մը կը կազմակերպուէր, իբրեւ կին ներկայացուցիչ Ցալթը գիւղէն Չիպիչեան Աննա կը մասնակցի տօնին եւ ճառ կը խօսի։ Գիւղացի խաթունը ճառը աւարտելէն յետոյ կը դառնայ տուն։ Կեսուրը չափազանց կատղած էր, սակայն չէր կրնար յանդիմանել, վախնալով Մայիսեան տօնի կազմակերպիչներէն։ Յաջորդ օրը, իր հարսը Աննան կը կանչէ դրացիին բակը, ուր հաւաքուած էին գիւղին բոլոր կիները։ Ու հարսին կը հրամայէ.

— Ինչպէս որ երէկ հաչեցիր միթինկին մէջ, սա բարձր տեղը ելիր եւ այս կիներուն առջեւ ալ հաչէ, շո՛ւն։

Ու խեղճ [illegible], վախնալով կեսրոջ հայհոյութիւններէն ու սպառնալիքներէն, կ'ելլէ կը հաչէ։

Իրիկունը, երբ այրն տուն կը դառնայ, [illegible] փորը ուռելը եւ ամուսինն ալ իր կարգին լաւ մը կը ծեծէ «հոխտոր» Աննան։

Ցիցա գիւղին դպրոցը.— Գիւղացիները, 1925ին, իրենց ծախքով շինած էին նոր դպրոց մը, չհնայելով իրենց վերջին կոպէկը։

Գարնան, դժբախտաբար, դպրոցին մէջ հրդեհ ծագեցաւ եւ շէնքը այրեցաւ ամբողջովին։ Գիւղացիները չյուսահատեցան.

— Վարժապե՛տ, մի՛ մտածեր, մի նոր եւ աւելի մեծ շէնք կը շինենք դպրոցի համար։ Սա շատ փոքր էր, լաւ եղաւ, որ այրեցաւ։

Այս նախադասութիւնն էր ամէնուն բերանը։

Այդ օրն իսկ պարպեցին գիւղին ամէնէն մեծ տունը, եւ դպրոցը շարունակեց իր աշխատանքները։

Եսակոյ Շէնի գիւղը.— Այս հայկական գիւղը կը գտնուի Լօօի շրջանին մէջ։ Ունի դպրոց մը 4 կարգով։ Դժբախտաբար չորս կարգն ալ կը նստին երկու դասարանի մէջ։ Ունի երկու ուսուցիչ։ Գիւղացիները կը փափաքին, որ շնորհքով դպրոց մը շինուի իրենց համար։

Աճարիստանի լուրեր. դպրոցին մէջ.— «Մուրճ-Մանգաղ»ի մէջ աշխատակից մը կը գրէ (22 Մայիս),— Ռոստով-Նախիջեւանի գրադարանները չեն արդարացներ իրենց կոչումը մեր խորհրդային իրականութեան մէջ։ Խորհրդ. իշխանութեան ամէնէն ուժեղ ազդակն է գրադարանը, որ պիտի տայ կոմունիստական կրթութիւն եւ ոչ թէ հակառակը։ Մինչդեռ, մեր գրադարանները ոչ միայն չեն կատարեր իրենց դերը, այլ մեզի կուտան այնպիսի գրականութիւն մը, որ կը ներկայացնէ հին կեանքը։

Դժբախտաբար Ահարոնեաններու, Րաֆֆիներու եւ նման հեղինակներու գրուածքները դեռ տեղ կը գրաւեն մեր գրադարաններուն ընթերցող զանգուածին մօտ։ Այս հանգամանքը պէտք է լուրջ ուշադրութեան առնել,՝ եւ համապատասխան մարմինները անհրաժեշտ է որ դուրս նետեն այդ գիրքերը եւ տան նոր գրականութիւն»։

Ռոստով-Նախիջեւանի Հայ ուսանողները «Մուրճ-Մանգաղ»ի մէջ կը գրեն.— Ռոստով-Նախիջեւանի [illegible] տնտեսական համաժողովին մէջ պարզուեցաւ «լուրջ վտանգ» մը։ Պրոլետար ուսանողութեան մէջ խոր արմատներ ձգած է Եսենինականութիւնը(*)։ Յաճախադէպ են անձնասպանութիւնները դպրոցներուն մէջ։ Անշուշտ այս դէպքերը ընկճուած տրամադրութեան հետեւանքներ են։

Ուսանողութեան մէջ շատ կը պատահին նաեւ սրիկայութեան դէպքեր։

Համաժողովը որոշեց. խիստ արգելիչ միջոցներ ձեռք առնել, կանխելու համար վտանգը։

Հիւսիսային Կովկասի հայ ուսանողութեան մէջ ալ անպակաս են նման սրիկայութեան դէպքեր։ Այդպէս հայ մանկավարժները, ձգած՝ դպրոցն ու իրենց աշխատանքները, «Աշուղ Ղարիբ»ներ կը խաղան, «քէմանչայ»ով ու աշուղական փտած [illegible] կը զբօսնուին։ Ու պակաս չեն ուսանողներ ալ, որոնք կէս գիշերին, իբարու գինի ու բերան կը ջարդեն ու մարդ կը խեղդեն։

[illegible] «Ալոշին մալ ալանմնարուն».— Նոյն թերթին մէջ դարձեալ աշխատակից մը կը գրէ.— «Վերջերս Սոչի եկան պիեսը՝ [illegible] գլխարկները «դերասանական» դրած, կարգ մը մարդիկ, որոնք երեք արշինեոց [illegible] թատրոն կը հրաւիրէին մեզ։ Ի՛նչ պիտի խաղան.— «Ամէն տեղ մեծ յաջողութիւն գտած [illegible]», «[illegible] բուշկումը» եւ այլ անմտութիւններ։ Բարեբախտաբար Սոչիի հայութիւնը անտարբեր մնաց։ Կը խնդրենք որ պատկան մարմինները արգիլեն այդ «բոշ-բալա» հայ թատրոնից [illegible] եղած դերասանները նախապատրաստելու համար անունը»։

(*) Եսենինը մէկն է ռուս վերջին ուժեղ [illegible], [illegible] որ Երիտասարդ [illegible] մէջ անձնասպան եղաւ։

[illegible] չին 2—3 ամսուան ընթացքին Ռոստով-Նախիջեւանի մէջ [illegible] ահաւոր ժանտախտի դէպքեր [illegible] հետազօտած են։ Սակայն փոքր (սքարլաթին) դեռ կը շարունակէ աւերներ գործել։ Շարունական կը հիւանդանան 16—20 հոգի։ Արդէն կազմած է շուրջ թական՝ 200 դէպք։ [illegible] հետզհետէ կը նուազի։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 6 Յուն[illegible]

Միլանի ուսանողութիւնը [illegible] մը կատարեց, ապրեցնել [illegible] հայ գաղութին անմոռանալի [illegible] աննախընթաց օր մը, Մայիս 28ը։

Գաղութը հրաւիրուած [illegible] Մխիթարեան վարժարանի սրահը։ Բացակայ էին [illegible] «աղաքիները»։ Հանդէսը բացուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով եւ [illegible] տալիոյ ազգ. քայլերգով։ Պ. Գասպարեան ուսանողական միութեան կողմէն ներկաները ողջունելէն յետոյ, բացատրեց թէ Մայիս 28ը մեր դարաւոր ճիգերուն արշալոյսը եղած է [illegible] պատմեց հայկական անկախութեան ծնունդը։

Հ. Վարդան Հացունի [illegible] թէ չնայելով որ Եւրոպայի [illegible] մեզ դաւաճանած էին, հայ զինուորը կրցաւ իր [illegible] ապահովել իր անկախութիւնը եւ մենք քիչ յետոյ [illegible] ցանք Եւրոպայի մէջ [illegible] հայկական հանրապետութեան ներկայացուցիչները։ Մինչ հայ [illegible] թշնամիին դէմ կը կռուէր [illegible] անկախութիւնը պահելու, [illegible] սան կայսրը համաձայնութիւն [illegible] եւ սկսան եղբայրութիւն [illegible] զել զինուորին ականջին։

— Հայ զինուորը [illegible] Կարսը ինկաւ, Թուրքը [illegible] ցաւ։ Ի՛նչ ըրաւ համաձայնութիւնը,—պատաւ մը քաշեց [illegible] յառաջ եւ գաղութի [illegible] թեան մինչեւ Տաւին մեզի [illegible] մը որ աւելի թուրք կը [illegible] քան մենք։ Հիւանդ է մեր [illegible] բանիքը եւ օգնութեան կարօ[illegible] Գաղութները պէտք է [illegible] միան, ապրին հայ անկախ[illegible] եթէ կ'ուզեն հայ մնալ։

Այս վերջինին ներս [illegible] փաշիստ երեսփոխան [illegible]coni ներկաներէն բուռն ծափերով ընդունուեցաւ, եւ ուսանողական միութեան կողմէ ողջ[illegible]ուելէ վերջ, խօսք առաւ [illegible] փոխանը եւ գգալուն ճառ [illegible] խօսեցաւ, խոր համակրանք [illegible] յայտնելով հայ ժողովուրդի[illegible]։

Տոքթ. Արզումանեանի [illegible] խօսքէն յետոյ, ներկաները միաձայն հաւանութեամբ, [illegible] ուեցաւ հեռագիր ուղղել Մուսոլինիի.

«Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ [illegible] սանողական Միութեան [illegible] կազմակերպուած հանդէսին [illegible] կաններս, իբր հաւատարիմ թարգման ամբողջ իտալ[illegible] հայութեան, մեր խանդավառ[illegible] յարգալիր ողջոյնները կ'ո[illegible] կենք Duce-ին»։

Հանդէսը վերջացաւ մեծ [illegible] գավառութեամբ, ձգելով [illegible] տպաւորութիւն։

Թղթակից

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻՑ

Խորհ. Հայաստանի [illegible] 24 - 25) կուսակ[illegible] թիւնը Հայաստանի [illegible] պետներու, արհեստագէտ[illegible] եւ գիւղատնտեսներու [illegible] խորհրդաժողովին:

Ինչպէս նախագահին [illegible] Զաքարեանը [illegible] կը յայտնէ, [illegible] նր, այդ [illegible] շրջանին, գլխաւոր է [illegible] կան եւ կազմակերպչական խնդիրներով: երկիրն [illegible] կազմակերպուած [illegible] գէտներուն, արհեստագէ[illegible] րուն, գիւղատնտեսներու [illegible] է 600:

Արհեստագէտ [illegible] քննողութեան, արհեստագէտ[illegible] րը, որոնք մեծ «մասով» [illegible] պատուած» չեն, [illegible] եւ կրթութիւն չունին:

Հ. Յ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԱՅԻՍ 28

Հայաստանի անկախութեան ...տարեդարձին առթիւ, ինչպէս ...էն առաջ, այս տարի ալ Մա... 28ին պաշտօնական ընդունե...թիւն տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ։ ...երկայ էին Օ. Կոպլինսքի, Վրաստանի, Ազրպէյճանի, Հիւսիսային Կովկասի ազգային կառավարու...թեանց ներկայացուցիչները, Հայ...կական զանազան կազմակերպու...թեանց կողմէ պատուիրակու...թիւններ։ Պ. Սոսնոֆսքի ...ի Հայ-Լեհական ժողովրդա...ն ընկերակցութեան Վրդ եւ փարիզի ...ի գաղութին բազմաթիւ ...դէմքեր։

Հ. Յ. Պատուիրակութեան Նախագահ Ա. Ահարոնեան նախ ...ներէն յետոյ Հայերէն լե...ով ճառ խօսեցաւ, բացատրելով ...անկախութեան տարեդարձի ի...մաստը, եւ շեշտելով Հայ ժողո...վուրդին խոր հաւատքը իր ...յրենիքի ապագայի մասին։

...դարդացուեցան զանազան ...ւերէ հասած շնորհաւորական ...հեռագիրներ։

...երկաները պատուասիրուե...ն զովացուցիչներով։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԱՐՍԷԼ. Ընդամէնը երեք ...մսուան կեանք ունեցող Սար...սէլի Հ. Յ. Դ. խումբը գովելի ...ձեռնարկութեամբ մը, իր ...շրջանի հանդէսին հետ ...նեց Մայիս 28ի ազգային ...նը Յունիս 5ին Քաղաքա...պետարանի սրահին մէջ։

...ժամանակին սրահը լեցուած ...250է աւելի աշխատաւոր ...հայ հայրենակիցներով, ...արժ ու կենսուրախ մթնոլոր...տով։

Նախագահ ընկ. Ս. Ամատունի ...բացելով հանդէսը, քանի մը ...խօսքով կը գնահատէ Սարսէլի ...ի ընկերները, որոնք իրենց ...կազմակերպական աշխատանքո... հետ զուգընթացաբար չեն ...մոռնար տօնել Մայիս 28ը։ ...անկախութեան տօնը կարող են ...տօնել այն ժողովուրդները, ...որոնք իրենց կրթութեամբն ու ...գիտակցութեամբ, կը գնահա...տեն անկախ ապրելու անհրա...ժեշտութիւնը։ Մեր ժողովուրդը ...դարեր զրկուած է այս ազա...տութեամբ եւ իրաւունք ունի ու ...ւոր է որ տօնէ անկախու...թեան տօնը։ Այսօր, հակառակ ...բոլոր դժուար պայմաններուն, ան...կախ ապրելու անհրաժեշտու...թիւնը աւելի զօրաւոր է մեր ...մէջ, եւ այս անհրաժեշտութիւնը ...պիտի խօսի բարձրաձայն բոլորի ...մէջ։»

Ժողովուրդը յաւնկայս լսեց ...Մաքսուտի «Մեր Հայրե...նիքը», զոր Չուլթաճեան վրայ

նուագեց։ Մէջ ընդմէջ երգեցին եւ արտասանեցին Կարապետեան, Աճէմեան, Մովսէսեան, փոքրիկն Աղաւնի Պօղոսեան։ Ապա խօսք առաւ օրուան բանախօս ընկեր Վ. Համբարձումեան, որ ամփոփ կերպով պատմականը ըրաւ Մայիս 28ին, թուելով տարիներու մեր զրկանքներն ու զոհողութիւնները։ Բանախօսը փառաբանեց մեր ազատագրական պայքարի հերոսները և վեր հանեց Արամի արժէքը Մայիս 28ի մէջ։

Ընկ. Ամատունի կրկին մէկ քանի խօսքով ոգեւորեց ներկաները, թելադրելով չմոռնալ անցեալը եւ յիշել միշտ, որ հայ ժողովուրդի հերոսական բազմաթիւ պայքարներէն ծնած է Մայիս 28ը։

Բանախօսութիւններէն ետք հայկական եռագոյնը աճուրդի դրուելով քանի մը վայրկեանի մէջ 235 ֆրանքի բարձրացաւ, նախանձելի ոգեւորութեամբ մը։

Հանդէսին վերջին մասին մէջ «Շանթ» թատերախումբը ներկայացուց երկու երգիծախաղեր։ Ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տրամադրութեամբ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Մեր գիւղին մէջ ալ տօնուեցաւ Մայիս 28ը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ, Ն... միութեան Ակումբին մէջ, լեցուն բազմութեամբ։

Հրաւիրուած էր բանախօսելու ընկ. Շ. Միսաքեան, որ ողջունելէ յետոյ գաղութը, իբրեւ հարազատ արտայայտիչ եւ պատկեր հայ ժողովուրդի նախկին կեանքին, անոր թափած ճիգերը, ինքնապաշտպանութեան հոծ ու շեշտեց Մայիս 28ի արժէքը։ Ցիշեց պատմութեան ընթացքին հայ ժողովուրդի զանազան ներկայացուցիչներու կողմէ կատարուած փորձերը ազատագրութեան համար։

Խօսեցաւ նաեւ ընկեր Լ. Գեւոնեան, ամբաստանելով ժամանակաւորապէս Հայաստանի այժմու փակիչները, որոնք կ'ուրանան Մայիս 28ը առեղծող հայ ժողովուրդի զոհողութիւններն ու պայքարները։

Եղան արտասանութիւններ ու երգեր. Ալֆորվիլի մանկապարտէզի մանուկներուն հայերէն արտասանութիւնները գոհունակութեամբ եւ խանդավառութիւնով ունկնդրեցին ներկաները։

Նախագահ ընկեր Զարմինեան փակեց հանդէսը, կարդ մը դիտողութիւններ ընելով վերջերս «Մայիս 28»ի դէմ թխուած թռուցիկի բովանդակութեան մասին։

Հանդէսը փակուեցաւ զուարթ մթնոլորտի մէջ։

ՉԸՑՆԻՐ ԳԻՒՂԵՐՆԵՐԷՆ

ԷԼ ԹՈՔՐՎԷՐ ԳԻՒՂԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս գիւղը կը գտնուի Մարսիլիոյ հիւսիս-արեւելեան կողմը։ Հանրակառքով մէկ ժամ ճամբորդելէ յետոյ, քառորդ ժամ ալ երկաթուղի առնել հարկ է։ Ունի շատ մաքուր օդ եւ ընդարձակ բարեբեր դաշտ, գրեթէ բոլորն ալ մշակուած։

Ինչպէս Ֆրանսայի գրեթէ ամէն կողմերը, այստեղ ալ բոյն դրած է հայկական գաղութ մը։ Կան տասն եւ հինգի մօտ հայ ընտանիքներ, տեղաւորուած գիւղին զանազան տուներուն մէջ, գիւղատնտեսական պայմաններով։ Այս փոքրիկ գաղութին ալ Էլ Մէլ գիւղի հայ բնակիչներուն պէս Սուրիայէն եւ Յունաստանէն եկած է։ Մեր հայրենակիցները հոս հաստատուելէն ի վեր, կ'աշխատին անընդհատ եւ գոհ են իրենց վիճակէն։ Գործարանատէրերը անոնց աշխատասէր ոգին առաջին օրէն իսկ գնահատելով բոլորն ալ ընդունած են իրենց գործարաններուն մէջ խաղաղօրէն, կրակէսի եւ քարի գործերն ալ այնքան ծանր չեն, եւ մեր հայրենակիցները կը ստանան օրական 22-24 Ֆր., ինչ որ բաւարար է բաղդատելով գիւղի ապրուստին հետ։ Չեն պակսած գործազրկութեան տագնապէն։

Այս գաղութն ալ ունի քանի մը պզտիկներ, որոնք Ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն։ Մէկը տասն եւ չորս տարեկան մանչ մըն է, իսկ միւս երեքը փոքրիկ աղջիկներ, չորսն ալ տարանալու վտանգին ենթակայ։ Չունին ազգային ո եւ է կազմակերպութիւն։ Առայժմ հայերէն թերթ չեն ստանար. սակայն ունին զուտ հայ յեղափոխական կեանքէ առնուած զանազան պատմութիւններ, զորս կը գնեն Մարսիլիոյ հայ գրավաճառներէն, շաբաթավարձով կամ ամսավարձով։ Շատ կը հետաքրքրուին այդ պատմութիւններով եւ իրենց ազատ ժամերուն ձեռքէ ձեռք կը խլեն։ Ցուցամոլ տեսանք որ ամէն մէկը ամբողջ էջեր կը պատմէ իր ընկերոջ զանազան հերոսներու մասին եւ մանաւորապէս փայլուն դրուագներ կը պատմէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ազատագրութեան պայքարներէն։ Ճշմարիտ հայրենասիրութեան ոգի մը կը զարթնուի [illegible]։ Ցուցամի է որ հոս ալ շուտով ունենան իրենց դաշնակցական կազմակերպութիւնը։

Մինչեւ հիմա չեն ունեցած ոչ հի [illegible] կը տաչորուին Մայր Հայրենիքի կարօտով։

Մ. Թաշճեան

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 5 Յունիս (Սեփ. Թղթ.).— Յունիս 4ին տօնուեցաւ անկախութեան տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի Նըր. Կոմիտէին, Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ։ Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը։ Ատենապետ ընկ. Վ. Շէհրէքեան քանի մը պատշաճ խօսքերով բացատրեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը։ Յոտնկայս երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։ Միջանկեալ երգուեցաւ «Լուսին չկար»ը։ Մեներգեց ընկ. Գեղամ Շէհրէքեան։ Նաեւ եղան արտասանութիւններ։ Յետոյ տեղի ունեցան հայկական պարեր զոր կազմակերպած էր Տիկին Շամախեան, եւ որուն սիրալիր մասնակցութիւն բերած էին կարգ մը օրիորդներ։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ազգին Մարտիրոսեան, որ մանրամասնօրէն բացատրեց օրուան տօնին իմաստը։ «Մայիս 28ը մեր ընդհանուր տօներուն տօնն է, մեծագոյն թուականը որ դարերէ ի վեր տառապող հայ ժողովուրդին ներշնչեց ազատութեան ու անկախութեան գաղափարը։ Երբ եւ իցէ մենք վերստին պիտի տիրանանք մեր անկախութեան»։

Ժողովը վերջացաւ «Մշակ Բանուոր» քայլերգով։ Ներկաները մեկնեցան խիստ խոր տպաւորութեան տակ։

Այս տօնին առթիւ, Հօկի անդամներէն քանի մը անհատներ կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած էին։ Համաձայն Ոստիկանութեան Տնօրէնի հրահանգին, օրուան բանախօսը ներկայացաւ իր պաշտօնական թուղթերով Ոստիկանատուն, ինչ որ շատ գոհ ձգեց կառավարական պաշտօնեաները։ Ոստիկանապետը հասկնալով խառնակիչներու խաղը, յայտնեց ընկերոջ որ եթէ կան հակառակորդներ որ կ'ուզեն խանգարել ժողովը, իրենք պատրաստ են միջամտելու։ Սակայն ոչ մէկ միջադէպ։ Ամօ՛թ մատնիչներուն եւ կեղծաւորներուն։

Հիւսէյնիկցի

Վալանսի դաշնակցական բոլոր ընկերներս Հայաստանի Անկախութեան Ցրդ տարեդարձին առթիւ, մեր յեղափոխական ողջոյնները կ'ուղղենք մեր բոլոր ընկերներու եւ գաղափարակիցներու, եւ միահամուռ ձայն կը բարձրացնենք որ բացուին Հայաստանի փակ դուռները, որպէս զի ամէն ոք կարենայ վերադառնալ իր հայրենիքը։ Կը պահանջենք մայր երկրի մէջ խօսքի եւ մամուլի ազատութիւն։ Կ'երդնունք եւ կ'ուխտենք մինչեւ մեր վերջին շունչը հաւատարիմ մնալ կուսակցութեան սկզբունքներուն, հետեւելով մեր հերոսներու քայլերուն, մինչեւ որ հասնինք միացեալ եւ անկախ Հայաստանի իրագործման։

Ի դիմաց ընկերներու
[illegible]

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 6 Յունիս (Սեփ. Թղթ.).— Հոս եւս Հայաստանի անկախութեան Ցրդ տարեդարձը տօնուեցաւ Յունիս 4ին, Սալ տէ Քոնֆէրանսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին։

Թէեւ օրեր առաջ քանի մը սեւերես կայրեններու կողմէ թռուցիկներ ցրուած էին ժողովուրդը Մայիս 28ի դէմ լարելու համար, բայց հայ գաղութը, գիտակ իր ազգային պարտականութեան եւ տեղեակ օրուան մեծ տօնին նշանակութեան, փութացած էր իր ներկայութեամբ յարգելու հանդէսը։

Նախագահ ընկեր Արշակ Պօղիկեան հանդէսը բացուած յայտարարելէ վերջ, նուագախումբը նուագեց «Մարսէյեզը» եւ «Մեր Հայրենիք»ը։ Ընկեր Նախագահը քանի մը խօսքերով պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը եւ շեշտեց թէ «Ամէն ազգ ունի իր ազգային տօնը։ Մայիս 28ը հայ ազգի տօներուն մեծագոյնն է, անոր շնորհիւ մենք ունեցանք մեր ափ մը հողը եւ սա եռագոյնը զոր պէտք է բարձր պահենք»։

Քանի մը արտասանութիւններէ ու երգերէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Մեսրոպ Գուլումճեան, որ իր մէկուկէս ժամ տեւող բանախօսութեամբ յստակօրէն պարզեց հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարը, կամաւորական շարժումները, Սարտարապատի եւ Ղարաքիլիսէի անհեղ հերոսամարտերը, Ռուսերու նենգութիւնները եւ վերջապէս Արամի եւ նման կորիճներու խրախուսանքներու շնորհիւ ձեռք բերուած յաղթանակը։

Ներկաները իրենց անվերջ ծափերով հաստատեցին ցոյց կուտային հայրենիքի վերջնական ազատութեան եւ անկախութեան։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով, որմէ վերջ սկսաւ ընտանեկան խնջոյքը։ Եղան հայկական եւ եւրոպական պարեր, որոնք տեւեցին մինչեւ առաւօտեան ժամը 2ուկէս։

Մալաթիացի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ ԱՂՋԻԿ ԿԸ ՓԱԽՑՆԷ. – Նիւ-Եորքի մէջ, օդանաւորդ Լաճօթ կը սիրէր գեղանի աղջիկ մը, որ կը ծգծգէր ամուսնութեան խոստումը։ Յանկարծ [illegible] ին մէջ. օդանաւորդը խնդրեց բժիշկէն, որ անգամ մը իջնէ վար եւ քննէ զինք։ Հազիւ թէ վար իջած էր նշանածը, օդանաւորդը շարժեց մեքենան, եւ թռա՛ւ...

Նշանածը աչքերը երկինքէն կախած, կը հետեւէր օդանաւին։ Օդանաւորդը իր բարեկամին նախապէս յայտնած էր որ, եթէ յաջողի աղջիկը առնել օդանաւին մէջ, կա՛մ կը ստանայ անոր ամուսնութեան յօժարութիւնը, կա՛մ միասնաբար կը մեռնին, թողլով որ օդանաւը իյնայ եւ փշրուի։

Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ սիրոյ այս ծիծեռնակները։

ԽԱԲՈՒԱԾ ԱՄՈՒՍԻՆԸ.—Տիկին Սիմոն Բորթէ ամուսին մը ունէր Նիսի արուարձաններուն մէջ, եւ սիրահար մը՝ Նիսի մէջ։ Յաճախ, պատրուակով մը Նիս կուգար, այցելելու իր սիրականին։ Անցեալ օր, ակռաները շինել տալու նպատակով կը հասնի Նիս։ Եւ եւէն, գաղտնօրէն, կուգայ ամուսինը։ Յանկարծ, քաղաքին մեծ ծառուղիին վրայ դէմ առ դէմ կուգան միջաւորներն ու խաբուած ամուսինը։ Բորթէ կը հանէ ատրճանակը, առանց երբեք բառ մը հանելու բերնէն։ Կը կրակէ մինչեւ որ ատրճանակը կը պարպուի ամբողջովին։

Սիրահարը հասակը երկարած էր սալայատակին վրայ։

ՀԱՄԲՈՅՐ ՄԸ.— Ֆրից Կապրիէլ, նշանաւոր գող մը, բանտարկուած էր Փլօցէնզէի մէջ (Պերլինի մօտ։ Բանտին պատերուն տակէն կը սկսի լիճ մը։ Լաւ պաշտպանուած է։

Առտու մը, կինը այցելութեան եկաւ։ Գողը խնդրեց բանտապահէն, որ թոյլ տայ համբոյր մը առնել կնոջմէն։ Դուռը բացուեցաւ, շրթներն ալ բացուեցան ու երկար համբոյրով մը կցուեցան։

Կինը մեկնեցաւ, տանելով իր հետ նամակ մը, զոր բանտարկեալը պահած էր բերնին մէջ եւ համբոյրին պահուն սահեցուցած կնոջ բերնին մէջ։

Այդ նամակին մէջ գրուած էր. «Վաղը ժամը 8ին ճաշի առտեն պատին վրայ պիտի մագլցիմ։ Նաւակ մը բերէք պատին տակ»։

Յաջորդ օրը՝ որոշուած ժամուն նաւակը եկած՝ կը սպասէր։ Կապրիէլ պատէն վար իջաւ, մտաւ նաւակ, փախեց զգեստները, հեծաւ հեծելանիւ մը ու կծկեց։

Ու ժամանակ չկորսնցուցած կողոպտեց վիեննական դրամատուն մը զոգցաւ թանկագին կոյլէն վարագոյր մը։

Ցետոյ մտաւ նորէն բանտ։

ՄԱՆՈՒԿ ՄԸ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱՑԱՒ Ոստիկանութիւնը Պարպան-լէ-Դէն, տան մը մէջ գտաւ հինգ տարեկան երախայ մը, որ յոլորովին մերկ, փռուած էր փայտէ անկողինի մը վրայ, վիզէն ու ոտքերէն մէյմէկ շուանով կապուած՝ անկողինին եզերքին։

Ծնողքը, որ հացագործութեամբ կը զբաղին, յայտարարած են ոստիկաններուն թէ երախան կը տառապէր լուսնոտութենէ. այդ պատճառով ստիպուած են աւելի սարսափելի չարչարանքի մը ենթարկել փոքրիկ մարտիրոսը։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉԻ ԿԸ ՎԱՅԵԼԷՐ ԻՆ ԵՍ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՄ

ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՊԱՇՏՕՆ ՄԸ

— Լաւ անոնք են։

Ու ձեռքը անոր երկարելով՝

— Շատ շնորհակալ եմ, բսաւ, [illegible] անգամ ալ մեծ ծառայութիւն մը մատուցիք մեզի, սիրելի [illegible]։

Հօանց ուղիղ, Ճէյմս Մէյէս [illegible] հասատել թէ՝ պօշկոն աշխատեր Գերմանիոյ հաշւոյն [illegible] թէ առաջին փորձը չէր որ կ'ը[illegible]։

[illegible] տուած անդրկութիւնը [illegible] կարեւոր էր. յետոյ կը տեսնէք թէ ինչո...։

Յետոյ մեզի դառնալով, Ճէյմս Մէյէս գերմաններէն լեցուած [illegible] որ իրենն հետեւինք, ինչ [illegible] առանց առարկութեան

Դաշտը կտրեցինք ու պատիպատ փողոցներ անցնելէ յետոյ, հասանք մեկուսացած տուն մը, որ լքուած ըլլալու երեւոյթն ունէր։

Ճէյմս Մէյէս՝ իր գրպանէն ելեկտրական լապտեր մը հանեց ոգին մէջ, քանի մը նշաններ ըրաւ եւ ծիծաղելի կերպով սուլեց։

Դուռը բացուեցաւ եւ ներսէն ձայն մը ըսաւ.

— Մտէ՛ք։

Մութին մէջ կը քալէինք, շօշափելով, ինչ որ կ'երեւի թէ չզայրացնեց մեզի սպասող անձը, որովհետեւ հրամայական շեշտով մը ըսաւ.

— Շուտ ըրէ՛ք։

Երբ հասանք տան ներքին մասը, որ բաւական ընդարձակ էր եւ խճողուած սնտուկներով, տակառներով, մեր առաջնորդը ծնամքով փակեց դուռը, յետոյ մեզի դառնալով.

— Մեր տունն ենք ալ, բսաւ, հանգչեցէք ինծի հետեւիլ, բայց ուշադրութիւն ըրէք որ ծիշդ իմ ետեւէս քալէք, առանց մասի չափ շեղելու, որովհետեւ գրեթէ ամէն տեղ... ծուղակներ հաստատուած են։

Լուռ, իրեն հետեւեցանք, հիանալով մեր առաջնորդին չափազանց զգուշաւորութեան վրայ, եւ քիչ յետոյ հասանք տան սենեակ մը, ուր Մորիս շատ մը պահպանութեան յանձնուած էր. շունը մեզ տեսնելուն, սկսաւ մռլտալ։

— Լռէ՛ Մէոքիօ, բսաւ իր տէրը, կը տեսնես թէ բարեկամներ են։

Շունը անմիջապէս լռեց շատ յաւ մարզուած ըլլալու էր, որովհետեւ, այլեւս բնաւ մեզմով չզբաղեցաւ եւ իր որջը մտաւ։

Տունը մտանք եւ առաջին բանը որ նշմարեցինք սեղանին վրայ գրուած, մեր լուսանկարները եղան եւ որոնց վրայ գրուած էր մեր անունը։ Մորիս սեղանին բով տեղաւորուեցաւ, հրաւիրեց մեզ որ նստինք եւ երկարօրէն մեր թղթածրարը խուզարկելէ յետոյ Ճէյմս Մէյէսի բսաւ.

— Իրենց ըսի՞ք թէ խնդիրը ինչ բանի վրայ է։

— Ոչ, պարոն գնդապետ, տրուած հրամանին համաձայն, դուք պէտք է վարէք գործը։

— Լաւ։

Յետոյ մեզի դառնալով,

[illegible] նիս տակ եւ իմ շրջանակիս մէջ չէք աշխատած, պէտք է իմացած ըլլաք անշուշտ որ մեր [illegible] գործողութիւնները այլապէս կարեւոր են, որքան անոնք որ Օր. Տոքթորը կը վարէ հոս. կասարելապատերազմ է որ կը մղենք, Ազանակ դառնակիւ- ըսել կ'ուզեմ թէ պաշտօնը որ ձեզի կը վստահիմ, արեան գինով պիտի կ'ըլլէ բան մը ձեզ կեցնելու չէ, որովհետեւ Գերմանիոյ համար՝ կենաց եւ մահու խնդիր մըն է։

Եւ իր աչքերը մերիններուն յառելով

Վճռած էր բսել

Հաւատարիմ մեր սահմանած գիծին առանց վարանումի պատասխանեցի

— Մինչեւ մեր վերջին ուժը։

— Կատարեալ։

Վայրկեան մը խորհրդածելէ յետոյ,

— Գիտեմ թէ Օր. Տոքթորը մեծ համարում ունի ձեր վրայ, կ'երեւի հերոսներ էինք. կը հաստատէ թէ՝ կրնամ վստահիլ ձեր վրայ ամէն բանի մէջ, ինչ որ կը քաջալերէ զիս ձեզմէ պահանջելէ մեծ ճիգ մը, որ եթէ սպասուած արդիւնքը տայ, մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլայ հայրենիքին։

Խօսելով մէկտեղ, սպան մեծ քարտէս մը բացեր եւ իր առջեւը դրեր էր։

— Մօտեցէ՛ք, ըսաւ։

Եւ երբ հնազանդեցանք,

— Կը տեսնէ՞ք այս քարտէսը, ըսաւ, ասոր վրայ նշանակուած են Ֆրանսայի ազգային պաշտպանութեան համար աշխատող բոլոր գործարանները, որոնք ճակատէն շատ հեռու գտնուելով, ցարդ չեն ենթարկուած մեր հարուածներուն։

"Այս գործարանները բոլորը մէկ կը կազմեն Ֆրանսայի զինանոցը։ Անկից է որ ամէն օր կը մեկնին թնդանօթներ եւ ռազմանիւթ, որոնք ամբողջ ճակատին վրայ կը կասեցնեն մեր ամէնէն [illegible] պատրաստուած յարձակումները։ Պէտք է որ վերջ մը գտնենք ասոր, եւ ինչպէս յաջողեցանք փճացնել Ֆրանսական հարաւի եւ հիւսիսի ճարտարարուեստը, նոյնպէս պէտք է քանդենք Ալպեաններու եւ հարաւ-արեւելեան հողամասի Ֆրանսական գործարանները։

(Շար.)

գլուխի երկայնքը։ Փալոզ Լիփէլի շրջանը գրկուած են հետեւակազօրքի երեք զօրագունդեր, դաշտային հրետանիի երեք գունդեր, հեծելազօրքի կիսաբաժին մը, ինչպէս նաեւ օդանաւերու դէմ պաշտպանութեան ջոկատներ։ (Վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ այս լուրը)

Ռումբ մը կը պայթի Լենինկրատի մէջ

Լենինկրատէն կը հեռագրեն թէ Երեքշաբթիէն Չորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը Լենինկրատի կոմկուսի հատուածներէն մէկուն անդամները գումարուած էին իրենց ակումբին մէջ, երբ մարդ մը մտաւ սրահին մէջ, մինչ ուրիշ մը երեւցաւ դրան առջեւ։

Առաջինը նետեց ռումբ մը, որ պայթեցաւ եւ քանդեց պատը։ Երկրորդը սկսաւ ատրճանակ պարպել։ Ցետոյ այս երկու անծանօթները իրենց վրայի միւս ռումբերն ալ նետելէ վերջ՝ վազելով փախան եւ ատրճանակ պարպելով անհետացան։

Հաւաքոյթին ներկայ գտնուողներէն 26 հոգի վիրաւորուեցան եւ հիւանդանոց փոխադրուեցան։ Ուրիշներ թեթեւ վէրքեր ստացան։

Համայնավար պաշտօնատար մը սպաննուած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Յունիս 8 թուականով.—

Երէկ իրիկուն ժամը 9ին Իտանովիչի եւ Մինսքի երկաթուղիի կայարաններուն մէջ չեւ արկած մը պատահեցաւ անուակաքի («տրէզին») մը, որուն մէջ նստած սահմանագլուխէն կը վերադառնար Օփանսքի, Սպիտակ Ռուսիոյ գինուորական շրջանի քաղաքական բաժնի փոխ-տնօրէնը, իր հետ բերելով լեհ գաղտնի սպասարկութեան տեղակալ Եանին։ Այս վերջինը, որ խորհրդային հողամասը մտած էր, կը կասկածուէր թէ լրտես է։

Օփանսքի եւ անուակառքին վարիչը սպաննուեցան անմիջապէս։ Օփանսքիի ընկերացող երկու մարդիկը ծանրապէս վիրաւորուեցան։ Կատարուած քննութիւնը հաստատեց թէ Օփանսքիի մահը հետեւանք է հակայեղափոխական գործունէութեան։

«Հայուն թուէն քանդելով դուրս պիտի հանեն»

Պոլսոյ Թրամուէյի ընկերութեան քանի մը պաշտօնեաներ թուրք թերթերուն ղրկուած գրութեամբ մը կ'ըսեն թէ Թրամուէյի ընկերութիւնը կառավարութեան կրկնակի հրահանգներուն հակառակ, տակաւին ոչ-իսլամ պաշտօնեաներ կ'աշխատցնէ։ «Երեք անգամ նոր ոչ-իսլամ պաշտօնեաներ առնելու փորձ եղած եւ արգիլուած է, բայց երկու օրէ ի վեր Հայ մը գործի առնուած է կրկին։ Եթէ անոր պաշտօնին վերջ չտայ կառավարութեան քոմիսէրը, կ'ըսեն նամակագիրները, գործաւորները այդ մարդուն թեւէն բռնելով դուրս պիտի հանեն։ Ու կ'աւելցնեն որ Թուրքերու դէմ ոչ-իսլամները կը պաշտպանէ Պ. Պրանգէ, որուն վերջին անգամ բլլալով կ'ազդարարեն թէ երբ իր այս ընթացքը շարունակէ, գործաւորները պիտի խզեն իրենց լռութիւնը եւ բարձրագոյն իշխանութեան դիմելով մէկիկ մէկիկ պիտի թուեն անոր արարքները։

Էրզրումի յաղթականը մեռած

Անցեալները գրած էինք թէ Մօնրուժի կողմը մեծ խեղճութեան մէջ կ'ապրի Էրզրումի յաղթական զօրավար Քալիթին։ Այն ատեն ֆրանսերէն թերթերը, հանգանակութիւն բացած էին զօրավարին ի նպաստ։ Դրամական աջակցութեանց շնորհիւ, կարելի եղած էր զինքը փոխադրել Սէն-Միշէլ-սիւր-Օրժի ռուսական անկելանոցը, ուր մեռաւ Երեքշաբթի օր 74 տարեկան հասակին մէջ։

Մեծ պատերազմին սկիզբը զօրավար Քալիթին հրամանատարն էր Կովկասի առաջին զօրաբանակին։ Անկէ առաջ փայլուն գործունէութիւն ունեցած էր Կեդրոնական Ասիոյ եւ Թուրքիստանի մէջ։ 1915ին ինք էր որ գրաւեց Արտահանը, յետոյ Էրզրումը։ Այս առթիւ ցարը պատուանշան եւ ոսկի սուր մը նուիրեց իրեն, իսկ ֆրանսական կառավարութենէն ալ զինուորական շքադրամ ստացաւ։

Պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն վերջ, երբ բոլոր հարստութիւնները կորսնցուցած, Փարիզ ապաստանեցաւ, ուր կ'ապրէր իր աղջկան եւ հինգ անչափահաս թոռնիկներուն հետ։

Պէյրութ—Պաղտատ օդային գիծը

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը կը գրէ թէ քանի մը շաբաթէն օդանաւային գիծ մը պիտի հաստատուի Պէյրութէն Պաղտատ, անցնելով Հալէպէն։ Ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ 7 ժամ։ Այս գործին նախաձեռնութիւնը ստանձնած է Մէսաժըրի-Մարիթիմ շոգենաւային ընկերութիւնը։

Արդէն իսկ Պէյրութ հասած են 6 հոգինոց Պլէրիօ օդանաւեր, 450 ձիու ուժով։ Այժմ կ'աշխատին կայան մը շինել Պէյրութի մօտ, հաւանաբար Ռայաքի մէջ։

Սկզբունքով ընդունուած է որ երթեւեկի վարձքերը ինքնաշարժինէն աւելի սուղ չըլլան։ Մասնաւոր գին պիտի նշանակուի ապրանքներու համար։ Ամէնէն աւելի կարեւորութիւն պիտի տրուի պտուղներու փոխադրութեան։ Առ այժմ օդանաւերը շաբաթը մէկ անգամ պիտի երթեւեկեն, յառաջիկային երկու անգամի պիտի բարձրացուի։

«Լա Սիրի» կ'ըսէ թէ այս նոր ճամբան մեծ յոյսեր կը ներշնչէ Սուրիոյ ապագային համար։ Մօտ օրէն, կ'ըսէ, Լոնտոնէն Պաղտատ կարելի պիտի ըլլայ հասնիլ վեց օրէն։

Ֆրանսա նորէն ոսկի կը գնէ

Անգլիոյ մէջ գնած ոսկիներէն յետոյ, Գանք տը Ֆրանսը այս անգամ ալ Ամերիկայէն 40 միլիոն տոլարի (մէկ միլիառ ֆրանք) ոսկի գնած է։ Մինչեւ հիմա Ամերիկայի ելմտական շրջանակներուն մէջ այս մասին ո՛չ մէկ տարակուսութիւն կը սուի։

ՆՈՒՆՆԳԷՍԷՐԻ ԵՒ ՔՈԼԻԻ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Ամերիկացիները 750,000 ֆրանք հանգանակեցին ի նպաստ Ֆրանսացի տարաբախտ օդանաւորդներ Նունկէսէրի եւ Քոլիի ընտանիքներուն։

Ամերիկայի մէջ ալ 150,000 տոլար հանգանակելու համար կազմուած է կոմիտէ մը, որուն կը նախագահէ Պերլինի նախկ. դեսպան Ճէյմս Ճէրրրտ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին, վաղը ճաշէն երեկոյեան ժամը 9ին, երրորդ քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ

Պիտի խօսի Ընկ. Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ԽՄԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գատանեկան միութեան Ա. խմբական պտոյտը՝ Կիրակի 12 Յունիս։ Կը խնդրուի ընկերներէն եւ համակիրներէն, որ առաւօտեան ժամը 9ին ներկայ գտնուին Մեծ Եկեղեցիի դիմաց Cours Joseph Therrie (Թիւ 1 հանրակառքին կայարանը)։ Կէս օրը ճաշը անցընելու համար ճաշերը միասին բերել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ վաղը Եբ. կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրաւէր» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ 12 Յունիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Bar - Restaurant Laurenti Boulevard Oddo Prolongé, N. 142ի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

«Քրիստի ժողովը՝ վաղը Եբ. ժամը 8ին.

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈՒ խումբի ընդհանուր ժողովը յառաջիկայ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Ընկ. Տ. Գահվէճեանի բնակարանին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Ռազմիկ» հայրենակցական միութիւնը խիստ առիպողական օրակարգով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Գարահիսարցիները Կիրակի 12 Յունիս կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Belleville։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ վասպուրականի երկ. երիտ. «փարոս» միութիւնը պիտի տօնէ վանի հերոսամարտի 12րդ տարեդարձը, Յունիս 12ին Chateau de Rouetի շքեղ պարտէզին մէջ։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Ամասիոյ Հայրենակ. Միութեան երեկոյթը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, սալօն Էսփանեօլի մէջ։ Վիճակահանութիւնք կէսառկէս կը շահին։ Մուտքը ազատ է։

Վարձու սենեակ

Փողոցի վրայ առաջին յարկ, կերակուր եփելու եւ պզտիկ ունենալու [illegible]

Դիմել՝ Նշանեան, 51-53 Bld. Aug. Blanqui. Metro Corvisart

Վարձու յարկաբաժին

Օդաւոր եւ պատշգամով երեք սենեակներ, խոհանոց, թուալէթի սենեակ, մառան, ընդարձակ մուտք, ջուր, ելեկտրականութիւն, կազ։ Նպաստաւոր պայմաններ

Դիմել Նուշարան Նահրեանց 28 Rue Nationale Billancourt։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

"ԻՄ ԳԻՐՔԸ,,

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ։ Կը գտնուի Յառաջի խմբագրատունը, Գալենց գրատուն եւ տպարան Navarre, 5 Rue des Gobelins։

ԽԱՐՏԻՍ

Լոյս տեսաւ վերջին թիւը, սրամիտ ծաղրանկարներով եւ ճոխ ու զուարթ բովանդակութեամբ։

«ՅԱՌԱՋ»ի բաժակի մրցման առթիւ բազմաթիւ նկարներ։

ԳԻՆ ՄԷԿ ՖՐԱՆՔ
Փնտռեցէք ամէն կողմ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Տնական գործերու համար դիմել՝ Գ. Դերձակեանի 42 Fbg. Montmartre։

ՍԱԿԱՐԱՆ
9 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Անգլիոյ,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100 Mark		[illegible]
Թրքական Ոսկ.	L. Trq	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidie	7 25
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ		
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3175
II	»	1880
III		[illegible]
Թուրքի երկաթ. Lots turcs		[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Credit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ԳԱՏԻԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ» գիրքը

Զարդարուած է շատ մը բացատրական լուսանկարներով եւ ամէն լուսանկարչական գաղտնիք մանրամասն եւ յստակ կերպով բացատրուած է. ան միայն մասնագէտներու յատկացուած չէ, այլ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ է։

Գիրքին նպատակն է—առանց շատ ծախսի եւ ուսուցիչի, մէկ օրուան մէջ լաւ լուսանկարիչ ըլլալ։ Գիրքը չորս մասի բաժնուած է եւ վերջի մասը վայրկենական եւ շքեղ լուսանկարչութեան մասին կը խօսի։

Հակառակ ծաւալին, մաքրութեան, պարունակութեան եւ խիստ օգտակարութեան, գինը չափազանց աժան է։ Բայց յաւելեալ փափկօրէ։ Աճապարեցէք որովհետեւ կանխաւ ապսպրանքներ շատ եղան։

Գին 10 ֆրանք, արտասահման 75 սէնթ. Դիմել՝ Guiragos Momdjiann 8 Rue Jules Duclos. St. Chamond (Loire) France.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

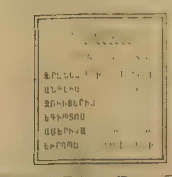

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration Խմբագրութիւն 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 11 ՅՈՒՆԻՍ 1927

11 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 360

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԳՈՆԷ ՄԻ ԽԱԲԷՔ

Ամէն գարնան եւ ամրան հետ, աւետիսներ կը լսենք Ներգաղթի մասին։

Գարունը անցաւ, եւ ոչ թէ հինգ հազար, այլ յիսուն հոգի միայն չգացին Հայաստան։ Բայց մունետիկները կը շարունակեն «աւետիս» երգել, Սելանիկի, Աթէնքի, Փարիզի մէջ եւ ամէն տեղ։ Եւ այս բոլորը՝ հիմնուելով Պ. Դ. Շահվէրդեանի յայտնութիւններուն վրայ։

Եթէ Անդրկովկասի Պոլսոյ առեւտրական գործակատարը մինչեւ անցնի 24 ժամուան համար, Ներգաղթի համար է։ Եւ խելքին փչէ Փարիզ հանդիպիլ, նորէն գաղթականներու անհամբերութիւնն է շարժառիթը։ Եթէ նամակ մը գրէ Թիֆլիսէն կամ Մոսկուայէն, անպատճառ հինգ հազար հոգի ճամբայ հանելու մտադրութիւնն է։

Այս խեղկատակութիւնը այնքան երկար տեւեց որ, Պ. Շահվէրդեան այլեւս խաղի գնդակ մը դարձեր է, իր բարեկամներուն ձեռքով։

Ճիշդ այս օրերս, ականատես կ'ըլլանք դաւեշտի մէկ նոր արարին։

Անցեալ շաբթու, Պոլսոյ թերթերը գրեցին թէ առեւտրական գործակատարը Երեւան կ'երթայ, Պոլսէն մէկ տարի առաջ պատրաստուած 330 գաղթականներու փոխադրութիւնը ապահովելու համար։

Այս լուրը այլափոխուելով, թրքերէն «Միլլիէթ» թերթին մէջ, Յունիս 4ին, այն իմաստը կ'առնէ թէ, Պոլսէն 2000 եւ Յունաստանէն 5000 հոգի պիտի փոխադրուին, եւ այդ գործը կարգադրելու համար Կովկաս կ'երթայ Պ. Շահվէրդեան։

Մէկ օր յետոյ, Յունիս 5ին, Պոլսոյ «Ժամանակ»ը, որ մեծատառ համակրութեամբ կ'արձանագրէ առեւտրական գործակատարին բոլոր խօսքերն ու շարժումները, կը յայտարարէ. «Պ. Շահվէրդեան պիտի երթայ ոչ թէ Երեւան, այլ Թիֆլիս, առեւտրական գործերու կարգադրութեան համար եւ թէ իր մեկնումը ոչ մէկ կապ ունի Պոլսոյ եւ արտասահմանի հայ գաղթականներու փոխադրութեան հետ»։

Կարդացէք այս բոլորը եւ դատեցէք դուք ձեզի համար։

Եւ այս առաջին զզուելի դաւեշտը չէ, այնքան կենսական խնդրի մը առթիւ, որ քար գայթակղութեան դարձաւ։

Քանի մը ամիս առաջ, խորհրդային շրջանակներէ մեզի կը հաւատացնէին թէ արդէն իսկ որոշում տրուած է հինգ հազար գաղթականներու համար, որոնց մէջ հարիւր հոգի ալ Ֆրանսայի բաժին կ'իյնար։ Կը խօսէին նաեւ երկրորդ հինգ հազարի մասին։

Տարին կէս եղած է, եւ տակաւին երթեւեկներ կը կատարուին։ Եւ որովհետեւ չափազանց երկար տեւեց խաղը, ամէնէն առաջ թերահաւատ են դարձեր գաղթականները իրենք. անոնք ... ինչպէս կ'ըսեն այժմ, Երեւանի մէջ։

Լա՞ւ է թէ գէշ այս թերահաւատութիւնը։ Ձենք գիտեր։ Թող Երեւանցիները տան պատասխանը, ամփոփելով, վերջապէս, հաւատացողն ու չհաւատացողը։

Մենք միայն իրողութիւնները կ'արձանագրենք։

Եւ արձանագրած ատեն, կը հանդիպինք նոյն պատին — մեր լռութիւն, կամ գոհերիկ հայհոյանք։

Անհասանելի իշխանութիւն մը, հայկակա՛ն, ազա՛տ եւ անկախ կառավարութիւն մը, որ բախտին ձգեր է իր վարած երկրին գաւառները, որ անոնց վրայ կը նայի այնպէս ինչպէս Րօթշիլտ կամ Միլլոլէնը իրենց գործարաններուն առջեւ խռնուած գործազուրկ վարձու աշխատաւորներու բազմութեան վրայ։ «Տեղ չկայ, Complet!», կը գոռայ գործարանատէրը։ Նոյնը՝ Երեւանէն։ «Միայն հարիւր հոգի պիտի զատենք», կը լսուի ուրիշ մը։ Նոյնպէս՝ Երեւանէն։ «Ինքնութեան թուղթ ունի՞ս», կը հարցնէ գործարանատէրը։ «Ո՞ր է վկայդ», կը սաստէ խորհրդային ներկայացուցիչը, հայ, ռուս, վրացի կամ թաթար, առաւել յաճախ՝ այս վերջիններէն մէկն ու մէկը։ «Օտարական ենք ամեն», կ'առարկէ կապիտալիստ գործարանատէրը։ «Ի՞նչ ընկերային ծագումդ, անցեալդ, գործդ, քաղաքական դաւանանքդ», կը պրպտէ բանուորներու եւ գիւղացիներու կառավարութիւնը, յայտմաւուրք-հարցարան մը ներկայացնելով, ռուսերէն կամ ֆրանսերէն։

Եւ այսպէս ամէն տարի, տարին քանի մը անգամ, եւ ամէն տեղի համար։

Յաճախ աւելի դիւրին է Ամերիկա, նոյնիսկ Թուրքիա երթալու արտօնութիւն ստանալ, քան Հայաստան։

Ամէն բան մէկդի ձգելով, չկրցանք ըմբռնել, լուսաբանուիլ ինչո՞ւ մէկ անգամէն երկիր չեն փոխադրեր, օրինակ, սա տուն-անտէր տղաքը, չափահաս որբերու սերունդը, որ չորս կողմերուն կը յանձնուի զանազան որբանոցներէ։ Պէտք չունի՞ն արտաքին ուժերու, կամ անոնց համա՞ր ալ մասնաւոր պայմաններ մշակած են։

Գոնէ մի խաբէք, եւ հրապարակաւ, բացորոշապէս ըսէք ամէն բան։

Ըսէ՛ք թէ ձեզ չեն հետաքրքրեր ո՛չ տարագիր բազմութիւնները, ոչ այլասերման վտանգը, ոչ հայրենիքին յամր հիւծումը։ Եւ թէ դուք ամէն ինչ կապած էք «պրոլետարական միասնութեան» հաշիւներուն հետ, չինական ճակատին երկիրներէն մինչեւ բրիտանական աշխարհակալութեան տապալումը։

Ամէն պարագայի մէջ, վե՛րջ տուէք սա գարշելի խեղկատակութեան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ

«Նոր կեանք», որ վերակառուցւում է Կ. Պոլսում... [illegible] Պարսկաստանի նոր կառավարութեան բարենորոգչական ձեռնարկները, կը պարզէ երկրին մէջ տիրող անտանելի թշուառութիւնը (22 մայիս)։

— «Ամէնից առաջ անտեսական անյատակ թշուառութիւն։ Գիւղական շրջանների չարքաշ ներր կան որոնք տարիներով իրենց մշակած հացահատիկների համը իսկ չեն տեսնում եւ որոնց կերածը իրենց կենդանիների անունից ոչնչով չի զանազանւում. շրջաններ կան ուր ամեն տեսակ կամ շատ ու քիչ ծածկոց, նոյնիսկ հին հագուստ ձեռք բերելը երազ է համարւում. շրջաններ կան ուր սովամահութեան դէպքեր տալը խիստ սովորական երեւոյթ է համարւում։

«Տնտեսական թշուառութեան ընկերակցում է ամէն ձեւի համաճարակների արհաւիրքը, եղբայրների անհաւատալի չափերի հասնող մահացութիւնը, ամբողջ շրջաններ ոչնչացնող մալարիայի թագաւորութիւնը։ Եւ այդ բոլորի վրայ ինքնիշխան սաւառնում է ամէն ինչ պարփակող խաւար, անծայր եւ անյուսալի տգիտութիւնը եւ նախապաշարմունքների սպանիչ մթնոլորտը։

«Գիւղատէրն եւ իր ներկայացուցիչը եւ կառավարական պաշտօնեաները լրացնում են պակասը։ Յանուն օրէնքի եւ կառավարութեան, եւ մանաւանդ յանուն ներկայի եւրոպականացած ֆինանսական վարչութեան, ֆինանսների գաւառական պաշտօնեաները եւ մասնաւորապէս ամէն ձեւի եւ ամէն տեղ բռնազօր մանր հարկահաւաքները, իրենց բռնութիւններով եւ հակօրինական քայլերով, վերջին հարուածն են տալիս արդէն մահուան դուռ հասած ժողովրդին»։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Անհատական նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Նրանք ովքեր արտասահմանում կամ Հայաստանում յարաբերութիւններ ունեն... [illegible] ... Հայաստանի այդ ... ժողովուրդը մեծ ... եւ զգուանքով է նայում։

Հայաստանի իշխանութիւնը բոլոր սուր միջոցների է դիմել կաթողիկոսի միջոցաւ բերել տալու Թաւրիզից Ներսէս արքեպիսկոպոսին, նրան չէզոքացնելու եւ վնասելու համար։

Մի քանի առաջ նորա, որոնք արտասահմանից գալիս են Երեւան ու հայ կողմերի ... տեղանները փայլելուց յետոյ, նորից վերադառնում են եւ արտասահման անտեղի գովասանքներ շռայլում։ Բոլոր ասածների ու գովասանքների 85 տոկոսը գեղչելի։

Կովկասի հայ, վրացի եւ Թուրք ժողովուրդները գտնւում են շատ մեծ ... տակ, ... քա չեն կարողանում համակերպուել այս իշխանութեան հետ։ Կովկասի ժողովուրդները պահուում են ռուսական զօրքի սուինի սարսափի տակ։ Տեղական ազգերուն պատկանող բոլշեւիկները ոչինչ չեն ներկայացնում իրենցմէ։

Երբ անցնում էք Նախիջեւանի, Ալեքսանդրապոլի, Դանձակի, Երեւանի եւ Հաջի-Ղարուլի կայարաններով, ձեզ թւում է թէ գտնւում էք քէմալական Տաճկաստանում։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԱԼ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻՆ...

Խորհրդային դեսպանատունը

Համայնավարութեան օջախ

Երկրորդ խորագրին տակ «Էքօ տը Փարի» կը գրէ թէ ժամանակը եկած է որ Ֆրանսա եւս Անգլիոյ օրինակին հետեւելով յարաբերութիւնները խզէ պոլշեւիկներուն հետ։ «Պոլշեւիկեան փորձի հաշուեկշիռն է, տնտեսական մարզին մէջ՝ ոչնչութիւն, քաղաքական մարզին մէջ՝ յեղափոխութիւն։ Ռաքովսքի վերջերս պաշտօնակցի մը կ'ըսէր. «Մենք կը հաւատանք թէ աշխարհ կը բերենք աւելի բարձր քաղաքակրթութիւն մը։ Ուստի պարտականութիւն ունինք տարածելու զայն, ինչպէս տարածուեցաւ քրիստոնէութիւնը 2000 տարի առաջ»։

«Այդ խօսքերով սովետներու Փարիզի ներկայացուցիչը փառաւորապէս կը լուսաբանէ իր պաշտօնին ճշմարիտ նպատակը եւ թոյլ կուտայ երեւակայել անոր հասնելու համար ընտրուած միջոցները։ Խորհրդարանին բաժէն Լուսար Սուլիէ քաջարար մատնանշեց խորհրդային դեսպանատան կարգ մը պաշտօնատարներուն շարժումները։ Մասէլնիքներ, Էլանսքիներ, Թիքմէնէֆներ, Փիրումօֆներ իրենց պրոպագանդան կը ծածկեն դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան վահանին տակ։

«Կրընէլ փողոցին մէջ խորհրդային դեսպանատունը) «Ութսուններու կոմիտէն» կը գործէ։ Նախագահն է Ռաքովսքի, օգնականները՝ խորհրդական Պուլեան, քարտուղար Փիրումօֆ, ընդհ.-հիւպատոս Աուսէմ, իսկ միւս անդամները՝ զանազան ազգէ յեղափոխականներ։ Ռափօփօր անոր գարդերէն մէկն է. Լաֆայէթ փողոցի հետ (Կոմկուսի կեդրոնը կապը ան կը պահպանէ եւ ազդեցութիւնը մեծ է։ 1926 Ապրիլ 15ի իր նիստին մէջ է որ «Ութսուններու Խորհուրդ»ին մէջ կարդացուեցաւ Կոմինտէրնի մէկ գրութիւնը՝ որ կը վերջանայ այսպէս. «Ցաղթանակի ժամը մօտ է. լռութիւն, խոհեմութիւն, համբերութիւն, կորո՛ւ, ընկերնե՛ր, յառա՛ջ յեղափոխութեան համար»։

Ցետոյ խօսելով առեւտրական պատուիրակութեան մասին, կ'ըսէ թէ անիկա Գ. Միջազգայինի ձեռքը պրոպագանդայի առաջնակարգ գործիք մըն է։ Առեւտրական գործի անունին տակ եւ իրենք իրենց ճարտարագէտի, ելմտագէտի, գործարանատէրի մակդիրներ տալով, սովետական գործակալներ անպատիժ կ'երթեւեկեն Փարիզի եւ Մոսկուայի միջեւ, անհրաժեշտ հրահանգները կուտան Ֆրանսայի համայնավարներուն եւ անոնց հետ կը գործակցին՝ իրենց ծրագիրները իրագործելու համար։ Վիլ լ'Էվէք փողոցի առեւտրական ներկայացուցչութեան ընդարձակ շէնքին մէջ մօտ 200 պաշտօնեաներ կ'աշխատին, մեծ մասը յայտնի չէկիստներ, որոնց գործը զուտ քաղաքական է։

«Դեսպանատուն եւ ներկայացուցչութիւն սերտօրէն կապուած են, անոնց անդամները մէկէն միւսը կ'անցնին, այնպէս ըրին Փիրումօֆ, Փօփոթին եւ Մինօֆ, այս վերջին երկուքը մասնաւորապէս գործօն պրոպագանդիստներ։ Առեւտրական ներկայացուցչութիւնը իր ծախսած պրանքներու արժէքէն մաս մը կը տրամադրէ միշտ դեսպանատան։ Այս գումարները Ռաքովսքի կը գործածէ «տարածելու համար այն բարձր քաղաքակրթութիւնը», որուն առաքեալը կը կոչէ ինքզինք։

«Անգլօ-խորհրդային յարաբերութեանց խզումէն ի վեր թէ Կրընէլի եւ թէ Վիլ Լ'Էվէք փողոցին մէջ խոհեմութեամբ կը շարժին. մեծ թիւով վաւերաթուղթեր փճացուած են, ուրիշներ ապահով տեղեր փոխադրուած, իսկ ամենէն կարեւորները Մոսկուա ղրկուեցան՝ դիւանագիտական սուրհանդակներով»։

Պոլշեւիկները կը գնդակահարեն 20 հոգի

Մոսկուայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ սպիտակ պահակախումբէն քսան նախկին սպաներ գնդակահարուած են հինգշաբթի օր։ Անոնց մէջ կան նաեւ քանի մը իշխաններ, ինչպէս իշխան Տօլկօրուքի։ Մահավճիռը տրուեցաւ նոյն առաւօտ Կէփէուի կողմէ եւ մահապարտները հրացանազարկ եղան իրիկունը։

Այսպէս կը պատասխանէ Մոսկուա՝ Վոյքօֆի սպանութեան։

Վարշաւայի սպանութենէն ետք

Մոսկուայի Գործակալութիւնը կը հրատարակէ խորհրդային կառավարութեան նոր մէկ զեկոյցը Վոյքօֆի սպանութեան մասին։ Կրկնելէ վերջ թէ այս ոճիրին անուղղակի հեղինակն է անգլիական կառավարութիւնը, զեկոյցը կը յիշէ կարգ մը նախընթաց պարագաներ։ Այսպէս, կը պատմէ 1925ին Ռուսիոյ մէջ ձերբակալութիւնը անգլիական Տեղեկատու Դիւանին մէկ գործակալին, որ յայտարարած էր թէ Խորհրդային Միութիւն եկած է՝ մասնաւորապէս ահաբեկչական ձանափորձեր, հրդեհներ եւ ապստամբութիւններ կազմակերպելու նպատակով։ Այս մարդը կը կոչուէր Սիտնի Ճորճ Ռիլէյ, հարիւրապետ օդանաւորդ, եւ անձնապէս հրահանգներ ստացած էր ելմտական նախարար Ուինսթըն Չըրչիլէն՝ մահափորձեր եւ խռովութիւններ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

"ՅԱՌԱՋ,,Ի

ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Փակելով 1927 Մայիս 29ի բաժակի մրցման առթիւ ծագած բանավէճը, «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը կը յայտարարէ.—

«Յառաջ»ի նպատակն էր, բաժակի մրցման առթիւ, շարժման մէջ դնել Փարիզի բոլոր հայ մարզական ուժերը, թէ անոնց մէջ եղբայրակցութեան ոգին ամրապնդելու եւ թէ զանոնք իրենց հարազատ կարողութիւններով հանրութեան ծանօթացնելու համար։ Այդպէս ալ յայտարարած էր խմբագրութիւնը, խորհրդակցական առաջին ժողովին մէջ, աւելցնելով թէ մասնակցողներուն եւ մասնագէտներուն կը ձգէ կարգադրել արհեստագիտական մանրամասնութիւնները։

Մեր նպատակը բացորոշապէս պարզեր էինք նաեւ Մայիս 29ի խմբագրականով։

Արդ,

1. Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Մ.ի եւ Արմէնիա խումբին եւ ուրիշ խրագէտներու հակասական բացատրութիւններէն կ'երեւայ որ, բաժակի մրցման կազմակերպիչ յանձնախումբը բացորոշապէս չէ ճշդած ոչ-անդամ օտարներու մասնակցութեան խնդիրը եւ շատ բան ձգած է պատահականութեան։

2. Այս հանգամանքէն օգտուելով, Հ. Մ.ի վարչութիւնը ինքնիրեն թոյլ տուած է յատկապէս բաժակի մրցման համար հրաւիրել երեք միջազգային առաջնակարգ ուժեր, որոնք անդամ չէին իր կազմակերպութեան։ Իր ներկայացուցիչը ուզած է ծածկել է Ա. խումբին ցանկը մինչեւ մրցման օրը, զանազան նկատումներով եւ յայտնած է միայն վերջին խաղէն երկու ժամ առաջ։

3. Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը եւ բաժակի կազմակերպիչ յանձնախումբը թերացած են իրենց պարտականութեան մէջ, քանի որ 24 ժամ առաջ չեն յայտնած իրենց դիտողութիւնները եւ գոնէ խմբագրութեան բողոքած չեն (անշուշտ բարեմտութեամբ) նոյն իսկ այն պահուն, երբ Հ. Մ.ի ցանկին ծանօթանալով, գիտցին թէ տրուած որոշումներուն հակառակ ձեռնարկ եղեր է։

Այս կացութեան առջեւ, «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, ջերմապէս գնահատելով հանդերձ մասնակցող բոլոր խումբերուն եռանդը եւ կանոնաւոր խաղարկութիւնը, չուզեր շեղիլ իր առաջադրած նպատակէն։ Ու մանաւանդ չուզեր Մայիս 29ի մրցումը կռուախնձոր դարձնել երկու Միութիւններուն միջեւ, որոնց համերաշխութիւնը եւ գործակցութիւնը ամէն բանէ վեր են իրեն համար։

Եւ, հաւատարիմ իր սկզբնական ծրագրին,

Կ'որոշէ.

Արձանագրելով Մայիս 29ի մրցումին արդիւնքը, երկու բաժակները վերապահել դուտ հայկական մրցումի մը։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆ Կ'ԱՆՀԱՍՏԻ, ԻՍԿ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԷԹՀԱՄ Կ'ԸՆԷ.— Դսեղ գիւղին մէջ ժողովուրդը կ'որոշէ հիմնել ելեկտրական վառարան մը, եւ իրենց միջեւ 5.000 րուբլի հաւաքել։ Այս հանգանակուած ծախսէն վառ. գիւղացիները այդէն ուրախութեամբ եւ հրճուանքով փայտ եւ քար կը մթերեն.

Իսկ կառավարութի՞ւնը. -պարզապէս... վաւերացուցած է ժողովուրդին որոշումը։

ՍՍՍՌ

ՆԵՐՔԻՆ ԿՌԻՒԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

Խորհրդային «համրային» ուշադրութիւնը եւ մամուլը կը շարունակեն ամբողջապէս կլանուած մնալ անգլիա-խորհրդային յարաբերութիւններու խզումովը։ Անվերջ կը տեւէ ականջ խլացնող աղմուկը։ Եւ այս թմբուկ ու բողը, արհեստական օրէն չափազանցուած վտանգը, անկասկած, ունի եւ ներքին առաջ։ Եթէ յարաբերութիւններու խզումը, մէկ կողմէն, կը ապահովէ իրական վտանգ խորհուրդներու միջազգային դիրքին համար, միւս կողմէն կրնայ ծանր անդրադարձումներ ունենալ «ներքին քաղաքականութեան» ու նոյն իսկ, «ներկուսակցական» ճակատի վրայ։ Եւ ամենէն առաջ, ի հարկէ, կրնայ առատ նիւթ տալ ընդդիմադիրներուն Կոմկուսի ծոցին մէջ։ Հանուած ազատէ մթորը, ի հարկէ, նպատակ ունի նախ քողարկել այն «հաշուեյարդարը», որ կը փորձուի կատարուիլ ընդդիմադիր ղեկավարներու հանդէպ։

Յայտնի է, որ Խորհրդային Միութեան մէջ ամենէն կարող եւ ժողովրդական գործիչը Թրոցքին է։ Ան եղաւ գլխաւոր ազդակը Հոկտեմբերեան յեղաշրջման։ Անոր կազմակերպչական տաղանդին ու երկաթէ կամքին պէտք է վերագրել պոլշեւիկներու յաղթական ելքը քաղաքացիական պատերազմներէն։ Լենինի մահէն յետոյ միակ իրապէս խոշոր դէմքը, կոմունիստներու մէջ, Թրոցքին է։

Թրոցքիէն ետքը, անցեալի եւ գիրքի տեսակէտով, կուսակցական նուիրապետութեան մէջ, կուգայ Զինովիեւը, մտաւոր ու բարոյական ուշ ութիւն մը, որ, սակայն, տասնեակ տարիներ եղած է Լէնինի համհարզը, իր վրայ ունի «մեծ վարդապետին» շնորհը եւ դրոշմուած է պետական եւ կուսակցական ամենաբարձր դիրքերու վրայ։

Այս երկու տիտաններն են անոր, որ այսօր կը նկատուին ընդդիմադիրներու գաղափարախօսն ու ղեկավարը։ Եւ քանի Սթալին-Պուխարինի քաղաքականութիւնը կը հանդիպի անյաջողութիւններու, այնքան Թրոցքի-Զինովիեւի կուսակիցները կը շատնան ու Կոմկուսի ծանրութեան կեդրոնը կը հակի անոնց կողմը։ Մէջտեղէն վերցնել Թրոցքին ու Զինովիեւը, արդարեւ պիտի նշանակէր պատռել ընդդիմադիրներու հիւսած ոստայնը Կոմկուսի շուրջ։

Ըստ երեւոյթին, անգլիա-խորհրդային բախումը եւ չինական դէպքերը Սթալինի ձեռքին, դարձած են յարմար առիթ, ու ահա մէկը միւսին ետեւէն կ'իջնեն հարուածներ ընդդիմադիրներու գլխուն։ Հասարակ պատրուակով մը, Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէի տարեդարձին առթիւ սարքուած հաւաքոյթի մը մէջ արտասանուած ճառի մը պատճառով, Զինովիեւ յանձնուած է կուսակցական դատի, եւ մասկովեան վարիչ շրջանակներու մէջ համոզում կը տիրէ, որ այս անգամ Փեթրոկրատի նախկին դիկտատորը դուրս կը նետուի կուսակցական շարքերէ. եթէ, հարկաւ, Նարաթը աւելի շատ չըլլայ, քան Ուրբաթը...

Եւ դեռ Զինովիեւի դատի յանձնուելու տպաւորութիւնը չանցած, հարուածը կ'իջնէ ահա Թրոցքիի գլխուն։ Անոր գործունէութիւնը քննութեան նիւթ դարձած է Երրորդ Միջազգայինի Կեդր. Կոմիտէի վերջին ընդհանուր ժողովին մէջ, եւ ընդունուած է կարուկ բանաձեւ մը։ Ահա թէ ինչ կ'ըսուի այդ բանաձեւի մէջ «Իզվեսթիա» 31 Մայիս։

«Կոմ. Միջազգայինի Կեդրոնական Կոմիտէի ընդհ. ժողովը կը հաստատէ ամբողջ աշխարհի հակայնավար բանուորութեան առջեւ, որ ներկայ, վերին աստիճանի լուրջ պայմաններու մէջ, թշնամի կրակի տակ, Միջազգայինի ղեկավար դիրք գրաւող նախկին անդամներէն ոմանք համարձակեր են ասպարէզ գալ ամենագռեհիկ եւ անթոյլատրելի յարձակումներով պոլշեւիկեան համաշխարհային կուսակցութեան դէմ։ Ընդդիմադիր պարագլուխներու ամբողջ ընթացքը նպաստած է այն բաներին, որ բարդացնէ եւ դժուարացնէ ներկայ վայրկեանի յեղափոխական խնդիրներու լուծումը. բոլոր յեղափոխական ուժերու զօրաշարժն ու միջազգային բովանդակ բանուորութեան գարիթօնքը՝ պատերազմի համար կայսերապաշտ ռազմատենչութեան դէմ։

«Կոմ. Միջազգայինի 5րդ. համաշխարհային համաժողովը դատապարտեց թրոցքիզմը, իբրեւ «մանր պուրժուական թեքում մը», Կոմ. Միջ. Կեդր. Կոմիտէի 7րդ. լայն ընդհ. ժողովը (1926 Դեկտ. Խորհրդ. Միութեան մասին հանած իր բանաձեւով դատապարտեց ընդդիմադիր խմբակը, իբրեւ «սոցիալ-դեմոկրատական թեքում»-մարմնացում, որու նպատակն է «ապագային եւս կուսակցութեան մէջ սերմանել ընկճուած տրամադրութիւններ եւ պարտուողական գաղափարներ», խառնելով «անանկացած» տարրերու «քայքայիչ գործունէութիւնը»։ Բայց ընկ. Զինովիեւն ու Թրոցքին հակառակ իրենց հանդիսաւոր յայտարարութեան ու ստանձնած պարտաւորութիւններուն, ոչ միայն վերջ չտուին Կոմ. Միջազգայինի դէմ ըլլա ուղղուած իրենց հատուածական գործունէութեան, այլեւ շարունակեցին եւ սաստկացուցին։

Օրավհետեւ Զինովիեւը զբկուած էր այս ընդ. ժողովին մէջ խօսելու իրաւունքէն, «ընդդիմադիր խմբակցութեան կողմէն ճառախօսեց Թրոցքին, որ անխախտելիօրէն խառնութեամբ կրկնեց ընդդիմադիր խմբակցութեան յարձակումները Լէնինեան գիծի դէմ յեղափոխութեան բոլոր հիմնական հարցերու մէջ»։ Թրոցքիի պաշտպանած քաղաքականութիւնը, զոր իւրացուցած են Զինովիեւն ու Ռատեքը, կը գտնուի «խիստ, անհաշտ, սկզբունքային ներհակութեան մէջ Կոմ. Միջազգայինի Լէնինի հիմնուած քաղաքականութեան հետ»։

Իր ճառին մէջ Թրոցքին ըսած է. «Ամենէն աւելի ծայրայեղ վտանգը կը հանդիսանայ կուսակցական ռեժիմը», որով «ընկ. Թրոցքին կը քարոզէ իրապէս յետադիմականպարտուողականութիւն»։ Հիմնովին սխալ է Թրոցքիի տեսակէտը չինական յեղափոխութեան մասին, որ սուր կերպով կը հակադրուի Սթալինի տեսակէտին։ Թրոցքի միացած է Միջազգայինի շարքերէն վտարուած համայնավարներ՝ ղաւաճան Մասլովի, Ռութ Ֆիշէրի հետ։ «Գիտակցօրէն կը զրպարտէ ու վարկաբեկ կ'ընէ Կոմ. Միջազգայինը, որու ընկ. Թրոցքին կը վերագրէ դաւաճանական գործեր՝ չինական բանուորութեան հանդէպ։ Գիտակցօրէն կը զրպարտէ ու վարկաբեկ կ'ընէ խորհրդ. Միութիւնը, որու քաղաքականութիւնը ընկ. Թրոցքին կ'որակէ, իբրեւ «ազգային-պահպանողական սահմանափակ» քաղաքականութիւն մը։ Այդ ամուր լրացում մըն է խորհրդ. Միութեան երեւակայական «կարմիր աշխարհակալութեան» դէմ եղած քաղքենի-սամկավարական պայքարին»։

Այս բոլորով Թրոցքին նպատակ ունի «խախտել յեղափոխական բանւորութեան պոլշեւիկեան կազմակերպութեան կարգապահութիւնը բուն յայլ անոր միութիւնը, բանտր գաղափարն ամբաւ ձգել անոր վարկը եւ տկարացնել անոր ուժերը՝ իր ժողովրդական դիրքերը, թէ ինչը կ'ենթարկէ կուսակցական կարգապահութեան, կը նկատուին «կեդծաւոր» եւ «անագնիւ»։ Թրոցքիի ընթացքը կը յայտարարուի «դասալքութիւն»։ Ճիշտ այն պահուն, երբ խորհրդային Միութիւնը կեցած է նոր վտանգներու առջեւ, «Թրոցքին եւ իր կուսակիցները կը սկսին կատաղի պայքար մղել Կոմ. Միջազգայինի համաշխարհային յեղափոխութեան միակ ղեկավար մարմնի — եւ խորհրդ. Միութեան — համաշխարհային յեղափոխութեան միակ պետական կազմակերպուած ձեւընդէմ։ Ճիշտ այդ պահուն Թրոցքիստները համայնավարութեան համաշխարհային կուսակցութեան հասցէին կ'ուղղեն ղաւաճանութեան մեղադրանք, իսկ բանւորական դիկտատորութեան պետութիւնը կ'ամբաստանեն իբրև ալյասնիրութ։ Թրոցքիի արարքը «ոճրագործութիւն» է, «քաղաքական դասալքութիւն», «դաւաճանութիւն», Թրոցքիստները՝ «անանկացած պարագլուխներու խմբակ մը, որ աւելի եւ աւելի կը հեռանայ բանւորական շարժումէն»։

Այս ամէնը նկատի առնելով Կոմ. Միջազգայինի Կեդր. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը կ'որոշէ՝ «ամենավճռական կերպով» արգիլել Թրոցքիին «շարունակելու հատուածական պայքարը», 1. Լիազօրել նախագահութիւնը որ եթէ պայքարը չդադրի, վտարուի Թրոցքին Կ. Կ.ի շարքերէն եւ 3. «Առաջարկել Համամիութենական Կոմկուսի Կ. Կ.ին, ձեռք առնել կարուկ միջոցներ ապահովելու համար Համ. Կոմկուսը Թրոցքիի եւ Զինովիեւի հատուածական գործունէութեններէն»։

Այսպէս, ուրեմն, բոլոր կամուրջները, Թրոցքի-Զինովիեւի եւ Սթալին-Պուխարինի միջեւ, քանդուած են։ Գզւըռտուքը ստացած է սուր հանգամանք։ Վա՜յ պարտուողներուն...։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Հայերէն Թատրոն. Ցիկնամըր եւ Ազգասարինամը. — Ո՞ւր Միայ Լոնտոնահայ տունը. — Հազար ոսկիի փոխանակ 3000ի. — Երեսփ. ժողովը կազմակերպ. — Գրական Միութիւն մը որ ոչ իսկ Ապրիլ 11/24ով կը զբաղի։

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի. —

Ցեր եւ տիկ. Կոստանեան Մայիս 28ին ներկայացուցին «Ընկերը կ'ըսէ» Հարիւրի մօտ բազմութիւն մը եկած էր ծափահարելու երկու արուեստագէտները

Այս առթիւ, շատեր կը խոստովանին թէ մեր մէջ կան ուժեր որոնք կրնան մրցիլ եւրոպացի արուեստագէտներու հետ։ Անվիճելի էր մանաւանդ Ցիկին Կոստանեանի յաջողութիւնը։ Խաղին մասնակցեցան տեղացիներէն Ցիկին Մ Ջօրճ, օրիորդ Ռոզիկ Ջօրճ եւ իր չորս եղբայրները, Ցիկին Հաճան-Սիրան Նէվշէհիր, Պ. Պ. Ս. Քէլէճեան, Ց. Նէվշէհիր, Ա. Խաչատուրեան եւ ուրիշներ։ Քաջալերուած՝ խումբը կը պատրաստուի ներկայացնել, Յունիս 18ին, Ցիմ'ալի «Կրեթաամ Քինը» Հատնաւոր երրորդ ներկայացում մըն ալ տրուի աւելի վերջ։

Ցեղ-ցի սիրողներուն մէջ կան բեմական ընդունակութիւններով օժտուած տարբեր փափաքելի է որ անոնք լրջօրէն փարին գործին եւ ստեղծեն Թատերական Միութիւն մը այս գաղութին մէջ, որովհետեւ իսկապէս անհրաժեշտութիւն մըն է ան եւ ապահով միջոց մը՝ իրարու քով բերելու համար, պարբերաբար, ցրուած հայրենակիցները։ Ուրիշ զան, եթէ անոնք բեմադրեն հայկական կեանքէ առնուած խաղեր, կարեւոր ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլան, ներկայացնելով մեր բարքերը, մեր պատմութիւնը եւ վառ պահելով լեզուն Լոնտոնի գաղութին մէջ, ուր գրկուած է անոնցմէ։

* * Գաղութին ազգային կեանքը անփոփոխ է ինչպէս միշտ։ Մեր գոյնզգոյն Միութիւնները թմրած են ամիսներէ ի վեր։ Այդ վիճակը պիտի շարունակուի ամբողջ ամառը, որովհետեւ շատերը կը մեկնին քաղաքէն, արձակուրդով։ Մեր հայրենասիրութիւնը կը հետեւի տարուան եղանակներուն. ինչպէս կարելի է մոռնալ սքանչելի արեւը, գիւղերը, կանաչութիւնները եւ մնաձել հայ ժողովուրդի մասին...

Ըսած եմ՝ ուրիշ անգամ՝ որ մեր ամէնէն արդիւնաւոր միութիւններն են Ցիկնանցը եւ Ազգասախնամը։ Առաջինը տարիներէ ի վեր կը գործէ։ Միշտ միեւնոյն տիկիններն են որ կազմուած են գործին հետ. միեւնոյնը փոխանակ ամէն երբուշաբթի որբերուն եւ գաղթականներուն համար հագուստ կարելու, պլլոր կը խաղան ու կը պարեն։

Իսկ Ազգասախնամը հիմնուած է 1924ին, Եագուպեան եղբայրներու նախաձեռնութեամբ։ Նոր վարչութեան մէջ կան Պ. Պ. Ա. Ռ. Ենենեան, Ճ. Ամասեան, Մ. Զաքարեան, Ա. Պօտիկեան եւ ուրիշներ։ Ամսավճարն է հասոյթի միակ աղբիւրը, իսկ նպաստ ստացողներու թիւը կը բարձրանայ հազիւ հինգ-վեց հոգիէ, բոլորն ալ յառաջացած տարիքով։

* * Հօփ-ը ինչպէս ամէն կեդրոնի մէջ, այստեղ ալ սահմանափակ գործունէութիւն մը ունեցաւ։ Լոնտոնահայ շէնքը տակաւին չէ շինուած Երեւանի մէջ եւ շինուելու ալ հաւանականութիւն չկայ առ այժմ։ Հաւաքուած 1000 ոսկին (փոխանակ 3000ի) դրուած են դրամատունը, որպէս զի հարիւրին 3ուկէս տոկոսով լրացնեն պէտք եղած գումարը։

Դրամատունն է նաեւ, քան իրենց նձապետին յայտարարութեան, երկրաշարժին համար հաւաքուած 700 ոսկին։ Ոչ ոք գիտէ թէ ինչու համար Ազգային Խնամակալ չեն Երեւանէն։ Անհարկելի է ծրագրուած շէնքը շինել Երեւանի մէջ, այդ ողորմելի գումարով։ Աւելի լաւ չէ՞, նուիրատուներու հաւանութիւնը առնելէ յետոյ ուրիշ գործնական նպատակի մը յատկացնել հանգանակութեան արդիւնքը։

* * Երեսփ. Ժողովը ձեռնուգ հնէ իրենց անունը արդարացնելու համար պզտիկ գործ մը տեսած ըլլալին Պէտրոսեա Կիւլպէնկեանի հրամարականը պատճառ եղաւ որ ժողովը քայքայուի առաջին օրէն իսկ։ Այս կարեւոր գաղութը տակաւին չունի կազմակերպուած ազգային մարմին մը, իսկ Միացեալ Ընկերութիւնը տակաւին կը յամառի ինքզինքը «Հայ ազգին ներկայացուցիչը» հռչակել, մանաւանդ հիմա որ նոյնացած է Հօփի հետ։

Գրական Միութիւնը կը շարունակէ իր դասախօսութիւնները։ Կարելի՞ էր իմանալ այդ պարոններէն որ, իբրեւ «Մտաւորական» մարմին, մոռցեցի՞ն Ապրիլ 11 | 24ի անհեթեթ տարեդարձը մասին։ Եթէ չէին կրնար սգահանդէս մը կազմակերպել, գոնէ կարելիութիւն չկա՞ր դասախօսութիւն մը յատկացնելու այդ օրուան մտաւորականներու յիշատակին, որ հազար անգամ աւելի շահեկան է քան «Թատերական պատմութիւն» մը։ Հապա՞ Մայիս 28ը։ Այս աններելի զանցառութեան համար անշուշտ մեղադրելին Պ. Պ. Արշակ Իսփիրի, Ս. Թօփալեան եւ Օր. Պօյաճեան որոնք կ'ենթադրեմ, աւելի հայ են ձագով եւ սրտով քան շատ մը հոգաբարձու անուններ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅՈՅՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԱՄԷՆ ՔԱՆԻ ԸՈՒԱԾ.

«ԱԶԱՏ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ»

Յունաստանի ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Ն. Եանիոս ծխախոտային հասց. խօսած է, Հայաստանի անկախութեան ու ծանր իրադրութեան առթիւ, Աթէնքի մէջ.

Հայ ընկերներ եւ ընկերուհիներ

Ընկերվարական կուսակցութիւնը մեծ ուրախութեամբ է որ ստացաւ գրկուած հրաւէրը. Ներկայ գտնուելու համար հայութեան այս տօնին, եւ զայն ներկայացնելու պատիւը բաժին ինձ։

Կուզամ ձեզ ըսելու թէ, յոյն ընկերվարականները եւ Յունաստանի բոլոր յառաջդիմական մարդիկ, խոր զգացումով տօնուած են հայկական անկախութեան այս տօնին հանդէպ։

Մ'արդոն ժամանակէն, երբ ինք անձամբ կը պայքարէր ստրուկ ազգերու ազատութեան համար, մինչեւ այսօր Ընկերվարութիւնը իր բոլոր սրտովը ստրուկ ազգերու կողքին կը գտնուի, մասնաւորապէս Հայաստանի կողքին, որ տակաւին չէ կրցած ազատիլ իր դժբախտութիւններէն։

Այս առթիւ Յունաստանի ընկերվարականներուն օգնութիւն չեմ, ձեզ կը բերեմ ողջոյնը Ընկերվարական Միջազգայինին որ իր գեկավարութեան բերանով ինչպէս Վ ...անտերվէլտ Պելճիքայի մէջ, Հէնտէրսըն Անգլիոյ մէջ, Ըրնստէլ Ֆրանսայի մէջ, Աուլէր եւ Օթթօ Պաուէր Աւստրիոյ մէջ, կ'աշխատին Հայաստանի իրաւունքներուն համար, միասին ստորագրելով Հայաստանի թղթանամկներուն դէմ ուղղուած բողոքները. որոնք Միջազգայինի գործադիր մարմինն առջեւ կը դրուին եղբայր եւ փառապանծ պաշտպանութեան կողմէ։

Յունաստանի մէջ ալ ընկերվարականները սրտի ցաւով եւ եղբայրական համակրութեամբ կը հետեւին հայ գործաւորներու վիճակին։ Գիտենք թէ Յունաստանի 20—25 հազար հայ աշխատաւորները, տեղացիներէն աւելի ծանր գերութեան մը ենթարկուած են եւ ծանր գործերու մէջ կ'աշխատին։ Մեր կուսակցութիւնը ինչպէս նաեւ Յունաստանի գործաւորներու համադաշնակցութիւնը ժամանակէ մը ի վեր կը ջանայ կառավարութենէն աշխատանքի ժամերու եւ վարձատրութեան հաւասարիրաւունքներ ձեռք ձգել երկրին բոլոր օտար գործաւորներուն համար։ Այդ ուղղութեամբ օրէնսդրական աշխատանք մը նախապատրաստուած է եւ կը յուսացուի որ քուէարկուի խորհրդարանին կողմէ։

Նոյնպէս կը ջանանք կասեցնել հայ գործաւորներուն դէմ եղած հալածանքները Յակուբին երէկ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ. Մեր համայնավարներուն անմիտ գործելակերպին պատճառաւ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց եւ կզզիները աքսորեց անմեղ հայ գործաւորներ, որոնք համայնավար պրոպագանդէն տարուած էին։ Վստահ եղէք թէ անմիջապէս բողոքեցինք եւ պահանջեցինք որ ազատ արձակուին, ինչպէս որ ժամանակին բրած էինք ձեր ընկերներուն համար։

Սակայն մենք զարմանքով կը սեմիրէնք թէ կրնան հայ համայնավարներ գոյութիւն ունենալ ձեր մէջ։ Առանց մէկ մտաւորական մը, կ'ըսէր թէ Հայաստան պէտք է իր բախտը կապէ Ռուսիոյ հետ. Պատասխանեցինք թէ՝ ծայրական ... միայն ռուսական ... մը չէ, այլ բոլոր քաղաքակ... աշխարհին կը պատկանի. Ա... նիր ... ազատութիւն ... Հայաստանի, Վրաստանի ... բանիոյ, սակայն ... առու զայն եւ այդ ... ռուս ազգային քաղաքա... նութիւն մը կը հետապնդէ. քանի որ Հայաստան միայն ... տէսին վրայ գոյութիւն ... խրատանչիւր Հայ՝ ըլլայ ... համար կամ ընկերվարական ... կամ ուրիշ սեւէ քան, ... նպատակ պէտք է ունենալ ... ապատել իր ծայրինները։

Ազգ մը պարտականութիւն ... ունի իր հայրենիքին համար ... հելու իր մարդկային տարր ... ամբողջ աշխարհին վրայ ...

ՀԱՅԵՐԸ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն Պուէնոս-Այրէսէն)

Կը փոխեմ քանի մը տողով պարզել մեր գաղութի կեանքը, վերջին հինգ տարիներու ընթացքին։

Քաղաքական կուսակցութիւնները կազմուած եւ ապրած են, բայց միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ, ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ իր գոյութիւնը պահած է։ Ան եռանդով մասնակցած է ազգային ամէն շարժումի եւ ձեռնարկներուն, իր դրական աշխատանքներովը եւ նիւթական զոհաբերութիւններով։ Վերջին ցայտուն փաստերէն մէկը այն է որ, Շիրակի աղէտին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն իր կազմած ներկայացման ամբողջ հասոյթը տրամադրած է աղէտեալներուն։ Պուէնոս-Այրէսի դաշնակցական կազմը իր շրջաններով տուած է մօտ 3000 փեսօ, որ հաւասար է հազար տոլարի, իսկ Հօփ. Ծառ. ... Գաղթային Միութիւն, հակա-Դաշնակցականներուն գումարն է կէս։

Միւս կողմէն, խուսափելով հակառակորդներու ... մեր կոմիտէն շատ անգամ ... հանուրի շահին համար զիջած է, ինչ որ հակառակորդներն ալ կը խոստովանին։

Կոմիտէն ունի իր սեփական ակումբը, որ իր գիրքերը կը տրամադրէ իր անդամներուն եւ հասարակութեան, շատ ... վճարումով մը։ Միայն մեծ ... զաքներու յառուկ վիճակին է որ ... թոյլ չի տար շատերուն ... գիրութիւններ ունենալ, եւ ... ակումբէն։ Նոր շարժում եւ ... ւորութիւն կայ դէպի ընդ... նուր աշխատանքը։

Հակառակ ծանր պայմաններուն, մօտ օրէն պիտի ունենանք շաբաթաթերթ մը, գաղութի մէջ առաջ բերելու համար ... շարժում մը, վառ պահելու ... գային ոգին։ Եւ այս բոլոր ... անհատական զոհաբերութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ։

Հնչակեաններու եւ Ռամկավարներու գոյութիւնը երեւ... թական է։ Վերջիններս ... են Բարեգործականին ... տակ։ Պոլշեւիկները, ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ պարզ ... մկողներ են, եւ թիւ մը ... կազմել իրենց ամբողջ ... է թմուցիկներ բաժնել. ... եղանակներ ... «Մա ... որ համաշխարհային մեծ ... փոխութիւնը իր ... պիտի հնչեցնէ», եւն. Իսկ ... խոյսիկ Բարեգործականի ... կամարներ, սաղի-տանտեր ... կը կարդան խորհրդային ... գերուն եւ կը խրատեն ... թափ ըլլալ։ Բարի վայելում ...

Անցեալին եղած է ազգ... միութիւն մը, որմէ այսօր ... միան առեղնայնը եւ ... գպիրը որոնք կը շարունակ... վկայականներ կ'ուղեւ ... թէ ինչո՞ւ չեն վերակազմեր ... մարմինը, քանի որ անհրաժ... տութիւն մըն է. իսկ ... միութիւնը ներկայիս ...

ազգային միութեան խրատունք-ներուն, որ չկայ մէջտեղ, տէրը կեդրոնին եկեւմուտքին, եւ նոյն իսկ կ'ընտրէ եւ քերել կուտայ նոր քահանայ մը, առանց կարծիք հարցնելու Ազգային Միութեան հաստատութեան ալ ինքը կը գանձէ եւ կը ծախսէ: Անդամներուն թիւը 300էն իջած է 120ի:

Այս երեւոյթը չի կրնար երկար տեւել: Պուքրէշ-Ալիքսի կարեւորութիւնը պէտք է ունենայ իր ազգային մարմինը, իր կողմէ ընտրուած, այլապէս անպատասխանատուութիւններու դուռ պիտի բացուի: Գաղթային Միութիւնը շատ խելօք գործ մը կատարած կըլլայ, եթէ ինքը նախաձեռնարկ ըլլայ կազմելու այդ ազգային մարմինը, իբրեւ իրական ներկայացուցիչը գաղութին:

Հայ բողոքականները շատ ցանցառ թիւ մը կը կազմեն, եւ կայ չունին ազգային շարժման հետ: Իսկ հայ կաթոլիկներու համայնք մը կայ, որ ունի իր որբանոցը, դպրոցը, ակումբը: Անոնք ալ անջատ կ'ապրին: Կը յուսանք թէ պատճառը Գաղթային Միութեան մէկ անխոհեմ ընթացքը եղած է:

Անհրաժեշտ է բոլոր հաստատութիւններէն մէկ մարմին կազմել, իբրեւ ազգային Միութիւն: Այս ուղղութեամբ մտածողներ շատ կան:

Մ. ԹԱԴԷՈՍ

ԼԵՀԵՐԸ ԿՈՒՍԱԿԻՑ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի ռուսերէն «Վոզրոժդենիէ» թերթին մէջ կը կարդանք (5 Յունիս).—

Պետլիւրայի (անկախ Ուկրանիայի իշխանութեան պետը որ սպաննուեցաւ անցեալ տարի Փարիզի մէջ), հրեայ Շվարցբարդի ձեռքով, մահուան առաջին եւ վրացական անկախութեան 9րդ տարեդարձները այս տարի Վարշաւայի մէջ տօնեցին առանձին շուքով: Ուկրայինցիները հոգեհանգիստ կատարեցին Պետլիւրայի յիշատակին եւ մաղթանք քիեվի առաջին ուկրայինեան զօրամասերու կազմութեան տասնամեակի առթիւ, իսկ վրացիները հանդիսաւոր ժողով գումարեցին քաղաքային վարչութեան մէջ: Պետլիւրային նուիրուած հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ նաեւ պահակազօրքի սպաներու ակումբը: Այդ երկու հանդիսաւոր ժողովներուն ներկայ էին լեհ կառավարական շրջաններու եւ ձախ կուսակցականներու ականաւոր ներկայացուցիչները: Ըստ է զատ, վրացիները կը հանդիպէին ուկրայինացիներու հանդէսներու եւ ուկրայինացիները՝ վրացիներու:

Լեհ մամուլը լռութեամբ անցաւ ուկրայինեան տօնակատա-րութիւններու վրայ, բայց վրացական տարեդարձին նուիրեց շարք մը նշանակալից յօդուածներ: Ընկերվարական «Ռոբոտնիկ»էն մինչեւ պահպանողական «Վարշաւեանկա» բոլոր լեհական թերթերը յիշեցին «Մոսկովեան լուծը» որ անցեալին մէջ ծանրացած էր Լեհաստանի եւ Վրաստանի վրայ եւ շեշտեցին ազգային Վրաստանի Ռուսաստանէն անջատումը: Այդ առթիւ ազգային գեմոկրատներու օրգան «Գազետա Վարշաւսկա» ցանկալի կը գտնէր որ որեւէ համաձայնութիւն կայանայ վրացի անկախականներու եւ Թուրքիոյ միջեւ: Լեհ լրագրի կարծիքով, այդպիսի համաձայնութիւն մը կը դիւրացնէ Վրաստանի բաժանումը Ռուսաստանէն:

Արմատական «Կուրիեր Պորանի» որ մօտ է կառավարութեան, բացառիկ թիւ մը հանեց, նուիրուած Վրաստանին: Յօդուածագիրներն էին լեհ քաղաքական գործիչները եւ Լեհաստանի մէջ գտնուող վրաց կառավարութեան անդամները: Մեծ յօդուած մը նուիրած էր կիսապաշտօնական գինուորական «Պոլսկա Զբրոյնա» թերթը, մաղթելով որ վերահաստատուի Վրաստանի անկախութիւնը:

ԳԱՐՆԱՆ ՏՕՆԸ

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզ պիտի տօնէ, այս Կիրակի, Գարնան Տօնը:

Օտէանի տնօրէնը, հռչակաւոր դերասանապետ Ժէմիէ, կազմակերպած է յայտագիր մը, որ կը խոստանայ շլացնել Փարիզի բնակչութիւնը:

Ժամը 1ին, թափոր մը պիտի կազմուի Փորթ Տօֆինի մէջ, եւ կշռութաւոր քայլափոխով մը պիտի առաջանայ, անցնելով Շան զ'Էլիզէէն, մեծ ծառուղիներէն, Սեպաստոփոլէն եւ Րիվոլիէն, դէպի Օթէլ-տը-Վիլ:

Թափօրին գլխէն պիտի քալեն վեց հարիւր լուռ դերասաններ (ֆիկիւրան), որոնք պիտի բաժնուին երեք հաւասար մասի: Երեք խմբակները պիտի հագուին առանձին երեք գոյներով, կապոյտ, ճերմակ եւ կարմիր:

Ու երբ թափօրը կշռոյթով շարժի առաջ, հանդիսատեսին աչքին պիտի տայ պատրանքը հսկայ դրօշակի մը, որ հովէն կը վէտվէտի ու կը ծփայ: Այս մարդկային դրօշակին պիտի հետեւին ծաղկաշէն կառքեր եւ երկու հռոմէական սայլեր:

Ետեւէն պիտի գան, նախ Գարնան աստուածը՝ նժոյգի մը վրայ, եւ ութը ուրիշ աստուածներ՝ դասական զինազրօսներով:

Անոնց պիտի հետեւի սայլախումբ մը, կազմուած՝ հնօրեայ կառքերէ. նախ, քառանիւ յաղթակառք մը՝ առաջին փարիզուհին, յետոյ՝ զահաւորակներ, ճեպակառքեր, ժանուարներ (coche), գրօսակառքեր (berline), առաջին շոգեկառքը, առաջին հանրակառքը, մեծ երկանիւը, հեծելանիւը, հին յածառորակները, Մարնի տակաշարժը թաքսիմէթր եւ առաջին ինքնաշարժը: Բոլորը՝ լիանեակ մը կառքեր:

Երբ թափօրը հասնի Օթէլ-տը-Վիլ, Թաղապետական Ժողովի նախագահը՝ Կօտէն պիտի կատարէ թագադրութիւնը առաջին փարիզուհիին, որ է Փարիզի գործաւորուհիներուն թագուհին, որուն պիտի տրուի, յանուն Քաղաքին, օժիտ մը:

Ժամը 5ին, Թիւյլըրի պարտէզին մէջ տեղի պիտի ունենայ համերգ մը: Հազարեակ մը մը երգիչներ պիտի երգեն ժողովրդական երգեր եւ երաժիշտներ պիտի նուագեն Մեդիտի առ Արուեստն Վակների, և Գարնան քայլերգը:

Յետոյ պիտի սկսին պարերը, որոնք պիտի տեւեն մինչեւ արշալոյս, բոլոր թաղերուն մէջ: Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մէջ տեղի պիտի ունենայ յայտահանդէս մը, ուր փարիզուհին պիտի ընդունուի պերճափառ հանդիսութիւններով:

Այս առթիւ պիտի ծախուին զարդանկարներ, որոնց հասոյթը, ինչպէս նաեւ տօնին շահը պիտի յատկացուին Հանրային Խնամատարութեան որբերուն:

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ատրպէյճանի ուսումնասիրութեան նուիրուած ընկերութիւնը այս ամառուան համար ծրագրած է կատարել շարք մը արշաւախումբեր, լեզուական, ազգագրական, երկրաբանական եւ հնագիտական: Այս արշաւախումբերուն պիտի մասնակցին թէ՛ տեղացի ազգագրագէտները, եւ թէ կեդրոնի գիտնականները, Զուրաէն, Մոսկուայէն եւայլն:

Ղազախի գաւառը եւ տեղական բարբառները պիտի ուսումնասիրէ փրոֆ. Զորան-Զադէի արշաւախումբը:

Առանձին հետաքրքրութիւն մը կը ներկայացնէ Ղուբայի գաւառին 5 փոքրիկ գիւղերուն կենդանի ուսումնասիրութիւնը: Այդ գիւղերը կը կոչուին խինալուկներ, խանոււալիներ, ջեկիներ, կրիզներ, բուդուղներ, որոնք կը խօսին տարբեր լեզուներով եւ հասկնալի չեն իրարու: Անոնց լեզուները փոքրիկ նմանութիւն մը ունին Տաղստանցիներու լեզուին հետ եւ կը ներկայացնեն ազգագրական մեծ կարեւորութիւն:

Բնութեան պիտի առնուի նաեւ Գէօկչայի գաւառը, ուր Մոլլա-Բաշխլի գիւղին մէջ գիւղացիները կը խօսին ինքնուրոյն լեզու մը:

Անելի հետաքրքիր են այն պեղումները, որոնք պիտի կատարուին Լենանին Դարապաղի եւ Նախիջեւանի Ղզըլ-Վանքի շրջանին մէջ: Փրոֆ. Մեշչանով չորս տարի առաջ այդ շրջանին մէջ կատարած է պեղումներ եւ երեւան բերած՝ հարուստ նիւթեր: Ղզըլ-Վանքի պեղումները գիտական մեծ նշանակութիւն ունին, շնորհիւ փրոֆ. Մեշչանինովի այն վարկածին թէ Ղզըլ-Վանքի քաղաքակրթութիւնը յարաբերութիւններ ունի միջին-Ասիոյ քաղաքակրթութեան հետ: Իսկ այս վերջինն ալ՝ Հնադարեան Միջագետքի, ուր Երատ քաղաքակրթութեան հետ: Կ'ենթադրուի որ Ղզըլ-Վանքի քաղաքակրթութիւնը աւելի հին է, քան սումերականը, որ գոյութիւն ունէր Քրիստոսէ հինգ հազար տարի առաջ: Գէօլգէօլ լիճին եւ Եղջարեան աւազանին վրայ եւս պիտի կատարուին բուսաբանական-բնագիտական ուսումնասիրութիւններ:

Եղջարեան հովիտը հնախօսական մեծ նշանակութիւն ունի, որովհետեւ այդ շրջանին մէջ գտնուած են անդրջրհեղեղեան կենդանիներու ոսկորներու հսկայ գերեզմաններ:

[illegible]

ՇԱՏԱԿԵՐ ՄՈՍԿՈՎԻՏԵԱՆՔ

Մոսկովիտան կը խօսայ նորէն:

Սովխոզները դժգոհ են Չէքիստէն (մեր դեսպանէն), եւ Չէքիստ դժգոհ է Սովխոզներէն:

Ինչո՞ւ դժգոհ են սովխոզները.— որովհետեւ, ըստ Չէքիստի, կը ցուցնեն որ Ֆրանսական դեսպանը քիչ կուտայ ճաշկերոյթները, եւ կծծի է: Անոնք կը բաղդատեն այն արքայական ճաշկերոյթները, զորս կուտային իրենց դեսպանները Լոնտոնի, Փարիզի, Պերլինի մէջ: Ամէն ճիգ կը թափին փոխելու համար հին կարգերը, բայց երբ՛ը բերնի հին համերը, նոյնիսկ խաւիարի համար հիւանդ կ'ըլլան:

Չէքիստ կ'ուզէր ճաշերն ըլլալ սովխոզներուն հետեւելով սոցիալիստական պարկեշտութեան: Ի՞նչ, — չուտով համեցաւ սակայն որ, Մոսկովիտանի մէջ, ուտելու ձեւերը աւելի զօրաւոր են քան քաղաքական ձեւերը: Կեր ճաշասեղանի մը շուրջ, ո՛չ աջ կայ, ո՛չ ալ ձախ:

Արդէն, մինչեւ հիմա, բոլոր դիւանագիտական մեծ բանակցութիւնները կատարուած չե՞ն ճաշասեղաններու մէջ: Քուարի աւելի կարեւորութիւն ունի, քան լեզուն:

Ազգերու դաշնակցութիւնը ծանր պարտականութիւն մը ունի,— հիմնել հրաշալի փալաս մը, օժտուած՝ առաջնակարգ խոհարարապետներով, ի պէտս աշխարհիս քաղաքագէտներուն ու դիւանագէտներուն:

Ամէնէն խոշոր ազգերն իսկ խաղաղօրէն պիտի նստին սեղանի, հրամանաւ խոհարարապետներուն:

Ֆ. Օտեա

ՉԱՅՆԻՍ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ (սեփ. թղթ.)— Անկախութեան 9րդ տարեդարձը տօնուեցաւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Զ. Ռ. Մ., Հայ Կարմիր Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայ Ժողովրդական Լսարանի Միութիւններուն:

Ատենապետ ընկ. Գ. Յովհաննէսեան հանդէսը բացաւ եւ օրուան նշանակութիւնը պարզաբանելով հրաւիրեց ժողովուրդը ոտքի կանգնիլ, իբրեւ յարգանք ազատութեան ճամբուն վրայ ինկած հերոսներուն:

Արտասանութիւններ եղան Կոստանդինեանի, Զաղոյեանի, Մատթէոսեանի եւ Պագրճեանի կողմէ: Արձակ մը կարդաց ընկ. Գ. Կարապետեան, իսկ ճառախօսութիւն մը՝ Տիկին Ուզունեան: Երգեցիկ խումբը ընդմիջարար կ'երգէր կտորներ, ընկերակցութեամբ ջութակի զոր կը նուագէր ընկ. Պագրճեան: Մեներգեց Պ. Մ. Մուրատեան: Բոլորը ծափերով գնահատուեցան:

Բանախօսեց ընկ. Վ. Զալէբեան, բացատրելով թէ ինչպէս հայ ժողովուրդը օրհասական կռիւ մղեց Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւայլ ճակատներու վրայ, անկախութիւնը հռչակեց: «Վեց հարիւր տարիներէ ի վեր առաջին անգամն էր որ հայ ժողովուրդը իր ազատութիւնը կը վայլէր»:

Խոր ապաւորութեան տակ մեկնեցաւ ժողովուրդը, տանելով իր հետը օրուան նշանաբանը,— ազատութիւն եւ անկախութիւն:

[illegible]

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ.— Ռուս մարզական միութիւնը հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տասնամեակը յաւերժացնելու համար կը կազմակերպէ համաշխարհային մարզական հոկտեմբերիադա: Խաղաղաշարքին կատարումը կ'ըլլայ 1928ին:

Այս խաղաղաշարքին մէջ կըրնան տեղ գրաւել 50,000 հանդիսատեսներ: Հրապարակը 35 հազար քառ. մէթր է: Հանդիսատեսներուն յատկացուած ամֆիթատրոնին մէկ երեսը կը նայի Մոսկուա գետին, ուր տեղի պիտի ունենան ջրային խաղեր: Շրջակաները, զորս կը գրաւեն Վարանցովի սարերը, պիտի շինուին մարզական նոր տուներ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ

Վաղը, Կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի երեք խումբերը պիտի մասնակցին վեց հոգինոց բաժակի մրցումի մը (le tournoi de sixte) որ կազմակերպուած է Լ. A. Intergadz'Artsի խումբին: Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴՐԱՄԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՄԲ.— Թարպի մօտ, Լան գիւղին մէջ երկու հարուստ ընտանիքներ կը կարգեն իրենց աղջիկն ու տղան առեւտրական նպատակներով եւ առանց երիտասարդներուն սիրոյ յօժարութեան:

Ու ամուսնութենէն յետոյ, երկու նորապսակ ամուսինները, որոնք ոեւէ սէր չունէին իրարու հանդէպ, կը սկսին անվերջ կռիւի մը:

Ու անցեալ օր ամուսինը կը սպաննէ իր կինը, եւ յետոյ ինքզինք կը կախէ չուանով մը:

ՍԻՐՈՅ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ.— Լիլի մէջ Փաթէ կը սիրահարի Թէրէզի: Փոքրիկ աղջիկ մը կը շինեն եւ հոն կը կենակցին միասնաբար եւ սիրով:

Յանկարծ Փաթէ աւելորդ կը գտնէ իր ընկերուհին: Եւ իրիկուն մը պտոյտի կը տանի Տէօլի ջրանցքին եզերքը: Փաթէ, ընկերուհիին անուշադիր մէկ վայրկեանէն օգտուելով, կը սեղմէ վիզը, թաշկինակով մը կը լեցնէ բերանը եւ կը բռնէ կը նետէ ջուրին մէջ:

Դժբախտ աղջիկը լողալով կը հասնի եզերք, եւ խոտերէն բռնելով կը ջանայ ցամաք ելլել: Փաթէ փայտով կը զարնէ աղջկան ձեռքերուն, որպէս զի չկարենայ բռնել խոտերէն եւ խեղդուի: Ձօնը կը յաջողի բերնէն հանել թաշկինակը եւ օգնութիւն պոռալ:

Երկու անցորդները կը վազեն կը հասնին: Փաթէ կ'անհետանայ: Ձօնը կը հանեն ջուրէն: Ոստիկանները ալ Փաթէն՝ իր թաքստոցէն:

ՈՒԺԱՆԱԿԸ.— Անցեալ օր, Նիսի մօտ, Ֆլէժիւսի ճամբուն վրայ, երբ խումբ մը բանուորներ կը մրափէին, ուժանակ մը ինկաւ իրենց գիրկին մէջ: Իտալացի բանուոր մը, Թոմասօ, ցատկեց վերցուց ուժանակը, որ բռնկած էր, եւ ուզեց նետել: Սակայն, ուշ էր, պայթեցաւ եւ փրցուց ձեռքը:

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց բանուոր մը, որ նետած էր ուժանակը, վրէժ լուծելու համար իր փաշիստ ընկերներէն:

ՍԷ՜Ր, ՍԷ՜Ր.— Գիշերապահ մը, Քոլէն, որ իր գիշերուան լուսնկային պէս կը սիրէր նաեւ իր կինը, Ժոզէֆինը, յանկարծ լքեց: Ու մինակ մնաց իր գիշերուան լուսնկային հետ:

Կինը հեռացաւ եւ գնաց մօրկանը մօտ, Արժանթէօյլ:

Գիշերապահը, շաբաթ մը ետքը, զգաց որ անտանելի է մինակուկ կեանքը: Գնաց ու խնդրեց կնոջմէն որ վերադառնայ: Կինը մերժեց: Ու գիշերապահը, այդ իրիկուն, կը սպանէր իր սիրականին պատուհանին տակ:

Առջի իրիկուն, գնդակ մը պարպեց եւ հոգին փչեց իր սիրականին աչքերուն տակ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ.

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՎԱՍՏԱԿԻՆ ԵՒ ԿԸ ԸՆԴՈՒՆԻՄ
ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՊԱՇՏՕՆ ՄԸ

—Ահա, պարոններ, պաշտօնը որ ուզեմ ձեզ յանձնել:

Ու նորէն աչքերը մեզի յառելով

— Կ'ընդունի՞ք, հարցուց:

Պահ մը խորհրդածել կեղծելով եւ իբր թէ ակնարկով ընկերոջս կարծիքը առնելէ յետոյ.

— Ինչո՞ւ չէ, պատասխանեցի, նկատելով որ այդ պաշտօնը կատարելու համար ամէն պատուաւոր արդէն տեսնուած է, կը մնայ միայն կարգադրելիք մանրամասնութիւններ մը:

— Ո՞րն է:

— Մեզի համար ամէնէն գլխաւորը. դրամը: Որքա՞ն պիտի ուզէք ծախսել:

Գնդապետը ժպիտ մը ունեցաւ:

— Եթէ միայն դրամական հարցն է որ ձեզ պիտի կասեցնէ, թոյլ տուէք որ ըսեմ թէ՝ այդ տեսակ հարց չկայ:

— Սակայն...

— Զգեցէք որ խօսիմ, ինդրեմ, ըսաւ կարուկ կերպով:

Եւ իր բառերը շեշտելով.

— Իմ պետերուս հրամանով գործարան գլուխ ձեզի կուտամ հարիւր հազար մարք, ամէն անգամ որ յաջողիք որ եւ է կերպով անոր արտադրութիւնը կասեցնել:

— Շատ լաւ, ե՞րբ պէտք է սկսիլ

— Որքան շուտ, այնքան լաւ, որովհետեւ վտանգը հետզհետէ կը մեծնայ:

— Լաւ, այն՝ատեն որ եւ է արգելք չկայ անմիջապէս սկսելու համար: Կ'ուզէ՞ք ըսել թէ ինչ կայ ընելիք:

Նորէն ժպտեցաւ, յետոյ

— Կը սիրեմ ձեր այդ վճռական միտքը որ կ'ապացուցանէ թէ գործի մարդեր էք, ինչ որ զիս չի զարմացներ, նկատի ունենալով ձեր անցեալը ինչ կինայինք բերած ըլլալ անցեալին մէջ. Հիմա մտիկ ըրէք:

Իր առջեւ գրուած թղթածրարէն հանեց նոր քարտէսներ, գրքոյկ մը եւ սկսաւ.

ԴԺՈՒԱՐԻՆ ՑԱՏԿԱԿԻՆԸ ՄԸ

«Գիրքը որ կը տեսնէք, ըսաւ, պարզապէս հրաշալիք մըն է: Ֆրանսայի ազգային պաշտպանութեան համար աշխատող գործարաններուն կատարեալ ցանկէն զատ, կը բովանդակէ նաեւ անոնց մասին ամէն տեսակ տեղեկութիւններ:

"Ֆրանսացիները երբեք չպիտի գիտնան թէ՝ այս գիրքը տպագրելով, ի՛նչ մեծ ծառայութիւն մատուցած եղան մեզի: Իրենց սովորական թեթեւութեամբ, եւ այն՝ պարզապէս պարծենալու համար իրենց ուժով եւ հարստութեամբ, մեր ձեռքը տուին զէնք մը, որ խնամքով պիտի ըլլար մեկնել:

"Այս կերպով մեզի ծանօթ եղան շարք մը քննութիւններ, որոնք մեզի շատ սուղի նստելէ զատ թերեւս սպասուած արդիւնքն ալ չպիտի տային:

«Նայեցէք սա ցուցակագրութեան, որ իրենց ամէնէն կարեւոր գործարաններուն կը վերաբերի պիտի նշմարէք թէ բան մը պակաս չեն ձգած, ոչ իսկ գործատան վարիչ խորհուրդին անդամներուն անունները: Այս տեղեկութիւնը սակայն անշուշտ գիտէ չի հետաքրքրեր ու նոյն իսկ ինծի ծիծաղ կը պատճառէ: Բայց ինչ որ ինծի համար չափազանց շահեկան է, գործատան արտադրութեան մասին տրուած տեղեկութիւններն են:

«Եւ տեսէք, այդ տեղեկութիւնները հոս գրուած են խոշոր գիրերով:

Եւ ինծի երկարելով ցուցակ մը ուր նշանակուած էր ֆիֆոի, ելեկտրո-քիմիական գործարաններուն արտադրական տարողութիւնը, շարունակեց

— Առոր պէս հազարաւոր գանկեր ունիմ գեռ. կարելի է զանոնք ճիշդ նկատել, որովհետեւ բոլորն ալ ֆրանսացիներու կողմէ նշանակուած են: Ինծի հետ մէկտեղ դուք ալ պիտի ընդունիք թէ՝ այս տեսակ պայմաններով աշխատիլը՝ մեծ հաճոյք է:

— Սարսափած էի. ի՞նչպէս Ֆրանսայի մէջ կրցեր էինք այս խենդութիւնը գործելով, այդքան թանկարժէք տեղեկութիւններ հաղորդել մեր անողոք թշնամիներուն:

Ուշի ուշով կը քննէի ինծի յանձնուած ցուցակագրութիւնը, ուր ամէն ինչ կար. գործին սկզբնաւորութիւնը, գրուած դրամագլուխը, շահի բաշխում, կազմ ու գործիք, արտադրութիւն, եւլն.:

Այս տեսակ ստոյգ տեղեկութիւններով գերմանները կրնային ամբողջ ընթանալ

Ի նչ ընելու էր, տեղեկութիւններու այս աղբիւրը խլելու համար անոնց ձեռքէն:

Եւ մինչդեռ այս արդիւնքը ձեռք ձգելու միջոցներուն վրայ կը խորհէի գնդապետը վերսկսաւ

Եւ հիմա որ անմիջական գործունէութիւն մը անհրաժեշտ կը նկատենք եւ այդ մասին սկզբունքով համաձայնած ենք, ինծի կը մնայ նշանակել այն կէտերը որոնց վրայ գլխաւորաբար պիտի թափէք ձեր ճիգերը:

Եւ այս անգամ իր գրպանէն հանելով խնամքով ծալլուած թուղթ մը, զայն բացաւ, կարդաց ինքնիրեն եւ շարունակեց:

(Շար.)

սարքելու համար։ Անոր գրաւոր յայտարարութիւնները կառավարութեան ձեռքն են։

Չեկոյցը կը յիշէ նաեւ ձերբակալութիւնը այն բոլոր միապետական Ռուսներուն, որոնք հակայեղափոխական մահափորձեր կազմակերպած կամ քարոզութիւններ ըրած են։

Այս բոլոր պարագաներուն մէջ ալ քննութիւնը ցոյց տուած է թէ վարագոյրին ետեւը կեցողը Անգլիան եղած է։ Ցետոյ կ'աւելցնէ. «Վերջապէս Յունիս 7ին լեհ հպատակ մը սպաննեց Վոյքոֆը»։ Մինչդեռ անաբեկիչ Գավէրտան ռուսական հպատակ է եւ ոչ թէ լեհ։

Չեկոյցին մէջ կ'ամբաստանուի նաեւ Ուէյթ անուն մէկը, Մոսկուայի անգլիական պատուիրակութեան անդամ, որ Կրէմլինն ու Մեծ Թատրոնը օդը հանել ծրագրող նախկին ռուսպայի մը հետ յարաբերութեան մէջ է եղեր։ Ասկէ զատ Յունիս 3ին ոստիկանութիւնը Մոսկուայի մէկ շէնքին մէջ գտաւ անգլիական ռումբ մը՝ մէջը ֆրանս. մէլինիթ լեցուած։

Չեկոյցը կը յիշէ նաեւ նախկին ցարական դեսպան Սապլինի անգլիական թերթերուն ըրած յայտարարութիւնը, որով մարդասպանը կ'արդարացուի։ Սապլին անգլիական նախարարներուն հետ շփման մէջ է, որով հոդ ալ անգլիական մատը կը տեսնէ։ Օփանսքիի խորհրդաւոր «արկած»ը եւ Յունիս 7ի գիշերը Լէնինկրատի համայնավար ակումբի եղեռնափորձը նոյնպէս անգլիական դրդումով կատարուած են՞։ Ու կը շարունակէ.

«Խորհրդային Միութեան զանազան վայրերը միաժամանակ հրդեհներ ծագեցան գործարաններու, աշխատանոցներու եւ զինուորական մթերանոցներու մէջ։ Նոյնպէս կարգ մը տեղեր գործարաններու մեքենաները քանդուած գտնուեցան։ Քննութիւնը հաստատեց թէ կանխամտածուած ոճրային ծրագիրներու արդիւնքն էին ասոնք»։

Խորհրդային կառավարութիւնը աշխատաւորներուն կոչ կ'ուղղէ պահել գործարանները, մթերանոցները, կայարանները եւլն.։ Պաշտօն կը յանձնէ Կէփէուին (Նախկին Չեկա) խիստ միջոցներ ձեռք առնել՝ երկիրը պահպանելու համար օտար լրտեսներու, հրձիգներու եւ մարդասպաններու, ինչպէս նաեւ անոնց միապետական դաշնակիցներուն դէմ։

∴ Ռուս «Ավիաքիմ» օդանաւային եւ քիմիական ընկերութիւնը իր բոլոր անդամներուն ուղղած կոչով մը կը հրաւիրէ զանոնք հանգանակութիւն կատարել օդանաւերու նոր տորմեղ մը շինելու համար՝ հետեւեալ կարգախօսով. «Մեր պատասխանը Չեմպըրլէյնին»։ Այս տորմիղի առաջին օդագնացը «Վոյքոֆ» պիտի կոչուի։

Լեհաստանի պատասխանը

Վոյքոֆի սպանութեան առթիւ պոլշեւիկներուն կողմէ Լեհաստանի ուղղուած բողոքի ծանուցագրին պատասխանը առջի օր դրկուեցաւ արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինոֆի։ Իր պատասխանին մէջ լեհ կառավարութիւնը դիտել կուտայ թէ երբեք յանցաւոր չի նկատեր ինքզինքը սպանութեան գործին մէջ, պարզ այն պատճառով որ յաճախ Վոյքոֆի առաջարկած էր լեհ ոստիկանութեան պաշտպանութիւնը, սակայն անիկա միշտ մերժած էր։

Գալով ոճրագործին, հաստատուած է թէ անիկա անձնապէս գործած է եւ ոչ թէ իբրեւ կազմակերպութեան մը գործակալը։ Լեհ կառավարութիւնը պատրաստ է անմիջապէս բանակցութեան մտնել Մոսկուայի հետ, Վոյքոֆի ընտանիքին հատուցում տալու համար։ Նոյնպէս կ'ընդունի որ խորհրդային գործակատար Ուլիանով մասնակցի Վոյքոֆի սպանութեան առթիւ կատարուելիք քննութիւններուն։

∴ Արտաքին նախարար Զալէսքի կը յայտարարէ թէ մարդասպանին պատիժը կախում պիտի ունենայ զինքը դատող դատարանէն։ Եթէ պատերազմ. ատեանի մը կողմէ դատուի, կրնայ մահուան դատապարտուիլ, մինչ քաղաքային դատարանը այդ պատիժը չի տար։ Զալէսքի Փարիզ հասաւ երէկ։

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայի անգլիական դեսպանատան պաշտօնէութիւնը ամբողջութեամբ Լոնտոն վերադարձաւ առջի օր։ Անգլ. կառավարութիւնը խիստ հսկողութեան տակ կը պահէ ռուս առեւտրական պատուիրակութեան եւ «Արգոս»ի պաշտօնեաներէն անոնք, որոնք դեռ Անգլիա կը մնան։ «Արգոս»ը դեռ գործադրուելիք պայմանագրութիւններ ունի անգլ. կարգ մը տուներու հետ եւ յարաբերութեանց խզումը արգելք չպիտի ըլլայ անոնց լրացման։

Չիչերին-Շթրեզեմանի տեսակցութիւնը

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Հինգշաբթի իրիկուն խորհրդային դեսպան Քրեսթինսքի մեծ հացկերոյթ մը տուաւ գերման նախարարներուն ի պատիւ։ Սեղանին կը նախագահէր արտաքին գործավար Չիչերին որ նոյն օրը Պերլին հասած էր։ Ճաշէն վերջ Չիչերին եւ գերման արտաքին նախարար Շթրէզէման տեսակցութիւն մը ունեցան։

Չիչերին կը հերքէ այն լուրը՝ որուն համաձայն ինք Պատէն-Պատէնի մէջ ըսած ըլլայ թէ Վոյքոֆի սպանութիւնը ո եւ է ազդեցութիւն չպիտի ունենայ ռուս եւ լեհ յարաբերութեանց վրայ։

Ֆրանկօ-իտալական միջադէպ մը

Նիսէն Վինթիմիլյա (իտալական սահմանագլուխ) երթեւեկող երկաթուղին յարձակումի ենթարկուեցաւ առջի օր իտալական հողին վրայ՝ նախկին Տի Լաթթէի կայարանին մօտ։ Մեքենավարը կը հաստատէ թէ ճամբուն եզերքի հողին ետեւ պահուըտած ֆաշիստ քաղաքապահներն էին կրակ բացողը։ Ֆաշիստները կ'ուրանան. սակայն վայրաշարժին եւ ետեւի կառքին վրայ գնդակի հետքեր գտնուեցան։ Ֆրանսական եւ իտալական իշխանութիւնները կը քննեն խնդիրը։

Լէոն Տօտէ պիտի ձերբակալուի

Գրած էինք թէ դատական իշխանութիւնը պայմանաժամ տուած է արքայական «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագրապետ Լէոն Տօտէի եւ թերթին պատասխանատու տնօրէնին՝ հինգ ամիս բանտարկութեան պատիժը կրելու համար։ Այդ պայմանաժամը կը լրանար երէկ ժամը 13ին։ Լէոն Տօտէ երէկ առտու իր թերթին մէջ կը գրէ թէ չպիտի ներկայանայ բանտ եւ այդ օրուընէ սկսեալ իր բնակարանը պիտի փոխադրէ խմբագրատունը, իր գրչի ընկերներուն մօտ։

Կը կարծուի թէ դատական իշխանութիւնը ձերբակալելով բանտ պիտի տանի զայն։

ԽՄԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան Ա. խմբակի պտոյտը՝ վաղը Կիր. 12 Յունիս։ Կը խնդրուի ընկերներէն եւ համակիրներէն, որ առաւօտեան ժամը 9ին ներկայ գտնուին Մեծ Եկեղեցիի դիմաց Cours Joseph Therrie (թիւ 1 հանրակառքին կայարանը), Կէս օրը դաշտը անցընելու համար ճաշերը միասին բերել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ այսօր Շբ. կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Ե. Դ. Վիէնի «Ազատամարտ» խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին սովորական տեղը։ Կարեւոր օրակարգ, ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Bar - Restaurant Laurenti Boulevard Oddo Prolongé, N. 142ի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈԲ խումբի ընկերական ընդհանուր ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ընկ. Տ. Գահվէճեանի բնակարանին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Ռազմիկ» հայրենակցական միութիւնը խիստ ստիպողական օրակարգով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Գարահիսարցիները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին. 10 Rue de Belleville։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Վասպուրականի երկ. երիտ. «Փարոս» միութիւնը պիտի տօնէ Վանի հերոսամարտի 12րդ տարեդարձը, վաղը Կիր. Chateau de Rouetի շքեղ պարտէզին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Ընկ. Արամ Խորանեանին եւ իր ցեղին, իրենց եղբօր՝ ԵՂԻՇԷ ԽՈՐԱՆԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԵՒ ԵՂԵԱՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վաղը կիրակի՝ Յունիս 12 առաւօտուն ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի հայոց եկեղեցւոյն մէջ ի յիշատակ Մկրտիչ Սանասարեանի եւ Կ. Եղեանց բարերարներու։ Կէսօրէ վերջն ալ ժամը 3էն 6 պիտի կազմակերպուի թէյասեղան մը «Յոյլոտ»ի մէջ, Փարիզի Սանասարեան միութեան կողմէ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՌԻԷԶ, Ս. Քէօսէեան.— Ձեր ուզած հասցէն է Publicité «La Renaissance», 2—4 Rue de Sèze, Paris IX

ՍՏԱՑԱՆԿ

ԼՕՍԱՆՃԸ Կարծ. 155.60 ֆր.։
ԼԻՈՆ Զ. 35։
ՏԷՐՈՒԶԻԼ, Յ. Գ.— 35
ՌԻՕԺՈՒՐՏ Գ. Մ. 35

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Դ. 35։
ՔԼԱՄԱՌ, Ա. Զ. 70։
ՔՕԿՈԼԷՆ, Յ. Թ.— 10 ֆր., կարգադրեցինք։
ՎԻԷՆ, Կարծ.— 150։
ԼԻՈՆ, Ա. Գ.— 80։
ՇԱԹՕ-ՌԸՆՕԼ, Մ. Գ.— 35։
ՖՐԷԶՆՕ, Յ. Ս. 10 տոլար։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Թ. Կարգադրեցինք, հաշիւները փակուած են։
ՓՕԼՕՄՊ, Լ. Ռ.— Ձեր առաջին նամակը չենք ստացած։
ԿՌԱՅԵԱՆ ՇԹԱՊԷՆ, Յ. Փ. 35 ֆրանք։
ՇԱԹ, Բ. Զ.— 50։
ՊԷԼՅՕՒ, Յ. Տ.— 60։
Ռ. ՑՈՒՐՍՈՒԹԷՐ, Մ. Գ.— Կարգադրեցինք։
ՌԻՕԺՈՒՐ, Օր. Թ. Գ. Դիմել Լիոն, 75 Ave. Berthelot։
Ս. ԷԹԻԷՆ, Լ. Գ.— 50 ֆր., մինչեւ 1 Յուլիս փակուած է ձեր հաշիւը։
ՎԻԼՆԷՕՎ ՍՈՒԼԷ. Յ. Օ.— 10 ֆր., կարգադրեցինք։
ՊՕՇԱՄԹԷԼ, Հ. Ա.— 40։
Ս. ՕՊԷՆ, Յ. Խ.— Ղրկեցինք, գրքի գինն է 20 ֆր.։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Ծ.— 541.50։
ԿՐԱՍ, Հ. Ա.— Թերթ ղրկեցինք 10 Յունիսէն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Գ. Մկրտիչ Պարսամեանէն, խմբագրատուն հանդիպիլ Շաբաթ օր։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Յարդգող կը հրաւիրէ իր անդամներն ու համակիրները, մասնակցելու պտոյտի մը, որ պիտի կատարուի, վաղը կիրակի, Սէն-Ժէրմէն-Լէյի մէջ։ Դաշտային զուարճութիւն, բացօթեայ զուարճանքներ, դասախօսութիւն մը տոհմային միութեան մէջ։

Մասնակցողները պէտք է գտնուին վաղը, կիրակի, առաւօտեան ժամը 8.30ին Փօրթ Մայեօի Մէթրոյին մօտ։ Ժամը 8.30ին տամբայ կ'ելլէ խումբը։ Ուզողը կրնայ իր հետ առնել ճաշ։

Վարձու յարկաբաժին

Օդաւէտ եւ պատշգամով երեք սենեակներ, խոհանոց, թուալէթի սենեակ, մառան, ընդարձակ մուտք, ջուր, ելեկտրականութիւն, կազ։ Նպաստաւոր պայմաններ։

Դիմել «Ճաշարան Նասիօնալ» 28 Rue Nationale Billancourt։

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100 Mark		604	75
Թրքական Ոսկ.	L. Trq	13	38
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidie	7	25
Լէվա 100 հատը	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	60
Լիր »	» Lire	140	85
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	76
Զուից. »	Frc. Suisse	490	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	45
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	102	—

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	1175	—
II	1880	
III	[illegible]	
Թուրքիոյ երկթղ. Lots turcs	[illegible]	

Compton Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրատուն : 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ.	10 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՅՈՒՆԻՍ 1927

12 JUIN 1927

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 361

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԱՒՈՐ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Վարշաւայի սպանութիւնը լրջօրէն կը զբաղեցնէ միջազգային մամուլը եւ օրուան վարիչները։

Բազմազան են այս իրարանցումին պատճառները, երկու կողմերուն համար ալ։

Կարմիրները աւելորդ կը տեսնեն որ, այսպէս կամ այնպէս, ընդարձակուի եւ կ'ամրապնդուի հակաբոլշեւիկ ճակատը։ Անշուշտ շատ բան իրենց խուճապահար, աղմկարար եւ խուճապային տրամադրութեան հետեւանքն է։ Տակաւին այնքան ալ հուժ եւ սպառնալի հանգամանք չունի այդ ճակատը, ոչ ալ այն դէպք սարքուած է ճիշդ այնպէս, ինչպէս կը պատմեն ու կը հաւատացնեն Մոսկուայի մէջ։ Նոյնիսկ համաձայնութիւն չկայ հակաբոլշեւիկ եւ հալածական Ռուսերուն, անոնց իւրաքանչիւր խմբակցութեան մէջ։ Այլապէս, Վորովսքին եւ Վոյքոֆը բազմաթիւ բախտակիցներ պիտի ունենային։ Այդ խմբակցութիւնները, եւ մանաւանդ միապետականները մահու ատելով հանդերձ ներկայ վարչաձեւն ու անոր ներկայացուցիչները, շատ ալ համաձայն չեն երեւար արտասահմանի մէջ կատարուած ահաբեկումներուն, ինչպէս կը բացատրէ Փարիզի ցարական օրկանը։ Անոնց ծրագիրն է զարնել ներսէն, եւ [illegible]։

Բայց եւ այնպէս, բարենշան չեն երեւոյթները։

Մենք առիթ ունեցանք բացատրելու զանազան երկիրներու մէջ տիրող տրամադրութիւնները՝ Մոսկուայի իշխանութեան դէմ։ Նորէն շարժման գլուխը անցած է Մեծն Բրիտանիան, որ տնտեսական եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզեց նոյն վճռականութեամբ եւ հանդիսաւորութեամբ, ինչպէս վերահաստատած էր զանոնք, 1921ին եւ 1924ին։

Լոնտոնի օրինակէն ուժ կ'առնեն միւսները։ Ֆրանսան ամիսներէ ի վեր ձեւ ու մարմին կուտայ հակաբոլշեւիկ պայքարին եւ առ այժմ դատի կը քաշէ այն համայնավարները, որոնք պետութեան հիմքերուն կը սպառնան, ըմբոստացնելով զինուորները, մայր-երկրէն մինչեւ գաղթավայրերը։ Ոչ թուի թէ երկար չպիտի տեւէ սահմանափակումը։ Տակաւին երէկ, ազգայնական թերթ մը ուշադրութիւն կը հրաւիրէր Փարիզի խորհրդային դեսպանատան եւ առեւտրական պատուիրակութեան գործունէութեան վրայ, անուններ եւ դէպքեր մատնանշելով, եւ կ'առաջարկէր Անգլիոյ օրինակին հետեւիլ։ Իսկ խորհրդարանը հրապարակաւ իր հաւանութիւնը յայտնեց դահլիճին քաղաքականութեան։

Լոնտոնի մէջ ալ այսպէս սկսաւ։ Գերմանիան, որուն համար հաւատացողներ կան թէ Անգլիոյ տեղը պիտի բռնէ, ռուսական շուկան գրաւելու համար, այնքան ալ ուրախ չէ այդ հեռանկարէն։ Պերլին ոչ միայն համոզուած է խորհրդային վարկանիշը, այլ եւ, խորապէս ազդուած՝ Մոսկուայի մէջ քանի օր առաջ կատարուած գնդակահարութիւններէն, — քսան հոգի՝ մէկի դէմ։ Եւ քանի՛ն ալ բարձր դիրքի տէր մարդիկ, իշխան, ազնուական, պաշտօնատար, առեւտրական։ Միւսներէն, օրինակ Լեհաստանը յառաջապահ մըն է, սահմանին վրայ, թէեւ չափազանց զգոյշ։ Զօրաւոր Ռուսաստան մը վտանգ է այդ նորազատ երկրին համար. բայց զայն տկարացնելու փորձերուն մէջ, Վարշաւա չուզեր ստանձնել շագանակը կրակէն հանելու արկածալի դերը։

Իսկ ասդին, Մոսկուա, իսկապէս կ'անցընէ ճակատագրական տագնապ մը։

Սպառնալիքը ոչ միայն դուրսէն է, այլ եւ ներսէն։ Եւ ներսէն ալ, ոչ միայն տիրող կարգ ու սարքին թշնամիներէն, այլ եւ կուսակցութեան ծոցէն։

Այդ իրողութեամբ պէտք է բացատրել այն դիւահար մոլեգնութիւնը, որով կը փորձեն վրէժ լուծել արգելափակ պատանդներէ, մէկ սպանութեան փոխարէն։ Այդ կ'ապացուցանեն նաեւ Խորհրդային Միութեան մէկ ծայրէն միւսը սարքուած ժողովները, բողոքներն ու բանաձեւերը, որոնք մէկ նմանակ ունին, Լէնինկրատի մէջ ըլլան թէ Լէնինականի (Շիրակ)։ Հեռագիրները կը հաղորդեն Ռուսիոյ Տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահին՝ Գուիպիշէֆի հրացայտ խօսքերը. «Խորհրդային կառավարութիւնը գիտէ թէ ի՛նչպէս պիտի պատասխանէ այդ ահաբեկչական արարքներուն, եւ գիտէ թէ պէտք պիտի ըլլայ զսպողական ահռելի միջոցներ ձեռք առնել բոլոր անոնց դէմ որ կը կազմակերպեն եւ կը սնուցանեն հակախորհրդային շարժումը»։

Պարզ է այս խօսքերուն իմաստը, — պիտի բռնեն, պիտի գնդակահարեն, պիտի ջարդեն անխնայ, եթէ պէտք ըլլայ հարիւրներով եւ հազարներով, ինչպէս ըրին իրենց իշխանութեան առաջին տարիներուն։

Այն ատեն, այդ զազանութեանց կը դիմէին, իշխանութիւնը հաստատելու եւ պարտադրելու համար։ Այսօր պիտի վերսկսին նոյն եղանակով, որպէսզի կարենան փրկել ե՛ւ իշխանութիւնը ե՛ւ իրենց կաշին։

Ահա թէ ինչո՛ւ կ'ըսենք — ահաւոր մղձաւանջ։

Դժուա՛ր է նախատեսել թէ ո՛ւր պիտի յանգի ելքը. եթէ վճռապէս գործի ձեռնարկէ հակախորհրդային ճակատը, տեսական արշաւը վերածելով գործնականի։ Եւ կամ, եթէ Մոսկուա, մոլեգնած՝ զալիքէն, վերսկսի «ասարըմ-քէօքրըմ»ի քաղաքականութիւնը, «ռազմական կոմունիզմը», ինչպէս կ'ըսեն իրենք։

Երկու պարագային ալ, ոչինչ կայ սփոփարար՝ մարդկութեան եւ խաղաղութեան համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Սօֆիայի «Ալաքսոր» դիտել կուտայ (18 Մայիս).

— «Մեր ազգային կեանքը տակաւին նոյն իսկ 5–6 տարի առաջ, աւելի մխիթարական երեւոյթներ կը պարզէր քան այսօր՝ երբ ամէն ինչ մթութեան եւ քաոսի է վերածուած։

«Շնորհիւ ներքին վէճերու, որոնց պատասխանատուները այսօր ալ մէջտեղն են ու կը շարունակեն յամառիլ իրենց կործանարար ընթացքին մէջ, Պուլկարահայութիւնը դարձած է շինարար եւ ստեղծագործ աշխատանքի անընդունակ հանրային օրգանիզմ մը։

«Կիրքն ու փոքրոգի փառասիրութիւնները դեռ հրապարակին տէրն են եւ ընդհանուր զզուանքն ու զայրոյթը կը շարունակէ ալեկոծել հասարակութեան լայն խաւերուն մէջ, որոնք օր առաջ կ'ուզեն խաղաղած տեսնել այս գաղութը։

«Շնորհիւ այս խառնակ վիճակին, 40—50 հազար հայութիւն մնացեր է անդէկ եւ ոչինչ չի կատարուիր ի նպաստ անոր նիւթական ու բարոյական շահերու պաշտպանութեան։

«Շնորհիւ ներքին անհասկացողութիւններու, Պուլկարահայութիւնը վերածուեր է կենդանի դիակի մը, ուր ուշ կամ կանուխ կոչուած է մահուան դատապարտուելու ամէն օգտակար ձեռնարկ, զրկուած ըլլալով գաղութին անվերապահ եւ ամբողջական աջակցութենէն։

«Մինչ Կալաթի եւ Պուքրէշի մէջ Ռումանահայերը միլիոններ ծախսելով յաջողեցան իրենց ներկայանալի դպրոցները ունենալ, ասդին Սօֆիայի բարեկեցիկ հայութեան Հոգաբարձութիւնը ստիպուած է ամէն տարի քանի մը խեղճ ու կրակ սենեակ վարձելու հոգովը տառապիլ, եւ աշակերտները քաշքշել փողոցէ փողոց, իր դպրոցին դուռը բանալու համար։

«Կասկածէ դուրս է որ Սօֆիայի հայութիւնն ալ ի վիճակի է ունենալու իր ազգային ներկայանալի հաստատութիւնները, նախ իր դպրոցը, յետոյ՝ իր եկեղեցին եւայլն, եթէ կարելի ըլլար համերաշխօրէն կազմակերպել գաղութին նիւթական բարոյական ուժերը, ծառայեցնելու համար զանոնք ընդհանուր բարօրութեան»։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ

Պոլսոյ Թուրքեւհայ միութեան ընդհ. քարտուղար Ազիզ պէյ Ֆիտնեալը յայտարարած է «Իգտամ»ի.

— «Ոեւէ տարակարծութիւն չկայ մեր եւ Պատրիարքարանի միջեւ։ Տարակարծութիւն կայ աշխարհականութեան կողմնակից մեր անդամներուն եւ Տեղապահին միջեւ, որ փափաքող է հին դրութեան շարունակման։ Հայերը շատ իրաւացիօրէն կը մերժեն գործիք դառնալ Արսլանեան արքեպս.ի, եւ կ'աշխատին զայն հեռացնել։

«Գալով հակառակութեան պատճառներուն, ըսեմ նախ թէ մեր միութեան անդամները հակառակ են, որովհետեւ այս անձը միշտ մեր դէմ քարոզութիւն կը կատարէ, եւ կ'աշխատի մեր ազդեցութիւնը կոտրել։ Այն ատենէն որ, յանձնուած է մեզ լուծել տալու համար կեղծ խնդրագրեր պատրաստել տալ այնպիսի մարդոց, որոնք հայրենիքի վերաբերեալ նկատումներով հեռացուած են միութենէն։ Անկախաբար կառավարութիւնը նկատի չէ առած եւ չպիտի առնէ այս տեսակ լրբութիւնները... Մեր միութիւնը որ կ'ապրի, օրինական հետապնդումի պիտի ձեռնարկէ այս տեսակ անձերու դէմ, եւ հանրապետական կառավարութիւնը լաւ դաս մը պիտի տայ անոնց։

«Մօտ ատենէն գրքոյկով մը մանրամասնօրէն պիտի պարզենք այն բոլոր քսութիւնները՝ որ Տեղապահին եւ ընկերներուն կողմէ կատարուեցան մեր միութեան դէմ։

«Մեր միութեան անդամները կ'ուզեն Սմբատ եպսկ.ը պատրիարք ընտրել տալ։ Այս ուղղութեամբ կ'աշխատին եւ պիտի յաջողին»։

ՀԱՅՐ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԻՐ ՉՈՐՍ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ Կ'ԸԼԼԱՅ

Ահռելի ոճիր մը գործուեցաւ Ուրբաթ օր, Փարիզի մէջ, Փորթ տը Վէնսէն։

Մեքսիկացի մը, Փետրօ Կոմէզ, 40 տարեկան, ութ օր առաջ այդ արուարձանին մէկ պանդոկը կ'իջնէ իր չորս զաւակներով, որոնց մէկը 16 տարեկան տղայ մը եւ երեք աղջիկներ 15, 13 եւ 8 տարեկան։ Երկու սենեակ կը վարձէ։ Մէկուն մէջ ինքը կը պառկէր տղուն հետ։

Ուրբաթ առտու յանկարծ 6րդ յարկի պատուհանը բացուեցաւ, երկու գնդակ լսուեցան եւ մարդկային կերպարանք մը իյնալով, ջախջախուեցաւ սալայատակին վրայ։ Ոստիկանները հասնելով, բռնի բացին սենեակներուն դուռները, եւ ահռելի տեսարան մը պարզուեցաւ։ Անկողնին վրայ փռուած էր կրտսեր աղջկան դիակը։ Դորգին վրայ՝ միւս երկուքին դիակները։ Հրէշը թակի (Թոզմար) երեք հարուածներ իջեցուցած էր իւրաքանչիւր աղջկան ծոծրակին, եւ յետոյ գլուխները ծածկած ներմակեղէնով մը։ Իւրաքանչիւրին ձեռքին մէջ դրած էր իր սիրական պուպրիկը։ Փողոցին վրայ նայող սենեակին մէջ, փռուած էր մանչուն դիակը, թակը գտնուեցաւ լուացարանին մէջ, որուն ջուրը արիւնոտած էր։ Անձնասպան ըլլալէ առաջ, այս հրէշը թաղին ոստիկանութեան ուղղած էր սպանիչ երկտող մը, ուր կ'ըսէր. «Երեք տարի առաջ մեռած կնոջս տուած խոստումս է որ կը կատարեմ։ Ամէն կարգադրութիւն ըրած եմ։ Մէկ-մէկ պիտի սպաննեմ թակով եւ յետոյ ինքզինքս պիտի կախեմ։ Կը ձգեմ 4610 ֆրանք. յուղարկաւորութեան ծախքերը վճարելէ յետոյ, մնացորդը յանձնեցէք պատերազմի անկարներուն»։

Քննութենէն կ'երեւայ որ, ամէնէն առաջ տղան սպաննած է, եւ տեսնելով տառապանքը գրած է. «Ա՛լ ուշ է. չեմ կրնար ետ դառնալ»։ Յետոյ մտած է աղջիկներուն սենեակը։ Անշուշտ արթննալով կրտսեր քրոջ ճիչերէն, միւս երկու քոյրերը ցատկեր են իրենց անկողիններէն, բայց լախտը իջած է ե՛ւ մէկուն եւ միւսին գլխուն։ Յետոյ, դիակները թեւերուն վրայ առնելով, տեղաւորած եւ պուպրիկները անոնց ձեռքերուն մէջ դրած է։

Լոյսը ծագած էր, երբ անձնասպանութեան որոշում կուտար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Խորհրդարանը դէմ համայնավարութեան

Երեսփ. ժողովը երեք Ուրբաթ զբաղելէ վերջ համայնավարութեան խնդրով, առջի օր փակեց վիճաբանութիւնները եւ 133ի դէմ 356 քուէով վաւերացուց կառավարութեան քաղաքականութիւնը համայնավարներուն դէմ, վստահութիւն յայտնելով անոր։ Ընդունուած բանաձեւը արմատական ընկերվարականներու ներկայացուցածն էր։ Ընկերվարականներուն կողմէ Լէոն Պլում հակառակ բանաձեւ մը ներկայացուցած էր եւ կը ջատագովէր կարծիքի ազատութիւնը, դատապարտելով ընկերային խիստ օրէնքները։

Նախ խօսք առաւ ընկերվարական երեսփոխան Ժիւլ Իւրի, որ բաւական զուարճացուց ժողովը, պատկերացնելով համայնավար երեսփոխաններու դիմագիծը։ Այսպէս՝ Մարսէլ Քաշէն հայրենասիրական արցունքներ թափած էր՝ երբ Ալզաս-Լօրէն վերագրաւուեցաւ. Վայեան-Քութիւրիէ քաջ սպայ մը եղաւ Մեծ Պատերազմին եւ հիմա անուշ բանաստեղծ մըն է. Տօրիօ ռոմանթիք յեղափոխական մըն է եւն.։ Վերջացնելով ըսաւ թէ համայնավարներուն շուրջ եղածները ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ «բազում աղմուկ վասն ոչնչի»։

Յետոյ խօսեցաւ համայնավար Մարսէլ Քաշէն, հարցապնդումի հեղինակը, որ համայնավարութիւնը բաղդատեց ֆրանսական յեղափոխութեան հետ։ Այն ատեն ալ, ըսաւ, ֆրանսացի յեղափոխականները ազգային անկախութեան համար կռուելով մէկտեղ բոլոր միւս ազգերը կը հրաւիրէին պայքարի իրենց անկախութեան համար։

Վերջին խօսողը եղաւ ընկերվարական Լէոն Պլում, որ յայտնեց թէ համայնավարներն ու ընկերվարականները մէկ կէտի վրայ իրարու հետ համաձայն են՝ ներկայ վարչաձեւի փոփոխութիւնը։ Միջոցներուն մասին մեծ տարակարծութիւն կայ։ «Մենք կը պայքարինք համայնավարութեան դէմ, զանոնք նկատելով ընկերային յեղափոխութեան թշնամիներ։

Ընկերվարականները պրոպագանդայով կը կռուին համայնավարներուն դէմ, մինչ կառավարութիւնը բանտով, հալածանքով եւ բռնի ուժով կ'ուզէ կռուիլ։ Այդ բանին է որ կը հակառակին ընկերվարականները։

Այդ պահուն վարչապետ Փուանքարէ վստահութեան հարց դրաւ ընկերվարական բանաձեւին դէմ եւ յաղթանակը շահեցաւ։

Վարշաւայի սպանութեան մեղսակիցները

Երէկ հրատարակեցինք թէ իբրեւ պատասխան Վոյքոֆի սպանութեան, պոլշեւիկները գնդակահարեցին 20 հոգի, իբրեւ հակայեղափոխական եւ լրտես։ Մահապատիժի ենթարկուածներուն մէջ են՝ բացի իշխան Փոլ Տօլկորուքովէն, որ արտասահմանի միապետական կազմակերպութիւններուն վարիչն էր, հետեւեալները.— Էլվէնկրէն՝ նախկին հարիւրապետ, որ անգլիական լրտեսական կազմակերպութենէն Ռիլէյի հետ մահափորձ կազմակերպած էր Չիչէրինի պերլինեան պատուիրակութեան դէմ. Մալէվիչ Մալէվսքի՝ պարսկական լրտես, Էվրէնոյ՝ նախկին ցարական հիւպատոս, անգլ. լրտես, Սքալսքի՝ նախկին ազնուական, որ ռուս օդանաւորդութեան եւ ճարտարարուեստին մասին լուրեր կը հաղորդէր անգլիական լրտեսներու. Փոփով՝ նախկին սպայ, որ Փարիզի ցարական դեսպան Մաքլաքովին կողմէ Ռուսիա ղրկուած էր, Շէկլովիչ՝ զօրավարին տղան, որ օտար սպայակոյտի մը հաշւոյն լրտեսութիւն կ'ընէր. Վիշնիաքով՝ նախկին փաստաբան, Սուսալին՝ Վրանկէլի բանակին նախկին գնդապետ, Քրասինի դէմ 1926ին մահափորձ պատրաստողը, Մուրաքով, Փովլովիչ, Լարիչքին, Փովփօ Քարաթօ, Նիքուլին, Լիչէվ, Շառնօք, Քորոփէնքօ, Կուրէվիչ Սալոմոն, Մազուրէնքօ, այլ անուամբ Մախրով Արսէնիէվ, Եուտէվիչ, Մէչէրսքի՝ նախկին իշխան եւ կալուածատէր, որոնք զանազան թուականներու Ֆրանսայէն եւ ուրիշ երկիրներէ գաղտնաբար Ռուսիա մտած եւ լրտեսութեամբ կը զբաղէին։

Պատերազմի վախեր

«Տէյլի Նիուզ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Խորհրդային Միութեան հանրային կարծիքին վրայ խոր ազդեցութիւն թողուցած է կառավարութեան հրատարակած զեկոյցը անգլիական դաւերուն մասին։ Պատերազմի վախը, որ շատ անշան էր անգլօ-խորհրդային յարաբերութեանց խզումէն ի վեր, հիմա աւելի սաստկացած է։ Արտառոց զրոյցներ կը շրջին երկու օրէ ի վեր. այսպէս կ'ըսուի թէ Անգլիացիները զինուոր ցամաք հանած են Մուրմանսքի եզերքը։ Յետոյ բերնէ բերան երեւակայական ահաբեկութիւններու զրոյցներ կը շրջին։

Միւս կողմէ, Վարշաւայի մէջ ալ յամառօրէն կը խօսուի թէ Մոսկուա նոր ծանուցագիր մը պիտի ուղղէ Լեհաստանի, վերջնագիրի ձեւով. ու պիտի պահանջէ լուծել ռուս տարագիրներու բոլոր կազմակերպութիւնները Լեհաստանի մէջ։

Թուրքերը կը մտնեն Սուրիայէն

Հալէպէն կը գրեն Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթին.—

Անցած օր ֆրանսական պատուիրակութեան շէնքին բո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՋՈՀ ՄԸ ԽԻՍ

«Մայիս 16ի լոյս 17ի գիշերը, իր բնակարանում, ինքնասպանութիւն կատարեց ընկ. Արշակ Գրիգորեանը», հաղորդում է «Խորհրդային Հայաստան»ը Մայիս 18ին։

Ու յաջորդ համարներում աւելացնում է. «Մեր կուսակցութիւնն, ի հարկէ, դատապարտում է այս արարքը։ Կոմկուսակցութեան անդամի կեանքը ոչ թէ իրեն է պատկանում, այլ կուսակցութեան ու խորհրդային իշխանութեան»։ «Նա իրաւունք չունէր, առանց այլեւայլութեան, ոչնչացնելու այն, ինչ որ նրան չէր պատկանում, այլ կուսակցութեան»։

Ո՞վ է այս «դատապարտելի» արարքի հեղինակը։ Ինչո՞ւ են բոլշեւիկները այդքան բարկացել նրա դէմ։

Արշակ Գրիգորեանը նախկին դաշնակցական էր, Բագուի, ապա Երեւանի երիտասարդ ու եռանդուն գործիչներից մէկը, որ աչքի էր ընկնում իր անձնազոհութեամբ ու մոլեռանդութեամբ հայ ժողովրդի ազատագրական գործի նկատմամբ։ Ամբողջ հասակով բարձր էր իր շուրջ գտնուող մի շարք հասակակից ու գործակից տարրերից, եւ մինչ վերջիններս դիրք, պաշտօն ու պատիւ էին որոնում, նա տարուած էր խանդով, ժողովրդի ցաւը ամոքելու հոգսով։ Եւ հակառակ իր երիտասարդ հասակին, կուսակցութիւնը անում էր նրան շատ պատասխանատու յանձնարարութիւններ, որոնց տակից դուրս էր գալիս միշտ պատւով։ Հակաբոլշեւիկեան պայքարի օրերին (Մայիսեան շարժում եւլն.) Արշակը կռւի առաջին շարքերում էր բոլշեւիկ-քէմալական զօրախմբերի դէմ եւ ոչինչ չէր խնայում բոլշեւիկեան զաւերը ի դերեւ հանելու համար։

Հայ Թիւրքեան պատերազմի աղէտաւոր հետեւանքները, շատերի հետ, Արշակի վրայ էլ ունեցան ճնշող ազդեցութիւն։ Իր բոլոր յոյսերը խորտակուած տեսաւ։ Հիասթափութիւն բոլոր կողմերից։ Եւ ջղային ու խիստ տպաւորուող՝ նա մի ծայրայեղութիւնից ընկաւ միւսի մէջ։ Դեկտեմբերեան օրերին, իբրեւ մէկը երիտասարդ դաշնակցականներից, նա արդէն հակառակ քուէարկում էր եւ փրկութիւնը տեսնում էր միայն խորհրդային իշխանութեան մէջ։ Եւ ինչ անկեղծութեամբ ու մոլեռանդութեամբ առաջ կռւում էր բոլշեւիկների դէմ, այժմ նոյն ուժգնութեամբ հակառակում էր իր նախկին գաղափարակիցներին եւ ընկերներին։

Շատերի պէս, անձնական նկատառումներով չէր ղեկավարւում նա։ Ապրում էր համեստ։ Նրա ընտանիքը միշտ գրկանքների մէջ էր, եւ խորհրդային իշխանութեան առաջին շրջանում, մինչ ուրիշները «առիթից օգտւելու» տենդով էին բռնւած, նրա ուշքն ու միտքը կլանւած էր կուսակցական ու պետական աշխատանքներով։ Երբ Փետր. 18ին, նա էլ փախաւ Երեւանից, նրա ընտանիքը մնացել էր չոր հացի կարօտ, իսկ բնակարանը՝ պարապ, մինչդեռ կառաւարներ, Ալիխաններ, Աշ. Յովհաննէսեանները, Թիւագաչեաններ եւ ուրիշների բնակարաններ նկարագրել էին միւսի թանգարան «բուրժուաներ»ից խլւած կահ-կարասիների, ճերմակեղէնի, գորգերի, գանազան թանկագին սպասքների ու մթերքների։

Փետրւարեան օրերին Արշակը, հրացանը ձեռքին, կռւում էր մեր դէմ եւ, ինչպէս պատմում են, կռւում էր հերոսաբար։ Ապա վարում էր մի շարք պատասխանատու պաշտօններ — «Հայկական բանակի քաղբաժնի կուլտուրա-լուսաւորութեան մասի պետի օգնական», յետոյ՝ «Հայկական բանակի քաղբաժնի պետի տեղակալ», «Կուսդպրոցի վարիչ», «Հրամանատարական դպրոցի կոմիսար», «Ռազմաքաղաքական դպրոցի պետ», «Հրամանատարական դպրոցի պետի փոխանորդ»։ Այս վերջին պաշտօնում էլ մեռաւ։

Հաւատում եմ, որ Արշակը եղել է բարեխիղճ, պարտաճանաչ եւ անձնուրացութեամբ աշխատող պաշտօնեայ։ Եւ չափազանցութիւն չէ, անշուշտ, երբ նրա մի կոմունիստ ընկերը գրում է, թէ՝ «նրա գործունէութիւնը մի բացառիկ օրինակ է հանդիսանում, թէ ինչպիսի ոգեւորութեամբ, ինչպիսի անձնուրացութեամբ եւ եռանդով պէտք է առաջ տանել շինարար աշխատանքը, ձեր առօրեայ ծանր աշխատանքը»։ Նոյն կոմունիստը աւելացնում է. «Մահւան համար չէր պատրաստւում նա իրեն»։

Այո՛, մահւան համար չէր պատրաստւում, բայց մեռաւ մահերից ամենասարսափելիով. «Բրաունինգի ու Նագանի երեք գնդակը վերջ տւեց այդ եռուն ու բեղմնաւոր կեանքին» (Խորհր. Հայաստան, 20 Մայիս)։ Ինչո՞ւ համար, սակայն։ Ի՞նչ պատահեց, որ «միշտ տրամաբանօրէն աշխատող պայծառ մտածողութիւնը» գերադասեց մահը կեանքից։

Այս հարցի պատասխանը բոլշեւիկները չեն տալիս։ Չեն էլ զբաղւում նրանով։ Մինչդեռ ողբերգութեան բանալին նրա մէջ է։ Ինչո՞ւ կենսական եռանդով լի մի երիտասարդ կամաւոր կերպով վերջ է տալիս իր կեանքին։

Արշակին ճանաչողները կը վկայեն, որ նա վայրկեանի տպաւորութեան տակ չէր կատարել այդ քայլը. դրա համար շատ էր հասուն ու հաւասարակշռւած։ Անշուշտ, ինքնասպանութեան վճիռը նրա մէջ զարգացել ու հասունացել է երկար ժամանակի ընթացքին։ Կասկած չկայ նոյնպէս որ նա լաւ կշռել եւ այնպէս է արձակել իր ատրճանակը։ Մտածւած, գիտակից, քայլի արդիւնք է այդ ինքնասպանութիւնը։ Եւ նրա քայլի միակ բացատրութիւնը այն անելի հիասթափումն է, որ նրա պէս մարդիկ կրեցին վերջին 5-6 տարիների ընթացքում։

Ինչն էր մղում Արշակներին դէպի բոլշեւիկները։ Մի յոյս միայն. Բաշխարհաւոր պէս, նրանք հաւատում էին, որ այն, ինչ որ չյաջողւեց իրականացնել Դաշնակցութեան միջոցով, կ'իրականացնէ խորհրդային իշխանութիւնը։ Նրանք անկեղծօրէն համոզւած էին, որ բոլշեւիկութիւնը ազնիւ գաղափարական շարժում է, որ իրօք ձգտում է ազատութեան եւ հաւասարութեան թագաւորութիւն հաստատել աշխարհիս երեսին, եւ իբրեւ ուրիշ ճնշւած ազգերի կ'ազատէ նաեւ հայ ժողովրդին։

Վեց տարւայ փորձը ցոյց տւեց, որ այդ մարդիկ չարաչար խաբւած են։ Նրանց յոյսերը, օճառի պղպջակների պէս, յօդս ցնդեցան, եւ մէջտեղը մնաց խորհրդային կոպիտ աշխարհակալութիւնը՝ իր նւաճողական ու ճնշող գռեհիկ քաղաքականութեամբ։ Հրապարակ եկան այնպիսի աղաղակող խայտառակութիւններ — բոլշեւիկ-քէմալական գործակցութիւն եւլն — որոնք անպատուաբեր էին նոյն իսկ բուրժուական ամենապղտոր դիւանագիտութեան համար։ Բոլշեւիկների վեց տարւայ տիրապետութեան շրջանում Հայաստանի կացութիւնը չբարելաււեց, իսկ հայ ժողովրդի վիճակը։ Աւելի եւս վատացաւ։ Հետզհետէ, ընկերվարական պաճուճանքներն էլ մի կողմ շպրտւեցին, վերացեց բոլշեւիքութեան ոսկեզօծ դիմակը, եւ ամէնքը տեսան նրա իսկական խայտառակ դէմքը։

Ի՞նչ էին երազում Արշակները եւ ինչ դուրս եկաւ։ Ամէն կողմ կիրք, ընչաքաղցութիւն, չար նախանձ, սադրանքներ իրարու դէմ, բռնութիւն, անհաւասարութիւն, իշխանաւորների ամբարտաւանութիւն ու լրբութիւն, ժողովրդի աղքատութիւն ու թշւառութիւն։ Եւ կասկածի ու վհատութեան ոձ՝ սկսեց սողոսկել նրանց հոգին, որը հետզհետէ դատարկւեց եւ ամայացաւ։ Դատարկ հոգիով ապրելն այլ եւս անտանելի էր ազնիւ մարդկանց համար, եւ Արշակը եղաւ մէկը առաջիններից, որոնք տրամաբանական եզրակացութիւնը հանեցին իրենց որդեգրած ուղեգծից։ Երբ կեանքն աննպատակ է, ինչո՞ւ ապրել։

Խորհրդային երկնքի տակ այժմ ապրել կարող 'են նրանք, որոնց համար գաղափարը ապրուստի ու դիրքի աղբիւր է եւ խուճալը վաճառքի առարկայ։ Անխուճալ, ղարմանով լեցւած հորթի խրտւիլակներ, բոլոր ուրացող, հաւատափոխ, աննկարագիր ու շահամոլ քամելէոնները միայն կ'ապրին եւ հաճոյք կը զգան խորհրդային հեղձուցիչ մթնոլորտի մէջ։ Արշակ Գրիգորեանները, միայն նրա՞նք, որոնց համար սկզբունքն ու դաւանանքը, ժողովրդի երջանկութիւնը աւելի բարձր է, քան կամիսարի ու դիւանագէտի աթոռը կամ կոմկուսի սեղանի փշրանքները, որոնք խուճալ ունին հոգում եւ այդ խուճալի համար զոհւելու խիզախութիւն, նրանց համար խորհրդային օդը արդէն դարձել է թունաւոր, անշնչելի։ Եւ որովհետեւ ուրիշ ելք չեն տեսնում իրենց առջեւ, մնում է բրաունինգն ու նագանը...

Արշակ Գրիգորեանի ինքնասպանութիւնը, եզակի երեւոյթ չէ. խորհրդանիշ է նա, որ յատկանշում է այսօրւայ դժբախտ Հայաստանի մղձաւանջային կեանքը։ Արշակը այդ ձեւով լուծեց տագնապը։ Ուրիշները, անշուշտ, ուրիշ լուծում կը փնտռեն։ Որովհետեւ ապրելն այդ պայմաններում այլ եւս դարձել է անհնար...

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԴԻՒՑԱԶՆՕՐԷՆ...

Զարմանահրա՞շ օրեր կ'ապրինք

Մարդը կը գերազանցէ իր սեփական ուժերը, կը խորտակէ բոլոր սահմանները, կ'իրագործէ անկարելին, կ'ընդարձակէ բոլոր հորիզոնները, կ'ըլլայ խիզախ, հոգին թագաւորը, աւանդութեանց թագաւորներուն պէս մեծ թագաւոր մը, կիսաստուած մը որ կը սլանայ, իր մխոցին ձեռով ու ծանրութեամբը, կապոյտ անհունին մէջ, ու հողէն դէպի երկինք ու երկինքէն դէպի հող, կը բարձրանայ ու կ'իջնէ, կը զարմացնէ աշխարհը ու ինք չի զարմանար...

Պատերա՜զմ՝ Ովկիանոսին դէմ։ Բոլոր ծովափներուն վրայ կը հաւաքուին հրաշալի թռչողները։ Ցաշորդաբար կը բարձրանան. ամենք կ'իյնան եւ կ'անհետանան անծայրածիր անդունդին խորը ուր ոչինչ անշարժ է, նոյն իսկ գերեզմանները։ Բայց ուրիշներ կ'անցնին, իրենց հետ տանելով նաեւ մեռելներու հոգին։ Ու կը հասնին նպատակին։ Ահա մի հողին կը տարուած, ուրիշ մը կը սկսուի Ցնորական թռիչքներով խաչաձեւուած է երկինքը։ Մենութիւն չկայ ա՛լ եւս։ Մարդկութիւնը կը բարձրացնէ իր տրտում եւ տամուկ աչքերը դէպի բարձունքները, ու սրտաբեկ կը խորհի Քօլին եւ Նունժեսէրին կորսուա՛ծ երկուքն ալ լռութեան մէջ որ անուն չունի, ու ահա հեռուներէն կը շողայ կէտ մը շարժուն։ Մի որ կը հնչէ, կ'իջնէ հոն ուրիշ մեծնեցան երկու յաղթուածները. լուծելով անոնց վրէժը ու յաղթանակով մը փառաւորելով անոնց յանդուգն հաւատքը։ Ցդա՜յ մը որ միս մինակը բարձրացաւ աշխարհէ մը ուրիշ աշխարհէ մը հասնելու համար, ու երեսուն երեք ժամ անհունին բացարձակ տէրն եղաւ։ Ու հագիւ թէ հասած գնաց ծնրադրելու ընծանուած ցինուորին գերեզմանին առջեւ, ծունկելով անոր մէջ իր անդրանիկը որ տուաւ աշխարհին մեծութեան այս տենչանքը ու հերոսութեան այս պարգեւութիւնը։ Ու աշուասքի-կարծես անկարելին դէմ պայքարը կեանքի միակ կշռոյթը եղած ըլլար, Ցէ փինէաօ հանդարտ, վճռական, մեթոտիկ, կը խոյանայ հիւսիսէն Ալփերին վրայ, զոր գերազանցեց հարաւէն իր անխոնջ թեւերովը կարելով Ամերիկայի բոլոր եւ կին քնենր։

Իրարու նմանելու տենչը չէ՛ որ կը մղէ այս մարդիկը մրցումի մը, այլ միեւնոյն խանդին հրաշալի ուժը։ Իւրաքանչիւրը միւսին փառքովը կը հրճուի, իւրաքանչիւր Իքարի հետ որ արփային ճամբուն վրայ կը խորտակուի, իրենց խոհուն ու պայծառ ուրախութենէն մաս մըն է որ կը մեռնի ։ Բոլոր գեղերուն ծաղիկները կը ձանչնան իրար։ Հոն ուր մեր ակնարկները չեն հասնիր Լինտպերկի մայրը մխիթարուեցաւ անշուշտ այն սպասումի եղերական գիշերը, նոյնպէս անգտանելի երկու յառաջապահներու սառերնէրէն։ Ու անոնց մէկուն մօր ձօռ վազած է, հագիւ թէ փարիզ հասած գնոր ընելու պայծառ խենթը ու սեղմած է գայն իր թեւերուն մէջ ուժգին ու լացած է անոր հետ։ Ցարաբախտ կինը նայած է իր այցուներուն մէջէն ամերիկացի տղուն ծաղկազարդ դէմքը հանդարտ ու տեսած է անոր գիմագծերուն մէջ իր կորսուած զաւկին հոգին ու Լինտպերկի տուած է երկինքի ու ծովերուն անապատներուն մէջ Նաւարեկուածը գտնելու պաշտօնը։ Կարծես ըսած է անոր — Փնտռէ՛, գտի՛ր ... բեր ինծի քու եղբայրդ մ՛ի թէ չպաէ »

Ամէն բան մեծ է հոն ուրկէ կ'անցնին այս մեծ մարդերը։ Բանաստեղծութիւնը անհունին մէջ թռիչքի պահուն գրուած կ'իջնէ վերէն իրենց հետ հողին վրայ իրենց համար ճշմարտութիւնը գեղեցկութիւն, բարութիւն, մաքրութիւն է։ Կեանքը կը վերադառնայ դիցական ժամանակներուն։ Հրգերու եւ խօսքերու նախնականութիւն մը այս լուսաշող գերմարդկութեան նկարագիրն է։

Նոր ժամանակաշրջան մըն է որ կը սկսի։

Մենք հպարտօրէն ու շքեղօրէն կը դառնանք Ընքուններ։ Եւ բեք շաբաթներ առաջ, մենք հոկեցինք անքուն, լսելու համար Լինտպերկի թեւերուն սարսուռը. ու այս գիշեր սպասեցինք մեծ խաղացին, որ անծանօթ տարածութիւններէ մեկնելով, գիւէ միշտ իր ժամանումին օրն ու ժամը Լինտպերկ խոյարշաւ հրաշքն է. Ցը փինէաօ խորհրդաւոր հրաշքը։ Մէկը կը կորէ անճշմարտանմանօրէն նոր ճամբայ մը, միւսը որ այնքան ճամբաներ կտրած է, այս ճամբուն անհուն յանդուգն եւ կանոնաւոր կայանները կը հաստատէ։ Մին կը յարձակի, միւսը կը գրաւէ։ Ամէն որ իր մեծութիւնը ունի։ Լինտպերկի թռիչքին մանրամասնութիւնը կարդացած պահերնուս ընթերցումը կ'ընդհատի—Ցը փինէաօ մեկնած է։ Ցը փինէաօ հովիտէն, մշուշներէն անցին, այրող ու սառ երկինքներու մէջէն, նոր հրաշքը կ'իրագործէ։

Մենք, բախտաւորներ ենք որ այս հանդիսաւոր եւ լուսապայծառ օրերուն վկաները կ'ըլլանք, մենք որ ճանչցանք մեծագոյն եղեռնը, մենք որ ճանչցանք բոլո՛ր վիշտը, բոլոր փառքը — ու ե-րանի՜ անոնց, որոնք պիտի ծնին աշխարհի մը մէջ, որ պիտի անգիտանայ վախը, ուր հերոսութիւնը հոգին ու միտքին հանապազօրեայ հացը պիտի ըլլայ։ Երանի՛ վաղուան երիտասարդներուն որոնք տէրը պիտի ըլլան աւելի գեղեցկացած ու աւելի՛ հարստացած հողին, տէրը ծովին, որուն հակընդդէմ ափերը միացան իրարու, ու տէրը բոլոր երկինքին մինչեւ՝ Նոպիլէի Բեւեռը, տէ՛րը բոլոր այն երկինքին զոր հին ժողովուրդներու երեւակայութիւնը լեցուց աստուածներով ու մեր այս գերապայծառ ու հրաշագործ դարը կը լեցնէ մարտերով։

Դիւցազնօրէ՜ն...։

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

Զարի - Նոր Արարս

ՍԱՅԵԱԹ-ՆՈՎԱ

(1712 (?) - 1795

(Իր տաղերու հրատարակութեան 75 ամեակին առթիւ.

Գէորգ Ախվերդեանի, 1852ին, առաջին անգամ լոյս ընծայուելով, հրատարակութեան առած, տաղագիրքին յառաջաբանին քաղուած են այս ճեառաբրաբական ծաղուածները: Ախվերդեան, իր գտած հրաշալի բանաստեղծին մասին կը խօսի անձնուն ու սրտառուչ խանդավառութեամբ մը, բայց նաեւ ճշսկացողութեամբ: Գաճեցիք իր լեզուն՝ ոռովճեաեւ ճիւթեղ է ու արտայայտիչ եւ յափշտակող գիւլածիանենալի

Թիֆլիզու, ինձ ծանօթ երեւելի աշուղներից ամենից հինն Սայաթ-Նովէն է։

Հարիւր յիսուն տարի առաջ, մէկ խեղճ անշան հայ գալիս է Հալէբից, երեւի բախտ որսալու, Վրաստան,՝ ու բնակվում է Թիֆլիզ քաղաքում, որտեղ պսակվում է մէկ Հավլաբարցի աղջկան վրայ։ Սրանց ըլում է տղայ, որոյ տալիս են Արութին անունն։ Էս Հալէբցու վրայ չունինք տեղեկութիւն։ Միայն նրա որդու, Արութինի խօսքից իմանում ենք, որ էլէլ է նա մղդսի: Թուրքերէն ասած խաղերում Սայաթ-Նովէն խօսում է իր վրայ՝ վաթանըմ Թիֆլիզ դուր, Ամմի գուըջխատան, անամ Հավլաբարլըւ, աթամ Հալաբլու: Պասիկ Արութինին տալիս են աշկերտ մէկ ջուլհակի մօտ։ Խիստ աչքաբաց ըլելով՝ կարճ ժամանակում էնքան վարպետանում է Արութինն, որ ինքն իր համար մէ մեքենայ է հնարում, որով կտաւր երկայն փոգոցի մէջ հինելու տեղ, հինում ու գործում է էլէլ իր սենեակումն։ Մեր վարպետ Ջուլհակն երեւի շատ վաղ է նկատում իր մէջ քերթողական շնորհքն, որ պստուց պաս պահելով, գլուխ դնում է ամէնան խաղին, ու սուրբ կարապետի կարողութեքնով սովրում է քամանչէն, ու չօնգուրն ու ամբուրէն:

Սայաթ Նովէն որդինաշատ աշուղներից մէկն է։ Իր տասնութըն տարուան երգողական ժիր կենաց մէջ բացի 114 թուրքերէն ու 46 հայերէն խաղերուց, որք յայտնի են մեզ նրա դավթարիցն (Թողնենք չը գրածն ու կորածներն, ունի ասած՝ վրաց գեղջուկ լեզուով անթիւ աշխարհ խաղեր ու անհամար ազգու բաներ, որոց կտորներն — էն էլ մաս մաս արած, երբեմն միայն է բերում շատ սովրող ու հեշտ մտացող ժողովուրդն։ Թիֆլիզի Հայոց, Վրաց եւ Թուրքաց ուրախացնող երգչի կենացավարութեան վրայ չը կարողացայ ո՛չ ովից իմանալ մէկ մանրամասն տեղեկութիւն։ Նրա փառքի ու շքեղութեան ականատեսներից մէկն էլ չըկայ։ Ժամանակն թէ խնայել է մէ քանի ցամքած ծերերուն, սրանք էլ Սայաթ-Նովուն աչուղ են տեսել, երբ հէնց իրանք էլէլ են վեց կամ ութ տարեկան։ Բայց լաւ միան ունին, ինչպէս՝ երբ նա իր կրօնաւորութեան ժամանակն հազրէն մէկ անգամ գալիս է էլէլ Թիֆլիզ, խաղաւ...

ւէր երեխէրքն նրա հէնէն գեյլիս մառով մէկ մէկու են էլէլ տալիս սաելով գիւխս. Սայեաթ-Նովէն, ... մնում են, որ էն՝ Երեկէ ... աւրի Վրաց Հերակլէս ... սրա արքունեաց սիրեկան ... շաղեն՝ ըլում է մէկ անհոգ ... ու քէփ սիրող, սիրուն աղ... բանց ուրախացնող ու սրբե... կանանց մխիթարիչ։ Եւ ... հիանալի քամանչայ ածող ... նաւանդ իր քաղցր ձայն ... էլէլ է միշտ թագաւորի ու ... խրախճանքներու պատ... ու անհրաժեշտ զարդն ... ինքն էլ իր քամանչէն ... ուլից է նկարագրում իր կեանքն ... սաելով՝

Բոլորքըդ գօզալներ շարած ...
լիսի կէմն իս, քամանչ...
Իրաւ, պիտի ... Սայեաթ-Նովուն, երբ սա ... է մեզ թէ՝

Հէքիմնիրըս ափսոսում են ...
կան տալով վա՛յ են աս...
կանչօղըս դարդակ է ...
ա՛ւս, Սայեաթ-Նովա է ...

Քանի անգամ կարդացել ... սրա խաղերն հարիւր տարեկան պառաւներու առջեւն, ... հրապուրւած սրանց թմրած ... շողութիւնն՝ դուրեկան ... բաներով, հանեմ նրանցից ... տեղեկութիւն մեր երգչի վրայ, միշտ լսել եմ ծնդան տալով ... սած խօսքերն — Է՛տ ... Սայեաթ-Նովու խաղն ... քի Սայեաթ-Նովա, ի՛նչ ... իս շանց տըւի:

Ամէն տեղ ուրախութիւն ... նող Սայեաթ-Նովէն, ... չէ գրիել ընտանիքերնէ ... աշխույժ ու սիրատենչական ... շատ գեղեցկանալ գեղեց ... արել իր կաթօղին խօսք ...

Ղուլբաթն իմ ծուցին նը ...
Ռօզիս տամ շիմ շատ կրա...
Թաք սյաւկեմ եարի ...
գըլխօզըս քար իմ տասու է.

Ինքն էլ սիրու գերութեան մէջ, տարփանքով վառված ... ռանց սիրեկնի մէկ օր ... ուզում էս աշխարհքից՝

Գուն գըլուխըդ մաշի ...
ես էլ քիզ իդ կու մէ...
միր էղնէն թամամ աշխ...
սով խոշէ, նաց չը տես...

Ու նկարագրելիս իր ... ձանդն, մնալով զուրկ՝ ... ակր ցանկութիւնից, չէ ... րում նորը զգացմունքն, ... քան պարզ է էլել ... սիրոս սրտութիւնն՝ ցոյց է ... մեզ նրա խոստմունքն՝

Թէգուց անմահութին ...
սիրով կու ծարիմ քեզ ...

Լսողն որ համարձակ կ ... է ասել թէ՝ Սայեաթ-Նովա ... գին պայծառ ու մաքուր ...
Զրնի սակէն նուր դուս ...
սիրիվ դիբաց սընտուղի ...

Սայեաթ-Նովու գեղծիքն ... չէ քաշում շատ ժամանակ ... մարեա թէ հէնց էն գլխ... ւում է, որան սիրութիւն ... սէրն ու բաղձանքն ... է մէ տրտում ու վշտալի ... որ ցաւ է տալի սրտին ... տեղ էլ շանց է տալի իր ... ձանձրանալ եւ կեանքից ... խորհրդից. երգիչուն եւ ...

Ե՛րէգ լաւ էր կանց փուր ...
փաղէրումէն բէզարիմ ...
Մարթ ճամաշա մէկ էր ...
խաղէրումէն բէզարիմ իմ.

Լսպէս զզուած աշխարհից ... գանգատաւելով թէ ղուլթն ... փայ չէս գնում էնգուր որ ... սոցել է խալւի սուտն... Նովէն խորասում է ... գիվանս սիրտն ու քարոզ ... որան սիրել՝ ճոգի, եար, կեչտութիւն, գիր, խրատ ... բնութիւն, դատաստան ... նարթիւթին, աղքատ, ... օտար ու մանաւանդ ... վանք, անապատ, քար: Սայեաթ-Նովու խրատական (գ ... որն որ բովանդակում է իր ... կեանքի ամէն բարոյական ... մարդկային տարիքն ու ... պաճոյծ ու կարճ խօսքով ... նում է մէկ ժողովրդի ամէն ... րիքն, վկայում է ... երգչի բարոյական ու ... կան մտաց աճման։

Իրաւ, էս ազգային ... համարում է էլէլ իր ...

...նրա միտքն լաւ հասնում է ...իր պաշտօնին, երբ իր գլ... խալխի նօքար ասելով' թե... ...ում է իրան համով շուլլուղ ...ժողովուրդին, որն որ ան... ...ով ծուռն փէտ. գիտէ որ ...դրատին քերթողի սուրբ ...ն է. Էնդուր էլ սիրուն ...է իրան դուրգար (հիւսն) ...բարոյական դուրգարն էն ...հասկանում, որ քերթողն ...ցանելով իր սիրան քար ...իցուց ու կուտելուցն, մինչեւ ...ամոլվի ժողովրդի ապերախ... ...ներից ուքրաուեթնեիցու ամէն ...պարգեւոցին պատասխան ...ւթը. ինքն միզ հասա... ...քարոզչի պաշտօնն ու սոր... ...է սիրել ու անել բարի ...ն. որն որ դասում է բարձր ...իմաստութեան ու գիտու... ...վրայ' ասելով'

...խիմոս, գիդէնաս ...ը համբարքըն սիրուն, ...գուլըն կորած է' կար... ...ց վայըըն սիրուն... ...էն գլխէն հոգու մարմնի ...ն չէ տալի սրան գաղափ... ...շատ ժամանակ պահում է ...ումո

Սայեաթ-Նովու վանական ...ի վրայ չունիմ ոչինչ տե... ...ութիւն։

Միայն շատին յայտնի է ...իլիզում, որ Սայեաթ-Նովէն' ...ով Ագա Մահմէդ խանի հե... ...իդ Վրաստանու առնմա... ...ն առանձնալէն, միան է բերում ...ւանքնիրուն ու գալիս է ...իզ։ Էս տեղաց ուղարկում ...ց Մօզդոկ, որ սրանք ...էն իրանց հաստատ բնա... ...։ Սայեաթ-Նովէն դնում ...իր վանքնիրուն ճանապարհ ...չէ։ Պարսիքն մտնում են ...լիզ։ Հաղբատու առաջնորդ... ...ան հէնց բերդի տակն ըլե... ...թշնամիքն տուն են ընկ... ...ում եկեղեցու գաւիթն ու կցում ...կատարելն ու կոդադանելու ...եաթ Նովուն վրայ են հաս... ...եկեղեցում աղօթք անելիս. ...նից պահանջում են դաւ... ...ու հաւատն ուրանալն' ...կրօնաւորն Պարսից թրե... ...տակն աւանդում է հոգին' ...ով'

...ամ քիստադան, գոմոա-
նամ խատդան
...ցուց չեմ դուս գալ, չեմ
ուրանալ քիստուսին...

...խալխի նօքարն նա... ...ում է սրպէս ծառայ ...օծոյ Սեղանակիրի ամսին. ...1795ին։

ԳԷՈՐԳ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԱՄԱԿԱԲԵՐ ՇՈՒՆԸ.— Թէ ...լաւ կարէն շուն մը կը վա... ...միզէն կապուած էր փոքրիկ ...մը։ Ոստիկանները բա... ...ն ծրարիկը։

Երեւան եղաւ նամակ մը, ուր ...ն տէրը, տիկ. Միպէր, կը ...էր էրկանը որուն հասցէին ...վազէր շունը,— թէ Մէն դե... ...կը նետուէր ամօքելու հա... ...կեանքի դառնութիւնները։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
ՀԱՐՍՆԵՐԳ ՆԻԿԻՈՅ ՇՐՋԱՆԷՆ

Սոմայնն տալերը, խնամի', գետինը կ'ալէ,— քու ադուսրադ-ջինդ, խնամի', մեզի կը վայլէ։

Խնամի, մնաւկը ջախջախը կ'ուզեմ,— ճիճեզդ չեմ ուզեր, խնամի, աղուորդ կ'ուզեմ.

Ելեմ հաւան նայիմ, այապ կ'ըլմանի.—Հուռ մայով, շէքէրով. խնամի. պահած կ'ըլլմոնի.

Քեզի կ'ըսեմ աղջիկ, խելօք պի կենաս,— Հայրիկէդ, մայրիկէդ աղջիկ, կարօտ պի մնաս։

Ճատմուրատ ունէիր, աղջի՛կ, պապուդ դուռընունն,— Խոշոր գամբր գամեցին, աղջի՛կ, սրտիդ դուռընունն։

Մէջքդ ինկ գօտի, անկածդ ծղերով,— Աղջիկներուն մէջը, քեզի, տանեմ քողերով։

Աղբարդ անցաւ դարձաւ, աղջիկ, դարվեր նայեցաւ,— Աչքե-րունարցունքը աղջի՛կ, փուլփուլ թափեցաւ։

Հօրին տասօլօգը, կուկուկ մ'է նստեր.— Աղբարն անցեր դարձեր, քարը չէ տեսեր։

Խուլումծին է շիներ, աղջի՛կ, մասներուդ մատնին.—Հանէ դեղին լաթըդ, աղջի՛կ, մուշտէրիդ համնի։

Ես չեմ երթար, մարի՛կ, զոռով կը տանին, եէնկէնեըսւակեր, մայրի՛կ, ինծի կը նային։

Մինչեւ աղբիւրն եթամ, մայրի՛կ, եռեւէս նայէ,— Աղբիւրէն որ անցնիմ, մայրիկուենւադ կտրէ։

Գդալըս կոտրեցէք, մայրի՛կ, պարղչան նետեցէք,—իմ կերած ապուրս, մայրիկ, աղքատուն տուէք։

Անցաւ մեծ քալխնութանք, մայրի՛կ, անցաւ մեծ Ջատիկ, Աավածածն ալ անցաւ, մայրի՛կ, ընտոր պի զատուինք։

Ճերմակ ածը բերէք, մայրիկ, ծիծեզս քսնամ,— Ընկիկդբարծ ըրէ, աղբար, պահ մը քնանամ։

Հաւաքեց
Գ. Կիլիկեան

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՏԻԿԻՆԸ

Ոստիկանութիւնը վերջերս կը փնտռէր տիկին Սիւզան Ժիրօն, ֆրանսայի կոմկուսին նախկին բարտուղարուհին, որ ամբաստանուած էր թէ հակազինուորական քարոզութիւն կը կատարէ։

Անցեալ օր գտնուեցաւ Սէն-Լուի հիւանդանոցին մէջ, ուր ծանր գործողութեան մը ենթարկուած էր։

Ոստիկանները, արգիլելու համար որ եւէ փախուստ, պահապան կեցան սնարին մօտ, գիշեր ու ցորեկ։ Հիւանդանոցին տնօրէնութիւնը բողոքեց, որովհետեւ ոստիկանները, մնալով հիւանդներու սրահին մէջ, կը նեղէին զանոնք.

Այն ատեն, ամբաստանեալ հիւանդը փոխադրուեցաւ առանձին սենեակ մը։ Պահապան ոստիկանը տեղաւորուեցաւ նրբանցքին մէջ։

ՏԻԿԻՆԸ
ՈՒՆԿՆԴԻՐՆԵՐՈՒ ԿԸ ՍՊԱՍԷ
ՍԻԿԱՐԸ ԲԵՐՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սեփ. թղթ.)— «Փլաշան Ցէրեան» էս Միութիւնը օգտուելով տիկին Զապէլ Եսայեանի աւ[illegible]ութենէն տուաւ երկրորդ դասախօսական ժողովնիր։

Առաջինը տեղի ունեցաւ 3 Յունիս Ուրբաթ երեկոյ, Սէն Լուի մէջ։ Օր մը առաջ տուներու պատերուն խմորատիպ յայտարարութիւններ փակցուցեր էին՝ նշանելով Սէն Լուցիները որ լաւն Հայաստանի մէջ տարուած շինարարական աշխատանքները, ականատես գրագիտուհիի բերնէն։ Գիւղին միակ ջոկը իր ազգականներէն եւ դրացիներէն 15 հիներ հաւաքելով կը ներկայանայ ժողովին։ Տիկին Զապէլ անձկութեամբ կը սպասէր ժողովուրդին. Մարսէյլէն իրեն ընկերացող պատանիի մը հետ միասին ի տես 15 կիներուն, տիկինը քիչ մը յուսադրուեցաւ, սակայն գաւառացի այդ կիներուն արտաքին երեւոյթէն յստակօրէն կ'երեւար թէ, բոլորն ալ շտապով եկեր էին հոն առանց քիչ մը վրայ գլուխ շտկելու։ Անանք խոհանոցի գոգնոցներով, արիշներ սռթեռւած թեւերով ուշադրութեամբ կը դիտէինիկին խայեանը, որ կարծես վերջին ծայր սրտնեղած, ձեռքի սիկարը արագ արագ ծխելով, իրարու ետեւէ մուխի գուլաներ դուրս կու տար։ Այս երեւոյթը շատ գէշ տպաւորութիւն ձգեց Սէն Լուի Նախապաշարեալ մայրերուն վրայ։

Քիչ յետոյ 8—10 բանուոր երիտասարդներ եւ երկու ծերունիներ եւս գալով, ընդամէնը 30 հոգիով ժողովը բացուեցաւ։ Տիկինը համառօտ կերպով պատմեց երկրին մէջ կատարուած աշխատանքները, խօսեցաւ բամպակի, մեղրի եւ կաշիի արտադրութիւններու մասին եւ վերջը յայտարարեց թէ ամէն մարդ ազատ է հարցում ուղղելու։

Վաթսունամեայ ծերունի մը ոտքի կանգնած, հաչիւ ինքզինքը զսպելով. .

— Աղնիւ Տիկի՛ն, ձեր բերած այս լուրերը շատ լաւ են ու մենք ուրախ ենք, սակայն ինչո՞ւ կը խաբէն զիս այս ձեր «Հոկմաները» ես Հայաստան կ'ուզեմ երթալ, եւ աՀա ութը ամիս է որ կ'օրօրեն զիս, «Կ'ըլլայ կոր, պիտի ըլլայ» ըսելով։ Ըսէք, խնդրեմ, Տիկին, ինչո՞ւ թոյլ չեն տար որ գոնէ ինծի պէս ծերեր իրենց վերջին քանի մը

օրերը հայրենի հողին վրայ անցնեն եւ մասնակցին իրենց կարողութեան չափով շինարարական աշխատանքին, վայելեն ձեր պատմած բոլոր շնորհները։ (Ծափեր)։

Տիկինը կմկմաց, որոշ բան չըսաւ եւ շուտով փակեց ժողովը։

Ս. Միլտոնեան

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
(Թարգմ. Խորհրդ. Թերթերէն)

ԴՈՒՐԴՈՒԴՈՒԼՈՒ շրջանին Ճաւառուա, Խէյրբեկլու եւ Հասար գիւղերուն բնակիչները որոշած են միասնաբար եւ իրենց ծախքով շինել խճուղի մը գիւղէն մինչեւ կայարանը ճամբան, 14 [illegible]։ Այս խճուղին մ[illegible] կարեւորութիւն ունի, որովհետեւ այս ճամբով գիւղացին իր ունեցածը կրնայ փոխադրել մինչեւ Ալեքսանդրապոլ [illegible] դեռ, առանց այդ ճամբուն, գիւղացին ստիպուած է երթալ մինչեւ Սարդարապատ, 35 50 վերստ ճամբայ։

ԿՐՕՆՔԻ ԴԷՄ.— «Խորհրդ. Հայաստան»ի աշխատակիցը կը գրէ 27 Մայիս,— վերջերս Հայաստանի մէջ հակակրօնական պայքարը մեղմացաւ։ Գաւառներուն մէջ կոմունիստ երիտասարդներ կը մասնակցին կրօնական ծէսերուն (կնունք, ամուսնութիւն)։ Պարալագիազ գաւառին Ջուլ գիւղին բջիջի անդամներէն մէկը կը դիմէ քաղդաւորչական կնոջ մը, դարման խնդրելու համար իր կնոջը, որ զաւակ չէր բերեր։ Կոմունիստ երիտասարդներու Միութեան անդամներէն 13 հոգի վտարուած են կրօնասիրութեան մեղադրանքով։ Քարվանսարայ գիւղին մէջ վտարուած են 9 երիտասարդներ կրօնամոլութեան համար։

ԿԱՊՈՅՑ ՀԱՑ.— Դամարլուի շրջանին մէջ կապոյտ հացի սաստիկ համաճարակ մը սկսած է։ Բժիշկները չեն կրնար հասնիլ դիմողներուն։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ.— «Մարտակոչ»ի կը գրեն (26 Մայիս) թէ Գանձակի գաւառին Բաղա հայկական գիւղին մէջ, Մայիս 23ի երկրաշարժէն քանդուեցան 20 տուներ։ Վիրաւորուած են քանի իր գիւղացիներ։

ՄԱՐԶԱՆՔԻ ԿԵԱՆՔ

ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ

Այսօր Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերը պիտի մասնակցին վեց հոգինոց մրցումներու (Les Tournois de sixte որ կազմակերպուած է Լ. A. Intergad z'Artsի խումբին կողմէ։ Այս կարեւոր մրցումին համար Հ. Մ. Ը. Մ.ը երեք խումբեր պատրաստած է, որոնք կը դասուին հետեւեալ կարգով' A. B., C.։ Մրցումները տեղի պիտի ունենան կազմակերպիչ խումբի դաշտին վրայ Sucy-Bonneuilի մէջ։ Այս բաժակի մրցումը տեղի պիտի ունենայ 50 խումբերու միջեւ եւ պիտի սկսի այս առաւօտ ժամը ճիշդ 9.30ին. ժամը 12ին բոլոր խումբերը դադար մը պիտի առնեն, եւ 1ին խաղը պիտի վերսկսի։ Իսկ հոս պէտք է ըսել որ պարտուող խումբերը վերջնականապէս մրցումէն դուրս կ'ելլեն։ Այս 50 խումբերուն մէջ կը գտնուին Փարիզի շատ մը մեծ միութիւններու խումբերը, որոնց մէկ քանիին անունները հարկ կը համարեմ հոս թուել, Լ. S. Suisse, A. S. Amicale, C. A. Vitry, Gallia, Լ. A. I., կազմակերպիչ խումբը եւայլն

Կը տեսնուի որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերը շատ կարեւոր մրցումի մըն է որ կը մասնակցին, եւ միեւնոյն ատեն շատ դժուարին եւ զօրաւոր հակառակորդներու է որ պիտի հանդիպին այս օրուան մրցումին մէջ։ Պէտք է ըսել որ մինչեւ այսօր Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը չորս բաժակ շահած է եւ եթէ այսօր լաւ խաղ մը խաղայ եւ ամբողջ կազմով ներկայանայ, կրնայ պատուաբեր արդիւնքմը ստանալ այս դժուարին մրցումէն։

Կ'արժէ քանի մը տողով բացատրել այս վեց հոգինոց խաղը որ շատ հետաքրքրական է։

Ֆրանսացիք ամէն տարի ֆութպոլի եղանակի լրանալու օրերուն, կը կազմակերպեն այս տեսակ մրցումներ, որմէ յետոյ եղանակը կը փակեն։ Այս խաղը հետեւեալ պայմաններով կը խաղցուի։

Ա. Մէկ բերդապահ, մէկ յետսապահ, մէկ միջնապահ եւ երեք յառաջապահ մը

Բ. Այս խաղը օֆ սայտ չունի եւ յառաջապահ մը կրնայ մինչեւ հակառակորդ խումբին բերդին առջեւը երթալով, եկած փասը նշանակել։ Աւելի [illegible] ներուն համար շատ վտանգաւոր խաղ մըն է։

Գ. Փէնալթիի օրէնքն ալ վերցուած է այս վեց հոգինոց խաղէն։

Դ. Դաշտը երկայնքէն եւ լայնքէն կը կրճատուի որոշ չափով մը.— երկայնք 65, լայնք 40 մեթր։

Ե. Խաղի ժամանակամիջոցը կ'ըլլայ 14 վայրկեան, իւրաքանչիւր կիսախաղ եօթը վայրկեան։

Զ. Իսկ եթէ, այս 14 վայրկեանը լրանայ եւ խումբերը հաւասար մնացած ըլլան, խաղը կ'երկարի 5ական վայրկեան։

Է. Այս երկարաձգումին ով կողմը որ նախապէս նշանակէ, մրցումը կը վերջանայ անոր յաղթութեամբ։

Ը. Տրմի ֆինալէն սկսեալ խաղաժամերը կ'ըլլան 10 վայրկեան, ամբողջ խաղը 20 վայրկեան, իսկ եթէ խումբերը հաւասար մնան նախորդին նման, խաղը կ'երկարի եւ առաջին նշանակէտը դնող կողմը կը շահի։

Ինչպէս կը տեսնուի, այս խաղը չափազանց [illegible] կան է, եւ բոլոր անոնք որոնք չեն տեսած, պիտի ուզեն ներկայ ըլլալ, մանաւանդ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր երեք լաւագոյն խումբերով պիտի մասնակցի։ Այս լիսուն ֆրանսական խումբերուն մէջ (բացի Զուիցերիացիներէն) ո՞վ պիտի յուզէ տեսնել ափ մը Հայեր, որոնք թերեւս քիչ վերջը «տրմի ֆինալ»ին եւ կամ «ֆինալ»ին պիտի մնան։

Յիսուն խումբերուն մէջէն յաղթական հանդիսացող խումբը պիտի ստանայ բաժակը, իսկ ասկէ զատ «տրմի ֆինալիստ»ները պիտի ստանան արծաթ նշանակներ։

Sucy-Bonneuil միայն 15 վայրկեան է Պասթիյի կայարանէն իսկ դաշտը անմիջապէս մօտն է։ Անոնք որ առտուն չպիտի գան, կրնան կէսօրէ յետոյ գալ, ամէն կէս ժամը անգամ մը Պասթիյէն շոգեկառք կայ։ Իսկ երբ կայարանը կազմակերպիչ խումբին դաշտը հարցնեն, անմիջապէս կը ցուցնեն։

Sucy-Bonneuil պտոյտի վայր մը ըլլալով, շատեր որոշած են առաւօտուն ընկերանալ խումբին եւ ամէն անոնք որ կը փափաքին ընկերանալ, թող հաճին ժամադրավայր ներկայ ըլլալ, ժամը ճիշդ 8ին, Պասթիյի կայարանը։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.—

Լոնտոնէն հայ տիկին մը Փարիզի մէջ կը. ծանօթանայ հայ օրիորդի մը, որ ամէն գնով ամուսնանալու տրամադրութիւն կը յայտնէ։ Տիկինը, իբրեւ բարեկարծանի «միասին լինելու կը տանիօրիորդը,ներկայացնելու համար լոյս փեսացուի մը։ Անգլիկը չի հաւնիր տղուն։ Այս վերջինը կը բարկանայ եւ ներքին նախարարութեան երթալով, կը յայտնէ թէ ինք այլեւս «երաշխաւոր չէ այն հայ օրիորդին, որուն ճամբորդութիւնը գիւրացուցած էր»։ Նախարարութիւնը կը տեղեկացնէ օրիորդին որ պէտք է 24 ժամէն մեկնի։ Վերջին պահուն էր որ իմացանք այս «հարս-փեսայի» պատմութիւնը, եւ որովհետեւ օրը Շաբաթ էր, կարելի չէր նոր արտօնութիւն ստանալ երկարաձգելու համար իր բնակութիւնը։ Հայ օրիորդը անխթիմ չունէր վերադառնալու, եւ Հ. Հ. Ներկայացուցիչը ստանձնեց այդ հոգը։

Օրիորդը եկած էր Նանսէնի անցագրով, բոլորովին ինքնագլուխ, առանց դրամի եւ կրնար վտանգաւոր ճամբու մէջ իյնալ։

Կը յորդորենք մեր հայրենակիցներուն որ զգուշանան անճիշդ տեղեկութիւններ տալ անգլ. հիւպատոսարանին, երբ Անգլիա կ'ուզեն գալ։ Մուտքի պայմանները չափազանց խիստ են։ «Շոն հասած ատեն բան մը կ'ընեմ» ըսողներ շատ կան, որ 24 ժամէն սահմանագլուխ առաջնորդուած են։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ.

ԴԺԲԽԱՑԻՆ ԵԱՑԱԿԱԳԻՐ ՄԸ

— Որպէս զի ձեր աշխատանքը անմիջական օգուտ մը տայ, պէտք է որ կարելի եղածին չափ շատ քննուին հետեւեալ գործարանները։

Եւ մեզի ներկայացուց վեց գործարաններու ցանկ մը։

— Երբ այս գործարաններու հաշիւը կարգադրէք եւ կը կրկնեմ — որքա՛ն շուտ, այնքա՛ն լաւ,— նոր ժամադրութիւն մը պիտի տանք իրարու եւ գործը շարունակելու միջոցներուն մասին պիտի խորհինք։

— Կը մնայ պայմանագիրներու խնդիրը կարգադրել բսի

— Այդ մասին պիտի խօսէի որդէն, պատասխանեց։ Պէտք է որ ձեր գործածելիք պայմանագիրները մեծ ծաւալ մը չունենան շատ գիւրատար ըլլան եւ սահմանէն ձեր անցքը չդժուարացնեն։ Ահա թէ ինչո՞ւ իմ բարեկամներս մէկէն խնդրեցի, որ երբ այս կարգի գործերու մասնագէտ, պատրաստէ մանրանկար պայմանագիր մը, որ 150 կամ 200 կրամը չանցնի։ Նոր ստացայ այդ պայմանագիրներէն մաս մը, որ ձեր ուղղակի պէտք պ. Ճէյմս Մէյէռ ձեզի պիտի յանձնէ պէտք եղած ատեն։ Ա՛ռ այժմ կը բաւէ որ գիտնաք թէ, այդ պայմանագիրները պահածոյի տուփերու կը նմանին։

Եւ ոտքի ելլելով.

— Հիմա որ պարոննե՛ր, ըսաւ, ամէն կէտի շուրջ համաձայնած ենք, ինծի կը մնայ ձեզի մաղթել յաջողութիւն. Ե՞րբ կը յուսաք մեկնիլ

— Ներոս պարոն Ճէյմս Մէյէռ չէս ամրագծուն հրահանգները, որ դուք իսկ մեզի հաղորդեցիք, ինչ որ շատ կարճ ժամանակի խնդիր ըլլալու է։

— Լաւ ուրեմն։

Յետոյ ձեռքը մեզի երկարելով,

— Ներողամիտ եղէք, ստիպուած եմ ուրիշ տեղ մը երթալ եւ ձենէ բաժնուիլ դարձեալ. բարի յաջողութիւն։

Եւ Ճէյմս Մէյէռի դառնալով.

— Բառ մը միայն, խնդրեմ։

Ընկերն մը քաշուեցան եւ ցած ձայնով սկսան խօսակցիլ քանի մը վայրկեան, յաճախ մեզի նայելով։

Երբ իրենց խօսակցութիւնը վերջացաւ, գնդապետը մեզի դառնալով հրաժեշտի վերջին ձեւ մը ըրաւ եւ մեկնեցաւ։

Ես ու ընկերս ակնարկով իրարու խորհուրդ հարցնելէ յետոյ անոր հարցուցի,

— Ըկսի՞նք։
— Սկսինք։

Երբ Ճէյմս Մէյէռ խնամքով փակեց դուռը ուրկէ գնդապետը մեկներ էր, մեզի մօտեցաւ այն ատեն յարձակեցանք անոր վրան եւ կատղի կռիւէ մը յետոյ, յաջողեցանք անոր բերանը խծկել, ու ձեռքը կաշկանդել։

Երբ կռիւը լմնցաւ, առանց մտատանջուելու իր կատաղի նայուածքէն, ըսի.

— Ա՛Լ, մենք մեզի, ծերուկս [illegible] նալով, ըսի.

— Մինչեւ քառորդ պէտք է հրմտա, ստոր կանատան, եւ իմ կողմէ հեռաձայնելէ յետոյ Զուիցերիոյ ապահովութեան պետին որ անմիջապէս հոս գայ, պիտի խնդրես հերթապահ սպայէն որ գայ զիս գտնէ։

— Պէ՞տք է իրեն ըսել թէ խնդիրը ի՞նչ բանի վրայ կը դառնայ։

— Անշուշտ, կրնաս նոյն իսկ ըսել թէ հոս մինակ եմ, թէ տան ծակն ու ծուկը չեմ գիտեր եւ կը կարծեմ թէ հոս գործող գերման լրտեսներու որջն է եւ թէ՛ նմէկատեղին օգնութիւն յստանամ, հաւանական է որ ենթարկուիմ գերմաններու յարձակումին, որոնք կրնան մէկ պահէն միւսը վրայ գալ։

Եւ երբ կը պատրաստուէի մեկնելու,

— Աւշադրութիւն ըրէ կոխած տեղերուդ. գիտես թէ շունէն զատ ամէն տեղ տարբեր ծուղակներ լարուած են. զգոյշ եղիր։

Զգուշութեամբ դուրս ելնալէ յետոյ, ընկերս երկարօրէն քննեց բակը, եւ երբ իր աչքերը մութին վարժուեցան, մեկնեցաւ գնաց։

Այն ատեն մօտենալով Ճէյմս Մէյէռի, որ կապուած որդի պէս գետնին վրայ կը շարժէր, եւ կապերէն ազատելու փորձեր կ'ընէր,

— Միշտ կրնաս փորձել, ըսի խնդալով. ծեր նաւազ մըն էր որ այդ տեսակ հանգոյցները գաղտնիքը սորվեցուցած է ինծի։ Այդ տեսակ կապերէն դեռ մարդ չէ կրցած ազատիլ։

Ճէյմս Մէյէռ շուտով հասկցաւ թէ իր ճիգը անօգուտ է եւ մնաց անշարժ։

— Գիտեմ, վերսկսայ, թէ զուիցերիական հողի վրայ ըլլալով քեզ հարցաքննելու իրաւասութիւն չունիմ. բայց ուրիշներ պիտի ստանձնեն այդ գործը սակայն եթէ կը կարծես թէ՝ քեզի համար օգտակար է քանի մը գաղտնիքներ ինծի հաղորդել, տրամադրութեանդ տակն եմ։ Չե՞ս ուզեր, աւելի լաւ, որովհետեւ, այն ատեն թերեւս պիտի ստիպուէի միջամտել ի նպաստ քեզի, իմ զուիցերիացի պաշտօնակիցներուս մօտ

(Շար.)

լորտիքը խռնուած էր բազմութիւն մը՝ շրջապատելու ինքնաշարժեր ու բեռնատար կառքեր, որոնք կը պատրաստուէին մեկնելու: Երբ սկսան շարժիլ, սրտաճմլիկ ճիչեր եւ հեծկլտուքներ լսեցի: Քովս գտնուող կատակախօս մը հեգնութեամբ ըսաւ. «Այսքան լաց չարժեր, մահապարտներ չեն անոնք»: — Ի՞նչ են ուրեմն, հարցուցի հետաքրքրութեամբ: «Սուրիացիներ են, որոնք Թրքական հպատակութիւնը ընտրած են, եւ համաձայն Լօզանի դաշնագրին՝ կը ճամբուին այն հայրենիքը, ուրուն հպատակութիւնը ընտրած են իրենց կամքով»: — Սակայն ինչո՞ւ այս ողբերն ու հեծեծանքները: «Որովհետեւ Թրքական հպատակութիւնը ընդունելու պրոպագանդա ընողները զանց ըրած էին տեղեկացնել անոնց թէ որոշ պայմանաժամէ մը վերջ պարտաւոր են մեկնիլ Հալէպէն. ուրիշներ գիտէին ատիկա, բայց կը մտածէին թէ որոշուած պայմանաժամը պիտի երկարաձգուի անսահմանօրէն. այսօր ստիպուած լքել ծնողք, բարեկամ, գործ, նոյն իսկ հայրենիք, (որովհետեւ շատեր հոս ծնած են), կ'անիծեն անոնք, որ գէշ խորհրդատու եղած էին իրենց: Սակայն ոչինչ, ասիկա պիտի անցնի, եւ Թուրքիա, որ բնակչութեան պէտք ունի, պիտի ընդունի զանոնք»:

Պոլշեւիկներու քարտուղարը ձերբակալուած

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար եւ «Իւմանիթէ»ի խմբագիր Փիէռ Սէմար Մարթի Ֆրանսացի զինուորները ապստամբութեան հրաւիրող յօդուածներ գրած ըլլալուն համար տարի մը առաջ հինգ ամիս, ու քանի մը շաբաթ առաջ ալ՝ ութ ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր: Երկրորդ դատապարտութեան առեն Ռուսիա կը գտնուէր՝ Գ. Միջազգայինի ժողովին մասնակցելու համար: Վճռաբեկ Ատեանը վաւերացուցած ըլլալով տրուած վճիռները, դատական իշխանութիւնը Սէմարը կը փնտռէր՝ բանտարկելու համար զայն:

Գաղտնի ոստիկանութիւնը տեղեկացաւ որ Սէմար առջի օր Մոսկուայէն վերադարձած է: Երեք ոստիկաններ, որոնք ղրկուած էին զինքը ձերբակալելու համար, անոր հանդիպեցան Սէքրէթան փողոցին մէջ եւ թեւը մտնելով ոստիկանատուն առաջնորդեցին, չարտօնելով նոյն իսկ որ հրաժեշտ առնէ իր կնոջմէն եւ զաւակներէն: Գիշերը բանտ տարուեցաւ:

Լէոն Տոտէ պատնէշին վրայ...

Արքայականներու վարիչ Լէոն Տոտէ խօսքէն գործի անցնելով, առջի օր դիրք բռնեց Ռոմ փողոց «Աքսիօն Ֆրանսէզ»ի խմբագրատան մէջ: Մօտ 400 զինեալ եւ անզէն արքայականներ դիրք բռնած են շէնքին մէջ եւ վճռած են թոյլ չտալ որ ոստիկանութիւնը ներս մտնէ՝ իրենց պետը ձերբակալելու համար: Հետաքրքիրներու մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր առջի օր Սէն-Լազարի կայարանին առջեւ՝ արքայականներու եւ ոստիկաններու կռիւը դիտելու յոյսով: Ներսը Լէոն Տոտէ կարգ մը այցելութիւններ կ'ընդունէր եւ Թերթերուն յայտարարութիւններ կ'ընէր: Փառաւորապէս կը ճաշէր ու կը խմէր:

«Երբեք չպիտի յանձնուիմ, կ'ըսէր, անձնատուր ըլլալը գրչի ազատութիւնը լքել պիտի նշանակէր. ու յետոյ անիրաւ պատիժի մը ենթարկուելով, անարդարութիւնը նուիրագործած պիտի ըլլամ»: Լէոն Տոտէ ապարէզ կը կարդայ ոստիկաններուն:

Մալթայի աքսորեալներուն դատը

Թուրքեւանգլիական խառն դատարանը քանի մը օրէն պիտի սկսի Մալթայի աքսորականներու դատավարութեան: Մալթա աքսորուած անձերը իրենց խնդրագրով կը պահանջեն դատին անմիջապէս սկսիլը եւ 5000 անգլիական ոսկիի հատուցում: Դատը պիտի սկսի Յունիս 15ին եւ առաջին նիստին մէջ խնդրոյ նիւթ պիտի ըլլայ դատարանին իրաւասութիւնը այս հարցի մասին:

Գործազրկութեան վիճակը

Պաշտօնական վերջին վիճակագրութեան համաձայն, վերջացող շաբթուն ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն է 33,089 հոգի, որոնց 20,723ը այր, 12,366ը կին: Անցած շաբաթ ընդհանուր թիւն էր 39,555, որով մէկ շաբթուան մէջ պակսած են 6,466 հոգի: Փարիզի նպաստընկալներուն թիւն է 12,699, անցած շաբթուան վրայ 3225 հոգի պակաս:

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ 893, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 1074, ընդամէնը 1967 օտար բանուորներու գործ հայթայթուած է անցած շաբթուան ընթացքին: Նոյն ժամանակամիջոցին մէջ Ֆրանսա մտած են 1953 օտար բանուորներ, որոնց 1910ը հողագործութեան մէջ աշխատելու համար (1792 Պելճիքացի եւ 118 Իտալացի), ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար 43 Իտալացիներ եկած են: Ամէնէն շատ երեք ամիս եւ ագիւսարաններու մէջ աշխատելու պայմանով Ֆրանսա մտած են 84 օտար բանուորներ: Իսկ արձակուրդով մեկնողներէն 345 հոգի վերադարձած են:

Մէկ շաբթուան մէջ Ֆրանսայէն մեկնած են 1971 օտար բանուորներ, որոնց 916ը Իտալացի, 61ը՝ Հայ եւ Ցոյն, 296ը Սպանիացի, 225ը Լեհ եւայլն:

Լինտպէրկ Ամերիկա հասած

«Մէմֆիս» յածանաւը Չիզէփիքի ծոցը հասաւ Ուրբաթ իրիկուն. 40 օդանաւեր ընդառաջ գացած էին: Լինտպէրկ Ուաշինկթըն հասաւ երէկ կէսօրին: Ամերիկայի զանազան կողմերէն հասած 200,000 հոգի ընդունեցին զինքը: 37 անթելի կայաններ աւելի քան 30 միլիոն ունկնդիրներուն կը հաղորդեն ընդունելութեան մանրամասնութիւնները:

∴ Հարիւրապետ Ռիչըրտ Պայրտ այսօր կամ վաղը «Միս Ամերիքա» հսկայ օդանաւով ճամբայ պիտի ելլէ Նիւ Եորքէն Փարիզ գալու համար մէկ թռիչքով. իրեն պիտի ընկերանան ուրիշ երեք հոգիներ: 12 ժամ Փարիզ մնալէ վերջ դարձեալ մէկ թռիչքով Նիւ Եորք պիտի դառնայ:

Չէմպըլին եւ Լէվին եւս օդանաւով պիտի դառնան Նիւ Եորք, լսած ըլլալով որ Ֆրանսացիները կը պատրաստուին այս ամսուն վերջը Փարիզէն Նիւ Եորք երթալ օդանաւով:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ հին եւ նոր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները վճարել Պ. Ա. Միքայէլեանին, որ սիրով յանձն առած է այդ գործը:

ՆԱԽԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԻԼ-ՊԱՐՊ (ԼԻՈՆ)

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Լիոն»ի գրադարանի վարչութեան կողմէ, մասնակցութեամբ Հ.Մ Ը.Մ.ի. սկաուտներու, Կիր. 19 Յունիս

Մասնաւոր շոգեկառք կը մեկնի առաւօտուն ժամը 9ին

Տոմսերու թիւը շատ սահմանափակ ըլլալուն՝ փափաքողները այժմէն կրնան իրենց տոմսերը ապահովել Հ. Յ. Դ. գրադարանէն

Մասնակցութեան ծախք՝ 2 ֆրանք

ՅԱՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 16 Յունիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ: կը խօսի Սեդրակ Սասունի Ֆլէօպէրի մասին. կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Ռազմիկ» հայրենակցական միութիւնը խիստ ստիպողական օրակարգով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Գարահիսարցիները այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Belleville:

Զ. Ռ. Մ. պտոյտը դէպի Վէրսայլի Թանգարանը, յառաջիկայ Կիրակի:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ կ'իմացնէ իր բարեկամներուն թէ Փարիզ մնացած միջոցին ամէն օր ժամը 12—2 կը գտնուի Rue Papillon. թիւ 9, «ԱՐԱՐԱՏ» լուսանկարչատունը:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԵՒ ԵԶԵԱՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այսօր կիրակի ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի հայոց եկեղեցւոյն մէջ ի յիշատակ Մկրտիչ Սանասարեանի եւ Կ. Եզեանց բարերարներու: կէսօրէ վերջն ալ ժամը 3էն 6 պիտի կազմակերպուի Թէյասրահ մը «Յ...» մէջ, Փարիզի Սանասարեան Միութեան կողմէ:

ԿԸ ՈՒԶՈՒԻՆ ԱՇԵՂՆԱԳՈՐԾՆԵՐ

Փարիզի եւ գաւառներու մէջ ասեղնագործներու պէտք ունիմ, առ այժմ միայն քօէփ ար Նիի լէնժըրիի համար:

Փարիզի մէջ շատ մօտ ատենէն բանալիք աշխատանոցիս համար կ'ուզեմ աշակերտուհիներ, որոնք այժմէն պէտք է փափաքն արձանագրուին:

Դիմել ՎԱՀՐԻՃ ԿԼՕՐՃԵԱՆԻ 31 Rue Basfroi, (11e): Իջնել՝ մէթրօ Bastille, թրամուէյ եւ օթօպիւս Place Voltaire

Առաւօտները ժամը 8—9.30, կէսօրէ վերջ 1—2.30, Կիրակի 11—1.30:

ԿԸ ՈՒԶՈՒԻ շատ դիւրին գործի մը համար, 14—15 տարու տղայ մը, ֆրանսական կարեւոր տան մը համար, շաբաթական 50 ֆր. երթեւեկի ծախքէն զատ եւ նուէրներ: Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Մարի Խաչատուրեան եւ զաւակունք, Պ. Թադէոս Թադէոսեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին՝ վաղամեռիկ

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

հոգեհանգստեան արարողութեան առթիւ:

Վարձու յարկաբաժին

Օդասուն եւ պատշգամով երեք սենեակներ, խոհանոց, թուալէթի սենեակ, մառան, ընդարձակ մուտք, ջուր, ելեքտրականութիւն, կազ: Նպաստաւոր պայմաններ:

Դիմել «Ճաշարան Նաւասարդ» 28 Rue Nationale Billancourt:

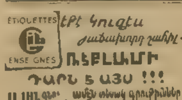

ՍԱԿԱՐԱՆ

11 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Ստերլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100 Mark		604	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	05
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Medjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	25
Տրախմի	Drachme	[illegible]	[illegible]
Լիր	Lire	140	50
Պելճ. ֆրանք	Frc. Belge	70	80
Զուից.	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 1 հատը	Ley	1	[illegible]
Ռուբլի	10 Roubles or	100	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg	3200	—
» II	»	1500	—
» III		[illegible]	
Թուրքիոյ Վիճակ.	Lots turcs	[illegible]	

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրատուն

208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱ
ԱՆԳԼԻԱ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ 1927

14 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 362

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԱՏ ՓՈՐՁ

"ՊԱՏՇԱՃ ԵՒ ԾՐԱԳՐԵԱԼ"

Քիչ անգին կը հրատարակենք Ամերիկայի ռամկավար օրկանին մէկ թելադրութիւնը՝ Բարեգործականի գերի մասին։

Փառաբանելով այդ Միութեան կատարած աշխատանքը Հայաստանի մէջ, ռամկավար թերթը կը նկատէ որ Բարեգործականը գաղութներու մէջ ալ կարեւոր աշխատանք ունի։ Եւ կ'առաջարկէ, «առանց կանգ առնելու ոեւէ նկատումի ու ծախքի առջեւ, ժողովրդանուէր անձնաւորութիւններէ բաղկացեալ առաքելութիւններ» հաստատել Սուրիոյ, Յունաստանի, Պալքաններու, նոյն իսկ Ամերիկայի հայ գաղութներուն մէջ։

Ընթերցողները պիտի յիշեն, անշուշտ, որ այսպիսի առաջարկներ... դաշնակցական միտքեր են, և կ'արծարծուին տարիներէ ի վեր, թէ բեմերու վրայ եւ թէ թերթերու միջոցաւ։ Եր Թուի թէ «Պայքար»ը անգգալաբար ինկած է ուղիղ ճամբու վրայ, ճիշդ այն պահուն երբ դաշնակցական մամուլը անդադար եւ հետզհետէ, աւելի վճռականութեամբ կը շեշտէ գաղութներու կազմակերպութեան պահանջը։

Ռամկավարները սկզբնական մեղք մը ունին։— Հետեւողական չեն։ Միտք մը մէջտեղ կը դնեն եւ յետոյ կը մոռնան։ Եւ, քանի չորս ժամ յետոյ, անոր ճիշդ հակոտնեայ տեսակէտը կը պաշտպանեն։ Եւ այս՝ պարզապէս հակառակորդ կուսակցութիւնը սեւցնելու համար։ Մինչդեռ իրականին մէջ, ոչ թէ Դաշնակցութեան կը վնասեն, այլ բուն ժողովուրդի շահերուն, եւ ոչ թէ գովեստ կը լսեն Երեւանէն, այլ ճիշդ հակառակը,— ծաղր ու անարգանք։

Որքան ալ փափաքող ըլլանք հայութիւնը հաւաքելու եւ կեդրոնացնելու Հայաստանի մէջ, գաղութները կան ու կը մնան, եւ գաղութները կրնան շատ թանկագին ոյժ ըլլալ վերածնող Հայրենիքին համար, եթէ այդ նպատակաւ պատշաճ եւ ծրագրեալ աշխատանք կատարուի»։

Թէ Բարեգործականին առջեւ աշխատանքի լայն աշխատանքի ասպարէզ կայ արտասահմանի մէջ,— կարճամիտները միայն կրնան ժխտել։

Այլասերումի ու կազմալուծումի իրենց գլուխն առած կ'երթան։ Հազարաւոր երախաներ փողոցները կը թափառին, անհոգութեան եւ դրամի չգոյութեան հետեւանքով։ Դեռ վերջերս Աթէնքէն աղերսագիր մը կը հասնէր Բարեգործականի Փարիզի վարչութեան, ամսական 4—5000 ֆրանքի վարկի մը համար, որուն շնորհիւ դպրոցի երես պիտի տեսնեն հարիւրաւոր մանուկներ։ Եր յիշենք նաեւ դիմում մը՝ Աթէնքի մէկ արուարձանէն։ Մարդիկ ճար-ճարակ ըրած եւ դպրոց մը մէջտեղ հանած են, բայց, 1500 ֆրանքի բաց մը ունին, եւ մինչեւ փարիզ բարեխօս գրկած են, այդ ճղճիմ գումարը գտնելու համար։ Եր յիշենք, վերջապէս, ուրիշ աղքատիկ շրջան մը, Հօմս (Սուրիա), ուր դպրոց կայ, բազմաթիւ մանուկներ կան, բայց հասոյթ-կապուստի, ուսուցչի, դասագրքի եւ ուրիշ պէտքերու համար, տարեկան ողորմելի գումարի մը կարօտը կը քաշեն։

Զենք խօսիր աւելի չափահասներու, ցիրուցան երիտասարդութեան մը պահանջներու մասին։

Կարելի՞ է այս պահանջները արդիւնաւորապէս լրացնել ուրիշ խօսքով, կարելի՞ է գաղութները «շատ թանկագին ոյժ մը» դարձնել հայրենիքին համար, առանց «պատշաճ եւ ծրագրեալ աշխատանք»ի։

Մենք որոշ, թանձրացեալ առաջարկներ ըրած ենք հրապարակ, «պատշաճ եւ ծրագրեալ աշխատանք»ի համար։ — Եր պահանջենք որ կազմակերպուին գաղութները, թէ իրենք իրենց, եւ թէ հայրենիքին օգնելու համար։ Ինչ որ փրկուի գաղութներէն, շահ է հայրենիքին, հայ ժողովուրդի ապագային համար։

Եթէ ռամկավարներն ալ անկեղծօրէն եւ լրջօրէն կ'ընդունին այս տեսակէտը, ապա ուրեմն պէտք է փոխեն իրենց համբան, եւ փոխանակ կազմալուծման, ապիկարութեան եւ «պաշը պօզուք» սովորութեանց ասպետներ դառնալու, ձեռք ձեռքի տան, ամէն բանէ առաջ՝ գաղութները կազմակերպելու, անոնց միջեւ կեդրոնական կապ մը հաստատելու, հաւաքական ծրագիր մը մշակելու եւ գործելու համար։ Այն ատեն է որ ի գործ պիտի գան բոլոր պահանջները, թէ գաղութներու եւ թէ հայրենիքին համար, եւ իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն իր դերին մէջ պիտի մտնէ, Բարեգործականէն մինչեւ վերջին աղքատախնամը։ Այն ատեն է որ առաւելագոյն արդիւնքը պիտի գոյանայ նուազագոյն աշխատանքով, եւ շարժման մէջ պիտի դրուի ամբողջ մեքենան, եւրոպայական քաղաքէն երկաթեայ հարուստ պզտոտաներէն մինչեւ ամէնէն լքուած անկիւնը։

Այսպէ՛ս կը հասկնանք մենք, «պատշաճ եւ ծրագրեալ աշխատանք»։

Արդ, ինչո՞ւ խօսքը գործին չեն միացներ ռամկավարները, եւ ընդհակառակն քարեր կը շարեն ուրիշներու ճամբուն վրայ, եւ խառնեն, կը խառնշտկեն ամէնէն պարզ գործերը։ Ինչո՞ւ կը յամառին պարապ տակառներ գլորել եւ պառաւական քիթեր արձակել, փոխանակ լրջօրէն, պարկեշտօրէն գործի ձեռնարկելու եւ իրենց իմաստութիւնը եւ ընդունակութիւնը արժեցնելու։

Կա՛մ խսկապէս «պատշաճ եւ ծրագրեալ աշխատանք», կա՛մ հեռո՛ւ ասպարէզէն, եւ ակռաներու կճռտոց։

Համբան բաց է։ Ո՛վ որ քաջ է, առաջ կ'անցնի իր հարազատ կերպարանքով, եւ կը գործէ կամ գործել կուտայ։

Այլապէս, դատապարտուած է պատին տակ սլքտկալու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻՆ ԴԵՐԸ

«Պայքար» Ամերիկայի ռամկավարներուն օրկանը, Բարեգործականի Ամերիկայի շրջանի տարեկան համաժողովին առթիւ, կը նկատէ (28 մայիս).

— «Ամերիկա Միութեան ամէնէն կարեւոր ու բազմարդիւն շրջանակներէն մէկն է, եթէ չուզենք ըսել թէ առաջինն է։ Միութեան բանակեալ հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ որ անոր 3 միլիոն տոլարի հասոյթին մէկ երրորդը, աւելի քան 1 միլիոնը, գոյացած է Ամերիկայէն։ Անդամներու թիւով ալ Ամերիկան կը գերազանցէ միւս շրջանակները, մանաւանդ որ Ամերիկայի մէջ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իբրեւ կազմակերպութիւն աւելի ժողովրդականացած է, քան այլուր։ Հոս Միութեան կ'անդամակցին ոչ միայն հարուստներ եւ ունեւորներ, այլ նաեւ արհեստաւորներ ու գործաւորներ անոր գործունէութեան կը մասնակցին ամէն տեսակէտով։

«Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր տնտեսական գործունէութիւնն ու ձեռնարկները պէտք է կեդրոնացնէ Հայաստանի մէջ, ասիկա մենք միշտ ջատագոված ենք ու կը ջատագովենք։ Բայց Հ. Բ. Ը. Միութիւնը գաղութներու մէջ ալ ունի կարեւոր դեր ու աշխատութիւն մը, որ պէտք չէ երբեք զանց առնուի։ Ասիկա, առանց կանգ առնելու ոեւէ նկատումի ու ծախքի առջեւ, պէտք է ժողովրդանուէր անձնաւորութիւններէ բաղկացեալ առաքելութիւններ հաստատէ Սուրիոյ, Յունաստանի, Պալքաններու, Եւրոպայի, եւ, ինչո՞ւ չէ, նաեւ Ամերիկայի հայ գաղութներուն մէջ, որբանոցներու, ինկածներու, մոլորածներու, կարօտեալներու օգնութեան ձեռք երկարելու եւ ազգային ոգին վառ պահելու ու մշակելու համար, պէտք է փնտռէ, գտնէ բոլոր այդպիսիները, եւ փրկէ զանոնք, նոյն ինքն հայութեան ու Հայաստանի համար։

«Որքան ալ փափաքող ըլլանք հայութիւնը հաւաքելու ու կեդրոնացնելու Հայաստանի մէջ — աշխատութիւն մը, որ պէտք է շարունակուի անխոնջ ու անխափան —, գաղութները կան ու պիտի մնան, եւ գաղութները կրնան շատ թանկագին ոյժ մը ըլլալ վերածնող Հայրենիքին համար, եթէ այդ նպատակաւ պատշաճ եւ ծրագրեալ աշխատանք կատարուի։

ՆՈՐԷՆ ՍԿՍԱՆ.— Թիֆլիսի վարժարաններուն մէջ սկսած են հանգանակութիւն կատարել աշակերտներէն, օգնելու համար «չինացի բանուորներու» զաւակներուն։ Անշուշտ, այս օրինակին պիտի հետեւին, վաղը, Երեւանի դպրոցներն ալ՝ հրամանը վերէն է։

ՈՎ Է ՀԱՅԸ.— «Խորհրդային Հայաստանի» կը գրէ 26 մայիս).— Հայաստանի Դսեղ գիւղէն կոմունիստ երիտասարդներու Միութեան անդամ Ս. Մամիկոնեան կը ծանօթանայ Անիկ Ալվազեանի եւ աղջկան կը պարգեւէ ժանյակ մը։ Ցետոյ դատարանին առջեւ կ'ուրանայ հայրութիւնը։ Վկաները, ... դատարանը կ'որոշէ նորածինին տալ «Ալվազեան» մականունը, իսկ ուրացող հօրմէ գանձել ամսական տղուն համար։

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ԽՈՐՀՐԴ. ԴՐԱՒՏԻՆ ՄԷՋ.— Խորհրդ. Միութեան սահմաններուն մէջ կ'ապրին 150—170.000 օտարականներ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ուրիշներ ալ ձերբակալուած

Վարշաւայի խորհրդային ներկայացուցիչ Վոյքոֆի սպանութիւնը կատղեցուցած է պոլշեւիկները, որոնք առաջին առթիւ քան ուշագրաւ դէմքեր գնդակահարելէ վերջ, «մաքրագործումի» քաղաքականութիւնը կը շարունակեն փութոյ ընդութեամբ։

Վերջին լուրերու համաձայն, հրացանազարկ եղած են տասը հոգի եւս, Կովկասի եւ Ռուսիոյ ուրիշ կողմերը։ Գլավօժէշթշէնքի մէջ գնդակահարուած են հակա-յեղափոխական կազմակերպութեանց հինգ անդամներ, որոնք միապետական քարոզութիւններ կ'ընէին Քազաքներուն մէջ։

Զէլիապինսքի մէջ գնդակահարուած է ցարական սպայ մը։ Վլատիվոսթոքի եւ Թիֆլիսի մէջ հրացանազարկ եղած են հանքատէրեր։

Խարքով հասած է արտակարգ վերստուգիչ մարմին մը, որ ամենախիստ միջոցներով պիտի կռուի ընդդիմադիրներուն դէմ։

Ֆինլանտական կառավարութիւնը Մոսկուայի մօտ բողոքեց դեր-գնդապետ Էլվէնկրէնի գնդակահարման դէմ։ Էլվէնկրէն Յունիս 9ին գնդակահարուած քսաններէն է եւ ֆինլանտական հպատակ։ Ֆինլանտիոյ մամուլը միաձայնութեամբ կը դատապարտէ պոլշեւիկները, որ առանց նախապէս դատելու, մահապատիժի կ'ենթարկեն մարդիկը։ Զայրոյթը աւելի խիստ է անոր համար, որ Էլվէնկրէն կարեւոր դեր խաղացած էր Ֆինլանտայի անկախութեան պատերազմին մէջ 1918ին, եւ կամաւորներու բանակի մը գլուխն անցած, 1919ին դէմ դրած էր պոլշեւիկներու յառաջխաղացումին։

«Իզվեստիա» (Յունիս 1) կը գրէ թէ Քուրսքի մէջ 10, Քիեւի մէջ 2, Փիշփէքի մէջ (Թուրքիստան) 10 հոգի մահապատիժի ենթարկուած են՝ իբրեւ լրտես։

∴ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ արտակարգ դատարան մը Օտեսայի մէջ մահուան դատապարտած է 10 հոգի, որոնք Ռումանիոյ հաշւոյն լրտեսութեամբ ամբաստանուած են։ Ուրիշ երկու ամբաստանեալներ մշտնջենական բերդարգելութեան դատապարտուեցան։

∴ Ժանիուք անուն լեհ սպայ մը, որ սխալմամբ պոլշեւիկեան հողը մտած էր, խորհրդային ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուեցաւ եւ հակառակ լեհ կառավարութեան պահանջին, ազատ չձգուեցաւ։

Ահուզարսափի այս քաղաքականութիւնը ջղայնացուցած է Ռուսիա բնակող օտարականները, որոնք ապագան շատ մութ կը տեսնեն եւ կը պատրաստուին մեկնիլ պոլշեւիկեան դրախտէն։ Վերջին օրերս բազմաթիւ Եւրոպացիներ իրենց հիւպատոսարանները դիմելով, անցագիր ուզած են։

ՀԱԿԱՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՓՈՒ ՎՐԷԺՆԵՐ

Մոսկուայէն Յունիս 13 Թուականով կը հեռագրեն.—

Կէփէուի կողմէ պատանդներու գնդակահարութեան դէմ իբր բողոքի նշան Ուկրայինայի ուժերը գնդակահարեցին չորս ժողովրդական գործավարներ, որոնք գիւղացիական բանակին կողմէ կարմիր բանակին դէմ մղուած վերջին կռիւներու ընթացքին գերի բռնուած էին։

Այս լուրը վերապահութեամբ կը հրատարակենք։

∴ Մոսկուայի մօտերը Պիցայի մէջ Յունիս 10ին անծանօթներու կողմէ սպաննուած է ռուս երեւելի անձնաւորութիւն մը՝ Թուրով հինսպուրկ, անդամ համայնավար ակադեմիային։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։ 1923ին հինսպուրկ Պերլինի առեւտրական պատուիրակութեան նախագահն էր։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ

Վարշաւայի կառավարութեան Յունիս 9ի ծանուցագրին պատասխանը յանձնուեցաւ Մոսկուայի լեհ դեսպան Փաթէքի, ստորագրութեամբ Լիթվինոֆի։

Ծանուցագիրը գոհունակութեամբ արձանագրելէ վերջ լեհ կառավարութեան ցաւակցութիւնը Վոյքոֆի սպանութեան առթիւ եւ ոճրագործին դէմ արտայայտուած ընդհանուր զայրոյթը, կ'աւելցնէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը չի կրնար ընդունիլ Լեհաստանի այն տեսակէտը, որուն համաձայն Վոյքոֆի սպանութիւնը խենդի մը անհատական արարքն է. ընդհակառակն այդ սպանութիւնը կը նկատէ իբրեւ մէկ արտայայտութիւնը այն սիստեմաթիկ եւ կանոնաւոր պայքարին, որ ուղղուած է Խորհրդային Միութեան դէմ՝ համաշխարհային յետադրջութեան եւ խաղաղութեան թշնամի մութ ուժերու կողմէ։ Խորհրդային կառավարութիւնը ցաւով դիտել կուտայ թէ՝ Լեհաստանի մէջ գործող ահաբեկչական կազմակերպութիւններուն հանդուրժող աչքով նայուիլը արգելք մըն է երկու երկիրներու յարաբերութեանց նպաստաւոր զարգացման դէմ։

«Հաստատուած է թէ սպանիչը լեհ քաղաքացի է, որդին՝ ծանօթ հակայեղափոխական պետի մը, որ Խորհրդային Միութենէն մեկնելէ վերջ լեհական հպատակ դարձաւ։ Այսպիսի տարրերու լեհ քաղաքացի ընդունուիլը, որ անկասկած կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԼԷՈՆ ՏՕՏԷ ԱՆՅԱՅՏԱՑԱՒ

Շաբաթ գիշեր եւ կիրակի կէսօրէն վերջ ցոյցեր եւ կռիւներ տեղի ունեցան «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագրատան առջեւ։ Բազմաթիւ արքայականներ եւ ոստիկաններ վիրաւորուեցան։ Արդէն քանի մը օրէ ի վեր հետաքրքիրներու բազմութիւն մը անսանձանելի ըլլալու աստիճան խռնուած կը մնար խմբագրատան առջեւ։ Արքայականները կիրակի օր գրաւեցին ամբողջ հրապարակը եւ սկսան պոռալ իրենց «կեցցէ՛ Տօտէ» յանկերգը։ Տօտէ խմբագրատան պատշգամին վրայ երեւցաւ։ Արքայականները սկսան ծափահարել երկարօրէն։ Ոստիկանները ուզեցին ցրուել զանոնք, այն ատեն գաւազանները բարձրացան օդին մէջ եւ կռիւը ծայր տուաւ։ Ի վերջոյ ձերբակալուեցան 40 արքայականներ, որոնցմէ հինգը վար դրուեցան։ Վիրաւորներու թիւը հիւանդանոցը փոխադրուեցան։ Թերթի մը համաձայն, վիրաւորուած ոստիկաններու թիւն է 27։ Կռիւը տեւեց կէս ժամ։ Ցեղ տեղ ոստիկանները ստիպուեցան ատրճանակներով սպառնալ ցուցարարներուն։

Գիշերը ոստիկանական տեսուչ Քիապ իր գրասենեակը կանչեց ոստիկանութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաները եւ անոնց հաղորդեց թէ որոշուած է բռնի ուժով ձերբակալել արքայականները, պետք՝ եթէ չյանձնուին։ Ու ռազմագիտական յատակագիծ մը պատրաստուեցաւ այս առթիւ։ Միւս կողմէ արքայականներն ալ՝ մօտ 500 հոգի, նախազգացումով մը՝ ամրացուցին իրենց դիրքը, ամէն կողմ պատնէշներ շինելով։

Երէկ առտու ոստիկանները սկսան պաշարումի տակ առնել խմբագրատունը։ Ժամը 6.30ին Ռոմի հրապարակը ռազմադաշտի մը երեւոյթը կը պարզէր։ Հոն էին մեծ թիւով հեծեալ եւ հետեւակ ոստիկաններ, հրշէջ զինուորներ՝ երկար նիզակներով։ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի պատուհանները արքայականները, որոնք ամբողջ գիշերը անքուն անցուցած էին, յուզումով եւ լռիկ կը դիտէին իրենց պաշարումը։

Ժամը 7ին ոստիկանական տեսուչ Քիապ եւ սպայակոյտը ինքնաշարժով եկան խմբագրատան առջեւ։ Տեսուչը դրան առջեւ կեցող արքայական պահակներուն ըսաւ թէ կ'ուզէ տեսնուիլ Տօտէի հետ։ Քիչ վերջ առաջին յարկի պատուհանը բացուեցաւ եւ Տօտէ երեւցաւ։

— Պարոն Տօտէ, ըսաւ Քիապ, կու գ'ընեմ ձեզի իբրեւ մարդու, իբրեւ Ֆրանսացիի։ Յանձնուեցէք։ Ձեր թափել տալիք արիւնը, չպիտի կրնայ գնել այն, զոր կ'ոգրաք։

— Պ. տեսուչ, պատասխանեց վերէն Տօտէ, գիտեմ թէ ինչ ուժ ունիմ ետեւս։ Չեմ ուզեր որ իմ երեւէս արիւն թափուի, ո՛չ ալ մայթին վրայ քաղաքացիական կռիւ ծագի։ Կը յանձնուիմ՝ Ֆրանսայի եւ իմ զաւկիս յիշատակին համար։

Արքայականները թափօր կազմած դուրս եկան եւ անձամբ անցնող ... ոստիկանական ...։

Ժամը 7.35ին Տօտէ եւ Թերթին պատասխանատու տնօրէն Տըլեօի իրենց բարեկամներէն հրաժեշտ առնելէ վերջ Նասան ոստիկանութեան կառքը, որ ուղղակի Սանթէի բանտը տարաւ զիրենք։

Հայր Մօրաս հակառակ էր Տօտէի անձնատուութեան.

ԲՆՈՐՈՇ ՕՐԵՐ ՈՒ ԴԵՊՔԵՐ

(Թղթակցութիւն Հայաստանէն)

ԵՐԵՒԱՆ, Մայիս

Երեք ուսանողներ ձերբակալուած՝ վիճաբանութեան մը առթիւ.— «Ձեր բրդածը դուք կերէք».— Չարենցը ինչո՞ւ ուզեց բանալ կնոջը գերեզմանը.— Դերասան Աբէլեանն ալ յուսախաբ.— Դատախօսութիւն մը համասեռի մասին.— Ալաւ եկեղեցականները աւելի կուսան եկեղեցիները.— Ժողովուրդը քէն ըրած եւ կը դառնայ:

Համալսարանի պատմագրական ճիւղին ուսանողական մէկ հաւաքոյթին մէջ, ուր ներկայ եղեր են աւելի շատ երկրորդ դասընթացքի ուսանողներ, «Պրոլետգրող» Նայիրի Զարեանը ուսումնասիրութիւն մը կարդացած է «Ազգային հարցի» մասին։ Զեկուցումը համբակ կոմսոմոլի վայել «խմամբոյծ» էր պատրաստուած՝ ճշմարտութիւններու ժամանակ, մէջտեղ կուգան երեք անկուսակցական ուսանողներ եւ յ՚«զօրգաբար՝ նոյնիսկ Լէնինի, Ստալինի, Կաուցկիի եւ Ա. Կարինեանի խօսքերով փաստարապէս կը ջախջախեն զեկուցանողը։ Ունկնդիրները համակրանքի ու հաւանութեան ծափերով կը վարձատրեն ընդդիմախօսները։ Բայց...այնքան ալ աժան չեն նստիր այդ ծափերը։ Ճշմարտութիւնները չվ բռնված, հետեւաբար կուտան Չէկային «հակայեղափոխականներու» երկրորդ մասին։ Կառքով հասած չէկիստները երեք ընդդիմախօսները կը կանչեն Համալսարանի դիւանը եւ այնտեղէն կը փոխադրեն Հայաստանի խորհրդային Սորպոնը՝ Չեկան։ Դժուար թէ կարենան կարճ ժամանակէն առարկել այդ նոր համալսարանի դասընթացքը։

* * *

Դպրոցական աշակերտ մը գպրոց յաճախելու իրաւունքէն կը զրկուի, մինչեւ որ իր ծնողքը ներկայանայ դպրոցի վարչութեան։ Միւս օրը երբ տղուն հայրը ներկայանայ, դպրոցի վարչութիւնը շարք մը գանգատներով կը կշտամբէ ծնողքը եւ կը զգուշացնէ, որ աշխատին ուղղել «անառակ զաւակը»։

Հայրը շատ հանգիստ կը լսէ եւ պաղարիւնութեամբ կը պատասխանէ.

— Կար ժամանակ, երբ մենք մեր զաւակները խրատած կամ ծեծած ատեն դուք կը միջամտէիք։ Շնորհիւ ձեր տուած դաստիարակութեան, վաղուց է որ մենք զրկուած ենք ոեւէ ազդեցութիւն եւ հեղինակութիւն ունենալէ։ Ցնցին մէջ, անոնք մեր իրաւասութիւնէր նկատողութեան ձեր խօսքերով կը պատասխանեն։ Այժմ, ի զուր կանչեր էք զիս։ Ձեր բրդածը դուք կերէք։

* * *

Երբ Չարենցը Թիֆլիս ուղեւորելէ առաջ, ծայր աստիճան գինովցած, կ՚երթայ գերեզմանատուն՝ բանալու կնոջ գերեզմանը եւ դայն վերջին անգամ տեսնելու։

Այժմ կը յայտնուի որ իր նպատակն է եղեր կնոջ դագաղէն անհետացնել այն յուշատետրը, ուր կինը գրի է առեր իր բոլոր սեռական այլանդակութիւնները եւ անբարոյական կապերը։ Կինը թաղած ատեն, իբրեւ ապահով տեղ, յուշատետրն ալ կ՚իջեցնեն գերեզման։ Երբ Չարենցի ականջին կը հասնի թէ որոշ շահագրգռուած ամուսիններ որոշեր են ձեռք բերել այդ յուշատետրը (անյարմար է անուններ տալ), ինք կը շտապէ գերեզմանատուն, «վերջին անգամ տեսնելու եւ հրաժեշտ տալու կնոջը»...

* * *

Շիրվանզադէի ճնդկատակ(?) զաւեշտը, «Սորդանի խնամին»

նոյնիսկ դերասան Աբէլեանի զզուանք է պատճառած։ Ցաղանցաւոր դերասանը յուսախաբ եւ հիասթափուած հեռացաւ Հայաստանէն եւ այժմ կը քաշքշուի Հիւսիսային Կովկասի մէջ։ Երբ կ՚իմանայ այդ ողորմելի զաւեշտին տպագրութիւնն ու բեմադրութիւնը, իր փեսայ Սնարին գրած նամակով կը յայտնէ թէ՝ ինչպէս Երեւանի մէջ մերժեց, այնպէս ալ ո՛րեւէ տեղ պիտի մերժէ մասնակցիլ այդ խաղին։ Ցամենայն դէպս, կ՚աւելցնէ Աբէլեանը, Շիրվանզադէն չէ, որ պիտի ծաղրէ փարիզեան քաֆէ շանթանները. սիրահարները ու բովհեմականները մեր մէջ չկայ մէկը, որ այնքան սիրահար ըլլար իր կեանքը նման վայրերու մէջ անցընելու, որքան Շիրվանը։

* * *

Հայ գրողներու միութեան վերջին ժողովին մէջ, գրական քննադատ Ալվազեանը կարդաց դատախօսութիւն մը՝ Համաստեղի «Գիւղ» գրքի մասին։

Ինչպէս զեկուցանողը նոյնպէս եւ ներկաներէն Ըմթանասեանն ու Հ. Ակինեանը բնորոշած են Համաստեղի գործը իբր բացառիկ գոհար գեղարուեստական գրականութեան մէջ, ոչ միայն հայկական կամ ռուսական ներկայ յեղափոխական գրականութեան մէջ, այլեւ միջազգային չափանիշով։

* * *

Նորքի Ս. Աստուածածին վանքըն ալ կառավարութեան կողմէ բռնագրաւուեցաւ եւ յանձնուեցաւ Ազատ Եկեղեցականներուն։ Ապրիլի 25ին, ուխտաւորներու ուժեղ հոսանք կար դէպի այդ վանքը։ Բայց երբ հասնելով կ՚իմանան կատարուած փոփոխութիւնը, ուխտաւորները առանց կոպէկ մը տալու եւ որեւէ մէկ մատաղ մորթելու, կը վերադառնան իրենց տուները։

Զուր կ՚անցնին ազատ եկեղեցականներու յորդորներն ու բացատրութիւնները։ Հայհոյանքէ ու սպառնալիքէ ուրիշ պատասխան չի տար ժողովուրդը։

Աւելորդ չէ յիշեցնել, որ անցեալ տարի նոյն օրը վանքին բակին մէջ մորթուեցաւ երեք հարիւր ոչխար։

* * *

Հայաստան աքսորուած է եւ այժմ Երեւանի Ս. Հիւանդանոցը կը գտնուի, իր ընտանիքով, 1923—24ի յայտնի բժշկիմադիր եւ հին բանուոր բոլշեւիկ Միասնիկովը։

Վերջերս իր աքսորավայրէն ձերբակալուած եւ երկու օրուան համար Երեւանի Չեկան փոխադրուած է մեր հին բանուորներէն Ղազար Ամիրխանեանը որ ձերբակալուած էր 1924ին եւ աքսորուած՝ 1925ին։ Դեռ յայտնի չէ թէ ո՛ւր պիտի ղրկեն։

Վ.Ի.Շ.Ա.Պ.

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍԻՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԿԱԶԿԱՆՈՎ ԳԻՒՂԸ.— Այս հայկական գիւղը կը գտնուի Մայկոպի շրջանին մէջ։ Ունի 22 տունը։ Գիւղացիները կը զբաղին ծխախոտի մշակութեամբ։

ՍՏԱՎՐՈ ՔԱՂԱՔԸ.— Այս քաղաքը կը գտնուի ցանի շրջանին մէջ։ Հոս կը բնակին բազմաթիւ հայ արհեստաւորներ, իրենց ընտանիքներով։ Հայերը ծարաւ են գեղարուեստական կեանքի։

ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂՆԵՐԸ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱԾ Է

Այս գրութիւնը կը թարգմանենք Մոսկուայի «Իզվէստիա»-էն 20 Մայիս: Գրողն է՝ Թերթին Պոլսոյ թղթակիցը.— ԽՄԲ.

«Թիւրք Օճաղըններու համաժողովը, որ նոր փակուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, անոնց կազմակերպութեան մէջ կատարեց կարեւոր փոփոխութիւններ։ Այդ օճախներուն վիճակուած է կարեւոր ազդեցութիւն ունենալ Թուրքիոյ ճակատագրին վրայ։

Առաջին օճախները կազմակերպուեցան Կովկասեան պատերազմի տարիներուն, երբ շատերուն համար պարզուեցաւ օսմանցիական գաղափարաբանութեան անանկութիւնը։ Արդէն 1908ի յեղափոխութենէն ետքը, օսմանեան կայսրութեան զանազան փոքրամասնութիւններն սկսան հիմք դնել իրենց ուրոյն ազգային կազմակերպութեանց, որոնց Իթթիհատը սկզբնապէս կը հանդուրժէր, թէպէտ եւ կը ձգտէր կեդրոնացնել զանոնք Շուրայ. սակայն, փոքրամասնութիւններն սկսան ձգտիլ լիակատար անջատման, եւ աշխարհակալ պետութիւններու ազդեցութեանց տակ, անոնց շարժումն առացաւ ակներեւ անջատողական բնոյթ։ Երեւան եկաւ որ «համաօսմանեան եղբայրութեան» յետադայ հաւատամքը ցնդաբանութիւն էր եւ թէ թուրքերն իրե՛նք ալ պէտք է մտածէին իրենց ազգային կազմակերպութեան մասին։

Պալքանեան պատերազմի շրջանին, երբ փոքրամասնութիւնները բացորոշապէս կը հակէին կայսրութեան արտաքին թշնամիներուն կողմը, այդ գաղափարները ամրապնդուեցան։ Այդպէս ծնունդ առաւ առաջին օճախը։

Սակայն եւ այնպէս, իրենց ծագման վայրկեանէն սկսած օճախները ուրիշ ուղիներով ընթանալ, քան կ՚ենթադրուէր։ Պալքանեան կռիւները Իթթիհատը հարկադրեցին սերտօրէն դաշնակցիլ Գերմանիոյ հետ, քանի որ միայն ան «բարեկամութիւն» կը ցուցնէր Բ. Դրան հանդէպ եւ քանի որ օսմանեան կայսրութեան գլխաւոր թշնամին՝ ռուսական ցարիզմը միեւնոյն ժամանակ նաեւ անոր թշնամին էր։

Ցարիզմի հետ պայքարած ատեն, Իթթիհատը չէր կրնար չփոխել, որ անոր ժողովուրդներու բանակին մէջ ատանեալ միլիոնաւոր թուրքեր կ՚ապրին, յայտնապէս իրաւազուրկ վիճակի մէջ։ Ռուսական 1905ի, պարսկական 1906ի եւ օսմանեան 1908ի յեղափոխութիւնները անոնց զարթնումի ուժեղ խթաններն հանդիսացան։ Օջախներու կազմակերպութեան գործին մէջ կարելի էր եւ պէ՛տք էր օգտագործել այդ ուժերը՝ ցարութեան ներքին ուժերը ջլատելու համար։ Աւոր համար ալ, Իթթիհատը, որ սկզբնապէս կը պայքարէր ամէն տեսակի ազգայնական կազմակերպութեանց անոնց կարգին եւ Թրքականի դէմ, փոխեց իր ընթացքը օճախներու հանդէպ։

Համաշխարհային պատերազմէն քիչ առաջ օջախները Իթթիհատի ապարատութեան մէջ էին արդէն, իբրեւ անոր քաղաքականութեան գլխաւոր յենարաններէն մէկը։ Առաջին շրջաններուն, վարելով ազգայինյեղափոխական այլ ... օջախները կը հանդիսանային խոշոր սպառնալիք ցարութեան համար։ Անոնց շարքերուն մէջ կը սկսէին աշխատիլ բոլոր թուրք ժողովուրդներու նշանաւոր առաջնորդները եւ գործիչները յատկապէս ռուսական)։ Անոնց շուրջ համախմբուած էին աւելի եւ աւելի լայն խաւեր։ Աւոր համար ալ անոնց կազմակերպիչները ... թիւններն սկսան աճիլ։ Թուրք ժողովուրդներու վերածնութեան եւ ազատութեան պահանջներէն անմիջ անցան եւ առաջադրեցին այդ ժողովուրդներու օսմանեան կայսրութեան կցման խնդիրը։

Այդ կերպարանափոխութեան ետանդագին կ՚օգնէր Գերմանիան, որ կ՚երազէր ստեղծել խոշոր թուրանական կայսրութիւն մը եւ զայն դարձնել իր գաղութը, իր Հնդկաստանը։

Միւս կողմէ, շնորհիւ այն հանգամանքին, որ օջախները լայնօրէն բացին իրենց դռները՝ անոնց մէջ սկսան մուտք գործել ամէն տեսակի արկածախնդիրներ։ Աւոր հետեւանքը եղաւ այն, որ, թրքական հողերու միացումը օսմանեան կայսրութեան յայտարարուեցաւ իբրեւ նուազագոյն ծրագիր (մինիմում): Հիմնական խնդիրն էր առաջ մղել համաթուրանականութիւնը, այսինքն հզօր կայսրութեան մը ստեղծումը, որու մէջ մտնէին այն բոլոր երկիրները, որ երեւիցէ պատկանած էին Թուրանին, մէջն ըլլալով Պարսկաստանը, Հայաստանը, Պարսկաստանը, Մոնկոլիան եւ անգամ Ուկրայինայի մէկ նշանաւոր մասը, Միջնվոլգեան երկիրները, Սիպերիան եւ Չինաստանը։ Գերմանիոյ ռազմական յաջողութիւններու ազդեցութեան տակ, յատկապէս ռուսական ճակատին վրայ՝ թուրանականները կը ցնծային եւ օջախները կը դառնային թուրանականութեան կեդրոններ։

Երբ Համաձայնութիւնը Իթթիհատը քշեց Անդրկովկասէն, սկսաւ Անատոլուն բաժնել իր անդամներուն մէջ եւ ստեղծել մեծ Յունաստան եւ Հայաստան։ Համաթրքական եւ յատկապէս համաթուրանական ծրագիրներու խուսելն իրնալը թուրքերու հաշուին չէր գար։ Պէտք էր փրկել սեփական գոյութիւնը։ Համաձայնութեան քայլը առաջ կը քշէր լայն ժողովրդական զանգուած մը, որ սակայն ազգային-թրքական ըլլալ հետու էր։ Այդ պայքարին ղեկավարներուն գաղափարաբանութիւնը կը պսպղար ծիածանին բոլոր գոյներովը։ Պէտք էր օգտագործել բոլոր ուժերը եւ ատոր համար ալ ազգայնականները եւ թիւրքիստները կը կռուէին համայնավարականներու, խալիֆայականներու, սուլթանականներու եւ այլոց հետ մէկ շարքի վրայ։ Արտաքին թշնամիին անհաշտելի հակառակութիւն ընծայեց փրկելու գլուխը։ Եւ այդ շարժումը յաղթեց շնորհիւ թուրքերու ազգային, համաժողովրդական գիտակցութեան։ Ատոր համար ալ ճակատները հաշուեյարդարի ենթարկելէ յետոյ, երբ ձեռնարկեցին վերականգնել օջախները, իբրեւ այդ գիտակցութեան արտայայտիչներ, սկսան «ուղեկիցներու» հետ հաշուեհարը։

Հաշուեհարդ սկսաւ օսմանցիութեան կուսակիցներէն։ Վերջին պատերազմներու հետեւանքով երկրին մէջ փոքրամասնութիւններ գրեթէ չէին մնացեր։ Ուրեմն սկսան հաշիւ նախել Սուլթանականներու, համայնավարականներու հետ։ Յայտարարուեցաւ ի լուր ամէնուն, որ Նոր Թուրքիան կը ճանչնայ միայն մէկ ճամբայ — ազգային-թրքական շինարարութեան ճամբան։ Վերածնուած օջախները ձեռք բերին ազդեցութիւն մը, որպիսին չէին ունեցեր առաջ։ Այսուամենայնիւ, անոնց գաղափարաբանութիւնը կը կաղար նախկինին պէս։ Շարժման ղեկավարներուն կը թուէր, որ «առարկայական գոյավիճակը» (եւ յատկապէս Ս. Խ. Միութեան մէջ կը թուլարէ ամենակալ համաթրքական իտէալներու իրականացումը (նուազագոյն ծրագիր) հող չէ թէ ոչ մօտ ապագային։ Այդ տեսակէտներու մէջ անոնց թեւ կուտային օտար «բարեկամական» պառակտիչներու, որոնց կարգին նաեւ այն եկուրները, որոնք Չեկանմինը կ՚արտագրէր Խորհրդային Միութեան սահմաններէն։ Նուազագոյն ծրագիրը փաստօրէն կը պահպանուէր եւ նոյն օջախներու նոր կանոնագրութեան մէջ կը խօսուէր թուրք ժողովուրդներու միջեւ եղած մշակոյթի եղբայրութեան» մասին՝ այդ ատութեան իմաստը պարզ էր ամէնուն համար։

Խորհրդային Միութեան ներքին զարգացումը եւ յատկապէս անոր վարած ազգային քաղաքականութիւնը, որ համաշխարհային աշխարհակալութեան գլխաւոր սպառնալիքը կը դառնար՝ ժամանակի ընթացքին կը սկսէր վհատեցնել համաթրքութեան պաշտպանները։ Հակառակ այն հանգամանքին, որ այս համաթրքականները եռանդագին աշխատանք կը տանէին եւ այդ աշխատանքը յայտնապէս կը հովանաւորուէր Թրանսայի, Լեհաստանի եւ ուրիշ «բարեկամներու» կողմէ, անոնք չկրցան հպարտանալ որ եւէ արդիւնքով։ Խորհրդային Միութեան թուրք ժողովուրդները, որ վիթխարի քայլերով կը յառաջդիմեն խորհրդային իշխանութեան դրօշին տակ՝ անհաղորդ արտայայտուեցան համաթրքական եղբայրակցութեան համար։

Երբ կը յաղթանակէ առողջ բանականութիւնը՝ կամքը տատանումներ չի ճանչնար։ Հետեւանքը եղաւ այն, որ բոլոր օտար հովերը եւ ազդեցութիւնները մէկդի նետելով, Մուսթաֆա Քէմալի օջախներու վերջին «կուրուլթայ»ին մէջ (համաժողով) ձայներու մեծամասնութեամբ անցաւ երկրորդ նոր յօդուածը կանոնագրին մէջ։ Այդ յօդուածը բացորոշապէս կ՚ըսէ թէ Թուրքիան, իբրեւ պետութիւն, կարելով համաթրքական քաղաքականութեան հետ իր կապերը եւ օջախներն ալ, նկատի ունենալով իբրեւ թուրք ժողովուրդի կազմակերպութիւն, այսուհետեւ պիտի աշխատին միայն ազգային եւ պետական սահմաններուն մէջ։

Այդ հանգամանքը ամենեւին չի նշանակեր թէ Թուրքիոյ մէջ բոլորովին չեն մնացած համաթրքութեան եւ թուրանականութեան կուսակիցներ։ Յայտնի է, որ սապատաւորը միայն գերեզմանը կը շտկէ։ Բայց այսուհետեւ անոնց աշխատանքը, եթէ չարունակուի անգամ, կը դառնայ կատարելապէս դաւանի եւ Թուրքիան ալ, իբրեւ պետութիւն, անոր հետ որ եւ է առնչութիւն չունենար։ Այդ նոյն համաժողովին մէջ ընդունուած է ուրիշ կարեւոր որոշում մը, որ սերտ կապ ունի առաջինին հետ։ Կանոնագրին փոփոխուած 3րդ յօդուածը կ՚ըսէ թէ, օջախներն ամբողջութեամբ կ՚իրագործեն ժողովրդական խալք կուսակցութեան ձգտումներն ու խաչալները ու պիտի աշխատին անոր հետ ամենասերտ գործակցութեամբ։ Ինչպէս օջախները մինչեւ հիմա հանդիսացեր են իբրեւ ղեկավար կուսակցութեան «պատանեկան բաժին»։ Միւս կողմէ շարժման գծնուորական ղեկավարները կը վախնային որ ուժեղ կուսակցական կազմակերպութիւնը կը կապէ իրենց ձեռքերը եւ ատոր համար ալ չէին ուզեր, որ ժողովրդական կուսակցութիւնը միացեալ սովորական կուսակցական կազմակերպութեան։ Սակայն աւելի հեռատես թուրք գործիչները հասկնալով, որ կարելի չէ ... հաստատել առանձին անհատներու հեղինակութեան վրայ, շատոնց սկսեր էին օգտագործել օջախներու լայն, բազմամարդ եւ ազատ կազմակերպութիւնը, իբրեւ գլխաւոր կեդրոն, ուր կը միանային հանրապետականները, յեղափոխականները եւ ռամկավարները։

Անոնց տեսակէտով, օջախներու 40,000 անդամները պէտք է հանդիսանան այն հաւաքական ուժը, որ կրնայ կատարել կազմակերպչական եւ ծրագրային խնդիրներ կառավարող կուսակցութեան մէջ, երբ շարժման առաջնորդներն որ եւ է մէկը դժբախտութեան հանդիպի։ Ատոր համար ալ ա...գ ձեւական դէն պատանեկան կազմակերպութեան 40,000 անդամներուն մէջ քանի մը հազար եակներ եթէ յարգելի ծերեր ալ չեն, ամէն պարագայի մէջ անցած են երիտասարդական տարիքը։

Սակայն եւ այնպէս, ամէն ինչ ձեւակերպուած չէ տակաւին։ Ներկայիս օջախներու այդ նոր դերը, իբրեւ ղեկավար կուսակցութեան հիմնական կռուան եւ իբրեւ խոշոր ու կազմակերպուած ուժ, որ կրնայ պայքարիլ յանուն հանրապետութեան (եւ անգամ յաղթել), ճանչցուած է պաշտօնապէս եւ օրէնքով հաստատուած։

ԲԱՑՑ ԵՒ ԱՅՆՊԷՍ..

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ցուլիս 16ի, վաշնան ցերեան Լաքանեան Միութիւնը ... դասախօսական ժողովը սարքեց քաղաքին կեդրոնը, Նաֆանեօլի սրահին մէջ։ Ըստ յայտարարութեան ժամանակ ժամը 9ին սկսելու (9 ?) սկսաւ. 100ի մօտ երկսեռ հասարակութիւնը ... Ցեկ Զապէլ Եսայեան մասնակցութեան մէջ գտնուող սեղանի խնճոյքը նստած, պատանի պրոֆեսոր մը հետ բեմ բարձրացաւ եւ անմիջապէս նստաւ սեղանի մը առջեւ։

«Պրոլետարը» խօսք առնելով ըսաւ.

Նախ ներողութիւն կը խնդրենք յարգելի ժողովականներէն, բացումը այսքան ուշացնելու համար։ Ցնկարեւոր քիչ մը երկար ... որպէս զի սրահը լեցուի, բայց կ՚երեւայ թէ այսօր կիրակի ըլլալով, շատեր պտոյտի կամ եկեղեցի գացած են։ Այժմ եւ ձեզի կը ներկայացնեմ յայտնի գրագիտուհի Ցիկին Զապէլ Եսայեանը որ Հայաստանէն նոր եկած ըլլալով, հայրենիքի վերաշինութեան ու մշակոյթի մասին տեղեկութիւններ պիտի տայ։

Տիկինը պզտիկ մը շարժեցաւ եւ «ընկերներ եւ քաղաքացիներ» ըսելով, սկսաւ կարդալ ձեռագիր տետրակ մը։

Այս տեղեկագրին ամբողջական խօսքը պատկերացնելու համար, «Յառաջ»ի ընթերցողները շատ նեղ պիտի գան։ Ուստի յարգելով համառօտ պիտի յիշեմ միայն քանի մը կարեւոր կէտեր։

— «Հայաստան կցկտուած չէ, այլ կապուած է մեծ ամբողջութեան մը հետ ու կոխկրտելով անցնելով հինը բացարձակապէս կառչած է նոր գաղափարին մեծ ու փոքր քաղաքակրթութեան մէջ։ Հաւատացէ... Մոսկուայի մէջ նոր աշխարհ մը կը պատրաստուի, հայկական քաղաքակրթական բարձր աստիճանի մը հասնելու համար, պէտք է հրաժարիլ ... հին զգացումներէն ու սնոտիապաշտութեան գործերէն։ Մեր երկրին մէջ կը տպագրուին ... գիրքեր գիտական ... թիւններ, թերթեր եւն. կան շատ մը տեղիք, ուր գիր եւ գրականութիւն չունեցող, թէեւ քաղաքակրթութիւն տեսակէտով շատ յետամնաց էին, սակայն շնորհիւ հնարամիտ խորհուրդային կառավարութեան ... նոր ստեղծելով սկսած են յառաջդիմել, օրինակ, Եզդիներ, Թիւրքմէններ եւ Եագուտներ, ... Այս տարի Եզդիներու ... կին գրող մը տուաւ կիներու առաջին մրցանակը շահեցաւ ... բոլոր խորհրդային միութեան մէջ.

...ղ) որովհետեւ կը հրամայէր, ...նուած ազգերու լեզուներով կը ...ուսուցիչ հայախօսութեան ու ...մայր ընկերիկ ներուն ...կը սքանչանայ տեսնելով ...ակով «Նախակրթարանը» ... ..Ալ-ի մէջ ընդունուած տարա... է որ կը նոյն ժողովուրդը, ...ինչպէս որ 5000 հայ ուսուցիչ... ..ն մէջ հոգի եւ եւս երկու... ...սենեակ գրուած են. Տեսցէ ...կէսը մէկ սենեակի մէջ կ'ապ... ...իրենց ընտանիքի 4-5 անդամ... ...թուն յուզումով եւ գե... ...ական բարձր զգացումով ...կերքի Լենինականի գործարան... ...որ արտադրութիւնները ...ընթացքի մը մէջ ...են տեղծուող Հայ բան... ...յարատեւ ջանքերով Մէկ ...«կարմիր բանակը» ըն... ...գալով մըն է ուրկէ ներս ...ները կրթուած դուրս կ'ել... ...անպայման։

Այսպէս եւ ասոր նման շատ պատմութիւններ թաթաւելէ ...ժողովը փակուած հաշւեցին, ...նկատի առնելու խօսք ...աշխատաւորները։

Այս հաւաքոյթը անշուշտ ...տեղեկատուութիւն էր եւ ոչ ...ապրուստական ցերեկոյթ, ...ինչպէս ՍէՆ Լու, նոյնպէս եւ ...ներ սպիպուած էր խօսք ...ֆրանսահայ բանուորին եւ ...պանել այս կամ այն բառին ...նախածանութեան իմաստը եւ ...պէս բոլոր մութ ու անհասկ... ...կէտերը։

Այժմ ես իմ աշխատաւոր ...րներուս բոլորին կոչ կ'ընեմ, ...կը մտնենք ցիկին Ե... ...եաններն եւ սիկաս վառելով ...քանէն, կը խնդրեմ որ պահ մը ...ի ինծի ու միասին այցելու... ...ները տանք ՍէՆ Մարսէյի ...գործարանները, ապա ...ենք նաւամատոյց. նկատենք ...քիչ ծանօթութեամբ պարկե... ...կեցած Հայ բանուորը, եթէ ...քիչ մը երկարենք մեր ...ը եւ անցնինք Լաւէյն, ...Մարթիկ եւ Կարտան, մեր ...տեսնենք մութին մէջ ...համար տքնող հայրենա... ...եւ հարցնենք իրենց թէ ...կուգեն.

— Հայրենիք, ազատ Հայ...

...մաննենք պանդուխտները ...ներս, մէկ սենեակի ...մար 250 300 ֆրանք վճարող ...հայ ուսուցչի կենցաղին հետ ...պանենք Հայաստանի ուսու... ...ներուն կեանքը, Ֆրանսական ...գործարաններու աշխատող ...հայ մայրերու հետ միասին

սպասենք մանուկներու արձակուրդին, եւ ծչգենք օտարացումի են... թակայ նոր սերունդի թիւը, արագ պտոյտ մը կատարենք Մարսէյլի երեք մեծ հիւանդանոցներուն՝ Քոնսէփսիոնի Սալփէթրիէրի եւ Օթէլ Տիէօի մէջ. հարցնենք անդամահատ կամ հիւծախտաւոր հայրերին եւ հայուհիին թէ ի՛նչ կ'ուզեն... Եթէ կ'ուզէք նկատողութեան առնենք մեծ ու պզտիկ բոլոր հեռաւոր գաղութները՝ Սուրիա, Յունաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Եգիպտոս եւ Նոյնիսկ Ամերիկա. ամէն տեղ նոյն ցաւը եւ նոյն պահանջքը — Ազա՛տ Հայրենիք

Մենք մեր ցաւերուն դարմանը կը պահանջենք մեր մայր երկրէն։ Եթէ այս ուղղութեամբ ըսելիքներ ունիք, սիրով կ'ունկնդրենք, այլապէս մի խռովէք մեզ։

Ս. Միլտոնեան

ԱՆԹԵԼԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թայմզի Թուրքիոյ թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ անթել հեռախօսի Թուրքիոյ մէջ զարգացման մասին.

Անթելի ժողովրդականութիւնը արտակարգ է Թուրքիոյ մէջ։ Տարի մը առաջ միայն քանի մը սիրողներ անթելի կայմած ունէին, մինչ այսօր Ասիական եւ Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ հազարաւորներ ունին։ Պոլսոյ վաճառականները չեն կրնար համնիլ անթելի կազմածներու պահպանջներուն։

Ներկայիս անթելի մէկ կայան միայն կայ Թուրքիոյ մէջ, այն է՝ Օսմանիյէ կայանը՝ Պոլիսէն 16 մղոն հեռու։ Օսմանիէ 1200 մեդր երկարութեամբ ալիքներ կ'ընդունի եւ կը փոխանցէ։ Ըսուած է Զիւտիօ Սթանպուլը Յուլիս 15ին Էնկիւրիի մէջ պիտի բացուի նոր կայան մը, որուն համար 100,000 ոսկիէն ծախսուած է։ Կ'ըսուի թէ անիկա Միջնաւոր Եւրոպայի ամէնէն զօրաւոր կայանը պիտի ըլլայ։

Թուրքիոյ անթել հեռագիրը Մենաշնորհն է ընկերութեան մը, որուն կը ժամանակցին Թղթատարական վարչութիւնը, Անատոլուի Հեռագրական գործակալութիւնը եւ Իշ Պանքասը։ Ամէն մարդ կրնայ արտօնագիր ստանալ՝ 14 Թրքական ոսկի վճարելով. ծանր տուգանքներ դրուած են անոնց վրայ, որոնք առանց արտօնագրի կազմածներ կը գործածեն։

Ընկերութիւնը իր ամէնօրեայ հաղորդագրութեան յայտագիրը երկու մասի բաժնուած է. առաջինը կը սկսի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին եւ կը տեւէ մինչեւ 7. երկրորդը 8.30էն 10.30։ Տար-Իւլ Էլհանի թրքական նուագախումբը, այլեւ եւ կիներէ բաղկացեալ նուագախումբի մը միջոցաւ արեւելեան եւ եւրոպական կտորներ կը նուագէ։ Տար-իւլ-Թալիմը ինձ՝ սազ կը նուագէ։

Առաջին մասին մէջ Թրքական երաժշտութենէն վերջ կ'երգուին Անատոլուի մեղեդիներ՝ գրի առնուած Րաշիտ Ճէմալի եւ ուրիշ Թուրք երաժիշտներու կողմէ։ Դաշնակ եւ ջութակ ալ կը նուագուին առանձին՝ տեղացի արուեստագէտներու կողմէ։ Եւրոպական դասական երաժշտութիւնը միշտ տեղ ունի յայտագրին մէջ, մինչ Անատոլուի գործակալութիւնը օրուան կարեւոր լուրերը կու տայ։

Եւլտըզի կայքնային ճագպանութեան մը շատ ժողովրդականութիւն գտած է. իսկ Անատոլուի վաճառականները անհամբեր կը սպասեն Պոլսոյ արմտիքի հրապարակի գիներուն։

Գիշերուան ժամը 10էն վերջ, կարգի կուգայ Եւրոպայի գլխաւոր մայրաքաղաքներուն. ու եթէ օդը անսովոր կերպով զէշ չըլլայ, շատ յաճախ կարելի է լսել Լոնտոնի, Պերլինի, Վիէննայի, Փարիզի եւ Հռոմի երաժշտութիւնները։

Անատոլուի մէջ երկաթուղիի եւ այլ հաղորդակցութեանց միջոցներու պակասին հետեւանքով, պզտիկ քաղաքներէն ու գիւղերէն շատեր մինչեւ հիմա կտրուած էին արտաքին աշխարհէն։ Ամէն տեսակ երաժշտական եւ այլ հաճոյքներէ զրկուած էին եւ Պոլիս եկած ատեն միայն առիթ կ'ունենային երաժշտութիւն լսելու։ Հիմա անիկա փոխուած է։ Էրզրումի եւ Տիարպէքիրի պէս հեռաւոր տեղեր, առանց յիշելու արեւելեան Թուրքիոյ փոքրիկ քաղաքները, անթելի միջոցաւ հիմա կապուած են Պոլսոյ եւ Եւրոպայի հետ։

Իրենց բարձր գինին պատճառաւ, անթելի կազմածները տակաւին բոլորին հասողութեան սահմանին մէջ չեն, սակայն պանդոկները, ճաշարանները, սրճարանները, գեղարաններ, սափրիչի խանութները եւլն. անթելի լիակատար կազմածներ ունին՝ բարձրախօսներով միասին. արդիւնքն այն կ'ըլլայ որ այս հաստատութիւններուն մէջ ահագին բազմութիւն կը հաւաքուի ամէն գիշեր։

Կ'ըսուի թէ Անատոլուի գիւղացիները վերջին ծայր ազդուած են անթելի կարելիութիւններէն։ Շատ մը գիւղացիներ գրել կարդալ չեն գիտեր, բայց ականջ ունին եւ կը դնահատեն անթելի նիւթական ու գուանները։ Հոս հոն մարդ կը հանդիպի մոլեռանդներու, որոնք կը կարծեն թէ անթելը սատանայի հնարքն է։ Այս առթիւ Պոլսոյ մէջ զուարճալի պատմութիւն մը կը պատմուի։ Անթելը ժողովրդականացնելու մէջ մեծ ջանքեր թափած երեսփոխան մը խոհարար մը ունի, որ չի հաւատար թէ անթելի կազմածէն ելող ձայները դուրսէն կուգան, ու յամառօրէն կը պնդէ թէ սնտուկին մէջ պահուած ոգի մը կայ։ Այս գաղափարը այնքան տեղ գրաւած է իր միտքին մէջ, որ ստիպուած է խորտակել ամբողջ գործիքը։ Երեսփոխանը իր խոհարարին այս ծրագիրը արգիլելու համար ստիպուած է առանց պահապանի չթողուլ անթելի կազմածը։

Թուրք անթելի ընկերութիւնը հիմա փորձեր կ'ընէ ճառերը անթելով հաղորդելու համար, որովհետեւ կառավարութեան կարծիքով անթելը մեծ ծառայութիւններ պիտի մատուցանէ յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ։ Անթելով հաղորդուելիք առաջին ճառը պիտի արտասանուի Յանիսի վերջը, երբ քէմալական կուսակցութիւնը իր համագումարը պիտի ունենայ Էնկիւրիի մէջ։ Այն ատեն Կազի փաշան պիտի խօսի երկար եւ կարեւոր ճառ մը, որուն մէջ ակնարկ մը պիտի նետէ 1922ի յաղթութենէն ի վեր Թուրքիոյ ըրած յառաջդիմութեան վրայ։ Կարգադրութիւններ կ'ըլլան իր ճառը հաղորդելու համար Թուրքիոյ, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի մէջ։

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Զարեւանդի բաց նամակին առթիւ (Յառաջ 8 Յունիս), խմբագրութիւնը լուսաբանութիւն մը խնդրած ըլլալով, ընկեր Ա. Ահարոնեան յայտնեց թէ այդպիսի մանր վէճերու պատասխանելու սովորութիւն չունի։

Խմբագրութիւնը առուգած է թէ Զարեւանդ իր «Միացեալ եւ անկախ Թուրանիա» գրքէն օրինակ մը ղրկեր է ընկեր Ահարոնեանի. գրքին մէջ ներփակած էր նաեւ տպագիր երկտող մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

«Սիրելի ընկեր, հեղինակը ուղարկելով ձեզ այս գրքոյկը, ուրախ պիտի ըլլար, եթէ անոր մասին արտայայտուէիք մամուլով։»

Այս հրաւէրին վրայ էր որ տրուած է հրապարակային պատասխանը, հարցարանի ձեւով (Յառաջ 10 Ապրիլ) եւ նամակի խնդիր չկայ։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄ.— Այս տարի Հայաստան մտած 3000 գաղթականները պիտի տեղաւորուին՝ 1000 հոգի Ալեքսանդրապոլի 3րդ եւ 5րդ գաւառամասերուն մէջ, 1000 հոգի՝ Էջմիածնի Սամաղար եւ Ղուրդուղուլու գաւառներուն մէջ, 1000 հոգի՝ Արագածայանի մէջ։

ՉՐՑՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԸԿՐԷՒ ՄԷՋ

ՍԸԿՐԷ.— Հ. Հ. Դրդ տարեդարձը տօնուեցաւ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբին։ Ժողովասրահը որուն վերեւ կը ծածանէին ֆրանսական եւ հայկական դրօշները, լեցուած էր ժամանակէն առաջ։

Նախագահ ընկեր խարէն Մնքճեան հանդէսը բացաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Ընկ. Մ. Խաչատրեան պարզեց օրուան տօնի նշանակութիւնը, շեշտելով թէ 1918 Մայիս 28ը մեզի եկած է ոչ իբրեւ երկինքէն ինկած բարիք մը, այլ շնորհիւ մղուած պայքարին, ներուողներու դարաւոր ճիգերու եւ բիւրաւոր զոհողութեանց։

Գ. Յ. Շիրանեան կարդաց ձօն մը հայկական հոգեւորին։ Ընկ. Մ. Սեթեան պատմեց յեղափոխական պատմութիւն մը, որ մէկ ու կէս ժամ տեւեց։ Ներկաները խնդրեցին որ յաջորդ անգամ ալ կրկնէ այս պատմութիւնը։ Ընկ Գ. Գալեան արտասանեց «Նպատակս ակարութիւն չի ճանչնար»։ Խմբերգը հնչեցուց «Մշակ Բանուոր»ը։ Նրգուեցան ուրիշ երգեր եւս։ Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով։

Թղթակից

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԵԱՆՔ

ՊՈՒՏՕ.— Մեր քաղաքին մէջ ալ կազմուեցաւ մարզական միութիւն մը՝ Հայ երիտասարդաց «Արաքս»։ Մեծ մասը որբ երիտասարդներ են։ Ղեկավարութիւնը ստանձնեց Գ. Սանփան գիտրոսեան, որ փորձառու մարզիչ մըն է։ Միութեան հիմը դրուեցաւ 14 երիտասարդներով եւ անոնց նուէրներով գոյացաւ 102 ֆր. 35 սան. իբրեւ նախնական դրամագլուխ։

Երիտասարդները մեծ եռանդով փարեցան շրջանի գործիչ Արտեանի այս նախաձեռնութեան եւ խոստացան ամէն ջանք թափել Պուտոյի մէջ կանգուն պահելու համար այս մարզական միութիւնը։

Դատոնի քուէարկութեամբ վարչութեան անդամ ընտրուեցան Գ. Գ. Ս. Դոնիալեան՝ (Ատենապետ), Մ. Խալեան՝ (Ատենադպիր), Կ. Թմիկեան՝ (Գանձապահ)։

Վարչութիւնը արդէն իսկ ձեռնարկած է միութեան կնիքը պատրաստելու եւ այլ ընթացիկ գործերու։ Յոյս կայ որ անդամներուն թիւը բարձրանայ մինչեւ 25—30ի։

Թղթակից

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Յատկապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առհասարակ բոլոր անոնցմէ, որ կը թղթակցին մեզի հետ, ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ իրենց հասցէն, անունը, մականունը, փողոց, թիւ, քաղաք։ Այլապէս շփոթութիւններ անխուսափելի են։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐՈՅ ՆԱԽԱՆՁ.— Կուէթլար, որմնադիր, 56 տարեկան եւ նախանձոտ Կինը, Իրմա, այնքան մանկամարդ որ նախանձ կը հրաւիրէ իր վրայ։

Հին ու սովորական կռիւներէ յետոյ, Իրմա կը ժողվէ ունեցածը եւ կ'ուզէ քաշուիլ մօրը տունը։ Երբ կապոցները շինած եւ բեռնաւորուած կը մեկնէր, Կուէթլար ետ կը հրաւիրէ իր կինը։ Կինը չի հնազանդիր։ Կուէթլար կը հրամայէ։ Կինը կը մերժէ։ Կուէթլար կը կրակէ։ Կինը կը մեռնի։

ԱՀԱՒԵԼԻ ՈՃԻՐ.— Փուասոնի մօտ Լէզվիլ գիւղին մէջ հարուստ հողատէր Բափիրթէն, որ կը տառապէր ջղագարութենէ, իր մէկ նոպային ընթացքին, կը սպաննէ կինն ու աղջիկները։

Նախ, կատղած եւ աչքերը արիւնով լեցուած, կը յարձակի կնոջ վրայ եւ դանակով մը անշունչ կը ձգէ գետին։ Յետոյ կը մտնէ աղջիկներուն սենեակը։ Աղջիկները, մէկը 17, միւսը 13 տարեկան, կը քնանային անխռով։ Հրացանը կ'ուղղէ մեծին գլխուն ու կը փչէ գանկը։ Միւսը ձայնէն արթնցած, սարսափած կը նայէր բոլորտիքը, երբ ոճրագործ հայրը հրացանը կը դնէ կրտսեր աղջկան սիրտին, եւ կը սպաննէ։

Յետոյ, կը նստի մեռած կնոջ քով, սեղանի մը առջեւ, կը գրէ նամակ մը, որով կը խնդրէ քենայրէն, չուտով գալ իր տունը։

Անմիջապէս կ'առնէ հեծելանիւը եւ նամակը կը տանի մօտակայ գիւղը, փեսայրին տունը։ Կը ձգէ նամակը եւ կը հեռանայ։

Յաջորդ օրը, կը ներկայանայ հեռաւոր քաղաքի մը ոստիկանատունը, ուր լալով կը խոստովանի թէ խենթութեան նոպայի մը ընթացքին սպաննած է կինն ու աղջիկները։

ՈՐԲԱՆ ԿԸ ՍԻՐԷՐ ԻՐ ԿԻՆԸ.— Ոստիկան մը, Մէնգէն, 41 տարեկան, վերջերս կորսնցուցած էր իր կինը։ Ու մնացած էր, մինակ եւ անմխիթար, իր աղջկան հետ։ Անցեալ օր, վշտահար ամուսինը գնաց կնոջը գերեզմանը եւ շիրիմին մօտ կանգնած՝ ատրճանակը պարպեց իր գանկին։ Փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, յուսահատական վիճակի մէջ։

ՋՂԱՅԳԱՐԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ.— Վիլնէօվ-սիւր-Լոյի մէջ, տիկին Յոնթէն կը տառապէր ջղագարութենէ։ Ու մտաւ աշխատանոցը իր կեսրայրին, որ մամնագէտ է հրթիռներու շինութեան։ Կրակ տուաւ խոշոր ռումբերու. Ահռելի պայթում մը. տիկինը ջարդուփշուր եղած էր։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 42

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ

ԴԻՒՄԱՑԻՆ ՑԱՏԱԿԱԳԻՒՏ ՄԸ

Ցեանելով որ անկից չպիտի կրնամ բան մը քաղել, սեղանին մօտեցայ եւ գայն աչքէ չհեռացնելով մէկ ատեն սկսայ թղթատել հոն գտնուող զանազան թղթածրարները։

Երկու թղթածրար ամբողջ ֆրանսայի կը վերաբերէին. բայց գեռ ուրիշ թղթածրարներ կային, որոնք միայն . զուիցերիական բանակին յատկացուած էին։ Շատ կարեւոր վաւերաթուղթեր կային անոնց մէջ։

Թուղթերը քննելու վրայ էի, երբ քովի սենեակէն յանկարծ, հեռաձայնին զանգակը հնչեց։

Այն ատեն հրացէնս հանեցի գրպանէս եւ գայն ուղղելով Ճէյմս Մէյեռի, ըսի

— Դուն, ծերուկս, ոտքի ելլես եւ իմ առջեւէս քալես. բայց քեզի կը յայտարարեմ որ եթէ փորձես շարժիլ, գնդակը կ'ուտես։

Եւ քիչ մը թուլցնելով իր ոտքերուն կապը,

— Առաջ անցիր, ըսի։

Անմիջապէս հնազանդեցաւ, անցաւ քովի սենեակը, ուր զանգակը դեռ կը շարունակէր հնչել։

Հեռաձայնին մօտեցայ եւ առանց Ճէյմս Մէյեռը աչքէ կորսնցնելու, հարցուցի

— Ալօ՜, ո՞վ է ան։

— Ա. Գ. 321։ Որո՞ւ հետ խօսելու պատիւը ունիմ։

— Ճէյմս Մէյեռի

— Զարմանալի՜. ձեր ձայնը չեմ ճանչնար։

Խնդուք մը արձակեցի։

Ո՛հ. գիտէք զարմանալու բան չկայ. զուիցերիական գործիքները ողորմելի բաներ են։

— Այդտեղ իրաւունք ունիք. գնդապետը հո՞ղ է։

— Ո՛չ. բայց ուր է ուր չէ կուգայ. կրնա՞մ ձեր յանձնարարութիւնը իրեն հաղորդել։

— Անպատեհութիւն մը չեմ տեսներ. կուզէ՞ք իմա Շթատայի կողմէ իրեն ըսել թէ՝ այն երկու մարդերը որոնց կը սպասէք եւ որոնք նախ ձեզի պիտի ներկայանային, երէկ Զիւրիխայուեան մաքսախոյզներու կողմէ։

— Զար սատանայ ձախորդութիւն է վէնիէ եւ ատոնք անունով մարդե՞րն էին ատոնք։

— Այո։

— Ուրիշ մանրամասնութիւն չունի՞ք

— Ուրիշ ոչինչ։

— Ամէնը ո՞վ էր որ կ'ուզէիք գնդապետին հաղորդել

— Բաւական չէ՞ք գտներ։

— Այո. Բայց կրնայի՞ք իրեն ուրիշ ըսելիքներ ալ ունենալ. ո՞չ. ցտեսութիւն, սիրելի տիկին։

Եւ հեռախօս գործիքը տեղը դրի։

Ինչպէս կը տեսնէք, ես եւ ընկերս աղէկ ազատեր էինք. եթէ իրար, իմա Շթատայի լուրը գնդապետին հասնէր, երկուքս մէկ գայլերուն բերանը ինկած պիտի ըլլայինք

Առանց մտածելու թէ ինչ՞ր կրնային պատահիլ, դարձեալ քովի սենեակը տարի բանտարկեալը, որ ամբողջ հեռաձայնական խօսակցութեան միջոցին, վայրագ աչքերով դիտած էր զիս։

Հազիւ թէ սենեակ մտեր էինք, լսեցի որ շունը կը հաչէր կառքի կերպով ինչ որ գիս հանդարտեցուց, որովհետեւ եթէ եկողը տան ծանօթ մէկը եղած ըլլար, շունը չպիտի ռնար բարեկամ մըն էր ուրեմն։

Յանկարծ, դուռէն հրացէնի պայթիւն մը լսուեցաւ։ Շունը ցաւի ոռնոց մը արձակեց ու լռեց։ Անոր գործը վերջացուցած ըլլալու էին։

Քանի մը վայրկեան յետոյ, դրան զարկին իմ գերիս հաւատարիմ, հարցուցի

— Վէ՞ռտա... (Ո՞վ է ան)

— Բարեկամներ, պատասխանեց ձայն մը, որ բարեկամիս էր. բացէ՛ք, օգնական ուժ կը բերեմ։

Անմիջապէս դուռը բացի եւ գոհունակութեամբ տեսայ որ սրահ կը մտնէին, բարեկամիս հետ մէկտեղ, սպայի մը առաջնորդութեամբ, տասնեակ մը ոստիկաններ

Սպան իր շուրջը խուզարկու ակնարկ մը նետեց, յետոյ նշմարելով բանտարկեալը,

— Ա՜հ, ա՜հ, ահա՛ թռչունը, ըսաւ խնդալով։

Եւ անոր մօտենալով,

Կարծեմ ըսաւ, պարոնը շատ դժուարութիւններ պիտի ունենար իր կապերը քակելու եւ փախչելու համար։

Եւ յետոյ սկսաւ սեղանին վրայի թղթածրարները քննել. երբ իր քննութիւնը վերջացուց, ոտքի ելաւ. տժգոյն էր եւ յուզուած եւ դէպի ինծի գալով

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ, այն ծառայութեան համար որ իմ երկրիս մատուցիք։

Յետոյ, պահ մը մտածելով,

— Պարտաւոր եմ ձեզի ճշմարտութիւնը ըսել։ Մինչեւ այսօր ես ալ գերմանասէր էի. գերմանասէր մամուլին բոլոր ըսածներուն կուրօրէն կը հաւատայի Բայց հիմա, այլեւս գիտեմ...։

Եւ իր մարդերուն դառնալով,

— Տարէ՛ք սա Հաշիլը, հրամայեց. Ճէյմս Մէյեռը ցոյց տալով։ Այդպէսով տեղ մը դրէք զինքը, որպէս զի մեր պետը կարենայ զինքը հարցաքննել հասնելուն պէս։

— Ահա ինքն ալ, ըսաւ ոստիկաններէն մէկը, որ դրան սեմին պահակ կեցած էր։ Կառքի մը աղմուկը կը լսուէր ան ըլլալու է։

(Շար.)

դիւրացնէ իրենց հակախորհրդային գործունէութիւնը. կրկնապէս պատասխանատու կը դարձնէ լեհ կառավարութիւնը այդ գործունէութեան համար։ Խորհրդային կառավարութիւնը չի կրնար այդ սպանութեան մէջ պատասխանատուութիւններէ զերծ ձգել՝ այն առարկութեամբ թէ Վոյքոֆ մերժած էր իրեն առաջարկուած անձնական պահակախումբը։ Ասիկա անբաւարար եւ անազդեցիկ միջոց մըն է՝ տրուած ըլլալով Լեհաստանի մէջ ներկայութիւնը հակախորհրդային անձերու եւ կազմակերպութեանց։ Լեհ ձեռնհաս իշխանութիւնները իրենց ուշադրութիւնը եւ բոլոր ջանքերը պէտք է կեդրոնացնէին յիշեալ անձերու եւ կազմակերպութիւններու ոճրագործ գործունէութիւնը դադրեցնելու վրայ եւ շատ խիստ հսկողութեան ենթարկէին զանոնք։

Վերջացնելով, ծանուցագիրը կը պահանջէ՝ 1. որ լեհ կառավարութիւնը մանրակրկիտ քննութիւն կատարէ երեւան հանելու համար ոճիրին հեղինակներն ու բոլոր թելերը, եւ արագ ու խիստ պատիժի ենթարկէ բոլոր յանցաւորները, մասնաւորաբար ոճիրին ուղղակի հեղինակը. 2. որ փոխ-գործակատար Ուլիանոֆ դատական քննութիւններուն մասնակցի. 3. որ լեհ կառավարութիւնը անմիջական եւ խիստ միջոցներ ձեռք առնէ, լեհական հողին վրայ գործող ահաբեկչական կազմակերպութիւնները լուծելու եւ հակախորհրդային գործունէութիւն վարող անհատները Լեհաստանի սահմաններէն դուրս հանելու համար։

.·. Վոյքոֆի սպանիչ Քովերտա պիտի դատուի արտակարգ դատարանի մը կողմէ։

.·. Լիթուանիոյ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է դաւադրական ծրագիր մը՝ ուղղուած Քօվնոյի խորհրդային դեսպանատան դէմ։

Մալթայի անգլիացիներուն դատը սկսաւ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մալթայի թուրք աքսորեալներուն դատավարութիւնը սկսած է արդէն Պոլսոյ անգլեւթուրք իրաւարար խառն ատեանին առջեւ։ Առաջին դատախազն է Ահմէտ Էմին պէյ, յայտնի լրագրող, «Վագըթ»ի եւ «Վաթան»ի խմբագրապետ, որ Զինադադարին բացմաթիւ ուրիշ թուրք մտաւորականներու հետ Մալթա աքսորուած էր Անգլիացիներուն կողմէ։ Ահմէտ Էմին պէյ փնասուց հատուցում կը պահանջէ։

Իր փաստաբանը յուզիչ ճառ մը խօսեցաւ, եւ ըսաւ որ եթէ անգլեւթուրք աւանդական բարեկամութիւնը վերահաստատել կ՚ուզուի, անգլիական կառավարութիւնը պէտք է դարմանէ Զինադադարի շրջանին Պոլսոյ իր զինուորական ներկայացուցիչներուն գործած իրաւական սխալները։

Անգլիոյ ներկայացուցիչ Պ. Օուըն Ուէլս հակառակեցաւ այս պահանջին եւ յայտնեց թէ դատարանը իրաւասու չէ այս խնդրով զբաղելու։

Ահմէտ Էմինի դատը շատ կարեւոր է. կ՚ըսէ «Թայմզ», որովհետեւ Մալթա աքսորուածները մեծ թիւ մը կը կազմեն, ու եթէ անիկա յաջողի հատուցում ստանալ, միւսներն ալ նոյն հիման վրայ դատ պիտի բանան։

Ատլանտեանի հերոսները

Ամերիկացիները ներկայիս կը մրցին Ֆրանսացիներէն աւելի մեծ պատիւներ ընելու համար Ատլանտեանի անդրանիկ երիտասարդ հերոսին՝ Չարլս Լինտպէրկի։ Ուաշինկթընի մէջ ընդունելութիւնը փառայեղ եղաւ։ Նախագահ Քուլիճնախագահեց պաշտօնական ընդունելութիւններուն, կիրակի օր Լինտպէրկի հետ եկեղեցի գնաց եւ հացկերոյթ տուաւ անոր ի պատիւ։ Ընդունելութեան ճառին մէջ Նախագահը դրուատեց Լինտպէրկի քաջութիւնը։ «Ուրիշներ պատրաստուեցան, ըսաւ. սակայն դեռ երէկ գրեթէ անծանօթ երիտասարդի մը վերապահուած էր ճնուեթեան տարերքին յաղթել եւ մէկ հարուածով անկորնչելի փառքի մը տիրանալ։ Ամերիկա եւ ամերիկեան ժողովուրդը պիտի չմոռնան այն ընդունելութիւնը, զոր Ֆրանսա ըրաւ մեր երիտասարդ հայրենակցին»։ Նախագահը Լինտպէրկը անուանեց Ամերիկայի «անպաշտօն դեսպանը Եւրոպայի մէջ»։ Լինտպէրկ եւս իր կարգին գովեստով խօսեցաւ Ֆրանսայի ժողովուրդին համակրանքին մասին՝ հանդէպ ամերիկեան ժողովուրդին։

Լինտպէրկ Ուաշինկթընէն օդանաւով Նիւ Եորք գնաց երէկ երկուշաբթի եւ փառաւոր ընդունելութիւն գտաւ։

.·. Հարիւրապետ Պայրտ երէկ առաւօտ պատրաստ էր Նիւ Եորքէն Փարիզ ճամբայ ելլելու՝ տեղակալ Նովիլի եւ հարիւրապետ Պէրթ Աքոսթայի հետ։

Ինչպէս գրեցինք, Պայրտ Փարիզ հասնելէն վերջ 12 ժամ պիտի հանգստանայ, առանց ճառեր լսելու եւ ցոյցեր տեսնելու, ու կրկին ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Նիւ Եորք։

Իր օդանաւը՝ «Ամերիքա»՝ միայարկ Ֆօքքըր մըն է, երեք ատրղաձեւ շարժիչ մեքենաներով։ Թեւերը շատ հաստ են, երկայնութիւնն է 24 մեթր 25 ս., լայնութիւնը՝ 2 մ. 40։ Խցիկները շատ հանգստաւէտ են։ Օդանաւին ընդհանուր ծանրութիւնն է՝ ճամբայ ելած ատենը՝ 6880 քիլօ, որուն 2673ը օդանաւը պարապ վիճակի մէջ. 3270ը պէնզին (5540 լիտր). 216ը իւղ (270 լիտր). 249ը երեք ճամբորդները, 63ը՝ անթելը, 80ը ուտելիք եւ ջուր. 238ը դիտակներ եւ ազատարար կազմածներ։

.·. Չէմպըլին եւ Լէվին կիրակի առաւօտ Պերլինէն Վիէննա պիտի մեկնէին, սակայն, օդանաւը աւրուած ըլլալով չկրցան մեկնիլ։ Թէմփըլհօֆի օդանաւային կայանը հաւաքուած հետաքրքիրները հիասթափուեցան, երբ իմացան որ մեկնումը յետաձգուած է։ Երկու Ամերիկացիները Պատէն-Պատէն գացին հանգստանալու։

Մուսոլինի եւ սիոնականները

Մուսոլինի անցած օր ունկնդրութեան ընդունեց սիոնական կազմակերպութեան գործադիր կոմիտէի պատուիրակ Եաքոպսընը։ Կէս ժամ տեւող խօսակցութեան ընթացքին, Եաքոպսըն Իտալիոյ դիկտատորին տեղեկութիւններ տուաւ Պաղեստինի մէջ սիոնականներու գործունէութեան մասին։ Մուսոլինի հաւանութիւն յայտնեց որ իտալեւպաղեստինեան ընկերակցութիւն մը կազմուի, Հրեաներու եւ Իտալացիներու միջեւ սերտ կապեր հաստատելու համար։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ հին եւ նոր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները վճարել Պ. Ա. Միքայէլեանին, որ սիրով յանձն առած է այդ գործը։

„ՅԱՌԱՋ"Ը ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Թաւրիզի մեր ընդհ. գործակալն է Պ. ԵԶՆԻԿ ՔԱՉՈՒՆԻ, որուն պէտք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ հատավաճառի համար։

ՀԱՍՑԷ.— Y. Katchouni, Tauris (Perse).

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի ընդհ. ժողովը 18 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Վարուժան ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի 5րդ դասախօսական ժողովը 18 Յունիս շաբաթ ժամը 7ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պիտի դասախօսէ Ընկ. Ա. Անէմեան, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները։

ՅԱՐԴԴՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 16 Յունիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի Սիդրակ Սասունի Ֆրէօյտիսի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Ը. Մ. Ը. Մ.ի Հ. Մ.ի, Պէլվիլի Հ. Մ.ի եւ Արմէնիայի խումբերէն իրենց ներկայացուցիչները ղրկել «Յառաջ»ի խմբագրատունը այսօր Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 7.30, կարգադրելու համար «Յառաջ»ի բաժակին հաշիւները։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Արամ Աբրահամեան։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ իր ծանօթներուն կը տեղեկացնէ իր նոր հասցէն.— 37, Rue Lourmel, Paris (15me)։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓՈՒՉԷՆԻ ՄԷՋ

ԿՈՉ

Ազգ. Միութեան Փուզէնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ գաղութը յառաջիկայ ժողովրդական ընտրութեանց մասնակցելու եւ իրենց ընտրող ու ընտրելի իրաւունքը արժեցնելու համար, այժմէն դիմել մասնաճիւղիս եւ վճարելով տարեկան 24 կամ առնուազն վեցամսեայ 12 ֆրանքի ազգ. տուրքը, արձանագրուիլ յատուկ տոմարին մէջ։

Ազգ. տուրքի հաստատման թուական ընդունուած է 1927 Յունիս ամսուան սկիզբը։

Արձանագրութիւնները պիտի կատարուին ամէն օր տանուտէր Ս. Կէվիէլեանի վաճառատունը եւ պիտի վերջանան 3 Յուլիս կիրակի օրը։

Ատենադպիր Ատենապետ
Ս. Կէվհէրեան Ա. Բաղտասարեան

Ա. ԱՀԱՐՕՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ
"ԻՄ ԳԻՐՔԸ,,
ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ։ Կը գտնուի Յառաջի խմբագրատունը, Պալենց գրատուն եւ տպարան Navarre, 5 Rue des Gobelins։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՆԻԿՈՍԻԱ, Օշական.— Ընդարձակ նամակ մը գրուած է ձեզի Միսալեանի հասցէին, հասցէն է P. O. 294։ Եթէ չէ հասած, իմացուցէք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եօզղատի Թէրզիլի գիւղացի Մամբէոս Պալըանեան, հօր անուն Սենեքերիմ, մօր անուն Զիւլէյ, որ ճէպէլի ամերիկեան որբանոցը կը գտնուէր, այժմ Պէյրութ ըլլալը կը կարծուի, իմացնել՝ Mesrob Bakamiani, Labejan par Mirande (Gers) France։ Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել։

— Սարգիս Կլտրիկեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդին Միսաք Չօպանեանը, որ մեկնած էր տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել Sarkis Guedikiani, La Fosse, Coullons (Loiret)։

— Կը փնտռուի Մանուկ Տէր Յակոբեան, Սեբաստիոյ Դավրա գիւղէն։ Ութը ամիս առաջ եղած է Detroit Mich. (Ամերիկա)։ Տեղեկացնել Մարտիրոս Կրտատեանի 2, Rue Capitaine Jerber, Issy_les-Moulineaux Seine) (France)։

Կը փնտռեմ քրոջս որդին ժիրայր Լ. Պաքըրճեանը. Պրուսայի Կիւրլէ գիւղացի. մայրը՝ Մելիքէ Մ. Գասըմեան, Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն։ Կարսուած տարագրութեան ընթացքին, ողջ ըլլալ կը կարծուի որբանոցներու մէջ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցով, Ս. Գասմեանին։ Լուր տուողին կը նուիրուի եռամսեայ «Յառաջ»։

Բումորկինցի (գեսարիա) Մարիամ Քէօշէքեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Յովհաննէս եւ Արմենակ Քէօշէքեան։ Հօր անունը Ցարութիւն, մօր անունը Նէրկիզ։ Խալքիի աղէտէն ի վեր կորսուած են։ Կը կարծուի Յունաստանի որբանոցներէն մէկուն մէջ եղած ըլլալ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել — Kalouset Yapoudjiani, 9 Passage Lauzin, Paris (19me)։

Յունաստանի Նոր Օրէն եւ Ալիքէն կը խնդրուի արտատպել։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ողիմպիական Յունիսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը, փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ։

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ Ժան Ֆըթի-Ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին Փօրթ տ'Օրլէան, երթալու համար C. A. Montrouge-ի մարզարանը

(Կնիք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ շատ դիւրին գործի մը համար, 14—15 տարու տղայ մը, ֆրանսական կարեւոր տան մը համար, շաբաթական 50 Ֆր. երթեւեկի ծախքէն զատ եւ նուէրներ։ Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի։

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Անգլիոյ,	L. St	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100 Mark		[illegible]
Թրքական Թղթ. L. Trq		[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լեւա 100 հատը	Leva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք	» Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100—

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ		
Եգ. Ֆր. Ֆօնսիէ I Cr. Fonc. Eg		3200 —
II	»	1880
III		1400 —
Թուրքիոյ Լոտ	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆԻՍ 1927

15 JUIN 1927

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 363

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՆՈՒՆՈՎ…

Ամէն օր, եւ օրը քանի մը անգամ, այլանդակ լուրեր կը ...մին խորհրդային կայսրութեան սահմաններէն։

Մամնաւորապէս շատ կը խօսուի անհամար ձերբակալու...թիւններու եւ գնդակահարութեանց մասին։ Կարմիր գրաքննու...թիւնը թոյլ չի տար ճշգրօրէն հաղորդել օրուան անցքերը։ Ան...ու որ, պէտք է որոշ վերապահութեամբ ընդունիլ շատ մը ...նդալից լուրեր, մանաւանդ երբ անոնց աղբիւրները միայն ...ժամանակից երկիրներու թերթերն են։ Ժամանակը պիտի ...որդէ բուն իրականութիւնը, երեւան հանելով սուտն ու ...ար։

Սա այժմ, անժխտելի է մէկ իրողութիւն, — Մոսկուա մատ...ուած է անգութ կատաղութեան մը, եւ կը թափէ-կը կորէ ...անց շատ բարակը մտածելու։ Չեկան (այժմ՝ Քաղաքական ...պութիւն) մէկ հարուածով գնդակահարել տուաւ քսան ա...ուոր դէմքեր, բոլորն ալ արգելափակ պատանդներ։ Պաշ...օնապէս կը հաստատուին նաեւ ուրիշ կարգ մը գնդակահա...թիւններ, Վլատիվոստոկէն մինչեւ Թիֆլիս։ Պէտք է սպա... խորհրդային թերթերուն, ամբողջ անցուդարձը իմանալու ...ամար։

Մոսկուայի համար ամէն մէկ գնդակահար զոհ՝ լրտես է, ...ողիր, կամ առնուազն՝ «հակայեղափոխական», հոգ չէ թէ ...իու տարի առաջ բանտը ինկած ըլլայ, առանց որ եւ է կապ ...ենելու Վարշաւայի սպանութեան, կամ անգլեւռուս մրցակ...ութեան խաղերուն հետ։ Այս միակողմանի տեսակէտը այնքան ...պաւէր է կարմիր իշխանաւորները, որ մէկ վայրկեան իսկ ...ն մտածեր թէ, թուէ՛ք հակայեղափոխական Թուրքերն ալ ...ինց պէս կը շարժէին, դիւանէն Համիտէն մինչեւ «եղբայր» ...էմալը։ Մէկի տեղ՝ տասը, քսան, հարիւր. մէկ «ֆէտայի»ի ...ոխարէն՝ հազար, տասը հազար անմեղներու կոտորած։ Եթէ ...որդ Ջավուշը «խային» էր, Թուրք նախարարներն ու վալի...երը անով չէին զբաղեր, այլ կը կոտորէին ամբողջ գիւղեր։

Կ'ըսեն թէ բանուորա-գիւղացիական իշխանութիւնը այդ...պէս շարժելու ստիպուած է, իբրեւ «յեղափոխական» ուժ, ...մ. յեղափոխութեան բարիքին համար։

Մի՞թէ։ Այդ ո՞ր յեղափոխական աւանդութիւնն է որ կը թե...ադրէ, արտաքին դէպքի մը վրայ, գիշերանց բանտէն հանել ...ւ գնդակահարել իրենց ազատութենէն զրկուած մարդիկ, ի՛նչ ...սգի կամ դասակարգի ալ պատկանին։ Եթէ Վոյքով մը սպան...ուեր է օտար երկրի մէջ, թող անոր համապատասխան գործ ...ը կատարեն տղամարդու պէս։ Հերոսնե՞ր կը պակսին իրենց ...էջ։ Տասներորդ տարին է որ կ'իշխեն եւ կը յոխորտան, բայց ...ակաւին կը խորհին ու կը գործեն այնպէս ինչպէս սուլ...թաններն ու ցարերը, ինչպէս աշխարհի բոլոր բռնակալներն ...ւ ջարդարարները։ Մուկի պէս վախկոտ՝ հրապարակի վրայ, ...աբիծ՝ թանձրակուռ պարիսպներու մէջ, գնտանի մը խորը ...նտուած կալանաւորներու, կամ անզէն, անճար բազմութեան ...մը հանդէպ։

Թերեւս վճռական, սանձարձակ շարժելու հիմքեր ունե...նային յեղափոխութեան առաջին օրերուն, երբ իրենք ալ չէին ...հաւատար իրենց յաղթանակին։ Տասը տարի յետոյ շարունա...կել նոյն մեթոտները՝ կը նշանակէ ոչ թէ ուժ եւ յեղափոխա...կան թափ, այլ ասիական, անասնական խուճապ։

Եւ իսկապէս, խորհրդային իշխանութեան վարիչները, ...կամ գործակալ, դեսպան թէ առեւտրական պատուի...րակ, այսօր, տասը տարի յետոյ, շատ աւելի սարսափի մատ...նուած են, քան այն տարիներուն, երբ կը կռուէին Դոլչակ...ներու, Տէնիքիններու եւ Վրանկէլներու դէմ։ Փոքր կուշտ, ...կնակի տակ, անոնք կը դողդղան իրենց գիրքին ու մորթին ...վրայ։ Անոնք լուսնոտի ջղաձգութեան կը մատնուին ամէնէն ...սովորական երեւոյթներուն առջեւ, եւ բնազդաբար արիւն ...թափել կուտան արհեստով ոճրագործներու, պատուհաններէն ...դիտելով անզօր զոհերու հոնդիւնը։

Յեղափոխութեան անունով…

Այո՛, այնքան լղրճեցին, պոռնկացուցին այդ բառը, որ ...հասարակ խաչագողն անգամ իրաւունք ստացեր է, այսօր, ...կարմիր շապիկ հագնելու եւ համամարդկային արժէքներ դա...տել-կախելու, հարազատ յեղափոխականներ գլխատելու, լրտե...սութիւնը գեղարուեստի վերածելու, ամբողջ սերունդներ ան...բարոյացնելու, մանր ժողովուրդները սարկացնելու եւ կե...ղեքելու։

Կը թուի թէ՝ այսօրուան ընթացքով, ականատես պիտի ըլլանք այնպիսի դէպքերու, որոնք պիտի գերազանցեն նոյն իսկ 1919-20ի գազանութիւնները, մանաւանդ եթէ արտաքին միջամտութիւններ ալ ծագին։

Առ այժմ, դուրսէն կ'աշխատին իւղ չլեցնել կրակին վրայ, անշուշտ երեւոյթները փրկելու համար։ Իսկ թէ ի՛նչ կրնայ պայթիլ ներսէն, — խոշոր հարցական մըն է որուն դժուար է պատասխան տալ։ Եթէ կարմիր վարիչները վճռեր են տեղի չտալ ո՛ր եւ է ճակատի վրայ, ո՛չ իրենց ընդդիմադիր ընկերներուն, ոչ դժգոհ ժողովուրդներուն եւ առ հասարակ բոլոր հակապոլշեւիկ տարրերուն, եւ, զոհացում չտալով հանդերձ, արեան մէջ խեղդել ամէն խլրտում, — անխուսափելի են նոր եւ աննախընթաց արիւնհեղութիւններ ու վերիվայրումներ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Յուսաբեր (6 Յունիս) խմբագրականի մը մէջ աչքէ անցընելով Հայաստանի ներկայ սահմանները եւ անոնց «ապահովութեան» խնդիրը, կը նկատէ.

— «Ի՞նչ պատկեր կը պարզեն Հայաստանի այսօրուան սահմանները։

«Հիւսիս-արեւմուտքէն մեր հայրենիքէն պոկուած է Կարսի ամբողջ շրջանը աւերակ Անիով՝ որ ընդամէնը 7—8 քիլոմեդր տարածութեան վրայ կը գտնուի Ալեքսանդրապոլէն ու Երեւանը միացնող երկաթուղագծէն։ Լենինիի «հայաստէր» զօրամասերը վայրկեաններու ընթացքին ... թեան վրայ արթուն հսկողութեան տակ առած են այս երկաթուղագծի երկու գլխաւոր եւ անպաշտպան կայարանները՝ Անի եւ Աղին։

«Այս նոյն գծի ուղղութեամբ թրքական զօրքերը կեցած են Ալեքսանդրապոլի փէշերը ընդող Արփաչայ գետի աջ ափին, ուրկէ անոնք 1918 Մայիս 15ին՝ քանի մը վայրկեանի մէջ՝ քաղաք մտան եւ քաղաքի պորտանագիներուն մէջ գիւղեր գրաւեցին։

«Հարաւ-արեւելքէն խլուած է Հայաստանէն Սուրմալուի շրջանը, որ Թուրքինը երբեք եղած չէ եւ որ մաս չի կազմեր մինչեւ իսկ Ազգային Մեծ Ուխտին։

«Լենինիի հայասէր» զօրամասերը այս շրջանին մէջ բռնած են Արաքսի ափերը, բերան ու նեղնալով Մարգարայի կամուրջը որ ընդամէնը 3—4 ժամուան հեռաւորութիւն ունի Էջմիածնէն։

«Հարաւէն ձգուած է Նախիջեւանի շրջանը որ «ինքնավար» է եւ կը գտնուի թաթար Ազրբէջանի հովանաւորութեան տակ։

«Այս շրջանի «ինքնավարութիւնը» ապահովելու համար՝ Լենինիին 1921ին, յատուկ դաշնագրով, զոհեց Դաթուսի ամբողջ շրջանը, առոր փոխարէն Հին Նախիջեւանը Ազրբէջանին կցելով։

«Այսպիսով մեր հայրենիքի հարաւային սահմանի վրայ ձգուած է «ինքնավար» Նախիջեւանը — երէկ՝ հայկական, իսկ այսօր՝ թաթար — որ Կարճեւանի գծով բաժնուած է Սիւնիքէն, իսկ ժամերու հեռաւորութիւն ունեցող Շարուրի գծով՝ Երեւանէն։

«Ինչպէս կը տեսնէք, Խորհրդային Հայաստանի երկարաշարք բնական ամրութիւնները՝ գետերն ու բերդերը իրենց լեռնալանջերով պոկուած ու տրուած են լաւագոյն «հայասէրներին» թուրքին։»

ՀԻՆԳ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՍՊԱՆՈՂ ՄԻԱՑՆ ԱՅՐ ՄԸ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ

Կիրակի, Դեկտ. 12ին, Փարիզի ռուս գաղութը, մօտ 5000 հոգի, հաւաքուած էր Թրոքատէրոյի սրահը՝ տօնելու համար «Ռուս մշակոյթի օր» բազմաճ ծառին մէջ, երբ տաս՝ ... Ձեռի յիշեց վերջերս Մոսկուայի մէջ կատարուած գնդակահարութիւնները։ Ծափողջիւնները լաւ ... Մէկ օթեակի մէջ միայն երիտասարդ մը եւ իր կինը՝ մնացին նստած։ «Դուրս՝, դուրս՛» խուժեցան բոլոր կողմերէն, բայց անոնք մնացին անշարժ. ... «...», «...», «...», «...»

ռա՛կ», «դուրս՛ս հանեցէք այդ անզգամը» — հայհոյանքներու տեղատարափը թափեցաւ վերէն ու վարէն եւ սպառնական բռունցքները ուղղուեցան դէպի «պոլշեւիկներու» սրահը։ Մեծ դժուարութեամբ կարելի եղաւ հանդարտեցնել յուզուած բազմութիւնը։

Հանդէսի առաջին մասէն յետոյ, սրահը նորէն խռար անցաւ։ «Լինչի դատաստանի՛», «Ջարդեցէ՛ք դունչը», «Դուրս», «Դուրս» հնչեց ամէն կողմէն։ Ու մինչ բազմութիւնը կ'ալեկոծուէր, ծերունի մը մտաւ օթեակը եւ ցասումով թքաւ «պոլշեւիկ»ի երեսը։ Ուրիշ մը՝ երիտասարդ կին մը սկսաւ ապտակներ տեղացնել անոր գլխուն։ «Պոլշեւիկ»ի կինը յարձակեցաւ վերջինիս վրայ եւ սկսաւ ճիրաններով պաշտպանել իր ամուսինը։ Վրայ հասան ուրիշներ, որոնք սկսան ծեծել «պոլշեւիկ»ը, մինչեւ որ եկան ոստիկանները եւ դուրս տարին «պոլշեւիկ զոյգը»։ Մինչ ոստիկանները երիտասարդին թեւէն բռնած՝ կ'առաջնորդէին դէպի դուրս, աջէն ու ձախէն բռունցքներն ու ոտքի հարուածները կը թափէին «պոլշեւիկ»ին վարժին համապատասխան մասերուն։

Այս «տխուր միջադէպէն» ետք, հանդէսը շարունակուեցաւ բարձր տրամադրութեան մէջ, եւ ռուսերը ջերմ խանդավառութեամբ տօնեցին իրենց ազգային տօնը, որ աւա՜ղ քանի մը տարի է հոս մնացած է, վտարանդիներու մէջ։

ԴԷՊԻ ԱՐԱԳԱԾ

Դոկտ. Նիտէրմայէր Արագած բարձրանալու նպատակով հասած է Երեւան։ Մինչեւ Վրաստան ու Համադանի ձեռնարկումներու աւարտումը, արշաւախումբը Մայիս 28ին մեկնեցաւ Էջմիածին ուր փութկէուրը ուսումնասիրեց պատմական յուշարձանները։ Մայիս 30ին Աշտարակի կողմէն, արշաւախումբը սկսաւ բարձրանալ դէպի Արագած։ Խումբին կը մասնակցի Երկրաբան Չերբաշեան։

Դոկտ. Նիտէրմայէր այս առթիւ հետեւեալը յայտարարած է «Խորհրդ. Հայաստան»ի աշխատակցին (31 Մայիս).

—«Հայաստան գալով, կ'ուզեմ ուսումնասիրել շարք մը հարցեր, որոնք կապուած են Հայաստանի երկրաբանական եւ ... դիրքի հետ։ Ես պիտի բարձրանամ Արագածի եւ Արարատի վրայ։ Եւ տարիներու ընթացքին, ուսումնասիրած եւ ... գտած եմ Հիմալայեան, ինչպէս իրանեան բարձրաւանդակի լեռնաշղթային կազմութիւնը։ Ուսումնասիրած եմ նաեւ Փոքր Ասիոյ լեռնաշղթայը։ Այդ երկու սարերուն շղթաները իրարու հանդիպելով Հայաստանի մէջ, առաջ բերած են կեդրոնական խառնուած, մեծ ճեղքեր, հրաբուխներու ժայթքումներ, օրինակ Արարատն ու Արագածը։ Այս տարի իմ արշաւախումբս կը հետապնդէ կլիմայական նպատակներ։ Հաւանական է որ յաջորդ տարի մենք աւելի ժամանակ տանք հրաբխային ժայթքումներու հարցին ուսումնասիրութեան։

Ցեղական գիտական ուժերը, մանաւանդ Հայաստանի համալսարանը ամէն օժանդակութիւն կուտան մեր խումբին ու ձեռնարկին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերը ծուղակի մէջ կը ձգեն Թուրքերը

Քրտական աղբիւրէ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք Մայիսի 1—5 տեղի ունեցած քիւրտ-տաճկական կռիւներու մասին.

Փետրուարի սկիզբները Թուրքերը զօրքեր կը կեդրոնացնեն Տէրսիմի եւ Մասիսի Քիւրտերուն դէմ։ Քիւրտերը շարունակ սպառողական վիճակի մէջ մնալով, կը հետեւին Թուրք զօրքերու շարժումներուն։ Նախայարձակ կ'ըլլան Թուրքերը։ Տէրսիմի Քիւրտերը շնորհիւ իրենց անմատչելի լեռներուն, ուժգնօրէն կը դիմադրեն եւ ետ կը մղեն Թուրքերը։ Մասիսի Քիւրտերը պարտուած ձեւանալով, կը նահանջեն, իրենց ետեւէն քաշելով Թուրքերը։ Սակայն, նախապէս որոշուած տեղի մը մէջ կը պաշարեն եւ թակարդի մէջ կը ձգեն եւ ջարդելով կը քալեն մինչեւ Ղարաքիլիսէ։

Մայիսի 5ի կռիւին Թուրքերը տուած են 470 սպանուած եւ 200 գերիներ։ Քիւրտերը գրաւած են նաեւ 12 լեռնային թնդանօթ, 36 գնդացիր, 140 ջորիներ եւ խոշոր քանակութեամբ ռազմամթերք։ Յետոյ գրաւելով Պայազիտն ու Տիատինը, ջարդեր են փոքրաթիւ Թուրք բնակչութիւնն ու պաշտօնէութիւնը։ Այս առթիւ պարպած են նաեւ պետական զինամթերքի եւ պարէնի ամբարները եւ քաշուեր են իրենց լեռները, սպասելով նոր յարձակումներու։

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Րիկայէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ մեծ անհանգստութիւն կը տիրէ Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի մէջ, ուր ԿԷՓԷՈՒն (նախկին Չէկա) վերջին օրերս ձերբակալել տուած է ընկերային զանազան աստիճաններու պատկանող 2000 անձեր։ Բոլոր կարեւոր քաղաքներու եւ կեդրոններու մէջ պաշտօնական շէնքերու, զինարաններու, մթերանոցներու եւ հանրային ակումբներու պահակազօրքերը աւելցուած են։ Մոսկուայի մէջ շրջած զրոյցներու համաձայն, իբրեւ հետեւանք վերջին գնդակահարութեանց, խորհրդային կառավարութեան անդամներէն շատեր եւ ԿԷՓԷՈՒի վարիչները, մէջն ըլլալով նախագահ Մէնժինսքի, ստացած են սպառնական նամակներ, որոնց մէջ կ'ըսուի թէ եղած սպանութիւնները քաւելու համար մահուան դատապարտուած են «Ռուս ազգի վրիժառու»ներուն կողմէ։

Վախեր Կովկասի համար

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները կը հերքեն վերջին օրերս կարգ մը կեդրոններէ՝ ինչպէս Վիեննայէ ստացուած կարգ մը լուրեր, մասնաւորապէս պոլշեւիկեան զօրաշարժի մասին։

«Աննշանական չէ, սակայն, որ կարգ մը զինուորական շարժումներ տեղի ունեցած ըլլան, որովհետեւ Մոսկուա կը վախնայ թէ ըմբոստութիւններ ծագին Ուկրայինայի, Կովկասի, Թուրքեստանի շրջանին եւ հաւանաբար նաեւ Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ։

«Նոյն իսկ տեղի կայ ենթադրելու որ Կովկասի ճնշուած ազգերուն՝ Վրացիներու, Թաթարներու եւ Հայերուն? մէջ լուրջ ըմբոստութիւններ կը պատրաստուին, թէեւ Խորհրդային Միութեան ընդարձակ հողամասին վրայ այս ապստամբութիւնները սովորաբար շատ արագօրէն կը մարին՝ համագործակցութեան պակասի եւ նպատակներու տարբերութեան պատճառաւ»։

Գիշ ճշանններ…

Խորհրդային Միութեան մէջ դէպքերը կը զահավիժին։ Ժողովուրդին մէջ դժգոհութեան նշանները սկսած են ծայր տալ։ Այսպէս, Լէնինկրատի մէջ կարգ մը մարդիկ յաջողած են ծախել «Զարթօնք» անուն թերթ մը, որ կը հրատարակուի գաղտնի տպարանի մը մէջ։

Այս թերթը շատ խիստ յօդուածներ կը հրատարակէ համայնավար վարիչներու դէմ, խորհրդային կառավարութեան մեքենայութեանց մասին յայտնութիւններ կ'ընէ եւ բանուորներն ու գիւղացիները կը հրաւիրէ սերտօրէն միանալ՝ կռուելու համար ներկայ վարչաձեւին դէմ, որ ժողովուրդին բարօրութիւնը եւ Ռուսիոյ շահերը կը զոհէ կարծեցեալ համաշխարհային յեղափոխութեան մը համար։

Գիւղացիները կը հրաւիրուին չվճարել տուրքերը եւ կրաւորական դիմադրութեամբ մը յոգնեցնել խորհրդային իշխանութիւնները։ Թերթը դիտել կուտայ թէ իրերու ներկայ վիճակին մէջ, կարմիր բանակը չպիտի կրնայ զէնք գործածել ժողովուրդին դէմ։

Անմիջապէս որ ԿԷՓԷՈՒն այս թերթին ծախուելուն մասին լուր առաւ, բոլոր օրինակները գրաւել տուաւ եւ ծախողները բանտարկեց։

․․․ Էքօ տը Փարիի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Պալթիկ ծովին մէջ բրիտանական նաւատորմիղին ներկայութիւնը իր գերագոյն աստիճանին կը հասցնէ խորհրդային ջղայնութիւնը։ Քրոնշթատի եւ Փեթրոկրատի մուտքը պաշտպանող բոլոր ամրացուած խարիսխներու մէջ պաշտպանման վիճակ կը տիրէ։ Փեթրոկրատի պահակազօրքը գգալապէս զօ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ ՎԱՂՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վերջին նամակովս պարզեցի թէ պահպանողականները ի՛նչ ծրագիրներ կը մշակեն, ամրապնդելու համար իրենց հեղինակութիւնը։

Նոյն ուղղութեամբ լուրջ աշխատանքի լծուած են նաեւ ընդդիմադիր կուսակցութիւնները, իւրաքանչիւրը իր ըմբռնած ձեւով։

Ազատականները որոնց աստղը մարեցաւ Լոյտ Ճորճի անկումէն (1922) ասդին, կրթնած նախկին վարչապետին անձնական համբաւին եւ անվրէպելի արժանիքներուն, ինչպէս նաեւ իրենց երկու միլիոն ոսկիլին հիմնադրամին, անվհատ կ'աշխատին իրենց ափին մէջ առնելու համար խորհրդարանը 1929ի ընտրութիւններուն։ Այս մասին մեծ յոյսեր ունին։ Իսկ աշխատաւորական կուսակցութիւնը որ տարօրինակ վիճակի մէջ է ընդհանուր գործադուլի ձախողումէն ի վեր, աջ ու ձախ նոր ուժեր կը փնտռէ որպէս զի խառնէ իր շարքերը։

Ազատական վարիչները եւ մամուլը հիմնական պատճառներ ցոյց կուտան իրենց լաւատեսութեան համար։ Իրենց կարծիքով, պահպանողականներու ներկայ զիրքը արդիւնք չէ անոնց քաղաքականութեան վայելած համակրանքին, այլ ուղղակի հետեւանքը Լոյտ Ճորճի խմբակցութեան օժանդակութեան, 1924ի ընտրութիւններու ընթացքին։

Ընկերվարականները իշխանութենէ հեռու պահելու առաջադրութեամբ, ազատականները ընտրեցին միջին ճամբան եւ իրենց քուէները տուին Պոլտուինի թեկնածուներուն։ Ազատականներուն համար իսկ պահպանողական վարչաձեւ մը տանելի նուազ չարիք է, քան ընկերվարականներու «Սպըրովըր»ի աշխատակիցը երկար յօդուած մը նուիրած է այս հարցին։ Պահպանողականութիւնը, կ'ըսէ յօդուածագիրը, արդիական բացատրութիւն չէ. բացարձակ պարագաներէ դուրս, երբ ընկերութիւնը կը ծառանայ անիշխանութեան կամ դասակարգային պայքարին դէմ, քաղաքակիրթ մարդկութեան միակ նշանախօսքը եղած է յառաջդիմութիւնը, մինչդեռ պահպանողականութեան ըմբռնումը իսկ կը հակասէ այդ ճշմարտութեան։

Ցեւոյ, կը շեշտէ ազատականներու կարգ մը յաջողութիւնները վերջին ամիսներուն։ Ցունուարէն ասդին կատարուեցան հինգ մասնակի ընտրութիւններ։ Պակասած՝ երկու պահպանողական, երկու աշխատաւորական եւ մէկ ազատական երեսփոխաններուն տեղ ընտրուեցան երկու աշխատաւորական և երեք ազատական։ Այս երեւոյթը եւ մանաւանդ կուսակցութեան ծոցին մէջ առնէէ մը ի վեր տիրող միութիւնը, որ այնքան վտանգուած էր Լոյտ Ճորճ Ասքուիթ [illegible] յետոյ, ազդանշաններ են վաղուան յաջողութեանց համար։ Յօդուածագիրը չափազանց լաւատես է եւ բաշխ[illegible]։ Յաջորդ խորհրդարանին մէջ, կ'ըսէ, ազատականները պիտի չահին բաւական քուէ՝ պահելու համար հաւասարակշռութիւնը միւս երկու խմբակցութիւններուն միջեւ։ Բայց եւ այնպէս, ակամայ կ'ընդունի որ աշխատաւորականները տակաւին կը պահեն իրենց հմայքը ընտրական շրջաններուն մէջ։

Նոյնքան լաւատեսութեամբ կ'արտայայտուի ուրիշ ականաւոր դէմք մը՝ Սըր Հէրպըրթ Սամուէլ, որուն համոզումով ազատականներու քաղաքական եւ ընկերային ծրագիրները ներշնչուած են այն տեսակ գաղափարներէ որոնցմով միայն կարելի է ապահովել բրիտանական կայսրութեան եւ մասնաւորաբար անգլիացի ժողովուրդին բարգաւաճումը եւ ուժը։ Ո՛չ եղածով գոհանալու եւ ո՛չ ալ եղածը քանդելու քաղաքականութիւնը կրնան փրկարար ըլլալ ո՛ր եւ է ժողովուրդի համար։ Ամէն տեղի եւ ամէն ժամանակի համար, միակ ապահով եւ գործնական միջոցը խաղաղ բարեկարգումն է։

Պահպանողական երեսփոխան մը Սընտէյ Թայմզի մէջ կ'անդրադառնայ այս հարցին վրայ եւ շեշտելէ ետք թէ ազատականները իրենք են որ սանդծեցին իրենց այսօրուան անքաղձալի վիճակը, շնորհիւ երբեմն եւ յարափոփոխ քաղաքականութեան մը, յոյս կը յայտնէ որ եթէ անոնք փոխանակ շփացնելու ընկերվարական պեսերը եւ վարելու անորոշ ուղղութիւն մը քաղաքական եւ ազգային շատ մը խնդիրներու մէջ, գծեն վերջնական ուղեգիծ մը, կրնան ապահովաբար վերատանալ իրենց կորսնցուցած համակրութիւնը ժողովրդական խաւերէն ներս։

Բնականաբար կուսակցական նախանձախնդրութիւնը իր որոշ բաժինը ունի այս վարդապետ յայտարարութիւններուն մէջ, սակայն միւս կողմէ, չափազանցութիւն պիտի ըլլար ենթադրել, ինչպէս կ'ընեն Լոյտ Ճորճի ընկերվարական հակառակորդները, թէ ազատական կուսակցութիւնը բոլորովին կորսնցուցած է իր գոյութեան իրաւունքը։ Իրաւ է որ զանցառելի է իրենց հեղինակութիւնը հիմակուհիմա, բայց այդպէս չէ եղած միշտ։ 1832էն ի վեր, ուրեմն 95 տարուան մէջ, ազատականները ընդհանրաբար իշխանութեան գլուխ գտնուած են 61 տարի, մինչդեռ իրենց հակառակորդները հազիւ 34։ Աւելին։ Ներքին ընկերային բազմաթիւ բարենորոգումներ իրագործուած են ազատականներու օրով։ Նաեւ փայլուն է իրենց պատմութիւնը քաղաքական յաջողութիւններով։ Այնպէս որ, սխալ է, կ'ըսեն իրենց ղեկավարները, դամբանականը կարդալ կուսակցութեան։ Ներկայ վիճակը արդիւնք է գլխաւորաբար իրենց ներքին պառակտումներուն։ Ոչ եւ է քաղաքական կուսակցութիւն ծնունդն է իր պատկանած ժողովուրդին ընկերային - քաղաքական պայմաններուն։ Ասպարէզէն առժամաբար քաշուիլ, չի նշանակեր անհետանալ։

Պնդողներ կան, սակայն, որ անգլիացի ժողովուրդին համար ներկայ կարգուսարքով, անհրաժեշտ են միայն երկու կուսակցութիւններ — պահպանողականները եւ ընկերվարականները։ Երկու ծայրերը, առանց միջին ճամբու որ կը վտանգէ թէ մէկուն թէ միւսին գործունէութիւնը։ Միւս այս համոզումէն ծնունդ առին ամիսներ առաջ այն ենթադրութիւնները թէ՝ Լոյտ Ճորճի մտերմութիւնը ընկերվարական ղեկավարներուն հետ, վերջ ի վերջոյ պիտի յանգի երկու հոսանքներու միացման։ Հիմա յայտնի է արդէն որ առիկա պարզ ենթադրութիւն մըն էր եւ չի համապատասխաներ ճշմարտութեան։

Գալով ընկերվարականներուն, անոնք աւելի կարեւոր հոգերու մէջ են։ Արհեստակցականներու նոր օրէնքը եւ Ռուսաստանի հետ յարաբերութեանց խզումը մխիթարական երեւոյթներ չեն իրենց համար։ Կարեւոր յաջողութիւն մը ունեցան, սակայն, անցեալ շաբթու Սպառողական Միութիւններու տարեկան համաժողովը 1843ի դէմ 1960 քուէով որոշեց միանալ ընկերվարական կուսակցութեան։ Տրուած որոշումը անակնկալ մը չէր, քանի որ տարիներէ ի վեր կը սիրաշահէին իրարու հետ։ Քանի մը անգամ փորձեցին, բայց ձախողեցան։

Ընկերվարագանները չափազանց խանդավառուած են այս արդիւնքով, որովհետեւ Սպառողականներու հետ «բարեկամանալ» կը նշանակէ թէ պարարտացնել կուսակցութեան գանձը եւ թէ՝ մասնաւորաբար ստուարացնել աշխատաւորական ընտրողներու բանակը։ Սպառողականները հիմնուած են հարիւր տարիէ ի վեր, եւ ունին 180 միլիոն ոսկիլին դրամագլուխ եւ տարեկան 300 միլիոնի չափ առեւտուր։ Ունին հինգ երեսփոխան, որոնք իրականին մէջ միշտ կը քուէարկեն ընկերվարականներուն հետ։ Պահպանողական մամուլը չափազանց դժգոհ է այդ դէպքէն։ Թայմզ եւ Տէյլի Թէլէկրաֆ դիտել կուտան որ Սպառողական Միութիւնները, որոնք հիմնուած են իբրեւ տնտեսական եւ առեւտրական մարմիններ, այս նոր քայլով կը կորսնցնեն իրենց այդ նկարագիրը, կը կորսնցնեն մանաւանդ իրենց անկախութիւնը եւ անձնատուր կ'ըլլան ընկերվարականներու քաղաքական նպատակներուն։ Ճիշդ է որ համաժողովին պատգամաւոր ուղարկած էին միայն 600 միութիւններ (ամբողջ գումարն է 1300 միութիւն), սակայն բացայայտ է որ անոնք ալ համամիտ են այս յանդուգն որոշումին։

Տէյլի Թէլէկրաֆ վախ կը յայտնէ որ ընտրութիւններու ժամանակ աշխատաւորականները իրենց ուզած ձեւով պիտի օգտագործեն Սպառողականներու հիմնադրամը, յաջողցնելու համար իրենց թեկնածուներու ընտրութիւնը։ Ուշագրաւ են նաեւ համաձայնարարներուն կողմէ այս արդիւնքը ձեռք բերելու նպատակով թափուած աշխատանքները։ Անոնց շարքերուն մէջ այն համոզքը կայ որ՝ գործադուլներու ժամանակ բանուորներու սնունդը ապահով է շնորհիւ սպառողականներու։ Ազատականներն ալ կը դատապարտեն այս վտանգաւոր որոշումը։ Տարօրակը հոն է, կ'ըսէ Տէյլի Նիւզ, որ Սպառողականներու մեծ մասը պահպանողական կամ ազատական իտէալներով տոգորուած անհատներ են, սակայն, հիմա պիտի հարկադրուին ակամայ եւ անուղղակի ծառայել ընկերվարական դրօշակին։

Համաժողովին որոշումը պիտի վաւերացուի ընկերվարականներու կողմէ պաշտօնապէս, յառաջիկայ հոկտեմբերին։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ԿՐՕՆՔԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐՈՂՆԵՐԸ»

Բագուի «Կոմունիստ»ը (29 Մայիս) կը գրէ.

Մայիս 27ին Բագուի մէջ գումարուեցաւ «Անաստուածներու» 2րդ համագումարը։ Այս առթիւ [illegible] տուաւ ճեմարանի զեկոյց մը։

— Կը տեսնենք որ կրօնական ճառամներ դարձեալ կը զօրանան. պէտք է սկսիլ սաստիկ կռիւ մը։

Ռուսական եկեղեցին, քանդուած ճանճերծ վերականգնէլ իր շարքերը, դարձեալ կը մնայ հակայոյս խմբական կազմակերպութիւն։ Մահմետական եկեղեցին [illegible] չափազանց պահպանողական է։ Իր ազդեցութիւնը Ազրպէյճանի մէջ դեռ բաւական ուժեղ է։ Հետաքրքիր է, որ ներկայիս, զանազան կրօններու ներկայացուցիչները միջոցներ կը փնտռեն միանալու փորձելու համար։ Հերձուածողներու դէմ դժուար է կռուիլ։ Անոնք հրաշալի կազմակերպութիւն մը ունին, եւ նիւթական միջոցներով՝ ապահովուած։

Կրօնքի դէմ բացուած մեր պայքարը կապուած է կուսակցութեան եւ կառավարութեան աշխատանքներուն։ Այժմ Բագուի Անաստուածներու Միութիւնը ունի 3000 անդամ, բաւական թիւով քուրքեր եւ կիներ։

Միութիւնը տուած է հակակրօնական դասախօսութիւններ եւ ուժգին պայքարներ։

Համալսարանին աշխատանքներուն լրանալէն յետոյ բնտրուած է Միութեան վարչութիւնը, 25 անդամ եւ 10 թեկնածու։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԾ ՑՊԵՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Գովելի է այն եռանդը, որ կը տիրէ Պերլինի ազգային կեանքին մէջ գոյութիւն ունեցող երեք միութիւնները՝ Գաղթային կառանց եւ Երիտասարդական, ձեռք ձեռքի տուած կը տանին ժիր եւ համերաշխ գործունէութիւն մը, որ թերեւս շատ մը գաղութներու համար խթան կրնայ ըլլալ։

Ահա անկախութեան տարեդարձը կարելի էր անտարբեր ձգել այդ մեծ օրուան հանդէպ։ Նախապէս որոշուած ըլլալով երեք միութիւններու մասնակցութեամբ մը ծրագրուած [illegible] հի գաղթահանդէսին մէջ տօնել Համբարձումը՝ եւ Մայիս 28ը, Պ. Պ. Տէր Մինասեան եւ [illegible], անկէ առաջ անձնապէս հրաւիրած էին քանի մը բարեկամներ եւ համակիրներ, ընտանեկան շրջանակի մը մէջ։ Ճիշդ ժամանակին բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը։ Ամէն ոք լուրը առնելով փութացեր էր իր պարտքը կատարելու։ Հաւեր տեղ չգտան. իսկ ուրիշներ, վերջը գալ կը յայտնէին որ լուր չունէին։ Ներկաներուն մէջ կային Հ. Հ. Ներկայացուցիչ Տքթ. Կրինֆիլտը եւ գաղութի գրեթէ բոլոր յայտնի դէմքերը։

Մեր Հայրենիքէն վերջ Պ. Ա. Աբեղեան գեղեցիկ ճառով մը պարզեց օրուան նշանակութիւնը։ Ցետոյ խօսեցաւ Պ. Խաչեան, «Այս սերունդը, որ այսօր իր վտարանդի գոյութիւնը կը քաշքշէ, մէկ յոյս ունի —երիտասարդութիւնը». եւ երիտասարդներուն ուղղելով ըսաւ.

— Այն օրը որ դուք այլեւս ձեր մէջ ուժ չունիք արիաբար դիմագրաւելու պատահարները եւ կռուով դիմադրելու ձեր ուժերու [illegible], անցնող սերունդը իր արիւնով կերտեց Մայիս 28. այն օրը, որ դուք ըսէք. փոքր ժողովուրդ ենք, ի՞նչ կրնանք ընել, այն օրը կորսուած ենք մենք ալ, դուք ալ. Բոլորովին [illegible] մինչ բարձր պէտք է բռնել եւ [illegible] Հայոց Համար։

Կարճ դադարի միջոցին, Պ. [illegible] ժողովուրդ «[illegible] թռուցի ենքը եւ երգուեցան սուրբ հայրենի երգեր, յետոյ խօսք առնելով երիտասարդ գերասան Պ. Սեւաչուռնի, պահանջեց թէ երիտասարդութիւնը պիտի երթայ իր առհավիրաներուն ճամբով, եւ գրուագներ պատմեց, հայ կառավարութեան առաջին պատերազմական [illegible], որուն ինք եւս կը մասնակցէր։

Նշան ընտանեկան զբօսանքներ եւ պարեր։ Ժամը երկուքը կ'անցնէր երբ հանդիսականները ցրուեցան գոհ տպաւորութեամբ։

* * Ցունիս 5ի զատկահանդէսը պերլինահայ կեանքին մէջ միակն է, որ կը համախմբէր գրեթէ ամբողջ գաղութը. մեծով պզտիկով Հունոլէրէկի աղբիւրին մօտ, գեղեցիկ անտառի մը մէջ առաւօտեան ժամը իննէն սկսեր էին հաւաքուիլ Պերլինի չորս ծագերէն, Տրէզտընէն եւ Լայփցիկէն։ Նուագողը կը ծածանէր ծառերու ընդմէջէն, ուրախութեամբ լեցնելով ամէն մէկուն սիրտը։

Ժամը մէկին պատրաստուեցաւ հայկական սեղան մը։ Սեղանապետ նշանակուեցաւ Պ. Ե. Տէր-Մինասեան, որ ընդունելով առաջարկի կարճ ճառով մը շնորհեց օրուան հաւաքումին նպատակը եւ առաջարկեց խմել հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանի անկախութեան Զրդ տարեդարձին համար, մաղթելով որ 10րդ կամ 11րդ տարեդարձը մեր հայրենի երկրին մէջ տօնենք։ Ցետոյ եկաւ «Այլահաւանութիւններու» շարքը։

Տքթ. Կրինֆիլտ վեր հանեց Մայիս 28ի սրբազան նշանակութիւնը եւ ըսաւ. «Ըթէ այսօր տարբեր է իշխանութեան ձեւը, այդ ոչինչ կը փոխէ Մայիս 28էն, ընդհակառակը. Հայաստանը այսօր խորհրդային միութեան անկախ մէկ մասը կրնայ համարել ինքզինք միայն անոր համար, որ արդէն անկախ պետութիւն մըն էր 1918 Մայիս 28էն ի վեր»։

Պ.Պ. Փրունճեան. «Մեր ժողովուրդին դարաւոր երազին մարմնացման թուականն է Մայիս 28։ Զեւափոխութիւնները չենք տեսներ մենք։ Մենք կը ճանչնանք մեր սուրբ երկիրը եւ մեր շինարար ժողովուրդը, որուն տօնն է այսօր. կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը որ գիտցաւ մեզ աւանդել փառքի այս օրը եւ կեցցէ հայ երիտասարդութիւնը, որ Մայիս 28ի ոգիով պիտի ընթանայ մինչեւ վերջ»։

Պ. Ա. Քաջունիեան (Տրէզտրէն), ուրախութիւն յայտնեց որ գէթ այսօր այդ [illegible] հայկ շրջանակ վայելելու եւ այժմ տօնելու Մայիս 28ը. «Եւ երբ մեր փոքր գաղութը վերադառնամ, նոր ուժերով պիտի արծարծեմ հայ միտքը հաւատքը»։

[illegible], սեղանապետը սուր կատակներով կը զուարճացնէր սեղանը։ Ցետոյ խօսք տուաւ Պ. Ա. Աբեղեան, որ հմտալից բանախօսութիւն մը ըրաւ Համբարձման տօնին շուրջ։

Ժամը [illegible], սրտի խաղեր կազմակերպեցին, իսկ աղջիկները ծաղիկ հաւաքեցին Համբարձման վիճակի սրբանուէր առանին մէջ, ըստ հին սովորութեան, լուռ, անձայն… յետոյ վիճակ քաշուեցաւ եւ, բախտը [illegible] ժամերու [illegible] ձեռնարկ մըն էր նաեւ երիտասարդական միութեան լոյս ընծայած բազառիկ մէկ թերթը «Հայ Երիտասարդ» անունով։ Իրաւունք ունէր գաղթային միութեան վարչ փոխ նախագահը, երբ թերթը յանձնարարելով կ'ըսէր «ցեւէք ինչ եռանդ, ինչ ոգեւորութիւն ունի մեր երիտասարդութիւնը, քաջալերենք զայն»։

Մինչեւ ժամը 9 տեւող գեղեցիկ ժամանցներէ վերջ, ժողովուրդը ցրուեցաւ ուրախ տրամադրութեամբ։

Պերլին ԹՂԹԱԿԻՑ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ցունիս 3ին, Սեպտեմբ. 16 հոգւոյ անգլիացի աղբիւրներէ խառնուածի թերթոյ մը Օսթանտի [illegible] մէջ Ամերիկայէն քանի մը Rotary անունով ծանօթ 2000 Ակումբներու ներկայացուցիչներ, որոնք իբր նոր խաչակիրներ եկած են իրենց միջազգային 17րդ համաժողովը գումարել Օսթանտի մէջ, կռուելու համար ազգերը իրարմէ բաժնող փոխադարձ սխալներու եւ նախապաշարման դէմ։

Ռոթըրիի կազմակերպութեան գաղափարը առաջին անգամ յղացան Ամերիկայի մէջ. 1905ին, Չիքակոյի մէջ 1908ին հիմնուեցաւ անոնց առաջին ակումբը. 1910ին, այդ ակումբներուն թիւը Ամերիկայի մէջ կը բարձրանար 16ի։ Այդ ժամանակաշրջանին յաջորդ գտնուեցաւ մեծ թիւով ակումբներ միացնելով կազմել ընկերակցութիւն մը։ Այսօր Ամերիկայի մէջ 2000է աւելի համանուն ակումբներ գոյութիւն ունին։ Այս խոշոր կազմակերպութիւնը կը պարունակէ 300.000է աւելի անդամներ, որոնք ցրուած են աշխարհի [illegible] կողմը եւ կը պատկանին [illegible] նազան երկիրներու։ Ան կը [illegible] կայացնէ հոկայ ուժ մը [illegible]։ Նպատակն է աշխարհի բոլոր [illegible] գերուն եւ քաղաքացիներուն [illegible] հաստատել բարձր [illegible] թիւնը, համերաշխութիւնը [illegible] ուղղամտութիւնը, առանց [illegible] կարգի, կրօնքի եւ ցեղի [illegible] թեան։ Իր խորհրդանշանն է [illegible]։ Հետեւեալ նշանաբանը «[illegible] քան ինքզինքդ մտածելու»։

Այս շարժումը խոստ[illegible] կար ազդեցութիւն մը ներգործած է իր անդամներուն վրայ. [illegible] նոնց ընկերային դիրքին կարեւ[illegible] րութեան եւ ստանձնած մեծ [illegible] տասխանատուութեան տեսակէ[illegible] տով։ Հոն՝ ուր «Ռոթըրի» ակումբ գոյութիւն ունեցած է, գլխաւոր լուրջ բարելաւում առաջ եկած է բնակիչներու փոխ-յարաբերութեանց մէջ։ Այդ կազմակերպութեան բարերար ազդեցութիւնը զգալի եղած է նաեւ [illegible] [illegible], արհեստագիտութիւններու մէջ եւ այն տեղը վրայ՝ որոնք խառնուած են իրենց ծնողքին հակառակ թիւնէն։ Նոր նպատակն է ակումբ անհատներ պատրաստել մարդկային ընկերութեան համար գործնական, ընկերական, քաղաքական տեսակէտներով։ Այդ նպատակին հասնելու համար կազմակերպութիւնը ծրագրած է աշխարհիս ամէն քաղաքներու մէջ հիմնել նմանօրինակ ակումբներ որոնց անդամները պիտի աշխատին բարելաւել բոլոր քաղաքներուն բարոյական ու նիւթական պայմանները։ Ամէն առեւտուր, արհեստ եւ վաճառ[illegible] պաշտօնեայ մարդիկ ունին իրենց ներկայացուցիչը ակումբներու մէջ, ուր յարատեւ շփման մէջ կը գտնուին անդամները [illegible] [illegible] կեանք եւ ժողովներ գումարել[illegible]։ Այս եղանակաւ, գործի սերտ [illegible] ազատ արուեստի պատկանող [illegible] ձեր [illegible] կը ճանչն[illegible] եւ իրարու կ'օգնեն։ Ակումբի [illegible] մէջ ներկայացուցիչ ըլլալու [illegible] ման պէտք է ունենալ գործի [illegible] ընկերային տեսակէտով պարկ[illegible] [illegible] ձեռնհասութիւն ու [illegible] տեսնելը նոր ակումբներ [illegible] մելու համար անհրաժեշտ են [illegible] ակումբներու պատկանող անձեր[illegible] նախաձեռնութիւնն ու [illegible] թիւները կրօնական եւ քաղաքական հաւատալիքներու [illegible] բերութիւնը բնաւ [illegible] թեան չառնուիր։ Բացարձակ [illegible] պէս արգիլուած է ակումբներու մէջ վիճաբանիլ կրօնական եւ քաղաքական հարցերու շուրջ [illegible] այլ պէտք է խօսիլ ու վիճաբա[illegible] նիլ հասարակաց գործերու [illegible] զբաղումներու մասին։

Ինչ [illegible] Rotary [illegible] իր ծոցին մէջ կ'ընդունի [illegible] ցեղին պատկանող անդամներ [illegible] գաղութին կը կազմեն [illegible] ցիներ՝ Չինացիներ եւ [illegible] դաւանութեան Հնդիկներ։

Հ. ՏԷՐՕՀԱՆ

[illegible]

ՆՊԱՍՏ ՏԱԼ ԹԷ ՈՉ

Ազրպէյճանի կառավարութիւնը, իբրեւ ճանապարհածախս նպաստ կուտար այն գաղթականներուն, որոնք կ'ուզէին Հայաստան հայրենիք դառնալ։ [illegible] [illegible] տեսնուած է [illegible] բոլոր նպաստընկալ գաղթականները ճանապարհածախս կը վատնէին Բագուի մէջ [illegible] առանց քաղաքէն հեռանալու։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

«Թամփոն»ի Անգարայի թղթակիցը կը հաղորդէ.— Վերջերս Ըամէթ փաշայի կողմէ հաղորդակցութեան անդամներու ներկայութեան Էնկիւրի—Կեսարիա գիծին բացումը խոր տպաւորութիւն առաջ բերաւ երկրին մէջ։

Պատճառն այն է որ, ինչպէս յայտարարեց հանրօգուտ շինութեանց գործավարը, ամբողջովին Թուրքերուն ձեռքով շինուած այս գիծը «հանգրուան մըն է այն ճամբուն վրայ, որ նոր Թուրքիան պիտի առաջնորդէ իրեն արժանի անտեսական դիրքին, նոյնպէս՝ առաջին քայլն է իրագործումը կառավարութեան այն ծրագրին, որով կ'ուզէ արեւմուտքի երկիրները արեւելքի հետ կապել երկաթուղիով»։

Այս նոր գիծին բացումը նոյնպէս անհերքելի ապացոյց մըն է թէ հանրապետական Թուրքիան իր մէջ ունի կարգ մը ստեղծագործ եւ այլապէս կարեւոր կարելիութիւններ, որոնցմէ զուրկ էր սուլթանեան կայսրութիւնը։

Աւելի դատ, ցոյց կուտայ նաեւ թէ կայսերական վարչաձեւին հակառակը ըլլալով, հանրապետական նոր վարչաձեւը գիտէ պահել ազգին կենսական շահերը։

Սուլթանները ամէնէն ճարպիկ յանձնառուներուն երկաթուղիի մենաշնորհներ կու տային, յաճախ իրարու հետ անկապակից, ու առանց երբեք իրենց միտքէն անցընելու երկիրը օժտել իր տնտեսական զարգացման անհրաժեշտ հաղորդակցութեանց միջոցներով։

Հետեւանքը այն կ'ըլլար որ, Եւրոպա հանքեր պարունակող շրջաններ կարելիութիւն չէին ունենար իրենց հարստութիւնները շահագործելու։

Հիճազի երկաթուղին շինուեցաւ Սալոնիկ-Համիտի կողմէ՝ Մեքքէ գացող ուխտաւորներու համար, իսկ Պաղտատի գիծը աւելի շատ գերման քան թրքական շահերու պիտի ծառայէր։

Թուրք հանրապետական կառավարութիւնը ընդհակառակն խիստ որոշ երկաթուղային քաղաքականութիւն մը ունի։

[illegible] ծրագրուած գիծերը նորոգելէ վերջ կառավարութիւնը զարկ տուաւ արդիւնաւոր գիծերուն՝ [illegible] Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի, Պոլսոյ եւ Սուրիոյ գիծերուն, Նախկին Պաղտատի գիծին միացեալ, որոնք այսօր Վակըֆ Լիի ընկերութեան կառավարումներուն հետ կանոնաւորապէս կը կապուին։

[illegible] Էնկիւրիի եւ Կեսարիոյ միջեւ. Անատոլուի [illegible]։ Ուրիշ զանազան գիծեր շինութեան ձեռնարկեց, [illegible] եւ շուէտական ընկերութիւններու յանձնեց կարեւոր ճամբաներու շինութիւնը, փութացնելու համար իրականացումը ամբողջական ծրագրի մը, այն նոր հիման վրայ թէ [illegible] երկաթուղիներու [illegible] մը կարելի չէ յանձնել օտար ընկերութեանց, միայն գիծերուն շինութիւնը կրնայ շնորհուիլ անոնց։

Նախկին Պաղտատի գիծը, արդէն կ'ապահովէ Եւրոպա-Սուրիա— մօտ օրէն մինչեւ Եգիպտոս— միջազգային հաղորդակցութիւնը՝ հիւսիսէն հարաւ։

Մեծ գիծ մը՝ արեւմուտքէն արեւելք՝ Էնկիւրի-Կեսարիա-Սվազ Թոլլ պիտի տայ յառաջիկային Իզմիրը, այսինքն Միջերկրականի աւազանը միացնել Կովկասի։

Այս գիծը Անատոլուի տեսակ մը ողնայարը պիտի ըլլայ, ուսկից պիտի զատուին կողմնակի ճիւղաւորումներ դէպի արգասաբեր եւ հանքային շրջաններ, ինչպէս նաեւ Սեւ ծովու նաւահանգիստները, ուսկից պիտի արտածուին տեղական բերքերը եւ ներածուին օտար բերքեր։

Այս է պատճառը, որ դէպի ծով երկաթուղագիծեր շինող խմբակները նոյնպէս պիտի շինեն եւ կարգի պիտի դնեն այդ գիծերուն յանգած նաւահանգիստները։

Այս ամբողջական ծրագիրը խնամքով մշակուած եւ հաստատուած է։ Թուրք կառավարութիւնը մեծապէս շահագրգռուած է անով։ Ըամէթ փաշա եւ իր աշխատակիցները ամէն վայրկեան առոր շօշափելի ապացոյցը կու տան՝ ազգային վերականգնումի էական հանգրուն մէջ անիկա առաջին տեղը կը գրաւէ։

ՎԱՐԿ ՉԵՆ ՏԱՐ ԹՈՒՐՔ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» լրագիրը կը գրէ, իր խմբագրապետին ստորագրութեամբ.

— «Մեզի տրուած ստոյգ տեղեկութեանց, ինչպէս նաեւ անձամբ վկայ եղած գործողութեանց համաձայն, ծխախոտի Թուրք վաճառականները այս օրերս կարեւոր եւ ցաւալի տագնապ մը կ'անցընեն։

Յաճախակի պատճառը բերքին անվստահութիւնը կամ յաճախորդի չգոյութիւնը չէ, այլ այն պարագան որ կարգ մը օտար դրամատուններ յանկարծ կտրեցին Թուրք վաճառականներուն իրենց բացած վարկերը։

Պատճառն ալ ասն կը ցուցնեն.— վաճառական մը չարաչափ գործած է իրենց վստահութիւնը, եւ իր առած գումարէն աւելի արժէքով ծխախոտ գրաւի դրած է։ Ասկէ վախցած են դրամատունները։

Թուրք վաճառականներուն ենթարկուած կացութիւնը այսպէս կը ներկայանայ.— [illegible] հիմնուած նախորդ տարուան ընթացքին դրամատուններէն իրենց ստացած վարկերուն վրայ, ընդարձակ գործառնութիւններ կ'ընեն. բայց այնպիսի պահու մը, երբ ծխախոտի գործը իր ամէնէն տաք շրջանը կը բոլորէ, դրամատունները յանկարծ կը կտրեն վարկը. Ասոր հետեւանքով, վաճառականները շատ նեղ կացութեան կը մատնուին, եւ գործերը երեսի վրայ կը մնան։

Ինչ որ ալ ըլլայ պատճառը, դրամատունները պէտք չէ տային այսքան ծանր որոշում մը, որ կրնայ ազդել գալ տարուան բերքին վրայ ալ։

Թուրքիոյ մէջ գործող օտար դրամատունները բարոյական պարտականութիւն մըն ալ ունին։ Մեզի կը թուացուի թէ, երբ ասոնք Թուրք վաճառականներուն վարկ կը խնայեն, անդին օտար առեւտրականներուն դրամ կը տրամադրեն։ Անշուշտ չենք խառնուիր օտար դրամատուններու ներքին գործերուն։ Միայն թէ կ'ուզենք ազդել ըլլալ որ պիտի փոխեն Թուրք վաճառականներու դէմ իրենց առած ծանր (մահուան) որոշումը։ Արդէն այս կը պահանջէ իրենց շահը։»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԵՐԸ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ.— Մեր գիւղին մէջ Հայաստանի Ցրդ տարեդարձը տօնուեցաւ 29 Մայիսին, Կիրակի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէին։ Սրահը զարդարուած էր անկախութեան հերոսներուն նկարներով եւ հայկական դրօշակներով։

Սրահին դուրսի կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները։ Սրահը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ, իրենց կուրծքին հայկական եռագոյն զարդանիշը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Յետոյ ընկ. Յ. Պիպէռեան, օրուան տօնին նշանակութիւնը պարզելով ըսաւ թէ «Քանի Հայը կ'ապրի, պիտի ապրի Հայաստանի անկախութեան գաղափարը»։

Օրուան բանախօսը, ընկ. Գ. Հիւսեան, ընդարձակ կերպով պարզեց ազգերու անկախութեան գաղափարը։ «Ազգերու յառաջդիմութեան միակ միջոցը անկախութիւնն է։ Ազգերը, մշակոյթով, տնտեսապէս ու ֆիզիքապէս, կրնան զարգանալ միայն անկախ հորիզոնի տակ, առանց օտար ազդեցութեան։ Ներկայիս Հայաստանը չի կրնար յառաջդիմել այնպէս ինչպէս պիտի յառաջդիմէր անկախութեամբ։ Այսօրուան Հայաստանը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ռուսական նահանգ մը։»

Յետոյ երգուեցաւ «Կամաւոր հայ զինուոր ենք»ը։ Գ. Մ. Վիշապազունեան երգեց «Պարանիսար»ը։ Հանդէսը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն։

Հանդէսէն վերջ ընկ. Գ. Հիւսեանի նախագահութեամբ ունեցանք հաւաքոյթ մը, եւ կազմեցինք ընտրական յանձնախումբ մը, երեք հոգիէ բաղկացած, որպէս զի Լա Սիօթան ալ ունենայ իր մասնակցութիւնը Մարսիլիոյ ազգ. միութեան մէջ։

Ցիալէ

ՓՐԻՎԱ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փրիվայի նորակազմ խումբին, Փուզէնի եւ Բրիւսաքի ենթակոմիտէներուն, տօնեցինք «Մայիս 28»ը Յունիս 5ին հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ։

Սրահը զարդարուած էր յեղափոխական նկարներով, բեմին վրայ կը ծածանէր հայկական եռագոյնը, կողքին՝ ֆրանսականը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Կ'ատենապետէր ընկ. Ա. Սարգիսեան, որ քանի մը խօսքով բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կատարած դերը անկախութեան համար։ Միջանկեալ եղան խմբերգներ, մեներգ եւ հայկական պարեր։

Օրուան ատենախօսն էր ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան, որ պատմականն ըրաւ Մայիս 28ին, թէ ինչպէս Հայաստանի անկախութիւնը ձեռք բերուած է. եւ ի վերջոյ թէ ի՛նչ էին անկման պատճառները։

Հանդէսը վերջացաւ «Մշակ Բանուոր»ով։

.˙. Վերջերս եռանդուն երիտասարդներ կազմեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէ մը, որ հետզհետէ կ'աւելնայ։

Իսկ Հօկը, գրեթէ քայքայուած է։ Մնացողներն ալ հետզհետէ կը հեռանան։ Ինչպէս կ'իմանանք, Փրիվայի Հօկի վարիչները, Վալանսի քահանան ծեծելէ յետոյ, նամակ մըն ալ կը գրեն որ, եթէ անգամ մըն ալ գայ Փրիվա, այս անգամ ալ իր կեանքը պիտի [illegible]։

Վ. Ն. Բունի

ՍԷՆ ԹԻԷԹԻԷՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, հոծ բազմութեան մը առջեւ, Ապրիլ 11/24ի Համազգային Սպասոնին շուքով մենք ալ տօնեցինք «Մայիս 28»ը։

Սրահին բեմը զարդարուած էր անմահ հերոսներու նկարներով, մէջտեղը Զինանշանն ու կողքին Քրիստափորը եւ հայկական ու ֆրանսական եռագոյնները։ Կարմիր խմբակները ի զո՛ւր փորձեցին խաբել գաղութիս հայ աշխատաւորութիւնը։

Օրուան նախագահ ընկեր Մ. Կաղնեան հանդէսը բացաւ պարզելով օրուան նշանակութիւնը։ «Մեր Հայրենիք»էն յետոյ Օր. Ա. Էյուպեբեան արտասանեց [illegible], ընկեր Տ. Պալտորեան՝ «Հերոսներ»ը, Օր. Գ. Սէրայտարեան 8 տարեկան «Եռագոյնը շատ սիրուն»։ Պատանեկ Սէրայտարեան բանախօսեց «Միջատակները յարգելի են, դէպքն է կարեւոր, Մայիս 28ը նուիրական է»։

Բեմ բարձրացաւ ընկեր Մ. Դուլումճեան, որ լայնօրէն պարզեց ազգերու ազատագրման պայքարը մինչեւ 1914ի համաշխարհային պատերազմը, իբրեւ արդիւնք՝ «Ազատութիւնը գնո՛րք է։ Ազատութիւնը կը տիրէ այն ատեն միայն, երբ բոլոր աշխատաւորները կ'ազատագրուին իւրաքանչիւր ժողովուրդի իրաւունքի սահմաններուն մէջ։ Ազատութիւնը մահէն աւելի զերազանց է»։ Ու մեզ յարգանքի կանչեց Արամի յիշատակին առջեւ։

Հանդէսը փակեց ընկեր Ս. Խաչիկեան «Մայիս 28ը՝ Մեծ Յեղափոխական» կոչելով։

Թղթակից

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ), 10 Յունիս.— Վերջին շաբաթներս Սէն Թ'Անթուանի ազգային գործերը նոր շրջանի մը մէջ մտած են։ Ժողովուրդը եւ Մարսէյլի նորընտիր վարչական խորհուրդը լուրջ միջոցներու ձեռնարկած են, գործերը տեղւոյն ժողովուրդի բաղձանքի համաձայն ձեւով կարգադրելու համար։

Ժամանակաւորական են ժողովուրդին տրամադրութիւնները հանդէպ ազգային կազմակերպական աշխատանքներու եւ մասնաւորապէս դպրոցի։ Եթէ վերջ տրուի Թաղեցիական անջատ գործունէութեան, վստահ ենք որ Սէնթ-Անթուան լաւ յաջողութիւններ պիտի ունենայ, պիտի դառնայ աչքի զարնող գաղութ մը։ Ցաւալի է որ տակաւին կարելի չէ եղած դպրոցի շուրջ համաձայնիլ եւ այժմ երկու մեծ թաղեր զատ զատ դպրոցներ կ'ունենան։ Այս վիճակումը պիտի զգացուի նախակրթարանի մը անհրաժեշտութեան առեն, որուն պահպանումը թաղերու ուժէն վեր է։

Ուրիշ կարեւոր խնդիր մըն է մէկ պատգամաւորի ընտրութիւնը, եւ օրինաւոր մարմնոյ մը կազմութիւնը։ Անհերքելի է որ մեր գաղութը պէտք ունի Մարսէյլի վարչական խորհուրդի նիւթական թէ բարոյական աջակցութեան։

Արդ, նկատելով որ Սէնթ-Անթուանի մէկ ձայն տալու իրաւունք է եւ Դաւառ, ժողովը թաղերու առանձին ներկայացուցչութիւնները լսելու հնարաւորութիւն չունի, անհրաժեշտ է թաղերու համաձայնութիւն, այդ խնդիրները կարգադրելու համար։

Մարսէյլի վարչական խորհուրդի լիազօրը Գ. Աբրահամ Արապեան այժմ բանակցութեան մէջ է եւ յոյս կայ որ բոլոր խնդիրները բաղձալի լուծում մը ստանան։ Քանի մը քաջամարտիկ հերոսներ այս անգամ ալ Գ. Արապեանը վիրաւորելու գնով պատռեցին ընտրութեան արձանագրութեան տետրակը, գաղութին մէջ ցանելով առեւլութեան սերմեր։ Անշուշտ իրենց թաղեցիները դատաստան պիտի ընեն մասնաւորապէս Գ. Կարապետ Ճոշշունեանի (հայ կաթոլիկ) մասին։

Ս. Փօլաճեան

ՀԱՅԵՐԸ ՎԱԼՏՕՆԻ ՄԷՋ

Կը գտնուի Մարսէյլէն 25 քիլոմէթր հեռու, հիւսիսային կողմը, ձորի մը մէջ։ Շոգեկառքով կապուած է Օպանը գիւղաքաղաքին։

Վալտօնի մէջ կը գտնուի կիրի հսկայ գործարան մը, ուր կ'աշխատին բազմաթիւ գործաւորներ, այր թէ կին։ Ասոնց մէջ կը գտնուին 50ի մօտ Հայեր, որոնք պայմանագրով եկած են 1926ին, իսկ մէկ մասն ալ գործազրկութենէն ազդուած հոս դիմեր եւ ընդունուեր են։ Գործատէրը շատ գոհ է մեզմէ։ Ընտանիք ունեցող չկայ, բոլորս ալ ամուրիներ ենք. մենք մեր ձեռքով կը շինենք մեր ուտելիքները։ Օրավարձերը ընդհանրապէս գոհացուցիչ են։ Գործ գլուխ աշխատողներ ալ կան։

Ոչ մէկ կազմակերպութիւն ունինք։ Գաղութը հանդարտ կեանք մը կ'անցընէ։ Կը ստանանք «Յառաջ» եւ ուրիշ թերթեր, որոնց շնորհիւ կը տեղեկանանք արտաքին աշխարհի անցուդարձերուն։

Այստեղ ալ ընդունեցինք Հօկի անկուշտ պատուիրակի մը այցելութիւնը։ Պարոնը Մարսէյլէն մինչեւ հոս ծախք ըրած էր, «Մեր իրաւունքները պաշտպանելու համար»։ Հօկ — սենտիքա, խորհրդային Ռուսիա իրար կը խառնէր։ Ուզեց Հօկի մասնաճիւղ մը կազմել, բայց չարաչար խաբուեցաւ։ Մենք աշխատաւորներս լաւ հասկցած ենք այդ մարդոց գործունէութիւնը։ Երկու [illegible] ոսկերէն մէկը ըսաւ. «Պարոն ձեր ցանած սերմերը Վալտոնի ապառաժներուն վրայ չեն կրնար բուսնիլ»։ Պատուիրակը ձեռնունայն նորէն շոգեկառք նստաւ դէպի Մարսէյլ։

Մինչեւ երբ, մեր աշխատաւորներուն հացին հետ պիտի խաղան։ Թող հանգիստ ձգեն մեզ։

Եթէ քաջութիւն ունին, թող երթան Երեւան-Մոսկուա բարեխօսելու մեզի համար, որպէսզի մեր երկրի շուրջ քաշուած չինական պարիսպները վերցուին։ Այն ատեն մենք հոն մեր սեփական հողին վրայ կ'աշխատինք ու կ'ընենք ինչ որ շիտակ է. եթէ իրենց քարոզածները օգտակար են հոն կը փորձենք այդ բաները...

Աշխատաւոր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ՄԱՄՆԱԻՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԴԺՈՒԱՐԻՆ ՑԱՑԱԿԱԳԻՐ ՄԸ

Եւ իրօք, քանի մը վայրկեան յետոյ ոստիկանապետը ներս կը մտնէր. իրեն կ'ընկերակցէին երկու քննիչներ, որոնցմէ մէկը Զուիցերիոյ զինուորական ոստիկանութեան ամէնէն անուանի դէմքերէն էր։

— Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ [illegible]

Ես խօսքը ինծի առնելով

— Իսկ դո՛ւք, ամէնէն առաջ, ո՞վ էք, հոս ի՞նչ գործ ունիք։

Պետը, իմ ծպտումիս տակ զիս չէր ճանչցած։

Չկրցայ խնդուքս զսպել. յետոյ կեղծամ եւայլն հանելով.

— «Ահա թէ ով եմ», ըսի, բարի Զարմացումի աղաղակ մը արձակեց։

— Այս, օրինակի համար, առասպելային եւ կրօնական տեղիքը, եթէ ձեզ կարենայի ճանչնալ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ [illegible], հարցուց նորէն։ Որպէսզի գործին դուք միջամտէք, պէտք է որ շատ կարեւոր բան մը եղած ըլլայ։

— Դուք դատեցէք, պատասխանեցի։

ԳՆԴԱՊԵՏԻՆ ՁԵՐԲ. ԱՄԲՈՂՋ ԽՈՒՄԲԸ ՄԵՐ ՁԵՌՔԸ Կ'ԻՆՆԱՅ

Պետը եւ իր աշխատակիցները սեղանին շուրջ հաւաքուեցան ու կարգիս մանրամասնօրէն իրենց պատմեցի բոլոր դէպքերը։

Պատմած փաստաթուղթերը առնելով մի առ մի ներկայացուցի ոստիկանապետին, եւ պէտք եղած բացատրութիւնները տալէ յետոյ, զինուորական [illegible] անոնց կարեւորութիւնը երեւան հանեցի։

Պետը ուշի ուշով մտիկ ընելէ եւ ինծի շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ, հարցուց.

— Այս շէնքին մէջ խուզարկութիւն կատարեցի՞ք։

Իրեն գիտել տուի թէ, ես ու ընկերս մեր օտարականի հանգամանքով, իրաւասու չէինք Զուիցերիոյ մէջ գործելու եւ թէ, ամէն վտանգ աչք առնելով էր որ, մեր պետերէն իսկ արտօնութիւն չառած, վճռեր էինք ձերբակալել ընել Մէյէրը եւ իր մեղսակիցները։

Ոստիկանապետը մտածեց եւ յետոյ [illegible]

— Գիտեմ թէ՝ ձեր իրաւունքին մէջ քիչ մը առաջ գացիք, բայց ձեր տեղը ես ալ նոյն բանը պիտի ընէի։

Յետոյ ակնարկ մը նետեց Մէյէրի վրայ, որ ուշադրութեամբ մեր խօսակցութեան կը հետեւէր։

— Բոլորս մէկ, ըսաւ, եթէ կ'ուզէք սկսինք խուզարկութեան. վստահ եմ թէ հոս հետաքրքրական բաներ պիտի գտնենք. յետոյ այս մարդուն հարցաքննութեան կը ձեռնարկենք։

Այն ատեն միջամտեցի

— [illegible] չէք կարծեր որ մեր հոս խուզարկած պահուն, լաւ պիտի ըլլար որ միւս կողմէ Պօռկօն եւ իր խումբը ձերբակալուէին։ Իրարու կապուած են, որովհետեւ մեղսակցութիւնը բացայայտ է։

[illegible]

Եւ ոստիկան սպայ մը կանչելով՝

— Վեց հոգի առէք ձեզի հետ եւ Պօռկօնի սրճարանը գացէք։ Ձերբակալեցէք ով որ հոն գտնէք, ինչպէս նաեւ սրճարանապետը։ Ահա նաեւ ձերբակալման բաց հրամանագիր մը. միայն բոլոր ձերբակալուածներուն անունը անոր վրայ արձանագրեցէք։

Ուրեմն պէտք եղաւ որ միջամտեմ։

— Ներեցէք, ըսի, պէտք ըլլայ որ ֆրանսական ոստիկանութեան հետ համաձայնինք նախապէս, որովհետեւ գիտէք թէ Պօռկօնի սրճարանը երկու ելք ունի եւ մէկ կողմէն Ֆրանսայի միւս կողմէն Զուիցերիոյ վրայ կը նայի։ Այնպէս որ Պօռկօն եւ իր բարեկամները երբ նեղը մնան, կրնան Ֆրանսայի հողին վրայ ապաստանիլ առանց նեղուելու. արդ, եթէ ֆրանսական կողմէն ալ ոստիկանութիւնը միջամտէ, փախուստի ճամբայ չեն ունենար. կը կարծեմ սակայն թէ՝ պիտի նախընտրեն զուիցերիական ոստիկանութեան ձեռքը իյնալ, որովհետեւ գիտեն թէ՝ եթէ Ֆրանսա տարուին իրենց կեանքը պիտի վտանգեն, քանի որ համար շարիքը որ հասցուցած են մեզի, մինչդեռ Զուիցերիոյ մէջ ուր մահապատիժ չկայ, բանտարկութեամբ մը պիտի ազատին։

— Ի՞նչ պիտի ընենք ուրեմն։

— Շատ պարզ է. ընկերս ձեր ինքնաշարժով կը փութայ Պէլկառտ, իր պաշտօնակիցներուն կը հաղորդէ անցուդարձերը եւ երբ ձեր մարդիկը սկսին զուիցերիական կողմէն պաշարել Պօռկօնի սրճարանը, մերինները կը միջամտեն ֆրանսական կողմէն։

Այսպէս ալ վճռուեցաւ։

Ըսեմ անմիջապէս թէ՝ կատարուեցաւ ինչպէս որ նախատեսեր էի։ Երկու կրակի մէջ մնացած ըլլալով՝ Պօռկօն եւ իր խումբը նախընտրեցին ձերբակալուիլ զուիցերիական ոստիկաններու կողմէ։

* * *

Երբ տան խուզարկութիւնը վերջացաւ ոստիկանապետը [illegible] Մէյէրի հարցաքննութեան.

— Ձեզ պիտի հարցաքննեմ, ըսաւ, բայց նախապէս կ'ազդարարեմ թէ՝ ինչ յայտարարութիւն որ ընէք, յետագային ձեր դէմ պիտի գործածուի. հասկցա՞ք։

(Շար.)

բացուած է։ Նէփէուի պետը եւ Փեթրոկրատի շրջանի հրամանատարը իբր դիկտատոր կը գործեն Ռուսիոյ Նախկին մայրաքաղաքին մէջ։

Խորհրդային Միութեան մէջ մասնակի զօրաշարժ յայտարարուած է։

Պոլսոյ Սպիտակ Ռուսները պիտի մնան

Թանի պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.—

Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի Ներկայացուցիչ Ճօնսըն, Էնկիւրի երթալով տեսակցած է արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Այս տեսակցութեան հետեւանքով էր, որ անմիջապէս Ժընեւ ղրկուեցաւ Թուրք պատուիրակ մը, Շիւքրի Քայա պէյ, արտաքին յանձնաժողովի նախագահը, որ պիտի մասնակցի Աշխատանքի Միջազգային խորհրդաժողովին։

Ճօնսըն այս առթիւ կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց Թուրքիա ապաստանած Ռուսներու փափուկ կացութեան վրայ։

Ինչպէս յայտնի է, Նախարարական հրամանագիր մը կ'արգիլէ այս վերջիններուն Թուրքիա բնակիլ 1927 Օգոստոս 1էն վերջ։ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի պատուիրակը պարզած ըլլալով որ անկարելի է այս գաղթականներուն համար տեղ գտնել եւրոպական երկիրներու մէջ, Թուրք կառավարութիւնը հաւանեցաւ յետաձգել վերոյիշեալ որոշումին գործադրութիւնը։ Ռուսները գոհունակութեամբ ընդունեցին այս որոշումը։

ՌՈՒՍ-ԵՒԼԵՀ ՎԷՃԸ

Լեհաստանի արտաքին Նախարար Զալէսքի, Ժընեւի մէջ մամուլի Ներկայացուցիչներուն յայտարարեց թէ Մոսկուայի կառավարութեան վերջին ծանուցագրին մէջ յիշուած երեք պահանջները հաշտարար հիմ մը կը կազմեն՝ խնդիրը վերջնապէս կարգադրելու համար։ Նախ ոճրագործը դատարան յանձնուած է եւ ընդհ. դատախազը պահանջած է կարճ դատավարութիւն։ Երկրորդ՝ խորհրդային Ներկայացուցիչը արտօնուած է մասնակցելու հարցաքննութեանց։ Երրորդ՝ գալով յեղափոխական կազմակերպութիւններուն, որոնց կ'ակնարկէ Մոսկուա, լեհական օրէնքով արգիլուած են անոնք։ Վարշաւայի կառավարութիւնը այդպիսի կազմակերպութիւններու մասին տեղեկութիւն չունի. եթէ հաստատուի թէ կան, չպիտի վարանի լուծել զանոնք։

Միւս կողմէ, սակայն, լեհ մամուլը շատ գոհ չերեւիր Մոսկուայի ծանուցագրէն։ Լեհ կառավարութիւնը, կ'ըսէ, ամէն գիջում ըրաւ. սակայն դիւանագիտական փափկանկատութիւնը թո՛յլ չիտար որ շարունակ կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունենան ծանուցագիրներով։ Գալով հակապոլշեւիկ գաղափարներ մնուցանող ռուս գաղթականներու վտարման, պէտք է որ նախ սովետները վտարեն իրենց հողէն Գ. Միջազգայինը, որուն ձգտումները ուղղուած են Լեհաստանի եւ ուրիշ պետութեանց դէմ։

։.«Մորնինկ Փոսթ»ի կարծիքով, եթէ Մոսկուա պնդէ իր պահանջներուն վրայ, Լեհաստան պիտի հարկադրուի Ազգերու Դաշնակցութեան դիմել։ Նոր ծանուցագրին պատասխանելէ առաջ, Լեհաստանի կառավարութիւնը կը սպասէ որ վերադառնայ արտաքին Նախարարը։

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը

Ներկայիս Ժընեւի մէջ կը գումարուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի 45րդ Նստաշրջանը, մասնակցութեամբ անդամ պետութեանց արտաքին Նախարարներուն։ Օրակարգին մէջ կան կարեւոր խնդիրներ։

Թերթերը կ'ըսեն թէ Պ. Պ. Պրիան եւ Շթրէզէման այս առթիւ ալ սիրալիր խօսքեր փոխանակած են, շեշտելով Լոքառնոյի դաշնագրին կարեւորութիւնը։ Առաջին տեսակցութիւնը տեւած է մէկուկէս ժամ, որու միջոցին երկու Նախարարները խօսած են օրուան խնդիրներուն վրայ։ Շթրէզէման տեսակցեցաւ նաեւ Պ. Չէմպըրլէյնի հետ։ Գերմանիոյ Ներկայացուցիչները մեծ վերապահութեամբ կ'արտայայտուին, բայց գաղտնիք չէ որ պիտի պահանջեն 45.000ի գեղչել Հռէնոսեան շրջանի գրաւման բանակին թիւը։ Չի կարծուիր որ Ֆրանսա հաւանի այս կարգադրութեան։

Գերմանական կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ արեւելեան շրջանի 34 ամրութիւնները քանդուած են արդէն, համաձայն 1927 Յունուար 31ի որոշման, հետեւաբար Գերմանիա իր պարտքը կատարած է։

Թուրք գաղթականներ դէպի Թուրքիա

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Գաղթականներու Զետեղման Յանձնաժողովին յանձնարարուած է տեղ պատրաստել այն գաղթականներուն համար, որ պիտի գան Կովկասէն, Սիպերիայէն, Ալպանիայէն եւ Սերպիայէն։ Այս գաղթականներուն թիւը 200,000 հոգի հաշուուի։ Բազմաթիւ Թուրք ընտանիքներ կուգան արդէն Սուրիայէն, Կիպրոսէն եւ Յունկօսլաւիայէն։

Անգլօ-եգիպտական դաշնագիր

Բրիտանական կառավարութիւնը նոր ծանուցագիր մը ուղղելով Եգիպտոսի, կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ եւ բացատրութիւններ կը պահանջէ կարգ մը մութ կէտերու մասին։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, երկու կողմերը անպաշտօն խօսակցութիւններ ունեցած եւ համաձայնութեան գետին մը պատրաստած են արդէն։

36 նոր գնդակահարութիւններ

«Տէյլի Էքսփրէս» կը գրէ թէ 36 նոր գնդակահարութիւններ կատարուած են խորհրդային իշխանութեանց կողմէ։ Վերապահութեամբ կ'արձանագրենք այս լուրը, ուրիշ աղբիւրէ տեղեկութիւն չունենալով։

Օդանաւային նոր մրցանիշեր

Ամերիկացի, անգլիացի եւ ֆրանսացի օդանաւորդներ իրարու հետ մրցումի ելած են, օդանաւով ճամբորդութեան մրցանիշը կոտրելու համար։ Անգլիացի Քար եւ Մաքուրրթ երէկ ճամբայ պիտի ելլէին Քարաչի Հնդկաստան երթալու համար։

Ֆրանսացի Փէլթիէ Տուազի եւ Կօնէն, ինչպէս նաեւ ամերիկացի Պայրտ նոյնպէս պատրաստ են ճամբայ ելլելու։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ հին եւ նոր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները վճարել Պ. Ա. Միքայէլեանին, որ սիրով յանձն առած է այդ գործը։

„ՅԱՌԱՋ"Ը ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Թաւրիզի մեր ընդհ. գործակալն է Պ. ԵԶՆԻԿ ՔԱՉՈՒՆԻ, որուն պէտք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ հատավաճառի համար։

ՀԱՍՑԷ.— Y. Katchouni, Tauris (Perse).

ՊԱՏՄԱ-ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒ

կազմակերպուած՝ Զ. Ո. Մ.եան փարիզի կեդր. վարչութեան կողմէ 19 Յունիս կիրակի ժամը 2.30ին դէպի Վէրսայլի պալատը

Առաջնորդութեամբ Պ. Պ. ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆ եւ Ն. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

կը հրաւիրուին միութեան անդամները եւ մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցները։ ժամադրավայր ժամը 1.30ին Invalidesի կայարանի մուտքին առջեւ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Շավիլի «Արդութեան» ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը, 18 Յունիս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի ընդհ. ժողովը 18 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Վարուժան ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի 5րդ զասախօսական ժողովը 18 Յունիս շաբաթ ժամը 7ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պիտի դասախօսէ Ընկ. Ա. Աճէմեան, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 20 Յունիս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին սովորական սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՅԱՐԴՈՒՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 16 Յունիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի Սեդրակ Սասունի Փրէօյտիսի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լիոնի ոստիկանական տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ ժամանակէ մը ի վեր դադրած օտարականներու ինքնութեան թուղթի փոփոխութեան կանոնաւորութեան գործողութիւնը վերսկսած է, եւ կը հրաւիրէ A (ա,էն մինչեւ R (ռ) սկզբնատառերով մականուն ունեցողները, որպէսզի անյապաղ ներկայանան Լիոնի ապահովութեան տեսչութեան օտարականներու յատուկ գրասենեակը. Rue St. Jean 35bis։ Ամենակարճ միջոցի մէջ չդիմողները պիտի ենթարկուին 1927 Մարտ 26ի օրէնքով նախատեսուած պատիժներուն։

Ազգ. միութեան Լիոնի կեդր. վարչութիւնս, նկատի ունենալով որ մեր հայ հայրենակիցներէն շատերը ֆրանսերէն թերթ չեն կարդար, այս յօժ կարեւոր հրահանգը կը հաղորդէ Լիոնի հայրենակիցներուն, որպէսզի ժամ առաջ ենթարկուին իրենց դիրքը օրէնքին առջեւ եւ զերծ մնան պատասխանատուութենէ։

(Վարչ.)

«ՅԱՌԱՋ»Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը ծախուի հայկական սրճարանը, Avenue Jean Jaurès։ Գործակալ՝ Կարապետ Գամպէրեան, որուն կարելի է դիմել հատավաճառի եւ բաժանորդագրութեան համար։

ԿՈՎԿԱՍԱՀԱՅ ԴՐԱՄԱ-ՕՓԷՐԷԹԻ ԽՈՒՄԲԸ

Ղեկավարութեամբ Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Յուլիս 3ին Théâtre Municipalի մէջ Rue de Halles, Bois Colombes, կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, կը բեմադրէ՝

ԱՐՇԻՆ-ՄԱԼ-ԱԼԱՆ

Յուլիս 9ին Sociétés Savantesի մէջ, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, հայկական առաջին օփերան՝

Յ. Թումանեանի ԱՆՈՅՇԸ

(5 արար)

Յուլիս 10ին կիրակի ցերեկ ժամը 10էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագիրով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մանուկ Տէր Յակոբեան, Սեբաստիոյ Դավրա գիւղէն։ Ութը ամիս առաջ եղած է Detroit Mich. (Ամերիկա)։ Տեղեկացնել Մ. Ալթունեան Կրտսեանի 2, Rue Capitaine Jerber, Issy-les-Moulineaux (Seine) (France)։

— Տարութիւն Ֆէրմանեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Նազարէթ Ֆէրմանեան որ կը գտնուի Պուլկարիա, պարապարբերբթ ագա հրաա Մկրեան (Ռումանիա), Րեփեկա Վէզնէլեան Պոլիս։ Իմացնել Մկրտիչ Թէլեանի, 208bis Rue Lafayette, Paris 10me։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

"ԻՄ ԳԻՐՔԸ„

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ։ կը գտնուի Յառաջի խմբագրատունը, Պալենց գրատուն եւ տպարան Navarre, 5 Rue des Gobelins։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՎԷՊԵՐ.— Լուռ ցաւեր 10 Ֆր., կեանքը ինչպէս որ է 10, խղճմտանքի ձայներ 10, կամուրջը 7, Լռութիւնը 8, Ցանկալի փանջունին 7, Սպասվար 7, Դատաստ. խորհուրդին առջեւ 10, Մառնիչը 8, Ցեղափ. Մակարոյծները 7, Միքէի սիրարկածը 5, Զագըր Ավրամ 5, Ալալաթեց նորածինը 2, Իսումէն Ժողովրդ. պատմուածքներ 6, Մ. Կորքիի Ֆոմա Կորտիէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վերթէր 9, Սուլթանը 6, Բարիզեթ 7.50, Սալբիի մեր խաչը 12.50, Թուղթի փոսեր 5, Տրա Սոլ[illegible] 6, Արաէն Լիւբէն 20, Ցեխմար (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական ոճիրը 2, Շ. Հոլմսի կուռքերը գլուխով մարդուց խորհրդը 2, Փոսքոմպ հովիւին գաղտնիքը 2, Գիւս Բալթինեթին ուղղամտութին գաղտնիքը 2, Թափառ Սաման 5, Քէօր օղլուի սրինգները 2.50, Զաւրիի նախապապը 20, Մոխրոտին երեք վիպակները 2, Տը. Մորի վրէժը 5, Գոնծէ քաղաքը 3։

ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, Մաքսիմ Կորքիի 3 Ֆր.։

Շուտով լոյս կը տեսնէ, Աֆոնսին Տոտէի ՄԱԿԱՐՈՒՑԸ։

Կը Հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Պահանջել գրացուցակը, դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Գին
Անգլիա,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100 Mark		[illegible]
Թրքական Ոսկ. L. Trq		[illegible]
Եգպ. ոսկի	» »	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լեւա 100 հատը	Léva	[illegible]
Դրախմի	» Drachme	[illegible]
Լիր	» » Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք	» Frc. Belge	[illegible]
Զուից.	» Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ցերվոնեց	10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3200	—
»	II	» 1880	—
	III	» 1500	
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	[illegible]	

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10
Le Gérant : H. TEURNIER

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN
Redaction & Administration
Խմբագրութիւն
280bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ.	40 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	
ԵԳԻՊՏՈՍ		»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ 1927
16 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 364
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԴՈՒՌՆԵՐԸ ԼԱՒ ՓԱԿԵ՞Ր ԷՔ

Տարին տասներկու ամիս եւ այսօր ալ, ա՛յս հարցումը կ'ուղղենք Երեւանի կառավարողներուն, իբրեւ պատասխան իրենց անհիկ ճամարտակութեանց։

— Լաւ փակե՞ր էք դուռները, որպէս զի արտաքին վտանգի մը կամ ներքին փլուզման մը պարագային, քաւութեան նոխազ չդառնայ ձեր կառավարած ժողովուրդը։

Ալ պժգալի դարձան «դաշնակ-մուսավաթ-մենշեւիկ դաւադրութեան» պատմութիւնները։ Այդ հէքեաթները կը ծառայեն ձեզի հաւատացող ապուշները զուարճացնելու. բայց տասնեակ մը անգամ չեն բարեփոխեր կացութիւնը, որ ցցուած է ամէնուն աչքին առջեւ, վրդովիչ հարցականի մը պէս, ճիշդ ինչպէս 1917—18ին։

Եթէ «անգլիական ոսկիով եւ հրահանգներով ներշնչուած» արտասահմանցիներ կան դուրսը, Փարիզի մէջ, ինչպէս կ'ուզէք հաւատացնել, տասն անգամ աւելի զօրաւոր եւ ազդեցիկ թշնամիներ թառեր են ներսը, ձեր քթին տակ, ձեր «եղբայրակցութեան» սահմանին վրայ։ Ու լաւ կ'ըլլայ որ քիչ մըն ալ ա՛յդ ուղղութեամբ մտածէք, փոխանակ անամէջ փամփուշտներ արձակելու արտասահմանի լպրծուն պողոտաներուն վրայ։

Նոր չէ այս ազդարարութիւնը, բայց մենք պիտի կրկնենք անդադար, իբրեւ անողոք ընդդիմադիր, մինչեւ որ արթննայ ձեր քարացած խիղճը, եւ գործէ, վերջապէս, ձեր ժանգոտած ուղեղը։

Այդ պարտականութիւնը պիտի կատարեն նախ բոլոր անոնք, որ —դաշնակցական, չէզոք թէ հակադաշնակցական— կը ճանչնան հայրենիքը, գիտեն անոր աշխարհագրական եւ ազգագրական կազմութիւնը, լրջօրէն կը հետեւին Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի քաղաքականութեան, եւ քաջութիւնը, պարկեշտութիւնը ունին սեւին սեւ եւ ճերմակին ճերմակ ըսելու։

Երէկ արտատպեցինք քանի մը հատուածներ «Ցուսաբեր»ի մէկ խմբագրականէն, որ չոր թուերով կը ներկայացնէ Հայաստանի այսօրուան սահմանները, այնպէս ինչպէս ձեւաւորուած եւ ստորագրած է Մոսկուան, Երեւանի գլխուն վերեւ, եւ անոր մեղսակցութեամբ։

Պարզենք նորէն, — հիւսիս-արեւմուտքէն անջատուած է Կարսի ամբողջ շրջանը աւերակ Անիով, որ ընդամէնը 7-8 քիլոմեթր է Ալեքսանդրապոլը եւ Երեւանը միացնող երկաթուղագծէն։ Էնկիւրիի պահակները արթուն կը հսկեն, քանի մը վայրկեան անդին, երկու անպաշտպան կայարաններու վրայ (Անի եւ Աղին)։

Հարաւ-արեւելքէն խլուած է Սուրմալուի շրջանը, ուր Էնկիւրիի պահակները բռնած են Արաքսի ափերը (իսկ վերէն վար՝ Ախուրեանի ափերը) եւ Մարգարայի կամուրջը, որ հազիւ 3-4 ժամ հեռու է Էջմիածինէն կամ Երեւանէն։

Հարաւէն՝ Նախիջեւանի գաւառը, որ կը գտնուի Ազրբէջանի հովանաւորութեան եւ Թուրքիոյ անմիջական տրամադրութեան տակ, եւ դարձեալ քանի մը ժամուան հեռաւորութիւն ունի Երեւանէն։

Արեւմուտքէն՝ «ինքնավար» Ղարաբաղը, միշտ Ազրբէջանի թաթին տակ, իր ռազմական բոլոր ճամբաներով, որոնց շնորհիւ թշնամին կրնայ ազատօրէն արշաւել դէպի մեր երկիրը, իսկ ուզած ատեն փակել ամէն ելք։

Ու եթէ սխալ չէ մեր ունեցած տեղեկութիւնը, Կարսի դաշնագրով (գաղտնի մաս), Թուրքիա իրաւունք ունի օգնութեան հասնելու կամ միջամտելու, եթէ խռովութիւններ ծագին Նախիջեւանի, թերեւս ամբողջ Կովկասի մէջ։

Արդ, այս պայմաններուն մէջ, իրենց ո՞ր ուժին ապաւինած են Երեւանի աքլորները, ո՛ր եւ է անակնկալ կանխելու համար։

Գոնէ մտածե՞ր են ժողովուրդին ինքնապաշտպանութեան համար ընծայել այնքան միջոց, որքան կը վատնեն անոր գլխուն շան-քարոզ կարդալու, թուղթի լեռնակուտակ դէզերով և խօսքի փրփրադէզ ալիքներով։

Ահա՛ հիմնական խնդիրը՝ մեզի համար։ Ու նա՛եւ Երեւանցիներուն համար։

Անոնք չեն կրնար խուսափիլ պատասխանատուութենէ, որքան ալ ամբարտաւան ձեւեր առնեն այսօր, եւ կոտրելու թափելու խօսքեր արտասանեն, իրենց բովանդակ մոլուցքը թափելով շղթայակապ բանտարկեալներու եւ անմեղ, անճար պատանդներու վրայ։

Չի բաւեր «Իզվէստիա»ի եւ «Փրավտա»ի խօսքերը ծամծմել, թութակաբար թարգմանել եւ հայ գիւղացիներուն հրամցնել ինչ որ կը խօսին ու կը գրեն Մոսկուայի մէջ, «անգլիական իմպերիալիզմ»ի եւ նման հասարակ-տեղիքներու մասին։ Չի բաւեր անքալ ու սպառնալ։

Նո՛յնքան «անընկճելի եւ անխորտակելի» էր ցարական բռնապետութիւնը։ Նոյնքան յոխորտ եւ փայլակնացայտ լեզու կը բանեցնէին Նոլոլ, Վրէմիա-ները, Ռոսիա-ներն ու Կավկազ-ները։

Ու սակայն, — տեղի ունեցաւ անխուսափելին։ Աշխարհի մէջ ոչ մէկ բռնակալութիւն, որքան ալ ահեղ ըլլայ եւ վայրագ, չի կրնար տակալ ժողովուրդներու կամքէն արձակուած ռումբին, բողոքի եւ ազատութեան ամենի փոթորիկին։

Թողո՛ւնք այդ բոլորը։ Մեզի համար հիմնականն ու անմիջականը Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին փրկութիւնն է։ Ու նորէն նոյն հարցումը.

Դուռները լաւ փակե՞ր էք, ա՛յ տիրացու, թափծու մարդիկ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը (8 Յունիս), խմբագրականի մը մէջ սպառնալով յունական կառավարութեան կատարած [illegible] համայնավարներուն դէմ, դիտել կուտայ.

— «Գ. Միջազգայինի հրահանգով, Յունաստանի համայնավար կուսակցութիւնը տենդոտ գործունէութեան շրջան մը կը բոլորէ ներկայիս։

«Յունաստանի գործաւորական քաղաքներուն մէջ ցոյցեր կը կազմակերպէ, գործատէրերու եւ պաշտօնատուներու վրայ կը յարձակի, ապահովութեան գործակալներուն վրայ կրակ կը բանայ, հասունցնելու համար քաղաքացիական պատերազմի գաղափարը։ Խառնակութեանց՝ այս խռովիչ տեսարաններուն՝ Մակեդոնիան է, գլխաւորապէս անոր մայրաքաղաքը Սելանիկ, ուր վերջին շաբթուան ընթացքին տեղի ունեցան արիւնալի եւ ցաւալի դէպքեր։

«Պէտք կա՞յ ըսելու թէ կառավարութեան աչքը աչալուրջ կը հսկէ բոլորին շարժումներուն վրայ։ Ապահովութեան պաշտօնեաները շատ լաւ գիտեն թէ ո՛վ ինչ գործով կը զբաղի, ո՛ւր կը բնակի եւ ինչ միջոցաւ կ'ապրի։ Եթէ այսպէս չըլլար, կազմակերպուած պետութեան ծաղրանկար մը կ'ըլլար Յունաստանը...

«Հայ համայնավարները մատի վրայ կը համրուին Յունաստանի մէջ ու դժբախտաբար անոնք իրենց յոյն ընկերներուն հետ կը գործեն կառավարութեան դէմ։ Վերջին շարժումներուն մէջ անոնց ալ մասնակցութիւնը հաստատուած ըլլալով, անոնցմէ երեքը աքսորուեցան եւ կը փնտռուին մնացեալները։

«Անկէ ալ կրնան դաս մը առնել բոլոր անոնք, որոնք Հայաստանի վերաշինութեան ծառայելու գաղափարով, ասպարէզ կը բանան համայնավարներու առջեւ, կասկածելի դարձնելով նաեւ Հօկը, որ դժբախտաբար դարձած է կատարեալ որջ մը։

«Ռամկավար կուսակցութիւնը պարտականութիւն ունի իր վէրքը ճշդելու եւ ըսելու իր վերջին խօսքը Հօկերու մասին։ Ժամանակը եկած է այլեւս դիմակները պատռելու»։

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԸ ՊԱՐՏԱԴԻՐ
ԱԶՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

Ադրբէջանի Կործավարչական խորհուրդը վերջնական ձեւով մշակած է Թուրքերէն նոր այբուբենի նախագիծը։

Այս նախագիծին համաձայն, կրթական գործավարութեան հրահանգ տրուած է, մինչեւ առաջիկայ ուսումնական տարեշրջանը, սորվեցնել նոր այբուբենը բոլոր բարձրագոյն վարժարաններու ուսուցիչներուն։

Ուսումնական նոր տարուան ընթացքին պիտի ընդունուին միայն այն մանկավարժական ու մասնական գիրքերը, որոնք պիտի գրուին Թուրքերէն նոր այբուբենով։ Հրահանգուած է Ադրբէջանի պետական հրատարակչականին ու կուսակցական ամբողջ գրականութիւնը հրատարակել նոր այբուբենով։

Յանձնարարուած է նաեւ հիմնել նոր այբուբենի ուսուցման կարգ մը։

Բոլոր հիմնարկութիւնները, պաշտօնեաներու ընդունելութեան համար պայման դրած են ծանօթանալ նոր այբուբենին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵԾ ԽՈՒՃԱՊ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Վարշաւայէն կը հեռագրեն «Ցէյլի Մէյլ»ի. Յունիս 14 թիւով.— Այսօր հոս հասած ճամբորդներ կը պատմեն թէ «զինուորական ուժեղացած զգութիւն» կը տիրէ Մոսկուայի եւ շրջականերուն մէջ։ Ժողովուրդը խուճապի մատնուած է եւ օտարականները Մոսկուայէն կը հեռանան մեծ թիւով։ Խորհրդային իշխանութիւնը կը մերժէ անցագիր տալ իր հպատակներուն։ Պոլշեւիկեան մամուլին բերանը փակուած է։ Գրաքննութիւնը մեծ խստութիւն կը ցուցնէ եւ կարելի չէ մանաւոր հեռագիրներ ղրկել արտասահման։ Անհամար ձերբակալութիւններ կատարուած են եւ վայրկեանէ վայրկեան կը սպասուի որ պաշարման վիճակ հրատարակուի։ Ուկրայնայի պահեստիները կանչուած են մարզանքներ կատարելու, ինչ որ 300,000 հոգի պիտի աւելցնէ բանակին վրայ։ Այս կարգադրութիւնը ծածուկ զօրաշարժ մը կը նկատուի։

Հինգ օր դիակի մը կապուած յետոյ...

Գրած էինք թէ Մոսկուայի մէջ գնդակահարուած պատանդներէն մէկը Ֆինլանտացի մըն է, գնդապետ Էլվէնկրէն։

Նոր լուրերու համաձայն, գնդապետը շատոնց սպաննուած էր Չեկային կողմէ։ Անհնելի չարչարանքներ կրելէ յետոյ, Էլվէնկրէն, որ տակաւին ողջ էր, բանտին դիակնարանը կը նետուի եւ դիակի մը կը կապուի շղթայով։ Այսպէս կը մնայ հինգ օր։ Երբ կուգան քննելու, դժբախտ կալանաւորը խենդեցած էր։ Այն ատեն հրացանի կը բռնեն, այդ վիճակին մէջ։

Թրոցքի Դ. Միջազգային պիտի կազմէ ?

Մոսկուայէն հեռագրի մը համաձայն, այն պարագային ուր Սթալին չմիանայ ընդդիմադիրներուն, Թրոցքի եւ իր կուսակիցները որոշած են խմբովին հրաժարիլ համայնավար կուսակցութենէն եւ Գ. Միջազգայինէն, եւ արտասահմանի մէջ կազմել Դ. Միջազգային մը։

Գ. Միջազգայինի Գործադիր Կոմիտէին վերջին լիակատար ժողովին մէջ, Թրոցքի ուժգնօրէն յարձակեցաւ Սթալինի վրայ եւ մարգարէացաւ թէ սովետներու ներկայ քաղաքականութիւնը կատարեալ քայքայման պիտի յանգի։

Կասկածելի ձեռնարկներ

Ռիկայէն «Իւնիոն Թէլէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ անծանօթներ կրակ ձգած են Բագուէն երեսուն քիլօմեթր հեռու նաւթահորի մը։ 30,000 փութ քարիւղ բոցերու մէջ է։ Զինուորական ջոկատներ ղրկուած են հրդեհը մարելու համար։ Բազմաթիւ զոհեր կան։

Միւս կողմէ, Բագուի վառօդարանը օդը հանելու ձեռնարկ մը ձախողած է։ Հեղինակները ձերբակալուած են։

Շրջաբերական գիւղական իշխանութեանց մասին

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Ռիկայէն. — Լէնինկրատէն եւ Մոսկուայէն հասած ճամբորդներ նկարագրելով վերջին 20 գնդակահարութեանց գործած տպաւորութիւնը, դիտել կուտան որ, թէեւ ժողովուրդը վարժուած է այսպիսի բաներու, բայց նորէն ցնցուեցաւ։ Ուրեմն կառավարութիւնը պաշտօնապէս կ'ընդունի որ անհրաժեշտ է ձեռնարկել նորէն խմբական գնդակահարութեանց, իբրեւ միջոց կառավարութիւնը պաշտպանելու, տասը տարուան գոյութենէ մը յետոյ։

Կառավարութիւնը հեռագրով շրջաբերականներ ուղղած է տեղական իշխանութեանց, յանձնարարելով ժողովուրդին բացատրել թէ քսան զոհերը նախկին իշխաններ, հողատէրեր եւ սպաներ էին որոնք կ'ուզէին գիւղացիներէն ետ առնել իրենց հողերը եւ վերահաստատել միապետութիւնը իր ատելի կառավարիչներով հեյլն.։ Պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա»ն ալ երկար խմբագրական մը գրած է այս իմաստով, աւելցնելով թէ Անգլիա դրամ կը հայթայթէ այս հակախորհրդային տարրերուն։ Միւս պոլշեւիկեան թերթերն ալ այս միամիտ բացատրութիւններուն հետ, բուռն հրատարակութիւններ կ'ընեն անգլիական հաստատութեանց եւ անհատներու, մանաւորապէս Չըրչիլի և Ջէմպըրլէյնի դէմ։ «Փրավտա» յատկապէս Չըրչիլը կը մեղադրէ իբրեւ հեղինակ Վոյքոֆի սպանութեան։

∴ «Մաթէն»ի ստացած մէկ հեռագիրը կը հաղորդէ թէ ձերբակալութիւններ կատարուած են նաեւ Երեւանի մէջ։

Անվերջ ձերբակալութիւններ

Հեռագրի մը համաձայն, Կովկասի մէջ հակայեղափոխական գործունէութիւն կատարելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած են 38 վանականներ եւ կրօնաւորներ։

∴ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ գնդակահարուած 20 զոհերուն մէջն է նաեւ Փէշքոֆ, գրագէտ Մաքսիմ Կորքիի որդին։ Կորքի հինգ տարիէ ի վեր Քափրի կղզին կը բնակի։

Յայտնի ռուս երգիչ Շալիափին, որ այժմ Անգլիա կը գտնուի, ռուսական քաղաքացիութենէ զրկուած է, ռուս տարագիրներուն յարած ըլլալու պատրուակով։

«Իզվեստիա» կը գրէ որ եթէ նոր մահափորձեր կատարուին համայնավար գործիչներու վրայ, իբրեւ փոխ-վրէժ պիտի գնդակահարուին Մոսկուայի մէջ իբր պատանդ պահուած ուրիշ 25 հոգի, ընտրուած ամէնէն ականաւորներէն։

(Լուրերու յարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՈՎԿԱՍԷՆ 50.000 ԹՈՒՐՔ ԿԸ ԲԵՐԵՆ

Անկէ առաջ գրած էինք թէ Կովկասէն 50,000 թուրք պիտի փոխադրուի Թուրքիա։ Անատոլուի գործակալութիւնը Յունիս 9 թուականով հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէ այս մասին.

— «Գաղթականներու տեղաւորման ընդհ. տնօրէն Մարուֆ պէյ վաղը Էնկիւրիէն Կովկաս կը մեկնի, զբաղելու համար Կովկասէն գալիք գաղթականներու խնդրով եւ անոնց տեղական վիճակին քննութեամբ։ Յակաւին յայտնի չէ թիւը այն թուրքերուն, որոնք Կարսի եւ Մոսկուայի դաշնագրերուն համաձայն կ'ուզեն Թուրքիա գալ։ Բայց եւ այնպէս կ'ենթադրուի թէ 50.000էն աւելի պիտի ըլլայ։

Մարուֆ պէյ, իր քննութիւնները վերջացնելէ յետոյ, գաղթականներու փոխադրութեան ձեւի մասին պիտի խորհրդակցի Թիֆլիսի Թրքական հիւպատոսին հետ։ Յետոյ վերադառնալով պիտի երթայ Յունաստան եւ Պուլկարիա, այդ տեղերէն ալ գալիք գաղթականներու մասին քննութիւն կատարելու համար։»

ԴԷՊԻ ԱԶԳԵՐՈՒ ՁՈՒԼՈՒՄ...

Քաղաքային ամուսնութեան հետեւանքով, կ'ըսէ ճիւմհուրիէթ, Պոլսոյ Հայերը, Յոյները եւ Հրեաները իրարու աղջիկ կուտան կ'առնեն։ Անկէ առաջ Հրեաները միայն իրենց ազգակիցներէն աղջիկ կ'առնէին։ «Եթէ այսպէս շարունակուի, կ'եզրակացնէ թերթը, այս երեք ժողովուրդները իրարու հետ պիտի խառնուին...»։

Գալով թուրքերուն, Ճիւմհուրիէթ դիտել կուտայ. «Դժբախտաբար, Բերայի մէջ թուրք երիտասարդներն ալ առաւելապէս քրիստոնեայ եւ երբեմն հրեայ աղջիկներու հետ կ'ամուսնանան։ Անոնք աւելի յոյն աղջիկները կը նախընտրեն։ Թուրք կիներէն մէկ հոգի ամուսնացած է օտարի մը, Իտալացիի մը հետ։ Ուրիշ գիմում եղած չէ։ Իտալացիին հետ ամուսնացող հանըմն ալ մանկամարդ չէ»։

ՀԱՅ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

Վառնայէն խումբ մը հայ սպաներ հետեւեալ բողոքագիրը ուղղած են Պուլկարիոյ վարչապետ Պ. Լիափչէֆի եւ արտաքին նախարարին, ապօրէն Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Պ. Ճէրահօֆի դէմ, որ նոյնպէս պահեստի սպայ է.—

«Ստորագրեալ Վառնայի պահեստի սպաներս ուժգնօրէն կը բողոքենք մեր պաշտօնակից՝ առժամեայ Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Ն. Ճէրահօֆի դէմ, իր կամայականութեանց եւ մեր կրօնական գերագոյն իշխանութեան՝ ամենայն Հայոց կաթողիկոսի նուիրագործուած իրաւունքները ոտնակոխ ընելուն համար։

Նկատելով որ Ճէրահօֆ իր գործունէութեամբ միայն պառակտած է համայնքին կեանքը, ջերմօրէն կը խնդրենք ի շահ Պուլկարիոյ հայութեան քաղաքական եւ համայնքին կեանքի բնականոն զարգացման, վերջնապէս հեռացնել Թեմական Խորհուրդէն։

Պահեստի վնդապետ Գաբրիէլ Փօլաճեան, պահեստի փոխ-գնդապետ՝ Սարգիս Գրիգորով եւ Ստեփան Քանարեան, պահեստի տեղակալ՝ Թօփաւս Թովմասեան, պահեստի փոխ-տեղակալներ՝ Մկրտիչ Աստալճեան, Հայկ Կիւլպէնկեան, Արամ Պետրոսեան, Արշակ Միլքոնեան։

ՉԻՉԵՐԻՆԻ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ, 13 Յունիս

Չիչերին միակն է անտարակոյս արտաքին նախարարներու թիւին մէջ, որ այնչափ յաճախ քաղաքական ճամբորդութիւններ կը կատարէ դէպի արտասահման, ամիսներով գիղերելով հոս ու հոն։

Չիչերին կը սիրէ մասնաւորապար Գերմանիան։ Իսկ ինչ որ աչքի կը զարնէ — այդ պարագան չեշտեցին գերման մամուլին գրեթէ բոլոր օրկաններն — այն է որ, այս 3—4 անգամ է ինչ Չիչերին իր հերթական ուխտագնացութիւնը դէպի Գերմանիոյ մայրաքաղաքը կը ձեռնարկէ ճիշդ այն պահուն, երբ Շեմպըրլէյն կը պատրաստուի Ժընեւ երթալ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան նիստերուն կամ Լոքառնոյի մէջ ու այլ առիթներով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեանց վարիչներուն հետ տեսնուելու համար։

Ու այն տպաւորութիւնը կը ստացուի, գրեցին գերման. թերթերը, որպէս թէ Չիչերին ազդել կ'ուզէ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան վրայ՝ յօգուտ Ռուսիոյ եւ ի վնաս Դաշնակիցներուն։

Գերման լրագիրներու ակնարկը պարզ էր Ռուսիոյ ներկայացուցիչին համար։ Իրաւ է որ, բանի կ'ուզէն անոնք, Ռափալլոյի եւ Պերլինի դաշնագիրներով Գերմանիա բարեկամական յարաբերութիւններ մշակած է Ռուսիոյ հետ, եւ սակայն ասիկա բնաւ պատճառ չէ, որ այդ բարեկամութեան համար Գերմանիա պաղի դաշնակիցներէն եւ կամ Ազգերու Դաշնակցութենէն։ Գերմանիոյ դիրքը խիստ որոշ է Ռուսիոյ եւ Դաշնակիցներու, մասնաւորապէս անոր եւ Անգլիոյ փոխադարձ յարաբերութեան խնդրին մէջ — բացարձակ չէզոքութիւն։

Թերեւս գերման մամուլին — ներշնչուած վերէն — այդ վերաբերմունքն էր պատճառ, որ այս անգամ Շեմբըրլէյն Չիչերինը ընդունեց Պատէն-Պատէնի մէջ, ուր օդափոխութեան գացած իր կնոջը մէկ-երկու օր այցելութեան երթալու պատրուակն ալ ունէր։

Մէկ ուրիշ պարագայ եւս. Չիչերին սովորութիւն ունէր՝ ամէն անգամ Պերլին գալով գերման մամուլին ներկայացուցիչները իր քով հրաւիրելու եւ անոնց առջեւ քաղաքական ճառ խօսելու։ Մէկ վերապահութեամբ սակայն. հրաւիրեալներու շարքէն միշտ դուրս կը ձգուէին ընկերվարական թերթերու, յատկապէս Vorwaerts-ին ներկայացուցիչները։ Այդ շատ ալ պարզ է։ Գերման ընկերվարական թերթերը գրեթէ բացառութիւն կը կազմեն հանդէպ պոլշեւիկեան եւ խորհրդային քաղաքականութեան՝ իրենց ընդգրկած խիստ, այլ անաչառ եւ առարկայական ընդդիմադրութեամբ։ Այդ է պատճառը նաեւ, որ մինչ պոլշեւիկները ամէն ուղղութեան պատկանող գերման թերթերու — եւ ամէնէն առաջ՝ աջակողմեաններու — թղթակիցներու մուտքը Ռուսիա ազատ թոյլ կուտան, կտրականօրէն կը մերժեն ընկերվարական թերթերու թղթակիցներուն վիզէ տալ։ Ճշմարտութիւնը եւ խորհրդային իրականութիւնը արձանագրուած տեսնելէ պարզապէս կը սարսափին։

Եւ սակայն, այս անգամ Չիչերին հրաժարեցաւ քաղաքական ճառէ՝ մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ։ Պարզապէս անոր համար, որ շատ մը կողմերէ անտեղի եւ անցանկալի սեպուեցան նման «ելոյթ»ները Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ Ռուսիոյ արտաքին նախարարին կողմէ։ Ու Չիչերին լռեց այս անգամ։

Եւ սակայն ինչ է շահեր եւ կը շահի Չիչերին իր անվերջ այցելութիւններով դէպի Եւրոպայի կեդրոնները, անգամ եթէ անիմաստ համարելու ըլլանք իր դիրքին անպատշաճ յաճախադէպ ուխտագնացութիւնները։

Պարզապէս ոչի՛նչ։

Կը բաւէ վերլուծել խորհրդ. Ռուսիոյ կնքած զանազան համաձայնութիւնները, Ռափալլոյէն մինչեւ Օտեսայի տեսակցութիւնը, կը բաւէ աչքէ անցընել անոնց արդիւնքները Ռուսիոյ եւ անոր ժողովուրդներուն համար, համոզուելու համար, որ գրեթէ զերօ կը հաւասարին անոնք։

Աղմուկ, ցոյց, շարք մը շարժուձեւեր, իսկ իրական օգուտ ընա՛ւ։

Եւ սակայն, ամէն մէկ քաղաքական համաձայնութենէ շահող մը կայ հարկաւ, եւ այդ կողմը միշտ ալ ուրիշները եղած են, բայց ո՛չ Չիչերին։ Մերթ քէմալական Թուրքիան է եղած շահողը, մերթ Գերմանիան, մերթ Անգլիան են Ֆրանսան, անգամ երկրորդական և սովորական պետութիւններ, բայց ոչ երբեք խորհրդ. միութիւնը։ Ամէնն ալ անխտիր օգտագործեր են Ռուսիոյ իրական կամ երեւութական բարեկամութիւնը յօգուտ իրենց յատուկ նպատակներուն։

Այս անկիւնէն դիտելով երեւոյթները՝ հարց է տալ, թէ արդեօ՞ք Չիչերինն է որ կ'որոշէ իր քաղաքական ուխտագնացութեանց ճիշդ ժամանակը, թէ՞ միւսները, որ անոր ձեռքով այնքան յաճախ եւ այնչափ յաջողութեամբ շագանակներ հանած են կրակէն։

Ինչ կը վերաբերի մասնաւորապէս Գերմանիոյ, ինչպէս որ Ռուսիոյ բարեկամութենէն դժգոհ մնալու պատճառներ չունի։ Արտաքին ճակատի վրայ այնքան կարճ ժամանակի մը ընթացքին իր մէջքը շտկելուն եւ Անգլիոյ ու Ֆրանսայի հանդէպ ձեռք բերած յաջողութիւններուն մէջ, աննշան չէ եղած Ռուսիոյ բարեկամութիւնը, կատարելով միեւնոյն ատեն ուրուականի դեր մը՝ դիմացիններուն հանդէպ։

Ռուսիոյ կրած շարք մը քաղաքական պարտութիւնները այս կարճ ժամանակի ընթացքին՝ զօրաւոր ապացոյցներ են ինքնին Չիչերինի արտաքին քաղաքականութեան անյաջողութեան — Պեսարապիոյ կցման վաւերացումը «բարեկամ» Մուսոլինիի կողմէ, պոլշեւիկեան քաղաքականութեան վերջին խայտառակ անյաջողութիւնը Չինաստանի մէջ, Անգլիոյ յարաբերութեանց խզումը Ռուսիոյ հետ, եւլն.։ Կարելի՞ է լրջօրէն մտածել նոյն իսկ մէկ հատիկ միջազգային կարեւոր դէպք, ուր ակներեւ ըլլար Ռուսիոյ իրական շահը։

Եւ այսպէս, Չիչերին ուր որ կ'երթայ, որու հետ որ կը խօսի — այն ալ յաճախ լայնցած, ինչպէս վերջին անգամ Փարիզ այցելութիւնը — ամէնուն ալ բան մը կուտայ, առանց սակայն փոխարժէքը ստանալու։

Այս է իրականութիւնը, որչափ եւ ցաւալի ըլլայ անի։ Ցաւալի կ'ըսեմ մանաւանդ այն տեսակէտէն, որ նման ապիկար քաղաքականութենէն տուժողը է միեւնոյն ատեն մեր ժողովուրդը, մեր հայրենիքը, որ այսօր ակամայ իր ճակատագիրը կապած է Ռուսիոյ հետ։ Վերջինիս ամէն մէկ անյաջողութիւնը է նաեւ Հայաստանի անյաջողութիւնը։ Եթէ վաղը Մոսկուա նորէն բարոյական, տնտեսական ու նիւթական պարտութեան ենթարկուի, անկէ մեծապէս պիտի տուժէ նաեւ Հայաստանը։ Քաղաքական ամէն խոշոր ցնցում եւ՝ մանաւանդ ռուս-անգլիական հակամարտութեան, ծայրը իրարանցումներու բախում առաջին հերթին կ'անդրադառնայ մեր դժբախտ հայրենիքին վրայ։ Վերջին հաշուով անոր շահերու տեսակէտէն է որ պիտի մտահոգուինք իրարանցումներու խնդրի. միջազգային կեանքի մէջ։

Ա. Ե.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Թղթակցութիւն Ժընեւէն

Հայազգի նախարար մը Ժընեւ. — Հայ գաղութին մեր դպրոցը. — Հայ գաղութին տարեկան տօնը. — Հայկական վաճառանոց մը. — «Ազատաւան».

Ռումանիոյ Աշխատանքի նախարարը, Թրանքօ-Եաշ, տասնեակ մը ի վեր Ժընեւ կը գտնուի։

Քանի մը տող կենսագրական։ Եղած է փրոֆէսէօր Պուքրէշի առեւտրական բարձրագոյն վարժարանին։ Ընտրուած է Երեսփոխան։ Մասնակցած է սահմանադիր ժողովին աշխատանքներուն։ Հիմնած է աշխատաւորական կուսակցութիւնը։ Եղած է աշխատանքի նախարար։ Կազմակերպած է այսնոր ճիւղը։ Նշանակած է մեծ գիծերը Ռումանիոյ ընկերային քաղաքականութեան։

Թրանքօ-Եաշ ծագումով հայ է։ Հպարտութեամբ կը յայտարարէ ատիկա։ Նախնիքը երկու դար առաջ գաղթած են Հայաստանէն։ Կը սիրէ հայ եկեղեցին։ Կը հետաքրքրուի հայ ազգով։

Ուրեմն՝ տեսակցութիւն մը հայ ժողովուրդի բարեկամ Պ. Կրաֆթին եւ Հայազգի Նախարարին միջեւ։

Յունիս 2ի կէսօրուան։ Դասերը կը դադրին կէսօրէն վերջ։ Աշակերտ թէ ուսուցիչ Նախարարին կը սպասեն։

Որոշեալ ժամուն, զոյգ մը ինքնաշարժ կը կենան Պընէնի հայ դպրոցին առջեւ։

Տղաք պատուհաններուն մէջ կանգնած իրար կը հրմշտկեն։ Ուսուցիչը թող յանձնէ պատուէր, ու ճակատը խորշոմէ։ Աչքերն ալ՝ յանդիմանող նայուածքներ կրնան արձակել։ Ո՞վ է հոգը։ Բարձրագոյն փափուկը բերնէ բերան կ'երկարի։ Փափկանկատութի՞ւն։ Բայց ատիկա խորթ է տղոց։

— Ո՞րն է, Յակո՛բ, նախարարը։

— Ո՛վ է, Միհրա՛ն, նախարարը։

— Սա՛ գիրուկն է, Արտաշա՛զ։

— Ամէնէն գէրը, Եսայաքա՛ղ։

Ու վերջապէս կը գրաւեն իրենց տեղերը։ Թրանքօ-Եաշ, Ժիւսթէն Կոտար, Լոզանի համալսարանի միջազգային գրասենեակին տնօրէնը եւ քարտուղարը, առաջնորդութեամբ Պ. Կրաֆթի, ներս կը մտնեն սրահէն։

— Բարեւ։

Այս հայերէնը Ռումանիոյ նախարարինն է։

Ի տես հայորդիներուն՝ արտասուքի քանի մը շիթեր կը շողան Թրանքօ-Եաշի աչքերուն մէջ։

«Մեր Հայրենիքը» ընդունելութեան երգը կ'ըլլայ։ Դպրոցին տնօրէնը բարի գալուստ կը մաղթէ հիւրերուն, կը ներկայացնէ գործը, կը գովաբանէ Զուիցերիացի ժողովուրդը եւ ի մասնաւոր Հայոց ազգին մնայուն Պ. Կրաֆթը, որ քանի մը շունչ ալ ինք կ'աւելցնէ։ Նախարարները հարցումներ կ'ընեն, մէջ ընդ մէջ։

Շէնքերու այցելութենէն վերջ թէյ կ'առնեն։ Տղաք «Յառա՛ջ Նահատակ»ով հիւրերը ճամբու կը դնեն։

Առա՛ջ քալեցէ՛ք։

Ինքնաշարժէն հասնող այս հայերէնն ալ հայազգի նախարարին է։

Կ'արժէ նշանակել հետեւեալ վկայութիւնը զոր ստորագրեց Ժիւսթէն Կոտար, ֆրանսացի ծերակուտական եւ նախկին նախարարը, հաստատութեան այցելուներու յատուկ տետրակին մէջ.

Հիացումս այս գեղեցիկ գործին՝ զոր տեսայ այսօր։ Կը յուսամ որ մեծ ազգերը պիտի ըմբռնեն իրենց պարտականութիւնը եւ Հայաստանը պիտի վերապրի։

Իրիկուան, Թրանքօ-Եաշ եւ Լոզանի քարտուղարը Համփէլի հայ աշակերտական տունը կ'առաջնորդուին։ Կ'ընթրին տղոց հետ։ Նախարարը կը խօսի եւ կը յորդորէ տղաքը, որ հայ մնան, ազգասէր ըլլան եւ հայ մեռնին։ Տոքթ. Շէրիտճեան կը խօսի Ժընեւի հայ գաղութին կողմէ։ Պ. Կրաֆթ կուտայ անցեալն ու ներկան Թրանքօ-Եաշ նախարարին։ Տղաք ալ կ'երգեն։

* * *

Հայ Դպրոցին գոյութենէն ասդին, տարին անգամ մը, Ծնունդի օրերուն, Ժընեւի հայ գաղութը Պընէն կուգայ, սաներուն հետ քանի մը ժամ անցընելու համար։ Այդ առթիւ կը բերուին կլորիկ գումար մը, ուտեստեղէն եւ դպրոցին անհրաժեշտ այլ նիւթեր, ինչպէս մանրադիտակ, մոգական լապտեր, եւլն.։ Այս տարուան լուսանկարչական գործիք մը եղաւ։

Աւանդական դարձած այս ուխտագնացութիւնը կրիփին պատճառաւ, այս տարի Մայիս 15ին տեղի ունեցաւ։

Գեղեցիկ օդով Կիրակի մը։ Հաւաքատեղին է դպրոցին պարտէզը։ Գաղութի միութեան նախագահը, Տոքթ. Շէրիտճեան, կը յայտնէ իր եւ գաղութին սէրը դէպի աշակերտութիւնը։ Ու անգամ մըն ալ կը շեշտէ Պ. Կրաֆթի կարեւորութիւնը եւ երախտագիտական զգացումներուն խորութիւնը չափելու համար բառերը տկար կը գտնէ։ Պ. Պէկեան դպրոցին կողմէ շնորհակալութիւն կը յայտնէ գաղութին։ Այս վերջին բառին ալ նշանակութիւնը կը բացատրէ տղոց, որոնցմէ նորեկները, Կոստանդնուպոլսէն հասնող վերջին խումբի պատանիները, «գաղութ»ը անծանօթ մը կը կարծէին։ Նոր կը լսէին այդ բառը։ Եւ անհամբեր գաղութ-անծին կը սպասէին։

Պ. Կրաֆթ կուտայ դրուագներ Ամերիկայի Հայերէն։ Եւ գոհունակութեամբ կը յայտարարէ որ հանգանակութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ Հայոց կողմէ եղած է։ Երջանիկ է Ամերիկահայոց տաք վերաբերումով։

Անշուշտ հպարտ կ'ըլլանք այսպիսի վկայութեամբ մը։ Տեղն է սակայն յիշել որ պահանջը շատ մեծ է եւ ընդհանրապէս ազգին հետաքրքրութիւնը դէպի Պ. Կրաֆթին գործը, ոչ-համապատասխան։ Այլեւս պէտք է որ մերիններն իրենց բաժինը բերեն դուտ հայեցի այս գործին, որ հայ կրթարաններու բացառիկներէն մէկն է անպայման։ Մինակ ձգելու չենք Զուիցերիացիները, եթէ կ'ուզենք որ Հայ Դպրոցը օրէ օր աւելի բարգաւաճի ու տեւականանալու ապահովութիւն ստանայ։

Փոքրիկները պարերով, երգերով եւ արտասանութիւններով հաճելի ժամանց մը կը ստեղծեն։ Իսկ Համփէլի պատանիներն ալ, ազգային ու ժողովրդական երգերով հայրենիքին յիշատակներուն կը դարձնեն գաղութը։

* * *

Քանի մը տարիէ ի վեր, միշտ ամրան սկիզբը, Ժընեւի մէջ, երկու օրուան համար, կը կազմակերպուի հայկական վաճառատուն մը, ի նպաստ Պընէնի և Ժընեւի հայ դպրոցին։

Վաճառքները (ուտելիք, ասեղնագործութիւն, զանազան ձեռակերտ եւլն.) կը նուիրուին Զուիցերիացիներէն եւ Հայերու կողմէ։ Վաճառումները տեղի կ'ունենան, ընդհանրապէս, Ժընեւի զուիցերիացի ու հայ տիկիններուն եւ օրիորդներուն միջոցաւ։ Գնահատելի է ասոնց ժրաջան աշխատութիւնը։

Այս տարուայ վաճառատունը Ժընեւի Սալ Սանթրալն էր։

Առաջին իրիկունը, շարժանկարը հասարակութեան ցոյց կուտայ Պընէնը եւ Ժընեւը։ Ու Պ. Կրաֆթ կը բանախօսէ «Այցելութիւն մը Միացեալ Նահանգներու Հայերուն» նիւթին շուրջ։

Երկրորդ իրիկունը, Յունիս 9ին, Համփէլի տղոց Քորին կ'երգուին հայկ. ընտիր խմբերգներ ու կը ներկայացուին չորս կենդանի պատկերներ, որոնք հանդիսականներուն համար կ'ըլլան յայտնի։

Կենդանի պատկերները — Ծնունդապատ հայութիւն մը՝ որ կը թափառի Անիի աւերակներուն մէջ եւ ապաստան կ'որոնէ։ Զուիցերիա ծոցին մէջ կ'առնէ զանոնք, որոնք ապաստանէն վերջ կրթութիւն, գործով կը հայցեն։ Աստղ մը կը փայլի Զուիցերիոյ երկինքին վրայ։ Ուսման ծարաւիներուն գոհացում կը տրուի։ Պընէնէն եւ Ժընեւի հայ դպրոցը կը հիմնուի։ Խորհրդանշաներն խորքին մէջ՝ Արարատները ամպածածկ։ Յետոյ եկեղեցին հայկական։ Եւ աշակերտն ու աշակերտուհին սեղանի մը առջեւ Մանուէլ «Հայաստանը» բերնին՝ կծագրութեամբ կը գրագի։ Աղջիկը ընթերցում կ'ընէ. «Սիրէ՛ Երկիրդ»։ Ու ելեկտրականութիւնը զրօսնեցուցիչ խաղով մը լոյսէ գիրեր կը թափէ խորհրդանշաներն շուրջ բոլորը. «Հայ Դպրոց, Պընէնէն եւ Ժընեւ։ Պիտի ապրինք»։

Ու վերջապէս երգը կ'իրականայ։ 1940 կամ 1950ին Հայաստանին մէջ կառուցուած է Ազատաւանը, որուն Զուիցերական հրապարակին վրայ կ'երեւին՝ քաղաքապետը, դատաւորը, ոստիկանապետը, Զուիցերիոյ հիւպատոսը, դպրոցներու ընդհ. քննիչ օրիորդը, ոստիկանապետը, ճարտարապետը եւն.։ Ասոնց ամէնքն ալ ընթացաւարտ՝ հայ դպրոցին։

Ներկայ էր նաեւ Ռումանիոյ աշխատանքի նախարարը, որուն կարճ և իմաստալից ճառէն հետեւեալ մէջբերումը.

«Պ. Կրաֆթ Փօնարը ճանչնալէ վերջ, գաղափարներս բարեփոխուեցան դէպի մարդկութիւնը եւ մարդը»։

Ա. ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆ ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

Քիւսթէնճէ, 5 Յունիս

Մայիս 28ին Կիրակի առաւօտ, եկեղեցիին դուռին դրան վրայ առմանականին կողքին կը ծածանէր Հայկական եռագոյնը։ Հայ ժողովուրդը խումբ-խումբ կը դիմէր եկեղեցի, սրտի անհուն հրճուանքով խոնարհելով եռագոյնին առջեւ, որ հաւատքով թէ թէեւ այսօր վտարանդի, բայց եւ այնպէս կայ ու պիտի մնայ կանգուն, օր մը իր սեփական հողին վրայ ծածանելու համար հպարտօրէն...

Ժամը 11ին վարժարանին «Արարատ» թատերասրահը ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս լեցուած էր ամէն տարիքի եւ ամէն դասակարգի պատկանող հաւաքի մեծ երկսեռ բազմութեամբ։ Հ. Հ. Հիւպատոս Պ. Վրվան Աղթունեան գրաւած էր իր մասնաւոր աթոռը։

Դպրոցական աշակերտուհիներ երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Համագոյն քահանայ Պետրիկեան բացումը կատարելով, երկար եւ կուռ ճառով մը վեր հանեց օրուան մեծ նշանակութիւնը եւ քաղաքական ու ազգային ամենամեծ տօնը անուանեց Մայիս 28ը։ Ցնծայ հաւատք ներշնչեց ներկաներուն, ապագայ ազատ եւ անկախ Հայաստանի մասին։

Ռամկավարներուն կողմէ բանախօս նշանակուած էր Պ. Արամ Մալխասեան, որ նմանապէս շեշտեց օրուան նշանակութիւնը եւ յայտարարեց թէ ներկայ փոքրիկ Հայաստանը կրնայ և ապագայ մեծ եւ անկախ Հայաստանին թէեւ բուն, այսօր Հայաստանը յուսաթեամբ կը համակերպի իրականութեան, բայց այդ չի նշանակեր թէ պէտք է իսպառ յուսահատինք. ազատութեան կայծը մոխիրներու տակ պահուած է, յարմար ժամանակին աւելի ուժգին բռնկելու համար։

Ցնծայ խօսեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, ընկ. Օննիկ Վարդանեան, որ պատմելով կովկասեան Սէյմէն մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութեան ծնունդը, պարզեց Մայիս 28ի արժէքը, մեր քաղաքական կեանքի մէջ եւ ցաւով յայտնեց թէ այս օրուան մեծ տօնը որ Հայաստանին կը պատկանի, վտարուած է մեր հայրենիքէն եւ յորդորեց ամուր հաւատքով սպասել լաւագոյն օրերու։

Այս հանդէսի ընթացքին սփոփարար երեւոյթ մըն էր քաղաքական երեք հատուածներու բանախօսներուն արտայայտած միտքերուն եւ ապագայի մասին սնուցած յոյսերուն կատարեալ նոյնութիւնը։

Ի պատիւ կարգադիր մարմնոյն, պէտք է ըսել որ հանդէսի կանոնաւորութեան համար ջանք չէր խնայուած։ Ցուցադրուեցան կենդանի պատկերներ «Մայր Հայաստան», որու միջոցին մէկը կ'երգէր «Մայր Արաքսի Ափերով» եւ հայկական տարազներով տեսարան մը։ Երգուեցան ազգային երգեր։ Ապա հայ աղջիկներու թէեւ մարզանք մը եւ թէ ընկերակցութեամբ «Յառաջ Նահատակ» եւն.։

Մասնաւոր շնորհաւորութեան արժանի է թաղական խորհուրդը, որ նախաձեռնարկը եղաւ կազմակերպելու համար Մայիս 28ի հանդէսը՝ պաշտօնապէս յայտարարելով զայն «Համազգային տօն» եւ հրաւիրելով քաղաքական կուսակցութիւններու եւ զանազան միութիւններու մասնակցութիւնը։

Ցանկալի է որ այս օրինակը վարակէր նաեւ գաղութներու բոլոր անկիւններու պաշտօնական մարմինները, հետզհետէ վերջ դնելու համար կործանարար խորհուրդներու, ազգային բոլոր ճակատներու վրայ։

ՄԻՆՈ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Կոմունիստ» կը գրէ (1 Յունիսի).— Բաքվի համար Աշխատանքի եւ Պաշտպանության յանձնաժողովը, կազմուած նշանաւոր մասնագէտներէ։ Նախագծի յանձնաժողովը ուսումնասիրութիւն պիտի կատարէ Միլի ու Շիրվանի տափաստաններում մէջ։ Հանրային նախագահ փոփոխ. ... լինելի զննութեան, պիտի աշխատանքները ոռոգելու համար 1.300.000 հեկտար (Եգիպտոսի ջրային տնտեսութիւնը հազիւ 1.200.000 հեկտար հող կը գրաւէ)։

Յանձնախումբը արդէն կատարած է քննութիւն մը Արաքսի ջուրերուն ուժին ու չափին մասին։

Արաքս Ցանկի հովտերում կան նպաստաւոր տեղեր բարձրակի համար, ուր պիտի ամբարուին ջուրերը։ Այդ բարձրակներն են Անգեղուտի, Շամփիկի եւ Արդալլարի տակները, որոնք պիտի ... 740 միլիոն խորանարդ մետր ջուր։

Ուսումնասիրութեան ենթարկուած է նաեւ այս ջուրերը ... ստալիք ելեկտրական ուժը։

Յանձնախումբը նկատի առած է ... թիւն մը Պարսկաստանի ջուրերուն չափն ու ոռոգելի հողերու տարածութիւնը ճշտելու համար։

Միլի տափաստանը ... ոռոգման խնդիրը ... հետով համարուած չի ...

Կուրի ջուրերով պիտի ... ուին 300.000 գեսիատին հող Վրաստանի մէջ։ Աւելի ջուր ... ընելի չէ առնել, չվնասելու համար նաւագնացութեան եւ ... կերուն։

ԼԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

...ռսիայ Հայր. Միութեան ցան-...կէտը — Հայ Լեգէոնականները:

ՄԱՐՍԷՅԼ, 13 Յունիս (Սեփ. ...) — Մարսիլիոյ Հայրենակ-...ցական երեսուն միութիւնը վեր-...ջերս իր կանոնագիրը ծրագիրը կա-...զմակերպութեան վաւերացուցած ...ըլլալով, իբր պաշտօնական միու-...թիւն, բացման հանդէսը կատա-...րեց 11 Յունիս, Շաբաթ երեկոյ ...տանիքի սրահին մէջ, նախա-...գահութեամբ ... խմբագիր ... ...Թորոսեանի

Այդ ժամանակին 500ի մօտ ...հանդիսականներու ներ-...կայութեամբ բացման խօսքը ...վարչութեան ատենապետին ...ն Թումանեան: Համառօտ ...կերպով նկարագրեց Մարսիլ եւ ...Մարսիլիոյ Հայերու չարքաշու-...թիւնն ու յարատեւ կամքը, թէ ...ինչպէս տասը հազար Թուրքի ...մէջին հինգ հազար Հայեր ...իրենց անաղարտ պահել մայրենի ...լեզուն եւ ազգային ոգին: Հակա-...ռակ իր նուազութեան, Մարսիլիոյ ...ռազմական շուկայի տեղը Հայն ...կ կցրակացնելով յայտարարեց ...թէ վարչութիւնը ներկայիս իր ...գանին վրայ ունի երեք կարե-...որ խնդիրներ եւ գանոնք իրա-...գործելու համար որոշած է ...ամագրել իր բարոյական եւ ...նիւթական բոլոր միջոցները,— ...կազմել ու խորհրդ չորս կողմը ...ուած բոլոր Մարսիլիահայերու ...հասարակ մարդահամարը: 2. ...Մարսիլիոյ բոլոր հայ-...րենակցական միութիւններուն եւ ...ազմել հայրենակցական միու-...թիւններու կեդրոնական վարչու-...թիւն մը, եւ այդպիսով ուժ ...եւ համագործակցութեան, պայ-...քարելով այլասերման վտանգին ...եմ 3. Հայաստանի մէջ հաս-...տատել «Նոր Մարսիլիա» անուն ...գիւղ մը:

Երեք Մարսիլիացի պատա-...նիներ երգեցին «...» ...ետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ...թէ Թորոսեան, որ բացատրեց ...միութիւնն ... խմբա-...ամբողջութեան աղետալի հե-...տեւանքները եւ յորդորեց ձեռք ...ձեռքի տալ, միանալով գաղութ...ները մէջ: Բանախօսութեններէն ...ետոյ, քանի մը Մարսիլիացի ...օրիորդներ երգեցին ազգային եւ ...եղափոխական երգեր: Մանկապար-...տէզի մանուկ մը գեղեցիկ չար-...ժումներով արտասանութիւն մը ...րաւ, գայմանք պատճառելով ...բոլոր ներկաներուն: Ցիկին Ակա-...եան յաջողապէս մեներգեց «Եր-...եւան բաց եմ առել»: որուն յաջորդեց Մ. Գաբրիէլեանի ար-տասանութիւնը, ապա ջութակ-եանի «Հիմի էլ լռենք» ու «Մայր Արաքսի» մեներգները կարգապահութեամբ կատարուե-ցաւ վիճակահանութիւնը եւ 500 տոմսերու մէջէն 250ը շահեցան զանազան սիրուն եւ արժէքաւոր առարկաներ: Քրքրջալից զաւեշ-տով մը վերջ գտաւ հանդէսը: Ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ այդ տաքուկ մթնոլորտէն: Կ'արժէ շնորհաւորել Մարսիլիոյ Հայրե-նակցական Միութեան վարչու-թիւնը, որ այսպիսի գեղեցիկ ա-ռիթներ կը ստեղծէ:

*** Մարսէյլի Հայ Լեգէո-նականներու Միութիւնը գրեթէ ամէն տարի կը տօնէ Արարայի ճակատամարտին մէջ ինկած իրենց ընկերներու ազատօնը: Այս ան-գամ ալ, Յունիս 6ին, սարքած էր գեղարուեստական ցերեկոյթ մը Garden Parkի ամառնային թատրոնին մէջ: Որոշեալ ժամուն 300է աւելի հայրենակիցներ ի-րենց տեղերը գրաւած էին: Նկատի ունենալով Լեգէոնական Միու-թեան գիրքը եւ կազմակեր-պուած ցերեկոյթի նպատակը, անշուշտ շատ քիչ էր հանդիսա-կաններու թիւը:

Բացումը կատարեց Պ. Տի-րան Թէքէեան, որ իբր Լէգէո-նական նախկին սպայ, ֆրանսերէն լեզուով պատմականը բրաւ հայ կամաւորական շարժումին: Վեր-ջացնելով բրաւ. «Հայ կամաւորը գիտցաւ զոհուիլ հայրենիքի սի-րոյն. ուրեմն սիրենք այդ մեր պզտիկ հայրենիքը, սիրենք մա-նաւանդ մեր մեծ հայրենիքը, Ֆրանսան»:

Այս խօսքերուն յաջորդեց ֆրանսական ... Ծանր թամ փորտանը որ ունկնդրուե-ցան յանկայտ իրենց սիրայօ-ժար մասնակցութիւնը բերած էին ֆրանսացի դերասաններ եւ կարգ մը հայ սիրողներ, որոնք հաճելի անակնկալներով եւ եր-գերով զուարթութիւն պատճա-ռեցին ներկաներուն: Գովելի էին Օր. Գոհարիկի եւ Պ. Ցիպրիս Գապանճեանի կովկասեան պա-րերը: Ցիկնանց վարժարանի ա-շակերտները բերած էին համագ-գեստաւոր 50 ծաղկեփունջեր, ո-րոնք Հայաստանի տարազներով գեղեցիկ պարեր պարեցին եւ եր-գեցին:

Փակման խօսքը ըրաւ Պ. Թագւոր Խաչիկեան, որ Լեգէո-նական Միութեան կողմէ շնոր-հակալութիւններ յայտնելով բո-լոր հանդիսականներուն, յայտա-րարեց թէ հանդէսէն գոյացած հասոյթը պիտի յատկացուի կա-րօտ Լեգէոնականներու:

Ս. Միլտոնեան

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի օր, Սանասարեան Սաներու Միութիւնը թէյասե-ղան մը սարքած էր, Մկրտիչ Սանասարեանի և կտակակատար Եզեանցի յիշատակին: Ներկայ էին 60ի չափ հայրենակիցներ, մեծ մասով Սանասարեանի սա-ներ եւ Կարնեցիներ, ինչպէս նաեւ Խրըմեան եւ ռուսահայ հիւրեր:

Նախագահ փրոֆ. Գ. Աբուլ-եան բանալով հանդէսը, վեր հանեց երկու հայրենասէր Հա-յերուն հանրային արժէքը, ո-րոնցմէ «Մ. Սանասարեանը իր դրամով եւ Պ. Եզեանցը իր կազ-մակերպչական տաղանդով ու կրթական գործի մէջ ունեցած հմտութեամբը», դարձ տուին մեր կրթական գործին ամենալայն չափերով, Կովկասեան Հայաս-տանէն մինչեւ Կարին: Այս մանրամասն եւ հետաքրքրական դրուագներով ծանօթացուց եր-կու բարերարներու կեանքն ու գործունէութիւնը եւ Սանասար-եան վարժարանի պատմութիւ-նը:

Պ. Աբուլեանի առաջարկու-թեամբ, յոտնկայս յարգուեցաւ բարերարներու յիշատակը:

Պ. Մ. Տէրպէտէրեան իր գրա-ւոր ճառով վեր հանեց Սանա-սարեան վարժարանի դերը, պարզեց այսօրուայ կացութիւ-նը եւ միութեան նպատակը, որ ուրիշ բան չէ, «քան այն նպա-տակը, որ ունեցած են բարե-րարները: Համազգային մեր ներ-կայ ծանր օրերուն մեզ սիրելի է մեր բաժինն ունենալ մեր ժո-ղովրդի օգնութեան գործին մէջ, անշուշտ որչափ պայմանները թոյլ կուտան մեզի: Այսօր դժբ-բախտաբար Մ. Սանասարեանի հարստութիւնները չեն մատա-կարարուիր ցանկալի եղանա-կով, եւ մենք ոչինչ կրնանք ընել հակառակ ուղղութեամբ. բայց մեր միութիւնը կը հաւա-տայ թէ ի վերջոյ հնարաւորու-թիւն պիտի ունենանք Սանա-սարեանի կրթական գործը կեն-դանացնելու»:

Հիւրերէն փրոֆ. Աղոնցը ... միութեան ձեռնար-կը, գանելով զայն բացառիկ: «Սովորաբար հայ վարժարաննե-րու սաները մեծ ապերախտու-թեամբ կը մոռնան իրենց վար-ժարանները. եւ նոյնիսկ կ'անի-ծեն իրենց դպրոցական օրերը, այսօրուայ չգիտեմ ի՛նչ մտած-մունքներով: Այս ծանրացաւ Եզեանցի վրայ, որ իր ժամանա-կին կարեւոր արժէք է եղած ... ... մէջ, իբրեւ կրթական և հանրային գործիչ:

Խօսեցաւ նոյնպէս Պ. Ս. Աղա-պալեան, մէկը Սանասարեանի սաներէն եւ վաստակաւոր ու-սուցիչներէն, իր երախտագի-տական զգացումները յայտնե-լով բարերարներու ինչպէս նաեւ Սանասարեանի «Երեք տեսուչ-ներուն», որոնց դերը մեծ է ե-ղած Սանասարեան վարժարանի պատմութեան մէջ:

Պ. Հայկ-Արամ կարդաց Պ. Մ. Պարսամեանի տարիներ ա-ռաջ գրած յուշերը Սանասար-եանի ամարանոցէն՝ Սրտաձո-րէն, զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծելով: Խօսք առաւ նաեւ Սանասարեանի հին սաներէն Պ. Գ. Շահլամեան, որ շեշտեց թէ Սանասարեան վարժարանի գլխաւոր դերը եղած է լոյս տա-րածել բնագաւառին մէջ եւ դաստիարակել ժողովուրդի մի-ջին խաւերը, իր արտադրած ուսուցիչներով:

Ժամը 6.30ին վերջացաւ թէյասեղանը: Սանասարեան սաներու այս ձեռնարկը գովելի է անշուշտ և դաստիարակիչ, մա-նաւանդ այս օրերուն, երբ մարդիկ անպատկառօրէն կը ճգնին ու-րանալ և մոռնալ մեր բովանդակ անցեալին պատմութիւնը:

Յիշել նաեւ թէ, այս հաւաքոյ-թին բացակայ էր, ուրիշ երեւե-լիներու կարգին, նաեւ Պ. Գ. Նորատունկեան, տէր եւ տիրա-կանը Սանասարեան կտակին:

ՉԵՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՌՏՕ, (Սեփ. Թղթ.) — Յունիս 5ին տեղի ունեցաւ մեր առաջին հրապարակային ժողովը, ուր խօսեցաւ ընկեր Արօեան որ ներկայացուց երկու կուսակցու-թիւնները: Առաջինը՝ ամենազօրա-ւորը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ կը-ցած է հայ ժողովուրդի առջեւ իր 36 տարուան գործունէութեամբ, եր-կրորդը ... որ ... ...ն: Հակիւ այս բառերը արտասան-ուած, քանի մը կարմիրներ եւ հօկճիներ սկսան աղմկել: Ցոյ-տարարուած էր թէ բանախօսու-թենէն վերջ ... ... ժամանակ պիտի տրուի: Խառնա-կիչները շուզեցին համբերել: Այն ատեն ատենապետը հրաւիրեց որ սրահէն դուրս ելլեն եւ ելան գացին:

Ժողովը շարունակուեցաւ հա-մակրական ջերմ շրջանակի մը մէջ: Ընկ. Արօեան խորհրդային ... ... թուանշան-ներով հաստատեց թէ կովկասեան համադաշնակցութեան մէջ, ա-մէնէն զրկուածը Հայաստանն է, ի նպաստ իր երկու հարեւաններուն, Վրացիներու եւ Թաթար-ներու: Բանախօսութենէն յետոյ, մեր շարքերուն վրայ աւելցան չորս երիտասարդներ: Ընհաւասիկ խօսուն փաստ մը բոլոր կամաւոր հայերուն:

Յունիս 6ին ընկեր Արօեան խօ-սեցաւ ընկերներու եւ համակիր-ներու եւ ներկայացուց Քրիստափորը, Ռ. Զ...եանը, Մ. Վ...եանը, իբրեւ քաղաքական գործն ու գաղափարական աշխատանքը:

Թղթակից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՄԷՋ

Ս. A. Intergad z'Artsի կողմէ կազմակերպուած Tournoi de Sixteը, որ պիտի սկսէր Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, սկսաւ միայն կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, որովհետեւ կազմակեր-պիչ խումբը չէր կարողացած յիսուն խումբ ապահովել: Բայց եւ այնպէս հայ խաղացողները եւ խումբ մը հանդիսատեսներ առտուն հասան և լաւ ժամա-նակ մը անցուցին գեղեցիկ ծա-ռաստաններուն մէջ:

Ժամը ճիշտ 2.30ին Թուր-նուան սկսաւ, երբ ճիշտ 25 խումբեր ներկայ էին, որոնց մէջ միայն ստար ըլլալով կը գտնուէին Հայերն ու Յոյները, իսկ Չուիցի. խաղէները մրցումը forfait բրած էին: Առաջին ան-գամ Հ. Մ. Ը. Մ.ի C. խումբը պարտուեցաւ Clichy B. խում-բէն 1ի դէմ 0ով: Ետք վեր-ջը Հ. Մ. Ը. Մ.ի B. խումբը մրցեցաւ Ս. A. I.ի B.ին հետ, որուն յաղթեց 3ով 1: Այս մր-ցումէն 10 վայրկեան յետոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի A. խումբը մրցե-ցաւ R. S. Cretzի A. խումբին հետ, որուն յաղթեց 8ով 0: Եւ այսպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու խումբերը շարունակաբար յաղ-թելով զանազան խումբերու, եկան մինչեւ Ցրդ Ֆինալը:

Այս ութերորդ «ֆինալ»ի ընթացքին Հ. Մ. Ը. Մ.ի A. խումբը մրցեցաւ U.S.A.Clichyի A. խումբին հետ, եւ 1ի դէմ 0 նշանակէտով պարտուեցաւ, իր յառաջապահներուն պատճա-ռաւ, որոնք բազմաթիւ առիթ-ներ փախցուցին եւ պատճառ եղան պարտութեան: Պէտք է ըսել որ Clichy իր խումբը փա-ռաւոր կերպով զօրացուցած էր ուրիշ խաղացողներով: Vitryի բերդապահը եւ C. A. S. G.ի կեդրոնի միջնապահը՝ եկած էին զօրացնել Clichyի խումբը, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբէն կը բացակայէր Ռուբէն: A. խումբի պարտութենէն քիչ մը վերջ Հ. Մ. Ը. Մ. B. խումբը մրցեցաւ Յոյներու A. խումբին հետ, եւ շատ դժուարին խաղարկութենէ մը վերջ Հայերը յաղթեցին Յոյներուն 1ով 0: Յոյները ի-րենց խումբը զօրացուցած էին Pèra Clubի նախկին կեդրոնի միջնապահ բերելով Սամանն: B. խումբի յաղթանակը իսկապէս շնորհաւորութեան արժանի է, քանի որ Յոյները յաղթանակը ապահովելու համար հուժկու եւ լաւ խումբ մը բերած էին: B. խումբը յաղթելով Յոյներուն, բառ. տը ֆինալին մնաց: Այս «քառ. տը ֆինալ»ի ընթացքին ... ... մը, հայկական խումբը դաշտ ե-կաւ, իսկ իր հակառակորդը կ'ե-րեւի անձրեւէն ազդուած եւ կամ զուշակելով որ պիտի պարտուի, մրցումը forfait բրաւ եւ այսպիսով B. խումբը կը մնայ «տըմի ֆինալ»ին:

«Տըմի ֆինալ»ի ընթացքին Հ. Մ. Ը. Մ.ի B. խումբի հակա-ռակորդը եղաւ Clichyի համա-պատասխան խումբը: Այս մի-ջոցին պզտիկ վէճ մը ծագեցաւ, եւ դատաւորները որ պաշտօնա-կան չէին, յայտարարեցին թէ Հայերու B. խումբը մէկ անգամ պարտուած է: Ըստ ըսածներու տեղի չտալու համար, ընդունե-ցինք դատաւորներու առաջար-կը: Եւ փոխանակ B. խումբը տըմի ֆինալ խաղալու Clichyի խումբին դէմ, ստիպեցին որ պարտուողներու ֆինալը խաղայ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի B. խումբը այդ մրցումը կատարեց Clichy B. խումբին հետ եւ 6ի դէմ 0 նշա-նակէտով ջախջախիչ պարտու-թեան մը մատնեց իր հակառա-կորդը, շահելով վեց արծաթեայ նշանակները: Իսկ Clichyի A. խումբը շահեցաւ Թուրնուան յաղթելով A. S. Amicaleի A. խումբին:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՅՐԱԳ ՄԱՅՐԸ.— Պովէի շրջանը, Թօռ-Սէն-Պէլէրի մէջ ե-րիտասարդ աղջիկ մը, Ալիս Մէրսիէ, որ կուրաղետագ ու-նէր, առանց նկատի առնելու կծծի մօրը դժմատութիւնը, կը դիմէ հիւանդանոց: Վիճակը ծանր ըլլալով, անմիջապէս կը կատարուի գործողութիւն: Յա-ջորդ օրը կծծի մայրը կուգայ եւ բռնի կը վերցնէ աղջիկը, ինքնաշարժ մը կը դնէ եւ կը տանի տուն: Մտիկ չընէր բժիշկներուն խորհուրդները, վախնալով որ ծախք կ'ըլլայ:

Խեղճ աղջիկը, գրեթէ կիսա-մեռ, կը փռուի տունը անկողի-նին մէջ, շարունակ աղաղակե-լով ցաւին սաստկութենէն:

Մայրը, դադրեցնելու համար ցաւը, դաւաթ մը ջուրի մէջ կը լեցնէ «լոտանօմ», որ կրնար մէկ անգամէն սպաննել աղջի-կը: Հիւանդը կը մերժէ խմել: Այն ատեն, մայրը, չափազանց կատղած, կը յարձակի աղջկան վրայ, անկողինէն կը նետէ գե-տին, եւ կ'հլլէ կը կանգնի աղջկան վրայ, կը կոխկրտէ անիրաւ, որ վէրքը կը բացուի եւ աղիքները դուրս կը թափին: Աղջիկը նուաղած էր:

Կարծելով թէ մեռած է, կը կանչէ դրացիները, որոնք ան-միջապէս հիւանդանոց կը փո-խադրեն զայն: Մայրը, վախ-նալով որ կը ձերբակալուի, կը կը փորձէ հօրը նետուիլ: Ո-երբ կ'արգիլեն ու ձերբակալ-ուած՝ ոստիկանատուն կը տա-նին, կը փորձէ ինքնաշարժի մը տակ նետուիլ:

Ոստիկանները, սակայն, կը յաջողին նետել բանտ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 44

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԴՆԻԷԼ ՊԵՑԻՆ ԶԱՑ. ԸՄԲՌՆԶ. ...ՈՒՄԲԸ ՄԵՐ ՁԵՌՔԸ Կ'ԻՅՆԱՅ

Մէյէս մօտեցաւ, յետոյ իր ...որգին յայտարարեց

— Իմ կողմէ տեւէ յայտա-րարութիւն չի կրնար գիս վտան-...ել. վանկի կը մերժեմ խօսիլ:

— Ձեզ ստիպելու միջոցները ունինք:

— Փորձեցէք:

Պահ մը լռութենէ յետոյ, ոս-տիկանապետը հարցուց.

— Ի՞նչ է ձեր անունը:

— Այդ ձեր գտնալիք բանը է եւ յետոյ, գիտցէք որ՝ թէեւ ...երմանիա ծնած եմ, բայց ամե-րիկեան հպատակ եմ, եւ թէ՝ ձերբակալումէս ի վեր՝ կրած բո-լոր տանջանքիս համար, հաշիւ պիտի տաք ամերիկեան հիւպա-տոսին: Անկից զատ, ես այս գործին մէջ մաս չունիմ. պարզապէս այս տանը տիրոջ ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալու համար, Պօռկօնի մօտ գացի սա երկու մարդիկը բերելու:

Զիս եւ ընկերս ցոյց կու-տար:

— Նմէ լաւ հասկցայ, ըսաւ ոստիկանապետը արդէն կ'ընդու-նիք թէ՝ յարաբերութեան մէջ էիք Պօռկօնի հետ, ինչպէս նաեւ այս տանը տիրոջ հետ: Կրնայի՞ք այս վերջինին անունը տալ:

— Երբե՛ք:

— Ըսել է թէ պահելու մէջ շահ ունիք. ձգէ որ այնքան ալ կարեւորութիւն չունի առանց ձեզի ալ կրնանք գտնալ:

Եւ ոստիկաններուն դառնա-լով,

— Խուզարկեցէք սա մարդը, հրամայեց:

Ամէն տեսակ բան գտնուե-ցաւ վրայէն, հրացէն, գողի գոր-ծիքներ, ...ներ, դանակ, ինքնութեան կեղծ թուղթեր եւայլն:

... իսկ ... ... տուփ մըն ալ կար, որուն վրայէն Մէյէս աչքը չէր հեռացներ:

Տուփը, որուն մէջ տակաւին մէկ քանի սիկառներ ալ կային, առի եւ սկսայ ուշադրութեամբ քննել անբնական բան մը չտեսայ մէջը. բայց նշմարեցի որ կոճակը յարաճուն անհանգստութեամբ մը, շարժումներուս կը հետեւէր:

Խօսքս ոստիկաններուն ուղ-ղելով. ըսի

— Մաքսատան մէջ արգելօ՛ք ... ... քննել կասկածելի ծրարներու եւ անօթներու բովանդակութիւնը:

— Այո, կայ:

— Այն ատեն, եթէ կ'ուզէք, մինչեւ ... կ'երթամ քննելու բան մը որ կը հետաքրքրէ զիս...:

— Ի՞նչ է:

— Կ'ուզէի գիտնալ թէ՝ ի՛նչ տեսակ ծխախոտով պատրաստուած են այս գլանիկները:

Ոստիկանապետը հասկցիր էր թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէի:

— Միասին կ'երթանք, ըսաւ:

Քառորդ ժամ յետոյ, շնոր-հիւ ք. ճառագայթներուն, ձէյմս Մէյէսի յանցապարտութեան ան-հերքելի փաստը ունէինք:

Տուփին մէջ գտնուած գլա-նիկներէն մէկը՝ երկու պղղունց ծխախոտի մէջտեղ կը պարունա-կէր, խնամքով պլորուած թուղթ մը:

Այդ թուղթը պայթուցիկ նիւթին պատրաստութեան եղա-նակին հետ կը պարունակէր նաեւ զանկը այն ֆրանսական գործա-րաններուն, որոնք օդը պիտի հան-ուէին:

Այս ապացոյցին հանդէպ, ձէյմս Մէյէս ստիպուեցաւ խոս-տովանիլ եւ լռել:

Քանի մը օր յետոյ, ժընեւի դատարանը սկսաւ ատեանը, զայն եւ իր մեղսակիցները կը դատա-պարտէր, ըստ տեղական օրէնքի տրամադրութեանց: Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, չկրցանք գտնալ կողմ... ... ... սակայն, խումբը որուն կը հրա-մայէր, վնասելու անկարող վիճա-կի մատնուած ըլլալով, այլեւս անոր խօսքը անգամ չլսուեցաւ:

ՆՈՒՆՈՒՆ ՄԷՋ

ԼԻՏՆԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ԳԱՂՏՆԻՔ ՄԸ

Թոյլ տուէք որ, հոս շեղում մը ընեմ:

Իրաւ է թէ Իտմա Ըլթաուպ ամէնէն վտանգաւոր լրտեսներէն մէկն էր, բայց շիտակը ըսելով, շնորհիւ այն խիստ հսկողութեան որուն ենթարկուած էր, երբեք չկրցաւ մեր երկրին մէջ կայուն յնակութիւն հաստատել:

Բայց իր կողքին ուրիշ կիներ կային, որոնք իր հաշւոյն կ'աշխա-տէին եւ նուազ վտանգաւոր չէին:

Իտմա Ըլթաուպ իրեն հետե-ւորդներ շատ ունեցաւ: Մինակ ին-քը չէր որ կին ըլլալով՝ մեզի դէմ կը կիրարկէր կզուելի արհեստը:

Իրօք, գերման լրտեսական կազ-մակերպութիւնը՝ ամէն ատեն ալ գործածեց կիներ, ոչ թէ անոր համար որ աւելի վստահ էր թէ անոնց միջոցով պիտի կրնար լաւա-գոյն արդիւնքներ ձեռք ձգել, այլ որովհետեւ կիներուն շնորհիւ կրնար ամէնէն այլազան շրջա-նակներու մէջ մուտք գործել:

Այսպէս է որ երբ Դանթ եւ Սէն-Դազէր քաղաքները բրիտա-նական ծովային խարիսխներ դար-ձան, տեսանք որ խումբ խումբ անծանօթ կիներ սկսան ամէն տե-ղէ թափիլ, որոնք իրենց կասկա-ծելի ապրելակերպով անշուշտ պիտի մտահոգէին մեզ:

(Շար.)

Կէփիւուն (Նախկ. Չէկա) զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ խորհրդային օրէնքը կ'արտօնէ ի հարկին առանց դատավարութեան մահապատիժի ենթարկել։

Ռուսական խնդիրը Ժընեւի մէջ

Վեց պետութեանց ներկայացուցիչները՝ Պրիան, Չէմպըլէյն Շիալոյա, Վանտէրվէլտ, Շթրէզէման եւ Իշի առջի օր Ժընեւի մէջ ամբողջ երկու ժամ մասնաւոր խօսակցութիւն մը ունեցան Անգլիոյ արտաքին նախարարին մօտ։ Այս «մեծ»երու խօսակցութեան մասին տակաւ զեկոյց չհրատարակուեցաւ. սակայն խօսակցութիւնները շարունակուեցան երէկ ալ, ու դեռ քանի մը օր եւս պիտի տեւեն։

Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէման կը յայտարարէ թէ խօսակցութեան գլխաւոր առարկան եղած է եւրոպական պետութեանց յարաբերութիւնները խորհրդային միութեան հետ։ Մասնաւորաբար խօսուած է վերջ տալ Գ. Միջազգայինի համայնավար քարոզութիւններուն Եւրոպայի մէջ։ Մոսկուայի դէմ խաչակրութիւն մը կազմակերպելու խնդիր չկայ։

Պալքանեան եւ այլ խնդիրներ եւս խնդրոյ առարկայ պիտի դառնան։ Այդ պարագային, խօսակցութեանց պիտի հրաւիրուին նաեւ Եուկօսլաւիա, Լեհաստան, Չեխօսլովաքիա եւն.։

Մոսկուա վերջնագիր պիտի տայ

Խորհրդային կառավարութիւնը առանց սպասելու իր երկրորդ ծանուցագրի պատասխանին, որոշած է այսօր Վարշաւա ղրկել երրորդ ծանուցագիր մը, որ վերջնագրի հանգամանքը պիտի ունենայ։ Մոսկուա աւով պիտի պահանջէ կարճ պայմանաժամի մը մէջ լեհական հողէն վտարել բոլոր այն ռուս գաղթականները, որոնք հակախորհրդային պրոպագանտ կը մղեն։

∴ Ռուս զինուորներ կրակ բացին՝ անծանօթ օդանաւի մը դէմ, որ ռուսական հողին վրայէն կը թռչէր եւ կը կարծուէր թէ Լեհաստանի Փորէց քաղաքէն կուգար։ Օդանաւը 1000 մեդր վեր բարձրացաւ եւ լեհ ու ռուս սահմանապահ զինուորները իրարու վրայ փոխադարձ կրակ բացին։

Սերպիոյ եւ Ալպանիոյ խզումը

Այլ եւս վերջնական է Ալպանիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ խզումը։ Պելկրատի ալպանական դեսպանը իր անցագիրը ստացաւ Յունիս 14ին եւ մեկնեցաւ յաջորդ օրը (երէկ)։ Եուկօսլաւիոյ կառավարութիւնը անմիջապէս ետ կանչեց Վալոնայի, Շքոտրայի եւ Կորիցայի իր հիւպատոսները։ Մինչեւ վերջին վայրկեանը Պելկրատի կառավարութիւնը կը յուսար թէ, շնորհիւ Փարիզի եւ Լոնտոնի միջամտութեան, ալպանական կառավարութիւնը միջոց պիտի գտնէ գոհացում տալու Եուկօսլաւիոյ, Ճուրաշքովիչի բանտարկութեան առթիւ։ Այս յոյսը ի դերեւ ելած ըլլալով, այժմ վերջին խօսքը կը մնայ մեծ պետութիւններուն։

∴ Հեռագրի մը համաձայն, հիւսիսային Ալպանիոյ մէջ գիւղացիները սպաններ են չորս իտալացի ճարտարագէտներ, որոնք ճամբաներու շինութեան կը հսկէին։

Ֆրանս. օդանաւային նոր ձախողութիւն մը

Ինչպէս գրեցինք, ֆրանսացի օդանաւորդներ Փէլթիէ Տուազի եւ Կոնէն Փարիզէն Սայկոն պիտի երթային երկու թռիչքով, եւ առաջին առթիւ Չէմպըրլինի եւ Լէվինի հեռաւորութեան մրցանիշը պիտի կոտրէին՝ 6280 քիլոմէթր անցնելով։ Օդանաւը երկյարկանի էր եւ կը կշռէր մօտ 7000 քիլօ, հետն ունենալով 5100 լիտր պէնզին։ Շարժիչ մեքենան 650 ձիու ուժ ունէր։ Նախապատրաստական փորձերու առտն, օդանաւը շատ դիւրաւ կրցած էր մինչեւ քանի մը հարիւր մեդր բարձրանալ այդ ծանրութեամբ, այնպէս որ օդանաւորդները շատ վստահ էին մէկ թռիչքով մինչեւ Քարաշի (Հնդկաստան) հասնիլ։ Օդը շատ լաւ պիտի ըլլար մինչեւ Պոլիս։ Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4.15ին օդանաւը ճամբայ ելաւ Պուռժէի կայանէն։ Մէկ քիլոմէթր գետնին վրայ թաւալելէ վերջ, օդանաւը մեծ դժուարութեամբ մինչեւ 10 մեդր կրցաւ բարձրանալ և էքուլէն—կոնէս ճամբուն ծառերուն քսուելով կրցաւ անցնիլ։ Ցանկարծ Պուռժէէն 10 քիլոմէթր անդին, օդանաւը գետին ինկաւ եւ ահռելի բոց մը ու թանձր մուխ մը տեսնուեցաւ։ Օդանաւին 5100 լիտր պէնզինը կրակ առած էր։

Երկու օդանաւորդները հրաշքով մը ազատեցան՝ օդանաւէն դուրս ցատքելով։

Փէլթիէ Տուազի՝ ժողովրդական անունով «Փիփօլօ», մեծ հռչակ հանեց երկու տարի առաջ, երբ Փարիզէն Թոքիօ գնաց օդանաւով։ Ներկայ ճամբորդութեան համար կը պատրաստուէր վեց ամիսէ ի վեր։

Նունկէսէրի եւ Քոլիի դժբախտութենէն վերջ, Փիփօլօի այս ձախորդութիւնը բոլորովին վհատեցուցած է Ֆրանսացիները։ Հարիւրապետ Ֆօնք, «օդի Նափոլէոնը», ամիսներ առաջ նոյն բախտին արժանացաւ, երբ կը փորձէր Նիւ Եորքէն Փարիզ գալ մէկ թռիչքով։ Օդանաւը այրեցաւ եւ ինք հազիւ կրցաւ ազատիլ։

ՆՈՒՆԿԷՍԷՐ ԵՒ ՔՈԼԻ ՈՂՋ ?

Երէկ առտուան թերթերը յոյս կը յայտնեն թէ Նունկէսէր եւ Քոլի ողջ են։ Այս ենթադրութիւնը կը հիմնէ Քանատայէն առնուած հեռագրի մը վրայ, որուն համաձայն իբրեւ թէ Կիրակի գիշեր ժամը 8ին օդնութեան հրթիռներ տեսնուած են Քէպէքի նահանգին հիւսիսը, անմարդաբնակ շրջանի մը մէջ։ Քանատայի իշխանութիւնները հետազօտիչ մարմիններ ղրկած են ամէն կողմ՝ փնտռտուքներ կատարելու համար։

Աղջիկ մը էյֆէլէն վար կը նետուի

Օր. Ռընէ Վալէթ վերջերս կորսնցուցած ըլլալով մայրը, խոր յուսահատութեան մատնուած էր եւ չէր ուզեր ապրիլ։ Երեքշաբթի առտու կանուխ, առանց մարդու բան ըսելու, դուրս ելաւ տունէն։ Կէսօրէ յետոյ, ժամը 2ին, էյֆէլի աշտարակը ելաւ ու առաջին յարկէն վար նետեց ինքզինքը։ Սարսափի ճիչ մը անդունդէն վար, եւ ահա հրաշքը...։ Աղջիկը շրջազգեստէն կը կառչի գերանի մը, ու կը կախուի օդին մէջ։ Ամէն կողմէ օգնութեան կը փութան, ու վար կ'առնեն յուսահատը գգալազիրկ վիճակի մէջ։ Նախնական դարմանումներէ յետոյ, հիւանդանոց կը փոխադրեն զինքը, ալ սրունքը միայն կոտրած։

Հ. Յ. Դ. ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ

դասախօսական ժողովը 19 Յունիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellville Metro Bellville

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ հին եւ նոր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները վճարել Պ. Ա. Միքայէլեանին, որ սիրով յանձն առած է այդ գործը։

„ՅԱՌԱՋ"Ը ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Թաւրիզի մեր ընդհ. գործակալն է Պ. ԵՂՆԻԿ ՔԱՋՈՒՆԻ, որուն պէտք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ հատավաճառի համար։

ՀԱՍՑԷ.— Y. Katchouni, Tauris (Perse).

ՊԱՏՄԱ-ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒ

կազմակերպուած՝ Զ. Ռ. Մ.եան Փարիզի կեդր. վարչութեան կողմէ 19 Յունիս կիրակի ժամը 2.30ին դէպի Վէրսայլի պալատը

Կ'ընկերանան Պ. Պ. ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆ եւ Կ ԲԱՍՄԱՃԵԱՆ

Կը հրաւիրուին միութեան անդամները եւ մասնակցիլ փափաքող համակիրները։ Ժամադրավայր ժամը 1.30ին Invalidesի կայարանի մուտքին առջեւ.

ԵՐԵԿՈՅԹ-ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ 18 Յունիս Շբ. երեկոյ ժամը 9ին. նիւս. միութեան ակումբին մէջ 138, Rue Etienne Dolet

բանախօսութիւն, նուագ, զաւեշտ, արտասանութիւն, անակնկալներ. Դախքերու մասնակցութիւն.— 2 ֆրանք

Այրի տիկին Արտեմիս Գնճեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մազլըմեան եւ զաւակը, Տէր եւ տիկին Պետրոս Մազլըմեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Օր. Տիրուհի Մազլըմեան (Պոլիս), Այրի տիկին Խաչուհի Խալայճեան եւ զաւակունք (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Սիմոն Քէհեաեան (Պուքրէշ), Այրի տիկին Սրբուհի Սամուէլեան եւ զաւակունք (Փարիզ), Տէր եւ տիկին Արմաւիր Աչըգկէօզեան եւ զաւակունք (Պուքրէշ), եւ համայն պարագաները կը ծանուցանեն մահը՝ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին,

ԱՐԹԱՒԷՍ ԽԱՉԻԿ ԳՆՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Յունիս 13ին, Լոնտոնի իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Հինգշաբթի 16 Յունիս, Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցին, ժամը 1.30ին։

Տէր եւ Տիկին Յ. Զ. Սիրունի եւ Դիրգոր Հովոլեան կը յայտնեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն մը տեղի պիտի ունենայ իրենց ողբացեալ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ

գերեզմանին վրայ, 19 Յունիս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին մտերիմ ազգականները։

Հաղորդակցութիւն կը գտնուի Փանթէնի Cimetière Parisien գերեզմանատունը, 91րդ divisionի մէջ։

[illegible] Պանթէնի գերեզմանատան դիմացը [illegible] 51 [illegible]

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Հ. Յ. Դ. Շավիլի «Արդութեան» ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը, 18 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի ընդհ. ժողովը 18 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Վարդանեան ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի 5րդ դասախօսական ժողովը 18 Յունիս շաբաթ ժամը 7ին ծանօթ սրահին մէջ։ Պիտի դասախօսէ Ընկ. Ա. Աճէմեան. կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Բրիսասփոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 20 Յունիս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին սովորական սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Հ.Յ.Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին Երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Գրադարանի սրահը խիստ կարեւոր օրակարգով՝ ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՅԱՐԴԱՐԵՐԻ առաջիկայ գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Յարդարի մէջ։ Կը խօսի Պետրոս Սասունի Յովհաննէսի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՀԱՅ ՄԵՔԵՆԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ միութեան վարչ. ժողովը 19 Յունիս կիրակի ժամը 3ին, միութեան կեդրոնը, 10bis rue l'Atlas Paris (19me)։ Ժողովէն վերջ միութեան քարտուղարը ծանօթութիւններ պիտի տայ [illegible] [illegible] մասին։

ՆՈՐԱՎԱՐԺ հայ գրաշարի մը պէտք կայ։ Դիմել Յառաջի գրաշարատունը։

ՀԱՅ ՍԱՓՐԻՉԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ.

Վալանսի մէջ տեղի ունեցած (Մայիս 18ին) արհեստակցական մրցման միջոցին սափրիչ Յ. Թերզեան փոքր անուշադրութեան մը հետեւանքով առաջնութիւնը կորսնցնելով, Բ. Հանդիսացած է իգական սեռի մազ կարելու ճիւղին մէջ։ Այս առթիւ ստացած է շքադրամ մը եւ վկայական մը

«Բուժանք» լոյս տեսաւ 12րդ թիւը (Յունիս) եւ ճոխ բովանդակութեամբ։ Կը ծախուի Պէլվիլի եւ Սէն-Միշէլի լրագրավաճառներուն քով

Վարձու յարկաբաժին

Օդաւէտ եւ պայծառ երեք սենեակներ, խոհանոց, թուալէթի սենեակ, մառան, ընդարձակ մուտք, ջուր, ելեկտրականութիւն, կազ։ Նպաստաւոր պայմաններ։

Դիմել «Ճաշարան Նաւասարդ» 28 Rue Nationale, Billancourt:

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիա	L. St.	[illegible]
Տոլար	Dollar	[illegible]
Գերմանական 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Tq	[illegible]
[illegible]	or	[illegible]
[illegible]	Medjidie	
Լեւ 100 հատը	Leva	[illegible]
Տրախմ	Drachme	[illegible]
Լիր	Lire	141/60
Պելճ. ֆրանք	Frc. Belge	70 80
Զուից. »	Frc. Suisse	491
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
[illegible]	10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg	—
» II		[illegible]
» III	»	[illegible]
Թուրքիոյ Լոթ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80 Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրատուն
208ᵗᵉʳ, Rue Lafayette - PARIS (10ᵉ)
TÉLÉPHONE NORD 57 82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
17
ՅՈՒՆԻՍ
1927
17 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 365

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՍԱՀՄԱՆԷՆ ԱՍԴԻՆ ԵՒ ԱՆԴԻՆ

Թուրք պաշտօնական աղբիւրներ նորէն կ'արծարծեն արտասահմանի Թուրքերու ներգաղթի խնդիրը։

Երէկ հրատարակեցինք Անատոլուի հեռագրական գործակալութեան մէկ զեկոյցը, որուն համաձայն գաղթականներու տեղաւորման տնօրէն Մարուֆ պէյ Կովկաս կ'երթայ, զբաղելու համար փոխադրելի գաղթականներու խնդրով։ Ասոնց թիւը կը հասնի 30.000էն աւելի։ Տնօրէնը վերադարձին պիտի անցնի Ռումանիա եւ Պուլկարիա, այդ երկիրներէն ալ գաղթականներ փոխադրելու համար։

1923էն ի վեր, երբ արժեցուց իր բոլոր յաւակնութիւնները, Թուրքիա բացառիկ ճիգեր կը թափէ, լեցնելու համար սահմանման տարածութիւնները։ Առաջին ձեռնարկը՝ ժողովուրդներու փոխանակութիւնն էր Յունաստանի հետ։ Այս գործողութեան արդիւնքը յայտնի է այժմ։ Ներքին գործավար Ճէմիլ պէյ Ապրիլ 10ին խօսելով Ազգ. Ժողովին մէջ, կը յայտարարէր թէ Տեղաւորման Տեսչութեան կազմութենէն ի վեր, զետեղուած եւ ինքնապահ դարձած են 124.000 ընտանիք կամ 438 հազար հոգի։

Պէտք է նկատել որ, ասոր համապատասխան ալ Յոյներ ելած էին Թուրքիայէն, առանց հաշուելու Հայերը։ Ուրեմն, իբրեւ նոր բնակչութիւն, իրապէս շատ քիչ մարդ մտած է Թուրքիա, լեցնելու համար 750.000 քառակուսի քիլոմեթրին մէկ հարիւրերորդ մասը։ Ցիշենք, տակաւին, որ 1925էն ասդին ալ բաւական ժողովուրդ պակսեցաւ, քիւրտ եւ թուրք, ապստամբութեան ընթացքին կոտորուելով կամ փախչելով։

Պարագաները նպաստաւոր են եւ հիմա Էնկիւրի կ'ուզէ վերափոխել ու ամրանալ, իր թեւերուն տակ առնելով սարաւոր բազմութիւնները։

Իբրեւ իրական գործ, միայն Սուրիայէն եւ Կիպրոսէն կարելի է... կը համնին առ այժմ, այն ալ ճարահատ։ Սուրիոյ մէջ, անոնք որ նախընտրած են Թրքական հպատակ մնալ, ... է Թուրքիա երթան։ Եւ կը հեռանան աճապարանքով։ Ասոնց թիւը 15.000 կը հաշուեն։ Թերեւս կէսին չափ ալ Կիպրոսէն ըլլան։

Կառավարութիւնը համագումար հարիւր հազար կը հաշուէ ... թիւը եւ մէկ միլիոն ոսկի վարկ սահմանած է ... եցիկ ելմտացոյցին մէջ։ Պիտի ունենա՞յ այդ հարիւր հազարը թէ ոչ, — երկրորդական խնդիր է։ Էականը՝ Նոր Թուրքիոյ ... ացման, ազգահաւաքման ճիգն է, եւ կ'արժէ որ ուշադրութեամբ հետեւինք այդ գործողութեան։

Որքան ատեն որ արտաքին վտանգ չկայ, Էնկիւրի պարապ ... կենար։ Հանրապետութեան հռչակումէն, բայց մանաւանդ ... մանութեան կեդրոնական մեքենան Անատոլու փոխադրելէն ի վեր, Մուսթաֆա Քէմալ եւ իր գործակիցները բացառիկ ճիգեր կը թափեն, համաձայն որոշ ծրագիրներու։ Անոնց համար ... իր իսկապէս «փտած քաղաք» մըն է, արժանի՝ վարկաբեկուելու եւ կը նախընտրեն որ նոյն իսկ միջազգային զբօսավայր ... դառնայ, իբրեւ եկամուտի աղբիւր։

Երկրին բուն առանցքը, գլուխն ու սիրտը՝ Անատոլուն է։ ... այդ գիտակցութեամբ, կը ճգնին օժտել զայն ամէն յարմարութիւններով, երկաթուղի, անթել, գործարան, ճամբայ։

Անշուշտ շատ մը բաներ որ կը ծանուցուին, հասալ ակ ... կցված են։ Նոյն մոլութենէն աւելի վարակուած է մեր ... Երեւանը, որ ջրանցքի մը բացումը եւ սալայատակի ... մը նորոգումը հաւասարապէս կը հռչակէ շինարարական աշխատանք։

Բայց, անժխտելի է Թուրքիոյ արդի վարիչներուն ... կամքը, եւ մանաւանդ ձգտումը, — ստեղծել ... եւ արդիական հայրենիք մը, արհամարհելով կամ ... ելով ամէն խոչընդոտ։

Մինչեւ հիմա շօշափելի գործեր կատարած են այդ ճամբուն վրայ, եւ ապահովաբար պիտի կատարեն ուրիշներ ալ, ... որ ո՛չ իրենց թեւէն բռնող կայ, ոչ ալ ընդդիմադիր ուժ ... այժմ, Քիւրտերը կան միայն աչքի առջեւ, իբրեւ լուրջ և ան... վտանգ։ Անոնք ալ, ինչպէս մենք, չեն համակերպած ... պարտութեան, մանաւանդ որ, Էնկիւրի հետեւողական է ... քաղաքականութեան մէջ։ Արեան բաղնիքներուն եւ կախաղաններուն յաջորդած են, այսօր, սպիտակ ջարդը, տեղահանութիւնն ու բռնի թրքացումը։ Եւ որքան ատեն որ հա՛ւասարակշռութիւն մը տեղի չունենայ, Նոր Թուրքիան այս ճամբուն ... պիտի գտնէ իրական յաջողութիւններ։

Դիտելով այս հարեւանցի պատկերը, կ'ուզէինք աւելորդ անգամ մըն ալ շեշտել թէ՝ մինչ ատտիճանաբար կ'երիտասարդանայ ... կը ձեւափոխուի Թուրքիան, վարելով գործնական քաղաքականութիւն մը, բայց առանց հրաժարելու իր առաւելագոյն ... ագիրներէն, սահմանէն անդին, Երեւանի մէջ, մարդիկ լաւագոյն կը համարեն արածիլ կարմիր - կանանչ արօտատեղիներու մէջ, ոտքերը գետնէն կտրած, գլուխն ու աչքերը մշուշապատ։

Անոնք ո՛չ իսկ տէր կ'ըլլան իրենց ժողովուրդին։

Մինչ Թուրքիա իր ցիր ու ցան բազմութիւնները կը իր ... ... որ հայրենիք դառնան, Հայաստան իր բա՛րձր քաղաքականութեամբ ոչ միայն հեռաւոր տարագիրները կը սառեցնէ ... կը յուսահատեցնէ, այլ եւ բնիկները կը լքէ ու կը ցրուէ։

Համեմատութիւնները պահելով հանդերձ, դժուա՞ր թէ հասնինք ո՛ւր եղած չքմեղանքներով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՏԱՀՈԳԻՉ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Թաւրիզեցիոյ «Մշակ»ը (անկախ թայամեթրթ) շեշտելով Հայաստանի բնակչութեան նուազումը, գիտել կուտայ 13 Մայիս)։

— «Ինչ անուններով ալ որ որակուին, ինչ չքմեղանքներ ալ որ փնտռուին, բնակչութեան նուազումին պատասխանատուները մեր վարիչներն են։ Եթէ Թուրքերը խելքերնին գլուխնին հաւաքելով անմարդաբնակ հողամասերը եկւորներով շէնցնելու ջանքեր կ'ընեն, ինչու նոյնը մենք չպիտի ընենք մեր հարազատներուն վերադարձով։

«Բնակչութեան պակասը գոցելու համար Մոսկուայէն, Թիֆլիսէն, Արմաւիրէն, Բաղուէն, Ռոստով-Նախիջեւանէն եւայլն, եւայլն վայրերուն մէջ ապրող մօտ երեք հարիւր հազար Արեւմտահայերէն ինչո՞ւ կարաւաններ ճամբայ չհանուեցան։ Եթէ Հայաստանի մէջ անոնց համար տեղ չկար, ինչպէ՞ս երեսուն հազար թաթարներ ընդունուեցան եւ տեղաւորուեցան Հայաստանի գիւղերուն մէջ։ Միթէ անոնք Ատրպէյճանի մէջ տեղ չունէի՞ն։ Միթէ Ռուսաստանի, Պուլկարիոյ, Եունաստանի, Կիպրոսի եւ Սուրիոյ մէջ անհանգի՞ստ էին եւ կը հալածուէի՞ն և հաց չունէի՞ն մեր գաղթականներուն նման։ Ո՞ւր փնտռելու ենք այս կատակախաղին գաղտնիքը եւ ինչպէ՞ս լուծելու ենք զայն, որպէս զի զմեզ համոզած ըլլանք։

«Մտահոգիչ են ներկայ երեւոյթները։ Այդ երեւոյթները պէտք է փոխուին, դժբաղդութիւնները զմեզ գի...ապրանելէ առաջ։ Եւ ո՞վ է որ պզտուութեան պիտի հրաւիրէ մեր առաջնորդները, քիչ մը հեռատես ըլլալու եւ քիչ մըն ալ ազգասէր, որպէս զի տեսնեն թէ ինչ գործեր է որ կը կատարուին Թուրքերու եւ Թաթարներու կողմէ, Մոսկուի, ... տիի, Շարուրի, Միլրիի եւլն. շրջաններու մէջ։»

ՀԱՅԵՐԷՆ

«ՆՈՐ» ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վենետիկեան Միաբանութենէն լսեր, որ բացարձակապէս կը մերժէր Երեւանեան նորին «նոր» ուղղագրութիւնը, հիմակ ալ Երուսաղէմի Միաբանութենէն Բաբգէն եպսկ. Սիոնի մէջ (Յունիս՝ կը քննադատէ ու կը մերժէ Երեւանի հին «նոր» (Մանուկ Աբեղեան) եւ չորսերու ուղղագրական «այլանդակութիւնը», ու կ'աւելցնէ.

— «Թէեւ խորհրդային Հայաստանի սահմաններէն դուրս գտնուած միլիոնաւոր Հայոց իրաւունքները, զգացումները եւ կարծիքները չեն յարգուիր Երեւանի կառավարութեան առջեւ, բայց մենք նորէն խոնարհաբար պիտի խնդրենք որ հանդիստ թողուն Հայերէնը, եւ չայլայլեն անոր օրինական ու նուիրական ուղղագրութիւնը՝ իր լեզուական իրաւունքներուն մէջ։»

ԽԱՅԾՈՒԴ ՄԸՆ ԱԼ. - Պէյրութի «Արդարակ» կ'իմանայ որ Ֆրանսայէն Պէյրութ գացած է շոգ մը, 4000 գաղթականներ փոխադրելու համար Ֆրանսա։

Խաչագողութեան այս ճամբով, անցեալ տարի, ուրիշ մըն ալ Յունաստանի մէջ ծուխը մարած էր բազմաթիւ Հայերու։

Որինչդեռ, շատ Հայեր կը ճիւ... Ֆրանսայէն, ինչպէս 14 Հայեր վերադարձած են Պէյրութ, Թշուառ վիճակի մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԲԱՆՏԵՐԸ ԼԵՑՈՒԱԾ

Զանազան աղբիւրներէ հասած հեռագիրներու համաձայն, Ռուսիոյ մէջ նոր կարմիր տեռրորի հռչակումէն ի վեր, անձնապաշտպանութեանց թիւը կրկնապատկուած է. օրական 10-15 հոգի վերջ կուտան իրենց կեանքին։ Մոսկուա եւ Փեթրոկրատ, որոնք աշխարհի բոլոր քաղաքներուն մէջ ամէնէն շատ թիւով բանտ ունենալու տխուր հռչակն ունին, չեն գիտեր ո՞ւր տեղաւորել վերջին օրերուն ձերբակալուած մօտ 1000 «բուրժուա»ները։ Միջոցը գտած են սակայն, ու խիստ հսկողութեան տակ՝ կառախումբերով դէպի Սիպերիա կը ղրկեն։

Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ վերջին անգամ ձերբակալուած 25 ականաւոր ռուս պատանդները Մոսկուայի Լուպիանքա բանտին նկուղներուն մէջ կը պահուին։ Անունները յայտնի չեն։

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ թէ Վոյքոֆի սպանութեան իբր փոխ-վրէժ սպաննուածներուն թիւը 200էն աւելի է. մէկ կողմէ տակաւին գնդակահարութիւնները կը շարունակուին փոքր կեդրոններու մէջ, ինչպէս՝ Մինսքի, Փսքովի, Նովկորոտի եւ Քազանի մէջ. Նախկին ռուս ազնուականութեան անդամներէն անոնք որ չեն գնդակահարուիր, Սիպերիա կ'աքսորուին։ Միայն վերջին շաբթուն 2100 հոգի աքսորուած են Մոսկուայէն։

Ահռելապսափ կը տիրէ ամէն կողմ։ Թերթերը կը գրեն թէ յեղափոխութենէն վերջ աղքատացած ազնուականները, վաճառականները եւ «պալատական պնակալէզները» դրամական օգնութիւն կը ստանային Անգլիայէն եւ կը դաւադրէին խորհրդային կարգերը տապալելու համար։

Պուխարին, Վոյքոֆի սպանութեան առթիւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ խորհրդ. կառավարութիւնը վայրկեան մը իսկ չի մոռնար բանւորներուն ըրած իր խոստումը, համաշխարհային յեղափոխութեան իրականացման մասին։

Քովէրտա մշտնջենական թանտարկութեան

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

Վարշաւայի Խորհրդային գործակատար Վոյքոֆի սպանիչ ուսանող Քովէրտայի դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ առջի օր, լեհ մասնաւոր դատարանի մը առջեւ, որ պատերազմական ատեանի մը իրաւասութիւններն ունի։

Նախ լսուեցաւ մարդասպանը, որ մանրամասնօրէն պարզեց թէ ինչ պարագաներու տակ սպաննեց պոլշեւիկեան ներկայացուցիչը։ Պատմութիւնը վերջացնելով ըսաւ.

— Սպաննեցի՝ վրէժ լուծելու համար խորհրդային վարչաձեւէն։

Երիտասարդ ուսանողին հայրը, որ ներկայ էր դատավարութեան, լսուեցաւ իբրեւ վկայ։

Ընդհանուր դատախազը ամբաստանող կողմէն 16, իսկ պաշտպանող կողմէն 6 վկաներ հրաւիրած էր. այս վերջիններուն մէջ էին նաեւ քանի մը բժիշկներ։ Քովէրտա հինգ փաստաբան ունէր։

Դատարանի նախագահը յայտարարեց թէ Լոնտոնի խորհրդային գործակատար Ռօզէնկոլց, որ սպանութեան ատեն Վոյքոֆի հետ կայարանին մէջ էր, փափաք յայտնած է իբրեւ վկայ լսուելու։ Ռօզէնկոլց Մոսկուայէն Վարշաւա հասաւ վերջին պահուն։

Դատավարութեան ընթացքին՝ իրաւաբաններէն շատեր հաստատեցին թէ անկարելի է օտար պետութեան մը ներկայացուցիչը լեհ պաշտօնատարի մը նմանցնել, հետեւաբար եւ մասնաւոր արտակարգ դատարանի առջեւ դատել զայն։ Դատավարութիւնը տեւեց 14 ժամ եւ վկայութիւններէն վերջ լսուեցան պաշտպանողականները։ Երկար խորհրդակցութենէ մը վերջ, դատաւորները կէս գիշերը կէս ժամ անցած յայտնեցին թէ դատարանը իրաւասու է Քովէրտան դատելու, և մշտնջենական բանտարկութեան դատապարտեցին զայն։ Ունկնդիրները գոհ կը թուէին որ Քովէրտան մահուընէ կ'ազատի։ Դատարանը նախագահէն պահանջեց 15 տարի տաժանակիր աշխատանքի զեղչել պատիժը։

Բանտ տարուելէ առաջ Քովէրտա եւ հայրը ողջագուրուեցան։

Մոսկուայէն նոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ գնդակահարուած են նաեւ վերջերս մահուան դատապարտուած այն ութը անձերը, որոնք իբրեւ թէ կ'անդամակցէին Պուքրէշի մէջ զօրավար Լէոնթովիչի ղեկավարութեան տակ գտնուող միապետական կազմակերպութեան։

∴ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, պահպանողական երեսփոխան մը կառավարութեան ներկայացուցիչին հարցուց թէ պոլշեւիկներու կողմէ գնդակահարուած 20 հոգիին մէջ Անգլիոյ հպատակ լրտեսութիւն ընողներ կայի՞ն։ Լօքըր Լէմփսըն ժխտական պատասխան տուաւ, որուն վրայ աշխատաւորական երեսփոխան Գրքէնըն «ստախօս» անուանեց զայն։ Երեսփ. ժողո՛վը անմիջապէս որոշեց վտարել զայն։

Փոփոխութիւններ Անդրկովկասի մէջ

«Իզվեստիա» (9 Յունիս) կը գրէ թէ Անդրկովկասի դիկտատոր եւ Տնտեսական Բարձրագոյն Խորհուրդի Նախագահ Օրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ԲԱԳՈՒ

Նկատի ունենալով Բագուի աստիճանական աճումը, ծրագրուած է մեծցնել քաղաքը եւ փրոֆ. Իվանիցկին կազմած է յատակագիծ մը։

Այս յատակագիծը քննուած եւ վաւերացուած է համամիութենական շրջանցքներու եւ քաղաքականներու համագումարին ընթացքին, որ գումարուած էր վերջերս Խարքովի մէջ։

Համաձայն այս յատակագիծին, Բագու քաղաքին ընդհ. տարածութիւնը պիտի հասնի 7000 տեսիատինի։ Հին փողոցները պիտի ջնջուին եւ պիտի բացուին հինգ նոր ու խոշոր փողոցներ։ Այս լայն փողոցներու երկայնքին պիտի տնկուին ծառեր։

Նաւահանգիստը պիտի շինուի Սեւ-Քաղաքին մէջ։ Իսկ միջնաբերդը, իբրեւ պատմական յիշատակարան, պիտի մնայ անփոփոխ։

Արդիւնաբերական վարչական բոլոր շէնքերը պիտի կառուցուին մէկ թաղի մէջ։ Պիտի հիմնուի դպրոցական առանձին թաղ մը։

Այս աշխատանքները պիտի սկսին այս տարի, բանալով Նուբեւսկի փողոցը։ Իսկ կը վերջանան եւ այս նորաձեւ Բագուն կը տեսնեն շինուած՝ մեր թոռները։

ՀԱՅԵՐԸ ՀԱՅՖԱՅԻ ՄԷՋ

Սիոն կը գրէ (Յունիս).— Պաղեստին, Կարմեղոս լերան ստորոտը կը գտնուի Հայֆա քաղաքը՝ իր հանդարտ նաւահանգիստով։

Զինադադարէն ի վեր քաղաքին մէջ հաւաքուած է հայ գաղութ մը։ Յաճախ Երուսաղէմէն կը ղրկուէին կրօնաւորներ, որոնք քաղաքին Անկլիքան եկեղեցիին մէջ Հայերուն համար մասնաւոր պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւններ կը կատարէին։

Վերջերս, տեսնելով որ գաղութը հետզհետէ կ'աճի, եւ անհրաժեշտ կը դառնայ սեփական եկեղեցի մը եւ դպրոց մը, որոշուեցաւ այդ նպատակին համար գնել հող մը Հայֆայի մէջ։ Գնուած հողը կը գտնուի քաղաքին արեւմտեան կողմը, բացավայրի մը վրայ։

Միւս կողմէ, քաղաքին մէջ վարձուեցաւ մեծ տուն մը, որ ամէն յարմարութիւն ունի ծառայելու իբրեւ եկեղեցի, դպրոց եւ բնակարան հոգեւոր հովիւին, մինչեւ որ կառուցուին սեփական շէնքերը։ Վարձուած տան մէջ կատարուած են արդէն անհրաժեշտ փոփոխութիւնները եւ հոգեւոր հովիւ նշանակուած է Չէյթունի Աւագկալ վիւղէն Յակոբ քահանայ Մավեան։ Գաղութին կապուած են նաեւ Աքիա, Նազարէթ, Տիբերիա գիւղերուն փոքրիկ հայ գաղութները։

ՀԱՅԿ. ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Հայաստանի պատմական գաւառներէն Երեւան կը տեղեկացնեն թէ շինութիւններու եւ հողային աշխատանքներու ժամանակ պատահաբար կը գտնուին հնութիւններ։ Վերջերս Արագածի ստորոտը, գիւղի մը մօտ գտնուած են անապատքինձի դարէն մարդկային բնակարաններ, հիթիթեան անագապղնձեայ կացիններ, մանգաղ, յախճապակեայ ամաններ եւ տնական առարկաներ։

ՆՈՐԱՁԻՆՆԵՐՈՒ ՄԱՀԸ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ.— Բագուի առողջապահական մարմիններուն վիճակագրութեանց համաձայն, նորածիններու մահերու թիւը կը կազմէ հարիւրին 10 համեմատութիւն։

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՈՍԿԻԻ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ

Մայիսի վերջերը Անգլիոյ պետական դրամատունը երեք միլիոն ոսկիի ծախած էր առանց հրապարակելու գնորդին անունը։ Այս գնումները «Սիթի»ին մէջ (Լոնտոնի մէկ թաղը ուր կը գտնուին դրամատուններն ու մեծ վաճառականները) մեծ աղմուկ յարուցին եւ ազդեցին արտասահմանական վեքսելին(?) վրայ, որ քանի մը օրուան մէջ 3ուկէսէն 4 մէկ ութերորդի բարձրացաւ. եւ պաշտօնական սակը 4 առ հարիւրի իջեցնելու յոյսը ի դերեւ ելաւ։

Տիրող անստուգութեան և անկէ ծագած երեւակայական ու արտառոց ենթադրութիւններուն վերջ մը դնելու համար, Անգլիոյ դրամատունը Մայիս 25ին հետեւեալ գեկոյցը հրատարակել տուաւ թերթերուն մէջ.

—Վերջին շաբթուա Լոնտոնի մէջ եղած ոսկիի գնումները կատարուած են ի հաշիւ Պանք տը Ֆրանսի, որ բանակցութեան մէջ է նմանօրինակ գնումներ ընելու համար նաեւ Նիւ Եորքի մէջ։ Այս գործառնութիւնները մաս կը կազմեն Ֆրանսայի դրամական վիճակին հետ կապ ունեցող ծրագրի մը, զոր կը հետապնդէ այժմու ելմտական նախարարը։»

Եւ սակայն, այս գեկոյցը չհանդարտեցուց ոչ տիրող յուզումը, ոչ ալ անգլիական հրապարակի շղացրգութիւնը։ Լոնտոնի դրամատէրները իրաւամբ կ'աշխատին լուսաբանել թէ ինչ նպատակներ կը հետապնդէ Պանք տը Ֆրանսը այս գնումներով եւ որո՞նք են այդ գնմանց իրական դրդապատճառները։

Անգլիական մամուլը շատ անհպատ կերպով արտայայտուեցաւ այս առթիւ Պանք տը Ֆրանսի մասին եւ ֆրանսական գանձին ալ խստօրէն քննադատուեցաւ մինչեւ իսկ Timesի եւ Financial Newsի նման զգոյշ թերթերու մէջ։ Վերջինս համարձակեցաւ գրել թէ Պանք տը Ֆրանսի նպատակն է խանգարել Անգլիոյ դրամական դրութիւնը։

Անարդար է անշուշտ այս քննադատութիւնը, որ կը բացատրուի Անգլիոյ, ոսկիի պահեստի նուազման պատճառած մտահոգութեամբը։ Պէնք ավ Ինկլընտի ներկայիս պահեստի գումարն է այժմ մօտ 150 միլիոն ոսկի, ինչ որ հազիւ կը ներկայացնէ շրջաբերութեան մէջ գտնուած դրամաթուղթերու եւ արտասահմանեան պարտքերու մէկ երրորդը։ Ոսկիի պահեստի որ եւ է զգալի նուազում կը սպառնայ դրամատունին երաշխաւորութիւնը եւ կը ստիպէ դրամատան վարչութիւնը բարձրացնել զեղչի սակը եւ հրապուրել օտար դրամագլուխները Անգլիա մտնելու։

Զեղչի սակին յաւելումը, սակայն, անբաղձալի է անգլիական վաճառականական դասին, որ անհամբերութեամբ կը սպասէ երկու տարիէ ի վեր անոր 5 առ հարիւրէն 4 առ հարիւրի իջնելուն։

Անգլիական թերթերու քննադատութիւնները միակողմանի էին անշուշտ եւ բոլորովին չէին պարզեր Լոնտոնի հրապարակին իրական պատկերը։ Ֆրանքի կայունացման շնորհիւ Ֆրանսա ողողուեցաւ օտար դրամագլուխներով։ Այն դրամատէրներն որ իրենց դրամները քաշած էին Ֆրանսայէն, վախնալով ֆրանքի անկումէն, վերադարձուցին զանոնք երբ ֆրանքը բարձրանալ սկսաւ։ Միեւնոյն ժամանակ ֆրանսական արժեթղթերու տուած համեմատաբար բարձր տոկոսները շլացուցին միջազգային դրամագլուխը, որ յարմար վայր գտաւ Փարիզի սակարանին մէջ տեղաւորելու։ Այս նպատակով այդ օտար դրամագլուխները, —տոլար եւ ստերլին մեծաւ մասամբ— ֆրանքի վերածուեցան առանց դրամական մեծ տեղափոխութեան, որովհետեւ Պանք տը Ֆրանսն էր գլխաւոր գնորդը եւ ան ալ այդ գումարները Ֆրանսա չէր փոխադրեր, այլ կը պահէր Անգլիոյ կամ Ամերիկայի մէջ, փոխարէնը Փարիզ վճարելով նոր հրապարակ հանուած դրամաթուղթերով։ Դրած ենք արդէն թէ խորհրդարանն արտօնած է Պանք տը Ֆրանսը հրապարակ հանելու ուզածին չափ դրամաթուղթ, պայմանաւ որ փոխարէնը ոսկի կամ ոսկիի արժէք ունեցող դրամ գնուի։ Այսօր մօտ 53 միլիառ ֆրանս. դրամաթուղթ կայ հրապարակին վրայ։

Այսպիսով, ուրեմն, «Սիթի»ին մէջ ֆրանսացի կամ անգլօսաքսոն շահագէտներու հաշուոյն ի պահ դրուած ստերլինները անցան Պանք տը Ֆրանսի պահանջի հաշուոյն եւ այս պարզ գործողութիւնը, որով թէեւ գումարները մնացին այնտեղ ուր էին նախապէս, բայց փոխուեցաւ պահանջատէրը, անհոգին յեղաշրջում պատճառեց Լոնտոնի հրապարակին վրայ։

Եթէ Պանք տը Ֆրանսը, փոխանակ օտար դրամատէրերու տոլարներն ու ստերլինները գնելու, պահանջէր որ ոսկիով վճարուին ֆրանսական արժեթղթերը, Լոնտոն ու Նիւ Եորք պիտի ստիպուէին ոսկի ղրկել Ֆրանսա եւ միւս կողմէն բարձրացնել իրենց զեղչի սակը, որպէսզի Ֆրանսայէն հրապուրուած օտար դրամատէրները դարձնեն իրենց ունեցած պատրաստ(?) գումարները այնտեղ ղրկել։ Պանք տը Ֆրանսը սակայն ոսկի չպահանջեց այնչափ(?) ժամանակ որ պէտքը չզգաց եւ աշխատեցաւ կարելի եղածին չափ ուշացնել այդ թուականը, պատճառ չտալու համար Լոնտոնի կամ Նիւ Եորքի հրապարակներուն շղացրգութեան։ Պէնք ավ Ինկլընտը լաւ գիտէր սակայն իրական կացութիւնը եւ կը զգար որ Ֆրանսա վերջ ի վերջոյ երբ յագենայ ստերլինով ու տոլարով, պիտի ստիպուի ոսկի պահանջել իր պահանջներու հաշուոյն եւ այդ պատճառաւ է որ զեղչի սակը չէր իջեցներ հարիւրին 4, ինչպէս կը նախատեսուէր բաւական ժամանակէ ի վեր։ Զգածացնելու(?) համար ֆրանսական Դրամատունը իր վրայ ծանրացած ամբաստանութենէն, պէտք է յիշել մանաւանդ թէ Անգլիոյ մէջ գնուած ոսկիին կրկնապատիկը Նիւ Եորքէն գնուած է, երկու հրապարակներու հաւասարակշռութիւնն անվթար պահելու համար։ Եթէ այս գնումները շարունակուին, Նիւ Եորք եւ Լոնտոն պիտի ստիպուին իրենց տոկոսի սակը բարձրացնել եւ վարկերը նուազեցնել, ինչ որ յառաջ պիտի բերէ ընդհանուր դրամական ճգնաժամ, որովհետեւ Լոնտոնի, Նիւ Եորքի եւ Փարիզի սակարաններն իրարու հետ սերտ առնչութիւն ունին եւ որ եւ է փոփոխութիւն անպատճառ իր հակազդեցութիւնը կ'ունենայ միւս հրապարակներուն վրայ։

Պանք տը Ֆրանսի հետեւած քաղաքականութիւնը, ուրեմն, մեկնակէտը կարելի է համարել ընդհանուր վարկային սեղմումներու, որոնց հետեւանքով պիտի մաքրագործուին բոլոր դրամական հրապարակները։

Արդարեւ՝ երբ որ եւ է երկրի մէջ դրամի առատութիւն կը զգացուի եւ որ եւ է վտանգ չկայ այդ դրամի անկման կամ բարձրացման մասին, անսահմանօրէն կը բազմապատկուին վարկային գործառնութիւնները, մինչեւ վտանգաւոր դառնալու աստիճան. երբ որ եւ է արտաքին թէ ներքին պատճառաւ դրամատունները սկսին սեղմել վարկերը, անմիջապէս կը սկսի խուճապը վարկային գործառնութեանց մէջ եւ առողջներն ալ յաճախ զոհ կ'երթան, անտառուրներուն դէմ ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն պատճառաւ։

Այս հայեցակէտով, Փարիզի սակարանը բախտաւոր է, որովհետեւ Պանք տը Ֆրանսն իր պահանջները արտասահման պահելով, դրամի անչափ առատութիւն չպատճառեց եւ վարկային վտանգաւոր գործառնութիւններու առիթ չընծայուեցաւ երբ եւ իցէ։

Մ. Տ.

ՋՈՀ ՄԸ ԵՒՍ

Թիֆլիսի Չնրիւանեան հրապարակէն դէպի արեւելք երկարող Լոմ Խանովի հայկական փողոցի մէջ, թիւ 12 տունին տակ խմորեղէն եւ կաթնեղէնի փոքրիկ կիսամութ խանութ մը կար, որուն մէկ անկիւնը, հնամաշ սեղանին առջեւ, յաճախ կը նստէր, միջահասակ, կորաքամակ, ալեհեր եւ նիհար ծերունի մը, միշտ անուշ եւ հաճելի ժպիտ մը դէմքին։

Մինակ եղած ժամանակ անդադար թերթ կամ գիրք կը կարդար, իսկ երբ իր ծանօթ եւ մտերիմ հայրենակիցները ներս մտնէին, իսկոյն խօսակցութիւն կը բանար ազգային անցեալի, մեր ազատագրական պայքարի եւ հայ քաղաքական կեանքի մասին ու կը սկսէր ոգեւորութեամբ ճառել, վիճաբանիլ, միշտ յանգելով այն եզրակացութեան, որ «Ցածիկը մեր յաւիտենական թշնամին է, անոր հետ լեզու գտնելու ուրիշ ճար ու հնար չկայ, ինչ ալ ըլլայ Ցածիկը յարմար առիթ գտնելուն պէս պիտի կոտորէ հայութիւնը, գալով Ռուսին, ան եւս թշնամի է Հայերուն եւ զուր է սպասել, որ նա — Ռուսը— քաղաքական անկախութիւն պիտի տայ Հայաստանին։ Հայոց Նեմեսիսն ու իր դիւանագիտութիւնը— բնա՛ւ յոյս կապելու չենք օտարներու շնորհներուն»։

Երբ կը հարցնէիք թէ՝

— Շա՛տ լաւ, Պ. Մաթէոս, այդ ձեր բառերը ճիշդ են, բայց ի՞նչ է եզրակացութիւնը, հապա ի՞նչ ընելու ենք։

Աշխոյժ ծերունին յանկարծ ոտքի կ'ելլէր, աթոռը կը վերցնէր, ձեռքը սեղանին կը զարնէր ու կը պոռար.

— Զիւրայէ՛լ, դու փրկիչս [illegible]։ Մենք Հայերս պիտի փրկենք մեզ եւ մեր արիւնով մեր պայքարով, մեր սեփական բազուկով պիտի ձեռք բերենք մեր անկախութիւնն ու ազատութիւնը»։

Այս խօսակցութիւնները տեղի կ'ունենային 1915ի ամրան եւ 1916ի գարնան, երբ հայ կամաւորական գունդերը, սփռուած էին [illegible] եւ ամբողջ հայութիւնը մեծ յոյսեր կապած էր Ռուսաստանի եւ դաշնակիցներու յաղթական սուրին հետ։

* *

Մ՛կ էր Մաթէոս Աղնաւուրեան, ծնած էր Վանի Այգեստանի Չաղլի փողոցը, 1855ին, նախնական ուսումը ստացած էր Արարուց(?) Ս. Թարգմանչաց երկսեռ դպրոցին մէջ։ 1876ին, երբ Մինասեան Մկրտիչ [illegible] Վանի մէջ կը հիմնէր իր կեդրոնական դպրոցը (տպա վարժարանը) Աղնաւուրեանը կը դառնայ [illegible] անդրանիկ աշակերտներէն մէկը։ 1870—1880ական թուականներուն, Վանի մէջ ստեղծուած ազգային վերածնունդի գեղեցիկ տարիներու ամբողջ քաղցրութիւնը վայելած Աղնաւուրեանը շատ արժէքաւոր յիշողութիւններ ունէր այդ օրերու մասին։

Պաշտող եւ հիացող էր Խրիմեան Հայրիկի անձին եւ գործին, եւ միշտ երախտագիտութեամբ կը յիշէր վաստակաւոր Մ փորձառութեան բազմարդիւն գործերը։

Վանի մէջ կ'ամուսնանայ եւ կ'ունենայ երեք տղաներ — Մարգար, Խորէն եւ Սուրէն, երեքն ալ յետագային մտան Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը եւ դարձան հաւատարիմ կուսակցականներ։ Մանաւանդ Մարգարը Վանի դաշնակցական երիտասարդութեան մէջ սիրուած հմուտ եւ գործունեայ ընկեր մըն էր։

Մաթ. Աղնաւուրեանը նախ Արմենական կուսակցութեան անդամ էր, բայց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հիմնուելէ յետոյ յարեցաւ մեր կուսակցութեան եւ մինչեւ իր մահը հաւատարիմ մնաց Դաշնակցութեան գաղափարներուն եւ գործունէութեան, հաւատալով, որ Դաշնակցութիւնը եղած է եւ կը մնայ միակ կենսունակ կուսակցութիւնը եւ ղեկավար ուժը։

Վասպուրականի մէջ 1895—1896 թուականներուն երբ տեղի ունեցան հայկական կոտորածները, Մաթ. Աղնաւուրեանը զզուելով տաճկական լուծէն, կ'անցնի Կովկաս եւ հաստատուելով Թիֆլիսի մէջ [illegible] գործով մը կ'ապահովէ իր ընտանիքի ապրուստը։

Վանի 1915 թուի Յուլիսի մեծ գաղթին, Աղնաւուրեանի ընտանիքը հասաւ Թիֆլիս, ուր Մարգարը, մեծ որդին, վարակուեցաւ բծաւոր տենդով եւ մեռաւ Արամեան հիւանդանոցին մէջ. նոյն թուի Օգոստոսին ծերունի հայրը հեծկլտալով կը հետեւէր դագաղին։

1916ին, երբ Էրզրումը հաստատուած էր, միշտ կը գրէի Աղնաւուրեանին եւ փոխադարձաբար կը ստանայի իր նամակները, ուր միշտ հարցեր եւ ներքին կուտար մեր ազգային ու քաղաքական կեանքէն, փորձ եւ առողջ գաղափարներ՝ մեր ապագայի մասին։ 1918 Մայիսի 28ին, երբ արդէն Հայաստանի Հանրապետութիւնը հռչակուած էր, Թիֆլիսէն ճամբորդ մը հետեւեալ երկտողը կը բերէր Աղնաւուրեանէն.

«Այս երկտողը [illegible] կը գրեմ շատ կերպով. տեսար որ գուշակութիւնս կատարուեցաւ եւ յոյսերս իրականացան. Խարայէ՛լ, դու փրկիչս չես, եւ ահա այսօր Հայաստանը ազատ եւ անկախ է»։

Երբ կարմիր սուիններով ինկաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, այլեւս ոչ մէկ լուր չունէի Մ. Աղնաւուրեանէն։ [illegible] կնիքը, ցաւը ներսն առաւ ու լուռ մնաց մինչեւ իր մահը։

Չեկան 1925ի գարնան Թիֆլիսի մէջ, իբրեւ Դաշնակցական կը ձերբակալէ Մաթէ Աղնաւուրեանի կրտսեր որդին Սուրէնը, որ երկար ժամանակ բանտարկուելէ յետոյ, Չեկայի որոշումով, երեք տարիով կ'աքսորուի Սիբիր, ուր եւ կը մնայ մինչեւ հիմա։

Մաթէ. Աղնաւուրեանը բնա՛ւ չէր հանդուրժեր պոլշեւիկեան ռեժիմին, այն անգամ ապականուած է անոնց բռնակալութեան օրով։ Կ'ըսէր. Իր տառապանքը [illegible] Սուրէնի աքսորը, եւ ահա 1925 դեկտեմբերին, ցուրտ գիշեր մը, Մ. Աղնաւուրեանը ճրագ կը վառէ եւ նամակ մը կը գրէ՝

«Կը գնայի, մնաք բարով, ինձ չը փնտռէք»։ Եւ կ'երթայ շիտակ դէպի Կուր գետի ամայի ափը, բարձրադիր տեղ մը, ուրկէ ինքզինք ջուրը նետելով խեղդամահ կ'ըլլայ, զոհ կարմիր բռնապետութեան։ Շաբաթ մը յետոյ միայն ձկնորսները գետափին կը գտնեն եղերաբախտ Աղնաւուրեանի դիակը, քայքայուած եւ անճանաչելի։

Աղնաւուրեանի այս եղերական մահէն քանի մը ամիս յետոյ ալ Վահագն Քրմոյեանի ծերունի հայրն էր, որ պոլշեւիկներու կողմէ [illegible] ճամբուն, ինքզինք ձգեց Սեւանի ծովը եւ խեղդամահ եղաւ։

Յարգա՛նք զոյգ ծերունիներուն։

ՄԵՍԻՍ

[illegible]

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԿԻՍԵԼՈՎ...

Թաքուստի բանը է.

— Զարգացականութիւն ունինք տարածելու պոլշեւիզմը, ինչպէս տարածուեցաւ քրիստոնէութիւնը 2000 տարի առաջ։

Վա՛յ մեզի ու մեզմէ վերջ գալիքներուն, եթէ 2000 տարի ալ պոլշեւիզմը տեւէ։

Իսկ [illegible] յուզումի պատճառ չկայ, քանզի մեր օրերուն ամէն բանի կենաց չափ կայծ է... շատերու ուղեղին նման։

Տեսնենք ուրիշ տարածուելիք երկու վարդապետութեանց։

* *

Կը պատմէի որ Ցոլն մը եւ Հինայ մը գործի ընկեր ըլլան։ Քիչ ատեններու մէջ աւելի քան կ'եղբայրանան եւ բուռն սէրը իրենց կեսեւ կուտայ պատառ մը հացը, վերջին սիկարէթը, ադամանդը եւ նոյնիսկ բոլոր անկիւնելի բաները, մէջն ըլլալով Ցոլին կնիկը ու Հինային խնկքը... եթէ ամբողջ էր։

Կնոջը եղած էր իրենց կեանքին անխորտակելի սկզբունքը. «կէսը ինծի, կէսը քեզի», գաղափարի համար, ի հարկէ։

Կը պատմէի որ Ցոլը յանկարծ մեծ ժառանգութեան մը տիրանայ, հեռաւոր գիւղի մը մէջ մեռած ըլլալով իր հօրեղբայրը։ Կը դիմէ Հինային.

— Եղբայր Փօխսօր, 50.000 ոսկի ժառանգեցի։ Կէսը ինծի, կէսը քեզի։ Խնդրանք մը սակայն։ Ես լուրջ պատճառով մը չեմ կրնար գիւղ երթալ, դուն իմ տեղս գնա ներկայացիր եւ դրամները գանձէ։ Գիւղին մեծերուն ըսէ իմ բարեւները ըսէ քեզի։ Այդ երեք բարեւներուն ալ «կը հաւատամ» պիտի ուղարկես, Օրինակի համար, անոնք պիտի հարցնեն— «Աստուծոյ մէկ եւ երեք անձ ըլլալուն կը հաւատա՞ս»։ Երկրորդ՝ «Ցէրն մեր Յիսուս Քրիստոս [illegible] ու քանի մը ձուկը՝ չորս հազարէն աւելի անձերու բաժնած ու զանոնք կշտացուցած ըլլալուն կը հաւատա՞ս»։ Երրորդ՝ «Աշխարհի փրկիչին խաչուելուն եւ յարութիւն առնելուն կը հաւատա՞ս»։ Ահա այս է բոլորը, սիրելիս։

Հինայ Փօխսօր, որ Ցոլին չափ ու քիչ մըն ալ աւելի նախանձախնդիր էր «կէսը քեզի, կէսը ինծի»ի սկզբունքին, բռնեց իր ճամբան։

— Սիրելի եղբայր, ինչպէս ամէն բան կիսած ենք, այսքան բանի հաւատալն ալ պէտք է կիսենք։ Օրինակ ես կը հաւատամ թէ Աստուած մէկ է, դուն ալ հաւատա թէ երեք անձ է։ Ես կրնամ հաւատալ Քրիստոսի քիչ մը հացն ու ձուկը՝ հազարաւոր մարդոց բաժնած ըլլալուն, պայմանաւ որ անոնց կշտանալուն ալ դուն ինքդ հաւատաս։ Ես խոստովանիմ կը հաւատամ Յիսուսի խաչը ելնելուն, բայց քեզի կը թողում բարեխօսէն հաւատալ անոր յարութիւն առնելով վեր բարձրանալուն։

Ու քրիստոսէ 1927 տարի վերջը, կը պատմէի որ պոլշեւիկ հայ մը եւ Ցեզոր հայ մը կենաց ընկեր ըլլան։ «Կէսը ինծի, կէսը քեզի»։

Կը պատմէի ալ որ Ցեզոր Հայը կենսական գործի մը համար երկրեան ճամբորդելու … ուղին հայկին ներքեւ … կը դիմէ իր ընկերոջ … դին՝ թէ ինչպէս կարելի է … ձեռք բերել։ Ընկերը կ'ըսէ …

… քանի մը … բոլոր … բանի մը … հարցում պիտի ընեն, … խաւ որ հարցումները երե… տեւականին են, «կը հաւա… որ հայրենիքդ խորհրդային … յաստանն է ու ազատ, … ու դրախտ է»։ «Կը հաւատա… որ հայ բանւորն ու հայ գիւղ… ցին ուսեալ խմելէ վերջ… ատենն պիտի օգնեն, … պէս ու բարգաւաճէ, աշխ… 800 միլիոն պրոլետարներ… «կը հաւատա՞ս որ հայ … որ մինչեւ հիմակ խաչուած … ներկայիս յարութիւն … խորհրդային … մէջ»։

Պաղոն(?) Ցեզոր անկրանալի … նելով այսքան «հաւատամք»… քերուն կը բանայ.

— Քաղաքացի կոմիսար … կիսենք այս բոլորը, … սկզբունքին։ Ես անոնց կը … տարածուած թէ կարմիր … մը ունիմ, որուն հետ միայն … բողջութիւն կը կազմեմ։ … որ ես կը հաւատամ Հայաստանի … հայրենիքս ըլլալուն, իսկ … ալ կը հաւատայ անոր … անկախ ու դրախտ ըլլալուն … իմ բաժինս ես կը հաւատամ … թէ մօտ ատենէն, տարբեր … մանեւրով տակ, հայ բանւոր … ու գիւղացին քիչ մը պիտի … տեն խմեն, իսկ ընկերս … հաւատայ եւ թող հաւատ… աշխարհի բանւորները պիտի … կերպարանեն միջինները… Ես կը հաւատամ ազգի … ուած ըլլալուն եւ երջանիկ … կերս ալ խորո՛նկ … հաւատայ անոր յարութիւն … ուած ըլլալուն, խորհրդային … մանեւրով։

Ցեզոր Հայը իր սկզբունքին … աւելի քան ամէն էր «Հաւ… տամք...»ը կիսեց, գէշ մասին … իրեն առաւ ու լաւ մասը … բարեկամին իր կարմիր ընկերոջ … որ այս անգամ աւելի կարմ… ցաւ... ամօթէն։

ԱՐԻՕ-ՏՕՅԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ
ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՄԱՍԻՆ

Թաւրիզէն մեզ կը հաղորդ… որ Պ. Հայկ Աճէմեանը մամուլի յանձնած է իր անտիպ մէկ … խատութիւնը՝ Խրիմեան Հայրիկի մասին։ Հրատարակութեան ծախքը յանձն առած է Ատրպատականի Հայոց թեմ… կան Առաջնորդ … Պ. Մար… գար Յակոբեանը։

Ութեւալ աշխատասիրութեան մէջ… գլխաւորաբար երեւան պիտի … գան Խրիմեանի կեանքին … անյայտ էջերը, բնորոշ դիպ… մանրամասնութիւններ եւն. թիւով մօտ 150, նաեւ ծաղկաքաղ … պիտի երեւան հայ եւ օտար … զինակներու կարծիքները Խրիմ… եանի մասին։ Առանձին գլուխ… մը հեղինակը կը ներկայացնէ Խրիմեան Հայրիկի վերջին օր… բու յուզիչ դրուագները։

Գրքին կցուած, ինչպէս … Խրիմեանի քանի մը անտիպ … տպուած լուսանկարներ … նուիրուած են վեհափառի … թաղման Միաբանութեան … բանէն, ուր պիտի տպուին … ստացող թուղթի վրայ։

Այս աշխատութիւնը կը … տարակուի Խրիմեան Հայրիկի … մահուան քսանամեակին … (1907—1927)։

Փափաքողները կրնան դիմ… հեղինակին հետեւեալ հասցէ… Haik Adjémian, Tauris Perse

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԱՆ…

Ամերիկեան ընկերութիւն… կազմակերպած է հնագիտ… արշաւանք մը դէպի … հովիտը, Վրաստանի … գլուխին մօտ, ուր կը … գտնել նախապատմական … երրորդական շրջանի կենդ… ներու ոսկորներ։

Կը կարծուի որ այդ … մէջ թաղուած կմախքները … բորդական շրջանի կապիկներու … ոսկորներ են։ Արշաւախումբ… վարիչն է երիտասարդ … Վէգերով(?).

...ԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԴԺԲԱԽՏ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

ԼԱ ՍԵՅՆ (Սեփ. Թղթ.) — ...գեա ուրիշ շրջաններ գործ... ...թիւնը կը մեղմանայ այս ...երը սատանալ սկսաւ Լա ...ու ... նաւարանէն յետոյ, ...ական գործարանն ալ սկսաւ ...էն շարժել գործաւոր ճամ... ...ւ մեր հայրենակիցներէն ալ ...գտնուին քանի մը հոգի, ...ամէն օր շրջակաները կը ...ք, գործ մը գտնելու յոյ... ...այս շրջանին մէջ գործա... ...ները շատ չեն։ Երբ անոնք ...ւտները կը գոցեն գործ ...ները անկարելի ըլլալու ստիպ... ...ան դժուար է։ Երկու ամիս հայ ...իւտարդներ հոգի գործ գտան ...ին օրականով, բայց գործին ...ութեան չկարենալով դիմա... ...ով, ձգեցին։

...ազգային կեանքի մա... ...ն խօսելն իսկ աւելորդ է։ Երա... ...ները ճարահատ կա՛մ Փրան... ...ան դպրոց կը յաճախեն եւ ...ա փողոցները կը թափառին, ...իւ քն ալ դաւալի՝ ազգային ...ակէտով Հակառակ եղած գի... ...թիւններուն, հայ ծնողներ ...ենց պզտիկներուն հետ կը շա... ...նակին թուրքերէն խօսիլ ...այախօս շատ քիչեր կան։ Ո՞ր ...ափ երթայ սար վիճը։ Աշ... ...րհի չորս հովերուն ցրուած չոր ...ւ մը կարօտով անվերջ թա... ...ափել եւ ուծանալ

Ո՞ր են Հայաստանի վարիչ...ները եւ անոնց թմբկահարները. ...որուան կը սպասեն հայրե... ...ի գաղթը բանալու համար։ ...ք Հայաստանը ազատ եւ ...եւ Լ. կ՚ըսեն. եթէ չուգեր իր ...նգուխտ զաւակներուն տառա... ...քները լսել, ո՞ւր կը մնայ իր ...ուժ քը։

Հետաքրքիր

ՎԱՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Ամէն տարի ...ասպուրականի Հայր Միութիւնը ...ը տօնէր Վանի Ապրիլեան հերոսամարտը։ Այս տարի ալ տօնեցաւ գաշտահանդէսով մը, ...որ Նախաձեռնողը ոչ թէ Հայրենակցական ...թիւնն էր, այլ Վասպուրականի Նորակազմ երիտ «Փարոս» ...թիւնը, որուն վերջին պահուն ...կան միացան Շապին Գարահիսարցիները, միասնաբար տօնելու ...ամար նա՛եւ Շ. Գարահիսարի հերոսամարտը։

Ցոյց Ձեռնարկատարութիւնը տեղի ...ունեցաւ Յունիսի 12ին, Կիրակի ...եւ օրէ վերջ ժամը 3էն 10 Bd. Rabelaisի պարտէզին մէջ։ ...Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն ...մը։ Պարսէգին դուռը եւ բեմը զարդարուած էին հայկ եւ ֆրանս. դրօշներով, իսկ միութեան անդամները ժողովուրդին կը ցրուէին նախապէս պատրաստուած նկարները, Ապրիլեան հերոսամարտի կազմակերպիչ եւ ղեկավարներու, Արամի, Վռամեանի, Իշխանի, Եկարեանի եւ Լեւոն Շաղոեանի (վերջինս ողջ է եւ այժմ Միջագետք)։ Հանդէսը բացուեցաւ երգեցիկ խումբի «Մեր Հայրենիք» երգով։ Նախագահ Պ. Ա. կակոսեանի բացման երկու խօսքէն յետոյ Պ. Բ. Մաշօեանը արտասանեց Որբերեանի «Վարդենին»։ Օր. Ա. Ցովսէփեան երգեց «Վանի կոտորածը», Օր. Վալանթին արտասանեց «Վասպուրականի նահատակներու»։ Յետոյ նուագուեցաւ խանասորայ քայլերգը Պ. Պ. Ն. Եավրուեանի եւ Յ. Գասպարեանի կողմէն։

Բանախօս Պ. Վազգէնի բանաւոր բացականչութեան պատճառով, հրաւիրուեցաւ «Հայ Սիրտ»ի խմբագիր Պ. Ն. Թորոսեան, որ շեշտեց հայ ժողովուրդի ինքնապաշտպանութեան պէտքը. ժամանակ Եւրոպայի մէջ, ուր մեր նոր սերունդը այլասերման ենթակայ է ամէն օր։ Երգեցիկ խումբի «Իմ Չինարի Եարը» երգէն յետոյ, արտասանեցին եւ երգեցին Պ. Պ. Պ. Արզումանեան, Ն. Խաչատրեան, Վ. եւ Փ. Ղազարեանները, Օ. Մէյխանէճեան, օրիորդներ Ա. Ցովսէփեան եւ Վալօեան։ Օր. Վալանթին կենդանի պատկերներով եւ հայկական տարազով յաջողօրէն մեկնեց «Պարզիր աղբիւրը» եւ «Մանիր մանիր իմ ճախարակս»։ Օր. Դովիկ պարեց Կովկասեան պարեր։ Ցայտագիրը վերջացած ըլլալով, ժողովուրդը սկսաւ զուարճանալ հայկական եւ կովկասեան պարերով, որ տեւեցին մինչեւ ժամը 7։

Վասպուրականի Երիտ Միութեան անդամներուն մեծագոյն մասը անդամ է նաեւ Հայրենակցական միութեան։ Փոխանակ իրենք անջատ միութիւն գործելու, արդեօք լաւ չէ՞ր ըլլար որ բոլորն ալ համախմբուէին իրենց Հայր. միութեան շուրջը։ Չէ՞ որ «Միութիւնը ուժ է» եւ Վասպուրականցիները ամէն ժամանակ միանալու եւ միասին գործելու գիտակցութիւնը ունին։ Ուրիշ դիտողութիւն մը եւս. Մարսէյլի վասպուրականցիները մինչեւ այժմ տօնած են եւ այսուհետեւ ալ պիտի տօնեն ապրիլեան աննախընթաց հերոսամարտը։ Երդ. ինչո՞ւ ծաւել փարեց հաստատուած վասպուրականցի այն մտաւորականներուն, որոնցմէ շատերը իրենց գոյութիւնը այդ օրուան կը պարտին, բայց եւ այնպէս քար անտարբերութեամբ մոռցած են Նորագոյն պատմութեան փառաւոր մէկ էջը։

Վասպուրականցի

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՓՈՆ Տ'ՕԳՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ Տ'ՕԳՆԱ.— Փօն տ'Օգնայի Ազգային Միութեան նախաձեռնութեամբ, Յունիս 12ին, Սէօլզգի «Արեւելք» Հայրենակց. Միութեան սրահին մէջ կատարուեցաւ Մայիս 28ի տօնը։

Սրահը լեցուած էր Փօն տ'Օգնայի եւ շրջակայ գիւղերու երկսեռ Հայերով։ Հայկական եռագոյնը խորհրդանշող զարդերն ու շղթաները, առանձնապէս մեծ փայլ մը տուած էին սրահին։

Երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Ապա Պ. Մ. Շահպազեան (Ազգային Միութեան ատենապետ) իր բացման խօսքին մէջ, բացատրեց օրուան տօնին մեծութիւնը։ Օրիորդ մը իր գեղեցիկ արտասանութեամբ յուզեց ներկաները, իսկ ուրիշ մը երգելով հայկական ջերմիկ մեղեդի մը առեղծեց։ Գեղեցիկ եւ տպաւորիչ էին երկու երիտասարդներու արտասանութիւնները։

Օրուան բանախօսը, ընկեր Վազգէն Մարտիրոսեան, մանրամասնօրէն բացատրեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը, եւ գանազան դրուագներ պատմեց Ղարաքիլիսայի եւ Սարդարապատի հրասամարտերէն։ Հայ ժողովուրդի ազատագրութեան պայքարը նմանցուց Նաւնկէսերի եւ Բոլիի, ինչպէս եւ Լինտակըրի հերոսական թռիչքներուն։ Վերջացնելով յորդորեց հայրենակիցները որ աշխատին ունենալ իրենց մատուռն ու մանկապարտէզը ու հնարաւոր ամէն միջոցներ ի գործ դնեն պայքարելու համար այլասերման վտանգին դէմ։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան» երգով։ Չէզոք մը, գրաւոր կերպով հարցումներ ուղղեց հայ կուսակցութիւններու ծագման, անոնց դերին մասին. միաժամանակ հարցնելով թէ՝ «Հայ ժողովուրդը պիտի կոտորուէ՞ր, եթէ կուսակցութիւնները չըլլային»։ Բանախօսը սիրայօժար պատասխանեց այդ հարցումներուն եւ հանդիսականները հեռացան գոհ սրտով։ Հանդէսէն անմիջապէս վերջ 13 երիտասարդներ երկու անհատ Դաշնակցականներու հետ միանալով, կազմեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փօն տ'Օգնայի «Կորիւն» ենթակոմիտէն։

Ա. Յ. Կարապետեան

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՑԷՆԵՐՈՒՆ

Ցատկապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առ հասարակ բոլոր անոնցմէ, որ կը թղթակցին մեզի հետ, ՃԻՇՏ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ իրենց հասցէն, անուն, մականուն, փողոց, թիւ, քաղաք։ Այլապէս շփոթութիւններ անխուսափելի են։

ՊԱՐՈՆԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Մասլէթ Սիւլէյմանի մէջ կան մօտ 600 Հայեր։ Մէկ մասը կը զբաղի գրագրութեամբ, ուրիշներ համրանեպու շինութեան վերահսկիչ, իսկ մեծ մասը արհեստաւոր։

Հայերը ունին ակումբ մը, որ միակ կեդրոնն է ազգ. կեանքին։

Երիտասարդութիւնը զարգացած է, բայց շատերը կորուած են ազգային կեանքէն, մոռցած են հայերէնը եւ կը խօսին անգլիերէն կամ պարսկերէն։

Հայերը աչքի կը զարնեն իրենց կենսունակութեամբ եւ աշխատասիրութեամբ։

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ

Այս տարուան Salon des Artistes Françaisի մէջ հայ նկարիչներէն եւ արձանագործներէն ընդունուած են Արսէն Շապանեան, Շահնազար Գույումճեան, Արամ Պազալեան, Օր. Վարդուհի Թամիրեանց, Օր. Ազարեան, Լեւոն Մուրատեան եւ Նալբանդեան։ Շահնազար Գույումճեանի ցուցադրած նկարը արժանացած է «Պատուոյ յիշատակութեան»։

Salon National des Beaux-Artsի մէջ ցուցադրած են Շ. Աղամեան, Է. Շահին, Վ. Մախոխեան, Յ. Ալխազեան, Ս. Խաչատրեան, Տիկին Բաբայեան, Բունեաթեան եւ Տիգրան Բոլատ։

Salon des Tuileriesի մէջ նկարներ ունին Տիկին Բաբայեան եւ Օր. Շիլթեան, եւ արձան մը Դիւրջեան։

Միր Իսքուսթվա ռուս նկարիչներու սալոնին 10 նկարներով մասնակցած է Մարտիրոս Սարեան։

ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Վարչութիւնը, օգտուելով Առժամեայ կեդր. Յանձնախումբի անդամ Պ. Յ. Ճ. Սիրունիի ներկայութենէն, խորհրդակցական հաւաքոյթ մը ունեցաւ անցեալ շաբթու, ընդհանրապէս Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ մասնաւորապէս Փարիզի մասնաճիւղերը շահագրգռող հարցերու շուրջ։

Ներկայ էին նաեւ Պէլվիլի, Ալֆորվիլի եւ Նորակազմ Շավիլի ներկայացուցիչները։ Գլխաւոր նիւթը Ֆրանսայի կամ Արեւմտեան Եւրոպայի Շրջանի կազմակերպութիւնն էր, որուն համար արդէն նախապատրաստական աշխատանքները սկսած ըլլալով, յոյս կայ ամառս վերջի կամ Յուլիսի սկիզբները գումարել յատուկ Շրջ. Պատգ. Ժողով մը, ուր իրենց մասնակցութիւնը բերել կոչուած են՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի, Ալֆորվիլի, Ժունվիլի, Շավիլի, Պրիւսէլի, Մարսէյլի, Լիոնի, Վիէնի եւ այլ վայրերու բազմաթիւ մասնաճիւղերը։ Շրջանային կազմակերպութիւնը կարուկ քայլ մը պիտի ըլլայ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Իրաւասու Մարմին մը ստեղծելու ճամբուն մէջ։ Այս պատճառով ալ, մասնաճիւղերուն եւ մարզասէր երիտասարդութեան պարտքն է իրենց ամէն կարելին ի գործ դնել, օր առաջ ձեռք ձգելու համար առաջադրուած գեղեցիկ նպատակը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը իբր համահայկական եւ համազգային մարմնակրթական շարժում, ժամանակ է որ ստանայ իր արժանի վարկն ու յարգանքը եւ իր համապատասխան վայրը։ Խորհուրդը, առանց որուն ո՛չ մէկ հնարաւորութիւն կայ ճիգերու եւ աշխատանքի միութիւն եւ գործի ներդաշնակութիւն պահպանելու։

Հ. Գնդ.

. .

Կիրակի օր Ֆրանսայի ազգային խումբը ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեց Փէշթայի մէջ Հունգարիոյ ազգային խումբէն, 1ի դէմ 13 նշանակէտի տարբերութեամբ։

Այս եղանակի ընթացքին երրորդ անգամն է որ Ֆրանսայի ազգային խումբը կը պարտուի։

Իսկ Գերմանիոյ ախոյեանութեան ֆինալը որ տեղի ունեցաւ երէկ Բերլինի մէջ, հարիւր հազարէ աւելի բազմութեան մը առջեւ, վերջացաւ F. T. Nurembergի յաղթանակով 0ի դէմ 2։ Նուրէմպէրկի հակառակորդն էր Bertha de Berlin։ Կը սեմուի որ Անգլիոյ նման Գերմանիոյ մէջ ալ ֆութպոլը մեծ ժողովրդականութիւն շահած է։

. . Միլանէն հեռագիր մը կ՚իմացնէ մահը հռչակաւոր հեծանուորդ Օթթավիօ Պոթէքքիայի, որ երկիցս, 1924ին եւ 1925ին շահած էր ախոյեանութիւնը՝ հեծանիւով Ֆրանսայի շրջանը ընելու մրցումներուն մէջ։ Մահը հետեւանքն է ուղեղային, որ յառաջ եկած էր հեծանիւի արկածէ մը։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԷՇ ՀԱՅՐԸ.— Լեհ բանուոր մը, Սթաշոն, որ կը բնակի Լուազոն-սու-Լանս գիւղը, քանի մը ամիս առաջ, պատրաստ կը սանի իր երեք տարեկան զաւակը։ Գլուխը քարով մը կը ջախջախէ, կը սպանէ եւ կը թաղէ։

Վերադարձին, երբ դրացիները կը հարցնեն թէ ի՛նչ ըրաւ տղեկը, կը պատասխանէ թէ որդեգիր տուած է Փարիզցիի մը, որուն հանդիպած էր ճամբան։

Ջոքանչը չի հաւատար, կը կասկածի եւ կը բողոքէ ոստիկանութեան, որ կը ձերբակալէ ոճրագործը։ Սակայն կարելի չըլլալով գտնել ու եւ է ապացոյց, շուտով ազատ կ՚արձակուի Սթաշոն, որ կը մեկնի անծանօթ զաւառ մը։

Անցեալ օր, բանուոր մը իր նապաստակներուն համար մանգաղով խոտ կը քաղէր, երբ գտաւ արիւնոտ զտակ մը։ Լուր տուաւ ոստիկանութեան, որ պեղելով շրջակաները, գտաւ փոքրիկ զոհին ոսկորոտիքը եւ զգեստները։ Զգեստներէն կարելի եղաւ ճանչնալ։ Անմիջապէս ձերբակալման հրամանագիր հանուեցաւ հրէշ հօր դէմ։

ՍԻՐՈՅ ՀԱՄԱՐ.— Պէլֆորի մէջ տօքթ. Կէնօ ունէր ծառայ մը եւ խոհարարուհի մը։ Ծառան Անտրէ Բար, 23 տարեկան, կը սիրէր խոհարարուհին, օր. Շարթնէրը, 17 տարեկան։ Փոքրիկ խոհարարուհին անուշ բաներ կ՚եփէր, կ՚ուտէին եւ կը մեծնային, անուշ խօսքեր կ՚ըսէր, կը խնդային եւ կ՚ուրախանային։ Յանկարծ, առտու մը, օր. Շարթնէր ըսաւ.

— Ես սիրէմս պիտի խաղամ։

Անտրէ Բար սիրականին ծրագրին դէմ քար հանեց։

— Խոհանոցէն սիրէմս՛, ո՞վ փչեց քեզի։

Եւ սպառնաց, եթէ լքէր զինք ու երթար։

Աղջիկը մտիկ չըրաւ։ Այն ատեն, տղան ի՛նք խաղաց սիրէման։ Ատրճանակը կրակեց երկու անգամ, ու աղջիկը գլխէն ու կուրծքէն վիրաւոր, ինկաւ գետին ու մեռաւ։ Յետոյ, տղան պատուհան բարձրացաւ։ Անգամ մըն ալ խօսեցաւ ատրճանակը։ Եւ տղուն դիակը երրորդ յարկի պատուհանէն ինկաւ վար։

ԱՆԻՒՆԵՐՈՒՆ ՏԱԿ.— Անցած օր, 28 տարեկան երիտասարդ մը Մօթ Փիքէ մէթրոյին մէջ անցապարանքի պահուն ինկաւ անիւներուն տակ եւ ալ ոտքը կտրեցաւ։ Կտրուածքը դեռ տաք ըլլալով, յաջողեցաւ անդնիլ գիծին միւս կողմը։ Ու տեսաւ որ ոտքը չկայ։ Սկսաւ բարձրաձայն լալ եւ աղաղակել. «Մեռա՛յ»։ Ահագին բազմութիւն մը հաւաքուեցաւ։ Ոստիկանները վերցուցին, սակայն քանի մը քայլ անդին մեռաւ խեղճ երիտասարդը։

ԿԱՏԱՂԻ ԼԵՀԸ.— Ցահլէի մէջ (Լեհաստան) լեհ հողագործ մը հրացանով կը սպանէ իր ընտանիքին անդամները, մէկիկ մէկիկ, բոլորը 7 հոգի։ Յետոյ կը փախչի։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՄ ԳԻՐՔԸ, Ս. Ահարոնեանի։ Հատոր Ա. ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ. Տպգ. Փարիզ, 1927. գին 20 ֆրանք։ (Կը գտնուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը։

ԱՐԻՒՆ ՈՒ ԱՒԻՒՆ (1915 — 1917. Ցոքթ. Ռ. Թագւորեանի։ Տպգ. Վենետիկ, 1927։ Գին 1 շիլին։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ՏԱՐԵՑՈՅՑ, 1927ի։ Կազմեց Հայկ Գարագաշ։ Ծաղրանկարեց՝ Դեւ։ Տպգ. Փարոս, Թէհրան։ Գին 10 ղրան։

ԱՂԲԻՒՐ ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ, Ագատուհի։ Ա. շարք։ Տպգ. Պոլիս, 1927։ (Յ. Օշականի յառաջաբանով)։ Գին՝ կէս ոսկի։

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, գրեց Կիրակոս Սոմճեան։ 1927. Տպգ. Մարսէյլ։ Գին՝ 10 ֆրանք։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 45

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ.

ԿԻՆՆԵՐԻ ՄԷՋ

ՄՏԵՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾ ՄԸ

Այս կիներուն մէջ մաս մը ...ային ալ բացէ ի բաց պոռնկութիւն կ՚ընէին. նաւաց վտանգաւոր էին ասոնք. որովհետեւ իրենց պաշտօնական սիրահարներէն կը քաղէին տեղեկութիւններ որոնք ...նոյն շատ կարեւոր եղած ըլլալ

Ասոնցմէ իբրեւ աղախին գաղտոն հաստատութիւններ կը մտնէին եւ գինետուններուն հետ յարաբերութիւն հաստատելով, կը յաջողէին ի վերջոյ անոնցմէ քաղել տեղեկութիւններ որոնք կարգանի մնալու էին։

Այս կիներուն շնորհիւ էր որ Գերմանիա որը ուրին Ֆրանսա ցամաք եղած ստար գինուորներու քանակին մասին լուր կ՚ունենար այս գրուագ մը այդ կիներու գործունէութենէն։

Օր մը, բարեկամի մը հետ սրճարանի մը առջեւ նստեր էի, երբ անգլիական սպայակոյտի երկու անդամներ, որոնց կ՚ընկերակցէր սիրուն կին մը, մեր սեղանին մօտ տեղ գրաւեցին։

Նախ, անկարեւոր բաներու վրայ սկսան խօսիլ, բայց քիչ վերջ. կնոջ մէկ հարցումին պատասխանելով սպաներէն մէկը ըսաւ.

— Շիտակ է. սիրելի բարեկամուհիս թէ՝ երկուշաբթի օր կը մեկնինք եւ հաւանաբար գէպի Հիւսիս երթանք։

— Հիւսի՜ս, շատ անորոշ է, բաւ կինը բայց եթէ ձեզի գրել ուզէի, ի՞նչ հասցէի պէտք է որ ուղղէի նամակներս։

Սպան, որ շատ պարզամիտ մէկը ըլլալու էր, գրպանէն տետրակ մը հանեց պրպտեց, յետոյ պատասխանեց.

— Երկուշաբթի առտու դուռնէ պիտի ըլլանք, կէսօրին անկէ կը մեկնինք եւ իրիկունը Ամիէն կը հասնինք։ Ընկեր ալ կ՚երթանք միր ՚ն զօրաբաժինը զօրացնելու, պէթիւնի եւ Արասի մէջտեղ։

Ցետոյ իր տետրակը գոցելով ըսաւ.

— Ձեր նամակները կրնաք ուղղել Մոնթրէօյ-Փա կայարանը, ուրկէ մեր նամակները կը յանձնէ մեզի։

Աւելի ճիշդ տեղեկութիւն կարելի չէր տալ։

Զայրանալով մէկտեղ սպային դէմ, որուն անխոհեմութիւնը կ՚անցնէր ամէն չափ ու սահման, ուշի ուշով կը քննէի կինը որ շարածի ժպիտ մը շրթունքին, փոքր տետրակի մը վրայ կը նօթագրէր իր ստացած տեղեկութիւնները։

Երբ փիրկացուց տետրակին այդ էջը պատռեց եւ սպաներուն հետ խօսակցութիւնը շարունակելով մէկտեղ, իր շուրջը պտտցուց արագ ակնարկ մը եւ ապահով ըլլալէ յետոյ թէ զինքը դիտող չկար, էջը սահեցուց սեղանին վրայ գտնուող կաշիէ պահարանին մէջ, ուր սովորաբար գրելու համար թուղթ եւ այլն կը դնեն։

Սպաները բան չէին տեսած։ Բայց տարէց պարոն մը որ քիչ մը անդին նստած էր, եւ կ՚երեւի թէ երիտասարդ կնոջ բոլոր շարժումներով կը հետաքրքրուէր, տեսած էր ամէն ինչ։

Երբ կնոջ այս վերջին շարժումն ալ տեսաւ, ժպիտ մը ուղղեց անոր եւ գլուխը երերցուց հաւանութեան նշանով մը։

Ասոր վրայ, կինը ոտքի ելաւ եւ խօսքը սպաներուն ուղղելով.

Պարոններ, չէ՞ք կարծեր թէ աւելի լաւ պիտի ըլլար եթէ գիմացի կողմը անցնէինք նստելու։

Եւ իր հովանոցին ծայրով հրապարակին միւս կողմը ճաշարան մը ցոյց կուտար

— Շատ կուզէինք անիկա, ըսաւ սպաներէն մէկը, իր ժամացոյցը նայելով, կէս օր պիտի ըլլայ

Պատահ ըլլալով թէ ուզած պաշտօն պիտի կրնայի զիրենք գտնել, թող տուի որ մեկնին բայց երբ գարձայ, պարոնը սրճարանի սպասաւորէն գրելու թուղթ ուզեց եւ պահարանին մէջէն փորձեց առնել էջը որուն վրայ գրուած պիտի գտնէր կնոջ կողմէ տրուած տեղեկութիւնները։

— Ներողութիւն պարոն, ըսի, բան մը եթէ կը հաճիք։

— Բայց ձեզ ճանչնալու պատիւ չունիմ, ըսաւ

— Ոչ ալ ես. պատճառ մը աւելի որ իրարու ծանօթանանք։

Եւ քարթս իրեն ներկայացնելով ըսի

Յանուն օրինաց կը ձերբակալեմ ձեզ։

— Բայց ինչո՞ւ, ըսաւ, ոտքի ելլելով

— Որովհետեւ լրտես մըն էք։

— Բայց։

— Հերիք. հետեւեցէք ինծի

Մարդը գլուխը կախ, մինչեւ ոստիկանական կեդրոն ինծի հետեւեցաւ։ Ճամբան բնաւ շրթունքը շարժեց. բայց հազիւ թէ ոստիկանութեան պետին ներկայացած էր, անլուր սաստկութեամբ մը սկսաւ բողոքել. այս «կամայական ձերբակալման» դէմ, ինչպէս ինքը կ՚ըսէր։

Մեր պետը՝ թոյլ տուաւ որ ուզածին չափ փոթորկի, յետոյ երբ ան վերջացուց իր սովորական վճռականութեամբ եւ հանդարտութեամբ. անոր հարցուց.

— Բայց ձեզի ո՞վ ըսաւ թէ ձերբակալուած էք. ձեռքերնիդ կապի զարկի՞ն, ձեզ խոշտանգեցի՞ն, ոչ. ուրեմն, այն ատեն, չեմ տեսներ ձեր զայրոյթին պատճառը։

(Շար.)

խիլաշվիլի հրաժարած ըլլալով, իրեն տեղ նշանակուած է Իլիավա, իսկ Բանուորա-Գիւղացիական Տեսչութեան Նախագահ Նազարէթեանի տեղ՝ Հայաստանի նախորդ վարչապետ Լուկաշին, որ միեւնոյն ատեն փոխ-նախագահն է Անդրկովկասեան Դաշնակցային կառավարութեան։ Իլիավա յայտնի թրքասէր մըն է եւ էնկիւրի գտնուած է զանազան պաշտօններով։

Կացութիւնը Պալքաններու մէջ

«Ուէսթմինսթըր Կազէթ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ մօտ ատենէն հիւսիսային Ալպանիոյ մէջ կը սպասուի ապստամբութիւն մը, որ միջազգային խիստ լուրջ կնճռոտութիւններ կրնայ առաջ բերել։ Իտալիա առիթէն օգտուելով պիտի միջամտէ Ալպանիոյ մէջ, որուն պիտի հետեւի Եուկոսլաւիոյ միջամտութիւնը։ Այս կացութիւնը շատ վտանգաւոր է, որովհետեւ կրնայ նոյնիսկ Ֆրանսան ստիպել միջամուխ ըլլալու։ Այս վիճակին միակ դարմանն է պալքանեան հարցին լուծումը Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնել։ Անգլ. կառավարութիւնը իբրեւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան, պատրաստ է խնդիրը քննելու եւ կարգադրութեան մը յանգելու։

∴ Փոտկորիցայէն կը հեռագրեն թէ սերպ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Ալպանիոյ ոստիկան զօրաց պաշտօնեայ Օսման Մուսթաֆա անուն մարդ մը, Ալպանիոյ հաշուոյն լրտեսութիւն ընելու ամբաստանութեամբ։

∴ Սերպ աղբիւրէ կը հաղորդեն որ ֆաշիստ քաղաքապահներ առջի օր կրակ բացած են Պոհենիսքայի, մօտ եուկօսլաւ պահակներու վրայ։

Կեղծ վաւերաթուղթեր պատրաստողներ Հայ մըն ալ մեղսակից

Քանի մը բախտախնդիր Ռուսեր եւ Մատինեան անուն Հայ մը՝ օտար դեսպանատուններէն դրամ քաշելու մտադրութեամբ կեղծ վաւերաթուղթեր կը պատրաստէին՝ ապացուցանելու համար թէ Գ. Միջազգայինի եւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան միջեւ սերտ կապեր կան։ «Իւմանիթէ» կը պատմէ թէ խորհրդային դեսպանատունը այս մասին տեղեկութիւն ստացաւ Ապրիլի վերջին շաբաթները եւ գաղտնի քննութիւն մը բացաւ, եւ երեւան ելաւ որ գործին ղեկավարներն են երկու ռուս միապետական տարագիրներ՝ Կոստանդին Սալվովաքի (այլ անունով Քոսթիա) եւ Ժան Միխէլ, իրենց մեղսակից ունենալով Մատինեանը, որ ինքզինքին տուած էր «Իշխան Կոստանդին Աղութիոսքի» կեղծ անունը։ Ներքին Նախարարը Ֆրանսայի սահմաններէն դուրս վտարուելու հրամանագիր հանած է Մատինեանի դէմ։ Այս հրամանագիրը շուտով պիտի գործադրուի։

Այս կեղծարարները իրենց «վաւերաթուղթերը» կը պատրաստէին գիրի մեքենայի տան մը եւ Փարիզեան տպարանի մը մէջ։ «Վաւերաթուղթ»երը երկու տեսակ էին. մէկ մասը՝ ուղղուած Փարիզի դեսպանատան անդամներուն՝ ստորագրուած կ՚ըլլար «Գուլխարին» եւ «Զալսման» անուններով. այս վերջինը իբրեւ Կոմինտէրնի քարտուղար, մինչ իրականին մէջ այդպիսի մարդ գոյութիւն չունի. միւս մասին տակ ստորագրած կ՚ըլլային Փարիզի դեսպանատան խորհրդական Դաւթեան եւ Բ. քարտուղար Սիմոնիկ Փիրումով, սակայն այդ ստորագրութիւնները աչքի զարնող սխալներ կը պարունակէին։ Մէկ մասը գրուած է դեսպանատան մակագրութիւնը կրող պաշտօնական թուղթերու վրայ, սակայն կեղծարարները այնքան անճարակ էին, որ չէին գիտեր թէ այդ մակագրութիւնները վիմատիպ պէտք է ըլլային, մինչ իրենք պարզապէս տպել տուած էին զանոնք։

Կեղծարարները ամէնէն առաջ այդ թուղթերը քշել ուզեցին հարաւային Ամերիկայի մէկ դեսպանատան, որ կեղծարարութիւնը հասկնալով ճամբու դրաւ զանոնք։ Սակայն ետքէն յաջողեցան 100,000 ֆրանքէ աւելի շորթել եւրոպական պետութեան մը դեսպանատունէն։ Յիշեալ դեսպանատունը այնքան ատելութիւն ունէր Մոսկուայի դէմ, որ կ՚ըսէ «Իւմանիթէ», շատ բարակը չքննեց եւ նոյն իսկ կառավարութեան մը պետը պաշտօնապէս օգտագործեց զանոնք։ Իրենց արարքներուն մասին խոստովանութիւններ ըրած են կեղծարարները։

Այս կեղծ թուղթերէն վերջ, իտալական եւ պելժ թերթեր հրատարակած են Ռաքովսքիի վերագրուած յայտարարութիւններ, որոնք նոյնպէս կեղծ են եղեր։

Քաղաքապետներու դէմ

Սէն-Տընիի համայնավար քաղաքապետ Վիւիյոմէ առջի օր կէսօրէն վերջ փողոցին մէջ համայնավար թռուցիկներ կը բաժնէր անցորդներուն, երբ ոստիկանները ձերբակալեցին զինքը եւ գրաւեցին թռուցիկները. յետոյ, հակառակ իր բողոքներուն՝ ոստիկանատուն տարին զայն։ Հետաքրքիրներու բազմութիւն մը կը հետեւէր իրեն։ Ոստիկանապետը անմիջապէս ճանչցաւ իր պետը եւ ազատ արձակեց զայն։

∴ Թրուայի ընկերվարական քաղաքապետ Էմիլ Քլէվիի դէմ ցոյց մը կատարեցին առջի օր քաղաքին համայնավարները, պահանջելով յիշեալին հրաժարականը։ Քաղաքապետը հրշէջ ջրհանով մը ողողեց ցուցարարները, որոնք քարերով պատասխանեցին ոստիկաններուն։ Երկու ոստիկաններ եւ հրշէջ մը վիրաւորուեցան։ Երկու համայնավար ձերբակալուեցաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երեսփոխան Ժագ Տօրիօ, որ վերջերս Չինաստան գացած էր եւ Ֆրանսայի դատական իշխանութեանց կողմէ կը փնտռուի գատուելու համար, Մոսկուայէն ղրկուած հեռագիրով մը կը հաղորդէ որ շուտով ճամբայ կ՚ելլէ դէպի Փարիզ։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսա հասնելուն Տօրիօ պիտի ձերբակալուի, առանց սպասելու որ երեսփ. ժողովը իր խորհրդարանային անձեռնմխելիութիւնը վերցնէ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ երեսփոխան Արնօտէլ հրաժարեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնական վարչութենէն։

ՏԻԿԻՆ ԱԼՖՕՆՍ ՏՕՏԷ՝ մայր արքայական Լէոն Տօտէի վարչապետ Փուանքարէի ուղղուած նամակով մը կը բողոքէ իր զաւկին բանտարկութեան դէմ։ Փուանքարէ իր պատասխանին մէջ կ՚ըսէ որ քանի մը տարիէ ի վեր Լէոն Տօտէի պժգալի զրպարտութիւնները կառավարութեան եւ դատարաններուն դէմ. այլեւս չափը անցուցին եւ անհրաժեշտ նկատուեցաւ օրէնքը գործադրել։

Հ. Յ. Դ. ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ

դաւախօսական ժողովը 19 Յունիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellville. Métro Bellville.

ԵՐԵԿՈՅԹ-ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, 18 Յունիս Շբ. երեկոյ ժամը 9ին. Երիտ. Միութեան ակումբին մէջ 138, Rue Etienne Dolet

Բանախօսութիւն, նուագ, զաւեշտ, արտասանութիւն, անակնկալներ Տախքերու մասնակցութիւն.— 3 Ֆրանք

ՆԱԽԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԻԼ-ՊԱՐԲ (ԼԻՈՆ)

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Լիոն»ի գրադարանի վարչութեան կողմէ, մասնակցութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի. սկաուտներու, եւ «Արաքս» ֆանֆարի կիրակի 19 Յունիս։

Մեկնումը շոգենաւը կը մեկնի առաւօտուն ժամը 9ին, Սէն Ժանի կամուրջէն, Pont Tilsitt:

Տոմսերու թիւը շատ սահմանափակ ըլլալուն՝ փափաքողները այժմէն կրնան իրենց տոմսերը ապահովել Հ. Յ. Դ. գրադարանէն։

Մասնակցութեան ծախք՝ 2 ֆրանք։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ.Յ.Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը վաղը՝ շաբաթ ժամը 8.30ին Café Métro (Սալէտ,)

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը, 19 Յունիս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 8ին ծանօթ ճաշարանին, ներկայանալ անդամատոմսերով։ Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի նկատուի։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կուսակցական դասախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, Rue Etienne Dolet. Bureau Tabac) սրահը։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի «Արդութեան» ենթակոմիտէի ընդ. ընդհ. ժողովը, 18 Յունիս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի ընդհ. ժողովը 18 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Վարուժան ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի նոր դասախօսական ժողովը 18 Յունիս շաբաթ ժամը 7ին ծանօթ ճաշարանին։ Պիտի դասախօսէ Ընկ. Ա. Աճէմեան, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 20 Յունիս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին սովորական սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խմբի վիճարանական ժողովը՝ 22 Յունիս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, գրադարանին մէջ, 75 Rue Paul Bert: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Դիմունք» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, գրադարանի սրահը. խիստ կարեւոր օրակարգով։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Արլի մէջ կազմուած է Հ.Յ.Դ. Բարկէն Սիւնի խումբը, որով այդ շրջանի մօտ ապրող Դաշնակցական ընկերները կրնան գիմել հետեւեալ հասցէին.— Hairabed Avédissian, Grands Mas de Roy, par Arles, B. A. R.:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր մասնաճիւղի մը կազմութեան համար Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Վիրոֆլէի, Վէրսայլի, Քլամարի Մէօտօնի, Սէվրի եւ Շավիլի երկսեռ երիտասարդութիւնը 19 Յունիս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 187 Grand'Rue de Chaville:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Պ. Ջաքլեճեանէ որ գաւառ մեկնած է, իմացնել իր հասցէն «Յառաջ»ի։

ՆՈՐԱՎԱՐԺ հայ գրաշարի մը պէտք կայ։ Դիմել Յառաջի գրաշարատունը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԻՈՆ, Աշոտ Արթինեան.— Կը խնդրուի մեզի ծանօթ երկու անձերու միջոցաւ հաստատել ձեր ամբաստանութիւնը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐԹԻԿ, Բ. Գ.— 70 ֆր.
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Թ.— 35
ՔՐԷՕԶՕ, Գ. Ա.— 35
ԼԱՆՏՐԷՍԻԶԻՆ, Մ. Գ.— 35
ԿՌԱՍ, Հ. Ա.— 35.
ՓԱՐԻԶ, Օր. Գ. Ս.— 70.
ԹԱՒՐԻԶ, Գործ.— 500.
ԳԱՀԻՐԷ, Գործ.— 11 անգլ.
ՔՐԻՒԱԶ, Գործ.— 135 ֆր.
ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Ե.— 35.
ՎԻԼՅՈՒԱՆ, Ա. Մ.— 35.
ԼԱ-ՍԷՅՆ-ՍԻՒՐ-ՄԷՐ, Խ. Գ.— 35 ֆրանք։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Բ.— 35. Սկեսանք գրել։
ՇԱՎԻԼ, Վ. Կ.— 35. Սկսանք գրել։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Կ. Զ.— 70.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մանուկ Տէր Յակոբեան, Սեբաստիոյ Դաշխա գիւղէն։ Ութը ամիս առաջ եղած է Detroit Mich. (Ամերիկա)։ Տեղեկացնել Մարտիրոս Կրասեանի 2, Rue Capitaine Jerber, Issy-les-Moulineaux Seine) (France)։

— Յարութիւն Ձէյմանեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Նազարէթ Ձէյմանեան որ կը գտնուի Պուլկարիա ստորագրութեամբ հիւա Մկրեան (Ռումանիա), Բեհիեա Վէզնէեան Պալիս։ Իմացնել Մկրտիչ Թէլեանի, 208bis Rue Lafayette, Paris 10me։

— Կը փնտռուի Զէյթունցի, Յ. Սարգիսեանի քոյրը Մարիամ որուն ամուսինը Հաճի վարժապետ կը կոչուի։ Կը կարծուի որ Հալէպ է։ Իմացնել՝ Н. Loumadjian La Poterie Decines Isére.

— Կը փնտռուի Երեւանցի Սամթենիկ Խաչատուրեան որ Գալիա Ամերիկացի որբանոցի մը հետ ամուսնացած եւ Մարսէյլ հաստատուած է։ Իմացնել՝ Արամի Խաչատուրեանի Camp Victor Hugo, Refuges Russes, Marseille:

— Ալեքսան Հաճի Գիւղացի (Մէճիտէօզիւցի), Տիկ. Գարանֆիլա Թէլլիեան, Հօր անունը Նշան Ալեքսան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ աղջիկը, Օր. Պէատրիս Թէրզեան, Հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Հայկանուշ, եղբայրները Գէորգ եւ Նշան։ Քոյրերը Ռեֆիքա եւ Սիրվարդ։ Գրել՝ Jamagotchian Puzantep, Electricien 24 Grand'rue d'Aubenas. (Ardèche) France

— Աստաֆիապաթցի Փոխլամեան Սահակի աղջիկը Ցիկլին Բերրոն որ Աստափապատի մէջ ամուսնացած էր Ֆրանսացի Ֆիլօսքիի հետ եւ ամուսնոյն մահէն յետոյ երկու զաւակներով Փարիզ փոխադրուած է։ Գրել իր մօրեղբօր աղջկան՝ Տիկ. Սիրանուշ Գուլիթեանի 88 Rue Etienne Dolet Alfortville (Seine)։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Վարդանեան միութիւնը իր երրորդ տարեդարձին առթիւ սարքած է դաշտահանդէս մը որ տեղի պիտի ունենայ 10 Յուլիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, La Pomme-Challet de la Pomme ծառազարդ գեղեցիկ պարտէզին մէջ։

Տեղի կ՚ունենան երգեր, արտասանութիւններ, պարեր եւ բանախօսութիւն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 21 Երեքշաբթի, Հայ տրամաթիք գեղարուեստական խումբը ղեկավարութեամբ Մ. Ա. Կոստանեանի, Լոնտոնի Ցիլաթէնի Հոլ մեծ թատրոնին մէջ կը ներկայացնէ՝

ԴԵՐՍԱՍԱՆ ՔԻՆ, քառար. կատակերգ Սկիզբը ճիշդ ժամը 8ին երեկոյ

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլ.	L. St.	[illegible]
Տոլար	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական Ոսկ.	L. Tq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լեւա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք	Frc. Belge	[illegible]
Զուիցր. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	32
»	II »	[illegible]
»	III »	[illegible]
Թուրքիոյ Լոթեր.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շիլ.	40 շիլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	2 » ֆ.

ՇԱԲԱԹ 18 ՅՈՒՆԻՍ 1927

18 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 366

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՅԱՌԱՋԻ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆԻ ՏՈՊՐԱԿԸ

Կարելի չէ առանց յուզումի եւ երախտագիտութեան յիշել Տոքթ. Նանսէնի անվհատ ճիգերը, հայ գաղթականներու տեղաւորման համար։

Երկու տարիէ ի վեր, Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին վրայ է իր յանձնախումբին ծրագիրը, որ քննուեցաւ թէ Երեւանի մէջ, թէ մասնաւոր առաքելութիւններով, եւ գնահատուեցաւ մասնագէտներու կողմէ։ Այդ ծրագրին համաձայն, Հայաստանի մէջ պիտի ջրցուին ու ոռոգուին. 1.— Ղրուի շրջանը, 36,000 տեսիատին. ծախք 1,198,771 րուբլի. 2.— Զանգիբասարի շրջանը 7950 տես. եւ 1,668,136 րուբլի. 3.— Գարաբաղի շրջանը՝ 11,500 տես. եւ 1,782,190 րուբլի։ Համագումար՝ 55,450 տեսիատին հող եւ 4,647,097 րուբլի ծախք։ Գաղթականներու տեղափոխման եւ տեղաւորման համար ծախք նախատեսուած է երեք միլիոն րուբլի։

Կարճ խօսքով 8-10 միլիոն րուբլի կամ մէկ միլիոն սթերլին կը պահանջուի, այդ ճահիճները բնակելի դարձնելու եւ 15-25,000 գաղթական տեղաւորելու համար։

Ծրագիրը ընդունուեցաւ։ Տրամադրելի փոխատուներ ալ կան։ Բայց, ոչ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ոչ ալ ո՛րեւէ պետութիւն յանձն կ'առնէ երաշխաւորութիւն ստանձնել։ Իսկ առանց երաշխաւորութեան, փոխատուները չեն ուզեր դրամ տալ։ Նման փոխատուութիւններ եղած են Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, իբրեւ քաղքենի կազմակերպութիւն, կ'առարկէ թէ այդ երկու երկիրներէն գանձելու միջոցներ կան, իսկ Խորհրդային Միութիւնը բոլորովին տարբեր կարգ ու սարք ունենալով, չի կրնար ապահով ըլլալ թէ որոշ ժամանակի մէջ, ամբողջապէս եւ չի կրնար ո՛րեւէ գումար յանձնել առանց լուրջ երաշխաւորութիւններ ստանալու սպառնալիքին մէջ։

Եւ ծրագիրը կը քաշքշուի տարուէ տարի, մինչեւ արխիւներու խորը, Եւրոպայի կեանքին. ժողովի եւ թէ վարչական խորհուրդի յաջորդական նիստերուն մէջ։

Այս անգամ ալ, տարբեր չէ եղած ելքը. դժբախտաբար։

Յունիս 16ին, միջազգային խառնիճաղանճի ժխորին մէջ, ուրիշ խնդիրներու կարգին, մեծ պետութեանց ալ տաքին նախարարները բարեհաճեր են լսել, նորէն, Նորվեկիացի բեւեռախոյզին սրտառուչ պաշտպանողականը։ Նանսէն աւետեր է թէ մեծ գումարներ գտած է Ամերիկայի մէջ, բայց փոխատուները Ազգերու Դաշնակցութեան երաշխաւորութիւնը կը պահանջեն 800,000 սթերլինի համար։

Ու նորէն կոկորդիլոսի արցունքներ եւ հաւաստիքներ։

Շթրէզէման, գնահատելով ծրագիրը եւ Նանսէնի աշխատանքը, խոստացեր է իր կառավարութեան ուշադրութեանը յանձնել զայն։ Չէմպըրլէն, սրտայո՛յզ ճառ մը խօսելով հայ ժողովուրդի եղերական ճակատագրին վրայ, ներողութիւն խնդրեր է որ ինք ծանօթ չէ հարցին եւ իր կառավարութեան քննութեան պիտի ենթարկէ զայն…

Հեռագիրը չի յայտներ թէ ի՛նչ խօսեր են միւսները։ Բայց այսքանն ալ կը բաւէ, գաղափար կազմելու համար նոր եւ «շօշափելի» խոստումներու կամ լաւագոյն պարագային «ուսումնասիրութեան» մասին։

Դիւրին է նախատեսել տրուած հաւաստիքներուն արժէքը։ Մանաւանդ որ, Անգլիա սկիզբէն ի վեր կը պնդէ թէ ինքն աւելի օգնութիւն ըրած ըլլալով փախստականներուն, «իր փափաքն չէ» նոր գումարներ քուէարկելու։ Կը յիշենք որ նոյն իսկ իր պատուիրակներէն մէկը «միջազգային դատարկապորտներ» կոչեց առ հասարակ բոլոր գաղթականները, գոհ ըլլալու համար. Իսկ առանց Անգլիոյ մասնակցութեան, միւսները չեն ուզեր մէկ սանթիմ անգամ վտանգել։

Այս պայմաններուն մէջ, որքան զմայլելի է Տոքթ. Նանսէնի անխոնջ յարատեւութիւնը, նոյնքան զզուելի կը դառնայ Մեծ երու անզգայութիւնը, բայց մանաւանդ խորհրդային իշխանութեան ապիկարութիւնը կամ չկամութիւնը։

Ահա սակ իշխանութիւն մը, որ միջոց կը գտնէ հարիւր հազարաւոր սթերլին ղրկելու Լոնտոն, ծիւսագրով, Անգլիոյ հանքագործները ոտքի հանելու համար, բայց կ'անճրկի ճղճիմ գումարի մը առջեւ, եւ մուրացկանի տոպրակ մը կը պտտցնէ քաղքենի աշխարհակալներու դուռներուն առջեւ։ Տակաւին վերջերս, Արոսս, ռուս կարմիր սէնտիքաներու կեդր. օրկանը, հրատարակելով Անգլիոյ հանքագործներուն համար կատարուած հանգանակութեան հաշիւները, կը գրէր թէ 1926 Մայիսէն մինչեւ 1927 Մարտ հաւաքուած է 16 միլիոն րուբլի, մօտ 200 միլիոն ֆրանք, Տակաւին չենք յիշեր Չինաստանի, Հնդկաստանի եւ ուրիշ գաղութներու, Պալքաններու եւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ մսխուած միլիոնները։

Ո՞վ կը հայթայթէ կամ բանուորներէն ու գիւղացիներէն բանի կը գանձէ եւ կը բաշխէ այս միլիոնները.— Մոսկուա՛ն։ Արդ, այդքան դժուա՞ր է ճարել նաեւ Հայաստանի ճահիճներուն համար նախատեսուած 8—10 միլիոն րուբլին. մանաւանդ որ, իր իսկ հովանաւորած հողամասերէն մէկը պիտի զարգանայ տնտեսապէս։ Ունի՞ն աւելի պատուաւոր բազմութիւն, քան հայ գաղթականները, անտուն, անտէր ու ցիրուցան։

Արժանապատուութեան ի՞նչպիսի հասկացողութիւն է անդադար մերժուիլ, եւ նորէն բերան ծռել «զիջատիչ»ներուն։

Կամ, աւելի կարճ եւ արդար միջոց մը,— ինչո՞ւ մասը մասին չի դարներ, գոնէ Կարսի նահանգը Հայաստանի վերադարձնելու համար, եղբայրաբար, առանց կաթիլ մը արիւն թափելու, եւ պզտիկ ձգելով բոլոր թերահաւատներն ու «քաղքենի աւազակները»։

Մէկդի նետեցէք սա մուրացկանի տոպրակները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՅՆ ՀԱՐՑՈՒՄԸ ԵՐԲ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԷ

Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը, նախապէս ռամկավար եւ այժմ անկախ, արտատպելով այն լուրը թէ Թրքական դատարան մը բացուած է Երեւանի մէջ, կը նկատէ. 15 Մայիս.

— «60,000 Թուրք բնակչութիւն մը երբ կ'ապրի Հայաստանի մէջ, իր ուրոյն դատարանն ու դատաւորները ունենալով, տեղը չէ՞ հարցնելու թէ Ղարաբաղի, Շուշիի եւ Նոր Նախիջեւանի մէջ ապրող Հայերը իրենց սեփական դատարաններն ունի՞ն։ Բագուի, Թիֆլիսի, Ռոստով-Նախիջեւանի եւ Արմաւիրի մէջ ապրող վաթսուն հազարէ աւելի հայ բնակչութիւն ունեցող այդ քաղաքներուն մէջ սեփական հայ դատարաններ եւ դատաւորներ կա՞ն։ Վրաստանը թոյլ տուա՞ծ է որ մենք Թիֆլիսի մէջ դատարան ունենանք։ Բագուի մէջ (Ատրպէճանի մայրաքաղաքը), ուր կան աւելի քան հարիւր հազար Հայեր, անոնց թոյլ տրուա՞ծ է իրենց սեփական դատարանն ու դատաւորները ունենալ։

«Երբ մեր գաղթականները Սուրիոյ եւ Պալքանեան երկիրներու մէջ ամէն օր կը մեռնին ու կը փճանան, մեր կառավարութիւնը անոնց մասին կարծես չի մտահոգուիր, այլ պաղ եւ սառն անտարբերութեամբ միայն կը դիտէ զանոնք։ Այնքան ոչ մէկ ջանք չեն թափուիր Հայերը Հայաստան փոխադրելու, մինչդեռ երեսուն հազար Թուրքեր կը տեղաւորուին Հայաստանի գիւղերուն մէջ՝ Հայու ջանքերով։

«Ի՞նչ բառերով կրնանք արդարացնել մեր վարիչները, երբ կը տեսնենք թէ ամէն դիրութիւն կ'ընծայուի մեր դարաւոր թշնամիին, լայն լայն կը բացուին Հայաստանի դռները անոնց առջեւ, իսկ պինդ կը փակուին ծուխագաղթերուն առջեւ մեր երկրին դռները։ Սուլթան Համիտի դառն օրերը կը յիշեցնեն մեզ, երբ կը փորձենք Հայաստան ճամբորդելու համար անցագիր խնդրել։ Պէտք է աղերսել, միջոցներ գործածել, կողմնակի ուժերու եւ միջոցներու դիմել, որպէսզի ձեռք բերուի անցագիր մը Հայաստան մտնելու համար։ Ինչո՞ւ համար ծայրէնիքին դուռը բաց չպիտի ըլլար ամէնուն առջեւ։ Ինչո՞ւ համար սրտաբաց չպիտի ընդունէր հայ կառավարութիւնը ամէն Հայ, եւ ինչո՞ւ համար հրաւէրներ, կոչեր չպիտի ուղղուէր եւ հրատարակուէր իր զաւակները Հայաստան տանելու»։

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱԳՈՒԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.— «Կոմունիստ» կը գրէ (19 Մայիս).— 1926 սեպտեմբերէն մինչեւ Ապրիլ ամիսը, բժշկական քննութեան ենթարկուած են 27,287 աշակերտ, որոնց 3,668ը՝ թոքախտաւոր, 3,301ը՝ մալարիա, 14,445ը՝ աչքի հիւանդութիւն։ Բագուի մէջ շատ տարածուած է թրախոմը, քութէշը (սքարլաթին)

ՄԱՀՄԷՏԱԿԱՆ ՀԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ.— Ադրբէջանի Միլի դաշտին մէջ հնագէտները գտած են մահմետական հին գերեզմաններ, տարօրինակ յուշարձաններով, որոնք կը ներկայացնեն կենդանիներ, մասնաւորապէս՝ ոչխարներ ու ձիեր։ Գերեզմանաքարերէն մէկուն վրայ կը տեսնուին Թրքական 383 թուականը (Թ. դար) եւ պատկերներ՝ հին թիթեղեան ոճով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ
ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ

Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը Հինգշաբթի առաւօտ զբաղած է հայ գաղթականներու տեղաւորման խնդրով։ Տոքթոր Նանսէն ժողովին ներկայացուց խնդիրը եւ ջերմ պաշտպանողական ճառ մը խօսեցաւ ի նպաստ Հայերուն, յիշեց Մեծ Պատերազմի ընթացքին մեծ պետութեանց Հայերուն ըրած խոստումները եւ այն քաղաքական դժուարութիւնները, որոնք արգելք եղան Հայերու հաստատման ընդարձակ ծրագիր մը իրականացնելու։

Մարդասէր Նորվեկիացիին ծրագիրն է, ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները դրամ հայթայթել Հայաստանի անջրդի հողերը ոռոգելու եւ ճահիճները չորցնելու համար, ինչ որ կարելիութիւն պիտի տայ 25,000 հայ գաղթական տեղաւորելու յիշեալ հողերուն վրայ։ Մինչեւ հիմա քանիցս Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին վրայ եկած է խնդիրը եւ մեծ պետութիւնները մերժած են դրամ տալ, որովհետեւ Հայաստան Խորհրդային Միութեան մաս կը կազմէ եւ պահանջուած երաշխաւորութիւնը չի կրնար տալ փոխատուներու։

Տոքթ. Նանսէն աւջի օր նոր եւ ստիպողական կոչ մը ուղղեց պետութիւններուն այս մասին։ Ըսաւ թէ Միացեալ Նահանգներու մէջ կարեւոր գումարներ գտած է, սակայն պէտք է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը երաշխաւոր ըլլայ հայկական կառավարութեան յանձնուելիք 800,000 անգլիական ոսկիին համար։ Այս գումարը պիտի յատկացուի գաղթականներու տեղաւորման համար անհրաժեշտ աշխատանքներուն։

Գերմանիոյ արտաքին նախարար Տոքթ. Շթրէզէման պատասխանելով յայտնեց թէ՝ իր կառավարութիւնը գոհունակութեամբ արձանագրելով որ Տոքթ. Նանսէն կը շարունակէ իր անձնական ջանքերը ի նպաստ հայ գաղթականներուն, համակրութեամբ պիտի քննէ թէ ի՛նչ չափով պիտի կրնայ պատասխանել իր կոչին։

Անգլ. կառավարութեան ներկայացուցիչ սըր Օսթըն Չէմպըրլէն եւս խօսք առնելով յիշեց հայ ժողովուրդին եղերական ճակատագիրը, եւ աւելցուց որ բրիտանական կառավարութեան պիտի ներկայացնէ Տոքթ. Նանսէնի նոր առաջարկները՝ հայ գաղթականները Հայաստան փոխադրելու համար դրամ ճարելու մասին։

Ժողովը իր վերջնական որոշումը պիտի տար երէկ։

«Իւմանիթէ» կ'ըսէ թէ ժողովը անտարբերութեամբ լսեց հայ գաղթականներու մասին Տոքթ. Նանսէնի տեղեկագիրը։

Ժընեւի Խորհրդաժողովը փակուած

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 45րդ նստաշրջանը հինգ օր տեւելէ յետոյ փակուեցաւ երէկ։ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիան հիւանդանալով, օր մը առաջ Փարիզ վերադարձած էր արդէն։

Այս նստաշրջանին մէջ ամէնէն կարեւոր քաղաքական խնդիրն էր ռուսական հարցը։ Անգլիոյ ներկայացուցիչը Չէմպըրլէն կը փափաքէր համոզել Ֆրանսան, Իտալիան, Ճափոնը, Պելճիքան, Գերմանիան եւ Լեհաստանը ընդհանուր ճակատ մը կազմել Խորհրդային Միութեան դէմ։

«Տոյչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ» հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ յիշեալ քաղաքագէտներու խօսակցութիւնը.— Պրիան բացորոշ կերպով հարցուց Չէմպըրլէնի թէ ի՛նչ է Անգլիոյ ծրագիրը Խորհրդային Միութեան դէմ։ Չէմպըրլէն պատասխանեց թէ Անգլիա ո՛ եւ է պատերազմ չի ծրագրեր Ռուսիոյ դէմ. միւս կողմէ, նոր միջադէպեր հաւանաբար արգելք պիտի ըլլան Մոսկուայի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերսկսելու։ Վանտէրվէլտ բուռն ոճով արտայայտուեցաւ եւ յանձնարարեց որ Անգլիա բոլորովին հրաժարի միջամտութեան քաղաքականութենէն։ Շթրէզէման բացատրեց ռուս-գերման յարաբերութեանց բնոյթը եւ դատապարտեց պոլշեւիկեան մեթոտները ու պրոպագանդան։

Պերլինի ելմտական շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ Անգլիա առ այժմ պիտի գոհանայ միայն ելմտական պաշարումով, այսինքն ճնշում պիտի բանեցնէ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ, որպէս զի այսուհետեւ դրամ չտան Ռուսիոյ։

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Չիչէրին Մոսկուա կը մեկնի։ Առջի առաւօտ հրաժեշտ առած է վարչապետ Մարքսէն։ Գերման մամուլը կը գրէ թէ Ժընեւի խորհրդակցութիւններէն վերջ, Գերմանիա կիսապաշտօն կերպով դիմում կատարած է Խորհրդային Միութեան մօտ՝ յանուն Լոքառնոյի պետութեանց։

Գնդակահարումները կը շարունակուին

Վերջերս լեհ սահմանին մօտ սպաննուած էր Չեկայի կարեւոր անդամներէն Օփովսքի։ Իբրեւ սպաննիչ ամբաստանուած 32 նախկին ռուս սպաներ մահուան դատապարտուեցան։ «Իզվեսդիա» կը գրէ թէ Մոսկուայի հրամանով Ռուսիոյ վերադարձող երկու նախկին սպաներ՝ Զքօթիմթի մէջ ձերբակալուած եւ գնդակահարուած են։ Վլատիվոստոքի մէջ հրացանի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՋՈՐԱԳԵՏՆ ՈՒ ԻՐ ՋՐԱԿԱՅԱՆԸ

Նոր ջրակայանը, որուն մասին, դեռ չկառուցուած, այնքան աղմուկ եւ րէքլամ կը թափեն խորհրդային թերթերը, պիտի շինուի յառաջիկայ տարիներու ընթացքին, Ձորագետի վրայ։ Տեղին աշխարհագրական ու երկրաբանական կազմի մասին կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ձորագետը Փամբակ-Լոռիի մէկ վտակն է, եւ կը սկսի Ղարախաչի արեւելեան լանջէն։ Աւելի ճիշդ, կը սկսի Սեւ-Ջուրէն եւ Կարա-Ղալա-Չայէն։ Այդ գետերը միանալով, կը հոսին դէպի հարաւ-արեւելք եւ կը մտնեն խոր ու ժեռուտ ձորի մը մէջ, ուր կ'ընդունին Չիլգուի, Ապգիւլէյուքի եւ Հերհերի ջուրերը։

Այս շրջանին հողը կը ներկայացնէ սեւակուճի բազալտութեամբ լաւայի սարահարթ մը, զոր կը կտրեն Ձորագետ, Դեբետ եւ Հերհեր գետերը, խո՛ր ձորերով։

Ձորագետն ու Դեբետը, դարերու ընթացքին, խորացնելով իրենց հունը, ստեղծած են այս անդնդային ձորերը։ Ձորագետին հունին արեւմտեան մասը, Քուրթոն եւ Ղալչաղան գիւղերուն շրջանին մէջ, կը ներկայացնէ ընդարձակ հովիտ մը, մէկ վերստէ աւելի լայն։

Հողը, մանաւանդ Դացիա հանքային տեղը, ուր պիտի հիմնուի ամբարտակը, ունի զանազան յարմարութիւններ։ Նախ երբեք զգալի չեն եղած երկրաշարժի ցնցումները, այնպէս որ ոեւէ աղէտ չի կրնար սպառնալ ամբարտակին։

Շրջանը հարուստ է նաեւ դուֆի, սեւակուճի հանքերով, որոնք կրնան օգտագործուիլ շինութեանց պահուն։

Համաձայն ծրագիր-յատակագիծին, կայանը պիտի ունենայ 30,000 ձիու ուժ։ Պիտի ծախսուի 9,300,000 րուբլի, 6 միլիոն 200,000ը միութենական պիւտճէէն, 3,100,000ը՝ Անդրկովկասեան պիւտճէէն։

Կայանէն պիտի օգտուին Ղրմաձորի գործարանը, Ալլահվերդիի հանքերն ու գործարանները, Ալեքսանդրապոլի եւ Ղարաքիլիսայի հիւսուածեղէնի գործարանները, երկաթուղին։

Ծրագիր-յատակագիծը պատրաստ է, սակայն դեռ պիտի կատարուին կարգ մը ուսումնասիրութիւններ։ Այս առթիւ ճարտարագէտ Տէր-Աստուածատուրեան պիտի մեկնի արտասահման, ծանօթանալու համար նման ջրային մեծ ելեկտրակայաններու։

Իսկ տեղին վրայ ուսումնասիրութեան համար Մոսկուայէն Երեւան գացած է ռուսական գիտական յանձնախումբ մը։

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Արեւմտեան Ռուսիոյ մէջ փոթորիկներն ու տեղատարափ անձրեւները կը շարունակուին։ Բազմաթիւ զոհեր կան։ 35,000 հեքթար տարածութեան վրայ հունձքերը փճացած են։ 110 կամուրջներ ջուրերու տակ մնացած են։

Յունիս 15ի գիշերը, Մինսքի շրջանին մէջ տեղացող յորդառատ անձրեւները մեծ վնասներ պատճառած են, մասնաւորապէս Քազիրէվօ գիւղին, որ գրեթէ ամբողջութեամբ կործանած է։ Ցանկապատական միջոցները ձեռք առնուած են ժողովուրդին օգնութեան փութալու համար։

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

. . . ԹԱՎՐԻԶ, Մայիս 25

Աւելի քան հարիւր հոգի ձերբակալուած՝ վերջին ամիսներու ընթացքին, մէկ գիշերուան մէջ.— Միշտ նոյն մտավախութիւնը.— «Մենք չենք ուզեր ժողովուրդին դէմ երթալ», կ'ըսէ փոքր.— Յանուն Թշնամի.— Ժամանակին պատճառած վնասները:

Մէկ գիշերուան մէջ, Ապրիլ 26էն լոյս 27ի, Հայաստանի քաղաքներուն եւ գաւառներուն մէջ Ձէկայի նկուղներն ու բանտերը լեցուեցան հարիւրէ աւելի մտաւորականներ, գիւղացիներ, բանուորներ եւ երիտասարդութիւն:

Եթէ մինչ այդ եղած ժամանակի ձերբակալութիւնները իրենց պատրուակն ունէին, ինչո՞վ բացատրել այս խմբական գործողութիւնը:

Եթէ անցեալ տարուան խմբական ձերբակալութիւնները պատճառաբանուեցան «Դաշնակ-մուսավաթ գործակցութեամբ» ու Թշնամական Խուշոյեանի մը սպանութեամբ, ապա ինչո՞վ պէտք է արդարացնեն այս տարուանը:

Չէ՞ որ իրենք պոլշեւիկ վարիչները կը յայտարարեն ժամուլով ու համագումարներու մէջ թէ Դաշնակցութիւնը չի մասնակցիր «Պրոմէթէ»ին՝ Կովկասի անկախութեան Փոլսոյ կեդրոնակութեան: Չէ՞ որ անցեալ Հոկտեմբերի դաւաճանական դաւադրութիւնը ցոյց տուաւ թէ Խուշոյեանի սպանութիւնը պարզապէս տեղական դէպք մըն էր, եւ ամենեւին կապ չունէր Դաշնակցութեան հետ:

Եւ վերջապէս, չէ՞ որ այս մէկ տարուան ընթացքին ալ, չերցան ո եւ է ցուցական-դաւադրական ձեռնարկ վերագրել Դաշնակցութեան:

Ո՞ւր է գաղտնիքը: Կը խօսինք այդ մասին: Առ այժմ ակնարկ մը:

Արդեօք հայ սատրապները կը լռեն եւ ո՞ր եւ է բացատրութիւն չե՞ն տար խմբական ձերբակալութիւններու մասին:

Ճիշդ է, բանտարկութիւններու մասին թերթերու մէջ եւ ոչ մէկ խօսք: Բայց եթէ գաղութները անծանօթ կը մնան եղածին, չէ՞ որ Հայաստանի հայութիւնը գիտէ ամէն բան եւ պէտք է գէթ անոր առջեւ արդարանալ: Եւ ահաւասիկ անոնց ամենէն ուժեղ եւ միակ փաստը: Բացէք «Խորհրդային Հայաստան»ի թիւ 109 համարը եւ կը կարդաք հետեւեալ տողերը.

— «Թէպէտ խորհրդ. Հայաստանը մեծ յաջողութիւններ է ունեցել տնտեսական շինարարական ասպարիզում, բէպէտ խոշոր նուաճումներ է կատարել նա գիւղատնտեսութիւնը բարձրացնելու եւ կոոպերացնելու գործում, այնուամենայնիւ Հայաստանի մեր ընկերները սթափուած պիտի լինեն կատաղի պայքար մղելու եւ մաքառելու կուլտուրական ասպարիզում, խոչընդոտ նետել, որովհետեւ դաշնակցական գաղափարախօսութիւնը դեռ երկար ժամանակ հող պիտի գտնի հայկական միջավայրի պայմաններում . . .»

Մէկդի թողլով «մեծ յաջողութիւններն» ու «խոշոր նուաճումները», որոնց մասին խօսելու առիթ պիտի ունենամ, պիտի ըսեմ որ վերջին տողերու համար առարկութիւն չունիմ: Միայն մէկ հարց՝ եթէ այսօր դուք կը խոստովանիք դաշնակցական գաղափարախօսութեան տիրապետութիւնը, ալ ինչո՞ւ համար էր այնքան աղմուկն ու դայրոյթը, երբ Դաշնակցականներու դատավարութեան առթիւ ամբաստանեալ մը յայտարարեց, թէ՝ «Դաշնակցութիւնը որպէս գաղափար դեռ երկար ժամանակ պիտի գերիշխէ հայ ժողովուրդին մէջ»:

Ուրիշ հարց մը. — Դաշնակցութեան գաղափարներու տարածման եւ խորացման մէջ մեր պրոպագանտը աւելի մեծ դեր կը կատարէ, թէ իրենց՝ պոլշեւիկներու ընթացքը:

Եւ եթէ Դաշնակցութեան ուժը կը կայանայ անոր մէջ որ անոր գաղափարները կը բխին հայ ժողովուրդի իրական կացութենէն ու ձգտումներէն՝ ապա կրկնակի յիմարութի՞ւն չէ խորհրդային իշխանութեան կողմէ՝ բռնի ուժով խեղդել եւ մեռցնել այդ գաղափարները: Պատմութեան մէջ ո՞ր գաղափարն է, որ հալածուելով ոչնչացեր է:

Վերջապէս, միթէ՞ անցեալ տարուան դատավարութիւնը չհամոզեց պոլշեւիկները թէ Դաշնակցականներու դէմ կատարուած հալածանքն աւելի կը բարձրացնէ այդ կուսակցութեան հմայքը եւ աւելի արագօրէն կը տարածէ անոր սկզբունքները: Աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար, որ փոխանակ բռնութիւններու, իշխանութիւնը նկատի առնէր ժողովրդի ձայնը եւ անոր արտայայտիչ կազմակերպութեան թելադրանքները:

Անհասկնալի կը մնայ, թէ ինչո՛ւ չհասկցան բանւորին կրած պարտութիւններուն հատուցումը Հայաստանի դաշնակցականը պէտք է տայ: Եւ եթէ պոլշեւիկները ռուսական սուինով լռեցուցին հայ ժողովուրդը, ինչո՞ւ հիմակ ալ կը ջանան նոյն սուինով խօսեցնել այդ ժողովուրդը:

Մնաց որ, ժողովուրդը դեռ չէ համբացած եւ կրնայ շատ ուժգին խօսիլ, երբ դանակը ոսկորին կը հասնի: Թող զգոյշ կենան մեր հակառակորդները, մանաւանդ որ վերջերս իրենք ալ համոզուեցան թէ մինակ են մնացեր:

Փա՞ստ կ'ուզէք. ահաւասիկ.

Մարտի վերջերը, գործի տրամադրութիւնն ու տագնապական վիճակը ստուգելու համար, իշխանութիւնը գիշերը յանկարծ ազդանշան կուտայ թէ Ալեքպոլի մէջ Դաշնակցականներու ապստամբութիւն է ծագած եւ կը հրամայէ Երեւանի եւ Ղանաքեռի զօրամասերուն անմիջապէս շարժիլ դէպի Շիրակ: Եւ ի՞նչ. զօրքի մեծ մասը զէնքը վար կը դնէ յայտարարելով, որ չուզեր ժողովուրդին դէմ երթալ:

Ի հարկէ. քանի մը տասնեակ զինուորականներ կը ձերբակալուին, բայց փաստը կը մնայ փաստ, որուն պէտք է աւելի լրջօրէն սեւեռեն իրենց ուշադրութիւնը:

Անկէ զատ, բանտարկութիւնները ժողովուրդի մէջ տեսակ մը յեղափոխական-վիպական տենդ առաջ բերած են եւ ամէն մարդ կը նախանձի բանտը նստողներուն... Կը պատմուին պարագաներ, ուր գիւղական հաւաքոյթի մէջ երբ փորձ է եղեր բանտարկեալներու մասին խօսիլ, ներկաները բողոքեր են, յայտնելով որ իրենք ոչ մէկ բարոյական իրաւունք չունին անոնց անունները յիշելու՝ քանի դեռ իրենց գիւղը ոչ մէկ բանտարկեալ չունի...:

Հաւատա՛, ընթերցող, որ եղած են դէպքեր, երբ հայրը յանդուգն կերպով զաւկին բանտարկութիւնը շատ հանդիսաւ, եւ նոյնիսկ ուրախացած ըսեր է՝

— Ոչինչ. թող նստի, որքան շատ բանտին, այնքան շուտ կ'ազատուինք այս տանջանքէն:

Այս բոլորը կը գրեմ ոչ միայն պատմելու համար հայութիւնը խրախուսող դրական երկրի անցուդարձին եւ տրամադրութիւններու մասին, այլ եւ աւելորդ անգամ մըն ալ ազդարարելու Երեւանի վարիչներուն, որ վերջին տան խելագարութեանց եւ նոր Փետրուար 18եր չստեղծեն: Ժողովուրդը շատ է զգանացած, մանաւանդ, որ բնութիւնն ալ կրակին վրայ իւղ կը լեցնէ՝ Շիրակի երկրաշարժ, մէկ ամիս անձրեւ յորդ անձրեւներ՝ որ ցանքերուն շատ վնասեցին, յանախակի կարկուտ, բամպակի չոր, այգիներու աւերը, անասուններու ժանտախտը՝ որ՝ Յունիսէ միակ բուժելի վատ պատճառեց, տարափոխիկ անբուժելի հիւանդութիւններու համաճարակը եւ այլն եւ այլն:

Թող միանգամ ընդ միշտ համոզուին ամէնքը, որ հայ ժողովուրդը վճռականօրէն բռնած է ազատութեան ուղին, որքան ալ սուղ ահեղի ըլլայ:

Բողոքելով խորհրդային կառավարութեան սուր եւ կարճամիտ արարքներուն դէմ, միաժամանակ կը բացագանչենք՝

— Կեցցեն բոլոր անոնք որ հերոսաբար կը տանին Ձէկայի մութ նկուղներու տանջանքները եւ կ'արհամարհեն ու կը ծաղրեն հարցաքննող բռնիչները: Կեցցէ՛ հայ զինուորը, որ ժողովուրդին հետ է եւ ոչ անոր դէմ: Կեցցէ՛ հայ աշխատաւորը, որ չի հանդուրժեր բռնակալութեան, նոյնիսկ բանտի եւ աքսորի մէջ:

ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Անցեալ Մայիս 1ին Մոսկուայի մէջ կուրծքի հիւանդութենէ մեռաւ Լեւոն Սարգսեան, 65 տարեկան:

Հանգուցեալը Կովկասի մէջ ծանօթ է իբրեւ ընկերային գործիչ 90ական թուականներէն իվեր: Եղած է ուսուցիչ-տեսուչ Լազարեան ճեմարանին, Շուշիի թեմական դպրոցին եւ Ալեքսանդրապոլի առեւտրական դպրոցներուն մէջ: Աշխատակցած է ռուսահայ մամուլին, վարած է անընդհատ 7 տարի «Մուրճ»ի խմբագրութիւնը: Երբ Ալեքսանդրապոլը կը գտնուէր Թուրքերուն ձեռքը, կը վարէր բոլշեւիկեան «մեծնորն». Կարմիր վարչաձեւին ժամանակ, Ներկայացուցիչ Նշանակուեցաւ Պարսկաստանի մէջ. վերջին օրերուն, կ'աշխատէր Անդրկովկասեան կեդր գործադիր կոմիտէի գիտական յանձնախումբին մէջ:

ԵՒՍՈՒՍ 38 ՄԵԹՐ

Պրոֆէսոր Կոնդոլեոնը Մոնթէ Քորքովատոյի վրայ, որ բարձրէն կը նայի Ռիօ տը Ժանէյրոյի ծովածոցին, կանգնած են Յսկայ Յիսուս մը, 38 մեթրնոց:

Այս հսկայ արձանը, բարձրութեանը համար, կը նկատուի առաջինը:

Իտալացիներն ալ ունին արձան մը սուրբի, որ կարծ է Ցիսուսէն. Ան այ սուրբ. Կարոլօս Բորրոմէօս, 23 մեթրնոց հսկայ մըն է, որ կանգնած է լճակի մը ափը: Սուրբին պատմուճանին փոթերուն մէջ բացուած է սանդուղ մը, որուն վրայէն զբօսաշրջիկները կը բարձրանան սուրբին գագաթը եւ կը նստին քիթին մէջ՝ դիտելով հրաշալի գունանկարը լիճին եւ համայնապատկերը հեռուներուն:

ԹԷԼ ԱՀՄԱՐԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ճարապլուսէն 18 քիլոմեթր դէպի Թէլ Ահմար, Ֆրանսացի հնախոյզ Թիւրօ Տանժէն գտաւ սեւաքարէ կոթող մը, որ կը ներկայացնէ Նինուէի Թագաւոր Սալմանասարը, որուն ոտքերուն տակ կ'երկրպագէ կռնածեւ սաղաւարտով մարդ մը: Շուրջը քանդակուած են հինգ աստուածներ, հեծած՝ այլանդակ կենդանիներու վրայ: Կոթողին երկու կողմերը կը տեսնուին երկու պալատականներու պատկերները: Այս հսկայ արձանը ունի 3ուկէս մեթր բարձրութիւն, 1,70 լայնութիւն, եւ կը գնահատուի ասորական հնութիւններու մէջ ամենէն արժէքաւորը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 15 Յունիս

Հայագիտական հանդէս մը գերման լեզուով.— Հայերէնը քննական առարկայ գերման վարժարաններու մէջ.

Գերմանիա աւելի քան եւրոպական ո եւ է ուրիշ երկիր՝ մշակած է հայագիտութիւնը, իր բազմազան ճիւղերով: Կը բաւէ ըսել, թէ Գերմանացի էր Հիւպշման, ամենէն մեծ հայագէտը եւրոպացի մասնագէտներուն մէջ, որ վերջնապէս որոշեց հայերէնի տեղը հնդեւրոպական լեզուներու շարքին մէջ:

Անկէ 25 տարի առաջ գերման լեզուով հայագիտական հանդէսի մը հիմը դրաւ ուրիշ Գերմանացի մը, ծանօթ լեզուագէտ եւ հայագէտ փրոֆ. Ֆինք. Ֆինք, որ դժբախտաբար մեռաւ գրեթէ երիտասարդ հասակին մէջ:

Նման նոր փորձ մը կ'ընէ Միւնիխի գիտնականներէն բիւզանդագէտ եւ հայագէտ տոքթ.Ռոթ, հիմը դնելով Armeniaca (Հայկականք) անունով եւ գերման լեզուով հայագիտական հանդէսի մը Պրոյէս հայագէտ Ռոթ նոր դէմք մըն է տակաւին:

Հանդէսին առաջին գիրքը լոյս է տեսած արդէն, Լայփցիկի հրատարակչական ծանօթ տուներէն մէկուն հրատարակութեամբ:

Առաջին գիրքին մէջ յօդուածներ ունին ինքը, հանդէսին խմբագիրը, ինչպէս նաեւ Վիեննայի համալսարանին արուեստից պատմութեան ուսուցչապետ Ստրճիգովսքի եւ իր գործակիցը, Նվէկլէր: Տոքթ. Ռոթ իր յօդուածին մէջ կ'արծարծէ հայագիտական շարք մը խնդիրներ, որոնց գիտական լուսաբանութեան պիտի նուիրուի հանդէսը: Միւններու յօդուածները կը շօշափեն Հայոց եւ Կովկասեան ժողովուրդներու ճարտարապետութեան վերաբերեալ խնդիրներ: «Հայկականք»ի առաջին գիրքը կը պարունակէ նաեւ քանի մը գրախօսական գիտողութիւններ: Երկրորդ գիրքը պատրաստուելու վրայ է: Ցանկալի է, որ հայագիտական այս նոր հանդէսը ոչ միայն օտարներու, այլեւ մերիններու կողմէ գտնէ ջերմ ընդունելութիւն եւ խրախոյս:

*
* *

«Համոզ ի բնիկներուն ծանօթ է, որ անցեալ տարուընէ ի վեր հայերէն աշխարհաբար լեզուն եւս, արեւելեան ուրիշ լեզուներու շարքին, կ'աւանդուի Պերլինի համալսարանին կից՝ արեւելեան լեզուներու ճեմարանին մէջ: Փրուսիոյ կրթական նախարարին թոյլտուութեամբ՝ հայերէնն ընդունուած է նաեւ իբրեւ քննական առարկայ՝ գերման երկրորդական վարժարաններէն աւարտական վկայական ստանալու առթիւ քննութեան ներկայացող հայ երիտասարդներուն համար:

Նախարարին այդ կարգադրութիւնը առաջին անգամ իրագործուեցաւ մէկ երկու ամիս առաջ, Ֆրանքֆուրթի մէջ, հայ պատանիի մը համար: Ահա թէ այդ մասին ինչ կը գրէ «Հայերէնը իբրեւ քննական առարկայ աւարտման վկայականի համար» խորագրին տակ, «Ֆրանքֆուրթէր Ծայթունկ»ը, որ Գերմանիոյ ամենէն մեծ եւ լուրջ թերթը կը համարուի:

Ֆրանքֆուրթի Գիւնկէր բարձր ռէալական վարժարանը կը յաճախէ երիտասարդ Հայ մը, Փոքր Ասիայէն: Ան վարժարանին Ա. (ամենէն բարձր) կարգին մէջ է: Երեք անգամ ճողոպրած է իսլամին սուրէն եւ կրակէն, անհաւատալի եղանակով մը: Վերջին անգամ ազատուած է Իզմիրի անկումին առթիւ, երբ հայ գերիները սատկեցան մինչեւ իսկ ոսկիի լեցքերը կը հանէին: Տղան ուսանելու է այնպիսի սոսկալի սազմանների, զորս իր դասընկերները թերեւս ամենէն վայրենի արկածային վէպերու մէջ կարդացած ըլլան միայն:

«Հակառակ իր անցուցած դաժան փորձութիւններուն, տղան պայծառ աչքերով եւ ուրախ սիրտով կը դիտէ աշխարհը եւ անսպառ եռանդով մը կը հետապնդէ իր նպատակը — ապագային իբրեւ ուսուցիչ օգտակար ըլլալ իր բազմաչարչար ժողովուրդին: Գերման վարժարաններու եւ անոնց ուսուցիչներու լաւ համբաւը մեր երկիրն են քաշած հայ տղան: Ֆրանքֆուրթի միսիոնար տնօրէն՝ Փ. Շուխարտ) հնարաւորութիւն է ստեղծած հայ տղուն համար՝ շարունակելու իր ուսումը:

«Վերջերս ահա, տղան եկած էր քննութեանց առջեւ: Հարց ծագեցաւ՝ արդա՞ր է աւարտական քննութեանց առթիւ անկէ պահանջել եւրոպական երեք լեզուներու գիտութիւն — գերմաներէն, ֆրանսերէն եւ անգլիերէն: Հայերէնը, որ արտայայտիչ, մշակութային կատարեալ լեզու մըն է, պէտք է որ տղան ամէն պարագայի գիտնալ արդէն, թէեւ ան տղուն ո՛չ իսկ մայրենի լեզուն է, վասնզի իր ծննդավայրը կը գտնուի Փոքր Ասիոյ հարաւ-արեւելքը, ուր Հայերը թրքախօս են: Արդար պիտի չըլլա՞ր, ուրեմն, ֆրանսերէնի փոխարէն հայերէնով քննել պատանին:

«Եւ սակայն ուրկէ՞ գտնել հոն մէկը որ տղուն հայերէնը քննել կարենայ: Եւ սակայն Ֆրանքֆորթի մէջ ամէն ինչ կարելի է գտնել: Մեթոտիստներու քաղաքական դպրոցին մէջ իբրեւ դաստիարակ եւ վարժարանին հայր կը գործէ Փ. Լոնդոս Ջամմէր, որ վեց տարի շարունակ Փոքր Ասիոյ խորերը հայ-գերմանական ուսուցչանոց մը վարած է եւ այդ միջոցին Գերմաններուն յատուկ խորութեամբ հայերէնը ուսումնասիրած է: Եւ ահա Պլինկէր վարժարանին տնօրէն Տոքթ. Հարտման առաջարկեց դպրոցական իշխանութեան, թոյլ տալ որ հայ տղան ֆրանսերէնի փոխարէն հայերէնէ քննուի, եւ որ Տոքթ. Ջամմէրի յանձնուի քննիչին դերը:

«Ասոր վրայ կրթական նախարարը եւ Բասէլի դպրոցական նահանգային վարչութիւնը պաշտօնապէս ընդունեցին եղած առաջարկը:

«Եւ ահա, Մարտ 14ին տեղի ունեցաւ բանաւոր քննութիւնը հայերէնով — անտարակոյս առաջին դէպքը՝ Գերմանիոյ երկրորդական վարժարաններու պատմութեան մէջ: Քննիչն առաջին անգամ պատահած ըլլալ եւ այն, որ քննիչ մասնախումբին ո՛չ նախագահը եւ ո՛չ ալ ուրիշ ո եւ է անդամ եւ ո՛չ իսկ մէկ խօսք հասկցած ըլլան այն ամէն հարցերէն եւ պատասխաններէն, որ փոխանակուեցան քննիչին եւ իր քննուողին միջեւ»:

Այս եզակի դէպքը եւ մանաւանդ անոր իրաւական հիմը պէտք չէ որ անտես առնուի հայ մշակոյթի յաջողութեանց շարքին օտար երկիրներու տակ:

Այս առթիւ աւելցնենք, որ նման խնդիր մը— օտար լեզուի մը փոխարէն մայրենի՝ հայերէն լեզուէն քննուելու թոյլտուութիւն յարուցուած էր ուրիշ անգամ մը եւ ուրիշ հայ երիտասարդի մը կողմէ, տակաւին անցեալ տարի, եւ Փրուսիոյ նախարարն այն ժամանակ տուաւ իր պաշտօնական հաւանութիւնը:

Ա. Ե.

ԹՈՒՐՔ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ԴԷՄ.— Անատոլի Թուրք թերթերը կը տեղեկանան թէ Սուրիոյ կառավարութիւնը արգիլած է Թուրք փաստաբաններուն դատական գործեր կատարել սուրիական դատարաններու մէջ:

ԾԱՆՕԹ.

ԱՐԴԻԱԿԱՆ

Անատոլուի ամբոխին արդիացում պարտադրուելը՝ ... անուղիղ կը նկատեն, ... լով որդեգրութիւնը ... յամր ու ամուր քայլերով

Եւ հիմնովին հիմնականօրէն ... չեմ այդպէս մտածողներուն

Ահա փաստս:

Բարեկամ մը ունիմ ... պիկներ, Թուրքերէ, ... կառուցներ կը մարզէ ... բու համար: Դեռ քանի մը ... է որ գործի է սկսած ու ... է բերած հրաշալի արդիւնք ... բարեկամիս կողմերը ... չելի չարլըսթօն կը պարեն ... սման ընկերակցութեամբ ... Թուրքերէն հայերէնը ջուրի ... «Պատերազմը» գիտի ... գերմաներէնը գարեջուրի ... խօսի. Ցուցերը կը դիտեն ... գայլապաշտութեամբ ... տուներն ալ կը պատրաստ ... տեղաւորով ճեղքել աշխարհ ... լոր մանաւաններն ու ... նոցները:

Ցայլը, ... չունին ու Թալ ... կաս բան չմնայ:

Անատոլցիները դեռ շատ ... նիր հաց կ'ուզեն համեմել ... մար վերջապէս ...

Անցեալ օր բարեկամս կ'ը ... — Եթէ ինծի յանձնեն ... տոլուի ժողովուրդին արդիացումը՝ կարճ ժամանակի մէջ ... եւ թէ Անատոլուն միջա ... տեղ կը դառնանք, միջազգային ... կրկէսական հրապարակին ... մար արուեստագէտներ ... ծելով: Իրաւ է որ այն ժամանակ այդ հողին վրայ մարդ պիտի չմնայ, սակայն ցիրկ կը ... ծէք թէ մա՞րդ կայ, երբ ... ժողովուրդին կողմէ կը կարծուի թէ՝ անթերի սատանայի ... է, մինչ իմ Թուրքերս անկեղծ ... նեան անթերի յանձնեց... ... ցայեցի մէկ պօէման:

ՆՇԱՆ ՄԱՅԻՆ

ԹՈՔԱԽՏԸ ԲՈՒԺԵԼԻ Է

Հակառակ ընդհանրապէս ... մէնուն կողմէ յայտնուած կար ... ծիքին, Թոքախտը իրականութեան մէջ բուժելի հիւանդութիւն ... Լ: Մեր օրով բժշկութիւնը ... ... է թէ գրեթէ ամէն մարդու մէջ գոյութիւն ունի ... քոխի մանրէն, սակայն ամէնուն ... քով ուռականութիւնը (tubercu-lose) չի զարգանար, որովհետեւ մենք զմեզ անոր դէմ կը պաշտ ... ... Հիւանդութեան ... մաղուելու կարողութիւնը, ... սինքն մեր անձը անոր դէմ պատուաստելու ուժը ամէն ... հասի քով կը տարբերի եւ այդ ուժը համեմատական է վարժ ... ման աստիճանին եւ յանձ ... նականութեան հետ:

Երբ մարդ պէտք եղած ... ռողջապահական նախազգուշ ... թիւնները ձեռք չառնէ եւ ապրի թոքախտաւորի մը հետ, որ քոխի մանրէները լորձունքին եւ ... գասին հետ դուրս կուտայ, ... ութեամբ կը վարակուի անկէ:

Ամէն տարիք որոշ չափով ... ... ռուականութեան են ... թակայ է, կ'ըսէ Տոքթ. Բրէ ... Ցէլբոու՝ Պէլճիքացի ... բժիշկը. երբ մանրէն գտնուի ... մար միջավայրի եւ հողի ... առանց պաշտպանութեան ... կ'անցնի ու կը զարգանայ ... ... որոշ չափով ... գուին եւ կը կրեն քոխի մանրէ ... ... Երիտասարդ ... բիքին մէջ է որ ուռականութիւնը ... կը հասնի իր սաստկութեան ... բազդոյն աստիճանին: Գրեթէ ... լոր չափահաս թոքախտաւորները ... մանուկ հասակի մէջ կը ... այդ հիւանդութիւնը, որ ... վիճակի մէջ կը մնայ աւելի ... նուազ երկար ատեն: Այս ...

...ով Թօքախօսի հիւանդութեան ...ալքն առնելու համար պէտք ...նչափանչա տղաք հեռու պա... ...իրենց ծնողքէն, եթէ անոնք ...ջանի թօքախտաւորներ են, ...մ զանոնք դնել առողջապահա... ...ն այնպիսի պայմաններու մէջ, ...անոնք զօրանալով ի վիճակի ...լան արդիւնաւորապէս եւ զօրե... ...պէս կռուելու հիւանդութեան ...անրէներուն դէմ։ Երբ մանուկը ...սկսի քալել, իր շուրջը գըտ... ...ած առարկաները կը շօշափէ եւ ...ով վարակման պատճառները ...ւելնան։

Արդ՝ ինչպէս կարելի է ...ուն գիմադրական ուժը աւելց... ...ել կռուելու համար քօխի ման... ...էներուն դէմ եւ զօրացնել անոր ...ային գործարանաւորութիւնը, որ ...նեակ է ընդունելու հիւան... ...թիւնը։

...ա պէտք չմոռնինք անտարբեր... ...կան դանազան միջոցներու եւ ...երու գործածութեան մասին, ...պէտք բաւականանք քանի մը ...րով վեր հանել այն բնական ...ֆիզիքական միջոցները, որոնք ...ն կը կազմեն արեւապաշտու... ...եան եւ անոր կատարած կարեւոր ...րին՝ ապրող էակներու հանդէպ։

Ապացուցուած է որ արեգակ... ...ային լոյսը մանրէասպան ազդե... ...ութիւն մը ունի։ Քօխի մանրէն ...ժամուան մէջ կը սպաննուի, ...թէ զայն դնենք բացօթեայ ...ոյսին մէջ ապակիէ թիթեղի մը ...այց իսկ լոյս չեղած տեղը ան ...ր ամիսներ կ'ապրի։

...անօթ են ցօքը։ Նաեւ արտաքի ...ուտի ձագերու վրայ 'կատարած ...քննիչ'ի մասին լոյսին ներգոր... ...ած ազդեցութեան, կենդանինե... ...ու զարգացման վրայ։

Երբ երիտասարդ շուներն ու ...ագարները գրուին մութ վան... ...ակի մը մէջ, անոնք կը կոր... ...նցնեն իրենց ախորժակը եւ հետ... ...զհետէ կը նիհարնան, մինչդեռ ...յն կենդանիները լոյսին մէջ ...ուելով կանոնաւոր կերպով կ'ա... ...ին ու կը զարգանան։ Ընդհանու... ...ր է արեգակնային ճառա... ...այթներուն ներգործութիւնը ...արտաքին վէրքերու սպիացման, ...նչպէս նաեւ կենդանական շնչ... ...ութեան, արեան շրջաբերու... ...թեան, շնչառութեան եւ երիկա... ...ային գործողութեանց վրայ։

Արեւին ճառագայթները բա... ...րար ազդեցութիւն մը կը ներ... ...ործեն ընդհանուր գործարանա... ...որութեան վրայ եւ զայն ի վի... ...ակի կը դնեն պաշտպանուելու ...ւակնութեան դէմ եւ յաղ... ...թական դուրս ելլելու այդ պայ... ...արին մէջ։ Ըստ փորձառութեանց

մէջ, հանգիստը եւ մաքուր ու արեւոտ օդը լաւ ու չափաւոր սննդառութեան հետ, կը կազմեն Թօքախտաւորներուն կարեւոր ու կենսական դարմանումը, սակայն այդ դարմանումը այնքան աւելի արագ ու ամբողջական արդիւնք կուտայ, որքան կանուխէն գործադրութեան դրուի։ Ուստի թօքախտը բուժելի է երբ ժանտութենէ պէտք եղած խնամքը տարուի վերոյիշեալ պայմաններու մէջ։

Հ. ՑԵՐՈՍԿԻ

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Սեփ Թղթ.)— Ցունիս 1ին երեկոն հոծ բազմութիւն մը փութացած էր լեցնելու Յրգ թաղապետարանի սրահը։ Հանդէսին նախագահը՝ ընկ Ա. Աճէմեան շեշտեց ազատ ու անկախ կեանքի պահանջը, ու գեղեցկօրէն արտայայտեց Մայիս 28ի նուիրական նշանակութիւնը։

Ընկ. Գուլումճեան եղաւ առաջին բանախօսը, որ պատկերացուց, անհատի ազատութեան զգացման, անարգել զարգացումի պահանջը։ Ցետոյ անդրադառնալով Մայիս 2ի նախընթաց դէպքերուն, պատմեց Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի օրհասական կռիւը, որմէ յաղթական ելաւ հայ ժողովուրդը։ «Այսօր ալ մօտիկ անցեալի կրկնութիւնն է. Թուրքը այսօր եկեր մեր երկիրը նստած է, հակառակ մեր ցանկութեան ու տրամադրութեան ու շատ հաւանական է որ վաղը հեռանայ, ձգելով մեզի այն վիճակին, ինչպէս էր 1918 Մայիս 28ի նախօրեակին։ Հայ ժողովուրդը այն արժանապատիւ է, որ մէկ ձեռքով մուրճը բռնած, իր անկախութեան տեսլապատկերը կուզէ մարմարին տալ, իսկ միւսով կը սանձահարէ արիւնարբու ճիւաղը»։

Երկրորդ բանախօսն էր ընկ Ըմառունի, որ բացատրեց անկախութեան իմաստը։ «Այն ազգեր որ տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս ճնշուած են ուրիշ ազգերէ, կան ալ որ իրենց ազատութիննու անկախութիւնը տարապայման կերպով ընդարձակած են, ուրիշի ազատութեան վնասելու աստիճան։ Մեր ցանկացածը, իւրաքանչիւր ազգի անկախութեան սահմանագծին պահպանումն է, ու այդ կարելի է միայն, ազգերու ինքնակամ համակերպութեամբ կամ համագաշնակցութեամբ»։ Ցետոյ յիշեց օրինակները անհման քաղաքացութիւններու, որոնք կրնան համարուիլ հայ ժողովուրդի գիմադրական կարողութեան մնայուն փաստեր։

Եղան յաջող արտասանութիւններ եւ երգեր։ Երբեւ գիտակութիւն, թող ներուի ըսել որ նախագահի բազման խօսքը շատ երկար էր։ Ցետոյ լաւ կ'ըլլար որ յայտագիրն ալ չծանրացուէր շատ մը արտասանութիւններով։

** Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Նաւաստրդի պաշտպանական դէտը։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը, հակառակ աննպաստ օդին։ Եկած էր ֆրանսական նուագախումբ մը, որ ընտիր կտորներ նուագեց։ Ժողովուրդը խանդավառօրէն ծափահարեց։ Այս առթիւ ծաղկեփունջ մը նուիրուեցաւ, եւ ֆրանսական միութեան նախագահը իր շնորհակալութիւնը յայտնելով հայ պարծակցութեան ու իրերօգնութեան պէտքը շեշտեց։

ՎԱՀԷ

ՄԱՐԹԻԿ, Մարսէյլ — Ընկալութեան 9րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Ցունիս 12ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին։ Ներկայ էին զանազան հոսանքէ ունկնդիրներ։

«Մեր Հայրենիքը յոյնկայս երգուելէ վերջ, եղան քանի մը արտասանութիւններ եւ երգեր։ Բանախօսեց ընկեր Շաւարշ Թաշճեան, շեշտելով թէ թափուած արիւնը ուշ կանուխ պիտի ստանայ իր արդար հատուցումը։ Նուագոյն զարգանիշներէն զատ, ներկաներուն բաժնուեցան խորհրդանիշ քարտեր։ Զուռ փորոտանքով փակուեցաւ հանդէսը, որմէ վերջ ընկերական ժողով գումարուելով մեր շարքերուն մէջ ընդունուեցաւ նոր ընկեր մըւ կան ուրիշ թեկնածուներ ալ։

ԹղԹակից

ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Հայկական անկախութեան 9րդ տարեդարձին առթիւ հանդէս մը սարքուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախաձեռնութեամբ, Մայիս 29ի Կիրակի օրը, հիւղելեայ շրջափակին մէջ։ Կը նախագահէր Սարաճեան եպիսկոպոս։ Հանդէսը բացուեցաւ «Բամ Փորոտան» քայլերգով, զոր նուագեց ազգային վարժարանի նուագախումբը, առաջնորդութեամբ երաժիշտ Պ. Վահան Պէտէլեանի։ Ատենապետ Պ. Արամ Գէորգեան իր բացման խօսքով բացատրեց օրուան տօնը, որ անդին յիշատակ մըն է հայ ժողովուրդին համար։

Յայտագիրը խիստ ճոխ էր։

Պ. Նուպար Մաքսուտեան բանախօսեց բնաբան առնելով «Փառք պարտուածներուն» եւ յիշեց Հէներ տիեզերական պատմութեան ականաւոր դէմքերէն ու դէպքերէն, յանգելով Մայիս 28ի։ Պ. Մ. Ճէլալեան պարզեց հայկական ազատագրութեան շարժումը, որ ծնունդ տուաւ հայկական հանրապետութեան։ Յետոյ արտասանեցին Օր. Սառա Խաչատուրեան, Օր. Լուիզ Մաքսուտեան եւ Պ. Արամ Երկաթեան։

Ցուցադրուեցաւ նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ կենդանի պատկեր մը։ Հանդէսը փակուեցաւ Սարաճեան եպիսկոպոսի փակման խօսքով եւ անգլիական քայլերգով։

Այս հանդէսին կազմակերպութիւնը կը պարտինք ատենապետ Պ. Օննիկ Եազմաճեանի անխոնջ աշխատանքին։

Ժողովուրդը, որ արդէն ժամանակէն առաջ փութացած էր հանդէսին վայրը, մեկնեցաւ ջերմ տպաւորութեան տակ։

Կիպրոսցի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ. — Ամերիկահայ ամպարտելին Մանուկ Նազարեան երեք նոր յաղթանակներ շահեցաւ վերջերս, Jack Sheanի, Իրլանտացի Ned Meguireի եւ Jimmy Gentvcellի վրայ։ Իրմէ պէս երկու անգամ յաղթական հանդիսացաւ նաեւ ուրիշ հայ ըմբիշ մը Հէրրի էքիզեան։ Բայց ցմչկածագցի Մանուկը, որ սատրագմի տարիներուն իր 14 տարեկան հասակին մէջ ալգային ճերոս Աերատացի Մուրատի Ֆրամանին տակ կամաւորութիւն ալ ըրած է եւ միծապէս գնահատուած իր քաջութիւններուն համար, կը սկսի ուշագրաւ դէմք դառնալ։ Մինչեւ հիմա իր կռնակը գետին բերող մը չէ գտնուած, եւ ընդհակառակն 43 յաղթանակ շահած է։ Այս մրցումիշը փայլուն գրաւական մը կըհամարնայմնմնամարտէն առաջ, որ պիտի ունենայ Ամերիկայի հրեայ ծանրութեան ախոյեանին՝ Լյալ Քէփլինի հետ, եւ որուն արդիւնքը պիտի իմանանք յառաջիկայ թղթաբերէն։

Հայ կտրիճ ըմբիշը, միաժամայն, առաջիկայ կարգացած է աշխարհի ախոյեան Joe Stecherի ամերիկեան թերթերու միջոցով, բայց ան եւ է պատասխան չէ ստացած։ Մաղթենք որ մեր համակրելի ծայրենակիցը հասնի իր նպատակին, վաստկելով դժուարին բայց հոյակապ տիտղոսը։

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Փարիզ այցելեցին երկու անգլիական փրոֆէսիոնել խումբեր եւ խաղացին համբաւաւոր Ռէտ Սթար Օլէմփիքի եւ Մոնրուժազաքի դէմ։ Ցուցմունքը եղան յաղթականները, այս մըցումներուն մէջ ալ։ Բայց Ռէտ Սթարը իր ներկայ կազմակերպութեամբ եւ կուսակած ուժերով ֆրանսական լաւագոյն խումբն է եւ վստահութեամբ կրնայ դիմագրաւել յառաջիկայ տարին։

Հ. Պնդ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏՐՃԱՆԱԿԸ ԽՕՍԵՑԱՒ. — Փառքը փողոցի պանդոկապետի մը կինը այցելութիւնը ընդունեց անծանօթի մը, որ շաբաթակ կը հետապնդէր պանդոկին վարձակալներէն մանկամարդ աղջիկ մը։

Պանդոկապետին կինը, կասկածելով անծանօթէն, կը յայտարարէ թէ օրիորդը բացակայ է։

Անծանօթը սակայն, որ կ'ուզէր անպայման վեր բարձրանալ, միրժումին վրայ կը սպառնայ կնոջ.

— Գիտցած ըլլաս, փորդ կը ծակեմ.

Կինը, սարսափահար՝ ետ ետ գնաց. առաւ ատրճանակը։

Յանկարծ խօսեցաւ ատրճանակը։

Ու անծանօթը ինկաւ գետին։ Վազեցին երկու մարդիկ, — հաւանաբար ընկերները, որպանդոկին առին կարգ մը թուղթեր եւ մեկնեցան։ Ջոնը, Մէթթէյ, շարունակ դրամ կը պահանջէր պանդոկին վարձակալ օրիորդէն եւ կ'ապրէր շանթաժով։

ՈՎ ԿԱՅ ԽԱՆՈՒԹԻՆ ՄԷՋ. — Ձալվէ, Ամսթէրտամ փողոցին հակայ գինետան տէրը, առջի իրիկուն, ուշ ատեն, գոցեց խանութը եւ գնաց երազ հիւսել իր ննջասենեակին մէջ, որ կը գտնուի խանութին վրայ։

Կէս գիշերի Գինիի շիշերը, ցինովի պէս սկսան երգել, իրարու զարնուիլ։

Կինը, բերանը ամուսինին ականջին

— Մա'րդ, գող կայ խանութին մէջ, ելի'ր։

Ձալվէ ցատկեց, ատրճանակը առաւ եւ ունկնդրաւ խանութի եռեւի դրան առջեւ։

Ով կայ։

Շիչ մը ճաթեցաւ։

Ձալվէ, ատրճանակը ձեռքին մէջ, հրեց դուռը ուժգնօրէն։

Բարակ մուխ մը մտաւ քիթը ու կեցաւ Կարմիր բոց մը կը խաղար ներսը եւ պատերը կը լզէր։

Հրդե՛հ։

Հրշէջները հասան, սակայն անկարելի եղաւ բանալ խանութին առջեւի երկաթէ փեղկը։ Ու երբ, հազար դժուարութեամբ մարեցին հրդեհը, վնասը հասեր էր գինեվաճառին յուսահատութեան։

ՎԱՏԹՐԵՆԻ ՄԸ— Արբասի ոստիկան զօրքերու հրամանատարը, վերջերս, տեսական օր մը, վերջապէս կը յաջողի մենակ գտնել 13 տարեկան գերմանացի աղջիկ մը, զոր կը հետապնդէր երկար ատենէ ի վեր։ Հրէշի մը նման յագենալէ յետոյ, կը հրամայէ աղջկան գաղտնի պահել ամէն բան։

Աղջնակը կը մտնէ զայն, նոյնիսկ վկաներ ալ կուգան հաստատել գայթակղութիւնը, որուն պատճառով գինուորական իշխանութիւնը կը ձերբակալէ հրամանատարը։

ԿՌՈՒՈՂ ՑԵՑՈՑ — Տէր եւ Տիկին Պրինօ ուսուցիչ էին երկու գիւղերու մէջ։ Սակայն այնքան շատ կը կռուէին իրարու հետ, որ առտու մը կինը աղջիկը առաւ եւ գնաց քօլօմպ։

Ընդհակառակ ալ, Պրինօ ատրճանակը առաւ եւ այցելութեան գնաց կնոջ։

Դատան կռիւ։

Երբ յոգնեցան բերանները, Պրինօ ճաթեցուց ատրճանակը եւ գետին փռեց իր կինը, գնդակը մտաւ կնոջ գանկը, յետոյ դուրս ելաւ։

Անգամ մըն ալ որոտաց ատրճանակը։

Պրինօ ոտքերը երկնցուց։ Երբ ոստիկանները ու բժիշկը հասան, երկուքն ալ կը հոգեվարէին։

ՓՈՐՍԻՔԱՑԻ ԱՂՋԻԿ ՄԸ — Փորսիքացի աղջիկ՝ մը, Ալպա Պիանքի, ուսանող գրականութեան, սիրահարած էր Էքս-ան-Փրովանսի վարժարանին փիլիսոփայութեան ուսուցիչներէն Ցըվիննի։ Ու առջի գիշեր, մինէժայէն ելլելէ յետոյ, կը մօտենայ երիտասարդ փիլիսոփային եւ կը սպառնայ սպաննել եթէ չուզէ ամուսնանալ։

Կը կրակէ, գետին կը փռէ փիլիսոփան եւ խոյս կուտայ մութին մէջ։ Ոճրագործը յայտնի չպիտի ըլլար եթէ փիլիսոփան, հակառակ իր ծանր վէրքին՝ չմատնէր աղջիկը։

Փորսիքացի օրիորդը, որ վառվռուն եւ սիրատենչ աղջիկ մըն է, յաջորդ օրը դպրոց երթալով քննութեան մտած՝ շարադրութիւն մը կը գրէր, երբ եկան ձերբակալել զինք։

Բայց քաջաբար ուրացաւ։

ԱՆՀՆԱՍՊԱՆ ՊԱՌԱՒԸ — Պուրպօնը փողոցին բնակարաններէն մէկուն դռնապանը եւ իր վարձակալը, երկու պառաւ կիներ, սովորութիւն ունէին օրուան մէջ ժամ մը քով քովի գալու եւ խօսք ջարդելու։

Խօսք ջարդելը հաց ջարդելու պէս է։

Եւ առտու մը, դռնապանը անօթիի պէս փնտռեց իր բարեկամը, որ չէր երեւար։

— Ո՞ւր ես, տիկին Ըլըուար, բերանս ժանգոտեցաւ, դուրս ելիր որ ջուխտ մը խօսք ընենք գնած կաղամբիս վրայ։

Բացաւ դուռը բարեկամ պառաւին, որ կապոցի պէս ինկեր էր անկողինին ստորոտը։

Ընծհասպան եղած էր պառաւը, շնչելով օդային կազը։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 46

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ

ՄՏԱԾԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾ ՄԸ

— Ներողութիւն կը խնդրեմ, ...այց

— Մի' սկսիք նորէն. ձեզի կ'ը...նմ թէ՝ գեռ ձեր դէմ բան մը ...նայ իմ գործակալներս, կարծեր ...ն կասկածելի բաներ մը նշմա... ...նել կրնան սխալած ըլլալ. զանոնք ...անց պատուալու, համարձակ ...երպով. պնդութեամբ հակգ... ...ել կրողը տանի եթէ մեզի պէս ...արի մարդեր իրարու խօսք չհաս... ...նան։

Մարդը արդէն հանդարտած էր։

— Քանի որ այդպէս է վերա... ...կաւ։

— Ինչու կ'ուզէք որ այդպէս ըլլայ։

Ցետոյ աւելի հաշտարար շեշ...տով մը

— Ցեսնենք, նախ ըսէք թէ, որո՞ւ հետ խօսելու պատիւը ունիմ։

Մարդը իր գրպանէն թղթապանակ մը հանեց, քանի մը թուղթեր առաւ մէջէն եւ զանոնք մեր պետին երկարելով, ըսաւ.

— Ժօռժ Նուկէնպաում կը կոչուիմ, Զուիցերիա ծնած եմ, Ցուրիխի մէջ. արհեստով՝ առեւտրական ներկայացուցիչ

— Լա՛ւ, առեւտրական ո՞ր տան կը պատկանիք։

— Ժընեւի Ըսբուէխ եւ Թռաուլիչ տան։

— Այդ տունը Նանթի մէջ յաճախորդներ ունի՞։ Ո՛չ, անշուշտ, ուրեմն, յաճախորդ փնտռելո՞ւ եկած էք։

— Ճիշտ այդպէս։

— Կը տեսնէ՞ք թէ որքան դիւրին է իրար հասկնալ. որքա՞ն ատեն է որ հոս էք։

— Ճիշդ ութ օր։

Շատ լաւ. անշուշտ ձեր հոս գալէն ի վեր, ներկայացած մէկ քանի գօհարավաճառներու, գործի համար ու այն ատեն, ի՞նչպէս անցուցիք ձեր ժամանակը։

Մարդը յայտնապէս շփոթած էր. վայրկեան մը վարանեցաւ, յետոյ յայտարարեց

—Ցկար էի եւ ստիպուեցայ սենեակէս դուրս չելլել

— Բնական է. բայց հարկաւ բժիշկ մը կանչեցիք. որովհետեւ պանդոկին մէջ մարդ ինքզինքը խնամելու միջոց չունի ու բժիշկ չկանչեցիք անխուսափելիօրէն ըրեր էք, բայց գոնէ խնամք տարի՞ն ձեզի պանդոկին մարդիկը։

— Ըսեմ թէ վերադարձիս ցոյց տուին ինծի հանդէպ։

— Շատ լաւ ըրեր են կրնա՞մ գիտնալ թէ ո՞ր պանդոկը իջած էք. որովհետեւ պէտք է որ երթամ պանդոկապետը շնորհաւորեմ այդ առթիւ. պանդոկապետի մը կողմէ այդ տեսակ վարմունք այնքա՞ն հազուադէպ է որ կ'արժէ նշանակել։

Հետզհետէ աւելի շփոթ նուկէնպաում պատասխանեց.

— Ֆօսի քարափին վրայ, Ֆօ... պանդոկը իջած եմ։

— Թէեւ ձեզի պէս կարեւոր անձ մը հիւրասիրելու արժանի պանդոկ մը չէ. բայց կ'երեւի լաւ տուն մը ըլլալու է. եթէ չեմ սխալիր, հոն աւելի շատ գործաւորներ կան քան թէ պաշտօնեաներ։

— Ո՛չ, գիտէ՞ք. նախապաշարում չունիմ։

— Կը տեսնեմ արդէն. ուրեմն, կարծ՝ որովհետեւ հիւանդ էիք, ութ օրէ ի վեր չկրցաք դուրս ելլել

— Այդպէս չըսի. ըսի որ ․

— Լա՛ւ, ըսենք թէ սխալ հասկցեր եմ. կը տեսնէք թէ աւելի հաշտարար կարելի չէ ըլլալ։

Եւ պետը՝ սեղանին վրայ ձգուած թղթապանակը առնելով, սկսաւ անոր պարունակութիւնը քննել։

Յանկարծ հարցուց

— Ըսիք թէ միայն ութ օր է որ Նանթ կը գտնուիք չէ՞։

— Այո։

— Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ ուրեմն որ ձեր թղթապանակին մէջ կը գտնեմ երեք տարբեր հաշուեթուղթեր, տրուած երեք տարբեր պանդոկներու կողմէ, որոնք ցոյց կուտան թէ երկու ամիսէ ի վեր Նանթ կը գտնուիք։

Մարդը այս անգամ բոլորովին շփոթեցաւ։

Մեր պետը որ մարդուն հետ կը խաղար ինչպէս կատուն մուկին հետ, այնպէս ձեւացուց թէ անոր շփոթութիւնը չէր նշմարեր եւ աւելի ժպտուն՝ աւելցուց.

— Կրնայ ըլլալ որ ինքզինքնիդ սխալ բացատրած ըլլաք. օտարական էք եւ բնական է որ կարգ մը բառերու իմաստը չգիտնաք անշուշտ ըսել ուզած էք թէ՝ միայն Ֆ... պանդոկին մէջ է որ կը գտնուիք ութ օրէ ի վեր։

— Իրօք այդպէս է որ ըսել կ'ուզէի կակազեց մարդը։

— Կը տեսնէ՛ք. բայց երկու ամիս ամբողջ ինքզինքնիդ խնամելու համար բաւական ծախսած ըլլալու էք. դրամ ունի՞ք գոնէ։

Նուկէնպաում ժպտեցաւ եւ ըսաւ.

— Ո՛չ, դրամը չէ որ ինծի կը պակսի։

— Իրօ՛ք, որովհետեւ եթէ չեմ սխալիր, կլորիկ գումար մը ունիք հոս. ձեզի կը մնայ միայն բացատրել թէ՝ ի՞նչ կերպով եւ ինչ առթիւ ծանօթացաք այն կնոջ, որ ձեզի համար թուղթ մը սահեցուց պահարանին մէջ եւ որ ձեր ձեռքէն առնուեցաւ։

— Պարզ կուգադիպում։

— Կ'ընդունիմ. բայց ինչո՞ւ ուրեմն անոր հետ նշաններ կը փոխանակէիք. կ'ուրանա՞ք։

(Շար.)

բռնուած են քանի մը սպաներ, որոնք 'ր փորձէին դէպի Ճափոն փախչիլ։

∴ Ռուսիոյ մէջ պատերազմի պատրաստութիւնները կը շարունակուին։ Բոլոր գործարանները ռազմանիւթ կը պատրաստեն։ Սպաներ ղրկուած են Գերմանիա՝ ռազմանիւթ պատրաստելու մեքենաներ գնելու համար։ Մասնաւորապէս զարկ կը տրուի օդանաւերու շինութեան։

∴ Քրոնշթատի զինուորական եւ նաւային առեանը մահուան դատապարտած է հրամանատար Բլէփիքօֆը, որ ժամանակին Պալթիկեան նաւատորմի մէկ մարտանաւի հրամանատարն էր։ Յիշեալը կ'ամբաստանուի իբրեւ անգլիական լրտես։ Իր կինը իբրեւ մեղսակից երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։ Բլէփիքօֆ խոստովանած է թէ Ֆինլանտա բնակող անգլիացի լրտեսական պետի մը գաղտնի տեղեկութիւններ հաղորդած է ռուս բանակին եւ նաւատորմին մասին։

Չորեքշաբթի օր Օտեսայի մէջ գնդակահարուած են հինգ «հակայեղափոխական» քաղաքացիներ։

Վարշաւայի դատավարութենէն ետք

Երէկ գրեցինք թէ Վոյքոֆի սպանիչ Պորիս Քովէրտա մշտնջենական բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Վարշաւայի մասնաւոր դատարանին կողմէ։ Մոսկուայէն առնուած հեռագիրներ կ'ըսեն թէ մեծ գրգռութիւն առաջ եկաւ յիշեալ քաղաքին մէջ՝ երբ այս վճիռը իմացուեցաւ։ Գրգռութիւնը կրկնապատկուեցաւ, երբ լսուեցաւ որ Հանրապետութեան նախագահէն խնդրուած է 15 տարի տաժանակիր աշխատանքի զեղչել պատիժը։ Պոլշեւիկները նոյնպէս դժգոհ են որ Վոյքոֆի սպանութիւնը իբրեւ առանձին դէպք մը նկատի առնուեցաւ և ոչ թէ իբրեւ հակախորհրդային արտայայտութիւն մը։

Պալքանեան կնճիռը եւ մեծ պետութիւնները

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը տեղեկանայ թէ անգլիական, ֆրանսական եւ իտալական կառավարութիւնները կրկին հրահանգներ տուած են Պելկրատի եւ Թիրանայի իրենց դեսպաններուն՝ եուկօսլաւ եւ ալպանական կառավարութեանց մօտ պնդելու համար որ իրենց վէճը կարգադրեն անմիջապէս եւ դիւանագիտական խրատախօսութեամբ մը։ Յիշեալ մեծ պետութիւնները չեն ուզեր որ խնդիրը ներկայացուի Ազգերու Դաշնակցութեան, ուր մեծ համեմատութիւններ կրնայ առնել։

Առաջարկուած խրատախօսութիւնն այն է, որ մէկ կողմէ Սերպիա ետ առնէ Թիրանայի իր գործակատարին խիստ ծանուցագիրը, իսկ Ալպանիա ազատ արձակէ եուկօսլաւ դեսպանատան թարգմանը։

∴ Ռումէնօ-եւմաճառ սահմանին վրայ միջադէպ մը տեղի ունեցաւ։ Երկուշաբթի օր ժամը 10 եւ 11ի միջեւ, երկու ռումէն պահակներ մաճառ հողը մտան, առանց մտիկ ընելու երիցս կրկնուած օրինական ազդարարութիւնը չյառաջանալու մասին։ Ռումէն զինուորներէն մէկը վազելով ռումէն հողը վերադարձաւ, մինչ միւսը կրակ բացաւ մաճառ պահականոցին վրայ, որ պատասխանեց։ Ռումէն զինուորը՝ գնդակ մը ստանալով, մեռած ինկաւ մաճառ հողի վրայ։ Ռումէնօ-մաճառ խառն յանձնախումբ մը տեղւոյն վրայ քննութիւն կը կատարէ՝ պատասխանատուները ճշդելու համար։

Նոր երեսփոխանները Թուրքիոյ մէջ

Թուրքիոյ մէջ մօտ օրէն երեսփոխանական ընտրութիւններ պիտի կատարուին։ Թրքուհիները, որոնք հակայաքայլ կը յառաջդիմեն, ծրագրած ըլլալով կին երեսփոխաններու ալ ընտրութիւնը պահանջել, էնկիւրիի կառավարութիւնը որոշեց արգիլել որ Ազգային Մեծ ժողովին համար կին երեսփոխաններ ընտրուին։

Ֆրանս. յաղթանակ Սուրիոյ մէջ

Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Սիդայի (Սուրիա) շրջանին մէջ մղուած սաստիկ կռիւէ մը վերջ, ֆրանսացի զինուորները խուճապի մատնած են սուրիացի ապստամբները, որոնք մեծ թիւով մեռելներ թողած են ռազմադաշտին վրայ։

Այս պարտութեան հետեւանքով, Սուլթան էլ-Աթլաշ խուճապահար փախած է դէպի Պաղտատ։ Ֆրանսայի իշխանութիւններու կարծիքով ապստամբութիւնը բոլորովին վերջացած է այդ շրջանին մէջ։ Վերջնական խաղաղեցումը հիմա շատ մօտիկ կ'երեւի։

Չին ազգայնականները կը յառաջանան

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ ազգայնական բանակները Շանթունկի նահանգին մէջ Երեք ճակատի վրայ կը յառաջանան։ Արդէն գրաւած են քանի մը կարեւոր քաղաքներ։

Չանկ-Ցօ-Լինի ճակատը չէ փոխուած, բայց Հանքէուի կառավարութիւնը որոշած է իր զինուորները քաշել Հօնանէն, քրիստոնեայ զօրավար Ֆէնկի թողլով այդ նահանգին մէջ կռուելու հոգը։

Ճափոնցիները կը շարունակեն իրենց ջանքերը՝ հարաւայիններն ու հիւսիսայինները համաձայնեցնելու մասին, սակայն վերջնական արդիւնքի մասին մեծ յոյսեր չկան։

Մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին հակապոլշեւիկեան բանակներու ընդհանուր հրամանատար հռչակեց ինքզինքը եւ ծրագրած է արմատախիլ ընել բոլոր կարմիր տարրերը։

Օդանաւային լուրեր

Իտալացի գնդապետ մարքիզ տը Փինէտօ, որ քանի մը շաբաթէ ի վեր Ատլանտեանի շրջանը կ'ընէր, յաջողութեամբ վերջացուց իր ճամբորդութիւնը եւ առջի օր ժամը 5ին Հռոմի մօտ Օսթիայի օդանաւային կայանը վար իջաւ։ Մուսոլինի, նախարարները եւ մեծ բազմութիւն մը զինքը դիմաւորելու եկած էին։

∴ Ֆրանսացի օդանաւորդներ Քօսթ եւ Ռինեօ, որ անցած շաբաթ Փարիզէն դէպի Սիպերիա ճամբայ ելան եւ Ուրալ լեռները վար իջնելու ստիպուեցան, առջի օր ժամը 18ին հասան Վիլլաքուպլէի օդանաւային կայանը։ Օդանաւորդները յայտնեցին թէ մօտ օրէն կրկին պիտի փորձեն ուղիղ գիծով տեւողութեան մրցանիշը կոտրել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէն վաղը կիրակի, առաւօտեան ժամը 10ին, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ Անկիէնի և շրջակայի Դաշնակցական ընկերները, 48 Grand'rue ճաշարանի պարտէզին մէջ։

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այսօր շաբաթ ժամը 8.30ին Café Métro (Օտէոն)։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կուսակցական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին. Rue Etienne Dolet, Bureau Tabac սրահը:

Հ. Յ. Դ. Շավիլի «Արդութեան» ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը, այսօր շաբաթ գիշեր ժամը 9ին.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 20 Յունիս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին սովորական սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի վիճակագրական ժողովը՝ 22 Յունիս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, գրադարանին մէջ. 75 Rue Paul Bert: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ.Յ.Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին Երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին. Գրադարանի սրահը. խիստ կարեւոր օրակարգով: Ներկայանալ անդամատոմսերով

Արլի մէջ կազմուած է Հ.Յ.Դ. Քարկէն Սիւնի խումբը. որով այդ շրջանի մօտ ապրող Դաշնակցական ընկերները կրնան դիմել հետեւեալ հասցէին.— Hairabed Avédissian, Grands Mas de Roy, par Arles. B. D. R.:

ՓԱՐԻԶԻ հայ կաթոլիկ ժողովրդապետութիւնը կը հաղորդէ որ վաղը կիրակի ժամը 16.30ին Սէն-Ժէրմէն-տէ-Փրէի եկեղեցիին մէջ արարողութիւն մը պիտի կատարուի Գաղատիոյ եպիսկոպոս Պահապանեանի գերապատուծասի նախագահութեամբ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր մասնաճիւղի մը կազմութեան համար Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Վիրոֆլէի, Վէրսայլի, Քլամարի Մէօտոնի, Սէվրի եւ Շավիլի երկսեռ երիտասարդութիւնը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 187 Grand'Rue de Chaville

ՆՈՐԱՎԱՐԺ հայ գրաշարի մը պէտք կայ։ Դիմել Յառաջի գրաշարատունը.

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or, թերթին գործակալն է Պ. Կարօ Կէնճեան, 202, Rue Boileau.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մանուկ Տէր Յակոբեան, Սեբաստիոյ Դարենտէ գիւղէն։ Ութը ամիս առաջ եղած է Detroit Mich. (Ամերիկա)։ Տեղեկացնել Մուրատբէկ Կրտատեանի 2, Rue Capitaine Jerber, Issy-les-Moulineaux (Seine) (France)։

— Կը փնտռուի Երեւանցի Սաթենիկ Խաչատուրեան որ Պոլիս Ամերիկացի զինուորի մը հետ ամուսնացած եւ Ամերիկա փոխադրուած է. [illegible] Նշանին Խաչատուրեանի Camp Victor Hugo, Refugés Russes, Marseille:

Լոս փապարցի Փափազեան Աահակի աղջիկը Ցիկին Բերքօն որ Աստափազարի մէջ ամուսնացած էր Ֆրանսացի Ժիպոսկիի հետ եւ ամուսնոյն մահէն յետոյ երկու զաւակներով Փարիզ փոխադրուած է: Գրել իր մօրեղբօր աղջկան՝ Տիկ. Միրանուշ Գալիթեանի 88 Rue Etienne Dolet Alfortville (Seine)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 21 Երեքշաբթի, Հայ տրամաթիք գերասանական խումբը ղեկավարութեամբ Մ. Ա. Կոստանեանի, Լոնտոնի Ֆիլարմոնիկ Հօլ մեծ թատրոնին մէջ կը ներկայացնէ՝

ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆ վարար. 1 պատկեր

Սկիզբը ճիշդ ժամը 8ին երեկոյ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՎԷՊԵՐ.— Լուռ Յաւեր 10 ֆր., Կեանքը ինչպէս որ է 10, Խղճմտանքի Զայնը 10, Կաթուղիկէ 7, Լռութիւնը 8, Զօհանի Փառքու-նին 7, Յապվար 7, Դաստատ. Խորհուրդին առջեւ 10, Մասնիշը 8, Ցեղափ. Մակարդձնները 7, Միրէ-ի սիրակածը 5, Զագրը Աւրամ 5, Ճակընաթաց Նորածինը 2, Ռուսին Ժողովրդ. պատմուածքներ 6, Մ. Կորքիի Յոմա Կորտիէֆ 15, Սիւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վէրթէր 9, Սալամիթ 6, Բարիկէթ 7.50, Սալրիի մեր խաչը 12.50, Թ[illegible] փառք 5, Տ[illegible] [illegible] Արսէն Լիւբէն 20, Տելեմաք (պատկերազարդ) 50, Երեւակա. [illegible] 2, Ե. Հօմնի [illegible] գլուխով մարդոց [illegible] 2, [illegible] գ[illegible] 2, [illegible] Բալթենի-թին սուղանաւին գաղտնիքը 2, Թոփալ Օսման 5, Քէօր Օղլուի արկածները 2.50, Զարիֆի նախարարը 20, Մոփասանի հրեք վիպակները 2, Տք. Մօրի վրէժը 5, Գղնծէ քաղաքը 3:

ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԵՐԸ. Մաքսիմ Կորքիի 3 ֆր.:

Շուտով լոյս կը տեսնէ, Աքոնքի Տոյլի ՄԱԿԱԲՈՒՍԸ

Կը Հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր: Փոսթի ծախք չառնուիր: Պահանջել գրացուցակը՝ դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

Ուսուցիչ կ'ուզուի

Քէսապի Ուս. ընկ. Երկրորդական վարժարանին համար համալսարանական ուսուցիչ մը կ'ուզուի, որ կարող ըլլայ դասաւանդել հայերէն լեզուի Physiqueի եւ Chimieի դասերը: Գիտական դասերը կը տրուին ֆրանսերէն լեզուով:

Պայմաններուն համար դիմել՝ Y. Hékimian Co o. A. Atikian B. P. 15 Lattaquie Syrie

ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ

Իրենց բնակարանը աշխատելու համար ժէրսէ բոպերու վրայ առատ եւ շահաւոր գործ ունինք, մինչեւ 3 ֆրանքի կարողը։ Դիմել՝ 20 Rue de Bezons a Courbevoie: Թրամ. 76—41 Porte Maillotէն։ Շոգեկառք St. Lazare

ՍԱԿԱԳԻՆ

17 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիա,	L. St	124 02
Տոլար,	Dollar	25 [illegible]
[illegible]	100 Mark	604 [illegible]
[illegible]	L. Tq	13 10
[illegible]		112 —
[illegible]	Medjidié	— 75
Լէվա 100 հատը	Léva	18 30
Տրախմի »	Drachme	33 50
Լիր »	» Lire	141 [illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 80
Զուից. »	Frc. Suisse	491 —
Լէյ 100 հատը	Ley	15 20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	105 —

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ.-Թր. Յուն. I Cr Fonc. Eg		32[illegible]
» II »		180[illegible]
III		13[illegible]
Թուրքիոյ Երկաթ.	Lots turcs	[illegible] 50

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80 Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	[illegible]	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ.	40 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	5 տ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն : 209bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՅՈՒՆԻՍ 1927

19 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 367

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Քիչ անգին կը հրատարակենք մեր ստացած լուսաբանութիւնները՝ Էջմիածնի բռնագրաւման, միաբաններու աքսորի և կաթողիկոսի հեռացման լուրերու մասին, որ հրատարակուեցան մեր թերթին մէջ։

Աւելորդ չէ յետահայեաց ակնարկ մը՝ ընթերցողներու յիշողութիւնը թարմացնելու համար։

Ապրիլ 23ին, կը հրատարակէինք թղթակցութիւն մը, Ապրիլ 7 թուակիր, որ կը յայտնէր թէ՝ համաձայն պետական հրամանագրին, Ապրիլ 2ին ձեռնարկուած է Էջմիածնի բռնագրաւման, եւ թէ միաբանները համակերպած չըլլալով, արտաքսուած են վանքէն, իսկ մէկ սենեակի յատկացուած է կաթողիկոսին, հսկողութեան տակ։ Թղթակցութիւնը ռուսահայերէն էր, եւ մենք յարմար դատեցինք թրքահայերէնի վերածել, որպէս զի աւելի հասկնալի դառնայ։ Ձեռագիրը պահած ենք մինչեւ այսօր, եւ բոլոր պարկեշտ մարդոց տրամադրութեան տակ է։

Ապրիլ 27ին, նոյն աղբիւրէն ստացանք երկու նոր լուրեր, որոնց համաձայն, կաթողիկոսն ալ հեռացուած էր, իսկ միաբանները Սեւան աքսորուած էին։ Թղթակիցը նամակով մը կը յայտնէր թէ «այս լուրերն ալ ստոյգ են» եւ կը յանձնարարէր հրատարակել «առանց վերապահութեան»։

Երեւանի փարիզեան կոչնակը որ ամէն դիւրութիւն ունէր 24 ժամէն հերքելու կամ հաստատելու այս լուրերը, բաւականացաւ խմբագրական մը թխելով Ապրիլ 27ին, ուրացողական ընդհանրութիւններէն յետոյ, կը գրէր.

«Այսօր ալ դաշնակ մամուլը նոյն խաղը կ'ուզէ փորձել խորհրդային կառավարութեան կողմէ Էջմիածնի վերաբերմամբ ձեռք առնուած շարք մը միանգամայն օրինական կարգադրութիւններու առթիւ»։

Եւ՝ կը յանձնարարէր հրատարակուած թղթակցութեան «փաստական կողմը առնուազն յիսուն առ հարիւր զեղչել», առանց ճշդելու, սակայն, թէ ո՛րն է իրաւ եւ ո՛րը սխալ։ Եւ յետոյ կը պատգամէր. «Էջմիածինը եւ Եկեղեցին չեն կրնար պետութիւն մը ըլլալ պետութեան մէջ եւ անպայման պիտի հպատակին օրէնքին»։

Մօտ երկու շաբաթ անցաւ այսպէս, առանց ո՛ր եւ է վճռական հերքումի կամ լուսաբանութեան։ Տեղեկացանք որ Գարբիեան եպիսկ. հեռագրով հարցում ուղղած է Էջմիածին, կաթողիկոսին հիւանդութեան մասին, և Ապրիլ 29 թուակիր պատասխան ստացած է թէ «վեհափառ կատարելապէս առողջ է եւ օրհնում է ձեզ»։ Յետոյ հասան Պոլսոյ թերթերը, որոնք արտատպելով մեր լուրերը, անհաւատալի կը գտնէին զանոնք, եւ կը յայտնէին թէ Ապրիլ 16, 20, 22 եւ 28 թուակիր հեռագիրներ եւ նամակներ հասած են կաթողիկոսէն։

Այս հակասական տեղեկութեանց վրայ, իբրեւ յարմարագոյն միջոց, հեռագիր մը ուղղեցինք Աւրպատականի առաջնորդ Ներսէս արք.-ի, եւ նոյն օրն իսկ հետեւեալ պատասխանը ստացանք. «Տարածուած լուրերը չեն հաստատուիր»։ Այս բոլորը հրատարակուած են «Յառաջ»ի մէջ. Մայիս 7ին։ Նոյն օրը հեռախօսով հարցումներ ուղղեցինք նաեւ Փարիզի խորհրդային ներկայացուցչութեան քարտուղար Գ. Ս. Փիրումեանի, որ յայտնեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը ոչ մէկ միջոց ձեռք չէ առած Էջմիածնի դէմ («Յառաջ» 8 Մայիս)։ Նոյն օրուան «Երեւան»ն ալ տող մը աւելի նորութիւն կամ լուսաբանութիւն չունէր, այս նախադասութենէն զատ։ Եւ որովհետեւ անցեալ տարի ալ նոյն աղբիւրէն նոյն ձեւով եւ իբրեւ շինծու «հերքեցին» Հայաստանի խմբական ձերբակալութիւնները, որոնց զոհերէն 25-30 դժբախտներ դեռ վերջերս Ռուսաստան աքսորուեցան, մենք ստիպուած էինք վերապահ ըլլալ եւ սպասել ո՛ր եւ է փաստացի լուսաբանութեան, մեր թղթակիցներուն կամ իրենց կողմէ։

Այնուհետեւ կարգով հրատարակեցինք Հայաստանի ներքին գործավար Դուրգարեանի պերճախօս մեկնաբանութիւնը, որ կը յայտարարէր որոշապէս.

— «Համաձայն մեր երկրին սահմանադրութեան, նախկին պաշտօնական եկեղեցին իր նախկին ... կառուց... փոխուած կը ցնցուի։ Այստեղ պարզ է որ «Հայ լուսաւորչական նախկին ...ութիւնը, իբրեւ պաշտօնական կազմակերպութիւն, իր կեդրոնով ու ծխերով, թեմերով ու առաջնորդներով մեր կողմէ այլեւս չի ճանչցուիր իբրեւ առանձին ... իշխանութիւն. Ասկէ անխուսափելիօրէն կը հետեւի եւ այն, որ մեր իշխանութիւնը չի կրնար պաշտօնապէս այս կամ այն անձնաւորութիւնը ընդունիլ հայ-լուսաւորչական եկեղեցապետ»։ («Խորհ. Հայաստան», 1927 փետր.—Մարտ)։

Արտատպելով այս պաշտօնական յայտարարութեան բոլոր էական կէտերը, կը հարցնէինք.— «Այս ծրագիրը գործադրուա՞ծ են թէ ոչ։ Եթէ այո՛,— ինչո՞ւ կը ծածկեն ու կը ծածկեն։ Եթէ ոչ,— ի՞նչ պատահեցաւ որ ետ կեցան կամ կարճ կապեցին, մէջտեղ ձգելով ներքին գործավարը, իր իշխանաւոր յայտարարութիւններով»։

Այս հարցումին պատասխանը չունինք մինչեւ այսօր։

Այո՛, թիւրիմացութեան զոհ գացեր են մեր թղթակիցները, եւ մենք չենք վարանած պարսաւել իրենց անճապարանքը։ Բայց՝ ո՞ւր է չարամտութիւնը, այս բոլորին մէջ։ Ո՞ւր է «պրովոկացիա»ն — իսկապէս պոլշեւիկեան գեղարուեստ մը— զոր անոնք անպատկառօրէն կը գործածեն աջէն եւ ձախէն, կարմիր թէ դեղին տիրացուներ, եւ մինչեւ անգամ եպիսկոպոսները։

Մենք չուրացանք։

Շ.

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿԸ

ԵՐԵՒԱՆ ԿՈՒԳԱՅ ՈՐ ԼՈՒՐԸ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ՏԱՐԱԾԵՐ ԵՆ, ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՍԿՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Այսօր ի վիճակի ենք լուսաբանելու Էջմիածնի գրաւման եւ կաթողիկոսին ու միաբաններուն արտաքսման լուրերը, որ հրատարակուեցան մեր թերթին մէջ եւ այնքան աղմուկ հանեցին։

Հայաստանի մեր թղթակիցը, պատասխանելով մեր հարցումներուն, կը գրէ.

— «Էջմիածնի գրաւման լուրը արդէն տարածուած էր ժողովուրդին մէջ։ Իս մանրամասնութիւնները քաղեցի պետական պաշտօնեայէ մը, որ մօտիկ բարեկամ է, եւ անձամբ տեսայ, ... Ձեր նշանակած հասցէին, խնդրելով որ հաղորդեն «Յառաջ»ին։»

Իսկ Թաւրիզի մեր մասնաւոր թղթակիցը երկու մանրամասն նամակներով կը բացատրէ. (25 Մայիս).

— «Երբ Հայաստանէն Էջմիածնի գրաւման լուրերը հասան, այստեղ եկաւ Ամերիկացի միսիոնար մը, նպաստամատոյց պաշտօնեաներէն X (անունը կը վերապահենք, խմբ.), որ գիշեր մը Էջմիածին մնացած եւ ամէն ինչ հասկցած էր։ Պաշտօնեան, իրեն տրուած հրահանգին համաձայն, կը պնդէ ... որ անկ է, թէ Գիւտ եպիսկ.ը բանտարկուած է եւ նոյնութեամբ կուտայ այն բոլոր տեղեկութիւնները որ հրատարակուած են, «Յառաջ»ի Ապրիլ 23ի թիւին մէջ։

«Ապրիլ 4—6 Հայաստանէն կուգան ... պոլշեւիկ Ղարիբեան նախագահ Էջմիածնի Գաւ. Գործադիր կոմիտէի, խմբ. եւ երկու հրեայ պոլշեւիկներ, որոնք կը յայտնեն թէ վանքը գրաւուած է, կաթողիկոսը արտաքսուած եւ միաբանները Սեւան աքսորուած։ Այս լուրը Թ. քահանան (անունը կը վերապահենք, խմբ. կը հաղորդէ առաջնորդարանի։ Ես, իբրեւ թղթակից, հաւատարմութեամբ քաղեցի այս բոլոր տեղեկութիւնները։ Բայց, հակառակ աղբիւրներուն լրջութեան, դեռ 6—8 օր ալ սպասեցի, երբ արդէն ամբողջ Թաւրիզի մէջ, անգամ Պարսիկները յամառօրէն կը խօսէին Էջմիածնի բռնագրաւման եւ Կաթողիկոսի եւ Միաբաններու արտաքսման մասին։ Անգամ միթինկի եւ բողոքի ցոյցեր կատարելու խօսքեր եղան։ Այն ատեն, հաւաքած բոլոր տեղեկութիւններս թղթատարին յանձնեցի։ Մինչեւ այսօր ալ, կացութիւնը պարզ չէ։ Գիտցողներ կան թէ, կառավարութիւնը իր դեկրետի հիման վրայ թէեւ ցանկացեր է ներքին գործավար Դուրգարեանի միջոցաւ բռնագրաւել Էջմիածինը, բայց զգուշացեր է։ Ցամենայն դէպս, գրաւման որոշումը փաստ է, բայց մէկ օր յետոյ գործադրութիւնը յետաձգուած է, ծայրայեղութիւններէ խուսափելու նպատակով։ Ծարդ պոլշեւիկները ո՛ր եւ է հերքում տուած չեն»։

Նոյն աղբիւրէն երկրորդ նամակի մը մէջ կը կարդանք (2 Յունիս).

— «Նախորդ նամակիս մէջ մոռցայ գրել թէ՝ երբ Էջմիածնի լուրերը տարածուեցան այստեղ, Ռուսաց հիւպատոս Դուպանեին կը հարցնեն՝ թէ ճի՞շդ է որ Կաթողիկոսը արտաքսուած է վանքէն։ Պատասխան —«Արտաքսումը ճիշդ չէ, բայց Կաթողիկոսը պատուաւոր պահակներու հսկողութեան տակ առնուած է»։

Իսկ ընկեր մը, որ իր պաշտօնին բերումով ամէն դիւրութիւն ունի իմանալու անցուդարձերը, կը գրէ Մայիս 30 թուականով.

– Բռնագրաւման առաջին տեղեկութիւնը տուողը Րիլիֆի պաշտօնեաներէն մէկն է, X։ Հայաստանէն եկած ատեն Էջմիածնում խնդրել են անպայման զեկուցանել։ Իմ համոզումս այն է թէ պոլշեւիկները նախապէս տրամադրութիւններ չափելու նպատակով, նման լուրեր տարածում են։ Տեղիս ռուսական հիւպատոսը բռնագրաւման լուրը չէր ժխտել եւ մի ճշդում էր արել, թէ կաթողիկոսը աքսորուած չէ, այլ հսկողութեան տակ է առնուած, իսկ հայ բոլշեւիկներից մէկը՝ Ղարիբեան ասել էր թէ բացի կաթողիկոսից, բոլոր միաբանին հեռացրել են վանքից, բայց չեն աքսորել։ Գիւտ եպիսկ.ի ձերբակալուելը փաստ է եւ մինչեւ այժմ պահւում է Չեկայում։ Ինչպէս շատ շատերի, նոյնպէս եւ իմ կարծիքով, խորհրդային իշխանութիւնը որոշում է կայացրել Էջմիածնի գրաւման մասին, բայց չի գործադրել, վախենալով որ կարող են ծայրայեղութեանց տեղիք տալ։ Հէնց մասսաների տրամադրութիւնները ստուգելու նպատակով, նման լուրեր յերիւրել եւ տարածել են։ Ենթադրում եմ որ առաջին լրատուի հետ Էջմիածնում խօսած «Հոգեւորականները» որոնք խնդրել են տեղի ունեցած խժդժութեանց մասին զեկուցանել, բոլշեւիկներ են եղել, Չեկայի գործակալներ, որոնք զգեստաւորուած հոգեւորականի հագուստով, ապարանքներ են արել։ Միջոցներ եմ ձեռք առել եւ սպասում եմ պատասխանի»։

ԴԱՒԱԴԻՐՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ

Երեւանի Այգու ցնկեղեցի» ծանդէսի Մայիսի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ ծատուածները։ Առաջին մասը գրողն է՝ կարգալոյծ Բենիկ վարդապետ (էջ 137).

—«Ձեմ երկարում այժմեան Էջմիածնի վարած կրօնական ու աշխարհիկ քաղաքականութեան մասին, եւ շատը թողնում եմ նրանց խղճմտանքին եւ գալիս եմ այս պարզ եզրակացութեան.—Էջմիածինը չի պատժում արտասահմանի այն հոգեւորներին, որոնք անգլիական քաղաքականութեան ձեռքին խաղալիք են դարձել, որոնք քաղաքական կուսակցութեան գլուխ են կանգնել ընդդէմ Խորհրդային Հայրենիքի։ Էջմիածինը հալածում է արտասահմանի այն եպիսկոպոսներին, որոնք սիրում են իրենց եկեղեցին եւ ցանկանում են բարեփոխել նրան ժամանակի պահանջների համաձայն, պահելով նրա ազգային ֆիզիոնոմիան եւ դէմ են անգլիական եկեղեցու միջամտութեան Հայոց եկեղեցու բնագաւառում. Նրանց՝ որոնց լոզունգն է «Սէր Քրիստոս եւ Խորհրդային ազատ հայրենիք»։

Պարզ գրուած է երկու հարց հայ եկեղեցու առջեւ՝ բարեփոխուած անկախ, միասնական ազատ եկեղեցու եւ խորհրդային Հայրենիքի հե՞տ, թէ նրանց դէմ։ Այլ ելք պատեպատ ընկնել չի կարելի եւ վայել չէ։ Այս խնդիրը պէտք է լուծէ հայ հոգեւորականութեան ղեկավար մարմինը եւ հայ ժողովուրդը։

Ես պարտքս եմ համարում մի խորհուրդ տալ. հայոց եկեղեցու սիրոյ եւ հայ ժողովրդի խաղաղութեան համար, ես առաջարկում եմ Ներսէս, Պալաքեան, Տիրայր եպիսկոպոսներին եւ կոմպանիային իրենց թեմերից հրաժարուել և Էջմիածին գալ. մեր հայրենիքում նրանց թեմ ու ժողովուրդ չի պակասի։

Ես առաջարկում եմ Էջմիածնի ապօրինի Դիւան ... լուծել, որովհետեւ գայթակղութեան քար, աղմուկի հեղինակը նա եղաւ եւ է։

Երկրորդ հատուածը կը քաղենք Էջմիածնէն գրուած թղթակցութենէ մը (էջ 140).

«Այժմ՝ր, Խորհրդային օրէնքը պարզ է։ Հոգեւորական անձերու՝ ըլլայ քահանայ, ըլլայ վարդապետ, եպիսկոպոս, ըլլայ կաթողիկոս՝ պաշտօնեայ չեն ճանչնար. անոնց դիմումները չեն լսեր. նոյն իսկ անպատասխան կը թողու։ Աս խնդիր խիստ պարզ բառերով իր ստորագրութեամբ չլուսաբանե՞ց «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ Հ. Ս. Խ. Հ.ի ներքգործժողկոմը։ Ալ ինչցա։ Ալ աս լուսաբանութենէն ետքը կը վայլէ՞ր, որ ալ խռովարար եւ ըէակցիոն ճանաչուած եպիսկոպոսներու կողմէ բռնի կերպով անմիջական դիմումներ ուղղել կառավարութեան»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Երէկ գրած էինք թէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը իր Յունիս 16ի նիստին մէջ նկատի առաւ հայ գաղթականներու տեղաւորման մասին Նանսէնեան ծանօթ ծրագիրը։ Այս առթիւ Ժընեւէն թղթակից մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.—

Ժողովին կը նախագահէր Ֆրանսայի ներկայացուցիչ ընկերվարական երեսփոխան Փօլ-Պոնքուր, Պրիանի տեղ որ հիւանդ է։ Շիլիի ներկայացուցիչ՝ Վիլլէկաս կարդաց տեղեկագիր մը՝ հայ գաղթականներու տեղաւորման մասին, որմէ վերջ Տոքթ. Նանսէն խիստ ոճով ճառ մը խօսեցաւ.

«Վ.այրկեանը եկած է, ըսաւ, վերջնական որոշում մը առնելու հայ գաղթականներու խնդրին մասին եւ ըսելու թէ, բոլորովին իրենց բախտի՞ն պիտի ձգէք զանոնք թէ յուսահատական փորձ մը պիտի ընէք անոնց օգնելու համար։ Աշխարհի մէջ գուցէ ո՛չ մէկ ազգ այնքան չէ տառապած, որքան հայ ժողովուրդը՝ ջարդերէ, սովէ եւ հիւանդութենէ։ Շատ մը որոշումներ առնուեցան Հայերուն համար ազգային օջախ մը ստեղծելու ի նպաստ, բայց հակառակ եղած բոլոր խոստումներուն, ո՛չ մէկ բան կատարուեցաւ։ Անհրաժեշտ է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը բան մը ընէ ի նպաստ Հայերուն, որոնցմէ շատեր թշուառ կեանք մը կ'անցընեն. պէտք է, որ անոնք տեղաւորուին Երեւանի շրջանին մէջ մշակուելիք հողերուն վրայ։ Ասիկա անհրաժեշտ է Ազգերու Դաշնակցութեան համբաւին համար։ Պէտք է գտնել անհրաժեշտ միջոցները՝ կարենալ իրագործելու համար ներկայացուած նուազագոյն ծրագիրը»։

Շեշտեցման գոհունակութեամբ նկատեց որ Տոքթ. Նանսէն ամէն յոյս չէ կորսնցուցած դեռ. «Եթէ, ըսաւ, Գ. Նանսէն կրնայ կարգ մը երաշխաւորութիւններ տալ գաղթականներուն հայկական հանրապետութեան մէջ հաստատուելուն մասին, ուրախութեամբ պիտի հարցնեմ գերման կառավարութեան, որ ի՛նչ չափով պիտի կրնայ մասնակցիլ այս մարդասիրական ձեռնարկին։

«Պատասխանելով Չէմպըլէյնի մէկ դիտողութեան, Տոքթ. Նանսէն ծրծաղներու մէջ, յայտարարեց թէ միակ խնդիրն է գիտնալ թէ ո՞վ պիտի վճարէ դրամը։

Ուրբաթ առտուան նիստին մէջ դարձեալ սեղանի վրայ եկաւ խնդիրը։ Տեղեկաբեր Վիլլէկասի առաջարկով, ժողովը որոշեց Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ 54 պետութեանց ղրկել նախորդ օրուան նիստին ատենագրութիւնը Տոքթ. Նանսէնի ճառը եւլն.), եւ Խորհուրդին կողմէ եւս մասնաւոր կոչ մը ուղղել յիշեալ պետութեանց, խնդրելով որ բարեացակամութեամբ նկատի առնեն գայն։ Առիթէն օգտուելով, Տոքթ. Նանսէն այս նիստին մէջ եւս քանի մը նպաստաւոր խօսքեր ըսաւ։ Խորհուրդի անդամները խոստացան ուշադրութեամբ քննել Տոքթ. Նանսէնի առաջարկները, պայմանաւ որ հայկական կառավարութիւնը գոհացուցիչ ապահովութիւններ տայ տեղաւորման ծրագրին մէջ նախատեսուած ոռոգումի աշխատանքներուն մասին։

Ու դարձեալ խնդիրը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ Սեպտեմբերի նստաշրջանին, երբ Խորհուրդը պիտի քննէ 54 պետութեանց պատասխանները եւ վերջնական որոշում մը տայ։

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ թէ պատերազմական վիճակ յայտարարուած է Մոսկուայի եւ Լենինկրատի մէջ. թէ զօրաշարժ կատարուած է Ուկրայինայի մէջ. թէ զանգուածային զսպողական միջոցներ ձեռք առնուած են Խորհրդային Միութեան զանազան քաղաքներուն՝ Վլատիվոսթոքի, Զինովիեւսքի, Թիֆլիզի, Խարքովի եւայլն.ի մէջ։ Կ'ըսէ նաեւ թէ երբեք խմբովին ստարականներ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԿԻՆԸ ԱՐԴԻ ԿԱՐԳՈՒՍԱՐՔԻՆ ՄԷՋ

Պատերազմը որ խոր փոփոխութիւններու արձակումն պատճառ եղաւ, ո՛չ միայն արեւմտեան «յառաջացած» այլ եւ արեւելեան «յետամնաց» երկիրներու մէջ, հիմնիվայր շրջեց կամ ցնցեց որոշ կենցաղաձեւեր եւ ընկերային շարք մը հիմնական սովորութիւններ ու աւանդութիւններ։

Կինը, որ մինչեւ պատերազմը, հակառակ սկսուած ուժեղ շարժումին, երկրագնդի գրեթէ հինգ վեցերորդին վրայ գերի էր, իրերու բերումով, սկսաւ թօթափել իր շղթաները, հասաւոր Զինաստանէն մինչեւ խաւարակուռ Թուրքիա։ Ո՛չ ոք իրաւունք ունի պնդելու, թէ որոշ տարբերութիւն չկայ, օրինակ, նախապատերազմեան երկար շրջագգեստով ու երկար մազերով հայ կնոջ եւ արդի կարճ պարեգօտով եւ ածիլուած ծոծրակով հայ աղջկան միջեւ։ Անտարակոյս, այդ տարբերութիւնը դեռ երեւութական է, սակայն ճիշդ է ըսել ձեւական։ Ծակաւին հայ կինը, իբրեւ արեւելցի մանաւանդ ու արեւմտեան կինը ընդհանրապէս, խորքով կը մնան նոյնը, բայց մոռնալու չէ որ կենցաղաձեւերն են, յարաբերելու, ապրելու, աշխատելու, հագուելու եւ հաճոյանալու որոշ եղանակներն են որ կը փոխեն, ժամանակի ընթացքին, մարդկային հոգին, ճաշակն ու ըմբռնումները որ իրենց կարգին կը ծնին նո՛ր սովորութիւններ ու նո՛ր ապրելու եղանակ։

Եթէ աշխատաւոր մարդկութեան, կամ մարդկային սեռին երջանկութիւնն ու խաղաղ կենցաղը կախուած է, մարդոց իրարու հետ ունեցած փոխ-յարաբերութիւններէն, ապա ուրեմն նաեւ այր եւ կնոջ փոխադարձ դիրքէն, պարզ է որ մեծ պատերազմին, ընկերվարական մտածողութեան առջեւ դրած հիմնական ու առաջնակարգ նշանակութիւն ունեցող հարցերէն մէկն ալ կնոջական խնդիրն է։ Խնդիր՝ որ կը գրկէ անհագին տարածութիւն, կը շահագրգռէ գիտական, ընկերային ու փիլիսոփայական շատ մը կալուածներ։

* * *

Նախ. պէ՛տք է սկիզբէն ըսել որ կինը՝ արուին եւ անոր ստեղծած ազգերէն ու ազամարդկային իրաւակարգին ու ընկերային կենցաղին բռնապետութենէն ազատագրելու առաջին ճիգին պատիւը կը պատկանի ընկերվարութեան։ Կիներու կողմէ կնոջական շարժումին արձակումէն շատ առաջ, ընկերվարութիւնը, արդէն յստակօրէն բաժնած ու ապացուցած էր որ կինը անհաւասար, ընկերայնօրէն ու քաղաքականապէս ստրուկ էր արդի կարգ ու սարքին մէջ։ Այս անհաւասարութիւնը անհրաժեշտ էր ու հիմնական նախապայման այդ ուղղութեամբ յետագային կատարուելիք ամէ՛ն աշխատանքի համար։ Ընկերվարութիւնը որ կը ձգտի ազատագրել աշխատաւոր ու տառապող մարդկութիւնը, չէր կրնար չնկատել որ այդ մարդկութեան կէսը, կինը, ո՛չ միայն գերի էր, ստրուկ ու շահագործուած՝ իբրեւ քաղաքացի կամ ընկերային անհատ, այլ եւ կը տառապէր, իբրեւ կին, որ կը գտնուէր արուին տիրապետութեան եւ հովանաւորութեան տակ։ Ընկերվարութիւնը չէր կրնար [illegible] կինը արուի [illegible]։ Մնաց որ՝ ո՛չ մէկ խոր ու խնկական յեղափոխութիւն, որ կոչուած է հիմ նետել մարդկութեան հոգիին մէջ, չէ կոչուած յաջողութեան յանգիլ առանց կնոջ կենդանի ու ազդու մասնակցութեան։ Բնական էր, ուրեմն, վստահիլ կնոջ ազատագրութիւնը ընկերվարութեան։

Բայց յետագային ընկերվարութեան առաջադրած ու քարոզած ճիշդ ու մարդկային սկզբունքները այնքան մեծ ծաւալ ստացան որ, ազնուական, բարգաւաճ ու մանր քաղքենի կիներ, իրենք իրենց կողմէն ալ դրօշակը բարձրացուցին կնոջ քաղաքական կամ եթէ կարելի է ըսել, մասնակի ազատագրութեան ի խնդիր։

Ուրեմն, ընկերվարութեան զուգընթաց մենք կը տեսնենք, գրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ, Հնդկաստանէն մինչեւ Ֆրանսա, կնոջական շարժումը որ թէեւ սնած ու մեծցած ընկերվարական տեսաբանութեան մէջ, այսօր շատ մը երկիրներու մէջ արդէն կը քաղքենիանայ, վերածուելով սեռերու կռիւի մը, էգը հանելով արուէատակօրէն արուին դէմ, փոխադարձ անբաւականութեան համար։

Արդ, այս չէ, կնոջ ազատագրութեան ուղիղ ճամբան։ Այլեւ քրու դէմ արտասանուած բողոքավառ ճառերով ու գրգռութիւններով չէ որ կարելի է յաղթել։ Կռուի այս ձեւը, ընդհակառակն կը վինէ «զօրաւոր սեռը» ու կը մղէ զայն ինքնապաշտպանութեան։

Կինը ազատագրել ինչո՞ւ համար։ Ընկերվարութեան պատասխանը որոշ է։ Ազատ, հաւասար ու նոյն իրաւունքները վայելող էակներն են միայն որ կրնան ներդաշնակօրէն ապրիլ՝ կնոջ տառապանքը, խոշոր չափով կուգայ ներկայ իրաւակարգէն։ Մեր ընկերային կենցաղի ձեւն է (քաղքենի պետութիւն, բանակ, եկեղեցի, դպրոց, գործարան եւայլն) որ կինը կը պահէ ստրուկ վիճակի մէջ։ Առանց կործանելու քաղքենի պետութիւնն ու իշխանապետութիւնը, ձեռք ձգուած ամէ՛ն արդիւնք, ճակատագրականօրէն պիտի ըլլայ մասնակի։ Նոյնիսկ կնոջ քաղաքական ու ընկերային իրաւունքները անհնար է ամբողջութեամբ ձեռք ձգել քաղքենի հանրապետութեան մէջ, մինչդեռ որոշ է որ այս ընդհանուր իրաւունքներու կողքին, կինը ունի անհատական շատ աւելի մեծ իրաւունքներ որոնց մասին խօսք անգամ չի կրնար ըլլալ այս վայրկեանիս։

Արդարեւ, կնոջական խնդրին քննութիւնը կարելի է ընել երկու լոյսի տակ, կարենալ [illegible] նելու համար ճշգրիտ ծանօթութեան մը։ Նախ՝ հարցը պէ՛տք է ուսումնասիրել հասարակական [illegible] շահու տեսակէտէն, պէտք է փնտռել ընկերութեան իրաւունքներն ու կարելիութիւնները, ու երկրորդ՝ խնդրին վրայ պէ՛տք է նայիլ կնոջական անհատի, մեկնելով կնոջ անհատական իրաւունքներէն։ Այս երկու ճամբով եղած հետազօտութիւնները՝ անշուշտ կ'առաջնորդեն պայքարի երկու հանգրուան։ Նախ ձեռք բերել կնոջ տարրական քաղաքացիական ու ընկերային իրաւունքները ու յետոյ, հաւասարէ հաւասար լուծել այր մարդու եւ կնոջ կենակցութեան հիմնական խնդիրը, որուն վրայ պիտի հանգչի ապագայ իրաւակարգը։

Արդարեւ կինը, [illegible] ընտանիքի խարիսխը, պէտք չէ մոռնալ որ մեր ուրախութեան ու երջանկութեան մեծագոյն աղբիւրն է։ Այսինքն՝ մայր է— ու ներեցէք այս հեթանոս բացատրութիւնը— սիրուհի միանգամայն։ Չի բաւեր միայն ապահովել կնոջ քաղաքական իրաւունքները. պէտք է նաեւ ազատագրել զայն բարոյապէս։ Արդի իրաւակարգին մէջ, կինը, (գոնէ կիներու մեծամասնութիւնը) կը կատարէ լրիւ ու ցաւագինօրէն իր ամբողջ պարտքը ընկերութեան հանդէպ, մինչդեռ ընկերութիւնը կը յամառի մերժել իր ամենատարրական իրաւունքները։

Այդ իրաւունքները կարելի է բաժնել երեք խումբի որոնք կ'առաջացնեն պայքարի երեք հանգրուաններ։ Ընկերվարութիւնը կը պաշտպանէ երեքն ալ։

Առաջին.— Քաղաքականպէս ամէ՛ն գնով ու կատարեալ հաւասարութիւնը։ Անհնար է երեւակայել ո եւ է պարագայ որ կարենայ ուրանալ ու արհամարհել մայրութիւնը, բացի ապասերած ու ախտաւոր մարդոցմէ։ Արդ մայրութիւնը [illegible], ներանձնացանքի ու թշուառութեան աղբիւր, քաւութիւն ու տառապանք է կիներու խոշոր մասի մը համար։ Աղջիկ-մայրերը բազմաթիւ են ու թշուառութիւնը աննկարագրելի։ Ընդհանրապէս կնոջ մէջ, գրեթէ միշտ, մայրը կը շահի սիրուհիին վրայ ու ո՛չ մէկ այր մարդ, ո՛չ մէկ արարած կրնայ երեւան բերել անձնազոհութեան, մաքրութեան, նուիրումի, սրտի մեծութեան, գուրգուրանքի ու համբերութեան այնքան հսկայ հարստութիւն որքան կնոջ մէջ մայրը։ Ու մարդկութիւնը խորապէս գիտէ այս ճշմարտութիւնը։ Արդ, քաղքենի իրաւակարգին մէջ, կարելի՞ է լրիւ պաշտպանել մայրութիւնը։ Ո՛չ։

Երկրորդ.— Ապահովել կնոջ՝ քաղաքացիական ու ընկերային լրիւ ու այր մարդուն հաւասար իրաւունքները։ Ու հոս ալ կնոջական շարժումը կը վրիպի, որովհետեւ չըմբռներ որ այդ իրաւունքները ո՛չ թէ նպատակ, հապա միջոց են կնոջ եւ մարդկութեան վերջնական ազատագրութեան համար։ Կինը երեսփոխան, նախարար կամ հանրապետութեան նախագահ ըլլալով չէ միայն որ կինը պիտի ազատագրէ։ Պատմութիւնը կը ճանչնայ կայսրուհիներ, որոնց իշխանութեան տակ կիները հարիւրապետներով կը ծախուէին, մենք թագուհի մը ունեցինք որ կին եւ քոյր էր միանգամայն (Տիգրան Դ. եւ Երատօ)։ Ընկերվարութիւնը միայն կրնայ կնոջ [illegible] չինել ու նկատեցէք, գրեթէ բոլոր քաղաքական ու հանրային կին դէմքերը ընկերվարական հակումներ ունին։

Երրորդ.— Ջնջել հանրատուները ու պաշտօնական կամ անպաշտօն անառակութիւնը։ Ջնջել կնոջ առեւտուրը։ Ինքզինքը քաղաքակրթուած նկատող հասարակութեան համար մեծ ու աններելի նախատինք է այս արատաւորութիւնը որ պատերազմէն յետոյ մեծ չափերու կը հասնի։ Մեր մարմինը, վերջին հաշուով, մեր միտք ու մեծագոյն հարստութիւնն է զոր ունինք աշխարհի վրայ։ Արատաւորել զայն՝ կը նշանակէ արատաւորել մեր հոգիին բնակարանը։ Եթէ ամենք, ամէ՛ն իրաւունք ունենալ կը կարծեն իրենց սեփական մարմնին վրայ, այդ նոյն իրաւունքը հրէշային է ուրիշներուն վրայ։ Արդ, ի՛նչ կ'ընէ քաղքենի պետութիւնը, ջնջելու համար պոռնկութիւնը։ Ոչ ինչ։ Ընդհակառակն կը քաջալերէ զայն։ Մարդիկ կան որ հնարաւորութիւն ունին դրամով տամենաերկրով կիներ գնել ու [illegible] ցնել իրենց հեշտանքին։ Որքան ատեն որ կայ քաղքենի պետութիւնը, պիտի ըլլան նաեւ հաճոյքի, անառակութեան ու շուայտութեան տուները, նաւահանգիստներու [illegible] ու դժոխային բողոքներէն մինչեւ բարձր դասու պերճօրէն կահաւորուած ժամադրութեան պալատները։ Արդի կարգ ու սարքը կը բերէ՝ պատերազմ, պատերազմը՝ զոհեր։ Ֆրանսայի համար մէկ ու կէս միլիոն։ Եւ ուրեմն մէկ ու կէս միլիոն աղջիկներ ու կիներ, այրի ու որբամայրեր։ Տգիտութիւնը, թշուառութիւնն ու [illegible] զանոնք կը մղեն պոռնկատուն։ Չի բաւեր ջնջուած յայտարարել օրէնքով պոռնկութիւնը (Մ. [illegible]). պէտք է չարիքին արմատը փակել։ Չարիքին արմատը տիրող իրաւակարգն է։

Բայց այս բոլորէն զատ, կայ հիմնականը։ Այր մարդու եւ կնոջ կենակցութեան արդի ձեւը, ընտանիքը, կը ճարճատի։ Այր մարդն ու կինը աւերը կը փնտռեն դուրսը։ Երկուքով ընտանիքին մէջ (քանի կուգանք Ամերիկայէ) կայ երրորդ մը եւ կամ նոյն իսկ չորրորդ մը, սիրուհին կամ սիրահարը, կամ երկուքը միասին։ Եւ կամ բարոյական անհնազանդութիւն մը, ա՛ն՝ զոր կը յիշեն, զոր կ'երազեն, որուն կը յուսան կամ կը սպասեն։ Այս արդեօք կը նշանակէ՞ թէ պէտք է քանդել ընտանիքը։ Անտարակոյս ո՛չ, որովհետեւ մինչեւ հիմա փորձուած ազատ կենակցութեան, ազատ սիրոյ, ազատ ընտանիքի ամէն ձեւ խայտառակօրէն վրիպած է՝ կառուցուած ըլլալով եսական ու կեղծպաշտ սիրոյ ըմբռնումի մը վրայ, որ կ'արտաքսէ ամէն ընկերային մտահոգութիւն։ Հապա ի՞նչ...

Այդ իսկ է խնդիրը։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Հայաստան մտնելով, մեր կարմիր վարիչներուն առաջին հոգերէն մէկը եղաւ անմիջապէս երիտասարդ սերունդ հասցնել իրենց գաղափարականութեամբ։

Այդ առաջադրութեամբ, Սփիւռքէն Յակոբեաններ անհատի մը նոյն իսկ նկարագիրը փճացնելու ամէն միջոցներով [illegible], երիտասարդ [illegible] փորձերը ինքնուն դրամով մարդ հասցնելու։ Եւ յաջողեցան իրենց առաքելութեան մէջ։ Մտաւոր եւ բարոյական խեղճութիւններու փոխադրում մը, սկսած ինչ որ Համբիկ Թումանեանէն մինչեւ արճարաններու անկիւնը մոլորած փափկիկ մը Զապել Եսայեանի զանգակահարած «Նոր օրերու» ուժեղ սերունդը կազմեց։

Արամ Երեմեան, խակապէս ծնթեկած ուղեղ մը, այդ սերունդին առաջապահներէն մէկն է։ Աչքի առջեւ ունիմ իր վերջին աշխատութիւնը, Հայ նկարիչներ [illegible]։

Մինչդեռ հատող «Բազմավէպ»ի, «Հանդէս Ամսօրեայ»ի և «Կոչնակ»ի մէջ յաճախ հանդիպած եմ այս գրքին։ Նախ պարականոն նորագոյն աշուղներու անհասկնալ շարք մը ներկայացուց, յետոյ անցաւ Հայաստանի երաժիշտներուն, գրողներուն, թանգարաններուն ու այժմ ալ նկարիչներուն եւ արձանագործներուն։

Այս բոլորը չէր բաւեր կարծես ու հիմա ալ անցեր է շատ աւելի պատասխանատու գործի մը՝ Արուեստ անուն հանդէսի խմբագրապետութեան։

Յ. Օշական իրաւացիօրէն «Արեգակ»ի խմբագրականը կը հարթէր, ըսելով թէ ամէն նիւթ եւ հեղինակ որոշ կաղապարի վրայ քաղող տափակութիւն էր։ Չգիտեմ թէ ինչ ածական պիտի տայ «Ալմանախ»ի հեղինակին, որ վերեւ յիշուած Նիւթերէն ներս փոխանակ խորասուզուելու եւ [illegible] ստեղծագործութեան ոգին, գեղագիտական ըմբռնումը, ցայտող լոյսը մեզ հաղորդելու, Աւ. Ալպօյաճեանի քալած ճամբէն ալ հասարակ ձեւով մը ուսումնասիրութիւններ կը շրջանակէ միշտ միեւնոյն ձեւով։ Այսպէս, նախ ներկայացուած արուեստագէտէն շատ մը թուականներ, մանաւանդ յիշելով թափառած քաղաքները, հետեւած [illegible] ազդեցութիւններ, յետոյ կերտած գործերուն չոր ու ցամաք անունները թերթերու անկիւններէն հաւաքուած քանի մը [illegible] բով, ու իբրեւ վերջաբան իրմէ ալ կցուած քանի մը ստորական նախադասութիւններ, «Նոր հասանքի ներկայացուցիչ» եւ կամ «Արդիական մեծ արուեստագէտ»։

Կոստան Զարեան անդրադառնալով այս մարդուն, կ'ըսէր թէ իր քննադատութիւնները ստորագրով կը գրէ, այսինքն առանց պատճառով կ'այցելէ երաժիշտներուն կամ նկարիչներուն եւ անոնց կարծիքը կը հաւաքէ իրենց արտադրութիւններու մասին։ Եթէ այսքանով բաւականանար, ուղղակի երախտապարտ պիտի մնայինք, բայց դժբախտաբար իրմէ ալ յաւելումներ կատարելով, խակութիւն կը ցուցնէ։

Խմբագրած գիրքին նպատակն է մեզի ծանօթացնել Հայաստանի մեր տաղանդաւոր նկարիչներու կատարած աշխատանքը։

Նկատի ունենալով մեզի ընդհանրացած կապը որ կայ գաղութներու եւ երկրի միջեւ, առաջադրութիւնը գնահատելի է ու քաջալերական, մանաւանդ որ, շատ խեղճ են գեղարուեստի մասին աշխատութիւնները մեր մէջ։

Բայց, Երեմեան չունենալով ոչ արուեստի հասկացողութիւն, ոչ խառնուածք եւ ոչ ալ պատրաստութիւն, իր գործը ամբողջութեամբ վիժած է ու դարձած [illegible]։

Գիրքին բովանդակութիւնը կը կազմէ նախ Արտաշէս Կարինեանէն գրախօսական մը — ոչ յառաջաբան — արտատպուած Խորհ. Հայաստան էն։

Յետոյ Ա. Երեմեանի ներածականն էջը։ Ասոր կը յաջորդէ Հայաստանի բազմարուեստեան վարժարանի (Polytechnique) նկարչական բաժնի վարիչ Վ. Գայֆէճեանի [illegible] թիւնը 1922էն մինչեւ 1926 կատարուած աշխատանքներու մասին։ Ասկէ վերջն է որ կը սկսի շարքը հեղինակին ուսումնասիրութիւններուն, նուիրուած նկարիչներ՝ [illegible], Սուրէն Աղաջանեանի, Սեդրակ Առաքելեանի, Վահրամ Գայֆէճեանի, Գաբրիէլ Գիւրջեանի, Յակոբ Կոջոյեանի, Ա[illegible] նոյ Սաղինեանի, Մարտիրոս Սարեանի, արձանագործ Արա Սարգսեանի եւ Տարագրոսի։

Էջերը առ հասարակ պատկերազարդուած են լուսանկարներով եւ նկարներու արտանկարութիւններով։

Տարբերեանի գրախօսականը անկարեւոր է։ Անցնինք անմիջապէս Երեմեանի [illegible] յառաջաբանին։

Ըստ իր կարծիքին, հայ նկարչութիւնը միշտ [illegible] գայլին ըմբռնել է կրեր, որովհետեւ մեր նկարիչները ստիպուած են եղեր ներկայացնել իշխող կրօնական դասակարգի կեանքն ու հոգեբանութիւնը եւ սանկ տեւեր է սկսած հինգերորդ դարէն մինչեւ [illegible]։

Իսկ ատկէ վերջ, 19-20րդ դարուն ալ մեր նկարիչները ներկայացուցեր են [illegible] է «կապիտալիստական» իրաւակարգի կեանքն ու կենցաղը։ Սակայն Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն վերջ, հայ նկարչութիւնը թեւակոխեր է նոր շրջան. — մտաւոր [illegible] Հայաստանի վերաշինութեան [illegible] Զմոռնանք յիշել նաեւ հայ [illegible] Սարեանի նկարչութեան մէջ։

Եզրակացնելով, կ'ըսէ, [illegible] նկարիչները դեռ [illegible] են որմնանկարի եւ [illegible] շրջանում, բայց նրանք [illegible] դարբնում են ու [illegible] նոր արեւ [illegible] սոցիալական նկարչութեան հիմքը պիտի կերտէ։

Այս [illegible] մեր կարմիր վարիչ[illegible]

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՍԱՅԵԱԹ-ՆՕՎԱՅԻ ՏԱՂԵՐԷՆ

ՑՈՂ. Ա-ԷՆ՝ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆԻՆ

Ամէն սազի մէջըն գօված դո՛ւն Թամամ դասն իս, քամանչա,
Նաքազ մարթ քիզ չի կանա տեսնի, դո՛ւն նըրա պասն իս, քամանչա,
Ղասաւ արա՛ էլ լավ օրերուն էդ իվըն ճասնիս, քամանչա՛…
Քիզ ինձնից օ՛վ կանայ խլըի՝ աշուղի բասն իս, քամանչա՛..

Աճօղըդ էրկու կու չինիս, առաջ չալի դափա գուգիս,
Կու մէծըրվիս այիշնումըն, պարապ վախտի թափա գուգիս,
Նփ վէր գու քաս մէջ լիսումըն քաղցըր փող ու սափա գուգիս,
Բօլօրքըդ գօզալնիր շարած մէջլիսի կէսն իս, քամանչա՛..

ՑՈՂ. Դ-ԷՆ՝ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԻՐ ՍԻՐԱԿԱՆԻՆ

Վունց օր վուր ղարիբ բուլբուլըն մէ սարով բաղին կարօտ է,
Էնէնց կուլայ քու սիրօղըն՝ ձեռըդ ասպաղին կարօտ է,
Դունն ուրիշի ճիտ մի խօսի, քու ճուբան աղին կարօտ է,
Հասիլ է ծուցիդ շամամըն՝ սակէ Թամաղին կարօտ է...

Գիշեր ցէրեկ մա՛տ իմ գալի էշխէդ եանա եանա, գօզալ,
Ընգած արա՛, մասաղ իմ քիզ, մէ քիչ կամաց գընա՛, գօզալ,
Աշխարըս ո՛ւմն է մընացի՝ վուր ինձ ու քիզ մընայ, գօզալ..
Մազա՛մ մէ՛լ Սայաթ-նօվէն՝ անգաձէդ խաղին կարօտ է...

ՑՈՂ. Ի-ԷՆ ՍԻՐՈՅ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՅԱԹ-ՆՕՎԷՆ՝
Ասի Թէ՝ էշխէմէթ չիմ ճանգչում սամըս,
Ջէւիրըս Թըլացաւ՝ չէ շինում բամըս,
Լըվէցաւ չիգարըս՝ մաշվէցաւ ջանըս,
Քու սըվածըն ուրիշ դիղ է, ուրիշ դիղ… ամա՛ն, ուրիշ դիղ..

ՍԻՐԱԿԱՆ.
Ասաց՝ իմ դիղէմէն քիզ չը կայ չարա,
Գընա՛ Թէ խիլք ունիս՝ գըլխիդ ճար արա,
Քէ չէ անիլ կուտամ քիզ փարա փարա,
Քու սասծըն ուրիշ տիղ է, ուրիշ տիղ..

ՍԱՅԵԱԹ-ՆՕՎԷՆ՝
Ասի Թէ՝ մազիրըդ սուրմա իս անում,
Չէնց գինիս՝ չիմ գինի, եա՛րս չի՛մ իմանում...
Սէրըդ ինձ մահ դառաւ՝ էլ չիմ դիմանում,
Քու սըվածըն ուրիշ դիղ է, ուրիշ դիղ… ա՛ման, ուրիշ դիղ.

ՍԻՐԱԿԱՆ.
Թագաւորի Թագի լայիղ քարըն իմ,
Շիրինի պէս փահրադի դիդարըն իմ,
Ես էն գլխէն Սայաթ-Նօվու եարըն իմ,
Քու սասծըն ուրիշ տիղ է, ուրիշ տիղ...

ՍԱՅԵԱԹ-ՆՕՎԷՆ՝
Չիղըս խօսի՛, մի՛ կէնա խըռովի պէս,
Ցաղըս արվիր՝ գէմիս սարսըր, ծովի պէս...
Կու մեռնիմ, չիս տէսնի Սայաթ-նօվի պէս...
[illegible] ամա՛ն ուրիշ դիղ.

ԲԱՌԵՐ.— Դաս-նոտայախումբ, Նաքազ-ղռեհիկ, ղասաւ արա-[illegible] [illegible] —պատշգամին վրայ [illegible] հեշտագարան, սարայ ալի, [illegible], Թափաղ—պնակ, [illegible], մազամ միթէ, դիղ—դեղ, մխիթարանք, փարա փարա—բզիկ բզիկ, տիղ—տեղ, սուրմա անել ծածկել, սեւ ներկել, լայիղ—արժանի, Շիրին եւ Փահրատ—արեւելեան սիրահար ու սիրուհի, գէմի նաւ։

...ամար։ Բայց Կարինեան, տեսնելով որ ծայր աստիճան ազդեցութիւն կը հասնին անոնք, իր ...աշխարհին մէջ անմիջապէս ...թիւն մը կ'ըսէ. «Դժուար է համաձայնիլ Ա. Երեմեանի ...բնորոշումներուն հետ»...

Զա՛րդ. նախ որ հայկական նկարչութիւն չունինք (Ինչպէս ...) բայց մեզի ոչինչ չէ հա... եկեղեցիներու ծուխերուն մէջ փաթթուած ցանցառ նկարներն կարելի չէ բնորոշել ազգի մը նկարչութիւնը, մանաւանդ մեր ժողովուրդին որ ունեցած է ամենաբարձր աստիճանի ինքնուրոյն արուեստ։ Հայկական ...ութիւններուն հանդիպած եմ ...մը ...ութիւններու, որոնք կ'արձանագրեն գոյութիւնը հարուստ նկարչութեան մը, նոյնիսկ մեր հեթանոսական ...ին։ Խորենացին կ'ըսէ թէ «...եւ հաւատային ամենեքեան. եւ մկրտեցաւ Աբգար, եւ ամենայն քաղաքն, եւ զդուռս ...կոխ փակեցին. եւ ...զ ... պատկերք ... եղեալ» (Լբ. 29)։

Արդ. Երեմեան ի՞նչ նիւթերու վրայ յենելով կ'ըսէ թէ մեր նկարչութիւնը գաւառական եղած է, Սրբոց մանրանկարչութեա՞ն կ'ակնարկէ։ Բայց ամէն ժողովուրդի մը նկարչութիւնը ըսելով կը հասկնանք նախ պատկեր, քանդակ-պատկեր, որմնանկարչութիւն, խճանկար կամ յախճապակ (մօզայիք), մանրանկարչութիւն եւն. եւն. որ գեղեցիկ ...։ Ս. գիրքերը մեր ձեռքը ...ած են, սխալ է առնել եզրակացութիւններ հանել։ Բայց ...նկարչութիւնը, նկարիչի մը ներկայացուցած նիւթերէն կարելի չէ հետեւցնել թէ «...» է թէ ընկերվարական. արուեստի պատմութեան ...ներս այդ տեսակ ապուշ վարկածներ չեն մտներ։ Սա միջոցին «Միր Իսկուստվայի» ցուցահանդէսին Սարեանը ունի ...ու Տիկ. Բուզաղեանի ...նկարը. չգիտեմ նկարիչը ...երու ...ին սահմանուած ...» նկարչութեան ...։

Գովելով թէ մեր արդի նկարիչները միշտ «...» կինացած կը ներկայացնեն, երեւի կ'ակնարկէ Մախոխեանի կոհակներուն, Զաքարեանի «...» ...ուն եւ Շապանեանի լուսնային ...։

Նկարչութեան մէջ արուեստագէտի մը գետինը կը բնորոշուի միա՛յն իր գեղագիտական ...ովը, արուեստը թարգմանելու կերպովը, շարադրութեամբ, գունագեղութեամբ, ...ած հոսանքի մը հասկացողութեամբ։

Իսկ երբ Սարեանի արուեստին ակնարկելով կ'ըսէ որ հայ գիւղացի դասակարգն ալ հոգեբանական յեղափոխութեամբ արուեստի նիւթ կը դառնայ ասիկա երբեք նորութիւն մը. Շրջանի մը նկարագիրը չէ։ Քսան տարի առաջ ալ նոյն նկարիչը հետաքրքրուեր է Հայաստանի կովերով, եզերով եւ... Մակինցեանով։

. .

Երեմեանի կանգ առած նկարիչներու մասին ոչինչ չպիտի կրնամ ըսել, քանի որ անոնց մեծ մասին արտադրութիւնները ինծի անծանօթ են։

Բայց գիրքին կողքը որ նկարեր է Տարագրոս՝ զուտ հայ ոճով հիւսուած խառնակ ոճաւորումի ձախողած փորձ մըն է։

Առ հասարակ մեր նկարիչները իբրեւ հայկական ոճի վերապրեցումկըկրկնեն այն՝ որ հին օրերուն ապրեցաւ իր կարծիքով, հայկական ոճը, խուսափելով հին մոթիֆներու կեղծ համարութենէն, պէտք է ներկայացնէ իրական, ապրող ոգի մը variationը՝ պահելով ցեղային շեշտը։ Մարտիրոս Սարեան մեծ նուաճումներ ըրաւ այդ ուղղութեամբ։

Տարագրոսի փը. գաղութախաչքարը, Էջմիածնի մօտակայ փայտի վրայ արհեստական արտադրութիւններ են, որմէ մանաւանդ քանդակագործ դպրոց աշակերտագէտ մը անպայման պէտք է խուսափի։

Ստեփան Աղաջանեան տաղանդաւոր դիմանկարիչ է եւ միակը մեր նկարչութեան մէջ։ Իր արուեստը հին է եւ ոճի փնտռտուքներու կողմէ անհոգ։ Մարտիրոս Սարեանի մասին Երեմեանի կատարած կեանքի զատաւորութիւնը ակերող են։

Արա Սարգսեան տաղանդաւոր երիտասարդ արձանագործին մասին գրածներուն երբեք չեմ կրնար համաձայնիլ։

Պզտիկ տարիքէ մեծցած ըլլալով միասին, մանրամասն հետեւեր եմ իր արուեստի ճամբուն մէջ կատարած սկզբնական խարխափումներուն եւ առաջդիմութեան, եւ առանձին կը խօսիմ մօտերս «Յառաջ»ի մէջ։

ՀՐԱՆՏ ՊԱԼՈՒԵԱՆ

ԽՈՆԱՐՀ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ — Մայիս 29ը Պաղամճըքի հայութեան համար կրկնակի տօն եղաւ։

...սայր ...ին ...ոմբ ...ոլս ...հոգը նորակառոյց մանկապարտէզի շէնքին հիմարկէքը կատարուեցաւ խուռն բազմութեան ներկայութեամբ։ Ի ...ութիւնն մայրենի լեզուն պիտի սովրին մօտ 50 մանուկներ՝ 5–7 տարեկան։

Թէեւ ի պատիւ Պաղամճըքի հայութեան պէտք է ըսել թէ, ան տարիներէ ի վեր ունէր արդէն մանկապարտէզ մը ուր մինչեւ 42 պզտիկներ կը ճռուողէին մայրենի լեզուով, բայց գտնուելով վարժարանի շէնքին մէջ, շարք մը անյարմարութիւններ կը ներկայացնէր։ Ըստ էլ զատ, համաձայն փոքրամասնութիւններու նոր օրէնքին, մանկապարտէզի շէնքը բոլորովին առանձին պիտի ըլլայ եւ իր յատուկ յարմարութիւնները պիտի ունենայ. զատաձրան մը, գէշ եղանակներուն հոն խաղալու համար ծածկուած սրահ մը եւ առանձին բակ մը։

Ահա այս բացը գոցելու համար էր որ, Պաղամճըքի հայութիւնը իր ուսուցչախումբի հետ միասին գործի ձեռնարկեց։ Ընդհանուր ժողովի համաձայնութիւնը առնելէն ետքը, յանձնախումբ մը կազմուեցաւ Պ. Պ. Կարապետ Աւգուստեանէ, Խաչիկ ...եանէ, ...եանէ եւ Ցոլի. Դուշանեանէ՝ որ մեծ ոգեւորութեամբ գործի ձեռնարկեց էւ, հակառակ տիրող տագնապին, երկու երեք օրուան մէջ մօտ 250 հազար լէյի հասնող գումար մը ժողվեց միայն Պաղամճըքի մէջ։ Այս եռանդը մեծ պատիւ կը բերէ մեր հայրենակիցներուն։

Ընթացութիւնը սկսած է արդէն եւ մէկ մեղր ալ բարձրացած։ Ամէնէն ուշը մինչեւ Օգոստ. 1 լմնցած կ'ըլլայ, ու առաջիկայ ուսումնական տարին այնտեղ կը փոխադրուի մանկապարտէզը։

Այս շէնքի կառուցումը երեք առաւելութիւն պիտի ունենայ մեզի համար։ Նախ, իր բուն նպատակին ծառայելէն զատ, բաւական ընդարձակ թատերասրահ մը պիտի վերածուի, (իր յատուկ բեմով), երբ տախտակէ շարժական պատը վերցուի։ Ցետոյ, հնարաւորութիւն պիտի տայ զատելու թոշակաւոր Գ. եւ Դ. դասարանները, որոնք մինչեւ հիմա մէկ դասարան կը կազմէին, տեղի պակասութեան պատճառով։

Լիակատար յաջողութիւն կը մաղթենք Թաղականութեան ու յանձնախումբին։

* * Հիմնարկէքի արարողութենէն ետքը, ժողովուրդը ուղղուեցաւ դէպի Ազգ. վարժարանի սրահը ուր տեղի պիտի ունենար Մայիս 28ի հանդէսը։

Նախաձեռնութիւնը սահմանած էր Թաղական խորհուրդը, իսկ իրենց մասնակցութիւնն էին բերեր տեղիս բոլոր ազգային, կրթական մարմինները եւ միակ կազմակերպուած կուսակցութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Խորտակուեցաւ մեր գերութեան ...»

Նարգ շղթան» խմբերգով, որմէ ետքը բեմ ելաւ դպրոցի տնօրէն Պ. Խ. Եգանեանը եւ օրուան նշանակութիւնը բացատրելէն յետոյ, կատարեալ հաւատքի յայտնեց ազգային համար եւ ջերմապէս շնորհաւորեց Պաղամճըքի հայութիւնը, որ այս մեծ տօնին իր նոր վարժարանի հիմնարկէքը կատարելով, «իբրեւ հայ ապրելու իր միաձայն ու կատարեալ որոշումը տուաւ հրապարակով։»

Երկրորդ ճառախօսն էր ընկ. Ցօքթ. Ա. Սալբին, որ համառօտ պատմականը ըրաւ մեր գոյամարտին եւ եզրակացուց թէ, «Մայիս 28»ը այդ բոլոր կռիւներուն համադրութիւնը պէտք է համարել։ «Եթէ այսօր իրերու բերումով մեր երկիրը ազատ ու անկախ չէ, այդ չի նշանակեր թէ ամէն ինչ կորած է։ Բոլոր ժողովուրդներու կեանքին մէջ ալ նման դէպքեր պատահած են»։

Վերջին խօսողն էր ընկ. Ցարութիւն Պուլկարացին, որ յատկապէս ներկայ Հայաստանի վրայ խօսեցաւ իբրեւ ականատես ընկերը յիշելէ ետքը այն հակազգային քաղաքականութիւնը զոր կը վարէ խորհրդ. Հայաստանի կառավարութիւնը, ծանրացաւ մանաւորապէս ներգաղթի մասին։ Ըսաւ թէ մինչ Երեւանի կառավարութիւնը հողի չգոյութեան պատրուակով կը մերժէ ներս առնել մեր թափառական եղբայրները, առանց ընդմիջութեան կ'ընդունի տասնեակ հազարներով ...-...մար գաղթականներ, որոնք փառօրէն հաստատելով ու ամրանալով մեր երկրին ռազմական տեսակէտէն ամէնէն կարեւոր դիրքերուն վրայ, միշտ պատրաստ են ծառայել Մուսթաֆաներու համաթուրանական նպատակներուն։ Դժբախտաբար շեշտեց թէ այս բոլորին պատճառը այն է որ Հայրենիքը Ազատ ու Անկախ չէ այլ հլու կամակատարը Մոսկուայի, որ կը շահագործէ մեր տկարութիւնը, Հայաստանի զրկանքներուն գնով ամուր պահելու ռուսեւ-տաճկական բարեկամութիւնը։

Միջոցին մէջ տեղի ունեցան խմբական երգեր, արտասանութիւններ եւ նուագ։

* * Մայիս 26ին տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատանեկան խումբին «Մկրտութիւնը»։

Վեց ամիսներէ ի վեր այդ խումբի 17 անդամները պարբերաբար, շաբաթը անգամ մը, հաւաքուեր ու լսեր են Դաշնակցութեան խօսքը զանազան ընկերներու բերնէն, ու վերջապէս «դաշնակցականացել են»։ Եւ աճա շարած գիծեր մը ընկերներու եւ համակիրներու տաք շրջանակին մէջ երգերով, արտասանութիւններով եւ անկեղծ զգացումներով համեմուած — կատարեցին իրենց երդումը — ծառայել ժողովուրդին ու հայրենիքին եւ ասով լեցուն այդ երիտասարդները մկրտուելով մեր ամրոցանալի ընկերոջ — Արմէն Գարոյի անունով, խոստացան անվհատ քալել անոր գացած ճամբէն։

Ուշ գիշերին ցրուեցան ուրախ ու ոգեւորուած։

Ռ.

ԾԻԾԱՂ

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԸ ՈՒ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ԱԿԻՒԼԻՆԵ

Նոր մարդիկը նիւթապաշտ են. մինչեւ որ չշօշափեն ու չտեսնեն, որեւէ բանի չեն հաւատար։

Անոնք պիտի չհաւատային Լինտպէրկին կատարած թռիչքին իրականութեան, եթէ օդանաւը բազմաթիւ աստիճան չշօշափէին, Փարիզի մէջ։

Ու հիմա կը կարծեն թէ ովկէանոս անցնելու առաջնութիւնը Լինտպէրկին կը պատկանի։ Սխալ։ Անհասանելի ու անխոստովանելի ի՞նչ թռիչքներ կատարուած են ցարդ ովկիանոսներու ու մինչեւ իսկ ամպերու, աստղերու վրայէն։ Լինտպէրկը կը փառաբանեն նաեւ մինակ ճամբորդած ըլլալուն համար։ Մարդ կայ որ առանց օդանաւի ու նոյնիսկ առանց իր ամբողջ անձը մէկտեղ առնելու՝ կը թռէ՛։ Ասիկա մտանաւորդն է որ կը թռչի... իր խելքը՝ ի՞նչ բաներ ուղիներ որոնց յաբաժամ, ամէն վտանգ արհամարհելով՝ ծով, ծով, անծիր, ... կը ցեցեն, առանց կոտր մը ...։

Ա՜հ, եթէ իրենց թռիչքը տեսանելի ըլլար, ինչ շնորհալի նկարներ պիտի պարզուէին մեր աչքին։ Պիտի տեսնէինք մանաւանդ կոթամաւորդները, որոնք կարմիր դրօշակի մը կոթը բռնած ու օդը նետած են ու կը թռին բոլոր «իմպերիալիստ» երկիրները ու փոխանակ փայլով ընդունելու...կը կոթահարուին։

Վերջապէս քերթողները, տիրացուները, թռիչքներուն ... պիտի ըլլային, եթէ ամէն բան տեսանելի ըլլար։ Խնդիր մը միայն։ Անշուշտ մէկը այն ժամանակ պիտի հարցնէր.

— Ո՞ր է հայը այս բազմաթիւ թռող թռցնողներու մէջ՝ պատուելի ու բանաստեղծ Ակիւլինէն։

Դժբախտութի՛ւնը Ոսկեմեան եթէ օր մը տեսանելի ալ դառնան վերոգրեալ թռիչքները, Ակիւլին պիտի չկարենանք տեսնել քերթող ու պատուելի Ակիւլինէն թռչումը։ Պատմեմ՝ս. Ակիւլինէ իր մէկ քերթուածին մէջ կ'ըսէ թէ՝ ա՛լ չեմ ուզեր թռչիլ, ինչպէս առաջ կ'ուզէի թեւածել ամպերէն վեր, դէպի երկինք, Աստուծոյ մօտ. քանզի Աստուծոյ եւ հրեշտակներու ճամբան պղծուեցաւ... օդանաւորդներու կողմէ։

Պատուելին ուրիշ միջոց մը գտած կ'երեւի։ Ինքնատիպ է։ Ամէն մարդ դէպի վեր ու դէպի առաջ կը թռչի, պատուելին ալ դէպի վար ու դէպի ետ։

Պատուելի,

Դո՛ւք պատէն վեր ելի։

ԸՆԿԵՐ ՎԱՀՐԻԿ

ՍԼԱՎԻՆՍԿԻ ՀԱՅԵՐԸ.— Սլավինսկ կը գտնուի Քուպանի շրջանին մէջ, Հիւսիսի Կովկաս։ Քաղաքին մէջ կը բնակին բազմաթիւ Հայեր։ Երբեմն կը ներկայացուին հայկ. թատրոններ, սակայն չունին դպրոց։ Տղաքը կը յաճախեն ռուսական դպրոցները։ Իսկ անոնք որ բնաւ ռուսերէն չեն գիտեր, դպրոցէ զրկուած՝ կը պատրին փողոցներու։ Եւ առանց թիւը կը հասնի՝ 100էն 40ի համեմատութեան մը։ Ռուսական դպրոց յաճախող հայ տղաքն ալ բոլորովին մոռցած են հայերէնը։

Ի ՆՊԱՍՏ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ.— Դսեղ գաւառակին քարինջ գիւղին բնակիչները իրենց ծախքով սկսան շինել գիւղին ուսուցիչին համար բնակարան մը։ Կամաւորապէս եւ հերթով գիւղացիները քար կը կրեն, եւ կը խորհին վերջացնել մինչեւ ձմեռնքի եղանակը։

Եղեանի գիւղացիները սկսած են իրենց ծախքով շինել ճամբայ մը դէպի Ագարակ գիւղը, որը 50 գիւղացի կարգով պիտի աշխատին ճամբուն վրայ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԿԱԾՈՒ ՆՈՐ ՏԵՍԱԿ.— Վան Պեօքէլ, ինքնաշարժով հագիւ թէ մեկնած էր Ընվէրսէն, երբ տեսաւ որ, ինքնաշարժին խցիկին մէջ անշարժ փառած են կիներ, չորս զաւակները եւ սպասուհին։ Ցարհուրանքով բացաւ խցիկին դուռը։ Պէնզինի բարկ հոտ մը խուժեց դուրս։

Կարելի եղաւ փրկել 4ը, բայց երկուքը մեռած էին արդէն։

ԱՃԻՒ ՆԻՒ ԿՈՊՈՊՈՒՑ.— Մարդ մը, ե՛ւ անծանօթ, ե՛ւ աւազակ, քանի մէջ կը նստի ինքնաշարժ մը եւ կը հրամայէ զինք տանիլ դէպի Փրէ-ա՛Օժ։ Կէս ճամբան, կը կրակէ առրճանակը, կառքին խցիկին մէջէն վարիչին ծոծրակին։ Վարիչը կը մեռնի։ Աւազակը կը կողոպտէ վարիչը եւ կ'անհետանայ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 47

ՄԱՄՆԱԽՕՐ ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ

ՆՈՒՆԹԻ ՄԷԶ

ԱԶՆՍԵՐՆԵԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾ ՄԸ

— Բացարձակապէս սխալ է։

— Կը տեսնենք։

Եւ հոն գտնուող ոստիկաններէն մէկը կանչելով

— Կ'երթա՛ք ըսաւ Բ... Ճաշարանը, այս պարոնին հետ, (եւ իմ Բարեկամս ցոյց տալով) եւ անոր ցոյց տալիք անձէն կը խնդրէք որ ձեզի հետ մէկտեղ մինչեւ հոս գայ Գալով Յեղի...ի ...ին Նուկէնպաումի ուղղելով, սխալած էմ ձեզ իմ տրամադրութեանս տակ պահելու, մինչեւ որ այդ կնոջ հետ տեսակցիմ եւ գործը լուսաբանեմ, մինչեւ այդ վայրկեանը, քովի սենեակը պիտի սպասէք։

«Քովի սենեակ»ըսածը բանտն էր։

Ցասը վայրկեան յետոյ, կինը՝ բարեկամիս եւ ոստիկանին ընկերակցութեամբ պետին սենեակը կը մտնէր։

Խստորէն դայն դիտելով՝ պետը կոպտութեամբ ըսաւ.

— Գիտեմ թէ ինչպէս պէտք է վարուիլ ձեզի հետ. լրտեսուհի մըն էք, որ Նուկէնպաումի հետ մէկտեղ, — որ ամէն ինչ խոստովանեցաւ — Գերմանիոյ համար կ'աշխատիք

— Ճիշդ չէ, սխալ է։

Այն ատեն իր գրած տոմսակը ցոյց տալով ըսաւ.

— Հապա այս ի՞նչ է։

— Ձեմ գիտեր, իմս չէ ի՞նչ կ'ուզէք ինէ։

— Ձեր պայուսակին մէջ տետրակ մը ունիք. տուէք ինծի։

Եւ բանալով տետրակին այն մասը՝ ուրկէ էջը փրցուած էր.

— Պիտի ուրանա՞ք թէ այս տոմսակը ձեր տետրակէն չէ փրցուած ...թուղթին ծայրերը ինչպէ՞ս իրարու կը յարմարին։

Լրտեսուհին չկրցաւ առարկել։

Եւ լալով պատմեց իր գծբախտութիւնը։

Փարիզի մէջ անգործ մնացած ըլլալով հանդիպեր էր Նուկէնպաումի որ այդ միջոցին փէլաոն կը կոչուէր. գայն քովը առեր էր, իբր թէ իր վաճառատան մէջ աշխատցնելու համար. յետոյ իրեն հետ մէկտեղ ճամբորդութեան առած էր եւ ստիպած գայն որ պոռնկանայ, որպէսզի աւելի դիւրաւ կարենայ զինուորական գաղտնիքներ կորզել զօրքերէն։

Երբ կնոջ հետ դէմ դէմի եկաւ, Նուկէնպաումէ սխալուեցաւ խոստովանիլ իր կարգին, բայց վստահօրէն խոստովանեցաւ, պատասխանատուութենէ խուսափելու համար, ժխտելով իր մեղսակիցները։

Բոլորը իրենց կարգին մեր ձեռքը ինկան։

Ահա օրինակ մը եւս գերմանիոյ գործունէութեան կերպէն։

ՆՈՒՆԹԻ ՄԷՋ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՍՈՒՐՀ ԳՈՐԾ ՄԸ

Օկիւսթին քովէֆին՝ յիշատակին մը, որ լրտեսութեան համար մահուան դատապարտուած էր, ինչպէս նաեւ Վիքթորիա, Զյտաբու, երկուքը մէկ օր գնդակահարուեցան եւ քաւեցին իրենց ոճիրները։

Բոլոր անոնք որ վճռին գործադրութեան ներկայ գտնուեցան, պիտի ըսեն թէ երկուքն ալ մեծ քաջութեամբ եւ խորապէս զղջացած իրենց ոճիրներուն համար։

Սակայն իրենց համար արուած պատիժը որքան ալ արդար ըլլայ, պէտք է ըսել թէ պետը այն խումբին՝ որուն կը պատկանէին այս երկու լրտեսները, այդ որ խուսափեցաւ արդարութեան ձեռքէն։

Այս խումբը որուն մէջ բաբերախտաբար որեւէ ֆրանսացի չկար, բաղկացած էր օտար նաւազներէ, բոլորն ալ գրեթէ զինուորական փախստականներ։

Անոնք բոլորը Շանթըլեէի վարնոց մէկ սրճարանը կը հաւաքուէին, ուր շնորհիւ պոռնիկ կիներու, կը յաջողէին կապեր հաստատել ղանթ եկող ծովային զինուորներու հետ։

Արդ՝ նաւաստիներու մէջեւ, մանաւանդ երբ անոնք հայրենակից են եւ նոյն գծին վրայ ճամբորդած, շատով բարեկամական կապեր կը հաստատուին։ Հետեւանքը կ'ըլլայ այն որ առանց ...ուելու, անոնցմէ ...ը կը յայտնէ գաղտնիքներ, որոնք լսելու չեն։

Գրեթէ այս անգամ ալ գիտուածնման գործի մը վրայ ինկայ։

Օր մը, իմացանք թէ արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ լրտեսական խումբ մը կը գործէր ի հաշիւ Գերմանիոյ։

Երբ այս լուրին առումման պաշտօնով ղանթ հասայ քաղաքին փոխ-լրտեսական կազմակերպութեան մասին արդէն մեծ համբաւ ունէի, գիտէի թէ վարպետ ձեռքերու մէջ էր եւ շատ ալ չէի հաւատար տրուած լուրին։ Եւ սակայն, շնորհիւ դիպուածին, պէտք եղաւ որ հաւատամ։

Իբր նաւաստի ծպտուած, օրն ի բուն այս գործը ձեռնունայն հետապնդելէ յետոյ, տուն կը վերադառնայի. երբ նաւահանգիստի պաշտօնատան մօտ, սրճարանի մը առջեւ նստած տեսայ երկու օտար նաւազներ, որոնցմէ մէկը՝ Միշէլըն, արդէն ծանօթ էր իբր կասկածելի։

(Շար.)

մեկնած չէն Ռուսիայէն, յետոյ կ'աւելցնէ թէ «կեանքի բնական ընթացքը երբեք չէ փոխուած»։

Իտալական թերթ մը Մոսկուայի թղթակիցէն տեղեկութիւն առած է թէ Մոսկուայի մէջ գնդակահարուած Փէշքովը ռուս մեծ գրագէտին զաւակը չէ։ Զինովի Փէշքով, իր որդեգիրը, գնդապետ է ֆրանս. բանակին մէջ եւ Փարիզ կը բնակի։

Մոսկուայի մէջ չորս գերմաններ ձերբակալուած են։ Գերման կառավարութիւնը անմիջապէս բացատրութիւններ պահանջեց իր դեսպանին միջոցաւ։

Յառաջիկայ շաբթու «Պաշտպանութեան շաբաթ» պիտի յայտարարուի խորհրդային Ռուսիոյ մէջ։ Այս առթիւ հանգանակութիւններ պիտի կատարուին՝ օդանաւ եւ հեղձուցիչ կազ գնելու համար։

«Իվնինկ Սթանտարտ» կը տեղեկանայ թէ Լէնինկրատի, Մինսքի եւ Օտեսայի մէջ պոլշեւիկեան գաղտնի ոստիկանութիւնը նոր ձերբակալութիւններ եւ գնդակահարութիւններ կատարած է։ Մինսքի մէջ լրտեսութեամբ ամբաստանուած երեք Լեհեր 8 տարի բանտարկութեան դատապարտուած են։ Իսկ ուրիշ երկու Լեհեր գնդակահարուեցան, իբրեւ «լրտես»։

∴ Զիչէրին Պերլինէն Մոսկուա մեկնեցաւ։ Լեհական հողէն չանցնելու համար երկաթուղիով գնաց մինչեւ Շթէթէն, ուսկից Լէնինկրատ գացող շոգենաւ մը նստաւ։

Համայնավար պրոպագանդ զօրքերու մէջ

Ֆրանսայի համայնավարները վերջերս մասնաւոր կարեւորութիւն կուտան զինուորներու մէջ պոլշեւիկեան քարոզութեանց։ Անցեալները Պուամի Քամփ զօրանոցին մէջ ապստամբած էին թնդանօթաձիգները 105րդ զօրագունդին պահեստիները։ Նոյն ըմբոստական շարժումը կրկնուեցաւ Յունիս 13ին եւ 14ին։

Արձակուրդով մեկնող եւ ուշ վերադարձող քանի մը զինուորներ պատժուած ըլլալով իրենց ընկերներէն մօտ 100 հոգի պահանջեցին անմիջապէս ազատ արձակել բանտարկեալները։ Կարգը պահպանող սպաներու եւ ենթասպաներու խիստ կեցուածքին վրայ, բողոքողները ցրուեցան, «Էնթէրնասիոնալ»ը երգելով։

Խորհրդարանը եւ համայնավարները

Ուրբաթ օր Երեսփ. ժողովին մէջ դարձեալ վիճաբանութեան առարկայ դարձաւ համայնավարներու խնդիրը։ Դատական Նախարար Պարթու տեղեկութիւններ տուաւ անիշխանական եւ համայնավար կարգ մը բանտարկեալներու մասին, որոնք առենէ մը ի վեր հացադուլ կ'ընէին եւ հիւանդանոց փոխադրուած էին։ Ասոնցմէ երեք հոգի ազատ ձգուած են արդէն։

Այս առթիւ ընկերվարական եւ համայնավար երեսփոխաններ պահանջեցին ջնջել 1893ի եւ 1894ի օրէնքները, որոնք խիստ պատիժներ կը նախատեսեն անիշխանական քարոզութեանց համար։ Ընկերվարական Ֆրոթ գայրոյթով յիշեց թէ համայնավար երեսփոխանները բռնութեան դէմ կ'արտայայտուին միշտ եւ ազատութիւնը կը ջատագովեն, մինչ խորհրդային դրախտին մէջ ամէն կողմ բռնութիւն ու կեղեքում է։ Ըրնոտէլ եւս իր պաշտօնակցին տեսակէտը պաշտպանեց՝ մասնաւորապէս խօսքն ուղղելով Քաշէնի եւ Վայեան Քութուրիէի եւ պոռալով. «Դո՛ւք սպաննեցիք ընկերվարութիւնը»։

Տօրիօի ձերբակալութիւնը յետաձգուած է, որովհետեւ իր փաստաբանը վճռաբեկ ատեանին դիմած է՝ բանտարկութեան վճիռը բեկանել տալու համար։

Կառավարութիւնը վերոյիշեալ 1893ի եւ 1894ի օրէնքներու ջնջումին մասին վստահութեան խնդիր հանեց եւ Երեսփ. ժողովը 142ի դէմ 400 ձայնով վստահութիւն յայտնեց։

Թուրքիոյ նոր երկաթուղիները

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը Յունիս 16 թուականով կը հեռագրէ թէ, համաձայնագիր մը ստորագրուած է Թուրք կառավարութեան եւ գերման Ճուլիոս Պէրկէր տան միջեւ, որով այս վերջինը յանձն կ'առնէ երկու երկաթուղագիծերու շինութիւնը Անատոլուի մէջ։ Առաջինն է Քէօթահիա-Թավշանլը գիծը, 140 մղոն երկար, երկրորդը՝ Կեսարիա-Ուլուգըշլա, 112 մղոն։ Կ'ըսուի թէ Տէօյչէ Օրիէնթ Պանքը 65 միլիոն մարքի (3,250,000 ոսկի) կանխավճարը պիտի ընէ Թուրք կառավարութեան, որպէս զի ի վիճակի ըլլայ ընկերութեան պէտք եղած վճարումները ընելու։ Երկու գիծերու շինութեան համար պայմանաժամ նշանակուած է վեց տարի։ Կ'երեւի թէ Պէրկէր կարգադրութեան մը եկած է այն պելժ խմբակին հետ, որ նոյնպէս կարգ մը գիծեր պիտի շինէ Անատոլուի մէջ, քանի որ Կեսարիա-Ուլուգըշլա գիծին շինութիւնը անոր սահմանուած էր։

Իտալ.-պելճ. յարաբերութիւնները

Պրիւքսէլի իտալական դեսպան մարքիզ Նէ'րէթթօ Քամպիազօ ուրիշ պաշտօնի կոչուեցաւ եւ իտալական կառավարութիւնը որոշեց նոր դեսպան չղրկել անոր տեղ։ Դեսպանի պաշտօնը գործակատարի մը պիտի յանձնուի։ Իտալիա այս որոշումը տուած է անոր համար որ, Պելճիքայի արտաքին Նախարար Վանտէրվէլտ, յայտնի ընկերվարական գործիչ, իր իշխանութեան գլուխ անցնելէն իվեր խուսափած է շփում ունենալէ Մուսոլինիի հետ։ Այս վերջինը ժամանակին իբրեւ ընկերվարական գործիչ Վանտէրվէլտի հետ նոյն գաղափարին համար պայքարած ըլլալով, այժմ մեծ անջրպետ մը բացուած է երկուքին միջեւ։

Գործազրկութեան տագնապը

Այս շաբաթ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւը պակսեցաւ մօտ 3000 հոգի եւս։ Ներկայիս նպաստ կը ստանան 30,201 հոգի, որոնց 19,726ը այր եւ 10,475ը կին։ Մէկ շաբթուան մէջ 1538 օտար բանուորներ տեղաւորուած են (673ը Աշխատանքի Նախարարութեան, 865ը Տեղաւորման Գրասենեակներուն կողմէ)։ Ֆրանսա մտած են 873 օտար աշխատաւորներ, որոնց 64ը ճարտարարուեստի եւ 809ը երկրագործութեան մէջ աշխատելու համար։ Առաջիններէն 60ը Իտալացիներ են, իսկ երկրագործութեան համար եկողներն են 608 Պելճիքացի 182 Իտալացի եւ 18 Չեխոսլովաք։ Արձակուրդէ վերադարձած են 276 օտար բանուորներ։ Միւս կողմէ մէկ շաբթուան մէջ Ֆրանսայէն մեկնած են 1145 օտար բանուորներ։

ՕՐ. ԱԶՐԻՆԷ ՏԻՆԿԻԼԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՄՆԱՑԱԿԱՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 12 Յունիս 1927

Տիկին Մ. Վ. Մանուկեան, տիկին եւ զօրավար Ա'Աքսուլթին, Տէր եւ Տիկին Տը Շուպէր եւ զաւակունք, Տիկին Ե. Յ. Կիւմշեան եւ զաւակունք (Մարսիլիա), Տէր եւ Տիկին Միհրան Մանուկեան եւ զաւակունք Նիւ-Եորք, Այրի Տիկին Նէվրիկ Ա. Մանուկեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Բ. Պէյլէրեան եւ զաւակունք (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Մանուկեան եւ Օր. Մանուկեան (Անկիւէն), ինչպէս նաեւ Մանուկեան, Նազաշեան, Քէլէկեան, Թէլէեան, Տարակէօզեան, Նաւլեան, Սթիւարթ, Թիրեաքեան, Քէշիշեան եւ Կիւլպէնկեան ընտանիքները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց ամուսնոյն, եղբօր, ճօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՎԱՀԱՆ Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Բժշկապէտ - ճարտարապետ

որ տեղի ունեցաւ 1927 Յունիս 17ին, Նէօյի-Սիւր-Սէնի։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1927 Յունիս 20 Երկուշաբթի օր, ժամը 2ին, Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean-Goujon

Կը խնդրուի ներկայ նկատել իբր հրաւիրագիր

12 Rue Angélique Vérien, Neuilly-sur-Seine

Տէր եւ Տիկին Յ. Ճ. Սիրունի եւ Դրիգոր Ճօլօլեան կը յայտնեն թէ, ծաղկեպսակ տանելու փոխարէն մը տեղի պիտի ունենայ իրենց սգաւոր մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ

գերեզմանին վրայ, այսօր կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

Հաւաքավայր կը գտնուի Թիաէնի Cimetière Parisien գերեզմանատունը, 91րդ divisionի մէջ գիծ 19, թիւ 15

Փանթէնի գերեզմանատունը տանող հանրակառքի գիծերն են 51 եւ 52:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէն այսօր կիրակի, առաւօտեան ժամը 10ին, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ Անկիէնի և շրջակայի Դաշնակցական ընկերները, 48 Grand'rue ճաշարանի պարտէզին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Ռււ. Միութեան ընդհ. ժողովը Երեքշաբթի, Յունիս 21 երեկոյեան ժամը 9ին Flora ճաշարանի վերնայարկը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին: Կը հրաւիրուին ընկերները եւ համակիրները: Դասախօս ընկ. Ճ.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը՝ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին սովորական սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի վերջնական ժողովը՝ 22 Յունիս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, գրադարանին մէջ, 75 Rue Paul Bert: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է

Հ.Յ.Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Երկուշաբ. երեկոյ ժամը ճիշտ 9ին, Գրադարանի սրահը. խիստ կարեւոր օրակարգով: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր մասնաճիւղի մը կազմութեան համար Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Վիրօֆլէի, Վէրսայլի, Քլամարի Մէտոնի, Սէվրի եւ Շավիլի երկսեռ երիտասարդութիւնը այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 187 Grand'Rue de Chaville:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H TEURNIER

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 21 Երեքշաբթի, Հայ ուսանողութիւնը գեղարուեստական խումբը ղեկավարութեամբ Մ. Ա. Կոստանեանի, Լոնտոնի Ֆիլարմոնիք Հոլ մեծ թատրոնին մէջ կը ներկայացնէ՝

ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆ *փորձ. 1 պատկեր*

Սկիզբը ճիշտ ժամը 8ին երեկոյ

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Անգլիա	L. St.	124 02
Ամեր.	Dollar	25 53
Գերմ. մարք	100 Mark	[illegible]
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.	13 [illegible]
Թրք. ոսկի	» or	112 —
Մէճիտիէ	Medjidie	7 75
Լէվա 100	Léva	18 30
Դրախմի »	Drachme	33 50
Լիր	Lire	[illegible] 50
Պելճ. Ֆրանք	Frc Belge	[illegible] 80
Զուից. »	Frc Suisse	[illegible]
Լէյ 100	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg		[illegible]
» II		[illegible]
» III »		[illegible]
Թուրքիոյ երկաթ. Lots turcs		[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՖՐԱՆՍԱ		
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		
ԵԳԻՊՏՈՍ		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire · SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration · Խմբ. և Վարչութիւն · 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆԻՍ 1927
21 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 368
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՔՕՍՈՒԹԵԱՆ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒՆ

Կիրակի օր, հրատարակելով Էջմիածնի բռնագրաւման լուրերուն լուսաբանութիւնը, պարզեցինք մեր բռնած դիրքը։ Թուականներ, ով եւ աղբիւրներով յայտնեցինք թէ ի՛նչպէս ...ժեցանք, երբ, լուրին հրատարակութենէն մօտ երկու շա՛... յետոյ, հակասական պատմութիւններ երեւցան։ Առաջին ...ագամ մենք էինք որ հեռագրով հարցումներ ուղղեցինք եւ ...ատարակեցինք Աստուածակալի առաջնորդին հեռագրական ...րկումը, յետոյ յաջորդաբար ինչ տեղեկութիւն որ կը հասնէր, ...ր կամ դէմ։ Բայց, միշտ կը սպասէինք մեր Թղթակիցներուն ...սաբանութեան։

Պոլսոյ պահպանողական մէկ թերթին ամէնէն հայ-...աւորչական խմբագիրը, մեր առաջին լուրերուն վրայ, գի-... կուսար թէ, «Յառաջ» ո՛ր եւ է մեկ չունի լուրին հրա-...րակութեան մէջ, եւ իրենք ալ միեւնոյն բանը պիտի ը-...ին։ Բայց, կը զարմանար որ տակաւին կը սպասենք մեր ...թակցին լուսաբանութեան երբ սխալը աննեւեւ է։

...փութանք ըսել որ՝ գրասեղանին առջեւ նստած, բռնագրա-...մը «սուտ է» պոռացողներուն բոլոր փաստերը՝ Կաթողիկո-...ն քանի մը հեռագիրներն ու նամակներն էին, որոնց ամէնէն ...ր Ապրիլ 16 թուականը կը կրէր։ Արդ, մեր հրատարակած ...թակցութիւնը կը պատմէր Ապրիլ 2ին պատահած դէպքեր։ ...մինչեւ այսօր ալ, գոնէ մեզի ծանօթ չէ թէ ինչ է պա-...ահեր Ապրիլ 2էն մինչեւ 16, երբ առաջին ձայնը կը հասնէր ...միածինէն։ Յետոյ, մենք չէինք կրնար, պատահական լուրե-...ու վրայ, մէկ անգամէն խաչ քաշել երկու տարիէ ի վեր փոր-...ուած աշխատակիցներու վրայ։ Եւ որովհետեւ, նոյնքան ...աւոր է, ուզած ատենը լուր ստանալ Հայաստանէն որքան ...կիւրիէն, մենք ստիպուած էինք սպասել։ Իսկ ուրիշներ որ ...ն միջոց ունէին, վերջին պահուն միայն հեռագիր մը կ'ուղ-...ն եւ լակոնիկ պատասխան մը կը ստանան, «Ոչ մի քայլ չէ ...ուած Էջմիածնի վերաբերմամբ»։ Նոյնիսկ տիրոջ-...ւոր առաջնորդներ, եպիսկոպոս թէ արքեպիսկոպոս, Պոլսէն ...նչեւ Ռումանիա եւ Եգիպտոս, խելք չըրին իրենց միջոցով ...ոյգ լուր առնել անմիջապէս։

Ուրեմն, մինչեւ վերջը, մենք ոչ միայն յարգեցինք լրա-...ական կանոնները եւ պարկեշտօրէն պարզեցինք հարցին բո-...ր երեւոյթները, թեր կամ դէմ, այլ եւ, երբ հակասութիւնը ...ուան եղաւ, չհրատարակեցինք շարք մը բուռն բողոքներ եւ ...նաձեւեր, որ կը մնան մինչեւ այսօր։ Եւ ահաւասիկ, կիրա-... օր մերկացուցինք թէ ինչպէս ծագում առած էր լուրը, ...երիմացութեան մէջ ձգելով մեր Թղթակիցները։

Տակաւին կրնայինք յիշել Մայիս 8էն յետոյ եղած հրա-...րակութիւնները. — Պոլսոյ խորհրդային փոխ-հիւպատոս Ան-...կրոնի յայտարարութիւնները «Վագըթ»ի, «Դեռ լուր չունինք ...է Էջմիածինը գրաւուած է թէ ոչ», (Յառաջ, 11 Մայիս). Թա-...իզի մեր Թղթակցին երկրորդ լուսաբանութիւնը (Յառաջ, 24 ...Մայիս), Ատրպատականի առաջնորդին նամակը Երուսաղէմի ...միոն» թերթին խմբագրութեան. «Հայոց 1600 տարուայ եկեղե-...ն այսօր վտարուեցառաջատում կը նկատուի ոչ թէ իբր Մայր Աթոռ, ...այլ Վաղարշապատ գիւղի համայնքի պարզ եկեղեցի, գաւառական ...երծադիր կոմիտէի կողմից պարզ ընկալագրով յանձնուած հա-...մայնքին, որ եթէ կամենայ ակումբի վերածէ համայնական ծայնի ա-...ակելութեամբ» (Մայիս 26)։ Վերջապէս, Յունիս 1ին, Վաղարշա-...պատի կոմքչիչներու ժողովը, ուր օրուան վարիչներն ալ խօսք ...առնեն, եւ կ'առաջարկեն ակումբի վերածել Էջմիածինը, իսկ ...աթողիկոսը ղրկել Օշական, բայց եկրակացութեան չգալով, ...նդիրը կը յետաձգեն «անորոշ ժամանակով»։

Այս բոլորը սրտաբաց պատմել յետոյ, թող չմեղադրեն ...ւթերցողները, եթէ հարկադրուած ենք մեր արգահատանքն ...ու զզուանքը յայտնել շարք մը անպարկեշտ խմբագիրներու ...եւ առաջնորդներու, որոնք մեր միջոցէն չանցած նկատումներ ...եւ խայել վերագրեցին մեզի։

Օրն ի բուն սեւը ճերմակ ներկող Թշուառականները չեն որ ...պարկեշտութեան դաս պիտի տան «Յառաջ»ի։

Ու մանաւանդ, պարկեշտութիւն բա՛ռն իսկ արտասա-...նելու իրաւունք չունին անոնք որ, նստած Փարիզ, Աթէնք, Պուք-...րէշ, Սօֆիա, Եգիպտոս կամ Ամերիկա, Պապը Ալիին կամ, ...փիշտ համիտական «Իգտամ»ներու եւ «Թէրճիման»ներու պէս, ...ամբողջապէս կ'ուրանան Հայաստանի մէջ կատարուած ...հսկայածանքները, կը ծածկեն աղաղակող իրողութիւններ, կը ...դարձնեն Զեկայի ճանկերուն յանձնուած հարիւրաւոր կալանա-...ւորներու տառապանքը, հէքեաթներ կը հիւսեն հազարաւոր ...փախստականներ հեռուէն, առանց ո՛ր եւ է կապ ունենալու, եւ կը ...մերժեն իսկ ուրիշներն ալ իրենց մոլութենէն վարակուած են։

...իր բաւ՛, պարոններ։ Այս բոլորը վերջ մը կ'ունենան, ...արկաւ...

Լրագրական ասպարէզին մէջ, կարելի է սխալիլ յաճախ ...Թուրքի եւ Նունկէսերի Նիւ Եորք ժամանման լուրը այստեղ հա-...ղորդեցին առ նուազն երկու նախարարութիւններ։ Թերթեր ...եղան որ նկարագրեցին անոնց Նիւ Եորք ժամանումը, ողջա-...գուրումը, ծաղկեփունջերու մատուցումը, բայց ոչ ոք ինքն ...իրեն թոյլ տուաւ չարամտութիւն վերագրել։ Եւ երկու ան-...բախտները կը փնտռուին տակաւին...

Դո՛ւք ալ քաջութիւնը ունեցէք, գոնէ, ճշմարտութիւ՛նը ...երեւան հանելու Էջմիածնի լուրերու այս խառնիճաղանճին ...մէջ։ Բայց մանաւանդ, տալու Հայաստանի անցուդարձին հա-...րազատ պատկերը, ո՛չ թէ այն որ կը գրուի քուրջի վրայ, այլ ...այն որ գոյութիւն ունի իրապէս։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Միլլիէթ»ը, քննելով խորհրդային իշխանութեան կրած տագնապը, կը գրէ, իր խմբագրապետին՝ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյի ստորագրութեամբ.

— «Ոչ միայն Անգլիոյ, այլ եւ Ֆրանսայի ու Ամերիկայի մէջ նորէն ստատկացաւ հակապոլշեւիկեան հոսանքը։ Եւ այս հոսանքին գլուխը կը գտնուին նախարարներ եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ։ Հոս հոն արտասանուած ճառերուն մէջ սպառնալիքներ կան ուղղակի ներկայ պոլշեւիկ վարիչներուն դէմ։ Եւրոպական թերթերը խառնակ ցոյց կուտան Ռուսիոյ ներքին կացութիւնը, եւ կարծես մրցումի ելած են իրարու հետ, հաստատելու համար թէ, տեսակէտներու հակասարատութիւն կայ պոլշեւիկեան վարիչներուն միջեւ։ Եւ ինչպէս ամէն երկրի, Ռուսիոյ մէջ ալ ծագած կարեւոր եւ անկարեւոր դէպքերը կը տկարացնեն անոնց գործունէութիւնը։ Ահա Լէնինկրատի մէջ տեղի ունեցած ռումբի պայթումը նոր առիթ տուաւ անկէ օգտուիլ ուզողներուն։

«Մէկ խօսքով, մեր հարեւան խորհրդային Ռուսիան կը զգայ թէ ամէն կողմէ դաւադրութիւններով շրջապատուած է, եւ թէ ստիպուած է անոնց դէմ միջոցներ ձեռք առնել։ Արդէն Վարշաւիոյ դեսպանին սպանութեան խնդրին մէջ Լեհաստանի հանդէպ ուղիղ ընթացք մը ցոյց տալը, կը հաստատէ թէ Ռուսիա պէտք եղածին պէս զգաստկից է վտանգին։

«Ներկայ Ռուսիան կը գիտակցի իր մղած պայքարին ընդարձակութեան եւ իմաստին։ Պարտութիւն մը կրնայ ներկայ վարչաձեւին անկումը առաջ բերել։ Իսկ Մոսկուայի վարիչները, որոնք գիտեն թէ Ռուսիան չի կրնար նոր ցնցում մը կրել, անշուշտ չպիտի թերանան խիստ միջոցներ ձեռք առնել, աղէտը արգիլելու համար։

«Գալով մեզի, կ'ուզենք որ պետութիւններու միջեւ ծագած վէճերը օր առաջ կարգադրուին, առանց միջազգային խաղաղութեան տեղի տալու»

Ֆ. ՄԱՔԼԷՐ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզի.—

«Ունիվէրսուլ» իր Յունիս 13ի թիւով կը ծանուցանէ թէ յայտնի հայագէտ Ֆրէտէրիք Մաքլէր Պուքրէշ կը հասնի Յունիս 17ին եւ Ցանսոցիա Քարոլի մէջ Յունիս 26ին եւ 29ին երկու բանախօսութիւններ պիտի ընէ Հայաստանի եւ իր արուեստին մասին, եւ յետոյ պտոյտ մը պիտի կատարէ հայաբնակ շրջաններու մէջ, հայագիտական ուսումնասիրութեանց համար։ Ինչպէս գրած էինք ատենին, Գ. Մաքլէր ... հրաւիրուած է փրոֆէսէօր Նիքոլա Եօրկայի կողմէ, որպէսզի ռումէն ժողովուրդին ծանօթացնէ հայ գրականութիւնը ... Ազգ. Միութեան կողմէ ... պիտի ... ։

ԴԻՊՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ. — Վերջին ամիսներու ընթացքին, գործադրութիւնը նոր հանգամանք մը կը ներկայացնէ Հայաստանի մէջ, ինչպէս կը գրէ «Խ. Հայաստան» 4 Յունիս։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտ ապստամբներ անձնատուր

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Ուշգօթան աշիրէթին պետը, Խալիլ Սէմի, որ մասնակցած էր Շէյխ Սայիտի ըմբոստութեան եւ այն ատենէն ի վեր փախստական էր, իր բոլոր հետեւորդներով անձնատուր եղած է։

Սղերդի հետապնդիչ ուժերը յաջողած են մեռած ձեռք անցընել Սանօվա գիւղացի Մէհմէտ Օղլու Ֆէթթահը, որ անցեալ տարի սպաննած էր Պէրվարիի զինուորագրութեան ճիւղի նախագահ հարիւրապետ Սէյֆէտտին պէյը եւ ոստիկան զինուորներու փոխ-հրամանատար Հիւսնի չաւուշը։

Ահ ու սարսափը Ռուսիոյ մէջ

Պերլինի ճամբով Մոսկուայէն առնուած լուրերու համաձայն, ահ ու սարսափի քաղաքականութիւնը կը շարունակուի Խորհրդային Միութեան մէջ։ Նոր ձերբակալութիւններ եւ դատակնքումներ տեղի կ'ունենան։ Խարքովի մէջ լեհ լրտեսական սպասարկութեան երկու գործակալները, որոնք ձերբակալուած էին Ուկրայինայի կառավարութեան անդամներուն դէմ մահափորձ կազմակերպելու ամբաստանութեամբ, գնդակահարուած են։

Քոլչաքի բանակի նախկին հրամանատար Մամայէվ իր մասին տրուած վճիռը բեկանելու դիմում ըրած էր Մոսկուա, սակայն մերժուած է։ Ասկէ զատ եօթը էսթօնիացի կարծեցեալ լրտեսներ եւ նախկին ռուս սպայ մը գնդակահարուած են Լէնինկրատի մէջ։

Ալպանական կնճիռը

Մեծ պետութեանց Պելկրատի ներկայացուցիչներուն միջամտութեան վրայ, եուկօսլաւ կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէ որ ալպանական սահմանը չպիտի փակուի եւ սերպ նաւեր պիտի շարունակե՛ն երթեւեկել ալպանական սահմանագլուխները ծովէն. Գոյանա գետէն եւ Շքոտրայի լիճէն։ Ալպանիայէն մեկնած եուկօսլաւ հիւպատոսները առժամաբար պիտի մնան ալպան սահմանին մօտ. այսպէս Վալոնայի հիւպատոսը Փոտկորիցա պիտի մնայ։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Եուկօսլաւիա իր յարաբերութիւնները խզեց Ալպանիոյ հետ՝ մեծ պետութիւնները կատարուած իրողութեան մը առջեւ դնելու եւ անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար Թիրանայի դաշնագրին վրայ, որ կը նուիրագործէ Իտալիոյ տնտեսական եւ քաղաքական գերիշխանութիւնը Ալպանիոյ վրայ։ Սերպիա կը յուսայ թէ հիմա կարելի պիտի ըլլայ որոշ փոփոխութիւններ մտցնել այդ դաշնագրին մէջ։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին հիւսիսայիններու բանակին ու նաւատորմին դիկտատոր հռչակուելէ վերջ, առաջին գործը եղաւ Չինական Հանրապետութեան վարչապետ նշանակել Փան Ֆուն։ Չանկ-Ցօ-Լին Փեքինի դիւանագիտական մարմնի անդամներուն յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը օտարահպատակներու կեանքն ու ինչքերը կ'երաշխաւորէ։

«Թայմզ» կը տեղեկանայ թէ Շանթունկի մէջ Ցինինկի մօտ կռիւները կը շարունակուին երկու հակառակորդ բանակներու միջեւ։ Հիւսիսայինցիներն են կը մղեն Հարաւայինները, որոնք բուռն կերպով կը դիմադրեն։ Երկուստեք կորուստները ծանր են։

Հանքէուէն կը հաղորդեն որ Գ. Միջազգայինի ներկայացուցիչ եւ Հանքէուի կառավարութեան խորհրդական Պորոտին պաշտօնին վերջ պիտի տրուի։ Չինացիները շատ կարեւորութիւն չեն տար այս որոշումին, վստահ ըլլալով որ Պորոտին պիտի շարունակէ վարել Հանքէուի կառավարութեան քաղաքականութիւնը՝ նոյն իսկ առանց պաշտօնական հանգամանք ունենալու։

Նաւային զինաթափութեան ժողովը

Երէկ կէսօրէն վերջ Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողովը, որուն կը մասնակցին երեք մեծ պետութիւններ՝ Միացեալ Նահանգները, Անգլիա եւ Ճափոն։ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ կողմէ ալ չէզոք «դիտող»ներ ներկայ պիտի ըլլան։

Այս խորհրդաժողովը կը գումարուի Նախագահ Քուլիճի հրաւէրով եւ ամբողջացնելու համար Ուաշինկթընի ժողովին մէջ անկախ մնացած խնդիրները։

Մեծ Գերմանիոյ համար

Վիէննայի մէջ գումարուեցաւ Մեծ-Գերմանիա կուսակցութեան ութերորդ համաժողովը, ուր Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացման ի նպաստ ճառեր արտասանուեցան։ Ծերակուտական Պրունար, Չեխոսլովաքիոյ գերման ազգային կուսակցութեան վարիչը՝ յայտարարեց թէ Չեխոսլովաքիոյ երեք միլիոն Գերմանները չմիացուեցան մայր հայրենիքին, սակայն այդ միացումը անտիճանաբար կը պատրաստուի։

Ռայխսթակի անդամ Միթթէլման ժողովին հաղորդեց ողջոյնները գերման ժողովրդական կուսակցութեան եւ իր պե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՐԱԳԱԾ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Ինչպէս գրեցինք, Յօքթ. Նիդերմայէր Երեւան գացած էր, վերելք մը կատարելու համար Արագած եւ Արարատ լեռներուն վրայ։

Յօքթօրը, Արագածի վրայ բարձրանալէ յետոյ, վերադարձած է Մոսկուա, մինչեւ որ Թիֆլիսեան կառավարութենէն ստացուի վիզան, բարձրանալու համար նաեւ Արարատի վրայ։

Արագածի մասին՝ տօքթօրը այսպէս կը պատմէ.

— Մեր խումբը Մայիս 29ին ճամբայ ելաւ Երեւանէն։ Նոյն օրը հասանք Աշտարակ, ուր անցուցինք գիշերը։ Առտուն կանուխ ձիերով անցանք Բիւրականէն, Ինակլուէն։ Մայիս 31ին, Բիւրականցի որսորդ Գրիգորին առաջնորդութեամբ ձիով սկըսանք բարձրանալ դէպի կարադաղի ձիւնապատ սարահարթին վրայ։ Յետոյ ձիերը ետ ղրկելով, հետիոտն առաջացանք մինչեւ փոքր լիճը, բարձրացանք կարագէօլ մեծ լիճը եւ ապա մօտեցանք գագաթին։ Մշուշը կ'արգիլէր գիտել ընդարձակ հորիզոնը, ճամբան դժուար էր կտրել, այնպէս որ, վերադարձին, 6 ժամ քալեցինք բեռնելով մինչեւ վրանը։ Հոն ձգեցի արշաւախումբիս մասնակցողները եւ առաջնորդիս հետ բարձրացայ գագաթը։ Ցասը վայրկեան մնացած էր հասնելու համար գագաթը, յանկարծ երկինք սկսաւ որոտալ, ամպերը շրջապատեցին մեզ։ Շուրջս նայեցայ, առաջնորդս փախած էր։ Ու ես, միինակ մնացած, ամպերուն մէջ կորսուած, յարմար նկատեցի գագաթ չհասած ետ դառնալ։ Մագլցելով ժայռերու վրայէն, վերջապէս հասայ ընկերներուս մօտ, ու սահելով իջանք մեր վրանը։ Հոն տեսանք որ մեր առաջնորդը, ոստիկաններ առած կուգար մեզ փնտռելու։ Գիշերը անցուցինք վրանին տակ եւ յաջորդ առաւօտ, Յունիս 1ին, իջանք Բիւրական, Աշտարակ եւ Էջմիածնի վրայով դարձանք Երեւան։

Արագածը, այս եղանակին, զբօսաշրջիկին համար, շա՛տ հետաքրքիր է իր ձիւնոտ լանջերով, սակայն երկրաբանական տեսակէտով լուրջ պատկեր մը կարելի չէ կազմել։ Որովհետեւ կ'երեւին միայն միապաղաղ ցցուած քարեր, գետինը ծածկուած է ձիւնով եւ անկարելի է որոշել հողին գոյնը եւ տեսակը։ Աւելի ուշ եղանակներուն, ձիւնհալքի օրերուն, հետաքրքրութիւն չարժեցներ։ Արագածին լանջերն ու քիւնքերը հրաշալի են, ծածկուած՝ բազմազան ու գեղեցիկ ծաղիկներով, որոնք փռուած են լերան ամբողջ կուրծքին վրայ եւ ձիւնին տակէն վեր կը բարձրացնեն իրենց պսակները։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

Պաղտատէն կը հաղորդեն թէ անգործութիւնը կը շատնայ օրէ օր։ Այնպէս որ, ներկայիս հարիւրաւոր անգործ մարդիկ կը թափառին փողոցներու մէջ, ի հարկէ ամբողջն ալ գաղթականներ չեղացիները, իրենց դռներն ու բակերը ամուր կղպած են։

Գործերու պակասութեան բուն պատճառը եղաւ Անգլիացիներու մէկ մասին հեռանալը, որովհետեւ գրեթէ ամբողջ գաղթականութիւնը անոնց քով էր որ կ'աշխատէր եւ կը ճարէր իր օրուան ապրուստը։

ՍՍՍՌ.

ՕՐՈՒԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Յունիս 7ին, Լեհաստանի մայրաքաղաքին մէջ, սպաննուեցաւ խորհրդային դեսպան Վոյքոֆ։

Անգլեւոլշեւիկ յարաբերութիւններու խզումին յաջորդող ամենախոշոր քաղաքական դէպքն էր այս, որ ռումբի մը պէս պայթեցաւ Խորհրդային Միութեան գլխուն։

Մոսկուայի մէջ Վոյքոֆի սպանութիւնը նկատուեցաւ, եթէ ոչ իբրեւ բաց ռազմական գործողութիւններու սկիզբը Անգլիոյ կողմէն, գէթ իբրեւ գործնական քաղաքականութիւն՝ ուղղուած խորհուրդներու դէմ։ Եւ, ըստ երեւոյթին, այդպէս մտածելու հիմքեր ալ կան։ Ահա, օրինակի համար, խորհրդային կառավարութեան Յունիս 8ի պաշտօնական զեկոյցը (Իզվէստիա Յունիս 9), որ կուտայ բազմաթիւ փաստեր, որոնք կը հաստատեն անգլիական դաւերը պոլշեւիկներու դէմ։ Մեզի չէյնար ապացուցանել, թէ որքան լուրջ են այդ փաստերը, բայց եթէ, իրապէս այդ գործերը տեղի ունեցած են, ապա Մոսկուայի վախերը շատ ալ անհիմն չեն։

Զեկոյցը կը պատմէ, թէ 1925ի ամառը, Ֆինլանտիայի սահմանին վրայ, բռնուած է անգլիական սպայ Րիլի, որ քննութեան ժամանակ յայտնած է թէ ինք ղրկուած է յատկապէս ահաբեկումներ, հրկիզումներ ու ապստամբութիւններ կազմակերպելու նպատակով եւ թէ, մեկնելէ առաջ, եղած է Չըրչիլի մօտ, որ անձամբ զբաղած է Րիլի առաքելութեամբ եւ ահաբեկումներու ու զանազան հակախորհրդային շարժումներու մասին տուած է համապատասխան հրահանգներ։

1926ի վերջերը Կէփէուն (նախկին Չէկան) առաջքն առած է Ուքրայինայի Կեդր. Գործկոմի նախագահ Փէթրովսկիի եւ Ժողկոմխորհի նախագահ Չուբարի, ինչպէս նաեւ Լենինկրատի Կէփէուի պետ Մեսինկի դէմ պատրաստուած ահաբեկումներուն։ Ահաբեկիչը Կոստանտին անգամ էր և միեւնոյն ժամանակ գործակից՝ Լեհաստանի մէջ աշխատող հակախորհրդային մէկ կազմակերպութեան։

1927 Մարտ 12ին պատրաստուած էր Պուխարինի ահաբեկումը Մեծ թատրոնի մէջ, եւ Պուխարին, որ այդ օրը զեկուցանող էր, պատահաբար միայն ազատած է մահուընէ։ Նոյն անձը ահաբեկութիւն կը պատրաստէր Ռիքովի եւ Սթալինի դէմ։ Մայիս 10ին ձերբակալուած է խմբակ մը, որ Անգլիացիներու աջակցութեամբ կը պատրաստուէր օդը հանել Քրէմլինը։ Ծրագիրէն պարզուած է, որ պայթիւնը պիտի կատարուէր միաժամանակ Մեծ թատրոնի եւ Քրէմլինի մէջ խորհուրդներու համագումարի կամ համայնավարներու ուրիշ ո եւ է մեծ հաւաքոյթի միջոցին։

Յունիս 3ին բացուած է դաւադրութիւն մը, որու նպատակը եղած է պայթեցնել համամիութենական Կէփէուն Մոսկուայի մէջ։ Գտնուած են 4 քիլօ պայթուցիկ նիւթ եւ ռումբեր։

Յունիս 7ին, Վոյքոֆի սպանութեան օրը, Ժառանովիչ եւ Մինսք կայարաններու միջեւ կազմակերպուած է երկաթուղային խորտակում, որու ընթացքին սպաննուած է պետական գիւղական շրջանի Կէփէուի պետ Օփանսկին, որ իր հետ կը տանէր նոր ձերբակալուած լեհ լրտես սպայ մը։ Օփանսկիի հետ միասին սպաննուած է վարիչը եւ ծանրապէս վիրաւորուած են երկու պաշտօնեաներ։ Նոյն օրը, Յունիս 7ին, Լենինկրատի համայնավար ակումբին մէջ, կուսակցական ժողովի մը ատեն, նետուած են երկու ռումբեր եւ վիրաւորուած մօտ 30 մարդ, որոնց մէկ քանին շատ ծանր։

Միաժամանակ, Միութեան զանազան վայրերուն մէջ, երեւան հանուած են գործարաններու, գինուորական պահեստներու եւ պետական այլեւայլ հիմնարկութիւններու հրկիզումներ, գործարաններու մեքենաներու փճացում եւ այլն։

«Այսպիսով, կ'եզրակացնէ խորհրդ. կառավարութիւնը, միանգամայն պարզ է, թէ Մեծն Բրիտանիոյ կառավարութիւնը, որ արագ թափով պատերազմ կը պատրաստէ Խորհրդ. Միութեան դէմ, ամէն կերպ եւ բոլոր միջոցներով կը ձգտի խանգարել մեր պետութեան բանուորներու եւ գիւղացիներու խաղաղ աշխատանքը»։ Եւ թէեւ «բոլոր այդ արկածախնդրական հակախորհրդային փորձերը ոչ մի արմատ չունին Խորհրդ. Միութեան մէջ», կառավարութիւնը պարտք կը զգայ Համամիութենական Պետական Քաղաքական Վարչութեան Կէփէուի վրայ ձեռք առնել վճռական միջոցներ պաշտպանելու համար երկիրը օտար լրտեսներու, հրձիգներու, մարդասպաններու եւ անոնց միապետական ու՝ ճերմակ հաբիրակային պաշտպանիչներուն դէմ։

Կը կրկնենք, դժուար է ըսել թէ ո՞րն է ճիշդ, ո՞րը սխալ խորհրդ. կառավարութեան զեկոյցին մէջ, բայց եթէ ամէն քայլափոխին կը կատարուին ահաբեկումներ ու հրձիգումներ, եթէ դաւադրութիւնները կը յաջորդեն մէկը միւսին եւ, հակառակ ռուսիկանական տաժանելի միջոցներու, մարդիկ կը գտնուին, որ իրենց կեանքը զոհելու պատրաստակամութեամբ՝ ռումբի ու ատրճանակի հետ կը խաղան, միայն թէ մէջտեղէն վերցնեն իշխանութեան գլուխ կանգնած մարդիկը, ուրեմն դատարկ խօսք է, թէ երկրին մէջ «արմատ չունին» այդ «արկածախնդրութիւնները»։ Ընդհակառակն, խորհրդային կառավարութիւնը իր պաշտօնական զեկոյցին մէջ յիշած դէպքերով իսկ կը հաստատէ, որ հակակառավարական դաւադրութիւնները արմատ ունին ժողովուրդին մէջ, այլապէս անոնք չէին դառնար աւելի եւ աւելի յաճախադէպ։ Ահաբեկումները, սպանութիւններն ու հրկիզումները յաջողութիւն կ'ունենան հոն, ուր ժողովուրդը կը համակրի նման քայլերու։ Առանց համապատասխան նպաստաւոր մթնոլորտի, զեկոյցին թուած դէպքերը չէին կրնար տեղի ունենալ։

Նկատեցէք եւ ուրիշ պարագայ մը։ Թէ՛ Լենինկրատի ակումբը ռումբ նետողները, թէ Պելոռուսիայի Չեկայի պետը սպաննողները մնացած են անյայտ։ Նետած են ռումբը քաղաքի կեդրոնը գտնուող ակումբի մը մէջ ու հեռացած առանց բռնուելու։ Եթէ ժողովուրդը համակրանք չտածէր ահաբեկիչներուն հանդէպ, կարելի՞ բան է որ չբռնուէին։ Խորհրդային իշխանութեան հանդէպ այսօր ստեղծուած է նոյն տրամադրութիւնը, ինչ որ ժամանակ մը կար ցարական կառավարութեան հանդէպ։ Դաշնակցութիւնը քանի՛ չինովնիկ ու ժանտարմ ահաբեկած է եւ ահաբեկիչներէն քանի՞ն բռնուած են...

Խորհրդային կառավարութեան հաւատոյքը, թէ հակախորհրդային «եւրոպեները» երկրին մէջ «արմատներ չունին», կը հերքուի նաեւ այն ականջ խլացնող աղմուկով, որ ահա երկու շաբաթ է կը տիրէ Խորհրդային Միութեան ներսը, այն խուճապով ու սարսափով, որուն մատնուած են պոլշեւիկ վերին խաւերը, այն վայրագութիւններով, զորս Կէփէուն ի գործ կը դնէ բոլորովին անմեղ մարդոց դէմ։ Մոսկուա, Խարքով, Օտեսա, Թիֆլիս, Երեւան — ամէն կողմ տասնեակներով ու հարիւրներով անմեղ մարդիկ առանց դատ ու դատաստանի, կը ձերբակալուին ու հրացանի կը բռնուին։ Առաջին ցանկը ընդգրկահարուածներու — 20 հոգի — հրատարակուած է «Իզվէստիա»ի Յունիս 9ի թիւին մէջ։ Անոր յաջորդած են ուրիշ ցանկեր։ Ի՞նչ է այս, եթէ ոչ վախէն ահաբեկ, խուճապի մատնուած կամ արեան հոտէն խելագարուած բռնատականներու արարք։ Ուժեղ, ժողովրդի վստահութեան ու համակրանքին վրայ հիմնուած իշխանութիւն մը թոյլ չի տար նման արարքներ։

Ա՛յն, ինչ որ կը կատարուի այսօր Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ, այն հազարաւոր ձերբակալութիւններն ու աքսորները, պատանդներու խմբական սպանութիւնները, մարդկային կերպարանքը կորսնցուցած բանուորներու նոր դալաքումներն ու հոսող արիւնը, ա՛յն ականջ խլացնող աղմուկը, որ կը լսուի համայնավարներու բերնէն, լրագիրներու եւ ժողովներու մէջ հնչող ահազանգը, թէ պատրաստուող պատերազմի մասին — այդ ամէնը ապացոյց է, որ, իսկապէս, խորհրդային իշխանութիւնը կ'անցնէ բացառիկ տագնապ մը, — մէկը ա՛յն զալարումներէն որոնք շատ բաներով կը յիշեցնեն օրհասական աշխերու ջղաձգութիւնները։

Մ. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ

Պերլին 18 Յունիս

Վերջին երկու տարիներու ընթացքին գործազրկութիւնը այս երկրի ներքին-տնտեսական կեանքին ամէնէն խոր խոցը եղած էր։ Անոր քով գանցառելի է Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու — չհաշուելով Անգլիան — շատ շատ մէկ քանի տասնեակ հազարի հասնող գործազուրկներու թիւը։

Գերմանիոյ գործազրկութեան մասին գաղափար տալու համար, կը բաւէ այստեղ արձանագրել այն փաստը թէ, համաձայն պաշտօնական տուեալներուն, միայն նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր, նախկայ տարուան Յունուար ամսուն, մէկ միլիոն 835 հազար։ Պատկերը աւելի եւս պարզելու համար բաւ է յիշել, որ նպաստ կը հանէր գործազուրկներու պարագաներու թիւը որոնց համար գործազուրկ բանուորները յաւելեալ նպաստ կը ստանային։ Դեռ աւելին։ Վերոյիշեալ թիւերը կը վերաբերին միայն նպաստ կալ գործազուրկներուն։ Իսկ նպաստ ստանալու համար գործաւոր մը առնուազն մէկ քանի շաբաթ իր կամ քին հոգեւոր անդամ ըլլալու է, շարք մը ձեւականութիւններ գոհացնելու է, որով նըպաստ չստացող գործազուրկներն եւս զգալի թիւ մը կը կազմեն։

Եւ սակայն, գործազուրկները կը վայելեն պետութեան եւ համայնքներու հոգատարութիւնն ու խնամքը։ Ընդհ այնչափ առատ եւ այնքան նպաստ կը ստանան, որ իրենք եւ իրենց ընտանիքը ապրիլ կարենան, մինչեւ նորէն գործի անցնիլը։ 1925ին եւ 1926ին Գերմանիա մօտ մէկ միլիառ մարք նպաստ տուած է իր գործազուրկներուն։

Վերջին ամիսներու ընթացքին, սակայն, անսովոր անկում մը ցոյց կուտայ գործազուրկներու թիւը այս երկրին մէջ, ինչ որ անուրանալի արդիւնք է տնտեսական բարելաւման։ Այսպէս, Յունուարի կէսերէն սկսեալ մինչեւ Մայիսի կէսերը աւելի քան մէկ միլիոն պակսած է գործազուրկներու թիւը, 1 միլիոն 835 հազարէն իջնելով [illegible] հազարի։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին այսպիսի նպաստաւոր վիճակ բնաւ չէ եղած։ Ցոյց կայ, որ առաջիկայ ամիսներու ընթացքին կացութիւնը աւելի եւս բարելաւուի։

Բարելաւումը նկատելի է տնտեսութեան գրեթէ բոլոր ճիւղերուն մէջ — թէ՛ ճարտարարուեստի եւ թէ՛ առեւտուրի։ Նկատելի է զգալի բարելաւում մանաւանդ շինարարական ճիւղին, կառուցանող բանուորներու շարքերուն մէջ։

Եւ հասկնալի է այդ. տուրուած ըլլալով շինարարական այն աննախընթաց եռուզեռը, որ կը տիրէ այս երկրին մէջ։ Մէկը միւսին ետեւէ կը շինուին հազարաւոր բազմայարկ տուներ, ճամբաներ ու կամուրջներ, կը նորոգուին հիները, եւայլն։ Այնպէս որ կարելի է ըսել թէ՝ Ներկայիս մինչեւ իսկ խնդրանքը կը գերազանցէ հասոյթը աշխատանքի այդ ճիւղին մէջ։ Մասամբ առով կը բացատրուի անշուշտ ամերիկեան ընկերութեան մը կողմէ Պերլինի քաղաքային վարչութեան եղած առաջարկին մերժումը, որու իրականացումով 14 հազար յարկաբաժին աւելի պիտի շինուէր այս ամառ միայն Պերլինի մէջ։

Գործազրկութիւնը գրեթէ դադրած է նաեւ հիւսուածեղէնի եւ ճարտարարուեստի ու առեւտուրի քանի մը ճիւղերուն մէջ։ Ուշագրաւ այն հանգամանքն է մանաւանդ, որ գործազրկութեան նուազումին վրայ զգալի ազդեցութիւն չունեցաւ սակարանի աննախընթաց տագնապը, որ տեղի ունեցաւ մէկ-երկու շաբաթ առաջ եւ որ, թերթերու համաձայն, մէկուկէս միլիառ մարքի վնաս հասցուց տոկոսաբեր թուղթերու տէրերուն։ Ցաւագնողները մեծ մասամբ նորէն միջակարգ քաղաքացիներն են։

Գործազրկութեան այսքան արագ նուազումը նշան է, որ գերման ճարտարարուեստի մեքենական արդիականացումը կամ ամերիկանացումը իր փոխանցման շրջանը բոլորելու վրայ է։ Արդէն իսկ երկու տարիէ ի վեր տիրող գործազրկութիւնը ոչ թէ այս երկրին տնտեսական անբարենպաստ պայմաններու, ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի անկման հետեւանք է, այլ ընդհակառակն, անոնց զարգացման եւ արդիացման արդիւնք։ Որով մարդկային աշխատանքը մեքենականով փոխարինելու քանքեր կը թափուին անխախտ բոլո՛ր մարզերուն մէջ։

Փաստ է արդէն, որ այսօր գերմանեան իր ճարտարարուեստին արդիացումով գլեր անցեր է ոչ միայն Ֆրանսան, այլ եւ Անգլիան ու շատ մը ճիւղերու մէջ ամերիկեանին հասած է արդէն։

Ուրեմն, երբ 1—2 տարի յետոյ, Գերմանիա բոլորովին աւարտէ իր ճարտարարուեստին մեքենական արդիացումը, ստիպուած պիտի վերնայ նաեւ գործազրկութիւնը որովհետեւ, եղած աշխատաւոր ձեռքերու գնուելութեամբ, շատ աւելի քանակութեամբ նիւթական բարիքներ պիտի ստեղծուին քան առաջ։ Ուրիշ խօսքով, այս երկրին տնտեսութիւնը մեծ մղում պիտի ստանայ։

Ր. Ե.

ՀԱՅ ՏՂԵԿ ՄԸ ՄԵՌԱՒ — Մարսիլիոյ մէջ Ժան Գրիգորեան, 6 տարեկան, տունէն դուրս ելած պահուն, կ'իյնայ հանրակառքին տակ։ Մարմինը բզիկ բզիկ եղած էր։ Մահը վայրկենական եղաւ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԻՐ ՏԵՂԸ

Կամ ինչ որ նոյնն է՝ ամէն աշխատանքի կամ գործի, կամ պաշտօնի կոչել այն մարդը որ այդ գործին պահանջած ֆիզիքական եւ մտաւոր ընդունակութիւնները ունի, ահա հիմնապայմանը որպէսզի աշխատաւորը սիրէ իր գործը, տայ իր առաւելագոյն արդիւնքը եւ որպէսզի գործի ապարէզները չխճողուին դժգոհներու, դասալիքներու եւ կամ ուղղակի անյաջողներու փոհմակներով։

Իրականին մէջ դժբախտաբար, շատ յաճախ բախտն է որ ամէն ոք կ'ընդգրկէ իր ասպարէզը, առանց անոր կոչումը կամ յարմարութիւնը ունենալու. պատճառները շատ են անշուշտ, բայց փաստը փաստ է. եւ ի՜նչ կ'ըլլայ արդիւնքը. գործը, գործիքը եւ գործաւորը իրարու հետ չեն հաշտուիր. արդիւնաւորութիւնը կ'իյնայ. եւ կարգ մը պարագաներու մէջ — երբ գործը մարդկային կեանքի պատասխանատուութեամբ բարդուած է — ողբերգական արկածներ կուգան քաւել տալու այդ զանցառութիւնը։ Օրինակ, կարելի՞ է միշտ ապահով ըլլալ թէ այսինչ հանրակառքին վարիչը, օրն ի բուն իր ափին մէջ բռնած է մեզ պէս շատ մը մարդկանց կեանքը, ճակատագրին թելերը։ Ամէն հրաշխիք կը ներկայացնէ՞ թէ իր ծանր գործին պատշաճ մարդն է։

Արդ, ներկայիս նոր գիտութիւն մը, — մարդոց ընդունակութիւններու հետազօտող արուեստ մը, psychotechnie — ծնած է որ կը ջանայ ուսումնասիրել չարիքին դարմանը։ Աւելի ճիշդը, նոր գիտութիւնը, ո եւ է տուեալ գործի դժուարութիւնները մեկնակէտ ունենալով, կ'ուզէ շօշափելի փորձերով հասկնալ թէ այսինչ կամ այնինչ մարդը ունի՞ այդ դժուարութիւններու հակակշռող յատկութիւններ, մարմնաւոր թէ բարոյական մարզի մէջ։ Մէկ խօսքով նոր գիտութիւնը աշխատանքի եւ աշխատողի բաղդատական ուսումնասիրութիւնն է։

Պարզապէս ալ փսիքօթէքնիքը գործունէութեան ամէն մարզի մէջ նոր կարգապահութիւն մը առնէ, արդէն սկսած է հրաշքներ գործել կարգ մը ասպարեզներու մէջ։

Փարիզի հասարակական փոխադրութեան ընկերութիւնը, (T. C. R. P.) որ հանրակառքերու եւ ինքնաշարժներու հսկայ ցանցի մը մենաշնորհն ունի, քանի մը տարիէ ի վեր արդէն հիմնած է մարդազննական աշխատանոց մը, մասնագէտներու թուցմունքներու համաձայն, ուրկէ կ'անցնին գործի բոլոր նոր թեկնածուները։ Քննութիւնը — պարզ է թէ ինչո՞ւ — խիստ է մանաւանդ շօֆէօռ եւ վաթման կոչուող կառավարիչներու համար։

Բոլորովին ինքնատիպ հաստատութիւն մըն է այդ աշխատանոցը, ուր զանազան գործիքներ յղացուած են չափելու եւ արձանագրելու համար թեկնածուներու տեսողութեան, արթնութեան, ուշադրութեան, զգայարանքներու, պատրաստութեան եւայլն. աստիճանները. եւ այդ գործիքներու տուած վճիռները շատ աւելի անխախտական եւ կտրուկ եղած են քան խոստացած քննիչներու տպաւորութիւնները։

Մտնենք սա սրահը, ուր ապագայ վաթմաններ, տեսակ տեսակ գործիքներու առջեւ իրենց չափը երեւան կը բերեն։ Սա մէկը իր բուռին մէջ պինդ սեղմած է սնդիկով լեցուն քառակուսի տուփի պարկ մը, որ հաղորդակցութեան մէջ ըլլալով ապակեայ ուղղահայեաց խողովակի մը հետ, սնդիկը խուժած, բարձրացած է այդ փողին մէջ, եւ այդ սնդիկեայ հեղուկ սիւնին տատանումները կը ցուցնեն ենթակային [illegible] յոգնութեան դէմ։

Ասոր մօտ մէկ ուրիշ մեքենականութիւն մը փորձի կ'ենթարկէ թեկնածուին միջոցները եւ ուշադրութիւնը գնահատելու կարողութիւնը։

Ահա մանաւանդ կարեւոր փորձ մը։ Ենթական նստած է դանի մը վրայ, իր ձեռքին տակ ունի ելեկտրական զանազան կոճակներ, եւ ոտքերուն տակ զսպանակներ, ճիշդ յար եւ նման հանրակառքի մը մէջ եղածներուն. իսկ բաւական հեռու, ճերմակ, կարմիր եւ կանաչ լամբարներով ծածկուած տախտակ մը կը մնայ օդին մէջ առջեւ, որոնք կը մթնէ. փորձն է որ պիտի սկսի։ Ենթական պարտաւորուած է զանազան լամբարներով իրեն տրուած ազդանշաններուն համաձայն կատարել այս կամ այն շարժումը, հնչել այս կամ այն զանգակը, անոնց արձանագրիչ գործիքներ, անհրաժեշտ վերջ իր բոլոր ճիշդ կամ սխալ շարժումներուն, կառավարին չափանիշը անոր [illegible] դրութեան։

Բայց, այս ի՞նչ է... այդ խաւարին մէջ, յանկարծ փողի սուր եւ չէշտ կանչ մը կը հնչէ ենթակայի հասարակին տակէն. չպատրաստուած պահերու մէջ այդ սուր ճիչը կուգայ խանգարել գնդում մը տալու, եւ միանգամայն գիծերը, լամբարներու քով, նորէն անակնկալ կերպով սինեմայի տրամադրի տեսարան մը կը սկսի խաղալ։ Եւ այս ամէնը պարզելու համար [illegible] կառավարը եւ երեւան բերելու համար անոր կեդրոնացումն եւ պաղարիւնութեան սահմանը։

Եւ դեռ աւելին. քննիչին կ'ենթարկէ տեսակին համադրական փորձի մը։

Քննիչը ենթական կը դնէ անշարժ հանրակառքի մը մէջ, ու կը հրաւիրէ վարելու լծակները կամ զսպանակները, մինչ իր բոլոր շարժումները կ'արձանագրուին։ Ճիշդ իր առջեւ վարագոյրի մը վրայ կը թաւալի շարժանկարի ժապաւէն մը, որ իրեն կը ներկայացնէ մեծ պողոտայի մը եռուզեռուն կեանքը։ Ինքնաշարժներ, բեռնատար կառքեր, թաքսիներ եւ անցորդներ որ կուգան, կը խաչաձեւեն գիծը եւ կը ստեղծեն անակնկալ արգելքներ. ու քննութեան անցնող կառավարը պարտաւոր է իր ամբողջ արգելքի համեմատ շարժումը, արագացնել, դանդաղեցնել, ազդանշան տալ կամ կեցնել։ Վերջին խօսքը կը մնայ արձանագրիչ գործիքին որ կը ցուցնէ թէ որքան արագութեամբ կամ ճշտութեամբ կառավարը գիտցած է պատշաճիլ զանազան պարագաներուն։

Գիտական այս աշխատանոցը, թէեւ տակաւին նոր կազմակերպուած, անուրանալի ծառայութիւն մը սկսած է մատուցանել։ Յարմարագոյն աշխատաւորներուն ընտրութեան հետեւանքով զգալապէս պակսած են արկածներու թիւը։

Անկասկած այս մեթոդը սահմանաւոր պիտի տարածուի գործունէութեան ուրիշ ասպարեզներու մէջ, այն ճիւղերուն մէջ մանաւանդ ուր աշխատաւորը մեծ պատասխանատուութիւն մը կը ստանձնէ ըլլայ իր կեանքին, ըլլայ ուրիշներու կեանքին համար։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԳՈՒՅԻ ԹՈՒՐԹՈՒՐԸ — [illegible] գիւղերուն հայերէն ընթացքին, կովերն ու հաւերը [illegible] պակաս չեն։ Աւերէկեայ գիւղին երիտասարդ մը իրենց «պատի թերթին» մէջ կը [illegible] [illegible] պայմաններուն վրայ, եւ կը վերջացնէ միայն այն [illegible], որ կը յաջողին փրցնել ու պատի թերթը։ (Մուրճ-Մանգաղ 12 Յունիս)։

ԽՈՀԱԳ.

ԱՆՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻՆ

[illegible] ընտանիք մը ունիմ. Ընտանիքիս անդամներուն մէջ ֆրանսացիներ, իտալացիներ, ռումանացիներ, Յոյներ ու մինչեւ անգամ Հնդկուհիներ կան. Հայ ըլլալով ալ ե՛ս՝ Թըշուառ մնացած եմ։

Մեր ընտանիքը ուրիշ զարմանալի կողմ մըն ալ ունի։ Բարեկամական ու [illegible] սերտ յարաբերութիւններ կը մշակէ [illegible] Անգլիացիին ու Ամերիկացիին հետ։

Աւելի ինքնատիպ մէկ երեւոյթ ալ է որ՝ ընտանիքիս անդամները մերթ ընդ մերթ իրարու քով կուգան [illegible] ժողով գումարելու եւ բազմաթիւ խնդիրներու լուծում ընծայելու համար.

Անցեալները բազմաթիւ վիճաբանական ժողովի մը համար [illegible] ընտանիքիս ամէն անդամէն. [illegible] Այնտեղ էին ընտանիքիս բոլոր ծանօթ անդամները։ [illegible] պատկառելի էր։ Իմ բարեկամս մեզ [illegible] Հագած էր մուշտակաւոր վերարկու։ Աչքերը [illegible] ու մօրուքը երկար։ [illegible] ծերունիի մը կը նմանէր։ [illegible] քանի մը լեզուներու [illegible] խօսք։ Անիկա մեզի հրաւէր կ'ուզէր [illegible] մեր ազգութիւնները եւ միանալ իր [illegible] նոր ազգութեան ու [illegible] «քոզմոփոլիթ» [illegible] գործելու ու գաղափարներուն

Քիչ ու զէմ բազմաժխոր վիճաբանութիւն մը սկսաւ։ Ամէնէն վերջը ես խօսք առնելով՝ [illegible] թէ՛ [illegible] կը խօսի մեր ընտանիքին մէջ եւ պաշտպանեցի [illegible] ինքնութիւնը։

Այս խօսքիս վրայ մեծ եղաւ [illegible] յուզումն ու բարկութիւնը։

Նոնցմէ վերարկուն, [illegible] որ կեցած է եղեր ու [illegible] մը ունէինք մեր առջեւ։

— Ե՛ս, ըսաւ, ձեր խայտառակութիւններուն պտուղն եմ։ [illegible] մէկ [illegible] մէջ կ'ապրէի [illegible] Ես անոր ծնունդն եմ [illegible] անյայտ է։ Ո՛չ մէկ ազգութեան կը պատկանիմ։ Միջազգայնական եմ։

Այս յայտարարութեան վրայ [illegible]։

Յետոյ [illegible] խօսք մը միայն [illegible]

— Ես, [illegible]

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

ՁԱՑՆՈՒՍ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՐԻՇԷՐԱՆՇ (19 Յունիս).— Այս գիւղը կը գտնուի Վօքլիւզի մօտ։ Հոս կը բնակին 14 հայ որբուհի եւ որբեւայրիներ։ Զըրկուած՝ հայրենակիցէ եւ հայրենիքէ, երբ զիս տեսան, վազեցին շուրջս եւ սկսան լալ մանուկի պէս։ Քառասուննոց կին մը, իր արցունքներուն մէջէն, դառնապէս կը գանգատէր «Ցղա՛ս, Թուրքին սուրը մէկ անգամէն վերջ կուտար մեր կեանքին իսկ հոս օրական քիչիկ քիչիկ կը մեռցնեն մեզ, ինչ որ աւելի շատ չարչարալից է։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը այս խորթ երկրին մէջ»։

Իրապէս ողբալի է իրենց վիճակը։ Օրական 10 ժամ աշխատանքի փոխարէն կը ստանան 8–10 Ֆրանք։ Իրենց ինքնութեան թուղթն իսկ 6 ամիսէ ի վեր չէ յանձնուած գործարանատիրոջ հրամանով, որպէսզի անկարելի դառնայ հեռանալ. Արդեօք Լիոնի Ազգային Մարմինը պիտի ուզէ՞ հետաքրքրուիլ այս ցիրուցան Հայերուն վիճակով։

ԿՐՕՆ.— Րիշէրանշէն 4 քիլոմէթր դէպի հիւսիս կը գտնուի այս փոքրիկ գիւղը, ուր կան մօտ 10 Հայեր, որոնք կ'աշխատին մետաքսի գործարանի մը մէջ։ Կը ստանան օրական 12—13.50 Ֆրանք՝ 9 ժամ աշխատանքի փոխարէն։ Մասամբ լաւ է անոնց վիճակը, բաղդատմամբ Րիշէրանշի Հայերուն, սակայն միեւնոյն դժգոհութիւնը կը տիրէ հոս եւս։

Գ. Քիլարճեան

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅ ՎԱՐՉԱԿԱՆ

ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Վարչական խորհուրդը անհրաժեշտ կը նկատէ Մարսէյլի եւ շրջակայի հայութեան ուշադրութեանը յանձնել հետեւեալ օրինական կէտերը.—

Ա. Բոլոր Հայրենակցական միութիւններէն կը խնդրուի իրենց կանոնագիր-ծրագիրն ու վարչութեան կազմը փութով հաղորդել խորհրդիս [illegible] համար. Բ. Մինչեւ հիմա ազգային տուրքի չմասնակցող հայրենակիցներէն կը խնդրուի կատարել իրենց պարտականութիւնը. Առաջնորդարանի հետ գործ ունեցող անհատները պարտաւոր են ներկայանալ Ազգ. տուրքի ստացագիրով։ Գ. Ծնունդեան, ամուսնութեան, ինքնութեան եւ այլ վկայականներու խնդրով վարչութիւնս միայն իրաւասու է գրաւել եւ հաստատել. Հետեւաբար այդ բոլորին համար պէտք է դիմել միայն վարչական խորհուրդի գրասենեակը։ Դ. Տեղեկացած եւ ստուգած ըլլալով որ անհատներու քով առաջնորդարանի յատուկ չգործածուած [illegible] թուղթեր եւ վկայագրեր կը գտնուին, կը խնդրենք այս կարգի թուղթեր ունեցող հայրենակիցներէն զանոնք անմիջապէս յանձնել առաջնորդարան։ Վերոյիշեալ պաշտօնական թուղթերը ապօրինի կերպով գործածողներու դէմ, որոշած ենք հետապնդում կատարել։ Ե. Կրօնական ժողովի հերթական նիստ օր նշանակուած ըլլալով ամէն Հինգշաբթի ժամը 9էն 12, ամուսնական եւ այլ այդ կարգի խնդիրներու համար ներկայանալ նոյն օրը միայն. Զ. Առաջնորդարանի գրասենեակը բաց է, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9—12, ու կէսօրէ յետոյ ժամը 3—6ը։ Է. Չարթուան պատարագիչ քահանան, պարտագիր կերպով, պիտի ձայնէ եկեղեցի հաղորդութեան, թաղումի եւ այլ արարողութեանց համար, քահանայի պէտք ունեցողները կրնան դիմել ուղղակի եկեղեցի։

14 Յունիս, 1927 (Կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՄԱՐԶԻԿ ՄԷԿ ԱՆԳԱՄԷՆ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱՅ

Բ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

(Թղթակցութիւն Փրակայէն)

Չեխոսլովաքիոյ Սոց. Դեմոկրատ բանւորական մարզական կազմակերպութիւններու միութիւնը այս տարի Յունիս-Յուլիս ամիսներուն Փրակայի մէջ կը կազմակերպէ բանւորական երկրորդ ողիմպիականը։

Դատելով մինչեւ այժմ կատարուած աշխատանքներէն ու պատրաստութիւններէն, այս տարուան բանւորական ողիմպիականը պիտի ըլլայ մեծ եւ շքեղ գոյց՝ բաղդատելով նախորդ ողիմպիականի հետ։ Ողիմպիական խաղերը տեղի պիտի ունենան այն դաշտին վրայ, ուր անցեալ տարի կատարուեցան Սոկոլներու միջազգային խաղերը. Այդ ընդարձակ դաշտին վրայ, որ պետութեան կը պատկանի, կը շինուի ստադիոնը, որ պիտի բանէ 327 հազար քառակուսի մեթր տարածութիւն եւ պիտի կրնայ տեղաւորել հարիւր հազար հանդիսատես։ Միայն [illegible] վրայ իրենց խաղերը պիտի ցուցադրեն մէկ անգամէն տասը հազար մարզիկներ։ Շինութիւնը պիտի նստի երկու միլիոն չեխ. կրոն. (1,33 միլ. Ֆրանք)։ Մարզական գլխաւոր օրերը պիտի ըլլան Յուլիս 2—6։ Այս օրերէն առաջ տեղի պիտի ունենան աշակերտական ողիմպիականի խաղերը, Յունիս 26ին։ Վերջինիս իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն Չեխոսլովաքիոյ վեց շրջաններու 12 հազար աշակերտ-աշակերտուհիները։

Երկրորդ ողիմպիականը եւ մասնակցող չեխ ու օտար բանւորական կազմակերպութիւններու քանակը աւելորդ անգամ մըն ալ պիտի ապացուցանէ թէ որքան խոշոր ծաւալ են առեր մարզական կազմակերպութիւնները։ Չեխ բանւորական մարզական կազմակերպութիւնները վերջին վեց տարիներու ընթացքին հանդէս բերին արտակարգ եռանդ ու կազմակերպչական խոշոր ընդունակութիւններ։ Անոնք եռանդագին մասնակցեցան [illegible] ողիմպիական բոլոր մրցումներուն։ Իսկ առաջին չեխական ողիմպիականին մասնակցեր էին 1921ին 23 հազար մարդ, այս տարուան մարզական խաղերուն պիտի մասնակցին 30 հազար։

Այս տարուան ողիմպիականի ծրագիրը կը պարունակէ հաւասար չափով թէ՛ մարմնամարզական, թէ՛ սփորի խաղեր։ Բոլոր խումբերու (աշակերտ-աշակերտուհի, երիտասարդ, երիտասարդուհի, հասակաւոր կիներու եւ այրերու, բանւորներու ու բանւորուհիներու) միասնական մարմնամարզը պիտի ըլլայ վերջինը եւ բոլոր խաղերու թագն ու պսակը։ Ողիմպիականի ծրագիրը կը բովանդակէ նման մրցումներու զանազան տեսակներ։ Մարմնամարզի գլխաւոր օրերուն պիտի ցուցադրուի «Աշխատանքով դէպի ազատութիւն» տեսարանը. Կազմակերպչական աշխատանքները կը վարէ ողիմպիականի վարչութիւնը, որ բաժնուած է 12 մասնաճիւղերու. Որպէսզի [illegible] չափով հնարաւոր ըլլայ պատկերացնել այս մարմնի բարդ կազմութիւնը եւ աշխատանքներու բազմազանութիւնը — բաւական է մատնանշել որ միայն կարգադրիչ մասնաճիւղը կը բաղկանայ 1500 անդամէ։ Տեղաւորման մասնաճիւղը Փրակայի մէջ 110 դպրոց պիտի պատրաստէ ու կահաւորէ՝ մարզիկները տեղաւորելու համար։ Բացի չեխոսլովաքեան Ս. Դեմոկ. բանւորական կազմակերպութիւններէն, Ողիմպիականին պիտի մասնակցին գերմանական սոց. դեմ. բանւորական կազմակերպութեան 4000 մարզիկներ եւ չեխոսլովաքեան վեց ուրիշ մարզական ու սփորի կազմակերպութիւններ։ Չեխ բանւորական ողիմպիականին պիտի մասնակցին 14 ժողովուրդներու մարզիկներ։ Արդէն իրենց համաձայնութիւնն են յայտնած մասնակցելու՝ 1. Անգլիա, 2 Պելժիա, 3. Ֆրանսա, 4 Եուկօսլաւիա, 5. Լատուիա, 6 Հունգարիա, 7. Լեհաստան, 8. Աւստրիա, 9. Ռումանիա, 10. Զուիցերիա, 11. Ուկրանացիներ, 12. Ամերիկացի չեխեր եւայլն։ Վերոյիշեալ երկիրներու մարզական ու սփորի բոլոր կազմակերպութիւններ անդամ են Լուցերնայի մարզական միջազգայինին, որ իր մէջ կը համրէ 1,5 միլիոն անդամ։

Չեխական երկրորդ ողիմպիականը խոշոր արժէք եւ նշանակութիւն պիտի ունենայ ոչ միայն Չեխոսլովաք բանւորական մասսաներու մարմնական կրթութեան համար, այլ եւ պիտի դառնայ բոլոր երկիրներու բանւորները իրար հետ կապելու գեղեցիկ փորձ մը։ Եւ արդէն միջազգային ընկերվարական մամուլի մասնաւոր ուշադրութիւնը լաւագոյն վկայականն է այս բանին։

Ց. Սեւեան

ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԻՆ ԳԻՐՔԵՐ

«Մամուլի եւ գիրքի» օրուան առթիւ, Երեւանի գրադարանին մէջ, Մայիս 15էն մինչեւ Յունիս 1, բացուած էր Մամուլի պատմութեան ցուցահանդէս մը։

Ցուցադրուած բազմաթիւ հին ու նոր հրատարակութիւններու մէջ կային,

1.—Ուրբաթագիրք կամ Պարզատոմար Հայոց, տպ. 1512—1513ին Y. Z. A. տպարանին մէջ. (տպագրի ծանօթ չէ, թերեւս Վենետիկ)։

2.— Համատարած քարտէզ, տպ. 1695ին Ամսթէրտամի մէջ, հրատ. Թովմաս Վանանդեցիի։ Քարտէզը թարմ պահած է իր գոյները։ Շուրջը կան բազմաթիւ նկարներ, որոնք կը ներկայացնեն տիեզերածնութեան աստուածաշնչական աւանդութիւնը։

3.— Կարտինալ Ռիշլիէօյի «Բառգիրք Հայոց»ը, տպ. 1633ին Փարիզի մէջ։

4.— Մովսէս Խորենացիի պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը, մէկ երեսին հայերէն, միւս երեսին լատիներէն, տպ. 1736ին Լոնտոն։

5. Առաքել Դաւրիժեցի, տպ. 1669ին Ամսթերտամ։

6.— Ֆրանսերէն համայնագիտարան, տպ. 1571ին Փարիզ։

7. Յայսմաւուրք, տպ. 1706ին Կ. Պոլիս։

8.— Վրացերէն քերականութիւն, տպ. 1670ին, Հռոմ, լատիներէն լեզուով։ Հեղինակ՝ Ֆրանչիսկօ Մարիա Մաջջիօ։

9.— «Ուսումնասէր Լրագիր», քաղաքական, գրագիտական եւ առեւտրական, գրաբար լեզուով, հրատ. 1851ին, Սինկափուր։

10.— Պէյքընի Opera Omnia գիրքին ա. հրատարակութիւնը, տպ. 1665ին։ Լ. Հոլպէրկի Le Théâtre danois գիրքին ա. ֆրանս. հրատարակութիւնը, տպ. 1746ին։ Եւ ուրիշ ա. տպագրութիւններ եւրոպական ծանօթ հին հեղինակներու։

11.— Ֆրանսացի ճանապարհորդ Թավէռնիէի «Ուղեւորութիւն»ը Տաճկաստան, Պարսկաստան եւ Հնդկաստան, տպ. 1682ին, Փարիզ։ Թուռնըֆորի «Արեւելքի ճամբորդութիւնը», տպ. 1718։ Եւ ուրիշ ճանապարհորդական հին գիրքեր։

Ցուցահանդէսին մէջ հետաքրքրական էր դիտել գիրերու զարգացման պատմութիւնը, որ ցուցադրուած էր նկարներով։ Հոն նկարուած էին ամերիկեան Հնդիկներու հանգուցագիրերը, (չուաններու հանգոյցներով կազմուած գիրեր, որոնց բանալին գտած է Սպանիացի մը,) աֆրիկեան ժողովուրդներու նկարահանելուկները (rébus), եգիպտական [illegible], [illegible] բեւեռագիրները, փիւնիկեան այբուբեն, վանականներու ձեռագիրներ եւ Կիւթէնպերկի տպագրութիւնը։

Ցուցադրուած էին նոյնպէս շքեղ տպագրութիւններու, կազմերու նմոյշներ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՈՆ ԳՈՂԸ.— Նշանաւոր գող մը, Փօնթանիլ, որ երկու տարիէ ի վեր կորսուած էր հակառակ ոստիկանութեան խիստ փնտռտուքներուն, պարոն Փիքարա անունով կը հաստատուի Մարսէյլի մէջ։

Ու «պարոն» Մարսիլիոյ մէջ, մղուած իր գողի բնազդներէն, կը գրպանէ բոլոր այն նպաստները, որոնք կը հանէին իրեն իբրեւ նախագահ՝ «բարօրութեան դէմ պայքարող ընկերութեան»։

Զգալով որ մատնուած է թոյն կը խմէ եւ կը մտնէ անձնասպաններուն փողը։

ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆԻ ԳՈՀԱՐ.— Մարքիզ մը, որ կը բնակէր Փարիզի ջոջ թաղերէն [illegible] պողոտային վրայ ապարանք մը, ծառայութեան կանչած էր 30 տարեկան Ֆրանսացի մը, որ 30 օր չծառայած, անցեալ առտու պարպեց տիրոջ գոհարեղէններու արկղը եւ մեկնեցաւ։

Երբ մարքիզուհին տեսաւ իր գոհարեղէններու արկղը, որ բոլորովին բաց կը յօրանջէր, լացա՜ւ, երկա՜ր լացաւ. Թոռցեալ [illegible] ռամանեակներուն, ադամանդակուռ ապարանջաններուն, մարգարտաշարի մանեակներուն, բոլշեւ [illegible] մատանիներուն ծիլ ծիլ [illegible] վրայ, ապա ջուրէ մարգրիտներ թափեց ու նուաղեցաւ։

Կորսուած էր երե՜ք միլիոն։

"ՅԱՌԱՋ"ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ

ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ. Լ. [illegible]

ՈՒՐԻՇ ԳՈՐԾ ՄԸ

[illegible] եղած էր [illegible] գօտիներու մէջ մտած ըլլալու յանցանքով եւ փրկուած էր վճարելով մեծ տուգանքներ. [illegible] վերջոյ՝ իրեն հրամայուած էր [illegible] նաւէն դուրս չելլել, այսինքն [illegible] ցամաք ոտք չկոխել։ Այս [illegible] հետ նաեւ իրեն հաղորդուած էր որ՝ եթէ անսաստէ՝ [illegible] ալ պիտի վտարուի երկրէն։

Ուրեմն ցամաք ելած ըլլալով [illegible] Միշէլը՝ ինքզինքը [illegible] կացութեան մէջ կը գտնէր։ [illegible] կը պատրաստուէր իրեն [illegible] երբ [illegible] մէկ ոտքի ելան եւ պաշտօնեան մեկնելու.

Կարծելով որ երկուքն ալ դէպի իրենց նաւերը պիտի ուղղուին, դրան մը առջեւ պահուըտեցայ, սպասելով որ իր ընկերը մեկնի եւ Միշէլը առանձին մնայ, որպէսզի զինքը ձերբակալեմ։

Բայց մարդիկը սրճարանին դրան առջեւ, իրենց խօսակցութիւնը կը շարունակէին։

Իմ կեցած տեղէս թէ՛ կրնայի զիրենք տեսնել եւ թէ լսել, առանց անոնցմէ նշմարուելու։

Երկրորդ նաւաստին կը հարցնէր Միշէլին

— Երբ կը մեկնի՞ք.

— Վաղը. անշուշտ մեր նաւերուն բեռը մաս մը պարպուած է, եւ գիտեմ թէ՝ նաւապետը երեկ իր թուղթերը ստորագրել տուաւ։

— Քարտիֆ կ'երթաք։

— Այո, բայց, պէտք էր [illegible] դին մեզի կ'ընկերանան։

— Վերջին անգամ ինչե՞ր եկան ձեր նաւուն հետ։

— Զրահաւորներ եւ օդանաւեր

— Ի՞նչ ազգի։

— Անգլիական եւ ֆրանսական։

Մարդը պահ մը մտածել յետոյ,

[illegible] քիչ առաջ յանձնեցիք. շատ շահեկան է. [illegible] տեղ շինուած է։

— Չեմ հասկնար։

— Կը հարցնեմ թէ' որտեղ հանդիպեցաք [illegible] նաւերուն

— Փլիմութէն կուգայինք. [illegible] փարոսին բացերը էր որ հանդիպեցանք նաւերուն։

— Ճիշդ քանի՞ օր կայ։

— Հինգշաբթի էր, առաւօտեան ժամը 2ին։

— Ըսել է վեց օր. լուրը քիչ մը ուշ հասած է ինծի. բայց պէտք [illegible] պիտի կրնայ [illegible] ստուգել [illegible] ուրիշ ըսելիք չունի՞ք։

— Ոչինչ։

— Լաւ. ուղղակի ձեր նաւը գացէք եւ հոն ինծի սպասեցէք ժամը ութին կամ ինին եւ հոն կ'ըլլամ ձեր դրամին հետ մէկտեղ. նաեւ ձեզի նոր հրահանգներ պիտի տամ. կը յանձնարարեմ ձեզի որ, աչքերնիդ բանաք, որպէսզի ներս մտած առեննիդ չձերբակալուիք այս միջոցիս շատ պէտք ունինք ձեզի։

Ու իրարու ձեռք սեղմելէ յետոյ, երկու մարդիկը բաժնուեցան. Մէկը գնաց դէպի իր նաւը որ քարափին քով խարսխած էր, միւսը ուղղուեցաւ դէպի ծովային կայանը։

Անշուշտ, այլեւս Միշէլինի անմիջական ձերբակալման խնդիր չէր մնար։

Հետքը որուն վրայ ինկած էի [illegible] կան էր որ, պէտք էր մինչեւ վերջը հետապնդել. թող տուի որ նաւաստին բաւական մը հեռանայ առաջ անցնի, եւ երբ հարիւր մեթրի չափ առաջացաւ, սկսայ զինքը հետապնդել։ Մինչեւ Շանթընէ [illegible] տեւէն գացի, ուր մտաւ սրճարան մը որ, հակառակ ոստիկանական հրահանգին, դեռ բաց էր։

Սրճարանին մօտեցայ եւ դրան ծակէն դէպի ներս ակնարկ մը նետեցի։

Սրահը լեցուն էր [illegible] նաւաստիներով, մեծ մասամբ գինով. բոլոր սեղանները պատերուն մօտեցուցած էին եւ մէջտեղը՝ զոյգ մը կը պարէր.

Բայց [illegible] որ կը հետապնդէի, անհետացած էր։ Ո՞ւր կրնար գացած ըլլալ։

Անմիջապէս շրջակայ տուներուն շրջանը ըրի, տեսնելու համար թէ ուրիշ ելք մը կա՞ր. յետոյ սրճարանին առջեւ գալով, ներս մտայ։

Հոն գտնուող այրերն ու կիները՝ վերէն վար զիս չափչփեցին. սրճարանին պետը՝ աւելի հետաքրքիր, եկաւ մօտէն զիս դիտելու, բայց կ'երեւի զգեստս եւ իմ կեցուածքս իրեն վստահութիւն ներշնչեցին, որովհետեւ մարդ չհամարձակեցաւ դիտողութիւն ընել։

Իմ ուզածս ալ այդ էր, որովհետեւ, թէեւ ամէն ինչ աչք առած էի, բայց ծեծկուելու քով չէր որ պիտի կրնայի քննութիւնս առաջ տանիլ։

Գինովի պէս երերալով, [illegible], գացի տեղ բռնելու աղմկարար խումբի մը քովը. ուրկէ կրնայի դիտել ինչ որ կ'անցնէր կը դառնար ներսի սրահին մէջ։ Հոն էր նաւաստին որ երկու քաղքենիներու հետ կը խօսակցէր։ Անոնցմէ մէկը՝ ծովային քարտէսի մը վրայ հակած, մատի կ'ընէր հրահանգները որ նաւաստին իրեն կուտար, մինչ միւսը կը նօթագրէր։

(Նար.)

տին՝ արտաքին Նախարար Շթրէզէմանի։ Երեսփոխանը իր ճառին մէջ բսաւ թէ բոլոր Գերմաններուն համար միացումը քաղաքական նպատակ մըն է, ու հերքեց այն տարկութիւնը թէ Սէն Ժերմէնի դաշնագրին 88րդ յօդուածով միացումը արգիլուած է։

Ժողովականներէն ոչ ոք չհակաճառեց Միթթէլմանի այս յայտարարութեան, մինչ Վէրսայլի դաշնագրին 80րդ յօդուածով Գերմանիա յանձն կ'առնէ բացարձակապէս յարգել Աւստրիոյ անկախութիւնը։

Տիւրզիներու ապստամբութիւնը վերջացած

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Պէյրութէն կը հեռագրէ.—

Ֆրանսական գինուորական տեղեկատու դիւանին պետը վերադարձաւ Քասր-Էլ-Ազրաքէն Անդրյորդանան, ուր շնորհիւ Անգլիացիներու աջակցութեան, յաջողեցաւ Տիւրզիներու ապստամբութիւնը վերջնապէս դադրեցնել։ Պաշտօնապէս կը յայտարարուի թէ 72 ապստամբներ անձնատուր եղած եւ արդէն իսկ Քասր-էլ-Ազրաքէն մեկնած են դէպի իրենց տեղերը՝ Ճէպէլը Տրիւզի մէջ։

Անձնատուր եղող ապստամբ պետերը, որոնց մէջ Աթրաշ ընտանիքին ազդեցիկ անդամները, իրենց հրամանին տակ ունէին աւելի քան 20000 հոգի, որոնք բոլորն ալ իրենց տեղերը պիտի դառնան։

Ֆրանսական պաշտօնական զեկոյց մը մեծ գովեստով կը խօսի անգլիական իշխանութեանց աջակցութեան վրայ եւ կը շեշտէ թէ այս անձնատուութիւնով այլեւս խաղաղութիւնը կը վերահաստատուի Ճէպէլը Տրիւզի մէջ։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Եգիպտական բանակի կազմակերպութեան մասին Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ վերջերս ծագած վէճը առժամապէս կարգադրուեցաւ։ Վարչապետ Սէրվէթ փաշա մօտ օրէն Լոնտոն պիտի երթայ Ֆուատ Թագաւորին հետ, որուն ճամբորդութիւնը ծանուցուած էր արդէն քանի մը ամիս առաջ։ Թագաւորը իր գրօսանաւով ճամբայ պիտի ելլէ Յունիս 25ին եւ Անգլիա պիտի հասնի Յուլիսի սկիզբները։

Այս այցելութեան առթիւ կը կարծուի թէ վերջնապէս պիտի կարգադրուին երկու երկիրներու միջեւ առկախ բոլոր վէճերը, ներկայ անորոշ կացութիւնը վերջ պիտի գտնէ, Անգլիա պիտի ճանչնայ Եգիպտոսի կատարեալ անկախութիւնը եւ զինուորական դաշնակցութիւն մը պիտի կնքէ անոր հետ։

«Օպզըրվըր» կը գրէ այս առթիւ. «Ինչպէս որ 1922ի Քրըգըրի յայտարարութեան մէջ բսուած էր, անգլ. կառավարութեան նպատակն է միշտ դադրեցնել իր մասնակցութիւնը Եգիպտոսի ներքին գործերուն մէջ, անմիջապէս որ տեղական կառավարութիւնը ի վիճակի ըլլայ բաւարար երաշխաւորութիւններ տալ Անգլիոյ օրինական շահերուն՝ մասնաւորապէս Սուէզի ջրանցքի հաղորդակցութեանց եւ Եգիպտոսի մէջ անգլիական առեւտուրին համար։»

Փուանքարէի ճառը եւ Գերմանիա

Վարչապետ Փուանքարէ կիրակի օր ճառ մը խօսեցաւ Լիւնէվիլի մէջ Մեծ Պատերազմի մեռելներու յիշատակին կանգնուած կոթողին բացման առթիւ։ Վարչապետը յիշեց թէ Լիւնէվիլ շատ տառապած է գերման գրաւումին տակ։ «Ձեզմէ պահանջել որ մոռնաք այդ ողբերգական օրերը, ըսաւ Փուանքարէ, ձեր մարմնին մէկ անդամը կտրելու հրաւիրել պիտի նշանակէր։ Ձեր տառապանքները ձեզի կը պատկանին եւ ձեր քաջութիւնը խիստ մեծ պատիւ կը բերէ ձեզ, ուստի եւ անոնց յիշատակը պէտք է հանդիսաւորապէս պահուի ձեր տարեգրութեանց մէջ։ Ասիկա ըսել չէ սակայն թէ դուք յաւիտենական վրէժխնդրութիւն պէտք է պահէք դրացի ազգի մը դէմ։ Եթէ իր պարտութենէն վերջ Գերմանիա բացէ ի բաց այպանէր զինքը պատերազմի մղող կառավարութիւնն ու զինուորական դասակարգը, ինչպէս մենք ըրինք 1870ին, եթէ կայսերական քաղաքականութեան պատասխանատուները չպաշտպանէր, ոչ ոքի միտքէն պիտի անցնէր ժողովուրդ մը շփոթել ինկած վարչաձեւի մը հետ եւ բոլոր Գերմաններուն վերագրել այն գազրելի արարքները, որոնց ականատես եղանք։ Մեզմէ ոչ ոք վրէժ եւ ատելութիւն կը սնուցանէ ամբողջ Գերմանիոյ հանդէպ. տարիկա հակառակ պիտի ըլլար Ֆրանսայի ասպետական աւանդութիւններուն։ Իր երկար եւ հրաշալի պատմութեան մէջ, ամէն անգամ որ մեր երկիրը յաղթական եղած է, ինքնաբերաբար ձեռք կարկառած է պարտեալին։ Եթէ խաղաղութիւնը կը վտանգուի, յանցանքը Ֆրանսայինը չէ։ Ֆր՛նսա դաշնագիրներէն դուրս ոեւէ բան չի պահանջեր. ցարդ իր պահանջը եղած է եւ պիտի ըլլայ իր սահմանագլուխին ապահովութիւնը եւ հատուցումներու վճարումը։ Ասոր ապացոյցները տուաւ Լոքառնոյի եւ Ժընեւի մէջ։ Սակայն ինչո՞ւ արդեօք Գերմանիա 15 օր առաջ մեծ հանդիսաւորութեամբ Լիգնիցէն կը դրկէր մարտանաւ մը, զոր տակաւին «Էլզաս» (Ալզաս) կ'անուանէ։ Ինչո՞ւ համար 1925 Նոյեմբեր 1ին եւ 3ին, այսինքն Լոքառնոյէն վերջ արտասանուած ճառի մը մէջ, գերման նախարար մը կ'ըսէր թէ Գերմանիա զինու զօրութեամբ հպատակեցաւ միայն։ Ինչո՞ւ կը յայտարարէր թէ Գերմանիա բարոյապէս երբեք չի հրաժարիր իր կորսուած նահանգներէն եւ գերման բնակչութենէն։ Եւ տոյ ինչո՞ւ ուրիշ Նախարար մը աւելի բացորոշ կերպով կ'աւելցնէր թէ ինք Ալզասը գերման նահանգ մը կը նկատէ, եւ թէ բռնի ուժին հպատակելով, Գերմանիա երբեք հրաժարած չէ գեր՛մանական ոեւէ երկրէ մը։ Ինչո՞ւ միւս կողմէ գերման ելմտական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ հիմակուընէ հասկցնել կ'ուզեն որ երկու տարի չանցած Գերմանիա Տօուըսի ծրագրին վերաքննութիւնը պիտի պահանջէ եւ այլեւս չպիտի վճարէ Նախատեսուած վճարումները։ Գերման թերթեր գիս կը ներկայացնեն իբրեւ մենամոլ մը, որ վրէժէ զատ ուրիշ նպատակներ չի սնուցաներ։ Մենք կ'ատենք պատերազմը։ Մեր շահը կը պահանջէ բարի յարաբերութիւններ վերսկսիլ մեր դրացիներուն հետ։

Գերման ազգայնական թերթերը բուռն կերպով կը յարձակին Փուանքարէի դէմ, այս ճառին առթիւ եւ կ'ըսեն թէ Ֆրանսայի վարչապետը կ'ուզէ արգիլել ամէն կարգի մերձեցում Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ այս ճառին առթիւ միջադէպ մը պատահած է Պրիանի եւ Փուանքարէի միջեւ։

ՕՐ. ԱՐՅԻՆ Է ԺԱՄԱԿՈՉԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԽՕՃԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԵՑԱՆ
Փարիզ 19 Յունիս 1927

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Ռուս. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Դշ. Յունիս 21 երեկոյեան ժամը 9ին Floria Սաշարանի վերնայարկը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Նայիրի» խումբի դասախօսական ժողովը՝ Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին։ Կը հրաւիրուին ընկերները եւ համակիրները։ Դասախօս ընկ. Յ.։

ՅԱՌԱՋԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 23 Յունիս, Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Յեկին Լաս պիտի կարդայ իր լիրիքագրութիւնները։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՏԻՐԱՅՐ Շահան Սարեան, մասնաւոր հրաւէրով Մարսիլիա մեկնեցաւ, կազմակերպելու համար քանի մը հայկական ներկայացումներ։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Դաւիթ» հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 26 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Belleville։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւններ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Յէսին, Կ. Գ. 100 ֆրանք։
Լեոնի, Խ. Ք. 35 Ֆր.։
Մարսէյլ, Գործ.— 503.50։
Մարսէյլ, Յ. Թ.— 107։
Նեօյի, Ա. Մ.— 35։
Կառկան, Հ. Բ.— 35։
Լիոն, Գործ.— 688։
Վալանս, Գործ.— 272։
Մարսէյլ, Վ. Ժ. 35։
Ռոհան, Մ. Խ.— 61։
Ֆլավիաք, Ա. Գ.— 70։

ՆԱՄԱԿ ունին բժիշկ Ս. Եղիազարեանց, Գրիգոր Չիզմէճեան, Պէյրութի Սարգիս Անտոնեան, եւ [illegible] խմբագրատուն։

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լիոնի Ոստիկանական տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ թէ ժամանակէ մը ի վեր դադրած օտարականներու ինքնութեան Թուղթի փոփոխութեան կամնորոգութեան գործողութիւնը վերսկսած է, եւ կը հրաւիրէ A տառէն մինչեւ R (ռ) սկզբնատառերով մականուն ունեցողները, որպէսզի անյապաղ ներկայանան [illegible] անորէնութեան օտարականներու յատուկ գրասենեակը, Rue St-Jean 35bis։ Անհնական միջոցի մէջ չդիմողները պիտի ենթարկուին 1927 Մարտ 26ի օրէնքով նախատեսուած պատիժներուն։

Ազգ. միութեան Լիոնի կեդրոնական վարչութիւնը, նկատի ունենալով որ մեր հայ հայրենակիցներէն շատերը ֆրանսերէն [illegible] կարդալ, այս յայտարարը թարգմանել կը հաղորդէ Լիոնի հայրենակիցներուն, որպէսզի ժամ առաջ ծրդեն իրենց դիրքը օրէնքին առջեւ եւ զերծ մնան պատասխանատուութենէ։ (Կնիք)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հայ Տիկնանց Միութեան Ուսանողաց Սղն. Մասնաճիւղի ի նպաստ Փարիզի հայ կարօտեալ ուսանողաց տարեկան ցերեկոյթը 26 Յունիս կիրակի կէս օրէ յետոյ, ժամը 4էն մինչեւ [illegible] Գիշեր, 11 Rue Berryer Etoile։ Սալոնն որ բաշխիսի պարբերական հայերը չքեղ ապարանքին սրահներուն մէջ։ Մուտք 50 ֆրանք։ Թռուցական նուագախումբ, ճաշ [illegible] պիւֆէ, հանձնի անակնկալներ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ
"ԻՄ ԳԻՐՔԸ,,
ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ։ Կը գտնուի Յառաջի խմբագրատունը, Գալենց գրատուն եւ ապարան Navarre, 5 Rue des Gobelins։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մանուկ Տէր Յակոբեան, Սեբաստիոյ Դաւրա գիւղէն։ Ութը ամիս առաջ եղած է Detroit Mich. (Ամերիկա)։ Տեղեկացնել Մարտիրոս Կրպոյեանի 2, Rue Capitaine Jerber, Issy-les-Moulineaux Seine) (France)։

— Կը փնտռուի Երեւանցի Սաթենիկ Խաչատուրեան որ Պոլիս Ամերիկացի զինուորի մը հետ ամուսնացած եւ Մարսէյլ հաստատուած է։ Իմացնել՝ Աղասի Խաչատուրեանի Camp Victor Hugo, Refugés Russes, Marseille։

— Աստաֆազարցի Փափազեան Սահակի աղջիկը Յեկին Բերբուն որ Աստաֆազարի մէջ [illegible] էր Ֆրանսայի [illegible] հետ եւ ամուսնոյն մահէն յետոյ երկու զաւակներով Փարիզ փոխադրուած է։ Դրել իր մօրեղբօր աղջկան՝ Տիկ. Սիրանուշ Դալիթեանի 88 Rue Etienne Dolet Alfortville (Seine)։

— Կը փնտռուի Խաչատուր Ղազարեան Էլմալուցի, որ ակէ երկու տարի առաջ կը բնակէր Մարսէյլ, սէթէ տիւ Սիէթըլ, ներկայիս Փարիզ կամ շրջակաները կը բնակի։ Իմացնել՝ Յակոբ Ղազարեանի Usine de Darberés, (Ardèche)։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ
ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ
կարդացէք եւ տարածեցէք

Զարեւանդի «Միանալ Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 ֆր. արտասահման՝ 18 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ։

Դիմել՝ Léon Kévoniani 208 bis Rue Lafayette. Paris 10me.)

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական Ոսկի	L. Trq	[illegible]
[illegible]		[illegible]
[illegible]	Medjidie	[illegible]
Լեվա 100 հատը	Léva	[illegible]
[illegible]	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	105 —

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3275	—
»	II	1890	—
»	III	1520	—
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	150	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80 Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱ, ԱՆԳԼԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԵԳԻՊՏՈՍ, ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ., ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆԻՍ 1927

22 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 369

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՍՈՂՈՒՄՈՂԸ՝ ՆՈՅՆ ՆՊԱՏԱԿԻՆ

Հիմա որ, մանրամասնօրէն պարզեցինք Էջմիածնի մասին հրատարակուած կարգ մը լուրերու լուսաբանութիւնը, սխալն ու շիտակը, հարցնենք մեր անարժան հակառակորդներուն.

-Կրնա՞ք ապացուցանել թէ ի՛նչ վիճակ ունի, այսօր, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը, ձեր սրբութիւն սրբոցը։

Ճշտուեցաւ որ Կաթողիկոսը կը մնայ իր աթոռին վրայ, և միաբանները չեն աքսորուած Սեւան, այլ քանի մը հոգի բանտարկուած, իսկ ուրիշներ հսկողութեան տակ առնուած են, կաթողիկոսն ալ միասին։

Երեւանի ծանծաղամիտ վարիչները, վերջին պահուն հասկնալով որ մեծ իրարանցում յառաջ պիտի գայ, եթէ իրենց «Օրէնքը» գործադրեն այնպէս ինչպէս որ բանաձեւած էր Ներքին գործավար Դիւրգէրեան, խե՛լք ըրեր են նախ միտքերը շօշափել, մանաւանդ գործակալներու միջոցաւ։ Պալտնի ժողովներ գումարեր, վիճեր, վիճաբաներ են, Էջմիածինը բանւորական ակումբի վերածելու համար, բայց եզրակացութեան չյանգելով, բռնագրաւման որոշումը յետաձգեր են «անորոշ ժամանակով»։

Գէթ ա՛յս է մեր վերջին լուրերը, շեշտենք նորէն.—Մինչեւ այսօր ալ մենք տեղեկութիւն չունինք թէ ի՛նչ անցեր - դարձեր է Ապրիլ 2էն 16, կամ հրամանագիրը գործադրուե՞ր է թէ ոչ։

Այս մասին ձուկի չափ համր են թէ Հայաստանի թերթերը, եւ թէ անոնց արտասահմանի թութակները.

Բայց լուսաբանութիւններ չեն պակսիր։

Գրագէտ Կոստան Զարեան, որ չէր հաւնած «դաշնակցական» Հայաստանին եւ խօսք ըսել չէր տար Ներկայ Հայաստանին դէմ, 1922ին շտապեց Երեւան երթալ եւ ուսուցիչ նշանակուեցաւ Հայաստանի համալսարանին մէջ, երկու տարի յետոյ վերադառնալու համար։ Այժմ սկսեր է իր տպաւորութիւնները գրել Հայրենիք» ամսագրին մէջ, շատ նուրբ այլ թափանցիկ արուեստով մը։ Կ'արժէ ամբողջ էջեր արտատպել այդ շարքէն, «Անցորդը եւ իր ճամբան»։ Քաղենք միայն երկու նախադասութիւն, վերջին մասէն («Հայրենիք» ամսագիր, Յունիս).

— Երկու օր է Էջմիածնումն եմ։

Ամէն ինչ փոխուել է։

Վարդապետների ծեռքից խլուեցի մեծ մասը առել են։ Թափթփած մարդկի, ռուսական շապիկ, բաց կօշիկ՝ ծառեր են պառկում, կծկուած ջուրերը դուրս ածում եւ եկեղեցու վրայ թշնամական նայուածքներ ձգում։

Կղերականները գրեթէ չեն երեւում։ Ստուերների տակ պատսպարուած մէկ մէկի երեսն են նայում եւ լռում։

Վանքերը սրնչեմայի են վերածել։ Չարլի Չէպլինը գնացել է Էջմիածին եւ 50 կոպէկով նոր կրօնք է ծախում։ Երբեմն նիրհում է, կարդ Մաքբոյը՝ կաթողիկոսական երկար միրուքով, եւ ծամուածից մի էջ է կարդում։»

Այս բոլորը՝ 1923ին, 1924ին կամ 1925ին. Իսկ այսօ՞ր։ Ո՞վ գիտէ, Ո՞վ կրցաւ ստուգել։

Եւ ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ ամէն վտանգ անցած է։ Բացէք պոլշեւիկեան կրօնաթերթին, Երե անի «Ազատ յեկեղեցի»ի Մարտի թիւը, էջ 144, եւ կարդացէք.

— «Էջմիածնի գլխուն վերեւ սեւ փոթորիկներու պարզ նշանները կ'երեւան, սակայն անոնք Էջմիածնի ճակատէն կ'առնեն իրենց զօրութիւնը։ Այստ եկեղեցական շարժում փնտրով որ որին կը ծառայ, տո՛ ժողովրդականութիւն կ'առնէ, տո՛ կը զօրանայ»։

Այս աւետիսը տուողները՝ այն ափ մը խառնակիչներն են որ, կարմիր ժամանակներու սուիններուն կրթնած, գրաւեցին տասնէ աւելի հայկական եկեղեցիներ եւ կալուածներ Թիֆլիսի մէջ, և դեռ անցեալ օր ալ՝ Նորքի Ս. Աստուածածին վանքը, Երեւանի մէջ, եւ կը շարունակեն լրբանալ օրէ օր, եւ նոր շահատակութիւններ կատարել անխափան։

«Հայկ. եկեղեցին բարեփոխելու» պատրուակին տակ, այդ հասարակ խաչագողները, կանխորոշ ծրագրի մը համաձայն, կը կը քանդեն եւ կը կազմալուծեն ամէն ինչ։ Եւ շատ լաւ «տակտիկ» են ընտրած Երեւանցիները։ Քանի որ այս անձնուէր գործիքները կան, ինչո՞ւ բռնութեան դիմել եւ իրարանցում պատճառել։ Թող անոնք յամրաբար փորեն դարաւոր հիմնարկութեան մը հիմքերը, եւ ուշ-կանուխ կը հասնին իրենց մարմաջին։ Էջմիածինն ալ կը դառնայ խորհրդային օրկան մը, հլու հպատակ խամաճիկ մը։

Նոր առաքեալները այնքան վստահ են իրենց յաջողութեան վրայ որ, այժմէն գիրքերն ալ ճշտած եւ երկու բանակի բաժնած են արտասահմանի եկեղեցականները։ Նոյն «Ազատ Եկեղեցի»էն (էջ 133), կ'իմանանք թէ՝ առաջին «բանակ»ին նշանաբանն է՝ «Հայոց բարեփոխուած ազատ յեկեղեցի խորհրդային ազատ հայրենիքով», իսկ հակառակորդներու նշանաբանը՝ «Հայոց անփոփոխ բուրժուական ցարական եկեղեցի՝ անգլիական հակումով» (օրինակ.ցիա)։ Առաջին տեսակէտին վրայ կանգնած են եղեր Աթէնքի Մագլըմեան, Փարիզի Վռամշապուհ, Մանչէսթըրի Դուրեան եպսկ.ները, Պոսթընի Շահէ եւ Նարոյեան? վարդապետները, իսկ երկրորդին գլուխը՝ Պալաքեան եպիսկ., Մարսէյլի հոգեւոր հովիւը, Ամերիկայի առաջնորդ Տիրայր եպիսկ., Ատրպատականի առաջնորդ Մելիք - Թանգեան արքեպիսկոպոսը։

Ողբա՜մ զքեզ, Հայոց աշխարհ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ Է ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆԸ

«Հայրենիք» (7 Յունիս) պատասխանելով այն խմբագրականներուն թէ Դաշնակցութիւնը հակասութեան մէջ է կրօնի եւ եկեղեցիի հարցերուն մէջ, կը նկատէ,

— «Մեր կազմակերպութեան համար կրօնական տեսակէտ գոյութիւն ունեցած չէ եւ այժմ ալ չունի. այդ պատճառով մենք խտրութիւն երբեք դրած չենք հայ բողոքականին, հայ կաթոլիկին եւ հայ լուսաւորչականին միջեւ։ Մենք յարգած ենք բոլորին ալ խղճի ազատութիւնը եւ ըստ կարելւոյն պաշտպանած այդ ազատութիւնը ամէն կարգի բռնութեանց դէմ։

« Այնպէս որ, հակասութիւն մը չկայ երբեք երէկուան մեր գիրքին եւ այսօրուան մեր ընթացքին միջեւ հանդէպ այն [illegible] բռնութիւններուն, որոնց ենթակայ է այսօր հայ եկեղեցին եւ մեր ժողովուրդի խղճի ազատութիւնը։

« Հակասութիւն մը կայ, այո՛, այն ալ աղաղակող հակասութիւն մը, սակայն, ոչ թէ մեր, այլ մեր Ռամկավար հակառակորդներուն քով, որոնք երէկ Կաթողիկոսին եւ Պատրիարքին անմեղ քննադատութիւնը Դաշնակցականներու կողմէ կամ եկեղեցիի մէջ դատախօսութիւն կարդալը ոճիր կը նկատէին, իսկ այսօր կը լռեն եւ նոյնիսկ մեղեդնօրէն կը պաշտպանեն պոլշեւիկները, որոնք Կաթողիկոսը կատարելապէս կ'խրատեցին, Էջմիածնի Հայրապետութիւնը կը ջնջեն, հայ ժողովուրդի խղճի ազատութիւնը աննախընթաց բրտութեամբ կը բռնաբարեն, եկեղեցական կալուածները կը գրաւեն, հոգեւորականութիւնը սիստեմատիկաբար կ'անարգեն եւ վարձկան ու սրիկայ մարդիկ առաջ կը քշեն, եկեղեցին ներսէն ալ քանդելու։

« Երէկ Դաշնակցականներու աչքին շիւղը «կոշնակ»ներու եւ «Պայքար»ներու աչքին անհեթեթ գերան մը կը դառնար, իսկ այսօր պոլշեւիկներու գերանը շիւղի մը չափ ալ արատ չի բերեր անոնց։

« Ահա թէ ո՛ւր է իսկական եւ շատ խորունկ ու շատ վրդովեցուցիչ հակասութիւնը, որուն իմաստը լաւ կ'ըմբռնեն բոլոր անոնք, որոնք կամաւոր խուլեր եւ կոյրեր չեն...»

ԵՐԵՒԱՆ ԵՒ... ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ՝ Անգլիոյ եւ Խորհրդային Ռուսիոյ յարաբերութեանց խզման առթիւ, Երեւանի մէջ Մայիս 31ին մեծ միթինկ մը գումարուեր է, որուն համար այդ թերթերը կը շեշտեն. «Երեւանը դեռ այդպիսի բազմութիւն չէ տեսած փողոցներուն մէջ»։ Բոլոր կազմակերպութիւնները, դպրոցներու շրջանաւարտ աշակերտները եւ մարզական խումբերը նուագախումբերու առաջնորդութեամբ դիմեր են հրապարակը, ուր պատերազմի դէմ արտայայտութիւններ տեղի ունեցեր են, խաղաղութեան պահպանման ինպաստ ու պատրաստակամութիւն յայտներ է դիմադրելու այն ամէն յարձակումներու որոնք կրնան պատահիլ։

Ցալադրական բանւորները իրենց բանաձեւին մէջ կ'ըսեն. «Մենք դէմ ենք պատերազմին, բայց երբ աշխարհիկալ անգլիական կառավարութիւնը ուզէ մեզ պատերազմի. պատրաստ ենք հակահարուած տալ այդ շնագայլերու վոհմակին»։

Ճինուորներու մէջ աշխատողներու համագումարի բանաձեւը կ'ըսէ. «Եթէ քաղաքակրթուած պաշտօղօղը Չամբըրլէն համարձակին խանգարել մեր խաղաղ շինարարական աշխատանքը, յարձակելով պրոլետարական առաջին պետութեան վրայ, մենք ամբողջ շարքերով արժանի հակահարուածը կուտանք լրբացած աւազակներուն»։

Միւս բոլոր միութիւններն ալ իրենց բանաձեւով կ'ըսեն որ եթէ պատերազմը անխուսափելի դառնայ, իրենք պատրաստ են պաշտպանելու ամբողջ միութեան բանւորներու շահերը։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՐՍՆԻՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ աշխատակից մը կը պատմէ (4 Յունիս).

—Զանգիբասարի թրքական յետամնաց մէկ գիւղին մէջ, թուրք երիտասարդ մը կը նշանուի թրքուհիի մը։ Համաձայն տեղական սովորութեան, զայրացին օրը նշանածները իրարու ընծաներ ծոց ծոցի պառկելու... որոշ վերապահութեամբ։ Թուրք երիտասարդն ալ կը պառկի, բայց վերապահութիւնն անդրին կ'անցնի։

Քանի մը ամիս յետոյ, տեղի կ'ունենայ հարսնիքը։ Խնջոյքէն յետոյ, հարսն ու փեսան կը մտնեն առագաստի սենեակը։ Համաձայն գիւղին աւանդութեան, վարագուրուած անկողինին ետեւ սովորութիւն է վկայ դնել այրի կին մը, իսկ սենեակին դրան առջեւ՝ երիտասարդ մը, հրացանը ձեռքին։ Որբեւայրին պարտաւոր է կուսութեան ապացոյցը առնել եւ ցոյց տալ հրացանակիր երիտասարդին, որ, քննելէ յետոյ, յանուն հարսին անմեղութեան, հրացանը կը պարպէ, լուր տալու համար գիւղացիներուն։ Իսկ եթէ որբեւայրին չգտնէ ապացոյցը, երիտասարդը կը վազէ դուրս, հրացանը կը յայտնէ թէ հարսը կոյս չէ։ Հրացանակիր երիտասարդը, որ փեսային ազգականներէն է, կատղած կը վազէ ներս, վրայ կը հասնին փեսային ծնողքը եւ եղբայրները, եւ կը սկսին ծեծել եւ անարգել հարսը, կը կտրեն մազերը եւ կը դրկեն հօրը տունը։

Թուրք երիտասարդը, որ զայրացին օրը ժուժկալ չէր գտնուած, չի կրնար կուսութեան ապացոյցը ցոյց տալ եւ աղջիկը կը կրէ ամէնէն ծանր անարգանքն ու ծեծը։

Կ'անցնի ժամանակ մը։ Թուրք երիտասարդը կը զղջայ, որ չէ պաշտպանած իր նշանածը, կ'երթայ աղջկան տունը, սակայն աղջիկը կը մերժէ վերադառնալ ու կ'ըսէ.

— Եթէ դուն քաջութիւն չունեցար ծնողքիդ եւ ազգականներուդ առջեւ խոստովանելու մեղքդ եւ պաշտպանելու զիս, ես այլեւս քեզ նման համարումին կին չեմ դառնար։

ԳԱՅԼԵՐ.— Հայաստանի գայլերը կատղեր են։ Գիւղերը մտնելով, մանուկները կը փախցնեն։ Մայիսի վերջերը, Դամարլու շրջանին Եուվա գիւղէն կը գողնան 7 տարեկան երախայ մը։ Գիւղացիները կը գտնեն մանուկին քաթերը։ Վերջերս նման յարձակումներ յաճախ պատահած են զանազան գիւղերու մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերու զանգուածային տարագրութիւնը

ՃԻՇԴ ԻԹԹԻՀԱՏԻ ԸՐԱԾԻՆ ՊԷՍ...

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Յունիս 20 թուականով.—

Ազգային Մեծ Ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որով կառավարութեան իրաւասութիւն կը տրուի վարչական, զինուորական եւ ընկերային պատճառներով՝ արեւելեան պաշարման վիճակի գօտիէն եւ Պայազիտի նահանգէն դէպի արեւմտեան շրջաններ փոխադրել 1400 ընտանիքներ, ինչպէս նաեւ ապստամբներու եւ ժամանակիր աշխատանքի դատապարտուածներու 20 ընտանիքներ։

Փոխադրութիւնը պիտի վերջանայ Օգոստոսի վերջը։ Կառավարութիւնը պիտի օժանդակէ կարօտներուն՝ մինչեւ որ անոնք վերջնապէս տեղաւորուին։ Տեղահան ընտանիքները իրենց լքած գոյքերուն համապատասխան գոյքեր եւ կալուածներ պիտի ստանան։

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, երկրագործ ընտանիքները հունձքէն յետոյ պիտի փոխադրուին, իսկ միւսները Յուլիսէն սկսեալ։

Ռուսիա դիւրութիւններ կուտայ Թուրքիոյ

Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանատունը հետեւեալ վեկոյցը հրատարակած է.

Թուրք եւ խորհրդային դաշնագրին կնքումին առթիւ, մէկ կողմէ հաւատարիմ մնալով սովիէթական արտաքին առեւտուրի մենաշնորհի սկզբունքին, եւ միւս կողմէ նկատի առնելով Թուրքիոյ հետ իր ունեցած առեւտրական յարաբերութիւնները եւ երկու երկիրներու փոխադարձ յարաբերութիւններէն ներշնչուած բարեկամութիւնը, Խորհրդային Միութիւնը որոշած է ամբողջովին ապահովել Թուրք առեւտրական շրջանակներուն շահերը, որպէս զի Թուրք եւ սովիէթական տնտեսական յարաբերութիւնները երկու ազգերուն համար ամէնէն լաւ ձեւով ամրապնդուին եւ զարգանան։ Հետեւաբար, Թուրքիոյ ի նպաստ կարգ մը յաւելուածական դիւրութիւններ կը տրուին։

Հետեւեալ թրքական ապրանքները կարելի է ներածել Ռուսիա, առանց մասնաւոր արտօնութիւն առնելու։ Կը բաւէ միայն անոնց արտադրութեան տեղի մասին վկայական ցուցնել.—

Սոխ՝ 50.000 քիլօ, լեմոն՝ 250.000 քիլօ, նարինջ՝ 3.500.000, խաղող՝ 50,000 քիլօ, թուզ՝ 2 միլիոն, շագանակ՝ 100.000, չոր պտուղ՝ 20.000, ձիթապտուղ՝ 580.000, ընկոյզ՝ 50.000, «քէշիւ պուլնուզու»՝ 100.000, կաղին՝ 300.000, նուշ՝ 30.000, մեծ ու փոքր մսացու կենդանիներ՝ 23.000 հատ, հաւնոցի թռչուններ՝ 100.000 հատ, չբանուած կաշի՝ 350.000 քիլօ, բանուած կաշի՝ 50.000, ձէթ, 10.000, խոզկաղին՝ 4.500.000, խոզկաղինի իւղ՝ 1.850.000, պիստակ՝ 25.000, ծխախոտի տերեւ՝ 200, չբանուած բամպակ՝ 2.500.000, չբանուած բուրդ՝ 100.000, գորգ՝ 3000, շուշմա սուսամ)՝ 500.000, վառելափայտ՝ 1 միլիոն 750.000, խոտ՝ 5 միլիոն, թարմ միս՝ 20.000, պանիր՝ 250.000, կարագ՝ 50.000։

Ամբողջ նիւթերուն արժէքը 10 միլիոն ոսկիի կը հասնի։

Արտածուելիք ապրանքները թրքական արտադրութիւն պիտի ըլլան, եւ Թուրք վաճառականներու սեփականութիւն։

Յետոյ պայման դրուած է իւրաքանչիւր նիւթը արտածել այն նահանգէն, որ անոր կեդրոնն է։ Օրինակ՝ բամպակը պիտի արտածուի միայն Ատանայէն, ծխախոտը՝ Սամսոնէն եւ Ատափազարէն, կաղինը՝ Կիրասոնէն եւ Տրապիզոնէն եւլն.։ Այս ձեւով թոյլ չպիտի տրուի օրինակ որ, Պոլսոյ մէջ այդ ապրանքները մթերող մէկը օգտուի առիթէն, եւ արտածում ընէ։

Մասնաւոր կարեւորութիւն պիտի տրուի արտադրութեան տեղի վկայականին սէրթիֆիքա տ'օրիժին։ Իւրաքանչիւր նահանգի առեւտրական սենեակը պիտի վկայէ թէ արտածուած ապրանքը այդ տեղին արտադրութիւնն է։

ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ՌԱՔՈՎՍՔԻ

Փարիզի խորհրդային դեսպան Ռաքովսքի կարգ մը յայտարարութիւններ բրաւ մամուլին՝ Ռուսիոյ վերջին անցուդարձերուն մասին։ Հերքեց ֆրանս. մամուլին հրատարակած կարգ մը լուրերը՝ խորհրդային Միութեան եւ Լեհաստանի միջեւ փոխանակուած ծանուցագրերու մասին։ Ըսաւ թէ ո եւ է վերջնագիր չէ տրուած եւ լեհ արտաքին նախարար Զալէսքիի Վարշաւա վերադարձին կը սպասուի՝ երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարւոքման բանակցութիւնները շարունակելու համար։ Մոսկուա Լեհաստանի առաջարկած է ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքել։

Խօսելով արտասահմանի ռուս միապետական կազմակերպութիւններուն վրայ, Ռաքովսքի յայտնեց թէ անոնք երկրին մէջ ո եւ է արմատ չունին, ո՛չ միջակորեար դասակարգին, ոչ ալ գիւղացի դասակարգին հարստացած խաւերուն մէջ. անոնք աջակցութիւնը արտասահմանի մէջ կը փնտռեն եւ իշխանութեան գլուխ անցնիլ կ'ուզեն, զինեալ միջամտութիւն առաջ բերելով խորհրդային Միութեան դէմ. ամէն միջոցներով, որոնց

Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ-ԹԱԹԱՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Թրքական նոր այբուբենի կիրառման առթիւ

Ինչպէս գրեցինք, Ադրբէջանի կառավարութիւնը պարտաւորիչ դարձուցած է թրքական նոր՝ լատիներէն այբուբենը, յառաջիկայ ուսումնական շրջանէն, թէ դպրոցներու, թէ դասագիրքերու, թէ ուսուցիչներու եւ թէ պաշտօնեաներու համար։
Այս որոշումէն առաջ, Մայիս 22ին, Մոսկուայի «Իզվեստիա»ն ուշագրաւ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած էր, որուն գլխաւոր կէտերը կ'ամփոփենք ստորեւ։ ԽՄԲ.

Յունիսի սկիզբները Բագուի մէջ գումարուեցաւ Թրքական Նոր Այբուբենի Համամիութենական Կոմիտէի առաջին լիագումար նիստը (Պլենում)։

Ինչպէս այդ գումարումը ինքնին, այնպէս ալ անոր օրակարգին մէջ մտնող խնդիրները ցոյց կուտան, որ Թրքական նոր այբուբենին գործածումը տեսական խօսակցութիւններու եւ վիճաբանութիւններու սահմանէն կ'ելլէ եւ կը մտնէ գործնական աշխատանքի սահմանները։

Թրքական նոր այբուբենը ունի իր պատմութիւնը, որ զուրկ չէ հետաքրքրութենէ, ինչպէս անոր շուրջ յարուցուած վիճաբանութիւններու, այնպէս ալ անոր՝ առանձին ազգային հանրապետութիւններու մէջ կարճատեւ կիրառման փորձի, կատարած նուաճումներու տեսակէտով։

Նոր այբուբենի հարցը թուրք-թաթար ժողովուրդներու համար կը հանդիսանայ ամէն բանէ առաջ արհեստագիտական պարզութեան եւ դրութեան յարմարութեան խնդիր։

Իսլամական աշխարհին մէջ հնագոյն ժամանակներէ ի վեր, ընդունուած է արաբական այբուբենը։ Ընդունուած է ո՛չ թէ անոր համար, որ աւելի յարմարութիւն ունի, այլ լոկ անոր համար, որ տարածուած է այդ ցեղերու մէջ միաժամանակ իսլամի ծաւալման ու աշխարհակալ քաղաքականութեան հետ։ Թրքական ժողովուրդներու այբուբենը թէեւ արաբական է, բայց ամենուրեք եւ ամէն տեղ՝ միատեսակ չէ։ Մէկ կողմէն անոր համար, որ ամէն ժողովուրդ ինքնայատուկ կերպով պարզեցուցած է զայն եւ միւս կողմէ ալ այդ ժողովուրդները զիրենք ուրիշ ազգութիւններու հետ, զարիերու ընթացքին կորսնցուցեր են իրենց առանձնայատկութիւնները։

Այնպէս որ, միջնադարեան արաբական այբուբենի բարենորոգման անհրաժեշտութեան գաղափարը ծագած է դեռ եւս նախայեղափոխական շրջանին, շուրջ 70 տարի առաջ, Ադրբէջանի մէջ։ Կարելի է մատնանշել քանի մը անուններ, որոնք փորձեր են լուծել թուրք ժողովուրդներու նոր այբուբենի առեղծուածը։ Այդ շարքէն են թուրք գրող Միրզա-Ֆէթ Ալի-Ախունդով պարսիկ գրագէտ Միրզա Մելքոմ-Խանը, պարսիկ արքայազն Ռիզա Խան Միրզա, Անդրկովկասեան գործիչ Չէրքէզեան բէկ Զաչարլին, ռուսերէն «Ռուսական Արեւելք» թերթին խմբագիր Մամէտ Աղա Շահթախթինսկին, Թուրքիոյ շարք մը գործիչները եւլն.։

Նոր այբուբենին ընտրութիւնը առանց բանավէճերու, առանց կրքոտ վէճերու չանցաւ. Նախապէս այդ վէճերը կը փիրուէին զուտ արհեստագիտական կողմին, սակայն յետագային անոնք ստացան քաղաքական եւ ազգային հանգամանք։ Թրքական այբուբենի լատինացման փիրաբերեալ շատ մը վէճեր ծագեցան։ Ոմանք կը պնդէին արաբական այբուբենի բարենորոգման վրայ, ոմանք ալ լատինական տառեր ընդունելու կողմնակից էին։

Թրքական նոր՝ լատինական գիրերու ընտրութեան մէջ հակայական դեր կատարեց Ադրբէջանի հանրապետութիւնը։ 1922ին Ադրբէջանի քաղաքին մէջ կազմակերպուեցան Թրքական նոր (լատինական) այբուբենի կոմիտէներ, ներկայ ամենատարբեր պայմաններու մէջ։ Սակայն, հակառակ այդ հանգամանքին, կոմիտէի գործիչները որ ջերմագին փարեր էին գործին՝ կանգ չառին եւ ոչ մէկ աննպաստ հանգամանքի առջեւ ու շուտով տուին շօշափելի արդիւնքներ։ Նոյն թուականին նոր՝ լատինական այբուբենով լոյս տեսած «Եէնի Եօլ» (Նոր Ուղի) թերթը միայն 37 օրինակ տարածուեցաւ, մինչդեռ 1926 Ապրիլին այդ թիւը բարձրացաւ մինչեւ 6000։ Եթէ երկար տարիներու ընթացքին Ադրբէջանի մէջ շնորհիւ հին արաբական այբուբենի կարդալ-գրել գիտցողներու թիւը կը ներկայացնէր հարիւրին 3—4, 1926 Հոկտեմբեր ամսուն այդ համեմատութիւնը շնորհիւ նոր՝ լատինական այբուբենի բարձրացաւ աւելի քան 10 առ հարիւր։ Նոյն արագութեամբ առաջ կ'երթար դպրոցներու մէջ, նոր այբուբենի ուսուցումը։

Այդ յաջողութեան պատճառն է նոր այբուբենի բացառապէս մատչելի եւ դիւրին հանգամանքը, համեմատելով արաբականին հետ։ Արաբական տառերով գրել-կարդալ սորվեցնող կայաններէն մարդիկ դանդաղօրէն փոխադրուեցան վերոյիշեալ կոմիտէի կազմակերպած կայանները։

Ադրբէջանէն ետքը, լատինական այբուբենն ընդունեցին Հիւսիսային Կովկասի ժողովուրդները, Կիրգիզները, Թիւրքմէնները։

Նոր այբուբենի մասին մղուած բանավէճին վերջ տուաւ թուրքաբանական համագումարը, որ գումարուեցաւ, Բագուի մէջ, 1926 Մարտ ամսուն։ (Հայաստանի կողմէն պաշտօնապէս այդ համագումարին ներկայ էր փրոֆ. Հրաչեայ Աճառեանը։ ԽՄԲ.)

Մշակոյթի առաւելապէս լեզուական խնդիրը լուծելու համար արեւելեան ժողովուրդներու համագումարի միայն առաջին անգամ յղացաւ Խորհրդային Միութեան եւ Անդրկովկասի հանրապետութեան նախկին կեդր. Գործադիր Կոմիտէի նախագահ հանգուցեալ Նարիմանովը (որու անունով այժմ կը կոչուի հայկական Լազարեան ճեմարանը, Ցառաջ)։ Սակայն թրքական այբուբենի լատինացման իրագործումը եւ այդ գաղափարին լիակատար կիրառումը զգալի չափով կը պարտին Ադրբէջանի կենդրոնական եւ նոր թրքական՝ լատինական այբուբենի գործածման համամիութենական կոմիտէի նախագահ Աղամալի, օղլիին։

Յետագային, ինչպէս յիշեցինք, 1926 Մարտ ամսին) հրաւիրուեցաւ թուրքաբանական համագումարը։ Անոր աշխատանքներուն կը մասնակցէին Խորհրդային Միութեան արեւելագէտ ամէնէն ականաւոր գիտնականներն ու հետազօտիչները։ Այդտեղ ներկայ էին արեւելագիտական հիմնարկներու ներկայացուցիչները, ալ չենք խօսիր գրեթէ բոլոր, ամենահեռաւոր արեւելեան ժողովուրդներու բերած մասնակցութեան մասին։

Համագումարը իր որոշումներու մէջ շեշտեց նոր թուրքական լատինական այբուբենի առաւելութիւնները եւ արհեստագիտական գերազանցութիւնները՝ արաբական եւ բարենորոգուած արաբական այբուբենի հետ բաղդատմամբ։ Նոյնպէս ընդգծեց նոր այբուբենի մշակութային պատմական եւ յառաջդիմական նշանակութիւնը արաբականին հետ համեմատութեամբ։

Համագումարը դիտեց ու ջերմօրէն ի ողջունեց Ադրբէջան, Խորհրդային Միութեան շրջաններու եւ հանրապետութիւններու Ղազախիստանի, Կիրգիզստանի, Ինգուշեթիայի, Կարաչաեւո-Չերքեզիայի, Կաբարդինիայի, Բալկարիայի, Օսեթիայի, Չեչնիայի հեղափոխական աշխատանքը այդ ասպարէզին մէջ, ցաւով բերաւ նոր այբուբենի գործածման լայն շարժում Բաշկիրիայի, Թիւրքմէնստանի, Ուզբեկստանին եւ Ազիզեան չէրքէզեան շրջաններուն ալ մէջ։ Համագումարը յանձնարարեց թուրք-թաթարական եւ այլ ժողովուրդներուն ուսումնասիրել Ադրբէջանի եւ Միութեան այլ շրջաններու եւ հանրապետութիւններու փորձերն ու մեթոտները, իրենց այբուբենի հնաբանութիւն բարեփոխման համար։

Վերջին ժամանակներս Բագուի մէջ կազմակերպուած է համամիութենական կեդրոնական կոմիտէ, որ պիտի զբաղի նոր թրքական այբուբենի կիրառման գործով։ Անոր վրայ դրուած են խորհրդային Միութեան մէջ գտնուող թրքական բոլոր հանրապետութիւններու եւ շրջաններու նոր այբուբենի աշխատանքի կազմակերպման եւ գործածման պարտականութիւնները։ Մինչեւ կոմիտէի լիագումար նիստը գումարումը նախնական աշխատանքները կը վարէ կոմիտէի ժամանակաւոր նախագահութիւնը։

Նոր՝ Բ. համագումարի օրակարգին մէջ կը մտնեն ի միջի այլոց նաեւ հետեւեալ խնդիրները. — Թրքական նոր այբուբենի կիրառման համար պատրաստել աշխատակիցներ, վերապատրաստել ուսուցիչներ, կազմակերպել անգրագիտութեան կայաններ, եւլն.։

Բ. ԿՈՒԼԲԵՇԵՐՈՎ.

ՀԱՅԿ. ԺՈՂՈՎ. ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մարճ-Մանդրոյի թղթակիցը կը գրէ Մոսկուայէն.

— Մայիս 22ին Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանին երգչախումբի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Հայաստանի անօթ երախաներու օժանդակ ընկերութեան» հաւաքոյթը։

Քաղաքին հայութիւնը, որ 8000էն աւելի է, կը բացակայէր։ 40 հոգի միայն ներկայ էին։

Ցաւոտ երեւոյթ մը։ Եւ սակայն, պէտք է խոստովանիլ որ ժողովուրդը տեղեկութիւն չունէր հաւաքոյթին մասին։ Հայոց տուները ցրուած են, եւ լուր տրուած չէր նոյնիսկ մամուլով։

Հաւաքոյթին մէջ, ընկերութեան նախագահ Ցէր Գաբրիէլեան տուաւ ընդհ. զեկուցում մը։

Ցեղոյ խօսեցաւ «Հայաստանի անօթ երախաներու օժանդակ ընկերութեան» պատուիրակը, որ նոր կը վերադառնար արտասահմանէն։

Զեկուցանողը նկարագրեց արտասահմանեան հայկական գաղութներու կացութիւնը։

«Մեր երկրէն դուրս հայութիւնն է 150.00, որոնք բաժնուած են Նիւ Եորքի, Պոսթոնի, Չիքակոյի, ինչպէս նաեւ Քալիֆորնիոյ մէջ։ Ֆրանսայի մէջ կ'ապրին 40.000 հայեր, հարիւրին 70ը՝ աշխատաւոր։ Սուրիոյ մէջ կ'ապրին 125.000 հայեր, որոնք բաժնուած են Դամասկոսի, Հալէպի եւ Մուսուլի շրջանները։ Այս գաղթականները պատերազմի ատենները փախած բեկորներ են, եւ կը գտնուին աննախանձելի վիճակի մը մէջ։ Մեծ թիւով հայութիւն կայ նաեւ Հնդկաստանի, Ցունաստանի մէջ, մատնուած աննախանձելի վիճակի մը»։

Միութիւնս փոխանակութենէ յետոյ, որոշուեցաւ հայկական ակումբ մը բանալ Մոսկուայի մէջ։

ԱՆԳԼԻԱ, ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆ

Անգլօ-եգիպտական վէճերը լուծուած չեն ամբողջովին եւ եգիպտական զինեալ ու խաղաղ յեղափոխութիւնը գոած չէ վախճանը։ Եգիպտոս կը ձգտի բացարձակ անկախութեան, անբաւական սեպելով 28-2-22ի սահմանադրութիւնը Անգլիա կ'ուզէ պահել գերակշռութիւնը Եգիպտոսի մէջ եւ ամէնէն աւելի պահպանել Սուէզի ջրանցքին տիրապետութիւնը։

Անգլիա պատրաստ է հրաժարելու «Քափիթիւլասիոն»ներէն, Եգիպտոսի մէջ ձեռք բերուած քաղաքական եւ իրաւարանական գիրքերէն, համաձայնելու Սուտանի համար, քաշուելու զինուորական (15 հազարի բանակ մը ունի դեռ, պահելով միայն Հելիոպոլիսի եւ Աղուա բիրիի առաւակեններու կայանները, ուր սակայն 300 աւանակներ կան եւ կրնան Եգիպտոսը ծածկել, պայմանաւ որ պատերազմի ատեն Եգիպտոսի փախստականութեան մինչդեռ սպառազրուին իրեն։ Անգլիական բանակը պիտի քաշուի ասիական եզերքը, պայմանաւ որ Սինայի անապատը, այսինքն ջրանցքին ամբողջ արեւելեան կողմը կցուի Պաղեստինի։

Ասիական անկախութեան լուրերը գաղտնի են։ Վերի տեղեկութիւնները կը մատնանշեն անգլիական քաղաքականութիւնը, որուն ձգտումն է պահպանել Աւէզ-Սուէզի ճամբան, Միջերկրականի եւ Հնդկաստանի հաղորդակցութիւններու ազատութիւնը։

Եգիպտացի ազգայնականներու բուռն փափաքն է «Քափիթիւլասիոն»ներու ջնջում մը։ Արժանապատուութեան խնդիր մըն է անոնց համար։ Ազգայնականները կը պնդեն որ բաւական քաղաքական հասունութիւն ցոյց տուած են, բաւական ձեռնհասութիւն ունին տնտեսական գործեր վարելու։ Եւրոպական պետութիւններ վարիչներ այնքան լաւատես չեն Եգիպտոսի վարչութեան մասին։

Ազգայնական պետ. Եգիպտոսի կուսակցութեան գինեալ յեղափոխութեան տեղ դիւանագիտութեան զէնքը գործածել։ Յեղափոխութեամբ իշխանութեան հասնողները ամէնէն ջերմ պաշտպանները կը դառնան հաստատուած կարգերու եւ ամէնէն ծանր պահպանողականները։ Այսպէս է Ռուսիա, այսպէս կը շարունակուի Իտալիոյ մէջ։ Եգիպտոսի մէջ տնտեսական կեանքը կը վարեն տեղական եւ օտարներէն ուժերու միացումով։ Այդ խառն զրութեան խզումը պիտի պատճառէ անհաւասարակշռութիւն մը, ցնցում մը։ Համաձայնիլ Անգլիոյ հետ, բայց նուազագոյն զիջումներով.— այս է եգիպտացի ազգայնականներուն քաղաքականութիւնը։

Անգլիոյ գաղթային նախարար Էմըրի վերջերս փառաբանելով Լորտ Պլըմըրի յիշատակը, կ'ըսէր «Այս յօդուածին նաւային խնդիրը հիմնուած է Հնդկաց ովկիանոսը առանց հակակշռի Միջերկրականի միացնելուն վրայ։ Ջրանցքին ապահովութեան համար երկու ափերն ալ մեր ձեռքն ըլլալու են եւ հարաւ երկիրներու բարեկամներու ձեռք։ Պաղեստինի հոգատարութիւնն ու Եգիպտոսի հանդէպ մեր ունեցած քաղաքականութիւնը այս մտահոգութեան արդիւնքն է։ Այս քաղաքականութիւնն ալ անհատական չէ. ամէն կառավարութիւն նոյն ուղղութիւնը բռնած է»։

Ընդգծմացիր թերթ մը միայն՝ «Ջէյլի Մէյլ», կ'առաջարկէր հրաժարիլ յանձնել Պաղեստինի հոգատարութիւնը։ Եթէ Լորտ Ռոթըրմէր, թերթին տէրը իշխանութեան գլուխ ըլլար՝ անշուշտ տարբեր պիտի մտածէր։

Այս հարցին շուրջ կը դառնայ պայքարը եգիպտական մամուլին եւ սիոնական թերթի մը միջեւ։

Եգիպտական «Ըլ Աշրամ» թերթը գրել կուտայ որ Սինան միշտ Եգիպտոսի պատկանած է։ «Ինչո՞ւ Եգիպտոս պիտի բաժնուի Սուտանէն եւ ջրանցքին մէջտեղ Սիոնականութեան հաշն է տիրել Սինային եւ Աքաբայի ծոցին կէսին Անգլիացիները պիտի շինեն երկաթուղի մը Փորթ Թուֆիքէն (Փորթ Սայիտի դիմաց) Աքաբա։ Յետոյ Պասրա։ Անկարելի է որ Եգիպտոս այսքան կարեւոր դիրքով մը ընէ անգլիական զինուորներուն Եգիպտոսէն քաշուելուն փոխարէն»։

Սիոնական թերթ մը «Փալեսթայն Ուիքլի»ն կը գրէ իր կարգին.—

«Պատմական եւ աշխարհագրական տեսակէտով Սինան կը պատկանի Պաղեստինի Հրեաներէն զատ ոչ մէկ ժողովուրդ կրնայ արժեւորել այդ անապատը։ Մինչեւ Փորթ Սայիտ, Փորթ Թէվֆիքի եւ Փորթ Թուֆիք պաղեստինեան են։ Հետեւեալ բազմաթիւ ժողովուրդի մը համար անհրաժեշտ է տիրանալ անմշակ երկրի մը, որ Եգիպտոսի համար ոեւէ արժէք չունի»։

Ցնտեսական տեսակէտով Սինան արժէք մը չունի։ Անուշ ջուրի աղբիւրներ գրեթէ չկան։ Կապալէն քամթիա ջուրի կէտեր կան կարաւաններու համար։ Թուրք բանակը պատերազմի ատեն (3 փետր. 1915) փորձեց անցնել գրաւել ջրանցքը, բանակին մեծ մասը թողելով ջուրի կեդրոններուն մէջտեղ օգտուելով մանաւանդ երկուքէն մ'ը.այդ տարին անձրեւներու առատութեան պատճառաւ Սուէզէն մինչեւ 20 քիլոմեդր արեւելք լիճ մը ձեւացած էր։

Կայսերութիւնը մտահոգական է, եւ անգամ մըն ալ կը շեշտուի գերման աշխարհագէտի Ռոզելի պնդումը թէ քաղաքականութեան հիմը աշխարհագրական իրողութիւնն է։ Հնդկաց ովկիանոսը վերապահուած է անգլիական տիրապետութեան։ Եգիպտոս իրաց, Սուտան, Պաղեստին, արաբ ծովեզերքը մինչեւ Ադէն, կը կազմեն ամբողջութիւն մը, պաշտպանութեան գօտիներուն մը Հնդկաց ովկիանոսին եւ Պարսից, Ասիական ծոցին։ Այս գօտիութեան կեդրոնն է Պաղեստին՝ Սինայի անապատով միասին։ Այսպէս կ'ըմբռնեն Փորթ Սայիտի դիմաց շինուած Փորթ Թուֆիքի ռազմական կարեւորութիւնը։

Սուէզ կը նմանի Փանամայի, եւ ինչպէս որ Մ. Նահանգները կ'ընդգծեն անհնչէգոքացնելու երկիրոյթը, Անգլիա երբեք պիտի չթողու առաջինը։ Ֆրանսա գրգռեց Եգիպտոսը լքելուն 1882ին Ալեքսանտրիոյ փաշութեան օրով Անգլիա հասաւ Եգիպտոսի մէջ։ Լորտ Կրէնվիլ մեծ պետութեանց ըսած էր 1883 Յունիս 3ին «Եգիպտոս պիտի պարպուի երբ անդորրութիւնը հաստատուի»։ Քանի մը տարիներ ետք կնքուեցաւ Պոլսոյ պայմանագիրը 22 փետր. 1888 «Սուէզի ջրանցքին ազատ գործածութեան համար։ Ջրանցքը չէզոք է պատերազմի ատեն միայն։

Պատմութեան հաստատելով Անգլիոյ մէջ, մասամբ հակակշիռ մը կը կազմէ անգլիական բացարձակ տիրապետութեան։ 1798ին Լայպնիցը կը գրէր որ Եգիպտոսէն Հնդկաստան պիտի երթանք։ Հաստատելով Սուէզի հաղորդակցութիւնը 1798 Ապրիլ 12 ին Տիրէկթուարը Եգիպտոսի դրկեց Նափոլէոն Պոնափարթը՝ «Կարմիր ծովը Ֆրանսական առաջան մը դարձնելու համար»։ Նափոլէոն անցաւ Սուէզը, գրաւեց Սինայի թերակղզին առաւ Կազան ու Եաֆան։

Անգլիա կը հետեւի Նոր դարերու մեծագոյն ռազմագէտին քայլերուն։

Գ. Խ.

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱՌՆԱՅԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր Թղթակցութիւն

ՎԱՌՆԱ, 12 Յունիս

Պուլկ. Յեղափոխականի ընտրութեանց պատճառաւ, գաղութիս մէջ Մայիս 28ի անկախութեան տարեդարձը յետաձգուած էր 5 Յունիսին։ Վառնան, որ միշտ ալ արժանաւոր յարգանքը բերած է ազգային սրբութիւններու հանդէպ, այս տարի եւս անոնց արժանաւոր հանդիսութեամբ։

Թաղական խորհուրդը սերտ առաջ հրաւիրած էր բոլոր ազգ. միութիւններն ու մարմինները՝ հաւաքաբար տօնելու անկախութեան մեծ տօնը։ Բացի ռամկավարներէ եւ հնչակեաններէ, տեղւոյս բոլոր կազմակերպութիւնները (Հոգաբարձութիւն, Աղքատախնամ, Հ. Մ. Ը. Մ., «Արծիւ» եւ «Արշալոյս» մարզ. միութիւններ, «Օրիորդաց» Հ. Ց. Դ., Բարեկէն-Սիւնի ընթերցարան, «Գողթան» երաժշտական միութիւն եւլն., ընդամէնը 13, հաւաքաբար եւ միաձայն որոշումով ձեռնարկեցին տօնակատարութեան։ Օրեր առաջ, հրապարակ հանուած էին կոչեր՝ զանազան մարմիններէ։

5 Յունիս, Կիրակի առաւօտ, Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ պատարագ եւ հոգեհանգիստ ազատագրութեան համար իյնկողներու յիշատակին։

Եկեղեցւոյ մէջ տեղը դրուած էր յուշարձան մը, յարգանքի խօսքերով «28 Մայիսի խաչը զգեստ-ները՝ Արամին, Զօրավար Նազարբէկեանին, Սըլիկեանին, Դրոյին»։ Տօնին առթիւ խօսեցաւ Ս. Ա. քհնյ. Ղարիպեան։ Եկեղեցւոյ արարողութենէն վերջ, նախ խօսեցաւ Գ. Ս. Նշանեան, որ Թուեց ազատագրական շարժման նուաճումները՝ ծլարձակած Թաֆֆիներէ եւ Աբովեաններէ, յիշեց Սարդարապատը իր ելքը ու անվեհեր կռիւներով, ու կոչ ըրաւ միալ հաւատարիմ այդ սրբազան նշանաբանին։

Երկրորդ խօսողն էր Գ. Կ. Մեհեան, որ եկած էր Ֆիլիպէն։ Բանախօսը պատմական անմոռաց մնացած դէպքերու մէջ յատկապէս զատ հայ ժողովուրդին ազատատենչ ձգտումին, 28 Մայիսը նկատեց ճշմարտութեան ու արդարութեան զեղեցիկ ճիչ մը, դարերէ ի վեր անտես մնացած (հին) մեր կորուստներուն, եւ անկախութեան հիմնական տարրերը բացատրեց։ Յետոյ յիշեց թէ որչափ վեհ կը պարտաւորեն հայրերը ըլլալ՝ բոլո՛ր փորձերը շաղակրատութիւններու դէմ։

Մակեդոնական կազմակերպութեան ներկայացուցիչը գեղեցիկ ու անկեղծ գնահատանքի բերաւ հայ դատին, որուն պաշտպանութեանց Գ. Մկրտիչ Աստուրեան, պարկեշտ ժողովուրդը խոնուած ու ազնւոր կերպարանքը եկեղեցւոյ բակը, ցերեկուան մինչեւ ուշ պահը։

Նոյն գիշերը, Բարեկէն-Սիւնի ընթերցարանին մէջ կազմակերպուած էր երեկոյթ մը Սրահը լեցուն էր։

Եղան արտասանութիւններ, «Գողթան» նուագախումբը նուագեց ընտիր կտորներ։ Երկին խօսեցաւ Գ. Կ. Մեհեան, որ «...» նախագահած մեր հեթանոս ...

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԻՆՉԵ՞Ր ՉԵՆ ՇԻՆՈՒՄ...

Ամիս մը օր առաջ քաղաքը [illegible] երեւանէն նամակ մը [illegible] գրողը իմ [illegible] [illegible] մէկն է: [illegible] այլոց կ'ըսէ.

«[illegible] ջան, մի քիչ էլ [illegible] շինարարութիւնների մասին վաղուց է որ լսում եմ թէ [illegible] սահմանեան թերթերում [illegible] է բարձրացել թէ՝ հայ [illegible] շինո՞ւմ են թէ չեն շինում:

Արդ, ի՞նչ պէս չեն շինում, եւ [illegible] չեն շինում:

[illegible] բարաս քեզ անեմ [illegible], մեր կարմիրները էն-[illegible] են քունել շինելու ջերմից [illegible] ինչ որ գտնում շինում [illegible] մինչեւ օրս [illegible] բաներ ա-[illegible] չեն շինել: Երեւանը չէս [illegible] եթէ քեզ աէրպլանով [illegible] փախցնեն: Ու միայն [illegible] չի. փոխերում էլ, [illegible] էլ, ախր, ամէն [illegible] շինում են: Մինչեւ օրս [illegible] չնչքեր են շինել, մեր եղ-[illegible] գալսիկների, թաթալների [illegible]:

[illegible] ութսուն հազար. [illegible] հարիւր հազար [illegible] [illegible] է շինել:

[illegible] բան է:

[illegible] երկաթգիծ են շի-[illegible] երկաթագծերին պա-[illegible]:

[illegible] ինչ մետրոներ, կենտ-[illegible] հիւրանոցներ ու ակումբ-[illegible] [illegible] են սնում. դա [illegible] չի. տեղական ու [illegible] համար է:

[illegible] էնքան բարի են որ [illegible] չեն դնում: Ի՞նչ [illegible] եթէ բոլշեւիկ չես, [illegible] են շինում...

[illegible] ջան, ու [illegible] վերջացնում եմ: Մեր [illegible] տեղը մնանի:

[illegible] ու էսօր [illegible] են շինում:

Մեր կրպոյին ասմակը որ [illegible] էր, հիմի շինած է եւ [illegible] [illegible] ասմակը կող [illegible] ժամանակ վատ լաւ ծա-[illegible] էր, հիմի գերան [illegible] [illegible] չի առնում. [illegible] է:

[illegible] ինձ ասում էի.— «[illegible] մտածող չկայ»: Մեզ [illegible] գործել, վ[illegible] ջան, ո՞ւզ [illegible], [illegible] իմացել որ [illegible] շինել են մի... գա-[illegible]»

[illegible]

[illegible] անուրը, հայ ժո-ղովուրդի ազատատենչ ձգտումը [illegible] անընդմէջ, ու եզրակա-ցուց. բանք ժողովուրդի մը տո-նուրը, եւ ես ձեզի ըսեմ այդ ժողովուրդի պատմութիւնն ու պայքարը:

Ներկայացուեցան երկու յա-ջող կատակերգութիւններ: Ցե-րեկոյ եղան պարեր:

Հ. Ռ. ՄԻՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄԱ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԻՐ

Հ. Ռ. Միութեան Կեդր. Վար-չութիւնը ծրագրած է կազմա-կերպել պատմա գիտական ար-շաւներու շարք մը, որոնց առա-ջինը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Վերսայլի պալատը: Հրաւիրուած էին դասախօսելու համար ծա-նօթ բանասէր Գ. Կ. Բասմա-ջեան եւ վաստակաւոր ուսուցիչ Գ. Մ. Նաթանեան:

Հետաքրքիրներու խումբը երբ արտաքին դուռնէն ներս մտաւ, Գ. Նաթանեան կը սկսի ծանօթութիւններ տալ հրապա-րակին երկու կողմերը գտնուած արձաններու մասին: Իսկ պալա-տէն ներս, Գ. Բասմաջեան կ'ա-ռաջարկէ խումբին, ամէն բանէ առաջ տեսնել Լեւոն Ե.ի կիսար-ձանիկը: Այս գանձ շինուած կի-սարձանիկը, կ'ըսէ, պատկերն է Լեւոն Լուսինեան Ե. Թագաւորի արձանին, բուն քարը կը գտ-նուի Սէն Տընիի աբբայարանը:

Հին ատեն հկեղեցիներու բա-կերը գերեզմաննոցներ էին, բայց վերջը երբ որոշուեցաւ քաղաքներէն դուրս տանիլ գե-րեզմաննոցները, ոսկորները հանուելով ամփոփուեցան գամ-բարանի մը մէջ, իւրաքանչիւր տեղէ բերուած ոսկորները իրար խառնուած վիճակի մէջ: Այնպէս որ չէ կարելի ճշտել թէ այդ ոս-կորներուն մէջ ո՞րն է Լեւոն Ե.ի աճիւնը: Ֆրանսացիէ ներած ըլ-լալուն, Լեւոնի այս գանձ պատ-կերը հօս զետեղուած է հոս՝ ֆրանսացի թագաւորներու եւ իշխաններու կարգին: Ցիշեց նաեւ թէ Լեւոնէ զատ մենք ունեցած ենք ուրիշ լատին թագաւորներ եւս: Ֆիլիպ թագաւորը որ Ան-տիոքի իշխան էր, ամուսնացաւ Զապէլի հետ, եւ որովհետեւ լա-տինները միշտ կ'ուզէին մեռ-ցնել ազգային զգացումները, առաջնորդել ազգը դէպի լատի-նացում, Ֆիլիպ թագաւոր պաշ-տօնի կոչեց լատիններ եւ հայ-կական հարստութիւնները սկսաւ իր հօրը ղրկել: Այս տեսնելով զայրացաւ հայ ժողովուրդը, հե-ռացուց զինքը գահէն, բանտար-կեց եւ ապա բանտին մէջ մեռ-ցուց զայն: Զապէլը ամուսնա-ցուցին Հեթումի հետ, որ եղաւ լաւ ու խոհեմ թագաւոր մը: Իր [illegible] ստորագրութիւն եղած է հաշտ ապրիլ դրացիներու հետ՝ թաթարներու խանին, սելճուք թագաւորներու մարդիկ ղրկեց բարեկամական կապեր հաստա-տելու համար անոնց հետ: Գա-ցած է նոյնիսկ ինքը Գոնիա, եւ դրամներ տուած, որոնց մէկ կող-մը հայերէն միւսը թուրքերէն գրուած էին:

Կ'անցնինք խաչակրաց սրահ ուր կայ Կոստանդինի հայ թա-գաւորին նկարը, որ իբրեւ յի-շատակ կը մնայ հոն, եւ ոչ իբր հնութիւն: Հանրի տը լա Գռոն զայն գծելու համար թագաւո-րական զգեստներ տեսնելու պէտք ունեցած է եւ չէ գտած: Կոստանդինի իշխանութիւնը տեւած է 1342—1344: Եգիպ-տացիները միշտ կ'արշաւէին Այասի վրայ զոր անգամ մըն ալ ձեռք անցուցին, բայց Կոստան-դին վերագրաւեց զայն եւ Ա-բարները Այասի բանալիները բերին թագաւորի ոտքը բերին. այդ առթիւ Լուի Ֆիլիփ շինեց խաչակրաց բաժինը, ուր դըր-ուեցաւ Կոստանդինի պատ-կերը:

Դատ անցանք Լուդովիկոս 14—15—16րդի սրահները եւ Գ. Նաթանեան մանրամասնօրէն յիշեց բոլոր պատմական դէպ-քերը՝ 1879ի յեղափոխութիւ-նը, Օրլէանի դուքսի եւ ըն-տանիքի անդամներու հեռա-ցումը հայրենիքէն, արքայական թատրոնի պատմութիւնը, Նա-փոլէօն եւ իր պատերազմ-ները, եւ 1919 Յունիս 28ի Վէրսայլի դաշնագիրը եւն.:

Մօտ երեք ժամ տեւեց դասա-խօսութիւնը:

Երբ դուրս ելանք, մեր խումբը կրկնապատկուած էր: Նկարիչ Գ. Փաքալեան տեսնելով այս խանդավառուող բազմութիւնը Միութեան Կեդր. Վարչութեան տրամադրութեան տակ դրաւ Հ. Ռ. Միութեան նպատակը խոր-հրդանշող նկար մը:

Յառաջիկայ արշաւը պիտի ըլլայ շատ մօտ ատենէն եւ մեր պատմութեան հետ կապ ունե-ցող տեղ մը: Երանի թէ ուրիշ հայրենակիցներ ալ անխտիր օգտուէին այս բացառիկ ա-ռիթներէն:

Մրճեանակ

ՉԱՑՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐ ՎՕՇԻ ՄԷՋ

ՎՕՇ.— Վը գտնուի Սէնթ-Եթիէնէն 20 քիլոմեթր դէպի Հիւսիս-արեւմուտք եւ Սէն-Շամոնի կայարանէն եւ հոս կայ միայն շիշի գործարան մը, ուր կ'աշխատինք ութը հայեր:

Կարճ բայց հետաքրքրական է մեր պատմութիւնը:

Դեռ մէկ ամիս առաջ Հայ-մինչ տեղը գործ կայծ ըսելով հա-գիւ հոս հասած տասնի չափ հայրենակիցներ, որոնք անմիջա-պէս գործի առնուեցան, դժբախ-տաբար սկսած են ամէն օր հրա-ժարիլ գործարանին վարչութիւնը, կամայ ակամայ անոնց հաշիւ-ները փակելով, կ'ուեցնէ. «Հա-յերը հոս եկած միայն մեր մա-քուր տեղերակները աղտոտելու»:

Ինչո՞ւ համար մեր հայրե-նակիցները շուտով կը քանդեն ի-րենց նոր բոյնները, որովհետեւ աշխատանքը շատ ծանր է: Հոս աշխատող գործաւորը, իր նախա-ճաշը կ'ընէ գուռ քրտինքով եւ անկէ յետոյ է որ կը վայելէ կամ ոչ հակառակ իր քաշքշած անտանելի լուծին, կը ստանայ անգոհացուցիչ օրավարձք: Թող հայրենասէր պարոնները պրպտ-ւին ... իրենց աչքերը չորս բա-նան եւ լսեն տեղացող անէծք-ները

Ե. Թուլեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Կիրակի օր սկսաւ Ֆրանսայի շրջանը ընող հեծելանուորդնե-րու առաջին մասը: Այս առա-ջին միջոցը կը բաղկանայ 180 քիլոմեթր է Փարիզէն Տիէփ:

Նախ կ'ուզեմ քիչ մը ծանօ-թութիւններ տալ այս կարեւոր եւ ամենամեծ մրցման մասին, որ Ֆրանսայի մէջ հեծելանիւի ամենամեծ շարժումներէն մէկն է:

«Ֆրանսայի շրջանը» կազ-մակերպուած է l'Auto մարզա-կան թերթին կողմէ, եւ տեղի կ'ունենայ 1903էն ի վեր: Ֆրան-սայի հեծելանիւի աշխարհին համար ամենամեծ շարժումն է այս որ տեղի կ'ունենայ ամէն տարի Յունիս 19էն Յուլիս 17: Շրջանը ընդհատուած է միայն պատերազմի միջոցին: Ամէն տարի մնկնողները աւելի կը շատնան: Թէեւ Ֆրանսայի շրջանն է որ կը կատարուի, բայց 1903էն ի վեր մեծ մասը օտարներն են որ շահած են: Սա ալ պէտք է նկատի ունենալ որ Ֆրանսացիք այս ճիւղին մէջ շատ յառաջացած են եւ բոլոր մեծ ազգերու կարգին կարեւոր տեղը կը գրաւեն: Շրջանը կը բաղկանայ 24 միջոցներէ, իսկ 24 միջոցը 5,321 քիլոմեթր է:

Այդ 24 միջոցներն են.—

19 Յունիս Փարիզ-Տիէփ՝ 180 քիլոմեթր: 20 Յունիս, Տիէփ-Լը Հավր՝ 103 քիլմ.: 21 Յունիս, Լը Հավր-Քան՝ 225 քիլ.: 22 Յունիս, Քաէն-Շէրպուրկ՝ 140 քիլ.: 23 Յուն. Շէրպուրկ-Տինան՝ 199 քիլ.: 24 Յունիս, Տինան-Պրէսթ՝ 206 քիլ.: 25 Յունիս, Պրէսթ-Վան, 208 քիլ.: 26 Յունիս, Վան-Լէ Սապլը՝ 204 քիլ.: 27 Յունիս, Լէ Սապլը-Պորտօ՝ 285 քիլ.: 28 Յունիս, Պորտօ-Պայեօն՝ 185 քիլ.: 30 Յունիս, Պայեօն-Լիւշօն՝ 326 քիլ.: 2 Յուլիս, Լիւշօն-Փէրփինեան՝ 323 քիլ.: 4 Յուլիս, Փէրփինեան-Մարսէյ՝ 360 քիլ.: 5 Յուլիս, Մարսէյ-Թուլօն՝ 120 քիլ.: 6 Յուլիս, Թուլօն-Նիս՝ 280 քիլ.: 8 Յուլիս՝ Նիս-Գրիանսօն՝ 275 քիլ.: 9 Յուլիս, Գրիանսօն-Էվիան՝ 283 քիլ.: 11 Յուլիս, Էվիան-Փոնթարլիէ՝ 213 քիլ.: 12 Յուլիս, Փոնթարլիէ-Պէլֆօր՝ 119 քիլ.: 13 Յուլիս, Պէլֆօր-Սթրազպուրկ՝ 145 քիլ.: 14 Յուլիս, Սթրազպուրկ-Մէց՝ 165 քիլ.: 15 Յուլիս, Մէց-Շարլվիլ՝ 159 քիլ.: 16 Յուլիս, Շարլվիլ-Տիւնքէրք՝ 270 քիլ.: 17 Յուլիս, Տիւնքէրք-Փարիզ [illegible] Ընդ-հանուր գումար՝ 5,321 քիլ.:

Այս միջոցները անցնելու վայրերը ամէն տարի կը փոխ-ուին, որպէս զի չսսումնասիր-ուին հեծելանուորդներուն կող-մէ: Այս միջոցներուն ամենա-կարճն է 108 քիլոմեթր, որ է Տիէփ-Լը Հավր, իսկ ամէնէն երկայնը Փէրփինեան Մարսէյ՝ 360 քիլ.: Գրեթէ շրջանի առջի մասերը բոլորն ալ դիւրին են, իսկ Սաւլէն և Պոռտոյէն անդին կը սկսին ամենադժուարին անց-քերը: Հոն է որ շատերը ձեռն-թափ կ'ըլլան, չկրնալով դիմա-նալ անյաղթ լեռներուն եւ ան-խահանքերուն: Եւ ճիշդ այս միջոցներուն է որ կարգերը կը փոխուին եւ դլուխը գտնուող-ները որոնք վարժ չեն լեռնե-րուն եւ հանքերուն, կը ձգեն ի-րենց տեղը փարձառուներուն: Ճիշդ այս կէտէն կը սկսի խա-կական շրջանը:

Այս հեծելանուորդները կը բաղկանան երկու դասակարգէ: Առաջին խումբ մը կայ որուն անդամները վարպետ եւ լաւ վազողներ են եւ որոնք այս շրջանը կ'ընեն հեծելանիւի տի-րոջ կամ իրենց շահուն համար: Ասոնք կը կոչուին Categorie-groupés: Իսկ միւսները պարզ [illegible] են, ու կը կոչուին Touristes-Routiers: Ասոնք ալ թէեւ կը վազեն իրենց հեծելա-նիւի տիրոջ անունին, բայց միայն ամենամեծ մասը իրենց շահուն եւ հաճոյքին համար է որ այդ շրջանը կ'ընեն:

Վաղը կուտամ կարգ մը ման-րամասնութիւններ եւս:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՊԱՐՆՑԻՆ.— Լոն-տոնի մէջ, ժօրժ Հէյ Ուայկէմ, վերջապէս՝ անգլիացի հարուստ մը, ինչոյք մը սարքած էր եւ իր ապարանքը հրաւիրած էր նշա-նածը, ազգականները եւ անոնց [illegible]:

[illegible] պարեր [illegible], մինչդեռ եւ ոսկորները, բոլո՛րը գի-նով էին արդէն: Գողերը ծանօթ էին այդ վիճակին: Ու բարձրացան վեր: Հափշտակեցին մօտ 800.000 ֆրանքի գոհարեղէններ: Դեռ կը շարունակէին. Ցանկարծ սպա-սուհի մը, ծաղ-պահոի եղանակը լսելուն ծայրէն կախած, ներս մտաւ:

Սպասուհին, վախէն լեզին պատռեցաւ եւ սկսաւ շարլոթո պարել սեմին վրայ:

Գողերը գաղտնութեամբ խաղացին՝ [illegible] պարտէզ, ուր գոյները կը գտնուէին:

Ու պարը փոխուեցաւ, գողե-րը հալածելու ելան:

Անկոյն [illegible] կորսուած էին 800.000 ֆրանքներն ալ:

ՄԵՌԵԼՈՅ ՀԱՅԱՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Երկուշաբթի առաւօտ Ըո՛պէ Ֆէթիէի աջեւի պարտէզին մէջ գտնուեցաւ անշունչ [illegible] մարդու մը, որ մօտ 50 տարու կ'երեւէր եւ ժամփոթէր անունով թուղթեր կը կէր: Բժշկական քննութիւնը հաստատեց թէ դժ-բախտ մարդը անձնասպան եղած էր՝ խոշոր ատրճանակի գնդակ մը պարպելով բերնին մէջ: Անձնաս-պանութեան պատճառը թշուա-ռութիւնն է:

Նոյն օրը առաւօտուն Վէնսէնի անտառին մէջ, փորթ Ցօրէի մօտ, բլուրի մը վրայ գտնուեցաւ դիակը մարդու մը, որուն գլուխը ծակած էր ատրճանակի մը գնդա-կով: Գրպանէն գտնուած թուղթեր ցոյց կուտային թէ կեանքէն յուսահատ այս երիտասարդը կը կոչուէր Ժօրժ Ցիւպօնթ, 22 տա-րեկան:

Երրորդ մը՝ Մարսէլ Փափոյր, 33 տարեկան, նոյն ժամուն անձ-նասպան եղած էր՝ ինքզինքը կա-խելով ծառէ մը՝ Սէն Փաթէյնի մէջ: Մայրը առտուն պզպար գա-ցած էր բանջարեղէն ծախելու, վերադարձին սեղանին վրայ գտաւ հրաժեշտի նամակ մը: Խեղճը անբուժելի հիւանդութենէ մը կը տառապէր:

Չորրորդ մը՝ լեհ փաստաբան Լուի Ցամպոլէր, 57 տարեկան, Թանիլի պարտէզին միպորանին մէջ անձնասպան եղաւ բերնին մէջ գնդակ մը պարպելով:

Նոյն օրը ուրիշ երկու հոգի եւս անձնասպանութիւն փորձեցին: Ուրիշի մը դիակը հանեցին Ժէն-վիլիէի աղբեւ, գետին մէջէն:

ՀԱՅ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ ՄԸ

Այսօր Չորեքշաբթի, Salle des Agriculteursի մէջ տեղի կ'ունե-նայ ջութակահարուհի օրիորդ Իոլանդա Միրիմանեանի նուա-գահանդէսը: Օրիորդը, որ քոյրն է սաղանդաւոր դաշնակահա-րուհի ցիկին Մարգարիտ Միրի-մանեանի, աւարտած է Փեթերս-պուրկի պետական երաժշտա-նոցը, աշակերտելով աշխարհա-հռչակ փրոֆ. Աուէրին: Ապա, անցնելով արտասահման, կա-տարելագործած է իր արուեստը չեխ մեծանուն ջութակահար Շեւչիկի մօտ:

Թիֆլիսի եւ Փեթերսպուրկի իր նուագահանդէսներով, հայ արուեստագիտուհին յաջողեցաւ կարճ ատենի մէջ իր վրայ հրա-ւիրել ռուս մամուլին ուշադրու-թիւնը, իսկ վերջին տարին, նուագելով Պերլինի եւ կարգ մը չեխական քաղաքներու մէջ, ար-ժանացաւ նաեւ գերման եւ չեխ թերթերու գնահատութեան:

Մեր իրականութեան մէջ, ուր այնքա՜ն սակաւաթիւ են իսկա-կան արուեստագէտները, Օր. Մի-րիմանեանի նուագահանդէսը գեղեցիկ առիթ մըն է փարիզա-հայ գաղութին համար՝ վայելե-լու բարձր գեղարուեստական հաճոյք եւ ծափահարելու տա-ղանդաւոր հայուհին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 49

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՕՒՐԻՇ ԳՈՐԾ ՄԸ

Ինծի հրամցուած խառնուրդ ըմպելին ասարտելէ յետոյ, վճա-րեցի եւ դուրս ելայ:

Արձարանէն դուրս ելլելէս յե-տոյ, ուշի ուշով քննեցի մուտքի անցքերը, այն պարագային հա-մար որ, պէտք ըլլայ պիտի դա-տէին խուզարկել արձարանը: Ցե-տոյ, հակառակ որ շատ յոգնած էի որոշեցի շարունակել հսկողու-թիւնը:

Արձարանին դիմացը. լը-[illegible] կառք մը կար զոր շահա-գործեցի իբրեւ դիտարան: Ասնք հաստատուեցայ անոր մէջ եւ սի-կարէթս վառելէ յետոյ, սպասե-ցի դէպքերուն:

Շատ սպասելու պէտք չունե-ցայ:

Ժամը 2ի ատեն, մինչդեռ երկրորդ սիկարէթս ծխելու վրայ էի, ոստիկանութեան շրջան պա-հակախումբ մը հասաւ. անոնցմէ չորս հոգին ինծի արդէն ծանօթ էին:

Մէկ ոստումով կառքէն դուրս նետուեցայ եւ անմիջապէս ինք-զինքս անոնցմէ [illegible] դրայ, մինչ պահակապետը հրա-մեր ինծի [illegible]:

— Ձեռքերը վե՛ր:

— Է՛ս, պարոն [illegible] կատակ չուզեր ձեր ընկերը ըն-դունելու այլանդակ եղանակ մը [illegible]

Այն ատեն, ոստիկաններուն պետը դէպի ինծի առաջանալով, [illegible] լոյսովը, յետոյ, հակառակ ծածկուած ըլլալուս [illegible] եւ քաջ քաջ սկսաւ խնդալ

— [illegible] բաւ, խնդալը շարունակելով:

— Այո՛, բայց, նախ բռնեք ձեր մարդոց որ դեռ արձակին:

[illegible] ոստիկանները անկիւն մը տանելով, իրենց բացատրեցի խնդիրը եւ պէտք եղածը իրենց հաղորդեցի:

— Այս պայմաններուն մէջ, զանոնք ձերբակալելու ելլելը վտանգաւոր է, ըսի, որովհետեւ ան-շուշտ կռուի պիտի բռնուինք ա-նոնց հետ արդ, թէեւ հարուած-ներէն չեմ վախնար, բայց կը վախնամ որ խառնաշփոթութենէն օգտուելով մեր մարդիկը կծիկը դնեն այդ՝ մեզի համար մեծ ձախողութիւն մը կ'ըլլար, որով-հետեւ փաստ եմ թէ՝ գործերնիս լրտեսներու հետ է եւ թերեւս ա-նոնք են որոնց համար հոս եկած եմ: Բա՞ն մը լաւագոյն է հան-գարտ ձգել զիրենք, թողուլ որ ի-րենց տեղերը [illegible] հա-նալու եւ առտուն կանուխ զանոնք կալել:

Այսպէս ալ որոշուեցաւ:

Առտուն ժամը 6ին, մինչդեռ գաղական իշխանութիւնը արձա-րանին մէջ խուզարկութեան կը ձեռնարկէր, մենք ալ իրենց տան մէջ կը ձերբակալէինք այս լրտե-սական խումբին անդամները:

Իսկապէս, լրտեսական ամբողջ կազմակերպութեան մը հետ էր մեր գործը:

Առաջին գործն էր այս, որուն ես անձամբ մասնակցեցայ. հոս կը [illegible]

Բայց կը յիշեմ թէ՝ ընթեր-ցողներուս խոստացեր էի պատմ-[illegible] մէկ քանի դրուագներ [illegible]

[illegible] կ'ուզեմ յարգել

ՓՈՒՆՏ ՄԸ ԾԱԾԿԱԳԻՐ ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆ ԱՐՔԱՅԻ ՀԱՍՑԷԻՆ

— 21 կեղծանունով ծանօթ լրտեսը անոնցմէ էր, որ ամէնէն մեծ չարիքը հասցուց Ֆրանսայի պատերազմի ընթացքին:

Զօրաբաժին մը կը հաւասա-րէր գումարը այն զինուորներուն, որոնց սպանութեան պատճառ դար-ձաւ:

Ինքն էր որ 17 փոխադրանա-ւեր ականահար ընել տուաւ գեր-ման ընդծովեաներուն:

Արդ՝ Հ. 21 լրտեսը՝ կին մըն էր. եւ այս կինը կը կոչուէր Աաթաշարի:

Ընթերցողներէն ոմանք կը զանային մեր գործը շարժել այս կնոջ հանդէպ ու զայն կը [illegible] անմեղ մը, կը մոռնան թէ, գերման լրտեսա-կան պաշտօնատան կողմէ իսկ ի-րեն տրուած թիւը կ'ապացուցանէ թէ՝ այս կինը պատերազմէն շատ առաջ, 1904էն սկսեալ՝ գերման գաղտնի ծառայութեան մէջ էր:

Ըստ այսպայմանը տալ այնքան [illegible] գերմանիա ինքն իսկ միջոցը տուած է մեզի. իրօք, մինչեւ 1914 Օգոստոս 1, բոլոր գերման լրտեսներուն սկզբնատա-ռը Հ. էր 1914էն սկսեալ մինչեւ զինադադար նոր լրտեսներուն տր-ուեցան Ա. Փ. սկզբնատառերը, ո-րոնց կը հետեւէր իւրաքանչիւրին յատուկ թիւ մը:

Ինչուշտ գերմանները չէին գիտեր թէ՝ մենք արդէն ծանօթ էինք այս մանրամասնութեան, ո-րովհետեւ հաւանաբար, եթէ գիտ-ցած ըլլային, իրենց լրտեսները կը կնքէին տարբեր կերպով, ինչ որ մեզի քիչ մը շփոթութեան պիտի մատնէր:

Ինչ որ ալ ըլլայ, թէեւ այս կնոջ գործունէութեան մասին օրը օրին տեղեկութիւն կ'առնէինք, բայց անով շատ զբաղելու պէտք չունեցանք, որովհետեւ ընդհան-րապէս մեր սահմաններէն դուրս կը գործէր:

(Շար.)

կարգին առաջին տեղը կը գրաւէ մարդասպանութիւնն ու կեղծարարութիւնը։ Ասոնք իրենց յոյսը դրած են խորհրդային Միութեան զինուորական պարտութեան վրայ, Ռուսիոյ մէջ միապետութիւնը վերականգնելու համար, շնորհիւ օտար բանակի մը եւ նաւատորմի մը։ Ահա թէ ինչու, երբ մէկ կողմէ խորհրդային Միութեան արտասահմանի դիւանագիտական ներկայացուցիչները կը սպաննեն, միաժամանակ կը ստեղծեն անպիսի միջադէպեր, վէճեր, որոնք Ռուսիոյ հետ պատերազմի կրնան մղել։ Միւս կողմէ բուն երկրին մէջ ալ եղեռնափորձեր կազմակերպելով, նոյն միապետական ահաբեկչական կազմակերպութիւնները կ'ուզեն արտասահմանի մէջ այն տպաւորութիւնը առաջ բերել, թէ խորհրդային վարչաձեւին ամրութիւնը խախտած է։

Գեսպանը կանխամտածուած ծրագրի մը կը վերագրէ նոյն օրը (Յունիս 7) Վոյքոֆի մահափորձը, Օփանսքիի սպանութիւնը եւ Լէնինկրատի համայնավար ակումբին եղեռնափորձը։ Ասոնք բոլորը օտար գրգռութեան հետեւանք են։

Վերջին օրերու ահ ու սարսափի քաղաքականութիւնը արդարացնելու համար, խորհրդային ներկայացուցիչը պատմեց թէ Վարշաւայի մահափորձէն չորս օր առաջ Մոսկուայի Լուպիարքա փողոցի մէկ շէնքին մէջ ռումբ մը գտնուեցաւ, պատրաստ պայթելու։ Մայիս 10ին բռնուեցան խումբ մը նախկին միապետական սպաներ, որոնք քաղաքական կարգ մը մարդոց դէմ մահափորձեր կը կազմակերպէին։ Մարտ 12ին Մոսկուայի մեծ թատրոնին մէջ միթինկի մը պահուն հուրէվիչի կողմէ կատարուելիք մահափորձ մը ձախողեցաւ։ Բասն կալանաւորները գնդակահարուեցան՝ իբրեւ պաշտպանողական միջոց վերջ տալու համար այն ահաբեկչական գործողութեան, որ կը սպառնայ ոչ միայն խորհրդային միութեան, այլ ամբողջ Եւրոպայի խաղաղութեան։

Մուսթաֆա Քէմալ Պոլիս կ'այցելէ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Մուսթաֆա Քէմալ վերջապէս որոշած է Պոլիս այցելել Յուլիսի սկիզբը։ Պիտի բնակի Տօլմա Պաղչէի սուլթանական պալատին մէջ։ Պոլսոյ քաղաքապետ Մուհիտտին պէյ Էնկիւրի գացած է, Ղազին հրաւիրելու համար։ Վարչապետ Իսմէթ փաշա եւս Պոլիս պիտի գայ եւ ատեն մը պիտի մնայ։

Նաւային զինաթափութեան ժողովը

Առաջին նիստին մէջ Նախագահ ընտրուեցաւ Ամերիկայի գլխաւոր պատուիրակ Կիպսըն։ Ճափոնի պատուիրակ ծովակալ Սայիթօի առաջարկով համակրական հեռագիր մը ուղղուեցաւ Նախագահ Քուլիճի։ Կիպսըն կարդաց Ամերիկայի Նախագահին մէկ նամակը, որով յոյս կը յայտնէ թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել, անկարելի դարձնելու համար նաւային մրցակցութիւնը երեք պետութեանց միջեւ եւ աւելի սերտ կապեր հաստատելու համար։

Յետոյ կարգով երեք պետութեանց ներկայացուցիչները պարզեցին իրենց տեսակէտները։

Ամերիկեան ներկայացուցիչը յածանաւերու համար առաջարկեց հետեւեալ թիւերը.— Միացեալ Նահանգներ եւ Մեծն Բրիտանիա՝ 250 — 300.000 թոնօ, Ճափոն՝ 150 — 180.000։ Թորփիլահալածներ՝ Մ. Նահանգներ եւ Մեծն Բրիտանիա՝ 200-250.000 թոնօ, Ճափոն՝ 125 — 150.000։ Ընդծովեաններ՝ Մ. Նահանգներ եւ Մեծն Բրիտանիա՝ 60 — 90.000 թոնօ, Ճափոն՝ 36 — 54.000։

Անգլիոյ ծովային նախարար Պրիճմէն պարզեց անգլ. տեսակէտը՝ խնդրոյ առարկայ դարձնելով Ուաշինկթընի որոշումները։ Առաջարկեց մեծ մարտանաւերու գործածութեան թուականը 20էն 26 տարիի բարձրացնել, յածանաւերունը 24, թորփիլանաւերունը 20 եւ ընդծովեաններունը 15 տարուան։ Նոյնպէս առաջարկեց ջնջել բոլոր տեսակի պատերազմական նաւերու տարողութիւնը եւ թնդանօթներու չափը։

Ճափոնի կողմէ ծովակալ Սայիթօ յայտնեց թէ Ուաշինկթընի որոշումները չեն կրնար վերաքննուիլ, ու առաջարկեց պահպանել ներկայ գոյավիճակը։

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։

Ուսուցիչներու գործադուլը

Փարիզի երկրորդական վարժարաններու ուսուցիչները սակէ առաջ գործադուլ հռչակած էին եւ ամսականի յաւելում կը պահանջէին։ Կրթական նախարարը այն ատեն խոստացած էր գոհացում տալ եւ ուսուցիչներու ամսականը աւելցնել, 1926 Օգոստոս 1էն հաշուելու պայմանով։ Սակայն այս խոստումը չէ գործադրուած մինչեւ այսօր։

Հիմա դպրոցական տարեշրջանի վերջն է եւ 8400 հոգի պսակաւորի քննութիւն պիտի անցընեն Սորպոնի մէջ։ Երկուշաբթի առաւօտ 2995 թեկնածուներ ներկայացան։ Սակայն քննիչները կը բացակայէին։ Անմիջապէս անոնց տեղ ուրիշ քննիչներ նշանակուեցան եւ գրաւոր քննութիւնները սկսան։ 320 քննիչներէ 200ը հրաւէրին չէին պատասխանած։

Բերանացի քննութիւնները պիտի սկսին Յուլիս 1ին եւ պիտի վերջանան 20ին։

Կառավարութիւնը այսօր իսկ Խորհրդարանէն չորս հարիւր միլիոնի յաւելուածական վարկ մը պիտի պահանջէ՝ ուսուցիչներուն գոհացում տալու համար։

Գերմանիոյ պատասխանը Փուանքարէի

Երէկ գրեցինք թէ Լիւնէվիլի մէջ Ֆրանսայի վարչապետին արտասանած ճառը Գերմանիոյ դէմ, խիստ մեծ դժգոհութիւն առաջ բերած է գերման քաղաքական, մանաւանդ ազգայնական շրջանակներուն մէջ։

Վաղը՝ Հինգշաբթի Ռայխսթակի մէջ ընկերվարական երեսփոխանները հարցապնդում պիտի ուղղեն արտաքին նախարար տոքթ. Շթրէզէմանի՝ ընդհանուր քաղաքականութեան մասին։ Այս առթիւ նախարարը կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի, կէտ առ կէտ պատասխանելով Փուանքարէի ամբաստանութիւններուն։ Շթրէզէման բացէ ի բաց պիտի հարցնէ թէ Ֆրանսայի վարչապետը կ'ուզէ՞ Լոքարնոյի քաղաքականութեան հետեւիլ թէ ոչ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Արաբկիրի Հայրենակցական Միութեան երեկոյթը իր սովորական առթիւ գեղարուեստական ծրագրով, 25 Յունիս, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 129 Rue Boileau. Լիոնի Ջոլայի սրահին վերնայարկը։ Մուտքը ազատ է։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Իշխան» եւ «Քրիս» խումբերու
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի
26 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
La Pomme-Chalet de la Pommeի պարտէզ զբօսավայրին մէջ
Երգեր, արտասանութիւններ, ներկայացում եւ բանախօսութիւն։
Հայկական իրական միջնոլորտ մը։

SALLE DES AGRICULTEURS, 8 Rue d'Athènes, Paris 9me

Այսօր 22 Յունիս, Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին
ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ
ՕՐԻՈՐԴ ԽՈՒԼԸՆԴԷ ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Նաւասարդ խումբի դաստիարակչական ժողովը՝ Ուրբաթ ժամը ճիշդ 8ին, 80 Rue Charles Chefson, Bois Colombes։ Կը հրաւիրուին Անիէրի, Պուա Գոլոմպի, Գոլոմպի, Արժանթէօյլի, ընկերները եւ համակիրները։ Դասախօս ընկեր Հ. Գնդունի։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի պատգամ. ժողովը՝ Յունիս 26 Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Դաշնակցութեան ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի շրջանի ենթակոմիտէներէն փութացնել իրենց պատգամաւորները։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը Յունիս 26 Կիրակի ժամը 2ին Հայ ժողովրդային լսարանի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Դայլ Վաչան» խումբի ընդհ. ժողովը Յունիս 27 Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Դրադարանի սրահը։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Փարիզի Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ 25 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիայի ճաշարանը։ Օրակարգ.— Յարեկան տեղեկատուութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

ՕԱՐԴԳՈՅՆԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 23 Յունիս, Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Յիլին Լաա պիտի կարդայ իր խմբագրութիւնները։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Ե. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Հայրենակց. Հայրենակցական Միութեան» ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 26 Յունիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին. 40 Rue de Belleville։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւններ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ կարապետ Նալպանտեանէ, որ Փարիզ կը գտնուի, իր հասցէն իմացնել Գ. Ճէլէպեանի 157 Ave. Président Wilson. St. Gervais (Seine)։

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

[illegible] Գրադարան-ընթերցարանը փոխադրուած է 40, Rue de Belleville ճաշարանին վերնայարկը։ Բաց է ամէն օր, ամէն ժամու։ Գիրք ստանալու համար դիմել կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 1—4 իսկ Չորեքշաբթի օրերը երեկոյեան ժամը 8-10, գրադարանապետ Գէորգ Մելքոնեանի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եօզղատցի Նալին Էպէմլիքեան (Թաշճեան) կը փնտռէ իր հօրեղբորդին, գերմակ Արսաշէս Էպէկլիքեանը։ Նա ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ Tachdjian Frères 39 Rue Président Wilson St. Chamont (Loire)։

ՆՈՐԱՎԱՐԺ հայ գրաշարի մը պէտք կայ։ Դիմել Յառաջի գրաշարատունը։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ
«ԻՄ ԳԻՐՔԸ»
ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ։ Կը գտնուի Յառաջի խմբագրատունը, Գալենց գրատուն եւ տպարան Navarre, Rue des Gobelins։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ
ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ
կարդացէք եւ տարածեցէք

Զարեւանդի «Կրնա՞նք Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը։ Ֆրանսայի համար 16 ֆր., արտասահման՝ 18 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ։

Դիմել՝ Léon Kevonianի 208 bis Rue Lafayette, Paris (10me)

Ծախու բնակարան

Հայաշատ Սեվրան գիւղին մէջ

Անմիջական մեկնումի պատճառով ծախու է քարաշէն տուն մը 48 մեդր պարտէզով. 3 սենեակ, խոհանոց եւ մառան։ Յաճախորդները կրնան դիմել ամէն օր ժամը 2.30էն վերջ։ Կիրակի օրերը ամբողջ օր։ Դիմել՝ L. Manoukianին, 41 Rue Daulnay, Sévran։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՎԷՊԵՐ. Լուռ Յաւեր 10 ֆր., Կեանքը ինչպէս որ է 10, Խղճմտանքի ձայներ 10, Կամուրջը 7, Լռութիւնը 8, Թանկագին փանջունին 7, Յաղթանակ 7, Գասասոս. Խորհուրդին առջեւ 10, Սամսոն 8, Ցեղափ. Մակարոյծները 7, Միքէլի սիրարկածը 5, Ձագրը Ավրամ 5, Ճանըմթակ Նորածինը 2, Թումին ժողովրդ. պատմուած քները 6, Մ. Կորքիի Ցամա Կորտէյէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վէրթէր 9, Սուլամիթ 6, Բարիզէթ 7.50, Սալբիի մեր խաչը 12.50, Թուղթի փառքն 5, Ցրուի հոգիները 6, Արսէն Լիւբէն 20, Ցեխամաք (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական ոճիրը 2, Ե. Հոլմեսի կարմիր գլուխով մարդոց խմբակը 2, Պոսքոմալ Բավիլոյին գաղտնիքը 2, Պրինս Բարթինկթընի ասզմանային գաղտնիքը 2, Թօփալ Օսման 5, Քէօր Օղլուի արկածները 2.50, Ցարիցի Նախարարը 20, Մոփասանի երեք վիպակները 2, Տք. Մօրի վրէժը 5, Գրնձէ, քաղաքը 3։

ՄԱՀԱՑՈՒ ԾԻԸԸ. Մեղսիմ Կորքիի 3 ֆր.։

Շուտով լոյս կը տեսնէ, Անժինի Յայի [illegible]։

Կը Հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փոստի ծախք չառնուիր։ Պահանջել գրացուցակը։ Դիմել նամակով կամ անձամբ հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui. Paris (13e)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124 02
Տոլար,	Dollar	25 [illegible]
Մարք ոսկի՝ 100 Mark		[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13 —
Թրք. ոսկի	» or	111 —
Մէճիտիէ	Medjidié	8
Լէվա 100 հատը	Léva	18 [illegible]
Տրախմի »	Drachme	33 [illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք	» Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	15 30
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	102 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc Eg	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III		[illegible]
Թուրքիոյ երկաթղ.	Lots turcs	[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

[illegible] ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ [illegible]
ՖՐԱՆՍԱ [illegible]
ԱՆԳԼԻԱ [illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԱՄԵՐԻԿԱ [illegible]
ԵՒՐՈՊԱ [illegible]

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ 1927

23 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 370

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՈՐԸ ՄԷԿ ՃԱՄԲՈՎ

Մայիս 24էն ի վեր, երբ Անգլիոյ խորհրդարանը հաստատեց անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումը, նոյն տրամադրութիւնները կ'արծարծուին ուրիշ երկիրներու մէջ, յայտնապէս կամ զանազան խարխափումներով:

Ամէնէն առաջ՝ Ֆրանսան:

Թէեւ քաղքենի մամուլը եւ նոյն դասակարգի երեսփոխաններն ու քաղաքագէտները բացէ ի բաց կը պահանջեն Անգլիոյ օրինակին հետեւիլ: Ամէնէն տարածուն թերթերը օրը օրին կը պատրաստեն հանրային կարծիքը:

Յունիս 21ին, «Մաթէն»ը, որ խզման ամէնէն ջերմ կուսակիցն է, թերթին ճակատը գրած էր հետեւեալ նախադասութիւնը.

— «Յովհաննէսու ճեա դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը ցիծն է ո՛ր եւ է կորովի եւ վճռական գործողութեան՝ համայնավարութեան դէմ»:

Եւ ամէն օր յօդուած մը կամ հատուած մը կ'երեւայ թերթին առաջին էջը, այդ մասին:

«Էքօ տը Փարի», ազգայնական եւ ազնուական, որ մերժումներ կատարեց Փարիզի խորհրդային դեսպանատան եւ առեւտրական պատուիրակութեան գաղտնի գործունէութեան մասին, տակաւին երէկ, խմբագրական սիւնակին մէջ, արծարծելով խզման անհրաժեշտութիւնը, կ'եզրակացնէր.

— «Գիտցող Ֆրանսայի, զարմանալի է որ կառավարութիւնը [illegible] կը սպասէ, անցագիրը յանձնելու համար Ռաքովսքիի, մանաւանդ կառավարութեան մը գլխաւորին:»

«Ֆիկարօ», Փարիզի ամէնէն անուապետական, անուանաւոր եւ հարուստ լրագիրը, յօդուածաշարքեր կը հրատարակէ միեւնոյն ուղղութեամբ:

Չենք յիշեր, տակաւին, աւելի ծանրաքարոյ օրկաններ, «Թան»ն ու «Տէպա»ն, որոնց լեզուին տակ խօսքեր կան որ չեն արտասանուիր, բայց կը զգացուին:

Ինչպէս ուրիշ երկիրներու, Ֆրանսայի մէջ ալ դանդաղ կ'ընթանայ դատական վճիռներու գործադրութիւնը: Այդ իսկ պատճառով, ուշագրաւ է որ, դատական նախարարութիւնը, վերջերս մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ցուցնէ համայնավար գործիչներու դէմ արձակուած վճիռներու մասին, եւ արդէն գործադրել տուած է շարք մը պատիժներ, իսկ ուրիշներ կը հետապնդէ: Ուշագրաւ է, նաեւ, այն վիճաբանութիւնը որ տեղի ունեցաւ Յունիս 17ին, Երեսփ. ժողովին մէջ, ուր կառավարութիւնը գործելու ազատութեան իրաւունք ստացաւ 150ի դէմ 400 ձայնով, (բացարձակ մեծամասնութիւնն ըլլալով 276) եւ ուր «մինչեւ ծայրը երթալու» խօսքեր արտասանուեցան թէ՛ կառավարութեան կուսակիցներուն եւ թէ՛ համայնավարներուն կողմէ:

Խզման կուսակիցներուն տեսակէտը այն է թէ՝ Արեւմտեան Եւրոպան որքան երես դարձնէ Մոսկուայի, այնքան շուտ պիտի տապալի խորհրդային իշխանութիւնը. Ռոմէն Րոլլանի հրցման կանգուն մնալ միայն շնորհիւ ուրիշ ազգերու աջակցութեան. կամ ուղղակի, ուշ - կանուխ պիտի տայ մահացու հարուածը» (Էքօ տը Փարի):

Տնտեսական աջակցութեան համար, Մոսկուա մեծ յոյսեր դրած էր Անգլիոյ վրայ, բայց յուսախաբ եղաւ սկիզբէն մինչեւ վերջը, թէ Լոյտ Ճորճի (ազատական), թէ Մաքտոնալտի (աշխատաւորական) եւ թէ Պոլտուինի (պահպանողական, իշխանութեան օրով եւ այժմ ամէն պատեհութիւն կորսնցուցած է: Յոյսեր ունէր նաեւ Գերմանիայէն, որ 360 միլիոն մարք տուաւ 1926ին, բայց հիմա կը մերժէ ձեռք բանալ: Ֆրանսայի հետ, առնելիք - տալիքի բանակցութիւնները կը քաշքշուին երկու տարիէ ի վեր, բոլորովին ամուլ: Իսկ առանց ցարական պարտքերու ճանաչման, խորհրդային իշխանութիւնը սանդիմ չի կրնար առնել: Նոյնը եւ Ամերիկայի համար, որ ոչ իսկ այդ իշխանութիւնը կը ճանչնայ:

Ուրեմն, բոլոր մեծ եւ հարուստ պետութիւնները համաձայն են, դրամ չտալու, Մոսկուան սնանկացնելու համար, եւ կը գործեն համաձայն իրենց հայեցողութեան:

Գալով փոքրերուն, կամ անոնց որ տնտեսապէս տկար են, անոնք ալ, ամէն բանէ առաջ, կը թելադրուին իրենց ինքնապաշտպանութեան բնազդէն: Լեհաստանը, որ պահ մը անախորժ վիճակի մատնուեցաւ Վարշաւայի սպանութեան առթիւ, այժմ գտած է ինքզինքը եւ փափկութեամբ հասկցուցած է Մոսկուայի, որ կարճ կապէ իր անվերջ պահանջները: Չեխօսլովաքիան կը պատրաստուէր յարաբերութիւնները վերահաստատել Ռուսիոյ հետ, բայց այժմ կը տատամսի: Պալքանեան պետութիւններէն Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ դիրքը բացորոշ է, նոյն իսկ անողոք: Իսկ Յունաստանը, որ անապարած էր դեսպան փոխանակել, արդէն կը զղջայ, տեսնելով կարմիրներու կասկածելի եռանդը՝ բուն իսկ երկրին մէջ: Մակեդոնիոյ մէջ կատարուած հետապնդումները, ձերբակալութիւններն ու աքսորները ախտանշաններ են: Վերջին լուրի մը համաձայն, կառավարութիւնը աւելի արմատական ծրագիր մը կը պատրաստէ:

Մէկ խօսքով, երեւութական թուլութենէ մը կամ բարեացակամ չէզոքութենէ մը յետոյ, ահա կը վերսկսին գործել քաղքենի-աշխարհակալ պետութիւնները, զնէ կարմիր վտանգը Ռուսաստանի սահմաններուն մէջ պարփակելու եւ իր բնական վախճանին ձգելու համար: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՕՐԻԱՆԹԱԼԻԶՄ»ԷՆ ԱՌԱՋ

«Յուսաբեր» (16 Յունիս), խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով քաղաքական ծանուցումի (օրիանթալիզմ) խնդիրը, գիտել կուտայ.

— «Տարբերենք երկու խնդիրներ. իրարմէ զատենք օրիանթալիզմի հարցը երկրի պաշտպանութեան հոգէն եւ տանք առանցմէ իւրաքանչիւրին իր յատուկ ու որոշ պատասխանը:

«Քաղաքական որ եւ է առաքինութիւն չկայ ռուսական օրիանթալիզմը օրն ի բուն տարփողելուն մէջ, որովհետեւ պայքար չկայ այդ օրիանթալիզմին դէմ: Չկայ պայքար մինչեւ իսկ անոնց կողմէ, որոնք թէեւ դէմ են, սակայն կը լռեն, որոնք թէեւ կրնան պայքարիլ, չեն պայքարիր սակայն:

«[illegible] պիտի ըլլար ցուցնել այն միջոցները, որոնց օգնութեամբ հայը պիտի պաշտպանէ իր հայրենիքը, երբ օր մը այդ օրիանթալիզմը չյանգի իբր իրականութիւն, ամանց հոգեկան մէջ իբր տենչանք մնալով միայն:

«Օրիանթալիզմի հարցին մէջ մենք մեր դիրքը կը ճշտենք քաղաքականապէս ոչ միայն ներհակ, այլ եւ ազգայնօրէն օտար եւ եկուոր ուժի մը հանդէպ:

«Նկատենք օր մը կրնայ ըլլալ:

[illegible] պայմանով:

«Իսկ մինչեւ գա՞լը...

«Հայ քաղաքական հոսանքներէն ո՞վ եւ ի՞նչ կ'ընէ եւ կամ ի՞նչ կը խորհի ընել հայութիւնը զինելու համար այս վիճակէն բխելիք աւելի քան կենդանի, աւելի քան իրական վտանգներուն հանդէպ:

«Երբ օրիանթալիզմի բուն կրողը, ինքը Ռուսը չկայ Հայաստանի մէջ, այլ եւս ի՞նչ արժէք ունի ռուսական օրիանթալիզմը, իբր գաղափար եւ իբր տենչանք:

«Ծնողքներո՞ւ մասին է, որ կը խօսինք:

«Իսկ 1917 Թուակա՞նը...»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

[illegible] յարաբերութեանց համաձայն, յունական կառավարութիւնը արմատական միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, համայնավար [illegible] գործունէութիւնը եւ ջանքերը ջլատելու համար:

Նոյն յայտարարութեանց համաձայն, մասնաւոր ջանքեր պիտի ըլլան, որպէս զի լուսաբանուին Մակեդոնիոյ գաղթական գործադուլները, ուր համայնավարները շահագործելու ամենայարմար գետինը գտած են:

[illegible] մէջ ձերբակալուեցաւ Վալանթին Բէնարոֆ անուն Իտալացի մը, [illegible]

[illegible] գործադուլները ընդհանուր ժողով գումարեցին, որմէ վերջ որոշեցին իրենց գործերուն վերադառնալ: Սակայն [illegible] վաճառականները վախնալով թէ համայնավարներուն նպատակն է խառնակութիւն առաջ բերել աշխատող պահպանողական [illegible] մէջ, մերժեցին համայնավարները գործի ընդունիլ: Առեւտրական, արհեստաւորական եւ ճարտարարուեստական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները կը պահանջեն որ կառավարութիւնը ս եւ է բանակցութիւն չընդունի համայնավարներուն հետ:

Վերջին Կիրակին «Քաղաքացւոց» Սօֆի Մինասեան Սինկուրի (Աթէնք) եկած էր, եկեղեցիի բեմէն համայնավարական փրօբականտ ընելու, Հօկի խողովակով: Ոստիկանութեան քթին տակ կատարուած այս աշխատանքները ունեցան իրենց հետեւանքները, որոնք կրնան ծանրակշիռ ըլլալ Սինկրուցիներուն համար:

Ֆերենտեան վարժարանի, Կիւրակէի պատարագէն [illegible] տարարեց թէ ինք եւ Թաղականութեան անդամները կանչուած են Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնին կողմէ եւ ազդարարուած է որ Սինկրուի հայ ժողովուրդը զբաղի իր օրուան աշխատանքներով:

Նթէ Սինկրուի հայութեան գլխուն փորձանք մը գայ, պատասխանատու պիտի ըլլան Մազլմեան, Նաւյեան եւ Չէլթունեան եղբայրութիւնը, որ չարիքին արմատը կը կազմեն:

Ն. Ս.»

ՊԱԼՍՈՅ ՄԷՋ ԱԼ ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ «Ազգամէջ»ը կը գրէ.

Ստացուած մասնաւոր լուրերու համաձայն, սովիէթ կառավարութիւնը արտասահմանի իր դեսպաններուն հաղորդած է թէ կարգ մը ազգերու գլուխով, ընդհանուր դաւաղրութիւն մը կազմուած է արտասահման գտնուող սովետական ներկայացուցիչներուն եւ պաշտօնեաններուն դէմ: Մոսկուայի կառավարութիւնը այս առթիւ աշալրջութիւն կը յանձնարարէ իր դեսպաններուն, եւ խորհուրդ կուտայ որ այս մասին տեղական իշխանութիւններու ուշադրութիւնը հրաւիրեն:

«Ազգամէջ» այս առթիւ կ'աւելցնէ.

— «Թէեւ բաւականաչափ սպիտակ Ռուսներ կան Պոլսոյ մէջ, սակայն հաւանական չի նկատուիր որ անոնք նման դաւադրութիւններու գործիք դառնան, նկատելով որ հակառակ պարագային մեծ վնասներ պիտի կրեն:

Պոլիս գտնուող սպիտակ Ռուսներուն մեծամասնութիւնը իրենց ճամբար գործ եւ զբաղում գտած են, եւ իսկոյն սահմանէն դուրս պիտի ձգուէին, եթէ ամենափոքր շարժում մը կատարեն:

Միւս կողմէ, սպիտակ Ռուսներուն տրուած պայմանաժամը արդէն լրացած ըլլալով, ստիպուած են Օգոստոսի սկիզբը Թուրքիայէն մեկնիլ:

Ազգերու Դաշնակցութեան Պոլսոյ ներկայացուցիչը, որ ռուս գաղթականներու խնդրով կը զբաղի, Լոնտոն մեկնած է, այս խնդրին մասին բանակցելու համար կառավարութեան վարիչներուն հետ:

Այս բանակցութիւններուն հետեւանքով, որոշուած է Արժանթին եւ ուրիշ երկիրներ զրկել այն Ռուսները, որոնք չեն կրցած գործ գտնել Թուրքիոյ մէջ: Գալով այն 3000 Ռուսներուն, որոնք զբաղում ունին, ասոնք որոշուած է առ այժմ Թրքահպատակներու ենթակայ պայմաններուն ենթարկել զանոնք: Այսպիսիներէն մեկնողները պիտի կարենան թրքական անցագիր ստանալ եւ Եւրոպա մեկնիլ, պայմանով որ անգամ մըն ալ Թուրքիա չվերադառնան:

Միւս կողմէ, կասկած չկայ թէ ճեռնհաս իշխանութիւնները ալ հարկ եղած միջոցները ձեռք առած են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ Կ'ԵՐԹԱՆ, ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿՈՒԳԱՆ

Թուրք գաղթականներու տեղաւորման ընդհանուր տնօրէնի օգնական Մարուֆ պէյ Յունիս 16ին Պոլիսէն ճամբայ ելաւ դէպի Պաթում: Մարուֆ պէյ անկէ Թիֆլիս պիտի անցնի եւ մէկ ամիս Երզնկայի շրջաններու մէջ քննական պտոյտ մը կատարելէ յետոյ, Պոլիս պիտի դառնայ: Յիշեալը «Միլլիյէթ»ի խմբագրին հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է իր ճամբորդութեան նպատակին մասին.

— «Մեզի համար ամէնէն կարեւոր կէտն է Թուրք գաղթականներուն ազատօրէն մեր երկիրը կարենալ գալը ապահովել: Ատոր համար է որ Ռուսիա, Պուլկարիա, Եուկոսլաւիա եւ Ռումանիա գտնուող մեր ցեղակիցներուն Թուրքիա մուտքը բոլորովին ազատ ձգուած է: Այս ազատութեան շնորհիւ, նոր գալիք գաղթական ընտանիքներուն հանգիստն ու բարօրութիւնը կարելի պիտի ըլլայ դիւրաւ ապահովել: Կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն պիտի տայ նոյն իսկ այն Թուրք ընտանիքներուն, որոնք կալուածատէր, վաճառական կամ արհեստաւոր են ու օգնութեան կարօտ չեն. անոնք պիտի կրնան տեղաւորուիլ Թուրքիոյ ո՛ր շրջանին կամ նահանգին մէջ որ ուզեն: Հետեւաբար, ամէն մարդ ազատ է իր ապարէզին եւ արհեստին համաձայն յարմար վայրեր տեղաւորուիլ: Արտասահմանի այդ Թուրք ընտանիքները իրենց ապագայ բնակավայրը որոշելու եւ իրենց գործերը կարգադրելու համար, կարող են այժմէն գործէն հասկցող մասնաւոր պատուիրակութիւններ ղրկել մեր երկիրը: Կառավարութիւնը ամենայն անկեղծութեամբ ամէն դիւրութիւն պիտի տայ անոնց:

«Գալով այն գաղթականներուն, որոնք մեր կառավարութեան նիւթական աջակցութեան կը կարօտին, ինչպէս գիւղացիները, պզտիկ արհեստաւորներն ու երկրագործները, կառավարութիւնը անոնց դրամագլուխ պիտի տայ եւ զանոնք պիտի տեղաւորէ այնպիսի վայրեր, ուր արտադրող տարրեր պիտի կրնան դառնալ: Այսպիսիներուն բնակութեան վայրն ալ պիտի ընտրուի մանրակրկիտ քննութեամբ եւ իրենց ձգած երկրին աշխարհագրական ու կլիմայական պայմանները, ինչպէս նաեւ իրենց արհեստն ու տնտեսական վիճակը նկատի պիտի առնուին: Կասկած չկայ որ կառավարութեան սատիճանական աջակցութեան շնորհիւ, այս գաղթականները կարճ ժամանակէն պիտի բարգաւաճին եւ այլ եւս բոլորովին պիտի հրաժարին իրենց նախկին բնակավայրին ընկերային եւ տնտեսական կեանքը փնտռելէ: Մինչեւ հիմա եկողները ամէն տեղ քիչ շատ իրենց հանգիստը գտան եւ իրենց վիճակէն ալ գոհ են: Շատ բնական է որ այսուհետեւ գալիք մեր ցեղակիցներն ալ երկրին ամէն կողմը լաւ ընդունելութեան պիտի արժանանան: Կը յուսամ թէ պիտի յաջողինք զանոնք ալ թէ՛ երկրին եւ թէ իրենց անձին օգտակար ըլլալու վիճակին մէջ դնել»:

.. Նոր գալիք գաղթականներու թիւր 70.000ի կը հասնի: Կառավարութիւնը պիտի աշխատի ամէնէն աւելի արեւելեան նահանգներուն մէջ տեղաւորել զանոնք:

Վրացի գործակալ մը ձերբակալուած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիայէն Կովկաս անցած ատեն, ձերբակալուեցաւ Իվան Քարցիվացէ՝ գործակալ մենշեւիկ Վրացիներու կեդր. կոմիտէին արտասահմանի բիւրոյին: Վրայէն գտնուեցան շարք մը նամակներ, ուղղուած վրացի մենշեւիկներու կեդրոնական կոմիտէին, ի մէջ այլոց նաեւ մենշեւիկ վարիչներու հրահանգները:

Այդ հրահանգներով, վրացի մենշեւիկներուն կը թելադրուի օգտուիլ անգլեւխորհրդային յարաբերութիւններու ներկայ ձգտեալ վիճակէն, եւ պատրաստութիւններ տեսնել՝ պատերազմի մը պարագային, գործօն յարձակումներ ընելու համար խորհրդային վարչաձեւին դէմ:

.. «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Քարցիվացէ ձերբակալուած է քանի մը շաբաթ առաջ: Իր վրայէն գտնուած նամակները կը կրէին Ապրիլ թուականը եւ Վրաստանի նախկին վարչապետ Նոյ Ժորտանիայի եւ Ռամիշվիլիի ստորագրութիւնները:

Վրաստանի Կոմկուսի կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար Կախիանի այս նամակներուն առթիւ Թիֆլիսի թերթերուն մէջ յօդուածներ կը հրատարակէ՝ ցոյց տալու համար թէ ինչպէս Ժորտանիա իր հրահանգները կը հիմնէ զինուորական կնճռոտութեանց, պատերազմի եւ ապստամբութեանց հաւանականութեան վրայ:

Ժորտանիա կը գրէ մասնաւորաբար. «Անգլեւռուս հակամարտութիւնը ներկայիս կը մտնէ այնպիսի տագնապալի շրջանի մը մէջ, որ չի կրնար կարգադրուիլ բանակցութիւններով եւ խաղաղ միջոցներով: Անգլիա այժմ կը զբաղի հակախորհրդային բոլոր ուժերու կեդրոնացումով: Աշխարհակալական հաւանական կռիւի մը մէջ, Վրաստանի կացութիւնը որոշ է. Վրաստան՝ ինչպէս Ռուսիոյ բոլոր ժողովուրդները՝ կը փափաքի Մոսկուայի պարտութիւնը»:

Ռումանի դահլիճը հրաժարեցաւ

Զօր. Աւերէսքուի յաջորդող դահլիճը, ինչպէս կը նախատեսուէր, երկար կեանք չունեցաւ: Ազատական եւ գիւղացի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

ԾՈՎԵՐՈՒ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ժընեւի զինաթափումի խորհրդաժողովին առթիւ

Երկուշաբթի օր Ժընեւի մէջ բացուեցաւ նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողովը, ուր կը մասնակցին արեւմտեան կիսագունդի, Եւրոպայի եւ Խաղաղականի Արեւելքի ծովային երեք մեծ պետութիւնները, այն է՝ Միացեալ Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա եւ Ճափոն։

Խորհրդաժողովը թէեւ կը գումարուի Ժընեւի մէջ, սակայն ո եւ է կապ չունի Ազգերու Դաշնակցութեան հետ. ընդհակառակն, կարծես անոր իրաւունքներուն տեսակ մը միջամտութիւն է։ Հրաւիրողն է Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահը։

Անցեալ Փետր. 10ին էր որ նախագահ Քուլիճ յանկարծակի հրաւէր ուղղեց այս խորհրդաժողովին համար, այնպիսի պահու մը՝ երբ Ազգերու Դաշնակցութիւնը արդէն իսկ ընդհանուր զինաթափութեան խնդիրը օրակարգի անցուցած եւ նախապատրաստական յանձնաժողովի մը քննութեան յանձնած էր գլխաւոր հարցերը։

Այս նախապատրաստական յանձնաժողովը վերջերս գումարուեցաւ Ժընեւի մէջ, սակայն կարելի չեղաւ բոլոր անդամներուն միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացնել էական հարցերու շուրջ։ Ծովային մեծ պետութիւնները, մանաւանդ Անգլիա, կ'ուզէին նաւային սպառազինութեան հարցը անջատել ցամաքային եւ օդային սպառազինութենէն, մինչ Ֆրանսա եւ ուրիշ ցամաքային պետութիւններ կ'ուզէին հարցը քննել իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, առանց անջատ բաժանումներու։ Այս պայմաններուն տակ, ընդհանուր զինաթափութեան համաժողովը յետաձգուեցաւ անորոշ ժամանակով։

Սպառազինութեանց սահմանափակումը հանգուցեալ նախագահ Ուիլսընի գլխաւոր սկզբունքներէն մէկն էր։ Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան հրաւէրով արդէն 1921—1922ին Ուաշինկթընի մէջ գումարուեցաւ խորհրդաժողով մը, ուր կարեւոր որոշումներ տրուեցան մասնաւորապէս մեծ նաւերու մասին capital ships), զրահաւոր եւ սլանաւ կրող մեծ նաւեր։ Նախագահ Քուլիճ կը փափաքի որ օժանդակ կոչուած նաւերու մասին եւս սահմանափակումի որոշումներ տրուին։ Ասոր համար ալ իր հրաւէրը ուղղեց միայն այն պետութիւններուն, որոնք Ուաշինկթընի դաշնագիրը ստորագրած էին։

Անգլիա ընդունեց հրաւէրը, գաղթականութեանց հետ խորհրդակցելէ յետոյ, Ճափոն՝ նոյնպէս։ Դալով Իտալիոյ, ատեն մը կասկածելէ եւ վարանելէ վերջ, որոշեց մասնաւոր դիտողներ (observateurs) ղրկել Ժընեւ։ Ֆրանսա նախ մերժեց, այն պատրուակով թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ձեռնարկած զինաթափութեան աշխատանքները բաւական են փափաքուած արդիւնքը տալու եւ հարկ չկայ ուրիշ խորհրդաժողովի Ամերիկայի կրկին դիմումին վրայ, եւ երբ հասկցաւ թէ առանց իրեն ալ այդ խորհրդաժողովը պիտի գումարուի, Ֆրանսա որոշեց «տեղեկատու» մը (informateur ղրկել Ժընեւ։

Ուաշինկթընի դաշնագրին մէջ մեծ մարտանաւերու տարողութեան առաւելագոյն չափ նշանակուած էր 35,000 թոնոս, իսկ նաւային ընդհանուր ուժը որոշուած էր հետեւեալ համեմատութեամբ 5 5 3 1.75 —1.75, այսինքն՝ Անգլիա 5, Ամերիկա 5, Ճափոն 3, Ֆրանսա 1.75 եւ Իտալիա 1.75։ Նոյնպէս յածանաւերու տարողութեան համար առաւելագոյն սահման նշանակուած էր 10,000 թոնոս, առանց չափ մը դնելու քանակին մասին։ Սահման չդրուեցաւ նաեւ օժանդակ նաւերու քանակին մասին։ Դաշնագիր պետութիւնները խստիւ յարգեցին Ուաշինկթընի ժողովին որոշումները, այսինքն 35,000 թոնոսէն եւ սահմանուած չափէն աւելի զրահաւորներ չշինեցին, սակայն ուժը տուին օժանդակ կոչուած նաւերուն (յածանաւ, թորփիլահալած, թորփիլանաւ եւ մանաւանդ ընդծովեայ)։

Այսպէս, անգլիական Կապոյտ Տետրակին համաձայն, 1920—1927՝ եօթ տարուան մէջ հետեւեալ օժանդակ նաւերը շինուեցան.—

Ճափոն	116	որուն 52ը ընդծովեայ
Մ. Նահանգներ	81	» 35 »
Ֆրանսա	44	» 15 »
Իտալիա	26	» 1 »
Մ. Բրիտանիա	18	» 5 »

Նոյն աղբիւրը հետեւեալ կերպով կը պատկերացնէ ծովային հինգ մեծ պետութիւններու ներկայիս ունեցած օժանդակ նաւերը

	Յածանաւ	Թորփիլ.	ընդծ.
Մեծն Բրիտանիա	48	157	55
Մ. Նահանգներ	32	309	121
Ճափոն	33	109	58
Ֆրանսա	16	49	44
Իտալիա	14	60	41

Ասոնք դեռ շինուելու վրայ են.—

	Յածանաւ	ընդծով.
Անգլիա	14	9
Մ. Նահանգներ	5	3
Ճափոն	10	57
Ֆրանսա	5	43
Իտալիա	2	15

* * *

Ահա՛ թէ իւրաքանչիւր պետութիւն ի՛նչ ձեւով կը ներկայանայ Ժընեւի մէջ.—

Միացեալ Նահանգները նաւային տեսակէտէ բաւական նպաստաւոր դիրք մը կը ներկայացնեն։ Ամերիկեան ցամաքամասը շատ ընդարձակ է եւ առատօրէն կը հայթայթէ ժողովուրդին անհրաժեշտ կենսամթերքը եւ ճարտարարուեստի նախանիւթերէն մեծ մասը։ Ծովային պաշարումէ չի վախնար։ Հեռաւոր գաղթավայրեր չունի։ Եւրոպայէն եւ Ասիայէն զատուած է երկու մեծ ովկիանոսներով։ Ուրիշ պետութեանց հանդէպ յանձնառութիւններ չունի, քանի որ ըստ Մընրոյի վարդապետութեան, ո՛չ միայն չի միջամտեր Եւրոպայի քաղաքական շահերուն, այլ եւ անդամ չէ Ազգերու Դաշնակցութեան, որով եւ խաղաղութիւնը պահպանելու մասին անոր կողմէ որ եւ է պարտաւորութեան չի կրնար ենթարկուիլ։ Միակ դժուարութիւնը որ ունի, Փանամայի ջրանցքին միջոցաւ իր նաւերուն մէկ ովկիանոսէն միւսը անցնիլը երաշխաւորելն է։ Վերջին տարիներս Ճափոն մեծ քանակութեամբ ընդծովեայ եւ թեթեւ յածանաւեր շինած ըլլալով, Ամերիկա կը վախնայ եւ կ'ուզէ համաձայնութեան մը գալ Թոքիոյի հետ։

Նաւային ուժին գալով, 1922ի Ուաշինկթընի դաշնագրով մեծ նաւերու համար Անգլիոյ հետ հաւասար աստիճանի վրայ դրուեցաւ, իսկ Ճափոնէն 200,000 թոնոյի առաւելութիւն մը ունի։ Հիմա իր շահը կը պահանջէ որ օժանդակ նաւերու համար եւս նոյն 5—5—3ի համեմատութիւնը ընդունիլ տայ։ Այս կերպով, Անգլիոյ հետ միասին ծովերու տիրապետութիւնը պիտի ապահովէ, առանց նիւթական զոհողութիւններու ենթարկուելու։

Բրիտանական կայսրութիւնը Միացեալ Նահանգներու հակառակն ըլլալով կղզի մըն է։ Իր հեռաւոր գաղութներուն հետ հաղորդակցելու, անոնցմէ պարենք եւ նախանիւթ առնելու համար պէտք ունի հսկայ նաւատորմի։ Ծովը Մեծն Բրիտանիոյ համար այն է ինչ որ արիւնը մարդկային կազմին համար։ Աշխարհի վրայ ո՛չ մէկ պետութիւն ա՛յնքան կախում ունի իր նաւատորմէն որքան Մ. Բրիտանիա։

Միացեալ Նահանգներ հիւս. Ատլանտեանի երկու մեծ ճամբաներուն վրայ կրնան կեդրոնացնել աւելի մեծ թիւով յածանաւեր եւ ընդծովեաներ քան Անգլիան, որ ստիպուած է իր պատերազմական նաւերը ցրուելու բոլոր ծովերու վրայ։ Միայն թէ Անգլիա նաւային չորս խարիսխներ ունի Միացեալ Նահանգներու արեւելեան կողմը — Հալիֆաքս, Պէրմուտա, Ճամայիքա եւ Թրինիտատ —, միւս կողմէ ալ Միջերկրականէն մինչեւ Սինկափուր եւ Չինաստան, աշխարհի բոլոր կողմերը, երաբու մօտիկ բազմաթիւ ուրիշ խարիսխներ ունի. այնպէս որ Անգլիոյ համար աւելի ձեռնտու են թեթեւ նաւերը, մինչ Ամերիկա մեծ տարողութեամբ նաւերու կը կարօտի երկար ճամբորդութեանց համար։

Միւս կողմէ, սակայն, իբրեւ եւրոպական պետութիւն, Անգլիա պարտաւոր է նկատի ունենալ եւրոպական միւս պետութեանց՝ մանաւանդ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ նաւատորմերը, մինչ Ամերիկա եւ Ճափոն չեն շահագրգռուիր անոնցմով։ Ահա՛ թէ ինչու Անգլիացիները չեն ուզեր իրենց թեթեւ նաւերն ու ընդծովեաները զեղչել, երբ անդին ֆրանսական նաւատորմին գլխաւոր տարրը կը կազմեն ընդծովեաները։ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ չհամակերպիլը ուրեմն անկարելի պիտի դարձնէ այս կարգի սահմանափակում մը պահանջել, ու Ամերիկացիները ուրախ են՝ որ պիտի կրնան իրենց ընդծովեաները պահել։

Ճափոնի դիրքը Անգլիոյ կը նմանի. կղզի մըն է, աւելի ճիշդը կղզեխումբ մը, որ ամէն կողմէն խոցելի է, մանաւանդ անոր համար, որ ստիպուած է ասիական ցամաքամասէն ներածել իր բազմածին ժողովուրդին համար ուտեստեղէն ու ճարտարարուեստի նախանիւթերը։ Ճափոն կարենալ ապրելու համար ստիպուած է կանոնը տալ Չինաստանի, Կորէայի, Սիպերիոյ, Ֆորմոզայի եւ Սախալինի։ Ուստի եւ իրեն համար անհրաժեշտութիւն մըն է այդ հողամասերուն եւ մայր հայրենիքին միջեւ հաղորդակցութիւնները ապահովել։ Այս պայմաններուն տակ, Ճափոն այլ եւս բաւարար չի նկատեր 5—5—3ի համեմատութիւնը, նոյն իսկ 5—5—4, այլ կ'ուզէ իր միւս մրցողներուն հաւասար ուժ ունենալ, մանաւանդ որ Անգլիա Սինկափուրի, Ամերիկա Հաւայիի նաւային խարիսխներուն միջոցաւ կը պաշարեն զինքը։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ Ֆրանսայի դիրքը։ Ներկայիս Ֆրանսա շինելու վրայ է 390.000 թոնօ տարողութեամբ յածանաւ եւ թորփիլանաւ, 96.000 թոնօ ընդծովեայ։ Այս քանակը անհրաժեշտ կը նկատուի՝ նաւագնացին կերպով ապահովելու համար Ֆրանսայի ծովային հաղորդակցութիւնները Միջերկրականի եւ հեռաւոր գաղութներու հետ։ 130.000 թոնօ յածանաւ եւ թորփիլահալած պիտի յատկացուի Ալճէր—Մարսիլիա գիծը, 160.000 թոնօ՝ Տաքար—Պորտօ գիծը պաշտպանելու եւ 100.000 թոնօ՝ միւս գաղթավայրերուն հետ կապը ապահովելու համար։ Դալով ընդծովեաներուն, 75 ընդծովեայ բաւական պիտի ըլլան Միջերկրականի արեւելեան եւ արեւմտեան աւազանները եւ գաղթավայրերը պաշտպանելու համար։

Իտալիա նախագահ Քուլիճի տուած իր պատասխանին մէջ կը յայտնէր, թէ իր պաշտպանութեան համար անհրաժեշտ նաւային սպառազինութիւնները չի կրնար սահմանափակել։ Իտալիա արտաքին աշխարհի հետ կը հաղորդակցի երեք նեղուցներով.— Ճիպրալթար, Սուէզ եւ Տարտանէլ, որոնք իր տնտեսական կեանքին համար անհրաժեշտ ածուխի, ցորենի, բամպակի եւ քարիւղի ճամբաներն են։ Իր ծովեզերքներուն վրայ բազմամարդ, վաճառաշահ ու հանքաշատ կեդրոններ կան։ Երկատասան կղզիներուն հետ շարունակ կապ պէտք է պահպանէ։ Վերջապէս Իտալիա պարտաւոր է նաեւ նկատի առնել միւս մեծ եւ փոքր պետութեանց նաւային ուժերը։

Ահա այս կացութեան մէջ է որ ներկայիս Ժընեւի մէջ կը ջանան համաձայնութեան եզր մը գտնել եւ հակառակ տեսակէտներն ու հակընդդէմ շահերը իրարու հետ հաշտեցնել։ Պիտի յաջողի՞ն։ Եւ ի՞նչպէս։ Այդ կը տեսնենք շուտով։

Հ. Ս.

ՄԱՐԴՈՐՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վստահելի աղբիւրէ մը մեզի կը հաղորդուին հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան անդամ, Համբդէս Ամսօրեայ ամսաթերթի խմբագիր եւ յայտնի բանասէր Հ. Ներսէս Ակինեանը, որանից մօտ երեք տարի առաջ, Հայաստան եկաւ, ուսումնասիրական նպատակներով եւ երկար ժամանակ Էջմիածնի եւ Երեւանի մատենադարաններում զբաղուեց բանասիրական եւ մատենագրական աշխատանքներով։

Յատկապէս Էջմիածնի միաբանութիւնը եւ կաթողիկոսը շատ բարեացակամ եւ սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուին Հ. Ակինեանին, նրան յատկացնելով սենեակ, սնունդ եւ ամէն տեսակ յարմարութիւններ, որպէսզի հանգիստ կերպով կարողանար զբաղուել իր ուսումնասիրական աշխատանքներով։

Եւ յիրաւի Հ. Ակինեանը շատ գնահատելի եւ խոշոր մատենագրական աշխատանքներ կատարեց Հայաստանում։ Իր ուսումնասիրած եւ գրի առած բոլոր նիւթերը նա օգտագործելու է իր մի կարեւոր գրական աշխատանքի համար, որ կոչւում է Հայոց Մատենագրութիւն։ Հ. Ակինեանը շրջագայեց նաեւ պատմական վայրեր, մասամբ հայկական գիւղեր, ծանօթացաւ ժողովրդի վիճակի հետ եւ մտաւորական յարաբերութիւններ մշակեց։ Այս բոլորը շատ լաւ։

Սակայն յետագային պարզուեց, որ Հ. Ակինեան — ոչ միայն բանասիրական եւ գրական, այլ եւ մարդորսական աշխատանքներ էլ կատարում է։

Այցելելով զանազան գաւառներ եւ գիւղեր, Հ. Ակինեանը՝ յարմար առիթ համարեց հռոմէական քարոզութիւններ կատարել ճնշուած եւ թշուառ հայ գիւղացիների մէջ եւ շահագործել նրանց կրօնական զգացումները։

Եւ ահա հայ կաթոլիկ վարդապետը յաջողում է, Էջմիածնի գաւառում, Մայր Աթոռի եւ Հայոց կաթողիկոսի քթին տակ, հայ գիւղացիներից «հաւատացեալ» հայ կաթոլիկների համայնք ստեղծել։

Որքա՛ն անսիրտ պիտի լինի մի հինաւուրց Մխիթարեան — այն էլ բանասէր եւ գրչի մարդ — որ օգտուի առիթէն ներկայիս, երբ բոլշեւիկները հալածանքներ են կատարում Էջմիածնի դէմ, երբ «Ազատ եկեղեցականներ»ը բանագրաւում են հայ վանքերն ու եկեղեցիները, եւ վերջապէս երբ հայ լուսաւորչական եկեղեցին նախատւում է չեկիստների ձեռքով, երբ անկրօնութեան քարոզներն ու գրքերը վխտում են Հայաստանում։

Բողոքական պատուելիներն էլ յարմար առիթն են գտել պղտոր ջրում ձուկ որսալու համար։ Նրանք եւս աջ ու ձախ քարոզութիւններ են անում, «հաւատացեալներ» են որսում. զարմանք թէ յայտնի պայքար են մղում հայ եկեղեցու դէմ եւ շահագործում են հայ ժողովրդի չքաւորական վիճակը, [illegible] ու ֆիզիքապէս [illegible] կան քարոզչութիւնները, այն էլ ներկայ օրերին, ոչ միայն անբարեխիղճ, այլ նոյն իսկ անպատուաբեր են թէ բողոքական եւ թէ կաթոլիկ Հայերի համար։

Եւ զարմանալին այն է, որ հայ բոլշեւիկները հովանաւորում են անուղղակի կերպով թէ կաթոլիկներին եւ թէ բողոքականներին եւ նրանց կրօնական քարոզութիւնների առջեւ կամաւոր կոյր են ձեւանում։ Այդ էլ իր որոշ նպատակն ունի։ Կաթոլիկ եւ բողոքական գործիչների քարոզները մի տեսակ հակաքարոզչութիւն են Էջմիածնի դէմ, հայ եկեղեցին քայքայելու համար։ Բաւական է, որ մի ուժ հակահաւատ ստեղծի Էջմիածնի դէմ եւ ահա պոլշեւիկներն ընդառաջում են։ Այսպէս եւ անբարոյական Բենիկների եւ Մելքոնների «Ազատ եկեղեցականի» շարժումը։ Զարմանալի չէ, որ հայ բողոքական պատուելիների «Հայաստանի Կոչնակ», «Բազմավէպ» եւ «Հանդէս Ամսօրեայ» թերթերը ազատ մուտք ունին Հայաստանում։

Տաճկաստանում, համիտեան կոտորածներից յետոյ, երբ հայ ժողովուրդը տնտեսապէս, ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս ընկճուած, տնքում էր բարբարոս լծի տակ, կաթոլիկ եզուիթներ եւ բողոքական պատուելիները հրապարակ էին իջնում եւ դրամով «հաւատացեալներ» որսում։ Այժմ էլ կացութիւնը համարեա նոյնն է Հայաստանում, բոլշեւիկեան կարմիր լծի տակ։

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

Պուէնոս Այրէս, 1 Յունիս

Հ. Յ. Դաշնակցութեան նախաձեռնութեամբ եւ Արիէնի, Վասպուրականի, Խարբերդի Հայրենակցական միութիւններու, ինչպէս եւ Ընթացիկ երիտասարդաց միութեան մասնակցութեամբ, Մայիս 29ին կիրակի կէսօրէ վերջ տօնուեցաւ Հ. Հ. Անկախութեան 9րդ տարեդարձը։ Հրաւիրուած էին Հ. Բարեգործական միութիւնը եւ Գաղութային միութիւնը, որոնք նամակներով կը յայտնէին թէ միայն անհատապէս կրնան մասնակցիլ, քանի որ Մայիս 28ը քաղաքական եւ կուսակցական հանգամանք ունի։ Ընթերցողը թող ինք դատէ...

Հայ պոլշեւիկները չուշացան հրապարակ իջնել թռուցիկներով, որոնք ոչ միայն ձեռքէ ձեռք բաժնուեցան, այլեւ չարախօսներ առաջ թղթատարով ղրկուած էին, բոլոր հայ տուներու. իսկ [illegible] եկած էին հանդէսին, եւ մինչեւ վերջը մնացին, առանց [illegible] հանելու։

Հակառակ եղանակի փոփոխման եւ ուրիշներու ձեռնպահութեան, ժողովուրդը եկեղեցի թափուած էր եւ մինչեւ վերջը մնաց. նոյնիսկ ոտքի վրայ. բեմը զարդարուած էր խնամքով. կար նաեւ ընտիր նուագախումբ մը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով. զոր ժողովուրդը լսեց յոտնկայս։ Ընկեր Թ. Մեծատուրեան բանալով հանդէսը՝ բացատրեց թէ ինչ զոհաբերութիւններով հայ ժողովուրդը ձեռք բերաւ իր անկախութիւնը։ «Թէեւ այսօր ռուսական եւ թրքական ձեռքի ճնշումով եւ եւրոպական դիւանագիտութեան նենգ եւ շահախնդիր գաշինքներով [illegible] անկախութիւնը, բայց հայ ժողովուրդը ինչպէս դարերու ընթացքին, ուշ-կանուխ պիտի վերահաստատէ զայն, հերիք է որ պահէ իր ինքնավստահ եւ համբերող գիտակցութիւնը եւ քալէ այն ճամբէն ուրկէ քալեցին իր անձնազոհ եւ մտաւորական զաւակները»։

Պ. Երուանդ Զալըգեան ջութակի վրայ նուագեց «[illegible]»։ Ընկ. Գ. Թարագճեան արտասանեց «[illegible]»։ Ընկ. Ս. Թօփճեան բացատրեց թէ ինչու համար անկախութիւնը ազգի մը համար եղած է միշտ գերագոյն խոյանք մը, եւ փաստերով հաստատեց անհատի ձգտումը դէպի անկախութիւն [illegible] մինչեւ մեծ հաւաքականութիւն։ [illegible] երգեց փոքրիկն Գանդիկ Թիւթիւնճեան. «Զինուորը» արտասանեց ընկ. Սուրէն Թաշճեան։ [illegible] արտասանութիւն մը ըրաւ փոքրիկն Մարի Փափազեան. նուիրուած Հայաստանի Անկախութեան [illegible] Լեւոն Թահմազեան կարդաց ճառ մը՝ մեր անցեալի եւ վերջին անկախութեան մասին եւ ձաղկեց պոլշեւիկ միտքը որ կրծատեց ազգային զգացումներուն եւ [illegible]։ [illegible] ըրաւ նաեւ Պ. [illegible] Թահմազեան։

Ընկ. Յ. Բարսեղեան խօսեցաւ օրուան տօնին առթիւ, եւ [illegible] պոլշեւիկ տղաքներուն որ ուշքի գան եւ իրենց չխառնեն [illegible] մէջ։ [illegible] ուժ տալ ազգային բոլոր ձեռնարկներուն, եւ շուտով [illegible] հրատարակութիւնը որ միակ ազդակը պիտի ըլլայ [illegible] դէմ [illegible] փակման առթիւ կրկին խօսեցաւ նախագահը, յորդորելով երիտասարդութիւնը, որ կանգ չառնէ [illegible] բոլոր [illegible] նոր խանդավառութեամբ մը կը տանին օրուան աշխատանքը միայն հայ ժողովուրդը ինքնակամ, ինքնիշխան, ազատ եւ անկախ տեսնելու ցանկութեամբ։

Ընդհանուր տպաւորութիւնը շատ յաջող էր, մանաւանդ անոր համար որ այս հեռաւոր երկրին մէջ կորուած հայ քանի մը խոր ծարաւը կայ դէպի հայրենիքը, որուն դուռները գոց փակ են. ժողովուրդը չէր ուզեր մեկնիլ։

Գիշերը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ ընկերներու եւ համակիրներու հանդիպում մը։ Եղան օրուան համապատասխան ճառեր, երգեր, բաժակաճառեր, եւ զուարթ խօսակցութիւններ, տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ։ [illegible] էր, եւ կէս գիշերին վերջացաւ երեկոյթը։

Հ. Յ. Դ. տեղական մարմինը խոստացաւ շուտով կազմել նոր երեկոյթներ աւելի լայն սրահի մը մէջ եւ ամբողջ ժողովուրդին համար։

Ամերիկայէն «[illegible]» յայտարարութիւններ ղրկած էր եւ բաժնեցինք ժողովուրդին։ [illegible] խորհուրդ կազմել տեղական մասնաճիւղ մը, մասնակցութեամբ բոլոր խաւերուն եւ միութիւններուն. կը յուսանք յաջողութեամբ գլուխ հանել։

[illegible] ԹԱՆԳԱՐԱՆ — Լէնինկրատի [illegible] թանգարանը գեղարուեստական - պատմական մեծ արժէք ունի։ Սակայն կղերականներու անուշադրութեան պատճառով հետզհետէ կը քայքայի։ Ցածերին պատերը խոնաւութիւն առած են, չունի հովհար, որ օդը թարմացնէ, չունի ջեռուցիչ։ [illegible] նկարը եւ գեղարուեստական նկարները ծածկուած են բորբոսով։ Ցածերին ամբողջ պատկերները ջարդուփշուր եղած են, վերցուած են բազմաթիւ թանկագին առարկաներ։ Հիմա որոշուած է, թանգարանի վերածել։

ԱՐՇԱՒԱՊԱՏՈՒՄ

Աշքէնազեանցի Ինագէտով.էկիրով աշխատաւորութեան մը գլուխը անցած ու գացած է Նյոտայի Թուրքիա, գտնելու համար Նախապատմական շրջանի կապիկներու ոսկորները եւ խողելու ...

Գաղթականներն ալ Ինաճիւաք ... ժամէյայ եկած է, քանի մը մամուլէ ազգականներով դէպի Խառնա, գտնելու համար Հայր Աբրահամու ... շալակները:

Պարոն Հիւսէյին իր աւանակով ժամբայ եկած է ... անձնական օգնութեամբ, գտնելու համար նախապատմական շրջանի Հիւսէյինի անցած ճամբաները, ամէն մարդ կը փախի:

Հայերը ոչինչով ետ չեն մնար:

Մարկոս Նաթանեան եւ Կ. Թասմաճեան աշխատաւորութեան մը գլուխն անցած, կը փնտռեն մի քանի նախապատմական փող, ... գտնելու համար ... իրարու:

Նշան Պէշիկթաշլեան աշխատաւորութեան մը կռնակը անցած կը փնտռէ Ց. Ասլանեան երգիծական ծաղկաքաղութիւնը

Կը լսենք նաեւ թէ Երեւանէն աշխատաւորութիւն մը ճամբայ ելած է դէպի Խ. Հայաստանի քաղաքներու գաղութները՝ պղտոր ջուրի մէջ նախապատմական ձուկեր որսալու համար:

Լ. ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՇԱՅԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ՌՈՍՏՈՎ — Ռոստովի շրջանը, Հիւսիս. Կովկաս: Այս քաղաքին մէջ կ'ապրին 200 տուն Հայեր, որոնք գաղթած են Հայաստանէն:

Երեք տարի առաջ Հայերը շինեցին գիւղ մը, որ ունի եկեղեցի, փոքր անանուն աշխատանք... գիւղացիները կը խօսին ... շէնք մը ուսանողներու ... «Ֆուլիշ չոմբիկներ» եւ մանուկները կը խաղան փողոցի փոշիի մէջ, իսկ դպրոցը կուգայ նոր:

Գիւղը ունի Թատերախումբ մը, որ Լեւոնի ձայն, երգեցողութեան ... կատարած է: Հայերը կը գրաղին ... Երեւանի գործերին ... մէջ չկայ, ... կը սիրեն դիտել յարախաւեր, որ քաղաքէ քաղաք ժուռ կուգայ:

Մաշտոց Մաշտոցի մէջ, որ կը գտնուի Թէրէքի շրջանը, կը բնակին 3.000 Հայեր: Հայոց երեխաները չեն կրնար դպրոց երթալ, որովհետեւ ռուսերէն չեն գիտեր: Որոշուած է հայ մանուկներուն համար շինել առանձին մանկապարտէզ մը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ ՄԷՋ

«Մուրճ - Մանգաղ»ի աշխատակիցը կը գրէ (9 Յունիս) Աստրախանէն.—

Աստրախանի հայ գաղութը ունի մանկապարտէզ մը, ուր կը յաճախեն 51 հայ փոքրիկներ: Ինչպէս բոլոր հայկական հաստատութիւնները, այս շէնքն ալ կը ներկայացնէ շատ մը անյարմարութիւններ: Այնքան նեղ է, որ անկարելի է առողջապահական պայմանները գործադրել: Սենեակները անյարմար՝ փոքր երախաներու համար: Կարեւորը այս ցաւը չէ սակայն:

Մանկապարտէզին բոլոր աշակերտները Հայ են, իսկ դասերը կը տրուին ռուսերէն լեզուով՝ մէկ ռուս եւ մէկ ռուսախօս հայ ուսուցիչներու կողմէ:

Ցեղին հայկ կոմիտէն ուղեց գործածել մը գտնել, սակայն չյաջողեցաւ գրական արդիւնք մը ստանալ: Կոմիտէն կ'ուզէ որ մանուկներու դաստիարակութիւնը տրուի մայրենի լեզուով: Եւ գիտէք, կրկին, Աստրախանի պետին, Նովիկովսկին, խնդրելով որ ռուս եւ ռուսախօս ուսուցիչները հեռացուին եւ նշանակուին հայերէնի ծանօթ եւ հայ ուսուցչուհիներ եւ կ'առաջարկէր նաեւ հեռացնել ռուս ուսուցչուհի Ռոտրիկովը: Նովիկովսկի կը պատասխանէ որ Ընկեր Ռոտրիկովը անգործ թողուլ, եւ կը գոհէ Հայոց ազգային շահերը .. անհնար մը:

Կոմիտէն կը պնդէ: Եւ Նովիկովսկի կը խոստանայ կը խոստանայ միայն, եւ չի գործադրեր:

** Աստրախան ունի նօթանմեայ հայկ. վարժարան մը: Սակայն հայ երիտասարդները երբեք հայերէն չեն խօսիր իրարու հետ: Երբ հարցնես, կը պատասխանեն. «Հայերէն չենք գիտեր»:

** Աստրախան ունի գրական խմբակ մը, որ կանոնաւորաբար կուտայ երեկոներ: Վերջինը նուիրուած էր Աւ. Իսահակեանի: Եղած են երեկոներ ալ ներկայացուած են Ջուարթնոցի պեղումներէն ..., միւնին մատենադարանին վիճակը:

Եր. ...

ՁԵՆԻԿ ԳԻՒՂՈՒՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Ընկեր ... Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային Կոմիտէին հրաւէրով հոս այցելեց ընկ Ց. Ամատունին: Երեքշաբթի երեկոյ տեղի ունեցաւ ընդհ. ընկերական ժողով, ... ընկերը դասախօսեց՝ պարզելով հայ քաղաքական կուսակցութիւննեը, ինչպէս նաեւ ընկերվարական եւ համայնավար միջազգայիններու փոխ յարաբերութիւնները: Ընկերները զանազան հարցումներ ուղղեցին, որոնց մասին լայնօրէն բացատրութիւններ տուաւ:

Չորեքշաբթի երեկոյ, հայ ժող. խորանը գաղութիս հայ հասարակութեան համար սարքեց դասախօսական ժողով մը, ուր հրաւիրուեցաւ խօսելու կրկին ընկ Ց. Ամատունի: Նիւթ ունենալով «Հայ ազատագրական շարժումը եւ Հայաստանը» խնամքով պատրաստուած այս դասախօսութիւնը մէկուկէս ժամ տեւեց: Ընկերը մասը վերջին վրայ գնելով ըսաւ. «Բժիշկ մը, որպէսզի կարենայ հիւանդը դարմանել, պայման է որ անոր ցաւը հասկնայ. այլապէս դարմանել կարելի չէ: Մենք ալ մեր հայրենիքին կարենալ ծառայելու համար պէտք է որ անոր ցաւերը գիտնանք: Հիւանդութեան վտանգաւորը այն է որ մարդիկ չեն զգար ցաւն, բայց ան կը քամէ ու կը հիւծէ ենթական: Մեր հայրենիքի վտանգաւոր կողմը այն է որ մենք չենք տեսներ անոր սպառնացող ապագայ վտանգը, որպէսզի համապատասխան աշխատանքի լծուէինք այդ ուղղութեամբ»:

Պարզելով Թուրքանական ... թեան ծագումն ու զարգացումը ըսաւ. «Կրնայ ըլլալ որ այդ ծրագիրը չիրականանայ, բայց հայ ժողովուրդին կողմէ անգիտանալ զայն՝ կը նշանակէ անծանօթ մնալ Հայաստանի քաղաքական կացութեան»:

Ներկաները հետաքրքրութեամբ հետեւեցան դասախօսութեան եւ մեկնեցան շատ գոհ տպաւորութեան տակ:

Դժբախտաբար կը ստիպուինք յիշել թէ կարգ մը անձեր ... ... լուր տուած էին թէ ժողովրդական յարաբանին մէջ համայնավար դասախօսութիւն տեղի կ'ունենայ ... ... քննութեան ձեռնարկելով համոզուեցան թէ եղածը սուտ զրպարտութիւն մըն էր եւ սիրով արտօնեց դասախօսութիւնը.

Եժմէ, Ֆար

ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. ... մէջ կը գտնուին 27 ընտանիք Աֆիոն-Գարահիսարցիներ ... ընտանիք է 5 հոգի է: Աշխատանք չկայ եւ կապուած են իրարու եղբայրական սիրով: Անհրաժեշտութեան մը պարագային իրենց բաժինը չեն խնայեր: Միայն կը պակսէր հայրենակցական միութիւն մը: Լիոնի Աֆ Գարահիսարի հայրենակցական միութիւնը կոչ ուղղեց Մարսիլիոյ իր հայրենակիցներուն, որոնք ժողով մը ունեցան Յունիս 19ին: Առաջին գործը եղաւ ընտրել հինգ հոգիէ բաղկացած վարչութիւն մը: Ընդունուեցաւ Լիոնի Ա. Գարահիսարի հայրենակց. միութեան ծրագիրը եւ կանոնագիրը որ պիտի վաւերացուի անմիջապէս:

Մ. Մակարեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Երէկ տեղեկութիւններ տուինք հեծելանիւով Ֆրանսայի շրջանը կատարելու մրցումին մասին. կուգանք այսօր ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ.—

Այս տարի մրցումին պիտի մասնակցէին 183 հոգի. սակայն Կիրակի օր 143 հոգի միայն մեկնեցան: Անցեալ եւ առջի տարիներուն աւելի մեծ թիւով մասնակցողներ կային:

Ֆրանսայի շրջանին մէջ առաջին հանդիսացողը նիւթական կարեւոր վարձատրութիւններ կը ստանայ, թէ՛ l'Auto թերթին խմբագրութեան կողմէ եւ թէ ուրիշ զանազան տուներէ ու մարմիններէ: Այս նուէրներուն մէջ ամէնէն կարեւորն է Gibbs օճառի ընկերութիւնը, որ ամէն տարի 32.000 ֆրանք կը սրամադրէ: Այս գումարին 24.000 ֆրանքը կը բաժնուի իւրաքանչիւր հանգրուանի առաջին հանդիսացողին: Իսկ մնացեալ 8000 ֆրանքը ամբողջ շրջանի առաջնութիւնը շահողին: Այս վերջինը լայնօրէն կը վարձատրուի նաեւ իր հեծելանիւի տիրոջ կողմէ:

Առաջին հանգրուանն էր Փարիզ-Տրէվ, որ սկսաւ Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 7ին: Մեկնումը տեղի ունեցաւ Վէզինէյէն:

Տրէվի մէջ առաջին հանդիսացաւ Ֆրանսացի Փելիսիէ, ֆրանսացի Dilecta հեծելանիւով, 180 քիլոմեդր ճամբան կտրելով 5 ժամ 55 վայրկեան եւ 41 երկվայրկեանէն: Ժամական միջինը ժամը 30 քիլոմեդր և 36 մեդր ճամբայ կտրած է: Երկրորդը, երրորդը եւ չորրորդը գրեթէ նոյն ժամուն հասան, բոլորն ալ Dilecta ընկերութեան հեծելանիւով: Այս առաջին շրջանի ընթացքին արդէն իսկ 36 հեծելանուորներ, ... բոլորովին լքել մրցումը:

Touristes-Routiersներուն մէջ առաջնութիւնը շահեցաւ ֆրանսացի Մուլէ, 5 ժամ 24 վայրկեան եւ 7 երկվայրկեանէն:

Տրէվէն Լը Հավր, որ ամէնէն կարճ հանգրուանն էր, տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի օր: Հեծելանուորները Տրէվէն մեկնեցան առաւօտեան ժամը 9ին եւ Հավր հասան ժամը 12 25' 51"ին: Առաջին հանդիսացաւ Տըվ.լուա, Պելճիքացի, երկրորդ՝ Ֆրանց, Լիւքսէնպուրկցի՝ միեւնոյն ժամուն:

Մեր կարծիքով, յաղթանակը պիտի կրնան շահիլ հետեւեալները.— Ա. Ֆրանց՝ Լիւքսէնպուրկցի նշանաւոր հեծելանուորը, որ անցեալ տարի երկրորդ հանդիսացաւ Լեռներու եւ ամբաւանքներու դիմացող մարդոցմէ գլխաւորն է: Յետոյ կուգան Պընուա՝ պելժ, Սալամպրու՝ պելժ, եւ Ֆ. լը Տրոկօ՝ Ֆրանսացի:

Երեքշաբթի տեղի ունեցաւ Հավրէն Քան հանգրուանը 225 քիլոմեդր: Մեկնում Հավրէն առաւօտուն ժամը 5ին: Առաջնութիւնը շահեցաւ Հէքթոր Մարթէն (պելճիքացի որ Քան՝ հասաւ ժամը 12.21'5"ին, Դ. հանգրուանը կտրելով 7.21'5"էն:

Դ. հանգրուանն է՝ Քանէն Շէրպուրկ, 140 քլմ.: Մեկնումը տեղի ունեցաւ երէկ առաւօտ ժամը ութին:

Գ. Կալպաքեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ՏՐՏՈՒՆՋԸ

Տարօնի Հայրենակցական Միութեան Լիոն - Տէսինի մասնաճիւղը զարմանքով իմացաւ որ իր հայրենակիցներէն մէկը Գ. Մ. Շէխիկեան, Հայրենակցական Միութեան անունով Փարիզի խարհրդային դեսպանատան կամ Փիրումեանի դիմում կատարած է Տարօնցիներու Հայաստան փոխադրութեան համար:

Անտարակոյս ամբողջ գաղութահայ ժողովուրդը, որու շարքին են Տարօնցիները, բաւական ցանկութիւն ունին ժամ առաջ մեկնիլ Հայաստան, ազատելու ներկայ գաղթականական քայքայիչ կեանքէն: Աւելի իրականանալու համար Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը Հայրենիքի դռները պէտք է բանայ Հայաստանի բոլոր գաւառներուն համար անխտիր, որպէսզի ... մէնքն ալ մեկնին Հայաստան, որոնց թուին նաեւ Տարօնցիները:

Ինչ կը վերաբերի առանձնապէս Տարօնցիներուն, կը յայտնենք թէ մեր մասնաճիւղը տեղեկութիւն չունի Գ. Մ. Շէխիկեանի ձեռնարկէն եւ այդպիսի լիազօրութիւն տուած չէ անոր իր անունով խօսելու կամ իր ցանկը ներկայացնելու խարհրդային դեսպանատան՝ իբրեւ Հայաստան մեկնողներու Կեդր. Վարչութիւն ... ներ չէր կրնար տալ Գ. Շէխիկեանին, քանի որ մասնաճիւղերուն գիմած եւ անոնց կարծիքը առած չէր:

Ատենադպիր Ատենապետ
Յ. Տ... Ն. Մ...

ԽՄԲ.— Նոյնիմաստ բողոք մը ստացած ենք նաեւ Ցալոնի Հայրենակցական Միութեան Սէնդ... մասնաճիւղէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — Փորթօ Ալէկրէի (Պրազիլիա) ամենամեծ պարասրահին դրան վրայ ներկայացաւ զինուորական մը, եւ ուզեց ներս մտնել պարելու համար: Այնքան գինով էր, որ քալած պահուն կը պարէր արդէն: Սրահին տէրը արգիլեց, ըսելով որ գինովի պար չեն խաղար ներսը:

Զինուորականը պատասխանեց որ ներսը պարողները իրմէ լաւ չեն պարեր:

Մերժում, սպառնալիք:

Զինուորականը կը մեկնի, քանի մը վայրկեան յետոյ կը վերադառնայ, գլուխն անցած խումբ մը զինուորներու, որոնք հրացանը ուսին, շարուեցան դրան առջեւ:

Զինուորականը հրամայեց

— Պատրա՛ստ եղան առէք: Կրա՛կ:

Ու զինուորները, հնազանդելով գինով հրամանատարին, համազարկով կրակեցին եւ գետին փռեցին 12 հոգի, կին ու տղայ որոնք մեռան կամ նաեւ 27 վիրաւորներ:

Հասան նոր զինուորներ եւ ձերբակալեցին գինով հրամանատարն ու իր հաւատարիմ զինուորները:

ՁՈՒԿ ՈՐՍԱԼՈՒ ՊԱՀՈՒՆ— Ցէր եւ տիկին Նիկոն, երիտասարդ ամուսինները, Կիրակի օր ձուկ որսալու գացին Մոնթարժիի մօտակայ ջրանցքին մէջ: Նստան ջրեզերքը, եւ նախ քան կարթ նետելը, ուզեցին թրջել իրենց ոտամանները:

Տիկին Նիկոն, սխալ շարժումով մը, կը գլորի ջուրին մէջ: Ամուսինը, որ ոչ ձուկ բռնել գիտէր եւ ոչ ալ լողալ, կը ցատկէ ջուրը, եւ կը խեղդուին միասնաբար:

ՏԻԿԻՆ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ ՓԱՐԻԶ

Տիկին Լիւսի Սեւումեան Իտալիայէն Փարիզ հրաւիրուած է միակ երգահանդէս մը տալու համար, ամենաճոխ յայտագրով:

Մանօթ երաժշտագէտներէ արդէն մեծապէս գնահատուած Տիկին Սեւումեան քանի մը տարիէ ի վեր կը փայլի իտալական ոստանին մէջ, ուր իր ձայնին յատկանշական քաղցրութիւնը եւ արտայայտութեան ինքնատպութիւնը զինքը դասած են երաժշտական լաւագոյն ներկայացուցիչներու շարքին մէջ:

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք գաւառի մեր թղթակիցներէն որ զանազան թերթերու մէջ եղած քաղցքուքներով եւ գունեղ ... չգրացնեն մեզ եւ աւելի թիւական հարցերով զբաղին:

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 50

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՅԱՑՑՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԵՐՄԱՆ ԼԻՏԵՆ՝ Հ 27Ի ՄԱՍԻՆ

Սակայն միշտ ալ, գայն «Հաշ. քի տակ» կը բռնէինք, ինչպէս որ երբ 1915ին Գերմանիա եկաւ «աշխատելու» իր գէմ խօսող մարդոց հանդիպելու ու թէեւ նախ յաջողեցաւ իր սիրահար ունենալ պատերազմական նախարար մը եւ սուսերին գործող պաշտօնատան ամէնէն կարեւոր գեղեցիկին մէկը, սակայն չկրցաւ թուլացնել հսկողութիւնը որուն ենթարկուած էր:

Բայց ուրիշ բան է լրտեսի մը վրայ հսկել, ուրիշ՝ զայն յանցանքի վրայ բռնել:

Հաւ խելացի, եւ չափազանց ճարպիկ՝ այս կինը կրնար խուսափիլ ամէն ծուղակէ որ իրեն դէմ լարեցինք ամէնէն վարպետօրէն թեամբ լարուած ցանցերուն վրայ կը խաղար եւ մինչեւ 1916 չկրցանք գիտնալ թէ ո՞ւր կը գտնուէր իր «Նամականի»ն այսինքն այն անձը որուն կը յանձնէր իր քաղած տեղեկութիւնները եւ որմէ կը ստանար իր վարձքը:

Ի վերջոյ սակայն, յաջողեցանք գիտնալ թէ՝ իր թղթակցութիւնները գերման սպայական պահը կը հասնէր, չեզոք դեսպանատան մը միջոցաւ: Դեսպանատունը անձեռնմխելի ըլլալով, մեզի համար շատ դժուար էր գրաւել անոր նամակածրարները: Ձեռք անցուցինք սակայն. այն ատեն ալ ուրիշ դժուարութիւն մը երեւան եկաւ ... նամակները թուագրուած էին եւ չկրցանք երբեւ հասնիլ այն որ ... թեան փաստ պիտի կազմէր:

Միւս կողմէ՝ Մաթահարի ... բոպայի ամէնէն բարձր անձնաւորութեանց հետ պատկած եղած էր ... գահաժառանգը եւ վան Ցէն Լինտէն՝ Հոլլանտայի նախարարապետը ու գիտէինք որ՝ եթէ զայն ձերբակալէինք, ամէն կողմէ զօրեղ միջամտութիւններ տեղի պիտի ունենային անոր ի նպաստ:

Անհրաժեշտ էր ուրեմն, որ պատերազմական ատեանի դատաւորներէն զատ որոնք խղճին քննութեան պիտի կոչուէին, մեր տրամաքին գործող նախարարը, ինչպէս նաեւ հանրապետութեան նախագահը այն անհակ փաստեր ունենային որոնց ուժով մերժէին սեւէ միջամտութիւն:

Այս փաստերը պէտք էր գտնել եւ գտանք ալ:

Այն ժամանակները Մաթահարի Վ.իթէլ երթալու եւ հոն իրեն ծանօթ ռուս սպայ մը խնամելու համար անցագիր ուզեց:

Ճիշդ այդ միջոցին ալ Վ.իթէլի մէջ չինելու վրայ էինք օդանաւորդական ... մը, որուն մասին գիտէինք թէ գերման սպայակոյտը ամէն միջոցի կը դիմէր տեղեկութիւններ քաղելու համար:

Այս «միջոցներէն» մէկն ալ Մաթահարին չէ՞ր արդեօք. չէինք գիտեր որոշեցինք այդ մասին ապահովուիլ:

Իրեն շնորհեցինք ուրեմն իր ուզած անցագիրը:

Դժբախտաբար, ... թեան մը հետեւանքով, զգաց թէ հսկողութեան տակ էր, եւ որովհետեւ շատ ճարպիկ էր, քանի մը շաբաթ Վ.իթէլ անցընելէ յետոյ, Փարիզ դարձաւ, առանց կասկածելի քայլեր առնելու:

Բայց իր մասին կասկածները այնքա՞ն զօրաւոր էին որ, որոշուեցաւ զինքը երկրէն դուրս հանել:

Մեր փոխ-լրտեսական պաշտօնատան պետին յանձնուեցաւ որոշում իրեն հաղորդելու հոգը: Հարկադրաբար իր քով կանչել տուաւ եւ առանց աւելորդ խօսքերու անոր յայտնեց թէ՝ նոյն իրիկուն իսկ, դէպի Հոլլանտա՝ իր մեկնելու երկիրը ճամբայ պիտի հանուի, ցնելով որ փախուստի ճամբայ չէ մնացած, երդում պատռած եղաւ եւ պնդեց թէ՝ ոչ միայն կեդրոնական պետութեանց ծառայութեան մէջ չէր, այլ նոյն իսկ կ'ուզէր Ֆրանսայի ծառայել:

Նոյն իսկ աւելի առաջ գնաց յայտնելով թէ գերման գահաժառանգին եւ Պրուսիոյի դուքսի նման բարձր անձնաւորութիւններու հետ շատ մօտիկ յարաբերութիւններ ունի, պատրաստ է այդ գաղտնի պաշտօնով գործածուելու:

Արդ, հետեւելով ... ... շատ կը պնդէր, որոշեցինք զինքը փորձի ենթարկել ու իրեն յանձնեցինք պաշտօն մը Պելճիքայի մէջ:

Կատարելու համար պաշտօնը որ իրեն յանձնուած էր, Մաթահարի կը պարտաւորուէր յարաբերութիւն մշակելու տան մը հետ ուր մտնել թէեւ շատ դժուար էր, բայց մենք, մեր գործակալներուն շնորհիւ կրնայինք մտնել եւ ելլել: Այս գործակալներէն շատերը, մեզի համար կասկածելի էին. մեզի կը ղրկէին տեղեկագրեր որոնք սուտերով լեցուն էին. վեց հոգի էին այս մարդիկը որոնց ծանօթացուցինք Մաթահարին, բայց զգուշացանք իրեն յայտնելէ անունները մեր այն գործակալներուն, որոնց վրայ վստահութիւն ունէինք:

Արդ, հետեւեալ դէպքը մեր կասկածները բոլորովին հաստատեց. այս գործակալներուն հինգը որոնք սուտ տեղեկութիւններ կը հաղորդէին մեզի, գերմաններուն կողմէ ո՛չ մէկ նեղութիւն կրեցին իսկ վեցերորդը զոր կը կասկածէինք «կրկին լրտես», գնդակահարուեցաւ:

(Շար.)

ազգայնական նախարարները չկրցան իրարու հետ համաձայնիլ, յառաջիկայ խորհրդարանային ընտրութեանց առթիւ գործակցելու եւ ընտրութիւններէն վերջ իշխանութեան դլուխ գալիք նոր կառավարութեան կազմին մասին։ Վէճը այնքան սուր էր որ, ազատական նախարարները հրաժարեցան. ասոր վրայ վարչապետ Շթիրպէյ Սորոպիսթա երթալով, թագաւորին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը։

Թագաւորը իվան Պրաթիանուի յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը։

Մարսէլ Քաշէնի բանտ կը նստի

Դատական նախարարը երեսփ. ժողովի նախագահին ուղղուած նամակով մը կ'ըսէ թէ՛ վճռաբեկ ատեանը Յունիս 16ին մերժած է բեկանել Մայիս 10ին Փարիզի վերաքննիչ ատեանի տուած վճիռը, որով երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն վեց ամիս բանտարկութեան եւ 2000 ֆրանք տուգանքի կը դատապարտուի։ Վճիռը այժմ վերջնական ըլլալով, Մարսէլ Քաշէնի 15 օր պայմանաժամ պիտի տրուի, որպէս զի բանտ ներկայանայ։ Հակառակ պարագային պիտի ձերբակալուի։ Երեսփ. ժողովը կը հրաւիրուի պօլշեւիկներու վարիչին անձեռնմխելիութիւնը վերցնել։

Ընկերվարականներու հարցապնդումը

Ընկերվարական երեսփոխանները հարցապնդում պիտի ուղղեն վարչապետ Փուանքարէի՝ կառավարութեան ելմտական եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Ընկերվարականները կ'առարկեն թէ Փուանքարէ՝ իբր ելմտական նախարար իրաւունք չունէր՝ առանց խորհրդարանի արտօնութիւնը առնելու, 100ին 6 տոկոսով ներքին նոր փոխառութիւն մը կարգադրելու։ Լիւնէվիլի մէջ Փուանքարէի խօսած հակաքերման ճառին առթիւ, խնդրոյ առարկայ պիտի դարձնեն նաեւ կառավարութեան ընդհ. քաղաքականութիւնը։

Լեհաստան եւ Ռուսիա

Վարշաւայէն «Տէյլի Մէյլ»ի կը հեռագրեն թէ՝ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է երրորդ ծանուցագիր մը ուղղել Լեհաստանի, պահանջելու համար որ վերջ տրուի ռուս տարագիրներու հակախորհրդային գործունէութեան։

Ալպանիա ու Սերպ վէճը

Հակասական լուրեր կը հասնին ալպանեւսերպ յարաբերութեանց մասին։ Կարգ մը իտալական թերթեր կը գրեն թէ Ալպանիոյ նախագահ Ահմէտ Զօկու պիտի մերժէ մեծ պետութեանց բարեխօսութիւնը։ Ուրիշներ կ'ըսեն թէ վէճը շուտով պիտի լուծուի։

Միւս կողմէ, Վալոնայի սերպ հիւպատոս Պօլումպաթովիչ կը յայտարարէ թէ Ահմէտ Զօկու մտադիր է թարգման Ճուրաշքովիչի դատավարութեան մեծ կարեւորութիւն տալ։ Այս վերջինին իբրեւ մեղսակից ամբաստանուած ոստիկանական քննիչ մը քաղաքական դատարանին կողմէ մահուան դատապարտուած եւ արդէն իսկ գնդակահարուած է։

Կը պատմուի թէ Ճուրաշքովիչի ձերբակալութենէն քանի մը օր առաջ, Ալպանիոյ արտաքին եւ ելմտական նախարար Ցէվգի պէյ, Ալիգօթթի Ահմէտ Զօկուի բարեկամուհիներէն օտար կնոջ մը առաջարկած էր մտերմանալ սերպ զինուորական կցորդ գնդապետ Տինիչի հետ։ Կինը պատասխանեց թէ պատրաստ է ամէն բանի, եթէ Ահմէտ Զօկու համաձայնի։ Գնդապետ Տինիչ վարպետ գտնուեցաւ եւ ճամբեց լրտեսուհին։

Հեռագրի մը համաձայն, ալպանական կառավարութիւնը մահուան դատապարտած է նաեւ խնդրոյ առարկայ Ճուրաշքովիչը, եւ կը պնդէ որ յիշեալը ալպանական հպատակ ըլլալով, Սերպիա չի կրնար միջամտել Ալպանիոյ ներքին գործերուն։ Կ'ըսուի նաեւ թէ Ալպանիա զօրաշարժ հրատարակած է։

Օդանաւային լուրեր

Աննպաստ օդին պատճառաւ, ամերիկացի Պայրտ մինչեւ հիմա յետաձգեց դէպի Փարիզ իր ճամբորդութիւնը։ Վերջին հեռագրի մը՝ համաձայն, Պայրտ երէկ իրիկուն ճամբայ պիտի ելլէր Նիւ Եօրքէն։ Իրեն պիտի ընկերանան Նովիլ, Աքոսթա եւ Նորվեկիացի Պէրնաթ Պալքըն։ Նախապէս ծրագրուածին համաձայն, Պայրտ 12 ժամ Փարիզ մնալէ վերջ, դարձեալ մէկ թռիչքով Նիւ Եօրք պիտի դառնար։ Հիմա կ'ըսուի թէ ճամբան պիտի շարունակէ դէպի Ռուսիա, Ասիա եւ Խաղաղական ովկիանոս, աշխարհի շրջանը կատարելու համար օդանաւով։

Պայրտ առջի օր իբրեւ թղթատար պաշտօնական երդում ըրաւ։ Իրեն յանձնուեցաւ 200 նամակ պարունակող պարկ մը։

Երկու անգլիացի օդաչուներ՝ Մաք ինթօշ եւ Մինչին նոյնպէս կը պատրաստուին Լոնտոնէն Նիւ-Եօրք երթալ ու դառնալ 80 ժամէն։

Այս ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի Օգոստոսի սկիզբը՝ Նորթոլտի օդանաւային կայանէն։ Իրենց օդանաւը Ֆօքքըրի տիպով է եւ միայարկ. շարժիչ մեքենան 450 ձիու ուժ ունի։

Գերմանացի օդաչու Ուտէթ նոյնպէս կը պատրաստուի մէկ թռիչքով Միւնիխէն Նիւ-Եօրք երթալ։

Ֆօնք եւս քանի մը ամիսէն պիտի փորձէ Ատլանտեանը կտրել։

Լեհ հարիւրապետ Մ'ալքովսքի եւ տեղակալ Փավլովսքի ծրագրած են Փրակայէն Նիւ Եօրք երթալ եւ գալ՝ Ռոքֆէլլըրի մրցանակին համար։

Պրա'զիլիայէն կը հեռագրեն թէ ձկնորսներ Պրազիլիոյ եզերքներուն վրայ գտած են օդանաւի մը բեկորները։

Կը կարծուի թէ ասոնք կը պատկանին ֆրանսական «Փօլիաթ» օդանաւին, որ անցեալ Ապրիլ 16ին Պէռի լիճէն ճամբայ ելած էր՝ կեդրոնական Ատլանտեանը կտրելու համար Փէյանամպուքէն Սէն-Լուի։ Ինչպէս կը յիշուի, այս օդանաւը կորսուեցաւ Նունկէսէրի եւ Գոլիի «Սպիտակ թռչունին» հետ միաժամանակ։ Օդաչուներն էին Մունէյրէս, Սէն-Ռոման եւ Փըթի։ Այս լուրը չի հաստատուիր։

Երկրաշարժ Կովկասի մէջ

Թիֆլիսէն Յունիս 22 թուականով առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Վրաստանի մայրաքաղաքէն 80 քիլոմեթր հեռուն երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ զգացուած են։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Արաբկիրի Հայրենակցական Միութեան երեկոյթը իր տարեկցին առթիւ՝ գեղարուեստական յայտագրով, [illegible] [illegible] իրիկուն ժամը 8.30ին, 129 Rue Boileau, Լէֆլ Զօլայի սրահին վերնայարկը։ Մուտքը ազատ է։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Իշխան» եւ «Քրիս» խումբերու
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի
26 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
La Pomme-Chalet de la Pommeի պարտէզ զբօսավայրին մէջ
երգեր, արտասանութիւններ, ներկայացում եւ բանախօսութիւն։
Հայկական խրախճան մթնոլորտ մը

ԸՆԿ. ՀԻ ԾԻՐԱԾԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ ՅԱԿՈԲ ՄԵՆԵՆՑԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Սէն-Շամոն 18 Յունիս 927

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի դասախօսական ժողովը՝ Ուրբաթ ժամը ճիշդ 8ին, 80 Rue Charles Chefson, Bois Colombes։ Կը հրաւիրուին Անիէրի, Պուա Գոլոմպի, Գոլոմպի, Արժանթէօյի ընկերները եւ համակիրները։ Դասախօս ընկեր Հ. Գնդունի։

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան Ենթակոմիտէի կուսակցական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 26 Յունիս կիրակի իրիկուան ժամը 6ին, պիւրօ Թապաքի սրահը, Ալֆօրվիլ։ Կը խօսի ընկ. Լ. Զօրմիսեան։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 25 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 187 Grand'rue, Chaville. Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Կը հրաւիրուին նաեւ մինչեւ ցարդ չարձանագրուած ընկերները։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի պատգամ. ժողովը՝ Յունիս 26 կիրակի առաւօտ ժամը 10ին [illegible] [illegible] մէջ։ Կը [illegible] շրջանի ենթակոմիտէներ [illegible] իրենց [illegible]։

Հ. Յ. Դ. [illegible] «[illegible]» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, ակումբ ընթերցարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ. ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը Յունիս 26 կիրակի ժամը 2ին հայ ժողովրդային լսարանի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գայլ Վահան» խումբի ընհ. ժողովը Յունիս 27 Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Դրաստամատի սրահը։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ փարիզի Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ 25 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլօրիայի Ճաշարանը։ Օրակարգ.— Ցարեկան տեղեկատուութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

ՅԱՐԴԻՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 23 Յունիս, Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Տիկին Լաս պիտի կարդայ իր [illegible] [illegible]։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

Ե. ԴԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «[illegible]» հայրենակցական միութեան [illegible] տեղի կ'ունենայ 26 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2-30ին, 40 Rue de Bellville։ Օրակարգ՝ [illegible] [illegible] եւ [illegible]։

[illegible] Գօղիսար գիւղի հայրենակցական միութեան վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ Յունիս 12ին, 16 Rue Alexandre, Marseille. Շահած են հետեւեալ թիւերը.— 208, 52, 226, 262, 28, 282.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ վասպուրականի Հայրենակցական միութիւնը խորհրդակցական խառն ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, «Վարոս» միութեան անդամները, եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները՝ 26 Յունիս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Սթէլ Նիւ-Եօրքի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայրենակց. Մ.Թեան դասախօսական ժողովը 26 Յունիս կիրակի առաւօտուն ժամը 8-30ին, 7 Place du Pont սրճարանի վերնայարկը։ Տեղի կ'ունենայ նաեւ միութեան սարքած վիճակահանութիւնը։ Փափաքողները կրնան ներկայ գտնուիլ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Լիոն. Պ. Աշոտ Արթինեան. Ազգ. Միութեան Աննապետ Սեռովբէ Փափազեանի դէմ ձեր գրած ամբաստանութիւնը դատական [illegible] [illegible] ստուգելու միջոցներ կը պակսին, հետեւաբար չենք կրնար հրատարակել. կրնար թեմական խորհուրդին քննութեան յանձնել։

Կրաս, Գ. Կ.— Ձեր հանդէսին նկարագրութիւնը տեսնել «Յառաջ» Յունիս 7

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եօզղատցի Նալպանդեան Ճէպէճեան (Թաշճեան) կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին, գերման Արտաշէս Էպէճեանը։ Ով որ ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ Tachdjian Frères 39 Rue Président Wilson St. Chamont (Loire)

— Կը փնտռուին Վանեցի Յովհաննէս Ղազարեան (Գուլկարիա), Վանի Աւոր գիւղէն Մելքոն Թուլոխեան (Ցիթրոյթ-Ամերիկա), Մուշ քաղաքէն Եսթեր Մխիթարեան (Ռումանիա), Վանեցի Յակոբ Գալըսյանի [illegible] Կը ներսաղէթ Գալըսյեան որ Իգտիրի աղէտին զոհ կը գտնուէր։ Գրել՝ Enok Mesropianի, Puits Bivert, 48 D. Gardanne, (B. D. R.) France։

— Կը փնտռեմ հօրեղբօրս որդին Միսաք Մովսէսեան, Մշոյ [illegible] գիւղացի, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Ամբոլսէ Փէնսիլվանիա։ Իմացնել՝ Սահեան Ալէքսանեանի, 20 Rue du Tage Paris 13me).

— Կը փնտռուի Երզնկայի Բաղրըճ գիւղէն Արգար Արապեան որ երկու տարի առաջ Ամերիկայէն Ֆրանսա եկած է։ Իմացնել կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանին, 80 Avenue Pereire Asnières, Seine։

ԸՆՏԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. Գէյլիքի մասնաճիւղին կողմէ իր առաջին տարեշրջանի փակման առթիւ, 10 Rue Rampal կաֆէ... հայկական ճաշարանին մէջ 25 Յունիս Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին։ Նուագ, երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր։ Կը հրաւիրուին միութեան [illegible] անդամները ու համակիրները [illegible] մասնակցութիւն 4 ֆրանք.

ՄԻՈՒԹՆ ՄԵԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Սարսէլի Թաղապետ. սրահին մէջ, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Sarcelles, 26 Յունիս կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, Կովկասեան Յրամա-Թէքէրէթի խումբը՝ [illegible] [illegible] կը ներկայացնէ՝ *ԱՐՇԻՆ-ՄԱԼ-ԱԼԱՆ* Արեւելեան օպերէթը։ Կը մասնակցի նաեւ Թառ խօսք Ադգալը։ Մուտք՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք։ Gare du Nordէն անցնել չոգեկառք, առաւօտ՝ 10.33, 10.40, 11.50, 13.43, 13.53։ Վերադարձ՝ 18.59, 19.37, 20.57։

ՆՈՐԱՎԱՐԺ հայ գրաշարի մը պէտք կայ։ Դիմել Յառաջի գրաշարատունը։

Ծախու քնակարան

Հայաշատ Սէվրան գիւղին մէջ

Անմիջական մեկնումի պատճառով ծախու է, քարաշէն տուն մը 48 մեդր պարտէզով, 3 սենեակ, խոհանոց եւ մառան։ Ցանկացողները կրնան դիմել ամէն օր ժամը 2-30էն վերջ։ Կիրակի օրերը ամբողջ օր։ Դիմել՝ L. Manoukianին, 41 Rue Daulnay, Sevran։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբ. եւ վարչութիւն — 288ᵗᵉʳ, Rue Lafayette · PARIS (10ᵉ)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՅՈՒՆԻՍ 1927 — 24 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 371 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՅ ԽՕՍՔ

ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄ

Թուրքերը կը շարունակեն լրացնել «ազգային պետութեան» ծրագիրը, որուն հիմք դրուեցաւ Իթթիհատի օրերէն։

Ամուր եւ հետեւողական, Էնկիւրի կանգ չառներ ո՛ր եւ է յուսարութեան առջեւ, եւ կ՚օգտուի ներքին եւ արտաքին խաղաղութենէն, «Թիւրքօղլու Թիւրք» հայրենիքը իրականացնելու համար։

Անցեալ օր հրատարակեցինք Ազգ. Մեծ Ժողովին մէկ որոշումը, որով կառավարութեան իրաւասութիւն կը տրուի 400 քիւրտ ընտանիքներ, ինչպէս եւ ութսուն ապստամբ ընտանիքներ արեւելեան նահանգներէն փոխադրել դէպի արեւմուտք։

Այս օրինագիծը շատոնց սեղանի վրայ էր, եւ հարիւրաւոր Քիւրտեր տեղահանուած են արդէն, անցեալ տարուընէ ի վեր։ Օրէնքին քուէարկութիւնը հեռագրուեցաւ Յունիս 20ին։ Կը հետեւի թէ՝ կա՛մ հին գործողութիւնները, կատարուած իրողութիւններն են որ նոր կը վաւերացուին, եւ կամ, նոր տրամադրութիւններ ճամբայ պիտի հանուին։ Աւելի ճիշդ կը թուի երկրորդ ենթադրութիւնը, որովհետեւ, քուէարկուած օրէնքին համաձայն, «փոխադրութեան գործողութիւնը 1927 Օգոստոսի վերջը կը լրանայ»։

Այս կարգադրութիւնը՝ մէկ մանրանկարն է 1915ի հայկական սարսափներուն, նո՛յն պատճառաբանութեամբ հիմնաւորուած և նո՛յն գազանային ծրագրէն թելադրուած, — Ցրուել, ապարել Անատոլուի մէջ մնացած վերջին ոչ-Թուրք ժողովուրդը, արմատէն չորցնել ո՛ր եւ է ազգային կամ անջատողական տրժում, մինչեւ իսկ անոնց աւարի տալով հարստութիւնները, որոնց «լքեալ գոյք» անունը փակցուցեր է օրէնքը։

Կառավարութեան որոշումը յստակօրէն չի յայտներ թէ ո՛ր ժողովուրդն է տեղահանութեան ենթակայ։ Օրէնքին մէջ կը յիշուի «արեւելեան պատերազմական վիճակի գօտի և Պայազիտի նահանգ» բացատրութիւնը, որ շատ մութ է, բայց ապահովաբար կ՚ընդգրկէ ամբողջ Քիւրտիստանը։ Համ, ինչպէս, այդ երկրամասին այն կէտերը ուր տակաւին վառ է հայ ապստամբութեան կրակը։ Որովհետեւ, Քիւրտերը զինաթափ եղած չեն։ Ճիշդ է, չկայ ընդհանուր ապստամբութիւն, այնպէս ինչպէս պայթեցաւ 1925 փետրուարին, բայց կայ նաեւ խաղաղութիւն։ Քիւրտերը ծանր ձախողանքի մը ենթարկուած ըլլալով, ուժերը կանգնելու պէտք ունին, որպէսզի կարենան նոր և վճռական գրոհ մը տալ։ Իսկ մինչեւ այդ, կը շարունակուին հրոսակային կռիւները։

Ահա՛, ուրեմն, Քիւրտերն ալ եկան հասան հայ ժողովուրդի վիճակին, այն ժողովուրդին՝ զոր կը թալանէին և կը ջարդէին, առանց աջ-ձախ նայելու։

Վերջերս Պոլսէն հասած ճամբորդ մը կը պատմէր հետեւեալ յատկանշական դրուագը. — Քիւրտ աքսորական երեւելի մը, մտերմանալով բարեկամի մը հետ, դառնօրէն կը գանգատի.
— «Դարաւոշ, ալու հիւքիւմէթ սիրալէն ու, խիւլիալը. Վէրկի էթէմի, վէրտիք. Էրմէնիլէրի քէսին, ալտի, քէսաիք. տանա նէ՞ օլտիյ. Նի չուն պիզի փէրիշան իթտի» (Եղբայր, այս կառավարութիւնը ի՞նչ կ՚ուզէ մեզմէ. տուրք ուզեց, տուինք. Հայերը ջարդեցէք ըսաւ, ջարդեցինք. ա՛լ ի՞նչ կ՚ուզէ. ինչո՞ւ թշուառութեան մատնեց»)։

Գեւո՛րն՝ անցնիս, մա՛րդ։ Ատենին, չես հասկցեր թէ ինչո՞ւ կ՚ուզեր ձեռքով թալանել եւ ջարդել կուտային Հայերը. եւ հիմա կը զարմանաս որ ձե՛զ ալ նոյն օրին հասցուցեր են, հակառակ ձեր մատուցած թանկագի՛ն ծառայութեանց...

Տեղահանութիւնը հիմնաւորելու համար, օրէնքը յառաջ կը բերէ «վարչական, զինուորական եւ ընկերային պատճառներ»։ Նոյնը ինչ որ հայ ժողովուրդին համար։ Այն ատեն օրէնքը շատ կարճ էր, եւ պատերազմի պահանջներուն հետ կապուած՝ «Զինուորական պատճառներով», «ժողովուրդին մէկ մասը այլուր փոխադրել» եւն.։ Յետոյ հրատարակեցին «լքեալ գոյքերու», հաշուեյարդարի եւն. խեղկատակ օրէնքներ, երբ ո՛չ տէր մնացած էր, ոչ ալ դատախազ։

Բացորոշ է հետապնդուած քաղաքականութիւնը ինչպէս այն, նոյնպէս եւ քիւրտ ժողովուրդին հանդէպ։

Այնքան բացորոշ, որ տեղահանութեան հետ միաժամանակ, արդէն կը մշակուի տեղաւորման ծրագիրը։ Էնկիւրի աշխօրէն գործի ձեռնարկած է, գոնէ 70.000 Թուրքեր բերելու արտասահմանէն եւ տեղաւորելու Թափուր հողերու վրայ։

Երէկ հրատարակեցինք գաղթականներու տեղաւորման յանձնաժողովի ատենապետ Մարուֆ պէյի յայտարարութիւնները, որոնք ամբողջ քաղաքական ծրագիր մը կը պարզեն։ Թուրքիոյ դուռները բաց են, կ՚ըսէ Մարուֆ պէյ, Ռուսիոյ, Պուլկարիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ Թուրքերուն առջեւ։ Անոնք որոնք իրենց ուզած տեղը կրնան հաստատուիլ, չունեւորները՝ ամէն աջակցութիւն պիտի ստանան կառավարութենէն, որոշուած վայրերու մէջ տեղաւորուելու եւ ծաղկելու համար, «որպէսզի չփնտռեն իրենց նախկին բնակավայրին տնտեսական եւ ընկերային կեանքը»։

Պիտի յաջողի՞ն թէ ոչ — տարբեր հարց է։ Իրականը այն է որ՝ Թուրքերը կը գործեն։ Եւ լրջօրէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԸ ՀԵՐՔԵ՞Ն ԹԷ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԵՆ

«Դաշտափար», որ հաւատափոխի մը կողմէ կը հրատարակուի Թէհրանի մէջ, Հայաստանի կարմիր իշխանութեան բարիքները բարոզելու համար երեսուն արծաթով, հետեւեալ պերճախօս տողերը կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (5 Յունիս).

— «Հայ դանգուածները շատ լաւ գիտեն, որ Էջմիածինը բռնութեան ու հալածանքի օրերին հայ ժողովրդի համար, կրօնի պատրուակի տակ, եղած է պարզապէս ինքնապաշտպանութեան մի հանգրուան եւ ոչ կրօնական մոլեռանդութեան մի վայր, ուր հայ ժողովուրդը կազդուրէր եւ հոգեւոր մնդերիներ, ի տակ հարքում էր ու վերանում աշխարհից...

«Հայ եկեղեցին մեր ժողովրդի ինքնապաշտպանութեան զօրաւոր գործօնն է եղած բռնութեան օրերին, նրա քաղաքական ձգտումների հրահրողը. Նա երբեք չէ եղած մոլեռանդութեան եւ ունայնութեան քարոզի մի վայր, ինչպէս հանդիսացել են քաղաքական ազատութիւն ունեցող ժողովրդների եկեղեցիները, որոնք սատեղ եւ հանդերձեալ կեանքի անունով բթացնում ու թմրացնում էին իրենց հաւատացեալների միտքն ու ստեղծագործութիւնը...

Խորհրդային իշխանութիւնը բաժանելով եկեղեցին պետութիւնից, նա ոչ միայն իր պատմական առաքելութիւնն է կատարում կոմունիստական իտէալների հանդէպ խոյելով եկեղեցուց նրա մինչեւ օրս ունեցած քաղաքական պաշտօնը, այլ եւ այնպիսի պայմաններ է ստեղծում, որ նա պարզապէս վերածւում է հաւատացեալների մի սովորական վայրի։

«Եւ այդ հատուածութիւնները, որոնք հին եկեղեցին դարձնում էին դրամապէս ու իրաւապէս մի զօրեղ կառուցում մարմնաւոր իշխանութեան դէմ՝ վերացուած են եւ Էջմիածինն արդէն համակերպուել է դրանց»

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ Յունիսի սկիզբը գումարուեցաւ բժշկական համագումար մը։

Բժ. Մ. Քարամեան, Ալեքսանդրապոլի գաւառի բժշկական վիճակին մասին խօսելով, տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.— Գիւղերուն մէջ կան 9 բուժակայաններ, մէկ հիւանդանոց, քաղաքին մէջ՝ երկու հիւանդանոց։ 130 մանճակալով Երկրաշարժէն յետոյ համաճարակ չէ տեսնուած։ Սակայն աչքի եւ ազիքի հիւանդութիւնները տարածուած են երկրաշարժէն փլատուած գիւղերուն մէջ։ Ապարանի մէջ վեներական ախտերու դէմ սկսած է պայքարը։ Քանթարլուի մէջ կը շինուի գեղարան մը, Մոլլա-Կէօքչայի մէջ՝ հիւանդանոց մը, Դուզգեանդի, Բայանդուրի, Թալինի մէջ՝ գարմանատուններ։ Մեծ պահանջ կայ բժիշկներու։

Բժշկուհի Ղանդախչեան Բասարգեչարի շրջանին մասին խօսելով, տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.— Բասարգեչարի բնակիչները մատնուած են թանձր նախապաշարումներու, այնպէս որ այս շրջանին մէջ բժիշկներուն գործը շատ դժուար է։ Գաւառակը ունի 40 գիւղ, ունի մէկ հիւանդանոց, մէկ բժիշկ որ կը հասնի 27 վերստ տարածութեան մը վրայ բաժնուած հիւանդներուն։ Միստ տարածուած են Թրախոման, քոսը, (որովհետեւ գիւղերուն մէջ բաղնիք չկայ), ճճին (որովհետեւ գիւղերուն մէջ ճամիչ չկայ)։ Սիֆիլիսն ալ նկատելի աւերներ կը գործէ։

Մեծ պահանջ կայ բժիշկի։ Դատական կազմն ալ սխալ կը մտենայ բժշկական քննութիւններուն։

Բժ. Ս. Կամսարական ըրաւ զեկուցում մը տալով Հայաստանի Կարմիր Խաչին գործունէութեան մասին։

Բժ. Լազարեան, ակնարկելով պատերազմի վտանգին, ուղղութիւններ ցոյց տուաւ Կարմիր Խաչին «անելիք»ներուն մասին։

Խօսելով խորհրդային բժշկական քաղաքականութեան մասին, յայտնեց թէ «ձրի բժշկութեան սկզբունքը կիրառուած է մեզ մօտ համարեա առանց խախտումների։ Ճիշդ է, որոշ վայրերում, այդ սկզբունքը խախտուել է, սակայն դա մի պատահական երեւոյթ է եւ խորհրդային բժշկութեան առողջ հոսանքը յաղթում է»։

Բժիշկներու պակասին առթիւ, յոյս յայտնեց որ Երեւանի բժշկական վարժարանին ընթերցաւարտները պիտի լրացնեն պակասը։

Մահերու թիւը բաւական նուազած է, համաձայն վիճակագրութեանց։

Համագումարը, երեք նիստէ վերջ, աւարտեցաւ, եւ պատգամաւորները այցելութեան համար մեկնեցան Արդնի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ»։ Հայաստանի գործավարներու խորհուրդը դիմած է Մոսկուա, խնդրելով որ միջնորդութիւն ընէն Հայաստանի «կարմիր խաչը» անդամ արձանագրելու համար Միջազգային կարմիր խաչին։

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ամբողջ Գօեղ գաւառակին մէջ տարածուած են կապոյտ հազը, քոսը, կըփփը եւ խոզուկը (?)։

ԾԱՆՐ ԿՌԻՒ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Աէն Շամանէն կը գրեն մեզի.
— Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ի ատենները սոսկալի կռիւ մը տեղի ունեցաւ Ժիւլ-Ֆիւքրի փողոցին վրայ, սիրային պատճառներով։

Մանուէլ Կէզիւրեան, Մալաթիացի երիտասարդ մը, նշանուած էր Մարիամ Տ. Միլոնեանի անուն հայրենակից աղջկան մը հետ։ Մէկ տարի նշանուած մնալէ վերջ, աղջիկը՝ չախորժելով, յարաբերութիւնը կը խզէ եւ նշանածին նուէրները ետ կը ղրկէ։

Այս առթիւ ուրիշ զոյգեր ալ չըջած ըլլալով աղջկան մասին, երկու կողմերը իրար կուգան եւ կռիւ մը կը ծագի։ Յետոյ քովը մէկ փողոց կ՚իջնեն եւ կռիւը կը շարունակուի, առնուազն տասը հոգի իմաստակցութեամբ։ Ֆրանսացիներն ալ կը խառնուին եւ զարմանքով կը դիտեն անհոյլի խրախանգումը՝ անուանելով Հայերը վայրենի եւ անկիրթ. Քառորդ ժամ վերջ, կռիւը կը դադրի հետզհետէ հասած Հայերու միջամտութեամբ։ Մանուէլ Կէզիւրեան բռունցքի հարուածներու տակ բոլորովին ինքնիրմէ ելած, զգեստները պատռտած, կիսամեռ վիճակի մէջ տուն կը տարուի, իսկ Դրիգոր Փափազեան ծակատէն կը վիրաւորուի։ Կ՚ենթադրուի թէ դանակի հարուած մը ստացած է կուռի սաստ միջոցին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱՒԱՅԻՆ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ժընեւի խորհրդաժողովին մէջ Ամերիկա, Անգլիա եւ Ճափոն պարզեցին իրենց տեսակէտները նաւային զինաթափութեան մասին, որմէ կ՚երեւի թէ եթէ ոչ անկարելի, գոնէ խիստ դժուար պիտի ըլլայ համաձայնութեան եզր մը գտնել։ Միաց. Նահանգներու եւ Ճափոնի միջեւ համաձայնութեան կէտերը աւելի շատ են քան Անգլիոյ եւ միւս մրցակիցներուն միջեւ։

Ինչպէս գրեցինք, Անգլիա կ՚ուզէ որ մեծ մարտանաւերու մասին Ուաշինկթընի դաշնագիրով որոշուած տրամադրութիւնները վերաքննուին, մինչ Ճափոն եւ Միացեալ Նահանգները կը հակառակին ատոր։

Գալով օժանդակ նաւերուն, Անգլիա կ՚առաջարկէ որ զանազան դասակարգի նաւեր սահմանուին եւ իւրաքանչիւրին համեմատութիւնները որոշուին։ Ճափոնցիները չեն ուզեր նախապէս կապուիլ, կ՚ընդունին միայն որ պատերազմական նաւերու եւ ընդծովեաներու ընդհանուր տարողութիւնը որոշուի։

Ամերիկացիներն ու Ճափոնցիները կը հակառակին նոյնպէս յածանաւերու տարողութիւնը 10.000 թոնոյէն 7.500ի իջեցնելու անգլիական առաջարկին, այն մտածումով որ այդպիսի որոշում մը թոյլ պիտի տայ Անգլիոյ պատերազմի մը պարագային իր առեւտրական նաւերը սպառազինել եւ այդ դասակարգի թեթեւ նաւերուն մէջ առաւելութիւն ունենալ։ Նոյնպէս Ճափոն կը մերժէ ընդունիլ 5-5-3ի համեմատութիւնը՝ օժանդակ նաւերուն համար։ Կայ նաեւ Խաղաղականի խնդիրը, որուն շուրջ բաւական վիճաբանութիւն պիտի կատարուի։

Տեսակէտներու այսքան տարբերութիւնը նկատի ունենալով, երեքներու ժողովը որոշեց ընդհատել հրապարակային նիստերը։ Իւրաքանչիւր պետութեան մասնագէտներէն կազմուած յանձնաժողովի մը պաշտօն յանձնուեցաւ ուսումնասիրել ներկայացուած երեք ծրագիրները։ Յանձնաժողովը նկատի պիտի առնէ երեք շահակից պետութեանց վիճակագրութիւնները՝ անոնց ներկայիս ունեցած եւ շինութիւնը ծրագրուած յածանաւերու, թորփիլահալածներու եւ ընդծովեաներուն մասին, ինչպէս նաեւ իրենց ծրագիրները լուսաբանող բացատրութիւնները։ Անկէ վերջ է որ խորհրդաժողովը պիտի կրնայ որոշ եւ հաստատուած տուեալներու վրայ հիմնել իր վիճաբանութիւնները։

Ամերիկեան պատուիրակութեան պետ Գիպսըն Ճափոնի առաջին պատուիրակ ծովակալ Սայթոյի հետ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ։ Զանազան նշաններ ցոյց կուտան թէ Միացեալ Նահանգներն ու Ճափոն պիտի կրնան իրենց տեսակէտները համաձայնեցնել ու Անգլիան չէզոքացնել։

Մասնագէտները առջի օր նիստ մը ունեցան Ազգերու Դաշնակցութեան սրահին մէջ։ Իտալիոյ կողմէ իշխան Ռուսփոլի, Ֆրանսայի կողմէ հրամանատար Տըլէօր հրաւիրուած էին այս նիստին, ուր պարզապէս կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան։

Ժընեւէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ մասնաւոր խօսակցութիւնները չկրցան հարթել անհամաձայնութիւնները։ Ճափոնի պատուիրա՛կը Ամերիկայի ներկայացուցիչին ըսաւ թէ Ճափոն բացարձակապէս չընդունիր 5-5-3ի համեմատութիւնը օժանդակ նաւերուն համար։ Անգլիոյ պատուիրակ Պրիճմէն իր ամերիկացի պաշտօնակցին յայտնեց թէ բրիտանական կայսրութեան միակ հոգն է իր ապահովութիւնը երաշխաւորել. այս էական սկզբունքի հիման վրայ է որ անգլիական պատուիրակութիւնը մտադրած է Ժընեւի մէջ ընդունիլ տալ թէ ինք պէտք ունի աւելի կարեւոր օժանդակ նաւատորմի մը, քան Միացեալ Նահանգները, որ գաղթային կայսրութիւն մը չունին։ Ամերիկացիները անընդունելի կը գտնեն այս տեսակէտը։

Աշխատաւորականներն ալ դէմ...

Պոլշեւիկներուն կողմէ՝ իբրեւ Վոյքոֆի սպանութեան փոխվրէժ քսան կալանաւորներու գնդակահարումը մեծ զայրոյթ առաջ բերած է նաեւ Անգլիոյ Աշխատաւորականներուն մէջ, որոնք Արհեստակցական Միութեանց ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ ժողով մը գումարեցին Խորհրդարանին մէջ եւ քուէարկեցին զայրոյթի ու բողոքի հետեւեալ բանաձեւը.—

«Ժողովը, ընդունելով հանդերձ որ Ռուսիոյ մէջ քաղաքական կացութիւնը բացառիկ դժուարութիւններ ու վտանգներ կը ներկայացնէ եւ թէ Վոյքոֆի սպանութիւնը արդար զայրոյթ պատճառած է խորհրդային կառավարութեան, պարտականութիւն կը համարէ բողոքել քաղաքականութեան մը դէմ, որ, Մոսկուայի կառավարութեան խոստովանութեամբ իսկ, կը բաղկանայ, յիշեալ սպանութեան իբր փոխ-վրէժ, սպաննելէ այնպիսի մարդիկ, որոնք այդ ոճիրին հետ ո եւ է կապ չունէին։ Ժողովը այն կարծիքէն է թէ սպանութեան դէմ սպանութեամբ պատասխանելը կ՚իջեցնէ քաղաքակրթութեան մակարդակը եւ միայն վնաս կը հասցնէ Ռուսիոյ։ Ուստի ջերմ յոյս կը յայտնէ թէ միայն քաղաքական յանցանքներով ամբաստանուած մարդոց առանց դատաստանի մահապատիժի ենթարկուելու քաղաքականութեան վերջ պիտի տրուի»։

Աշխատաւորականներու այս վերաբերմունքը մեծ զար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

Քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ, ֆրանսացի նշանաւոր գիտունը Ցք. Կիւսթավ Լըպօն իր մէկ գործին մէջ (Ընդկաստանի քաղաքակրթութիւնը) կը հարցնէր.

— «Ի՞նչ պիտի ըլլայ Եւրոպայի ճակատագիրը, երբ արեւելեան ժողովուրդները վերածնին երկարատեւ թմրութենէ մը Միշտ ժուժկալ եւ տոկուն՝ անոնք թարմ ուժերով պիտի դիմադրեն ծերացած Եւրոպային, որ արդէն ծանրաբեռնուած է բազմաթիւ պարտքերով»

Այսօր Եւրոպան պարտական է Ամերիկայի եւ Ճափոնի, որոնք պատերազմի ատեն սպառեցին Արեւմուտքի ոսկիի պահեստները։ Միլիոնաւոր զոհեր կը թողուն լայն խրամատ մը երէկուան եւ այսօրուան ուժին, տնտեսական արտադրութեան համար։

Կիսամեայ ցեղը քաղաքակրթիչ տարրը հանդիսացաւ Արեւելքի մէջ։ Ուր որ թափանցեց իր չանքով, հոն կարգ ու կանոն հաստատեց, սովն ու սպանդը դադրեցան, բնիկներուն մէջ բարեկեցութիւնը սկսաւ մուտ գտնել։ Ցակաւին կարելի եղած չէ ցեղային հաւասարութիւն եւ համերաշխութիւն ստեղծել Հնդկաստանի զանազան ցեղերուն մէջ, հակառակ Անգլիոյ ջանքերուն։ Փոսակարգերու բաժանումը դեռ շատ սուր է հոն։ Աւորին գասակարգի մը սուրբը միայն իջնալով պրահմանի մը կերակուրին վրայ, կը պղծէ զայն։

Բայց «Արեւմուտքի» «մեկենայութիւնը» ժամանակը հասած է որ մօտանայինք Արեւելքի վերածնութեան։ Չինական սահմաններու հետախոյզը, Ցք. Լըժանտր, աշխատեցաւ կը ինչեցնէ Արեւմուտքի խաւարման։ Մենք կը քանդենք առանց շինելու, ու մինչդեռ կը քանդենք՝ մրցակցութիւնները կը շատնան, սպառնալիքները կը բազմապատկուին։ Ասիան կը վերադառնի 900 միլիոն բնակչութեամբ։

Կոմս Օքումա, համեւրոպեան պատերազմի պահուն Ճափոնի յառաջդիմութիններուն վրայ խօսելով կ'ըսէր. «Հազար տարի կանխեցինք»։

Ասիան եթէ արհամարհելի չէ քանակով, հիմնական պատկառելի կը դառնայ նաեւ որակով։ Փիէռ Լօթիի համար Ճափոնցին «Մեքենէ, ծիրուկ, աշխայն ու անարիւն մէկն է, որուն մօտիկութիւնը պիտի կատարուի շուտով»։ Բայց Անոնցմէ գաղափարով «Թիթեռնիկ մըն է աւելի քան մարդ»։ Ցք. Լըժանտր կը պատասխանէ անոր վրայ խորապէս ուսումնասիրելէ յետոյ։ «Թիթեռնիկներն ու օղերը իրենց խաղերուն վրայ կը մտածեն. Ճափոնցիները եռանդուն պատերազմիկներ, յառաջդիմասէր ու կրթուողներ, ճարտարարուեստներ են։ Ցարատեւութեան ոգիով օժտուած այս խոր իրապաշտները կենսունակութիւն մը ունին, գիտակից են իրենց ներկայ ուժին եւ ապագային կատարելիք դերին»։

Արդարեւ, այդ հրաբխային երկրին մէջ, նախնական նիւթերու չգոյութեան հակառակ՝ Ճափոն ճարտարարուեստական երկիր մըն է այսօր։ Այդ յառաջդիմութիւնը ցոյց կուտայ թէ՝ նախնական նիւթերու պակասը ոչ մէկ բան կը պակսեցնէ ժողովուրդի մը արտադրելու կարողութենէն։ Ցեղական ճարտարարուեստներ են նոյն իսկ անոնք, որոնց նախնական նիւթերը թէեւ կը ստացուին օտարէն բայց առանց արուեստ ունին տեղացին։ Անգլիան բամպակ չունի բայց Լանքաշիրի բնական ճարտարարուեստն է բամպակագործութիւնը։ Անհրաժեշտը ճարտարութիւնն է, գործունէութիւնը, առեւտրական ոգին։ Ճափոնցին գերազանցօրէն օժտուած է այս յատկութիւններով։

Մինչդեռ Արեւմուտքի մէջ սկսած է զարգանալ «հաւատալիքներու ամէնէն քայքայիչը. քաղաքական կրօններու ամէնէն վտանգաւորը»։ Ճափոնի մէջ կրօնական երկիւղածութեամբ կը յարգուին ընկերային կազմակերպութիւնները։ Արեւմուտքի մէջ ընտանիքը կը քայքայուի, կրօն ու իտէալ ոչ մէկ ուժ կը ներկայացնեն. Ճափոնի մէջ անմատչելի են ընտանեկան աւանդական սովորութիւնները, կրօնը կը պահէ իր ամենահզօր ազդեցութիւնը եւ ամէնը պատրաստ են զոհուելու բարձրագոյն իտէալի մը՝ Ճափոնի մեծութեան։

Համեւրոպեան պատերազմի խորհրդաւոր պատճառներէն էր գերման ժողովուրդի համագերման ձգտումը, աշխարհ վերածնեցնելու հաւատքը, «Գերմանիան ամէն բանէ վեր» իտէալը։

Ճափոնցին արեւելքի մէջ ունի նոյն ձգտումը,— դեղիններու միութիւնը, նոյն հաւատքը — արթնցնել Ասիան, նոյն իտէալը — հայրենիքի ջերմ պաշտամունքը։

Անշուշտ, ինչպէս Արեւմուտքի մէջ, հոն ալ վարիչ դասակարգը եւ մտաւորականներ կ'ըմբռնեն ունայնութիւնը կրօնին, իտէալին բայց գիտեն թէ ընկերային անհուն ուժ մը ունի ամէն հաւատք. քանդել ժողովուրդի մը հաւատալիքները՝ մատնել է զայն անիշխանութեան, քայքայման։ Ճափոնցի ընկերաբան մը տխրութեամբ կը տեսնէ ոճիրներու եւ անձնասպանութիւններու թիւին յաւելումը։

Ճափոն Մուքտէնի եւ Չուշիմայի յաղթանակներէն ետք, ինքնավստահութիւն մը ստացաւ եւ եղաւ խոխոտ պետութիւն մը։ Կիտցաւ ձերմակ ցեղին վերքերը։ Հաւատաց թէ կ'արժի լաւագոյն ապագայի մը համար։

Այդ կոչումը կը ճգէր 1910 Յունիս 18ին Թոքիոյի համալսարանին մէջ, Հնդիկ բանաստեղծ Ռապինտրանաթ Թակօր, որ արժանացած էր Նոպէլեան մրցանակի —

«Մինչդեռ անցեալին կառչած կը նիրհէինք՝ Ճափոն յանկարծ արթնցաւ երազէն եւ հսկայ քայլերով հասաւ էն յառաջադէմ ժողովուրդներուն։ Էնծի նման Արեւելքի դաւակի մը համար կենսական շահեկանութիւն մը ունին Ճափոնի առաջարկուած արդի խնդիրները եւ զանոնք լուծելու մեթոտները։ Բովանդակ աշխարհ կը սպասէ թէ ինչ պիտի ընէ Արեւելքի այս մեծ ժողովուրդը։

«Արեւմտեան քաղաքակրթութիւնները խնդիրներ դրած է մարդոց առջեւ, առանց կարենալ լուծելու պայքար անհատին եւ պետութեան մէջ, աշխատութեան եւ դրամագլուխի, մարդու եւ կնոջ, նիւթական շահերու եւ հոգեկան կեանքի մէջ, ազգային եսասիրութեան եւ մարդկային իտէալի.։ Ձեր երկրին մէջ պիտի կատարուին Արեւելքի յաղթական փորձերը։

«Արեւելք, որուն ծոցին մէջ կուտակուած են լոյսի եւ աստղազարդ լռութեան դարեր, կրնայ համբերութեամբ սպասել, մինչեւ որ Արեւմուտքը շնչասպառ կանգ առնէ իր խոլական արշաւին մէջ։ Արեւելք գիտէ թէ անմահ է եւ պիտի վերբերեր պատմութեան մէջ իր շունչովը կենսատու։ Արեւելք կը սպասէ որ իր ժամը հնչէ»։

Հնդիկ մեծագոյն մտաւորականին ուղերձը խանդավառ ծափերու արժանացաւ կայսերական համալսարանին մէջ։ Միքատոն հիւրասիրեց գինքը. Ճափոնցի մտաւորականներ տօնախմբեցին այդ օրը եւ տաքցնելական ոգիով Ճափոնի ամէն կողմը կը քարոզուի թէ բարձրագոյն նպատակ մը կայ իւրաքանչիւր Ճափոնցիի համար. ազգային եսասիրութիւն մը Ասիան վերածնեցնելու համար. «Ասիան Ասիացիներուն»։

Ահա հաւատալիք մը, որ կը սպառնայ վրդովել խաղաղութիւնը ծայրագոյն Արեւելքի մէջ եւ յուզել խաղաղականի ջուրերը։

ՀՆԹՈՒՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒԺԸ

ՊԵՐԼԻՆ, 21 Յունիս

Վերջերս Քիլ քաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ Գերմանիոյ Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը։

Ինչպէս պատերազմէն առաջ, նոյնպէս եւ այժմ, Գերման սոցիալ դեմոկրատիան կը շարունակէ պահել իր յառաջապահի դերը Եւրոպայի ընկերվարական շարժման մէջ, թէեւ իր միջազգային քաղաքական դիրքը, նախապատերազմեան շրջանին հետ բաղդատելով, բաւականաչափ թուլցած է։ Այդ ալ արդիւնք է մ'չ այնչափ գերման սոցիալ դեմոկրատիայի եւ աշխատաւորական կազմակերպութեան ներքին թուլութեան եւ ճիւղաւորման, որչափ Գերմանիոյ պարտութեան՝ սրտայ ին ճակատի վրայ։ Այսպէս է որ երկրի մը քաղաքական ընդհանուր ճակատագիրը բաժին կ'իյնայ նաեւ անոր ժողովուրդին բաղկացուցիչ տարրերուն, անխտիր։ Եւ եթէ յետպատերազմեան շրջանին անբաղդատելիօրէն ծանրացաւ Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան տեսակարար կշիռը ընկերվարական շարժման մէջ — թէեւ այդ կուսակցութիւնը իր ամբողջութեանը մէջ բացարձակ ընկերվարական ալ չէ —, մեծ մասով կը պարտի Անգլիոյ յաղթանակին արտաքին ճակատին վրայ։

Եւ սակայն ինչպէս որ, միւս կողմէ, Գերմանիա տարուէ տարի կը բուժէ իր վէրքերը, կը կազդուրուի ու կ'ուժովնայ արագօրէն, նոյնպէս եւ գերման սոցիալ դեմոկրատիան, թերեւս անգամ Աշխատաւորական Միջազգայինի, Քիլի կուսակցաժողովը հանդիսաւորապէս հաստատեց այս պարագան։

Այդ մասին գաղափար մը կուտայ միզ կուսակցութեան վարիչ մարմինին կողմէ հրատարակուած պաշտօնական տարեգիրքը։ Կ'արժէ քանի մը տեղեկութիւններ քաղել։

Այն պարագան իսկ, որ Տարեգիրքը 520 ընդարձակ էջեր կը պարունակէ, ցոյց կուտայ թէ որչափ բազմակողմանի եղած է կուսակցութեան գործունէութիւնը, այն ալ ընդամէնը մէկ տարուան ընթացքին (1926)։

Կուսակցութեան անդամներու ընդհանուր թիւը, 1926ի սկիզբը բաղդատութեամբ 1925ի, աճած է 17,252 հոգի եւ հասած 806,268ի, իսկ նոյն տարուան վերջը՝ արդէն 823,520ի, կին անդամներու թիւը կազմած է 165,492։

Անտարակոյս, այդ թիւերն իսկ շատ չեն, եթէ նկատի առնենք գործօնը դասակարգին մեծութիւնը այս երկրին մէջ, ինչպէս եւ այն պարագան, որ խորհրդարանային եւ այլ ընտրութիւններու ատեն կուսակցութիւնը 7—8 միլիոնէ աւելի քուէներ կը ստանայ։ Այսպէս է արդէն իրականութիւնը բոլոր երկիրներու մէջ եւ ամէն կուսակցութեան համար։ Վերջիններու իրական քաղաքական ազդեցութիւնը շատ աւելի մեծ է միշտ, քան կը հետեւի իրենց կազմակերպուած անդամներու թիւէն. առաջինն առթիւ։ Ամէն պարագայի մէջ, փաստ է որ գերման սոցիալ դեմոկրատիան իրրեւ կուսակցութիւն իր կազմակերպուած եւ կանոնաւորապէս վճարող անդամներու թիւը քաղաքական ամէնէն մեծ կազմակերպութիւննէ ոչ միայն Գերմանիոյ մէջ, այլ եւ Եւրոպական ցամաքամասին վրայ։ Անոր բաղդատմամբ այս երկրին համեմատաբար կուսակցութիւնը կամ, աւելի շուտ, կուսակցութիւնները, բաժնուած 10 12 ճիւղաւորումներու, առանձին արժէք չեն ներկայացներ իրենց հազիւ 70—80 հազարի հասնող անդամներով։

Գալով կուսակցութեան շարքերու կազմին, 481,282 հոգին (73 առ հարիւր) ձեռքի աշխատաւորներ են, 72,580ը (11 առ հարիւր) մտաւոր աշխատաւորները, 4,62 առ հարիւր, վաճառականներ եւ արհեստաւորներ, 2,4 առ հարիւրը ազատ զբաղումներու տէր անդամներ, 9,17 առ հարիւրը անորոշ։

Այժմ առաջ բերենք քանի մը ուրիշ թիւեր, տեսնելու համար թէ գերման սոցիալ դեմոկրատիան ո՛ր չափով մասնակցութիւն ունի երկրին խորհրդարանային եւ այլ ներկայացուցչական հիմնարկութեանց մէջ։

Խորհրդարանին (Ռայխսթակ) մէջ ան կը հաշուէ 131 (16ը կին) անդամ, — պատգամաւորներու ընդհանուր թիւին 1/4ը։

Գերմանիոյ ինքնավար երկիրներու (Փրուսիա, Սաքսոնիա եւայլն) խորհրդարաններուն մէջ —468 պատգամաւորներ, 49ը կին.

Փրուսիոյ պետական խորհուրդին մէջ — 24 անդամ։

Նահանգային խորհուրդներու մէջ — 482 պատգամաւոր, 20ը կին։

Դաւառական ժողովներու մէջ — 3146 պատգամաւոր, 47ը կին։

Քաղաքային խորհրդարաններու մէջ — 6772 պատգամաւոր, որոնց 295ը կին։

Գիւղական-համայնական ժողովներու մէջ — 20090 ներկայացուցիչ, 452ը կին։

Ինչ կը վերաբերի վարչական զանազան պաշտօններ վարող ընկերվարականներուն, 708 հոգի քաղաքագլուխ են, 637 հոգի գաւառական վարչութեանց եւ 340 ալ քաղաքային վարչութեանց անդամներ։

Կուսակցութեան տեղական մարմիններու թիւը եղած է 8320։ Միայն անդամավճարներէն ստացուած գումարը կը հասնի 4,542,800 մարքի, (միայն կին անդամներէ՝ 594 հազար մարք)։

Գերման Սոցիալ-Դեմոկրատիայի կողմէն աշխատաւորական միջազգայինի յատկացուած գումարն է, տակէ զուրս, 199 հազար 51 մարք, ուրիշն գրեթէ 200 հազար մարքի հասնող պատկառելի գումար մը։

Թէ՛ կազմակերպուած անդամներու թիւը եւ թէ անոնց վճարումներու քանակը յիշած ատեն, մոռնալու չէ այն անսովոր գործունէութիւնը որ մեծապէս ծանրացած է գերման աշխատաւորութեան եւ անոր դեկավար կուսակցութեան վրայ։ Ցայտնի է որ, 1926ի վերջերը, գրեթէ երեք միլիոնի կը հասնէր գործազուրկ բանւորներու եւ անոնց պարագաներու թիւը այս երկրին մէջ։ Բնական է ուրեմն, որ բանւորութեան քաղաքական կազմակերպութիւնն ալ տուժէր այդ աննախընթաց տագնապէն։

Շատ հեռուն պիտի տանէր, եթէ մենք այստեղ փորձէինք արժանապէս գերման Սոցիալ-Դեմոկրատիայի գործունէութիւնը այլազան ասպարէզներու մէջ։ Մա չափը ըսենք որ շատ մեծ է եւ բարերար անոր նշանակութիւնը ո՛չ միայն Գերմանիոյ քաղաքական զրութեան վրայ եւ մասնաւորապէս հանրապետական վարչակարգին ամրապնդման մէջ, ոչ միայն արհեստակցական շարժման եւ բանւորութեան տնտեսական վիճակին տակաւ բարւոքման մէջ, այլ եւ դպրոցական, ընդհանուր մշակոյթի և ներքին ու արտաքին շարք մը խնդիրներուն մէջ։ Գերման ընկերվարական մամուլն արդէն՝ իր քանակով ու որակով ուշադրաւ տեղ մը կը գրաւէ երկրին եւ արտասահմանի մէջ։ Միայն գերման ընկերվարական օրաթերթերու թիւը հարիւրը կ'անցնի։ Գրեթէ իւրաքանչիւր մեծ կամ փոքր քաղաք, մանաւանդ գործաւորական կեդրոն, ունի իր ընկերվարական օրկանը։ Կուսակցութեան կեդրոնական օրկանն է, Պերլին հրատարակուող Vorwärts (Յառաջ), խմբագրապետութեամբ Ռայխսթակի անդամ Ֆրիտրիխ Շթամփֆէրի։

Ա. Ե.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. (Սեփ. Թղթ.). Գաւառ. Ժողովին Գ. Նիստը տեղի ունեցաւ Յունիս 18ին։ Ժողովը դարձեալ զբաղեցաւ առաջնորդի հրաժարականով, որ երկար վիճաբանութիւններէ վերջ ընդունուեցաւ, պայմանաւ որ մինչեւ Յուլիս 14 չմեկնի Մարսէյլէն ու ներկայ ազգային վարչութեան փոխանցէ եկեղեցիի ու դպրոցի պատկանեալ բոլոր գոյքերն ու արձանագրութեան տետրակները։

Օրակարգի երկրորդ խնդիրն էր 70 հազար ֆրանքի հարցը։ Միաձայնութեամբ որոշուեցաւ այս գումարը յատկացնել Մարսէյլի եւ մասնաւորապէս շրջաններու կրթական գործին։ Վարչութեան պատուակալ նախագահ Գ. Հայկազուն Գուլումճեան առաջարկեց այդ գումարով կրթական հիմնարկութիւններ հաստատել միայն, այսինքն նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի շէնքեր։ Միաձայնով ընդունուեցաւ այս առաջարկը։

ԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 17, Շաբաթ երեկոյեան «Սալոն Էսփանեօլ»ի մէջ տեղի ունեցաւ երեկոյթ մը, նախաձեռնութեամբ խումբ մը պատանի երիտասարդ սիրողներու։

Աւելի ճիշդը խումբ մը բանւորներ, առանց բարձրագոյն մարմինի մը օժանդակութեան եւ նախագահութեան, կրցեր էին լեցնել սրահը եւ նոյն իսկ 50 հոգի ալ յանձն առած էին ոտքի կենալ։

Ամէն ինչ հայկական էր, — երգ, նուագ, հայրենաշունչ արտասանութիւններ իրար կը յաջորդէին։ Բոլորն ալ անփորձ որբեր ու պատանիներ էին գրեթէ եւ ի տես իրենց բնական արտայայտութեանց, մարդ կը տարուէր խորհիլ թէ ն՛վ էր առանց ուսուցիչը, բարոյական ի՞նչ ազդեցութեան տակ սորվեր էին զոց սորվիլ արձակ եւ ոտանաւոր երկար գրութիւններ։

Այս բոլորէն վերջ սակայն, անոնք գիտցան նաեւ ժպտիլ ու ժպտեցնել բոլոր հանդիսականները՝ «Երեք Քաջեր» անուն զուարճալիք զաւեշտով մը։

Ամիս մը առաջ հինգ ֆր. արժէքով բազմաթիւ մուտքի տոմսեր հրապարակ ելած էին և կը ցրուէին առ հասարակ բոլոր խաւերու մէջ։ Ջափահաս որբուհիներ կազմուած էին մէկէ աւելի ցրուիչ յանձնախումբեր, որոնք ջանք չէին խնայած իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնը յաջողութեամբ լրացնելու համար։ Հայ ընտանիքներու մէկ կած թէ՝ ֆրանսական եւ թէ հայկական պանդոկները մի առ մի շրջելէ վերջ, մասնաւոր յանձնախումբեր դրկուած էին մօտակայ բոլոր արուարձաններու։ Տեսնելով հայ որբուհիներուն տարապելաւ նայուածքը եւ աղաչաւոր ձեւերը, Հայու գգացում կրող ո եւ է անհատ անտարբեր չէր կրնար մնալ։

Եւ ահա վերջապէս եկած էր տօնակատարութեան օրը։ Յունիս 19 Կիրակի կէսօրէ վերջ Դիրբուասէրի պարտէզին մէջն ենք բոլորս ալ։ 1500 հոգի երեւան եկած, հանդէսը սկսաւ ճիշդ ժամանակին, սակայն մինչեւ սկիզբը եւ վերջանալը անհանդարտ կեցող արեւը բաւական քրտինք թափել տուաւ հանդիսականներուն։ Մեծ թիւ մը պատրաստուած էր պարտէզին մէջտեղը, որուն ձախ կողմը տեղ գրաւած էր սեւ հագուստաւոր որբուհիներու երգչախումբը։ Պզտիկ որբուհի մը դաշնակի վրայ յաջողապէս նուագեց Ֆրանսական քայլերգը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Յետոյ խմբերգէ մը վերջ ներկայացուեցին «Ջորս Սալոնեան» կատակերգութիւնը։

Քանի մը խմբերգներէ վերջ, տեղի ունեցան պարեր։ Ու վերջը բոլորը մէկ Հայաստանի սարերուն զանազան տեսակ հայկական պարեր պարեցին։

Յայտագրին երկրորդ մասը աւելի լաւ էր— Շուէտական մարզանք, վիճակախաղ, թափատարութիւն, մանաւանդ ճաշարանը ու եւրոպական պարեր։

Եռուզեռը սանդուղներէն վեր։ Այնքան շատ էր պարողներու թիւը որ չէին կրնար շարժիլ եւ այնպէս կը թուէին վայրկեան ներով, ու որբուհիները աշխատ կը դիտէին այս տեսարանը։ ... անդին ծառերու հովանիին տակ խումբ մը որբուհիներ վիճակահանութեան կը հսկեն. ուրիշներ ամբոխներու վրայ եղած ձեռագործներ կը վաճառէին անընդհատ։ Բախտապաշտակր խաղի թուղթերով անկիւն մը նստած առասպելներ կը կարդար եւ կը ստանար երկու ֆրանք. նոյնպէս մուտքի տոմսէն զատ պարասրահ մտնելու համար ամէն ոք պարտաւորուած էր վճարել երկու ֆրանք։ Այսպէս եւ առոր նման դրամ խլելու շատ մը միջոցներ։ Կը կարծուի թէ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ 15 հազար ֆրանքի մօտ հասոյթ մը ունեցաւ Դպրոցասէրը, շնորհիւ որբուհիներու անխոնջ աշխատանքին։ Դժբախտաբար ... սուսդական կազմը նոր բան մը չէր սորվեցուցած։

Ա. Միլտոնեան

ՍԱՎԼՆՏԱԿԱՆ Է— «Մուրճ» մանդալը կը գրէ ,12 Յունիս — Հիւս. կովկասի Թեքեքի շրջանին Եղեսիա գիւղին մէջ կազմակերպուած էր մարզական խումբ մը, որուն կ'անդամակցէր Օր Սիւզլենկեան Աղէքեան հայրը. վերջերս, զրկուած էր, սովետական օրէնքներու համաձայն, ընտրական ձայնէ։

Կոմունիստ երիտասարդներու միութեան անդամ մը, ... թեան, մարզական խաղի մը պահուն կը մօտենայ Օր. Սիւզլենկեանի, վիզէն կը հանէ մարզական խումբի փոզկապը եւ կը հրամայէ որ հեռանայ, որովհետեւ «Դուն հայրը սեփականատէր անհարազատ տարր է»։ ... ամօթահար ու լքուած, կը հեռանայ։

Ուրիշ, կոմունիստները ... չեւ միջին դար են գացեր։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԻ ... ՇԷՆՔԸ. պիտի կառուցուի Երեւանի մէջ նոր համալսարանին ... Շէնքը պիտի ունենայ ... սրահ, ... թատրոն. Ճարտարապետութիւնը պիտի ունենայ հայկական ոճ։

ՔՐՈՆԻԿ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ...

Գ. Արտաշ Տէմիրճեանէ ստացած ենք հետեւեալ թղթակցութիւն նամակը, հրատարակութեան խնդրանքով։ Անտառային պատմութեամբ։

Jol.-Վ.Իլ.— «Մեր գիւղը կը գտնուի Գորտոյէն ինը քիլոմեթր հեռաւորութեան արեւելք, ջրհեղեղի սառ ու ծովեզերեայ լերան մը վրայ: Մեր քովէն կ'անցնի Գաւոն գետակը որ երբեմն կապուտակ ծովածոյ, երբեմն ալ Գիր ատեններուն առաջին յարկերուն մէջ կը ծածկի:

Ցեղոյս հայ գաղութը հիմնուած է ութը ամիս առաջ, Երզնկայեանցի խեւ Թոխյտի կողմէ:

Բոլորմէնը հինգ հոգի ենք, բայց ունինք վեց միութիւն: կայ Ձեւչակեան մը, ռամկավար մը, յարիւթի մը: Քէնէ իրարու հետ չենք կրնար, բայց դեռ իրարու չեն ապառնած, բարեբախտաբար: Համաձայնութիւն կայ մեկնելու ճշմարտութեան մը մը։

Մեր գիւղին մէջ կայ գինետուն մը: Ամէնքս ալ հոն կ'աշխատինք, հոն կ'ուտենք, կը խմենք. գինին պատուական է: Կը ստանանք օրական մէկ շիշ գինի եւ ստամոքսը փրանք. Աշխատանքի ժամանակ կը խմենք ու բան չենք խմանար։

Մեր գիւղին մէջ մինէ ղաւ տարական չկայ, բացի անգլիացի բանտ որ Մոոր ձոն քու բուն: Մեր այս բանտը ընկերը գործարանէ յայտարարած է, հինգ ամիսէ ի վեր: Մոըը կաթին նման *ուիսքի* կը ծծէ առաւօտէ մինչեւ կէս գիշեր: Ջանալյան տեղերը դրամ կը ստանայ բայց կուշտ չի բանիր: Անցեալ իրիկուն ձու քսան հատ բերաւ ինծ մօտ ու հինգ ֆրանք ուղեց: Չուրհեցի ու չկրցի տալ: Մեծ ամօթ եղաւ:

Երբ պիտի բացուին Հայաստանի դուները որպէս զի մենք ալ Ֆրանսայի հայ բանուորները, Հայաստանի պոլեկտարներուն պէս կարենանք օգնել մեր անգաղթականի գործատուրեկ ընկերներուն.»

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱՋՐԻԿ

ՆՈՐ ԴԵՂ ՄԸ— Վերջերս Պերլինի բժշկական ընկերութեան համաբոյլթին մէջ, բժիշկ մը ներկայացուց նոր դեղ մը, որ կը գործածուի քնացնելու համար գործողութեան ենթակաները։

Նոր դեղը կը կոչուի «Ն-107» կը պարունակէ գլխաւորաբար «ապօն» լեռնային գրեհ կ'ընէն աղիքին մէջ: Այս դեղը այն առաւելութիւնը ունի, որ սիրտ չի խաներ չի գրգռեր շնչառութիւնը— թերութիւնը քլորոֆորմին,— սակայն գէշ ազդեցութիւն մը կ'ընէ աղիքներուն վրայ։

ՄԱՆՐ ՁԵՂՇՈՒՄՆԵՐ ԱԹԷՆՔԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Աթէնքի «Նոր Օր»ին մէջ կը կարդանք.

«Նամսէննեան Թուղթերու խնդիրը բոլորովին ծանօթ է: Այդ խաղը կազմակերպած էին երկու հոգի, Մազլըմեան եւ Ջէյթունցեան: Առաջինը իր ամսականները կ'ուզէր ապահովել, իսկ երկրորդը իր ստամոքսին բաժինը:

Թուղթերու եւ տետրակներու պատրաստութեան գործէն Մազլըմեան եւ Ջէյթունցեան մեծ գումարներ իւրացուցած են:

Բայց աւելի սոսկալի է հետեւեալ պարագան. ինքնութեան Թուղթերու անունով Լիբանանէն եւ Աթէնքէն հաւաքուած մօտ 70 հազար տրախմին բաժնուած է Մազլըմեանի, Ջէյթունցեանի եւ պաշտօնէութեան միջեւ ... Այս գումարին հարիւրին 40 ամ բինոքը միայն Առաջնորդարանին կը պատկանէր, իսկ մնացեալը պիտի յանձնուէր Ցիլլէն կառավարութեան: Այդ դրամը ամբողջովին ծախսուած ըլլալով, չգիտցուիր թէ ուրկէ՞ պիտի վճարուի կառավարութեան գումարը։»

Գ. Ջէյթունցեան կը խոստովանի որ Թէլլալեաններուն հետ առաջին անգամ 48.000ի սակարկութիւն եղած էր: Արդարեւ, Մազլըմեան ընդունած էր այդ գինը, յուսալով որ Ջէյթունցեան կ'երթայ եւ առանձին իր բաժինը կը փրցնէ Թէլլալեաններէն: Այս պարագան հաստատուած է բազմաթիւ վկաներու ներկայութեամբ: Եւ երբ Թէլլալեան կը մերժէ «տեսնուինք»ի առաջարկը, Գ. Ջէյթունցեան վերջին պահուն առաջնորդարանի ըլլալին պարտադրել կուտայ 48 հազարը իջեցնել 33 հազար տրախմիի եւ կ'ըսէ նաեւ թէ 25 հազարի աւելի պակաս գին մը տուած է:

ՉԼՑՆԻՆՔ ԳՈՒՍԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

(Մարսէյլի վարչական ժողովէն)

1.— Ֆրանսական օրէնքը խիստ բացորոշ կերպով կը պահանջէ որ ամուսնացողները նախապէս դիմեն քաղաքապետարան եւ քաղաքական ամուսնութիւնը կատարել յետոյ միայն իրաւունք ունենան կրօնական ամուսնութիւն կնքելու: Այս օրէնքին անսաստողները ենթակայ են 2—5 տարի բանտարկութեան եւ երկրէն վտարման դատապարտուելու, ըստ պատժական օրէնքի թիւ 199 եւ 200ի։

Բացի այդ, քաղաքական ամուսնութեան վկայագիր չունեցողները, յետագային ժառանգական, գործաւորական եւ դատական հարցերու մէջ կը կորսնցնեն ամէն իրաւունք: Մարսէյլի Առաջնորդարանը կը գիտեն յաճախ խնդրարկուներ, որոնց ո՛չ մէկ կերպով կարելի է օգնել վերոյիշեալ պատճառով: Հայ կիներ մատնուած են ամենադժբախտ կացութեան, որովհետեւ ոչ իրենք ո՛չ Առաջնորդարանը չեն կրնար կառավարութեան պաշտպանութեանը դիմել, քաղաքական ամուսնութեան վկայագիր չգոյութեան պատճառաւ։

Նկատի ունենալով տեղական օրէնքին բացորոշ տրամադրութիւնը եւ Հայ ժողովուրդին շահերը, փարշութիւնս որոշած է ամուսնութեան վկայագիր տալ միայն այն զոյգերուն, որոնք քաղաքապետարանի արտօնագրով կը ներկայանան: Առանց այդ արտօնագրին եղած դիմումները անհետեւանք պիտի մնան։

2— Կարգ մը անձեր կը շահագործեն ժողովուրդին տեղական լեզուի եւ օրէնքներու անգիտութիւնը: Հաստատուած է որ ամուսնական վկայագրի համար քաղաքապետարանէ ծախքերու փոխարէն կարեւոր գումարներ կորզած են մեր հայրենակիցներէն: Վարչութիւնս որոշած է քաղաքապետարանի հետ գործ ունեցող եւ Ֆրանսերէն չգիտցող մեր ազգակիցներուն տրամադրել թարգման մը, որ հարկ եղած գործողութիւնները պիտի կատարէ բոլորովին ձրի: Օգտուիլ ուզողները կրնան դիմել եկեղեցիի քարտուղարութեան.

18 Մայիս (Ստոր)

ԿԵԱՆՔԻ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մայաթիոյ Աթէթաւիրաց Ընկ. Համանախիջի «Ընդրանիկ» Թատերախումբը Կիրակի օր Յունիս 12ին Սալ տէ Քօնֆէրանսի մէջ ներկայացուց Պետրոս Դուրեանի «Սեւ Հողերը»: Ցրամը կը ներկայացնէր այն սոսկալի հալածանքներն ու կոտորածները՝ որոնք կատարուեցան դարեր առաջ աշխարհակալ Լէնկթիմուրի ձեռքով Սեբաստիոյ բնակիչներուն վրայ: Խաղը յուզիչ էր, բայց դերակատարները անվարժ էին եւ լաւ չէին մարզուած: Ներկայացուեցաւ նաեւ զաւեշտ մը՝ «Ջարչըլը Արթին աղա»։

Յունիս 10ի Հինգշաբթի իրիկուն՝ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լուսաւ Շըջանային կոմիտէին հրապարակային դասախօսութիւն մը տեղի ունեցաւ «Վարուժան» ակումբին մէջ: Հակառակ հապճեպ կազմակերպութեան, 150է աւելի երկսեռ բազմութիւն մը ներկայ էր։

Դասախօսն էր Ընկ. Ց. Ամատունի որ խօսեցաւ «Համաշխարհային շարժումը եւ Հայաստան» նիւթին վրայ։

Ընկեր երկու, օրէն բացատրեց թիթիհատականներու ծրագիրները Թուրքիոյ զանազան ազգութիւնները ձուլելու մասին եւ այդ ուղղութեամբ ձեռք առնուած միջոցները։

Դասախօսը յիշեց եւ ներկաները, որ եթէ հարցումներ ունին, ուղղեն բոլորն ալ յուսախաբուած ըլլալով առանց հարցում չուղղեցին։

*** Սէն-Շամոնի հայ գաղութը կը բաղկանայ մօտաւորապէս 1000 հոգիէ: Քաղաքական կուսակցութիւններէ զատ կան նաեւ հայրենակցական միութիւններ: Մի քանի անգամներ ձեռնարկ եղաւ Ազգային Միութիւն մը կազմելու, բայց դժբախտաբար ձախողեցաւ: կառավարական եւ այլ գործեր կը կատարուին ֆրանսերէն լեզուին ծանօթ անհատներու միջոցաւ, որոնք իրենց կատարած գործին փոխարէն կը ստանան եռապատիկ վարձք։

Լիոնի Ազգային Միութիւնը տեղւոյս Մայաթիոյ Աթէթաւիրաց Համանախիջին նամակ մը գրելով Սէն Շամոնի մէջ գոյութիւն ունեցող ամէն հոսանքներէն մէկ մէկ հոգիի եւ չէզոքներէն երկու հոգիի անուններ ուզած էր՝ առժամեայ Ազգային Միութեան մը հիմը դնելու համար, նոյնպէս յանձնարարած էր որ պատրաստ ըլլան մօտ օրերս տեղի ունենալիք ընտրութեանց։

Աթէթաւիրացի վարչութիւնը այս գործը իր իրաւասութենէն դուրս նկատելով տեղւոյս կուսակցութիւններէն եւ միութիւններէն երկ-երկու ներկայացուցիչ հրաւիրեց խորհրդակցական ժողովի: Ժողովը տեղի կ'ունենայ եւ կ'որոշուի որ ամէն ոք իր պատկանած մարմնին կարծիքը առնէ այս մասին։

Ժող. վի վերջաւորութեան կը հասնի Հօկի ներկայացուցիչը, որ կը յայտարարէ թէ Հօկերը դէմ են տեղւոյն վրայ ազգային Միութիւն մը կազմելու: Ժողովը կը վերջանայ առանց որոշ արդիւնքի։

Սէն Շամոնի հայ գաղութը պէտք է գիտնայ որ իր շահերը պաշտպանելու եւ իր գործերը խղճմտօրէն վարելու համար պէտք ունի Ազգային Միութեան մը, եւ բառ այն՛ պէտք է շուտով։

Ն ալեմ յագի

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

կը խնդրենք դաւառի մեր թղթակիցներէն որ զանազան թերթերու մէջ եղած քաշքշուքներով եւ գռեհիկ սուտերով չզբաղելով միջ եւ աւելի հիմնական հարցերով զբաղին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՆՕՏԵՐ

ԿՈՒՓԱՄԱՐՏ

Շաբաթ երեկոյ Սանթրալի մէջ Աթահեան մրցում մը կատարեց ֆրանսացի Veyretի դէմ: Մրցումը կը բաղկանար տասը շրջանէ, իւրաքանչիւրը երկու վայրկեան:

Թէեւ հայ կռփամարտիկը հաւասար խաղ մը խաղաց, բայց դատաւորները զայն պարտուած նկատեցին կէտերու տարբերութեամբ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

F. C. Rouen — O. Marseille 0-0

Կիրակի օր Rouenի մէջ տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի ախոյեանութեան վերջընթեր մրցումը Olympique de Marseilleի եւ F. C. Rouenի խումբին միջեւ: Մրցումը տեղի ունեցաւ 10,000 հանդիսատեսներու ներկայութեամբ, եւ վերջացաւ առանց 0-0։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբն ալ հաւասար մնաց Rouenի խումբին հետ: Այսպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ը Ֆրանսայի ամենամեծ խումբերուն համարժէք է։

∴ Իսկ Փարիզի մէջ կարեւոր բարեկամական մրցում մը տեղի ունեցաւ: Եգիպտոսի ախոյեան խումբը Arsénal du Caire մրցեցաւ Red Starի խումբին հետ. արդիւնք 1-1 հաւասար։

∴ Յունիս 19ի Կիրակի օրուան մրցումներէն վերջ Ֆութպոլի եղանակը պաշտօնապէս փակուած է եւ պիտի վերսկսի 28 Օգոստոս կամ 5 Սեպտեմբեր կիրակիներուն։

Փարիզի Լիկի պաշտօնաթերթին մէջ կը կարդանք թէ U. S. d'Asniéres ֆրանս. խումբը Լիկին բողոքած է հայկական խումբի մը (Արմէնիա) դէմ, անոր համար որ հայ խումբը Մայիս 29 կիրակի օրը այդ խումբին խաղացողները կանչած էր իր խումբը ուժովցնելու պատրուակով, իսկ ֆրանս. խումբը որ նոյն օրը մրցում ունէր բացը կը մնար: Կը խորհինք հայ խումբերը որ այսպիսի սխալներ չերկնեն ու գգուշանան Լիկի եւ Ֆէտէրասիոնի հետ դործ ունենալէ, քանի որ անոնց առջեւ հայ անունն է որ կ'արատաւորնի։

Գ. Կալպաքճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒԴԱՑԻՆ ՀԱՄԲՈՅՐԸ.— Լեհ աղջիկ մը եւ բանուոր մը, երիտասարդներ երկուքն ալ, կը սիրահարուին ու կը սիրաբանին: Ցետոյ կը խզեն, ինչպէս սովորութիւն է: Դարձեալ կը սիրակցին, ինչպէս կը պատահի։

Ու, անցած օր Լիլի մօտ, անտառ կ'իյնան, կանանչներուն մէջ կարմիր համբոյրներ քաղելու կանխնիի մը շուքին, երկար համբոյրի մը ընթացքին, գազանօրէն աղջիկը կը հանէ աձիլին եւ կը կտրէ կոկորդը սիրականին, որ շրթները գոցած էր իր սիրուհիին շրթներուն վրայ: Աչքերն ալ չգոցուած, յաջողեցաւ հասնիլ մօտակայ գիւղը, մինչ փախած էր սիրուհին։

ԴԱՂԱՆԱՎԱՃԱՌԸ ԱՐԻՒՆ ԹՈՓԱՑ Երկու ծաղկավաճառներ, քարպալլօ եւ Ների, Ձուապիլ-Ռուայի մէջ խմեցին կարմիր գինին ու կարմրեցուցին իրենց դէմքը ծաղիկի պէս:

Երբ դուրս ելան, փողոցին վրայ հանդիպեցան երիտասարդի մը, Նոյնպէս Իտալացի:

Ների, բաժակ մը գինի հրամցուցածի պէս, կրակեց, բսելով

Ըս ալ քեզի

Իտալացին գետին գլորեցաւ եւ կարմիր ներկեց։

ՄԱՅՐ ՄԸ ԿԸ ՄԵՌՆԻ ԻՐ ԶԱՒԿԻՆ ՀԱՄԱՐ Նէօյ Սիրի մօտ, տիկին Լորթի, 19 տարեկան, իր զաւկին հետ կը զբօսնէր երկաթուղիին եզերքը: Երախան՝ երկու տարու կը խաղար գիծին վրայ: Յանկարծ Ճեպընթաց մը երեւցաւ: Մայրը վազեց վերցնելու համար իր երախան: Վայրկեան մը վերջ Մայրը մեռած էր գանկն ու անդամները ջախջախուած, իսկ երախան, ողջառողջ, գիծին եզերքը կեցած էր:

ՄՆՈՒՆԼԻ ՄԸ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԿԱԾԸ— Պրինսոյի մէջ մարդ մը մեռաւ եւ մեռելը, գաղաղակուքի մը մէջ, ճամբայ ելաւ դէպի գերեզմանատուն: Ճամբան ինքնաշարժ մը, որ կը սուրարհաւակ ուղղութեամբ, զարնուեցաւ դագաղակառքին: Դագաղը վար ինկաւ, փշրուեցաւ կառքը՝ նոյնպէս ինքնաշարժները, մարդ կոխոտելու սովոր, սկսան մեռելներն ալ կոխոտել:

ՏԽՐԱՀԱՐ ԲԺԻՇԿԸ— Ֆրանք Մօրկան, Քանատայի մէջ կը ծանօթանայ անուշ անգլուհիի մը հետ: Ու սէրը կ'երգէ երկար ատեն, անոնց սիրտերուն մէջ:

Անատ մը աղջկան մայրը, նամակով մը կանչեց Անգլիա: Աղջիկը գնաց: Բժիշկը, բացակային սէրովը այլալուն, նամակ կը տեղար Անգլիոյ վրայ: Ու երբ լուր չառաւ, նաւ նստաւ, հասաւ Անգլիա, գարկաւ սիրականին դրան:

Ուրախութիւ՞ն իր սիրականը, նոյն պահուն, զաւակ մը կը բերէր աշխարհ: Բժիշկը ճանչցաւ, նոյնիսկ պահանջեց իր իրաւունքը իբրեւ հայր: Մինչդեռ աղջկան մայրը, անգլուհիի շրթունքները թառմեցնելով, պատասխանեց թէ չպիտի կրնար բժիշկը ընդունիլ իբրեւ իր փեսան:

Ցուասհատ էր բժիշկը: Ըմէն ծիգ ու փորձ ապարդիւն անցաւ:

Նաւ նստաւ, հասաւ փարիզ: Պատմեց բարեկամներուն, յացաւ ամէնուն: Պանդոկ մը մտաւ: Առաւօտուն մէջտեղին վիշտին: Բժիշկը մեռած էր:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՅԱՑՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍ Հ.21Ի ՄԱՍԻՆ

Միայն Մաթահարի գիտէր անոնց անունները, այլեւս կասկած չէր մնար, ան էր որ իմաց տուած կրնար ըլլալ Գերմանիոյ։

Բայց միանգամայն երկու կարեւոր անկիւնութիւններ հաղորդուած էր մեզի։

1 - Գերմաններուն կողմէ մեզ նեղութեան չենթարկուելու համար, պէտք էր Մաթահարիի մատնած հինգ լրտեսները արդէն անոնց վստահութիւնը վայելող մարդիկ եղած ըլլային եւ մանաւանդ անոնց ծառայութեան մէջ գտնուէին։

2— Արդէօք Գերմանները կենդանահար ընէին վեցերորդ գործակալը, պէտք էր որ անոր մատնութեան ապացոյցը ունենային. Արդ. փաստօրէն գիտէինք թէ այս լրտեսը սխալ տեղեկութիւններ էր որ կուտար մեզի եւ հետեւաբար չէր կրնար վնասած ըլլալ Գերմանիոյ. ուրեմն ուրիշ պատճառ մը կար, այն որ երրորդ պետութեան մը —որ ոչ Ֆրանսան էր ո՛չ ալ Գերմանիան, կը ծախէր իր քաղած ստոյգ տեղեկութիւնները։

Արդ՝ այս երրորդ պետութիւնը Անգլիան կրնար եղած ըլլալ Աստ փաստը շատ շուտ ունեցանք որովհետեւ բրիտանական պաշտօնատունը, քանի մը օր վերջ մեզի տեղեկացուց թէ գերման լրտեսներէն մէկը Մաթահարիի մատնած էր Անգլիոյ լրտեսներէն մէկը որ Պելճիքայի մէջ կը գործէր։

Այս անգամ Մաթահարիի դէմ փաստ մը ունէինք գոնէ. բայց այս բաւական չհամարեցինք եւ աշխատեցանք նոր փաստեր հաւաքել։

Ընտնէ մի քանի գերման սպայակոյտին եւ Մատրիտի իր գործակալներուն միջեւ փոխանակուած ծածկագիր թղթակցութեանց գաղտնիքին տիրացած էինք. չէր մնար բան մը որ մեր կողմէ չհարցացուէր ու չլուծուէր։

Եթէ Մաթահարին Մատրիտ դրկէինք, թերեւս հոն անխոհեմութիւն մը պիտի գործէր եւ օձիքը ձեռք տար։

Առաջնեցինք ուրեմն զինքը Հոլանտա դրկել Պիլպաօի ճամբով եւ լուր տուինք անգլիական պրահակին մը որ, Մաթահարին «Հոլլանտիա» շոգենաւին մէջ կը գտնուի ճամբան պրահակը պիտի կեցնէր շոգենաւը եւ զայն ստիպէր որ իր մեկնած տեղը դառնայ, որպէսզի լրտեսուհին իսպառ դառնէր առեն մը բնակիլ Սպանիա, ուր պիտի ենթարկուէր մեր գործակալներու գաղտնի հսկողութեան։

Մաթահարի փոխանակ Պիլպաօ դառնալ ելլելու, Վիկօ ելաւ. անմիջապէս մեկնեցաւ Մատրիտ ուր իջաւ փալաս-Օթէլը որ, միջազգային լրտեսներու ժամադրավայրն էր եւ այս իսկ պատճառով, արդէն ենթակայ էր մեր գործակալներու հսկողութեան։

Հասնելուն պէս Մաթահարի յարաբերութեան մտաւ Մատրիտի գերման զինուորական կցորդին հետ նոյնպէս տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ գերման նաւային կցորդին հետ։

Երբ այս երկու պարոնները անկէ քաղեցին պէտք եղած տեղեկութիւնները, որոնք շատ կարեւոր էին, իրեն յանձնարարեցին կարելի եղածին չափ «մտերիմ»... յարաբերութիւններ հաստատել ֆրանսական նաւային կցորդին հետ։

Բայց այս վերջինը որ առեն մեր միջոցաւ պզուշութեան հրաւիրուած էր, զայն հետու պահեց իրմէ։

Քանի մը շաբաթ յետոյ, գերման զինուորական կցորդը, տեսնելով որ որեւէ արդիւնք չկրցաւ ստանալ, որոշեց օձիքը ազատել այս կնոջմէն։

Եւ օր մըն ալ իրեն հաղորդեց թէ՝ գերման մեծ սպայակոյտին հրամանով, անմիջապէս մեկնելու էր Փարիզ՝ ուր իր ծառայութեան պէտքը կը զգացուէր նոյնպէս իրեն հաղորդեց թէ՝ 15 հազար ֆրանքնոց չէք մը պիտի վճարուէր իրեն, զինուորական ճամբով՝ այսինքն այն չէզոք դեսպանատան միջոցով, որուն ակնարկեցի քիչ վեր։

Մաթահարի, իր ստացած հրահանգներուն համաձայն, անմիջապէս մեկնեցաւ Փարիզ, ուր իջաւ Ըլթէնք պանդոկը։

Հոն էր որ 1917 փետր. 13ի առտուն, ոստիկանապետը գնաց զայն ձերբակալելու։

Այն միջոցին որ ոստիկանները բնակարանը կը մտնէին, Մաթահարի իր անկողնին մէջ պառկած էր ամբողջովին մերկ։

Ոստիկանապետը անոր յայտնեց թէ՝ եկեր էր զինքը փնտռելու իր պետին կողմէ։

— Ա՞հ, այո՛, բսաւ. Պելճիքայի խնդրին համար ըլլալու է։

— Այո, ճիշտ ատոր համար, պատասխանեց ոստիկանապետը, որ միջադէպի տեղի չտալու համար, չէր ուզեր իրեն յայտնել թէ՝ զինքը ձերբակալելու եկած է։

Կինը անկողնէն ելաւ եւ առանց ամչնալու ներկայ ոստիկաններէն, սկսաւ իր արդուզարդին։

Երբ պատերազմական Նախարարութեան Բ.րդ. գրասենեակը տարուեցաւ, հոն իրեն հաղորդուեցաւ ձերբակալման հրամանագիրը։

(Շար.)

մանք պատճառած է Լոնտոնի շրջանակներուն մէջ, ուր այն կարծիքը կը տիրէ թէ պոլշեւիկները այլեւս կորսնցուցին Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ իրենց վերջին բարեկամն ալ։

Արհեստակցական Միութեանց համագումարին մէջ, կարդացուեցաւ Ռուսիոյ համամիութենական արհեստակցականներու մէկ նամակը, որով ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրեն անգլիական կոմիտէն՝ հակապոլշեւիկ միջազգային պայքարին մասին խորհրդակցելու համար։ Որոշուեցաւ այս նամակը նկատի առնել Օգոստոսի ժողովին մէջ։

Ժողովի ընթացքին երեւան ելաւ որ Մոսկուայի ստիպողական կոչերուն վրայ, Արհեստակցական Միութեանց նախագահ Ճօրճ Հիքս եւ քարտուղար Սիթրին, Թոմսքի եւ Տոկատոֆ վերջերս Պերլինի մէջ խորհրդակցական ժողով մը ունեցած են անգլիական յարաբերութեանց խզումին առթիւ։ Արհեստակցական Միութեանց համագումարը որոշեց ո՛ր եւ է պատասխան չտալ Ռուսերուն։

Ալպանիա-սերպ վէճը կարգադրուած

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ վերջին օրերս մեծ պետութեանց կողմէ Թիրանայի եւ Պելկրատի մէջ կատարուած դիմումները գոհացուցիչ արդիւնքներ տուած են։ Իտալական եւ ալպանական կառավարութիւնները ընդունած են չորս պետութեանց առաջարկները՝ այն է՝ միաժամանակ ազատ ձգել թարգման Ճուրաշկովիչը եւ ետ առնել Սերպիոյ խիստ ծանուցագիրը։

Պելկրատի եւ Թիրանայի Ֆրանսական դեսպանները յանուն Իտալիոյ, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ իրենց պաշտօնակիցներուն, այս ուղղութեամբ դիմումներ պիտի կատարեն, որուն շահակից երկու կառավարութիւնները գրաւոր պիտի պատասխանեն թէ կ'ընդունին առաջարկուած լուծումը։ Այս պատասխանին պիտի յաջորդէ անմիջապէս թարգմանին արձակումը եւ ծանուցագրին յետս կոչումը։ Մէկ երկու օրէն Սերպիոյ եւ Ալպանիոյ դիւանագիտական ներկայացուցիչները պիտի կրնան իրենց տեղերը վերադառնալ։

Լեհաստան չեզոքութեան դաշինք մը

«Պերլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ թէ Մոսկուայի լեհ գործակատար տոքթ. Փաթէք Վարշաւա կը սպասուի այսօր։ Փաթէք եւ արտաքին նախարար Զալէսքի պիտի խորհրդակցին՝ Մոսկուայի հետ չէզոքութեան դաշինք մը կնքելու, ինչպէս նաեւ առեւտրական պայմանագրութեան բանակցութիւնները վերսկսելու մասին։

Կը հաստատուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը խիստ կարեւոր նոր առաջարկներ ներկայացուցած է լեհ գործակատարին՝ չէզոքութեան դաշնագրին մասին, այնպէս որ ո եւ է դժուարութիւն չկայ այդպիսի դաշինք մը կնքելու համար։

Ռումանիոյ նոր դահլիճը

Ազատական կուսակցութեան պետ Ժան Պրըթիանու որ Մեծն Ռումանիան կերտող մեծ քաղաքագէտը եղած է, յաջողեցաւ անմիջապէս կազմել նոր դահլիճը՝ հետեւեալ կերպով.— Ժան Պրըթիանու՝ վարչապետ եւ արտաքին նախարար, Տուքա՝ ներքին, Վինթիլա Պրըթիանու՝ ելմտական, Արճէթիանու՝ երկրագործական, Զօր. Անկէլէսքու՝ պատերազմական, Սթէլիան Փոփէսքու՝ դատական, Տո, Թ. Լուփու՝ հանր. առողջապահութեան եւլն.։

Թուրք գրօսանաւին խուժարարը

Թանէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է վերջերս յիշեալ նաւահանգիստը հասած Թուրք գրօսանաւի մը խոհարարը՝ Փօլ-Փիէր Լէսփին, 32 տարեկան, որ թմրեցուցիչ դեղեր կը ծախէր։ Իր գոյքերը խուզարկուելով գտնուեցաւ 8 քիլօ 600 կրամ ափիոն եւ մէկ կրամնոց 100 ծրար քօքային։ Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ նաեւ իր մեղսակիցները։

Օդանաւային լուրեր

Ամերիկացի Պայրտ գէշ օդին պատճառաւ դարձեալ յետաձգեց իր մեկնումը։ Առջի օր անթել հեռաձայնով Լոնտոնի ապահովագրական մէկ ընկերութեան 40,000 սթերլինի ապահովագրել տուաւ իր եւ իր երեք ընկերներուն կեանքը (մարդ գլուխ 10,000 ոսկի)։

Գերմանները մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն Ատլանտեանը կտրելու համար։ Բացի Քէօննէքէէն, ուրիշներ ալ կը պատրաստուին, ոմանք պզտիկ, ուրիշներ հսկայ օդանաւերով։

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ շինուելու վրայ է հսկայ օդանաւ մը, որուն շարժիչ մեքենան 6000 ձիու ուժ պիտի ունենայ եւ իբր թղթատար պիտի երթեւեկէ Ամերիկայի ու Գերմանիոյ միջեւ։ Բոլոր պատրաստութիւնները գաղտնի կը պահուին, անակնկալի բերելու համար աշխարհը։

Ամերիկայի մէջ օդանաւորդ մը, որ անունը գաղտնի կը պահէ, ճարտարագէտ Պէլլանքայէն գնած է օդանաւ մը՝ «Միս Քոլոմպիայ»ի տիպով։ Եթէ Պայրտ դարձեալ յետաձգէ իր մեկնումը, այս անծանօթը ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Փարիզ։

Թամատայի մէջ փնտռտուքները կը շարունակուին գտնելու համար Քոլին եւ Նունկէսէրը։ 10.000 օրինակ թռուցիկ տպուած է, կասկածելի շրջաններու մէջ ցրուելու համար օդանաւով։ Թռուցիկներուն մէջ կ'ըսուի.— Նունկէսէր եւ Քոլի.— Գիշեր ցորեկ կը փնտռենք ձեզ։ Դուք կը գտնուիք Սակընէ գետին հիւսակողմը, Քէպէքի նահանգին մէջ։ Ձեզմէ քանի մը մղոն հեռուն բնակչութիւն կայ։ Կարելին ըրէք ձեր ներկայութիւնը ծանուցանելու համար ցորեկին այն մեծ լիճերուն եւ գետերուն եզերքը, զորս պիտի անցնիք. եւ գիշերը արեւամուտէն 2 ժամ վերջ։ Նշանները տուէք 15 վայրկեան հարաւի ուղղութեամբ»։

Հակառակ այս բոլոր ջանքերուն, անկարելի կ'ըլլայ գտնել երկու դժբախտ օդանաւորդները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան Սէնի մարմինը վաւերացուց Փօլ-Պոնքուրի օրինագիծը, պատերազմի ատեն զինուորեալ ազգի կազմակերպութեան մասին։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ խորհրդարանը քուէարկեց Սէրտարին յատկացուած վարկերը, ինչպէս նաեւ Սուտանի բանակին Եգիպտոսի ինկած բաժինը։ Այս կերպով Եգիպտոս բոլորովին ընդունած կ'ըլլայ Անգլիոյ պահանջները։

ԵԳԻՊՏ. ԲՐԷՏԻ ՖՕՆՍԻԷի Յունիս 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 318,515 (1886ի պարտաթուղթերէն), 532,362 (1903էն, եւ 43,324 (1911էն)։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Արաբկիրի Հայրենակցական Միութեան երեկոյթը իր տարեդարձին առթիւ՝ գեղարուեստական ճոխ բաժինով, վաղը՝ շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 129 Rue Boileau. Էմիլ Զոլայի սրահին վերնայարկը։ Մուտքը ազատ է.

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Իշխան» եւ «Քրիս» խումբերու

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Երբ. կոմիտէի

26 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

La Pomme-Chalet de la Pommeի պարտէզ զբօսավայրին մէջ

երգեր, արտասանութիւններ, ներկայացում եւ բանախօսութիւն։

Հայկական իրական մթնոլորտ մը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Անկիէն-լէ-պէնի, Էփինէի, Մոնմորանսիի, Լա Պառի եւ շրջականներու բոլոր դաշնակցականներն ու համակիրները 26 Յունիս կիրակի ժամը 10-30ին Germain սրճարանը, 10 Avenue de Ceinture, Enghien les-Bains.

Հ. Յ. Դ. Խուպոյն խումբի դասախօսական ժողովը՝ այսօր ժամը ճիշդ 8ին, 80 Rue Charles Chetson, Bois Colombes։ Կը հրաւիրուին Անիէրի, Պուա Գոլոմպի, Գուրպուաի, Արժանթէօյի ընկերները եւ համակիրները։ Դասախօս ընկեր Հ. Գնդունի։

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կուսակցական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 26 Յունիս կիրակի երեկոյեան ժամը 6ին, պիւլոսփէթապայի սրահը, Ալֆորվիլ։ Կը խօսի ընկ. Լ. Ջորմիսեան։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի Արղութեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 187 Grand'rue, Chaville. բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Կը հրաւիրուին նաեւ մինչեւ ցարդ չարձանագրուած ընկերները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընկեր. ընդհ. ժողովը վաղը եր. երեկոյ ժամը 8.30ի միութեան գրադարան ընթերցասրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Երբ. կոմիտէի պատգամ. ժողովը՝ Յունիս 26 կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Դաշնակցութեան ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի շրջանի ենթակոմիտէներէն փութալ իրենց պատգամաւորները։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Երբ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը Յունիս 26 կիրակի ժամը 2ին հայ ժողովրդային լսարանի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Փարիզի Հայրենկց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Յոփիայի Ցաշարանը։ Օրակարգ.— Տարեկան տեղեկատուութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

Ե. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Լուսաւորիչ» հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 26 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Belleville օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւններ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայրենակցական միութիւնը խորհրդակցական խառն ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, «Փարոս» միութեան անդամները, եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները՝ 26 Յունիս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Օթէլ Նիւ-Եորքի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայրենակցութեան դասախօսական ժողովը՝ 26 Յունիս կիրակի առաւօտուն ժամը 8.30ին, 7 Place du Pont սրճարանի վերնայարկը։ Ցեղի կ'ունենայ նաեւ միութեան սովորական վիճակահանութիւնը։ Փափաքողները կրնան ներկայ գտնուիլ։

ՄԻԱՑՆ ՄԵԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Սարսէլի Թաղապետ. սրահին մէջ, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Sarcelles, 26 Յունիս կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, Կովկասեան Տրամա-օփէրէթի խումբը՝ ղեկավարութեամբ Յ. Պաղարեանի կը ներկայացնէ՝ *ԱՐՇԻՆ-ՄԱԼ-ԱԼԱՆ* Արեւելեան օփէրէթը, կը մասնակցին նաեւ Թառիստ Աբգար։

Մուտք՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք։

Gare du Nordէն առնել շոգեկառք, առաւօտ՝ 10.33, 10.40, 11.50, 13.43, 13.53։ Վերադարձ՝ 18.59, 19.37, 20.57։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

1915 Յունիս 15ին կախաղան հանուած քսան Ս. Դ. Հնչակեաններու 12րդ տարելիցին առթիւ, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, պատուական նախագահութեամբ՝ Գ. Յակոբ Սէլեանի, այս կիրակի կէս օրէ առաջ ժամը 9ին, Ռիւ Թավի վ.էր 46 Թիւ Սալօն Սփանսօլի մէջ։

Երգ. Նուագ. արտասանութիւն, բանախօսութիւն եւն.

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԸՆՏԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԹԷԵՐՅԱՆՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. Պէլվիլի մասնաճիւղին կողմէ իր առաջին տարեշրջանի փակման առթիւ, 10 Rue Rampal կովկասհայկական Ճաշարանին մէջ վաղը Եշ. երեկոյ ժամը 8.30ին։ Նուագ. երգ. արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր։ Կը հրաւիրուին միութեան բոլոր անդամներն ու համակիրները. Ծախքերու մասնակցութիւն 4 ֆրանք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին վանեցի Յովհաննէս Ղազարեան (Գուլկարիա), վանի Այգու գիւղէն Մելքոն Թուխիկեան (Ցիթ յուպ-Ամերիկա), Մուշ քաղաքէն Նաթեր Մխիթարեան (Ռումանիա), վանեցի Յակոբ Պարխոյեանի աղջիկը եղբայրը՝ Պարխոյեան որ Իզմիրի աղէտին Պոլիս կը գտնուէր։ Գրել՝ Enok Mesropianի, Puits Bivert, 48 D, Gardanne, (B. D. R.) France։

— Կը փնտռեմ հօրեղբօրս որդին Միսաք Մովսէսեան, Մշոյ Նոր-Շէն գիւղացի, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Ամբրիդէ Փէնսիլվանիա։ Իմացնել՝ Սահակ Ալէքսանեանի, 20 Rue du Tage Paris 13me).

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Մերիմէ 8, Աշուղ Ղարիպ 6, Երազահան 6, 8, 10, Ազգային քնարար 5, Դուրճը 10, Գերասանութիւն 10, Հայրը 10, Երգարան 5, 10, 20, Աւադակապետը 30, Ազգային ջոջեր 25, Մեր խաղը 10, Քերթուածներ Գ. Դուրեանի 5, Յակոբոս աղա 3, Օմար Խայեամի քառեակները 4, Հազար եւ մէկ գիշերներ 30, Աւելի ալ պէս 5, Ֆրանսերէն գրպանի ուղեցոյց 7, Լռութիւնը 8, Կոյսի մը օրագիրը 5, Անոյշ 5, Լէպլէպիճի Հօր Հօր 6, Փէպէքս 10, Արարատ 15, Յովթ. վարդան 7, Աֆրոդիտէ 15, Մանչ-Աղջիկը 20, Չարշըլը Արթին աղա 6, Ժան Ճուան 25, Ժիւսէքս 30, Եսայի Հայլին 8, Դոն Ժուան 7.50, Քեռոյի մանկավարժը 7.50, Տեսական խնդիրներ 4, ինչպէս նաեւ ուզուած ամէն գիրք, խիստ աժան։

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ
ՆՈՐ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ
Փօսթի ծախք չկայ

25 ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր։

Ստանալու համար դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint.Mande

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10°)

Le Gérant: H. TEURNIER

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ Վ.ԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆի

"ԳԻՒՂԱՇԽԱՐՀ,,Ը

Պատմական եւ ազգագրական ուսումնասիրութիւն Սեբաստիա եւ Ալիսի վերին հովտի գիւղախումբերու մասին։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Որպէսզի կարենանք գոհացում տալ եղած պահանջներուն, փութացէք այժմէն արձանագրուիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը L. KEVONIANի, 208bis Rue Lafayette, Paris։

Գին 26 ֆրանք, արտասահման 27, բացի Ամերիկայէ։

«ՄՈՎՔ - ԿԷՕԼՃԻԿ»

ՊԱՏՄ. ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոր հրապարակ ելաւ Կ.ԻՒՐԷԿ. ԽՐԱՅԵԱՆի «Մովք-Կէօլճիւկ» անուն անդրանիկ երկասիրութիւնը, Մայրուր տպագրութիւն ամենալաւ թուղթի վրայ, 300էն աւելի էջեր, զարդարուած բազմաթիւ պատկերներով ու Եւրոպայի Հայոց կաթ. պատրիարք Պալաքեանի Սրբազանի յառաջաբանով։

«Մովք-Կէօլճիւկ» կը բաժնուի երկու մասի։ Ա. մասով հեղինակը կը պակերացնէ Մովքը, կը պատմէ անոր ծագումը։

Բ. մասով կը խօսի հայ գիւղացիի ազգային շարժման մասին, ընդհանուր պատերազմի ծագման վրայ, յետոյ կ'անցնի եւ կը սկսի մանրամասնօրէն յիշատակել Հայոց ղեկավարութեան մասին քաղաքական ու ընդհանուր կոտորածի բոլոր բանամասերուն դէպքերը։ «Վերին աստիճան հետաքրքրական գիրք մը ամէն Հայու համար», ինչպէս կը գրէ ծանօթ գրագէտ մը։

Դիմել հեղինակին, Gouregh Khraian, Poste Restante (Marseille (France).

Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ։ Գին ֆրանսա եւ Սուրիա 22 ֆրանք, Ամերիկա, Անգլիա եւ Եգիպտոս 1.50 տոլ., իսկ ուրիշ երկիրներու համար 25 ֆրանք։

«ՌՈՍԹՕՄ»Ի ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

Ռոստոմ Գրադարան-ընթերցարանը փոխադրուած է 40, Rue de Belleville Ճաշարանին վերնայարկը։ Բաց է ամէն օր, ամէն ժամու։ Գիրք ստանալու համար դիմել կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 1—4 իսկ ցորեկային օրերը երեկոյեան ժամը 8—10, գրադարանապետ Դէօլէ Մելքոնեանի։

Ծախու բնակարան

Հայաշատ Սէվրան գիւղին մէջ

Անմիջական մեկնումի պատճառով ծախու է քարաշէն տուն մը 480 մեդր պարտէզով, 3 սենեակ, խոհանոց եւ մուտք։ Յաճախորդները կրնան դիմել ամէն օր ժամը 2.30էն վերջ։ Կիրակի օրերը ամբողջ օր։ Դիմել՝ L. Mandikianին, 41 Rue d'Aulnay, Sevran։

ՍԱԿԱՐԱՆ

23 Յունիս 1927

ՎԿԱՐԱՆՆԵՐ

Անգլիոյ,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	52
Մարք ոսկի, 100 Mark		604	—
Թրքական Թղթ. L. Trq.		13	—
Եգիպ. ոսկի	» or	111	—
Թէ. մեճիտ.	Medjidie	6	—
Լեւա 100 լեւա	Leva	18	40
Տրախմի	» Drachme	33	50
Լիր	» Lire	142	60
Պելճ. ֆրանք	» Frc Belge	70	80
Զուիցեր.	Frc Suisse	494	—
Լէյ 100 լէյ	Ley	15	30
Չերվոնեց	10 Roubles or)	102	—

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc Eg.	3250	—
» II »	1900	—
» III »	1565	—
Թուրքիոյ երկաթ. Lots turcs	150	50

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 288bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57·82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 25 ՅՈՒՆԻՍ 1927 — 25 JUIN 1927

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 372 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԲՈՂՈՔԸ ԿԱՅ ՈՒ ԿԸ ՄՆԱՅ

Նորէն փրփուր կը տեղան Պոլսոյ Թուրք թերթերը, Նիւ-Եորքի մէջ գումարուած ժողովի մը առթիւ, որուն մանրամասնութիւնները պիտի կարդաք յաջորդ սիւնակին մէջ։

Ի՞նչ է պատահեր։

Հայկական անկախութեան 9րդ տարեդարձին առթիւ, ինչպէս ամէն տեղ, Ամերիկայի մէջ ալ ժողովներ տեղի ունեցած, բողոքներ եղած են հայ ժողովուրդին հանդէպ կատարուած անիրաւութեանց դէմ։ Ամերիկայի մէջ, մանաւոր ուժգնութիւն ստացեր են այդ բողոքները, մանաւանդ որ, Լօզանի դաշնագիրը մերժուեցաւ Ծերակոյտին կողմէ, եւ կառավարութիւնը նոր դժուարութիւններ կը քաշէ, հանրային կարծիքին եւ զօրաւոր հոսանքի մը դիմադրելու համար։ Ակնարկուած ժողովին մէջ, բողոքողներ եղած են նաեւ գիտպաններու փոխանակութեան դէմ, որոնցմէ ամերիկեանը՝ Գրու, թրքականը շահերուն առայեց Լօզանի մէջ, իսկ թրքականը՝ Մուխթար պէյ, տխուր կատարած է 1920ի Սեպտեմբերի դէպքերուն մէջ, իբրեւ Տաշքենդի դեսպան։

Եւ ահա հուր ու բոց՝ Պոլսոյ Թուրք մամուլին կողմէ։ Սրտառուչ դայրոյթով մը, «Իգտամ», հին յետադիմական թերթը, կը մտմտայ թէ «այս մոլեռանդ եւ աշխարհակալութեան ախտով տառապող Հայերը ոչ իսկ Թուրքիոյ հանրապետական կառավարութեան բացատրութիւնը կը գործածեն եւ կը բողոքեն «Մուստաֆա Քէմալի կառավարութեան դէմ» (18 Յունիս)։ Ու կը բացատրէ թէ՝ «անոնք շարժած են մոլեռանդ կղերին հոգեբանութեամբ»։ Եւ նորէն սովորական պատմութիւնները. «Այդ 800 Հայերը Անատոլուի մէջ Թուրքերու վրայ յարձակում գործելու չէթէներու պետերն են։ Այդ յարձակողները եւ «չէթէ»ները հարիւր հազարաւոր Թուրքեր, անմեղ Թուրք կիներ եւ մանուկներ խժդժօրէն սպաննեցին եւ բնաջնջեցին եւ այս առթիւ իրենց անմեղ ազգակիցներուն ալ գերեզմանը բացին»։

Մե՛ծ բան է, որ գոնէ կը խոստովանին թէ «հարիւր հազարաւոր Թուրքերու փճացման հետ, Հայեր ալ ջարդուած են...»։ Երեւի պէտք է տասը տարի եւս անցնի, որպէսզի ամբողջապէս խոստովանին ինչ որ կատարուեցաւ 1915էն սկսած, որպէսզի պատմեն թէ ի՞նչպէս բացին Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին գերեզմանը։

Թուրք թերթը կը պահանջէ որ Թուրքիոյ «հայ փոքրամասնութեանց լուսաւորեալները եւ ներկայացուցիչները անգամ մըն ալ հարկ եղած պատասխանը տան յիշեալ բուերու նողկալի եւ բախտախնդրական գործունէութեան»։

Արժա՛ն եւ իրաւ...

Ի՞նչ աւելի դիւրին գործ, քան շարք-շարք թուղթեր ստորագրել տալ իշխանութեան մը տակ, որ իբրեւ յեղափոխական-հանրապետական կը կոչուի, բայց տարրական քաջութիւնը չունեցաւ իր կապերը խզելու անցեալի արիւնոտ, գազանային, հայաջինջ քաղաքականութեան հետ, եւ, ընդհակառակն, աւելի նրբացուց եւ զօրաւորեց զայն, բոլոր ոչ-Թուրք տարրերու հանդէպ։ Այդ իշխանութիւնը, Իթթիհատի օրով, ջնջեց «Երկրորդ Քէօշկ»ը եւ անոր տեղ հաստատեց «Մէջլիսի Ումումի»ն, յետոյ, միլլի վարչաձեւին տակ, տապալեց Սուլթանութիւնն ու Խալիֆայութիւնը, իբրեւ անօգուտ փառքեր, եւ հիմնեց Էնկիւրիի չեկան, որ տասն անգամ աւելի արդիւնաւոր է, այսինքն արիւնռուշտ։

Եւ Համիտի օրերէն մնացած «Իգտամ»ներն ու նմանները կը սպասե՛ն որ Թուրքիայէն ու խորհրդային Հայաստանէն «վտարուած բուերը», Իթթիհատի սարսափներէն ողջ մնացած եւ միլլի-պոլշեւիկ դաւադրութեան ցանցէն ճողոպրած հարիւր հազարաւոր թափառականները, հայրենիք, հայր, մայր, քոյր, տուն-տեղ կորսնցուցած հալածականները, օտար երկրի մէջ ալ իրենց բերանը կզպեն եւ փա՜ռք տան Ալլահին։

Ի՞նչ կ՚ըսենք.— անոնք շնականօրէն կը պահանջեն որ համակերպի՛նք եղածին, հրաժարի՛նք մեր տարրական եւ բնական իրաւունքներէն, անասունի պէս, բոշաներու պէս քարշ տանք սա ընդվզեցուցիչ կեանքը, իսկ իրենք վայելեն հրէշային հաշուեյարդարի մը պտուղները.— Լօզանով փակեն ամէն դուռ։

Ո՛չ, պէյեր եւ էֆէնտիներ։ Դուք այդ օրը չպիտի տեսնէք։

Եթէ ամբողջ մարդկութիւնն ալ համակերպի եղածին, բնութիւնը պիտի ըմբոստանայ, քարերն անգամ պիտի աղաղակեն։

Դուք որ աշխարհը կը բռնկցնէիք նախկին օսմ. կայսրութեան բոլոր սահմանները փրկելու համար, անիրաւաբար, իբրեւ տէրը տէր, եւ այսօր, ձեր խարխուլ յաղթանակի կատարէն, հազիւ 6—7 միլիոն մարդ —իսկական բուեր — կը համրէք 750.000 քառ. քիլոմէդր տարածութեան վրայ, դուք պիտի գիտնաք թէ աշխարհի մէջ չէ եղած եւ չկայ ուժ մը, որ կարենայ լռեցնել կոտորուած, հալածական, հայրենազուրկ եւ իրաւազուրկ ժողովուրդի մը աղաղակը։

Չկա՜յ ուժ մը որ կարենայ խորտակել այդ ժողովուրդին կամքը։

Պատմութիւնը չէ արձանագրած ո՛ր եւ է անարդարութիւն, որ դարմանուած չըլլայ, ո՛ր եւ է ազատամարտ, որ վերջնապէս ձախողած ըլլայ, եւ ո՛ր եւ է իշխանութիւն, որ կարենայ կանգուն մնալ բռնութեան, արիւնի եւ աւարառութեան հիմերուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՅ ԲՈՒԵՐԸ» ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ...

«Նիւ Եորք Թայմզ» կը գրէ թէ Նիւ Եորքի մէջ, Հ. Հ. Անկախութեան 9րդ տարեդարձին առթիւ, 800 Հայեր ժողով մը գումարելով, բողոքի բանաձեւեր քուէարկած են Թուրք-ամերիկեան յարաբերութեանց վերահաստատման, եւ առ հասարակ Թուրքիոյ դէմ, եւ մանաւանդ իբրեւ ջարդարար ամբաստանուած են նոր դեսպան Մուխթար պէյը։

Պոլսոյ թերթերը շռնդալից խորագիրներով եւ մանրամասնօրէն արտատպելով ժողովին նկարագրութիւնը, յուռի հրատարակութիւններ կ՚ընեն։ «Իգտամ» կը գրէ.

— «Վերոյիշեալ գրութիւնները ցոյց կուտան թէ Ամերիկայի մէջ բնակող թրքատեաց Հայերը մեծ զարկ մը տուած են իրենց գործունէութեան։ Թուրք-ամերիկեան բարեկամութիւնը խանգարելու համար, իրենց բոլոր ուժերովը գրպարտութիւններ եւ յերիւրանքներ կատարող յիշեալ Հայերը, ամերիկացի ծերակուտական Քինկի նման թրքատեացներու հետ միասին, արգելք հանդիսացած են Լօզանի դաշնագրին վաւերացումին։ Ամերիկեան հանրապետութեան նախագահը, սակայն, որոշած էր դեսպաններ փոխանակելով, յարաբերութիւններ հաստատել երկու երկիրներու միջեւ։ Վերոյիշեալ տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ այդ թշնամիները կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը եւ այդպիսով արգելք կ՚ըլլան Ամերիկայի Մերձաւոր Արեւելքի եւ Ասիոյ մէջ ունեցած շահերուն։ Ամբողջովին գրպարտութիւններէ, յերիւրանքներէ եւ ստութիւններէ բաղկացած ամերիկահայ թրքատեացներու բարբանջանքները կրնան գաղափար մը տալ անոնց գործունէութեան մասին»։

.. Համիտ Նուրի պէյ կ՚ըսէ.—

«Յիշեալ 800 Հայերը աշխարհակալութեան մերձաւոր եւ կեդրոնական Արեւելքի քաղաքական ցանկութիւններու եւ շահերու օգտին, իրենց անմեղ ազգակիցները տարիներ առաջ արեւելեան Անատոլուի մէջ Թուրքերու վրայ յարձակում գործել տուող «չէթէ»ներու պետերն են։ Այդ յարձակողները եւ «չէթէ»ները հարիւր հազարաւոր Թուրքերը, անմեղ Թուրք կիներն ու զաւակները ամենադաժան կերպով սպաննած եւ բնաջնջած եւ այս առթիւ իրենց անմեղ ազգակիցներու գերեզմանն իսկ բացած էին։

«Թուրքիոյ մէջ բնակող հայ փոքրամասնութիւնները չեն ուզեր որ այդ հին բուերը նորէն իրենց գոյութեան մասին խօսին եւ միաժամանակ կը պախարակեն այդ բուերու հայ ժողովուրդին դէմ կատարած ոճիրները։ Մենք կը սպասենք որ Թուրքիոյ մէջ բնակող հայ փոքրամասնութեանց լուսաւորեալները եւ ներկայացուցիչները, յիշեալ բուերու նողկալի եւ բախտախնդրական գործունէութիւններուն անգամ մըն ալ հարկ եղած պատասխանը տան։

«Այս խօսքերը՝ աշխարհակալութեան համար անմեղ հայ ժողովուրդը, հարիւր հազարաւոր Թուրքեր սպաննելու եւ կոտորելու դրդող միեւնոյն բուերուն, Թուրք եւ հայ ազգերու դէմ կատարած ոճրապարտ արարքները ծածկելու եւ փոխելու նպատակով եղած բարբանջանքներ են միայն։

«Սովետ Միութեան մասնակցող հայ հանրապետական կառավարութիւնը, աշխարհակալներու օգտին հայ ազգը ջարդի դառաջնորդող յիշեալ 800 Հայերը իր երկրէն վտարած էր։ Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան միջամտելու յանդգնող յիշեալ բախտախնդիրները հարիւր հազարաւոր հայ եւ Թուրք օջախներու մարելուն պատճառ եղած, աշխարհակալութեան համար իրենց ձեռքերը հարիւր հազարաւոր անմեղ անձերու արիւնով ներկած։ Մաղթելի է որ Ամերիկա եւս այս բախտախնդիրները իր երկրէն վտարէ»։

ՍՕՖԻԱՅԻ "ՊԱՇԸ ՊՈԶՈՒՔ,,ՆԵՐԸ

Սօֆիայի մէջ կայ «թեմական խորհուրդ» մը, որ կը յամառի պաշտօն վարել, հակառակ ժողովուրդին բողոքներու, մինչեւ անգամ ատենութեան դիմելով։

Պոլսոյ «Ժամանակ» թերթը, թունդ պահպանողական եւ հակաւասակցական, իր Յունիս 18 թուականով մանրամասնօրէն կը հրատարակէ այդ ապօրէն Մարմնին նոր քաջագործութիւնը։

Ինչպէս ծանօթ է, թեմականը վերջերս արտաքին նախարարութեան (աւելի ճիշտ՝ Դաւանութեանց Տեսչութեան) դիմած եւ լուծել տուած էր Սօֆիայի ընտրովի Թաղ. Խորհուրդը, որ չուզեր հպատակիլ ձերահոֆի մը քմահաճոյքներուն։ Թաղ. Խորհուրդը վարչապետին դիմելով, եւ տալ տուած լուծման հրամանը, կը կարծուէր թէ ամէն ինչ վերջացած է։ Մինչդեռ, Յունիս 14ին, ոստիկան մը ներկայանալով Թաղ. Խորհրդի ատենապետ Պ. Մ. Գարակէօզեանի խանութը, կը հրաւիրէ իրեն հետեւիլ դէպի եկեղեցի եւ դիւանական թուղթերը, գոյքերը եւ կնիքը յանձնել նոր նշանակուած հոգաբարձուին։ Միեւնոյն ձեւով կը հրաւիրուին ատենադպիր Պ. Մաւրատով եւ գանձապետ Պ. Կ. Գույումճեան։ Ատենապետը պատրաստ հրամանագիր կը պահանջէ ոստիկանէն, որ կը յայտնէ թէ բերանացի հրահանգ ստացած է։ Այս յայտարարութեան վրայ, կը մերժեն յանձնել գոյքերը եւ թուղթերը։

Յաջորդ օրը, կիրակի, խաղաղ կ՚անցնի, բայց հազիւ 8 հոգի ներկայ կ՚ըլլան եկեղեցին։ Երկուշաբթի նոյնպէս։ Երեքշաբթի դարձեալ քանի մը ոստիկաններ կ՚երթան խորհրդարան, ուր անդամներ կը սպասէր եկեղեցւոյ։ Ոստիկանապետին հրամանով կը փնտռուին Թաղ. Խորհրդին անդամները, բայց չեն գտնուիր։ Դիւանի ոստիկաններ կը ղրկուին ատենապետին, ատենադպիրին եւ գանձապետին բնակարաններուն առջեւ, ձերբակալելու համար։ Մինչեւ չորեքշաբթի, Թաղ. Խորհրդի անդամները չէին գտնուած։

Ժամանակի թղթակիցը կ՚աւելցնէ թէ այս բոլորը կ՚ըլլան եկեղեցական պաշտօնեայի մը քմահաճոյքով եւ պետական նախարարութիւնը տեղեակ չէ խնդրութեան։ Միեւնոյն առեն, կը հրատարակէ արտաքին նախարարութեան ուղղուած գաղտնի փաստաթուղթ մը, որուն հետեւանքով արգիլուեցաւ կաթող. պատուիրակ Կարեգին եպիսկ.ի Պուլկարիա մուտքը։

Ապրի՛ն Սօֆիայի «պաշը պօզուք»ները, որոնց մէջ մաքմուր ճերմակած ազգայիններ կան...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կարմիր սարսափը կը շարունակուի

Մոսկուայէն կը հեռագրեն «Էնթրանսիժան»ի.—

Հակառակ Չիչէրինի հեռագիրներուն եւ Ռաքովսքիի յայտարարութիւններուն, կարմիր սարսափը կը շարունակուի ճիշդ 1921ին եւ 1923ին եղածին պէս։ Օր չանցնիր որ մարդիկ չգնդակահարուին կամ Սիպերիա չաքսորուին։ Միայն Յունիս 8ին 50 հոգի գնդակահարուած են Մոսկուայի մէջ։

Ռուսիայէն դուրս ելլելու արտօնութիւն չեն տար ոչ ոքի։ Բացառութիւն կը կազմեն միայն պաշտօնատարներն ու ծանր հիւանդները։ 1915էն յետոյ վերադարձած ռուս գաղթականները մասնաւոր հսկողութեան տակ առնուած են։ Խարքովի, Քիեւի, Փոլթավայի, Օտեսայի եւ Եկատերինոսլավի մէջ ուկրայինացի գլխաւոր անջատողականները ձերբակալուած են։ Բանակի եւ Նաւատորմի բոլոր կասկածելի տարրերը պիտի բանտարկուին։ Նուազ յանցաւորները Ծայրագոյն Արեւելք պիտի ղրկուին։

Սեւ Ծովի մէջ նաւային ռազմափորձ

«Նոյէ Ֆրայէ Փրէսէ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Սեւ Ծովի կարմիր նաւատորմը ռազմափորձերու սկսած է։ «Միլլէյլէթ» այս առթիւ հետեւեալը կը գրէ.— Սեւ Ծովի ռուս նաւատորմի մասին ստոյգ տեղեկութիւններ չկան։ Նախկին Սեւ Ծովի նաւատորմին ամէնէն զօրաւոր նաւերը կորսուած են քաղաքային պատերազմներու ընթացքին, իսկ մէկ մասն ալ Ֆրանսացիներուն կողմէ Պիզէրթ փոխադրուած է։ 1923ին Սովիէթները նորոգեցին նախկին ծովային «Նախիմօֆ» դրահաւորը, որու անունը դրին «Չէրվօննայա Ուքրանիա»։ Աս կէ զատ, ներկայիս Սեւ Ծովի մէջ կան նաեւ քանի մը թորփիլանաւեր, որոնցմէ երկուքը «Փէթրօվսքի» եւ «Նէզամօժնի», անցեալ տարի Պոլիս այցելեցին։ Սեւ Ծովի ռուս նաւատորմը ունի նաեւ ընդծովեաներ, որոնց քանակը անծանօթ է։

ՇԹՐԷԶԷՄԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՓՈՒԱՆՔԱՐԷԻ

Գերմանիոյ արտաքին Նախարարը Հինգշաբթի օր, Ռայխսթակի մէջ արտասանեց այն կարեւոր ճառը, որուն կը սպասուէր քանի մը օրէ ի վեր։ Ճառը ճիշդ մէկ ժամ տեւեց։ Բոլոր մեծ պետութեանց դեսպանները ներկայ էին։

Նախարարը նախ խօսեցաւ ռուսական խնդրին մասին եւ ցոյց տուաւ թէ անգլօ-ռուս վէճին մէջ Գերմանիա իր բացարձակ չէզոքութիւնը պահած է եւ Ժընեւի մէջ ոեւէ օտար պետութիւն զինքը այդ դիրքէն շեղեցնելու առաջարկ չէ ըրած։ Ռուսիոյ դէմ միացեալ ճակատ մը կազմելու լուրերը ոեւէ հիմ չունին։ Ամէն պետութիւն Ռուսիոյ հանդէպ իր գործերու ազատութիւնը կը պահէ։ Գերմանիա պոլշեւիկեան ներքին գործերուն չի միջամտեր, սակայն միւս պետութեանց հետ համաձայնութեամբ, ինքզինքը կը պաշտպանէ յեղափոխական քարոզութեանց դէմ։ «Պոլշեւիկներու դէմ ուղղուած գործողութեան մը հետեւանքները պիտի կրեն բոլոր պետութիւններն ալ» ըսա՛ւ թէ ինչու ընդհանուր եւրոպական տեսակէտէ Գերմանիոյ մասնաւոր դիրքը համապատասխան է եւրոպական տեսակէտին»։ Վոյքոֆի սպանութեան առթիւ, Գերմանիա խնդրեց Ռուսիայէն չափաւոր ըլլալ Լեհաստանի հանդէպ։ Պէտք էր խուսափիլ ամէն կնճռոտութենէ։ Այս խնդրին մէջ Գերմանիա կ՚ուզէր խաղաղութեան ծառայել։

Խօսելով զինաթափութեան մասին, Շթրէզէման ըսաւ թէ Գերմանիա զինաթափութիւնը իր գերագոյն աստիճանին հասցուցած է եւ այս խնդրին մէջ ո՛չ թէ պարտականի, այլ պարտատէրի դերին մէջ կը գտնուի։ «Ժընեւի մէջ լուրջ կասկածներ յայտնեցի թէ բոլոր պետութիւններն ալ բարեացակամ եղած ըլլան հետեւանք տալու զինաթափութեան պարտաւորութեան։ Այս խնդրին լուծումը Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութեան, նոյնիսկ գոյութեան գլխաւոր հարցն է»։

Նախարարը յետոյ ակնարկեց այն հիասթափումին որ առաջ եկաւ Գերմանիոյ մէջ, երբ Ժընեւի խօսակցութեանց ընթացքին, կարելի չեղաւ ձեռք բերել Հռենոսեան գրաւուած հողամասերու դաշնակից զինուորներուն գեղչը։

«Այստեղ խնդիրը չի կայանար մեր բարեացակամութենէն կախում ունեցող զիջումէ մը։ Ընդհակառակն, Հռենոսեան հողամասերու զինուորներուն գեղչումը կը կազմէ մէկ մասը այն երաշխաւորութեանց, որոնցմէ կախուած էր Լոքառնոյի դաշինքին ստորագրութիւնը։ Զինուորներու գեղչուելուն մասին տրուած ապահովութիւնները իրականացնելու համար, մէկ կողմէն ունինք բացարձակ իրաւունք, միւս կողմէ քաղաքական իրաւունք մը, որ բացարձակ իրաւունքի սահմաններն ալ կ՚անցնի։

«Ինչ կը վերաբերի արեւելեան ճակատի գերման ամրութեանց քանդումին, Գերմանիա իրաւապէս բնաւ պարտաւոր չէր հակակշռի ենթարկել զայն, սակայն կառավարութիւնը ինքնաբերաբար որոշեց մէկ երկու մասնագէտներ հրաւիրել՝ այդ հակակշիռը գործադրելու համար։

«Երբ Գերմանիա ուղղամիտ դիրք կը բռնէ այնպիսի խնդիրներու մէջ, որոնց երբեք պարտաւորուած չէ իրաւապէս, գերման հանրային կարծիքը աւելի զգալի կերպով կ՚ազդուի այն եղանակէն, որով Ֆրանսայի վարչապետ Պ. Փուանքարէ իրեն պարտականութիւն կը համարէ պարզել գերմանեւֆրանսական յարաբերութիւնները»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ԶԻՆՈՒՈՐԵԱԼ ԱԶԳ,,Ի ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Դեռ չբուժած մեծ պատերազմին վէրքերը, երբ դեռ աւերուած նահանգներ ու գիւղեր կան, արեւմտեան պետութիւնները, չնայելու իրենց իսկ ստեղծած հակամարտութիւններուն և պատերազմաշունչ մթնոլորտին, ահա պատերազմական նոր ծրագիրներ եւ ռազմական օրէնքներ կ'որոճան։

Վերջին տպագրութիւնը, այդ օրէնքներուն՝ մեզի բերաւ ֆրանսական կառավարութիւնը՝ «Օրէնսգիծ պատերազմի ժամանակ ազգային կազմակերպութեան մասին»։

Օրէնսգիծը, երեսփոխանական ժողովին ներս նիւթ դարձաւ ուշագրաւ վիճաբանութեանց։ Տեղեկաբերն էր՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ Ֆրանսայի երկրորդ պատուիրակ, խմբին երեսփոխան, նշանաւոր փաստաբան ու չարաղէտ ընկերվարական Փոլ-Պոնքուր, որ այդ առթիւ արտասանեց մեծ ճառ մը «ամբողջ խորհրդարանին ծափերուն արժանի դառնալով»։ Օրէնսգիծը, ըստ Փոլ-Պոնքուրի եւ Փ. Ռընոտէլի, կը թուի թէ ներշնչուած է, ընկերվարական կուսակցութեան առաջարկած ծրագրէն, գոնէ, ընդհանուր գիծերուն մէջ։ Օրէնսգիծը ուրեմն, վաւերացուեցաւ երեսփոխանական ժողովէն, ընկերվարականներու կողմէ առաջարկուած քանի մը փոփոխութիւններէ յետոյ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մը։ Դէմ քուէարկեցին միայն համայնավար երեսփոխանները ու քանի մը անկախ ընկերվարականներ (Է. Հաֆօն եւլն.)։ Օրէնքը հիմա կը գտնուի Ծերակոյտի սեղանին վրայ որ զայն կ'ենթարկէ մեծ փոփոխութիւններու։

∴

Օրէնսգիծը կը սկսի այսպէս.

Ընդհանուր սկզբունքներ: Առաջին յօդուած: Պատերազմի ժամանակ, ամէ՛ն ֆրանսացի ու ամէ՛ն անհատ որ ֆրանսական իրաւասութեան տակ կ'իյնայ (ressortissants français), առանց տարիքի եւ սեռի խտրութեան, նաեւ օրինական ծոցի վրայ կազմուած ամէն խմբաւորում (*) պարտաւոր են մասնակցիլ, այս օրէնքին՝ հինգ եւ տասնութերորդ յօդուածներուն տրամադրութեանց համաձայն, ըլլալ որպէս ռազմիկ, երկրին պաշտպանութեան (գործին), ըլլալ որպէս ո՛չ-ռազմիկ երկրին նիւթական եւ բարոյական կեանքի պահպանումին։

Օրէնսգծին յաջորդ քառասուն եւ հօթը յօդուածները, այս ընդհանուր սկզբունքին գործադրութեան կերպն ու եղանակները կը ճշդեն։ Արդէն, առանց առաջ ալ պարզ կ'երեւի որ օրէնքին հիմնական մասը այս յօդուածն է։ Ի՞նչ է նշանակութիւնը այս յօդուածին։ Նախ՝ ըլլալու տարբերութիւն մը, մինչեւ հիմա եղած բոլոր զինուորական օրէնքներէն։ Այս օրէնքը զինուորագրութիւնը կը տարածէ, ամբողջ ազգին վրայ, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան (**)։ Արդ՝ պատերազմի ժամանակ՝ ո՛չ միայն զէնքի ընդունակ բոլոր քաղաքացիները հապա նաեւ ծերերը, հաշմանդամները, կիները, աղջիկներն ու պատանիներն ալ պիտի գտնուին իշխանութեան տրամադրութեան տակ, ի հարկէ ո՛չ թէ զէնքով կռուելու բայց, ըստ օրէնքին, երկրին նիւթական եւ բարոյական կեանքի պահպանումն ապահովելու համար։ Համայնավարները, կիները, մտաւորականներն ու ընկերվարականները՝ կը բողոքեն յօդուածին այս տրամադրութեան դէմ։ Գտնելով որ, զինուորագրուած երիտասարդութեան հայրենի տուներէն խլուիլը բաւական է եւ թէ կարելի է մայրերն ու զաւակները ձգել որ տուներն ու ընտանիքները չկործանին, որովհետեւ այդ զանգուածային ու երկարատեւ զօրաշարժը, անտարակոյս, պիտի ակարացնէ, ընտանիքը որպէս ընկերային կազմ։ Պոնքուր, օրէնսգծին ախոյեանը, կ'առարկէ որ ծրագիրը, երբեք նպատակ չէ ունեցած խանգարել ընտանիքը, յարձակիլ մայրութեան վրայ, զինուորագրել պատանութիւնը, ո՛չ, հապա, տրամադրելով որ ամբողջ ազգը կռուի, պատերազմի ժամանակ՝ կառավարութեան տրամադրութեան տակ, հնարաւոր կ'ըլլայ ոչ միայն կանխատեսել այլ եւ անկարելի դարձնել պատերազմը։ Եւ կ'ըսէ, ամէն քաղաքացի, գիտնայ (մեծէն մինչեւ փոքրը, հարուստէն մինչեւ աղքատը, ազնուական ու ռամիկ օրիորդէն, մինչեւ ռազմաշունչ զրպարտը) որ պատերազմը անխուսափելիօրէն պիտի գործէ նաեւ իր մորթին վրայ, դժուար թէ զայն ցանկայ։ Երկրորդ՝ օրէնքը արգիլելով պատերազմի ժամանակ ամէն յարաշարժութիւն՝ զսպած կ'ըլլայ բոլոր տեսակի դիմակաւորուածներու ռազմապաշտութիւնը։ Ու վերջապէս, կը շարունակէ Փոլ-Պոնքուր, եթէ այս բոլորէն յետոյ, պատերազմը անխուսափելի ըլլայ ու երկիրը ենթարկուի անարդար յարձակումի մը, արդա՞ր է որ երիտասարդները միայն զոհուին ռազմաճակատներում ու բոլոր միւսները, մնան հանգիստ՝ թիկունքը։ Զինուորը պէտք է կռուի, կ'ըսէ. երիտասարդուհին՝ խնամէ վիրաւորը։ Մայրերը նոյնպէս զինուորներուն սնունդն ու հագուստեղէնը, վերջապէս ամէն անհատ, ըստ իր կարելին ու ըստ իր ձիրքերուն իր պարտականութիւնը։

Պոնքուր շատ ճարպիկ ու շատ գեղեցկախօս փաստաբան է որպէս զի, կարելի ըլլայ իր ըմբռնումը ընդունիլ առանց վարանումի։ Անտարակոյս, կարելի չէ առարկել, իր վերի փաստերուն դէմ, բայց զուցէ նկատեցինք, որ ան, նախօրօք կ'ընդունի, դրամատիրական պետութեան մէջ որոշ պատերազմներու օրինաւորութիւնը և գիտակցաբար կը շփոթէ, պատերազմի ժամանակ, ազգը կառավարութեան հետ։ Արդ ամէն ինչ կախուած է կառավարութենէն։ Ո՞ր քաղքենի կառավարութիւնն է որ կ'ընդունի թէ իր վարած պատերազմը յարձակողական է եւ ոչ թէ պաշտպանողական։ Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյնի համար՝ Անգլիոյ վարած կռիւը չին աշխատաւորութեան դէմ պաշտպանողական է։

Ո՞վ կը համարձակի առարկել նախկին անիշխանական Պրիանի թէ Մարօքի դէմ Ֆրանսական հանրապետութեան վարած պատերազմը պաշտպանողական չէ։ Ու մի՛ մոռնանք որ օրէնսգիծը հաւաքականօրէն զօրաշարժի կ'ենթարկէ ամբողջ բանուորական արհեստակցականները։ Արդիւնքը այն՝ որ վաղը եթէ, յետադիմական կառավարութիւն մը պաշտպանողական պատերազմ բանայ, օրինակ Գերմանիոյ դէմ, որ անտարակոյս չպիտի վարանի պաշտպանողական պատասխան տալ՝ ֆրանսական ամբողջ ժողովուրդը պիտի գտնուի կառավարութեան տրամադրութեան տակ, որ կրթնած Պոնքուրի օրէնսգծին, զօրաշարժի պիտի ենթարկէ՝ առանց պախուրծի եւ զապակի, բոլորը։ Ծեր բանուորները ռազմանիւթ պիտի պատրաստեն, ծեր քիմիագէտները թունաւոր կազ, ծեր տիկինները վիրակապ ու ծեր զօրավարները պիտի մարզեն՝ երիտասարդ զինուորները, մինչդեռ երիտասարդները պիտի երկարեն իրենց լանջքը գնդացիրներուն։ Ու նո՛րէն պիտի սկսի նո՛յն պատմութիւնը։ Նո՛յն գազանական սպանդը։

Քաջութի՛ւն պէտք է արդարեւ, ու ի՜նչ քաջութիւն, մեծ սպանդէն ութը տարի յետոյ, ցինօրէն ու հանդգնօրէն, պատերազմական այսպէս օրէնսգծեր որոճալու համար, երբ դեռ խեղանդամներ կան որոնց վէրքերը չեն չորցած։ Բայց Պոնքուր կ'արդարանայ հինաւուրց առածին՝ որ կ'ըսէ թէ պէտք է պատրաստել պատերազմը՝ եթէ չենք ուզեր որ ան սկսի։ Պատրաստ ու զինուած ըլլալ՝ որպէս զի թշնամին չյարձակի։ Բայց բոլոր երկիրներու աշխատաւոր դասակարգերը, կը ճանչնան միայն մէկ թշնամի. Միջազգային դրամատիրութիւնը, որ իր շահուն համար կրակ կը բանայ ամէն տեղ և մերթ ալ (մեծ ըսպանդին) կը ճեղքուի երկուքի, մարդոց թշուառ երկիրը՝ ողողելով արիւնով և տխրութեամբ։ Ու եթէ ամէն երկիրներու ընկերվարական բազմութիւնները, յամառութեամբ ու կրքով, պատերազմ բանան պատերազմին դէմ, եթէ ամէն երկիրներու մայրերն ու ծերերը, աղջիկներն ու պատանիները մերժեն իրենց զաւակներն ու եղբայրները ղրկել ջարդի, եթէ, կ'ըսեն անկեղծ ընկերվարականները, ամէ՛ն երկիրներու գիւղացիներն ու բանուորները, մտաւորականներն ու պաշտօնեաները հաճոյք չզգան իրար կոտորելէ, այդ ատեն է միայն որ պատերազմը անհնար կը դառնայ։

Ու Ժան-Զիրոմսքի կ'ըսէ որ Պոնքուրի օրէնսգիծը կը չէզոքացնէ ընկերվարութեան գործը՝ պատերազմի ժամանակ։ Ու կը շարունակէ.— Միջազգային ընկերվարութիւնն ալ ունի իր պատերազմական քաղաքականութիւնը, խաղաղութեան եւ պատերազմի ժամանակ։ Չի բաւեր միայն որ ընկերվարական կուսակցութիւնները միանան ու կեդրոնացնեն իրենց ուժերը պատերազմը արգիլելու համար, հապա եթէ հակառակ իրենց ջանքերուն, պատերազմ մը ծագի, Միջազգային ընկերվարութեան աշխատանքը պէտք չէ ընդհատուի ու ընդհակառակը շարունակուի՝ ի խնդիր խաղաղութեան վերահաստատման։

ՎԱԶԳԷՆ ՇԻՐՆԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ. Ինչպէս գրեցինք երէկ, ընկերվարական կուսակցութեան Սէնի խորհրդաժողովը վաւերացուց Փոլ Պոնքուրի օրէնսգիծը։

(*) Այս բացատրութիւնը նկատի ունի մասնաւորաբար քաղաքական կամ արտադրական արհեստակցականները, որ ըստ օրէնքին, պիտի զինուորագրուին հաւաքականապէս։

(**) Ծերակոյտը արդէն ջնջած է այս բացատրութիւնը։

ԽԱՂԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մարտ ամսուան վերջերը Մոսկուայի մէջ գումարուեցաւ խորհրդային հանրապետութիւններու ճատրակի (échec) վարպետներու համագումարը։ «Խորհրդային Հայաստանի» ճատրակի բաժնին աշխատակիցը կը գրէ (11 Յունիս՝) թէ՝ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ ճատրակ խաղացողներու թիւն է (արձանագրուածները միայն) 100,000. Լենինկրատի մէջ՝ 24,000, նոյնքան ալ Մոսկուայի մէջ։

Երեւանի ճատրակ խաղացողներուն թիւն է 500։ Ինչպէս առաջները գրեցինք, ճատրակն ալ պոլշեւիկ խաղ է հիմա, որ ծաւալել է մայրաքաղաքներից եւ խոշորագոյն կենտրոններից մինչեւ երկրի ամենահեռաւոր ու խուլ անկիւնները։ Կանանց շրջանում դասախօսութիւններ, դասընթացքներ են տեղի ունենում խաղալու նոր ձեւերով եւ մեթոդներով։ Նուաճումներ է առնում բանուորական լայն զանգուածների մէջ»։

Եւ այս խաղամոլութիւնը «կատարեալ աճումի մէջ է թէ պետական եւ թէ արհմիութեան գիծով», կ'աւելցնէ նոյն աշխատակիցը։

ՀՆԱԳԻՒՏԱԿԱՆ ԳԱՄԲԱՐԱՆՆԵՐ.— Շիրակի ջրանցքին վրայ հողը փորելու ժամանակ, բացուած են հնադարեան գամբարաններ. Յանձնախումբ մը գացած եւ սկսած է պեղումներ կատարել։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՍՐՏԻՆ ՀՐԱՇՔԸ»
(PRODIGE DU COEUR

Ինչպէս երբեմն երկրի, հողին ու երկինքին հաւատարիմ մնալու ուխտած մեր կարգ մը գրողները, Շարլ Սիլվէստր եւս ֆրանսական գաւառի պաշտամունքը ունեցող հաւատացեալ մըն է։ Իր վերջին գործին մէջ Ֆրանսայի ամէնէն նախնական, հարազատ անկիւններէն Քրէօզը, իր հայրենիքը, կ'ապրի եւ կը բուրէ. պարզ, լայն դաշտերը կամ ծփանուտ արտերը յիշեցնող բոյր մը արգաւ. կը լսենք մայր հողին խուլ մրմունջը անանուն, անփայլ մարդիկ կը շարժին, մարդիկ որոնք կարծէք բնութեան մէկ մասը կը կազմեն, ժայռերուն պէս պիրկ եւ տոկուն, ծառերուն պէս միշտ հաւատարիմ իրենց թաքուն բնազդին հողի աշխատաւորներ վերջապէս։

«Գիւղացի՛ն... ան եղանակներու յաւիտենական ծփանքին կը մասնակցի ամէն գարուն անոր նոր պատճառներ կը բերէ գտնելու համար կեանքը, բարի, օգտակար եւ ինչո՞ւ չէ, նաեւ գեղեցիկ։ Ան յաւատես է միշտ։ Մտէք ամէնէն խոնա՛րհ ջաղացքը, ամէնէն թշուառ խրճիթը, երգ մըն է որ ձեզ պիտի դիմաւորէ, կամ իրիկունն ալ, հնօրեայ հէքեաթ մը»։

Մտնենք ուրեմն սա հինաւուրց մեծ ագարակը, կորսուած լիմուզինեան դաշտերուն խորը։ Դարավերջին կեանքի ոչ մէկ աղմուկ չի հասնիր երբեք մինչեւ հոն. արեւը կը բանայ իր դուռը եւ գիշերը կը մարէ հոն, ամէն իրիկուն սառ ճրագը մարդիկ ցերեկը կ'աշխատին, գիշերը կ'երազեն հոն. ահա իրենց կեանքը։

Ըմերու այդ պապենական ագարակին մէջ կ'ապրի կին մը, վերջին պահապանը հին գերդաստանի մը աւանդներուն եւ աւանդութիւններուն [illegible] հմայքը եւ մանաւանդ պատերազմը խլած եւ տարած են ընտանիքին վերջին շառաւիղները. իր նշանածը եւ իր եղբայրը։ Ինք, Գլէօ Լօթիէ կոյս որբեւայրի մը, հասունցած է անակնկալ պատասխանատուութիւններու բեռին տակ, ջանալով միշտ արժանի ըլլալ սառն անցեալին։

«Իր լայն աչքերը տեսակ մը թաքուն բոց ունէին իրենց մէջ ինչ որ անխախտ եւ հաւատարիմ բան իր մեծ բերանը հին ցեղերուն հպարտութիւնը ունէր եւ իր թոյլ գծին մէջ, մաքուր բարութեան ցոլք մը»։

Գլէօ Հօթիէի բոլոր մտասեւեռումները, իր յոյսերը կը թարթափին իր եղբօր տղուն Սիմոնի շուրջ վտարանդի հիւր մը, այդ մանուկը այդ օջախին մէջ։ Հայրը՝ հողի զաւակ, մայրը՝ փարիզեան շրջմոլիկ կարուհի մը։ անիմաստ պատահարի մը պէս իրարու հանդիպած էին ու ամուսնացած՝ ընտանիքի կամքին հակառակ. կարուհին՝ գիւղին աչքերու յաճախորդ՝ շատ շուտ խաբած էր իր գաւառացի ամուսինը, որ պատերազմի մեծ անձնուրացութեան մէջ գացած էր քաւելու իր վիշտն ու ամօթը։ Ահա իրենց այդ դժբախտ միութեան ակամայ վկան էր պզտիկ Սիմոնը, որ մօրը կողմէ կամովին յանձնուած էր հօրաքրոջ, Գլէօ Հօթիէի խնամքին։

Ջղձուած եղբօր մը վերջին յիշատակը առկայծող օջախին վերջին բոցը, այդ անմեղունակ մանուկը կուգար յանկարծ լեցնելու Գլէօի կեանքը. իր սրտին բոլոր սէրերը, իր ընտանեկան աւանդապաշտութիւնը կը դիզուէին Սիմոնի շուրջ, կը գգուէին, կը պարուրէին զայն ու տղան հաւատ կը նետէ անըմբռնելի սիրոյ մը, հաւատքի մը, բնազդի չափ զօրեղ կամքի մը շուքին տակ։ Գլէօ անոր կը ներշնչէր հողին, տան պաշտամունքը, եւ սէրը այն պարզ աշխատանքներուն, որոնցմով մարդիկ կը գործակցին բնութեան բարի եւ բեղուն ուժերուն։ Գլէօ կը յուսար այսպէս զայն զօրացնել հեռու քաղաքին նենգ հրապոյրներուն դէմ՝ ու անով պատուաստել ընտանիքին ուժասպառ ծառը։

Ժամանակը, աւելի արագ քան մարդոց գործը կը սահի սակայն. մանուկը կը մեծնայ եւ հեռաւոր մայրը կը յիշէ իր տղան։

Օր մը աղուոր ան, ժպտուն եւ հրապուրիչ կին, կը յայտնուի Ըմերու խաղաղ ագարակին մէջ։ Ան եկած է տիրանալու իր զաւկին, որ հմայուած է արդէն անոր բոյրերէն եւ խորհրդաւորութենէն. վերջապէս մայր մը. ի՞նչ ուժ, ի՞նչ արգելք կրնայ փակել իր ճամբան։

Գլէօ Հօթիէ շանթահարուած է իր հոգիին խորը. կը զգայ որ հողը կը փախի իր ոտքերուն տակէն ու կը սարսի ինչ որ այնքան չարչարանքով շինած էր իր ներսիդին մինչեւ այդ օր։

«Եթէ տղան, Ըմի ագարակէն հեռանալով, կարենար գտնել ներքուններ իր հոգիին համար, իմաստութիւնը, համեստութիւնը, հին բարի առաքինութիւնները որ անվթար կը պահեն մարդը, Գլէօ պիտի կարենար սանձել իր վիշտը։ Բայց ինչ որ ինք տղուն սորվեցուցած էր, օրօրոցէն ի վեր, պիտի ջնջուէր այլեւս, ամէն օր քիչ մը աւելի։ Ան պիտի դառնար անտարբեր մէկը այն հաճոյամոլ մարդոցմէն, որոնք ոչինչ կ'ընեն եթէ ոչ [illegible] աքլորներուն նման»։

Անխուսափելիին առջեւ ի՞նչ կրնար ընել սակայն Գլէօ։ Պարզ եւ հպարտ հոգի [illegible] ձիգով մը ան կը խեղդէ իր ներքին ձայները. ոչ ոք կը գուշակէ իր սրտին նահատակութիւնը։ Ան նոյնիսկ Սիմոնի հանդէպ նոյն գորովալի մայրը չէ այլեւս, անոր խնայելու համար բաժանումի անձկութիւնը անտարբերութիւն մը, նոյնիսկ չորութիւն մը կը կեղծէ անոր հանդէպ... բայց ինչ սարսափելի մաշում, հատնում իր խորը, քանի մը օրեր, որոնք ծանր, ծանր տարիներու պէս կը ձգեն իր ուսերուն։

Աշնան բնութիւնը՝ անհամար մարդոց ներքին տագնապներուն՝ մելամաղձոտ եւ խաղաղ վերջալոյսներով կը սպասէ։

«Աշունը ցոյց տուաւ իր առաջին խրախճանքը։ Օդը կարծէք կը լայննար, ճամբայ տալու համար անհուն հրաշքի մը։ Գաղտնի բոց մը կը վառէր անտառներուն մէջ, ջուրերուն վրայ. Մշուշի, բուսական ոսկիի արքայութիւն մը կը ծնէր գետը, պորմալի լճակը, ամենայետին աղբերակը երազային լոյսի մը վերածուած էին։ Օդը տարօրինակ հնչականութեամբ կը թրթռայ ամէն կողմ, դողդոջուն սաղարթներու մէջ. թեթեւ կրակի գոյն մը կը սարսռար»։

Ու յոյսերու այդ վեհափառ խնջոյքին վրայ, սակայն, երկինքը կը մռայլի ու կը սկսի արտասուել երբեմն. ճիշտ Գլէօի սրտին պէս։

Ճիշտ այդպիսի անձրեւակոծ, գաժան իրիկուն մը Սիմոնի մայրը Լուիզ՝ որոշած է իր տղան անհետ վերադառնալ Փարիզ, ուր բարեկամ մը կը սպասէ իրեն։

Գլէօ ժպտուն, գրեթէ անտարբեր իր վերջին յանձնարարութիւնները, վերջին համբոյրները կուտայ, բայց իր հոգւոյն մէջ եղբօր յիշատակը ողբալով մը նման խելայեղ կը սկսի թեւածել։

Ահա կառքը կը շարժի կը սկսի հեռանալ. տեղատարափ անձրեւին տակ, հեռուն կը մարին ձիուն ռունգային երը... անոնք կը տանին ինչ որ կար իր կեանքին մէջ հաստատուն, ապահով եւ եզական... Ո՛չ ամէն ինչ կը հեռանայ, կը փախի, նոյնիսկ իր [illegible], տունին [illegible]։

Ըմ ի յայտան ագարակին մէջ յանկարծ բոլոր իր յուսահատութիւնները կը պոռթկան, կը պայթին, կը քշեն զինքը...

«Իր սիրտը ուռեցաւ, լեցուց իր ամբողջ կուրծքը, բարձրացաւ մինչեւ կոկորդ, զայն հեղձեց իր մէջ ոչինչ մնաց, եթէ ոչ մեծ բարախում մը...

«Յանկարծ, ան խոյացաւ դուրս, ճամբան ի վեր սկսաւ վազել, հրավառ, կատաղի. ան չէր զգար սառուցիկ անձրեւը որ կը թափուէր գլխաններէն ներս. ցեխակ մը հալած ձիւն կը խառնուէր իր քթունքներուն, որ կը հոսէին երեսն ի վար. Հազիւ հասած ծանօթ կամուրջին, ան ինկաւ կրկին վեր ելաւ, վերսկսաւ իր արշաւը եւ կը պոռար, շնչասպառ, հովին մէջ.

— Սիմոն, Սիմոն...»

Կառապանը կ'իմանայ վերջապէս իր խելայեղ ճիչերը. հեռացող կառքը կանգ կ'առնէ. խաւար այդ գիշերին, զինքը կը գտնեն գիտակցութեան, ցեխերու մէջ կորսուած, ուժասպառ. Լուիզի եւ Սիմոնի գրկին մէջ զինքը կը փոխադրեն ագարակ, ուր անագորոյն թոքատապ մը ծայր կուտայ։

Մահամերձի սնարին մօտ, Լուիզ առիթը կ'ունենայ մօտէն ընելու անոր զառանցանքները ու բանդմով անոր բոլոր թաքուն մտածումները. վիշտերը կը պոռթկան անոր փակ հոգին կը բացուի, կը յայտնուի Լուիզին որ մինչեւ անոր խորը կը նշմարէ. ինչ ցնցող յայտնութիւն առիթ Լուիզի համար, որ վերջապէս մարդ մըն է, կին մըն է, մայր մըն է մանաւանդ..

Ոչ, այլեւս անկարելի է հեռանալ այդ տունէն, ուր Սիմոն սիրուած եւ ապրած էր. այդ տունը անոր հայրենի միջավայրն էր անոր կեանքին իմաստը հոգեվար Գլէօի անկողնին քով Լուիզ իր մէջ կը զգայ բացուիլը նոր օրուան մը. ոչ, ան այլեւս չպիտի հեռանայ, ան չպիտի վերադառնայ անցեալին սիրոյ գերագոյն խոյանքի մը անձնատուր ան կ'ուխտէ մահամերձին որ ինքն ալ, Սիմոնն ալ այլեւս հոն պիտի մնան, Ըմերու նահապետական ագարակին մէջ, շարունակելու համար Լօթիէներու պարզ եւ շիտակ կեանքը։

Իր սրտին հրաշագործութեամբ, Գլէօ, ամէն ինչ կորսնցնելու մէկ պահուն, փրկած էր ամէն ինչ փրկած էր ընդ միշտ։

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

ՀԱՆՔԱԽՈՒԶՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Հետախուզութիւն պիտի կատարուի Դարալագեազի գաւառին մէջ, ուսումնասիրելու համար կապարածածկ, ծծմբային եւ շինարարական քարերու հանքերը, մասնաւորաբար Չաղմինոսի եւ կիւմիւշխանէի հանքերը. Սէյիդ Քիդանի, Արագածի ծծումբը եւս [illegible] այս արշաւը [illegible] երկրաբան [illegible] կը ղեկավարէ։

[illegible]

ԱՐԹՈՒՆՑ ՆԵՐԲՈՂԱԿԱՆ

Վերջերս հայ մամուլին մէջ շարքին սկսած է գրական սեռ մը որ առնուազն յիսուն տարուան հարմութիւն ունի:

Այս սեռին մշակներուն մասնաւորապէս պոլսական ու ամերիկեան հայաթերթերը: Անոնք ատենօք պայմաններու նման կը սպասէին կնունքի, հարսանիքի ու մահուան, ուտել խմելու, այլ մանաւանդ «մի քիչ փող» ստանալու համար: Ճաշակ մը կուտամ հայ մամուլին ճաշակելիին վրայ շարք է գիտալ, սակայն որ «Ներբողեան»ները ունին իրենց առաջնակական ոճերը: կան 50 ոսկինոցներ ու 100նոցներ: 50 ոսկինոց ներբողեան մըն ալ ես ներշնչուած եմ ու առանց փողի, միայն զուտ գաղափարի համար կը ներկայացնեմ.—

«Կիրակի օր ժամը ճշտագոյն 6.45ին տեղի ունեցաւ բարեկեղ Ճմայլեանի երկու արեւելեաններուն Լուքինի Սի, անի ու Ֆիրանի միութեանց պերճաշուք հանդէսը. ձեռամբ Արժ. Տ. Փիլիպոս Հայրիւրասը բազմութիւն մը եկած էր Ճմայլեանց շքեղ ճիւղատունը:

Տիկ. Ճմայլեանի հայրը ու ծանօթ արդուկիչ Պ. Աբրահամ Կանեափեան խօսեցաւ բարձր իմաստներով լեցուն ճառ մը եւ հրաւէր ուղղեց ներկաներուն խօսք առնել:

Աստրագրեալը ոտքի ելնելով հրաւէր ուղղեց ներկայ պարոններուն ու տիկիններուն հետեւիլ Տէր եւ Տիկին Ճմայլեաններու օրինակին, ու նուիրելով ազգիս Հայոց երկուորեակներ: Բուռն ծափերով ապտակեցին համեստութիւնս:

Գեղջկուհի օր. Արսինէ իր յոյժ քնքուշ ձայնով գեղգեղեց «Բամ փորոտանը», արժանանալով յորդ վայելեան ծափահարութեան: Օրիորդին շնորհալի թեւերն ու սրունքները խիստ համաչափ կը շարժէին, երգի պահուն. համաձայն տաղերու իմաստին.

Տիկ. Վասիլուհի, մայր Ճմայլեանի. հակառակ իր ութսունամեայ հասակին՝ սամանեհինգամեայ աղջնակի մը աշխոյժով արտասանեց Օր. Մաննիկ Պէրպէրեանի օձիքային տաղերը ու արժանացաւ բուռն գնահատութեանց:

Համովիկին քոյրն կազմեց սաղմոն Տիկ. Ճմայլեանի Տիկինը սարքեց գալով սրունքներու մեծ խոտովանութեամբ պատկերը ամիսեան մինագար մը: Տանեցու արժանի բան էր տիկնոջ իր յափշտակութեան մէջ, Տիկին իր պարը առարանց իմաստով հինգ կեանքերուն մէջ:

Համովիկին գեղարուեստական մասը լրացած ըլլալով հիւրերը առաջնորդուեցան պատուական հիւղաբաժինը: Սեղանին վրայ կային հոյակապ ու լիափոր հնդ-

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՀԱՄԿՈՄՍԻ ՀԱՄՔ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ...

Ի ՆՉ ԿԸ ԾՐԱԳՐԷՆ, ԻՆՉ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

"Խորհրդային Հայաստանի" մէջ (31 Մայիս) աշխատակից մը կը գանգատի որ կրօնական պգացումը հետզհետէ աւելի ծաւալ կը գտնէ Հայաստանի բնակչութեան մէջ, հակառակ համայնավար վարիչներու բոլոր ճիգերուն: Աշխատակիցը շատ ամուլ գտնելով հակակրօնական քարոզութիւնը, իր դժգոհութիւնը կը յայտնէ նոյնպէս որ օրուան իշխանութիւնը միջոցներ ձեռք չառներ արմատախիլ ընելու համար կրօնական պրոպագանդը՝ որ վերջերս մանաւանդ կը մղուի բուռն թափով:

Յօդուածագիրը կ'րսէ

«Կրօնական խոշոր պրոպագանդ էր Միւռոնօրհնէքը Էջմիածնում, որտեղ հաւաքուել էին բազմաթիւ մարդիկ աշխարհից, միւռոնի պղինձի ու կաթողիկոսի աչքը համբուրելու: Կրօնական պրոպագանդ չէ՛ նոյնպէս հոգեւորականների եւ հաւատացեալների բոլոր ժողովները, եկեղեցական բարեծիսակատարութիւնները հոգեւորականների ու քուլակների կրօնին վերաբերող խաղաղ քարոզները «Աղատ Եկեղեցի» ամսաթերթի հրատարակումը, եւայլն»:

Յօդուածագիրը յետոյ կը յայտնէ թէ ժողովուրդը մեծ թիւով կ'երթայ տոմարագրուիլ կրօնական համայնք կազմելու համար, եւ այս բանը կը վերագրէ հոգեւորականներու ժողովուրդին մէջ տարածած լուրերուն թէ «Ազգերու լիգան է կարգադրել կրօնական համայնքները տոմարագրել», «այժմ իրաւունք ունենք դպրոցներում կրօնական դասեր եւ հոգեւորականներ պատրաստելու դպրոցներ ունենալ», «կառավարութիւնը եկեղեցին միացնում է պետութեան», «կամենում էր եկեղեցիները փակել եւ քանդել՝ եթէ չտոմարագրուէք», եւայլն:

Աշխատակիցը իր փաստ կ'րսէ.

«Շիրակի թեմի հոգեւոր խորհուրդը եւ նորերս առաջնորդ ընտրուած Արտակ եպիսկոպոս կարգադրութիւն են արել Լենինականի, Փամբակի եւ Դիլիջանի գործավարներին՝ անմիջապէս անցնել կրօնական համայնքների կազմակերպման աշխատանքներին. Դիլիջանի գործակալը բոլոր քահանաներին գրում է որ իբր թէ տոմարագրումը կատարում է պետութիւնը եւ բոլորն էլ պէտք է գնան ցուցակագրուելու: Քահանաները գիւղէ գիւղ են շրջում եւ այդ ուղղութեամբ աշխատանքներ կատարում, նոյնպէս տունէ տուն ընկնում ու քաղաքացիներուն համոզում համայնքների մէջ տոմարագրուել, չնայած որ նման գործունէութիւնն օրէնքով արգիլուած է եւ այդ մասին հոգեւոր մարմիններին յայտնուած է»:

Յետոյ իբր դարման կ'առաջարկէ.

«Կրօնական պրոպագանդը քանի գնում ծաւալում է ու աւելի հակայեղափոխական է դառնում, եւ այս հանգամանքը հրամայական պահանջ է դնում մեր բոլոր կուսակցական, հասարակական եւ խորհրդային կազմակերպութիւնների առաջ աւելի կանոնաւոր հիմքերի վրայ դնել եւ ուժեղացնել հակակրօնական պրոպագանդը, պարզաբանել ու պատռել կայծոտալի հակայեղափոխական այս սեւ դիմակը:

«Անհրաժեշտ է գիւղերում խրճիթ ընթերցարաններին կից, իսկ քաղաքներում ակումբներին կից անաստուածների առանձին խմբակներ կազմակերպել, նրանց հակակրօնական աշխատանքները կանոնաւոր հիմքերի վրայ դնել եւ ուժեղ կուսակցական ղեկավարութիւն յայտնաբերել: Հակակրօնական պրոպագանդի համար պէտք է օգտագործել թատրոնները, կինոները, իսկ ամենագլխաւորը խրճիթ-ընթերցարանները եւ բանակումները (բանւորական ակումբ):

«Պէտք է պարզել թէ ինչու գիւղացին աւելի հաւատացեալ է քան բանւորը, այն որ գիւղացին աստծուց ու սրբերից չորային ժամանակ սպասում է անձրեւ, կարկուտը եւ այլ աղէտները վերագրում է աստծու եւ սրբերի բարկութեանը:

«Պատմել կրօնի, Աստծու եւ Քրիստոսի առաջ գալու եւ բոլոր կրօնական տօների պատմութիւնը, աւետարանի առասպելական եւ հակասական տեղեկութիւններն ու այդ բոլոր հակասութիւնների վրայ հիմնուելով ապացուցել որ աւետարանի պատմած Յիսուսը գոյութիւն չէ ունեցել, որ Յիսուսի ծննդեան, կեանքի եւ յարութեան պատմութիւնը կղլուծատէրերու կամքի արտայայտիչ յունական փիլիսոփաներու սանձարձակ գործութիւնն է, եւյլն.»

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՏՈՐԵԱՆ

ՕՐԲԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ...

Վերջերս Հայաստանէն ստացայ նամակ մը, որմէ բառ առ բառ կ'ընդօրինակեմ հետեւեալ տողերը.—

«Սիրելինե՛րս, ան յոյսը զոր մեր կառավարութեան վրայ դրած էք դուք որբերդ, եւ հայ կառավարութեան անունով կը խանդավառուիք, ատոնք արտասահմանեան կարմիր թուղթակներու եւ հայ պոլշեւիկ կառավարութեան մունետիկներու հաշոց - կափկափոցներ են, Հայաստան, հայրենիք եւ հայ կառավարութիւն իրենց իրական առումով ոչ իրականութիւններ չեն: Սպասեցէք մեր նամակին, եւ ով գիտէ թէ Ռուսաստանի ո՛ր անկիւնէն:

«Կառավարութիւնը հրամայեց եւ պարտադրեց մեզ ձգել ամէն ինչ, եւ քանիցս ստանձնուած մեր խեղճ հոգին առնելով պիտի հեռանանք մեր Մայր Երկրէն, անիծելով պիտի անիծենք մեր սեւ բախտը, որ այս անգամ ալ անգութ ու դաժանօրէն հալածուին կոմիսարներու ձեռքով է հիւսուած: Ո՛չ միայն մենք, այլ ուրիշ Տաճկահայեր ալ կը վտարուին, եւ ո՛չ միայն Տաճկահայերը՝ այլ եւ դարաւոր հաստատութիւն մը, ի օտարներուն իսկ պատկառանք ազդող Մայր Աթոռ - Էջմիածինը քար ու քանդ կ'ըլլայ»:

Այս տողերը կը պարզեն վիճակը Ալէքսանդրապոլի գիւղերէն մէկուն մէջ (անունը կը վերապահեմ) մեր հայրենակիցներուն (Մշեցիներուն ընդամէնը 40 տուն, եւ Հայաստանի այլ եւ այլ տեղեր բնակութիւն հաստատող Տաճկահայերուն, որոնք Մեծ Սարսափներէն ճողոպրած մազապուրծ վերապրեցան: Բոլորն ալ գրեթէ ինչնապաշտ դարձած էին շնորհիւ հայ ժողովուրդի ընդունակութիւններուն: Սակայն ահա այսօր կը վտարուին Հայաստանէն, կառավարութեան ու այն ալ «ազատ ու անկախ բանւորագիւղացիական» գերագոյն շահերուն պաշտպան հանդիսացող հայանուն պոլշեւիկ կառավարութեան կողմէ...

Նոր տարագիրները կ'երթան կորսուիլ Ռուսաստանի տափաստաններուն եւ աքսորավայրերուն մէջ, ուրիշ հազարաւորներու հետ:

Սակայն բուն մեր հայրենիքի հարազատ զաւակներուն արիւն քրտինքը ծծող ու արտասահմանի մէջ ապրող հայկատակները կրնա՞ն բացատրել այս «խմաստուն» քաղաքականութեան պատճառները:

Մարսէյլ Դ.Մ.Նիկ (որբ)

/ ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք գաւառի մեր թղթակիցներէն որ պահազան թերթերու մէջ եղած քաշքշուքներով եւ գռեհիկ սուտերով չզբաղեցնեն մեզ եւ աւելի հիմնական հարցերով զբաղին.

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎ

Մայիս ամսուան մէջ կազմուեցաւ ու գումարուեցաւ ամերիկահայ երեսփոխանական ժողովը, որ նախ քննեց ու վաւերացուց իր սահմանադրութեան նախագիծը:

Ամէն շրջան ունէր իր պատգամաւորը:

Ազգ. Վարչութեան անդամ ընտրուած են Պ. Պ. Հայկ Խօճասարեան, Յիգրան Սրմաքեան, Արամ Ճէրահեան, Խ. Պապանեան, Մարգար Պէրպէրեան:

Ընտրուած է նաեւ կրօն. ժողով մը, որ առաջին առթիւ որոշած է բողոքել «Ազատ եկեղեցի» շարժումին դէմ:

Ուաշինկթընի մէջ փոխադրուած ըլլալով Պոսթընէն Նիւ Եորք, սրութեան պատճառով առաջնորդին տարեթուղթին վրայ կատարուած է 1000 տոլարի յանցում մը:

ՋՈՒՐԻՆ ՎՐԱՅ ԾՆՆՈՒԹԻՒՆ

«Խորհր. Հայաստան» (11 Յունիս) կը գրէ,

Երեւանի ձէթ-օճառի գործարանին տակէն սկսած է ջուր բխիլ: Ճարտարագէտները, նախ քան շինութեանց սկսումը, չեն նկատած որ մօտակայ ճահիճներէն աւելի բարակ շերտ մը հողին մէջէն հասած է մինչեւ գործարանին տակը: Այնպէս որ, երբ անձրեւ կուգայ, ջուրը աւելին ճամբով կը հասնի գործարանին, եւ հետեւաբար, կը սպառնայ շէնքին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Չորրորդ հանգրուանը որ Քանէն - Շէրպուրկ՝ 140 քիլոմեթր էր, տեղի ունեցաւ Զատիկ շաբթի. Շրջիկները Քանէն մեկնեցան առաւօտուն ժամը 8ին եւ Շէրպուրկ հասան ժամը 12.20ին: Առաջին հանդիսացաւ Վան տէ Քասթէլ (Պելճիքացի), Louvet հեծելանիւով, 140 քիլոմեթր ճամբան կտրելով 4 ժամ 20 վայրկեան 46 երկվայրկեանէն, այսպիսով ժամը 32 քիլոմեթր 213 մեթրի վրայ գացած է, կտրելով նախորդներուն մրցանիշը որ 30 քիլոմեթրի վրայ էր: Մինչեւ հինգերորդ հանգրուանը միեւնոյն ընկերութեան հեծելանուորդներն են որ եկած են եւ բոլորն ալ ճիշդ միեւնոյն ժամուն: Ասոնց վերջինը եկած է 3 վայրկեանի տարբերութեամբ:

Իսկ ընդհանուր դասաւորման մէջ Ֆրանսիս Փէլիսիէ (Ֆրանսացի) կը պահէ իր առաջնութիւնը Փարիզէն մեկնելէն ի վեր. երկրորդ երրորդ Լը Տրօկօ եւ Բիւփրիէ, Ֆրանսացի, միեւնոյն ժամուն. Վան Սլէմպրուք կը գտնուի չորրորդ կարգին վրայ միայն մէկ վայրկեանի տարբերութեամբ, այնպէս որ քիչ մը ճիգ թափելով Սլէմպրուք պիտի կարենայ առաջին անցնիլ: Իսկ Ֆրանց կուգայ 23 վայրկեանի տարբերութեամբ.

Շրջանը կը կատարուի առանց մեծ ազնուութեան, վարպետ եւ խորամանկ շրջիկները չեն ուզեր իրենց ջիղերը յոգնեցնել ու կը քալեն միշտ հանդարտօրէն, եւ միշտ միեւնոյն չափով: Անոնք Ալպեան եւ Պիրենեան լեռներուն է որ կը պահեն իրենց ուժը: Անցեալ տարի Լիւսիէն Պիւիս ու Ֆրանցը եղան «Լեռներու Մարդը» եւ ոտնք շարունակաբար առաջին եւ երկրորդ հանդիսացան: Լեռներու հանգրուաններու միջագին ընդհանուր դասաւորումին կէս կամ մէկ ժամ ետ մնացողը կրնայ գլուխը անցնիլ: Յետոյ ներկայիս շրջիկները 30-32 քիլոմեթրի վրայ է որ կը քալեն, իսկ վաղը լեռներուն մէջ, ժամը հազիւ 23 կամ 25 քիլոմեթր ճամբայ պիտի երթան: Ինչպէս ըսինք, Ֆրանսայի շրջանը սկսաւ Փարիզէն 19 Յունիսին եւ պիտի վերջանայ Փարիզի մէջ 17 Յուլիսի Կիրակի օրը:

Իսկ պարզ շրջիկներու ընդհանուր դասաւորման գլուխը կը գտնուի ֆրանսացի Մուլէ, 2 ժամ 55 վայրկեան ետ ըլլալով Փէլիսիէէն:

Հինգերորդ հանգրուանը, որ Շէրպուրկէն Տինան 199 քիլոմեթր էր, կատարուեցաւ Հինգշաբթի: Շրջիկները առաւօտուն Շէրպուրկէն մեկնեցան ժամը 6ին եւ Տինան հասան կէսօրին ժամը 12,40ին: Առաջին հանդիսացաւ Լը Տրօկօ (Ֆրանսացի), երկրորդ Ֆրանսիս Փէլիսիէ, միեւնոյն ժամուն:

Դ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՌՔԻՆ ՄԷՆԹԻՔԻՆԻ ՄԷՋ Լըփլէրք ունէր 56 տարիներ, պանդոկ մը եւ կծծի նկարագիր մը: Մախք չընելու համար, առանց հարանիքի առաւ կին մըն ալ: Ժամանակ մը վերջ, սկսաւ նեղանալ կնոջ, թէ շատ կը ծախսէ: Ու այս յանկերգը մեծցաւ, գոռաց, որոտաց: Եւ առջի օր, կծծին արբանակով գետին փռուեցաւ խեղճ կինը:

ՄԻ՛ ՀԱՍԱՏԱՐ ՆԱԽԱՅԺՄԵՐՈՒՆ. — Փոլ Մուրօ, որ ակռայի անհանդուրժելի ցաւէ մը կը տառապէր, ամէն դեղ ու դարման փորձելէ յետոյ, գնաց խմելու, անչուշտ իբրեւ ակռայի դեղ: Ցաւը կատղեցաւ, եւ երեւակայութիւնը բորբոքեցաւ գինիին պէս: Առաւ ատրճանակը եւ սլացաւ փողոց, յայտարարելով որ պիտի սպաննէ առաջին անգամ հանդիպող ատամնաբոյժը: Բարեբախտաբար ոստիկանութիւնը օգնութեան հասաւ եւ ձերբակալեց.

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՑԱՑՑՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆ ՄԽՆԵԼ Հ.21Ի ՄԱՍԻՆ

Մաթահարի առաւ հրամանագիրը եւ առանց կարդալու, խօսքը ուղղելով հոն գտնուող սպաներուն, անոնց հարցուց խնդալով.

— Ներողութի՛ւն, բայց ձեզմէ ո՞րն է որ պիտի յանձնեմ այս թուղթը:

Այն ատեն գլխաւոր պաշտօնատարը առաջ անցնելով իրեն հարցուց

— Ըսէք տեսնեմ ամէնէն առաջ երբէ՞ն ի վեր Հ. 21 գերմանիոյ ծառայութեան մէջ էք:

Այս հարուածին տակ ոչինչ չէր սպասեր, Մաթահարի պատասխանեց.

Հարցումը ուժը ունեցաւ ըսելու

— Բայց պարո՛ն, չեմ հասկնար թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

Եւ որպէսզի լաւ հասկնայ՝ ամէն ինչ կէտը կէտին բացատրուեցաւ.. իրեն, որմէ յետոյ գրկուեցաւ բանտ:

ՔԱՒՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ Մաթահարի արգելափակուեցաւ Սէն-Լազարի բանտին մէջ, այս հաստատութեան տնօրէնը զայն ենթարկեց մանաւոր հսկողութեան եւ զայն գրաւ խցիկի մը մէջ, ուր նախապէս բանտարկուած էին Տիկին Աթէնհէլ եւ Տիկին Բայեա:

Այս խցիկը՝ որ բաւական ընդարձակ է, կը լուսաւորուի երկու մեծ պատուհաններու շնորհիւ, եւ երեք անկողին ունի մէկը ամբաստանեալին համար, միւսը երկու «պահապաններուն» համար, որոնց պաշտօնն է հսկել ամբաստանեալին վրայ

Մաթահարի այդ խցիկէն դուրս ելաւ նախ՝ ներկայանալու համար պատերազմական ատեաններուն, յետոյ երթալու համար Վէնսէնի հրաձգարանը:

Դատի պահուն հաստատուեցաւ թէ՝ Մաթահարի որ ընդհ. պատերազմի յայտարարութեան օրն իսկ, Պերլինի ոստիկանութեան ընդհ. տնօրէնին հետ ճաշած էր գլուխ գլխի, երկար ատենէ ի վեր գերմանիոյ ծառայութեան մէջ էր. որմէ յետոյ պատերազմական Ատեանը՝ միաձայնութեամբ վճռեց անոր մահապատիժը:

Արդ. Մաթահարի կը սպասէր միայն անպարտութեան վճռին:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ գիտէր թէ՝ Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ, մեծամեծ եւ ազդեցիկ անձնաւորութիւններ պիտի միջամտէին ի նպաստ իրեն:

Բայց երբ այս միջամտութիւնները տեղի ունեցան, պարոն Փուանքարէ կրցաւ անոնց ապացուցանել թէ՝ այս լրտես կնոջ կողմէ գերմանիոյ տրուած տեղեկութիւններուն մէջ, կային որ 1011ի ֆրանսական յարձակման կը վերաբերէին:

Եւ Հանրապետութեան նախագահը, միջամտողներուն հասկցուց թէ՝ երբ մեր զինուորները ձախող ձախող կը կուէին թշնամիին հետ, չէր կրնար շնորհի արժանացնել այն՝ որ կնահէն կը դաւաճանէր զանոնք: Մաթահարիի վերաքննութեան խնդրանքը մերժուած ըլլալով, մահավճիռին գործադրութեան ձեռնարկուեցաւ 1917 Հոկտ. 15ին:

Ամէն մարդ գիտէ թէ Մաթահարի մեռաւ քաջութեամբ:

Ըսին թէ՝ (եւ այս առասպելն էր որ կ'ուզէի ջնջել) Մաթահարի գնդակահարուած երթալով մէկտեղ, կը կարծէր որ իր պատիժը չպիտի գործադրուէր. թէ գինքը միայն պատժել պիտի կեղծէին եւ թէ հրացանները պիտի լեցուէին հիւծ փամփուշտներով Բոլորովին սուտ է: Մաթահարի այնքան վստահ էր իր մեռնելուն, որ այն օրն իսկ որ պիտի պատժուէր, խոստովանեց իր փաստաբանին մէկ հնարքը.— այն թէ՝ ինքզինքը յղի յայտարարելով, յապաղեցնել վճռին գործադրութիւնը:

Որովհետեւ պատժական օրէնքին 27րդ. յօդուածին համաձայն, արգիլուած է գլխատել յղի կին մը:

Կը կրկնեմ թէ Մաթահարի մերժեց օգտագործել իր փաստաբանին այս հնարքը:

Գերմանները որոնց այնքան լաւ ծառայեց երկար ատեն, գեռ կը ջանան պնդել անոր անմեղութեան վրայ բայց Մաթահարիի գլխաւորին պաշտօնի, չուզեցին ձայն հանել

Թոյլ տուէք հիմա որ ձեզի ներկայացնեմ ուրիշ մէկ քանի լրտեսներ

Գ. ՈՒ. Ց. 160 ԼՐՏԵՍԸ.

Այս ալ կին մըն էր որ գերմանիոյ հաշւոյն կ'աշխատէր

Իր ձերբակալուած պահուն կը բնակէր 59, պուլվառ Մոնփառնաս, Մարին Օթէլին մէջ: Իր սենեակին մէջ կատարուած խուզարկութիւնը շատ արդիւնաւոր եղաւ եւ մեզի շահեկան բաներ սորվեցուց

Իմ կէզ ալլաց սորվեցանք թէ 117րդ. զօրաբաժինին մասին գերմանիոյ տեղեկութիւն հաղորդողը այս կինն էր. եւ այս տեղեկութեան վրայ էր որ յիշեալ զօրախումբը հոկայ վտանգներու ենթարկուեցաւ:

Արդ. այս կինը որ Ֆրանսացի էր, զաւակ մը ունէր նոյն զօրաբաժինին մէջ:

Ըսել է թէ այս կինը չէր մերժեր դրամ հաւաքել արիւնին մէջէն, նոյն իսկ՝ արիւնը եթէ իր զաւկինը ըլլար:

(Շար.)

Նախարարը յետոյ սկսաւ պատասխանել այն ճառին զոր Պ. Փուանքարէ խօսած էր Լիւնէվիլի մէջ.—

«Եթէ, Պ. Փուանքարէ կը հաւատայ թէ ինք բնաւ վրէժի ծրագիրներ չի սնուցաներ, եթէ կը հաւատայ թէ Ֆրանսայի շահը կը պահանջէ մերձեցում եւ բարի յարաբերութիւններ ունենալ իր դրացիներուն հետ, կրնայ համոզուած ըլլալ որ այդպիսի խօսքեր խոր արձագանգ կը գտնեն գերման ժողովուրդին մէջ։ Դժբախտաբար, Նախապէս Փուանքարէի կողմէ տրուած բացատրութիւններէն պէտք է եզրակացնեմ թէ, իր կարծիքով, Գերմանիոյ կողմէ մեծ փոփոխութիւններ պէտք է կատարուին այս նպատակին հասնելու համար։ Գալով «Ալզաս» դրահաւորին, որ վերջերս Լիզպոնի մէջ երեւցաւ, յիշեալ դրահաւորը այդ անունը կը կրէ 1903էն՝ այսինքն գործածութեան սկսելու թուականէն ի վեր։»

Շթրէզէման պնդելով թէ ինք անկեղծօրէն կուսակից է Լոքարնոյի դաշնագրին, շարունակեց.

«Հիմա, հարցում մը. Փուանքարէ ճամբան փակե՞լ թէ շարունակել կ'ուզէ։ Այս մասին իր ճառը հակասական մեկնութիւններու տեղի կուտայ։ Ո՞րն է իր նպատակը։ Ռուրի՞ թէ Լոքառնոյի քաղաքականութիւն։ Մէկն ու միւսը կարելի է. բայց ո՛չ թէ մէկը, թէ միւսը։ Գերմանիա պատրաստ է բռնելու այն ձեռքը որ իրեն կ'երկարի հաշտարար ոգիով մը, բայց ո՛չ յաղթականի ձեռքը ուղղուած պալ տեալին, ո՛չ ալ այն որ մեզ միակողմանի յանցանքով մը կ'ամբաստանէ։

«Գերմանիոյ կողմէ ո՛չ ոք կը սպառնայ Ֆրանսայի ապահովութեան։ Չկայ պատասխանատու անձ մը, որ Գերմանիան արեւմուտքի կամ արեւելքի մէջ ո՛րեւէ պետութեան դէմ կռիւի մղելու ատրիճան ոճրագործ ըլլայ։

«Պատերազմէն ութ տարի յետոյ, վերջապէս կ'ուզենք խաղաղ բայց ազատ ժողովուրդ մը ըլլալ։ Մենք չմերժեցինք ուրիշներու խաղաղութեան ծառայելու Ուրեմն խաղաղութիւն թող տան նաեւ գերման հանճարեան հողամասին։

«Ներկայ կառավարութիւնն է, որ հանդիսաւորապէս հրաժարած է վրիժառութենէ. սակայն կը հարցնենք Ֆրանսայի. «Ցո՞ երթաս» կ'ուզեն յաւերժացնել պատերազմի հոգեկան սխտը, թէ կ'ուզեն ոգին նոր գլուխի մը, որուն ճակատը գրուած են հետեւեալ խօսքերը. «խաղաղութիւն եւ ազատութիւն բոլորին համար»։ Ո՛չ միայն մենք, այլ բոլոր ժողովուրդները կը սպասեն որ պատասխանեն։»

Մարսէլ Քաշէն պիտի բանտարկուի

Երեսփ. ժողովը առջի օր զբաղեցաւ համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէնի բանտարկութեան խնդրով։ Ընկերվարական երեսփոխան Ուրի բանաձեւ մը ներկայացուց, որով կ'առաջարկէր Քաշէնի բանտարկութիւնը յետաձգել մինչեւ խորհրդարանի ներկայ նստաշրջանին վերջը։ 239ի դէմ 241 ձայնով մերժուեցաւ այս առաջարկը, որով մինչեւ ութ օր Քաշէն պիտի բանտարկուի։

Քաշէն յայտարարեց թէ ինք բան մը չի խնդրեր խորհրդարանէն եւ պատրաստ է բանտ երթալու։ Երբեք պզտիկութիւն չի համարեր, երբ իր գաղափարներուն համար է որ կը պատժուի։

Յունաստան ալ պոլշեւիկներուն դէմ

Յունաստանի արտաքին Նախարար Միխալաքափուլոս, որ քանի մը օրէ ի վեր Փարիզ կը գտնուի, առջի օր մամուլի ներկայացուցիչներուն պարզեց իր երկրին ելմտական եւ քաղաքական կացութիւնը։ Մասնաւորաբար ծանրացաւ Յունաստանի եւ դրացիներուն յարաբերութեանց վրայ, որոնք խաղաղասիրական են։ Ցիշեց Թուրքիոյ հետ կնքուած պայմանագրութիւնը լքեալ գոյքերու մասին։ Ըսաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը որ երկու տարի առաջ 12 միլիոն սթերլինի փոխառութիւն մը բրած էր Անատոլուի 1ուկէս միլիոն գաղթականներուն համար, հիմա ալ 9 միլիոն սթերլինի նոր փոխառութիւն մը կ'ընէ, գաղթականներուն օգնելու եւ Յունաստանի ելմտացոյցը կանոնաւորելու համար։

Գալով սովետներու հետ յարաբերութեանց, Միխալաքափուլոս պահանջած է ջնջել Փանկալոսի կնքած առեւտր. դաշնագիրը, դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն տալ միայն մէկ հոգիի եւ մէկ հաստատութեան, գադրեցնելով նաեւ պոլշեւիկեան պրոպագանտը։

Ընդհարում Քիւրտերու եւ Արաբներու միջեւ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Պաղտատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ, Իրաքի մէջ Քիւրտերը ըմբոստացած են Ֆէյսալ թագաւորին դէմ։ Ըմբոստներուն գլուխը կը գտնուի Շէյխ Մահմուտ, որ տարիներէ ի վեր կը պայքարի Իրաքի կառավարութեան դէմ։

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ այս առթիւ Պարսից սահմանին վրայ ընդհարումներ տեղի կ'ունենան արաբ զինուորներու եւ ըմբոստ Քիւրտերու միջեւ։

Պոլսոյ մէջ ազատ գօտի մը

Էնկիւրիէն Յունիս 23 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ազգային Մեծ ժողովը քուէարկած է օրինագիծ մը, որով ազատ գօտի մը կը ստեղծուի Պոլսոյ մէջ։ Այս գօտին պիտի յատկացուի իբրեւ մթերանոց այն բոլոր տեղական կամ օտար արտադրութիւններուն, որոնք սահմանուած են արտածման կամ ներածման։ Նոյնպէս այդ գօտիին մէջ պիտի կատարուին առեւտրական ամէն կարգի աշխատանքներ, ինչպէս սնտուկներու կամ հակերու մէջ տեղաւորում, դասաւորում, լուացում, նորոգում, շինութիւն, բեռնաւորում եւլն.։

Այս գօտին պիտի կառավարուի ուղղակի կառավարութեան կամ ընկերութեան մը կողմէ։ Այս նպատակին յատկացուած հողը Թուրքիոյ ամբողջական մասը կը կազմէ։ Այս գօտիին մէջ չպիտի գործադրուին անցագիրներու, տուրքերու, ճարտարարուեստի պարգացման եւ թաղապետական տուրքերու օրէնքները։

Խլրտումներ Մակեդոնիոյ մէջ?

Աթէնքէն հեռագիր մը կը հերքէ ապստամբական շարժումի մը մասին այն վրդովիչ լուրերը, զորս Զօր. Փանկալոսի կողմնակից կարգ մը սպաներ կը տարածեն։ Հակառակ այս հերքումին, կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած է Մակեդոնիոյ մէջ։ «Մորնինկ Փոսթ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ պէտք է անմիջապէս դատել Նախկին դիկտատորը, որ տասը ամիսէ ի վեր բանտն է, եթէ կ'ուզուի վերջ դնել ապստամբական շարժումներուն։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Իշխան» եւ «Քրիս» խումբերու
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Երգ. կոմիտէի
վաղը՝ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2էն
La Pomme-Chalet de la Pommeի պարտէզ զբօսավայրին մէջ
երգեր, արտասանութիւններ, ներկայացում եւ բանախօսութիւն։
Համերաշխ կրական մթնոլորտ մը։

ՅՈՒԼԻՍ 3Ի ԿԻՐԱԿԻՆ
Ո՞ՒՐ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ԱՆՑԸՆԵԼ

Ժուանվիլ-Սէն Մօրի գաղութին փափաքին վրայ, տեղւոյն Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կազմակերպած է աննախընթաց դաշտային խաղերու եւ պարերու հանդէս մը որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 3ի Կիրակին ամբողջ օրը —Սէն-Մօռ, Մառնի գետակին ափերուն վրայ— Café Léonի ծառաստանին մէջ։ Ճաշ կարելի միասին բերել։

Յայտագիր.— 1. Հ. Մ. Ը. Մ.ի առնուազն 4 խումբերու միջեւ բաժակի մրցում։

2. Հայ Սկաուտներու եւ Ժուանվիլի երկսեռ խումբերու միջեւ վոլի-պոլի մրցում։

3. Տողանցք դէպի մարգագետին՝ հայ սկաուտներու եւ բոլոր հայ մարզիկներու, ընկերակցութեամբ գաղութին թաղականին, պատուոյ եւ միւս օրիորդներու, ծաղկեայ պղպուղարդերով։

4. Նուագ-ժամ՝ պարտէզին մէջ։

5. Անակնկալներ։ Սէնփանթէնով նոր խաղեր եւ պարեր։ Հաւաքոյթ ըմպելիներ խիստ աժան գիներով։ Անձրեւի պահուն գոց տեղ տրամադրելի է։

Հաղորդակցութիւն.— Փօրթ տը Վէնսէնէն 109 թրամ. իջնել St. Maur, Rue du Petit Parc-Pont Neuf կամուրջը, անցնելով ձախին վրայ։ Նոյն տեղէն 110a, 110b, կառքերը ինչպէս նաեւ Louvreէն 13b, իջնել Gare St. Maur։

Երկաթուղի Պասթիլի կայարանէն ամէն կէս ժամը, իջնել St. Maur Créteil։ Մուտք մէկ ֆրանք։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Անկիէն-լէ-պէնի, էփինէյի, Մօնմօրանսիի, Լա Պառի եւ շրջականներու բոլոր դաշնակցականները ու համակիրները վաղը կիրակի ժամը 10.30ին, Germain սրճարանը, 10 Avenue de Ceinture, Enghien les-Bains.

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կուսակցական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի երեկոյեան ժամը 6ին, պելվիլ թատ. սրահի սրահը, Ալֆորվիլ։ Կը խօսի ընկ. Լ. Զօրմիսեան։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի Արզումեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 187 Grand'rue, Chaville. բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Կը հրաւիրուին նաեւ մինչեւ ցարդ չարձանագրուած ընկերները։

Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Օպնայի կոբին ենթակոմիտէի անդրանիկ ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկեր Աբգար Տէր Կարապետեանի բնակարանը։ Կը խնդրուի ընկերներէն ներկայ ըլլալ եւ առանալ իրենց անդամատետրերը։ Ընկեր Մարգար Բարխեան պիտի ներկայացնէ հերոս Կորիւնի կեանքը։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Երզ. կոմիտէի պատգամ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին դաշնակցութեան ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի Շրջանի ենթակոմիտէներէն փութացնել իրենց պատգամաւորները։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Դայլ վահան» խումբի ընդ. ժողովը Յունիս 27 երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Երզ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին հայ ժողովրդային յարկին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ փարիզի Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլօրիայի Ճաշարանը։ Օրակարգ.— Տարեկան տեղեկատուութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ Շրջանի «Խամփիկ» Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellville։ Օրակարգ՝ Հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւններ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ վարչութեան Հայրենակցական միութիւնը խորհրդակցական խառն ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, փարիզ միութեան անդամները, եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները՝ վաղը կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, ամէլ Նիւ-Եորքի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայրենակց. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ 26 Յունիս կիրակի առաւօտուն ժամը 8.30ին, 7 Place du Pont սրճարանի վերնայարկը։ Տեղի կ'ունենայ նաեւ միութեան սարքած վիճակահանութեան փաքուղները կրնան ներկայ գտնուիլ։

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. Մարութեան մեկնեցաւ Մարսիլիա, ուր պիտի ներկայացնէ. «Կորրատօ»ն, «Տրիլբին» եւ «17 տարեկանները»։ Նոյն խաղերը պիտի կրկնուին Կարտանի եւ Լիոնի մէջ։

ՄԻԱՑՆ ՄԷԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Սարսէյլի Թաղականը սրահին մէջ. Salle des Fêtes. Rue de Paris. Sarcelles. վաղը կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, կովկասեան Տրամա-թատերէթի խումբը՝ ղեկավարութեամբ Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ կը ներկայացնէ՝ ԱՐՇԻՆ-ՄԱԼ-ԱԼԱՆ։ Արեւելեան օպերէթ։ Կը մասնակցին նաեւ Թառ խումբը։ Մուտք՝ 10. 7.50 եւ 5 ֆրանք։ Gare du Nordէն առնել շոգեկառք, առաւօտ՝ 10.33. 10.40. 11.50. 13.43, 13.53։ Վերադարձ՝ 18,59. 19.37. 20.57։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

1915 Յունիս 15ին կախաղան հանուած քսան Ս. Դ. Հնչակեաններու 12րդ տարեդարձին առթիւ, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, պատուական Նախագահութեամբ՝ Պ. Յակոբ Սեյեանի, վաղը կիրակի կէս օրէ առաջ ժամը 9ին, Ռիւ Քաժի վ.էր 46 թիւ Սալոն Սփանտոյի մէջ։

Երգ. նուագ. արտասանութիւն. բանախօսութիւն եւլն։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԸՆՏԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. Դէյվիլի մասնաճիւղին կողմէ իր առաջին տարեշրջանի փակման առթիւ. 10 Rue Rampal կովկաս հայկական ճաշարանին մէջ վաղը եր. երեկոյ ժամը 8.30ին։ Նուագ. երգ. արտասանութիւն. հայկական եւ կովկասեան պարեր։ Կը հրաւիրուին միութեան բոլոր անդամները ու համակիրները։ ծախքերու մասնակցութիւն 1 ֆրանք։

«ԳԵՂՈՒՆԻ»

Վենետիկի միաբանութեան հրատարակիչ «Գեղունի» ի 1927ի առաջին լոյս տեսաւ Յունիս 15ին։

Նիւթերու առատութեան պատճառաւ ծաւալը ստիպուած մեծցնելով էջերէ աւելի ըլլալով տպարանի ծախսերը սովորական էջերէ գինն ալ բարձրացնել փոխանակ 2.50 ֆրանքի 3.50ի։

Գեղունի հայ Գեղարուեստի եւ Գրականութեան այս հրաշալի կոթողը, պարտք պիտի ըլլայ հայ սալոններուն։

«ՌՕՍՏՈՄ»Ի ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

Ռոստոմ Գրադարան-ընթերցարանը փոխադրուած է 40, Rue de Belleville ճաշարանին վերնայարկը։ Բաց է ամէն օր, ամէն ժամու։ Գիրք առնելու համար դիմել կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 1—4 իսկ չորեքշաբթի օրերը երեկոյեան ժամը 8—10, գրադարանապետ Դէյրք Մելիքեանին։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հայ Տիկնանց Միութեան Ուսանողաց Օգն. Մասնաճիւղի ի նպաստ փարիզի հայ կարօտեալ Ուսանողաց տարեկան ցերեկոյթը 26 Յունիս կիրակի կէս օրէ յետոյ, ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր. 11 Rue Berryer (Etoile). Սալօնն ու բօֆեթը պարտիզապատեց շքեղ ապարանքին սրահներուն մէջ։ Մուտք 50 ֆրանք։ Բուսական նուագախումբ. ճազ պանտ. Ծախ պիւֆէ, հաճելի անակնկալներ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին վանեցի Յովհաննէս Ղազարեան (Պուլկարիա), վանի Այգը գիւղէն Մելքոն Թուխիկեան (Տիֆլիս-Ամերիկա), Մուշ քաղաքէն Եսթեր Մխիթարեան (Ռումանիա), վանեցի Յակոբ Գարխոյեանի աղջիկը եղբայրէթ Գարխոյեան որ Իզմիրի աղէտին Պոլիս կը գտնուէր։ Գրել՝ Enok Mesropianի, Puits Bivert. 48 D. Gardanne, (B. D. R.) France։

— կը փնտռեմ հօրեղբօրս որդին Միսաք Մովսէսեան, Մշոյ Նոր-Գեղ գիւղացի, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Ամբուրգէ ֆէնսիլվանիա։ Իմացնել՝ Սոնիան Ալեքսանեանի, 20 Rue du Tage Paris 13me).

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Անգլիոյ,	L. St	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100 Mark		60|7.
Թրքական Ոսկ.	L. Tq.	13
[illegible] ոսկի	» or	111|50
Մէճիտիէ	Médjidié	8|--
Լէվա 100 հատը	Léva	18|40
Տրախմի »	Drachme	33|75
Լիր »	» Lire	142|90
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70|80
Զուից. »	Frc. Suisse	491|75
Լէյ 100 հատը	Ley	15|25
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100|—

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3000	—
»	II »	1900	—
»	III »	[illegible]	
Թրքական Լոթերը. Lots turcs		[illegible]	—

Comptoir Parisien de change et de Credit
80, Rue Lafayette

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ

Առնուվիլի հայաշատ թաղին մէջ վարձու է 3 սենեակ մէկ խոհանոց եւ 250 մեթր պարտէզ. մանրամասնութեան համար դիմել տեղւոյն վրայ, 4. թօփաքեանի 7, Rue de Rome Arnouville-les-Gonnesse (S. et O.) թրէն Gare du Nord իջնել Gonnesse։

Ծախու բնակարան

Հայաշատ Սէվրանի գիւղին մէջ Ամերիկեան միլիոնատէր պատմած ծախու է քարաշէն տուն մը 480 մեթր պարտէզով, 3 սենեակ, խոհանոց եւ մառան։ Տեսակցողները կրնան դիմել ամէն օր ժամը 2.30էն վերջ։ կիրակի օրերը ամբողջ օր։ Դիմել՝ L. Mandakianին, 41 Rue d'Aulnay Sevran

«ՄՈՎՔ - ԿԷՕԼՃԻԿ»
ՊԱՏՄ. ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոր հրապարակ եկաւ ՆԻՒՐՆԻ ԽԻՐԱՅԵԱՆի «Մովք-Կէօլճիկ» անունով անդրանիկ երկասիրութիւնը, մաքուր տպագրութեամբ ամերիկեան թուղթի վրայ 300էն աւելի էջեր, զարդարուած բազմաթիւ պատկերներով ու եւրոպայի Հայոց կաթ. պատուիրակ Պալաքեան Սրբազանի յառաջաբանով։

«Մովք-Կէօլճիկ» կը բաժնուի երկու մասի։ Ա. մասով հեղինակը կը պատկերացնէ Մովքը, որ պատմէ անոր ծագումը։

Բ. Մասով կը խօսի հայ գիւղացիի ազգային շարժման մասին, ընդհանուր պատմութեան ծագման վրայ, յետոյ կ'անցնի եւ կը սկսի մանրամասնօրէն շատ հայոց վիճակը մանուկները եւ ընդհանուր կոտորածի բոլոր քստմնելի դէպքերը։ «Վերին աստիճան հետաքրքրական գիրք մը ամէն Հայու համար», ինչպէս կը գրէ ծանօթ գրագէտ մը։

Դիմել Հեղինակին, Gourch Khraian, Poste Restante (Marseille (France)։

Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ։ Գին ֆրանսայի եւ Սուրիա 22 ֆրանք, Անգլիա եւ Եգիպտոս 1.50 ոսկի իսկ ուրիշ երկիրներու համար 25 ֆրանք։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԳԻՆ

	[illegible]	[illegible]	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՅՈՒՆԻՍ 1927

26 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 373

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԿԻՐ ԽՕՍՔ

"ՔՈ ԱՍԱԾԴ ՈՒՐԻՇ ՏԵՂ Է„

Յունիս 17ին, Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովին մէջ, ընկերվարական երեսփոխան մը մերկացումներ կատարեց խորհրդային արքայութեան մէջ կատարուած բռնութիւններու, քմահաճ բանտարկութեանց, աքսորի եւ յաճախադէպ հացադուլներու մասին: Անուններով եւ թուականներով յիշեց դէպքեր, Չեկայի քաջագործութեանց փաստեր, որոնք պարզ դրուագներ են:

Այս առթիւ պոլշեւիկ երեսփոխանները խափանարար ընդմիջումներ կատարած ըլլալով, ամբաստանող երեսփոխանը յայտարարեց.

- Ձեր մեծ վարպետը կը սորվեցնէր թէ երբեմն ճարկ է խարդախութիւն բանեցնել, լռել, եւ յաճախ ծածկել ճշմարտութիւնը:

Այս-արհեստը կատարելութեան հասած է Մոսկուայի մէջ, իբրեւ առանձնայատուկ ճարտարարուեստ: Անոր շնորհիւ, Երեւանի եւ արտասահմանի մէջ ալ հասած են գոյնզգոյն կապիկներ եւ աշկերտներ: Բայց այնքան կոպիտ եւ անճարակ, որ ապահովաբար ծիծաղ կը շարժեն նոյն իսկ Մոսկուայի մէջ:

Այսպէս, անոնց մէկ վիժուկը, Աթէնքի մէջ, սեւ մելանով ճերմակ թուղթի վրայ կը գրէ եւ կը տպագրէ թէ բրիտանական կառավարութիւնը ազերլին կուտայ «չորս ու կէս Դաշնակ»ներուն, եւ անոր շնորհիւ կը հրատարակուին «Յառաջ»ը՝ Փարիզի մէջ, «Արաքս»ը՝ Սոֆիայի մէջ, «Յուսաբեր»ը՝ Գահիրէի մէջ, եւայլն:

Կը յիշենք որ, «Խորհրդային Հայաստան»ն ալ, երկու տարի առաջ, այսպիսի յայտնութիւն մը կ'ընէր, երբ գրեթէ միաժամանակ լոյս տեսան «Դրօշակ»ն ու «Յառաջ»ը:

Կրնայինք, տակաւին, հազարաւոր փաստեր յիշել, 1920ի Թուրք-պոլշեւիկ դաւադրութեան հերքումէն մինչեւ Հայաստանի մէջ, թէ՛ անցեալ տարուան սկիզբը եւ թէ այս տարի Ապրիլին կատարուած խմբական բանտարկութեանց ուրացումը, կամ՝ այստեղ, ամէնուն աչքին առջեւ կատարուած հանդէսի մը նկարագրութեան խեղաթիւրումը:

Բայց գոհանանք միայն խոստովանելով այդ անբարոյական, հակայեղափոխական եւ թրքաբարոյ քաղաքականութեան իմաստը:

— Ո՛չ մէկ խտիր՝ զիմացինը սեւցնելու համար: Նենգէ՛, խեղաթիւրէ՛, ստէ՛ կամ առնուազն ծածկէ, որպէս զի շփոթութեան մատնես հանրային կարծիքը:

Այսպէս ալ, ծանրակշիռ հարցի մը առթիւ:

Ինչպէս գրեցինք, Թուրքիայէն Կովկաս անցած առեն, ձերբակալուած է Իվան Կարձիվաձէ, անդամ Վրացի մենշեւիկներու արտասահմանի կեդր. կոմիտէին:

Գործին մանրամասնութիւնները ծանօթ չեն մեզի: Բայց լուրը ինքնին պերճախօս է, իր այս վիճակին մէջ:

Ընթերցողները կը յիշեն որ մենք զանազան առիթներով արտայայտուած ենք «Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէ»ի մասին, որուն կեդր. կոմիտէն կազմուած է Պոլսոյ մէջ, մասնակցութեամբ Վրացիներու, Ազրպէջանցիներու եւ Տաղստանցիներու եւ որ ֆրանսերէն ամսագիր մը կը հրատարակէ Փարիզ, «Պրոմէթէ» անունով: Այդ կազմակերպութիւնը, որ կը վայելէ Նաեւ Լեհերու եւ Ուկրայնացիներու աջակցութիւնը, կը ձգտի ազատել Կովկասը, թօթուելով ռուսական լուծը: Այս առաջադրութիւնը բացորոշապէս յայտարարեց իրենց վերջին կոչը, որ, նախատեսելով պոլշեւիկեան իշխանութեան փլուզումը, կ'ազդարարէր.

— «[illegible] ազատութեան ճամբան մեր [illegible]... Անկախութեան [illegible] «Յառաջ», Յունիս 3, եւ խմբագրականներ՝ Յունիս 4, 5 եւ 7)»

Արդ, հայ-պոլշեւիկ անծեղները բաւական իրար անցած են այս կոմիտէին գործունէութեան առթիւ, ու թէեւ շատ լաւ գիտեն որ նմոյշի համար անգամ Հայ չկայ անոր մէջ, կը միրեն «Դաշնակ»ներն ալ գործակից երեւակայել:

Այդ չէ, սակայն, մեր նիւթը:

Անոնք, իրենց պատասխանատուութիւնը թօթուելու եւ հանրային ուշադրութիւնը ցրուելու համար, ամէն առիթով կը շեշտեն թէ բրիտանական աշխարհակալութիւնն է այս գործին զսպանակը, եւ կոյտ-կոյտ բառեր կը շարեն:

Թէ բրիտանական աշխարհակալութիւնը աչք ունի Կովկասի վրայ եւ դաւեր կը լարէ խորհրդային իշխանութեան դէմ,—օրորոցի երախան ալ գիտէ: Այնպէս որ, այս մասին ճառեր կարդալ՝ կը նշանակէ շան-քարոզներ կրկնել:

Բուն ցաւը, ուրի՛շ է: Սայեաթ-Նովայի բառերով, «Քո ասածը ուրիշ տեղ է, ուրի՛շ տեղ»:

Եւ այդ ուրիշը՝ նոյն ինքն խորհրդային իշխանութեան սիրականորդ զինակիցը, քէմալական Թուրքիան է, որուն հետ ձեռք-ձեռքի, այս օրին հասցուցիք մինուճար Հայաստանը:

Բացատրե՞նք նորէն —Կովկասի անկախութեան կոմիտէն կազմուած է եւ կը գործէ Պոլսոյ մէջ: Վրացի մենշեւիկ պատուիրակը ձերբակալուած է Թուրքիայէն Կովկաս անցած առեն՝ Թուրք-թաթար գործակալներ կը վխտան Երեւանի քթին տակ, եւ կը գործեն անարգել: Հայաստանը՝ դուռը բաց թողուած բակ մըն է՝ Էնկիւրիի համար...

Մի ծածկէք իրականութիւնը, եւ մանաւանդ մի ցրուէք ուշադրութիւնը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՆԵՆ ԹԻՒՐՔԵՐՈՒ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գոլուբ երեսփոխան Ֆալին բրֆքը պէյ, խմբագրական մը գրելով «Միլլիյէթ»ի մէջ, կ'ըսէ.

— «Անհրաժեշտ էր այս տեսակ օրէնք մը, վերջնականապէս մաքրելու համար Արեւելեան Նահանգները, կարգ մը աւատապետներու շահատակութիւններէն: Ինկիրի դիտէ ճակատէն դիտել ամէնէն զէշ իրականութիւններն ալ, եւ համապատասխան միջոցներ՝ ձեռք առնել: Այս կարգէն է մաս մը անձերու փոխադրութեան գործը: Ճիշդ է, այս ձեւով թերեւս փաստուին կարգ մը անհատներ, բայց ատոր փոխարէն ամբողջ ժողովուրդ մը պիտի օգտուի, երկիրը պիտի շահի: Կառավարութիւնը չէր կրնար թոյլ տալ որ, իր վիճակին մէջ պահուի խռովութեանց աղբիւր մը:»

«Միլլիյէթ» միեւնոյն առեն խմբագրական մը յատկացնելով այս նիւթին, կը գրէ.

— «Համարձակ պէտք է ըսել որ եթէ արեւելեան նահանգներուն մէջ նոյն հին վիճակը շարունակուէր, փոխադրել հարկադրուած մարդոց քանի մը պատիկը արիւններու մէջ պիտի թաթխուէր:

Նէճմէտտին Սատըգ պէյ (Աքշամ), անդրադառնալով այդ օրէնքին զոր «խիստ կարեւոր» կը նկատէ, դիտել կուտայ.

— «Շէյխ Սայիտի անիծապարտ դէպքէն յետոյ, կառավարութիւնը անհնականան վիճակ մը տեսաւ Արեւելեան Նահանգներուն մէջ, եւ որոշեց հիմնական բարեկարգութեան ձեռնարկել: Արդարեւ, սէրէպէյիութիւն կը տիրէր Թուրք հանրապետութեան մէկ հողամասին մէջ: Մէկ կողմէ, իմաստակար ամլութիւններու եւ անտարապաշտութեանց հետեւանքով, միամիտ ժողովուրդը զոհի դարձած էր աղէտ եւ վայրենի շէյխերուն ձեռքը: Միւս կողմէ, պէյերը, առ ոչինչ համարելով պետական գերիշխանութիւնը, իրենց համար տեսակ մը կառավարութիւն հաստատած էին:

«Անկախութեան դատարանները ցոյց տուին թէ ի՞նչ տեսակ արարածներ էին այդ շէյխերն ու պէյերը: Ժողովուրդին ըրած զանգատներն ալ տարբեր: Ուստի անհրաժեշտ էր վերջ տալ այդ կացութեան:

«Արտակարգ դատարաններ, պաշարման վիճակ, ճնշում եւ բռնութիւն, առժամեայ միջոցներ են: Մարդիկ, որ հին կացութիւնը ապրուստի եւ իշխանութեան միջոց դարձուցած էին, կրնային քանի մը տարի յետոյ փոխել ստեղծուած վիճակը: Մինչդեռ ամօթ էր Թուրք հանրապետութեան համար՝ իրական քաղաքակրթութիւն չմտցնել Արեւելեան Նահանգներուն մէջ:

«Անհա այս մտածումով, կառավարութիւնը որոշեց արմատէն ջնջել գէշութիւնը: Միեւնոյն առեն, կառավարութիւնը չէ մոռցած արդար կարգադրութիւն մը ընել, քանի որ փոխադրուածներուն նոր կալուած պիտի տրուի, իրենց թողած ինչքերուն փոխարէն:

«Ստիպուած ենք կարճ ատենէն յառաջդիմել եւ ուժովնալ: Մինչդեռ երկրին մէկ կարեւոր մասին մէջ երբ անբնական վիճակ մը գոյութիւն ունենայ, կրնայ ամբողջ մեքենան շարժումէ արգիլել: Հանրապետական կառավարութիւնը չէր կրնար հանդուրժել այս տեսակ հաւանականութեան, և ատոր համար չվարանեցաւ պէտք եղած կտրուկ միջոցները ձեռք առնելու: Վերջին օրէնքը այս կացութեան արգիւնքն է:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կացութիւնը Ռուսիոյ մէջ

«Ֆուանիէ» գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Մոսկուայի մէջ անյաջող մահափորձ մը կատարուած է Տնտեսական Խորհուրդի Նախագահին վրայ: Ահաբեկիչը փախած է: Չեկան կը շարունակէ գնդակահարումները: Նախկին զօրավար մը գնդակահարուած է: Նախկին ցարական սպաներու համար ներկայացուած ներումի խնդրանքները մերժուած են: Ուկրայինայի մէջ տասը սպաներ եւս դատապարտուեցան: Խորհրդային կառավարութիւնը լիազօրութիւն տուած է Չեկային մինչեւ Սեպտեմբեր 1, հակառակ Չիչէրինի բողոքներուն:

Զուիցերիա ալ չուզեր ճանչնալ

Պեռնի Ազգային ժողովին մէջ, քանի մը երեսփոխաններ հարցուցին թէ զուիցերական կառավարութիւնը մտադի՞ր է իրաւապէս ճանչնալ Խորհրդային Միութիւնը: Նախագահ Մօթթա յայտարարեց թէ Դաշնակցային Խորհուրդը այդպիսի նպատակ մը չունի:

— Ինչպէ՞ս կարելի է մտածել այդ մասին, բսաւ. պոլշեւիկները չեն հրաժարած ուրիշ երկիրներու մէջ հրդեհներ եւ յեղափոխութիւն առաջ բերելու իրենց հիմնական ծրագրէն:

Ու աւելցուց թէ զուիցերական կառավարութիւնը երբեք չպիտի հանդուրժէ որ Զուիցերիոյ մէջ օտարներ պոլշեւիկեան քարոզութիւններ ընեն:

Տիւրզիներու ապստամբութեան վերջաւորութիւնը

Երուսաղէմէն «Տէյլի էքսփրէս»ի կը հեռագրեն թէ տիւրզի ապստամբներու պետը Սուլթան էլ Աթրաշ Սուրիայէն նէճտ մեկնած է՝ Հիճազի թագաւոր Իպն Սաուտի հրաւէրով:

Ընդհանուր ներում շնորհուեցաւ Աթրաշի հետեւորդներէն 2000 հոգիի, որոնք վերջերս անձնատուր եղան Ֆրանսացիներուն: Այս մարդիկը արտօնուեցան վերադառնալ իրենց լեռները:

Նաւային զինաթափութեան շուրջ

Անգլիական պատուիրակութիւնը կը պնդէ վերաքննութեան ենթարկել Ուաշինկթընի խորհրդաժողովին որոշումները մեծ մարտանաւերու մասին: Ամերիկա եւ Ճափոն կը հակառակին, ու կ'ըսեն թէ 1931էն առաջ կարելի չէ վերաքննել Ուաշինկթընի դաշնագիրը: Մինչեւ հիմա կարելի չեղաւ համաձայնիլ: Երկու պատուիրակութիւնները յայտնեցին թէ պէտք է այդ մասին նոր հրահանգ ստանան իրենց կառավարութիւններէն: Անգլիոյ առաջարկած փոփոխութիւնն է զրահաւորներու առաւելագոյն տարողութիւնը 35.000էն 30.000 թոնոյի իջեցնել, եւ անոնց տարիքի սահմանը բարձրացնել 20էն 26ի, թնդանօթներու չափը 16էն 13ուկէս մատնաչափի զեղչել:

Գալով օժանդակ նաւերուն, որոշ համաձայնութիւն կարելի եղած է գոյացնել անոնց մասին: Անգլիա եւ Ամերիկա յաջողած են համոզել Ճափոնը որ հրաժարի 700թօնօ տարողութենէ վար ընդծովեաներու համար քանակ չնշանակելու առաջարկէն: Ամէն տարողութեամբ ընդծովեաներու թիւը պիտի սահմանափակուի համեմատական կերպով: Կը կարծուի թէ ընդծովեաներու համար առաւելագոյն տարողութիւն պիտի նշանակուի 2000 թոնօ:

Մասնագէտներու յանձնաժողովին մէջ աշխատանքները կը շարունակուին:

Հակապոլշեւիկ ճակատ Չինաստանի մէջ

Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք եւ քրիստոնեայ զօրավար Փէնկ-Եու-Հսիանկ պաշտօնապէս դաշնակցեցան՝ միասին յարձակողական մը կատարելու համար Փէքինի դէմ: Երկու զօրավարներն ալ կը հաւատեն թէ այլեւս կ'ուզեն վերջ տալ համայնավար մեքենայութեանց: Զօր. Ֆէնկ հեռագիր մը ղրկած է Հանքէու, հրամայելով որ Պորոտինը ճամբու դնեն դէպի Ռուսիա: Զօրավարը ջնջած է կարգ մը քաղաքներու աշխատաւորական միութիւնները եւ երկաթուղային հաղորդակցութիւնները կտրած է Բիա-Ֆէնկի եւ Հանքէուի միջեւ:

Ալպանիական վէճին կարգադրութիւնը

Թիրանայէն կը հեռագրեն թէ Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ դեսպանները Ուրբաթ կէսօրէ վերջ զատ զատ Ալպանիոյ արտաքին նախարարին յանձնեցին նոյնիմաստ ծանուցագիր մը, որով կ'ըսուի թէ Սերպիոյ եւ Ալպանիոյ վէճը կարգադրելու համար «Ս. Վ. Սերպերու, Խրուաթներու եւ Սլովէններու Թագաւոր.ը պիտի փոխէ Մայիս 30ին Ալպանիոյ ուղղուած ծանուցագիրը, պայմանաւ որ միաժամանակ ալպանական հանրապետական կառավարութիւնը ազատ ձգէ Ճուրաշքովիչը:

Այս ծանուցագրերու յանձնումէն վերջ, արտաքին նախարարը պատասխանեց թէ առաջարկուած լուծումը ընդունելի կը գտնէ եւ կը յուսայ թէ պիտի կրնայ խիստ մօտ ատենէն նպաստաւոր գրաւոր պատասխան մը տալ այս մասին:

Նոյն ծանուցագիրը Հինգշաբթի օր յանձնուած էր Սերպիոյ արտաքին նախարարին: Սերպիա իր կողմէ Պելկրատի Ֆրանսական դեսպանը փոխանորդ նշանակած է՝ Մայիս 30ի ծանուցագիրին ոճը փոխելու փոխելու համար:

Վէճը կարգադրուած կրնայ համարուիլ:

(Լուրերու յարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«Մարտակոչ» կը գրէ (8 Յունիս). Հնդկաստանի Հայերէն պատուիրակութիւն մը հասած է Թիֆլիս, եւ անմիջապէս մեկնած դէպի Երեւան: Պատուիրակութիւնը յայտարարած է թէ նպատակ ունի ծանօթանալու Խորհրդ. Հայաստանի վիճակին, յանձնարարութեամբ Պոմպէյի, Կալկաթայի եւ այլ քաղաքներու Հնդկահայերուն: Նոյնպէս մասնաւորաբար պիտի քննեն Ալեքսանդրապոլի աղէտեալներուն իրական վիճակը, եւ այն միջոցները թէ ի՛նչ ձեւով կարելի պիտի ըլլայ օգնութեան հասնիլ անոնց: Բացի այս պաշտօնէն, պատուիրակութեան անդամները կը փափաքին զբօսական պտոյտ մը կատարել Հայաստանի մէջ:

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՑԵՂ ՄԸ ՍՈՒԽՈՒՄԻ ԿԱՊԻԿՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆԸ

«Մարտակոչ»ի (27 Մայիս) մէջ աշխատակից մը կը գրէ.—

Սուխումի մէջ հիմնուած է, 1918էն ի վեր, կապկաբուծարան մը, որ միակն է ամբողջ աշխարհի վրայ: Ճենովայի մէջ ալ նման տուն մը կայ, սակայն Սուխումի հաստատութիւնը աւելի լայն գործունէութեան մը լծուած է:

Կապիկներու ցեղերէն մասնաւոր դեղեր պատրաստելով, կը փորձուի դարմանել այն հիւանդները, որոնց հիւանդութեան պատճառ կը դառնան հիւանդ գեղձերը: Այս դեղերը կը փորձուին յաջորդաբար կենդանիներու, կապիկին, յետոյ մարդուն վրայ:

Կապկաբուծարանի անհրաժեշտութիւնը Եւրոպայի մէջ նկատի առնուեցաւ միայն 1924ին: Այսպէս, 1925ին Ֆրանսա հիմնեց շիմփանզէներու բուծարան մը, ուր ուսումնասիրութեան գնաց Մոսկուայի փրօֆէսէօրներէն Իվանով փրօֆ. Իվանով այն համոզման եկած է թէ կապիկներու յետամնաց ցեղը աւելի զարգացած ցեղերու միացնելով, զարգացած ցեղերն ալ մարդկային ցեղին վրայ պատուաստելով, կարելի է ստեղծել նոր սերունդ մը, նոր մարդկային ցեղ մը: Այս աշխատանքը կատարել պոլշեւիկեան յեղափոխութիւն մըն է, որ մարդկութիւնը պիտի ազատէ բազմաթիւ անբուժելի հիւանդութիւններէ:

Իվանովէն յետոյ արտասահման անցաւ փրօֆ. Ցոփոյկին, որ ուսումնասիրեց կապկաբուծարանները: Եւ 14 երիտասարդ շիմփանզէ եւ փոքր ցեղի կենդանիներ գնելով, վերադարձաւ Սուխում, ուր կազմակերպեց կապկաբուծարանը:

ԴԻՒՐԱՆՈՒԱՆՈՒՀԻ Հ. ԽԼԱՆԴԻՒԼԵԱՆԻ ՄԱՀԸ.— Յունիս 2ին Թիֆլիսի մէջ մեռաւ դերասանուհի Հռիփսիմէ Խլանդիւլեան, որ 40 տարուան բեմական կեանք մը ունի: 80ական թուականներուն, առաջին անգամ խաղացած է Սանդուկեանցի թատերախաղերը Բագուի մէջ: Յետոյ բեմ ելած է Փեթերսպուրկ: 1903ին, Ալեքսանդրապոլի մէջ կազմակերպեց ժողովրդական ներկայացումներու շարք մը.1912ին կատարուեցաւ 30ամեայ յոբելեանը: 1920—1923ին, իր ծննդավայրին՝ Թելավի մէջ մասնակցած է հայ-վրացական ներկայացումներուն: Յետոյ կ'անցնի Երեւան, շարունակ բեմի վրայ: Վերջերս, հիւանդութեան պատճառաւ, հեռացած էր բեմէն եւ կ'ապրէր Թիֆլիսի մէջ, ուր հոգը մեռաւ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Խօսելով Մոսկուայի մահապատիժներուն մասին, «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի աշխատակիցը գիտել կուտար, անցեալները, թէ ռուս ժողովուրդին թշնամութիւնը խորհրդային իրաւակարգի դէմ, աստիճանաբար կը տարածուի եւ կը ստանայ վտանգաւոր հանգամանք։ Իսկ Կարմիր Սարսափը որ շղթայազերծ կը գործէ ռուսական սահմաններէն ներս ամէնէն բարբարոսական ձեւերով, ինքնապաշտպանութեան յուսահատ միջոց մըն է հանդէպ այդ յարաճուն ատելութեան։

Այս օրուան խժդժութիւնները կը յիշեցնեն, կ'ըսէ Թերթը, 1917ի օրերը երբ Լէնինի աշակերտները անխնայ մարդ կը ջարդէին «ի փառս համաշխարհային յեղափոխութեան»։ Կարելի է սպասել որ անարդարութիւններ ըլլան սոյն երկիրներուն մէջ ուր բարբարոսական բնազդները բոլորովին անհետացած չեն եւ մարդիկ խորթ են քաղաքակրթութեան արդիական ըմբռնումներուն. սակայն այն ինչ որ տեղի կ'ունենայ այսօր Ռուսիոյ մէջ — մէկ սպանութեան դէմ, քսան մահապատիժ, առանց դատի— երեւոյթ մըն է որ կրնայ պատահիլ միայն պոլշեւիկ Ռուսաստանի մէջ, կ'եզրակացնէ Թերթը։

«Օպզըրվըր», որ աւելի հաւատացած է պոլշեւիկներու ատրճանակային տկարացման, կը շեշտէ որ սարսափի քաղաքականութիւնը ինքնին կը բացատրէ ռուս վարիչներու վախը եւ մտահոգութիւնները։ Իր ուժին վստահ իշխանութիւն մը պէտք չունի շարժման մէջ դնելու իր պաշտպանութեան միջոցները։ Ազատական Թերթին կարծիքով, ոչ մէկ բռնապետութիւն տեւական է ժողովուրդներուն համար եւ համայնավարութիւնը, ուշ կամ կանուխ, դատապարտուած է քայքայուելու ինքն իր մէջ։

Այս քանի մը խօսքերը ցոյց կուտան թէ ինչ կը մտածեն այստեղ պոլշեւիզմի ապագայի մասին։ Իրենց լաւատեսութիւնը անտեղի չէ կարգ մը պատճառներով, թէեւ շատ պաղարիւն են ամէն ինչ վարդագոյն տեսնելու համար։

Յարաբերութիւններու խզումէն յետոյ Վարշաւիոյ սպանութիւնը ենթադրել տուաւ շատերուն որ Մոսկուայի վարիչները պիտի դիմեն ամէն միջոցի, համաշխարհային փոթորիկ մը պայթեցնելու համար։ Դէպքերը հաստատեցին իրենց խորհուրդները եւ կարմիր ճառերը պարզապէս ակադեմական են և Ռուսաստան նիւթապէս անկարող է ծայրայեղ քայլեր առնելու. Կը յիշուի թէ Արգոսի խուզարկութեան առթիւ ինչ բառերով խմբագրեցին իրենց բողոքը Լոնտոնի կառավարութեան։ Նոյն ընթացքը գրեթէ, Վարշաւիոյ սպանութեան առթիւ։ Պահպանողական թերթերը գիտել կուտան որ Մոսկուայի «գրպարտութիւնները» եւրոպական այս կամ այն պետութեան «դաւադրական» գործունէութեան մասին, նպատակ ունին միայն պղտորելու աշխատաւորներու միտքը, զանազան երկիրներու մէջ։ Եւրոպայի, Ամերիկայի կամ ուրիշ վայրերու գիտակից ժողովուրդներու ընդվզումը պոլշեւիկեան գաղափարներու դէմ, հետզհետէ կը ստեղծէ այն տեսակ մթնոլորտ մը ուր չեն կրնար շնչել Լէնինի աշակերտները։ Այս ընդվզումը բնազդական է եւ իր անձամբ արդիւնք իւրաքանչիւր ժողովուրդի պոլշեւիզմէն վայելած «բարիքներուն»։ Այնպէս որ, քաղաքական հորիզոնը ոչ մէկ տեղ պայծառ է Մոսկուայի վարդապետներուն համար։ Աւելցուցէք այս աննպաստ պայմաններուն վրայ, Ռուսիոյ տնտեսական եւ արդիւնաբերական վիճակը, որ ոչինչ ունի մխիթարական, եւ հասկնալի կ'ըլլայ Անգլիոյ կամ իր դրացիներուն վերաբերումը այդ երկրին հանդէպ։ Պոլշեւիկ վարիչները պաշտօնական կամ անպաշտօն միջոցներով կը փառաբանեն Ռուսիոյ ճարտարարուեստին ծաղկումը յեղափոխութենէն ասդին — թիւերը տարբեր բան կ'ըսեն — սակայն միւս կողմէ Լոնտոնէն մինչեւ կամ Նիւ Եորք կը վազեն, մուրալու համար քանի մը միլիոնի փոխառութիւն։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պերլինի թղթակիցը կը գրէ թէ հակառակ Մոսկուայի եւ Պերլինի դիւանագիտական սիրաբանութեան, գերման պետական շրջանակները տրամադիր չեն երբեւէ փոխառութիւն ընելու իրենց բարեկամներուն, սպասելով անգլիօ-ռուս վէճին եզրակացութեան։ Առէք զատ, պոլշեւիկները կ'աշխատին դրամ ճարել Գերմանիոյ մէջ վճարելու համար Լոնտոնի առեւտրական պատուիրակութեան մուրհակները, մօտ 3 ուկէս միլիոն ստերլին։ Թղթակիցը կ'աւելցնէ որ Մոսկուայի գործակալները պիտի սկսին դարձեալ ծախել ցարական ադամանդներուն մնացորդը, որովհետեւ «փող չունին»։

Լրագրող մը երկարօրէն կը ծանրանայ այս կէտերուն վրայ եւ կ'ըսէ թէ յայտնի ըլլալով իրերու ներկայ վիճակը, Անգլիա կրնայ հանդարտութեամբ դիտել դէպքերը, աչալուրջ հսկելով, բնականաբար, երկրին սահմաններուն վրայ։ Ինչ կը վերաբերի այդ հսկողութեան, օրուան վարիչները գլխաւոր միջոցին դիմեցին արդէն, խզելով կապերը Մոսկուայի հետ, թէեւ պէտք եղաւ սպասել երեք տարի. եւ այդ շրջանին մէջ — ինչպէս կը գանգատի պահպանողական յօդուածագիր մը — պոլշեւիկները բաւական գործ տեսան Անգլիոյ մէկ ծայրէն միւսը։

. . .

Ռուս գործակալներու վտարումէն անմիջապէս յետոյ, կառավարութիւնը իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Անգլիոյ պոլշեւիկներու շարժումներուն վրայ։

Ոչ եւ է գաղափար կամ վարդապետութիւն խաղաղ միջոցներով տարածելու եւ համակիրներ ճարելու ազատութիւն կը վայելէ ամէն անհատ այս երկրին մէջ։ Յաճախ կը հանդիպիք հասարակաց վայրերու մէջ քարոզիչներու՝ որոնք իրարմէ քանի մը քայլ հեռաւորութեամբ կը ճառեն իրար հակասող նիւթերու մասին։ Մասոնականութիւն կը քարոզէ մէկը, իսկ իր դրացին կը փառաբանէ կաթոլիկութիւնը։ Պահպանողականներու փառքը երգող ատենախօսէն քիչ անդին կը լսէք հռետոր մը որ հաւատացեալ կ'որսայ մահմետական կրօնքին։ Բազմութիւնը ականջ կուտայ բոլորին ու կ'անցնի առանց աղմուկի։

Համայնավարներն ալ ունին իրենց ատենախօսները այս տեսակ վայրերու մէջ։ Ոստիկանը կը լսէ անոնց պոռչտուքները եւ կառավարութիւնը ծանօթ է գրուած ու խօսուած ամէն բաներուն։ Բայց կայ երեւոյթ մը, որուն մասին լրջօրէն կը մտածեն պահպանողական վարիչները։ Անգլիայի համայնավարները որոնք իրենց դասը կ'առնեն Մոսկուայէն, դիմած են ապահով միջոցի մը, պոլշեւիկեան գաղափարներու տարածման եւ արմատացման համար։ Օգտուելով օրէնքի տրամադրութիւններէն, հաստատած են կիրակնօրեայ դասընթացքներ անչափահաս երախաներու համար։ Իրենց կարմիր ուսուցիչները այդ մատաղ միտքերուն կ'աւանդեն այն տեսակ դասեր, որոնք հիմնովին հակառակ են արեւմտեան երկիրներու կրթական ծրագիրներուն. օրինակ —«Մի հնազանդիր մեծերուն», «եկեղեցի մի՛ երթար», «զինուոր մի՛ ըլլար» եւ ուրիշ կրակոտ խրատներ։ Ինչպէս ամէն վարակիչ ախտ, պոլշեւիզմն ալ կ'օգտագործէ տկարութիւնները ինչ ձեւով որ անոնք ներկայանան։ Տնտեսապէս աղքատ ժողովուրդ մը կամ մտքով ու զարգացումով խակ անհատը հաւասարապէս ենթակայ են վարակումի։

Այս տրամաբանութիւնով է որ երեսփոխան մը հարցուց վարչապետին, խորհրդարանին մէջ, թէ կառավարութիւնը ի՞նչ կը խորհի՛ արգիլելու համար այս յեղափոխական դաստիարակութիւնը։ Որոշ ծրագիր մը չկայ տակաւին, բայց յայտնի է որ օրուան իշխանութիւնը քայլեր պիտի առնէ այդ ուղղութեամբ։

Բացի կիրակնօրեայ դասատուութիւններէն, համայնավար կուսակցութեան կողքին կազմուած է «Դեռատի ընկերներու լիկան», որուն անդամ են ութէն մինչեւ տասնեւհինգ տարեկան [illegible]։ Իրենց երկրորդ տարեկան համաժողովը գումարուեցաւ անցեալ շաբթու։ Կարեւոր բանաձեւեր քուէարկուեցան այդ «մանկապարտէզ» ժողովին մէջ՝ հովանաւորութեամբ [illegible] համայնավարներու ... Փոքրիկ աղջիկ մը, հազիւ 14 տարեկան, բողոքեց դպրոցներու մէջ աւանդուած պատմութեան դասերուն դէմ եւ ըսաւ որ «անգլիացի մանուկներուն համար կարեւոր չեն թագաւորներու եւ թագուհիներու հէքեաթները. անոնք պէտք է սորվին աշխատաւոր դասակարգի պատմութիւնը»։ Ուրիշ տղեկ մը բողոքեց Ռուսաստանի հետ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզման դէմ։

Այս դաւիչը, որ սարքուած է, ինչպէս յիշեցի, համայնավարներու ձեռքով, տեղի կ'ունենայ պահպանողական, դրամատէր եւ ազնուապետական իշխանութեան մը քթին տակ։ Պիտի թոյլ տան որ երախաները թունաւորուին այս յիմարութիւններով— Յայտնի չէ առայժմ։ Կը մտածեն զանազան ձեւերու մասին եւ հաւանաբար կը սպասեն ուրիշ ծայրայեղութիւններու, փոխելու համար իրենց համբերատար ուղղութիւնը։ Դեռ այս շաբթու վեց-եօթը անգլիացի մանուկներ Մոսկուա մեկնեցան — իբրեւ հիւր իրենց ռուս տարեկիցներուն — տեղին վրայ ուսումնասիրելու համար այս վերջիններուն վիճակը։ Ներքին նախարարութիւնը չարտօնեց որ անցագիր տրուի անոնց. բայց [illegible] փախան.

Դալով անգլիացի համայնավարներու քաղաքական գործունէութեան, կառավարութիւնը պաղարիւն կերպով կը հետեւի անոնց խաղերուն։ Եթէ չըլլար այն մօտիկութիւնը զոր ունին աշխատաւորականներուն հետ, կարգ մը խնդիրներու մէջ, կարելի էր ըսել թէ անգլիական «փոքրամասնական» շարժումը (ինչպէս իրենք կը կոչեն), հազիւ թէ քաղաքական ուժ մը կը ներկայացնէ առանձին։ Խորհրդարանին մէջ ունին միայն մէկ ներկայացուցիչ։ Իրենց հմայքը քիչ-շատ զօրութիւն ունի Արհեստակցական Միութիւններէն ներս։ Աւելի կ'աղմկեն քան կը գործեն։ Ինչպէս գիտել կուտար անգլիացի բարեկամ մը, այս ժողովուրդը ամէնէն վերջինը պիտի ըլլայ հաշտուելու համար պոլշեւիզմի հետ, որովհետեւ անգլիացի բանուորն անգամ տարբեր խմոր ունի քան իր օտար բախտակիցները։ Իւրաքանչիւր ժողովուրդի և անհատի քաղաքական աշխարհահայեացքը արդիւնք է ընկերային ու տնտեսական այն պայմաններուն՝ որոնց մէջ կ'ապրին։

Համեմատութիւնները պահելով, անգլիացի աշխատաւորը կը վայելէ քաղաքական, ընկերային լաւագոյն պայմաններ եւ բնականաբար չի կրնար դիւրութեամբ ազդուիլ Մոսկուայի փայլուն խօսքերէն։ Այս կէտը ծանօթ է Գ. Միջազգայինի վարիչներուն եւ այդ է պատճառը որ անոնք կ'աշխատին ամէն գնով քաղաքական բարդութիւններ ստեղծել եւ տակնուվրայ ընել Անգլիոյ ընկերային կարգուսարքը։ Այս նպատակին համար կարեւոր ուժ մըն է Արհեստակցական Միութիւններու եւ Աշխատաւորականներու բարեկամութիւնը Մոսկուայի հետ։ Բայց զարմանալի է որ այս երկու կազմակերպութիւններն ալ բողոքագիր մը ուղարկեցին Մոսկուա, այս շաբթու, քան մահապատիժներուն դէմ։ Բարեկամական յորդո՞ր մըն է արդեօք, թէ ազդարարութիւն կարմիրներուն։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԱՅԳԻՆ

Ներկայ կտորը կ'արտատպենք Ա. Ահարոնեանի նոր գործէն, «իմ Գիրքը»» որ վերջերս հրապարակ ելաւ, իբրեւ առաջին ճատը իր յուշերուն։

ԽՄԲ.

Դրախտ էր մեր այգին։

Չորս կողմից շրջափակուած բարձր պատերով՝ նա հեռուից նման էր պարսպապատ բերդի։ Այդ պատերը... որչափ աշխատանք, որքան ժամանակ ու քրտինք վատնուած՝ մեր չնչին արդար վաստակը թուրք եւ քիւրտ հարամիներից պաշտպանելու համար։

Եւ խորհել, որ հայ ժողովուրդը այսպիսի պայմանների մէջ է ստեղծագործել, մշակոյթը զարգացրել։

Ու այդ բարձր, անանցանելի պարիսպների ներսը մի կատարեալ հէքիաթային պարտէզ արհեստաւոր հայրս մի ժամանակ մրգեղէն հողագործ էր եւ հմուտ, ճաշակով ու գեղասէր պարտիզպան։

Գարունը պճնուած ու բուրաւէտ հարսի պէս էր իջնում մեր այգին. դռնից ներս մտնելիս՝ առջեւդ փռւում էր նախ վարդերի բուրաստանը եւ շուրջը հոտաւէտ սուսամբարի կրկնակ փոսկի [illegible] Մայիսեան լուսաբացին երբ վարդերը բացւում էին փարթամ ու փթթուն եւ սուսամբարները փռւում տերեւներն ու փարւում վարդենիներին, ապրեցուցիչ բուրմունքը բռնում էր այգին՝ ներս մտնողը առեւ արեւելքի առասպելական մի ճոխ պարտէզ էր իջնում։

Մեր ժողովուրդը իր ամենօրեայ տքնութեան մէջ ժամանակ չունի կեանքի գեղն ու բոյրը վայելելու, սակայն նա անկարող է մոռանալ վարդը. սիրոյ եւ երիտասարդութեան բոցոտ ծաղիկը իշխում է նրա հոգում, երգերի, օրհնութեան, համակ իր բանաստեղծութեան մէջ։ Մեր ժողովրդական ստեղծագործութիւնը վարդով է սկսւում եւ վարդով վերջանում։ Սիրածին [illegible] մեր աղջիկը վարդին է հաւատում իր սրտի գաղտնիքը եւ իր կուսական ստինքների տակ առաջին թրթիռը վարդն է յայտնում. «Վարդ աղջիկը», «Վարդ հարսը» ու «Վարդ կեանքը» սիրոյ շղթայի ոսկէ օղերն են, որոնք գրկւում են մեր երգերի մէջ։ Եւ վարդափառ երիտասարդութեան, կրքի, պոռթկումի փարթի ու ցոփի տօնն է. հեթանոս աստուածների ժայթքած կրակի մի փունջ, որ իր թերթիկների ծալքերում անյագ սէրերի բոցն է պահում գալիք սերունդների համար։

Ու մեր այգին լի էր վարդերով։

Յիշում եմ, անմիջապէս վարդերից յետոյ, բարձրանում են երկու հաստաբուն ու բազմածիլ թթենիներ, որոնց պտուղը հասնում է դեռ Մայիսից՝ գրաւելով ճանճազան սարեակներին։ Թթենիներից յետոյ երկու տասնեակ ու յաճախակի ընկուզենիներ կային, որ մայրս սովորաբար հօրս կտրել տւած ծակատարքական ծառեր են — ժողովրդական իմաստութիւնը գիտէ, որ ընկուզենին տնկողը նրա պտուղից չի ուտի. այսպէս է ասւած։ Հրամանը [illegible] փոխարէն բարձրացան քնքոյշ նշենիները, որոնց ծաղիկներն այնքան նուրբ ու զգայուն են, որ ամենաթեթեւ պաղ հովից էլ մեռնեն։ Նշենիների կողքին, կարմրահասակ աղջիկների նման ձգւում են դեղձիները, ծաղկում են առաջինների հետ,քոյրերի պէս եւ գարնան առաջին մեղուներին հայթայթում մեղրի հիւթ։ Ցեւտոյ կեռասենիներն ու ալուչաներն են շուրւում ճերմակ ծաղիկներով եւ ձեռք ձեռքի տւած՝ գնում են մինչեւ այգու խորքը, ուր նրանց սպասում են սալորենիները իրենց դալուկ ծաղիկներով։ Սրանց դէմ յանդիման խնձորենիներն են ու տանձենիները կարմիր ու ճերմակ ծաղիկներով եւ բոլորը միասին կազմում են մեր այգու գմայլելի «բուրվարը», կամ «խիավանը», ինչպէս ասում էր հայրս պարսկական բառով։

Ծառերի այս ազնւական հասարակութեան մէջ ծիրանիները ռամիկների ամբոխն է, որ բռնում է այգու կեսրոնը, մի փոքր օտար առաջիններին, բայց հաստատուն ու յամառ բներով, գանգուր ու չոր տերեւներով, ու թեով միշտ գերազանց, բազմանալութեամբ միշտ յուռթի, գարնան անակնկալների առջեւ դիմացկուն, յետադարձ ձմեռն արհամարհող, ու նայում են միւսներին զգալած արհամարհանքով։ Դեղձ ու նշենի, սալոր ու ալուչայ մարմի վերջի հովերի խնճոյքից մնացած են յաճախ, իսկ ծիրանին կըծկւում է ծաղիկները, սրթսրթում անժամանակ ցրտի առաջ եւ թեթեւ փաստով դուրս գալիս ծանր փորձութիւնից։ Այգու խորքում, միմռացած փոսի մէջ, դաշտերի տակ փշատների շարքն է, քնած ուղտերի պէս ծուռ ու մուռ ու այլանդակ, որոնք սակայն սիրում են դաշտերին նայել եւ ամենաբարձր ցանկապատից իսկ իրենց մուգ կապոյտ ճիւղերը նետում են դուրս, յաճախ կախկխւում վար, մինչեւ գետին։ Նրանք տարփոտ բուրմունք ունեն, գասալած բագուկների պէս ոստեր, ծաղկած փշատենին գարնան սիրոյ պսակը։ ... կատի ազդանշանն է։ Նրա բուրմունքը սիրահրգիռ է։ Ժողովուրդը գիտէ, որ սովորաբար երեխաները ծնւում են փշատի ծաղկելուց ինն ամիս յետոյ...

Այգու կէսից աւելին՝ բռնում է խաղողը. բարձր թմբերի լանջերին ոլթերի գալարուն ու հանդուցաւոր ոստերը փռւած են կանոնաւոր շարքերով։

Եւ մեր բաղդինե՜րը։

Այգու հիւսիսային կողմում վեց շարաններով բարձրանում են նրանք ուղղաձիգ ու կապուտին ուղղ բոլոնները գէպ երկինք եւ օրօրւում են հովերի առաջ։ Նրանց ստւերը միշտ դուրս է այգուց, մեծ ճամբին։ Ամառուայ շոգերին այդ ստւերը երկնային օրհնութիւն է գազթած աշխատաւորների եւ իրենց վաստակաւոր անասունների համար։

Նոճիների քոյրերն են բարդիները, սաղ ու տրտմութիւն նրանց թողած՝ եւ իրենք չը գիտեն ինչ մի կեցւածք ունին՝ բարի ու խոհուն միաժամանակ։ Բարձրից են նայում այգուն, բայց ո՛չ որպէս արքան ու զգաստ պահապան, այլ որպէս աշխարհի չարին ու բարին հեզ-նող իմաստուններ, որոնք վաղուց գիտեն, որ կեանքն այսպէս է եւ այսպէս էլ կ'ընթանայ։ Միայն փոթորիկի ժամերին նրանք ցաւի սարսուռ ունեն, ու յետոյ զառնում է անհնարին ողբ ու կոծ, անեղ հողմերի շնչի տակ իրար են խառնւում խուճապած բանակի պէս եւ ամէն մէկը միւսին է փարում ընութեան սարսափի միասին ապրելու ու ողբալու համար։

Ա՜հ, մեր բարդիները փոթորիկի ժամին՝ հօր կեանք ու տանջանք։

Եւ առակները Արաքսի ու նուշահամ ջուրն էին բերում ոռոգելու համար վարդ ու կաւնաչ, ծառ ու խաղող։

Այսպէս է մեր այգին. այսպէս տեսայ ես նրան, երբ արեւ ու աստղեր ապրեցի, երբ ծաղիկ ու դաշտի բուրմունքը խմեցի։

Որչափ ջանք էր թափել հայրս ամէն մի տունկի, խաղողի ամէն մի որթի, իր խիավանների, ածուների, առուների եւ թմբերի վրայ։ Ջրին հաւասար՝ քրտինքով ոռոգել, մինչեւ որ այգին դրախտ դառնար։

Եւ գարնան վերջերից մինչեւ ուշ աշուն անբաւ բարիք էր թափւում այգուց դէպի տուն, որպէս առատութեան եղջիւրից։ Մայիսի վերջին թութ ու կեռաս, յանխա-յուլիսին ծիրան ու խնձոր, օգոստոս ու սեպտեմբերին դեղձ, տանձ ու խաղող։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԹՈՒՈՒԶ.

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՉԱՐԿ

Պոլշեւիկ բանաստեղծութիւն

Երեւան՝
Բանուորի փողոց
Գոց . . .
Ցիմի ու անձրեւ ու որոտում,
Ռուսաս Համբն վաճառում
վարունգ, դդում...
Համայ Մկոն անձրեւի տակ է,
դե՛ր խրխում..
Պոլետ Աբօն գիրք է ծախում. .
Ընկաւ կայծակ՝
Բացեց մի ծակ . . .
Եդ ծակի մէջ մտան մէկէր
Ու երգեցին պրոլետ երգեր
«Պրոլետարմի՛ր,
Ասէ՛ք, կարգի,
Լրսէ՛ք, չա՛րքի,
Ու ա՛գ. կլ լուս կ.
Համազարկի . . .
Հ . . . ն, ճլուս չը,
Ընկաւ բալխոն,
Նանոց Ալալխոն . . .

Մոհամատ Կարօ Իփանովից

ՄՈՆԹԷ ՔԱՐԼՈՅԻ ԵՐԳԵՐ

Միամիտավար բանաստեղծութիւն

Կը յիշի՞ս, այն երջանիկ երեկոն, սիրուհի սիրելին, երբ թեւ թեւի կը շրջէինք Միջերկրականի եզերքը, մեր սիրոյն հաշտեկցիւր ընելով։

Երկինքի գեղեցիկ էր արեւուն շողերը ճնշուն ալերով(?) նման կը թափէին ալիքներուն վրայ, իսկ տերեւները կանաչ տաղաւարներու պէս կը սփռւէին մեր վրայ։

Ի՞նչ երջանիկ էինք։ Դրախտին մէջ երաժշտութիւն կար։

Որքան նախանձորդի է դրամարկղի մաքսաւոր քան Ֆրիծենեան ու Գէթթիովէնները։ Ո՛հ, քանի ն երջանիկ էինք։ Նա պաւկեալ կուրծքիս վրայ, բարձ ունենալով Համբարձումեանին պնած ճամանդներդ ու մարգրիտներդ։

Արեւն ալ մեծ զոհաբերութիւն մը նման կը փակուէր՝ Ամէն կողմ ոսկի էր ու Թղթադրամ ու գոհար։ Շրթունքներս կուրծքիդ չէի՞ն վրայ կը սորագ էին խոստումներ, մինչ մատներս ալ կ'ըմբէին ոստումները...

Միզոպիա

Եւ ըսել թէ այս երկու քնքոյշ փոխյարաբերութիւնները կը ծնին ըլլալ քոյլ-եղբայր կամ էրիկ-կնիկ։

Աս ալ իմ գրական քննադատութիւնս։

ԸՆԿԵՐ ՎԱՀԷՆ

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ — Ռուս վիպագիրը վերջերս աւարտած է նոր ու մեծ վէպ մը, Քառասուն Տարի, որուն վրայ աշխատած է երկար տարիներ։

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ — Հայաստանի Գիտական Համալսարանի մասնաւոր յանձնաժողով կազմած է մասնագիտական բառարան մը, որ կը պարունակէ 7000 բառ։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՍԻՐԵՐԳ

ԱՂՋԻԿԸ.— Ցոլա՛, հոգի՛ս, երազիս մէջ այս գիշեր, հօրդ բակին մէջ ծառ մըն էր կանանչցեր: Անոր երկու ճիւղերը յարուած էին, այդ երկու ճիւղերուն վրայ զոյգ մը կարմիր խնձորներ կային եւ երկու գեղեցիկ սիրամարգ թռչուններ ալ անոնց մօտը թառած էին:

ՑՈԼԱՆ.— Աղջի՛, հոգի՛ս, այն ծառը որ հօրս բակին մէջ կանանչցեր էր, քու հասակդ էր. Այն երկու ճիւղերը որ կապուած էին, քու սեւագեղ բազուկներդ էին: Այն երկու կարմիր խնձորները որ ծառին վրայ կախուած էին, քու երկու շամամ ծիծերդ էին. եւ այն երկու գեղեցիկ թռչունները որ թառած էին, մեր սիրահար սրտերն էին . . .

ԱՂՋԻԿԸ.— Ցոլա՛, իմ հոգի՛ս, քու անունդ է Խոտէտա (Աստուածատուր). շա՛տ թանկագին ոսկիէն աւելի սուղ է քու կեանքդ ու շատ կարիճ ու գեղեցիկ ես: Քու մէկ համբոյրդ որ առաջ հինգ դրուշ կ'արժէր, հիմա ոսկիէն առաւել է:

ՑՈԼԱՆ.— Աղջի՛կ, իմ հոգի՛ս, քու անունդ է Սիմամ: Սիրտդ թուղթ է, իմ լեզուս գրիչ է. եկո՛ւր երթանք Շէյխին եւ մէջլիսին մէջ թուղթ մը շինել տանք որ մեր երկուքին սիրտերն շատ բարձր ըլլայ:

ԱՂՋԻԿԸ.— Ցոլա՛, հոգի՛ս, իմ անունս է Սէյրան, քոյր ու ալոր է, (քէհրիպար սաթ), ու մերձաւոր եկու՛ր երթանք հօրս տունը. թող քու կարմիր դէմքդ իմ վառ սրտիս դարման ըլլայ:

Թարգմ. քիւրտերէնէ
ԱԼԻԹՍԱՆ ՆՈՐԻՋԱՆԵԱՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ

Կոմիտաս վարդապետի շուրջ, հայ մամուլին մէջ, երբեմն, սովորութիւն է ողբեր գրել:

Ես, նախ, մեծ երաժշտագէտէն, կ'ուզեմ երկու տողանուոր կարդալ ձեզի, խունկի ու յիշատակի պէս տանական.

Ի՜նչ խոր ու անանց սարեր ու ձորեր,
կապուած, փլփլած եւ անծիրծուիեր
Գառնէշ կը կանգնին իբր հսկայ կամք բաց,
Դարձեալ ես անապ կը սուլամ յուսաց,
Ժպիտն երեսիս
Սրտին կը տանինք

(Այս տողանուորը գրուած է իր մէկ լուսանկարին վրայ, զոր նուիրում է իր մօր, Զմրուխտին, որդիական անմոռաց սիրով»)

*

Թանկ է, ինծ համար յանկերգ բարեկամ,
Սորա սուրբ սէրն է սրտումս անմարած,
Ինծ բախտն ու ալիք թո՛ղ անդունդ ծգեն,
Սակայն իմ սրտին ազդել կարող չեն:

(Այս տողանուորն ալ, նոյնպէս լուսանկարի վրայ, «Նուիրում է բարեկամական քաղցր սիրով եւ անհուն միրկրաւորի յիշատակներով Կ. Պօյաճեանին»: Երկու տողանուորներն ալ ստորագրուած են Սողոմոն Ա. վարդ. Սողոմոնեան անունով, երբ դեռ սարկաւագ էր Էջմիածնի մէջ, ինչպէս կը վկայէ թուականը, 5 թ. 1893։)

* *

Ու հիմա, երկու յարձակում, արդար եւ իրաւ:

Առջինը, Թուրք գրագիտուհի մը, Խալիտէ Էտիպ հանըմ, եւրոպական մամուլին մէջ ելեր կը պնդէ թէ Կոմիտաս վարդապետ, շրջանաւարտ՝ Հռոմի երաժշտանոցէն (?), թրքական ծագում ունի (!) եւ իր ձայնագրած երգերը հայերէն բառերու վրայ թրքական եղանակներ են (՛)։

«Լոնդոնի» Խալիտէ Էտիպ հանըմ, ամէն բան է, ինչպէս կը սիրէ ըլլալ կիներու դասակարգ մը՝ գրագիտուհի, կրթական գործավար, [illegible]), եւ անպատկառ ինքնահաւանութեան [illegible]

[illegible] նախ՝ պատասխ.

Արդարեւ, այս մեր 20րդ դարուն, ալլեւս անկարելի է չընդվզիլ բոլոր անոնց դէմ, որոնք պատասխանատուութեան զգացում չունին: Կարելի չէ հանդուրժել որ ամէն պատահական խաղ-ծըղ գրող անպատասխանատու եւ մեծ վճիռներ տայ, անարգէ պատմութիւնը եւ գիտութիւնը:

Ցեղապաշտ, Քէօփրիւլիւ Զատէ մը յանդգնեցաւ բովանդակ հայ աշուղական բանահիւսութիւնը թրքացնել: Ան ալ բա՞ն էր: Պոլսոյ թուրք համալսարանին մէկ դասախօսը անպատկառ համարձակութեամբ փորձերս ուզեց թրքացնել բովանդակ հին հելլենական քաղաքակրթութիւնը: Եւ Խալիտէ Էտիպ հանըմ, պատասխանատուութեան պակասի նոյն ախտովը, կը ջարդէ սեւ հայ արուեստը: Իր ո՞ր ականջը կը հասկնայ երաժշտական ազգային ոճերը, բաւակա՞ն կը նկատէ քոլէժի աշակերտուհիի ուղեղը փոխելու համար զանազան [illegible] ինչպէս գիտութեամբ, կը փոխէ իր ամուսինները: Ծանօ՞թ է Քէօթահիոյ հայերուն գաղթին Արարատեան դաշտէն դէպի արեւմուտք:

Բայց կարելի չէ նոյնի՛սկ վիճելի նկատել այն հարցերը, մեր երաժշտութեան հայեցիութիւնը, մեր աշուղներուն արուեստը, Կոմիտասի գերզգաստանին ծագումը, վերջապէս մեր պատմութիւնը, զորս թուրքերը կը չափեն իրենց գօտին արշին շինելով:

Ու կը պատահին Եւրոպացիներ, որոնք իրենց համայնագիտարաններուն համար իբրեւ պատուական կարծիքներ կ'ընդունին պէյերու եւ հանըմներու ածան խօսքերը..

* *

Ունինք Կոմիտաս վարդապետ մը: Անտուքի մէջ զրած ենք զայն, խնամատար մայրիկի պէս յանձնախումբ մըն ալ վրան պահապան:

Ունինք մեր մէջ դասակարգ մը, որ շատ կը սիրէ մեծ մեռելներու աչքէ. ժամակ կենալ, մեծ հարուստներու կանչին ըլլալ, եւ մեծ հանդէսներու «Կարգադիր յանձնախումբ» ընտրուիլ:

Չեմ գիտեր եւ չեմ ալ հետաքրքրուիր թէ որոնցմէ կազմուած է Կոմիտասի խնամատար մարմինը: Սակայն գիտեմ թէ անոնք թիթեռնիկներու պարը խաղացին նշանաւոր լոյսի մը շուրջ:

Երբեւ լուրջ, հիմնական գործ, ի՞նչ ըրին Կոմիտասը բժշկելու համար:

Ղեկեցին անկեղանոց մը: Կոմիտաս մնաց հոն, ու կը քաշքշէ իր հիւանդութիւնը: Ո՞վ կը համարձակի համոզել թէ Վիեննացի փրոֆէսէօրը, Ֆրէօյտ, չէր կրնար լուսաւորել Կոմիտասի գանկը, որ յանկարծ խաւարեցաւ: Ո՞վ կրնար ըսել թէ հոգեվերլուծումը բարիք չպիտի բերէր այս հիւանդին, [illegible] բուն ծանօթները փաստեր կուտան կեանքին, ներքին սպառնուած վրդովումներուն մասին:

Բաւական չա՞...

Հ. ՆԵՐՏՈՒՆԻ

[illegible]

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՌԻ ՄԷՋ

Հոս կ'ապրին մօտ 150 հայեր: Բայց չունինք ոչ մէկ ազգային ժիգ եւ հետաքրքրուող անգամ չկայ:

Մեր երախաները ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, ենթակայ միշտ ձուլումի վտանգին:

Բոլորս ալ կ'աշխատինք գործարաններու մէջ: Այրերը օրական կը ստանան, 8—9 ժամ աշխատանքի փոխարէն, 18—30 ֆրանք, իսկ գործաւորուհիները՝ ամէնէն բարձրը 15 ֆրանք:

Ունինք նաեւ բաւական թիւով ամուրի երիտասարդներ:

Ծնունդները եւ մահերը նուազ են: Գրեթէ երկու տարուան մէջ հազիւ 3—4 ծնունդ տեղի ունեցած են, մահերն ալ նոյն համեմատութեամբ:

Թ. Դրաթեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Երէկ շրջիկները կատարեցին Պօլէթին-Վան հանգրուանը 208 քիլմ.: Շրջիկները Տինանէն ճամբայ ելան առաւօտուն ժամը 6ին, Վան հասնելու համար կէսօրէ ետք ժամը 12.50ին:

Այսօր անոնք պիտի կատարեն՝ ութերորդ հանգրուանը Վանէն Սալյէ, 204 քիլ.: Մեկնում առաւօտուն ժամը 6ին: Իսկ վաղը իններորդ հանգրուանը, Սալյէն Դառտօ 285 քիլ.: Մեկնում առաւօտուն ժամը 5ին:

Ինչպէս գրեցինք, մեկնող շրջիկներու ամբողջական թիւն էր 143:

Մեկնումէն ի վեր 67 շրջիկներ ձգած են շրջանը ու ներկայիս կը մնայ միայն 76 հոգի: Շրջանը ձգող շրջիկներէն 62 պարզ՝ իսկ մնացած հինգը բուն շրջիկներն են: Այս 62 պարզ շրջիկները որոնք դեռ դժուարին հանգրուաններու հասած, ձգեցին շրջանը, գրեթէ բոլորն ալ նոր մասնակցողներ են: Նաեւ քիչերն են որ որոշ պատճառներով կամ արկածի հետեւանքով շրջանը ձգած են:

Մինչեւ ներկայ հանգրուաններու ընթացքին Dilecta ընկերութեան հեծելանուորդներն էին որ ընդհանուր դասաւորման գլուխը կը գտնուէին, որոնց բոլորն ալ Ֆրանսացիներ են.— Փէլիսիէ, Լը Տրօկօ, Բիւվըլիէ եւն.: Սպասենք լեռներու հանգրուաններուն, որոնց շրջանը կը սկսի 30 Յունիսին, Պայոննէն Լիւշոն 326 քիլոմեթր:

Վեցերորդ հանգրուանը՝ Տինան Պրէսթ, 206 քիլոմեթր, կատարուեցաւ Ուրբաթ օր: Շրջիկները Տինանէն մեկնեցան առաւօտուն ժամը ճիշդ 6ին:

Այս վեցերորդ հանգրուանը դժբախտ օր մը եղաւ Dilecta ընկերութեան համար:

Ֆրանսացիներուն ամենալաւ կարծուած հեծելանուորդը և հաւանական յաղթականը՝ Ֆրանսիս Փէլիսիէ, Պրէսթի 60 քիլոմեթր մնացած Morlaixի մէջ [illegible] շրջանը վերջնապէս ձգել, չկարենալով շարունակել: Ֆրանսացիները այս տեսնելով կը պոռային. «Ո՛հ, Ֆրանսիս, 60 քիլոմեթր մնաց, ոգեւորուեցի՛ր», բայց անօգուտ. ուժերը չէին զօրեր աւելի առաջ երթալու:

Իր կինը որ իրեն կը հետեւէր ինքնաշարժով՝ կը հասնի քիչ յետոյ եւ զայն կ'առնէ իր ինքնաշարժին մէջ: Բայց դեռ Dilecta ընկերութեան հեծելանուորդներ կան որ կը գտնուին ընդհանուր դասաւորման գլուխը:

Վեցերորդ հանգրուանը շահեցաւ ֆրանսացի Տիւք՝ որ Պրէսթ հասաւ ժամը 13.47'39"ին: Երկրորդ՝ Տը Վէլ:

Սպանիացին կը հետագրէն թէ՝ երկու նշանաւոր քալողներ՝ Լըքուտնա եւ Լարայա կուգան աւարտել Սպանիոյ շրջանը քալելով, 132 օրէն պիտի կտրեն 5000 քիլ. ճամբայ:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՒԹԻՒՆԸ.— *Որբանոցէ մը ելլելով Սիլվի, 18 տարեկան աղջիկ մը, ծառայութեան մտած էր Նորմանտացի հողագործ ընտանիքի մը մօտ: Հոն կը ծանօթանայ հարուստ երիտասարդի մը, որ ամուսնութեան խոստումներով կը խաբէ աղջիկը: Երբ Սիլվի յղի կը մնայ, երիտասարդը կը լքէ զայն: Այն ատեն, Նորմանտացի ընտանիքն ալ կը ճամբէ իր յղի ծառան: Եւ Սիլվի, անօթ ու յուսահատ, կը դիմէ մէկ քրոջը, որ կը բնակէր Փարիզ:*

Փարիզի մէջ, քրոջը բնակարանը կը դառնայ աղջկան համար ճշմարիտ տանջարան մը: Գիշեր զօրեկ կ'աշխատցնեն, կը զրկեն կերակուրէ եւ շարունակ կը ծաղրեն իր ապօրինի յղութիւնը: Կիրակի օրերը, գոց կը պահեն ճաշասրահին եւ տունը մինակ կը ձգեն խեղճ աղջիկը, որ կը ստիպուի գիժել նպաստամատոյցին խոհանոցները:

Վերջապէս, աղջի օր, չկարենալով հանդուրժել ծաղր ու ծանակին, եւ յղութեան ցաւերուն, կը ձգէ տունը եւ կ'ելլէ փողոց: Փողոցը, քարերուն վրայ կը ծնի աղջիկ մը: Դրացիները կը հասնին օգնութեան, եւ հիւանդանոց կը փոխադրեն սոյն [illegible] մարտիրոս մայրն ու նորածինը:

ԳՈՂԻ ՆՈՐ ՀՆԱՐՔՆԵՐ.— *Փիէր Լըպայլի, որ ընկերութեան մը հաւաքիչն է, Փանթէնի մէջ ընկերութեան յաճախորդներէն զանազան մասնաճիւղեր գանձելէ յետոյ, երբ վար կ'իջնէր պանդոկէ մը, սանդուղին վրայ, [illegible] երկու անծանօթներ կը յարձակին եւ քիթին կը բռնեն թմրեցուցիչ գեղ մը: Յետոյ դրամապանակը առնելով կը մեկնին: Լը Պայլի, արթննալով, կը բարձրանայ պանդոկին վերի սենեակը, ուրկէ կ'իջնէր քիչ առաջ: Հազիւ ներս մտած, կը նուաղի: Ամփոփելէ յետոյ կը պատմէ դէպքը: Գողերը անծանօթ են:*

ԽԵՆԹ ՄԸ.— *Մարսէյլի մէջ կօշկակար մը, իր խանութին առջեւ նստած, լուր կը ժողվէր օրաթերթի մը էջերէն: Յանկարծ, դրացի Նիքոլային շունը [illegible]:*

Կօշկակարը բարեւ տուաւ, Նիքոլա բարեւ չվերցուց անգամ: Նոյնիսկ հանեց ատրճանակը եւ փորին, կողերուն եւ ուսերուն մէջ գնդակ լեցուց:

Մարդը մեռաւ եւ խենթը փախաւ:

ՀԱ՛Ց ԹԷ ՄԱՐԴ.— *Հացի վաճառական մը, ինչպէս ամէն օր, աղջի օր ալ ընդունեց բազմաթիւ հացի վանդակներ: Երբ վանդակին մէկուն բերանը բացաւ, մէջէն դուրս տնկուեցաւ մարդ մը, թաւամազ եւ պատառատուն, թրջած հացի պէս: Մարդը դուրս ելաւ եւ սկսաւ առատօրէն հայհոյել, քնաթաթախ աչքերը սրբելով, կը նեղանար վաճառականին, որ քունը խանգարած էր: Ու դուրս գացին ոստիկանատուն:*

Վաճառականը շատ կծծի էր: Բանուորներուն իր բարեկոյ իսկ չէր համենար: Եւ բանուորները վրէժ լուծելու համար, կը գտնեն գինով մը, որ կիսաւ կենդան կը խօկար փողոցը: Շալկեցին, վանդակի մը մէջը թխեցին ու փոխադրողներն ալ վաճառականին հաշուոյն գանձելով, տարին վաճառականին խանութը:

ԿԱՅԾԱԿ.— *Փրիվայի մօտ, Ավըլա գիւղին շանթարգելին վրայ կայծակ ինկաւ, եւ ելեկտրական թելը բանկելով բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան իսկ Էմիլ Բոմիլ մեռաւ:*

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Զ. Ռ. Մ. ԵՒ Պ. ՆՈՒՊԱՐ

Պ. Պօղոս Նուպար, 13 Յունիս 1927 թուակիր նամակով մը, պատասխանելով Զ. Ռ. Մ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան առաջարկին հետեւեալ նամակը ուղղած է.—

Ստացայ ձեր 27 Մայիս 1927 թուակիր նամակը, որով ինծ կ'առաջարկէք ձեր միութեան պատուակալ նախագահութիւնը:

«Թէեւ առողջական վիճակս եւ յառաջացած տարիքս ինծ կը ստիպեն չընդունիլ ո եւ է պատուակալ կամ այլ պաշտօն, բայց եւ այնպէս կ'ուզեմ բացառութիւն մը ընել ձեր Միութեան որ արժանի է համակրութեան և նպաստութեան:

«Կ'ընդունիմ ուրեմն ձեր առաջարկը եւ հաճոյքով կը ներփակեմ 500 ֆր.ի չէք մը, Crédit Lyonnaisի վրայ՝ ձեր սնտուկին համար»

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք գաւառի մեր թղթակիցներէն որ զանազան թերթերու մէջ եղած քաշքշուքներով եւ գռեհիկ սուտերով չզբաղեցնեն մեզ եւ աւելի հիմնական հարցերով զբաղին:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 53

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

Զ. Ռ. Ց. *160* ԼՐՏԵՍԸ

Այս կինը գերմանիոյ ծառայութեան մէջ մտաւ 1915ին, երբ իր [illegible] կ'աշխատէր [illegible] հայի մէկ պանդոկին մէջ: Պէտք եղած կրթութիւնը ստանալէ յետոյ, զրկեցին Ֆրանսա հոն իրեն երեք զաւակներուն քով [illegible]:

Սկիզբները, [illegible] պատերազմական գործարաններով. աշխատելու իր եղանակը շատ պարզ էր, որով կրնար ամէն կասկած իրմէն հեռացնել:

Ինքզինքը [illegible] հայի նաւեր գոյց տալով եւ ամէն տեղ գերմաններուն դէմ հայհոյելով, կը յաջողէր իրեն աշխատաւոր մտնել ազգային պաշտպանութեան համար աշխատող գործատուն մը մէջ հոն՝ ամէն ինչ ուշի ուշով կ'ուսումնասիրէր եւ տեղեկագիր մը կուտար իր պետ լրտեսին:

Գործատան մը մէջ, պէտք եղած տեղեկութիւնները հաւաքելէ յետոյ, որեւէ պատճառ մը կը հնարէր եւ գործատան վարիչը կը ստիպէր որ զինքը վտարէ, յետոյ, ուրիշ տեղ մը կ'երթար իր արհեստը կիրարկելու:

Բայց օր մը օձիքը ձեռք տուաւ վերջապէս, եւ կասկած հրաւիրեց իր վրայ:

Այն ատեն, խիստ հսկողութեան ենթարկուեցաւ եւ տեսնուեցաւ որ, այս կինը չէր գոհանար միայն թշնամիին տեղեկագիրներ հասցնելով, այլ նաեւ մեր զինուորներուն նամակներ կը քաղուածներ ալ կը հաղորդէր անոր:

Խօք, մեր զինուորները իրենց տնեցիներուն գրկած նամակներուն մէջ, ճակատի մասին հազար մանրամասնութիւններ կուտային ցնեցիներ՝ ուրախանալով որ իրենց զինուոր սիրականներէն նամակ ստացած են, իրարու հետ կը շաղակրատէին եւ իւրաքանչիւրին տուած լուրը իրարու կը հաղորդէին. առանց կասկածելու թէ լողներէն մէկը կրնար զանոնք շահագործել ի նպաստ թշնամիին:

Այս լրտես կնոջ թղթակցութիւնները քննուելով, տեսնուեցաւ թէ՝ երկու նոր միջոցներ կը գործածէր իր տեղեկութիւնները հաղորդելու համար.

1 — Երկու բարակ թաւթ փոսթալներ իրար կը փակցնէր, իր նամակը անոնց միջեւ գետեղելէ յետոյ:

2.— Նամակագրութեան եզերքի ակոսները այնպէս մը կը կտրէր որ, մասնաւոր նշանակութիւն մը կ'ունենային:

Երբ իր լրտեսութիւնը փաստուեցաւ, այս ալ մահուան դատապարտուեցաւ: Եւ իրեն պէս շատերուն նման, մինչեւ վերջին պահը չկրցաւ հաւատալ թէ մահուան պատիժին պիտի ենթարկուէր:

— Բնաւ մարդ չեմ սպաննած, կ'ըսէր, ինչո՞ւ կ'ուզեն զիս սպաննել:

Երբեք չկրցաւ հասկնալ թէ՝ իր ոճիրները քանիներո՛ւ մահուան պատճառ եղած էին:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ ՄԸ

Ցայտնութիւններէն այս շարքը կատարեալ չպիտի ըլլար, եթէ զանց առնէի շատ պարզ միջոց մը, զոր իրենց տեղեկութիւնները Պերլին հասցնելու համար, գերման լրտեսները կը գործածէին:

Արաբերթերու փոքր ծանուցումներն էին որ կը շահագործէին այս նպատակաւ:

Ըստ երեւոյթին՝ այս փոքրիկ ծանուցումներուն չափ անվնաս բան չկայ եւ սակայն գերմանները կրցան զանոնք ալ վերածել այն տեսակ զէնքի մը, որով մեզ բաւական նեղել յաջողեցան:

Եւ ինչպէս շատ մը պարագաներու մէջ, նորէն գիտուածն էր որ այս անգամ ալ մեզ թոյլ տուաւ երեւան հանել այս նոր սատանութիւնը:

Ատենէ մը ի վեր, թղթատարական հակակշռի կեդրոնները նշմարեր էին թէ՝ անծանօթ կերպով կը փոխանակուին կասկածելի այն թղթակցութիւնները, որոնց վրայ հսկելու պաշտօն ունէին:

Նոյն իսկ շատ մը տեղերու մէջ բոլորովին դադրած էին:

Անմիջապէս խուզութիւնը տեղեկացուցին մեր փոխ-լրտեսական կեդրոնին, որ խնդիրը լուսաբանելու համար քննութեան ձեռնարկեց.

Կարգ մը կասկածելիներ, որոնց նամակագրութեան մասնութիւնը շատ ծանօթ էր, ամիսէն աւելի էր որ դադրած էին ղրկելէ Ցուրիխի եւ Պարսելոնայի հետ թղթակցելէ. ասոնք մասնաւոր հսկողութեան տակ առնուեցան:

Նախ, որեւէ բան կարելի չեղաւ երեւան հանել: Այս կասկածելի մարդիկը, որոնց շատ ալ կարեւորութիւն չէինք տար, եթէ ոչ արդէն շատոնց ցիրենք դրած պիտի ըլլայինք մեզի վնասելու անկարող վիճակի մէջ) նորէն սովորական, ինչպէս անցեալին մէջ, կը շարունակէին զբաղիլ իրենց սովորական լրտեսութեամբ:

Սակայն, այլեւս չէին գրեր, ինչ որ մեզ շատ կը մտատանջէր, որովհետեւ, հակառակ անոր որ թղթակցութիւնները դադրած էին, սակայն գոնէ երկու անգամ առաւելագոյնս որ գերմանները դարձեալ կը շարունակէին շատ կարեւոր տեղեկութիւններ քաղել:

Լ... [illegible] պէտք էր առաջքը առնել

Բայց ինչպէ՞ս

(Շար.)

Գողտրիկեան եղեռնագործ Աթէնքի մէջ?

«Թայմզ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ վերջին օրերս Աթէնքի ոստիկանութիւնը տեղեկութիւն առած էր թէ համայնավարները կը ծրագրեն տինամիթով օդը հանել Աթէնքի իտալական դեսպանատունը։

Այս մասին տեղեկութիւն հաղորդող մարդը դրամական մեծ վարձատրութիւն պահանջած է։ Կատարուած քննութեան հետեւանքով, քանի մը չգտնուեցան մատնանշուած վայրերու մէջ։ Յետոյ, սակայն խուզարկուեցաւ տեղեկութիւն տուողին տունը, ուր տինամիթներ եւ հրթիռներ գտնուեցան։ Մարդը ձերբակալուեցաւ, իբրեւ արգիլուած զէնքեր պահող։

Շթրէզեմանի ճառէն վերջ

Գերմանիոյ արտաքին նախարարին ճառը ընդհանուր հաւանութեան արժանացաւ Ռայխսթակի մէջ, բացի աջակողմեան փոքրամասնութենէն եւ համայնավարներէն։ Գերման մամուլը եւս առ հասարակ իր հաւանութիւնը կը յայտնէ։

Լոնտոնէն առնուած հեռագիրներ նոյնպէս ցոյց կուտան թէ Շթրէզեմանի յայտարարութիւնները լաւ տպաւորութիւն առաջ բերած են պաշտօնական եւ կիսապաշտօն շրջանակներուն մէջ։

Զօր. Ֆօն Բաւլէրս, որ արեւելեան սահմանի ամրութեանց քանդումին մասին իբրեւ պատուիրակ Փարիզ եկած էր, քանի մը օրէն, դաշնակից զինուորական մասնագէտներ պիտի հրաւիրէ՝ հակակշռի ենթարկել տալու համար քանդուած ամրութիւնները։ Այս քննական պտոյտը պիտի տեւէ մօտ 10 օր։ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ հրամանատար Տիւրան։

Գերմանիա այս կերպով խօսքէն գործի կ'անցնի եւ ցոյց կուտայ իր բարեացակամութիւնը։

Երբ դաշնակից մասնագէտները նպաստաւոր կարծիք տան ամրութեանց քանդումին մասին, Գերմանիա պիտի փութայ օգտագործել զայն եւ անմիջապէս պահանջել փոխադարձաբար, որ Հռենոսի գրաւման զինուորներու թիւը գեղչուի։

Ատլանտեանի ճամբան

Հրամանատար Պայրտ շաբաթ առտուան դէմ պատրաստ էր մեկնելու Նիւ Եորքէն «Միս Ամերիկա» օդանաւով։ Հաղաբաւորներ կանուխէն փութացած էին Ռուզվէլթ Ֆիլտի օդանաւային կայանը։ Գիշերը օդանաւը արդէն իսկ դաշտին վրայ բերուած էր եւ բոլորովին մեկնելու պատրաստ վիճակի մէջ դրուած։ Ժամը 10ին յանկարծ խիստ սաստիկ փոթորիկ մը ծագեցաւ եւ քիչ մնաց օդանաւը կեցած տեղը պիտի քանդուէր։ Ներկայ ոստիկանները, մեքենագէտները, թղթակիցները եւ բոլոր մօտը գտնուողները օգնութեան փութացին, օդանաւը գետնի վրայ պահելու համար։ Փոթորիկը ժամը 60 քիլոմեթր արագութեամբ կը սուրար, ու այդ ծ ժգնութեան տակ օդանաւը յարդի շիւղի մը պէս ինքնաբերաբար թռչելու վիճակին մէջ էր։ Բարեբախտաբար տասը վայրկեան վերջ փոթորիկը դադրեցաւ։ Նոյն պահուն Ատլանտեանի վիճակին մասին առնուած լուրերը շատ դէշ էին։ Այդ պայմաններուն տակ ճամբայ ելլել՝ անձնասպան ըլլալ կը նշանակէր։ Ժողովուրդը երկու ժամ եւս սպասեց, ու յուսախաբ մեկնեցաւ, երբ յայտարարուեցաւ թէ ճամբորդութիւնը յետաձգուած է։

∴ Զէմպըլին եւ Լէվին Երեքշաբթի օր կէսօրէն վերջ Փարիզ պիտի հասնին։ Երկու Ամերիկացիները այսօր Փրակայէն Վարշաւա պիտի մեկնին, վաղը Վարշաւայէն Ցուրիխ պիտի երթան, ու Երեքշաբթի անկէ ուղղակի պիտի գան Փարիզ, ուր պիտի մնան մինչեւ Յուլիս 12։

Ասոնք կը յուսան թէ մինչեւ այն ատեն Պայրտ եւս հասած պիտի ըլլայ Փարիզ, ու մտադրած են առաջարկել անոր որ միասին Նիւ Եորք վերադառնան օդանաւով։

Երկու օդանաւերու միասին ճամբորդութիւնը այն առաւելութիւնն ունի, որ եթէ մէկուն վտանգ մը պատահի, միւսը կրնայ օգնութեան հասնիլ զանազան եղանակներով։

∴ Անգլիական բանակի օդանաւորդ սպաներէն Ճ. Քօքս և Ռուսըլըն Մայիս 26ին Գոնիայէն ճամբայ ելած էին դէպի Պոլիս, սակայն յետոյ լուր չէր առնուած իրենց մասին։ Մէկ ամիսէ ի վեր թրքական իշխանութիւնները կը փնտռէին զանոնք։ «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ վերջին լուրերու համաձայն, օդանաւը Պիլէճիկի վրայ տեսնուած է նոյն օրը, հետեւաբար օդանաւորդներուն գլուխը փորձանք մը եկած է Պիլէճիկի եւ Պոլսոյ միջեւ։

Գործազրկութիւնը վերջանալու վրայ

Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ Յունիս 24ին հրատարակուած վիճակագրութեան մը համաձայն, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն է 26802, որոնց 17.093ը այր, 9709ը կին։ Անցած շաբթուան վրայ 3400 հոգի պակսած է։ Գործազրկութեան տագնապին ամէնէն սաստիկ շրջանին (Մարտ 10) նպաստընկալներու թիւն էր 81.916։ Այդ թուականէն ի վեր ամէն շաբաթ գործազուրկներու թիւը զգալապէս կը պակսի եւ այս ընթացքով մինչեւ քանի մը ամիս անգործութիւն չպիտի մնայ Ֆրանսայի մէջ։

Վերջացող շաբթուան ընթացքին աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 862, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 1091, ընդամէնը 1953 օտար բանուորի գործ հայթայթուած է Մարսիլիոյ, Փարիզի, Լիոնի, Թուլուզի, Նանսի եւ Պօրտոյի մէջ։ Մէկ շաբթուան մէջ Ֆրանսա մտած են 976 օտար բանուորներ, 884ը երկրագործութեան, 92ը (Լեհ) ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար։

Ելեկտրականութիւն եւ ջուր կ'աժանանան

Սէնի նահանգապետը թաղապետական ժողովին ուղղուած գրութեամբ մը կը հաղորդէ որ Յուլիս 1էն սկսեալ ելեկտրականութեան քիլօվաթը 1 ֆր. 78էն 1 ֆր. 68ի, իսկ ջուրին խորանարդ մեթրը 1 ֆր. 53էն 1 ֆր. 46ի պիտի իջնէ։

Յոյս կայ որ կազին գինն ալ 5 սանթիմ աժաննայ, Յունուար 1էն սկսեալ։

Ալիւրին գինը իջած ըլլալով, մօտ օրէն հացն ալ պիտի աժաննայ։

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՈՂՈՄՊԻԱԿԱՆ

կազմակերպուած Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի կողմէ, 10 Յուլիս կիրակի օր, կէսօրէն յետոյ ժամը 1ին, ֆութպոլի ճանօթ մարզադաշտին վրայ։ Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ նաեւ բաժակի ախոյեանական մրցում Վիէնի եւ Լիոնի քոյր մասնաճիւղերուն միջեւ։ Մասնակցելու կը հրաւիրուին բոլոր հայ մարզական խումբերը։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Mardig Papazianի, Etabl. H. Pellet, Vienne (Isère).

ՏԻԿԻՆ ԼԻԻՍԻ ՍԵԻՌՈՒՄԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

30 Յունիս Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Salle Gaveauի մէջ, 45 Rue de la Boëtie.

Խճողումի տեղի չտալու համար, փափաքելի է տոմսերը հիմակուընէ ապահովել։

Դիմել Գ. Ա. Համբարձումեանի, 53 Fbg. Montmartre, Փարիզ. Tél. Trudaine 25—34. Մուտք 40, 30, 20, 10, եւ 5 ֆրանք։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Անկիէն-լէ-Պէնի, Էփինէյի, Մոնմօրանսիի, Լա Պառի եւ շրջականերու բոլոր դաշնակցականներն ու համակիրները այսօր, կիրակի ժամը 10.30ին, Germain [illegible] 10 Avenue de Ceinture. Enghien-les-Bains

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կուսակցական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, կիրակի երեկոյեան ժամը 6ին, պիւրօտրեթապայի սրահը, Ալֆօրվիլ։ Կը խօսի ընկ. Լ. Զօրմիեան։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Դայլ Վաչան» խումբի ընկ. ժողովը վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Գրադարանի սրահը

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ

Առնուվիլի հայաշատ թաղին մէջ վարձու է 3 սենեակ մէկ խոհանոց եւ 250 մեթր պարտէզ, մանրամասնութեան համար դիմել տեղւոյն վրայ, Կ. Թօփալեանի 7, Rue de Rome Arnouville-les-Gonnesse (S. et O.) Թրէն Gare du Nord իջնել Gonesse.

Ծախու բնակարան

Հայաշատ Սէվռան գիւղին մէջ անմիջական մեկնումի պատճառով ծախու է բարաքէն տուն մը 480 մեթր պարտէզով, 3 սենեակ, խոհանոց եւ մառան։ Գնել կացողները կրնան դիմել ամէն օր ժամը 2.30էն վերջ։ Կիրակի օրերը ամբողջ օր։ դիմել՝ L. Mandikianին, 41 Rue d'Aulmay, Sevran

ՄԻԱՑԵԱԼ ՄԻՋԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Սարսէլի [illegible] Salle des Fetes, Rue de Paris, Sarcelles, այսօր կիրակի գիշեր ժամը 3ին, կովկասեան Յրամա-օփէրէթի խումբը՝ ղեկավարութեամբ Յ. Ղազարեանի կը ներկայացնէ՝ ԱՐՇԻՆ-ՄԱԼ-ԱԼԱՆ Արեւելեան օպերէթը։ Կը մասնակցին նաեւ Թաւիտ Աբգար Մուտք՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք Gare du Nordէն առնել շոգեկառք, առաւօտ՝ 10.33, 10.40, 11.50, 13.43, 13.53։ Վերադարձ՝ 18,59, 19.37, 20.57։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՆԵՐ

Փարիզի եւ գաւառներու մէջ ասեղնագործներու պէտք ունիմ, առ այժմ միայն քէյփ մը ճերմակեղէնի համար։

Փարիզի մէջ շատ մօտ ատենէն բանալիք աշխատանոցիս համար կ'ուզեմ աշակերտուհիներ, որոնք այժմէն պէտք է փութան արձանագրուելու։

Դիմել ՎԱՀՐԱՄ ԿԷՕՐՃԵԱՆԻ 31 Rue Basfroi, (11e), իջնել՝ Մեթրօ Bastille, Թրամուէյ եւ օթօպիւս Place Voltaire։

Առաւօտները ժամը 8—9.30, կէսօրէ վերջ 1—2.30, Կիրակի 11—1.30։

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ [illegible]

Անգլիոյ,	L. St	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական Ոսկ.	L. Trq	[illegible]
Թուրք ոսկի		[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. Ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100—

ԱՐԺԷՆԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3000	—
»	II »	1000	
»	III	[illegible]	
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	[illegible]	

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant: H. TFURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն 288bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-62

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

Բաժանորդագին		
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ 1927

28 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 374

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԲԱԽՏԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Նորէն սուր հանգամանք առած է փոքր գաղութներէ հեռանալու մարմաջը։

Լրագրական լուրեր եւ մասնաւոր նամակներ կը հաստատեն այս պարագան։

Մասնաւորապէս հոսանք մը կը նշմարուի դէպի Հարաւ. Ամերիկա։ Մէկը-երկուքը կ'երթան. նամակ նամակի վրայ, եւ անոնք կարաւաններ կը կազմուին։ Եւ այս՝ հակառակ տասն անգամ փորձուած դառնութեանց։

Իրողութիւն է որ չարաչար կը զղջան Սուրիայէն, Պուլկարիայէն կամ ուրիշ գաղութներէ նոյն իսկ Ֆրանսա եկած գաղթականները։ Մենք գիտենք որ շատեր դառնալու ճար կը փնտռեն եւ չեն գտներ։ Իսկ Ֆրանսայէն Սուրիա վերադարձը, որ բաղդատաբար դիւրին է, յաճախադէպ դարձաւ վերջերս։ Մէկ-երկու խումբեր ալ փորձեցին Ռումանիա անցնիլ, բայց արգելքի հանդիպեցան Քոնսթանցայի մէջ։

Ի՞նչ կ'ապացուցանեն այս մասնակի տեղեկութիւնները.— Այն որ փոքր գաղութներէն հեռացած մեր հայրենակիցները ծանր սխալ մը գործած են, երեւոյթներէն յափշտակուելով կամ երկու բախտաւորի աւետաբեր նամակները կարդալով։

Մենք չենք որ պիտի ծածկենք օտար ափերու վրայ քաշուած տառապանքը։ Մանաւանդ պատերազմէն յետոյ, երբ լայն արմատ ձգած է ազգայնական թեթուն, եւ, միւս կողմէ, մարդիկ աւելի եսապաշտ են դարձած, տնտեսական եւ ընկերային տագնապներու հետեւանքով, օտարը յայտնապէս կը զգայ որ ինք խորթ, գանցառելի տարր մըն է։ Մեծ տեղերու մէջ, գինքը նկատի կ'առնեն իբրեւ աշխատանքի միս, իսկ փոքր տեղերու մէջ ծուռ կը նային իր մրցակցութեան։

Բայց քանի որ չունինք ազատ եւ անկախ հայրենիք, որպէսզի կարենանք բոլորս կապել եւ թօթուել այս օտարոտի փուշին, ստիպուած ենք ընտրել նուազագոյն չարիքը։

Իսկ այդ՝ նորէն փոքր, կէս արեւելեան, մեզի մօտիկ երկիրներն են,— Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա, Եգիպտոս կամ Միջագետք։

Գիտենք, գաղթականին առջեւ փակ են այդ բոլոր երկիրներն ալ։ Եւ այն աստիճան ամուր, որ տեղէն շարժողն ալ չի կրնար վերադառնալ, եթէ նախապէս միջոցներ ձեռք առած չէ։

Բայց, չունինք նաեւ նոր գաղթ։ Բացի անոնցմէ որ կը հեռանան Թուրքիայէն, միւս բոլոր գաղթականները պարզապէս մէկ ապահով երկիրէն միւսը կ'անցնին, բախտ փորձելու համար։

Այս չարաշուք իրողութեան դէմ է որ կ'ընդվզինք, եւ զգուշութեան հրաւէրներ կ'ուղղենք պարբերաբար։

Ի՞նչ է, վերջապէս, Պուլկարիա կամ Սուրիա ինկած գաղթականին ուզածը, — ապահովութիւն, աշխատանքի ազատութիւն, պատառ մը հաց։ Հակառակ զանազան դժուարութեանց, այդ երեքն ալ չեն պակսիր յիշուած վայրերուն մէջ։ Պէտք չէ չափազանցել պատահական տագնապներ, եւ ամէն բան սեւ տեսնել։ Յետոյ՝ իրողութիւն է որ շատ մը պարագաներու մէջ, մեր հաւաքական ապիկարութիւնն է չարիքին պատճառը, քան այս կամ այն կառավարութեան չկամութիւնը։

Այսպէս, Սուրիոյ մէջ, իշխանութիւնը չէ որ կը հարկադրէ հեռանալ։ Ընդհակառակն։ Անցեալ տարուան դէպքերն ալ վերջացած ըլլալով, պատճառ չկայ իրար անցնելու։ Միւս կողմէ, արդէն գործի ձեռնարկուած է, 20-30,000 գաղթականներ — կայանի բնակիչներ — ծովեզերեայ գիւղերու մէջ տեղաւորելու համար։ Պուլկարիոյ մէջ, տնտեսական տագնապին եւ յաճախ ներքին քաղաքական-կուսակցական պայքարներու հետեւանքով, երբեմն անախորժութիւններ կը ծագին։ Յաճախ երկրորդական պաշտօնեաներ սխալ կը հասկնան կառավարութեան՝ հրահանգները, կամ օրէնքին այսինչ տրամադրութիւնը։ Սրտցաւ եւ կորովի ազգային իշխանութիւն մը տարնէս ուժը կը յաջողի հարթել զանազան խոչընդոտներ։ Ամէնէն խախուտը՝ Յունաստանի գաղութն էր։ Բայց այնտեղ ալ հակազդելու միջոցներ չեն պակսիր, եթէ վերջ գտնեն ներքին պառակտումները եւ ներգաղթի անունով սարքուած գարշելի խեղկատակութիւնները. մանաւանդ որ, արդէն կէս առ կէս պակսած է մեր հայրենակիցներուն թիւը։

Մեր կարծիքով, երկիրէ երկիր թափառելու այս բախտախնդրութիւնը աւելի շատ հետեւանք է հոգեբանական պատճառներու, քան իրական արգելքներու։ Անգամ մը որ ամէն մէկ հայրենակից վճռէ թէ իր իջած տեղը պիտի մնայ, շատ մը սեւ ամպեր կը փարատին, եւ կեանքը հետզհետէ տանելի կը դառնայ։ Այն ատեն, Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ չի փորձուիր դէպի Հարաւ. Ամերիկա առաջնորդել միամիտները։

Մէկ յստակ եւ կարճ որոշում, — կա՛մ Հայաստան, կամ իր ինկած տեղը։ Այսպիսի դիրքի մը տեղական կառավարութիւնը չի կրնար ծուռ նայիլ, կը բաւէ որ ամէն բան լաւ բացատրեն, բայց մանաւանդ գիտնան իրենց ընելիքը։

Ինչ որ կը կատարուի անկէ դուրս, պարզ բախտախնդրութիւն է, եւ աղիտաբեր, թէ՛ անհատական եւ թէ՛ հաւաքական տեսակէտով։

Մեծ քաղաքները աւելի մեծ և անդարմանելի փորձանքներ ունին, որոնց փաստերը կուտանք ամէն օր։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻՍՏԱՆ",

Պոլսոյ մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Եէնի Թիւրքիստան» անուն պարբերաթերթ մը, 32 էջ, խմբագրութեամբ Պոլիս ապաստանած Թուրքիստանցի սարագիրներու, որոնց գլխաւորներն են Թուրք պատմագիր Ահմէտ Զէքի Վէլիտի, Գօճա օղլու Օսման, Ջուքայ օղլու Մուսթաֆա եւ Ալաիւլ Գատէր պէյեր։ Թերթին նպատակն է պայքարիլ Թուրքիստանի անկախութեան համար։

Բէսուլզատէ Մէհմէտ Էմին պէյ այս առթիւ «Ողջո՜յն Թուրքիստանին» խորագրին տակ, հետեւեալը կը գրէ «Եէնի Կավկասիա»յի մէջ (18 Յունիս).

—«Եէնի Կավկասիա իր ընթերցողներուն կ'աւետէ հրատարակութիւնը Եէնի Թիւրքիստան պարբերաթերթին։ Այլ եւս մինակ չէ Եէնի Կավկասիան, որ մօտ չորս տարիէ ի վեր ամբողջ աշխարհի, մասնաւորապէս Թուրք եւ իսլամ աշխարհին կը բացատրէ Կովկասի դատը եւ գերի թրքութեան ռուս կարմիր գրաւումէն քաշած անտանելի տառապանքները։

«Եէնի Թիւրքիստանի կարեւորութիւնը այսքանով չի սահմանափակուիր։ Անիկա պայքարող թրքութեան ձայնը մեզի հետ միասին ամբողջ աշխարհի պիտի արձագանգէ, եւ ազատութեան ու անկախութեան ձգտող մեր պայքարին մէջ մեզի ուժ պիտի տայ։ Եէնի Կավկասիա, որուն գլխաւոր նպատակն է Ազրբէյճանի ժողովուրդին ազատութիւնն ու անկախութիւնը, խիստ անկեղծ յուզումով մը կ'ողջունէ Եէնի Թիւրքիստանը, որ ազատութեան ու անկախութեան պայքարին մէջ նետուող Թուրքիստանի ճշմարիտ ձայնին արձագանգ կ'ըլլայ։

«Եէնի Թուրքիստան կը հրատարակուի իբրեւ օրկանը այն Թուրքիստանցիներուն, որոնք իրենց օճախները լքելով այժմ իբրեւ տարագիր գաղթական կ'ապրին ու «Թիւրքիստան», ըսելով կը հասկնան «Արեւելեան ու արեւմտեան Թիւրքիստանը, Քազաքիստանը եւ Թիւրքիստան»ը, «Նոր» բացատրութիւնով ալ «Անկախ Թուրքիստան» ըսել կ'ուզէ։

«Անկախ Թիւրքիստան», ահա մեր նոր պաշտօնակցին երկու բառով բացատրած մեծ ծրագիրը։ Մենք որ անկախ Ազրբէյճանի եւ անկախ Կովկասի ծրագիրը կը հետապնդենք, ուրիշ բացատրութեան պէտք չենք տեսներ. իրարու ցաւ կը հասկնանք։ Դաշնակցային համաթրքութեան՝ պատկերացուցած անկախ Թուրք երկիրներու շղթայաւորումին մէջ կարեւոր դիրք ունի անկախութիւնը Թուրքիստանի, որ թրքութեան մայր հայրենիքը կը կազմէ։ Որպէս զի Թուրք Ազրբէյճանը կարենայ իր անկախութիւնը վերագտնել, ո՜րքան կարեւոր է Թուրքիստանի անկախութեան շարժումին լրջութիւն ստանալը...։ 30 միլիոննոց Ուկրայինայի, 12 միլիոննոց Կովկասի մօտ՝ 12 միլիոննոց Թուրքիստանը,— ահա՛ թիւ մը, զոր պէտք է Ռուսիան առաւելագոյն քանակով տեսնելու վարժ աչքերու մէջ խօթել...։

«Եէնի Թուրքիստան», պատմական, աշխարհային, տնտեսական եւ քաղաքական խորհրդածութիւններով կը փաստէ թէ այդ երկիրը անկախ կեանքի արժանի է։ Անկեղծօրէն կը շնորհաւորենք մեր նոր պաշտօնակիցը, ու հոգւոյն յաջողութիւն կը մաղթենք նոր Թուրքիստանի ու կ'ըսենք. «Ողջո՜յն Թուրքիստանին»։

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱՐՁԱԿԵԼ ԿՈՒՏԱՆ ԵՐԵՔ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ, ... ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՈՒՆՈՎ

Շաբաթ կէս օրէն վերջ, Փարիզի մէջ լուր տարածուեցաւ թէ արքայական Լէոն Տօտէ, «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի պատասխանատու տնօրէն Մօրէֆ Տըլէսթ եւ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Փիէր Սէմար ազատ արձակուած են՝ ներքին նախարարին հրամանով։ Իրապէս ալ Սանթէի բանտին տնօրէնը, Բաթրի, հեռաձայնով իբրեւ թէ ներքին նախարարութենէն տրուած հրամանին վրայ, ժամը 13.20ին բանտին դուռները բանալով, ազատ ձգած էր յիշեալ երեք քաղաքական բանտարկեալները։

Այդ ժամուն 18րդ թաղապետարանին մէջ արարողութիւն մը տեղի կ'ունենար, նախագահութեամբ վարչապետ Փուանքարէի։ Ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ այնտեղ է որ իմացաւ լուրը եւ տեղեկութիւն հարցուց ներքին նախարարին, որ ապշած մնաց։ Քիչ վերջ նախարարական խորհուրդը ստիպողական եւ բացառիկ նիստ մը գումարեց, այս խնդրով զբաղելու համար։ Սանթէի բանտին տնօրէն Բաթրի անմիջապէս պաշտօնանկ եղաւ եւ իրեն տեղ նշանակուեցաւ փոխանորդը, Վիալա։

Ահա թէ ինչպէս կը պատմէ դէպքը արքայականներու օրկան «Աքսիոն Ֆրանսէզ»։

— Կէս օրը քառորդ անցած, հեռաձայնին գլուխը կանչուեցաւ Սանթէի տնօրէն Բաթրի, որ կը ճաշէր։ Խօսողը ապահովուելէ վերջ թէ գիմացինը Բաթրին էր, ըսաւ անոր թէ ներքին նախարարը կ'ուզէ իրեն հետ խօսիլ։ Քիչ յետոյ ուրիշ ձայն մը ըսաւ.—

— «Ես Ալպէր Սարօն եմ, ներքին նախարար։ Նախարարական խորհուրդէն կը դառնամ։ Շատ կարեւոր որոշում մը տուինք, անոր համար կ'ուզեմ անձամբ հաղորդել։ Որոշեցինք անմիջապէս ազատ արձակել Տօտէն, Տըլէսթը եւ Սէմարը։ Բայց չենք ուզեր որ այս նեբումին առթիւ փողոցի մէջ ցոյցեր ըլլան։ Ուստի, լաւագոյն միջոցն է այդ բանտարկեալները ազատ ձգել, առանց լուրը չտարածուած։ Ճաշի ժամը ամէնէն նպաստաւորն է. ուստի անմիջապէս կալանաւորները բանալ տուէք։ Գիտեմ թէ ասիկա օրինաւոր չէ, բայց ուեթր որ առաջ մեր՝ հրամանին վրայ նոյն ձեւով ազատ ձգեցինք համայնավար Ժիլարտէնը։ Նախ Տօտէն եւ Տըլէսթը հանել տուէք. քանի մը վայրկեան վերջ ալ Սէմարը։ Անպէս ըրէք որ այդ պարոնները մինչեւ կէս ժամ դուրս եղած ըլլան։ Հիմա նախարարութենէն պիտի մեկնիմ, բայց երբ հրահանգս գործադրուած ըլլայ, կը[illegible]

Ճեռաձայնով իմաց տալ գրասենեակս։ Լաւ հասկցա՞ք։ Կրնա՞մ վստահ ըլլալ։

— Այո՛, պարոն նախարար։

— Շնորհակալ եմ, բարեկամս։

Բաթրի թեթեւ կասկած մը ունեցաւ, ու անմիջապէս վերջ հեռաձայնով ներքին նախարարութիւնը հարցուց՝ ստուգելու համար լուրը։ Ներքին նախարարութիւնը 12 գիծ ունի։ Այդ պահուն 11 գիծերը գրաւուած էին արքայականներուն կողմէ։ Արքայական մը յաջողած էր մտնել ներքին նախարարութիւնը եւ տեղաւորուած հեռաձայնի գործիքին առջեւ։ Երբ բանտի տնօրէնը ներքին նախարարութեան հետ հաղորդակցութեան մէջ մտաւ, արքայականը անմիջապէս հաստատեց «նախարարին հրամանը»։

Ասոր վրայ բանտին տնօրէնը այս բարի լուրը անձամբ հաղորդեց Տօտէի եւ Տըլէսթի, որոնք քիչ վերջ ազատ ձգուեցան եւ այդ պահուն իրենց կէսօրուան ճաշը բերող ինքնաշարժը նստելով, անծանօթ ուղղութեամբ մեկնեցան։

Քանի մը վայրկեան վերջ, համայնավար Սէմար եւս ազատ ձգուեցաւ։ Արքայականները իրենց այս խաղին մէջ խառնած էին Սէմարն ալ, որպէս զի ո եւ է կասկածի տեղի չտան եւ աւելի լաւ յաջողցնեն մեքենայութիւնը։

Կիրակի օր կարելի չեղաւ գտնել երեք «փախստական»ները։ Հարցաքննիչ դատաւորը մասնաւոր քննութեան ձեռնարկած է։ Հարցաքննուած են «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագրապետը, հեռաձայնի պաշտօնեան, կին մը և Բարթի։ 1912ին ալ, արքայականները այսպիսի խաղ մը խաղացած էին Պոլսոյ գլխուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԲԱՐԵԿԱՄԱՆԱ՞Ն

Վերջերս Պոլիս հասաւ իտալական նաւային դաշնակցութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը, որուն փառաւոր ընդունելութիւն ըրին Թուրք իշխանութիւնները։ Պատուիրակութիւնը յետոյ այցելեց նաեւ Էնկիւրի, առաջնորդութեամբ Իտալիոյ դեսպան Օրսինի Գալոնէնի։

Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Անատոլու Ակումբին մէջ հացկերոյթ մը տուաւ անոր ի պատիւ։ Դաշնակցութեան նախագահ կոմս Ֆուլքօ Թոսթի տի վալմինուծա ճաշէն վերջ բաժակաճառ մը արտասանեց։ Թուրք ժողովուրդին կողմէ իրենց հանդէպ ցոյց տրուած մեծ բարեկամութեան եւ հիւրասիրութեան առթիւ շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ, աւելցուց.—

«Իտալիոյ թագաւորին բարձր հովանաւորութեան տակ գտնուող դաշնակցութեանս շոգենաւերը թէեւ պատերազմական դրօշ կը կրեն, սակայն իր նպատակն է խաղաղութեան նպաստել։ Այս պատճառով է որ դաշնակցութիւնս ամէն տարի զբօսապտոյտներ կը կազմակերպէ՝ դրացի եւ բարեկամ պետութիւնները ծանօթացնելու համար իր անդամներուն։ Վարչապետ Պ. Մուսոլինիի յայտնած փափաքին վրայ, որոշեցինք գոնէ քանի մը ժամուան համար Էնկիւրի այցելել՝ մեր մեծարանքը յայտնելու համար Թուրք կառավարութեան։ Թուրք կառավարութիւնը մեծ ճիգեր թափած է մայրաքաղաք անունին արժանի ընելու համար Էնկիւրին։ Այստեղ տիրող սկզբունքներն են՝ աշխատանք, կազմակերպութիւն եւ գործունէութիւն։

«Կարգ մը չարագուշակներ զանազան երեւակայական զրոյցներ հրապարակելով, քանիցս աշխատեցան տարակարծութիւն ստեղծել Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ։ Սակայն բարեբախտաբար այս ջանքերը անյաջողութեան մատնուեցան, ու բովհետեւ երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւնները ալ աւելի ամրապնդուեցան։ Արդէն ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ, տրուած ըլլալով որ Թուրքեւիտալական յարաբերութիւնները իրականութիւններու վրայ հիմնուած են։

«Իրականին մէջ, արտածումի տեսակէտով, Իտալիա Թուրքիոյ լաւագոյն յաճախորդն է. առոր փոխարէն Իտալիա մեծաքանակ ապրանք կը ղրկէ։ Ասկէ զատ, մեր հազարաւոր հայրենակիցները խիստ լայն հիւրասիրութիւն մը կը վայելեն Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ։ Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ վէճի ո եւ է պատճառ չկայ։ Ընդհակառակն, գոյութիւն ունեցող յարաբերութիւնները ամէն օր ալ աւելի կը զօրանան եւ կ'ամրապնդուին։ Այս պայմաններուն, մէջ մեծ լաւատեսութեամբ կը նայիմ Թուրքեւիտալական յարաբերութիւններու ապագային։ Ներկայ ընկերներուս անունով բաժակ կ'առաջարկեմ Թուրքիոյ փառայեղ նախագահին երջանկութեան, ինչպէս նաեւ Ն. Վ. Ըսմէթ փաշայի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի առողջութեան»։

Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ իր պատասխանին մէջ ըսաւ.

—«Այս ճամբորդութիւնը յանձնարարած ըլլալուն համար, կը խնդրեմ որ մեր շնորհակալութիւնները յայտնէք ձեր մեծ վարչապետին, որ իսկապէս մեծ մարդ մըն է։ Չկայ աւելի բնական բան մը, քան բարեկամական յարաբերութիւններու հաստատումը այն ազգերուն միջեւ, որոնք կը սպասեն հին աշխարհը իրարու միացնող գեղեցիկ Միջերկրականի եզերքները։ Հետեւաբար կատարելապէս կը բաժնեմ այդ առթիւ Ձեր յայտնած զգացումները եւ կրնամ ըսել թէ անոնք մեր կեանքը կը ցու-

(Կարդալ Գ. էջ)

ԵԿԵՂԵՑԻԻ ԵՒ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄ

Այս նշանաբանն է որ կը շեփորեն Երեւանի սատրապները եւ անոնց արտասահմանեան հոգեւոր մունետիկները, ինչպէս նաեւ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու վարժուած մարդիկ։

Բայց, ո՞ր է պետութիւնը, որմէ կ'ուզեն բաժնել եկեղեցին. ո՞ր պետութենէն կը բաժնեն, ռուսակա՞ն թէ թրքակա՞ն։ Ո՞ր է հայկական պետութիւնը։

Ենթադրենք պահ մը թէ կայ այդ պետութիւնը։ Բայց ո՞վ է հակառակ, որ պետութիւնը եկեղեցիէն բաժնուի. բայց ինչ որ կը կատարուի մեր երկրին մէջ կը նմանի՞ այդպիսի ձեռնարկի մը։

Մեզի համար շատ պարզ գործողութիւն մըն է պետութեան եւ եկեղեցիի բաժանումը, որուն օրինակները քաղաքակիրթ երկիրներէն շատերը տուած են եւ մենք չենք որ առաջին անգամ օրինակ կը հանդիսանանք։ Պետութիւնը որ եւ է եկեղեցի չի ճանչնար իբրեւ պետական պաշտօնական հաստատութիւն եւ չի դներ զայն՝ առանձնաշնորհեալ վիճակի մէջ. չի խառնուիր նաեւ անոր ներքին գործերուն։ Եկեղեցական կազմակերպութիւնը նոյնպէս չի խառնուիր պետական գործերու, այլ իր աշխատանքները կը կեդրոնացնէ ներքին սահմաններուն մէջ, ուր արտօնուած պիտի ըլլան ազատ ու անկաշկանդ վարել համաձայն իրենց բաղձանքին։

Պետութիւնը վարող կուսակցութիւն մը իրաւունք չպիտի ունենայ իր քաղաքական եւ կուսակցական շահերուն ծառայեցնել եկեղեցական հաստատութիւնները։

Եւ ամէնակարեւորը, պետութիւնը կամ որեւէ կառավարութիւնը չի կրնար, առանց օրէնքին դէմ մեղանչելու, կողմ բռնել եկեղեցիի ներքին վէճերուն մէջ, կամ վարձկաններ ճարել, որոնք իր պրոպագանդը կատարեն ամէն խօսքով, որուն կառավարութիւնը իրաւունք չունի եկեղեցական ներքին վէճեր հրահրելով եկեղեցին պետութենէն բաժնելու պատրուակին տակ, հովանաւորելու եւ վարձատրելու հատուած մը որ իր քաղաքական նկատումներուն ծառայէ։

Երեւանի խորհրդային գործիչները մեր ծանօթ ձեւո՞վ կը կատարեն պետութեան եւ եկեղեցիի բաժանումը։

Դժբախտաբար ոչ. փաստերը ուրիշ բան կ'ըսեն։ Բոլոր տեսակի բռնապետներու յատուկ հոգեբանութեամբ մը, անոնք չեն վստահիր ո՛ր եւ է տեսակի հաստատութեան, որ անմիջապէս իրենց ենթակայ չէ կամ իրենց հակակշիռին տակ չի գտնուիր։ Այսպէս՝ անոնք չեն վստահիր նաեւ հայ եկեղեցական հաստատութիւններուն, որովհետեւ անոնց գլուխը չեն գտնուիր իրենց անարգ ու դաժան գործակալները, որոնք Չեկայի մոսկովեան պալատին պաշտօնեան ըլլան ամէն վայրկեան։ Այդ պատճառաւ է որ, անոնք ձեռնարկած են եղածը կազմալուծելու, անոր տեղը դնելու համար հլու գործիք մը, խամաճիկ մը։

Այս մաքիավելական խաղին դէմ է մեր բողոքն ու պայքարը, եւ ոչ թէ անոր համար որ մենք կը մտածենք պաշտպանել «Հայ լուսաւորչական եկեղեցիին առանձնաշնորհները» կամ չենք տեսներ անոր թերի ու բարեկարգելի կողմերը։

Պոլշեւիկները իրենց մութ ծրագիրները իրագործելու համար հրապարակ բերած են ու կը քաջալերեն ամէն տեսակի շիլ նկատում ունեցող մարդիկ ու խմբակցութիւններ, սկսեալ Ալեքսան-Բինիկ գոյլէն (?) Մազլումեան-Շահէն Թաթթուլեանները եւ մինչեւ Ամերիկայի «Նոյեմբեր»ի ժամկոչները, իւրաքանչիւրը իր գծուծ հաշիւներէն առաջնորդուած։

Երեւանի «Ազատ Եկեղեցի»ն պաշտպանել եւ վարձատրել օրգանն է սատրապներու գործակալներուն, որոնք եկեղեցին պետութենէն բաժնելը եւ զայն բարեկարգելը կը ներկայացնեն հետեւեալ կերպով.—

... «Որքան մեզ մատչելի են արտասահմանի խորհրդային միութեան թերթերը, իմանում ենք, որ պայքար է մղւում երկու ուղղութեամբ, «խորհրդային հայրենիքի հետ եւ խորհրդային հայրենիքի դէմ»։

... «Վերը յիշուած մամուլը շարունակ տեղեկութիւններ է բերած թէ հայ հոգեւորականութիւնը արտասահմանում բաժանւում է երկու բանակի 1. Հայոց բարեփոխուած եկեղեցին խորհրդային ազատ հայրենիքով։ 2. Հայոց անփոփոխ բուրժուական ցարական եկեղեցի անգլիական օրիենտացիայով»։

. «Առաջին տեսակի վրայ կանգնած են Աթէնքի կարապետ Մազլումեանը, Փարիզի Վռամշապուհը, Մանչեսթրի Դուրեանը, Պոսթոնի Շահէն եւ Նարոյեանը, որոնց գլխաց դժբախտաբար ատամ կրճտելով կանգնած է հոգեւորների միւս բանակը, ոչ մի բարեփոխութիւն ու՛չ խորհրդային Հայաստան այլ բուրժուական Հայաստան անգլիական օրիենտացիայով։

.. «Եւ ցաւալին այն է, որ Դաշնակցականները թեւ ու թիկունք են տալիս դրանց. բուռն հալածանք հանելով Մազլումեանի, Դուրեանի եւ Վռամշապուհի դէմ։

Այս բոլորէն յետոյ «Ազատ Եկեղեցի»ի միջոցով շատ պարզ եւ կտրուկ հարց կը դնեն վարձկանները.

... «Պարզ դրւած է երկու հարց հայ եկեղեցու առջեւ, բարեփոխուած անկախ միասնական ազատ եկեղեցի խորհրդային հայրենիքի հետ, թէ նրանց դէմ։ («Ազատ եկեղեցի» 1927 մայիս)։

Այս հայատառ չինարէն թերթին խմբագրութիւնը ինքզինք փախթակոյս (?) մէջ կը կարծէ, ուր մարդիկ աշխարհէն անտեղեակ են, եւ կը թխէ այնպիսի բաներ որոնք գոյութիւն չունին արտասահմանի մէջ։

Բայց մէկ բան պարզ է.— իրենց շարժիչ մեքենան խորհրդային իշխանութիւնն է եւ իրենց նպատակը անոր պաշտպանութիւնը։ Անոնք պետութեան եւ եկեղեցիի բաժանումը կը հասկնան մէկ ձեւով— խորհուրդներու հետ կամ անոր դէմ։

«Խորհրդային հայրենիք» բացատրութիւնը արտառոց է, ինչպէս յիմարութիւն պիտի ըլլար կոչել «Դաշնակցական» կամ «Հնչակեան» հայրենիք. պարզ կերպով խորհրդային ռէժիմի կամ համայնավար կուսակցութեան հե՞տ թէ դէմ, ըսել կ'ուզեն։

Ըստ թէ ինչո՞ւ մենք հարկադրուած ենք բացատրել թէ եկեղեցին պետութենէն բաժնելէ յետոյ, պէտք չէ եւ չի կրնար այս կամ այն վարչաձեւին կամ կուսակցութեան հե՞տ թէ դէմ ըլլալ։ Ան իրաւունք չունի քաղաքականութեամբ զբաղելու։

[illegible], մօտ օրէն հացն ալ պիտի կողմնակիցներն են եւ անոր պրոպագանդը ընելու կը ծառայեն, ինչպէս կը յայտնուի վերի մէջբերումներով, այն առեն պէտք է պարզ կերպով յայտնեն, որպէսզի հասարակութիւնը իմանայ։ Որովհետեւ ոչ ոքին մտքէն կ'անցնի արտասահմանի մէջ թէ այս մարդոց որեւէ մէկը իբրեւ հոգեւոր իրաւունք ունի եկեղեցական գործերը խառնելու քաղաքականին, խորհրդայիններու հետ կամ դէմ։

Երբ պետութենէն բաժնուած եկեղեցին չի կրնար քաղաքական կողմի ծառայել բռնապետութեամբ, որովհետեւ այնտեղ կան քաղաքական ամէն դաւանանքի մարդիկ, որոնք պարտաւոր չեն համայնավարի, Դաշնակցականի եւ Հնչակեանի յենարան գտնել այլ եկեղեցական հաստատութիւններու մէջ կը մնան միայն այդ գործերով զբաղելու համար։

Մենք գիտակցաբար կ'ընենք «Ազատ Եկեղեցի»ի նպատակութիւնը՝ եւ անոր մէջ ուժը՝ Երեւանի իշխանաւորները, որովհետեւ անոնք խարդախօրէն կ'ուզեն քաղաքական պայքար մղել հակառակորդներուն դէմ։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆՈՐԷՆ ԳԻՍԱՒՈՐՆԵՐԸ

Գիսաւոր աստղերը որոնք ընդհանրապէս պարզ աչքով տեսանելի չեն, կը բաղկանան երեք մասերէ,— գլուխ՝ որ կը կազմէ կորիզը, ուր գիսաւորին զանգուածը խտացած է, վարս՝ գլուխը շրջապատող մասը, որուն փայլը կը նուազի հետզհետէ դէպի արտաքին կէտը, եւ պոչ՝ միգապատ մասը, որ երբեմն շատ երկար կ'ըլլայ։

Գիսաւորները կազմուած են խիստ անօսր նիւթով, որու մէջէն կարելի է նշմարել ամէնէն դժուար տեսանելի աստղերը՝ անոնց փայլը մասամբ արեւի ճառագայթներուն ցոլացման արդիւնքն է։ Միւս կողմէ՝ լուսակագէտ գործիքին միջոցաւ կարելի եղած է հաստատել գիսաւորներու մէջ գոյութիւնը կազային ջրածխածիններու, որոնք ջերմութեան կամ ելեկտրական կայծի ազդեցութեան տակ կրնան լուսաւորուիլ։ Գիսաւորի մը պոչը միշտ հակոտնեայ է արեւին։ Արեգակնային դրութեան մէջ գիսաւորները չեն ներկայացներ մոլորակներուն ներդաշնակութիւնը։ Անոնց շաւիղները խառնաշփոթ են եւ թեւալման ուղղութիւնը փոփոխական։

Պոչաւոր աստղերը հինէն ի վեր գրգռելով մարդուն երեւակայութիւնը, վախ ու սարսափ ազդած են ժողովուրդներու։ Ընդհանրապէս երեւումներուն առթիւ, յաճախ խնդրոյ նիւթ եղած է գիսաւորներու պոչին հանդիպումը երկրին, որով եւ աշխարհիս կործանումը անխուսափելի նկատուած է։ Սակայն ժամանակէ մը ի վեր գիսաւորները կորսնցուցած են իրենց հմայքն ու ազդեցութիւնը, եւ անոնց երեւումը նախատեսուած է մոլորակին անտարբերութեամբ։

Անոնցմէ ոմանք անհուն ու անսահման հեռաւորութիւններէ կու գան մեզի եւ կը շարունակեն իրենց ճամբորդական ճամբան դէպի անհունութիւն. ուրիշներ ընդհանրապէս պարբերական կ'երեւան եւ որոշ ժամանակաշրջաններու մէջ կ'անցնին երկրին մօտէն։

Գիսաւորներու մէջէն ամէնէն աւելի ծանօթն է «Փօնս-Վինեքէ» կոչուած պոչաւոր աստղը, անունը առած է համանուն աստղագէտներէն։ Նոյն գիսաւորը Յունիս 27ին մեր մոլորակին ամէնէն աւելի մօտեցաւ. այդ հեռաւորութիւնը մօտաւորապէս 5 միլիոն 630 հազար քիլոմեթր կը հաշուուի։

Այս հետաքրքրաշարժ գիսաւորը գտած է Փօնս 1819ին, Մարսիլիոյ դիտարանին մէջ։ 1858ին, Վինեքէ Պոնի մէջ վերստին զայն գտած եւ հաշուած է անոր պարբերական շաւիղին տարրերը։

Նոյն պոչաւոր աստղը, վերոյիշեալ թուականէն սկսեալ պարբերաբար երեւցած է 1869ին, 1875ին, 1892ին, 1898ին 1909ին, 1915ին եւ 1921ին։ Իր մասին մինչեւ այսօր կատարուած քննութիւնները հետեւեալ յատկանշական արդիւնքները տուած են.—

Ան տկար լոյս արձակող խառնակ աստղ մըն է, օժտուած շատ փոքր աստղաձեւ կորիզով։ Իր լուսապատկերին քննութիւնը երեւան հանած է անոր մէջ գոյութիւնը բնածուխի լուսապատկերի դասական շերտաւորումներու։ Իր հոլովման տեւողութիւնը վեց տարի է։ 1915ին անոր անցքը տեղի տուաւ դանդաղ մետեորաներու անձրեւ մը՝ ամէնէն փայլուններ իրենց ետեւէն լուսեղէն հետքեր ձգեցին։ Վերջին անցքը, որ տեղի ունեցաւ 1921ին, այսինքն վեց տարի առաջ, բաւական յուսախաբութեան մատնեց երկրիս կործանումը կանխատեսող գիտնականները, որոնք յիշեալ գիսաւորին պոչին հանդիպումը մեր մոլորակին հաւանական կը նկատէին։ Այն առեն Փօնս գիսաւորը մեր երկրէն 20 միլիոն քիլոմեթր հեռաւորութենէ մը անցաւ, ներկայացնելով կորիզի տարօրինակ ձեւ մը, ուրկէ լուսաւոր եւ հովահարաձեւ կայծեր կ'արձակուէին։

Ուքլի (?) արուարձանին աստղաբաշխական դիտարանին կողմէ եղած գեկոյցի մը համաձայն, յիշեալ Գիսաւորը Յունիս 27ին պիտի բարձրանար երկնակամարին վրայ, առաւօտեան ժամը 4ին անցնելով հարաւային միջօրէականէն եւ ժամը 11ին առտու (?) պիտի աներեւութանար հորիզոնին արեւմտեան կողմը։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԵԱՆ

Պրիւսէլ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ.— Նկատելով որ, Թուրքիոյ մէջ, ծխախոտի անյաջող արտադրութեան պատճառով, Թուրքիոյ ծխախոտի վաճառքը կ'իյնայ եւ արտածութեան մեծ վնաս կը հասնի, Էնկիւրիի կառավարութիւնը արգիլած է ծխախոտի մշակութիւնը հետեւեալ քաղաքներուն մէջ, ուր ծխախոտը չի յաջողիր — Էնկիւրի, Կեսարիա, Քըրշեհիր, Զօրում, Քէսքին (?), Պոլիս, Գարահիսար, Պօզանթի (?), Եոզղատ, Նոր Օսմանիէ, Ալաշեհիր (?), Աքսարայ (?), Պալըքէսիր, Կիրէսուն (?), Կարս, Սաֆրանպոլու, Քիլիս, Պէհեսնի, Պօզօւք (?), Տէրսիմ, Քարաքէօսէ, Պրուսա, Սիվրիհիսար, Աֆիոն Գարահիսար, Սանդըքլը, Ակդաղ, Տիվրիկ, Շապին Գարահիսար, Պայպուրդ (?), Տրապիզոն, Միրզիֆոն (?), Ռիզէ, Կիրասոն, Գանիա (?), Մալաթիա, եւ Ագին (?)։

Այս որոշումը հաղորդուած է ծխախոտի վարչութեանց եւ գաւառական պաշտօնատուններուն։

[illegible] Զարիֆեան, որ իր [illegible] հինգ տարիէ ի վեր Ամերիկայի մէջ ներկայացուցիչն էր [illegible], Փարիզ հասաւ այս շաբթու։ [illegible] պիտի երթայ Հայաստան, ուր [illegible] կողմէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻԾԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Փարիզի Հայ Ուս. Միութեան վարչութենէն ստացած ենք հետեւեալ պատասխան-յուսաբանութիւնը, քաշքշուքի մը առթիւ. —

Հին ուսանող մը կ'ուզէ լուսաբանուիլ Փարիզի Ուսանողական Միութեան նպատակի եւ յաքակից գործերուն շուրջ։

Հայ Տիկնանց Միութեան Ուսանող Օգնութեան մասնաճիւղը տուաւ իր պատասխանը հին ուսանողին, մենք ալ՝ մեր բաժինը։

Կը փափաքինք որ ամէն ուսանող՝ հին թէ նոր, անդամակցի միութեանս եւ «տչալուրջ նախանձախնդիր» հակառակ եղած անիրաւութեանց կամ չարաչահութեանց», որոնց կ'ակնարկէ յօդուածագիրը։ Հակառակ «Ուսանողներու եւ Ուսան. Միութեան շահէն» առաջնորդուելու իր յայտարարութեան, կը զարմանանք որ հեռու կը մնայ ան մեր կազմակերպութենէն ու կը խօսի միայն տարիներու յուսեթենէ մը ետքը։

1. Ուսանող. Միութիւնը հիմնուած է 1888ին, գրուած՝ պատերազմին սկիզբը, վերակազմուած՝ 1920ին Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան հովանաւորութեամբ եւ երկու միութիւններու ներկայացուցիչներու կողմէ ընդունուած ծրագիր-կանոնագիրի մը տրամադրութիւններուն համաձայն։

Ամէն միութիւն իր կազմութեան շրջանին կ'ունենայ թերութիւններ. իր շարքերուն մէջ կրնան սպրդիլ «արհեստով ուսանողներ» ալ։ Բայց հին է այդ երգը. անցեալի մասին յիշատակ մը։ Այսօր, չունինք արհեստով ուսանող. որովհետեւ միութիւնս զտուած է պզտոր տարրերու հետապնդումով։ Այս մասին արդէն հաստատ համոզում չի յայտներ հին ուսանողը, այլ կը բաւականանայ մութիրը պզտորելով փորձի «գուցէ» ով մը։

2.— Ներկայիս Փարիզի Հայ ուսանողներուն թիւը հարիւրէ աւելի է։ Միութեանս կ'անդամակցին յիսունէ չորս ուսանողներ. գրական, բժշկական, դեղագործական, ատամնաբուժական, գիտական, գեղարուեստական բարձր վարժարաններէ։ Հին ուսանողը չի ճանչնար ուրիշները, երբ անոնց թիւր կը տեսնէ սահմանափակ, միութենէն դուրս կամ ներս։

3.— Ուսանող. Միութեան եւ Օժանդակի համաձայնութեամբ, վարչութեան անդամ կրնայ ընտրուիլ ամէն ուսանող, նպաստընկալ թէ ոչ. չկայ պայման մը, որուն համաձայն «Ուս. Միութեան վարչութիւնը ոչ-նպաստընկալ ուսանողներէ պիտի բաղկանայ»։ Այդ պարագային մի. ութիւնս կը վերածուի կառավարողներու և կառավարուողներու, բաշխողներու եւ ստացողներու։ Այդ երկու հատուածներու բաժանումը չի կրնար ընդունիլ ինքզինք յարգող Ուս. Միութիւն մը։

4.— Միութեանս կ'անդամակցի ամէն հայ ուսանող, առանց դաւանանքի խտրութեան։ Քանի մը ուսանողներ ինքնաբերաբար հեռացած են միութենէս, միանալու համար Անդրկովկասեան Ս. Խ. Միութեան, որ իր անունին տէրն է, իր միջազգային հանգամանքով։ Կը սխալի հին ուսանողը, երբ Փարիզի մէջ տեսնել կը կարծէ «տարբեր ուսանողական խմբաւորումներ»։ Փարիզի Հայ Ուս. Միութիւնն է միակ ներկայացուցիչը հայ ուսանողին, ազգային թէ օտար շրջանակներու մէջ։

5.— Կը յայտնենք Հայ Տիկնանց Միութեան Ուսան. Օժանդակ Յանձնախումբի բազմաթիւ բարիքները Միութեանս նպաստի գործին շուրջ։ Ուսանողներու օժանդակութիւնները կը կատարուին վարչութեանս խողովակով։ Հայ Տիկնանց Միութեան յուրջ հակակշռին տակ։ Վարչութիւնը կը կատարէ իր քննութիւնները խնդրարկուի նիւթական եւ կրթական վիճակի մասին, կը պահանջէ արձանագրութեան, փոխատուութեան, կանոնաւոր յաճախումի փաստաթուղթերը, ի հարկին դիմելով համալսարանի քարտուղարութեան, յղացուցիչ տեղեկութիւններու համար եւ իր քննութեանց արդիւնքը կը տեղեկացնէ Օժանդակին։

Դասարան կրկնող ուսանողները կը զրկուին նպաստ առնելէ, բայց բացառութիւն կը կազմեն անոնք, որ հիւանդութեան կամ այլ բանաւոր պատճառ մը ցոյց կուտան։ Միութիւնս նկատի առած է այդ բանաւոր պատճառները երկու պարագաներու մէջ եւ շարունակած է նպաստը Օժանդակի համաձայնութեամբ։

Բայց թիւերը աւելի կը փաստեն կատարուած քննութիւններու լրջութեան ի նպաստ.—

1921—22 շրջանին Միութիւնս օգնած է պատահական թէ ամսական օժանդակութիւն. ներով՝ 43 ուսանողներու։

1922—23 շրջանին նոյն ձեւով 25 ուսանողներու, 1923-24ին՝ 16, 1924—25ին՝ 17, 1925—26ին՝ 14, 1926էն մինչեւ 1927 Մայիսի վերջը՝ 14 ուսանողներու։

Այս թիւերը ցոյց կուտան թէ, Միութիւնս իր կազմութեան առաջին երկու տարիներուն օժանդակած է 68 ուսանողներու եւ յաջորդ չորս տարիներուն 61 ուսանողներու միայն, որովհետեւ տարիներու ընթացքին կանոնաւորուած է Միութեանս գործածութիւնը նպաստի գործին շուրջ, խստացուած են քննութիւնները խնդրարկուներու կրթական եւ նիւթական վիճակի մասին։

Ներկայիս Ուս. Միութիւնս ունի յիսունէչորս անդամներ, որոնց 14ը միայն կը ստանան նիւթական օժանդակութիւն։

6.— Բարոյ. գործունէութեան տեսակէտէն, Ուս. Միութիւնը շատ փորձեց եւ քիչ ստացաւ։

1926ին գտնուած Ուսանողական դասախօսութիւններ կազմակերպելու նպատակով, կոչ ուղղեց հին թէ նոր ուսանողներու՝ իրենց ժամանակցութիւնը բերելու համար այդ գործին։ Ուսանող մը միայն պատասխանեց։ Ուրիշներ կ'ատարկեն քննութեան պատրաստութիւնները, բայց հինե՞րը...

1926ին կազմակերպուած գրական դասախօսութիւններ, որոնց առաջինը ըրաւ Պ. Ա. Չօպանեան, նիւթ ունենալով «Քէյքաւտիսի կեանքն ու գործը». ներկայ էին 37 ունկնդիրներ միայն։

1927ին Պ. Բասմաճեան խօսեցաւ «Ախաչակիրները եւ հայ քաղաքականութիւնը» նիւթին շուրջ. ներկայ էին 39 ունկնդիրներ։

1927 ին նոյն նպատակով գիտեց չորս գրագէտներու, որոնց երկուքը մերժեցին բաղդաբախտ զբաղումներ պատրուակելով, երկուքը չպատասխանեցին անգամ։

Այս անյաջողութիւնները պէտք է վերագրել հոգեբանական պատճառներու, որոնք աննպաստ են դուռ մշակութային գետնի վրայ գործող միութիւններու։

Պիտի ուզէինք այս առթիւ բոլոր հին ուսանողներու թելադրութիւնները լսել՝ միութեան ընդհ. ժողովին մէջ, ուր նոյն հարցը պիտի դրուի օրակարգի շարժման մէջ դնելու համար միութեան բոլոր անդամները, մանաւանդ երբ ան կը պատրաստուի 1928ին տօնելու իր կազմութեան քառասնամեակը։

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԷՆ գրուած նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ, խումբ մը Անթիլիասի (?) հայեր Մօնթէվիտէօյէն անցած են եւ յաջողած էին Պուէնոս Այրէս մտնել, բայց տեսնուելով ձերբակալուած էին։ Արժանթինի հանրապետութեան նախագահը, որ ազգերու թեան գացած էր այդ կողմերը, հայերուն դիմումին վրայ, նորէն անոնց եւ հրամայեց ազատ թողուլ զանոնք։

ՏԻՐԱՆԻ.

ԱՐՈՒԵՍՏ ՆԵՐԲՈՂԱԿԱՆ

Զ - ՀԱՐՈՒՆԻՔ

(Հեռաձայնութեամբ «Ողջամիտ Մամուլի»)

Կիրակի, կէս օրէ վերջ, Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ ամուսնութիւնը Գ. Կիրակոս Յովսէփեանի ընդ. Օր. Լուսաբեր Կոկոնեանի, ծնեալ Մարգարեան Սերոպեանի. Եկեղեցւոյ բոլոր ջահերը վառուած էին ու ...ասանն ծաղիկներով դարդարուած ...ը, գեղարուեստութեամբ Գ. Արշակեանի գեղգեղածայն կը գոռացնէր գմբէթը:

Գ. Կիրակոս բաց ծանօթ է ուսուցչական իրապաշտական վրայ իրրեւ խոհամիտ վաճառական եւ մեծ անուն ու վստահութիւն կը վայելէ ուրապական շրջանակներու մէջ իբրեւ իր ապահովութիւն Ջ2ին գինեգործ ծովափնեայ կալուածները մինչեւ ալ ծամբորդած է դէպի Զանկիպար, ծնած ... մեծամեծ գումարներ:

Իսկ Օր. Կոկոնեան հայ իգական ... նորին ծաղիկ-... մէկը կը կազմէ իր բնական ընդունակութեամբ եւ ա-... ...ութիւններով: Դեռ անցեալ ...ը ...ը չնորհքութեան մրցումին Ա. մրցանակ շահած է ու գրաւած ...ութիւն սրտեր: Ամանէջօր մըն ... Ծաղկամանի, Նորածնութեանց ու Փիլիթի:

Գ. Կիրակոս եւ Օր. Լուսաբեր կ'չուած էր խիստ Նեղդաշնակ ... մը կապմելու, մանրաչուք ...ը լրանալ, վերջ, ժամ-... ...ները ...ութեան ...ներուն մէջ ու ...ութեան ... ... խմիչքներով ու ... ... Հայ Լոյսի ...ներուն մէջ կը տեմնուէին միջազգային ...ական, մտաւորական, բարձր դասերէն ծեռ... դէմքեր.— Տեր եւ Տիկին Ղարաքամալօ, Մատամ Անկոլ, Մատամ Մոնկոստէն, ... Մօնուր, Տիար Ալբրամ ... կուզիկ, Սարաթեան, Քրտալեան, Տիւլիլեան, ...եան, Փաշիմիրեան, Ճիմչիւ-եան, ...եան, Սամմեան, ...եան, ...եան եւայլն, եւայլն, եւ ...

Խուսափիչներ Տիար Մա-... ... ...ակ ...ամ ...ութիւն ... ...: ... ...թիւ, ... վրայ կը ...:

Նորապսակ ամոլը ստացաւ բազմաթիւ նուէրներ. բացի մեծարժէք զարդեղէններէ, կաթնագ մը, օրօրդական խարապան մը, պատմական ...ի բաժակներ, ... մը, կըղ-... մը, գաւազան մը, քսան ... ... մը ... ու ...ակ մը:

Խմբագրութիւնս ալ իբրեւ նուէր ընծայաբերյանին վրայ գե-

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ. խմբագր. Թերթերէն)

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱ՞Յ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Մարտակոչ»ի Թղթակիցը կը գրէ (27 Մայիս Զանգեզուրէն).— Շահումեան հանքերու բանուորները ունին 3 գրադարան, որոնք կը պարունակեն 552 հայերէն, 274 ռուսերէն և 65 թուրքերէն գիրքեր: Այս բոլոր գիրքերն ալ քաղաքական են, մինչեւ որ յոգնած բանուորները չեն ուզեր կարդալ եւ կը պահանջեն գեղարուեստական գրականութիւն:

Անցեալ թիւով գրեցինք թէ Հիւսիսային Կովկասի Հայերն ալ գրականութեան ծարաւ ունէին եւ կը պահանջէին Ահարոնեանի եւ անոր սերունդին գրականութիւնը:

Եւ գեռ ըսողներ կան թէ Հայաստանի մէջ գրականութի՛ւն կայ:

ՀՈԳԵՐ ՍԵՒԱՆԻ ԼՃԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի կառավարութիւնը չափազանց մտահոգ է Սեւանայ լիճին համար: Կարելի է, որոշ աշխատանքներով, աւելցնել Սեւանայ լիճը թափող ջուրին քանակը եւ հետեւաբար Զանգուի հոսանքը, ոռոգելու համար Երեւանի հիւսիսն ու հարաւը տարածուող ընդարձակ անջրդի հողերը: Ու ի՞նչպէս ընել որ, ոռոգման ջուր առնելով եւ հետեւաբար լիճին ջուրի պաշարը նուազեցնելով, չխափանել «Իշխանի» ձուկին աճումը:

Ճիշդ է որ, Սեւանայ լիճին մակերեսը իջեցնելով ձկնաբուծութիւնը պիտի տուժէ, ինչպէս կը հաստատէ մասնագէտ մը Մոսկուայէն: Թերեւս կարելի ըլլայ, ձուկերուն աճումին համար, խորհիլ արհեստական միջոցներ: Միւս կողմէ լիճէն առնուած ջուրին փոխարէն կարելի է օգտուիլ լիճին շրջակայ լեռներուն մէջ հաւաքուած ջուրերէն: Այդ ջուրերը կը հոսին երկու ուղղութեամբ, ա) դէպի լիճը, եւ բ) հարաւակողմը:

Զիբուխլուէն մինչեւ Թոքլուջայ գետակը, կը ծախն դէպի հիւսիս եւ կը կազմեն Թարաաչայի մէջ թափող առուակները, հիւսիսային շփման իջնող ջուրերը կ'ուղղուին դէպի լիճ, մինչեւ որ հաւաքուած ջուրը բաց եւ ստորերկրեայ առուակներով կ'իջնէ լիճին մէջ:

Սեւանայ լիճը կը թափի Գիւմրիի գետը, Նորդուզի մօտ: Երևանէն մինչեւ Մագրա եր-

կարող լինային կիսաշրջանակէն առաջացած ջուրերը նոյնպէս կ'ուղղուին դէպի լիճ:

Այսպէս Սեւանայ լիճէն դուրս հոսող ջուրին քանակը կարելի է աւելցնել խորացնելով Զանգուի հունը:

Սակայն լիճին մակերեւոյթը կ'իջնէ ու կը պզտիկնայ: Միեւնոյն ատեն քիչ տարածութենէ քիչ ջուր կը գոլորշիանայ եւ խնայուած ջուրը կ'աւելնայ Զանգուին մէջ:

Այս ալ ունի ուրիշ բացասական երեւոյթ մը: Երբ կը քիչնայ Սեւանայ լիճին գոլորշիացումը, կը նուազին նոյնպէս մթնոլորտային բարիքները, ցօղը Դիլիջանի գաւառին, Դարաչի-չաքի լեռներէն մինչեւ Արայի լերան արեւելեան ու հիւսիսային կողերուն, Եղվարդի, Աշտարակ գիւղի, Ախտայի, մինչեւ Դալարագեաքի արեւելեան սահմանին վրայ: Ու կը վնասուին Շահմէյտանի, Այրիւմի և Նոր-Բայազիտի արօտատեղիները: Նոյնպէս Երեւան մայրաքաղաքն ալ կը զրկուի իրիկուան զով սիւքէն:

Այս երկու հակընդդէմ պատճառներուն համար, խնայելով ձկնաբուծութեան եւ ոռոգման բարիքներուն, կարելի է Սեւանայ լիճին մակերեսը իջեցնել միայն երկու մէթր: Եւ ասոր համար բաւական է վանքին ջրանցքին համար բարձրացուած պատուարը քանդել Եղվարդի եւ Երեւանի արօտատեղիները ջրելու համար ջրամբարներ բանալ Ն. Ախտայի մօտ, Միսխանի ձորին ջուրը առնելով: Արդէն նման ջրամբարներու հետքեր կան այդ տեղերուն վրայ:

ՈՃԻՐ-ԱՐԿԱԾԸ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ

«Կոմունիստ» կը գրէ (30 Ապրիլ — Բագուի տաք կլիման, Մանաւանդ ամառը, քաղաք կը բերէ նոր հիւրեր. բազմութիւն մը: Այս պատճառով կը շատնան ոճիր-արկածները:

Բագուի գողերը կարելի է բաժնել երկու խումբի, ա) հասարակ գողեր եւ բ) արհեստով գողեր: Հասարակ գողերը կը կազմեն 100էն 32ի համեմատութիւն մը, արհեստով գողերը 62: Արհեստով գողեր գիտուած են գողերուն տարիքն է 18էն 29: Արհեստավարժութեամբ Բագուի հին բնակիչներ, մանաւանդ ...կին են:

Արհեստավարժութիւններու ...ները ...ներն են, որոնք կ'ու... կը յարուցանեն եւ կը վիրաւորեն: Այս խումբը կը կազմեն ընդհանրապէս ...:

Սպանութիւններու հերոսները մեծ մասով կիներ են, որոնք գրեթէ միշտ կը մեռցնեն իրենց նորածինները, ծածկելու համար իրենց ապօրինի կենակցութեան

տեղած էր իր Թերթին անցեալ տարուան Թիւերուն մէկ հաւաքածոն: Ներկաները թեքնուելով կը Թղթատէին կարդալով մանաւանդ մեր ...ներբողականները:

Մեր ջերմագին ...

ութիւնները եւ կանխայայտ շնորհակալութիւնները:

ԸՆԿԵՐ Վ.ՋՐԻԿ

փատերը: Կան նաեւ սպանութիւններ, գրգռուած նախանձէ:

Մարդասպաններուն գրեթէ մեծամասնութիւնը Թուրք է: Մարդասպան այրերուն տարիքը 30, կիներունը 18—29 է: Եկած են շրջակայ գիւղերէն, մէկ մասն ալ բանուորներ:

Բռնաբարութեան համար կատարուած սպանութիւնները կը ներկայացնեն ամէնէն վրդովիչ երեւոյթը: Ըմիս չանցնիր, որ նման դէպք մը չպատահի:

Ջեբծակ մարութիւնը նոյնպէս տարածուած է: Ընդհանրապէս հերոսները այրեր են, 18 տարեկան, եւ թուրք:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Եօթներորդ հանգրուանը Պէզա-Թէն վան 208 քիլ. տեղի ունեցաւ Շաբաթ օր: Առաջին անգամ վան հասնողը եղաւ (Լէմպուրգ Պելճիքացի) Louvet հեծելանիւով, 208 քիլ. ճամբան կտրելով 6 ժամ 40 վայրկեան 28 երկվայրկեանէն: Երկրորդ հանդիսացաւ Դէլոռիօ, երրորդ վան տը Քասթէլ, չորրորդ Հէքթոր Մարթէն, բոլորն ալ Պելճիքացի, որոնք հասան նոյն ժամուն եւ նոյն հեծելանիւներով:

Լը Տրօկօ կէս ժամէն աւելի ետ մնալով կորսնցուց իր առաջնութիւնը:

Փելիսիէի լիդէն ի վեր, իր բոլոր ընկերները յուսախաբ եղած եւ կորսնցուցած են իրենց առաջին, երկրորդ տեղերը:

Ութերորդ հանգրուանը, վանէն Սապլը տ'Օլօն 204 քիլոմեդր, տեղի ունեցաւ Կիրակի օր: Առաջին հանդիսացաւ Պելճիքացի Ըէյմոն Տրօպ, որ Սապլըտօլոն հասաւ 6 ժամ 3' 35". Երկրորդ հանդիսացաւ վան Սլամպրուկ Պելճիքացի:

Երեք տեղի ունեցաւ Սապլը տօլոն Լէօրմօ, 285 քիլոմեդր:

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Այս եղանակի ընթացքին Ֆրանսայի Ազգային Խումբը հինգ մրցումներ կատարած է, որոնց արդիւնքները հետեւեալներն են: 1.— Փորթուկալի դէմ, որու ընթացքին կը պարտուի.—4ով 1: 2.—Իտալիոյ դէմ հաւասար 3ով 3: 3.— Սպանիոյ դէմ պարտուած 4ով 1: 4. — Անգլիոյ հետ պարտուած 6ով 0: Իսկ հինգերորդ եւ վերջին մրցումը Հունգարիոյ դէմ, պարտուած 13ի դէմ 1ի: Նոր ուրիշ մրցում մըն ալ տեղի ունեցաւ Լոնտոնի Իսթինեան Լիկին դէմ, որու ընթացքին ալ Ֆրանսացիները պարտուեցան, բայց այս արդիւնքը պաշտօնապէս չէ ընդունուած: Ուրեմն պաշտօնապէս 5 պարտութիւն եւ մէկ հաւասար ու ոչ մէկ յաղթանակ: Ամէնէն ծանրը Հունգարիոյ դէմ կրած պարտութիւնը եղած է, որուն արդիւնքէն վերջ գանգատ

նամակներ տեղացած են Ֆէտէրասիոնի պաշտօնատունը, թէ ժողովուրդէն և թէ խումբերուն կողմէ:

Եթէ նկատի առնենք անցեալ տարուան լաւ արդիւնքները, այս տարուան ծանր պարտութիւններուն հետ շատ տխուր կը գտնենք:

Ցաւալիկայ շաբաթ կուտամ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին 1926-1927 եղանակի ընթացքին կատարած մրցումներուն արդիւնքները:

Գ. Կարապետեան

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը Թէյասեղան մը սարքած անցեալ Շաբաթ գիշեր ժամը տասնին, սըրճարանի մը մէջ, ուր խմբուած էր երկսեռ բազմութիւն մը: Ներկայ էին նաեւ Փարիզէն եկած հիւրեր.

Հանդէսը բացաւ Պ. Լ. Զարմինեան, որ գովեց Ալֆորվիլի հայ մարզիկներու յառաջդիմութիւնը: Խօսեցան նաեւ Պ. Պ. Ս. Բաբախեան, Տօքթ. Հանչէր եւ Օննիկ Դարբինեան, որոնք ողեւորեցին մարզիկները եւ հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ տուին մարզական կեանքի մասին:

Միջոցին արտասանութիւններ եղան: Մեներգներ ու հայկական պարեր աւելի փայլ տուին հանդէսին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի աթլէթիկ խումբին ի նպաստ՝ յանձնապակեայ արծաթ մը աճուրդի դրուեցաւ և գոհացուցիչ գումար մը գոյացաւ: Առաւօտեան ժամը 2ն էր եւ ներկաները բաժնուիլ չէին ուզեր:

Նրանի թէ նոյն եռանդը գործնապէս ալ տեսնէինք, ուժ տալու համար մարզական շարժման եւ նոր սերունդի զարգացման:

Ս. Ցավուշեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՂՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿ. ԳՐԱՏՈՒՆ ՄԸ.— Յունիս 20ին, տարօրինակ գողութիւն մը տեղի ունեցաւ Պոլիս, Հայկազեան գրատունէն:

Գրատան տէրը, Օր. Արմենուհի Միսաքեան, նոյն օրը, ժամը 11ին, գրատունը գոցելէ յետոյ պահ մը դուրս կ'ելլէ գործով: Վերադարձին, զարմանքով կը տեսնէ որ անծանօթ մը դուրս կ'ելլէ իրենց գրատունէն, ձեռքն ալ բռնած պալուսակ մը... Անմիջապէս մարդուն օձիքէն կը կառչի, մինչեւ նոյն ատեն լուր տալով խանին դռնապանին:

Անծանօթը նախ կը փորձէ ուրանալ: Պալուսակը գտնէն գտեր է: Այցելութիւնն ալ «առեւտրական» գործով է: Եւ տեսնելով որ այս խօսքերուն հաւատացող չկայ, ճեմիշը կը փախչի, իր առած 35 ոսկին պատռելու համար: Սակայն խանին բնակիչները ետեւէն կը վազեն եւ կը բռնեն: Ասոր վրայ կը

ստիպուի յանձնել 35 ոսկին:

Մինչ այս, կուզան ոստիկանները եւ պահականոց կը տանին գողը, որ Իհսան կը կոչուի, եւ ճիշդ 65 գողութիւն ըրած է մինչեւ հիմա:

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՊԷՏՔ Է ՎԱՍՏԿԻԼ.— Երեք երիտասարդներ, Պօրպրէլ, Ֆիթըրէ եւ Փերիշէլլի կը բարեկամանան կը բաժնեն իրենց հացն ու աղը: Եւ երբ Պարպրէլ, ատոր մը կը տառապի անարծաթութենէ, Ֆիթըրէ անմիջապէս կուտայ 100 ֆրանքնոց մը եւ «Գազափար» մը:

— Դրամ ունենալու համար պէտք է առնել... ունեցողէն:

Լաւ, հասկնալի է: Եւ Պարպրէլ, խելացի տղու մը պէս, ցոյց կուտայ թէ կ'ըմբռնէ «գաղափարը»:

Իրիկուն մը երեքներու խումբը կ'երթայ Շարանթոն Պարպրէլ կը մտնէ սրճարան մը, իսկ ընկերները կը սպասեն դուրսը սակառանիի մը (սայտ-քար) մէջ: Պարպրէլ 90 սանթիմնոց սուրճ մը կը խմէ եւ կուտայ 100 ֆրանքնոց մը: Սրճարանատէրը կը հանէ իր հաստափոր դրամապանակը: Պարպրէլ կը յափշտակէ դրամապանակը, կը ցատկէ ...իրուն կողքին եւ կը սուր... ...մարանատէրն ալ, ուրիշ կառք մը, ետեւէն:

Ճամբան սակառանիի կը շրջի: Գողերը եղնիկի ոտքերով կը նետուին անտառին մէջ:

Ոստիկանները, յաջորդ օրը, տարտղնած տանձի պէս կը ժողվեն գողերը, մէկը հանրակառքի մը, միւսը ինքնաշարժի մը մէջէն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՆՐՕԳՈՒՏ ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Մոնփելիէի Հայ Ուս. Միութեան վարչութիւնը հաճելի պարտականութիւն կը զգայ իր հրապարակային շնորհակալութիւններն յայտնելու Աղեքսանդրիոյ «Հայ գիւղատնտես ուսանողներու օգնութեան յանձնախումբին», որ ընդառաջ երթալով մեր խնդրանքին, միանուագ վեց հարիւր (600) ֆրանքով օգնութեան փութաց տեղիս գիւղատնտես ուսանողներուն:

Կ'ողջունենք Աղեքսանդրիոյ մեր հայրենակիցներուն այդ գեղեցիկ նախաձեռնութիւնը, որ հաւաքական իր նոր կազմակերպութեան, չօշափելի կենսունակութիւն ցոյց կուտայ, եւ ջերմօրէն կոչ կ'ընենք հայ հասարակութեան խրախուսել այդ նորահաստատ եւ ազգօգուտ ձեռնարկը:

Մոնփելիէի Հայ Ուս. Միութեան Վարչութիւն

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 54

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԵԱՆ.

ՆՈՐ ՄԻՋԱՑ ՄԸ

Արդ՝ մինչեւ մեր գործակալները ողորմելի կերպով «կը լողային», օր մը, նշմարեցինք թէ Անգլիոյ մէջ Միւլլեռ անունով կասկածելի մէկը, իր թղթակցութիւնը կը չարունակէր հաղորդելով անգլիական թերթերու փոքր ծանուցումները:

Այնուհետեւ վար, այս անգամ սկսանք խնդիրը նորէն քննել եւ շատ չանցած ստուգեցինք որ մեր երկրին մէջ գործող բոլոր կասկածելի անձերն ալ նոյն եղանակը կը գործածէին:

Օրաթերթ մը ամէն երկիր կը մտնէ. Զուիցերիոյ, Հոլանտայի կամ Սպանիոյ մէջ գտնուող գիրման լրտեսի մը համար ուրեմն, դժուար չէ իր ուզած լուրը

քաղել ֆրանսական օրաթերթի մը փոքր ծանուցումներուն շնորհիւ:

Եւ ընդհակառակն, մեզի համար շատ դժուար էր հարուածը նախատեսել եւ գուշակել թէ՝ այս ինչ ծանուցումը՝ խմբագրուած է գաղտնի տեղեկութիւն մը տալու միտումով:

Ահա նմոյշ մը անոնցմէ:

ՁՕՆԻ ՀԱՄԱՐ.— ժանը ամսուն 7ին եկուր, ժամը երկուքին. բերէ ինծի կը ժամադրուի ամսուն 11ին ժամը 3ին, որովհետեւ մայրը հիւանդ է եւ ժէռմէնը բարոյալքուած:

Ասիկա պիտի աւելի պարզ բան կրնա՞յ ըլլալ: Մարդ արգէ՞ն չարամիտ ըլլալու է, անոր մէջ սիրային հասարակ ժամադրութենէ մը զատ, ուրիշ բան նշմարելու համար:

Արդ, ահա անոր բուն թարգմանութիւնը:

ՑՕՆԻՆԻ ՀԱՄԱՐ.— Ամսոյս 7ին, ժամը 2ին օդանաւ մը թռաւ Փարիզի վրայ. 3րդ. Թաղապետութեան վրայ 11 ռումբ նետեց, եւ պատճառեց ծանր վնասներ, որոնք խուսփեցին հասարակութենէն:

Ահա ուրիշ մըն ալ

ԺԱՆԷՆ ՊԷՌԹԻ.— Լոնտոնի հօրեղբայրը Փարիզ պիտի գայ ամսոյս 16ին. ջանա ժամը 3ի առտուն Էնվալիտ գտնուիլ կամ իրիկունը օփերա: Մայրիկը ստացաւ քու գրկածներդ, կը խնդրէ, որ վերի ժամադրութեան չուպատճառ գաս եւ միասին բերելու քու բարեկամուհիներդ:

Եւ ահա այս ծանուցումին թարգմանութիւնը:

ՊԷՌՆԻ ՄԷՋ՝ ԺԱՆԷՌԻ ՀԱՄԱՐ.— Անգլիոյ Թագաւորը Փարիզ պիտի հասնի ամսոյս 16ին: Նոյն օրը ժամը 3ին պիտի այցելէ Էնվալիտը եւ իրիկունը ներկայ պիտի ըլլայ օփերայի մէկ ներկայացման: Օդային վերջին արշաւը յաջողեցաւ: Էնվալիտի եւ Օփերայի ժամադրութիւնը յարգեցէք եւ եկէք նաւախումբով:

Այս տեսակ լուրի մը կարեւորութիւնը բացայայտ է: Մանաւանդ որ այս անգամ չէինք գիտեր թէ ո՞վ էր անոր հեղինակը. այն թերթը որ այս ծանուցումը պիտի դնէր, դայն ստացեր էր նամակատան միջոցով եւ դրամն ալ միասին:

Ուրեմն որեւէ հետքչունէինք:

Բարեբախտաբար, հակակշիռը որ մանաւորաբար հաստատեր էինք ծանուցումներուն համար, արգելք եղաւ անոր հրատարակութեան:

Ասկից զատ, գերման լրտեսները գգալով որ իրենց այս հնարքը երեւան ելած է, ուրիշ միջոց փնտռեցին եւ գտան:

Գիշեր մը, մեր օդանաւորդներէն մէկը որ Փարիզի վրայ կը շրջէր, ապշութեամբ նշմարեց թէ պետական մէկ քանի հաստատութիւններ որոնց մէջ նաեւ Նախարարութիւններ ... լուսանկիւն

կազմող լուսաւոր կէտեր կը կրէին.

այս լոյսերը գետնէն կարելի չէր նշմարել, բայց Փարիզի վրայ սաւառնող օդանաւ մը՝ շատ լաւ կը տեսնէր զանոնք:

Օդանաւորդը՝ ուշադրութեամբ քննեց այդ լոյսերուն ճիշդ տեղը, եւ յաջորդ օրը, փոխոստիկանութեան երկու գործակալներու ընկերակցութեամբ, գնաց այն տեղերը քննելու:

Լուսաւոր ճառագայթներ կազմուած էր Էնվալիտի գմբէթէն խարիսխները իրարմէ հարիւրական մեթր հեռաւորութիւն ունէին:

Քննութիւնը կը գիւրանար ուրեմն:

Երեք մարդիկ շատ մը սուներու սանդուխներէն ելլել իջնելէ յետոյ, առանց կասկածելի բան մը երեւան հանած ըլլալու, վերջոյ, իրենց գտնուած երդիքին գիմացը, տան մը վրայ նշմարեցին կէս տակառ մը, որուն այդտեղ գտնուիլը անօրինակ թուեցաւ անոնց:

Ամէն վտանգ աչք առնելով անցան դիմացի տանիքը, եւ կէստակառին մօտենալով, ստուգեցին թէ՝ անոր մէջ կար ելեկտրական ուժեղ լապտեր մը:

Այս լապտերը այնպէս մը զետեղուած էր, որ, Փարիզի վրայ սաւառնող գերման օդանաւորդներուն թոյլ կուտար ճշտել ռմբակոծելի կէտերը:

Կրցանք սոոր ալ առաջքը առնել առենին, շնորհիւ մեր օդանաւորդին աչալուրջութեան:

Բայց չկարծէք որ այս ձախողութիւնն ալ՝ Գերմանները մատնեց վհատութեան: Դիւրաւ յուսահատող մարդեր չեն անոնք:

Բայց ինչ որ ալ ըլլի, կրցանք առենին առաջքը առնել, ինչ որ քիչ մնաց հիւանդացնէր «Մատմազել Տօքթօրը» որուն վրայ անպատճառ պէտք է խօսիմ, գիրքը վերջացնելէ առաջ:

(Շար.)

լացնել։ Արդարեւ մեր երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութիւնները իրականութիւններու վրայ հաստատուած են, եւ համոզուած եմ թէ նման փոխադարձ այցելութիւնները մեծապէս կը նպաստեն երկու բարեկամ պետութիւններու եւ ազգերու յարաբերութիւններու զարգացումին ու ամրապնդումին։ Այս պատճառներով կատարեալ վստահութեամբ կը նայիմ ապագային, եւ բաժակ կ'առաջարկեմ իտալացի ժողովուրդին բարօրութեան, Ն. Վ. Իտալիոյ Թագաւորին առողջութեան եւ Իտալիոյ վարչապետ Ն. Վ. Մուսոլինիի աւբեւշատութեան, Թանկագին բարեկամիս դեսպան Պ. Օրսինիի և ձեր բոլորին կենաց»։

Հացկերոյթէն յետոյ, ժամը 16.30ին, իտալացի հիւրերը այցելեցին վարչապետ Ըսմէթ փաշային: Ժամը 17ին իտալական դեսպանատան մէջ թէյասեղան մը տրուեցաւ: Ցեղոյ մասնաւոր շոգեկառքով Պոլիս մեկնեցան:

Պուլկարիային գաղթական դէպի Թուրքիա

Թուրքեւպուլկար դաշնագրին համաձայն, Պուլկարիա գտնուող Թուրքերէն' ուզողները կրնան Թուրքիա գաղթել։ Կառավարութիւնը որոշած է Գըրգլար Էլիի (Գըրք Քիլիսէ) եւ Թօգերւքի (Եօզղատ) մէջ տեղաւորել գալիք գաղթականները։

Այս մասին պէտք եղած քննութիւնը ընելու համար, պատուիրակներ հասած են Պոլիս, որոնց յայտարարութեան համաձայն մօտաւորապէս 10,000 Թուրքեր կ'ուզեն Թուրքիա գալ։ «Բայց առ այժմ անկարելի է բոլորին գաղթը։ Պուլկար կառավարութիւնը չի թոյլատրեր որ Թուրքերը ծախեն իրենց կալուածները։ Որով մեր ազգակիցներն ալ չեն կրնար վճարել պետութեան ունեցած իրենց պարտքը։ Իսկ կալուած չծախած մեկնիլը' շատ դժուար է։ Մինչդեռ դաշնագրին մէջ որոշակի ճշդուած է կալուած ծախելու մեր իրաւունք»։

Անա այս խնդիրներու մասին կառավարութեան հետ խորհրդակցելու եկանք։ Քանի մը օրէն Էնկիւրի, եւ անկէ ալ Թօգերի՞ք պիտի երթանք, մեզի յատկացուած տեղերը քննելու։

Իտալիա եւ Եէմէն

Եէմ[illegible]ռոմ հասաւ դիւանագիտական պատուիրակութիւն մը' [illegible]որութեամբ Զայտի Իմամի երկրորդ տղուն' Սէյիտ Մուհամմէտ իպնը Եահեայի։ Պատուիրակութիւնը մեծ պատիւներու կ'արժանանայ պետական շրջանակներու մէջ։ Պիտի ներկայանայ Թագաւորին եւ Մուսոլինիի։ «Թայմզ»ի Հռոմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Իտալիոյ մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս այցելութեան, մանաւանդ որ առաջին անգամն է որ Եէմէնէն պատուիրակութիւն մը կուգայ Եւրոպա։ Անցեալ Սեպտեմբերին Սանաայի մէջ Իտալիոյ հետ դաշնագիր մը կնքուած էր։ Այս այցելութիւնը աւելի պիտի ամրապնդէ երկու երկիրներու բարեկամութիւնը։

Կացութիւնը հարաւային Քիւրտիստանի մէջ

Թայմզի թղթակիցը Պաղտատէն կը հեռագրէ Յունիս 24 թուականով. —

Քիւրտ յայտնի ապստամբապետ Շէյխ Մահմուտ, որ երեք տարիէ ի վեր ապստամբութիւններ կ'ընէր հարաւային Քիւրտիստանի մէջ, Սիւլէյմանիյէի մօտ, հակառակ իր կամքին, ստիպուեցաւ համաձայնութիւն մը կնքել Միջագետքի կառավարութեան հետ, որով յանձնառու կ'ըլլայ առանց արտօնութեան Իրաքի հողէն ներս չմտնել եւ Սիւլէյմանիյէի կամ Միջագետքի ուրիշ վայրերու վարչական գործերուն չխառնուիլ, ու իր երկրորդ որդին' Պապա Ալին Պաղտատ ղրկել ուսանելու համար։ Ասոր փոխարէն, Իրաքի կառավարութիւնը կը խոստանայ Շէյխին վերադարձնել իր գրաւուած կալուածները, որոնք կառավարութեան կողմէ հաստատուած գործակալի մը կողմէ պիտի մատակարարուին. ասկէ գատ ընդհանուր ներում պիտի շնորհուի իր հետեւորդներուն, բացի քանի մը անձերէ, որոնք զայրելի ոճիրներ գործած են։

Շէյխը այս պայմանները ընդունեց վերջին զինուորական գործողութիւններէն յետոյ, որոնց մասնակցեցան Իրաքի բանակը, կամաւորները եւ անգլիական օդանաւերը։ Պահականոցներ շինուեցան այն ճամբաներուն վրայ, ուր շահատակութիւններ կ'ընէին Մահմուտի մարդիկը։ Կառավարութիւնը վճռած է ամուր վարչութիւն մը հաստատել այս շրջաններուն մէջ, այդ է պատճառը որ ի վերջոյ յաջողեցաւ ծունկի բերել Շէյխ Մահմուտը։

Շէյխը վերադարձաւ Մարիվան, պարսիկ հողի վրայ։ Հիմա յոյս կայ որ Սիւլէյմանիէի սանճաքը, որ Իրաքի ամէնէն հարուստ շրջաններէն է, պիտի կրնայ ի վերջոյ բարգաւաճիլ ու յառաջդիմել։

Համայնավար թերթը դադրեցուցուած

Ներքին Նախարար Պ. Ալպէռ Սարոյի Յունիս 22 թուակիր հրամանագրով, դադրեցաւ Փարիզ հրատարակուող սպանիէն բանւորական թերթ մը' «էլ Պրոլետարիօ»։ Հրամանագրին մէջ կ'ըսուի. Այս թերթերուն անունը շատ յատկանշական է եւ թէ պիտի արգիլուի այս ձգտումը ունեցող ոեւէ թերթ, որուն խմբագրական եւ վարչական կեդրոնը կը գտնուի Սէնի նահանգին մէջ, նոյնիսկ եթէ պատասխանատու տնօրէնը ուրիշ մարդ է, եւ ուրիշ տպարանի մէջ կը տպուի»։

Թրոցքի եւ Զինովիեվ պիտի վտարուին

Խորհրդային Միութեան կեդր. վերստուգիչ յանձնաժողովը իր Յունիս 24ի նիստին մէջ որոշեց Թրոցքիի եւ Զինովիէվի կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէէն վտարման խնդիրը ներկայացնել Հենտկոմի վերստուգիչ կեդրոնական մարմնի յառաջիկայ լիակատար ժողովին։ Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւին մէջ կ'ըսուի թէ ընդդիմադիրները 1923էն ի վեր Թրոցքիի, իսկ 1926էն ի վեր Թրոցքիի եւ Զինովիէվի գլխաւորութեամբ' կուսակցութեան ամէն մէկ դժուարութենէն օգտուած են' հարուածելու համար կուսակցութեան միութիւնը։

Պոլշեւիկ եւ ֆաշիստ իրար կը ծեծեն

Շաբաթ իրիկուն Թրոքատրոյի հրապարակին վրայ երկու համայնավար երիտասարդներ իրենց օրկան «Ավան Կարտ»ը կը ծախէին, երբ քանի մը ազգայնականներ, «Նասիօնալ» թերթը ծախելու համար։ Քիչ վերջ, սուլիչի մը նշանին վրայ, մեծ թիւով ֆաշիստներ հասան հրապարակը եւ սկսան յարձակիլ պոլշեւիկեան թերթը ծախողներուն վրայ։ Ներկայ բանւորներ կռիւին միջամտեցին, եւ երկուստեք ֆրոունցքներն ու գաւազանները գործեցին առեն մը։ Հինգ - վեց համայնավարներու գլուխը պատռած էր արդէն, երբ կռիւը վերջացաւ։

ՕՐ. ՆՈՅԵՄԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՆՈՒՊԱՐ ԵԿՄԱԼԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 25 Յունիս 1927

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կուփամարտիկ եւ դերձակ Քաթուլ Մելքոնեան անուն երիտասարդը, կը լսեմ որ, իմ անունս ալ խառնելով, կը փորձէ կատարել կարգ մը սղտոր գործեր ի՛ն ախազգուշութիւն կը յայտարարեմ հրապարակաւ թէ՝ յիշեալին հետ ոչ մէկ առնչութիւն չեմ ունեցած եւ չեմ կրնար ունենալ։

Յակոբ Տէր-Յակոբեան
17 Rue Damesme

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Ռայոնական ժողովը 9 Յուլիս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, 63 Rue de la Républiqueի սրահը։

ՑԱՐԴԻՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն 30 Յունիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ: Կը խօսի նկարիչ Ն. Քոչարեան Ապագայապաշտութեան մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Այս երեկոյով կը փակուի Ցարդգողի աշխատանքներու Ա. եղանակը, մինչեւ Սեպտեմբեր:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Վանեցի Յովհաննէս Ղազարեան (Պուլկարիա), Վանի Ալիւր գիւղէն Մելքոն Թուլխիկեան (Ֆիթչպուրկ-Ամերիկա), Մուշ քաղաքէն Նշան Միհիթարեան (Ռումանիա), Վանեցի Յակոբ Գարխոյեանի աղջիկը Եղիսաբէթ Գարխոյեան որ Իզմիրի աղէտին Պոլիս կը գտնուէր: Գրել' Enok Mesropianի, Puits Bivert, 48 D. Gardanne, (B. D. R.) France:

ՍԱԿԱՐԱՆ

27 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Անգլիա	L. St.	124 02
Ամերիկա	Dollar	25 54
Գերմանիա 100	Mark	604 75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13 —
Թրք. Ոսկի		111 50
Մէճիտիէ	Medjidie	8
Լեւա 100 հատը	Leva	18 40
Դրախմի »	Drachme	33 [illegible]
Լիր »	» Lire	142 00
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]0 80
Զուից	Frc Suisse	491 [illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100[illegible] —

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ		
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3000 —
» II	»	2900 —
» III	»	1575 —
Պանամայի Լոթ.	Lots [illegible]	1 0[illegible]

Compton Parisien de change et de Credit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 288bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ
ՖՐԱՆՍԱ, ԱՆԳԼԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԵԳԻՊՏՈՍ, ԱՄԵՐԻԿԱ, ԵՒՐՈՊԱ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆԻՍ 1927

29 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 375

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓԸ ՉԻ ՓՐԿԵՐ

Նորէն ծանրակշիռ լուրեր կը հասնին խորհրդային աշխարհէն. — խմբական ձերբակալում, գնդակահարում, ահ ու սարսափ։

Հեռագրի մը համաձայն, 27 հոգի գնդակահարուած են Մինսքի մէջ, 9 Քրոնշթատի, 17 Փսքովի եւ երեք ալ Երեւանի մէջ։

Առաջին լուրերն են ասոնք եւ կողմնակի աղբիւրէ։ Այնպէս որ, հարկ է սպասել նոր տեղեկութեանց, սուտն ու իրաւը հասկնալու համար։ Ըսած ենք եւ աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք, — Դժուա՛ր է ստոյգ լուրեր ստանալ խորհրդային արքայութենէն։ Եւրոպական թերթերը ընդհանրապէս կը կերակրուին սահմանակից երկիրներու հեռագրական կամ լրագրական գործակալութիւններէն, որոնք յաճախ շոնդալից կամ հակասական լուրեր կուտան։ Պէտք է ժամանակ անցնի, որպէս զի կարելի ըլլայ իմանալ ամբողջ իրականութիւնը։ Ուշ-կանուխ, Մոսկուա կը խոստովանի իր քաջագործութեանց գոնէ մէկ մասը։ Իսկ այս օրերս, արդէն պարծանքով կը յայտարարէ խմբական գնդակահարութիւնները, «ի լուր ամենեցուն»։

Այս վերապահումէն յետոյ, մարգարէ ըլլալու պէտք չկայ, ըմբռնելու համար թէ իսկապէս անսովոր վիճակ մը կը տիրէ Ռուսիոյ մէջ, հիւսիսէն մինչեւ հարաւ։ Խելագար իրարանցում մը, որ արիւնոտ գործեր կատարել կուտայ։

Կարդացէք խորհրդային թերթերը եւ պիտի տեսնէք որ ահռելի վայնասուն մը ծայր տուած է, արտաքին եւ ներքին դաւաճանութեանց պատմութիւններով։ Տեսակ մը «պիտի գան», «կուգա՛ն», «եկա՛ն», որ կը լարէ ջիղերը, վերէն մինչեւ վար։ Բայց մանաւանդ վերին խաւերուն մէջ. որովհետեւ, ամէնէն աւելի գլուխն է որ խուճապի մատնուած է, և իր հոգեբանութեամբ կը վարակէ գիւղացիներն ու բանուորները։

Հետեւեցէք, նաեւ, բազմագոյն եւ բազմազգի ժողովներու վիճաբանութեանց, անհամար ճառերուն եւ բանաձեւերուն։ Միեւնոյն վայրերան կանչերը, նոյն ահազանգն ու մարտակոչը։

Թերեւս ցարական իշխանութիւնն անգամ այսքան խելագար խուճապի մատնուած չէր, իր ամէնէն տագնապալի օրերուն։

Ներքին ճակատի վրայ, բուռն անաթեմաներ՝ Թրոցքի-Զինովիէվի «անլուր դաւաճանութեան» առթիւ։ Արտաքին աշխարհին դէմ՝ հանգանակութիւններ, «պատասխան — օդանաւ կառուցելու» (կառուցանելու) համար, իբրեւ պատիժ՝ Չէմպըրլէնի։ Եւ այս՝ երկրին մէկ ծայրէն միւսը։ Երեւանի «Խորհրդային Հայաստան»ն ալ ձեռնարկած է հանգանակութեան, «կառուցենք (կառուցանենք) պատասխան — օդանավը» եւ մինչեւ Յունիս 12 հաւաքած էր 1938 ռուբլի 96 կոպէկ։ Եւ ինչ ժողովներ ու բանաձեւեր Երեւանէն, Էջմիածնէն, Ալեքսանդրապոլէն մինչեւ... Փարաքար գիւղը, «կեանքի գնով պաշտպանելու համար համաշխարհային յեղափոխութեան միջնաբերդը»։

Պատմութենէն գիտենք թէ բռնակալ արքաները կը սիրէին խնջոյքներ, խաղեր եւ մրցահանդէսներ կազմակերպել, ամբոխը զուարճացնելու, անոր ուշադրութիւնը ցրուելու կամ իրենց վախը փարատելու համար։

Այսպէս ալ՝ կարմիր ինքնակալները։

Տարբերութիւնը շատ մեծ չէ։ Փոխանակ սթափելու եւ չարիքին բուն պատճառները վերլուծելու, փոխանակ յարաճուն դժգոհութեան եւ մահափորձի ծալքերը փնտռելու, անոնք ալ, հին արքաներուն պէս, կը ճգնին չարիքը ծածկել, և զայն մատնանշողին, բողոքողին, մարտնչողին ձեռքերը կորել, կամ գլուխը փշրել։

Կը փրկուի՞ն այս ձեւով։ Ո՛չ եւ ո՛չ։

Արիւնը արիւն թափել կուտայ, աշխարհի ո՛ր կողմն ալ ըլլայ։ Գիտակցօրէն արձակուած գնդակ մը նոյնքան գիտակցութեամբ կ'անդրադառնայ ուրիշ տեղէ մը։ Եւ մանաւանդ, երբ մէկ միլիոննոց խանդիճաղանճ օլիկարշի մըն է որ կ'արհամարհէ 144 միլիոն ազգի կամքը, եւ բազմազան ժողովուրդներու իրաւունքը, ուշ-կանուխ պատասխան կը ստանան և՛ բանտր, և՛ կառափնատր, վախճան կ'ունենան և՛ Չեկան և՛ գունդագունդ աքսորը։

Խորհրդային իշխանութեան համար եկա՛ծ է ժամանակը հաշուի նստելու իր խղճմտանքին եւ անցեալին հետ։

Եթէ կան տարրեր եւ պետութիւններ որ կ'ուզեն հիմնայատակ ոչնչացնել Ռուսաստանի այս օրուան կարգ ու սարքը — և կա՛ն — կը գտնուին նաեւ իրական, ժողովրդավար, ներկայացուցչական ուժեր, որոնք դէմ են ցարական միապետութեան վերահաստատման, եւ կը պահանջեն աւելի մարդկային, իսկապէս աշխատաւորական եւ ազատ վարչաձեւ, բոլոր ժողովուրդներու յօժար կամքով։

Խորհրդային իշխանութեան համար եկա՛ծ է ժամը կա՛մ տեղի տալու, կամ տեղը տալու։

Ուրիշ ելք, ուրիշ եղանակ — այնպէս ինչպէս կը տեսնենք այսօր — անվրէպ պիտի առաջնորդէ զարհուրելի աղէտներու, որոնց ոչ տարողութիւնը, ոչ ալ վախճանը կարելի է նախատեսել։

Եթէ Լէնինի հետեւորդները լրջօրէն ուսումնասիրած են ազգերու եւ իշխանութեանց պատմութիւնը, տարրէր եզրակացութեան չեն կրնար յանգիլ։

Ուրիշ խնդիր, եթէ Ներոնեան ախորժակներ ունին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱԶԱՐԷՆ ՄԷԿԸ

«Նոր Նվկիր»ի մէջ (Ռնչակեան, վեթերան ընկեր մը պատասխանելով Հայաստանի կրթական գործավար Մռաւեանի մէկ յօդուածին, որ «փինաչի»ներ եւ «տգէտ»ներ կոչած էր Հնչակեանները, վկայութեան կը կանչէ Մոսկուայի «Փրավտա»ն։ Պոլշեւիկ պաշտօնաթերթը, այս տարի Մարտ 20ին գրուած յօդուածի մը մէջ, ուշագրաւ մեկնաբանութիւններ կը կատարէ խորհրդային արքայութեան կրթական - դաստիարակչական խեղճութեան մասին։ Այդ յօդուածին վրայ հիմնուելով, «Նոր Նվկիր» գրել կուտայ (26 Յունիս).

— «Եթէ խորհրդային երկիրներում կրթական գործը այսպիսի ցաւալի կացութեան մէջ է, այլ եւս այդ ինչ ահագին ադմուկ էք բարձրացրել, երբ թէ բոլոր սովետական քաղաքացիներին լուսաւորել էք։ Արդեօք լաւ չէ՞ր լինել, որ փոխանակ օտար երկիրների գործերին միջամտելու, մի քիչ ուշադրութիւն դարձնէիք դասագիրքերի, դպրոցական առարկաներ եւ լաւ ուսուցիչներ ունենալու համար։ Ցամենայն դէպս, կապիտալիստական երկրներում դպրոցները եւ ուսման գործը, ինչպէս նաեւ երախաների առողջապահութեան եւ խնամքի գործը շատ աւելի լաւ պայմաններումն են գտնւում։

«Ձեր պետական հրատարակութիւնները ամէն տարի տասնեակ միլիոնների վնաս են տալիս։ Բացի այդ, պետութեան հաշուին հրատարակուած գրքերից հարիւրին քառասունը բովանդակում են ցարերի, թագաւորների, արիստոկրատների եւլն ի պատմութիւններ, ժողովրդականացած եւ հանրամատչելի դարձած։ Պետական հրատարակութիւններից միայն հարիւրին 18 օգտակար բովանդակութիւն ունին։

«Ձեր պետութեան հաշուին միլիոններ արժող ձեր հրատարակութիւնների փութը մի քանի դրամով ծախւում են Աֆղանիստանում, Պարսկաստանում եւ Թուրքիստանում որպէս բան փաթթելու համար գործածուող թուղթ՝ հէնց ձեր պետական առեւտրական հաստատութիւնների կողմից։ Տարեկան մի քանի տասնեակ միլիոններ արժող այդ հրատարակութիւնների հրատարակիչները, մենաշնորհ վարձատրութիւններ են տալիս նոյն հրատարակութեանց հեղինակներին, որոնց մեծ մասը ձեզ նման կոմիսէրներ են։

«Այս բոլորը ես չեմ ասում, այլ ասում է «Փրավտա», ռուսական համայնավար կուսակցութեան օրգանը։

«Ես միայն արտագրում եմ եւ ցաւում, ցաւում, որ սոցիալիզմի անունով ինչպիսի սոսկալի շահագործում են ենթարկւում խորհրդային երկրներում ապրող գիւղացիներն ու բանւորները»։

ԱՆԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆԵՐ.— Երեւանի մէջ քննուած են 265 տուներ, որոնք անբնակելի են, այնքա՛ն փլուզումի ենթակայ։ Այս տուներուն մէջ կը բնակին 5000էն աւելի մարդ։ Եթէ վերանորոգուին, ծախքերը աւելի քիչ կ'ըլլան քան եթէ 3—4 խոշոր նոր շէնքեր շինուէին։ Նոյնպէս նոր շէնքերը չպիտի կրնան նոյնքան բազմութիւն ընդունիլ իբրեւ բնակիչ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ ալ երեք հոգի

«Իւնիոն Թիլէկրաֆիք» կը հաղորդէ որ Մոսկուայի պատերազմական խորհուրդը վաւերացուցած է մահավճիռը նախկին գնդապետ Գաթուրինի, որ Մոսկուայի մէջ կը նկատուէր իբրեւ մեծ դուքս Նիքոլայի ներկայացուցիչը։ Գաթուրին կիրակի գիշեր գնդակահարուած է։ Անցած շաբաթ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են ռուս հին ազնուականութեան շարքերուն մէջ։ Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը բազմաթիւ մահավճիռներ տրուած են։

Երեւանի մէջ մահուան դատապարտուած են կարմիր բանակի երեք սպաներ, որոնք զինուորական գումարներ իւրացուցած ըլլալու ամբաստանութեան տակ էին։ Սարաթոֆի մէջ վեց աւազակներ նոյն պատիժին դատապարտուեցան։

Մինսկի մէջ գնդակահարուած են 27 հոգի, որոնց մէկ քանին կին։ Քրոնշթատի մէջ ինը ծովային սպաներ նոյնպէս հրացանազարկ եղած են։ Փսքովի մէջ նոյն բախտին ենթարկուած են 17 ազարակապաններ, որոնք 1926ի ապստամբութենէն վերջ բանտարկուած էին։

Նոր սպանութիւն մը Մոսկուայի մէջ

«Քայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Ռիկայէն.—

Այն պահուն, ուր Մոսկուայի յեղափոխական դատարանի նախագահ Օրլօֆ չորս նախկին սպաներու դէմ տրուած մահավճիռը կը կարդար, երիտասարդ մը Օրլօֆի ուղղութեամբ ռումբ մը նետեց եւ քանի մը ձեռք ատրճանակ պարպեց։ Ծանրապէս վիրաւորուած, Օրլօֆ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։

Ահաբեկիչը ձերբակալուեցաւ. անունն է Պէքէնտորֆ, նախկին զինուորական, որ յայտնեց թէ Օրլօֆի դէմ անձնական վրէժ ունէր, զինքը 2ուկէս տարի բանտարկութեան դատապարտած ըլլալուն համար։

∴ Մահափորձէն օր մը առաջ, Պէքէնտորֆ բանտէն ազատ ձգուած էր իբրեւ խելագար։ Վերջին լուրերու համաձայն, Օրլօֆի վէրքը ծանր չէ։

«Իւմանիթէ» այս ոճիրն ալ կը վերագրէ Լոնտոնի նաւթատէրերուն և քաղաքագէտներուն։ Կ'ըսէ թէ քննութիւնները կը շարունակուին, մեղսակիցները երեւան հանելու համար։

Պոլշեւիկեան օրկանը կը վերջացնէ սպառնական շեշտով.— «Այսպէս, պարոն ոճրագործները կը շարունակեն։ Թող չզարմանան ըսաւ, եթէ խորհրդային միութիւնը շարունակէ ինքնապաշտպանութեան դիմել։

«Մեզմէ մէկին սեղ. անոնցմէ քսանը թող իյնան»։

Գերմանիա կը գործէ Թուրքիոյ մէջ

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ, Թուրք կառավարութեան եւ գերման խմբակի մը միջեւ պայմանագրութիւնը կնքուած է, Քէօթահիա - Պալըքէսիր և Կեսարիա - Ուլու Քըշլա գիծին շինութեան համար, ընդամէնը 400 քիլոմեդր։ Շինութեան ընդհանուր ծախք հաշուուած է 15 միլիոն տոլար, պայմանաժամ՝ մօտ երեք տարի։

Թուրք կառավարութիւնը շինութեան ծախքերը պիտի հատուցանէ ութը տարիէն։ Համաձայնութեան պայմանները գրեթէ նոյնն են Էնկիւրի - Էրէյլի գիծը շինող շուէտական խմբակին պայմաններուն հետ։ Այսպէս՝ Թուրք կառավարութիւնը վճարումները պիտի ընէ գանձատոմսերով, պայմանաւ որ անոնք ընդունուին գերման դրամատուններու խմբակի մը կողմէ, որոնց գլուխը կը գտնուի Տրէզտնըր Պանքը։ Այսինքն շինութիւններու վերջանալուն, այս սեղանաւորական խմբակը յանձնառուն վճարած պիտի ըլլայ բոլոր ծախքերը եւ պահանջատէր պիտի ըլլայ միայն Թուրք կառավարութենէն։ Կրնայ ըսուիլ թէ ասիկա պարզապէս գերման դրամատուններու կողմէ Թուրք կառավարութեան եղած փոխատուութիւն մըն է։ Այս գերման դրամագլուխին արտածումին համար պէտք եղաւ առնել գերման կառավարութեան արտօնութիւնը։

Թղթակիցը կ'եզրակացնէ. «Այս պայմանագրութեան ստորագրուիլը ցոյց կուտայ որ Գերմանիա որոշապէս կը փափաքի գերակշիռ դիրք մը գրաւել թրքական հրապարակին վրայ»։

«Զինուորեալ ազգ»ի օրէնքը

Համաձայն Լիոնի ընկերվարական համագումարի որոշումներուն, ընկերվարական կուսակցութեան ազգային խորհուրդը կիրակի օր գումարուեցաւ՝ վիճաբանելու համար զինուորական կազմակերպութեան ծանօթ օրինագիծին մասին, զոր Երեսփ. Ժողովին առջեւ պաշտպանած էր Փօլ Պօնքուր, եւ որուն քուէ տուած էին ընկերվարական երեսփոխանները։

Վիճաբանութիւնները շատ բուռն եղան եւ երկար տեւեցին։ Կիրակի ամբողջ գիշերը լուսցուցին, ու հազիւ Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 5ին կարելի եղաւ համաձայնութեան եզր մը գտնել՝ վաւերացնելու համար խնդրոյ առարկայ օրինագիծը։ Մեծամասնութիւնը համամիտ էր զինուորական օրինագիծին. փոքրամասնութիւն կազմող ձախերը կ'առարկէին որ ընկերվարական կուսակցութեան չի վերաբերիր պատերազմի կազմա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԱԺՇՏ. ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

Այս ամառ Ֆրանքֆորթի մէջ պիտի բացուի միջազգային երաժշտական ցուցահանդէս մը։

Հայաստանի կողմէ ներկայացուցիչ պիտի ղրկուին Սպենդիարեան եւ ... Օդանիկաշվիլի, առաջինը դասական եւ երկրորդը՝ ժողովրդական երաժշտութեան համար։

Համերգներուն յայտագրին մէջ կը մտնեն հայ երաժշտագէտներուն ստեղծագործութիւնները, Սպենդիարեանի եւ Տէր-Ղեւոնդեանի նուագախումբի կտորները, Բարխուդարեանի, Կոմիտասի, Ռ. Մելիքեանի եւ ուրիշներու երգչական կտորները։ Այս համերգները պիտի տրուին ցուցահանդէսին պատրաստ ուժերուն կողմէ եւ՝ ղեկավարութեամբ Սպենդիարեանի։

Ցուցահանդէս պիտի ղրկուին նաեւ նմուշներ՝ ժողովրդական երաժշտական գործիքներէ, գրի առնուած ժողովրդական անմշակ երգերէ, եւ երաժշտութիւն՝ հայկական նօթաներով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔՐԴԵՐԸ ԵՒ ԻՄՊԵՐԻԱԼԻՍՏՆԵՐԸ

Հայաստանի մէջ զանազան եւ զարմանազան միութիւններ կան։ Ահա քրդերու միութիւնը։ Ի՞նչ կ'ընեն, ի՞նչ է իրենց նպատակը։ Ահա, առայժ, արձանագրութիւնը անոնց մէկ ժողովին (Խորհրդ. Հայաստան, 14 Յունիս).—

Եմշիկար գիւղի քրդական ժողովի արձանագրութեան մէջ կարդում ենք.

1. Լսեցին.— Քրդական խմբակի հարցը։

2. Որոշեցին. — Լսելով ընկ. Սիմոնեանի զեկուցումը քրդական խմբակ կազմակերպելու մասին, հարկ եղած դէպքում պատրաստ ենք դուրս գալու իմպերիալիստ պետութիւններին յաղթահարելու։

Օշական գիւղին հողատէր գիւղացիները, սակայն, կը սպառնան այն գիւղացիներուն, որոնք կ'անդամակցին քրդական խմբակներու։

— Գործից դուրս կ'անենք ձեզ, եւ թող կոմունիստները պահեն ձեզ։

ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒՄ ՈՒՂԻ.
Խորհրդային Հայաստան կը գրէ (14 Յունիս).—

Վերջին վիճակագրութիւններու համաձայն, Ալեքսանդրապոլ վերադարձած են 12,000 հոգի, որոնք մեկնած էին երկրաշարժին պատճառով։ Նախկին բնակիչներէն դեռ կը պակսին 5—6000 հոգի, որոնք պիտի վերադառնան, անմիջապէս որ բնակարանային տագնապը անհետանայ։

Քաղաքը եռանդագին նորոգուած է վերաշինութեան։ Կարծես շինուածներու ռազմաճակատ ըլլար։ Վերաշինութեանց գործին մեծութեան համար անբաւական են աշխատաւոր ձեռքերը։ Նոյն իսկ շատ աշխատանքներ կարելի չըլլար սկսիլ, որովհետեւ կը պակսին արհեստաւոր բանուորները։

Կայարանին, քաղաքին եւ կազաչի կայանին մէջ յետնանման դիզուած են շինուածանիւթերը, զորս «ամէնը ուղարկել է խորհրդային Ռուսաստանը»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՆՈՒՆԴՆԵՐՆ ՈՒ ՄԱՀԵՐԸ.— Ապրիլ ամսուան ընթացքին, Հայաստանի մէջ ծնած են 4152 հոգի, որոնց 2166ը մանչ։ Մեռած են 1567 հոգի, 794ը՝ այր։ Ամուսնութիւն՝ 561, ամուսնալուծում՝ 37։

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԻ ՎԱՐՁԿԱՆՆԵՐԸ

Հայ եկեղեցւոյ հաստատու-թիւններուն դէմ սկսուած դաւա-դրութիւնը մեզի յայտնի էր այն օրէն, երբ Մոսկուայի սորկամիտ սատրապները ոտք դրին մեր երկիրը:

Եկւորները բաւական փորձա-ռութիւն ունէին հասկնալու հա-մար թէ հայ ժողովուրդը իր ամ-բողջական գանգուածովը, հայրե-նիքէն ներս կամ դուրս, շատ ա-մուր կապերով կապուած է իր հայրենի եկեղեցական հաստա-տութիւններուն, որ մէկ մարդու նման պիտի փոթորկուի, եթէ անոր հարուած հասցնել փորձէն օտարներ կամ անոնց սորկահոգի հայանուն գործակալները:

Այս համոզումի հետեւանքն է այն մաքիավելեան եղանակը, որ այսօր կը կիրարկուի խորհր-դային մարզպաններուն կողմէ: Անոնք հացի փշրանքներ շողո-ցնելով եկեղեցական հաստատու-թիւններէն ներս բոյն դրած սո-վորական սրիկաներու աչքին, զա-նոնք կատղած շուներու նման հրապարակ հանած են ներսէն փարատելու համար հաստատու-թիւնները, ի հարկէ պաշտպան ու թիկունք հանդիսանալով անոնց բոլոր լրբութիւններուն:

Անշուշտ ամիկո տաղտկալի ձեւ մըն է որ ամէն օր հրապա-րակը աղմուկով կը լեցնէ, սակայն քանդումի ամենապաշտ եղա-նակն է: Անոնք ուզեցին մէկ հար-ուածով այս տաղտուկէն ազա-տիլ: Այդ նկատումով պատրաս-տեցին տխրահռչակ օրէնքը, որուն գործադրութեան թուական նշա-նակած էին Ապրիլ 1ը, սակայն նախ քան գործադրութիւնը, տա-րաձայնութեան փորձով մը ուզե-ցին հասկնալ թէ երկրի եւ թէ արտասահմանի ժողովուրդին տրա-մադրութիւնները: Եւ երբ տեսան թէ անիկայ կը փոթորկուի եւ այդ փոթորիկին տակ իրենք կը խեղդուին, յետ քաշեցին վճռա-կան գործողութեան մտադրու-թիւնէն, թողնելով որ վարձկան-ներու վոհմակը կատարէ ծրա-գրուած գործը. հոգ չէ թէ քիչ մը տաղտկալի աղմուկով:

Ու «Ազատ Եկեղեցի»ի պըղ-տոր եւ լրբիսի եղբայրակցու-թիւնը կը շարունակէ իր աղ-մուկը, անարգ ու կեղտոտ եղա-նակով մը: Վարձկաններու այս վոհմակը գանդայ բայց յարա-տեւօրէն կը գործադրէ խաւանածն-ներու դաւադիր ծրագիրը: Բա-ցած են տոմարներ եւ ամէն ծխական շրջանի մէջ 20 սեւ հո-գիներու եւ հացկատակներու ա-նուններ կ'արձանագրեն ու հա-մաձայն օրէնքի տրամադրու-թեան՝ նոյն ծխական շրջանի ե-կեղեցին ու յարակից հաստատու-թիւնները ոստիկանին կարգա-դրութեամբ կը յանձնուի 20 հոգինոց խմբակին: Ու այսպես աստիճանաբար այս արձանագրու-թեան գործը կը հասնի մինչեւ Էջմիածնի մայր աթոռը եւ այն ալ նոյն կարգով կը յանձնուի Վաղարշապատէն քերուելիք 20 դատարկապորտ հացկատակ-ներու:

Կը տեսնէք թէ ինչպէս գործը կ'ընթանայ համաձայն «Ժողո-վուրդի» փափուքին ու ցանկու-թեան, իսկ «Ժողովրդանուէր» կառավարութիւնը, պարզապէս կը պաշտպանէ խորհրդային քաղա-քացիներու իրաւունքները: Չէ՞ որ, միշտ կարելի է ճարել 20 սեւ հոգի, իւրաքանչիւր ծխական շրջանի մէջ, իբրեւ խորհրդային քաղաքացի:

Այս խորամանկ եղանակը խիստ օգտակար կը հանդիսանայ խաբելու, գոնէ արտա-սահմանի Հայերէն շատ շատերը: Մէջը ըլլալով նաեւ հոգեւոր հո-վիւներէն ոմանք, որոնք առանց քարակը փնտռելու հրապարակ կուգան մեղադրելու անոնք, որ այս վտանգը կը մատնանշեն եւ կ'աշխատին մեր երկրին մէջ կա-տարուած ստոր խաղերը երեւան հանել եւ հասարակութեան ծա-նօթացնել:

Զինովիեվի եւ Թրոցկիի Հա-յաստան նստած ձեռնասուններ անշուշտ վերեւի ներշնչումներով, ձեռնարկած են այս մաքիավել-եան խաղերուն, հայ ժողովուրդի ուշադրութիւնը կեդրոնացնելու համար կրօնական-եկեղեցական խնդիրներու շուրջ, որպէսզի գրաւի այդ վէճերով եւ մոռնայ քաղա-քական այն անարգ վիճակը որուն մէջը գտնուիլ... ինչպէս ժամանակ մը Թրքական բռնա-պետութիւնը ստեղծած էր Թիւր-քահայ ժողովուրդին մէջ: Այդ շրջանին ալ օրուան հերոսները կը հանդիսանային օտար ապական-ուած միսիոնարները եւ անոնց վարձկան հայ հացկատակները, միշտ «եկեղեցական բարեկար-գութեան» անունով:

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

Մոսկուայի հայ թատերա-կան տունը, կամ ինչպէս կը կո-չեն, արշնստանոցը, հինգ տար-ուան կեանք ունի: Նախապէս, ա-ռաջին երեք տարիներուն, կը կոչուէր «Հայկական Պետական Ցրամաթիք Դպրոց» եւ տուաւ շարք մը աշխատանքներ: Ցետոյ, պահ մը ընդհատուեցան աշխա-տանքները եւ մասնակցողներէն մաս մը վերադարձաւ Թիֆլիս կամ Երեւան, ոմանք ալ մտան Մոսկուայի թատրոններուն ու թատերական դպրոցներուն մէջ: Դպրոցը վերսկսաւ իր աշխատանք-ները 1926ի Նոյեմբերին, Խոր-հրդային Հայաստանի մշակու-թային տան կից: Նիւթական անձկութեան պատճառով, այդ եղանակին ընթացքին ալ հազիւ երեք ամիս աշխատեցաւ:

Այժմ դպրոցը ունի 12 աշա-կերտ: Ղեկավարն է Վախտանգով թատրոնին դերասաններէն Ռ. Ն. Սիմոնեան: Այս տան նպատակն է ծառայել իբրեւ շրջուն թատրոն Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Ռուս-իոյ հայ գաղութներուն մէջ:

Դպրոցը այս վերջին եղանա-կին, իբրեւ քննութիւն իր կատա-րած աշխատանքներուն, Մոսկուայի մէջ ներկայացուցած է Պարոն-եանի «Պաղտասար Աղբար»ը, փո-խելով անունը «Ապահարզան»ի: Բեմավարներն էին Ռ. Ն. Սիմոն-եան եւ Ի. Մ. Ռափոփորդ: Բեմա-դրութիւնը չափազանց պարզ էր, ներկայացումը՝ աշխոյժ ու թեթեւ:

«Փրավտա»յի թատերական քննադատին կարծիքով, դպրոցին ուսանող-դերասանները ցոյց տուած են ընդունակութիւն: Կը խաղան վստահ, եւ կը տիրեն բեմական օրէնքներուն: Կ'ընկերանար խա-ղին Ա. Խաչատրեանի նուագա-խումբը:

ՆՈՐ - ՄԱԼԱԹԻԱ

Նոր-Մալաթիա ընկերութեան ներկայացուցիչները արտօնութիւն ստացած են Փարաքարի եւ Երե-ւանի շրջականերուն մէջ իրենց յատկացուած հողամասերու վրայ կառուցանել Նոր-Մալաթիա մը, ուր պիտի գան բնակիլ արտա-սահմանի իրենց հայրենակից-ները:

ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 8 Յունիս

Պարսկաստանի հայ գաղութ-ներու մէջ վերջին 75ամեակի (1852 - 1827) ընթացքին, Թաւ-րիզի հայ համայնքը առաջնա-կարգ տեղ կը գրաւէ ոչ միայն իր ազգային եւ կրթական հիմ-նարկութիւններով, այլ եւ իր հանրային, յեղափոխական եւ միշտ շարժուն ու գործունեայ կեանքով:

Թաւրիզի փոքրաթիւ հայ գաղութը երեք քառորդ դարու ընթացքին կրցած է կանոնաւոր ճամբու մէջ դնել իր ազգային հիմնարկութիւններու ղեկավա-րութիւնը, թէ բարոյապէս եւ թէ անտեսապէս:

Երբ 1840ական թուականն-ներու սկիզբներէն, Ատրպատա-կանի Հայոց Առաջնորդութեան աթոռը, Մակուի Ս. Թադէի վանքէն Թաւրիզ կը փոխա-դրուի, Ատրպատականի հայու-թեան հանրային կեանքը նոր թափ կը ստանայ, շնորհիւ ա-ռաջնորդներու եւ անոնց շուրջ խմբուած կրթասէր եւ բարե-խնամ գործիչներու աշխատանքին:

Այս վիճակը, գեղեցիկ աւան-դութեամբ մը, ամբողջ 75 տա-րի շարունակուած է մինչեւ մեր օրերը:

Նաեւ հրահանգիչ էջեր ունի Թաւրիզի հայ գաղութի 75-ամեայ պատմութիւնը, ուր ե-րեւան կուգան՝ կրօնական, ազ-գային, դպրոցական, մշակու-թային, լրագրական, յեղափո-խական, եւ ուրիշ բազմատեսակ աշխատանքներ:

Երկար պիտի ըլլար Յառաջի սուղ էջերուն մէջ պատկերա-ցնել այս գաղութի վերջին՝ 75-ամեակի պատմութիւնը, որուն համար նախ նիւթեր հաւաքած եմ, յարմար առթիւ մը, առան-ձին գրքով հրատարակելու համար:

Այժմ, կը բաւականանամ թռուցիկ ակնարկով մը.—

ԱՐԱՄԵԱՆ ԴՊՐՈՑ.— Թաւ-րիզի Ղալա (կամ Բերդաթաղ) քաղաքամասին մէջ, Առաջնոր-դարանին եւ Աստուածածին Մայր Եկեղեցւոյն կից այս դպրոցը, շինուած է 1851ին, Առաջնորդ Սահակ եպիսկոպոս Սաթունեանի ջանքերով:

Ժամանակի հարուստ եւ դիրքի տէր դէմքերը վարած են այս՝ դպրոցի տնտեսական ազ-բիւրները, առաջնորդներու նա-խագահութեամբ: Առաջնորդնե-րը, միաժամանակ խառնուած են նաեւ դպրոցի ծրագրային եւ կրթական կեանքին, կատարե-լով երբեմն դրական եւ յաճախ բացասական դերեր, դպրոցի ներքին կեանքին մէջ:

Արամեան Դպրոցին մէջ իբ-րեւ տեսուչ եւ ուսուցիչ պաշ-տօնավարած են մեր գրականու-թեան եւ ազգային կանքի մէջ անուն հանած դէմքեր. — Սա-մուէլ Գիւլզատեան, անմահ Րաֆֆին (Յակոբ Մելիք Յակոբ-եան), Մեսրոպ քահանայ (ապա Շուշաակ վարդապետ), Փա-փազեան (հայր՝ Վրթանէս, Ներ-սէս, Յուսիկ եւ Վահան Փափազ-եան եղբայրներու), Աւագ Խան Աֆթանտիլեան, Բարթուղիմէոս եպիսկոպոս, Ռոստոմ (Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրնե-րէն), Ռուբէն Խանազատ (Հնչակ-եան կուսակցութեան հիմնա-դիրներէն), յեղուաբան Հրաչեայ Աճառեան եւայլն: Վերջին երե-սունամեակի տեսուչներն են՝ Արսէն Տոպալ Ալէքսանեան, Ալէք-սան Տէր Վարդանեան, իսկ այ-ժմ տեսուչ՝ Միքայէլ Ստեփան-եան: Այս դպրոցը իր փայլուն շրջանները շատ ունեցած եւ նոյն իսկ տեսակ մը միջնակարգ վարժարանի դեր կատարած է Թաւրիզի հայ գաղութին համար: Անցեալի մէջ տնտեսական բազ-մաթիւ աղբիւրներ ունեցած է, որոնք տարիներու եւ պարագա-ներու ընթացքին հետզհետէ ցամքեր են:

Դպրոցը կուսակցական պայ-քարի առարկայ եղած է տարի-ներ շարունակ, մինչեւ որ ի վերջոյ, 1919էն սկսեալ, անցեր է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ձայ-նով ընտրուած Հոգաբարձական Մարմիններու ձեռք եւ այդպէս ալ կը շարունակուի ցարդ:

Արամեան Դպրոցի սեփակա-նութիւնն է նաեւ «Արամեան Թատրոնի» շէնքը՝ հիմնուած 1914 - 1915ին:

Ընդհանուր Պատերազմի եւ տնտեսական անձկութեան պատ-ճառով՝ Արամեան դպրոցը տասը տարիներէ ի վեր զրկուած է իր կալուածներու (գիւղ եւ այգի), արդիւնքներէն (այժմ շատ ան-նշան գումարներով վարձու տրուած են) եւ որ գլխաւորն է դրամական եւ կտակային հա-սոյթներէն:

Վերջին տարիներս, Արամեան դպրոցի դրամական աղբիւրները կը կազմեն դրոցական աշա-կերտներու թոշակները, ներկա-յացումներէն, նուէրներէն եւ զանազան ձեռնարկներէն գոյա-ցած դրամները, Թատրոնի վարձքը, Եկեղեցւոյ արդիւնք-ները եւ պատահական մուտքեր: Այսուհանդերձ, դպրոցին կրթա-կան գործը միշտ յաջողութեամբ յառաջ տարուած է եւ զուտ ազգային ու հայկական ոգին գլխաւոր ձգտումը եղած է, տա-րիներէ ի վեր:

Ամէն տարի, տեղի կ'ունենայ ուսումնական տարեվերջի հան-դէսը, որուն ներկայ կ'ըլլայ երկսեռ բազմութիւն, լսելով դպ-րոցի կրթական եւ նկարական զեկուցումները:

Արամեան դպրոցի 1926—27 ուսումնական տարեշրջանի ա-մավերջի հանդէսը տեղի ունե-ցաւ Յունիսի 5ին, Արամեան Թատրոնին մէջ, որ լեցուած էր խուռն հասարակութեամբ:

Հանդէսին ներկայ էին Թե-մական առաջնորդ Տէր Ներսէս Արք. Մելիք-Թանգեան, կուսակցական, ազգային, կրթա-կան եւ հանրային հիմնարկու-թեանց ներկայացուցիչները եւ աշակերտութիւնը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով որ յոտնկայս լսու-եցաւ: Տղայ եւ աղջիկ աշա-կերտները արտասանեցին հայե-րէն եւ պարսկերէն ոտանաւոր-ներ (պարսկերէնը՝ միայն տղա-ները): Դպրոցի երգեցիկ խումբը ղեկավարութեամբ երաժշտու-թեան դասատու Գ. Շահէն Դի-լանեանի, երգեց քանի մը ժո-ղովրդական քառաձայն երգեր— «Ալագեազ», «Հովն Անուշ», «Ես մէկ պստիկ եար ունեմ», «Ծառին տակը», «Ջուր ա գալիս»:

Դպրոցի տեսուչ Գ. Միքայէլ Ստեփանեանը, այս տարի եւս կարդաց 1926 - 27 տարեշրջա-նի տեղեկագիրը, որմէ կը քա-ղեմ քանի մը կարեւոր թիւեր: Արամեան դպրոցը 1926-1927 տա-րեվերջին ունեցած է 136 երկ-սեռ աշակերտութիւն աղջիկ 60, տղայ՝ 76), ուսուցիչներ՝ 10 (8 ուսուցիչ եւ 2 վարժուհի): Աշակերտութեան տնտեսական վիճակի պատկերը հետեւեալն է՝ 9 հոգի բարեկեցիկ, 68 միջին վիճակ եւ 59 չքաւոր ծնողներու զաւակներ են: Տղաները աւելի յառաջդիմութիւն ցոյց տուած են քան աղջիկները: 136 աշա-կերտուհիները տարուան ընթաց-քին կարդացեր են 1991 կտոր գիրք. իւրաքանչիւր միջին հաշուով 20 գիրք: Դպրոցական օրերու թիւը եղած է 179, ա-ւանդուած դասերը՝ 5025: Այս տարի դպրոցի շրջանն աւարտե-ցին 15 աշակերտներ, որոնց 7 տղայ եւ ութը աղջիկ:

Երջանաւարտները համապա-տասխան վկայագիր ներկայա-ցնելով կ'ընդունուին Ատրպատա-կանի Հայոց Թեմական դպրոցի Գ. դասարանը:

Դպրոցի տարեկան ընդհա-նուր ելեւմուտքը եղած է 4136 թուման (կամ տոլար, որու գի-մաց գանձուած է 3413 թուման, ուրեմն դպրոցը բաց ունի 725 թուման: Այս գումարէն վճարուած կը սպասուի մօտ 150 թուման, ուստի մինչեւ 1 Սեպտեմբեր 1927, դպրոցը 575 թուման բաց ունի, ինչ որ պարտք կը մնայ ուսուցիչներուն: Տարեկան 4139 թուման մուտքէն 1044 թուման գանձուած է աշակերտ-ներու թոշակէն: Իսկ ներկայա-ցումներէն, վարձքերէն եւ զա-նազան ձեռնարկներէն գոյացած է 1177 թուման: Ուսուցիչներուն (10 հոգի) իբրեւ ռոճիկ վճար-ուած է 2200 թուման:

Այս զեկուցումներէն յետոյ, Առաջնորդ Ներսէս Արքեպիսկո-պոս քանի մը խօսքով գնահա-տեց ուսուցչական խմբի եւ տե-սուչ Գ. Միքայէլ Ստեփանեանի ջանքերը:

Հոգաբարձութիւնը եւս իր կարգին, կարելին ըրած է դպ-րոցի տնտեսականը ապահովե-լու համար: Առանձին գնահա-տութեան արժանի են խումբ մը ծնողներու ջանքերը, զանազան ձեռնարկներով դպրոցի նիւթա-կան միջոցները արդիւնաւորե-լու համար:

ՄԱՍԻՍ

ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԻ ՀՈԳԵՐ

Ցնտեսագէտներ այժմէն իսկ մտահոգ են վառելանիւթերու սպառումով եւ նոր նիւթեր գըտ-նելու պէտքով:

Աշխարհի վառելանիւթերու պահեստը ճիշդ ծանօթ չէ: Երկ-րաբաններու գնահատումով, հան-քածուխը պիտի սպառի ամբող-ջովին 15—20 դար յետոյ: Քա-րիւղի մթերքն ալ հանքածուխի չափ կը հաշուեն, բայց զանա-զան գործածութիւններ աւելի արագ պիտի սպառեն ատիկա:

1875ին հանքածուխի սպա-ռումը 290 միլիոն թոնո էր, 1919ին 1200 միլիոն թոնոյի բարձրացաւ: Հանքածուխի այս հսկայ քանակութիւնը կը ներ-կայացնէ 7200 եռիլիոն քալորի:

Քարիւղի արտադրութիւնը 1920ին եղած է 100 միլիոն թո-նօ, որուն ջերմական ոյժն է 100.000 եռիլիոն քալորի: Ընդ-հանրապէս կ'ընդունուի որ հարիւ-րին 70ը հանքածուխի մթերքին, այսինքն 700 միլիոն՝ կը գոր-ծածուի մեքենական ուժեր ար-տադրելու համար: Ելեկտրական լաւագոյն գործարանի մը մէջ 1 քիլօ հանք պէտք է քիլօ-վաթ-ժամու համար, այսինքն 736 կրամ հանքածուխ կը սպառի 1 ձի-ժամի համար:

Հանքածուխի տեղ կը գոր-ծածուի ելեկտրականութիւն, հոն ուր հանքածուխ չկայ: Բայց մինչեւ հանքը կը փոխադրուի շատ հեռու, ելեկտրականութիւնը 370 քիլոմեթրէն անդին չեր-թար: Ելեկտրագէտներու հաշիւ-ներուն համեմատ, Նիակարայի, Քոնկոյի, Զամպէզի ջրվէժները եթէ ամբողջապէս շահագործուին, 50 միլիոն ձիու ուժ կրնան ունե-նալ: Ալպեաններու ուժը կը հասնի 80 միլիոն ձի-շոգիի, որ հաւա-սար է այժմեան հանքածու-խի ուժին: Միայն թէ ջրվէժնե-րու ուժը միշտ նոյն արդիւնքը չի տար ամէն եղանակի: Աշխարհի ջրվէժներու ուժը կը հաշուեն 745 միլիոն ձի, սակայն 14րդ մասը կարելի է շահագործել, այնպէս որ 4000 եռիլիոն քա-լորի կրնանք ստանալ:

Այս ուժերը տակաւին չսպա-ռած մարդիկ պիտի օգտագործեն հովն ու ծովախաղացքը: Հովը կը փչէ երբեմն ակար: Հարկ պիտի ըլլայ գտնել նախապէս կանոնա-ւորող մեքենաներ ծովախաղացք-ներ մեծածախս հաստատու-թիւններ կը պահանջեն:

Ուժի անսպառ աղբիւր մըն է արեւուն ջերմութիւնը: Ըմբերսօ գիտունին համեմատ երկրի ստա-ցած ջերմութիւնն է 530.000.000.000.000.000.000 քալորի: Գիտութիւնը կը ջանայ գտնել միջոց մը, օգտուելու համար ա-մէն խարխափումներէ: Բնու-թիւնը գիտէ արդէն հովէն ջուրը կը շոգիանայ ամէն տեղ եւ եր-բեք 35 աստիճանը չանցնիր: Բոյսերը կը ծծեն բնածխային թթու գրեթէ ամենատեսակ գործը միայն սեփակա... է աւելի ջերմութիւն գործածելու նոյն արդիւնքը ստանալու համար, որովհետեւ արդի մեքենաներով կը կորսուի ջերմութեան մէկ մեծ մասը:

Սահարայի անապատը կեդ-րոնը պիտի ըլլայ ապագայ մե-քենական ուժերու արտադրու-թեան: Հոն շինելով բազմաթիւ կաթսաներ, կեդրոնացնելով անոնց վրայ արեւու ճառագայթները, պիտի արտադրուի մեքենական հսկայ ուժ: Հաշուուած է որ մէկ ձի-շոգի ուժ արտադրելու համար կը բաւէ 5 քառ. մեթր:

Ոմանք կը կարծեն որ կա-րելի պիտի ըլլայ ուժը ամբարել carbure de calciumով:

Եւրոպայի մէջ առաջին ան-գամ պիտի սպառին Պելճիքայի ածխահանքերը, յետոյ Գերմա-նիոյ եւ Անգլիոյ: Երկրաբաննե-րու համեմատ Գերմանիոյ ած-խահանքերը պիտի սպառին 900 տարիէն, եթէ արտադրութիւնը նոյնը մնայ:

Իւրաքանչիւր պետութիւն պիտի ջանայ օգտագործել միայն իր ուժերը, տնտեսական անկա-խութիւն մը ապահովելու համար: Մարդկութիւնը պիտի գիմէ ամէն միջոցի. փայտէ ու բոյսերէ ալքոլ հանելով կարելի պիտի ըլլայ հայթայթել 160.000 եռիլիոն քալորի, այսինքն 20 անգամ ա-ւելի տարեկան հանքածուխի եւ քարիւղի արտադրութեան ջեր-մութեան գումարէն:

Թերեւս մինչեւ այն ատեն մարդկութիւնը սգտուի նիւթով Լը Պոնի նախատեսած միջհիւ-լէական ուժէն, որ աւելի դիւրու-թեամբ արտադրուելով թոյլ պիտի տայ մարդուն քիչ ժամանակէն շատ արդիւնք ստանալ եւ աւելի ժամանակ յատկացնել հանգիստի եւ գեղարուեստի:

Գ. Խ.

ԽՄԲԱՊԵՏ ՄՈՒՐԱՏ

Յունիս 15ին երկար հիւան-դութենէ յետոյ, Պէյրութի մէջ մեռաւ Դաշնակցութեան լաւա-գոյն մէկ մարտիկը՝ Մուրատ Պետրոսեան, Մուշի Ցրօնք գիւ-ղէն:

Յուղարկաւորութիւնը կա-տարուեցաւ Յունիս 16ին: Դագա-ղը շրջապատուած էր Հայաստան-ցի երկսեռ բազմութեամբ մը, Մշեցի, Խնուսցի, Կարնեցի, որոնք օտար հորիզոններու տակ, սարսու-ռով եւ երկիւղածութեամբ կ'ող-բային իրենց հայրենակիցը: Եկե-ղեցւոյ մէջ Դր. Վարդապետ խօսեցաւ դամբանական մը, վեր հանելով Մուրատի նման ազգանուէր ան-հատներու արժանիքը:

Ցետոյ խօսեցաւ Մուրատի զէնքի ու գաղափարի ընկերներէն Պ. Մինասն Թուրիկեան:

Դագաղին վրայ դրուած էին Հ. Յ. Դ. Սուրիոյ Կեդրոն Կոմիտէին, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին,«Ազդակ» Թեր-թը, Որբերու Միութիւնը, Ցարօն-Տուրուբերանի, Խնուսի, Կարնոյ, Սեբաստիոյ, Ատանայի, Տէօրթեօ-լի, Հաճընի, Կալնոյ Ձորի, Արաբ-կիրի հայրենակցական միութիւն-ները:

Գեղեցիկ մանուշակ պսակներ-ու անցող... բազմութեամբ... Յետոյ, խօսք առին մերիկ Ա. Թեմէմէզեան եւ Արշակ Յովհաննէսեան, որոնք վեր հանե-ցին հերոսի մաքուր նկարագիրը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԽՈՒՆԱԳ.

«ԻՆՉԵ՞Ր ՉԵՆ ՓՉՈՒՄ...»

Նորէն Ուստա Մկօն է որ խառնաճէն մինչեւ Փարիզ գլուխ կը տանի իր Թղթակցութիւնները.

«Աբեւիդ մատաղ, վազրիկ ջան, նոր քամ ունիմ քեզ ասելու։ Մի քիչ Թող էդ Փարիզի խոլոտ կինալիմաներն ու մտիկ արա։

Վստահեցնում եմ քեզ, վազրիկ ջան, որ ո՛չ Արտաշէս աշխարհակալի եւ ոչ էլ Տրդատ մեծի օրով հայ կանայք ու երեխէք նրբեք էնքան ճերմասաքար չեն կանգնել ոտի ու չեն պահանջել պատերազմ Թշնամու դէմ, որքան պատահեց մի քանի շաբաթ առաջ, երեւանում, իմպերիալիստ Անգլիայի դէմ սարքուած ցոյցի ժամանակ։

Հաւաքուել էին կանայք, երեխէք, ծերունիներ ու լցուել Աբովեան փողոցում ու բղաւում էին «պատերա՛զմ»։ Երիտասարդներ չկային, երեւի նրանք արդէն մեկնել էին պատերազմի։ Հաւաքուողներ էնպէս գոռում գոչում, էնպէս դալմաղալ բարձրացնում, էնպէս փչում էին որ, նրանց ձէնը եթէ լսեր Անգլիան, գնդակ իր ականջներից կը վիրաւորուէր։ Հասարակական ցասումը իր վերին կէտին էր բարձրացել, երբ պլոլետ Ալօն, մի Նախկին համբալ, սկսեց մի կրակ ու բոց ճառ։ Ալօն ասում էր.

— Յավարշկի ուստաներ ու ուսատայի ճաւեր, իմպերիալիզմի վեռիրան Բրիտանիան իր քոսոտ գլուխը բարձրացրել է, Լէնինի պատգամով մեզ վրայ ծանրանում է մի սուրբ պարտականութիւն, —ջախջախել էդ գլխի կապիտալիստական կեղտոտ ոջիլները։ Նա ձեզ համարում է անասնակ եւ ցանկանում է որ ձեր ձեռքը վրայ ու կոխկրտի ձեր մանուկներին ու դաշտը։ Ոտի՛, ցաւու՛չ, ցոյց տուէք որ էշը...

Խումբը միաց աղիքնեջումը...

Ցանկալի մի էշ Թողեց մի երկար զռմոց...

Ամէնքը դարձան ձէնի կողմը։ Քաղեմ նրա գլուխը, կրպոյի «պրոլետար էշ»ն էր որ զռում էր յամառ ու երկար։

Մտքում ասի.

— Ցօ՛, յիմար կրպօ, ինչո՞ւ վիրաւորել քո էշը ու բերել էստեղ։ Հիմի նրան էնպէս կը տփեն, էնպէս կը ջարդոտեն որ էլ երբեք չի զռայ.

Մէկ էլ յանկարծ բամախոս պրոլետ Ալօն բղաւեց.

Յավարշկի, յաղթութի՛ւն... Պատմափոքը նուաճումներ է անում... էդ մինուցար էշն էլ մեր կողմից է, նա էլ ըմբռնել է պրոլետարիզմը ու ծառացած բողոքում է Թշնամու դէմ... նա ցցուել է արդար զայրոյթով...կեցցէ՛ մեր պրոլետար էշը...

Ու ամէն կողմից...

Հուռռա ...

Մի վայրկեան չանցած, կոմ-

ԱԹԷՆՔԻ ԿԱՐՄԻՐ ԲԶԻԶԸ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ..

ԱԹԷնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ (17 Յունիս).—

Շաբաթէ մը ի վեր Պիքսի մէջ գաղտնի ժողովներ կը գումարուին, նախագահութեամբ՝ բջիջի պետ Վ. Չէյթունցեանի։ Անշուշտ համաձայն այդ ժողովներուն որոշման, «քաղաքացի» Փէլթէեան կը յարձակի Թաղական խորհուրդի նորընտիր ատենապետ Պ. Գափլանեանի վրայ եւ կ'ապտակէ։ Քանի մը օր առաջ ալ, յարձակում կը գործուի Հոգաբարձութեան անդամներէն Պ. Երիմեանի տանը վրայ, ռեւոլուերներով։

Յունիս 14ին, իրիկուան դէմ, բջիջական խմբակ մը, պոյաճի Վարդան, մտերմօրէն կը մօտենայ Պ. Արամ Մարտիկեանի (ռամկավար-ազատական) եւ կը հարցնէ.

— Ինչո՞ւ պատռել տուիր համայնավարներուն «անկցի Մայիս 28» Թռուցիկները։

Թաղական խորհուրդը չարտօնեց նման Թռուցիկներ փակցնել եկեղեցիին դրան վրայ, հեռու մնալու համար կուսակցական վէճերէ։

Ու կը քալեն իրենց ճամբան։ Ցանկարծ պոյաճին, որ միեւնոյն ատեն ցրուիչ է քուրջի կտորի մը, եռեւէն կը յարձակի Պ. Մարտիկեանի վրայ եւ բռունցքի հարուածներ կ'իջեցնէ։

Այս միջադէպէն յետոյ, Թաղ. Խորհուրդը արտակարգ ժողով մը գումարելով, կուտայ կարգ մը որոշումներ։ Հոն հաստատուած է որ Չէյթունցեան բջիջականներու զանազան հրահանգներ տուած է։

Նոյն օրը, ծանօթ բջիջական մը, ուրիշներու ներկայութեան յայտարարած է թէ անխնայ պիտի վարուին ռամկավարներուն հետ։ Կ'իմանանք որ յարձակումներու պիտի ենթարկուին նաեւ Հնչակեանները, որոնք ամէն գործակցութիւն դադրեցուցած են համայնավարներուն հետ։

բջիջի անդամներ, աճապին ավաքրաներով, վերցրին էշը չորս ոտներից ու առան իրանց շալակների վրայ զալմաղալով Թափօր կազմած անցան փողոցներով։ Էշը իր բոլոր անդամները երկարել էր եւ գտնւում էր հոգեկան անհուն բաւարարութեան մէջ։ Էլ չէր զռում։

Հրաշքների երկրումն ենք ապրում, վազրիկ ջան, էշերը մարդացել են ու հեծնում են մեր վրայ.

Ա՛ռ քեզ յեղաշրջում։

Էշը գտաւ իր ճանգիստը, սակայն կրպօն էլ գտաւ իր խաթարալոն։ Եթէ պատերազմ լինի, խեղճ կրպօն պարտաւոր է իր սեփական էշը վերցնել իր կռնակը ու գնալ յառա՛ջ... արքայութի՜ւն։»

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

Պ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ ՄԵՐ ՄԷՋ

Դիւրասանապետ Պ. Յ. Զարիֆեան, որուն Փարիզ համնիլը գրեցինք երէկ, մեզի կը հաղորդէ թէ սխալ է իր Հայաստան երթալու լուրը, զոր քաղած էինք ամերիկահայ թերթէ մը։

Պ. Զարիֆեան Ամերիկայէն մեկնած է երկու տարուան շրջան մը ընելու համար արտասահմանի հայ գաղութներուն մէջ։ Ամառը պիտի անցընէ Եւրոպայի մէջ. Փարիզի, Լիոնի եւ Մարսիլիոյ մէջ ներկայացումներ տալէ յետոյ պիտի անցնի Անգլիա, Պելճիքա եւ Իտալիա։ Ձմեռը պիտի մնայ Եգիպտոս. գարնան պիտի երթայ Սուրիա, յաջորդ ձմեռը պիտի անցնի Հնդկաստան, յետոյ Խաղաղական ճամբով պիտի դառնայ Միացեալ Նահանգները։

ՉԵՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրեթէ շաբաթ չանցնիր որ քանի մը հարսնիք չունենանք, հակառակ գործազրկութեան տագնապին։ Այս երեւոյթը յաճախ զարմանք կը պատճառէ տեղացիներուն։ Ֆրանսացի երկու բարեկամներ անկեղծօրէն շնորհաւորելով մեզ, կ'ըսէին.

«Բարեկամ, այս ո՜րքան մեծնալու եւ յառաջանալու ձիրքով օժտուած ազգ մըն էք որ գրեթէ շաբաթ չէք անցըներ առանց հարսնիքի. մինչ մեր շատ մը երիտասարդները, պատանիները, ուրիշ տեղեր կը փնտռեն ամուսնութեան վայելքը»։

Երդար ուրախութիւն մը զգացի բարեկամներուս այս խօսքերէն բայց անոնք յաճախ դիտողութիւններ ալ կ'ընեն, որոնց կ'արժէ անդրադառնալ։

Առաջին սխալը այն է որ մեր հայրենակիցները բստ արեւելեան հին սովորութիւններուն, մեծ բազմութիւններով կը կատարեն իրենց հարսանեկան հանդէսները, երբեմն 400—500 հոգի միասին հաւաքուելով, ինչ որ տնտեսապէս կը ծնէ հարսնիքի տէրերուն վրայ։ Գաղափար մը տալու համար, սա՛ քիչ նկարագրեմ հարսնիք մը, որ շատերուն տհաճութիւն եւ նոյն իսկ վիշտ պատճառած է։

Հոգեգալստեան իրիկունը Լը Միլ գիւղի հայրենակիցներէն մէկուն հարսանեկան հանդէսը կատարուեցաւ Մարսէյլի ընդարձակ մէկ սրահին մէջ, որ օր առաջ վարձուած էր։ Փեսացուն իր բարեկամները հրաւիրելու համար միայն 50 հրաւիրագիր տպել տուած էր եւ յայտագիր մըն ալ պատրաստած էր։ Հարսնիքին օրը 500 հոգի խռնուած էր սրահին մէջ,

այն ալ ժամադրութենէն շատ առաջ. ինչ որ պարզութիւն պատճառեց հարսնեւորներուն։ Այնպէս որ սրահը տեղ չէր մնացած, եւ կարգադիր յանձնախումբ ալ չկար... կար նաեւ հայկական նուագախումբ մը որ բեմ հրաւիրուած էր նուագելու եւ քանի մը Թրքական այլանդակ եղանակներ հնչեցուց։

Մնացածը աւելորդ է նկարագրել ըսել կ'ուզեմ որ չափազանցութիւնը եւ պատշաճութիւնը չմոռնանք, որպէսզի հարսնիքի տէրերը չխրտչին, եւ միւս կողմէ, մէկդի դնենք սա Թրքական եղանակներն ու խօսակցութիւնները, որոնք ալ զզուելի դարձան։

Մ. Քաշճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Փարիզէն մեկնելէն ի վեր, շրջիկները կանոնաւորապէս կը շարունակեն շրջանը առանց հանգիստի։ Մինչեւ հիմա, անոնք կտրեցին տասը հանգրուան, մէջն ըլլալով երեքշաբթի օրուանն ալ։ Այսօր անոնք կը գտնուին լեռներու հանգրուաններուն առջեւ, ու ճիշդ ասոր համար, այսօր ամբողջ օրը հանգիստ պիտի ընեն Պուլյոնի մէջ։

Ընդհանրապէս ամէն տարի լեռներու հանգրուաններու նախօրեակին, շրջիկները օր մը հանգիստ կ'առնեն, լաւ մը պատրաստուելու համար անյաղթ լեռներուն ու անխախանքիրուն։

Ֆրանսիսի՛ շրջանը ծգելէն ի վեր, Dilecta ընկերութեան ճեծելանուորդները, բոլորն ալ յուսահատ են, ու ասոր համար ամէնքն ալ կորսնցուցին իրենց լաւ կարգերը։ Փարիզէն մեկնելէ ի վեր, ընդհանուր դասաւորման գլուխը գտնուողները երեք անգամ փոխուեցան։ Նախ Ֆրանսիս Փէլիսիէն էր, որ գրաւեց այս տեղը, ու գնաց մինչեւ Ցինան ու հոն ծգեց իր ընկերոջ՝ Լը Տրօյի, որ հազիւ կրցաւ մէկ օր պահել իր այդ կարգը։

Ներկայիս Փելճիքացի Հէքթօր Մարթէնն է որ կը գտնուի ընդհ. դասաւորման գլուխը, 34 վայրկեանի տարբերութեամբ Տէքուէն, որ երկրորդ կուգայ։ Իսկ Ֆրանց կուգայ 4րդ, 38 վայրկեանի տարբերութեամբ։ Վստահ է որ այս կարգերը շարժման մէջ պիտի դրուին։ Մինչեւ ներկայ հանգրուաններու կատարումը, Ֆրանց չկրցաւ շահիլ։ Մինչ անցեալ տարի այս միեւնոյն մարդը՝ 11 հանգրուան շահեցաւ։ Թերթերը շատ քննադատեցին զինքը, ըսելով. «Ֆրանց լաւ վազող է բայց խելք չունի եւ ճիշդ ասոր համար չէ կարող իր ուժերուն տէր դառնալ»։

Հիմա արդէն խանդավառութիւնը ծայր տուած է։ Կիրակի օրուան հանգրուանի ընթացքին հակառակ տեղացող անձրեւին, շրջիկները ժամը 34 քիլոմեդր արագութեան վրայ գացած են։ Dilecta ընկերութենէն վերջ՝ Louvreէի մարդիկն են որ սկսած են փայլիլ, իսկ Alcyonները լռջօրէն կը ճետեւին անոնց։

Վաղը՝ իսկական մրցման եւ բուն շրջանի օրն է։

Պարզ շրջիկներու դասաւորման գլուխը կը գտնուի իտալացի Մառթինէթթօ, որուն անմիջապէս կը ճետեւին երկրորդը եւ երրորդը 10 եւ 14 վայրկեանի տարբերութեամբ։ Մառթինէթթօ ընդհանուր դասաւորման գլուխը գտնուողէն 5 ժամ 33 վայրկեան եւ 53 երկվայրկեան ետ է մինչեւ ցարդ։

Երէկ շրջիկները պիտի կատարէին Պռռտօէն Պուլյօն հանգրուանը 189 քիլոմեդր։ Իսկ նըկուշաբթի օր անոնք կատարեցին Պայլէն Պռռտօ հանգրուանը 285 քիլոմեդր։

Պռռտօ՝ առաջին հասնողը եղաւ Գրնուա Պելճիքացի), ժամը 1.30ին, երկրորդ Տըվէլ (Պելճիքացի), երրորդ Ֆրանց (Լիւքսէնպուրկցի), բոլորն ալ միեւնոյն ժամուն։

Լը Տրօյ եւ Պաշէլըրի, Պայլէն չմեկնեցան, իսկ Պայլէն քանի մը քիլոմեդր անդին Dilecta ընկերութեան բոլոր ճեծելանուորդները շրջանը լքեցին։

Դ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ՆՈՐԱԾԻՆՆԵՐ ԿԱՂԱՄԲՆԵՐՈՒ ՄԷՋԻՆ.— Անցեալ երեկոյ Փավիյեօն-Սու-Պուա գիւղին բերանը կաղամբի արտի մը մէջէն անցած ատեն, երկու անձեր տեսան աղքատ կին մը, որ կաղամբներուն մէջ փռուեր երկնցեր էր, քովն ալ երկու նորածիններ։

Անմիջապէս փոխադրեցին հիւանդանոց կաղամբներուն երկուորեակները քաջառողջ են։

ԱՆԱՐԺԱՆ ՄԱՅՐ.— Ռէնի մօտ գիւղի մը մէջ երիտասարդ մայր մը, որ խռկական գինեմոլ մըն էր, նոպայի մը պահուն, դանակով կը սպաննէ իր երկու զաւակները, մէկը 5 տարեկան, միւսը 6 ամսու։ Ցետոյ թեթեւօրէն կը վիրաւորէ ինքզինքն ալ։

ՆՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Վիէննայի մէջ կազմուեցաւ միութիւն մը, որ կը կոչուի «Զէմպլինի կիրակնօրեայ զոհերու ընկերութիւն»։ Միութեան կ'անդամակցին պանդոկապետներ, ճաշարանապետներ, անուշավաճառներ, որոնք մեծ վնասներ կրած են Զէմպլինի օդարշաւին առաջին յետաձգման օրը։

Նախատեսելով որ հոկայական բազմութիւն մը պիտի հաւաքուի օդարշաւին օրը, ճաշարանապետներ, անուշավաճառները եւ պղտավաճառները ահագին պաշար շալկած, կը վազ-

գին օդանաւերու կայանը։ Սակայն, յանկարծ կը յայտարարուի որ օդարշաւը յետաձգուած է։ Ու վնաս եւ սնանկութիւն։

— Ես, կ'ըսէ պաղպաղակավաճառ մը, 450 քիլօ պաղպաղակ գնեցի այդ օրուան համար։ Ամբողջն ալ փճացաւ։

— Ես, կ'ըսէ ճաշավաճառ մը, 5000 պնակ կուլաշ (հունգարական կերակուր) պատրաստած էի։

Ու բոլորն ալ արիւն արցունք կուլան եւ «վնասուց հատուցում» կը պահանջեն՝ կազմելով այս Միութիւնը։

ՏԷՐՆՏԱՍ.— Անցեալ գիշեր Թօնքուրտի ընդարձակ հրապարակին վրայէն բարձրացաւ բոցի հսկայ սիւն մը։

Ոստիկանները վազեցին եւ ձերբակալեցին մարդ մը, որ բոցին զէմ կանգնած, գոհունակ կը դիտէր կրակէ կոթողը։

— Ես, այո՛, ես վառեցի Տէրնտասը։ Նորմանտացի եմ, մեր երկիրը սովորութիւն է Տէրնտաս վառել, որպէս զի յաջող երթան մեր գործերը։ Նկատելով որ շուտով պիտի ամուսնանամ, եւ որպէս զի բախտաւոր ըլլայ ամուսնութիւնս, ուզեցի խարոյկ վառել։ Անշուշտ, պանդոկիս մէջ չպիտի կրնայի վառել, եւ ընտրեցի այս հրապարակը։

Ոստիկանները բանտ տարին մարդը։

ՎԱՅՐԱԳ ՀԱՅՐԸ.— Գործաւոր մը, Փամաշ, Քանի մէջ, ունէր աղջնակ մը, որ ամբողջ տարի մը արգելափակած էր տանը նկուղին մէջ։ Աղջկան մէջքին կապած էր չուան մը, որուն ծայրը հաստատուած էր պատին։ Սրունքները կապուած էին տախտակի մը, վրան ալ ծանրկեկ քար մը դրուած էր։ Աղջնակը այնքա՜ն նիհարցած էր, որ չէր կրնար խօսիլ։ Մարմինը ծեծէն կապտուցած էր։

Հայրը ձերբակալուեցաւ։

ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ.— Տարթուտ զողցաւ, սպաննեց եւ դատարան մտաւ։ Առջի օր, երբ դատախազը կը կարդար ամբաստանութեան երկար պատմութիւնը, Տարթուտ, որ սուտախնութեան զանազան անյաջող փորձեր ըրած էր, յուսահատ գրպանէն հանեց դանակ մը եւ մխեց իր սիրտը։

Մէկ վայրկեան խուճապ։ Դատը դադրեցաւ։ Բժիշկները վազեցին։

Ոչինչ. Տարթուտ պատռած էր միայն իր շապիկը, թերեւս շունչ առնելու համար, նեղուած՝ երկար ամբաստանագիրէն։

ՍՃԻՐ.— Առջի օր, Տիկ. Ռամաշիօթթի, որ կը բնակէր Մարսէյլ, Ժիլլի ծառուղիին վրայ, պանդոկի մէջ, սպաննուեցաւ անծանօթի մը կողմէ մուրճի հարուածով։ Տղեկը, որ կը քնանար քովը, նոյնպէս ծանրօրէն վիրաւորուած եւ գանկը ջարդուած է։

Կառավարութիւնը կասկածի վրայ ձերբակալած է ամուսինը

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 55

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՄԱՏՄԱԶԷԼ ՑՈՔԹՈՐ

ՀԱՋՈՒԱԳԻՒՏ ԿԻՆ ՄԸ

Նախորդ գլուխներէն մէկուն մէջ, արդէն անգամ մը յիշած եմ այս խորհրդաւոր կինը, որուն յանդգնութիւնը եւ ճարտարութիւնը իրեն թոյլ տուած էին պատերազմի ատեն, վարելու Անվէրսի լրտեսական կեդրոնը։

Մատմազէլ Ցոքթօր, հակառակ կարգ մը մարդոց կարծիքին, աշխարհիկ կին մը չէր. գերման մեծ ընտանիքներու հետ ազգականական սեւէ կապ չունէր. պարզօրէն չիփ-չիւաւոկ կիսաշխարհիկ դասուն կը պատկանէր։

Անոր մասին կրնանք ըսել, ինչ որ ըսինք Մահաթարիի մասին. թէ՛ այս կինն ալ, ուզած ատենը, պահած է քաղաքական ամենամեծ անձնաւորութիւններու հետ

Այս էր իր ազդեցութեան պատճառը եւ գաղտնիքը։

Մատմազէլ Ցոքթօր՝ շատ գեղեցիկ էր. եւ զինքը միայն մէկ անգամ տեսայ Անվէրսի մէջ, ուր կը բնակէր այդ շրջանին, եւ կը խոստովանիմ թէ՝ անդիմադրելի գեղեցկութեան մը հանդէպ կը գտնուէի։

Անոր վրայ՝ միայն մէկ բան ուշադրութիւնս գրաւեց, իր աչքերը։

Պողպատէ աչքեր ունէր, աչքեր որ քեզ կը խուզարկէին, կուզէին ծակել, անցնիլ, վրդովիչ աչքեր։

Նմէ հազար տարի ալ ապրիմ եւ եթէ Մատմազէլ Ցոքթօրը մեծ ամբոխներու մէջ ալ պահուած ըլլայ, դարձեալ զինքը կը ճանչնամ իր աչքերէն։

Երդե՞ք իր աչքերուն կը պարտի ազդեցութիւնը՝ որ ձգած էր իր պաշտօնեաներուն վրայ։

Կարելի է։ Բայց շատ ալ չեմ հաւատար։ Ըսել կը կարծեմ թէ իր կարողութեամբ է որ կրցած է զինքը պարտադրել, ինչպէս նաեւ իր յանդգնութեամբ եւ վայրագութեամբ։

Կարելի չէ երեւակայել թէ՛ որքան վայրագ էր այս կինը. եւ իր վայրագութեան ապացոյցը՝ յաճախ տուած է։ Թոյլ տուէք որ յիշեմ միայն երկու դէպք որոնք պիտի բաւեն ձեզի ծանօթացնելու այս կինը։

Իր պաշտօնատան կապուած գործակալներուն մէջ կար մեծ ապագայ խոստացող սպայ մը, փոխ-գնդապետ Կոմս Ֆոն Թ...։

Գնդապետին տրտում էր «Զարհեստագիտական խորհրդական» եւ մասնաւորապէս կը զբաղէր ռմբակոծութեան վերաբերեալ հարցերով։

Օր մը, Մատմազէլ Ցոքթօր զինքը կանչեց եւ Թանքերու վերաբերեալ տեղեկագիր մը իրեն ցոյց տալով, հարցուց.

— Ի՞նչ կը մտածէք այս մասին։

Այն միջոցին որ այս դէպքը տեղի կ'ունենար, Թանքի մասին դեռ բան մը չէր գիտցուեր, անոր շինութեան գաղտնիքը լաւ պահուած էր։

Սպան առաւ տեղեկագիրը, քննեց, յետոյ ուսերը թօթուելով յայտարարեց.

— Ընդունելով նոյնիսկ որ Համաձայնականներն այս տեսակ գործիք մը կարենան հնարած ըլլալ, գիտական աշխատանոցի փորձ մը միայն կրնայ եղած ըլլալ։ Ինչպէս կ'ուզէք որ գրահապատ ինքնաշարժ մը եւ այն ալ հոս նկարագրուած տեսակէն, կարենայ շարժիլ ու բանիլ մշակուած հողերու վրայ կամ գետիններու վրայ որոնք երկաթեայ փշոտ թելերով ցանկապատուած

են եւ հազարաւոր մէկ փոսեր ունին։

Ուրեմն, ինծի ալ դժուար կ'երեւի, համաձայնեցաւ Մատմազէլ Ցոքթօր, սակայն՝ տեղեկագիրը մասնաւորաբար շատ վստահելի աղբիւրէ մը կը բխի։

Հակառակը չեմ պնդեր, բայց տեղեկատուն կրնայ խաբուած ըլլալ։

— Թերեւս. բայց այդ իսկ շատ զարմանալի պիտի ըլլար։

Այդ օր, խօսակցութիւնը հոս վերջացաւ։

Սակայն երկրորդ տեղեկագիր մըն ալ եկաւ, որուն կցուած էր յատակագիծեր եւ լուսանկարներ։

Լրտեսէն վրդոված՝ Մատմազէլ Ցոքթօր, գնաց գտաւ գնդապետը, որուն ցոյց տուաւ ինչ որ ստացած էր։

Գնդապետը քննեց զանոնք, պահ մը վարանեցաւ, յետոյ յայտարարեց.

— Կացցայայտ է թէ, այս նոր գիւտին մասին մեզի տրուած

մանրամասնութիւնները վրդովիչ են. արհեստագիտական տեսակէտով իրականանալի է, խնդրութիւն պիտի ըլլար ուրանալ. բայց նոյնպէս խնդրութիւն պիտի ըլլար հաւատալ թէ գործնական ալ է։

— Կրնա՞մ այս իմաստով պատասխանել ընդհանուր բանակեդրոնին։

— Այո, եւ ասոր պատասխանատուութիւնը կը ստանձնեմ ես ինքս։

— Շատ լաւ, այդ էր որ կ'ուզէի գիտնալ։

Քանի մը օրեր յետոյ, Համաձայնականները երբոր սկսան Թանքերը գործածել, Գերմանները ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեցին։ Ոչ միայն ստիպուեցան պարպել շատ մը կարեւոր դիրքեր, այլ նաեւ մարդու մեծ կորուստներ ալ տուին։

(Նար.)

կերպութիւնը, նոյնիսկ ժողովրդավար հիմերու վրայ: Ձախերու ներկայացուցիչներն էին Ջիրոմսքի, Պրաք, Տիւմուլէն, Լըպա, Լը Թրոքէ, Մէկրէ, որոնք անխնայ քննադատեցին: Օրինագիծին ինչպատ խօսեցան մասնաւորապար Փիէռ Ռընօտէլ, Լէօն Պլում եւ Փօլ-Պօնքուր: Ի վերջոյ 176ի դէմ 3019 քուէով ընդունուեցաւ այս վերջիններուն՝ ներկայացուցած բանաձեւը: Մէկրէի ձախակողմեան բանաձեւը 165 քուէ միայն ստացաւ:

Ընդունուած բանաձեւով, ընկերվարական երեսփոխաններուն եւ ծերակուտականներուն կը յանձնարարուի ընդունիլ տալ այն էական միտքերը, զորս կուսակցութիւնը պաշտպանած է վերջին պատերազմի ընթացքին: Անոնք են՝ Բ. յօդուածին մէջ նախատեսուած պարագաներէն դուրս, շարժման մէջ չդնել ազգային պաշտպանութեան մեքենան, գրաւել դրամատիրական գոյքերն ու ձեռնարկները, ջնջել պատերազմի շահերը, կեդրոնացնել պարենաւորման սպասարկութիւնը, ճշդել խորհրդարանի պարտականութիւնը, պատերազմին հանդէպ հաւասարութիւն բոլոր Ֆրանսացիներու:

Միւս կողմէ, սխալ մեկնութիւններու տեղի չտալու համար, օրէնքին մէջէն պիտի ջնջուին այն բոլոր տրամադրութիւնները, որ կարծել կուտան թէ կիներն ալ պիտի զինուորագրուին, արհեստակցականները պիտի ջնջուին եւ քաղաքական ու ընկերվարական կազմակերպելութեանց գործելու ազատութիւնը պիտի զեղչուի:

Այն պարագային ուր միւս կուսակցութիւնները վերոյիշեալ կէտերուն դէմ հակառակին եւ մեծամասնութիւն ձեռք բերեն, ընկերվարական երեսփոխաններն ու ծերակուտականները ամբողջ օրինագիծին դէմ պիտի քուէարկեն:

Ռուսներուն յարաբերութիւնները

Լոնտոնէն կը հեռագրեն Յունիս 27 Թուականով.—

Հակառակ խորհրդային դիւանագէտներուն կամքին, Թուրք կառավարութիւնը ռուս գաղթականներուն Թուրքիա բնակութիւնը երկարաձգեց մէկ տարի,՝ առանց ստիպելու զանոնք որ Թուրք հպատակութիւնը ընդունին, կամ խորհրդային անցագիր առնեն: Մոսկուա մեծապէս զայրացած է այս առթիւ եւ զայն կը նկատէ անբարեկամական արարք մը իրեն հանդէպ:

Նոյնպէս յանկարծակի դժուարութեանց բախեցաւ Պոլսոյ ռուս գիտական հիմնարկութեան բացումը: Էնկիւրի նոր հրահանգներ կ՚ուզէ այդ հիմնարկութեան գործունէութեան մասին, որովհետեւ այնպէս կ՚ենթադրուի թէ իր գիտական աշխատանքներու մէկ մասը պիտի յատկացնէ պրոպագանտի:

Ճափոն կը պաշտպանէ Անգլիոյ տեսակէտը

Ժընեւի Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը, որ քանի մը օրէ ի վեր անգործութեան ենթարկուած էր, աջի օր վերակենդանացաւ: Ինչպէս գրած էինք, Անգլիա կը պահանջէր վերաքննել 1921ի Ուաշինկթընի դաշնագիրը՝ գեղչելու համար մեծ մարտանաւերու տարողութիւնը: Միացեալ Նահանգներու եւ Ճափոնի պատուիրակները շաբաթ օր իրենց կառավարութիւններէն հրահանգ ուզած էին այս մասին: Այս պատասխանները հասան երկուշաբթի օր: Մինչդեռ Ուաշինկթընի կառավարութիւնը բացարձակապէս կը մերժէ ո՛րեւէ կերպով վերաքննել 1921ի դաշնագիրը, Թօքիօ սկզբունքի ոեւէ առարկութիւն չըներ, ընդհակառակն կը հակի դէպի անգլիական տեսակէտի:

Վերջին օրերս շշուկներ տարածուած էին թէ Ճափոն եւ Միացեալ Նահանգները համաձայնելու վրայ են, եւ թէ նոյնիսկ տեւական խաղաղութեան դաշինք պիտի կնքեն: Այս լուրերը ինքնին կը հերքուին հիմա եւ Ճափոնի այս դիրքը մեծ աղմուկ կը հանէ քաղաքական շրջանակներու մէջ: Այս փոփոխութիւնը պէտք է վերագրել Ամերիկայի այն անհաշտ ընթացքին, որով օժանդակ նաւերու համար եւս կը պնդէր 5-5-3ի համեմատութիւնը պահել, մինչ Ճափոն հաւասար իրաւունք կը պահանջէր:

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի աշխատակիցը կը գրէ թէ Անգլիոյ և Ճափոնի միջեւ կարգ մը կէտերու շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է.— Այսպէս՝ 1.— Անգլիա եւ Ճափոն միասին պիտի գործեն Զինաստանի մէջ: 2.— Անգլիա ուժ պիտի տայ Ճափոնի պահանջներուն՝ Միացեալ Նահանգներուն հաւասար օժանդակ նաւեր ունենալու մասին: 3.— Ճափոն պիտի ընդունի որ 1931ին Անգլիա շինէ Սինկափուրի նաւային խարիսխը. փոխարէն Անգլիա պիտի միանայ Ճափոնի, բողոքելու համար Միացեալ Նահանգներու Հավայիի կարեւոր նաւային խարիսխին դէմ:

Անգլօ-ճափոն բարեկամութիւնը, որ 1921ի Ուաշինկթընի դաշնագրով խախտած էր, այժմ կը վերանորոգուի:

Այս կացութեան առջեւ, ամերիկեան պատուիրակութիւնը մտահոգ՝ կը ծրագրէ «Խաղաղականի Լոքառնօ» մը կնքել ծովային երեք մեծ պետութեանց միջեւ:

Լէոն Տոտէ Լօզանի մէջ ?

Պերնէն Յունիս 27 Թուակիր հեռագիր մը կ՚ըսէ.— Զուիցերիոյ Դաշնակցային Խորհուրդը այս գիշեր հաղորդեց որ Ֆրանսացի արքայականներու պետ Լէոն Տոտէ, որ Փարիզի բանտէն խորամանկ մեքենայութեամբ մը փախած էր, երկուշաբթի առաւօտ զուիցերական սահմանը անցած է եւ այժմ Լօզան կը գտնուի:

Այս լուրը ուրիշ աղբիւրէ չի հաստատուիր, որով պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ:

Քննութիւնները տենդոտ կերպով կը շարունակուին՝ խաղին հեղինակը գտնելու համար: Մասնաւորաբար ներքին եւ դատական նախարարութիւնները մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան: Ամէն կողմ հրամաններ տրուեցան ձերբակալելու համար Լէոն Տոտէն եւ Ժօզէֆ Տըլէսթը: «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագրապետը կը յայտարարէ թէ Լէոն Տոտէ անձնատուր չպիտի ըլլայ, եւ պիտի սպասէ որ ոստիկանութիւնը գայ եւ զինքը ձերբակալէ: Անհրաժեշտ բոլոր կարգադրութիւնները եղած են, երկու փախստականները ձերբակալելու համար:

Գալով համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Փիէր Սէմարի, որ միաժամանակ բանտէն արձակուած էր, կը յայտարարէ թէ ինքզինքը դրած է իր կուսակցութեան տրամադրութեան տակ: Անկէ զատ իր մասին տրուած դատավճիռը շաբաթ օր վճռաբեկ ատեանին կողմէ հաստատուած ըլլալով, բանտ ներկայանալու համար տասը օր պայմանաժամ ունի, որով կ՚ուզէ անկէ օգտուիլ:

Հեռաձայնի պաշտօնեաներու հարցաքննութենէն կը հասկցուի որ Սանթէի բանտին տնօրէնին հետ խօսողները եղած են արքայականները. «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագրատունէն, Անգամ մը Սանթէի թիւը ուզելէ վերջ, ամբողջ 40 վայրկ. բաց պահած են զայն. այնպէս որ ամէն անգամ որ բանտի տնօրէն Քաթրի ոեւէ տեղի հետ խօսիլ կ՚ուզէր, միայն «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագրատունը կը գտնէր իր առջեւ: Ու արքայականները այս հնարքին շնորհիւ կը յաջողին խաբել զայն: Երբ Քաթրի, 40 վայրկեան վերջ «նախարարութեան» կը հաղորդէ որ հրամանը գործադրուած է, արքայականները հեռաձայնի գործիքը տեղը կը կախեն եւ գիծը կը գոցեն:

ՏԻԿ. ԼԻՍԻ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

30 Յունիս Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Salle Gaveauի մէջ. 45 Rue de la Boétie.

Խճողումի տեղի չտալու համար, փափաքելի է տոմսերը ժամանակին ապահովել:

Դիմել Գ. Ա. Համբարձումեանի, 53 Fbg. Montmartre, Փարիզ. Tél. Trudaine 25—34. Մուտք 40, 30, 20, 10, եւ 5 ֆրանք:

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԵՒ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 26 Յունիս 927

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Անկիէնի եւ շրջակայքի նորակազմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարմինը կը հրաւիրէ իր շրջանի դաշնակցական ընկերները եւ համակիրները արձանագրուելու համար դիմել՝ Nalbandian, 17 Rue de l'Arrivée, Enghien-les-Bains:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 2 Յուլիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական սրահը:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ 2 Յուլիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ժողովը, 3 Յուլիս կիրակի երեկոյ ժամը 9.30ին, Ռիւ տը լա Րէփիւպլիք 63: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, իրենց անդամատետրերով միասին: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Երջ. Իտալական ժողովը 9 Յուլիս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին. 63 Rue de la Républiqueի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, բոլոր խումբերու ընկերները 3 Յուլիս կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին. Rue Marseille սրճարանին սրահը:

Հ. Յ. Դ. Սէնթ-Էթիէնի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ 3 Յուլ. կիրակի օր ժամը 3ին, Քաֆէ տը Փալէի սրահը: Ռիւ տը Փալէ:

ՅԱՌԱՋԻ աշխատակից գրական երեկոն 30 Յունիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ցլօրիայի մէջ: Կը խօսի նկարիչ Ե. Քոչարեան Ապագայապաշտութեան մասին: Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները:

Այս երեկոյով կը փակուի Յարգգոզի աշխատանքներու Ա. եղանակը, մինչեւ Սեպտեմբեր:

ՓԱՐԻԶԻ Պատանեկան Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ համակիրները Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ցլօրիայի սրահը:

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Օր. Գ. Սաղաթելեանէ իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փօն տը Շէրի, Ա. Ա.— Կը խնդրուի շարունակել:

Սէն Ռաֆայէլ, Տիկին Է. Գ.— 210 ֆրանք:

Լա Կուռնիքէս, Կ. Խ. 35:

Լը Ման, Ս. Մ.— 10:

Գէյրութ, Զարդ.— 63.95:

Վալանս, Թերզ. Եղբ.— 10:

Լիոն, Զարդ. 347 60:

Անժէ, Ա. Ա.— 108:

Մարսէյլ, Կ. Ճ.— Ձեր նամակը ուշ ստացանք:

Փարիզ, Գուզ.— 35 ֆրանք. սկսանք ղրկել:

Նիս, Տ. Զ.— 174:

Սէն Շամոն, Մ. Թ.— 55 ֆր., մինչեւ 1 Յուլիս 46 ֆրանք:

Սէն-Ֆլանշ, Ա. Ա.— 35:

Լիոն, Արար Հ. Մ.— 10:

Փարիզ, Գ. Փ. 15:

Փրանս, Գ. Յ. 35:

Մարսէյլ, Ղ. Տ 100:

Լը Փուքան, Մ. Ն.— 35 ֆր.: Սկսանք ղրկել:

Քոնպարո. Ա. Ս.— 15:

Սէն Շամոն, Ա. Մ.— 50 ֆր. սկսանք ղրկել Գ. Թ.ի Թերթը:

Ցէքազվիլ, Գ. Մ.— Ձեր նամակը ստացանք 27 Յունիսին: Բաժանորդութիւնը ե՞րբ պիտի ըլլայ:

Լիոն, Յ. Ի.— Ժողովը ե՞րբ է: 7 Յունիս գրած էք:

ԼԻՈՆ, Գ. Սերովբէ Փափազեան.— Ձեր Յունիս 26 Թուակիր նամակին առթիւ, կը յանձնարարենք կրկին եւ աւելի ուշադրութեամբ կարդալ մեր Յունիս 23 Թուակիր նամակատուփը. ինչ տրամաբանութեամբ կը պահանջէք հրատարակել ամբաստանութիւնը, երբ խմբագրութիւնը հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ «ստուգելու միջոցներ կը պակսին»: Մնաց որ, խնդիրը ծանօթ է ձեզի եւ շատերուն— (եղչելով Ցանայէֆի փոխառութեան հարց).

«ՄՕՎՔ - ԿԷՕԼՃԻԿ»

ՊԱՏՄ. ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոր հրապարակ ելաւ ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆԻ «Մօվք-Կէօլճիկ» անուն անդրանիկ երկասիրութիւնը, մաքուր տպագրութիւն ամենալաւ Թուղթի վրայ, 300էն աւելի էջեր, զարդարուած բազմաթիւ պատկերներով ու Նըրոպայի Հայոց կաթ. պատուիրակ Գալուստեան Սրբազանի յառաջաբանով:

«Մօվք-Կէօլճիկ» կը բաժնուի երկու մասի: Ա. մասով հեղինակը կը պատկերացնէ Մօվքը, կը պատմէ անոր ծագումը:

Բ. Մասով կը խօսի հայ գիւղացիի ազգային շարժման մասին, ընդհանուր պատերազմի ծագման վրայ, յետոյ կ՚անցնի եւ կը սկսի մանրամասնօրէն ցիշատակել Հայոց զինուորական փուլերը եւ ընդհանուր կոտորածի բոլոր քստմնասարսուռ դէպքերը: «Վերջին ատենուան հետաքրքրական գիրք մը ամէն Հայու համար», ինչպէս կը գրէ ծանօթ գրագէտ մը:

Դիմել հեղինակին. Goureghe Khraian, Poste Restante (Marseille (France):

Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ: Գին Ֆրանսա եւ Սուրիա 22 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա եւ Եգիպտոս 1.50 տոլ. Իսկ ուրիշ երկիրներու համար 25 ֆրանք:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ՝

"ԳԻՒՂԱՇԽԱՐՀ,,Ը

Պատմական եւ ազգագրական ուսումնասիրութիւն Սեբաստիա եւ Ալիսի վերին հովտի գիւղախումբերու մասին:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Որպէսզի կարենանք գոհացում տալ եղած պահանջներուն, փութացէք այժմէն արձանագրուիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը L. KEVONIANի, 208bis Rue Lafayette, Paris:

Գին 26 ֆրանք, արտասահման 27, բացի Ամերիկայէ:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Միւրինա 8, Աշուղ Ղարիպ 6, Երազահան 6, 8, 10, Ազգային բարերար 5, Դարձը 10, Դերասանուհին 10, Կայսրը 10, Երգարան 5, 10, 20, Աւազակապետը 30, Ազգային ջոջեր 25, Մեր Խաչը 10, Քերթուածներ Գ. Դուրեանի 5, Յակոբոս աղա 3, Օմար Խայեամի քառեակները 1, Հազար ու Մէկ գիշերներ 30, Թահիրա պէյ 5, Ֆրանսերէն գրպանի ուսուցիչ 7, Լռութիւնը 8, Կոյսի մը օրագիրը 5, Անոյշ 5, Լէպլէպիճի Հօր Հօր 6, Պէպէքս 10, Արաքսեա 15, Յօքթ. Վարդան 7, Ափրոդիտէ 15, Մանչ-Պէզիկը 20, Չարշըլը Արթին աղա 6, Ժան Շուան 25, Ժիւտէքս 30, Շարլի Շաբլին 8, Նոճաստան 7.50, Բեռոյի մանկավէպեր 7.50, Տեսական խնդիրներ 4. Ինչպէս նաեւ ուզուած Ռուսէ գիրք, խիստ աժան:

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ՆՈՐ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ

Փոսթի ծախք չկայ

25 ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր:

Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

			Ֆր	
Սթերլին,		L. St	124	02
Տոլար,		Dollar	25	54
Մարք ոսկի	100	Mark	604	75
Թրքական Ոսկի.		L. Turq.	13	—
Թուրք ոսկի	»	or	1.1	50
Մէճիտիէ		Médjidie	8	
Լէվա	100	հատը Léva	18	40
Տրախմի	»	Drachme	33	75
Լիր	»	» Lire	142	90
Պելժ. ֆրանք	»	Frc. Belge	70	80
Զուից.	»	Frc. Suisse	491	75
Լէյ	100	հատը Ley	15	25
Ջերվոնեց		(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԷԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3300	—
» II	»	1830	—
» III	»	1350	—
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	440	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

'LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ 1927
30 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 376
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՐՋՈՒԹԵԱՆ ՀՈՎ ՄԸ

«Արեւ», «պաշտօնաթերթ ռամկավար ազատական կուսակցութեան Եգիպտոսի շրջանակին», նոր ուղղութիւն մը կ'առաջարկէ Յունիս 16ի խմբագրականով։

«Նուազ բանավէճ եւ աւելի գաղափարատարածում» նշանախօսքով, ռամկավար օրկանը կը յայտնէ թէ՝

1.— Այսուհետեւ աւելի լայն տեղ պիտի տան կուսակցութեան թէ «գաղափարական եւ թէ կազմակերպական բրոբականտին՝ առանց մենախօսիկութեան եւ առանց թշնամանքի, պատշաճ ձեւով եւ պատշաճ սահմանի մէջ անշուշտ»

2.— «ընկերային սկզբունքներու հիման վրայ արմատապէս, տրամագծօրէն հակառակ ըլլալով Հայաստանի մէջ ներկայիս իշխող կուսակցութեան սկզբունքներուն՝ համաձայն ենք, սակայն, իր մեծ ու պզտիկ գրացիներուն հետ անոր վարած արտաքին քաղաքականութեան։ Մեր դիտաւորութիւնն է աւելի յաճախ շեշտել այսուհետեւ թէ իր ո՛ր քայլերուն մէջ կը տարբերինք իրմէ եւ իր ո՛ր գործերն են որոնց նոյն իսկ փնտռակար կը գտնենք այդ նոյն ժողովուրդին բարոյական պահպանման տեսակէտէն»։

3.— «Մինչեւ հիմա շատ ենք գրեր ուրիշ կուսակցութեան մը գործերուն վրայ (կ'ակնարկէ Դաշնակցութեան, Խմբ.)։ Ասկէ վերջ կ'ուզենք զբաղիլ իրողութիւններ միայն ճշտելով իրեն դէմ՝ երբ անհրաժեշտ պէտք ներկայանայ»։

Ռամկավար թերթին Յունիս 16էն յետոյ հրատարակուած խմբագրականները աչքէ անցընելով, գիտցինք թէ ոչ միայն որոշ փոփոխութիւն կայ ոճի եւ շեշտի, այլ եւ լեզուի, ուրիշ խօսքով՝ խմբագրի։

Օրուան խնդիրները շօշափելու եղանակին ալ, տարբեր ոգի մը կ'արտայայտէ։ Այսպէս, Յունիս 20ի խմբագրականէն կ'իմանանք որ ինչպէս ցանկալի եւ կարելի է համերաշխութիւն հաստատել զանազան հոսանքներու միջեւ, «յամր բայց ապահով կերպով»։ Այս առթիւ չորս տարրական պայմաններ ալ կ'առաջարկէ, որոնց ամփոփումը պիտի տանք վաղը։

Յաջորդ խմբագրականի մը մէջ, Յունիս 23ին (Գաղութահայ ընդհանուր կազմակերպութեան առթիւ), «Արեւ» գիտել կու տայ թէ «Գաղութահայ ընդհանուր կազմակերպութեան մը օգտակարութիւնը ուրիշներ ալ կը զգան»։ Բայց, կը սպասէ որ յայտարարուի թէ Դաշնակցութիւնը «վճռաբար որոշած է կուսակցական ամէն հաշիւ եւ տեսակէտ դուրս թողուլ Գաղութահայ Ընդհ. Կազմակերպութեան աշխատութիւններէն եւ նպատակէն եւ թէ պատրաստ է առոր համար ամէն հաւասարութիւն տալով ամէն յանձնառութիւն ստանձնելու»։

Ինչպէս կը տեսնէք, լրջութեան հով մը փչել սկսած է Նեղոսի ափերէն,—ճիշդ այն ատենէն ուր այնքան արմատացած են հրէի եւ հեթանոսի խորութիւնները, ըսենք բուն բառով՝ հակադաշնակցական կիրքն ու կանխակալ կարծիքները։

Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, մենք ալ, միանալով Եգիպտոսի մեր գաղափարակից թերթին՝ «Յուսաբեր»ի, կ'ողջունենք այս երեւոյթը։ Ու կը շեշտենք, անոր բառերով.

— «Ամէնէն առաջ, թող տանելի մթնոլորտ ստեղծուի, գոնէ միտքերու եւ գաղափարներու փոխանակութեան համար» (Յուսաբեր, 23 Յունիս)։

Արդարեւ, տխրօրէն անտանելի մթնոլորտն է որ, մինչեւ հիմա, վիժեցուցած է, օրինակ, արտասահմանի գաղութներու կազմակերպութեան փորձերը։ Երբ սեղանի վրայ դրուի բուն խնդիրը, թերեւս այնքան սուր հակամարտութիւն չպիտի ծագի, որքան կ'երեւայ հրապարակին վրայ, շնորհիւ կանխակալ կարծիքներու։

Որքան ատեն որ ռամկավարները եւ անոնց պէս մտածողներ յամառին փափաքիլ թէ կազմակերպութեան հարց դնելով, Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ պայքարի ճակատ ստեղծել Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան դէմ, որքան ատեն որ, ափ մը ռամկավար գործիչներ եւ խմբագիրներ շարունակեն սեւ ճերմակ ներկել եւ դաւադրութիւն տեսնել ամէնէն պարզ, ակներեւ գործերու մէջ։ Որքան ատեն որ, կ'ըսենք, ռամկավար կուսակցութեան գործնական, իրական քաղաքականութիւնն ու ճիգն է Դաշնակցութիւնը քշել ասպարէզէն, ամէն փոքրոգութիւն գիջանելով եւ զանազան «պլօք»ներ փորձելով, միամտութիւն է հաւատալ թէ մթնոլորտը տանելի, ընելի պիտի դառնայ, եւ հայ ժողովուրդը բարիք մը պիտի տեսնէ։

Նմանութիւնը ծանր է, բայց պէտք է ըսենք առանց վերապահութեան, — Այսօր հրապարակի վրայ գործող ռամկավարներուն հոգեբանութիւնը շատ կը նմանի Թուրքերու այն մօլութեան, որով ամէն չարիքի մէջ կ'ավուր Հայու մատ կը տեսնեն, ամէն սովորական երեւոյթ «տին-իման»ի խնդիր կը դարձնեն, եւ կը ճգնին կարելի եղածին չափ պղտորել գրգռել թոյն սրսկել։

«Արեւ»ը կրնա՞յ համոզել թէ՝ մինակը չէ, իբրեւ ճամբայ հարթող։

Մենք տակաւին ո՛ր եւ է տեսակէտ չյայտնեցինք օրուան հարցերու մասին, և ծանրացանք տարրական պահանջի մը վրայ։

Աւելի բացորոշ խօսելով, կրնայինք հարցնել թէ՝ ռամկավար-ազատականները, իբրեւ կուսակցութիւն, կրնա՞ն, իրենց հրահանգներուն ենթարկել իրենց բոլոր մարմինները, Փարիզէն մինչեւ Ամերիկա. թէ պիտի շարունակեն «տեղ մը այսպէս, տեղ մը այնպէս»։

Այս հարցումը կ'ուղղենք մանաւանդ անոր համար որ, մօտէն գիտենք թէ Դաշնակցութիւնը ի՛նչ հրահանգներ ուղղած է, գաղութներու կազմակերպութեան համար, սկիզբէն մինչեւ հիմա։ Ճիշդ հակառակը՝ իրենց ենթադրութեան։

Շ.

МАМОՒԼ

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ԹԻՒԵՐ

Այս խորագրով խմբագրականի մէջ, «Հայրենիք» օրաթերթը կը գրէ (15 Յունիս).

— «Մինչեւ այժմ մեզ հասած էր Անդրկովկասի վերջին մարդահամարի արդիւնքը՝ ոչ թէ ըստ ազգութեանց, այլ միայն ըստ պետութեանց. այսինքն՝ յայտնի էին Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի խառն բնակչութեան թիւերը, առանց ազգային բաժանումներու։ Իսկ այժմ մեր թղթակցի տուած տեղեկութիւններէն կը պարզուի, որ Հայերու ընդհանուր թիւը ամբողջ Անդրկովկասի մէջ 1,352,350 է, որմէ 782,600 կ'ապրին խորհրդային Հայաստանի սահմաններուն մէջ, 297,550 Վրաստանի մէջ եւ 272,200 Ազրբէջանի մէջ։

«Վրացիներու ընդհ. թիւը ամբողջ Անդրկովկասի մէջ 1,702 հազար 900 է, իսկ Թուրք-Թաթարներուն՝ 1,290,150։

«Եթէ այս թիւերը համեմատութեան դնենք 1914ի թիւերուն հետ, պիտի տեսնենք անմիջապէս, որ Անդրկովկասի երեք գլխաւոր ազգերն ալ պակսած են, փոխանակ աւելնալու։

«Ամէնէն նուազ պակասողները Վրացիներն են, որոնք կորսնցուցած են ընդամէնը մօտ 300 հազար հոգի։

«Երկրորդ տեղը կը բռնեն Հայերը, որոնք կորսնցուցեր են Վրացիներու կրկնապատիկը, այսինքն՝ մօտ 600,000 հոգի։

«Իսկ ամէնէն շատ պակսողները Թուրք-Թաթարներն են, որոնք իրենց կարգին կորսնցուցեր են Հայերու կրկնապատիկը, այսինքն՝ մէկ միլիոնէն աւելի, կամ գրեթէ կիսուեր են։

«Եթէ այս կորուստները մեծ չափով պէտք է վերագրուին Թրքական պատերազմին եւ հայ-թուրք ներքին կռիւներուն եւ համաճարակ հիւանդութիւններուն, որոշ չափով մըն ալ անոնք անկասկած արդիւնք են գանգուածային գաղթերուն։

Այսպէս, Հայերը 1914 թիւէն ասդին մեծ բազմութիւններով լքած են Անդրկովկասի սահմանները եւ գաղթած են Հիւսիսային Կովկաս, Անդրկասպեան երկիր, Ուկրայինա, Ռուսիոյ խորերը, մինչեւ Սիպերիա։ Իսկ Թուրք-Թաթարներն ալ գաղթեր են դէպի Թուրքիա եւ Պարսկաստան։ »

«ՆՈՐ ՄԵՂՔԵՐ»

Երեւանի կեդր. վերահսկիչ յանձնաժողովը Խորհրդ. Հայաստանի մէջ (12 Յունիս) կը տեղեկացնէ.—

Անհարազատ տարրեր, ծածկելով իրենց կրօնասիրութիւնը, կը յաջողին մտնել մեր կուսակցութեան մէջ, սակայն միշտ կը շարունակեն, գաղտնի, իրենց հին ու հակայեղափոխական սովորութիւնները։

Երեւանի կուսակցական շարքերէն մեղադրուած են երկու ընկերներ, որոնք կը գտնուին կրօնական մոլութեան մէջ։ Նախնական քննութեամբ պարզուած է, որ անոնք իրենց երախաները մկրտած են կրօնական ծէսերով, գաղտնի։

Ուրիշ երեք ընկերներ, իրենց երախաները եկեղեցիի մէջ մկրտելէ զատ, նուիրուած են զանազան հակայեղափոխական գործերու։ Անոնցմէ մէկը փէշփիվանութիւն կ'ընէ, «օգնութեամբ սուրբ Կարապետի»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր մահափորձ մը Լենինկրատի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Յունիս 29 թուականով.—

Լէնինկրատի խորհուրդներու քարտուղար Նոյեմսքիի վրայ ատրճանակով մահափորձ կատարեցին անծանօթներ, որոնք յաջողեցան փախչիլ։ Նոյեմսքի երկու գնդակ ստացաւ եւ ծանր վիճակի մէջ է։ Բանտարկուած ընդդիմադիրներու մէջէն պատանդներ նշանակուեցան, որոնք պիտի գնդակահարուին այն պարագային, երբ Նոյեմսքի մեռնի։

Հակապոլշեւիկ պայքար Մեծ. Բրիտանիոյ մէջ

Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոս եւ ելմտական նախարար Քաֆանտարիս Փարիզէն Լոնտոն անցան քանի մը օր առաջ։ «Տէյլի Թելէկրաֆ» այս առթիւ կը գրէ.

«Միայն Յունաստանի ելմտական վերակազմումին, կամ Պալքանեան Լոքարնոյի մը մասին չպիտի խօսուի։ Չէմպըլէյն եւ Միխալաքոփուլոս միասին պիտի մտածեն նաեւ Պալքաններու մէջ պոլշեւիկեան վտանգին դէմ»։

Իսկ «Իւմանիթէ» կը գրէ.— Քանի մը շաբաթէ մը ի վեր, Յունաստանի մէջ որոշ գիտուած կը տեսնուի Սովետ-Խորհրդային յարաբերութիւններու ձգտում առաջ բերելու մասին։ Աթէնքի կառավարութիւնը Մոսկուայէն պահանջեց ջնջել Յունաստանի առեւտրական պատուիրակութեան արտաերկրային առանձնաշնորհները, ու խորհրդային կառավարութեան մերժումին վրայ, յայտնեց թէ առեւտրական դաշնագիրներու վերաքննութեան ատեն, խնդրոյ առարկայ պիտի դարձնէ այդ հարցը։ Հելլէն կիսապաշտօն մամուլն էր որ Էնկլիզի կառավարութեան մատնանշեց թէ Մոսկուա պատրաստութիւններ կը տեսնէ Էնկլիզի քաղաքականութեան եւ ու Պալքաններու յարաբերութեանց միջամուխ ըլլալու համար։ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ թերթերն էին որ «Պոլիսը իբրեւ համայնավար պրոպականտի կեդրոն» ցոյց տուին։

«Ասկէ զատ, հելլէն բանւորական շարժումին դէմ հալածանքները աւելցան։ Քոնտիլիսի պետական հարուածին յաջորդող «հանրապետական և ազատական» վարչաձեւին տակ, բանւորական պետերու եղէականի կղզիները աքսորը աւելի շատցաւ քան Փանկալօսի դիկտատորութեան օրով։ Աթէնքի դահլիճը արտաքին եւ ներքին ճակատին վրայ այսպէս միաժամանակ ու արագ միջոցներ ձեռք առնելով, կը յուսայ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան շնորհներուն արժանանալ։ Յունաստան վերջին շաբթը մոռցած կ'երեւայ։ Արտաքին նախարարութիւնը իրեն ժպիտ եւ խոստում կը շռայլէր Մուսուլի խնդրին ատեն, Թուրքիոյ դէմ իր աջակցութիւնը ստանալու համար։»

Թուրքիա պարտաւո՞ր է վճարել պատերազմի վնասները

Երեսփոխան Լուսար Սուլիէ արտաքին գործերու նախարարին ուղղուած նամակով մը կ'ըսէր թէ «Սէվրի դաշնագրով, Թուրքերը Դաշնակիցներուն պարտէին վճարել այն բոլոր պատերազմական վնասները, զորս պատճառած էին անոնց, եւ թէ Լօզանի դաշնագրով Թուրքերը պարտէին վճարել այն բոլոր մուրհակները, զորս պատերազմի ընթացքին Թուրք կառավարութիւնը տուած էր օտարականներուն՝ գրաւուած գոյքերու փոխարէն»։ Ու կ'աւելցնէր. «Եթէ Թուրքերը հակառակին վճարել այդ պարտքերը, կառավարութիւնը թոյլ պիտի տա՞յ որ վնասուին ֆրանսական քաղաքացիները, թէ ոչ պիտի պահանջէ այնպիսի ձեւով մը, որ այդ վճարումները կատարուին»։

Արտաքին Նախարար Պրիան այս նամակին հետեւեալ պատասխանը տուաւ.—

«Տեղի չկայ նկատողութեան առնել տրամադրութիւնները Սէվրի դաշնագրին, որ չէ վաւերացուած, որով եւ չեղեալ կը նկատուի։ Լօզանի դաշնագիրն է, որ բնականոն յարաբերութիւնները վերահաստատեց Թուրքիոյ եւ դաշնակից պետութեանց միջեւ։ Արդ, յիշեալ դաշնագրին 58րդ յօդուածին համաձայն՝ մէկ կողմէ Թուրքիա, միւս կողմէ դաշնագիր պետութիւնները կը հրաժարին ո եւ է դրամական հատուցում պահանջելէ պատերազմի ընթացքին իրենց հպատակներուն եւ կամ պաշտպանեալներուն հասցուած վնասներուն համար, ըլլան անոնք պատերազմական գործողութեանց հետեւանքով, թէ բռնագրաւումի զանազան ձեւերով։ Ասկէ զատ, 1923 Նոյեմբեր 23ին Փարիզի մէջ Բրիտանական կայսրութեան, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Ճափոնի եւ Ռումանիոյ միջեւ կնքուած պայմանագրութեամբ մը ստեղծուած է ընդհանուր հիմնադրամ մը, ուր կը մտնեն Թուրքիոյ կողմէ թողուած ոսկեդրամ գումարները եւ Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ ձգուած գանձատոմսերը։ Այս գումարները պիտի յատկացուին 1914 Օգոստոս 1էն Օսմ. կայսրութեան պատկանող հողամասերուն վրայ վնասուող դաշնակից հպատակներուն կամ պաշտպանեալներուն վնասները գարմանելու։ «Թուրքիոյ մէջ կրուած վնասներու գնահատումի յանձնախումբ» անուն մարմին մը, որուն կեդրոնն է Փարիզ, 66, Rue Boissière ներկայիս կը զբաղի յիշեալ հիմնադրամը բաշ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ՍՕՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

Սօֆիայի Թաղ. Խորհուրդին բանի լուծումէն յետոյ, որ այնքան լարեց կիրքերը, այժմ համերաշխութեան փորձեր կը կատարուին։

Այս առթիւ Պոլսոյ Նոր Լուրին մէջ կը կարդանք.

—Դաշնակցականները կը պնդեն եղեր Թեմականի և Առաջնորդի հրաժարման վրայ, իսկ միւս կուսակցութեան անդամները կ'առարկեն թէ Թեմականը, և Առաջնորդը ընտրուած են կառավարական հրամաններով, հետեւաբար չեն կրնար հրաժարիլ, բայց պատրաստակամութիւն կը յայտնեն ընդունելու Թեմականին մէջ երկու Դաշնակցականներ, պայմանաւ որ Սօֆիայի եսանդամը շարունակէ իր գործը եւ մէկ երկու ամիս եւքը Թաղ. Խորհուրդը կազմուի երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչներէն։ Ռատիկանութիւնը կը հետապնդէ լուծեալ Թաղ. Խորհրդոյ ատենապետ Գ. Տարակճօղեանը եւ գանձապետ Գ. Կարապետ Պուլումճեանը, Թաղ. Խորհուրդի թուղթերը եւ դրամները յանձնուած չըլլալուն համար։ Կը լսուի որ քաղաքէն մեկնած են անոնք։

1928Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Վարչապետ և ելմտական նախարար Գ. Փուանքարէ առանց աչնան սպասելու, այժմէն խորհրդարան ներկայացուց 1928ի ելմտացոյցը։

Հասոյթ նախատեսուած է 42,160,682,651 ֆրանք, իսկ ծախք՝ 41,527,952,171 ֆրանք։ Այս ձեւով ելմտացոյցը հաւասարակշռուած է, և նոյնիսկ հասոյթները 632,730,480 ֆրանք աւելի պիտի ըլլան ծախքերէն։ Միւս կողմէ պէտք է դիտել նաեւ որ 1927ի վրայ, ծախքերը 2 միլիառ ֆրանք աւելցած են։

Վարչապետը կը խոստանայ պաշտօնեաներու ամսականը աւելցնել, քանի որ ապրուստը սղած է. բանակն ու նաւատորմը վերակազմել՝ համաձայն ազգային պաշտպանութեան պէտքերուն, զարկ տալ երկրագործութեան եւ առեւտուրի, ամուր հաւասարակշռութիւն՝ ապահովել, առանց տուրքերը աւելցնելու եւ միայն եղածները կանոնաւոր գանձելով։

ԱՐԵՒԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄԸ

Երէկ առաւօտ ժամը 5,21ին արեւը խաւարեցաւ Փարիզի մէջ եւ տեւեց մինչեւ ժամը 7,13։ Խաւարումը իր ծայրագոյն աստիճանին հասաւ ժամը 6,15ին։ Դժբախտաբար օդը մշուշապատ էր եւ կարելի չեղաւ մեծ բան տեսնել։

Անգլիոյ մէջ օրերէ ի վեր պատրաստուած էին խաւարումը դիտելու։ Մօտ կէս միլիոն մարդ մասնաւոր կառախումբերով, ինքնաշարժներով և նոյնիսկ օդանաւերով գացին այն վայրերը, ուր խաւարումը ամբողջական պիտի ըլլար։ Միայն Ռուեթփորթ գացած էր 150,000 հոգի։ Օդը հոն ալ մշուշոտ էր եւ բոլորը յուսախաբ եղան։

ՀԱՅԿ. ՔԱՂԱՔԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

Պէյրութի Ազդակը կը գրէ.— Զրոյց կը շրջի թէ Եշրէֆիէի բարձունքներուն վրայ հայկական քաղաքի մը շինութիւնը դրուած է սեղանի վրայ եւ կառավարութիւնը արդէն իսկ գնած է հողերը։ Կառուցուելիք յարկաբաժինները պիտի կրնան պատսպարել Պէյրութի հայ գաղթականները։

СССР.

ՆՈՐԷՆ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ

Թանի խորհրդային իշխանութեան միջազգային քաղաքականութիւնը անյաջողութիւններ կը կրէ, այնքան Կոմկուսի ներքին պառակտումը կը սաստկանայ։ Անգլիա-խորհրդային խզումը եւ Վոյքոֆի սպանութեան անմիջական հետեւանքը եղաւ ընդդիմադիրներու նոր «ելոյթը» եւ «ուղղափառներու» հակադրոհը անոնց դէմ։

Կոմկուսի մասնաճիւղերը — հանրապետական կոմկուսներ, նահանգային ու շրջանային կոմիտէներ, գաւկոմներ ու քաղկոմներ, բջիջներ ու կոմսոմոլներ — կը շարունակեն մոլեգին պայքարը Թրոցքի-Զինովիէվի եւ «անպատկառ» ու «երես առած Թրոցկիստներու սանձակութեանց» դէմ։ Խորհրդային Միութեան բոլոր տարածութեան վրայ «բողոքի» ու «զայրոյթի» բանաձեւեր են, որ կը քուէարկուին «ընդդիմադիրներու անամկացած պարագլուխներուն» դէմ եւ կը պահանջեն «չիկացած երկաթով խարանել լենինիզմի դաւաճանները»։

Որոշելով ընթերցողը պարզ գաղափար կազմէ Կոմկուսի ծոցին մէջ տիրող բարքերու եւ «Լենինի կուսակցութեան պողպատէ միութեան» մասին, քաղենք քանի մը կտորներ Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի պաշտօնական թերթերէն։ Խորհրդային պաշտօնաթերթերու հաղորդած տեղեկութիւնները շա՛տ աւելի «հակայեղափոխական» են, քան բոլոր «Դաշնակ»ներու եւ Էսէրներու գրածները։

Ահա Օտեսայի «Համաքաղաքային կուսակտիւի» (20 Յունիս) ժողովի բանաձեւը, որ ընդունուած է հինգի ձեռնպահութեամբ. համաքաղաքային ժողովը վրդովմամբ կը դատապարտէ ընդդիմադիրներու վարմունքը եւ անհրաժեշտ կը գտնէ վերջ դնել անոնց մշտական յարձակումներուն կուսակցութեան դէմ։ Ժողովը կը պահանջէ... արտաքսել կեդր. կոմիտէի կազմէն ընկերներ Թրոցքին եւ Զինովիէվը եւ կոչ կ'ուղղէ... ա՛լ աւելի ամրացնել պողպատէ միութիւնը, կարգապահութիւնը, գաղափարական աշխատանքը՝ ընդդիմադիրներու ընկերվարական շինարարութեան մասին թերահաւատ ու պարտուողական գաղափարաբանութեան դէմ վճռական կռիւ մղելու համար։

Ահա Թաղանի (21 Յունիս) «կուսակտիւի համաքաղաքային ժողովի» բանաձեւը, որ՝ կը նկատէ բոլորովին անհանդուրժելի ընդդիմադիրներու նետած միզագրանքը Կոմինտերնի եւ կուսակցութեան հասցէին։ «Ընդդիմադիրներու նման վերաբերմունքը այլեւս կարելի չէ հանդուրժել եւ անխուսափելի կերպով զանոնք կը դնէ Կոմինտերնի և կուսակցութեան շարքերէն դուրս»։ Նման բանաձեւեր ընդունուած են եւ շարք մը թաթարական «բջիջ»ներու կողմէ։

Նմանապէս վրդովուած են եւ «Մերձվոլգեան գերմանական հանրապետութեան կուսկազմակերպութիւնները» եւ «կը պահանջեն ընկ. Թրոցքին ենթարկել կուսակցական պատասխանատուութեան իր քայքայիչ գործողութիւններուն համար»։

«Նոր Սիպիրեկի շրջկոմի լայնացուած ընդհանուր ժողովը կուսակտիւի հետ միասին» կ'ըսէ թէ՝ «ընդդիմադիրներու կազմալուծող աշխատանքը այն պահուն, երբ համաշխարհային կապիտալիզմը պատերազմ կը պատրաստէ Խորհրդ. Միութեան դէմ, օբյեկտիւօրէն կը ծառայէ համաշխարհային դրամատիրութեան եւ սօցիալ-դաւաճանութեան շահերուն։ Անհրաժեշտ է, եթէ անոնք չզղջան, խստիւ պատժել այն նորեկ ընդդիմադիրները, որոնք կը շարունակեն հասունցական աշխատանքը Նոր-Սիպիրեկի կազմակերպութեան մէջ» («Իզվ.» 22 Յունիս)։

Լենինկրատի «կուսկոմի ընդհ. ժողովը խորունկ զայրոյթ յայտնեց ընդդիմադիրներու պառակտումներու «ելոյթ»ներուն դէմ, որով անոնք անգամ մը եւս ընդգծեցին ընդդիմադիրներու անջատումը լենինիզմէն։ «Վերջին անգամ, կամօքն կուսակցութեան, պէտք է ի կարգ հրաւիրել երես առած ընդդիմադիրները» («Զ. Վոստ.» 7 Յուն.)։

«Ուկրայինայի Կոմկուսի Կ. Կ.ի ընդհ. ժողովը վրդովմամբ կը հաստատէ, թէ պատերազմական վտանգի պահուն, որ կը պահանջէ կեդրոնացնել բոլոր ուժերը համաշխարհային յետադիմութեան եւ դրամատիրութեան դէմ պայքարելու համար, Կոմկուսի ընդդիմադիր մասը նոր, աննախընթացօրէն խիստ յարձակումներ գործած է կեդր. կոմ.ի դէմ, Գ. Միջազգայինի Գործ. Կոմիտէի վերջին ընդհանուր ժողովին մէջ։ Ան զրպարտելով մեղադրած է, թէ Կ. Կ. կը վարէ քաղաքականութիւն մը, որ գրեթէ հաւասար է համաշխարհային բանուորական շարժման դասակարգային շահերու «դաւաճանութեան»։ Պակաս վրդովիչ չէ ընդդիմադիրներու մեղադրանքը, թէ Գ. Միջազգայինի բոլոր հատուածները կը ձգտին յարիլ Բ. Միջազգայինին։ Մնալով Կ. Կ.ի անդամ՝ Թրոցքին, Զինովիէվը և ուրիշներ հետեւողական կերպով կ'օգտագործեն ամէն պատեհութիւն, կուսակցութիւնը թիկունքէն հարուածելու համար։ Բոլորովին պարզ է, որ այն պատասխանատու դիրքերը, որոնց վրայ կուսակցութիւնը դրած է Թրոցքին, Զինովիէվը եւ միւսները, անոնց համար կը ծառայեն իբրեւ զէնք Կոմկուսի եւ Գ. Միջազգայինի ներսը պառակտիչ աշխատանք կատարելու համար։ Ուկրայինայի Կոմկուսի Կ. Կ.ի ընդհ. ժողովը կը կարծէ, որ Թրոցքիի վերջին անլուր կերպով անպատկառ ելքը Գ. Միջազգայինի Գործ. կոմ.ի ժողովին մէջ կը հանդիսանայ կուսակցութեան համբերութեան շահագործման բարձրագոյն սահման մը»։ Եւ «մեծագոյն վրդովմամբ մերժելով ընդդիմադիր պետերու զրպարտիչ յարձակումները Կոմկուսի եւ Կոմինտերնի դէմ»՝ Ուկրայինցիները կը պահանջեն վտարել Կ. Կ.ի շարքերէն Թրոցքին ու Զինովիէվը («Զ. Վ.» 12 Յունիս)։

Նոյնիմաստ բանաձեւ ընդունած է եւ Վրաստանի Կոմկուսի Կ. Կ.ի եւ Կեդր. վերահսկիչ յանձ.ի ընդհ. ժողովը, որ զբաղած է եւ վրացի ընդդիմադիրներու հարցով։ «Ընդհ. ժողովը խորունկ վրդովմամբ կ'արձանագրէ տեղական ընդդիմադիրներու ղեկավարներէն մէկուն՝ Մ. Օքուճաւայի հերթական հակակուսակցական ելոյթը Անդրերկկոմի ընդհ. ժողովին եւ կը նկատէ, որ տեղական ընդդիմադիրներու նոր յարձակումը մէկ օղակն է միայն այն հատուածական հերձուածողական աշխատանքին, զոր ընդդիմադիրները կը կատարեն այժմ Վրաստանի Կոմկուսին մէջ, հակառակ իրենց տուած խոստումին (1926 Նոյեմբերին), թէ պիտի դադրեցնեն պառակտիչ գործունէութիւնը եւ անպայման պիտի ենթարկուին կուսակցութեան բոլոր որոշումներուն։

«Վրաստանի Կոմկուսի Կ. Կ.ի եւ Կեդր. Վերահսկիչ Յանձ.ի միացեալ ընդհ. ժողովը կը նկատէ, որ տեղական ընդդիմադիրներու հատուածական-հերձուածողական գործունէութիւնը այն ժամանակ, երբ Խորհրդային Միութեան միջազգային դիրքը լարուած է ծայր աստիճան, երբ պատերազմի իրական վտանգ կը սպառնայ եւ Վրաստանի մէջ կենդանութիւն ստացած են հակախորհրդային ուժերը, կը հանդիսանայ ոճրագործութիւն կուսակցութեան անդամներու կողմէն, մանաւանդ Վրաստանի Կոմկուսի Կ. Կ.ի ղեկավար մարմնի անդամներու կողմէն։ Տեղական ու կլոնիստական (ազգային թեքում ունեցող. Ս. Մ.) բանակին պատկանող ընդդիմադիրներու աշխատանքը կը ծառայէ մենշեւիկներու շահերուն եւ ջուր կը լեցնէ ամբողջ վրացական եւ անդրկովկասեան հակայեղափոխութեան ջաղացքը՝ քայքայելով կուսակցական շարքերը միջազգային կայսերապաշտութեան բաց ճակատին հանդէպ։ Ընդհ. ժողովը կը պահանջէ արտաքսել Օքուճաւան Կ. Կ.ի կազմէն («Զ. Վ.» 12 Յունիս)։

Հայաստանի Կոմկուսն ալ իր կաղ էշով կարաւան է մտած. «Հայկոմկուսի Երկոմի 5րդ ընդհ. ժողովը որոշած է «պահանջել ամենակտրուկ միջոցներ ձեռք առնել կուսակցութիւնը քայքայողներու դէմ» եւ ղեկավար մարմիններէն հեռացնել տեղական ընդդիմադիրները, որոնք համերաշխած են ընդդիմադիր պլոքի ուղղութեան հետ («Իզվ.» 22 Յունիս)։

Նոյնիմաստ բանաձեւեր, անշուշտ, վերէն ստացուած հրամանի հետեւանքով, քուէարկուած են բազմաթիւ վայրեր — Մոսկուա, Խարքով, Սմոլենսկ, Թվեր, Թամպով, Բագու, Ռոստով եւյլն., եւյլն.։ Ամէն տեղ նոյն պատմութիւնը.— Նզո՛վք ու բանադրանք ընդդիմադիրներուն, ի խա՛չ, Թրոցքին, Զինովիէվը եւ «տեղական ընդդիմադիրները»։

Եւ այս բոլորէն ետքը, Յունիս 26ի հեռագրով կը հաղորդեն Մոսկուայէն.— Համամիութենական Կոմկուսի Վերահսկիչ Յանձնախմբի Բիւրօն որոշած է Կեդր. Կոմիտէի եւ Կեդր. Վերահսկիչ Յանձ.ի յառաջիկայ նիստին առաջարկել — արտաքսել Թրոցքին եւ Զինովիէվը Կ. Կ.ի շարքէն, որովհետեւ անոնք բազմաթիւ անգամներ խախտած են կուսակցական կարգապահութիւնը եւ այժմ ալ կը շարունակեն պառակտել կուսակցութիւնը։ Պարզ է, որ առաջարկը կ'անցնի եւ Թրոցքի ու Զինովիէվ կը դադրին Կոմկուսի պատասխանատու վարիչները ըլլալէ։

Անորոշ է իրենց տրամաբանութիւնը։ Որքան եւ «պողպատէ կարգապահութիւն ու միութիւն» պոռան, Կոմկուսը կը շարունակէ ճգնաժամէ ու կազմալուծումէ։ Ներքին գզուըտուքի ու քայքայման արձագանգներն են, որ կը հասնին մեզի։ Իրականութիւնը շատ աւելի «ականջալի» է, անշուշտ։

Ի՞նչ կ'ըլլայ «նենգ Թրոցկիստներու» յաջորդ քայլը։ Կը համակերպի՞ն, կամ կուտա՞ն իրենց [illegible] Հարցի թէ։

Բայց մարգարէութիւններ չընենք։ Ամենալաւ մարգարէն կեանքն ինքն է։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

«Մարտակոչ» կը գրէ թէ Հայաստանի կարմիր խաչը որոշած է Սեւ Քարի մէջ հիմնել դարմանատուն մը, 12 մահճակալով։ Արագածոտնի գաւառական հիւանդանոցը պիտի վերածուի դարմանատունի, 10 մահճակալով։ Դարմանատուն մըն ալ Խաթունարխի մէջ, առանց հաստատ մահճակալներու։ Շրջուն հիւանդանոցներ պիտի հիմնուին Եղեգիս եւ Զեւա գիւղերուն մէջ։

Սահմանած է նաեւ մարզական խումբերու առողջական խնամքներու հոգը։ Ամառուան ընթացքին Դարաչիչակում պիտի տեղափոխուին կարմիր խաչի որբանոցին երախաները։

Հայաստանի կարմիր խաչը դիմած է [illegible] անդամագրուելու համար Նպաստամատոյցներու Օժանդակ միջազգային միութեան։

ՊՂՏՈՐ ՋՈՒՐԻ ՈՐՍՈՐԴՆԵՐԸ

Ժողովուրդի մը քաղաքական դժբախտ օրերուն է, որ հրապարակ կուգան անոնք, ըլլան բնիկ թէ օտար տարրեր։

Այսօրուան մեր քաղաքական ձախորդութիւնները, եւ տիրապետողներու քաղաքական շիլ նկատումները լայն ասպարէզ բացած են այդպիսի տարրին տխպարներու համար։ Բոլորը խօսք մէկ ըրած «հայ եկեղեցին պիտի բարեկարգենք» բսել, եւ կամ մեր ժողովուրդին հոգին պիտի փրկեն, զայն օտար փարախներ առաջնորդելով։

Այս նոյն երեւոյթն էր որ սրբազան ուխտներ կը գործէր Թրքահայ հասարակութեան կեանքին մէջ անցեալ դարու քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին, մինչեւ որ յառաջ եկան յեղափոխական կազմակերպութիւնները եւ իրենց ծոցին մէջ հաւաքելով զանազան դաւանութեանց ենթարկուած երիտասարդութիւնը, ստեղծեցին ազգային կուռ միութեան գաղափարը։ Անոնք յաջողեցան սահման մը ժողովուրդը փրկել այդ կործանարար փտախտէն եւ խափանել օտար մարդորսներու տմարդի հոգեփրկութեան կեղծ եւ անզգամ գերակատարութիւնը։

Յեղափոխական բանակայութիւնը յատկապէս ստեղծած էր եւ կը խրախուսէ՛ր ամէն գոյնի խառնակիչներու վհմակը։ Հայ ժողովուրդը ազատօրէն լքած իր իրական եւ անմիջական հոգերը՝ նետուած էր բիւզանդական աստուածաբանական վէճերու մէջ։ Այս աճուոր ախտը առանց դրական ոեւէ օգուտ տալու, պառակտեց մեր ժողովուրդը այն աստիճան, որ հատուածները իրարու դէմ կեցած էին իբրեւ կատաղի թշնամիներ, պատրաստ իրարու կոկորդ սեղմելու։ Իսկ բոլոր անտակի օտար «առաքեալները» իրենց աչքերը փակած, փառք կուտային նախախնամութեան, որ արդիւնաւոր դաշտ մը բացուած էր իրենց շահատակութիւններուն համար։

Իբրեւ հետեւանք այս խայտառակութիւններուն, Թրքահայ ժողովուրդը բաժնուեցաւ քանի մը ազգերու, բողոքական, կաթոլիկ եւ հայ։ Արդիւնքը գոհացուցիչ էր թէ մարդորսներուն եւ թէ տիրող բռնապետութեան համար։

Մինչեւ այսօր ալ, կը շարունակուին անոր թոյլ արձագանգները։ Թէեւ, պատմութեան բնականոն ընթացքին հետ, ստիպմանաբար մահուան պիտի դատապարտուէր, այդ ախտը, իբրեւ վիժուածք, բայց աւա՜, քաղաքական նոր ու պղտոր մթնոլորտ մը կը ստեղծուի եւ բոլոր վիժուկները կենդանութեան նշաններ ցոյց կուտան։

Ստեղծուած է բանակայութիւն մը, որ իր վարձկաններով իշխէ է ասպարէզ։ Ժողովուրդը նետելու կրօնական եկեղեցական աճուոր լաբիւրինթոսի մը մէջ։ Այս պատեհութենէն կ'օգտուին նաեւ նախկին մարդորսներու փոհմակը։

Այդպիսիներու մէկ յառաջապահն է «Հայաստանի կոչնակը», որ շատ վարպետօրէն, իբրեւ հայ եկեղեցւոյ բարեկամ ներկայանալով, կ'աշխատի իւղ սրսկել հրդեհին վրայ։ Իր կարգ մը հոգեւոր ու մարմնաւոր անբերը այսօր մարդորսութեան ձեռնարկած են Կովկասահայերու մէջ, իբրեւ գեղեցիկ հոգեշահ գործ մը։

Մենք չենք մոռցած՝ պարթեւներու տխուր սխրագործութիւնները, որոնց շնորհիւ Ցիգրանակերտցի միմիայն ցոհճեանի մը 400 հազար ոսկի կտակը յափշտակելով յատկացուցին Թուրքիոյ միսիոնարական գործին։ Ամերիկեան դատարանի ձեւական «արդար վճիռը» չի կրնար փոխել այս յափշտակութեան հանգամանքը. մանաւանդ այնպիսի պահու մը, երբ հսկայական պէտքերու տակ կը տքայ հայ ժողովուրդը։

Այո, այսօր ալ, ստեղծուած պղտոր մթնոլորտին մէջ, այդ մարդիկը Կովկասահայերը «դարձի բերելու» կը ձգտին, օգտագործելով ժողովուրդին տագնապը։

Անոնց կողքին, ինչպէս հաղորդուեցաւ, կը փորձեն մուտք գործել նաեւ կարգ մը հռոմէականներ, պատկերը լրիւ դարձնելու համար։ Իսկ կրօնական նախապաշարումներու եւ մոլորեցնողներու դէմ ինքզինք թըշնամի յայտարարող խորհրդային իշխանութիւնը, քաղցր աչքով կը նայի այս պառակտիչ գործունէութեան վրայ, պաշտամունքի ազատութիւնը յարգելու կամ պաշտպանելու պատրուակին տակ։

«Կոչնակ»ի պատուելիները թող չփորձեն հակառակը պնդելու, որովհետեւ մեզի լաւ ծանօթ են իրենց հոգեբանութիւնը եւ միթոտները։

Եթէ հին ժամանակի եւ հիմակուան միջեւ տարբերութիւն մը կայ, այն է, որ այժմ կայ կազմակերպուած ու դաստիարակուած երիտասարդ սերունդ մը, որ քաջասուն աչքով կը հսկէ այդ գործերի խաղերուն վրայ եւ երբեք չպիտի ներէ այս հերոսներուն։ Եթէ անոր բարձրացուցած զայրոյթն ու բողոքը այսօր չի կրնար կասեցնել այժմու խայտառակութեան ընթացքը, պիտի գայ ժամանակը երբ բռունցքով դուրս պիտի վանտուին բոլոր խառնակիչները, փրկելու համար ժողովուրդը կործանարար պառակտումներէ։ Այլեւս անցած են այն երանելի օրերը, երբ հայ ժողովուրդը ոչխարային հօտի նման կը քշէին այս ու այն ուղղութեամբ, որմէ կ'օգտուէր նաեւ բռնաւորը, իր միահեծանութիւնը ամրապնդելու համար։ Այսօր անոնց դէմ դիրք բռնած երիտասարդութիւնը, իր առնական ու գիտակից կեցուածքով թոյլ չպիտի տայ որ զանազան մարդորսներ պառակտեն զայն [illegible] շահագործումներով։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԱՐՄԱՒԻՐ.— Արմաւիրի մէջ կայ Նալբանդեան երկրորդական վարժարանը, որ ունի 572 աշակերտ եւ 75 ուսուցիչ։

Գրադարանը, որուն կը դիմէ յաճախ ժողովուրդը, աղքատ է ու անխնամ։

ՇԷՐԻԿ.— Քուպանի շրջանը Շէրիկ գիւղը աղքատ ըլլալով, չունէր շնորհքով դպրոց մը։ 30 տարի է, խրճիթի նման շէնք մըն էր, ուր կ'ուսանէին գիւղին տղաքը։

Ուսուցիչներու աշխատանքով, գիւղացիները ձեռնարկեցին նոր դպրոցի մը շինութեան, հաւաքեցին փայտ ու քար։ Սակայն կը պակսի դրամը։

(Մուրճ-Մանգաղ, 19 Յունիս)

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ.— Նկատի ունենալով որ նկարչական եւ քանդակագործական հայերէն բառերու մեծ պակաս կայ (Երեւանի մէջ), Գիտութիւններու եւ Արուեստի կաճառը ընտրած է յանձնախումբ մը, որ պիտի պատրաստէ նկարչական եւ քանդակագործական բառերու ռուս-հայերէն բառարան մը։

ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԱՐԻ ԳՈՐԾԸ

Շատ կարեւոր խնդիր մը յուզուած էր «Յառաջ»ի մէջ, կարի գործի մասին։

Հիմնական ու գործնական առաջարկ ներկայացնելէ առաջ, պէտք է յիշեմ որ Գ. Լեւոն Զարմիս'անի պաշտպանած սէնտիքային դրութիւնը որքան նպատակաւոր եւ ազդու միջոցներ ալ ըլլայ, չի կրնար իր գոյութիւնը արժեցնել։ Օրինակները աչքի առջեւ են։ Անհամար կազմակերպուած աշխատաւորներ, անհնարին գործադուլի պահուն իսկ, կը լքուին եւ յուսահատելով կ'առնեն գործատան դուռը աւելի նուաստացուցիչ պայմաններու համակերպելով։

Ուրե՞մն, երբ այսքան ուժեղ կազմակերպուած սէնտիքաները չեն կրնար գոհացում տալ աշխատաւորութեան պահանջին, ինչպէս քանի մը հազար աշխատաւորութեան դասը պաշտպանող սէնտիքա մը պիտի իրագործէ իր վրայ ինկած պարտականութիւնը։

Իմ կարծիքով, Ա.— Շատ դիւրութեամբ կարելի է համագործակցութիւն ստեղծել, ունենալ բաժնետիրական ձեւով կազմել գերձակներու եւ կամ կարողներու անանուն ընկերութիւն մը, եւ որոշ գումար մը հրապարակ հանելով, կապուիլ թէ ներքին եւ թէ արտաքին շուկաներուն հետ։ Այս կերպով կը գոյանայ որոշ շահ եւ կարողները կամ կարուհիները կ'ունենան տեւական գործ։

Բ.— Կամ, կարելի է կազմել հայկական կարի յանձնառու միութիւն մը, արհեստաւորներէ եւ աշխատաւորներէ։ Նպատակ ունենալով հաւաքել որոշ չափով աշխատաւորներ, իրենց սեփական միջոցներով ու անհրաժեշտ գործիքներով, վերցնել մեծաքանակ գործ մեծ հաստատութիւններէն, ինչ տեսակի եւ ձեւի ալ ըլլայ։ Տեսակը եւ ձեւը մասնաւոր կը շեշտեմ, որովհետեւ քօնֆէքսիոնի գործերը (ժէքէթ, ռոպ, պլուզ, շարփ եւայլն) միայն չեն որ հետաքրքրական են կարողներու համար։ Անոնք նորոյթներ են, որոնք այսօր կան վաղը չկան։ Փարիզի մէջ գլխաւոր ու միայն կարելի են՝ կիներու վերարկուներ, շերդեսաններ, պլուզներ, քօնպինեզոններ, շալեր, վարտիքներ, բաճկոններ, բաճկոնակ, տափաստանքագործութիւն, ռոբ-ռոբ, ինչպէս նաեւ Ալինթայի ձեռագործներ։ Վերջին երկու քսան տարիներու ընդարձակումին պատճառ Փարիզի եւ Ֆրանսայի կարգ մը գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։ Անոնց արտադրողները հայ աղջիկներ եւ կիներ են, որոնք դժբախտաբար նոյնպէս շահագործողներու ձեռքն ինկած են։ Տեղւոյն պայմաններուն եւ մանաւանդ լեզուին անծանօթ ըլլալով շատ դէշ պայմաններով կ'աշխատին, հակառակ որ մասնագէտներ ալ ունինք անոնց մէջ։

Եթէ նման ընկերութիւն մը կազմուի եւ փորձառու ու մասնագէտ ձեռքերու յանձնուի, գործին յաջողութեան ու յառաջդիմութեան մասին կարելի չէ յուսահատ ըլլալ։ Կը ճանչնամ ալ արհեստաւոր հայուհիներ, որոնք տրամադիր են նման ձեռնարկի մը համար որոշ գումար տրամադրել։

Խնդիրը այսքանով չի վերջանար, անհրաժեշտ է խօսքէն գործի անցնիլ եւ լրջօրէն քննել գործադրութեան հիմնական եւ գլխաւոր պայմանները։ Ո՛վ պիտի ըլլայ նախաձեռնողը։ Ա՛յդ է կարեւորը։

Կ. Գ. ԵՐԶՆԵԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ.— Դամասկոսի պատր. փոխանորդին նախաձեռնութեամբ Դամասկոսի արտակարգ պատուիրակ Փիէռ Ալիֆին 100 թրք. հնչուն ոսկի տրամադրած է ազգային նոր վարժարանի մը շինութեան համար։ Վարժարանը պիտի կառուցուի վանքին սեփական հողերուն վրայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յունիս 26ին, Ս. Դ. Հնչակեանները Էսփանեօլի սրահին մէջ սգահանդէս մը կատարեցին Պոլսոյ նոր Հրապարակին վրայ կախաղան հանուած քսան Հնչակեան հերոսներու յիշատակին։

Բեմին ճակատը զարդարուած էին նահատակներու կենդանագիրները, իսկ առանձին աջ ու ձախ շրջանակի մէջ Տուքթ. Պէննէն, Փարամազը, եւ մեծ գիրերով հետեւեալ խօսքերը. «Մեր դիակները Թուրք աւերակներու վրայ կանգնած կոթողներ պիտի ըլլան, վա՜յ քեզ բռնակալութիւն, դուն պիտի կործանիս եւ Հայաստան պիտի ազատագրուի»։ «Հայը մի անգամ էլ պիտի մեռնի որ Հայ ապրի»։

«Դուք մեզ քսաններս [...] խէք, բայց գիտցէք որ մեր ետեւէն քսան հազարներ պիտի գան մեր վրէժը լուծելու» Բեմը լեցուած էր նաեւ զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ նուիրուած ծաղկեպսակներով։

Օրուան նախագահը գաղութիս երիցագոյն անդամներէն Պ. Յակոբ Սելեան բացաւ հանդէսը, իր հայրական խրատներով։ «Եղբայրաբար առնենք բոլոր ազգային հանդէսները, եղբայրաբար օգնենք իրարու» կ'ըսէր յուզուած շեշտով մը եւ ապա կը կրկնէր Պէշիկթաշլեանի երգը «Ընդ աստղօք ի՜նչ կայ սիրուն, քան զ'անձկալի եղբայր անուն»։ Պ. Շահան Սարեան իրապէս արժեցուց Սիամանթօի «Ափ մը մոխիր հայրենի տունէն»ը։ Ցեառոյ Պ. Թ. Զաւթակեան երգեց «Լռեց ամպերը»։ Օր. Վ. Տէր Թովկել եան արտասանութիւն մը ըրաւ նահատակներու յիշատակին։ Բանախօսութիւններ ըրին Պ. Պ. Եղիշէ Թորոսեան, Արամ Աճեմեան եւ Արապեան։ Խօսք տրուած էր նաեւ քանի մը Հայրենակցական միութիւններու ներկայացուցիչներուն, որոնք կարդացին իրենց յարգանքի խօսքը ըսին համեստօրէն, բայց Քղիի Հայրենակցական միութեան ներկայացուցիչէն որ Վարդանեան անուն կոմբչիկ պատանի մըն էր։ ...

ՍԵՒԱՆԻ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Մ. Տէր Գէորգեան

ԼԻՈՆԻ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Հասցէ.— K. Arkaian, 49 rue Nationale, Marseille.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍ"

«ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՐՏ ՊԱՏԱՆԻ ԵՆ, (Փարօ, Աւ- ...) Գին՝ Տպ. Պոլիս, 1926. ...

ՄԻԱՄ ՏԵՐԱԶ, ... Տպ. Գահիրէ, 1927. ... Patriarcat Arménien, Le Caire (Egypte).

TROIS CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, faites à l'Université de Strasbourg, par Frédéric MACLER. 145 էջ, ... Librairie Orientaliste, Paul Geuthner, 13, Rue Jacob, Paris, 1927.

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՇՏՕՆՈՎ

ՄԱՑՏԱՉԻԼ ՏԻԹՕՐ ՀԱՑՈՒԹԵԱՆՑ ԿԻՆ ՄԸ

ՎԱՆ ՔԱՈՒՓՔԵԻ ԵՆԵՐԿԱՆ ՎԱԻՐԱՆԸ

(Շար.)

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

խնդրու շահագրգիռներու միջեւ, իրենց կրած վնասին համեմատութեամբ։

Նոր ընտրութիւնները Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը իր շրջանը վերջացուցած ըլլալով, Ապրիլի օր լուծուած հռչակուեցաւ։ Նոր ընտրութիւնները պիտի սկսին մօտ ատենէն եւ պիտի վերջանան մինչեւ Սեպտեմբեր 20։ Նոր Խորհրդարանին բացումը պիտի կատարուի Նոյեմբեր 1ին։ Լուծուած Ազգ. Մեծ Ժողովը ընտրուած էր չորս տարի առաջ. Խալք կուսակցութեան թեկնածուներուն չորս տարի առաջ. Ընդդիմադիրները անցած տարի Իզմիրի եւ Էնկիւրիի ծանօթ դաւադրութեան հետեւանքով, անգործութեան դատապարտուեցան։ Այս անգամ Խալքի թեկնածուներէն դուրս ուրիշ երեսփոխան ընտրել կարելի պիտի չըլլայ։ Թեկնածուներուն մէջ է նաեւ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա, որովհետեւ Թրքական հիմնական օրէնքին համաձայն, հանրապետութեան նախագահը կ'ընտրուի երեսփոխաններու միջէն, ամէն չորս տարին անգամ մը. կասկածէ դուրս է որ Մուսթաֆա Քէմալ նախագահ պիտի վերընտրուի։

Խալք կուսակցութեան կանոնագրին մէջ կարեւոր բարեփոխում մը կատարուեցաւ։ Մինչեւ հիմա դրուած էր որ երեսփոխանական թեկնածուները կ'որոշէր եւ ընտրական գործողութիւնները կը վարէր։ Նոր որոշումով. կուսակցութեան ընդհ. նախագահին տրուած է այդ իրաւունքը։ Ընդհ. նախագահը կ'որոշէ եւ կը ծանուցանէ թեկնածուները, եւ իր փոխանորդին ու ընդհ. քարտուղարին հետ կը վարէ ընտրական գործողութիւնները։

Չորս տարուան մէջ Ազգ. Մեծ Ժողովը 893 օրէնք քուէարկած է։

Արեւել. նահանգներու բարենորոգումները

Խալք կուսակցութեան Պոլսոյ շրջանի ընդհ. քննիչ Տօքթ. Իպրահիմ Թալի պէյ Արեւելեան նահանգներու ընդհ. քննչութեան պիտի կոչուի։ Իպրահիմ Թալի պէյ Տիարպէքիրի մէջ պիտի կատարէ իր նոր պաշտօնը եւ պիտի զբաղի Արեւելեան նահանգներու բարենորոգման խնդիրներով։

Լէոն Տօտէ անյայտացած

Հակառակ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ոստիկանութեան կողմէ կատարուած փնտռտուքներուն, կարելի չեղաւ գտնել Լէոն Տօտէի եւ Տըլէօթի թաքստոցը։ Փարիզի Ոստիկանապետական Տնօրէնութիւնը շարժման մէջ դրած է իր բոլոր միջոցները, երեւան հանելու համար հեռաձայնի գաղտնիքը։ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագրատան մէջ մանրակրկիտ խուզարկութիւններ կատարուեցան։ Քննութեանց ներկայ էին հեռաձայնի ճարտարագէտներ։ Խմբագրատան առաջին յարկին վրայ գտնուած հեռաձայնի կազմածէն զատ, ուրիշ կազմած մըն ալ կար հինգերորդ յարկը, սակայն այդտեղի հինգ գիծերէն միայն երկուքը հեռաձայնի կեդրոնին հետ կապուած էին, միւս երեք գիծերուն ուղղութիւնը գաղտնի կը մնար։ Ներկայ պաշտօնեաները չկրցան բացատրութիւն մը տալ։ Ասոր վրայ հեռաձայնի այդ կազմածը կնքուեցաւ 24 ժամուան համար։ Քննութիւնը երեք ժամ տեւեց։

Եգիպտոսի թագաւորը Փարիզի մէջ

Եգիպտոսի Թագաւոր Ֆուատ Ա. երէկ առաւօտ Փարիզ հասաւ։ Կառավարութեան կողմէ պաշտօնական ներկայացուցիչներ Պուա-տը-Պուլօնի կայարանը ընդունեցին զինքը։ Փարիզի դեսպան Ֆախրի փաշա, որ Թագաւորին փեսան է, զայն դիմաւորելու համար Թուլօն գացած էր։ Կայարանը ներկայ էին նաեւ եգիպտական գաղութի ներկայացուցիչները։

Ֆուատ Թագաւոր Փարիզ պիտի մնայ մինչեւ Յուլիս 4. յետոյ Լոնտոն պիտի երթայ։ Ժամանակ մը Անգլիա մնալէ վերջ, Թագաւորը պիտի անցնի Պելճիքա եւ Իտալիա, ու աշնան Եգիպտոս պիտի դառնայ։

ՊԱՅՐՏԻ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Նիւ Եորքէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ հրամանատար Պայրտ Ռուզվէլթֆիլտէն դէպի Փարիզ ճամբայ պիտի ելլէր Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 4ին (Փարիզի ժամով 9.30)։ Մինչեւ թերթիս մամուլը դրուիլը նոր տեղեկութիւն չէ հասած։ Միայն կը հաստատուի թէ օդը նպաստաւոր է Ատլանտեանի վրայ։

Ատլանտեանէն վերջ Խաղաղականը

Ամերիկացիները Ատլանտեանը օդանաւով անցնելէ վերջ, հիմա ալ կը փորձեն կտրել Խաղաղականը։

Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 7.9ին (Փարիզի ժամով 12ին) Սան Ֆրանչիսքոյէն զինուորական օդանաւով մը դէպի Հօնօլուլու (Հավայի կղզիներ) ճամբայ ելան երկու օդանաւորդ-տեղակալներ՝ Լէսթըր Մէյթլէնտ եւ Ալպէրթ Հէկէնպէրկըր, որոնք մէկ թռիչքով 4000 քիլոմեթր ճամբայ պիտի կտրեն ովկիանոսին վրայէն։ Իրենց օդանաւը Պայրտի օդանաւին կը նմանի. ունի երեք շարժիչ մեքենաներ, իւրաքանչիւրը 220 ձիու ուժով։ Կրնայ օդին մէջ մնալ 30 ժամ՝ 4750 լիտր պէնզինով։ Օդանաւը առանձին կը կշռէ 2500 քիլօ։ Անթել հեռագրի կազմած ունի։ Մինչեւ երէկ առնուած լուրերը օդանաւորդներուն համար նպաստաւոր էին։

Ուրիշ օդանաւ մը, տեղակալ Սմիթի ղեկավարութեամբ առաջինէն 2ուկէս ժամ վերջ ճամբայ ելաւ նոյնպէս Հօնօլուլու երթալու համար, սակայն քիչ յետոյ վերադարձաւ ու յետաձգեց իր ճամբորդութիւնը։ 35000 տոլար նուէր պիտի տրուի այն օդանաւորդին, որ Յուլիս 10էն առաջ մէկ թռիչքով առաջին անգամ Սան-Ֆրանչիսքոյէն Հօնօլուլու պիտի հասնի։

Երկու տարի առաջ ամերիկեան երեք ջրօդանաւեր փորձեցին Ամերիկայէն Հավայի կղզիները երթալ, սակայն չյաջողեցան։ Նոյնիսկ օդանաւերէն մէկը քանի մը օր ջուրին վրայ նաւարկեց, մինչեւ որ օգնութեան փութացող օդանաւեր ազատեցին զայն։

Ֆրանսացի օդանաւորդ Տրուհէն կը ծրագրէ Փարիզէն Նիւ Եորք երթալ ու դառնալ մէկ թռիչքով։ Ամերիկացի Ուիլըր Պրէյս ալ կը պատրաստուի Սան-Ֆրանչիսքոյէն Հօնօլուլու երթալ գալ, այն է մօտ 6750 քիլոմեթր ճամբայ կտրել մէկ թռիչքով։ Պրէյս շարժանկարի յայտնի դերասան է։

ՅՈՒԼԻՍ 3Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Ո՞ՒՐ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ԱՆՑԸՆԵԼ

Ժուանվիլ-Սէն Մօրի [illegible] վրայ, տեղւոյն Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կազմակերպած է անմոռանալի [illegible] խաղերու եւ պարերու հանդէս մը որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 3ի Կիրակին ամբողջ օրը —Սէն-Մօռ, Մառնի գետակին ափերուն վրայ— Café Léonի ծառաստանին մէջ։ Ճաշ կարելի միասին բերել։

Յայտագիր — 1. Հ. Մ. Ը. Մ.ի առնուազն 4 խումբերու միջեւ ֆութպոլի մրցում։

2. Հայ Սկաուտներու եւ Ժուանվիլէի երկսեռ խումբերու միջեւ վոլէյ-պոլի մրցում։

3. Թափօր դէպի մարզադաշտ՝ հայ սկաուտներու եւ բոլոր հայ մարզիկներու, ընկերակցութեամբ գաղութին թագուհիին, պատուոյ եւ միւս օրիորդներու, ծաղկեալ արդուզարդերով։

4. Նուագ-պար՝ պարտէզին մէջ։

5. Անակնկալներ։ Սէրփանթէնով նոր խաղեր եւ պար։ Լաւագոյն ըմպելիներ խիստ աժան գիներով։ Անձրեւի պարագային գոց տեղ տրամադրելի է։

Հաղորդակցութիւն.— Փոնթ տը Վէնսէնէն 109 թրամ. իջնել St. Maur. Rue du Petit Parc-Pont Neuf կամուրջը, անցնելով ձախին վրայ. Նոյն տեղէն 110a. 110b. կառքերը ինչպէս նաեւ Louvreէն 13b. իջնել Gare St. Maur։

Երկաթուղի Պասթիլի կայարանէն ամէն կէս ժամը, իջնել St. Maur Créteil։ Մուտք մէկ ֆրանք։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. կոմիտէն խոր կսկիծով կը ծանուցանէ դառնաղէտ մահը՝

ԸՆԿ. ԴԱՒԻԹ ԳՈՒԲԱՐԱՆԵԱՆԻ

որ յետ երկարատեւ անողոք հիւանդութեան, կնքեց իր մահկանացուն 23 Յունիս Հինգշաբթի օր. 22 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ։

Թաղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 25 Յունիս Շաբաթ կէս օրէ վերջ։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալ ընկերոջ եղբօրը՝ ընկեր Քերովբէ Գուբարանեանի, եւ պարագաներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԿԻՒՆԻ եւ շրջակայքի նորակազմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարմինը կը հրաւիրէ իր շրջանի դաշնակցական ընկերները եւ համակիրները արձանագրուելու համար դիմել՝ Nalbandian, 17 Rue de l'Arrivée, Enghien-les-Bains։

Հ. Յ. Դ. Ուսանողական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը՝ Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտ [illegible] խումբի ժողովը 3 Յունիս Կիրակի ժամը 2ին, 40 Rue de Belleville.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը 3 Յուլիս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 2 Յուլիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական սրահը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ 2 Յուլիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ժողովը, 3 Յուլիս Կիրակի երեկոյ ժամը 9.30ին, Ռիւ տը լա Ռէփիւպլիք 63։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, իրենց անդամատետրերով միասին։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Ռայոնական ժողովը 9 Յուլիս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, 63 Rue de la Républiqueի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, բոլոր խումբերու ընկերները 3 Յուլիս Կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին, Rue Marseille սրճարանին սրահը։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի «Արշաւամ» խումբի ներքնական ժողովը 3 Յուլիս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական ժողովատեղին։ Բոլոր ընկերները առանց բացառութեան պէտք է ներկայ ըլլան։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ-Էթիէնի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ 3 Յուլ. կիրակի օր ժամը 3ին, Քաֆէ տը Ֆալէի սրահը։ Ռիւ տը Ֆալէ։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն 30 Յունիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի նկարիչ Ի. Քոչարեան Ապագայապաշտութեան մասին։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

Այս երեկոյով կը փակուին Յարդգողի աշխատանքները Ա. եղանակը, մինչեւ Սեպտեմբեր։

Հ. Մ. Ը. Մ. Պէլվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 10 Rue Rampal, Belleviille։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ Զարասփրաց երկսեռ միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ համակիրները Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին վանեցի Յովհաննէս Ղազարեան (Պուլկարիա), վանի Ալուր գիւղէն Մելքոն Թուխիկեան (Տիթրոյթ-Ամերիկա), Մուշ քաղաքէն Եսթեր Մխիթարեան (Ռումանիա), Վանեցի Յակոբ Պարխոյեանի աղջիկը Եղիսաբէթ Պարխոյեան որ Իզմիրի աղէտին Պոլիս կը գտնուէր։ Գրել՝ Enok Mesropianի, Puits Bivert, 48 D, Gardanne, (B. D. R.) France։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱԲԱՑ,, հրատարակչականը

կը սկսի առաջիկայ Յուլիս ամիսէն հրատարակել վիպ[illegible] եւ Թատերական գործեր ՊՐԱԿ ԱՌ ՊՐԱԿ եւ պիտի տայ [illegible]

ՇԱԲԱԹԸ ՄԷԿ, ՏԱՐԻՆ 52 ՊՐԱԿ

Նկատի ունենալով հոյութեան ցրուած վիճակը «ԼՈՒՍԱ[illegible]» հաստատած տեղ կը հաստատէ բաժանորդագրութիւն[illegible]

	Յամսեայ (13 պրակ)	Ցամսեայ (26 պրակ)	Տարեկ. (52 [illegible])
ՖՐԱՆՍԱ	16	30	55
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	—	40	75

Բաժանորդագրուեցէ՛ք Ա. պրակը հրապարակ չելած։ [illegible] համար տարեկան մը բաժանորդագրուողին 10 ֆր[illegible] ժէքով գիրք իբրեւ նուէր։ Ա. ՊՐԱԿԸ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ[illegible] ՅՈՒԼԻՍ 10ԻՆ, եւ կը պարունակէ՝ լեհ աշխարհահռչակ [illegible] պագրին Փրզիպիշեւսքիի «Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ...»ն (յուզիչ [illegible] տաքքրական վէպ) եւ Փրանսական Թատրոնին գլուխ գո[illegible] ներէն «[illegible]» (Թատր. 3 արար) հեղ. Փոլ Ժէրվէ[illegible]

Շուտով կը սկսինք տպագրել «Գարամազով եղբայրներ»[illegible] Պահանջեցէ՛ք մանաւոր թռուցիկ-ծրագիրը, որ կը պարու[illegible] մանրամասնութիւններ եւ հրատարակելի գործերուն ց[illegible] բաժանորդագրուելու համար՝ մեր շրջաններու եւ արտա[illegible] մանի գործակալներէն զատ.

դիմել նամակով Vahram Sévouniի, 5 Av. Quihou, St. Mandé

«ՄՈՎՔ - ԿԷՕԼՃԻԿ»

ԳԱՍՄ. ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոր հրապարակ ելաւ Կիրինե ԽՐԱՅԵԱՆԻ «Մովք-Կէօլճիկ» անուն անդրանիկ երկասիրութիւնը, մաքուր տպագրութիւն ամենաբարակ թուղթի վրայ, 300էն աւելի էջեր, զարդարուած բազմաթիւ պատկերներով ու Տիւրապայի Հայոց կաթ. պատրիարք Գալուստեան Սրբազանի յառաջաբանով։

«Մովք-Կէօլճիկ» կը բաժնուի երկու մասի։ Ա. մասով հեղինակը կը պատկերացնէ Մովքը, կը պատմէ անոր ծագումը։

Բ. Մասով կը խօսի հայ գիւղացիի ազգային շարժման մասին, ընդհանուր պատերազմի ծագման վրայ, յետոյ կ'անցնի եւ կը սկսի մանրամասնօրէն նկարագրել Հայոց զինադադարի [illegible] ման փուլերը եւ ընդհանուր կոտորածի բոլոր քստմնելի դէպքերը։ «Վերին աստիճանի հետաքրքրական գիրք մը ամէն Հայու համար», ինչպէս կը գրէ ծանօթ գրագէտ մը։

Դիմել հեղինակին, Gourgh Khraian, Poste Restante Marseille (France)։

Մեծաքանակ գնողներուն խոստ[illegible] հաւոր զեղչ։ Գին ֆրանսա եւ Սուրիա 22 ֆրանք, Ամերիկա, Անգլիա եւ Եգիպտոս 1.50 տոլ., իսկ ուրիշ երկիրներու համար 25 ֆրանք։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՎԷՊԵՐ.— Լուռ ցաւեր 10 ֆր., Կեանքը ինչպէս որ է 10, Խղճմտանքի Զայներ 10, Կաթողիկէ 7, Լռութիւնը 8, [illegible] 7, Տապլվար 7, Դատաստան [illegible] 10, Հուրդին աւչեւ 10, Մատնիչ 8, Ցեղափ. Մակարոյեանները 7, Միջէն սիրարկածը 5, Զագըր Ավրա 5, Ջնջընթաց Նորաձեւը 8, [illegible] մէն ժողովրդ. պատմուածքներ 6, Մ. Կորքիի Ֆօմա Կորտէյէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն [illegible] ցուած էջեր (Ա. ապ.) 10, Լեր[illegible] թէր 9, Սուլամիթ 6, [illegible] 7.50, Ցալքիի Մեր խաչ[illegible] Թուղթի փառք 5, [illegible] Արսէն Լիւբէն 20, [illegible] (պատկերազարդ) 50, [illegible] յական ոճիր 2, [illegible] կարմիր գլուխով [illegible] խմբակը 2, [illegible] գաղտնիքը 2, [illegible] Թրն սուզանաւին գաղտ[illegible] Յօվայ Ռոման 5, [illegible] արկածները 2.50, Ջարդի խաղաղը 20, Մոփասանի վիպակները 2, Տք. Մօրի [illegible] 5, Դղեակ քաղաքը 3։

ՄԱՀՈՅՑԻ ՍՆԸՐԸ. Մաքս[illegible] քիի 3 Ֆր.։

Լոյս տեսաւ Ա. Քօնըն [illegible] ՄԱԿԱԲՈՅԾԸ 6 Ֆր.։

Կը հայթայթուին նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։ [illegible] ծախք չառնուիր։ [illegible] գրացուցակը։ Դիմել [illegible] հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 51 Bld. A[illegible] Blanqui, Paris (13e)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Ոսկի Անգլ.	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100 Mark		[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Դրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ցերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Ռումելի երկաթ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de [illegible] 80, Rue La[illegible]